NOUISSIMA PRAXIS THEOLOGICOLEGALIS IN VNIUERSAS DE...

Gregorio Rosignoli

13
L
18

D. GREGORII ROSIGNOLI DE SPONSALIBVS.

NOVISSIMA PRAXIS
THEOLOGICOLEGALIS
IN UNIVERSAS
DE SPONSALIBUS CONTROVERSIAS,
AUCTORE
D. GREGORIO ROSIGNOLO

EX CLERIC. REGUL. SANCTI PAULI
BARNABITIS,

Opus omnibus Theologiæ Sacræ, & Moralis, Iuris Utriusque DD. nedum utile, sed penè necessarium,

Cum duplici Indice altero Titulorum, altero rerum locupletissimo.

EDITIO II.

MEDIOLANI, MDCCXI.

Ex Typographia Josephi Pandulphi Malatestæ.
Superiorum permissu.

INDEX

Titulorum, Prænotionum, Sectionum, Disquisitionum, & Paragraphorum.

CONTRACTVS XIV.

De Sponsalibus I.

DISQVISITIONES I.

A prima ad quintam prænotionem exclusiue.

DIS-

DISQVISITIONES II.

Ad quintam prænotionem, & omnes sectiones in illa contentas.

DISQVISITIONES III.

Ad reliquas omnes de Sponsal. I. prænotiones.

6 *An*

CONTRACTVS XIV.

De Sponsal. II. hoc est de dissolutione eorundem.

DISQVISITIONES I.

A prima ad sextam prænotionem inclusiue.

DISQVISITIONES II.

Ad reliquas omnes de Sponsalibus II. Prænotiones.

CONTRACTVS XIV.

De Sponsalibus III.

DISQVISITIONES I.

A prima ad decimam prænotionem inclusiuè.

DISQVISITIONES II.

Ad reliquas omnes de Sponsalibus III. prænotiones.

DON ALEXANDER MADERNVS
Congregationis Cler. Reg. S. Pauli Præpositus Generalis.

CVM Librum, cui titulus est, NOVISSIMA PRAXIS THEOLOGICOLEGALIS IN VNIVERSAS DE SPONSALIBVS CONTROVERSIAS, à Patre Don Gregorio Rosignolo Congregationis nostræ Presbytero Professo compositum duo eiusdem Congregationis eruditi Viri, quibus id commisimus accurata Lectione, & graui iuditio recognouerint, & posse in lucem edi probauerint, Nos, vt Typis mandetur, quantum in Nobis est, facultatem facimus. In quorum fidem &c. Dat. Romæ in Collegio nostro SS. Blasij, & Caroli die 26. Iunij 1683.

D. Alexander Madernus Præpositus Generalis.

Locus ✠ Sigilli.

D. Antonius Maria Burontius Cancell.

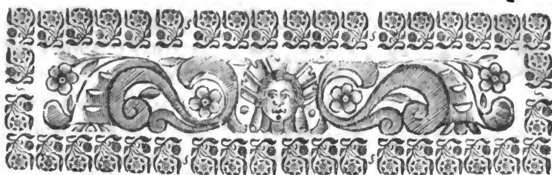
REIMPRIMATVR.

Fr. Angelus Maria Agnellus Ordinis Prædicatorum ProCommissarius S. Offitij Mediolani, &c.

Bartholomæus Crassus Canon. Ord. pro Eminentiss. D.D. Cardinali Archinto Archiepiscopo.

Angelus Maria Maddius pro Excellentiss. Senatu.

CON-

CONTRACTVS XIV.

De Sponſalibus I. omnibuſque ad ipſa pertinentibus.

Leriſque ex ijs contractibus examinatis, qui ad temporalia commercia prçcisè diriguntur, iam ad eos nos conferimus, qui, vel quia in ſe ſpirituales ſunt, vel præambuli ad ſpiritualia ſuperiorem præſeferunt vtilitatem. Sponſalia in primis obijciuntur, quæ, quamuis ſecundum ſe ſumpta non ſint eleuata ad ſupereminentiam ſpiritualem Sacramentorum, ordinantur tamen ad eum contractum tanquam ad vltimum finem, in quo ex Diuina diſpenſatione ſita eſt ratio propria Sacramenti. Hinc à *D. Thoma in 4. diſt. 27. q. 2. art.* 1. dicta ſunt Sacramentalia Matrimonij, ſicuti exorciſmus Baptiſmi, non quia præuiam quandam prçſeferant ſanctitatem ad Matrimonium, ſicut præſefert exorciſmus ad Baptiſmum, ſed quia ad idem diriguntur, in quo tanquam in Sacramento ſpecialis viget ratio ſanctitatis. Nec ſolum ad ſpiritualia accedunt, quia ſunt quodammodo diſpoſitiones ad Sacramentum, ſed etiam quia animos ad mutuos conciliant affectus, ex quibus vinculum conſurgit charitatis, & ad virtutes omnes, in quibus ſanctitas viget, excitamentum. Hæc meta erunt præſentium diſceptationum, quas quidem non ſeruato ordine, quem ſeruat D. Thomas, quæſtionibus de Matrimonio præmittendas duximus, vt ſeruent ordinem in doctrina, quem ſibi conſtituunt in natura, in qua, ſicuti ſponſalia præferuntur Matrimonio, ità in illa non incongrua ratione ſunt præferenda.

Agunt de Sponsalibus DD. Theologi, & præcipuè *Magister in 4. dist. 27. art. 26. vsque ad 42.* Iuris canonici interpretes *in 4. decretalium, & in 6. tit. de sponsalibus, et in decreto caus., et seq.*, & iuris Cæsarei *tit. C. de sponsalibus, et 4. p. per totum.* Summistæ *in verb. sponsalia, Siluester, Tabiena, Rosella, & alij communitèr.* In vniuersum *Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsalibus. Nauarrus in summa cap. 22. nu. 19., & sequ., Antonius Cucus lib. 5. Instit. maiorum tit. 10., Bonacina de magno Matrim. Sacramento q. 1. per totum, Pereg. §. 1. de sponsalibus, et §. 24., Coninch. de Matrimonio disp. 21., Garzias prima part. de Contractibus cap. 3., Gutierez de Matrimonio à cap. 4., Ioannes Lupus in tractatu de Matrimonio per primas disceptationes, et alij.*

PRÆNOTIO I.

Quid sint Sponsalia, & quænam ipsorum conditiones.

SVMMARIVM.

Ethymon Sponsalium vndè deductum. 1.
Quid propriè sint Sponsalia. 2.
Ad Sponsalia non sufficit propositum. 3.
Sponsalia per parentes inita pro pupillis carentibus vsu rationis tunc tantum valent, quando ponitur eorundem consensus. 4.
Promissio Sponsalium debet esse mutua, & acceptata inter personas habiles, & sensibilis. 5.
Non sufficit promissio, & acceptatio, sed requiritur repromissio. 6.
Promissio inter personas inhabiles est illicita. 7
Inhabilitas, vt promissio sit inualida, debet esse perpetua. 8.
Sponsalia inter consanguineos sub conditione, si Pontifex dispensauerit, an teneant sententia affirmatiua. 9.
Sententia negans, vtraque probabilis. 10.
Non sufficit promissio facta alteri præsenti, & tacenti. 11.

1 Sponsalia vndè dicta. SI nominis ethimologiam spectes, comperies nomen Sponsalium à verbo *spondeo* deriuari, quod significat promittere, & quidem sponte, quasi quod in huiusmodi contractu requiratur omninò libera, & spontanea promissio, ex quo etiam sequitur, quod illi, qui sibi inuicem promittunt de contrahendo matrimonio de futuro, appellentur sponsus, & sponsa; & licet lata significatione sponsalia non solum dicantur, quando est posita promissio de futuro matrimonio, sed etiam quando matrimonium completum est, & ratum, non tamen consummatum, in rigore tamen sponsalia tantum sunt, quando est promissio de futuro *Ioannes Lupus tract. de matrim. num. 1., Panormit. in rub. de sponsal. num. 3., & ibi Felinus num. 1. propè initium verb. item aduerte*, & licet in iure quandoque sponsa de futuro appelletur vxor *cap. iuuenis de Sponsalibus*, & etiam in sacris literis *Genes. 19.*, vbi Iacob dicit ad Laban *Da mihi vxorem meam*, quæ tamen erat solum promissa, in rigore tamen quotiescunque in iure fit mentio tantum de sponsis, veniunt soli sponsi de futuro, nisi ex contextu verborum conijciatur, quod lata significatione comprehendantur etiam vxorati de præsenti, qui fortè etiam matrimonium consummauerunt. His igitur pro notitia nominis explicatis, sumptoque vocabulo *sponsalium* pro propria, & rigorosa significatione, progredimur ad inquirendum germanam, & essentialem quidditatem eorundem sponsalium, & conditiones ad eadem requisitas. Pro quo sit

2 Definitio sponsalium. Assertio I. Sponsalia benè, & propriè definiuntur per hoc, quod dicantur futurarum nuptiarum libera, & spontanea promissio *Nicolaus Pontifex c. nostratum 30. q. 5., & communitèr iuris consulti in l. 1. ff. de Sponsalibus*, & in hanc definitionem consentiunt omnes tàm Theologi, quàm iuris canonici, & cæsarei interpretes, quæ non indiget probatione, sed ad summum explicatione per particularum discussionem.

3 Dicitur *libera, & spontanea promissio*, ex quibus particulis duo inferuntur; primum quod ad sponsalia in rigore sumpta non sufficiat nudum propositum de contrahendo, sed requiratur actualis promissio,

4 Nō sufficit nudū propositū contrahendi. per quam solum inducitur obligatio, & non per illud, vt benè notauit *Sanchez de matr. lib. 1. de Sponsal. disp. 1. n. 7.*, Secundum vt sit libera, & spontanea, quatenus non sit coacta, nec per vim extorta, sed procedat

cedat à principio intrinseco, cum cognitione eius, quod fit, & ad quod obligatur, & debet etiam esse cū tanta deliberatione, quanta sufficiat ad inducendam obligationem sub peccato lęthali *Gutierez cap. 7. de matrim.num.6., Lessius lib.3.de iust.c.40.n.2., Vasquez de matrim.disp.5.c.1.num.3.* ex quo etiam euincitur, quod promissio debeat esse voluntaria, cum vis obligandi non nascatur, nisi ex voluntate. Quod, si dicas, quod sponsalia contrahantur etiam per Parentes, & fortè etiam tutores pro pupillis, qui nondum deuenerunt ad vsum rationis, respectu quorum propterea non possit esse deliberatio, nec perfecta voluntarietas; statim responsionem accipies, quod tunc non sunt perfecta sponsalia, nisi prout postea adueniente vsu rationis, vel per consensum expressum, vel saltem per implicitum rata habeantur per eosdem pupillos *Sanchez lib.1.disp.27.num.17., Gutierez cap.3 num.11., Conincbus disp.21.n.3.* Sed, an tunc accedente huiusmodi pupillorum consensu post acquisitum vsum rationis, sponsalia fiant valida à tempore, quo nomine pupillorum fuerunt inita per parentes, vel tutores, quatenus consensus fictione iuris retrotrahatur ad illud tempus, an verò conualescant solummodò à tempore consensus eorundem pupillorum, infrà examinabitur. Si vlterius inquiras, cur cæteri omnes contractus per pupillos initi regularitèr non teneant, nec obligant eosdem, si celebrati fuerunt in statu minoritatis, obliget tamen eosdem contractus sponsalium, etiam in statu impubertatis, & minoritatis, statim respondebimus, hoc prouenire ex dispositione iuris, iuxta tamen naturalem rationem, & æquitatem, quandoquidem sponsalia, licet propriè sint contractus, vt infrà fusè videbimus, maximè sunt fauorabilia, cum natura magis inclinet ad nuptias, quam ad quoscunque alios actus politicos, & propterea iura aliter disposuerunt de huiusmodi contractu sponsalium, ac de cæteris contractibus *Bonacina de Sacramento Matrimonio qu. 1. punct. 4. n.3. in respons. ad secundam obiectionem.*

Quænam deliberatio requiratur.

Cur spōsalia inita ante pubertatē teneāt, non sic cæteri cōtractus

Dicitur, *futurarum nuptiarum*, per quas particulas indicatur; quod sponsalia sunt celebranda per verba de futuro ad contradistinguendum eadem a vero, & rato matrimonio, quod solum contrahitur per verba de præsenti; vbi intelligas nomine nuptiarum venire matrimonium ratum, cum ijs omnibus, quæ requiruntur ad validitatem eiusdem. Ex ijs fit

5 Conditiones requisitæ ad validitatem Spōsaliū.

Assertio II. Ad validitatem sponsalium tres potissimum requiruntur conditiones. Prima, vt promissio sit mutua, & acceptata. Secunda, vt sit inter personas iure habiles ad contrahendum. Tertia, vt sit in aliquo signo externo sufficientèr manifestata. *Sanchez de matrimonio lib.1. de sponsal. disp.1. num.7., Bonacina de matrimonio quæst. 1. de sponsal.punct.1.proposit.2. n.2., Perez §.1.de sponsal.& §.24., Coninch. de matrim.disp.21.dub.2., Molina de contrac. disp.254., & alij communitèr.*

Ratio primæ partis ex eo desumitur, quod sponsalia secundum se sumpta in suo esse sunt verè, & proprius contractus vltro, citroque obligatorius, quia, vt infrà videbimus, semel ritè, & legitimè inita obligant sub lęthali ad seruanda promissa, sed contractus vltro citroque obligatorius, maximè si sit de futuro adimplendus, non potest esse, nisi cum mutua promissione, cum obligatio ex eadem promissione oriatur, ergo promissio debet esse ex vtraque parte, & mutua.

Hic immediatè oritur difficultas, an, si vnus promittat futurum matrimonium, & alter solummodo acceptet, & approbet promissionem, tunc teneant sponsalia in ratione contractus, quatenus eadem acceptatio, & approbatio æquiualeat promissioni ex parte acceptantis, & approbantis. Absolutè sentiendum est, non subsistere in ratione contractus, nec acceptantem, & approbantem teneri ex vi illius acceptationis, & approbationis contrahere matrimonium de futuro, quantumuis possit obligare promittentem ex vi promissionis ad secum contrahendum, si illa promissio fuerit absoluta, & inde pendens, secus si conditionalis, & dependens ab alterius repromissione. Ratio ex eo deducitur, quia contractus de suo formali conceptu importat obligationem ex vtraque parte per ea, quæ latè diximus *tom. 1. sub tit. Contractus 1. de contractibus, & sic prænot. 3.*, & sparsim dum de alijs contractibus in particulari, sed ex eo quod alter promiserit, & alter præcisè acceptarit, & approbarit promissionem sibi pręstitam non intelligitur hic se obligasse, nec promisisse; acceptare etenim alterius obligationem, non est se obliganti reobligare, nec promittenti repromittere, vt per se patet, quando ex illa promissione, & acceptatione, & approbatione non consurgit mutuus contractus, ex quo sequitur, quod simpliciter approbans non obligetur postea ad contrahendum matrimonium de futuro, quinimmò nec huiusmodi sponsalia propriè teneant, nisi per nouum actum ipse approbans alterius promissionem repromittat. Quod verò ipse approbans promissionem alterius possit eundem compellere ad secum contrahendum matrimonium, ex eo euincitur, quod promissio absolute facta, & acceptata, quantum est ex parte promittentis, est simplicitèr obligatoria, & irreuocabilis, sicuti si quis mihi promisit liberè centum, & ego acceptaui, tenetur ad contra-

6 Non sufficit simplex promissio, & acceptatio, sed requiritur repromissio.

tractum, & ad illam solutionem possum ipsum compellere, quia, licet illa promissio fuerit ante actus liberæ voluntatis, ex post facto est necessitatis, vt etiam videre est in donationibus liberis, & gratuitis. Verum tamen est, quod regularitèr præsumitur promisisse sub tacita conditione, si alter repromiserit, in quo sensu, vt benè notant *Gutierez de matrim. cap. 5., Sanchez lib. 1. de matrim. disp. 6., Bonacina q. 1. punct. 1. n. 7.*, promittens non tenetur adimplere promissionem, nisi alter conditionem posuerit, sub qua ille implicitè promisit, quod euincitur ex ijs, quæ docuimus de contractibus onerosis, quibus regularitèr annexa est tacita conditio, si alter repromittat, vnde si non repromittat, non purificata conditione, sub qua est concepta promissio, promittens non obligatur; vnde etiam in dubio, an promittens promiserit cum animo se obligandi dependenter ab alterius promissione, vel independenter, præsumendum est, quod dumtaxat dependenter se obligauerit, nam præsumitur promisisse iuxta naturam sponsalium.

Promittens promittit sub tacita cōditione, si alter repromittat.

7 Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia promissio de re illicita obligare non potest, vt sunt vulgatissima iura, sed quando fit inter inhabiles ad contrahendum, vtique est de re illicita, cum inter illos licitè matrimonium contrahi non possit, ergo illa promissio non obligat; Neque dicas, quod impedimenta secundum se non dirimentia vtique reddant illicitum matrimonium, si contrahatur, non tamen dirimant, ergo etiam, quantumuis si fuerit promissio de re illicita, reddet ad summum sponsalia illicita, non tamen inualida; Contra enim impugnaberis, quia dispar omnino est ratio de matrimonio contracto, & de sponsalibus, desumpta disparitate ex natura earundem, quandoquidem sponsalia appellant solummodo promissionem ad contrahendum, iura autem absolutè irritant promissionem, quæ fit de re illicita quantum ad effectum obligationis; matrimonium autem importat contractum in effectu completum; iura autem non irritant contractum, nisi interueniant impedimenta dirimentia, & iuxta hunc sensum habet locum commune perloquium, quod multa facta tenent, quæ fieri prohibentur.

Iura prohibent, & irritāt promissiones de re illicita

8 Aduerte tamen, quod quando diximus, inter personas inhabiles à iure ad contrahendum non posse esse legitima sponsalia, hoc intelligendum sit quoad inhabilitatem perpetuam, vt si fierent inter spondentes cōsanguineos, & affines in gradibus à iure prohibitis ad contrahendum matrimoniū, vel inter adstrictos voto perpetuo castitatis, vel inter absolutè impotentes, secus autem quoad inhabilitatem temporaneā, vt inter obligatos voto castitatis solummodò ad duennium, si tamen promissio respiciat illud tempus, pro quo non erit tale impedimentum. Hæc omnia expressè habet *Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsalibus disp. 15., & hoc expressè habet ex l. non solet 10. ff. de his, qui not an. infam, & ibi Glos. verb. non nocet, & ibi Bald. n. 2., Nauarr. lib. 4. consul. in prima edit. tit. 16. consangu. cons. 3. n. 7., Gutierez de iuram. conf. p. 1. c. 51. n. 9., Petrus de Ledesma de matrim. qu 47. art. 15. dub. 2.* Hęc, quæ dicuntur de inhabilitate dumtaxat temporanea, intelligenda sunt quando contrahentes haberent animum dumtaxat se obligandi per tempore, pro quo cessabit inhabilitas, secus autem si haberent animum contrahendi pro tempore etiam, pro quo vrget impedimentum, vt si quis obstrictus voto castitatis ad biennium fidem daret de matrimonio contrahendo animo illud consummandi intra tempus, quo tali voto obligatur, tunc etenim ratione rei illicitæ, quam intenderet, esset nulla promissio, & sic sponsalia non tenerent.

Inhabilitas ad irritādam promissionem debet esse perpetua

Hic suboritur difficultas, an, si inter consanguineos, vel affines in gradibus à iure prohibitis ad contrahendum contrahantur sponsalia, adiecta conditione, si Pontifex in impedimento dispensauerit, teneant sponsalia à die promissionis sub tali conditione, an verò solummodò à die purificatæ conditionis, dispensationis scilicet præstitæ per Pontificem. Qua in difficultate diuisos inuenio DD., nam *Pontius de matrimonio lib. 3. cap. 15. num. 5.* expressè sentit tunc rata remanere sponsalia, quousque Pontifex dispensare noluerit, rationemque adducit, quia scilicet illa sponsalia pro illo statu, nec in se turpia sunt, nec vlli iuri contraria, quod multis conatur exemplis euincere, & præcipuè in institutione spurij sub conditione, si à Principe legitimetur, quæ certè, antequam à Principe à legitimatione reijciatur, rata habetur, quod idem exemplificat in venditione rei feudalis sub conditione, si supremus Dominus venditioni consenserit, vel rerum Ecclesiasticarum, si Papa dispensauerit, alijsque similibus; E contra verò *Sadchez de matrimonio lib. 5. disp. 5. qu. 3. n. 54.* refert sententiam, quam probabilem indicat *num. 12., & 13.*, asserentem, eam promissionem esse omninò nullam, & propterea licitum esse vtrique contrahenti ante impetratam Pontificis dispensationem altero inuito resilire, atque pro eadem plurimos refert Doctores, quamuis ipsos non sequatur, *Ioannem Andræam c. super eo de condit. appos. nu. 2., Henricum c. fin. num. 2. eod. tit., Franciscum Aret. cons. 142. num. 1., & seq., Rosellam verb. matrimonium 5. n. 13. & seq., Siluestrum verb. matrimonium 3. q. 9., Astensem lib. 8. summa tit. de modo contrahendi sponsalia art. 2. qu. sed quid si alia persona, Petrum de Ledesma de matrimon. q. 47. art. 5.*

9 Sētentia affirmās sponsalia inter cōsanguineos valida esse, si Pontifex dispensarit.

Sētentia negans esse valida.

10

art. 5. dub. 2. conclus. 2. Hæc sententia ab eisdem Doctoribus multis argumentis comprobatur, & primò quia conditio impossibilis à contractu matrimonij, & sponsalium reijcitur, ac proindè ita se habet, ac si non esset apposita, sed illa conditio, *si Pontifex dispensauerit*, est impossibilis, tamquam cōditio dependens à voluntate Principis, quę regularitèr pro impossibili reputatur *l. continuus 137. §. cum quis, ff. de verborum obligat.*, vbi dicitur, quod, vbi conditio iure impleri non potest, nullam efficiat omninò stipulationem, nec ad rem pertinet, quod ius mutari possit, & nunc quod impossibile est, postea sit possibile fieri; non enim secundum futuri temporis ius, sed secundum præsentis æstimari debet stipulatio, quod idem subditur *in l. inter stipulantem dict. 3. §. sacr. ff. de verborum obligat.*, vbi assignatur ratio huius asserti, quia nec præsentem obligationem temporis recipere potest, & ea dumtaxat, quæ natura sua possibilia sunt, deducuntur in obligationem, tum quia, quod fieri potest per remedium extraordinarium, dicitur impossibile *Innocentius c. pastoralis num. 1. de caus. poßeß., & propr., Tiraquel. de retract. lignagiar. §. 32. glos. vnica num. 59.* Secundò, quia, quamuis talis conditio non foret impossibilis, adhuc in sponsalibus melius est conformari dispositioni iuris communis prohibentis inter huiusmodi personas sponsalia, quam dispositioni legis specialis dispensationis. Quid igitur concludendum?

Vterque probabilis, præfertur tamen prima.

Vtramque opinionem probabilem existimo, præferendam tamen arbitror primam, quam euincunt iura, & actiones superius adductæ. Ad rationes alterius sententiæ dicendum est, id quod dependet à voluntate Principis tunc solum reputari impossibile, quando Princeps dispensare non solet, secus quando de facili solet, vt in casu nostro, vt habetur per textum *in l. apud Iulianum, § constat, ff. de legat. 1.*, quinimmò aliqui dicunt, nec quando Princeps difficilime concedit, illud reputari impossibile, cum reducatur ad difficultatem, non ad impossibilitatem.

Ratio tertiæ partis, seu conditionis ex eo deducitur, quia sponsalia sunt contractus humano modo, vtpotè ad homines directus vltro citroque obligatorius, sed non esset talia, si promissio non esset aliquo signo externo, puta verbis, scriptis, vel nutibus manifestata, quandoquidem ex vulgatis iuribus propositum in mente retentum nihil operatur; tum quia per actum merè internum nec ius aliquod, nec dominium transfertur per textum *in l. traditionibus, C. de pactis*. Confirmatur ex eo, quod vnus non obligatur alteri, nisi per actum sibi connaturalem, & humanum, qui vtique fit verbis, vel nutibus, vel alio signo externo, cum Deus solus sit scrutator cordium,

Promissio debet fieri humano modo, adeoque sensibiliter.

Confirmatur secundò, quia promissio ex genere suo non obligat, nisi sit acceptata, sed non potest esse acceptata, nisi sit proposita, & proposita esse non potest promissario, nisi per aliqua signa externa, ergo &c.

11 Taciturnitas non inducit manifestationē repromissionis

Ex eo autem, quod dixerimus, promissiones, quæ ad contractum sponsalium requiruntur, debere esse aliquo signo externo propositas, & manifestatas, oritur immediatè difficultas, an, si alter sponsalia promiserit alteri præsenti, sed tacenti, nec tamen contradicenti, supponatur sufficiens manifestatio ad legitimè contrahenda sponsalia. Absolutè negatiuè respondendum est, atque in hanc responsionem consentiunt communiter Doctores, tam Theologi, quam iuris interpretes, tum quia taciturnitas secundum se propriè non inducit ad manifestationem consensus, & multo minus ad manifestationē repromissionis. In fortioribus terminis res euincitur in præsenti, ac res fuerit in superioribus comprobata, quandoquidem posita promissione vnius, & approbatione expressa alterius, non consurgunt propterea sponsalia in ratione contractus, ergo multo minus in ratione eiusdem possunt subsistere sponsalia, quando vnus promittit, alter simpliciter tacet, nec expressè approbat, nec reprobat promissionem; Neque obesse potest textus *in cap. fin. de despons. impub. tit. 2.*, vbi dicitur valida esse sponsalia, quæ parentes pro filijs puberibus, vel impuberibus contrahunt ipsis præsentibus, & non contradicentibus; Non, inquam, obesse potest, quia hic casus est specialis in iure exceptus, in quo consensus parentum sumitur pro consensu eorundem filiorum tacentium propter nimiam affectionem, qua parentes plus amant filios, quam seipsos per textum *in l. isti quidem, ff. de eo, quod metus causa*, & ita habent *Glosa in c. honorentur verb. non de sponsalibus 32. qu. 2., Villalobos in comment. lit. M. n. 60., Nauarrus in summa c. 22. n. 56.*, vnde ex consequenti iuxta dispositionem iuris manifestatio parentum videtur virtualiter manifestatio filiorum. Hoc autem, quod dicitur de sponsalibus per parentes initis in præsentia filiorum tacentium, non est extendendum ad sponsalia per alios a parentibus inita, quia non militat eadem ratio specialis amoris in illis, quæ in parentibus, vt docet *D. Thomas in quar. distinct. 27. quæst. 1. art. 1. quæstiuncula 2. ad finem*, vbi asserit, hoc esse speciale in parentibus *D. Antoninus 3. part. tit. 1. c. 2. ante §. 1. final., Vera Crux. prim. p. art. 5. in fin., Innocentius c. 1. de desponsat. impub. n. vnico*; Neque item obesse potest, si asseratur, quod taciturnitas pro consensu habeatur, maximè in ijs, quæ appetibilia sunt *reg. qui tacet de reg. iur. in 6.* Non, inquam, obesse potest,

Cōsensus parentū pro filijs præsentibus est sufficiens

quia

quia ad summum, qui tacet consentire videtur in ijs, quæ expressè sunt ad sui fauorem, non sic in alijs, in quibus per taciturnitatem nec assentiri, nec dissentiri videtur, & licet sponsalia sint secundum se appetibilia, non tamen indeterminatè vel cum hac, vel cum illa, sed cum certa persona, adeoque &c.

PRÆNOTIO II.

Quinam possint contrahere sponsalia.

SVMMARIVM.

Illi omnes nequeunt contrahere, qui perpetuò sunt impediti. 1.
Obstricti voto perpetuo castitatis nequeunt contrahere. 2.
Votum castitatis Deiparæ Virginis non fuit absolutum, sed conditionatum. 3.
Fidelis cum infideli non potest contrahere. 4.
Nisi sub conditione, si infidelis conuertatur. 5.
Nec consanguinei, & affines in gradibus à iure prohibitis. 6.
Regulariter nequeunt contrahere, qui septennium non compleuerint. 7.
Septennium debet esse perfectè completum, nisi constet de vsu rationis ante perfectè acquisito. 8.
Sufficit, si vltima dies septennij sit incepta. 9.
Si malitia suppleat ætatem possunt contrahi ante septennium. 10.
Qui septennium compleuerunt, nec tamen adepti sunt vsum rationis, validè non contrahunt. 11.
Altero habente vsum rationis, altero non, non tenet contractus. 12.
Tenetur tamen maior expectare vsque ad vsum rationis minoris. 13.

Considerata iam causa, & quidditate sponsalium accedimus ad eorum causas examinandas, & primò objicitur causa efficiens, quæ propriè appellat ipsos contrahentes. Hic igitur examinabitur primò, quinam sint habiles ad eadem sponsalia contrahenda, & quinam non; quænam ætas requiratur ad eorum validitatem, & an aliqua ex dispositione iuris requirantur respectu huiusmodi contrahentium. Sit igitur

1 *Perpetuò impediti nó possũt contrahere.* Assertio I. Illi omnes nequeunt valide contrahere sponsalia, qui perpetuo impedimento ad contrahendum matrimonium afficiuntur. *Nauarr. lib. 4. cons. in prima edit. tit. de consangu. cons. 3. num. 7., Gutier. de iuram. part. 1. c. 31. nu. 9., Petrus de Ledesma de matrim. quæst. 47. art. 5. dub. 2., Sanchez lib. 1. disp. 15.*

Ratio ex ijs deducitur, quæ superius dicta sunt, nam promissiones, quæ sunt de re illicita, absolute nullius roboris sunt quoad effectum obligationis, sed quotiescunque adest impedimentum perpetuum ad contrahendum matrimonium, promissio de illo est de re omninò illicita, quandoquidem est de obiecto, quod licitè esse non potest, ergo &c.

Sic primò non possunt contrahere sponsalia, qui perpetuo voto castitatis astringuntur; promissio etenim eorundem est contra fidem præstitam Deo, adeoque violatio eiusdem semper est sacrilega; Neque obesse potest, quod fuerint vera sponsalia inter Beatam Virginem, & D. Ioseph nomine penitus reluctante, quinimmò verum matrimonium, & tamen Beatissima Virgo erat voto perpetuo castitatis obstricta; Non, inquam, obesse potest, quia, vt bene notat *Henriq. lib. 11. cap. 15.*, & apud ipsum *Paludanus, Capreolus, & alij*, votum Deiparæ Virginis non fuit absolutum, sed factum erat sub hac conditione, nisi Deus sibi aliter facere reuelauerit. Deinde, licet daremus, votum Deiparæ fuisse simpliciter absolutum, & matrimonium per eam initum fuisse verum matrimonium, vt sentiunt communiter *SS. PP.*, *& Sotus in 4. dist. 26. q. 2. art. vlt.*, nihilominus illa sponsalia, seu matrimonium ratum non fuit contra votum castitatis, eo quod haberet reuelationem à Deo, matrimonium non esse consummandum; in tantũ enim matrimonium, seu sponsalia essent contra castitatem, in quantum tenderent in copulam futuram tanquam in vltimum finem in ordine ad prolis procreationem, quod non militat in præsenti hypothesi, stante diuina reuelatione, quod illa non esset secutura; Neque vlterius obesse potest, si afferatur, quod ad validitatem matrimonij requiratur consensus in copulam, ad quam coniux per matrimonium contractum se obligat; non, inquam, obesse, quia, vt bene notat *D. Thomas tertia p. qu. 29. art. 4., Suarez 3. part. qu. 29. art. 2. sect. 1., Sanchez lib. 2. disp 29 n. 4.* talis consensus in copulam dupliciter potest concipi, vel quod se teneat ex parte contractus, vel quatenus se teneat ex parte contrahentium; sic Deipara Virgo dici potest, quod primo modo consenserit iuxta primum sensum, quatenus consentiendo in matrimonium consenserit in ea, quæ ad illud consequuntur, non autem iuxta secundum, qui consensus certe necessarius non est, vnde merito dixit *D. Thomas in 4. dist. 30. qu. 2. art. 1. quæstiuncula 2. ad 3. Virgo implicitè consensit in copulam, at copula nunquam fuit in proposito, erat enim à Deo certificata, numquam debere subsequi.* Dici etiam potest ad ea omnia, quæ hic objiciuntur iuxta mentem *D. Thomæ tertia p. q. 29. art. 4. ad secundam*, quod Beata Virgo non vouerit castitatem, antequam Ioseph desponsaretur, sed post desponsationem ex communi voluntate simul cum Sponso suo votum Virginitatis emiserit.

Margin notes: 2 *Non possunt obstricti voto perpetuo castitatis.* — 3 *Quomodo votum castitatis Virginis non irritarit eius sponsalia* — *Virgo consensit implicitè in copulã, copula tamen nũquam fuit in proposito.*

Secundò, non potest sponsalia contra-
4 here fidelis cum infideli per textum *in cap. caue, & in cap. non oportet 28. qu. 1.*, quia inter eosdem licitum nō est matrimonium.

Nō fidelis, cum infideli.

Hoc tamen vnum aduerterem, quod, si contraherent sub conditione, si infidelis conuerteretur ad fidem, tunc non inficiantur sponsalia *Siluester verb. matrimonium d. §. 10. n. 10., Cucus lib. 5. Institut. tit. 12. n. 93.*,
5 &, si conuertatur, non indigeat noua ratificatione, atque ad hoc confirmandum adduci possunt ea, quæ diximus de consanguineis, seu affinibus contrahentibus sub conditione, *si Papa dispensauerit*, atq; in his terminis sponsalium fidelis cum infideli admittit *Ioannes Angelus Bossius de matrimonij contractu cap. 10. num. 320. vers. ad exemplum vers. sponsaliorum*, per textum *in cap. cum non oportet 28. q. 1.*, vt etiam notauit *Cucus d. lib. 5. instit. art. 12. num. 93.*, licet neget in terminis sponsalium consanguinei cum consanguinea etiam posita illa conditione, *si Pontifex dispensauerit*, cuius tamen negationis non videntur efficaces rationes per ea, quæ supra diximus, & ex eo, quod sint inhabiles de præsenti, non propterea tollitur, quod de præsenti non possint se obligare pro tempore, pro quo reddentur ex dispositione habiles, hac ratione docet *Sanchez de matrimonio lib. 1. de sponsalibus disp. 15.*, quod impeditus ex impotentia temporanea ad contrahendum possit contrahere sponsalia relatiuè ad illud tempus, quo impotentia illa cessabit, adeovt adueniente illo tempore, non indigeat ratificatione, seu nouo actu consensus.

6 Tertiò non possunt contrahere sponsalia per ea, quæ supra diximus, consanguinei, & affines in gradibus à iure prohibitis ad contrahendum matrimonium, quod intellige, nisi contraxerint, seu contrahant cum illa tacita conditione, vel expressa, *si Pontifex dispensauerit*, propter easdem rationes, de quibus supra.

Nec consanguinei, nec affines.

7 Assertio II. Regulariter nequeunt validè, & efficacitèr contrahere sponsalia, qui septennium non compleuerint *D. Thomas tertia parte qu. 43. art. 2. in corp., Sanchez de matrimonio lib. 1. disp. 16. n. 2., Tabiena verbo sponsalia num. 5., Siluester eod. verb. num. 2., Bonacina qu. 1. punct. 4. num. 1.*, quod intellige, siue in masculo, siue in fœmina, nec obesse potest paritas à contractu matrimonij, in quo maior ætas in masculo, quam in fœmina requiritur, non, inquam, obesse potest, quia, vt benè notat *D. Thomas d. 3. part. qu. 43. art. 2. ad 3.* in sponsalibus attenditur solum tempus discretionis, quæ in vtroque quoad idem tempus non est diuersa; in matrimonio verò etiam motus naturæ, qui præcedit in muliere.

Requiritur ætas septennij

Intellige, siue in masculo, siue in fœmina.

Expressè assertio colligitur ex dispositione iuris canonici *in cap. vnico de desponf. impuber. in 6., & c. litteras eod. tit. & l. in contrahendis sponsal. in fine, ff. de sponsal.*, nec incongrua sanè ratione hoc decernitur, quia ad validè contrahenda sponsalia requiritur talis ætas, qualis sufficiat in contrahentibus ad inducendam obligationem ex proprio consensu, seu promissione præstita, sed regularitèr ante septennium completum non est ætas sufficiens ad contrahendam talem obligationem, quia pro illo tempore incipit solummodò libertas, & vsus rationis per textum *in l. si infanti §. vlt. iuxtà l. potuit C. de iur. delib.*, ergo ante septennium non possunt regularitèr contrahi sponsalia valida, & efficacitèr quoad effectum obligandi. Confirmatur ratione D. Thomæ loco citato, quia efficax promissio sponsalium exigit prudentiam aliquam de futuris in promittente, cum sponsalia respiciunt ex genere suo matrimonium de futuro, sed regularitèr hæc prudentia de futuris haberi nequit ante septennium, & ante vsum rationis, qui in eodem septennio regularitèr completur, ergo &c.

Promissio sponsaliū exigit prudentiam de futuris.

Dixi, *qui septennium non compleuerint* 8
propter textum *in d. c. litteras de desponf. impub.* vbi requiritur septennium completum; ibi. *Antequam septimum annum compleant*, quod tamen intellige, vbi non constaret aliundè de vsu rationis perfectè acquisito, nam, si malitia supplente ætatem de illius perfecta acquisitione constaret ante septennium ex infrà dicendis non est dubium, quin teneant sponsalia; si igitur de tali vsu rationis perfectè acquisito nō constet (quidquid aliqui dixerint, quod, si modicum defecerit ad tale complementum, quod alij extendunt ad sex menses, alij ad minus pro libertate, & ex arbitrio restringunt, robur recipiat contractus, ex eo, quod *Aristoteles secundo Physicorum* dixerit, quod vbi parum deest, nihil deesse videatur) asserendum absolutè est sponsalia non tenere *Sanchez de matrimon. lib. 1. de sponsal. disp. 16. num. 4. vers. verum probabilius, Alexander de Neuo cap. litteras de desponf. impub. in fin., Coarun. 4. decretal. prima part. c. 1. n. 2.* Ratio autem ea esse potest, quia in iure præscribitur tale tempus, non quomodocunque, sed completum, quia nonnisi pro illo tempore præsumitur perfectus vsus rationis per iura superius allegata, ergo vbi non constat de illius perfecta acquisitione, ius ipsum debet permanere in sua possessione, quod scilicet sponsalia non teneant, quod etiam exemplis euincitur, & præcipuè in professione Religiosa, ad quam requiruntur ex dispositione Concilij Tridentini anni sexdecim completi, adeovt si modicum temporis deficeret ad illorum complementum, absolutè fit inualida, & in testamento condito per minorem quatuordecim annorum, in quo, si modicum temporis defecerit, admittitur inualiditas per textum *in l. qua ætate, ff. de testamentis*

Debet esse perfectè cōpletum septennium, nisi cōstet de vsu rationis perfectè acquisito.

Professio Religiosa ante decimumsextum annum completū irrita est.

mentis. Non negauerim tamen, quod, si
9 vltima dies septennij fuerit incæpta, tenerent sponsalia, & hoc ob specialem fauorem matrimonij *Alexander de Neuo cap. litteras de desponſ. impub. in fin.*, *Coaruuias loc. cit.* Quod, si dixeris, quod professio non teneat, si vltima dies anni sextidecimi sit tantum incohata, non completa; tunc, præterquamquod multi asserunt professionem tenere, adhuc militat dispar omninò ratio, quia, cum agatur de obligatione perpetua nullo vnquam tempore reuocabili, iura requirunt complementum ad vnguem, sine quo prohibent huiusmodi professiones per Religionem, in qua profitetur, acceptari.

10 Excipe, nisi malitia suppleat ætatem.

Dixi, *regularitèr*, non enim negauerim, quod, si malitia supplente ætatem ante septennium compleuerint contrahentes vsum rationis, possint ante illud validè sponsalia contrahere; atque iuxtà hunc sensum intelligendum existimo *D. Thomam in 4. distinct. 27. q. 2. art. 2. ad 7.* dum dixit, quod *in sponsalibus, si appropinquant contrahentes ad tempus septennij contractus sponsalium habeat robur*; dum autem explicat quanta debeat esse hæc propinquitas, reiecta aliorum opinione asserentium determinari ad sex menses, asserit quod melius est, quod determinetur secundum conditionem contrahentium, additque rationem, *quia in quibusdam magis acceleratur vsus rationis, quam in alijs*. Dum igitur S. D. refundit validitatem contractus in accelerationem vsus rationis, per consequens videtur asserere, quod præueniente malitia ætatem sponsalia ante præscriptam ætatem possint validè, & efficacitèr contrahi. Hoc idem senserunt *Sotus in 4. dist. 27. q. 2. art. 2. ad 3. Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 13. num. 9.*, *Thyliarchus de offic. Sacerd. tom. 1. part. 2. lib. 2. c. 1. Bartholomæus à Ledesma de matrim. quæst. 43. art. 2. dub. 2.*, *Ludouicus Lopez secunda part. instruct. de matrim. c. 37.*, *Costanus de sponsalib. tit. qui possint contrahere sponsalia num. 2.* Ratio autem ea est, quia iura intantum præscribunt septennium, & vtique completum, inquantum regularitèr in ea ætate præsumitur, & aduenit vsus rationis, ergo, si ex perfecta corporis deorganizatione acceleretur ante tale tempus vsus rationis, poterunt validè sponsalia celebrari; vbi enim est, quo iura intendunt contractum, & sine quo prohibent, non est, cur contractus non subsistat; propter quam rationem merito *Iuris Consultus in l. in sponsalibus ff. de sponsalibus* dicit, sat esse ad validitatem ipsorum, si sponsi intelligant id, quod agunt, ergo si præueniente malitia ætatem ante talem ætatem intelligunt, quod agunt, poterunt validè contrahere; Neque obesse potest, si asseratur, quod hanc ratione iura perperam præscripsissent septennium, sicque consultius dixissent ad contrahenda sponsalia requiri vsum rationis, non septennium completum, prout notat *Abbas in cap. iuuenis n. 5. de sponsalibus*, *Alexander Carrerius lib. 1. de sponsalib. c. 7.*, *Angelus verb. matrimonium 3. impediment. 14. n. 2.* potissimum, cum iura non solum habeant pro fine prohibitionis sponsalium, vt non contrahantur sine libero consensu, sed etiam sine periculo negationis talis consensus, nec casus particularis excipitur, vbi lex generalitèr concepta indefinitè prohibet; Non, inquam, obesse potest, quia iura præscribunt id, quod regularitèr, & vt plurimum euenit, adeoque præscripserunt septennium completum, quia in eo regularitèr euenit vsus rationis, nec simplicitèr dixerunt, quod possint contrahere, si habeant vsum rationis, quia voluerunt præscribere regulam, secundum quam præsumatur talis vsus rationis, & licet dicatur, quod non solum respexerint ad negationem actualis vsus rationis, sed etiam ad periculum talis negationis, nihilominus, & negatio, & periculum negationis cessat, vbi constat de tali vsu *Ancharanus c. iuuenis de sponsal. n. 4. Alexander de Neuo cap. litteras de desponſ. impub. in fin.* Ad id, quod subditur, dicendum est, quod vbi in casu particulari suprascripto non militat ratio finalis legis prohibentis non contineatur sub lege.

Iura id præscribũt, quod regularitèr euenit

Ex his, quæ dicta sunt, facile deducitur, quod, si contrahentes septennium compleuerint, & ex imperfecta membrorum deorganizatione nõ consecuti fuerint vsum rationis, non possint validè contrahere. Ratio ex eo deducitur, quia septennium completum, non ideò statuitur, quia iura præcisè velint talem ætatem secundum se nullo alio habito respectu, sed quia in illa regulariter acquiritur, & præsumitur acquisitus vsus rationis, ergo, si pro illa ætate, non acquisierint verè vsum rationis non poterunt validè contrahere; Hinc perpetuò amentes, quantumuis fuerint adulti prohibentur sic contrahere, &, si contrahant, contractus non tenet iuxtà commune Theologorum, & Canonistarum placitum. Confirmatur argumento à contrario sensu deducto. Præueniente malitia ætatem validè ante septennium contrahuntur sponsalia per superiùs commendata, ergo subsequente solummodò, non concomitante malitia ætatem, in tali ætate non poterunt validè contrahi. Consequentia tenet, quia cessat ratio ætatis, vbi viget vsus rationis, ergo, sicuti quando hic est ante ætatem, robur tribuit eidem contractui, ità quando post illam ætatem adhuc non est, non poterit eidem vim aliquam conferre.

11 Validè non contrahunt, qui adepti sunt septennium, nõ tamen vsum rationis.

Cessat ratio ætatis vbi viget vsus rationis.

Hinc nonnulla deducuntur, & primò, quod, si alter ex huiusmodi contrahentibus compleuerit septennium, & conse- 12

cutus

Nō tenēt sponsalia nisi vterque assecutus fuerit vsum rationis.

cutus fuerit perfectè vsum rationis, alter verò nec septennium, nec vsum rationis attigerit, sponsalia absolutè non teneant per textum *in c. litteras, c. accessit de despons. impub., & c. vnico in princip, & § porro eod. tit. in 6., D. Thomas in 4. dist. 27. qu 2. art. 2., Tabiena verb. sponsalia nu. 5., Sanchez de matrimonio lib. 1. de sponsal. disp. 16. n. 5.* Ratio ex ijs deducitur, quæ supra dicebamus, quod scilicet sponsalia sint contractus vltro citroque obligatorius, & exigant ex vtraque parte promissionem, ergo altero promittente, altero non promittente, cum non habeat requisita ad validè promittendum, sponsalia in ratione contractus non poterunt subsistere. Dixi, *in ratione contractus*, propter controuersiam, quæ à nonnullis excitatur, an scilicet ille, qui septennium compleuit, & attigit vsum rationis, saltem obligetur ad contrahendum, si alter, postquam deuenerit ad vsum rationis, rata habeat sponsalia antecedentèr inita, eisque stare velit; Circa quam controuersiam *Tabiena d. verb. sponsalia num. 5.* asserit, quod, quantumuis sponsalia non teneant etiam ex parte maioris septennio, quia non debent claudicare, teneatur tamen ille maior expectare, ne frangat fidem, &, si alter, postquam peruenerit, rata habeat sponsalia, eisque stare velit, non possit ille recedere, & *Panormitanus in c. de illis de despons. impub.* dicit, quod contractis sic sponsalibus inter maiorem, & minorem possit quidem hic factus maior contradicere, non sic ille. Alij è contra sentiunt, quod, cum promissio non teneat, nisi sit acceptata, & acceptari nequeat ex incapacitate alterius, ideo non minus videatur liber minor, postquam peruenerit ad vsum rationis ad non standum contractui, ac ipse maior, cum eius promissio non sit acceptata; vndè meritò *D. Thomas in 4. dist. 27. quæst. 2. art. 2. ad sextum,* respondens cuidam instantiæ de duobus trahentibus nauim, quorum vnus supplet defectum alterius, asserit, hoc non militare in duobus cōtrahentibus sponsalia, quorum alter, quantumuis sit maior, non potest supplere defectum minoris per superexcessum propriæ ætatis, quia sunt duo contrahentes, & non agunt per modum vnius, vt fit in trahentibus nauim, sed per modum duarum personarum, & in vnaquaque ipsarum habilitas propria requiritur, quæ, si in vna deficiat, non potest per alterum suppleri, sicque absolutè deficit contractus, & promissiones sunt irritæ. Sentiendum absolutè existimo, quod, quantumuis sponsalia sic inita non subsistant in ratione contractus, antequam minor, postquam peruenerit ad vsum rationis, rata eadem habuerit; nihilominùs maior, qui absolutè promisit, teneatur promissa seruare, si alter voluerit, nec possit recedere, si alter, postquam peruenerit ad vsum rationis, noluerit. Ratio ex eo deducitur, quia maior sic contrahens absolutè suam fidem obligat alteri, vel saltem sub tacita conditione, si alter repromiserit, illamque promissionem acceptarit, ergo quoadvsque ille alter, vel respuerit peruentus ad vsum rationis, vel acceptauit, obligatus remanebit, nec poterit a promissione recedere; non enim præsumitur, quod illusione, & inanitèr promiserit, sed cum effectu se obligandi, si alter voluerit, ergo debet expectare, quousque alter possit velle, non enim pro illo tempore, pro quo promisit, alter poterat efficacitèr velle, atque hæc verificari existimo ad normam eorum, quę dicuntur de minoribus, qui contrahendo alios sibimet ipsis obligant, non se alijs per ea, quæ dicta sunt *tom. 1. sub tit. Contractu IV. de emphyt., & censibus prænot. 17. num. 21.*, ex eo autem, quod ipse non se obliget, sequitur, quod eidem detur optio ad perficiendum contractum, vel non perficiendum; Neque obesse potest id, quod dicitur *in cap. litteras de despons. impub., & c. accessit*, quod scilicet, si quis maior desponsauerit minorem septennio, & deinde non expectato septennio matrem eiusdem carnaliter cognouerit, & duxerit in vxorem, teneat matrimonium; ex quo textu duo sequuntur; primum, quod non teneatur expectare complementum septennij ad exquirendum alterius consensum, sed liber sit antecedenter ad contrahendum cum alia; secundum, quod, cum ex illis sponsalibus sic contractis non oriatur impedimentum publicæ honestatis, sequatur quod nullum effectum possint producere, adeoque, nec inducere obligationem in altero contrahente; Non, inquam, obesse potest, quia ex eo, quod matrimonium postea subsequutum cum matre pupillæ prius desponsatæ teneat, non sequitur, quin ipse maior non fuerit obligatus versus eandem pupillam desponsatam, quandoquidem etiam sponsalia absolutè inita inter personas habiles obligant, & tamen per superueniens matrimonium cum altero dissoluuntur, quia vinculum fortiùs tollit minùs forte, sic etiam votum simplex castitatis obligat; & tamen, si postea matrimonio superueniat, vtique tenet nemine discrepante. Igitur ex eo, quod obligationi maioris superueniat matrimonium sequitur quidem, quod peccet contra fidelitatem præstitam, non autem, quod illa obligatio perimat matrimonium, si postea fuerit subsecutum. Ad illud, quod subditur dico, quod ex eo, quod ex illo contractu non sequatur impedimentum publicę honestatis, arguatur quidem, quod sponsalia non teneant in ratione contractus, non autem, quod non obligent maiorem ad seruandum promissa, si alter eis-

An maior teneatur expectare vsum rationis minoris duplex sententia

Prefertur sententia asserens teneri expectare.

Satisfit rationibus oppositis, & explicatur textus *in c. litteras de despons. impub.*

dem stare velit; impedimentum autem publicæ honestatis consurgit quidem ex contractu ex vtraque parte valido, non autem ex obligatione tantum ex altera parte, non mutua.

PRÆNOTIO III.

An per alias personas, & per quasnam possint inter minores septennio contrahi sponsalia, & quomodo obligent.

SVMMARIVM.

Possunt parentes pro filijs ante septennium contrahere, qui tamen non obligantur, si adepto septennio reclamauerint. 1.
Filij quoad matrimonium non dependent à parentibus. 2.
Ad validanda sponsalia filiorum per parentes sufficit, quod filij in tempore non reclamauerint. 3.
Tempus ad reclamandum post notitiam debet prudenter taxari. 4.
Possunt alij à parentibus pro filijs impuberibus contrahere, non tamen filios obligare, si postea non consenserint per actum, vel implicitum, vel expressum. 5.
Impuberes, postquam deuenerint ad vsum rationis, non tenentur stare sponsalibus pro ipsis contractis ante septennium, vel à parentibus, vel ab alijs. 6.
Excipe in casu, quo ob grauissimas causas ob bonum pacis necesse esset filios parentibus annuere. 7.
Sponsalia celebrata per parentes pro filijs maioribus præsentibus, & tacentibus regulariter tenent, & obligant, non sic celebrata per alios, nisi consensum illi expresserint. 8.
Nomine parentum, qui possunt contrahere pro filijs ad effectus prædictos venit tam pater, quam mater. 9.
Venit item auus pater patris, si ille regat vniuersam familiam. 10.
Non tamen venit Frater quoad effectum obligandi Fratrem, vel sororem minorem ad standum sponsalibus pro eisdem præsentibus, & tacentibus initis. 11.
Etiam si gereret curam minorum. 12.
Nec tutores, nec curatores. 13.
Nomine filiorum quoad hunc effectum non solum veniunt filij sub potestate parentum, sed etiam emancipati. 14.
Nec solum legitimi, sed etiam naturales, & spurij. 15.
Excipe, nisi filij tacerent ob metum reuerentialem parentum. 16.
Quid veniat nomine metus reuerentialis. 17.
Sponsalia ante septenniũ inita ratificãtur, siue per consensum expressum, siue tacitum. 18.
Ratificatio tacita inducitur, vel per cohabitationem in domo patris sponsi, vel sponsæ. 19.
Per mutuam appellationem sponsi, & sponsæ factam per eosdem filios post vsum rationis. 20.
Per mutuos amplexus, & oscula. 21.
Per traditionem munusculorum, & receptionem. 22.
Item per subarrationem annuli, vbi consuetudo id postulat. 23.
Ad huiusmodi ratificationem tacitam requiritur, quod sponsi sciant contractum per parentes fuisse initum. 24.
Vlterius requiritur, vt cognouerint non esse inualida. 25.

PRosequimur quæstiones causæ efficientis sponsalium per ordinem ad eos, qui nomine aliorum contrahunt; & primò sub hoc titulo inquiretur, an parentes pro filijs possint ante septennium contrahere sponsalia. Secundò, an alij ab ipsis parentibus. Tertiò, an filij post septennium teneantur stare contractui per parentes, vel per alios proprio nomine inito. Quartò, an, si parentes, vel alij contraxerint pro filijs præsentibus etiam completo septennio, & tacentibus, & non contradicentibus, teneantur ijdem filij stare contractui per eosdem parentes, vel alios celebrato. Quintò, ex suppositione, quod huiusmodi sponsalia sic celebrata ante septennium non tenerent, an per ratificationem possint conualidari, & quomodo.

1 Assertio I. Possunt parentes pro filijs etiam ante septennium contrahere sponsalia, quæ tamen ipsos non obligant, si postquam peruenerint ad vsum rationis, & rescinerint esse per eosdem contracta, reclamauerint, & contradixerint. *Coninchus disp.21.dub.3., Bonacina de matrim. quæst.1. punct.4.num.8., Sanchez de matrim. lib.1.de sponsalibus disp.23.nu.5.* Expresse euincitur ex *c.si infantes de despons.impub.lib.6.*, hocq; etiam sentire videntur *D. Thomas in 4. dist. 27.qu.2.art.2.ad 1., Paludanus ibidem qu. 1. art.1.concl.1.num.4., Henriquez lib.1.de matrim.c.13.n.5., Ancheranus c.vnico, §.porro n.3. de despons.impub.in 6.*

Contrahunt parentes pro filijs nõ tamen obligant, si reclamauerũt.

Ratio primæ partis ex eo desumitur, quod in hac hypothesi cessat quæcunque præsumptio præiudicij respectu filiorum, & interpretatiua voluntas ipsorum, non formalis; cum hæc esse non possit, & hoc ea ratione, quia parentes plus filios diligunt, quam seipsos *l. isti quidem, ff. de eo, quod metus causa*, & per consequens videntur rectè eorum vtilitati, & bono consulere *Sanchez de matrim.lib.1.de sponsalibus disp. 23.n.3.*; Neque obesse potest, si afferatur, absolutè prohibitum esse contrahere sponsalia ante acquisitum vsum rationis, & completum septennium *cap. litteras de despons.impub., & c.1.eod.tit.*, Non inquam, obesse potest, quia illa prohibitio est dumtaxat ad effectum non obligandi infantes, nisi completo septennio rata habue-

Parentes plus diligũt filios, quam seipsos.

buerunt sponsalia per parentes nomine ipsorum antecedentèr celebrata; cæterum ex d. c. literas de desponsat. impub., non inoluitur hæc prohibitio, quin potius firmatur oppositum; ibi etenim dicitur, quod, si pubes, qui promisit minori septennio, contraxerit matrimonium cum matre eiusdem, antequam minor peruenerit ad septennium, teneat matrimonium cum matre contractum, si verò cum matre contraxerit, postquam minor ad septennium deuenerit, non teneat, sed sit absolutè dissoluendum; ex quibus manifestè deducitur, quod non sit prohibitum ante septennium per parentes contrahi. Deindè, dum DD. communitèr inquirunt, an, quando parentes pro infantibus contrahunt sponsalia, satis sit, quod infantes postquam peruenerint ad vsum rationis rata illa habeant tacendo, an verò requiratur vlterius consensus tacitus, vel expressus; dum, inquam, hoc inquirunt, vtique firmant, non esse prohibitionem ad contrahendum ante septennium.

Textus in c. literas de desponsat. impub. non prohibet per parentes contrahi sponsalia pro filijs impuberibus.

2 Ratio secundæ partis ex eo euincitur, quod, quantumuis filij subsint potestati parentum, in ijs tamen, quæ spectant ad statum matrimonij, ab illis non dependent, cum sint omninò sui iuris. *Bonacina in 4. præcep. Decalogi punct. 3.*, *D. Thomas in 4. dist. 29. q. vnica*, qui etiam rationem adducit consistentem in eo, quod ex matrimonio est quædam quasi seruitus perpetua, ad quam filius, vtpotè liber non potest a Parente induci; Neque obesse potest textus *in c. 1. de desponsat. impub.*, vbi dicitur filium debere adimplere matrimonium, quod pro se nondum adulto Pater contraxit; non, inquam, obesse potest, quia, vt benè notat *Bonacina de matrim. qu. 1. punct. 4. n. 9. vers. neque obstat*, ille textus intelligendus est de debito honestatis, & conuenientiæ, non verò de necessitate alicuius obligationis coactiuæ, seu præcepti, prout etiam notat *Glosa in d. c. 1. de desp. impub.*

Matrimonium est quædam seruitus perpetua.

3 Hic oritur difficultas, an ad inducendam validitatem contractus sponsalium per parentes nomine filiorum, qui nondum ad septenninm peruenerunt, initorum, satis sit, quod ijdem filij facti, maiores non reclamauerint, sed simplicitèr tacuerint, an verò vlterius requiratur consensus, vel formalis, vel tacitus in signis externis exhibitus. Ex mente *D. Thomæ in 4. dist. 27. qu. 2. art. 2.* ad primum respondendum existimo sufficere, si scientes sponsalia fuisse per parentes contracta, tunc non reclamauerint, sed tacuerint ad tempus conueniens, cui adhęrent *Paludanus ibid. qu. 1. art. 1. concl. 1. n. 4.*, *Victoria in summa de matrimonio n. 267.*, *Sotus in 4. dist. 27. q. 2. art. 2. ad secundum*, *Bartolomæus à Ledesma de matrimonio dub. 11. concl. 3.*, *Petrus de Ledesma de matrimonio qu. 43. art. 2. dub. vlt. concl. 2.*, *Manuel in summa tom. 1. in secunda editione c. 243. n. 5.*, *Ancharanus c. vnic. §. porro n. 3. de desponsat. impub.* Ratio autem ea esse potest, quia, cum præsumatur talis contractus, vtpotè a parentibus initus, qui magis ex allegatis iuribus diligunt filios, quam seipsos, maximè eisdem filijs fauorabilis, taciturnitas eorum cum scientia habetur pro consensu *l. in sponsalibus*, *§. 1.*, *& ibi Bartolus, ff. de sponsalibus l. si seruus, §. fin. ff. de donat. inter vir.*, *& vxor.*, & in vtilibus taciturnitas eius, pro quo alius contrahit, habetur pro ratificatione *Bartolus post glos. in l. quo enim in princip. ff. rem rat. hab. Not. in l. si filius ad Macedon.* Vlterius ex eo euincitur, quod, si filij septennium compleuerint, & parentes pro eisdem contrahant præsentibus, & tacentibus, taciturnitas ipsa pro consensu habetur per textum *in c. vnico, §. fin. de desponsat. impub. in sexto*, *Glosa in c. honorantur verbo non. de sponsal. 32. quæst. 2.*, *Villalobos in commun. lit. M. n. 60.*, *Nauarr. in sum. c. 22. num. 58.*, *Manuel primo tom. summa in 2. edit. c. 234. num. 4.*, *Riccardus in 4. dist. 27. art. 1. q. 3. ad secundum Victoria in summa n. 250.*, *Sotus in 4. dist. 27. qu. 1. art. 3 vers. præsens autem*, ergo etiam, si non compleuerint, quando contractus est initus per parentes, postquam tamen compleuerint, sciuerint per eosdem fuisse contractum, & tacuerint, & non reclamauerint, taciturnitas ipsa erit computanda pro consensu. Consequentia probatur, quia quod præsentes fuerint celebrationi contractus, quando erant habiles ad contrahendum, & tacuerint, & quod sciuerint esse contractum, quando erant maiores, & habiles, nec reclamauerint paria sunt; Neque dicas, quod, quando puer præsens est, & intelligit, quod nomine suo agitur præsumatur, quod faciliùs sit reclamaturus, si non intendit assentiri, quam si sit absens, quia sæpe obliuiscitur, vt reclamare non curat, forte existimans se postmodum posse reclamare *Ioannes Andreas d. c. vnico n. 2.*, *& ibi Franchus num 4. de desponsat. impub. in 6*, *Cardinalis c. 1. num 2. de desponsat. impub*, *Cordubæ in summa q 193.*, *Vega lib. 6 summæ c. 31.*; Contra enim impugnaberis, quia non video hanc maiorem facilitatem reclamandi, dum est præsens, & intelligit ea, quæ nomine ipsius fiunt, ac quando, vel est absens, vel a statu minoritatis peruenit ad vsum rationis, & septennium completum, & tunc nouit, quæ nomine ipsius facta sunt, quandoquidem tunc sine erubescentia, quæ, vt plurimum ex præsentia consurgit, potest contradicere, & crebro sine difficultate absentes negamus id, quod præsentes erubescere mus denegare. Dicere deindè, quod sæpè obliuiscitur, non facit ad rem, quia ea, quæ inuiti suscipimus, nobisque possunt aduersari, in mentibus figūtur, vt ea repellamus; quare

Sufficit, quod filij non reclamauerint.

Taciturnitas in fauorabilibus habetur pro consensu.

Sine rubore negamus absentes, quæ præsentes nō negaremus.

quare merito dicitur, quod taciturnitas eius, cuius necessarius est consensus ad perficiendum contractum, quia de ipsius interesse agitur, si contradicendo impedire potuit, pro consensu habeatur *l. fideiussor, §. Pater Seij, ff. de pignor. l. Caius, ff. de pign. act. l. sepe ff. de re iudic. c. quamuis eodem tit. Ludouicus Romanus in l. quæ dotis, ff. solut. matrimon.*, præcipuè si talis taciturnitas fuerit inter propinquos *l. seruus communis, ff. de donat. inter vir., & vxor. l. 2. §. voluntatis, ff. solut. matrim. l. quidam, ff. de custi., Albericus in l. filius famil. n. 4 ff. de procurat.*

Neque ijs, quæ dicta sunt, aduersari potest textus *in c. vnico, § fin de despons. im. pub. in 6.*, in quo videtur assignari discrimen inter sponsalia inita per parentes nomine filiorum præsentium, & tacentium, & inter contracta pro eisdem absentibus, quod idem intellige de eisdem contractis tempore, quo ijdem filij erant inhabiles ad consentiendum, adeout primo modo teneant; non sic secundo, nisi postea scientes ratificauerint tacitè, vel expressè; Non, inquam, aduersari possunt, quia, sicuti tacite consentire præsumuntur, quando sunt præsentes, ex eo præcisè, quod taceant, & non reclament, ita tacitè intelliguntur ratificare, quando redduntur scientes de huiusmodi contractu inito per parentes, & possunt contradicere, nec contradicunt, vndè in hoc secundo casu textus tantum intendit, quod debeant minores, postquam peruenerint ad ætatem, & vsum rationis, sufficienter certiorari, in quo casu, si non reclamauerint, intelligantur tacitè ratificare.

4 Tempus ad reclamandum remittitur arbitrio prudentis.

Dixi, *ad tempus conueniens*, non enim rem ita restringerem, vt teneantur statim, ac conscij facti fuerint, reclamare, sed tale tempus relinquendum est, quale regularitèr conceditur ad deliberandum in re graui, & magni ponderis, quo elapso non erit amplius eisdem liberum reclamare; quinimmò ex eo, quod tale tempus pertransierit, vehementior ratio præsumitur pro consensu, eo quod, cum intra illud reclamare potuerint, & non reclamauerint, præsumantur ratam habere fidem parentum datam pro sponsalibus.

5 Etiã alij à parentibus pro impuberibus cõtrahunt, & quo modo obligent.

Assertio II. Possunt etiam alij à Parentibus pro filijs ante septennium sponsalia contrahere, quæ tamen eosdem filios non obligabunt, nisi postquam peruenerint ad vsum rationis certiorati de eisdem, vel expressè, vel tacitè consenserint. Quoad primam partem *Glos. cap. vnico, §. fin. verb. sponsalia de desponsat. impub. in 6., Hostiensis in cap. 1., & ibi Ancharanus num. 2. eod. tit., Manuel. primo tom. summæ in secunda edit. c. 234. num. 4.* Quoad secundam est directè contra DD. mox citatos, pro prima, & est, *Paludani in quarto dist. 27. q. 1. art. 1. concl. 1. num. 4., D. Antonini tertia part. tit. 1. cap. 2. ante §. 1. in fin., Glos. in c. 1. de matrim. contr. verb. præsente, & ibi Innocentius num. vnic., Abbas num. 2., Cardinalis num. 1., Alexander de Neuo n. 10.*

Prima pars in primis ex eo facilè liquet, quod frustatoria omninò esset quæstio, quam excitant communiter tam Theologi, quam iuris canonici interpretes inquirentes, an sit speciale priuilegium parentum, quod, vbi contraxerint pro filijs absentibus, vel minoribus septennio, sufficiat taciturnitas sine contradictione, vbi illi certiorati fuerint, vel peruenerint ad vsum rationis, si alij ab ipsis non possent huiusmodi sponsalia sic contrahere, vt ex se patet. Deindè per illum contractum initum per alios à parentibus pro filijs impuberibus, nullum præiudicium ipsis infertur, quin potius ex illo posset ipsis fauor induci, nam si nolint assentiri, postquã peruenerint ad vsum rationis, possunt contradicere, vel non ponere actum, per quem ponatur tacitus consensus, & cum sponsalia sint naturaliter expetibilia, & regularitèr fauorabilia, contrahens pro ipsis videtur eorum negotium vtilitèr, & fauorabilitèr agere; neque obesse potest textus *in c. 2. de despons. impub.*, vbi sic legitur: *Districtius inhibemus, ne aliqui, quorum vterque, vel alter ad ætatem canonibus determinatam non peruenerint, coniungantur, nisi fortè aliqua vrgentissima necessitate interueniente, vtpotè pro bono pacis talis coniunctio toleretur*; vbi aliqui asserunt, esse culpam læthalem ante legitimam ætatem impuberes coniungere *Paludanus in 4. dist. 28. q. 2. art. 1. n. 8., & 10., Rosella verb. matrimonium 2. num. 6., Angelus dict. verb. matrimonium 3. impedimento 16. nu. 7., Siluester eod matrimonium 5. q. 6., Nauarrus in summa cap. 22. n. 31., Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 13. num. 13., Petrus de Ledesma de matrimonio qu. 43. art. 2. dub. 3.*, quod præcipuè aliqui intelligunt, quando alij ab ipsis impuberibus contrahunt, & sine mandato *Siluester verb. sponsalia nu. 3.*, & textus intelligitur etiam de sponsalibus, *Innocentius eodem cap. 2. de desponsat. impub., Sotus in 4. dist. 27. qu. 2. art. 2. ad 1., Nauarrus in summa cap. 22. num. 31., Henriquez lib. 11. de matrim. c. 13. n. 13., Petrus de Ledesma de matrim. qu. 43. art. 2. dub. 3.* Non, inquam, obesse potest, quia talis textus nullo modo procedit de sponsalibus, prout notant *Panormitanus dict. cap. 2. num. 5., & ibi Præpositus num. 2. de desponsat. impub., Petrus de Ledesma loco cit., Manuel tom. 1. summæ in secunda edit. cap. 244. n. 2.*, quod tum ex verbis eiusdem textus euincitur, tum ratione congruenti; verbis quidem, quia in eodem dicitur, *coniungantur*, quod verbum intelligi nequit de simplicibus sponsalibus, per quæ non fit coniunctio, sed coniunctionis promissio *Sanchez de matrim. lib. 1. de spons. disp. 17. num. 4.*, verba etenim pænalia

Exponitur textus ex aduerso, & dissoluitur.

sunt

Loquitur de matrimonio, non de sponsalibus.

sunt restringenda iuxtà sonum proprium verborum, non extendenda; ratione item congruenti, quandoquidem nec iniuria infertur sacramento, cum sacramentum non sit, nec præiuditium eis, quorum nomine ineuntur, quandoquidem ex eis non obligantur, nisi postea consentiant.

Ratio secundæ partis deducitur ex *cap. unico, §.final.de desponsf.impub.in 6.*, vbi singulariter de parentibus contrahentibus pro filijs, siue præsentibus, siue absentibus statuitur, quod sponsalia teneant, si ipsi filij, postquam sciuerint contractum initum, non reclamauerint, quod vtique non est extendendum ad extraneos contrahentes pro ipsis, cum in ipsis non tantus amor supponatur, quantus in parentibus, nec filij, ita facilè alijs præsumantur assentiri, sicuti parentibus; vndè in ordine ad sponsalia impuberum pro ipsis contracta non sufficere videtur simplex taciturnitas post scientiam, sed vlterius requiritur quid aliud, per quod manifestatur consensus, seu rat habitio, quod innuisse videtur, *D. Thomas in 4. dist.27. quæst. 1. art. 2. quæstiuncula 2., & 3.*, vbi sic habet: *Verba parentum computantur in casu illo, ac si essent puellæ; sunt enim sufficiens signum, quod sunt eius, ex quo non contradicit.* Quomodo autem habeatur hic tacitus consensus, & quid importare debeat supra simplicem taciturnitatem, ex dicendis in sequenti assertione innotescet.

In sponsalibus celebratis per alios à parentibus pro impuberibus non sufficit taciturnitas eorumdem impuberum.

Assertio III. Impuberes, postquam deuenerint ad vsum rationis, seu ad septennium completum, non tenentur stare sponsalibus siue a parentibus, siue ab alijs celebratis ante septennium, *Bonacina de matrimonio qu.1.punct.4. num.9.*, & in hoc consentiunt omnes tam Theologi, quam Canonistæ. Expressè deducitur ex ijs, quæ superius dicta sunt; in ijs etenim, quæ pertinent ad matrimonium, infantes, seu qui sub patria sunt potestate, sunt sui iuris, nec dependent à voluntate parentum; & vlterius euincitur *ex dict.cap.vnico §.fin.de desponsat. impub.in 6.*, vbi sic legitur. *Si ydem filij tempore sponsaliorum absentes, & etiam ignorātes eadem sponsalia post scientes ratificauerint tacitè, vel expressè, aliàs ex sponsalibus contractis à parentibus pro filijs, nec ipsi filij obligantur, nec publica honestatis iustitia inde surgit;* dum igitur textus dicit, quod teneant, si ratificauerint, non teneant, si non ratificauerint, sequitur, quod, postquam sciuerint, liberi sint ad ratificandum, & non ratificandum, adeoque non teneantur eisdem ex necessitate stare, atque, si hæc valent, quando sunt maiores septennio, & sunt absentes, non video, cur valere non debeant, quando contractus initus fuit ipsis inhabilibus ad contrahendum, & consentiendum; Neque obesse potest textus *in cap.1.de desponsf.impub.*, vbi dicitur, *& post quam filius peruenerit ad perfectam ætatem, omninò debet hoc adimplere.* Non, inquam, obesse potest, quia ex superius dictis, & iuxta Glosam *in d. c. 1. de desponsat. impub.* illud dictum debet intelligi de debito honestatis, non necessitatis.

6 Non tenentur stare spōsalibus ab alijs pro ipsis contractis.

Minus officere possunt ea, quibus nonnulli asserunt, filios teneri sub peccato læthali etiam in materia matrimonij obedire parentibus, vel ex eo, quod sibi sint correlatiua, parentes teneri curam habere filiorum, & filios teneri obedire parentibus, quo argumento vtitur *D. Paulus ad Hebræos 13.* loquens de iure Prælatorum; quod etiam verificatur in ordine ad nuptias, quandoquidem de iure gentium non est filiorum præcipuè fœminarum existentium sub cura parentum, quærere nuptias, sed hoc munus parentum est, quod etiam confirmatur per ius canonicum, tum *cap. aliter 30.qu.5*, vbi habetur, quod pro nupta non habeatur puella, quam pater non desponsat, tum *in c.honorantur 32.q.2.*, vbi ex Diuo Ambrosio dicitur, non esse virginalis pudoris maritum eligere, sed iudicium parentum expectare; Minus, inquam, officere possunt, quia, vt inquit *D. Thomas secunda secundæ qu.104.art.5.in corpore* in ijs, quæ ad proprij corporis sustentationem, prolisque generationem attinent, omnes homines sunt pares, nec filij subijciuntur parentibus, cum præcipuè per matrimonium homo perpetuæ seruituti obligetur, ad quam pater filium inuitum nequit obligare. Quamobrem ad ea, quæ in particulari dicuntur in instantia, dicendum est, esse etiam sibi correlatiua cura, & subiectio in ijs, in quibus ex ipsa naturæ dispositione filius non constituitur liber, & in quibus non dependet a patre, & licet dicatur esse proprium munus parentum prouidere filio de nuptijs, hoc intelligendum est annuentibus eisdem filijs, prout annuere debent ex quadam conuenientia, & honestate, non autem ipsis dissentientibus. Ad ea, quæ subduntur, dicendum est, esse quidem valdè honestū sequi parentum consensum, non autem necessarium; quod, si dicatur, non dici puellam nuptam, quam pater nō desponsat, asserendum est, hoc intelligi non de inualiditate matrimonij, nullus enim negat, quod, si fœmina nupserit etiam inuitis parentibus, teneat matrimonium, sed secundum præsumptionem, quatenus non interuenientibus illis conditionibus, præsumitur clandestina desponsatio; cæterum, si euinceret quid instantia, euinceret etiam, quod nullum esset matrimonium, quo fœmina ipsa non dotaretur, & non custodiretur à paranimphis, & tempore opportuno sacerdotalitèr cum precibus, & oblationibus à Sacerdotibus non benediceretur, cum hæc omnia in dicto textu æquè primò importentur.

Sequi parentum consiliū etiā quoad nuptias honestū est nō tamen necessarium.

Exci-

7 Nõnullæ exceptiones ad prædicta. Exciperem tamen ab hac doctrina casum, quo ob grauissimas causas necessarium esset parentibus, quod filius iniret talia sponsalia, & matrimonium cum tali persona celebraret, puta ad graues inimicitias componendas, quæ fuerunt inter parentes, & consanguineos eorum, cum quibus sunt ineunda sponsalia, vel matrimonium, tunc etenim filij sub læthali tenentur parentum necessitati consulere ad ea euitanda mala per consensum ad sponsalia, vel matrimonium *Calderinus c. 1. de desponf. impub., Nauarrus in summa cap. 14. n. 15., D. Thomas in 4. dist. 29. qu. unica art 4. in corpore, & ibi D. Bonauentura qu. 3., Viguerius lib. institut. cap. 16. § 7. vers. sexto, Bellarmin. lib. 1. de matrimonio cap. 19. prop. 3. Petrus de Ledesma de matrim. quæst. 47. art. 6. dub. 2. concl. 2.* Verba refero *D. Thomæ loco cit. Sed potest eum inducere ex rationabili causa, & tunc sicuti se habet filius ad causam illam, ita se habet ad præceptum patris, vt si illa causa cogat de necessitate, vel de honestate, & præceptum similiter cogat, aliàs non.* Rationemque exceptionis plurimi deducunt ex eo, quia ex pietate filij tenentur subuenire parentum necessitati, etiam præscindendo quodamodo ab eorum præcepto, *Ricchardus in 4. dist. 29. art. 1. quæst. 4 ad secundam, Petrus de Ledesma de matrimon. qu. 47 art. 6. dub. 2. concl. 3.*

8 Taciturnitas filiorum maiorum quando sufficiat, & quando non. Assertio IV. Si sponsalia celebrata fuerint per parentes pro filijs, qui peruenerint ad legitimam ætatem, & præsentes fuerint, & non contradixerint, tenent regularitèr sponsalia, nec possunt amplius ijdem filij contradicere, nec à contractu sic inito resilire, secus si fuerint ab alijs à parentibus celebrata eisdem filijs præsentibus, & non reclamantibus, tunc etenim debent vlterius ijdem filij vel tacite, vel expreisè consentire. Quoad primam partem constat ex superius dictis, eamque sustinent *Glosa cap. honorantur verb. non 32 qu. 2., Villalobos in communibus lit. M. num. 60., Nauarrus in summa c. 22. n. 21., Glosa c. vnico de desponsat. impub. in 6. §. fin. verb. sponsalia. Sotus in 4. dist. 27 quæst. 1. art. 3. vers. præsens autem, Ludouicus Lopez secunda part. instruct. de matrim. c. 39., Vega lib. 3. summæ c 152.* Quoad secundam *Paludanus in 4. distinct. 27. qu. 1. art. 1. concl. 1. n. 4., D. Antoninus tertia parte tit. 1. cap. 2. ante §. 1. in fin., Vera Crux prima part. specul. art. 5. in fin., Archidiaconus cap. vnico de desp. impub. in 6 prope finem, Panormitanus cap. nonne de præsumpt., Coaruuias 4. decretalium secunda part. c. 4. in init. nu. 4.*

Prima pars facilè deducitur ex motiuo nimiæ dilectionis in filios, quam habent parentes quæque non præsumitur in alijs, ex qua possunt ijdem filij sibi suadere, quod illi sibi rectè consulant, non isti, de quo latè actum est suprà. Hic solum remanet ambigendum, quinam veniant nomine parentum in hypothesi huius assertionis; an solum pater, & mater, an verò etiam auus ex parte vtriusque, an fratres, & an item tutores, & curatores siue à patre, siue à iure, siue a Iudice destinati. Item quinam veniant nomine filiorum, prout pertinet ad præsentem controuersiam, an scilicet solum existentes sub patria potestate, an etiam emancipati, an soli legitimi, an etiam spurij.

Quoad illos, qui veniunt nomine parentum, non est dubium, quin veniant æquè pater, & mater *Ioannes Andræas, Abbas, & DD. communiter in d. cap. vnico de desponsat. impub. in 6., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. n. 159., Sanch. de matrim. lib. 1. de sponsal. disp. 23 nu. 9, Paludanus in 4. disp. 27. q. 2. art. 3. conclus. 4. n. 19.*, & ratio deducitur primo, quia *in d. cap. vnic. de desponsat. impub. in 6.*, sermo est de parentibus, non præcisè de patre; nomine autem parentum nemine discrepante venit tam Pater, quam mater; secundò, quia motiuum, ob quod contractus per parentes initus in præsentia filiorum tacentium, & non reluctantium in iure admittitur, & obligat filios, est nimia, & præcipua dilectio eiusdem patris in filios, sed mater non minus diligit filios, & curam eorum habet, ac pater, ergo &c.; tertiò, quia filij æque subduntur patri, ac matri, ergo &c. 9 Nomine parentũ venit tam pater, quã mater.

Quoad auum patrem patris maior est difficultas, & etiam de auo patre matris, quandoquidem veniunt appellatione patris, & matris per ea, quæ nos etiam documus *tom. 4. sub tit. Contractus XI. de pign., & hypoth. prænot. 5. sect. 13. 97.*, vbi loquentes de priuilegio, quo gaudent plerique parentes, ne ratione dotis conueniantur vltrà id, quod commodè possunt, diximus filios defuncto patre non posse exigere ab auo patris eiusdem pro dote matris vltra id, quod commodè potest ea ratione, quod auus pater patris respectu eorum habetur loco parentis *Alexander in l. generalitèr num. 2. ff. de in ius vocando, Menochius cons. 22. n. 3.* Sentiendum existimo, quod, siue filij fuerint mortuo patre sub potestate aui, siue etiam eodem viuente, quatenus ipse auus regat patrem filiorum in regimine vniuersæ domus, teneant sponsalia per eundem auum contracta pro filijs præsentibus, & tacentibus. Ratio ex eo deducitur, quia in eodem supponitur quasi paterna affectio, & cura non inæqualis filiorum, & in fauorabilibus nomine patris venit auus, maximè, si hic filiorum curam gerat *Baldus in l. liberorum in fin. col. ff. de verb. signific., Bartolus in auth. ex testamento vers. præterea appellatione patris, C. de secund. nupt.* 10 Venit etiã nomine parentũ auus pater patris habens regimen vniuersæ domus.

Quoad fratres sentiendum est, quoad præsentem difficultatem non venire nomine parentum ad effectum obligandi sororem, 11

Non tamen nomine parentum quoad hoc veniunt fratres.

rem, & fratrem minorem ad standum sponsalibus pro eisdem præsentibus, & tacentibus initis *Ioannes Angelus Bossius de matrim.contract.c.3.n.167.vers.ad arg.allata Sanchez de matrim.lib.1.de sponsalibus disp. 23.n.15.vers.ad secundū in fin.Archi Diaconus in c.vnico de despons. impub.in 6.propè finem, & ibi Ioannes Andræas in fin.* Ratio deducitur *ex c.1.de matrim.contract. contra inter d. Eccl.*, vbi sponsalia contracta à fratre pro sorore declarantur valida, & efficacia, quia soror erat præsens, non simpliciter, sed præsens, & consentiens, ergo, si fuisset præcisè præsens, & non consentiens, non esset præsumendū, quod iura approbarent sponsalia, ita vt obligarēt sororem, vel fratrem minorem ad perseuerandum in illis, cæteroqui frustrà textus addidisset, quod soror consenserit; Neque arbitrandum est, quod in illo textu per ly *consentiens* importetur solum consensus internus cum taciturnitate, quod ex eo euinci posse videtur, quod textus immediatè ponderat aliqua consensus taciti signa; Non, inquam, arbitrandum est, quia textus per ly *præsertim consentiens*, non importat solam taciturnitatem cum præsentia, cæteroqui indicata præsentia cum taciturnitate frustrà addidisset consensum *Ioannes Angelus Bossius d.c.3.n.167.vers.ad argumenta allata, Sanchez de matrim.lib.1.de sponsalib.disp.23. num.15. vers. ad secundum*. Deinde ex eo, quod subsequenter ponderet consensus taciti signa, expresse, indicat non solum taciturnitatem cum præsentia sororis concurrisse, sed etiam per illa signa manifestam ratificationem accipiendo munera secundum consuetudinem loci, amplexando, osculando, & sponsum vocando; neque ex eo, quod subsequentèr hæc sint posita in eodem textu, arguendum est, non præcessisse consensum, quandoquidem hæc omnia cumulatiuè sunt addita referendo id, quod actum est, non destruendo ea, quæ

Quid dicendū sit, si frater gereret curam minorū.

priùs facta fuerunt; refertur etenim hic factum, non præcise ea, quæ iuris sunt. Excipiunt tamen aliqui ab hac doctrina fratres, quando gererent curam fratrum minorum, & sororum tanquam eorundem, seu earundem tutores, inter quos *Ioannes Angelus Bossius de matrim.contract. c.3. n.167.*, qui etiam pro se citat *Riccardum in 4. dist. 27.art.1.qu.2.ad secundum, Bonacinam, Rebellum, & alios*, ex eo, quod sentiant tutores, & curatores ita posse pro ijs, quorum curam, seu tutelam agunt, contrahere sponsalia, vt, si illi fuerint præsentes, & tacuerint, dum contrahuntur, non possent ab illis recedere, sicuti non possunt recedere, dum contrahuntur a parentibus. Nihilo-

12 minus contrarium sentiunt *Gutierez de matrim. c.13.n.2.vers.vndè, Glosa, Sanchez de matrim.d.disp.23.num.7.*, & omnes illi, qui sustinent, hoc esse speciale respectu parentum, vt filij teneantur stare sponsalibus per eosdem initis, dum ipsi filij erant in celebratione eorundem præsentes, & tacētes, de qua re mox subdam, quid sentiam.

Quoad tutores, & curatores sentiendum est, non ita posse contrahere, vt filij, qui fuerunt præsentes, & tacentes, teneantur 13 stare contractui, sicuti tenentur stare sponsalibus in sui præsentia sine reclamatione celebratis per parentes. Ita sentiunt omnes DD. allegati per *Sanchez de matrim. lib.1. de sponsalibus disp.23. num.7. vers. 2. quia, quamuis matrimonium*, qui sustinent hoc esse speciale in contractu sponsalium quoad parentes, & non extendi ad alios, & quidem non videtur ea ratio militare quoad tutores, & curatores, quæ militat quoad parentes, cum non tanta affectione ferantur circa eos, quorum curam gerunt, quanta feruntur parentes erga filios; non enim in simplici cura fundatur hæc iuris dispositio, quod filij, qui præsentes tacuerunt, non possint recedere à contractu per parentes inito; nam, vt infra videbimus, etiam filij emancipati tacentes, dum parentes ipsorum nomine contrahunt, tenentur non recedere, & tamen non sunt sub cura parentum; Fundatur igitur præcisè, & principaliter in ea affectione, & præsumptione, quod filiorum vtilitati benè consulant; Quod, si dixerimus supra, quod sponsalibus per auum nomine nepotis celebratis idem nepos stare teneatur, si præsens fuerit, & tacuerit, præcipuè si fuerit sub cura eiusdem aui, vel quia pater mortuus fuerit, vel quia, quamuis viuat, ipse quoque sit sub cura eiusdem aui, hoc ità intelligendum est, non quatenus ipsa cura sit ratio formalis, ob quam conualidetur ipse contractus in præsentia nepotis tacentis initus, sed quatenus magis præsumatur affectio, & ratio optimi consilij pro nepote.

Nec tutores, nec curatores.

Non militat ratio dilectionis.

Iam descendimus ad considerandum, quinam veniant nomine filiorum, & primo 14 dicimus, filios non solum existentes sub patria potestate comprehendi sub hac dispositione, quod non possint postea resilire, sed etiam emancipatos *Innocentius cap 1. de matrim.contract.num.vnico, Ioannes Andræas d.c.vnico n.2.de despons.impub.in 6., Sanchez de matrim. lib.1. de sponsalib. c.23.num.10., Ioannes Ang. Bossius de matrim. contract.c.3. n. 160.* Ratio ex eo deducitur, quia textus *in d.c.vnico de despons. impub.in 6.* loquitur de filijs sine vlla penitus restrictione; æque autem sunt filij, qui sunt emancipati, ac qui sunt sub patria potestate, nec ex eo, quod sint emancipati, præsumitur diminutio paternæ affectionis, quæ fundatur in iure sanguinis. Dicimus secundo, quod 15 sub hac dispositione non solum contineantur filij legitimi, sed etiam naturales, & spurij *Bartolus in l. 2. num. 4. ff. de accusat.*, *Ancha-*

Veniunt sub hac dispositione etiā filij emācipati.

Ancharanus d.c.vnicò,§.fin.n.3., & ibi Francus nu.3.de desponsatione impub. in 6., Ioannes Angelus Bossius de matrim.contr.d.c.3.n.160. Sanchez de matrim.d.disp.23.num.11.,& hoc propter eandem rationem, quia propriè sunt filij, & in ea dispositione præcipue consideratur reuerentia naturæ debita, & potius hæc, quam subiectio, vt suprà innuebamus.

16 Nisi filij taceant ob metũ reuerentialem.

Dixi in assertione, *regularitèr loquendo*, nam, si filij, dum celebratur contractus sponsalium pro ipsis per parentes, tacerent ob metum reuerentialem, satis probabile, quinimmò probabilius est, quod possent ab eisdem sponsalibus resilire *Felinus in c. nonne de præsumpt.nu.8., & 12., Brunellus de sponsal.concl.11., Vera Crux prima parte speculi art.5. in fine, Coaruuias part.2.c.3.§.6.in l.in fin., Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract.c.3.num.157., Sanchez lib.4. disp.9. num.12.*, vbi tamen aduerte, quod nomine metus reuerentialis, quantum requiritur, vt eximat filios ab executione contractus per parentes initi, non veniat præcisè verecundia quędam, quæ naturaliter inest filijs coram patre, vel alijs, quibus debetur

17 Nomine metus reuerentialis, non venit pręcisè verecundia.

reuerentia, prout habetur *in c. vnico,§.porro de despons.impub.in 6., Bartol.in l.1.§.quæ oneranda in fin. ff. quar. rer. act., Franciscus Aretin. l. ad inuidiam in init. C. de his, quæ vi., Felinus c. cum omnes de constit. num. 12. vers. tertiò limita, Nauarr. lib. 4. consil. in prima edit. tit. de sponsal. cons. 36. n. 6.*, sed tunc quoad hunc effectum veniat metus reuerentialis, quando omninò repugnante voluntate vel tacet, vel consentire demonstrat, non audens præ timore, & reuerentia contradicere *Sanchez de matrim. lib.4. de consensu coacto disp.9. n.12.*

Ratio cur alij à parentibus non obligent tacentes.

Secunda pars facilè liquet ex ijs, quæ mox dicta sunt; si etenim filij non tenentur stare sponsalibus coram se celebratis tacentibus, quando pro eisdem respondent vel tutores, vel curatores, vel fortè etiam fratres, multò minus compelli possunt, quando alij extranei pro ipsis tacentibus responderunt; non enim in ijs militat ea ratio affectionis, & subiectionis, quæ militat in parentibus, nec iura præsumunt consensum filiorum, & impuberum, quando defertur per extraneos, sicuti præsumunt, quando defertur per parentes; Nec obesse potest, si afferatur, quod huiusmodi sponsalia, quantumuis per extraneos nomine filiorum celebrata possint esse fauorabilia eisdem filijs, adeoque, quod taciturnitas ipsorum habeatur pro consensu, per textum *in l. in sponsalibus, §. 1., & ibi, Bartolus ff.de sponsalibus l.si seruus, §.fin.ff. de donat.inter vir., & vxor., Bartolus post glos. in l.quo enim in princip. ff. rem ratam hab. not.in l. si filius ad Macedon.* Non, inquam, obesse potest, quia hęc tantum militant, quando simul aliqua interueniunt, precipuè in sponsalibus, quæ ex dispositione iuris ingerunt apparenter talem consensum, cuiusmodi est nimius amor in parentibus, vel ratificatio tacita subsequens pręstita per eosdem filios per traditionem v.g. & receptionem numerum, per oscula, per amplexus, & per appellationem sponsi, & sponsæ. Cæterum non semper sponsalia sunt ex genere suo expetibilia, & fauorabilia,&, quantumuis forent talia in aliquo genere, possunt non esse talia in alio genere principalius intento ab eisdem filijs, vel possunt non esse cognita, vt talia ab eisdem filijs.

Aduersus ea, quæ hucusque dicta sunt, militare videtur *Tridentinum sess.24.cap.1. de matrimonio*, quod videtur correxisse omnia iura antiqua,& statuisse requiri parochum, & testes, qui mutuum contrahentium consensum intelligant. *Vera Crux prima part. specul.art.5. in fin.* Vlterius militare videtur, quod quando filij sunt præsentes sponsalibus nomine ipsorum per parentes celebratis, & tacent, non habeatur consensus sensibilis, prout requiritur ad contractus humanos, cum taciturnitas sine alijs signis nõ reddat actum internum sensibilem. Nihilominus dicendum est, nec Concilium Tridentinum obstare, nec ea, quæ subduntur. Non Concilium Tri-

Conciliũ Trid. nihil innouauit quo ad sponsalia de iuribus antiquis.

dent., quandoquidem quoad sponsalia nihil innouauit de iuribus antiquis, prout docet *Sanchez de matrimonio lib. 1. de sponsal. disp.23. num. 13. vers sed dicendum est*; Quoad matrimonium verò solum induxit, quod ad euitandam clandestinitatem requiratur consensus contrahentium in præsentia Parochi, & testium, non autem inhibuit, quin idem consensus possit deferri per parentes in præsentia eorundem contrahentiũ tacentium, & non reluctantium *Vera Crux 1.p.speculi art.6.in fin., Sanchez de matrimonio lib.1.de sponsalibus disp.23.n.13.*, nam ita requiritur consensus externus in matrimonio, ac in sponsalibus, cum tam matrimonia, quam sponsalia sint contractus humano modo, vtpotè directus ad homines, adeoque in vtrisque consensus debet esse sensibilitèr apparens; sicuti igitur ad sponsalia est sufficienter expressus consensus ex eo, quod deferatur per parentes in præsentia filiorum, ita non est, cur non sit sufficienter expressus in matrimonio, dum externè per eosdem defertur, nec item obstant ea, quæ subduntur, quandoquidem per solam præsentiam, & taciturnitatem fit consensus sufficienter sensibilis supposita iuris præsumptione, nec maior sensibilitas requiritur, quam quæ à iure accipitur pro tali.

Assertio V. Sponsalia celebrata ante septennium, seu ante acquisitum vsum rationis possunt conualidari per ratificationem siue expressam, siue tacitam. Liquet 18

assertio

Sufficit ratificatio tacita & interpretatiua

assertio ex ijs omnibus, quæ supra diximus, & præcipue *ex cap. unico, § fin. de desponsat. impub. in 6.*; solum hic remanet dubitandum, quomodò validè possit fieri ratificatio tacitè.

19 Inducitur per cohabitationem

Conueniunt primò ferè omnes, quod ratificatio tacita inducatur ex eo, quod, postquam compleuerint septennium, cohabitent simul, vel in domo patris sponsi, vel in domo patris sponsæ per ea, quæ nos supra docuimus, sicque sentiunt *Hostiensis de desponsat. impub. c. literas, & ibi Ioannes Andreas in fine, Alexander de Neuo n. 7., & 8., Brunellus de sponsalibus concl. 5. n. 8.*, nec incongrua ratione, quia ex cohabitatione arguitur eiusdem voluntatis perseuerantia.

20 Si semutuò appellent sponsum, & sponsā

Conueniunt secundò, ratificationem sufficienter haberi, si, postquam peruenerint ad vsum rationis, mutuo se appellent sponsos *Rosella verb. impedimentum imped. 13. n. 8., Angelus verb. matrimonium 13. impedim. 14. n. 12., Siluester eod. verb. matrim. 8. q. 14. d. 8., Antonius Cucus lib. 5. instit. maior. tit. 10. num. 12.* Ratio ex eo desumitur, quod maior non potest esse expressio voluntatis consentientis, quam, quæ per verba denotantia ea, quæ ex contractu consurgunt, exponitur.

21 Etiam per amplexus mutuos, & oscula.

Conueniunt tertiò, sufficientèr conualidari sponsalia antecedenter inualidè contracta ob defectum ætatis, si sponsi simul iaceant, se inuicem amplectantur, vel osculentur *Glosa in d. c. unico verb., vel facto de desponsat. impub. in 6., Brunellus de sponsalib. d. concl. 5. nu. 8., Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsal. disp. 16. n. 16., Siluester verb. matrim. 8. q. 14. dict. 8.* Ratio est, quia, quantumuis hæc fieri possint etiam inter non sponsos, nihilominus, si fiant habita notitia de sponsalibus antea licet inualide contractis, videntur ad illa congruè referri.

22 Conueniunt quartò, conualidari per traditionem munusculorū, seu munerum, & receptionem eorundem, quæ mitti ex loci consuetudine solent inter ipsos, *Glosa in d. c. literas verb. placere de despons. impub., & ibi Ancharanus n. 8., & Præpositus n. 2.* Ratio ex eo desumi potest, quia, cum hæc fieri soleant inter sponsos consuetudine sic disponente, ingerunt sponsalia *Glosa in c. fæminæ verb. annulus vers. nisi sit de consuetudine loci, Antonius de Butrio in c. vlt. n. 8. de desponsat. impub.*

23 Etiam per subarrationem, & quomodo.

De subarratione, seu traditione annuli maxima est controuersia inter Doctores ex eo, quod talis traditio sit signum valdè æquiuocum, & ambiguum, cum referri possit ad impudicos affectus, *Panormitanus in c. vlt. de despons. impub. n. 7., & in c. illud n. 4. de præsumpt., Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsalibus disp. 22. n. 1.* Sed hæc ratio dubitandi æque militare posset, quin potius in fortioribus terminis in traditione munerū, quandoquidem hæc etiam coniungi potest cum praua intentione fornicationis, seu inducendi animum ad fornicandum potius, quam cum affectu sponsalium. Quamobrem dicendum est, quod, vel vbi consuetudo loci obtineat, vt missio annuli significet sponsalia, vel tractatus aliquis sponsalium præcesserit, qui tunc non ignoretur ab ipsis mittentibus, & recipientibus annulum, aliaque munera, tunc propria habeatur ratificatio eorundem sponsalium præcedentèr initorum. *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contrac. c. 3. n. 120 & 122., & seqq., Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsal. disp. 22. n. 2., & 3., Glosa in c. fæminæ 30. q. 5. in fin., Anton. c. fin. nu. 8. de desponsat. impub., & ibi Abbas num. 7., & Alexander de Neuo nu. 12., Costanus de sponsal. tit. quib. mod. contrah. num. 8., & 9., Vera Crux 1. part. specul. art. 6. dub. 3., Mascard. de probat. concl. 1024. num. 2., & seqq., Villalobos in commun. lit. M. num. 59* Ratio horum omnium ea est, quia consuetudo, seu præcedens tractatus cognitus ab eisdem contrahentibus limitat, & restringit illam indifferentiam, & ambiguitatem, quam habere potest illa missio annuli ad subiectam materiam, ad quam ex consuetudine res restringitur, vel tractatus ipse præcedens indicat *arg. l. Paulus, ff. rem rat. hab.* Hæc adeò vera sunt, vt etiam præsumantur sponsalia, quantumuis tractatus ipse non præcesserit inter ipsos sponsos, sed inter extraneos amicos, & sponsus sciens annulum miserit, & munera sponsæ scienti, quia hæc missio regulatur ad formam, normamque præcedentis tractatus, & indicat tacitam promissionem circa ea, de quibus fuit actum *Glosa in c. tuæ fraternitati verb. verba 2. de sponsalibus, Henriquez lib. 11. summæ c. 13. § 6. lit. T., Barbosa lib. 1. collect. ad c. tuæ fraternitati n. 4. de sponsalibus* Limitarem tamen in casu, quo, quantumuis tractatus aliquis præcesserit, non ipse sponsus, sed pater eius mitteret annulum ad fæminam, de cuius sponsalibus agebatur, *Panormitanus in c. fin. de desponsat. impub., & ibi Alexander de Neuo nu. 12., Mascardus de probat. concl. 1024. nu. 6., Menochius de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 2. num. 8.* Ratio est, quia ratificatio spectat ad ipsos contrahentes, & non ad patrem, &, sicuti, si ipse pater expresse contraxerit pro filio, adhuc requireretur ratificatio eiusdem filij, ita, quamuis pater quodamodo contractum tacitè per illam annuli missionem inierit, adhuc eiusdem filij ratificatio requiretur. Intellige tamen, nisi pater miserit annulum de consensu eiusdem filij, quia tunc perindè esset, ac si filius ipse mitteret *Glosa in d. c. fin. verb. subarrauit de despons. impub., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contr. c. 3. n. 125., Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsal disp. 22. n. 7.*

Ratificatio spectat ad contrahentes principales.

Pro complemento eorum, quæ in hac asser-

assertione dicuntur, alia nonnulla signa, quibus tacitè sponsalia antecedenter inita ratificari possunt, essent referenda, sed quia in processu quæstionum ex occasione alibi occurret sermo, ideò illa ad propriam sedem remitto. Hic solum aduertendum est,
24 Actus voluntatis non fertur in re incognita. quod ad hoc, vt valida habeatur ratificatio per enumerata signa, dicta, vel facta, vel per similia, requiratur, quod sponsi scientiam habeant de contractibus nomine ipsorum per parentes, vel per alios antecedenter celebratis *Ancharanus c. literas de despons. impub. n.8.*, *Francus c. vnico eod. tit. in 6.* Ratio ex eo deducitur, quia ratificatio est actus proprius voluntatis consentientis ad priorem actum, vel per se, vel per alios initum nomine proprio, sed actus voluntatis non potest tendere ad omnino incognita, & inexcogitata, iuxtà phylosophorum effatum, *nihil volitum, quin præcognitum*, ergo ratificatio prioris actus non potest esse subsistens, si prior actus non fuerit cognitus per eos, qui dicuntur ratificare.
25 Debent etiam cognoscere non esse inualida. Adde, quod, quantumuis ipsi, qui dicuntur ratificare, cognouerint sponsalia quidem fuisse contracta, non tamen sciuerint fuisse inualida, sed existimauerint fuisse valida, non tamen efficaciter dicuntur ratificare *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c.2. n.82., & seqq., Sanchez de matrim. lib.1. de spons. disp.16. n.7., Rosella vot. 2. n.13., & verb. matrimon. 4. n.5., Nauarrus in summa c.12. n.71.* Ratio huius assumpti ea est, quia in hoc interuenit error; error autem destruit consensum *l. si per errorem, ff. de iurisd. omn. iud.*, & potest esse præsumptio, quod, in tantum ratificet, in quantum sibi suadeat, se ex ijs sponsalibus teneri, quatenus reputet valida, cæteroqui non consensurus, si reputaret inualida. Multa exempla congerit *Sanchez loc. cit.* ad hoc euincendum, quem tu consule; Neque
Obiectio, ipsiusque dissolutio obesse potest, si asseratur, quod id, quod in se nullum est, non possit ratificari *Sotus in 4. dist.35. qu. vnica art.2, vers., sed percunctatis, Siluester verb. matrimonium 8. qu. 2. dict. 6., Henriquez lib. 11. lit. Q., Ioannes Angelus Bossius d.c.2. n.82., & seqq.* Non, inquam, obesse potest, nam hæc verificantur solummodò, quando inualiditas consurgit ex inhabilitate, vel ex aliquo impedimento independente à voluntate contrahentium, quod secundum se dirimit contractum, secus autem quando præcisè dependet ex defectu consensus eorundem contrahentium, qui per positionem eiusdem, siue expressè, siue tacitè possunt reualidare; quinimmò illa sponsalia sic contracta non sunt inualida absolutè, sed tantum non obligant, nisi quousque sequatur talis ratificatio. Hic tamen aduerte, quod, quantumuis contrahentes non nouerint inualiditatem priorum sponsalium, si tamen, vel per consensum expressum, vel tacitum ratificent, ità vt adhuc ratificarent, si cognoscerent, ea esse inualida, teneat absolutè ratificatio, si non formalitèr in ratione ratificationis, saltem in ratione noui consensus obligantis *Siluester verb. matrim. 8. qu.3. dicto primo*, quidquid in contrarium dixerit *Ioannes Angelus Bossius d.c.2. n.83.* volens, quod, licet ignorãtia concomitans non faciat actum inuoluntarium positiuè, & contrariè, faciat tamen negatiuè, scilicet non voluntarium, adeoq; quod defectu voluntatis requisitæ in actu exercito prior actus sit nullus, & per consequens non ratificabilis. Ratio nostri assumpti ea est, quia ille actus ratificationis elicitus cum illo affectu absolutè perindè est, ac si esset actus immediatè, & directè tendens ad promissionem; nec vim aliquam habent ea, quæ asserit *Bossius loc. cit.*, de illa inuoluntarietate negatiua, quandoquidem ex eo, quod ponat talem actum contrahens, ità vt poneret etiam, si cognosceret inualiditatem, non potest dici inuoluntariè negatiuè, vel mixtè ponere.

PRÆNOTIO IV.

De causa materiali sponsalium.

SVMMARIVM.

Multiplex acceptio materiæ. 1.
Materia, circa quam versantur sponsalia, sunt contrahentes. 2.
Materia, circa quam, non potest esse indeterminata. 3.
Si pater ex quatuor filiabus vnam indeterminatè spoponderit Francisco, & hic repromiserit consentientibus omnibus illis filiabus, tenetur vnam ex illis tradere, & Franciscus ducere. 4.
In data hypothesi ad eum, qui fuit sponsor, spectat eligere. 5.
Si sponsus vnam ex illis carnalitèr cognouerit pater, nec illam, nec aliam tradere cogetur. 6.
Si omnes filiæ ex promissis perierint, vna tantum superstite, tenetur pater illã tradere. 7.
Si masculus promiserit vnam ex quatuor filiabus alterius ducere, habet electionem. 8.
Si tunc vnã cognouerit, tenetur illam ducere. 9.
Si vnam elegerit, & ipsa renuat, eximitur ab obligatione erga alias. 10.
Materia, ex qua contractus sponsalium fit, est consensus expressus, per quem defertur ad inuicem promissio futurarum nuptiarũ. 11.

Causa materialis cuiuscunque rei, alia est, *ex qua*, alia, *circa quam*, alia, *in qua*; de quibus singulis in ordine ad sponsalia in præsenti prænotione est differendum; & quidem in ordine ad materiam, *in qua*, vix remanet ambigendi locus, quandoquidem promissiones ipsæ, quæ sunt 1 Materia ex qua, in qua, & circa quã

formale

formale constitutiuum huius contractus, vtpotè actus voluntatis, recipiuntur in potentia volitiua tanquam in suo principio, & subiecto. Circa materiam, *circa quam*, inquiretur primo, quænam hæc sit in præsenti contractu; secundo, an possit esse indeterminata, & quomodo, saltem ex parte vnius contrahentis. Circa materiam verò *ex qua* inquiretur primo, an sit eadem, quæ in matrimonij contractu, secundo quænam propriè hæc sit in sponsalibus.

2 Contrahentes sunt materia circa quam.

Assertio I. Materia, *circa quam*, versatur contractus sponsalium propriè sunt ipsi contrahentes. Iuxtà hunc sensum existimo præcisè locutos *Paludanum in 4. dist. 26. q. 4. art. 3. ad 2. n. 23., D. Antoninum 3 part. tit. 1. c. 2. ante §. 1., Petrum de Soto lect. 3. de matrim. vers. requiritur, Capreolum in 4. dist. 36. q. vnica art. 3. ad 2., Bartolomæum à Ledesma de matrimon. dub. 6., Coaruuiam 4. decret. 2. p. c. 1. §. vnico num. 8.*, dum asserunt indefinitè esse materiam, &, licet ipsi loquantur de materia matrimonij, verificatur tamen seruata proportione in ordine ad materiam sponsalium, quæ vltimo resoluuntur in ipsum matrimonium, ad quod ordinantur.

Probatur, quia per sponsalia ipsi contrahentes obligantur, & se inuicem sibi subdunt, ergo sponsalia respiciunt tanquam materiam, *circa quam*, ipsos contrahentes. Consequentia tenet, quia materia, *circa quam*, illa est, circa quam agens operatur inducendo id, quod in tali operatione intendit, sed contrahentes intendunt sibi ad inuicem inferre obligationem, vnusque versus alterum illam inducere, ergo ipsi contrahentes sunt materia, *circa quam*, sponsalium. Confirmatur, quia in cæteris omnibus contractibus res, quæ cadit sub ipsis contractibus, puta res vendita in contractu emptionis, & venditionis, res locata in contractu locationis non est materia, *ex qua*, sed tantum, *circa quam*, vt notat *Sanchez de matrimonio lib. 2. de essentia matrimonij disp. 5. num. 4. vers. hac autem sententia*.

3 Debet esse determinata.

Assertio II. Materia, *circa quam*, sponsalia versantur, non potest esse indeterminata, hoc est non possunt esse valida sponsalia, quibus promissor v. gr. Pater spondet vnam ex pluribus suis filiabus indeterminatè Francisco; & omnes consentiunt, vel ipse Franciscus spondet, vnam ex filiabus Antonij se ducturum, & omnes item consentiunt. *Sanchez de matrim. lib. 1. de sponf. disp. 26. n. 1., Coninchus disp. 21. dub. 2. num. 16., Gutierez de matrim. c. 26., Bonacina de matrim. q. 1. punct. 3. n. 2.*, quidquid in contrarium docuerint *Siluester verb. matrim. 7. n. 11., Coaruuias in epithome de matrim. prima part. lib. 4. c. 17.*

Ratio assertionis ea est, quia sponsalia ex genere suo sunt contractus determinatus; respiciunt etenim vnam, eandem, & quasi indiuiduam viuendi rationem, & ad id tendunt, ad quod tendit ipsum matrimonium, sed matrimonium non potest esse, nisi cum determinata persona, vt est in confesso apud omnes, ergo etiam sponsalia non possunt esse, nisi cum determinata persona. Vlteriùs confirmatur, quia ex sponsalibus incertis non oritur impedimentum publicæ honestatis *c. vnico de desponf. impub. in 6.*, ergo sponsalia incerta non sunt propriè, & in rigore sponsalia, quandoquidem ex ipsis, quando sunt vera, & realia, oritur impedimentum publicæ honestatis.

Ex sponsalibus incertis non oritur impedimentũ publicæ honestatis.

Circa hanc assertionem multiplex oritur ratio dubitandi, & primò, an ex talibus sponsalibus incertis oriatur aliqua obligatio tam respectu promissoris, quam respectu alterius, qui repromisit. Secundò, ex suppositione, quod oriatur obligatio, ad quemnam spectet vnam ex filiabus promissis eligere. Tertiò, an, si facta promissione incerta sponsus vnam ex filiabus carnaliter cognouerit, teneatur pater illam illi tradere in matrimonium. Quartò, an, si omnes filiæ promissæ perierint, & vna tantum fuerit superstes, ex necessitate illa sit danda sponso ex vi illius promissionis. Quintò, an, si sponsus promiserit vnam ex quatuor filiabus ducere in matrimonium, possit eligere quam maluerit, si omnes repromiserint.

Variæ rationes dubitãdi excitantur.

4 Pater tenetur vnã tradere, & spõsus ducere.

Ad primam asserendum est absolutè ex vi promissionis obligari patrem ad vnam ex illis dandam sponsori, & sponsorem ad illam ducendam *Gofredus in summa tit. de desponf. impub. n. 14, & seqq., Henricus c. ad audientiam num. 2. de sponsalibus, D. Antoninus 3. par. tit. 1. c. 18. ante §. 1. vers. item qui contraxerunt, Rosella verb. sponsalia n. 4., Sanchez de matrimonio lib. 1. de sponsalibus disp. 26. num. 2., & 3., Bonacina de matrim. quæst. 1. punct. 3. num. 4.* Ratio est, quia ex vtraque parte est promissio, & repromissio, sed ex promissione, & repromissione oriuntur hinc inde obligationes ad seruanda promissa, ergo &c., &, sicuti verum est, quod in præcedentibus diximus, quod scilicet, si pubes promiserit impuberi, & minori septennio sponsalia, non possit ab illis recedere, si minor, postquam peruenerit ad sufficientem ætatem, illis assentiatur, ita verùm est, quod, si quis promiserit sponsalia cum vna ex filiabus, & pater cum consensu earum repromiserit, vterque non possit recedere, sed teneatur adimplere promissa.

5

Ad secundam asserendum est, quod, si pater vnam indefinitè ex suis filiabus promiserit, possit ipse quamcunque maluerit eligere *Sanchez de matrimonio lib. 1. de sponsalibus disp. 26. num. 2., Coninchus disp. 22. dub. 8. n. 56., Bonacina de matrim. q. 1. punct.*

In alternatiuis electio spectae ad promissorem

3. *proposit.* 2. *n.* 4. Ratio ex eo deducitur, quod in omni promissione alternatiua electio pertinet ad promissorem *reg. in alternatiuis de reg. iur. in 6. §. praeterea institut. de action. l. plerique, ff. de iure dotis, & l. si ita ff. de contrab. empt.*, nec incongrua ratione hoc decernitur, quandoquidem promissor ex eo, quod non potius vnam, quam alteram promiserit, vnam exhibendo, quam ipse maluerit, adimplet promissa; Neque obesse potest, si asseratur, quod, cum omnes consenserint, videatur potius electio pertinere ad sponsum, quam ad patrem ipsarum, cum potius in causis sponsalium, & matrimonialibus sit attendendus consensus contrahentium, quam aliorum, qui nomine ipsorum contrahunt; Non, inquam, obesse potest, quia, cum omnes consenserint dependentèr à promissione patris, sub cuius potestate existunt, & sponsor se obligauerit cum patre, à nutu, & electione eiusdem debet necessario dependere.

6 Eximitur ab onere omnium.

Ad tertiam dicendum est in ea hypothesi, nec illam, quae carnalitèr cognita fuit a sponso, nec aliam patrem teneri eidem sponso tradere *Sanchez de matrimonio lib. 1. de sponsalibus disp. 26. nu. 4., Conincbus disp. 22. dub. 8. num 55., Bonacina de matrimonio quaest. 1. punct 3. proposit. 2. nūm. 5.* Ratio ex eo deducitur, quia in ordine ad alias eximitur ab obligatione, quam assumpsit ex praecedenti promissione ob superuenientem affinitatem per copulam, quam sponsus habuit cum sorore earum, ratione cuius ipse sponsus impeditur ad alteram ipsarum ducendam, vt ex se patet; in ordine verò ad eam, quam corrupit, non solum eximitur ex eo, quod ex proprio delicto non potest compellere patrem ad vnam potius sibi dandam, quam alteram, sed etiam ex eo, quod, sicuti antea pater erat liber ad vnam, vel alteram dandam, ita non est, cur postea debeat sine actu proprio, quo se determinet, carere tali libertate; Neque in hoc audiendus est

Nō potest ex proprio delicto libertatē Patris demere.

Enricus c. ad audientiam de sponsalibus nu. 20. asserens, quod, quantum potest pater, teneatur adimplere promissum in vna ex suis filiabus, adeoque, cum vnam ex alijs nequeat tradere ob superueniens impedimentum affinitatis, teneatur illam tradere, quam sponsus per copulam corrupit, cum respectu illius nullum sit impedimentum, nec pater aliquid illicitè ageret illam tradendo; non, inquam, audiendus est, quia, quod impedimentum ortum fuerit in ordine ad alias, fuit ex culpa eiusdem sponsi, quae eidem propterea nequit suffragari, demendo libertatem patris, & compellendo ad illā vnam sibi coniungendam.

Nō potest dici, quod per copulam completum fuerit matrimonium.

Minus audiendus est *Siluester verb. sponsalia quaest. 6. n. 6.* asserens, quod, cum omnes consensum praebuerint ad illa sponsalia, & cum contemplatione praecedentis contractus, seu tractatus, videatur facta illa coniunctio cum illa determinata, quae corrupta fuit, videatur per illam copulam completum matrimonium; Minus, inquam, audiendus est, quia, nisi illa, quae per sponsum fuit carnaliter cognita, determinatè contraxerit cum eodem sponsalia, non potest dici, quod per illam copulam fuerit completum matrimonium, eo quia prior consensus praestitus per omnes illas filias non fuit absolutus, sed quodamodo conditionatus, ad electionem scilicet patris, in cuius voluntatem omnes illae filiae suam quodammodo transtulerunt, adeoque non purificata illa conditione electionis ille praeuius contractus non transit in sponsalia, nec per copulam in matrimonium. Deinde stante iure nouo *Concilij Tridentini sess. 24. cap. 1. de matrim.*, nullo modo per copulam ille tractatus transit in matrimonium, cum ad hoc requiratur, vt consensus de praesenti deferatur coram Parocho, & testibus. Maior difficultas videtur in eo consistere, quod, quantumuis illa sponsalia antecedentèr fuerint incerta, & conditionata, videantur per copulam subsecutam facta certa, pura, & absoluta, adeoq; quod vtrumq; obligent ad contrahendum postea matrimonium, seruatis solemnitatibus Concilij Tridentini, quandoquidem per copulam videtur purificari conditio iuxtà textum *cap. de illis de condit. appos., & cap. per tuas eod. tit.* Nihilominus adhuc sentiendum est, non transire in sponsalia certa, pura, & absoluta *Sanchez de matrimonio lib. 1. de sponsalibus disp. 26. n. 12. vers. verius tamen est*. Ratio ex eo deducitur, quia antiquitus, seu de iure antiquo per accessum carnalem ad foeminam praesumebatur affectus coniugalis, & consensus de praesenti, ne praesumeretur per Ecclesiam de fornicario, vt notauit *Sotus in quarto dist. 29. qu. 1. art. 3. post tertiam conclusionem, vers. sed rursus sciendum*, sed stante iure nouo Concilij Tridentini non potest praesumi, quod ille accessus fuerit animo coniugali, ergo semper de fornicario, adeoque semper viget conditio electionis. Accedit, quod, si fuerit matrimonium spontè, & voluntarie contractum contra formam Trid., non resoluatur in sponsalia, etiam si copula, & defloratio sub hoc praetextu matrimonij nulliter contracti intercesserit, & sic neque in hoc casu vir deflorans obligatur in foro conscientiae ad contrahendum legitimè cum ea *Gutierez tract. de iuram. confirmat. cap. 51. n. 21., & in pract. qu. lib. 2. quaest. 4. num. 12., & matrimonio cap. 11. num. 1., Sanchez lib. 1. disp. 21. n. 6., Zippaeus in sua annalitica ennar. lib. 4. tit. de sponsal. num. 3., Nauarrus consil. lib. 4. in prima edit. cons. 1. num 4.* atque hoc ea ratione decernitur, quia non obligatur

Stante Concil. Trident. sponsalia per copulam nō transferūt in matrimonium.

Sponsalia nō tenent, nisi post electionis conditionem.

gatur ratione contractus, cum fuerit omnino nullius; nec ratione iniuriæ illatæ in fornicatione, quia ad summum tenetur ad temporalia. Cum igitur in nostro casu sponsalia illa non teneant, nisi post electionis conditionem, hinc est, quod ex illis non possit obligari, & si copula subsequens non efficit, vt matrimonium clandestinum, quantumuis sponte, & voluntariè initum transeat in sponsalia, nec eadem posse efficere videtur, vt sponsalia incerta, & conditionata transeant in pura, & absoluta.

7 Tradēda est, quæ est superstes. Ad quartam dicendum est, quod, si omnes perierint ex promissis vna tantum superstite teneatur pater illam sponsori tradere *Sanchez de matrimonio lib. 1. de sponsalibus disp. 26. num. 3.*, *Coninchus disp. 22. dub. 8 n. 54.*, *Molina tract. 2. disp. 366. nu. 11.*, *Bonacina de matrimonio qu. 1. punct. 3. num. 6.* Ratio ex eo desumitur, quia, nisi eam traderet, non staret promissioni, quæ respiciebat non aliquam in particulari, sed omnes sub disiuncto, nec vnam potius, quam alteram. Nec in ea hypothesi dici potest, quod æquè cessat libertas electoris, ac cesset in præcedenti casu, quo vna ex filiabus fuerit carnalitèr cognita per sponsorem, reliquæ etenim perinde se habent in ordine ad hanc obligationem, ac si essent mortuæ; sicuti igitur, quando vna fuit corrupta, non tenetur pater illam illi tradere, quia pater habet libertatem ad quamcunque maluerit tradendam, nec potest coarctari ad vnam, ita etiam, quando cæteræ omnes sunt mortuæ, non videtur posse pater compelli ad illam vnam superstitem concedendam, potissimum, cum sibi libertatem reseruauerit, potuerit in votis habere in promissione illam non tradere; Non, inquam, dici potest, quandoquidem dispar omninò est ratio de præsenti, ac de præfata hypothesi, nam libertas, quæ competit patri est ad dandam vnam, vel alteram pro suo arbitrio, non autem ad dandam, vel non dandam absolutè; sicque in suppositione præsentis casus, cum non sit libertas ad non dandum, si aliqua superest, ex vi præcedentis promissionis est concedenda; in suppositione verò casus præcedentis esse poterat libertas ad vnam, vel alteram concedendam, &, si tali iure priuatur pater, non est ex defectu earundem filiarum, sed ex culpa eiusdem sponsoris, qui propterea non potest obligare eundem patrem ad eam sibi concedendam.

Nec in hoc obstat, quod quodamodo dematur libertas Patris, & quare.

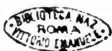
8 Masculus si primo promiserit, habet electionē. Ad quintam dicendum est, quod, si masculus promiserit vnam ex quatuor filiabus alicuius ducere, si omnes repromiserunt, potest quamcunque maluerit, eligere *Gregorius Lopez lib. 2. tit. 11. part. 4. verb. omnes, & Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsal. disp. 26. num. 6.* Ratio ex ijs deducitur, quæ suprà dicebamus *sub hac assert. 2. vers. ad secundam asserendum est*, quod scilicet in alternatiuis regula electionis pertineat ad promissorem per textum *in reg. alternatiuis de reg. iur. in 6.*, in hoc autem casu, in quo promissio incipit ab eodem sponso promittente vnam ex illis ducere in sponsam, certum est, quod ipse est promissor, & per consequens ad ipsum spectet electio ad differentiam eorum, quæ dicta sunt, in quibus promissio incipiebat a patre, à quo propterea pendebat electio; Ex hac hypothesi sequitur, quod, si sponsus, qui sic promisit, vnam ex illis ducere, aliquam in particulari per copulam cognouerit, teneatur illam ducere, quia per talem carnalem cognitionem videtur eandem elegisse, seque ad illam determinasse, atque in hoc locum habet dispositio iuris *in c. de illis de condit. appositis*; quinimmò aliqui asserunt, attento iure antiquo, quod tunc præcedentia sponsalia, quæ quodamodò erant incerta, transeant in matrimonium *Hostiensis in summa tit. de matrimonio nu. 17. & c. ex literis, & l. 2. de sponsalibus, vbi Ioannes Andræas nu. 10., Ancharanus n. 7., Præpositus n 6., D. Antoninus 3. p. tit. 1. c. 17. ante § 1. vers. item qui contraxerunt, Coaruuias 5. decret. 1. part. cap. 4. § 1. num. 17., Alexander Casnerius lib. 1. de sponsal. cap. 12., Menochius de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 1. n. 13., & seqq.*, atque ex ijs patet discrimen inter casum præsentem, quo ipse sponsus primo promisit, & præcedentem, quo primo promiserat pater, & respectu eius, ad quem spectat electio, copula est determinatiua, non verò respectu eius, ad quem non spectat talis electio.

Si vnam cognouerit teneatur illam ducere.

9

10 Hic solum pro complemento eorum, quæ dicta sunt sub hac assertione, remanet dubitandum, an, si sponsus vnam eligat, & ipsa renuat, teneatur alteram ducere, an verò sit exemptus ab onere, & obligatione versus omnes. Cum distinctione respondendum est, vel enim omnes consenserunt, & repromiserunt, vel nulla, sed tantum ipse promisit se vnam ex illis ducturum, & illæ nihil responderunt; si primo modo res accipiatur, illa, quam elegit, tenetur, quandoquidem ex eo, quod repromisit, tenetur stare promissioni, & ab ea recedens peccat contra fidem non seruatam; si verò non obstante promissione adhuc renuat, nec velit assentiri matrimonio, tunc aliqui asserunt, compellendam esse Iudicis officio, alij non, de qua re erit sermo infrà vberiùs. In hoc tamen casu illa renuente crediderim absolutè non teneri sponsum alteram ducere, *Bonacina de matrim. d. qu. 1. punct. 3. n. 4.* Ratio ex eo ducitur, quia ipse se obligauit ad vnam ex illis ducendam, &, cum ipse sit promissor habet ius electionis quoad illas per allegata superius iura, sed vnam eligendo, cum

Si vnam elegerit, & ipsa renuat, non tenetur ad alias.

cum eaque contrahere volens adimplet ea, quæ promisit, nec potest ad vnam potiùs coarctari, quam ad aliam, cum ad ipsum spectet electio, ergo &c. Hoc idem asserendum existimo, quando ipse promisit se vnam ex illis ducturum, & illæ non repromiserunt, tunc etenim, si vnam eligat, & illa renuat, eximitur ab onere versus omnes propter eandem rationem.

11 Explicatur materia ex qua.

Assertio III. Materia, *ex qua*, contractus sponsalium conficitur, est consensus per verba, vel signa expressus, per quem defertur ad inuicem promissio futurarum nuptiarum. Consentiunt in hanc assertionem *D. Thomas in 4. dist. 26. qu. 2. art. 1.*, *Sotus in 4. distinct. 26. quæst. 2. art. 3.*, *Bellarminus lib. 1. de matrimonio c. 6.*, *Suarez primo tom. de Sacramentis q. 60. art. 8. disp. 2. sect. 1.*, *Manuel. 1. tom. summæ in secunda edit. c. 216. num. 3.*, *Sanchez de matrimonio lib. 2. disp. 5. num. 6.*, *Ioannes Angelus Bossius de matrimonij contractu c. 3. n. 45.*, qui, licet omnes loquantur de materia contractus matrimonialis, referuntur tamen seruata proportione etiam ad materiam sponsalium, cum hoc tamen discrimine, quod cõsensus informatus verbis, & signis est materia matrimonij, prout importat traditionem mutuæ potestatis in corpus alterius coniugis, consensus verò informatus verbis, seu signis externis est materia, prout importat traditionem iuris de futuro adimplendi. Dixi, *per quam defertur adinuicem promissio futurarum nuptiarum*; nam sub duplici ratione considerari potest talis consensus sic informatus; primò quatenus importat mutuam promisionem, per quam traditur ius ad futurum matrimonium; Secundò, quatenus importat mutuam acceptationem talis promissionis, quæ duæ rationes, licet adunentur in vna, & eadem entitate consensus, secundum tamen diuersum respectum distinguuntur, & sub primo habent rationem materiæ, sub secundo rationem formæ.

Consensus duplici consideratione habet rationẽ materiæ, & formę.

Probatur, & explicatur assertio, quia in primis materia huius contractus non potest esse consensus nudè sumptus, quia hic non est sensibilis, &, licet materia partialis possit non esse sensibilis, vt est contritio in Sacramento Pœnitentiæ, materia tamen totalis debet esse secundum aliquam rationem sensibilis. Deindè materia non possunt esse ipsi contrahentes ex paritate aliorum contractuum, in quibus materia vel vendita, vel permutata, vel locata non dicitur materia, ex qua conficitur contractus, sed circa quam versatur contractus. Quibus positis, atque exclusis sic procedo. Illud in vnaquaque re habet rationem materiæ, quod secundum se est informe; imperfectum, & complebile, quodque per formam formatur, perficitur, & completur, sed talis est consensus informatus verbis, vel signis, per quod præcisè defertur promissio in sponsalibus, qui per acceptationem perficitur, & redditur obligans, & completur in ordine ad perfectè, & plenè obligandum, vt per se patet, ergo &c. Clarius elucescet hæc assertio, dum agetur de materia Sacramenti matrimonij.

Huiusmodi cõsensus completur per acceptationem tamquã per formam.

Ex dictis clarè liquet, materiam sponsalium non differre à materia contractus matrimonialis, nisi relatiuè ad tempus, quatenus consensus informatus signis in matrimonio connotat traditionem potestatis mutuæ in corpus coniugum; consensus verò in contractu sponsalium non connotat, nisi ius, vt de futuro talis potestas transferatur.

PRÆNOTIO V.

De causa formali contractus sponsalium.

SVMMARIVM.

Variæ acceptiones DD. circa materiam, & formam sponsalium. 1.
Rationes dubitandi circa consensum, prout habet rationem formæ. 2.
Verba, respectu etiam valentium loqui, non sunt de substantia contractus, siue tractatus præcesserit, siue non. 3.
Sufficit sensibilitas quomodocunque manifestans consensum. 4.
Explicatur textus in c. fraternitati de sponsalibus, *ita vt non obstet assertioni.* 5.
Explicatur textus in c. si inter, & cap. licet de sponsalibus duorum, & in c. desponsationi de sponsalibus. 6.
Cur verba requirantur in contractu matrimonij spiritualis, non in carnali. 7.
Verba non sunt de necessitate præcepti, nec formalitèr, nec interpretatiuè. 8.

Consentiunt omnes, quod consensus, vt informatus, vel verbis, vel signis sit etiam causa formalis intrinseca contractus sponsalium, licet nonnulli senserint, verba dumtaxat contrahentium esse formam, & consensum materiam, & alij verba esse materiam, & consensum formam, qui tamen facilè reijciuntur ex eo, quod tam materia, quam forma, siue coniunctim, siue separatim sumpta, debet esse sensibilis, cum efficiat contractum humanum, non esset autem sensibilis materia, si in consensu nude sumpto consisteret, nec forma, si per eundem constitueretur. Difficultas igitur est, sub qua ratione consensus simul cum verbis constituat formam, cum etiam idem simul cum eisdem verbis constituat ex superius dictis materiam. Aliqui dixerunt, consensum simul cum verbis habere rationem materiæ, prout elicitur à primo proferente, & exhibente, prout verò à posteriori exhibetur, habere ra-

1 Variæ acceptiones DD. circa materiã, & formã sponsalium.

rationem formæ *Riccardus in 4.dist.26. art. 4 qu.2., Angelus verb. matrimonium 1.n.2., Victoria in summa de matrimonio num.245., Gufaldus in summa verb.matrimonio nu.10., Henriquez lib.11.de matrimon.c.2., Philiarcus de offic. Sacerdot.tom.1.p.2.lib.2.cap.2., Vega lib.6. summa cas.127.* Alij verò congruentiùs videntur asserere, consensum, vt informatum verbis habere rationem formæ, prout importat expressionem mutuæ acceptationis promissionis adinuicem factæ, atque huius opinionis est præcipuè *D.Thomas in 4.dist.26.qu.2.art.1.*, vbi in responsione ad primum dicit, verba coniugum esse formam, & in responsione ad secundum, actus coniugum esse formam; nomine autem actuum coniugum venire nequeunt, nisi eorum verba, & signa exprimentia mutuam acceptationem, cum nulli alij actus requirantur ad hunc contractum; vbi tamen aduertas, quod quando S. Doctor dixit verba coniugum esse formā, non sit intelligendus de verbis nudè sumptis, sed de eisdem, prout exprimunt consensum, cæteroqui nulla consurgeret obligatio, cum hæc solum ex consensu proueniat, atque huic opinioni adhærent *Angles Flor. prima part. de matrim. quæst.1. de essentia matrimonij d.26. art.4 dif.1. conclus.2., Ludouicus Lopez secunda p. instruct. de matrim.cas.35., Bellarm lib.1.de matrim. c.6.*, cui vtpotè probabiliori adhærendum est propter eam potissimum rationem, quam adducit *Sanchez de matrim. lib. 2. disput. 5 n.6*, quia scilicet hæc expressio mutuæ acceptationis perficit quodamodo illam exhibitionem, quæ secundum se informis, & inefficax est ad obligandum,
2 nisi mutuo acceptetur. De hoc consensu informato verbis, vel signis, prout habet rationem mutuæ acceptationis, & per consequens formæ contractus, multa contingunt dubitari tàm in ordine ad ipsum secundum se, in inquirendo, qualis esse debeat, an absolutus, an sufficiat conditionatus, an simpliciter liber, an secundum quid inuoluntarius, an solemnis, an clandestinus, tam in ordine ad expressionem, an hæc haberi possit solummodo per verba, an etiam per signa, & nutus, an verba debeant esse solummodò affirmatiua, an verò sufficiant negatiua, &, an aliquo alio modo possit extrinsecè deferri huiusmodi consensus, sed quia in infinitum protraheretur prænotio, & dubitationes inter se nimis confunderentur, ideo maioris claritatis gratia, & vberioris doctrinæ placet præsentem prænotionem in plures sectiones diuidere.

Rationes dubitādi circa cōsensum, vt habentem rationem formæ.

SECTIO I.

An consensus contrahentium nunc sit deferendus per verba.

CVm ex superiùs dictis consensus, per quem contrahuntur sponsalia, debeat exteriùs apparere, multisque possit modis reddi sensibilis, oritur difficultas, an hæc sensibilitas nunc debeat esse per verba, & quidem principaliter procedit titulus de ijs, qui possunt loqui, nam respectu eorum, qui loqui nequeunt, non potest locum habere quæstio, nisi asseramus, quod muti sint incapaces ad contrahendum sponsalia, & matrimonium; hocque procedere potest, siue aliquis tractatus præcesserit, siue nullus, siue aliquis ex contrahentibus verba præmiserit, & alter tacite, seu nutibus respondeat, siue neuter verba præmiserit.

Assertio. Etiam respectu valentium loqui non est ex necessitate per verba deferendus consensus, hocque siue tractatus præcesserit, siue non, siue etiam nullius verba fuerint præmissa. Est communior quoad omnes partes, licet quoad primam sit contra *Henricum Boic. in c.tua de sponsalib., Baldum in l. ad recognoscendos num.vnic.C.de ingenuis, & manumiss., Gofredum in summa tit.de sponsal.nu.22., Alexandrum cons.143. n.1.lib 4 Zanetum de different.iuris ciuilis, & canonici dif.144.nu 220. Riccardum in 4. dis. 27. art.1.* Quoad secundam est contra *Innocentium in c. attestationes de desponf. impub.in fin., Ioannem Andraam cap.tua n.6.de sponsalib., Lupum alleg.57. vers venio ad 3., Boerium cons.35.n.1.* Quoad tertiam est contra *Iasonem in l.si stipuler, §.si in locando n.1. ff. de verb. oblig.* 3

Verba nō sūt essentialia.

DD. aduersātes, sed incōgruè.

Probatur iam quoad primam partem, quia ad validitatem contractus ea sensibilitas sufficit, quæ apta est ad manifestandum consensum internum ei, ad quem dirigitur, vbi lex pro certis, & determinatis contractibus non præscribit certam verborum formam, hocque videre est in omnibus alijs contractibus, qui ex communi Iuristarum sententia signis, nutu, nuntio, & epistolis perficiuntur *l.pater naturalis, ff. de adopt. l. consensum, ff. de act., & obligat.*, ergo etiam hæc sensibilitas, quæ interuenire potest in sponsalibus per nutus, signa externa, nuntios, & literas, erit sufficiens ad eorum validitatem. 4

Dices primò, quoad contractum matrimonij, & sponsalium, quæ ordinantur ad ipsum tanquam ad suum finem, præscriptam esse de necessitate verborum formam, vt habetur *in c.tua fraternitati de sponsalib.* vbi sic legitur *Matrimonium in veritate contrahitur per legitimum consensum, sed necessaria*

Explicatur textus in c. fraternitatē de sponsalibus

ria sunt verba consensum exprimentia, quantum ad Ecclesiam, nam muti, & surdi possunt contrahere sine verbis, & pueri ante annos legitimos per verba non contrahunt, cum intelligantur minimè consentire; ex quibus verbis duo deduco; primum ex illis, *sed necessaria sunt quantum ad Ecclesiam verba consensum exprimentia*, esse tanquam formam iure Ecclesiastico requisitam verba; secundum ex illis, *nam muti, & surdi possunt contrahere sine verbis*, esse nempè discrimen inter mutos, & valentes loqui, adeo vt in illis sufficiant signa, in istis verba desiderentur. Sed contra varias responsiones adhibent DD. ad hunc textum; alij enim, inter quos
5 *Gutierez de matrim. c.46. num.10., & seqq., Augustin. Barbosa tom.2. collectan. lib.4. tit.1. c.25. n.2., Sanchez de matrim. lib.2. c.31. n.6.* dicunt, verba esse necessaria quoad Ecclesiam, non quoad substantiam contractus, sed quoad clariorem, & faciliorem probationem, & ly, *necessaria*, non sumi simpliciter, sed secundum quid, quatenus idem sonent, ac *vtilia*; Sed hanc responsionem merito impugnant alij, quia fuisset superfluus finis legis hoc statuentis, quandoquidem clarum est, faciliorem induci probationem consensus per verba, quam per alia signa; Alij verò respondent, nomine verborum in eo textu venire quæcunque signa externa exprimentia consensum, quæ signa possunt impropriè dici verba, quatenus æquipollent eisdem, & id efficiunt, quod illa efficerent; sed hæc quoq; responsio meritò impugnatur, quandoquidem in eodem textu fit distinctio verborum à signis, dum asserit in valentibus loqui esse necessaria verba, non sic in mutis, in quibus sufficiunt signa. Quamobrem existimo dicendum, textum importare solummodò id, quod regularitèr fit ad significanda exterius ea, quæ ex præscripto Ecclesiæ, quæ non iudicat de internis, requiruntur, & sunt necessaria, adeò vt, dum dicitur, *necessaria sunt verba consensum exprimentia quantum ad Ecclesiam*, perindè fit, ac si diceretur, verba consensum exprimentia regularitèr intercedunt pro ijs, quę ex præscripto Ecclesiæ sunt media, quæ inducunt sensibilitatem consensus, quæ sensibilitas necessaria est, vt humano modo contractus subsistat. Cæterum textus non excludit alia signa sensibilia, quorum alterum necessarium est ad expressionem consensus, secus expresse admitteretur iurium contrarietas, quandoquidem alibi statutum est, alia signa sufficientia esse ad talem sensibilitatem, quantum sufficit ad validitatem contractus, & primo *in c. is qui fidem de sponsalibus* de copula habita affectu coniugali nulla præcedente protestatione non contrahendi; secundò *in c. ex parte de restitutione spoliat.* de solemni traductione sponsæ in domum sponsi;

Textus exprimit id, quod regulariter fit.

Assignatur signa, quibus validè potest manifestari consensus.

tertiò *ex c. vnico, §. fin. de desp. impub. in 6.* de sponsalibus contractis per parentes pro filijs præsentibus, & tacentibus, & pluribus alijs, quæ non vacat referre. Ad id, quod subditur de discrimine inter mutos, & loqui valentes assignato in eodem textu, dicendum est, per eum textum importari solummodò discrimen, quod intercedit inter mutos, & alios loqui valentes iuxtà regularem modum contrahendi, non iuxtà aliquod, quod necessarium sit in vno, & non in altero.

Dices secundò, per Ecclesiam præscribi verba tanquam necessaria ad validitatem contractus *in c. si inter de sponsalibus, & in c. licet de sponsf. duorum, & in c. consultationi de sponsalibus*, ergo saltem inter eos, qui loquendi habent facultatem, ex dispositione iuris Ecclesiastici sunt necessaria verba expressa. Sed contra, dico, in præallegatis textibus solum assignari quendam modum, quo validè possint celebrari sponsalia, & matrimonium, non autem eum præscribi tanquam necessarium, & vnicum; vndè potius se habet, vt exemplar eorum, quæ fieri possunt, non vt forma, iuxtà quam ex necessitate fieri debeat *Sanchez de matrim. lib.2. disp.31. n.6. vers. ad secundum desumptum ex c. licet.* 6

Explicatur alij textus.

Dices tertiò, ad matrimonium spirituale necessaria sunt verba, nec sufficiunt signa per textum *in c. cum inter canonicos, & c. quia propter de electione*, ergo etiam verba erunt necessaria in matrimonio carnali, cum ab vtroque matrimonio valeat ad inuicem argumentum. Sed contra, quia in primis *Sanchez de matrim. lib. 2. d. disp.31. n.5. vers. tertio, quia professio Religionis*, asserit, professionem Religionis, in qua consistit matrimonium spirituale, solis nutibus fieri posse per textum *in c. viduas de regul.* Deinde, quidquid sit de eo, quod dicit Sanchez, de quo alibi erit sermo, quamuis in plerisque ab vtroque matrimonio valeat argumentum, in multis tamen non valet, & præcipuè in eo, quod notat *Euerardus in loc. comm. à matrimonio carnali ad spirituale*, quod ex dispositione iuris in matrimonio carnali sufficit consensus ex vtraque parte expressus, quomodocunque exprimatur, in spirituali requiratur certa forma per allegata iura in instantia, & alia, quæ ipse allegat, & quidem certè plura respiciunt iura in matrimonio spirituali, quod fit in electione ad aliquod beneficium curatum Ecclesiasticum, & in professione Religiosa, ad quæ requiruntur ætas, qualitates indiuiduæ personarum, scientia, probitas, & maturitas, quam in matrimonio carnali, in quo, nec certæ qualitates indiuiduales, nec scientia, nec alia huiusmodi requiruntur, vndè nec mirum est, quod Ecclesia pro illo certam formam præscripserit, non sic pro isto. 7

Discrimen inter matrimonium spirituale, & carnale.

Pro-

Probatur iam assertio quoad secundam partem primò, quia, verba expressa absolutè non requiruntur, vbi ex signis potest apparere de consensu interno contrahentium per ea, quæ hactenus probauimus, ergo nec erunt necessaria, quantumuis nullus tractatus præcesserit; quod enim absolutè, & in genere necessarium non est, nec esse potest necessarium in casu particulari, in quo quid speciale non ponitur, sed tantum relinquitur id, quod ex genere suo non requiritur. Confirmatur, quia in tantum in hac suppositione potest non requiri consensus per verba formalia expressus, in quantum signa subsequentia referuntur ad illum præcedentem tractatum, ipsumque quodamodò informant, & priora cum posterioribus copulantur ad constituendum consensum sensibilem ordinatum ad finem, qui intendebatur in tali tractatu, sed præscindendo etiam ab eodem tractatu præcedenti per signa subsequentia potest haberi consensus sensibilis expressiuus mentis vtriusque ordinatæ, vel ad sponsalia, vel ad matrimonium, quod est quidquid requiritur ad validitatem contractus; quid enim deficit expressioni conceptus, si, cum nullus tractatus præcesserit, tertia quædam persona interroget contrahentes, an sibi inuicem promittant futurum matrimonium, & illi annuant nutibus, vel signis æternis se mutuo amplexando, osculando, & in eadem domo habitando, vel etiam sine præuia interrogatione, vel per scripta, vel per nutus indicent sibi inuicem promittere, & repromittere?

Signa subsequentia possunt referri ad præcedētes tractatus.

His eisdem argumentis tertia pars etiam euincitur, quandoquidem etiam præscindendo a prolatione verborum per alterum ex coniugibus præmissa potest vtriusque consensus per signa, vel scripta apparere.

8 Hæc, quę hactenus dicta sunt, procedūt, quoad validitatem contractus. Dubitant modo DD., an verba saltem requirantur de necessitate præcepti. Affirmant *Petrus de Ledesma de matrimonio q.45. art.2.dub.2. concl.2., Rodriquez in summa tom. 1. c.215. n.5., Henriquez lib.11.c.2.§.6.lit.M.in textu, & Glos. per textum in d.c. si inter de sponsal., & c.licet de spons. duorum*. Alij dicunt, non esse ex necessitate præcepti formalitèr, sed tantum interpretatiuè, quatenus Ecclesia approbat communem, & generalem consuetudinem, & per talem approbationem videtur quodamodo inducere præceptum, quod sponsi transgredientes peccant saltem venialitèr, atque ità communitèr sentire Thomistas recentiores referunt *Henriquez loc. cit., & Sanchez lib. 2. disp. 31. num. 9.* Nihilominus sentiendum est, nec esse præceptum formalitèr, nec interpretatiuè, nec secluso scandalo, & contemptu esse peccatum veniale. Ità quoad primam partem *Præpositus in c.tua n.6.ad fin.de sponsal., Sotus in 4.dist.27.q.1.art.3.concl.2.vers. ex huiusmodi. Vera Crux prima part. speculi art. 3. ad fin., Palacios in 4. dist. 27. disp.1.* Quoad secundam *Basilius Pontius lib.2.c.7. n.14., Diana 3.part.tract.4.resol.248.* Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia nullibi constat de tali præcepto, nec iura superiùs allegata aliquid euincunt, quandoquidem, vel narrant dumtaxat factum, non inducunt ius, vel procedunt dumtaxat exemplicatiuè, nō præceptiuè, vt supra explicuimus, nec illud pręceptum interpretatiuum est inferendum, quandoquidem illa approbatio consuetudinis non est præceptiua, & sub aliquo onere, sed ad summum commendatiua, quæ non infert aliquod onus. Quoad secundam partem patet, quia non est aliqua ratio, ob quam possit inferri culpa aliqua, vel læthalis, vel venialis, quandoquidem illa expressio per signa externa, nec repugnat naturæ contractus, nec alicui iuris dispositioni. Consulerem tamen, quantum fieri potest, adhibenda esse verba, quæ commodius exprimunt consensum, tum quia hæc magis apta sunt ad expressionem conceptus interni, cum ad hoc ex genere suo sint ordinata, tum quia faciliori inseruiunt probationi, tum quia communis praxis hoc suadet, & præcipuè in ordine ad euitanda dubia, & lites.

Sentētia asserens esse de necessitate præcepti.

Sentētia negans pręfertur

SECTIO II.

An consensus vtriusque contrahentis, siue per verba, siue per signa debeant simul deferri, an verò sufficiat, quod deferatur ex interuallo.

SVMMARIVM.

Non est consensus necessitate simul deferendus. 1.

Interuallum non extenditur ad quodcunque tempus, sed ad tale, vt consensus censeatur moralitèr perseuerare. 2.

Hoc interuallum prudentis arbitrio remittendum est. 3.

In dubio reuocationis consensus standum est dicto asserentis reuocationem. 4.

SVb hoc titulo variæ examinabuntur difficultates. Prima est, prout idem titulus sonat, an sufficiat repromissio ex interuallo posita. Secunda ex suppositione, quod possit poni ex interuallo, an hoc interuallum restringatur ad certum tempus, an verò extendatur ad quodcunque. Tertia, an, vbi non constet, quod per eum, qui primo, vel per verba, vel per signa detulit consensum, fuerit reuocatus consensus, sit præsumendum pro reuocatione, vel non. Quarta, vbi etiam ex coniecturis

Articuli examinandi circa titulum.

1 Potest poni etiā ex intervallo.

non constat de tali reuocatione, standum sit dicto eiusdem, si asserat reuocasse.

Assertio I. Ad sponsalium validitatem non est ex necessitate consensus simul deferendus, sed potest etiam validè poni ex interuallo. *D. Thomas in 4. dist. 29. q. vnica art. 3. quæstiuncula 2. ad secundum, Petrus de Soto lect. 3. de matrim. §. primum igitur, & §. requiritur igitur, Vera Crux 1. part. speculi art. 2. §. sed an sit matrimonium, Palacios in 4. dist. 27. qu. 1. in fin., Manuel primo summæ 2. edit. c. 216. n. 8., Vega lib. 3. summæ c. 75., Glosa in c. dilectus in fin. de sponsal., ArchiDiaconus c. sufficiat 27. qu. 2. in prima glosa, Abbas in c. cum inter Canonicos de elect. n. 6.*

Probatur primò, quia contractus sponsalium non est quoddam concretum, seu compositum physicum, sed tantum morale, & quodamodo politicum, vt per se patet, sed ad composita moralia, & quodamodo politica non requiritur physica coexistentia partium, sed moralis sufficit, quæ consistit in eo, quod altera pars ponatur, dum altera non fuerit retractata, sed moralitèr perseueret, vt docent communitèr Theologi de Sacramentis *Neguf. in 3. partem D. Thomæ disp. 60. difficult. 2., Ioannes à S. Thoma ibid. disp. 22. art. 6. dub. 2., Suarez disput. 2. sect. 2. §. sed quæres, Amicus disp. 2. sect. 3., Mastrius disp. 1. q. 3. n. 108., Madernus qu. 1 art. 8., Cacberanus in sua Theolog. assertiua tom. 3. tract. 8 de Sacram. in genere c. 1. §. 2. n. 21.*, qui etiam *n. 22. in fin.*, asserit hanc coexistentiam moralem non esse æqualem in omnibus, ergo &c. Confirmatur ex communi praxi ab Ecclesia non retractata, quin potius approbata, secundum quam nedum sponsalia, sed etiam matrimonia contrahuntur per literas, & per procuratores, vt alibi fusiùs videbimus, & latè docet *Sanchez de matrimonio lib. 2. disp. 11., & 12.*, & tamen consensus simul non defertur. Confirmatur secundò, quia si vterque coram Parocho, & testibus consensit, sed alitèr fictè, vel metu coactus, & postea quocunque tempore verè consentiat etiam occultè, vere conualescit matrimonium *D. Thomas in addit. ad 3. par. q. 47. art. 2. ad 2., Coaruuias 2. part. c. 4. nu. 7., Nauarrus in man. c. 22. n. 51., Henriquez l. 11. cap. 3. §. 6. lit. F. in textu, & glos. Gutierez de matrim. cap. 46. n. 14., & 19., Rebellus lib. 2. part. 2. qu. 9. nu. 1., Sanchez de matrim. lib. 2. disp. 32. num. 9., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contr. c. 2. nu. 38., & 41., Lessius lib. 2. de iust. c. 17. dub. 11. num. 12., & alij communitèr*, & tamen consensus verus ponitur ex interuallo, cum fictus nullius roboris fuerit.

Probatur secundò, quia cæteri ferè omnes contractus in iure subsistunt, quantumuis consensus pro diuerso tempore fuerit positus per textum *in l. 1. §. 1. ff. de verborum obligat., & l. 1. §. sed verior, ff. de contrahend. empt.*, ergo non est, cur non debeat etiam contractus sponsalium simul consistere. Neque obesse potest *Glosa in l. consensu, verb. consentire, ff. de act., & oblig.* vbi videtur asserere in alijs contractibus requiri simultaneum consensum; Non, inquam, obesse potest, quia illa glosa, si hoc asserit, est communitèr reprobata, cum contrarium euincatur expressè in allegatis iuribus in hac eadem secunda probatione; Neque etiam obesse potest textus *in l. continuus, ff. de act., & oblig.*, vbi textus asserit, quod contrahentes debeant sibi inuicem respondere, antequam ad alia diuertant. Non, inquam, obesse potest, quia textus procedit solummodo quoad formales, & rigorosas stipulationes, in quibus certa solemnitas est de substantia earundem, vt benè notauit *Sanchez lib. 2. de matrimon. disp. 32. n. 5. ad tertium*.

Cæteri contractus non indigent simultaneo consensu physicè.

Assertio II. Quantumuis ex necessitate simul consensus non sit deferendus, sed possit ex interuallo adijci, non tamen hoc interuallum potest ad quodcunque tempus extendi, sed restringendum est ad tale tempus, ad quale censeatur moralitèr perseuerare consensus prioris contrahentis, attentis debitis circumstantijs, *Sotus in quarto distinct. 27. qu. 1. art. 3. vers. sed alia hinc nascitur, Coaruuias 4. decret. 2. part. num. 4. in init. num. 7., Vera Crux prima part. specul. art. 2. vers. sed an sit matrimonium, Ludouicus Lopez 2. part. instruct. de matrimon. c. 39., Vega lib. 3. summæ casu 75., Sanchez de matrimonio lib. 2. disp. 32. num. 7., Ioannes Angelus Bossius de matrimonij contract. cap. 2. num. 40., Azebedo lib. 5. recep. tit. 16. lib. 2. n. 20. ad fin.*

2 Interualli debet esse cum morali perseuerātia.

Probatur, quia probabile non est, quod, qui priorem consensum præstitit, intenderit sine repromissione alterius se obligare ad quodcumque tempus, nec semper remanere obligatus ad nutum alterius, ergo posito certo interuallo, & non præstito per alterum reciproco consensu præsumendum est, obligationem respectu eiusdem expirasse, nec amplius teneri, ad quod maximè facit id, quod habetur *in l. 1. §. 1. ff. de verborum obligat.*, vbi dicitur, quod in alijs etiam contractibus voluntas nec actu, nec virtute remaneat, sed reuocetur. Quis enim diceret, quod ex eo, quod quis promiserit rem suam alteri pro certo, & determinato pretio, & ille non repromiserit, teneatur in perpetuum persistere in tali obligatione, &, si alteri non vendiderit, teneatur promissario primo elapso quocunque tempore tradere?

Non præsumitur sine repromissione velle perseuerare in obligatione.

Hinc disputant Doctores, quantumnam tempus requiratur ad hoc, vt præsumatur consensus priùs præstitus moralitèr reuocatus, adeovt ad validitatem contractus non valeat consensus alterius accedere

Bar-

Varijsensus circà hāc moralē perseuerātiā. *Bartholomæus de Ledesma apud Ioannem Angelum Bossium de matrimonij contract. cap. 22. num. 40.*, arbitratus est, sufficere ad tollendam simultatem moralem requisitam ad validitatem contractus, si inter vtrumq; consensum intercedat spatium vnius anni. *Henriquez lib. 11. de matrimonio cap. 7. §. 6. lib. F.* assignauit tempus biennij. *Sotus*, *Ludouicus Lopez apud Sanchez lib. 2. de matrimonio disp. 32. num. 2. vers. exemplificant*, extendunt vsque ad septennium. Alij vel adplus extendunt, vel restringunt ad minus ex propriæ voluntatis arbitrio. Sed hæ omnes sententię vnico argumento facilè eluduntur; si enim positiuè prior consensus per elicientem non reuocatur, quæro ab auctoribus adstruentibus v.g. biennium, cur moraliter prius non tollatur ille consensus, seu virtus illius? actus enim ipse secundum propriam entitatem non durat, & si vsque ad illud tempus protrahitur, cur non vlterius? An hæc meta ex aliqua dispositione naturæ, vel iuris præfinita est? Vbi hanc dispositionem inueniunt?

3 Standum arbitrio prudentū. Quamobrem alij adstruunt hoc interuallum prudentis arbitrio remittendum, *Petrus de Ledesma, & Rebellius* apud *Ioannem Angelum Bossium de matrimon. contract. cap. 2. n. 40., Basilius Pontius lib. 2. cap. 16. n. 4. in fine*, atque huic vltimæ opinioni standum existimo, cum nequeat innotescere, quandonam moralitèr perimatur prior consensus, quando per actum formalitèr oppositum non reuocatur, nec libentèr in hoc acquiescerem *Ioanni Angelo Bossio loco cit.*, asserenti non obstare vllam temporis longitudinem, dummodo alter, qui ab initio consensit, non reuocauerit suum consensum. Non, inquam, acquiescerem; quia moralis virtus prædicti primi consensus secundum communem hominum æstimationem, in qua fundatur; non potest pro tanto tempore vim habere, cæteroqui diceretur ille primus consentiens semper obligatus.

Ex ijs in particulari fas erit deducere, quod, quando iuxtà superius dicta maior promisit impuberi minori septennio futurum matrimonium, ipsius consensus moralitèr perseueret, vsque dum ille peruenerit ad septennium, seu vsum rationis, quo possit repromittere, seu ratificare præcedentem promissionem, adeo vt, si postea accedat eiusdem impuberis consensus, seu ratificatio virtute prioris consensus moralitèr perseuerantis, prior consentiens non possit à promissione resilire.

4 Statur dicto asserentis reuocationem. Assertio III. In dubio, an, qui primò promiserat, reuocauerit consensum, nec ne, standum est ipsius dicto *Antonius cap. si inter num. 4. de sponsalibus*, *Sanchez de matrimonio lib. 2. disp. 32. num. 4.*

Probatur, quia quæcunque promissio directa ad personam, quæ potest immediatè acceptare, & non acceptat, est reuocabilis per promittentem ante acceptationem, quando non est aliquod ius, quod obliget ad perseuerandum in promissione, ergo, cum in præsenti hypothesi non sit aliquod ius obligans ad perseuerandum in promissione, poterit promissor ante acceptationem asserere se promissionem reuocasse, illiusque assertioni standum erit, quandoquidem, cum ad ipsum solum pertineat reuocare, vel non reuocare, non est aliundè inquirenda reuocatio, quam ex ipsius dicto. Confirmatur, quia sic promittens intelligitur tacite obligare se ad promissa seruanda, præcipue in contractibus mutuis, si alter se immediate reobligauerit, ergo, si se non reobligauerit, ille liber erit, adeoque poterit asserere, se obligationem reuocasse, seu promissionem, ex qua consurgit obligatio. Est ante repromissioné liber ad reuocandum cōsensum.

SECTIO III.

An sufficiat ad sponsalia promissio externa ficta sine animo, vel in vtroque, vel in altero contrahente se obligandi.

SVMMARIVM.

Promissio externa sine animo promittendi, nec se obligandi, nec constituit sponsalia, nec ex vi sua obligat, 1.

Vno verè promittente, altero fictè ad reualidanda sponsalia sufficit, si fictus promissor ponat nouum actum internum, per quem fictum retractet, perseuerante alterius consensu. 2.

Quantumuis vterque fictè promiserit conualidantur sponsalia per vtriusque nouum consensum internum verum, & realem. 3.

Fictus promissor alteri verè promittenti peccat lethaliter. 4.

Nonnulli casus, in quibus eximitur à culpa. 5.

Fictus promissor interrogatus à Iudice, an teneatur respondere Iudici interroganti, remissiuè respondetur. 6.

Promissor cum animo promittendi, non tamen se obligandi, nec efficit sponsalia, nec obligatur. 7.

Volitum antecedens non trahit necessariò consequens. 8.

Nō obligatur, etiam quantumuis iurauerit. 9.

Promittens cum animo se obligandi tantum sub veniali constituit sponsalia, & reuera obligatur. 10.

In hac suppositione etiam alter, qui indefinitè promisit, obligatur solum sub veniali. 11.

In dubio, an quis promiserit cum animo se obligandi, præsumitur pro tali animo. 12.

Promissionem purè internam sufficientem non esse ad constituenda sponsalia, neque ad obligandum, satis liquet ex Non sufficit promissio interna.

ex superius dictis, cum solus animus internus sine externa expressione locum non habeat in contractibus humanis; Nunc sermo est de externa expressione sine animo interno promittentis ad se obligandū, circà quam plures erunt articuli examinandi; & primò, si facta fuerit promissio sine animo promittendi, nec se obligandi, an illa obliget, si non in vim sponsalium, saltem in vim promissionis, & si nullo modo obliget, inducat saltem in sic fictè promittente aliquam noxam, siue læthalem, siue venialem. Secundò, an, si promissio illa externa facta fuerit cum animo promittendi, non tamen se obligandi, inducat sponsalia, & ex vi promissionis obliget. Tertiò, an, si promissio illa non solum fuerit cum animo promittendi, sed etiam cum animo se obligandi, sed tantum sub veniali, propriè efficiat sponsalia. Quartò, an, si promissio facta animo promittendi, non tamen se obligandi, fuerit iuramento ex parte sic promittentis firmata, obliget, & quomodo. Quintò, quid statuendum in dubio, an quis promiserit cum animo se obligandi, nec ne.

Articuli examinandi circa titulum.

Assertio I. Si promissio externa posita fuerit sine animo promittendi, nec se obligandi, nec constituit sponsalia, nec ex vi sua obligat *Sanchez de matrimon. lib. 1. de sponsalibus disp. 9. num. 3., & est communis apud omnes*,

1 Promissio ficta non obligat.

Ratio ex eo deducitur, quod illa promissio non est absolutè promissio, sed fictio promissionis, ergo non est secundum se obligatoria, quandoquidem obligatio consurgit dumtaxat ex vera promissione; Neque dicas, quod, quantumuis illa promissio ficta non obliget in vim sponsalium, & promissionis, obliget ratione fraudis, & iniuriæ illatæ in fictè promittendo; Contra enim impugnaberis, quia, cum nullum supponatur indè damnum prouenire alteri verè promittenti, non consurgit aliqua obligatio, vt benè notant *Petrus de Ledesma de matrimon. qu.45. art.4. dubio primo, Sanchez de matrimonio lib. 1. de sponsalibus disp.10.n.1.*, quod, si supponas sub prætextu illius fictæ promissionis virginem violasse, vel impudicos actus cum eadem habuisse, tunc erit diuersa ratio, de qua erit sermo in seqq.

Est potius fictio promissionis.

Hinc variæ oriuntur rationes dubitandi, & primò, an, si vnus ex illis verè, & cum animo promittendi, & se obligandi, & alter fictè sine animo promittendi, nec se obligandi contraxerint, possint sponsalia conualescere, si ille, qui fictè promisit, per actum internum præcisè postea consentiat, & retractet illam priorem promissionem fictā, an verò requiratur, quod ponat nouum assensum externum, & sensibilem. Secundò, an hoc idem sit sentiendum, si vterq; fictè promiserit, quatenus sufficiat vtriusque consensus internus ad reualidandum contractum. Tertiò, an, quamuis illa sponsalia ex illa ficta promissione non sint valida, fictè tamen promittens subdatur alicui culpæ siue læthali, siue veniali.

Variæ rationes dubitādi.

Ad primam asserendum est, ad reualidanda sponsalia sufficere, si postea ille, qui fictè promisit, ponat nouum consensum internum, per quem fictum retractet *D.Thomas in addit. quæst.47.art.4 ad secundam, Rebellus lib.2. part.2. quæst.9. num. 1., Paulus Laiman. lib.5. tract.10. part.1. cap.6. num.1., & part. 4. c.14. num.5. in fin., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c.2. n.38. Sanchez de matrim. lib.2. disput.32. nu.9., & seqq.*, & nos ipsi aliquid suprà diximus. Hæc adeo vera sunt, vt etiam verificentur in matrimonio fictè contracto coram Parocho, & testibus, vt explicant præcitati DD. quæ propterea fortiùs vigent in contractu sponsalium. Ratio autem huius dicti ea est, quia in eo casu nihil deesset, quod ad validitatem contractus esset necessarium, quandoquidem alter supponitur verè, & legitimè per consensum externum promisisse, alter verò etiam externè, si non tunc internè, ergo adueniente posteà consensu interno vero, & reali non erit, quid amplius desideretur. Neque obesse potest, si asseratur, quod hic consensus internus non sit simul positus cum consensu expresso alterius contrahentis; non, inquam, obesse potest, quia ex dictis in præcedenti sectione, non requiritur simultas realis, & physica, sed sufficit moralis, quinimmò ex eo, quod alter contrahens bona fide contraxerit, & per consequens sibi suadeat contractum subsistere, non est ambigendum, quin in eodem consensu perseueret, & per consequens consensus alterius coniungitur cum isto moralitèr perseuerante; Neque vrgeas vlterius, quod consensus iste internus, quem de nouo ponit ille, qui fictè promiserat, non possit reddi sensibilis per illam promissionem præcedentem externam, & fictam, quandoquidem illa, nec actu durat, nec virtute, non actu, vt ex se patet, non virtute, quia, cum ille actus fuerit positus ad finem, vt non obliget, sed potius vt destruatur, non potest dici ex intentione promittentis perseuerare quoad virtutem obligandi; Contra enim impugnaberis, quia, cum illa externa expressio promissionis fictæ fuerit sensibilitèr posita, debuisset etiam ad effectum, vt non permaneret moralitèr, sensibilitèr reuocari, cæterum quoad moralem hominum æstimationem semper præsumitur remanere in sua virtute; vndè aliud est, quod non perseueret quoad vim obligandi, aliud quod non perseueret quoad vim sensibilitatis extrinsecæ necessariæ ad contractum humanum; cum igitur sub hac ratione non fuerit reuocata, habet vim affi-

2 Sufficit, si internè retractet consensū fictum.

Perseuerat quoad vim sensibilitatis extrinsecæ.

afficiendi sensibilitèr actum, qui de nouo ponitur, atque hoc est, quod asserit *Ioannes Angelus Bossius de matrimonij contract. c. 2. num. 44.*, nisi fortassis velis dicere cum *Henriquez lib. 11. c. 3. §. 6. lit. F. Rebello lib. 2. part. 2. qu. 9. num. 1.* talem consensum internum reddi sensibilem per actus subsequentes, vel cohabitationis, aliorumq; actuum inducentium talem expresionem, præcipuè supposita præcedenti promissione externa, ad quam omnes illi actus subsequentes videntur referri.

9

Vtroque fictè consentiente reualidatur contractus per nouũ vtriusque consensũ internum

Ad secundam asserendum est, quidquid sit de matrimonio ficte contracto ex vtraq; parte, de quo alibi suo loco erit sermo, conualidari sponsalia per vtriusq; nouum, internum consensum verum, & realem, siue vterque sciuerit fictionem, seu coactionem alterius, siue ignorauerit. *Siluester verb. matrimonium 8. q. 11. dicto 4., Riccardus in 4. dist. 29. art. 2. qu. 1., D. Antoninus 3. part. tit. 1. cap. 7. ad medium, Turrecremata 31. qu. 2. in summa num. 11.*, qui loquuntur in terminis matrimonij, fortius tamen militant in terminis sponsalium. Dixi, *siue vterque sciuerit fictionem, seu coactionem alterius, siue ignorauerit* propter *Lessium lib. 2. c. 17. dub. 11. n. 13.*, qui docet, quod, quando vnus nescit fictionem alterius, & postea vere interne consentit, reualidet contractum, secus quando nouit inualiditatem ex fictione non solum propria, sed etiam aliena. Ratio huius assertionis ea esse potest, quia ex prædictis posita ex parte vnius promissione ficta, seu coacta in celebratione contractus, si de nouo accedat consensus verus, & realis internus ex parte istius sine alio conualidatur contractus, ergo etiam posita promissione ficta, & coacta vtriusque in eadem celebratione, si postea accesserit nouus vtriusq; consensus verus, realis, & internus, conualidabitur absolute ipse contractus. Consequentia probatur, quia non minus requiritur ad validitatem contractus, quod sit ex vtriusq; consensu constitutus, ac quod ex vna parte non claudicet, dum enim claudicat perinde est, ac si non esset initus *Felinus c. ex parte decani de rescript. n. 11. ampl. 4., Palacios in 4. dist. 27. disp. 1. col. 2., Bartholomæus à Ledesma de matrim. dub. 19. fol. 1297.*, sed quãdo ex fictione claudicat respectu vnius sufficienter restauratur per eiusdem internum consensum verum, & realem, ergo &c. tum quia in hac etiam hypothesi habetur, quidquid requiritur ad validitatem contractus, & sensibilitas scilicet requisita ad rationẽ actus humani, & internus animus vtriusque consentientis, ergo satis, superq; consolidantur, ergo &c. Antecedens quo ad primam partem facile ex eo liquet, quia vterque exprese in celebratione contractus posuit consensum, qui licet defecerit quoad vim obligandi, cum fuerit sine intentione ad illum, non tamen defecit in sensibilitate, secundum communem hominum æstimationem requisita, & tali, quæ si fuisset cum interno consensu, nemine discrepante fuisset valida, & sufficiens ad valorem contractus, quinimmò, cum hæc consistat in externa quædam apparentia, non potest reuocari per internum præcise actum, sed requirit etiam externam retractationem, vt supponatur non moraliter perseuerare; quoad secundam etiam euincitur, quia supponitur ex interuallo non retractata illa sensibilitate posita per priorem actum fictum poni verus, & realis consensus internus vtriusque, qui certe potest coniungi cum illa sensibilitate externa, non enim requiritur simultas physica, per ea, quæ supra diximus, & si consensus internus vnius potest coniungi cum illa, & reddere validum consensum, quantumuis ex interuallo accedat, cur non poterit ex interuallo coniungi consensus etiam internus alterius?

Est sensibilitas, & vtriusque animus contrahendi.

Instantiæ contra assertum, eiusque solutio.

Dices primò, quod, quando in celebratione contractus consensus vnius fuit verus, & realis, & sensibiliter expositus, consensus alterius accedat contractui saltem ex aliqua parte valido, adeoque per eundem superuenientem consensum compleatur ex omni parte; quando verò vtriusque consensus fictus extitit, & coactus, si vnius vel alterius, vel vtriusque consensus internus, & voluntarius accesserit, non accedit alicui, quod fuerit in se subsistens, & in quo fundari posit, adeoque &c. Sed contrà, quia, quod in primis subsistat promissio alterius, non subsistit in ratione contractus, sed in ratione nudæ promissionis; vnde, si postea verus consensus internus illius, qui ficte promisit, accedat, non accedit contractui, sed nudæ promissioni, per ipsum tamen fit verus contractus, qui consistit in mutua promissione per superiùs dicta; sicuti igitur consensus de nouo ex parte vnius adueniens constituit contractum, qui priùs non erat; ita non est, cur, si consensus vtriusque de nouo aduenerit, & adijciatur illi sensibilitati extrinsecæ, quæ posita fuerat per priorem consensum vtriusque fictum, non constituat etiam contractum; neque verum est, quod consensus vnius radicetur solummodo in consensu alterius præcedenter valide posito. Deindè demus quod, postquam vterq; consensum fictum, vel coactum posuerit, vnus ponat consensum internum verum, & peto, cur non poterit hic subsistere in ratione promissionis saltem obligantis, si non in ratione contractus? An quia post sensibilitatem externam positus sit consensus internus? hoc non; quia hac ratione non subsisteret consensus internus alterius contrahentis, quem poneret post fictum sensibilem, &

Verũ non est, quod cõsensus vnius radicetur in cõsensu alterius validè posito

post

post positionem consensus realis sensibilis positi ab altero contrahente, quod est contrà superiùs dicta, & contrà ea, quæ admittunt etiam aduersarij. An quià non inueniat alteriùs consensum, cui adiaceat? & hoc etiam non, quia simplex promissio ex parte vnius dumtaxat, & non mutua non posset subsistere, quod non est asserendum; Supposito igitur, quod post fictum vtriusque consensum possit subsistere consensus vnius internus spontaneus, & voluntarius in ratione obligationis, quæro, cur eidem non possit adijci alterius posterior consensus internus verus, & realis? Certè contractui, cui in celebratione vnus consensum verum præstitit, & alter fictum, & coactum potest adijci consensus verus internus eius, qui fictè promiserat, & contractus tenet, cur etiam contractui, cui vterque fictè consensit, & postea alter consensum verum adijcit non poterit adijci ille alterius?

Instantia Lessij, eiusque reprobatio.

Dices secundò ex *Lessio d. lib. 2. c. 17. dub. 11. nu. 73.*, quando vterque ignorat consensum alterius fuisse fictum, potest vterq; valide postea adijcere suum consensum verum, & internum, quia potest præsumere consensum alterius moraliter perseuerare, secus autem quando vterque nouit consensum ex fictione esse inualidum, quia non potest esse præsumptio de morali perseuerantia, quinimmò de non subsistentia. Sed contra, quia secundum veritatem contractus vtroque modo sumptus, siue cum ignorantia fictionis, siue cum fictione cognita, non subsistit; si igitur cum ignorantia reualidatur, cur non cum scientia? Nec valet dicere, quod cum ignorantia est præsumptio perseuerantiæ moralis consensus, non sic cum scientia; Non valet, inquam, quia de perseuerantia morali illius extrinsecæ sensibilitatis positæ per actum fictum satis valida est præsumptio, cum non constet de reuocatione per actum externum, vel quatenus cum altera nupserit, vel posuerit aliquem actū, qui sit incompatibilis cum illa sensibilitate; de interno vero consensu potest præsumere ex eo, quod alter præstet actus, qui sint proprij sponsorum, qui, si coniungantur cum illa extrinseca sensibilitate, inducunt valde vehementem præsumptionem etiam de consensu interno. Deindè demus, quod in celebratione contractus alter vere consenserit, alter fictè, seu coactè, & quod de hac fictione constet etiam verè consentienti. Certè in hac hypothesi non est præsumptio de perseuerantia morali consensus fictè promittentis, & tamen si hic postea assensum verum, & internum præstiterit etiam sine denuntiatione eiusdem facta alteri contrahenti, reualidatur contractus, quantumuis non sit præsumptio de morali perseuerantia prioris actus,

Præsumptio sēsibilitatis perseuerat quousque externè reuocetur.

cum cognoscatur fictus, prout fatentur *Sanchez lib. 2. de matrimonio d. disp. 32. n. 10.*, *Ioannes Angelus Bossius d. c. 2. num. 45.*, neque enim validitas, vel inualiditas contractus habetur ex præcisa præsumptione, sed ex veritate consensus vel verè, & fictè positi; sicuti igitur, quando est præsumptio, reualidatur ex nouo præcisè consensu interno sine vlteriori expressione, vt bene notat *Siluester verb. matrimonium 8. quæst. 11. d. 4.* Ibi. *Si autem vterque fuit coactus adhoc, vt sit verum matrimonium, requiritur nouus consensus vtriusque, sed non exterior expressio noui*; ità non est, quando etiam non est talis præsumptio, quod per nouum consensum internum sine expressione non reualidetur contractus; sufficit igitur, quod cum illa sensibilitate extrinseca posita per precedentem vtriusque actum fictum coniungatur internus nouus consensus, & præsumptio, si qua requiritur, sufficienter habetur ex eo, quod vterque perseueret in ijs actibus, qui comitantur vera sponsalia, & se habent, vt sponsus, & sponsa.

Coniungitur cū sensibilitate extrinseca cōsensus verus, & internus.

Dices tertiò, si duo contrahant per consensum fictum, vel coactum matrimonium coram Parocho, & testibus, & omnibus constet de fictione, & coactione consensus, matrimonium ipsum nequit conualescere, nisi nouus consensus exhibeatur coram eodem Parocho, & testibus, ergo, etiam si duo ficte contrahant sponsalia, & constet de fictione, non poterunt eadem sponsalia conualescere, nisi nouus consensus externus exhibeatur. Sed contra, quidquid sit de matrimonio, de quo professi fuimus in pręsenti non loqui, dico adhuc pro nunc disparem esse rationem, quandoquidem ex dispositione noui iuris Tridentini requiritur ille nouus consensus externus, quia Parocho, & testibus debet apparere, quantum humano modo fieri potest, consensus validus, qui non appareret in illa suppositione, qua eidem Parocho, & testibus constaret de fictione in celebratione eiusdem matrimonij; in sponsalibus autem sufficit solum, quod consensus coniungatur cum aliqua sensibilitate, prout fit in præsenti, dum cum sensibilitate posita per actum illum priorem fictum, quæ intelligitur moraliter perseuerare, coniungitur nouus vtriusque consensus verus, realis, & internus; quare pro sponsalibus non tot præscriptæ sunt solemnitates, quot pro matrimonio.

4 Cōtrahit fictus promissor noxā læthalem

Ad tertiam dicendum est, eum, qui fictè promisit alteri, qui verè, & realitèr repromisit, peccare læthalitèr *Caietanus verb. sponsalia, & ibi Armilla num. 14.*, *Nauarrus in summa c. 32. num. 76.*, *Vera Crux tertia parte speculi art. 19. concl. 1.*, *Bartholomæus de Ledesma de matrimonio dub. 4.* Ratio ex eo deducitur, quia est mendacium contra legum dispositionem in contractu

vtrinque obligatorio, quod potest demere de æstimatione alterius, & iura præscribunt, vt contrahentes verè consentiant, non illusoriè; Neque obesse possunt ea, quæ diximus supra in probatione præsentis assertionis, quod scilicet sic promittens nec ratione fraudis, nec iniuriæ illatæ in fictè promittendo teneatur illam ducere, quæ verè promiserat; Non, inquam, obesse possunt, nam aliud est, quod peccauerit sic fictè promittendo, aliud, quod postea ex vi illius fictæ promissionis teneatur eam ducere, prout notarunt *Molina tom. 2. de iustitia tract. 2. disp. 352. ante vers. illud obseruandum, Vera Crux tertia part. speculi artic. 19. conclus. 5., Curduba in quæstionario lib. 1. q. 13. vers. secundum dictum, Henrinquez lib. 11. de matrimon. c. 11. num. 2. in comment. lit. L., & c. 13. nu. 2.* Primùm appellat præcisè intentionem decipiendi, in qua consistit peccatum. Secundum dicit actualem deceptionem perniciosam, quæ certè non est in præsenti hypothesi, quandoquidem deceptio mansit in intentione, nec habuit effectum; coram Deo etenim, sicuti fictus promissor non obligatur, ita nec alter sibi, sicque nec ratione promissionis, quæ ficta est, tenetur, nec ratione iniuriæ, cum alter nihil dederit, nec amiserit *Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsalibus disp. 10. num. 6.* Eximerem tamen etiam fictè sic promittentem à culpa læthali in aliquibus casibus, & primò in hypothesi, qua ità fictè promisisset, vt alter facilè dignoscere potuerit illum fictè, & iocosè promisisse, nec indè damnum aliquod oriretur. Secundò in hypothesi, qua ipse fictè promiserit sine alterius vera repromissione. Tertiò in hypothesi, qua vrgeret grauis necessitas sic fictè promittendi *Sanchez loco cit. disp. 9. n. 3.*

Aliud est, quod peccauerit, aliud quod obligetur

5 Casus, in quibus eximitur à culpa.

6 Hæc, quæ dicta sunt, procedunt quoad Deum, & quoad forum internum animæ. Remanet nunc dubitandum, vbi ageretur in foro iudiciali externo, an, si à Iudice interrogaretur ille, qui fictè promisit, posset, ad subterfugiendum iudicium externū negare se promisisse. Affirmatiuè respondet *Nauarrus cap. humanæ aures 22. qu. 5. in qu. 1. art. fin., Manuel. primo tom. summæ secunda edit. cap. 245. nu. 12., Coaruuias 5. var. c. 2. num. 4., Thyliarcus de offic. Sacerd. tom. 1. part. 2. cap. 14.*, ea ducti ratione, quod sic negantes intelligant, non promisisse sub ea conditione, vt teneantur. Sed, an hæc sententia teneat, stante declaratione Sanctissimi D. Nostri Innocentij XI. Pontificis nunc regnantis, qua damnauit propositionem, quæ est in numero 46. in generali Congregatione Sanctæ Romanæ, & Vniuersalis Inquisitionis sub die secunda Martij 1679., qua dicitur: *Si quis vel solus, vel coram alijs siue interrogatus, siue propria sponte, siue recreationis causa, siue quacunque alia siue iuret se non fecisse aliquid, quod re vera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quoduis aliud additum verum, reuera non mentitur, nec est periurus*, alij videant. Hoc verum est, quod ipse negat de obligatione, seu de promissione obligatoria, non autem de promissione simplicitèr.

Declaratio Innocentij XI.

Assertio II. Si quis promiserit animo promittendi, non tamen se obligandi non efficit vera sponsalia, nec ex illa promissione obligatur. *Henriquez lib. 11. de matrimonio c. 13. num. 2., Ricardus in 4. dist. 38. art. 4. qu. 2. ad secundum, D. Bonauentura in 3. dist. 39. art. 3. q. 1. n. 46., D. Antoninus 2. part. tit. 11. c. 2. in init., Nauarrus in summa c. 12. nu. 38., Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsal. disp. 9. n. 5.*

7 Promittens sine animo se obligādi non obligatur.

Tota ratio, ex qua potest esse controuersia circa hanc assertionem, dependet ab eo, an prius volitum antecedens ex sua natura trahat secum consequens, quod est necessario connexum cum illo, an verò consequens non volitum destruat antecedens, quod præsumitur volitum. Qua in controuersia *ex l. 1. §. 1. ff. si vsusfruct. pet.* videtur dicendum, quod qui vult antecedens, vult necessario consequens, vt latè *Euerardus in locis arg. à concessione antecedentis ad concessionem consequentis*. Item ex eo, quod, qui dat formam, dat consequentia ad formam, sicque apponens promissionem apponit ex necessitate obligationem, quæ consequitur ad ipsam. Ita argumentatur *Petrus de Ledesma de matrim. qu. 43. art. 2. dub. 2.*, & in similibus *Sotus lib. 7. de iust. qu. 1. art. 2. vers. 3.* eodemque medio, *Manuel tom. 2. summæ c. 92. n. 7., Arragonius secunda secundæ qu. 88. art. 1.* Ex aduerso arguunt nostræ sententiæ assertores, quod conditio contraria substantiæ contractui irritet ipsum contractum *cap. fin. de condit. appos., Bartolus, & Baldus in l. ab administratione, C. de leg., Alexand. in l. impossibilis, ff. de verb. oblig., Innocentius in c. 1. de condit. appos.*, & in terminis specialitèr de matrimonio, quod etiam si intentio contraria matrimonio mente retineatur, ipsum irritet docent *D. Thomas in 4. dist. 31. q. 1. art. 3. in corpore, & ibi D. Bonauentura art. 1. q. 3., D. Antoninus 3. p. tit. 1. cap. 9. ante §. 1. in fin.* Pro cuius rei maiori intelligentia, & solutione obiectorum aduertendum est, quod si ea, quæ consequuntur ad actum, qui dicitur volitus, sunt simplicitèr aduersantia naturæ eiusdem actus, non posse ille actus efficacitèr intendi, vt talis, quin intendantur alia, quæ sunt connexa, & tollantur ea, quæ substantiæ eius aduersantur; impossibile enim videtur, quod quis velit aliquid, & simul id, quod naturæ eiusdem est destructiuum, vtpotè eidem contrarium; si autem hic inquiras, cur id, quod est volitum, non trahat secum id, quod non est volitum, id verò quod non est

Conditio contraria substātię cōtractus irritat cōtractum.

Nōpotest quis velle aliquid, & cōtrariū ipsius.

est volitum, destruat volitum in sua ratione, tunc respondebitur, hoc non solum prouenire, quia negatio est malignantis naturæ, quæ totum destruit, sed etiam, quia impossibile est, quod aliquod sit tale, vt tale, & intendatur, vt tale, dum reijciuntur per expressum consensum ea, per quæ constituitur tale; si verò ea, quæ consequuntur, non pertineant ad substantiam actus, vel adijciantur à contrahentibus, ità tamen vt non sint ex genere suo destructiua actus voliti, tunc, si sint turpia tanquam non apposita reputantur, si verò non sint turpia, veniunt in illo actu volito; si tandem adijciantur à iure, & contrahentes velint actum, & ea nolint, tunc efficacitèr intendentes actum obligantur iure compellente ad ea, quæ ex dispositione eiusdem iuris eidem actui adiunguntur; vt si v.g. quis efficacitèr velit ordinem subdiaconatus, & nolit votum castitatis eidem annexum, tunc etenim consequitur ordinem, eo quia negatio voti non fit contraria eiusdem ordinis substantiæ, tamen coarctatur ad implementum voti. Quibus positis.

8 Nolens obligationem, non vult efficacitèr promissioné.

Probatur iam assertio primò. Impossibile est, quod quis possit efficacitèr intendere promissionem, & nolle simul positiuè obligationem, quæ ex eadem promissione ex genere suo consequitur, ergo, dum vult efficacitèr negationem obligationis, non potest velle promissionem, qua talis, ergo perindè est, ac si non promittaret, ergo per illum non efficit sponsalia, nec ex vi illius obligatur. Antecedens probatur, quia positiua negatio obligationis est destructiua promissionis, qua talis in se, vndè erit solummodò promissio verbalis, & quoad sonum verborum, non quoad veritatem, & quoad substantiam. Ex quibus habere potes, quid respondeas, si primò obijciatur, quod, cum obligatio sit naturalis effectus promissionis, posita eadem velit nolit promittens obligetur, sicuti posito igne, nolit, velit ponens, necessariò ponitur calefactio, vel si secundò obijciatur, quod qui vult antecedens vult necessariò, & consequens, & dans formam det consequentia ad formam, vt supra dicebatur pro aduersa parte; Habes, inquam, si ad primum dicas, verum esse id, quod dicitur, si ponatur vera, & realis promissio, sicuti, si ponatur verus ignis, necessario sequitur calefactio. Sed videndum est, an illa promissio sit vera. Quomodo autem potest esse vera promissio sine intentione se obligandi? Promissio ipsa in suo esse dependet ab animo promittentis in sua constitutione; si promittens non vult ea, quæ sunt propria eiusdem promissionis, quomodo potest esse promissio? Neque dicas, quod obligatio sit quid consequens ad promissionem, sicuti calefactio ad ignem, adeoque, quod possit esse promissio constituta in vero suo esse ante obligationem, cum principium in suo esse non dependeat ab effectu; contra enim impugnaberis, quia, quamuis obligatio quoad esse actuale, & quoad executionem sit quid consequens, quoad intentionem tamen constitutionis est quid indiuisibilitèr concomitans, quæ propterea, si ante positionem promissionis tollatur per actū omninò contrarium, tollit rationem propriæ, & realis promissionis. Idem ferè respondeas ad secundum, & tertium; qui enim sic promittit, non vult antecedens, cum non velit, nisi verbalitèr, non autem efficacitèr promittere, & propterea, nec dat veram formam promissionis, sed dumtaxat apparentem, & verbalem.

Solūtur aduersariorum obiecta.

Probatur secundò, quia in ea hypothesi obligatio promissionis consurgit ex lege priuata, quam promittens sibi imponit, sed nulla lex obligat, nisi legislator obligare intendat, ergo si ipse promittens non intendit se obligare, non obligabitur; Neque dicas, quod, quantumuis illa lex sit priuata, quam promittens sibi imponit, eadem tamen posita consurgat obligatio ex iure Diuino, & naturali, secundum quod vnusquisque promittens obligatur ad seruanda promissa; contra enim impugnaberis, quia ius quidem Diuinum, & naturale obligant ad seruanda promissa, quando est vera promissio, secus, quando est tantum verbalis, nec huiusmodi iura imponunt promittenti maius onus, ac ille sibi imposuerit.

Obligatio consurgit ex lege priuata.

Amplia assertionem, vt procedat, quantumuis qui promisit sine animo se obligandi iurauerit, etiam cum animo iurandi, non tamen se obligandi *D. Thomas in 3. distinct. 39 quæst. 1. art. 3. quæstiuncula tertia, D. Bonauentura in 3. dist. 30. art. 3. qu. 1. n. 49. Diuus Antoninus secunda part. tit. 10. cap. 6. vers. quintus casus in fin.*, quod idem sensisse videtur *D. Gregorius lib. 26. in moral. cap. 7.*, vbi ait *humanas aures talia verba nostra iudicare, qualia foris sonant, Deum autem qualia ex intimis proferuntur*. Ratio ex ijs deducitur, quæ supra dicebamus, quia nō minus repugnat promissio sine animo se obligandi, ac iuramentum etiam sine eodem animo, tam enim promissio, quam iuramentum procedit ex spontanea hominis voluntate sibi legem imponentis, vndè, sicuti illa sine animo obligandi nō est vera promissio, ita nec iuramentum sine animo tali est verum iuramentum; Non obesse potest id, quod ex D. Isidoro refertur *in c. quocunque 22. q. 5.* nempè quod *Quacunque arte verborum quis iurat, Deus tamen, qui cō scientiæ testis est, ita hoc accipit, sicut ille, cui iuratur*, iuxta quem sensum *Hostiensis in c. ad audientiam in verb. resignauit de his, quæ vi*, asserit, quod, licet promissio non obliget

9 Nō obligatur etiam si iurauerit.

Non est verum iuramentum.

get sine animo se obligandi, iuramentum tamen ex statuto Ecclesiæ verè obligat; Non, inquam, obesse potest, quia ille textus, qui affertur ex *D. Isidoro in c. quacunque arte*, intelligendus est, dum, qui iurat, intendit quidem se obligare, non tamen adimplere, prout explicat *Sanchez de matrimonio lib. 1. de sponsalibus disp. 9. n. 10. in fin.* Ad illud, quod subditur, dicendum est, Ecclesiam in iuramento non obligare, nisi secundum intentionem iurantis, vel dic Ecclesiam aliter statuere in foro externo, & præsumptiuè, non secundum rei veritatem.

Procedit, quando intendit se obligare, non tamen adimplere.

10 Obligatur etiam si intendat solù sub veniali se obligare.

Assertio III. Si quis promiserit non solum cum animo promittendi, sed etiam cum animo se obligandi, sed tantum sub veniali, efficit vera sponsalia, & re vera obligatur *Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsal. disp. 9. n. 6. vers. cum cæterum in quacunque materia graui*.

Contendunt hic aliqui, hanc assertionem esse de subiecto non supponente, quandoquidem, cum versemur in materia graui, quæ ex genere suo obligat sub læthali, nō est in potestate promittentis se obligare ad culpam læthalem, vel venialem *Sotus lib. 7. de iustitia qu. 2. art. 1. vers. per hac, & alij apud Sanchez loco cit.*, quod probant ex paritate voti. Sed, quidquid sit de hoc, quod non est proprium huius loci, assertio potest procedere in suppositione, quod promittens se obligare posset tantum sub veniali. Nihilominus, vt etiam in hoc procedamus absolute, non præcisè ex suppositione, dicendū est, quod promittens possit tantum se obligare sub veniali, quod ex eo euinci potest, quod promissio constituitur secundū voluntatem promittentis, totamq; vim ab eadem sortitur, sed voluntas promittentis potest esse dumtaxat ad obligationem sub peccato veniali in ijs, quæ non cadunt sub præcepto, quandoquidem, sicuti poterat promittere, & nō promittere, ita poterat vel sub tali, vel sub tali obligatione promittere, cum obligatio in intentione det vim solummodò eidem promissioni in onere, quod inducit, &, sicuti ex prædictis potuit promittere sine vllo onere, cur non potuit etiam promittere, solum sub onere tali? Neque dicas, quod, sicuti, si promitteret sine vllo onere, non esset vera, & formalis promissio, ita, si promitteret sub veniali, non esset promissio propria sponsalium, cum non induceret illam obligationem, quam ex genere suo inducunt eadem sponsalia; Contra enim impugnaberis, quia obligatio non desumitur in ijs, quæ pendent à voluntate promittentis secundum maiorem, vel minorem grauitatem ab obiecto, circa quod versatur actio, sed à modo, secundum quem ex propriæ voluntatis arbitrio intendens talem actum fertur in ipsum obiectum, vt videre etiam est in actibus peccaminosis, quorum maior, vel minor malitia non desumitur ab obiecto, in quod tendit secundum se, sed secundum modum, quo peccans in illud fertur, quod præcipuè verificatur in ijs, quæ per legem priuatam sibi quisque ponit; Sic sentire videtur *Henriquez lib. 5. de pænitentia cap. 21. num. 5.*, vbi etiam respondet ad id, quod dicitur de voto, asserens vouentem posse solummodò se obligare ad pænam, quod idem dicit *Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsalibus disp. 9. n. 6. vers. cæterum*.

Potest velle tantum obligationē sub veniali.

Probatur iam assertio, quia in illa promissione interueniunt ea omnia, quæ conferunt ad validitatem sponsalium, ergo nō est, cur per illam vera sponsalia non constituantur. Antecedens probatur, quia intercedit vera promissio, veraque obligatio, sicque, si alter verè repromisit, consurgit contractus vltro citroque obligatorius; nec ad constituendum contractum est de essentia, quod obligatio debeat esse sub læthali, cum sufficiat, quod obligatio sit talis, qualem sibi statuunt contrahentes; neque posset dici, quod non esset obligatio propria sponsalium, cum sponsalia ex genere suo obligent ad implementum sub læthali; non, inquam, dici potest, quia verè esset obligatio ad sponsalia contrahenda, quamuis non esset illa obligatio, quam regulariter inducunt sponsalia; cum igitur obligatio, vt sit maior, vel minor, dependeat ab intentione promittentium in ordine ad obiectum, hinc est, quod obiectum illud possit intendi, vel sub hac, vel sub illa obligatione sine destructione eiusdem obiecti.

Ad contrahendū non est de essentia, quod obligatio debeat esse sub læthali.

Hic oritur difficultas, an, si vnus ex promittentibus obligauerit se ad sponsalia adimplenda dumtaxat sub veniali, alter, qui indefinitè repromisit, sub eodem onere tantum obligetur, an verò sub læthali. 11
Ex ijs, quæ superius diximus videtur expressè dicendum esse, eum, qui indefinitè repromisit, obligari tantum sub veniali. Ratio seruata proportione, ex ijs deducitur, quæ superius dicta sunt, quia, si quis ficte promiserit, nec ipse obligatur, nec alterum sibi obligat *Sanchez lib. 1. de sponsalibus lib. 10. n. 26.*, ergo etiam si quis tantum sub veniali se obligauerit, alterum tantum sub veniali sibi obligabit. Consequentia tenet, quia, cum contractus sit ex genere suo vltro citroque obligatorius, non potest esse obligatio citra æqualitatem, adeo vt, si promissio vnius sit ficta, alter non obligetur, si limitata, etiam illa alterius sit limitata, & sic determinatè sentio; Neque obesse potest, si afferatur, quod, cum obligatio desumatur secundum intentionem promittentis, per ea, quæ dicta sunt, & cum ipse promiserit indefinitè sine vlla limitatione, videatur repromisisse se-

E cun-

eundum obligationem, quæ ex contractu ex genere suo inducitur, adeoque sub peccato læthali per ea, quæ infrà dicentur; Non, inquam, obesse potest, quia etiam ille, qui repromisit promissioni fictæ, repromisit indefinite sine vlla penitus limitatione, & tamen non obligatur, adeoq; qui repromisit promissioni sub veniali dumtaxat, quantumuis repromiserit indefinite, non videtur repromisisse, nisi sub veniali. Ratio autem ex eo deducitur, quia repromissio ex genere suo semper intelligitur tacitè concepta ad normam promissionis, & sub tacita conditione ad illam; non enim æquum est, vt in contractibus, qui respiciunt iustitiam commutatiuam, cum inæqualitate sit obligatio.

Repromissio intelligitur tacitè cōcepta ad normam promissionis.

Assertio IV. In dubio, an quis promiserit cum animo se obligandi, nec ne, probabilius præsumendum est, quod fuerit animus se obligandi, *Felinus in c.si verò n.7. vers.quarto declarat de iureiur., Gutierez de iuram.prima part.cap.57.num.20.. Nauarrus lib.3.cons.in prima edit.tit.34.de voto cons.4. in fin., Corduba in summa qu.147., D. Antoninus secunda p.tit.11.c.2. in princ.vers.nota 6.*

11 Præsumitur pro animo se obligādi.

Probatur, quia ex genere suo obligatio consequitur ad promissionem, nisi expresse apponatur negatio contraria, per ea, quæ nos superius docuimus, & docet latè *Sotus lib.8. de iustit. qu.1.art.4. ad quartum vers. ex secundo autem*, Vbi ait, *quæcumque actio exterior deliberata secum natura sua affert agendi intentionem, & ideò nisi per formalem negationem mentis excludatur, semper intelligitur vna concurrere cum actione*, ergo, vbi constat de actione, & dubium est de intentione se obligandi, præsumptio esse debet de obligatione, quandoquidem qualitas, quæ ex genere suo inest, semper inesse præsumitur *Menoch. de præsumpt. lib. 1.qu.14.n.3.*, & probato facto præsumuntur interuenisse ea omnia, quæ ad factum requiruntur *Panormitanus cap.1.de his, quæ vi num.9.per c.in præsentia de probat.* Neque obesse potest, si afferatur, quod in dubio possessio stat pro libertate, & pro eo, quod magis fauorabile est promittenti. Non, inquam, obesse potest, quia, licet quandoque possessio stet pro libertate, fallit tamen, quando ex præsumptionibus, & maxime ex natura promissionis secundum se arguitur pro ipsa promissione; & licet fauorabilius sit, non obligari, quàm obligari; non tamen præsumendum est pro non obligatione, quando constat de promissione, ex qua ex genere suo oritur obligatio, & licet ante factam promissionem liber fuerit promittens ad se obligandum, & non obligandum, ex post facto, scilicet post promissionem non videtur liber, in quo casu præsumptiuè possessio stat potius pro promissione, quàm pro libertate.

Vbi constet de actione, & dubitatur de intētione præsumitur pro actione.

SECTIO IV.

An consensus cum metu elicitus possit compati cum validitate sponsalium.

SVMMARIVM.

Metus quid propriè sit. 1.

Metus cadens in constantem virum irritat ipso iure sponsalia. 2.

Ex graui metu iusto ex parte obiecti, & cadente in constantē virū irritantur sponsalia. 3.

Ex metu iniusto ex parte obiecti non irritantur. 4.

Metus iustus ex parte obiecti, si fuerit iniustè incussus ex parte agentis, irritat absolutè sponsalia. 5.

Si metus fuerit iustus etiam ex parte agentis, quatenus est à lege illatus ad finem matrimonij, non irritat. 6.

Quando ex dispositione iuris non est statuta pœna sponsalium, si incutiatur metus, siue ad finem extorquendi consensum ad sponsalia, siue ad aliquid aliud, ad quod vitandum delinquens eligat sponsalia, hæc non irritantur. 7.

Si Iudex per excommunicationem cogat sponsum resilientem à promissione sine legitima causa ad contrahenda sponsalia, hæc non redduntur inualida. 8.

Si ex aliqua lege, vel statuto decretum sit, vt si quis damnatus ad mortem liberetur, si ducat meretricem, & de facto duxerit, tenet matrimonium. 9.

Si Pater minatus fuerit alteri iustam accusationem cum periculis exilij, vel alterius pœnæ, nisi ducat propriam filiam, quam deflorauit, & iste duxerit, tenet matrimoniū. 10.

Si Pater inueniens iuuenem cubantem cum propria filia, & ei minetur malum per Iudicem inferendum, nisi ducat filiam, tenent sponsalia cum ipsa contracta. 11.

Non inualidatur matrimonium initum per ægrotum, & filiam medici ob metum mortis, eo quod medicus illum curare recusauerit, nisi propriam filiam duceret. 12.

Excipe tamen in hypothesi, qua medicus teneretur eum curare. 13.

Non sunt inualida sponsalia contracta inter filiam Principis, vel Iudicis, & alterum, cui deprehenso in aliquo crimine capitali minatur mortem, & ipse ad euitandam pœnam contrahit cum filia eiusdem. 14.

Si Iudex iniustam sententiam mortis protulit ad finem extorquendi consensum ad matrimonium per condemnatum ineundum cum propria filia, nec sponsalia, nec matrimonium tenent. 15.

Si sententiam iniustam protulit ex alio fine, & postea occasione eiusdem offerat illam immunitatem, tunc sponsalia tenent. 16.

Si Princeps ob iustas causas saltem prætensas alteri

alteri bellum indicat, eumque obſeſſum teneat in propria Ciuitate, & obſeſſus ad animos conciliandos offerat ſponſalia cum filia obſidentis tenent ſponſalia. 17.

Hocque verificatur, ſiue obſidionem intentarit ad finem extorquendi conſenſum, ſiue ad alium finem, ſi cauſa fuerit iuſta, vel probabilis, ſecus ſi iniuſta. 18.

Metus leuis, & ex genere ſuo non cadens, niſi in meticuloſum non irritat ipſo iure ſponſalia. 19.

Quandoque metus, qui reſpectu vnius eſt leuis, poteſt reſpectu alterius eſſe grauis, adeoque irritare ſponſalia. 20.

Sponſalia inita cum metu ſufficienti ad inualiditatem contractus non obligant in vim ſponſalium, quantumuis fuerint iuramento firmata. 21.

Nec indigent relaxatione iuramenti. 22.

Intellige, ſiue iuramentum fuerit metu extortum, ſiue abſque coactione exhibitum. 23.

Metus purè reuerentialis non irritat ſecundum ſe ſponſalia. 24.

Metus reuerentialis, quantumuis mixtus blanditijs, & importunis precibus non irritat ſponſalia. 25.

Metus reuerentialis commixtus cum minis, vt annullet contractum, debet eſſe à perſona aſſueta minas exequi. 26.

In dubio præſumendum eſt pro metu ſufficienti ad irritandum. 27.

Sponſalia per metum reuerentialem ſine minis inita per conſenſum ſolummodò tacitum in foro ſaltem externo ſunt irrita. 28.

Procedit maximè in noxijs. 29.

Metus reuerentialis nudè ſumptus, ſi fuerit cum enormi læſione annullat ſponſalia. 30.

Ex metu reuerentiali nudè ſumpto non irritantur ſponſalia, ſiue fuerint inita in vtilitatem eius, cui debetur reuerentia, ſiue alterius. 31.

Procedit tam in foro externo, quam in interno, ſi conſenſus verè acceſſerit. 32.

Metus reuerentialis quandoque irritat, & quando. 33.

Metus non ſolum probari poteſt per teſtes, ſed etiam ex coniecturis. 34.

Ad probandum metum admittuntur in matrimonio, & ſponſalibus etiam parentes, & conſanguinei. 35.

Etiam teſtes ſingulares. 36.

Enumerantur circunſtantiæ, quæ inducere poſſunt probationem metus. 37.

1 Definitio propria metus.

NOn diutiùs immorabimur in inquirendo, quid ſit metus, & quotuplex; nam de his alibi dictum eſt. Sufficiat pro nunc innuere definitionem metus alibi traditam, qua dicitur, quod ſit *inſtantis periculi, vel futuri cauſa mentis trepidatio*, & diuiſionem metus in leuem, & grauem, ſeu in cadentem in conſtantem virum, & meticuloſum, & in metum natum ex malo imminente, vel futuro, & natum ex reuerentia, quorum metuum natura, qualitates, & obiecta ex dicendis in proceſſu prænotionis innoteſcent; non enim vacat in eorum explicatione hic moram trahere, cum ipſorum indagatio propria non ſit huius loci, ſed pertineat ad quæſtiones de actibus humanis.

Rationes dubitãdi circa titulum.

Id, quod præcipue in hac ſectione inquiretur, erit. Primò, an ſponſalia metu viri conſtantis inita ſint nulla ipſo iure, ſicut & matrimonium, vel potius annullanda inſtar aliorum contractuum. Secundò, an ſponſalia ex metu leui innita ſint nulla, vel irritanda. Tertiò, an metus grauis irritet ſponſalia, quantumuis iuramento firmentur, & an iuramentum ſit obſeruandum, donec relaxetur. Quartò, an cum metu reuerentiali poſsint valide ſponſalia contrahi: Quintò qualiter probandus ſit metus.

2 Metus grauis irritat ſpõſalia.

Aſſertio I. Metus cadens in conſtantem virum irritat ipſo iure ſponſalia, *Ancharanus cap. veniens, & c. 2. n. 6. de ſponſal., Pariſius conſ. 58. n. 62., & conſ. 60. num. 10. vol. 4., Coaruuias 4. decret. 2. part. c. 3. §. 5. n. 1., Riccardus in 4. diſt. 29. art. 1. qu. 2. §. qui vult tenere opinionem ſecundam, Petrus de Ledeſma de matrim. qu. 47. art. 3., Manuel 1. tom. ſummæ 2. edit. c. 231., & c. 244. n. 4.*, hancque probabiliorem exiſtimant *Sanchez de matrim. lib. 4. diſp. 19. n. 3., Bonacina de matrim. q. 3. punct. 3. n. 31.*, & nos ipſi attigimus incidenter *tom. 1. ſub tit. Contractus 1. de contractibus, vt ſic in diſquiſ. § 9. n 9. verſ. petes, an enumerati contractus.*

Metus minuit de voluntario.

Probatur ex ijs, quæ communiter docent Theologi in primam ſecundæ partis D. Thomæ in quæſtionibus de actibus humanis, quia licet metus non tollat rationem voluntarij ſimpliciter, conſtituit tamen inuoluntarium ſecundum quid, ſeu minuit de voluntario, ſed ad conſtituenda ſponſalia requiritur plena libertas, & omnimoda voluntarietas, ergo ſponſalia inita cum metu maxime cadente in conſtantem virum non erunt valida. Minor probatur, quia ſponſalia inducunt obligationem ad contrahendum poſtea matrimonium, ſicque ex tunc inducunt onera, quæ poſtea ex matrimonio conſurgent, non quidem ex nunc adimpleuda, ſed pro eo tempore, quo erit matrimonium contractum, ſed ad hoc, vt matrimonium ſit validum ratione onerum, quæ eidem adnectuntur, requiritur plena libertas, ergo etiam &c. Neque dicas, diſparem eſſe rationem de matrimonio, ac de ſponſalibus ſitam in eo, quod matrimonium ſemel initum non eſt amplius diſſolubile, adeoque ratione indiſſolubilitatis requirit in contrahentibus plenam libertatem, ſine qua nequeunt indiſſolubiliter obligari, ſponſalia autem multis modis ſunt diſſolubilia, adeoque non videntur tam plenam exige-

Ad matrimoniũ requiritur plena libertas.

Requiritur plena libertas ratione obiecti, in quod fertur.

re libertatem; contrà enim impugnaberis, quia in primis etiam spōsalia sunt quoquo modo indissolubilia, nisi intercesserit legitima causa dissoluendi. Deindè non solum ratione indissolubilitatis requiritur plena libertas, sed etiam ratione obiecti, in quod fertur, & iuris, quod consurgit, quod, cum sit ius in alterius corpus ratione maioris æstimationis, quam sint aliæ res extrinsecæ, quæ cadunt sub humana, & politica commercia, videtur requirere pleniorem libertatem ad illud transferendum; hoc autem ius etiam respicitur in sponsalibus, si non adimplendum de præsenti, saltem de futuro, adeoque &c.

Exponitur textus in cap. ex litteris de desponf. impub.

Ad hanc assertionem confirmandam maximè facere posse videtur textus *in c. ex literis de desponsat. impub.*, vbi est sermo de quadam puella, quę compleuerat annum duodecimum metu minarū parentis nupta puero impuberi, ibique concluditur. *Si puella comminata, vt donec compleat puer annum decimum quartum expectet, non duxerit expectandum, ei secundum ea, quę proposita sint, accipiendi alium virum tribuas facultatem*, ibique redit rationem Glosa, quia scilicet *sponsalia metu inita sunt ex genere suo irrita*. Neque obesse potest, si asseratur, illum textum non procedere de metu simpliciter, seu de consensu præstito per metum, sed de absoluta coactione, & negatione consensus, ibi, *Nolens, & inuita*; Non, inquam, obesse potest, quia satis ex eo textu colligitur, ibi sermonem esse de simplici metu, dum ibi dicitur, *Minis parentis impulsa*; quamobrem ad vitandam verborum contrarietatem maxime in eodem textu dicendum est, quod per ly, *inuita, & nolens* non debeat intelligi absoluta vis, & negatio voluntatis, sed vis per metum, & voluntarietas ratione eiusdem metus diminuta; neq; nouum est in iure, quod metus vis appelletur, vt habetur *in cap. 2. de pactis in 6.*, vbi iuramentum metu extortum dicitur vi præstitum. Secundò facit textus *in c. cum locum de sponf.* Ibi *cum locum non habeat consensus, vbi metus, vel coactio intercedit, necesse est, vt vbi assensus cuiusq; requiritur, coactionis materia repellatur*; item textus *in c. veniens 15 eod. tit. de sponsal.*, vbi Pontifex *Nisi metu coactus, qui posset in virum constantem cadere*, & licet ibi sit sermo de matrimonio, *eam desponsauerit*, extendunt tamen dictum DD. etiam ad sponsalia.

Quomodo metus possit esse iustus, vel iniustus.

Hic latè disputant DD., an ea, quæ dicta sunt in hac assertione, intelligenda sint, siue quando metus iuste, siue iniuste incussus fuit, & an tantus metus requiratur in fæmina, quatenus in masculo. Pro quo aduerte; metum grauem dupliciter posse esse iustum, vel iniustum scilicet, vel ex parte obiecti simpliciter, vel ex parte obiecti simul, & ex parte agentis.

Primo modo dicitur metus iuste incussus, quando malum, quod timetur, est absolute, & in se malum, & graue, prout habetur *in l. metum 1. ff. de eo, quod metus causa*; nec sufficit, quod huiusmodi malum sit in se ipso graue, sed etiam requiritur, vt timens non vanè, & leuiter, sed prudenter, & rationabiliter credat hoc graue malum sibi imminere, & in hoc consentit *l. 1. C. si quis Imperatori maledixerit*, *Mascardus conclus. 1055. num. 7., 18., & 18.*, *Menochius de arbitrar. lib. 2. casu 136. nu. 12.*, *Famianus in addit. ad decis. crimin.*, *Farina cij 40.*, & vt timens non possit de facili depellere illud malum, *Siluester verb. metus*, *Gutierez de matrim. c. 77. num. 1. in fin.*, *Sanchez de matrim. disp. 1. nu. 13.* De malis, modis, & actionibus, quibus inducitur iustus metus grauis ex parte obiecti agit fusè *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 12. à num. 38. vsque ad 84.*, quem tu consule.

Nec possit de facilè depellere malum.

Quomodo inducatur iustus metus grauis

Secundò modo dicitur metus iuste incussus, quando incutitur ab eo, qui habet ius causandi illum metum, puta à Iudice; dicitur autem e contrario iniuste incussus, quando est ab eo, qui non habet ius causandi, sed dumtaxat causat per iniuriam. Porrò, quando iuste incutitur ex parte agentis, vel potest incuti præcedente legitima causa, vel nulla penitùs causa præcedente. Primò modo res se habet, quandò Iudex v. gr. grauissimas pænas, vel mortis, vel mutilationis minatur ad finem, vt inducat ad contrahenda sponsalia, vel matrimonium, cum est, vel sunt ex dispositione iuris contrahendum, vel contrahenda. Secundò modo, quando ex propriæ volūtatis arbitrio pænas illas minatur ad finem, vt contrahantur sponsalia, vel matrimonium. His pro notitia suppositis.

3 Ex metu graui iusto ex parte obiecti irritatur sponsalia

Dico primò, ex graui metu iusto ex parte obiecti, & cadente in constantem virum irritari matrimonium, & sponsalia. Hoc euincunt iura, & rationes adducta, seu adductæ in probatione assertionis propositæ, & vlterius ex eo euincitur, quia tunc deficit consensus a iuribus requisitus *l. si cum exceptione 14. §. in hac actione, ff. de eo, quod metus causa*, quod intelligendum est, siue metus fuerit incussus ab eo, cum quo ille, qui metum passus est, cōtraxit, siue ab alio, vt dicitur *in dict. §. in hac actione*, ibi. *In hac actione non quæritur, vtrum is, qui cōuenitur, an alius metum fecerit, sufficit enim docere metum esse sibi illatum*, hocque expressè docent *Glosa in c. cum locum, & ibi Panormitanus nu. 2., & alij Canonistæ de sponsalibus*, *Coaruuias de sponsalibus part. 2. cap. 3. nu. 1.*, *Gaillus lib. 2. obseru. 93. n. 1.*, *August. Barbos. tom. 2. collect. ad d. cap. cum locum nu. 2.*, *Rota Roman. decis. 205. num. 25. apud Beatum.*

Dico secundò, ex metu iniusto ex parte obiecti non irritantur ipso iure sponsalia

D. Tho-

4 Nō irritantur ex metu iniusto ex parte obiecti.

D. Thomas in 4. dist. 29. q. vnica art. 3. in corpore, D. Bonauent. ibid. art. 3. q. 4., Durandus qu. 2. n. 5., Altisiodorus lib. 4. summa tract. 9. c. 7. q. 5., D. Antoninus 3. p. tit. 1. c. 7. ad finem, Metina C. de restit. qu. 3 caus. 2. vers si fiat remissio ex causa probabili, Henriquez lib. 11. de matrim. c. 9. num. 3. Ratio ex eo deducitur, quia metus iniustus ex parte obiecti, vel est ex genere suo leuis quoad obiectum, vel talis, vt quantumuis grauis prudenter tamen, & rationabilitèr non timeatur; sed huiusmodi metus ex genere suo non irritat sponsalia, nec matrimonium per ea, quæ in sequenti assertione dicemus, ergo &c.

5 Metus iustus, si fuerit ex parte agentis iniustè incussus irritat.

Dico tertiò, quod, si metus iustus ex parte obiecti fuerit iniustè incussus ex parte agentis irritet absolutè sponsalia *Rot. Rom. decis. 242. n. 10. apud Farinacium lib. 2. cons. criminal., & decis. 86. n. 24. apud Buratum, Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c. 12. n. 265.*, quod intellige etiam, si ille, qui patitur metum, dederit causam eiusdem metus. Hoc totum euincitur *in cap. veniens de sponsalibus*, vbi declaratur inualidum matrimonium initum per metum minarum incussum inuenī à patre puellæ, eo quod ipsum cubantem cum filia inuenerit. Ex quo habes etiam ex parte agentis esse iniustum metum, qui incutitur à patre, vel consanguineis.

6 Metus iustus etiam ex parte agentis non irritat.

Dico quartò, si metus incussus fuerit iustus ex parte etiam agentis, quatenus est à lege illatus ad finem matrimonij non irritat sponsalia, nec matrimonium *Glosa in c. cum dilectus de his, quæ vi, Molinus lib. 2. differentia 17. num. 49., & seqq., Sanchez lib. 4. disp. 13. num. 2., Ioannes Angelus Bossius de contract. matrim. c. 12. num. 166.* Ratio ex eo deducitur, quia Iudex v. gr. iuridicè procedens non dicitur inferre metum, cum metus potius procedat à crimine, quod timens patrauit, *Glosa in cap. cum dilectus verb. metum de his, quæ vi, & l. continet 3. §. sed vim, ff. de eo, quod metus causa*, potissimū cum Iudex non dicatur illum metum, seu pænam incutere, sed lex ipsa; vndè non immerito statuitur *Exodi 22.*, quod deflorans dolosè virginem teneatur illam ducere, sicque si Iudex incutiat metum mortis, vel exilij, nisi ducat, non irritatur matrimonium, si ducat; neque hic audiendi sunt, qui dicunt, inter quos *Covarruuias de sponsal. part. 1. c. 4. n. 6., Aloysius Riccius in praxi fori Ecclesiastici decis. 253. n. 3., & Treuisanus decis. 63.*, quod qui metu exilij, nisi vxorem duceret à se defloratam, eandem duxit, inualidè contraxerit propter summam libertatem, quam exigunt sponsalia, & matrimonium, Non, inquam, audiendi sunt, quia libertas in ea hypothesi tollitur originalitèr ab ipso, cui incutitur metus, nam intentando, & complendo deflorationem seipsum implicitè exposuit ijs omnibus, quæ contra defloratores à iure præcipiuntur, vndè dici potest, quod sponsalia voluntaria in causa voluerit, ex eo, quod voluerit deflorationem. Deinde ille metus non incutitur per iniuriam a Iudice ad finem extorquendi consensum ad sponsalia, sed per iustitiam sic exigente iure defloratæ, nec quicunque metus satis est ad inducendam inualiditatem sponsalium, cæteroqui inualidum etiam foret matrimonium, quod quis contraxit cum concubina metu inferni, mortis, vel infamiæ, quod nemo dicet.

Lex ipsa incutit metum, nō Iudex

Libertas tollitur originalitèr ab eo, qui dolosè stuprauit

Hæc, quæ diximus, procedunt, quando metus incutitur iustè à Iudice, vel ad adimplenda sponsalia promissa, vel ad matrimonium ineundum, quando ex iuris dispositione, vel ob delictum, vel ob aliquid aliud, cui causam dedit, tenetur. Nunc examinandum est, an quando ex dispositione iuris non est statuta pæna sponsalium, vel matrimonij possit incuti metus ob aliquod delictum, vel ob aliquam aliam rationem, ex quo sequantur sponsalia, vel matrimonium, & an tunc talis metus irritet sponsalia, vel matrimonium. Qua in re videndum est, an talem metum quis incutiat ad finem extorquendi consensum, vel ad sponsalia, vel ad matrimonium, an verò ad aliquid aliud, ob quod deindè vitandum ipse delinquens, vel metum passus eligat sponsalia, vel matrimonium. Circa quod respondendum est, quod, siue talis metus incutiatur ad finem extorquendi talem consensum, cum non teneatur, non irritet absolutè contractum, siue si incutiatur iustè ad alium finem, ex quo postea ex electione timentis ineatur ipse contractus. Ità aduersus *Sotum in 4. dist 29. qu. 1. art. 3. vers. hinc primo colligitur, Barthol. à Ledesma de matr. dub. 23. fund. 5., Philiarchum de officio Sacerd. tom. 1. par. 2. lib. 2. c. 8., Cordubam in summa qu. 171. p. 1., Ludouicum Lopez 2. p. instruct. noui materia de matrim. cap. 40., Coninchus disp. 28. dub. 1. num. 15., Bonacina de matrim. q. 3. punct. 8. num. 10., & seqq.*, dixit *Ioannes Angelus Bossius de contract. matrimonij c. 12. nu. 170., & seqq.*, vbi pluribus alijs citatis DD. concludit metum illum non irritare matrimonium, quantumuis incutiatur ad finem matrimonij. Fortior ratio erit confutatio rationum contrariæ opinionis. Ratio primæ partis ex eo deducitur ab aduersarijs, quia, quantumuis ille metus secundum se possit esse iustus, quatenus incutiens illum ob iniuriam sibi illatam habeat ius accusandi, vt extorqueat debitam satisfactionem, prout tamen refertur ad matrimonium extorquendum, ad quod ius non habet, est omninò iniustus, seu iniustè illatus, sed metus ex parte agentis iniustè illatus per superius dicta irritat matrimonium, & sponsalia, ergo &c. Sed respondeo cum *Bossio loc. cit.*

Quid dicendum, quando onus cōtrahendi matrimonium non est à iure impositum.

Metus eit, non dici metum in ea hypothesi iniustè, oritur ex seu per iniuriam inferri à persona priuata, ipso de- quia ratione delicti Iudici, vel priuatæ licto. personæ competit ius inferrendi metum delinquenti, sed metum oriri ex ipso delicto, & tunc personam priuatam potius auferre illum metum per oblationem matrimonij tanquam medij ad mortem, vel aliud graue damnum euitandum; sicque in rigore non infertur ille metus ad extorquendum matrimonium, sed supposito ex delicto iusto fundamento illum inferendi, vel originalitèr ex persona delinquentis illato offertur medium ad damnum euitandum per oblationem matrimonij. Hoc idem, & per consequens ratio dicti deduci potest *ex l. si mulier 21. in princip. ff. de eo, quod metus causa.* Ibi, *si mulier contra patronum suum ingrata facta, sciens se ingratam, cum de suo statu periclitabatur, aliquid patrono suo dederit, vel promiserit, ne in seruitutem redigatur, cessat edictum, quia hunc sibi metũ ipsa infert*, ex quibus deducitur, quod, qui delictum commisit, sibi ipsi originalitèr metum inferat, sicque dum alter damnum minatur, non dicitur metum incutere, sed potius auferre offerendo conditionem immunitatis.

Ratio secũda, cui innituntur aduersarij, ea est, quia in ea hypothesi non esset plena libertas ad contrahenda sponsalia, vel matrimonium requisita, quandoquidem ille metus, si non demit, saltem minuit de ratione voluntarij. Sed facilè possum occurrere huic rationi, quod illa coactio, si qua est, originalitèr proueniat à principio intrinseco, non ab extrinseco vim inferente, sicque, si vim aliquam patitur, à se ipso patitur, non ab alio, cum spontè dederit causam tali metui; Neque quicunque metus satis est ad irritandum matrimonium, secus qui contraheret matrimoniũ, vel ad euitandam mortem, vel morbum grauem, inualidè contraheret, sed debet esse metus ab extrinseco illatus, & per iniuriam, vt docent *Ioannes Angelus Bossius loc. cit. n. 71., Sanchez lib. 4. disp. 13. n. 9. ad 4.*

Vim potius patitur à se ipso, quã ab alio.

Ratio tertia, cui innituntur, ea est, quia nulla persona priuata potest compellere ad contrahendum matrimonium, & licet iustè minari possit ad finem iustitiæ punitiuæ, non tamen ad finem extorquendi matrimonium. Sed per superiùs dicta facilè etiam possum occurrere asserens, quod per illam oblationem non compellat priuata auctoritate ad contrahendum matrimonium, sed auferat rationem metus offerendo medium talis oblationis per exhibitionem matrimonij.

Sua spõtè eligit sponsalia

Secunda pars facilè ex eo liquet, quia electio ad matrimonium est ex libera voluntate eius, cui metus incussus est, quandoquidem ex proprio delicto originalitèr ortus est metus, & ad damnum euitandum, quod ex illo metu timetur, suâ spontè eligit illam pœnam.

Ex dictis in particulari inferes primò, quod, si Iudex per excommunicationem sponsum resilientem à promissione sine legitima causa cogat ad contrahendum matrimonium, vel sponsalia, matrimonium illud non reddatur inualidum *Couaruuias de sponsal. prima part. cap. 4. num. 3., & 4., Franciscus Molinus de ritu nuptial. comp. 2. num. 13., August. Barbosa collect. ad c. ex litteris 2. n. 3., & in collect. ad c. requisiuit nu. 2. de sponsal., Bellarminus ad c. 29. Trid. sess. 24. de reformat. in addit. vers. amplia, Laiman. lib. 5. tract. 10. part. 1. c. 1. num. 4.* Expressè colligitur *ex cap. ex litteris 2. de sponsalibus*, ibi, *Si monitis non acquieuerit, Ecclesiastica censura compellas, vt ipsam, nisi rationabilis causa obstiterit, in vxorem accipiat*, quod idem habetur *in cap. 1. de pactis, ibi, vt pacta inita suam retineant firmitatem, aut conuentus, si se non cohibuerit, Ecclesiasticam sentiat disciplinam*. Ratio illationis ea est, quia metus ille non solum est iustus ex parte obiecti, sed etiam ex parte agentis.

8 Sine causa resiliens, & per excõmunicationem compulsus validè cõtrahit.

7

Inferes secundò, quod, si ex aliqua lege, vel statuto, vel Principis concessione decretum sit, vt si quis damnatus ad mortem liberetur, si ducat meretricem, & de facto duxerit, teneat matrimonium *Couaruuias de sponsal. part. 1. cap. 4. num. 6., & præcipuè 2. part. c. 3. § 4. num. 13., Sanchez de matrimonio lib. 4. disp. 12. nu. 8., Basilius Pontius lib. 4. cap. 19. num. 8., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 12. num. 180.* Ratio ex eo deducitur, quia illa pœna iustè illata supponitur, & ipse damnatus spontè eligit illud matrimonium, seu sponsalia ad vitandam pœnam; Neque in hac hypothesi ex necessitate adhibenda est illa cautela, qua vtuntur nonnulli Iudices, qui tunc extrahunt delinquentem à carcere, non tamen liberum dimittunt quoadvsque matrimonium compleuerit, reputantes tunc liberè contrahere, non contracturum cum libertate, si in carcerem detineretur, vt ibi compleret; Non inquam ex necessitate adhibenda, quandoquidem, quantumuis à carcere extractus, non est omninò liberè dimissus, sed adhuc sub custode; deindè cum ille metus, seu coactio proueniat ab intrinseco, non demit libertatem sufficientem ad contrahenda sponsalia, vel matrimonium.

9 Tenet matrimonium, si quis ad mortem damnatus ducat meretricem ad effugiendã mortẽ.

Inferes tertiò, quod, si quis, puta pater minatus fuerit alteri iustam accusationem cum periculo longæ detentionis in carcere, vel exilij, nisi ducat propriam filiam, quam deflorauit, & iste metu concepto duxerit, teneat matrimonium. Ratio ex ijs deducitur, quæ supra dicebamus, quia scilicet non ipse pater ex se incutit metum, sed ipse metuens ex delicto sibimet ipsi originalitèr infert, & pater potius aufert illum

10 Non incutit metum, sed aufert.

illum metum per illam oblationem matrimonij, quam ingerat. Neque in hoc valet distinctio, quam plurimi afferunt, quod scilicet teneat matrimonium, si deflorator ex dispositione iuris ad illud teneatur, secus verò, si ex aliquo iure non teneatur; Non, inquam, valet, quia, quantumuis ex dispositione iuris non teneatur ad illud matrimonium, ad vitandam tamen pœnam, quæ ex illo delicto est punibilis, spontè illud sibi eligit, & originalitèr ille metus processit ab ipso delinquente, non ab accusare volente. Nec magis valet aliorum distinctio asserentium, quod, si deflorata consenserit deflorationi sine vlla promissione matrimonij futuri, tunc non teneat matrimonium ex metu contractum, secus verò si illa inuita fuit deflorata; Non magis, inquam, valet, nam, vel adhuc, si illa consenserit, deflorator est punibilis graui pœna, vel non, si est punibilis, & ad euitandam illam pœnam, quam expectare potest ex accusatione consentiat, validè contrahit propter rationes supra adductas, si verò non est punibilis, & Pater nihilominus grauia damna minetur, tunc certè non tenet matrimonium, quia ille metus est iniustè incussus. Si verò supponas, quod defloratori virginis à iure imposita sit pœna, vel vt eam ducat, vel vt eam congruentèr dotet, & stante patris accusatione Iudex minaretur mortem, aliaque grauia damna, nisi determinatè eam ducat, cum tamen paratus esse eam dotare, tunc absolutè tenendum est, quod, si ex illo metu matrimonium, vel sponsalia contraheret, non teneret matrimonium. Ratio est, quia stante iuris dispositione liber est deflorator vel ad ducendam, vel ad dotandam, ergo iniustè incuteretur ille metus in ordine ad exigendum potius matrimonium, quam dotem.

Spontè matrimonium eligit ad euitandā pœnam.

Inferes quartò, quod, si pater inueniens iuuenem cubantem cum propria filia, & ei non minetur propria auctoritate mortem, vel mutilationem, sed malum per Iudicem inferendum, nisi ducat filiam, cum qua cubauit, & ipse tali metu perterritus matrimonium, vel sponsalia cum illa contraxerit, teneant sponsalia, vel matrimonium. Neque obstat textus supra allegatus *in c. veniens de sponsalibus*, quandoquidem ille textus procedit, dumtaxat de metu minarum, quem pater propria priuata auctoritate illi intulit, qui certè erat iniustè illatus. Illationem tenent absolutè *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c.12. num.188., Bonacina de matrimon. qu.3. punct.8. num.11. vers. primum exemplum, Sanchez de matrimonio lib.4. disp.13. n.9.* Ratio ex ijs deducitur, quæ dicebantur, quia scilicet ille metus iustè incutitur, ad quem auertendum potest offerre pater immunitatem sub medio talis matrimonij.

Offert immunitatem medio taliū sponsalium.

Inferes quintò, non infici matrimonium initum inter ægrotum, & filiam medici ob metum mortis, eo quod medicus illum curare recusauerat, nisi propriam filiam duceret *Coninchus disp.28. dub.1. n.11., Sanchez lib.4 de matrim. disp.12. n.15., Sotus in 4. dist.29 qu.1 art.3. versic. nunc primò colligitur, Bartholomæus à Ledesma dub. 23. de matrim. fundam.5., Ludouicus Lopez secunda part. instruct. de matrim. c.40. §. iam ex prædictis liquet.* Rationem, nec inefficacem deducunt communitèr ex eo, quia ex vna parte metus ille mortis non infertur à medico, sed a morbo, & medicus ex alia lege iustitiæ non tenetur illum ægrotum curare, ergo poterit iustè pro pretio curationis exigere matrimonium ipsius cum propria filia, vndè ægrotus ad euitandum mortis periculum sibi ob morbum imminens, eligit illa sponsalia, seu matrimonium. Dixi, *non tenetur curare*, si enim supponas, quod medicus ex conuentione, & ex stipendio à Republica eidem tradito, teneatur omnibus indifferentèr mederi, & præcipuè ipsi ægroto, tunc non denegarem, quod, si denegaret curam, nisi filiam suam duceret, eamq; ad sibi de cura consulendum duceret, esset inualidum matrimonium, eo quia sic denegando contra iustitiam eidem ægroto iniuriam inferret, & metum mortis fortiorem ipse iniustè ingereret *Pontius lib.4. c.13. n.3., & 9., & c.19. n.15., Coninchus disp. 28. n. 11., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c.12. n.193.* Aduersus tamen ea, quæ in hac illatione dicta sunt magnam vim habere videtur textus *in l. medicus, ff. de varijs, & extraord. cognit.* de quo textu nos alibi loquentes, & præcipuè *tom.3. sub tit. Contractus VII. disqu.2. §.2. n.4.*, diximus per illum prohiberi societatem inter medicum, & ægrotum, durante tempore infirmitatis, propter eam rationem, quia infirmus non præsumitur omninò liberè, & voluntariè contrahere, quod latiùs expendens *Molinus lib.2. dis.17. n.24., & 54.*, asserit ex vi illius textus irritari omnes contractus initos per medicos cum infirmis propter præsumptiones, ne infirmi pollicitationibus, & promissis medicorum ob spem salutis recuperandæ omnia indulgeant. Sed facilè subterfugere possumus vim instantiæ, si asseramus, textum illum inniti solummodò præsumptionibus, nec locum habere, vbi ingenuè res agitur, per ea, quæ docuimus loco cit., secundum, quæ non habet locum in foro interno animæ. Deindè, cum ille textus sit correctorius iuris communis, debet intelligi strictè, vt non extendatur vltra dispositionem eiusdem, qui, cum loquatur præcisè in terminis emptionis, & venditionis, ad summum verificari potest vel in eodem, vel in similibus contractibus, non autem in contractibus matrimonialibus, & sponsalium.

12 Metus mortis non irritat sponsalia inter ægrotum, & filiam medici, si hic nolit curare sine talibus sponsalibus.

13 Nisi medicus aliundè teneretur curare.

Inferes

14 Inferes sextò, quod, si Iudex, vel Princeps aliquem deprehenderit in aliquo crimine, cui adnexa est pœna mortis, vel mutilationis, eidem indemnitatem permittat, si duxerit in matrimonium, vel sponsalia contraxerit cum propria filia, cæteroqui pœnam iuris inflicturus, si non ducat, vel non contrahat sponsalia, & ipse annuat, ducat, vel contrahat, non sint inualida sponsalia, nec matrimonium *Ioannes Andreas in cap. veniens 2. de sponsalibus, Sanchez lib. 4. disp. 13. num. 3. vers. 4. probat., Henriquez lib. 1. cap. 19. num. 1., Villalobos prima part. summa tract. 13. diff. 37. n. 7., Gutierez de matrimonio cap. 76. num. 16., Ioannes Angelus Bossius d. cap. 12. num. 184.*, hocque euincitur ex rationibus superius adductis, quandoquidem non iniustè Princeps, vel Iudex incutit talem metum, cum originalitèr proueniat ex delicto commisso, & per talem oblationem potius metus dirimitur, quam augeatur.

15 Hic excitat difficultatem *Sanchez d. lib. 4 disp. 12. n. 11.*, an, si Iudex, vel Princeps iniustè ad mortem damnauerit aliquem, eidemq; obtulerit indemnitatem, si filiam ipsius, vel aliam fœminam duxerit, vel sponsalia cum ipsa contraxerit, & ipse ad mortem, ad quam iniustè condemnatus est euitandam, annuerit, teneat matrimonium, vel sponsalia, & ipse respondet affirmatiuè propter eam rationem, quod metus non iniiciatur ad extorquendum consensum vel ad sponsalia, vel ad matrimonium, sed iam iniectus per oblationem matrimonij, vel sponsalium auferatur, ad quod parum facit, quod ille metus fuerit vel iustè, vel iniustè iniectus, & ad hoc comprobandum adiungit, quod, si secuta per Iudicem sententia iniusta mortis, alius ab eodem Iudice offerat immunitatem mortis, si velit cum propria filia contrahere, teneat contractus, adeoque etiam, si ab ipsomet Iudice offeratur, quandoquidem vel ille metus est sufficiens ad irritandum contractum, vel non; si est sufficiens ex genere suo, etiam si incutiatur ab alio ab ipso contrahente erit sufficiens per ea, quæ suprà diximus. Ioannes Angelus Bossius è contrario negat illa sponsalia, vel matrimonium tenere, eo quia tunc ille metus iniustè incutitur à Iudice, & iniuriosè matrimonium extorquetur, nec tunc metus habet originem à delicto timentis, sicuti in præcedentibus, hocque tradit *d. c. 12. n. 186.*, vbi etiam asserit, quod, si alius à Iudice condemnatore offerat illam immunitatem a morte iniustè intentata, & timens assentiatur, teneat contractus, assignatque rationem disparitatis inter hunc, & casum, quo Iudex, qui iniustè condemnauit, obtulit illam immunitatem, quia scilicet in hoc casu, qui offert, non potest dici inferre, sed potius debet dici auferre metum iam conceptum ex causa licet iniusta. Qua in re cum distinctione procedendum existimo, & quodamodo vtramque opinionem conciliare; vel etenim Iudex iniustam sententiam mortis protulit ad finem extorquendi consensum ad matrimonium per condemnatum ineundum cum propria filia, vel sententiam illam iniustam pronuntiauit ex alio fine eandem non referens ad finem talis consensus, licet postea occasione eiusdem offerat illam immunitatem, si condemnatus voluerit matrimonio oblato assentiri. Iuxtà primum sensum locum habet opinio *Bossij locò cit.*, & re vera nec sponsalia, nec matrimonium tenent. Iuxta secundum validè

Iudex proferēs iniquam sententiā ex fine matrimonij inualidat.

16 sustineri potest sententia *Sanchez loc. cit.*, & tunc verè tenet matrimonium, seu sponsalia. Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia verè tunc metus est iniustè incussus à Iudice, vel Principe, & vi eiusdem consensus ille elicitur, & ad illum condemnatus causam non dedit, ergo consensus ille vtpotè coactus vim inferente quodamodo principio extrinseco nō erit efficax ad obligandum; atque huic rationi assentiuntur, *Couarruuias 4. decret. 2. part. cap. 3. §. 4. num. 15., Gutierez de iuram. 3. part. cap. 57. nu. 9., Vega lib. 3. summa cas. 235., Palacios in 4. dist. 25. disp. vnica ad fin. vers. 9., Vera Crux 1. part. spec. art. 8. dub. 3. § clarissimè ex hoc sequitur*, nec ad hoc refert, quod ille metus iniustus incutiatur à Iudice, quandoquidem per hoc non tollitur, quin iniustè incutiatur, & sicuti, si persona potens, & assueta minas exequi mortem minaretur, nisi quis assentiatur matrimonio per se oblato, non teneret illud matrimonium, vt est in confesso apud omnes, ità nec si Iudex per sententiam iniustam mortem minitetur, nisi matrimonium cum filia, vel alia fœmina contrahatur, tenere nō posse videtur idem matrimonium, cum potestas Iudicis in ordine ad sententiam iniustam sit potius tiranica, & vsurpata, quam legitima. Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia per illam immunitatem metus non incutitur, sed antecedentèr ex alio capite conceptus aufertur, ergo non est, cur inualidet matrimonium; nec obstat, quod ab eodem ille metus fuerit iniustè incussus, adeoque, cum sit ab extrinseco, sufficientem vim inferat ad inualidandum cōtractum. Quid autem obest, quando ex vi illius mouetur timens ad assentiendum, siue ad vnum, siue ad alterum finem talis metus ordinetur. Non, inquam, obest, quia, cum ille metus non sit incussus in ordine ad hunc finem extorquendi consensum, vel ad sponsalia, vel ad matrimonium, illud voluntariè eligitur tanquam medium ad euadendum periculum mortis, sicque illud inuoluntarium, quod in eo matrimonio inuenitur, non est intentum

Secus, si ex alio fine.

Per illam immunitatem metus nō incutitur

ab

ab incutiente metum, sed tantum habet occasionem ex illius malitia; hac ratione docent *Innocentius in c.cum locum n.2., Ioannes Andraas item num.2., Cardin.n.3., Abbas num.9., Præpositus n.12.de sponsal., Gutierez de iuram.prima part.cap.57.num.4, & seqq.*, quod matrimonium contractum per detrusum in carcerem, si non animo extorquendi matrimonium detrusus fit, fit validum, quia metus is non incussus est animo extorquendi contractum matrimonialem. Ex quibus etiam licet inferre, quod, si damnato iam ad mortem iniustè per alium à Iudice offeratur matrimonium cum promissione liberationis à morte, & hic acceptet, teneat matrimonium propter eandem rationem, & in hoc conueniunt *Sanchez, & Bossius loc. cit.* Hanc nostram assertionem iuxta distinctionem iam datam tenent *Corduba in summa quæst. 171. punct. 1., Manuel primo tom. summæ 2. edit. c.231. n.1.*

17 Tenent sponsalia cum filia obsidētis cum obsesso.

Inferes septimò, quod, si Princeps ob iustas causas saltem prætensas alteri bellum indicat, eumque obsessum teneat in propria Ciuitate, & obsessus ad animos conciliandos, obsidionemque tollendam offerat sponsalia cum filia obsidentis, teneant eadem sponsalia. *Sotus in 4.dist.29. q.1.art.3.vers.hinc primo colligitur, Antonius Cucus lib.1.instit maior.tit.12.n.117., Angles Floribus prima part.de matrimonio quæst.3.de consens.coacto art. 1. diff. 2., Viualdus candelab. 2.part. de matrimonio num. 61., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract.c.12. n.28., Sanchez de matrim.lib.4.disp.12.n.13.* Ratio ex eo deducitur, quia ille metus incuti supponitur ex iusta, seu saltem probabili causa, quam Princeps obsidens habet aduersus obsessum, qui offert sponsalia cum filia eiusdem obsidentis, tanquam medium ad remouendum metum incussum, & vitanda damna sibi imminentia ex obsidione. Hic tamen duplex oritur difficultas, an ea scilicet, quæ dicta sunt, æquè sint intelligenda, si Princeps bellum excitarit, obsidionemque intentarit ad finem extorquendi consensum ad talia sponsalia, &, an ea æquè verificentur, siue obsidio fuerit intentata ex causa iusta, siue ex causa iniusta. In ordine ad vtrumque

18 Si causa fuerit iusta, vel probabilis.

sentiendum est, sponsalia sic inita non tenere, si obsidio fuerit ex causa iniusta, tenere verò si fuerit iusta, vel saltem probabilis. Ita sentiunt DD. ferè omnes allegati pro hac illatione, & vlterius *Bartolomæus à Ledesma dub.23.de matrim.fundam.5. Ludouic. Lopez 2.part.instruct. de matrimonio cap.40. §.iam ex prædictis liquet, Vega lib.2. summa casu 207.* Ratio ex superius dictis deducitur quoad primam partem, quia ille metus est iniustè incussus à Principe obsidente, & vi illius consensus ille elicitur, cæteroqui non eliciendus, nec eidem obsessus causam dedit, cum obsessio supponatur iniusta, & ad hoc multum facere posse videntur ea, quæ diximus in præcedenti illatione de Iudice iniustè condemnante ad finem extorquendi consensum, vel ad sponsalia, vel ad matrimonium cum propria filia. Ratio secundæ partis ex ijs deducitur, quæ suprà dicebamus *sub hac ead.assert.verb.dico 4.vers.hac, quæ diximus*, quia, cum supponatur iusta causa obsidionis, ille metus consurgit à iure, quod obsidens habet aduersus obsessum, &, sicuti si quis ex delicto, quod alter patrauit, potest minari eidem damnum per accusationem, si fuerit persona priuata, vel per condemnationem, si fuerit Iudex, nisi contrahat sponsalia, vel matrimonium cum tali fæmina, quia ille metus potius incutitur à delicto, quam ab illa persona priuata, vel Iudice, & isti potius metum auferūt exhibendo sponsalia, quam afferant; ita si Princeps ex iure, quod habet aduersus iustè obsessum, poterit eidem minari detrimenta per depredationem, nisi contrahat sponsalia cum propria filia, quia ille metus incutitur potius à iure, quod obsidens habet aduersus eundem, & ab onere, quo ex iusta causa premitur obsessus, quam ab eodem obsidente; ità enim se habet persona priuata ad accusandum supposito delicto patrato, & Iudex ad condemnandum, sicuti Princeps ad inferendum bellum, & obsidionem supposita iusta, & legitima causa.

Incutitur potius à iure, quā ab homine.

Alias illationes secundum doctrinas expositas de metu iusto, vel iniusto tu ipse deduc, seruata semper proportione ad ea, quæ dicta sunt, non enim vacat amplius in his immorari, potissimum cum alibi, de ijs iterum occurret sermo, dum de consensu coacto in matrimonio.

Assertio II. Metus leuis, & ex genere suo non cadens, nisi in meticulosum virum non irritat ipso iure sponsalia. *D. Thomas in 4.dist.29. quæst.vnica art.3.in corpore, & D. Bonauentura ibid.q.1.num.4., Altisiodorus lib.4 summæ tract.9.cap.7.q.5., D. Antoninus 3.part.tit.1.c.7. ad fin., Medina C. de restitutione qu.3.caus.2.vers.si fiat remissio ex causa probabili, Sotus in 4.dist.29.q.1.art.3.paulo post princip.concl.2., Henriquez lib.11.de matrim.c.9.nu.3., Sanchez de matrim.lib.4.disp. 17.nu.3., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contractu c.12.num.163.* Procedit assertio in suppositione, qua metus leuis non tollat omninò consensum, nam, si consensum absolutè tolleret, tunc certum est saltem coram Deo sponsalia non subsistere, cum hæc nequeant esse sine consensu, licet quoad Ecclesiam præsumeretur pro eisdē, *Rebellus parte 2.lib.2.q.11.n.10 vers.dixi si modo Gutierez de matrim.c.76.n.20.* Supposito verò illo consensu, quantumuis elicito ex metu leui assertio procedit, tam quoad

19 Metus leuis non irritat.

forum internum, quàm quoad externum, siue ille metus inferatur iustè, siue iniustè.

Probatur primò, quia ex metu leui non cadente in constantem virum nō irritatur professio in Religione emissa per textum, *in c. penult. de his, quæ vi*. Ibi, *non obstante violentia, quæ proponebatur illata, cum neque metum mortis, neque cruciatum corporis contineret, & ideò non debuerat cadere in virum constantem*, quod idem habetur *in c. 1. eod. tit.* ibi. *Si legitimè probatum fuerit, nec timore mortis, &c.*, ergo ex eodem metu non irritabuntur sponsalia &c. cum in hoc matrimonium spirituale, & temporale æquiparentur, & ab vno ad alterum valeat illatio. Confirmatur, quia in iure nulla habetur ratio de metu leui per textum *in l. nec timorem 7. ff. de eo, quod metus caus.*, vbi sic legitur. *Proindè si quis meticulosus rem vllam frustra metuerit per hoc edictum non restituitur, quoniam neque vi, neque metu factum est*, quod idem habetur *in l. vani timoris, ff. de reg. iur.*

Matrimonium spirituale & temporale equiparantur

Probatur secundò, quia congruum non est spectato quocunq; iure ex nimia facilitate, qua concipi potest leuis timor, inducatur maxima in Republica confusio, qualis esset, si ex illo irritarentur sponsalia, & matrimonia, prout meritò notauit *Ioannes Angelus Bossius*; de facili enim contingerent plurimæ virginum deflorationes, prolum confusiones, rixæ, & dissensiones inter affines, & familiares &c., ergo &c.

Nec multam vim faciunt ea, quæ ex aduerso afferuntur, vel sita in eo, quod etiam metus leuis aliquid minuat de libertate, vel quod discrimen, quod à iure constituitur inter metum grauem, & leuem, fundetur in præsumptionibus, quatenus metus grauis supponatur causa actus, non sic leuis, quæ præsumptiones non habent locum in foro conscientiæ, si verè fuerit consensus. Non, inquam, multam vim faciunt, quia, quantumuis etiam metus leuis minuat aliquid de voluntario, non propterea tamen ex illo irritantur sponsalia, vel matrimonium, cum ex illo nec grauis, nec rationabilis inferatur iniuria, de qua nec ius positiuum, nec ius naturæ curat, quantum ad effectum dissoluendi contractum matrimonialem, & sponsalium, qui non dissoluitur, nisi per vim illatam per iniuriam per superius dicta; modica autem iniuria pro nulla in iure reputatur, nec discrimen inter metum leuem, & grauem fundatur præcisè in præsumptionibus, vt malè in instantia præsumebatur, sed in maiori, vel minori iniuria rationabiliter sumpta, prout notarunt *Sanchez de matrimonio lib. 4. disp. 17. nu. 5. ad tertium, & Ioannes Angelus Bossius de matrimonij contractu c. 12. n. 164. in fin.*

Soluūtur obiecta aduersus assertionē

Hic ex occasione oritur ratio dubitandi, an, cum dictum fuerit in assertione, *metum leuem, & ex genere suo non cadentem in meticulosum non irritare sponsalia, nec matrimonium*, intelligendum sit de metu leui absolutè, an etiam comparatiuè, quatenus scilicet ille metus, qui est leuis, & non sufficiens ad dissoluenda sponsalia, vel matrimonium quoad masculum, non sit etiam sufficiens ad dissoluendum, si interuenerit ex parte fæminæ, quod idem intellige respectu hominis timidi, & pusilanimis. Pro quo aduerte, metum ad hoc vt dicatur grauis, vel leuis ad effectum dissoluendi, vel non dissoluendi sponsalia, non solum desumi ex obiecto ipso, quod in se sit graue, vel leue, sed etiam ex qualitate subiecti, circa quod versatur, vndè sumendus est respectiuè, non absolutè, sicque potest contingere, quod, qui respectu vnius est leuis, respectu alterius sit grauis, *arg. textus cap. indignatur 32. qu. 6., & c. sicut de homicidio*, cum non eadem sit in omnibus constantia, & animi fortitudo, & regulariter fæminæ propter imbecilitatem naturæ, & sexus minus resistunt metui, quam masculi *Glosa in cap. cum locum verb. metu de sponsalibus, Tiraquel. lib. 1. connub. n. 71., & sequ., Calderinus cons. 1. num 2. tit. de his, quæ vi. Præpositus c. consultationi nu. 2. de sponsal., Felinus cap. 2. de iureiuran. num. 3., Cardinal. c. cum dilectus nu. 3. de his, quæ vi*; nec hoc solum verificatur in fæminis respectu masculorum, sed etiam in masculis inter se; non enim omnes sunt eiusdem fortitudinis animi, sed vel ratione ætatis, vel diuersitatis organorum sunt varij, nec obesse posse videtur textus *in c. consultationi de sponsal.*, vbi sermo est de fæminæ matrimonio, & tamen ibi ponderatur metus cadens in constantem virum, quasi quod ad irritandum matrimonium, vel sponsalia requiratur etiam in fæmina metus cadens in constantem virum, & sine illo non irritetur; Non, inquam, obesse potest, quia, vt asserit *Antonius in d. c. consultationi n. 4., & ibi Panormitanus item n. 4. & Præpositus num. 5., & Alexander de Neuo num. 7., Mantica de coniect. vlt. volunt. lib. 2. tit. 2. num. 7., Barbatius cons. 66. num. 7. vol. 1.* in dicto textu est sermo de metu respectu fœminæ, per quamdam similitudinem, & analogicam proportionem ad metum viri, non secundum identicam rationem, & omnimodam proprietatem, quatenus scilicet tantus metus requiratur ad annulandum matrimonium, vel contractum sponsalium in fœmina, attenta ipsius conditione, & qualitate, quanta in masculo, attenta item ipsius conditione, & naturali animi fortitudine, sicque metus, vt dicatur grauis, vel leuis, debet referri ad subiectum, in quo est, non præcisè ad obiectum, ex quo est. Quamobrem directè ad rationem dubitandi dico, metum quandoq; qui ex parte masculi est leuis, posse respectu

Metus grauis nō solū desumitur ex qualitate subiecti.

Metus respectu vnius leuis potest esse grauis respectu alterius.

ctu fœminæ esse grauem, & quod respectu vnius item masculi est leuis, possit esse grauis respectu alterius, sicque diuersimodè eundem metum in ordine ad diuersa subiecta, quandoque irritare, quandoque non irritare contractum; vndè attendenda est ætas, an scilicet sit puer, vel senex, sexus, an masculus, vel fæmina, conditio, an sit fortis, & animo constans, vel imbecillis, & fragilis. Vno verbo pro regula generali statuendum est, quod nomine viri constantis, vel meticulosi veniat animi robur iuxtà cuiuscunque, seu attenta cuiuscunq; conditione per textum *in l.3.ff. ex quibus caus. maior.*, vbi sic legitur. *Metus autem causa abesse videtur, qui iusto timore mortis, vel cruciatus corporis perterritus, & hoc ex affectu eius intelligitur*, vbi DD. per ly, *ex affectu* legunt, & intelligunt *ex animo eius, cui metus inferatur*.

Nec ius positiuũ, nec naturale curat de leuitate metus.

Dixi, *tàm quoad forum internum, quàm quoad externum* propter nonnullos asserentes, in foro quidem externo Ecclesiæ non irritari, quia, quando metus est leuis, Ecclesia non præsumit coactum, sed spontaneum; in interno autem, in quo nulla est præsumptio, si verè consensus non est simplicitèr spontaneus, sed ex illo metu, quantumuis leui elicitus, vtique secundum se est coactus, seu non simplicitèr voluntarius, adeoque &c. quorum tamen dictum non est subsistens, quia ex superius dictis nec ius positiuum, nec naturæ curat de leuitate metus, quantumuis minuat de voluntario propter incommoda, quæ indè orirentur per superius notata.

21 Iuramentum non firmat cõsensum metu extortum.

Assertio III. Sponsalia inita per consensum metu incusso sufficienti ad inualiditatem contractus, non obligant in vim sponsalium, quantumuis fuerint iuramento firmata, hocque, siue iuramentum fuerit metu extortum, siue absque coactione adhibitum *Nata cons. 451. n. 3., Seraphinus de priuil. iur. priuil. 100. num. 11., Augustinus Barbosa ad decretal. tom. 2. collect. ad cap. 2. nu. 6. de eo, qui ducit in matrim., Sanchez lib. 4. disp. 20. num. 12., Coninchus de matrim. disp. 28. num. 47., Pontius lib. 12. cap. 8. §. vlt. nu. 75., Ioannes Angelus Bossius de matrim. c. 12. n. 239.*

Ratio ex eo deducitur, quia iuramẽtum ex genere suo non supplet defectum consensus substantialitèr requisiti ad validitatem contractus ad notata *per DD. communitèr in c. fin. de procurat. in 6.*, sed sponsalia inita per metum sufficientem ad inualiditatem contractus sunt irrita ex defectu consensus substantialitèr requisiti, ergo per iuramentum non possunt absolutè reualidari. Maior, in quo sita est difficultas, sic euincitur, quia, vel illud iuramentum refertur præcisè ad actum præcedentem secundum naturam ipsius, cui adijcitur, vel secundum se inuoluit proprium, & verum consensum nouum, iuxtà primum sensum, cum sequatur naturam actus, supra quam cadit, & sortiatur illius conditiones, per textum *in l. fin. C. de non numer. pecun.* nõ potest, nisi inuoluere conditiones, quas inuoluit ipse actus, adeoq; sicuti actus ipse non tenet defectu consensus requisiti, ita nec tenere potest ipsum iuramentum; iuxtà secundum sensum constituit quidem validum contractum, non qua iuramentum est præcisè, sed qua inuoluit nouum realem consensum sufficientem secundum se ad constituendum contractum. Ad hoc confirmandum maximè facit textus *in c. secundo de eo, qui duxit in matrim.*, vbi expressè dicitur, quod ille, qui post matrimonium metu contractum, & iuratum, aliam duxit, debeat permanere cum secunda, & prius matrimonium sit inualidum, quantumuis iuratum.

Iuramentũ sequitur naturã actus, supra quẽ cadit.

Sentẽtia asserens iurantem obligari, & indigere relaxatione iuramẽti.

Hic difficultas insurgit, an, quantumuis sponsalia per grauem metum inita, & iuramento firmata sint inualida, iuramentum tamen obliget, & indigeat relaxatione, seu absolutione. Aliqui existimant tale iuramentum obligare, & indigere relaxatione, quia non vergit in dispendium salutis æternæ, & potest licitè seruari, maximè in ordine ad redimendã propriam vitam, hocque exemplo eius confirmatur, qui ad redimẽdam vexationem iuramento se obligauit ad soluendas vsuras, qui, cum non peccet obseruando iuramentum, tenetur illud obseruare per textum *in c. debitores de iureiuran.* Alij, quantumuis teneant tale iuramentum in matrimonio metu graui contracto non obligare, neq; indigere relaxatione, sustinent tamen in sponsalibus, & obligare, & indigere absolutione *D. Bonauentura in 3. dist. 29. art. 3. q. 2. in fin., Sotus lib. 8. de iust. q. 1. art. 7. in solut. ad 3. in 2. memb. respons., Palacios in 4. dist. 29. disp. vnica ante vers. porrò autem, Arragon. 2. 2. q. 89. art. 7. circa solut. ad 3. §. sed vltrà hæc sunt alia duo.* Ratio eorum præcipua est, quia non videtur maior consensus requiri in contractu sponsalium, ac in alijs contractibus, præcipuè, cũ ille possit celebrari in septennio, non sic alij per ea, quæ superius dicta sunt; in alijs autẽ contractibus metu extortis iuramentũ obligat per textum *in c. verum, & c. si verò de iureiur.*

22 Sentẽtia negans requiri talem relaxationẽ

Alij tandem sustinent, nec obligare, nec indigere absolutione, siue in matrimonio, siue in sponsalibus, *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 12. n. 143., Butrius, Panormitanus, & DD. communitèr in c. ex literis de despon. impub., Rodriq. tom. 1. summæ c. 231. concl. 4., & c. 244. concl. item 4., Azorius instit. mor. p. 1. lib. 1. c. 29. q. 6., Basilius Pontius lib. 4. c. 6. nu. 12., Laiman. lib. 3. Theolog. mor. tract. 4. c. 6. nu. 3.* Ratio in vniuersum ex ijs deducitur, quæ supra dicebamus, quia iuramentum adiectum contractui per me-

tum grauem inito non ligat, vinculum autem, quod non est, nisi indiget solutione, hocque clarè liquet ex textu *in c. ex litteris de despons. impub.*, vbi est sermo de sponsalibus iuratis. Quamobrem ad ea, quæ ex prima sententia afferebantur, dicendum est, quod, quamuis tale iuramentum possit adimpleri sine culpa, non obliget tamen ad implementum, quia est contra publicam vtilitatem, vt notant *Sanchez de matrim. lib. 4. disp. 21. num. 7.*, *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 12. nu. 143.*, qui etiam docet, quomodo iuramentum accedens sponsalibus initis per metum grauem sit contra publicam vtilitatem, quatenus scilicet, cum sponsalia sint quodamodo initium matrimonij, & obligent ad ipsum, quasi ex consequenti trahunt ipsum matrimonium, & ea, quæ de futuro contingent ad idem matrimonium; sicuti igitur matrimonium metu graui contractum, quantumuis iuramento firmatum, non obligat, nec iuramentum indiget absolutione, cum sit contra publicam vtilitatem, quia inde oriuntur contentiones inter coniuges, & familias, & in Republica, & male consulitur prolis educationi, ita etiã sponsalia, quæ ad ipsum referuntur &c. Ex quo etiam habes, quid respondeas ad id, quod subditur de iuramento soluendi vsuras ad redimendam grauem vexationem; tale enim iuramentum, nec est contra bonos mores, nec contra publicam vtilitatem, cum parum intersit Reipublicæ, quod vnus, vel alter illam pecuniam, quæ per vsuram soluitur, possideat. Ad ea verò, quæ ex secunda sententia afferuntur, dicendum est, quod ex eo, quod matrimonium graui metu initum, etiam iuramento firmatum sit irritum, nec iuramentum indigeat relaxatione, sequatur saltem indirectè, idem dicendum esse de sponsalibus, nam quis sua promissione se obligare non potest ad actum, seu contractum nullum, & inualidum, & iura, quæ prohibent actum, etiam intelliguntur ea prohibere, ex quibus ex natura sua sequitur actus. Ad illud, quod subditur de cæteris contractibus, dicendũ est, requiri minorem consensum in contrahendis sponsalibus, ac in cæteris contractibus quoad discretionem, quatenus non requiritur tanta, & tam perfecta cognitio, sicuti in cæteris rebus, quia ipsa sponsalia magis naturali inclinationi sunt proxima, quam alia, non autem quoad libertatem, quinimmò ex eo, quod in sponsalibus obligentur iura potiora, quæ respiciunt potestatem in corpus, videntur requirere perfectiorem libertatem. Deinde non ità certum est, vt supponitur, quod iuramentum confirmet alios contractus per metum grauem initos, vt alibi videbimus.

Iuramentum est contra publicam vtilitatẽ.

Dixi, *siue iuramentum fuerit metu extortum, siue absq; coactione adhibitum*, quia, cum accedat actui per se nullo per superius dicta, secum trahit conditiones illius, adeoq; non potest esse, nisi nullum, etiam si sine violentia apponatur. Verum tamen est, quod, quando elicitur sine coactione, posset esse præsumptio, quod eliciatur cum consensu omninò libero, & spontaneo, in quo casu, si verè talis consensus adesset, dubium non esset, quin contractum conualidaret. 23

Non indiget relaxatione quãtumuis fuerit sine coactione elicitum.

Assertio IV. Metus purè reuerentialis non irritat secundum se sponsalia, nec matrimonium. *Bartolus in l. 1. §. quæ onerandæ n. 4. ff. quar. rer. act.*, *Iason in l. interpositas n. 4. C. de transact.*, *Ancharanus in c. 1. de despons. impub.*, *Gaillus lib. 2. obseru. 93. num. 22.*, *Villalobos prima part. summæ tract. 3. diff. 8. n. 16.* *Stephanus Gratianus tom. 1. discept. for. c. 108. num. 51.*, *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 12. num. 105.*, *Sanchez de matrim. lib. 4. disp. 6. num. 7.*, *Rota Rom. decis. 242. n. 5.*, *& decis. 260. num. 10. apud Farinacium lib. 2. consil. crimin.*, *& decis. 783. num. 10.*, *& decis. 628. num. 6. apud Buratum.* 24

Metus reuerentialis non irritat.

Dixi, *metus purè reuerentialis*, pro quorum verborum intelligentia multa sunt consideranda; Primò quid propriè veniat nomine metus reuerentialis. Secundò ad quid ponatur illa particula *purè*. In ordine ad primum omissis aliorum DD. placitis, quorum alij plura, alij minora requirunt ad constituendum hunc metum sufficientem ad inducendam, vel rescindibilitatem, vel nullitatem contractuum, placet explicatio doctissimi Patris *D. Ioannis Angeli Bossij loc. cit. n. 89.*, qua, supposito in primis, quod non constituat hunc metum præcisè verecundia, quæ naturaliter inest filijs coram Patre, vel alijs, quibus debetur reuerentia, sed quid aliud requiratur, subdit postea consistere in apprehensione illius erubescentiæ, ad quam euitandam voluntas quodamodò repugnans, & quasi inuita assentitur obiecto proposito propter reuerentiam, & obseruantiam, quam debet vel parentibus, vel alijs auctoritate excellentibus, sine qua non assentiretur, sicque assentitur ad vitandum malum illius erubescentiæ, quod est obiectum talis metus; quamobrem non sumitur erubescentia secundum se præcise, sed vt est causa ad præstandum consensum, quem voluntas illa remota non esset præstitura, sicq; importat quodamodo vltrà erubescentiã aliqualem coactionem. In ordine ad secundum dico, appositam esse illam particulam ad excludendum timorem reuerentialem mixtum, cuius obiectum non solum est illud malum impendentis erubescentiæ, sed etiam alicuius alterius periculi, quatenus ille, cui debetur reuerentia, & timetur assolet pænas infligere, & sæue se gerere contra negantes propriam propositionem, & renuentes propriæ voluntati, præcipue, si præcesserint

Quid propriè veniat nomine metus reuerentialis.

Timor reuerentialis alius simplex, alius mixtus.

rint minæ, vel verbera. His igitur pro notitia suppositis.

Probatur assertio, quia metus reuerentialis nudè sumptus, & secundum se non videtur talis ex genere suo, vt ità voluntatem cogat, vt vir constans eidem resistere non valeat, vt notarunt *Sanchez d. lib. 4. de matrim. disp. 6. num. 7., Bonacina de matrim. q. 3. punct. 8. num. 6. vers. addo cum aliquibus*; ob quam rationem iura plurima emanarunt, ex quibus sponsalia, & matrimonia cum tali metu inita, vel declarantur valida, vel, si inualida decernuntur; nō sunt inita cum mero metu reuerentiali, sed additæ fuerunt, vel minæ, vel verbera, &, vt incipiam ab hoc vltimo, profero textum *in cap. ex literis de desponsat. impub.*, in quo, si sponsalia daclarantur irrita, non est ex metu reuerentiali præcisè, sed ex minis parentum. Ibi: *Nolens, & inuita minis parentum impulsa*. Deindè etiam iuribus alijs positiuè sic euincitur, & primò *ex c. 1. de desponf. impub.*, vbi matrimonium initum per filium ex præcepto, & imperio patris dicitur non carere valore. Secundò *ex l. si patre cogente ff. de ritu nupt.*, vbi sic legitur. *Si Patre cogente ducat vxorem, quam non duceret, si sui arbitrij eßet, contrahit tamen matrimonium, quod inter inuitos non contrahitur, maluisse enim hoc videtur*, & ibi Glosa subiungit. *Maluisse hoc videtur, quam odium patris incurrere, non autem dicas metum adhibitum*, ex quibus deducitur solum metum reuerentialem non esse sufficientem ad irritandum contractum. Tandem ex textu *in l. metum 2. ff. quod metus causa in l. si per vim, C. eod. tit. in l. 2. §. fin. ff. ex quibus caus. ma. in l. si quis ab alio, ff. de re iudicat.*, in quibus omnibus textibus dicitur, quod metus reuerentialis non est ità grauis, vt dicatur cadere in constantem virum, *& in l. interpositas, C. de transact.* expresè dicitur, quod *non quilibet metus ad rescindenda ea, quæ consensu terminata sunt, sufficiat, sed talem metum probare oportet, qui salutis periculum, vel corporis cruciatum contineat*.

Iura euincentia purū timorem reuerentialē non irritare.

Neque aduersari possunt iura aliqua, quæ ex aduerso afferuntur, & primò *ex reg. velle 4. ff. de reg. iuris*, vbi dicitur non intelligi velle, qui obsequitur imperio patris, vel Domini. Secundò *ex l. 1. §. quæ onerandæ, ff. quar. rer. act.*, vbi rescinditur actus, si vel metu fuerit initus, vel nimia patroni reuerentia. Tertiò *ex l. penult. ff. de furt.*, vbi habetur, quod, si quis tempore furti sibi commissi tacuit ex nimia reuerentia, non videatur consentire, sed possit agere actione competenti ad rem recuperandam, & his similia, quibus etiam adde rationem, quod, si scilicet metus reuerentialis non sat esset ad irritandum contractum secundum se, nisi esset coniunctus cum minis, nullum esset discrimen inter metum eius, cui debetur reuerentia, & metum cuiuscunque extranei; Non, inquam, aduersari possunt; non primum *ex reg. velle*, quia ille textus non est sumendus negatiuè, quatenus importat omnimodam negationem consensus, seu voluntatis, sed positiuè, quatenus dicat voluntatem aliquo modo diminutam per metum illum reuerentialem, qui tamen, cum non cadat in constantem virum, non est talis, vt tollat libertatem sufficientem ad validitatem contractus. Dicere etiam poteris cum Sanchez, & alijs, non esse velle quoad pænam subeundam, si quæ est imposita, non autem quoad esse contractus; non secundum *ex l. 1. §. quæ onerandæ*, quia, cum ibi dicatur, *vel nimia patroni reuerentia*, non importatur metus purè reuerentialis, sed metus superexcedens, qui certè quid aliud inuoluit præter illam erubescentiam, quæ consurgit ex reuerentia debita, nempe reuerentialem mixtum, qui constituitur, vel per nimias blanditias, vel per minas, de quo infrà; non tertium, quia ibi est sermo de taciturnitate, & per consequens de præsumptione consensus, qui in noxijs non præsumitur, vt in illo casu, in quo agitur de furto. Ad rationem, quæ subditur, dicendum est hoc esse discrimen inter metum eius, cui debetur reuerentia, & eius, qui est extraneus, quod ad constituendum metū sufficientem ad nullitatem vel rescindibilitatem contractus leuiores minæ actu, vel virtute requiruntur respectu eius, qui naturalem debet reuerentiam, & subiectionem, ac respectu illius, qui non debet talem reuerentiam, & subiectionem.

Explicantur, & dissoluūtur iura opposita.

Pro clariori intelligentia huius assertionis nōnullæ insurgunt rationes dubitandi, quas currenti calamo profero, & dissoluo. Prima est, an metus reuerentialis coniunctus cum nimijs blanditijs, & importunis precibus validus sit ad annullandum contractum sponsalium, vel matrimonij; Secunda, an metus reuerentialis mixtus cum minis quomodocunque. Tertia, an metus reuerentialis absque minis annullet consensum tacitum, qui resultat ex taciturnitate cum præsentia. Quarta, an metus reuerentialis purè sumptus saltem irritet contractum, quando est cum enormi læsione contrahentis. Quarta, an præfatus metus reuerentialis nudè sumptus solum non annullet contractum sponsalium, seu matrimonij, quando hic est initus in fauorem alterius ab eo, ob cuius reuerentiam initur, an verò etiam quando est initus in fauorem illius, ob cuius metum reuerentialem celebratur, puta cum filia ipsius, si ipse fuerit tutor, vel talis, vt eidem reuerentia debeatur. Sexta, an sponsalia inita ex metu purè reuerentiali, quantumuis sint valida in foro externo Ecclesiæ, sint tamen inualida coram Deo, & in foro conscientiæ, & alia his similia.

Nōnullæ rationes dubitandi circa metum reuerentialem.

Ad

25 Etiam si fuerit mixtus blanditijs & precibus.

Ad primam dicendum est, metum reuerentialem, quantumuis mixtum nimijs blanditijs, & importunis precibus non sat esse ad annullandum contractum sponsalium, vel matrimonij *Abbas in c. cum inter num. 8. de elect., Rolandus cons. 83. n. 7. vol. 2., Villalobos prima part. summa tract. 3. differ. 8. num. 8., Nauarrus c. 17. nu. 16., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 12. n. 118.* Nec incongrua ratione hoc decernitur, nam, quando preces, quantumuis sint importunæ, & blanditiæ nimiæ, non sunt armatæ, seu coniunctæ minis tacitis, vel expressis non tollunt rationem voluntarij, sed potius augent, nec per easdem infertur iniuria ei, ad quem deferuntur, & quamuis aliquam coactionem ingerant, non est tamen cum iniustitia, vel iniuria considerabili a iure, nec talis, vt illa coactio sit cadens in constantem virum, & legaliter sufficiens ad rescindendum contractum. Quod, si iura, vel sacræ scripturæ testimonia afferantur, in quibus indicatur, importunas preces, nimiasque blanditias ingerere metum, & libertatem demere requisitam ad validitatem contractus, vt *ex Luca 21. Iudicum 16. ex extrauag. execrabilis, Ioannis 22. de præbend. c. fin. de rescript. in 6., & l. 1. C. de pet. bon., & l. vnica, C. de rapt. virgin. ad fin., & l. 3. vers. si quis volentem, ff. de lib. hom., & l. eum, C. de Apost.* alijsq; similibus apud *Sanchez d. lib. 4. disp. 7. nu. 4. per tot.* Si, inquam, afferantur, vnica responsione omnibus satisfiet asserendo, quod illa omnia inferant quidem per importunas preces importari aliquam coactionem non tamen talem, quæ non possit expelli per constantem virum, prout cautè explicat *Salicetus in l. eum, C. de Apost. num. vnico, & cum eodem Sanchez de matrim. d. lib. 4. disp. 7. n. 9., & Ioannes Angelus Bossius d. c. 12. n. 118.*; Nec ex eo, quod huiusmodi preces importunæ, vel nimiæ blanditiæ coniunguntur, aliquam maiorem vim afferunt in ordine ad inducendum metum sufficientem ad inualiditatem contractus, quidquid in contrarium dixerint, *Matthæus de afflictis decis. Neapol. 63. nu. 3. in fin., Iason. cons. 132. num. 18. vol. 4., Socin. Senior cons. 263. num. 8. vol. 2., Salzedo super reg. 532., Bernardi Diaz lim. 3., Mascardus de probat. concl. 193. n. 9., Padilla l. inter positas n. 32. C. de transact.*, vel ex eo, quod habetur *in cap. petitio de iureiur.*, vbi reprobatur iuramentum extortum, vt ibi explicant *Innocentius, Hostiensis, & Ioannes Andræas*, precibus importunis, vel *ex cap. cum inter de elect.*, vbi irritatur electio, vt ibidem asserit Innocentius, ob instantiam precum. Non, inquam, maiorem vim afferunt, quandoquidem preces, & blanditiæ, quantumuis vi quadam fortiori attrahant voluntatem, non tamen atrahunt per iniuriam, sed modo quasi connaturali, & placido, non violento, & iniurioso, quique non possit repelli a viro constanti; neque ex eo, quod coniunguntur cum metu reuerentiali extrahuntur à suo genere, nec extrahunt eundem metum reuerentialem à suo ordine, sed solummodò se mutuo fouent, & in suo genere augent. Non negauerim tamen, in casu aliquo particulari vehementem esse præsumptionem ex blanditijs nimijs, & precibus importunis personæ, cui debetur reuerentia, oriri metum sufficientem ad inualiditatem contractus, vt, si illæ blanditiæ, & preces importunæ proueniant à persona assueta aduersus repugnantes propriæ voluntati mala plurima ingerere, tunc etenim obiectum illius consensus non solum esset malum erubescentiæ, sed etiam alia mala, quæ timeri possunt ab illa persona assueta, &c.

Blanditiæ & preces non tollunt libertatem.

16 Minæ debent esse à persona assueta illas exequi.

Ad secundam asserendum est, probabilius esse non sufficere ad annullandum contractum sponsalium metum reuerentialem commixtum cum minis quomodocunque, sed requiri, vt illæ minæ sint à persona, quæ solita sit minas exequi *Abbas in c. causam matrimonij n. 3. de offic. deleg., Nata tract. de pact. part. 1. num. 47., Crottus l. stipulatio hoc modo concepta num. 67. ff. de verb. obligat., Iacobinus in l. interpositas n. 10. C. de transact., Mascardus de probat. conclus. 1055. num. 18., & seqq., Sanchez de matrim. lib. 4. disp. 6. num. 21.* Ratio ex eo deduci potest, quia metus, ad hoc vt sit sufficiens ad recisionem aliorum contractuum, & nullitatem matrimonij, & sponsalium, debet ex genere suo esse talis, vt cadat in constantem virum, cuique constans vir non possit resistere; sed talis esse nequit metus per minas incussas ab eo, qui minas non solet exequi, sed dumtaxat iactare; prudens enim vir de illis non curat, tanquam de vanis, & nullius momenti, easque tanquam iactamenta ducit vilis animi, ergo &c. Aduerte hic tamen, quod ad hoc, vt illæ minæ habeantur pro inaniter cõcussis requiratur, vt ille, cui incutiuntur, nouerit consuetudinem minantis ad iactantiam, non ad executionem, quia, quando non nouit illam consuetudinem, posset iustè timere, & habere pro obiecto consensus illud malum, quod per minas inijcitur, tanquam verè sibi imminens, si non consenserit, non tanquam ad iactantiam cominatum, & quod in se ipso vanum, & inane est, apprehensum tamen vt verum posse ita voluntatem mouere, ac si in se esset tale. Hic oritur dubium, an, si attenta conditione personæ minantis sit dubium, quod soleat minas exequi, vel non, sit præsumendum pro iusto metu valido ad irritandum contractum, an pro vano, & insufficiente. Respondendum est, præsumi debere pro vero, 27
& sufficienti *Berous cap. 1. num. 19. de offic. delegat., Padilla in l. interpositas num. 20. C. de tran-*

In dubio præsumentum est pro metu. *transact.*, *Sanchez d. disp. 6. n. 22.*, quia in dubio æquum est, vt vnusquisque vitet se periculo exponere, cuius habeat fundamentum ratione personæ potentis, cui debet reuerentiam, cum ex alio capite eius mores ignoret, & regulariter præsumptio stat pro minis, vbi non constet de contrario.

28 Initæ per cōsensum tacitum cum metu reuerentiali sunt irritæ. Ad tertiam dicendum est, sponsalia per metum reuerentialem, nullis præcedentibus minis inita, non quidem per consensum expressum, sed tantum per tacitum, qui resultat ex taciturnitate cum præsentia, in foro saltem externo esse irrita, & nullius valoris *Glos. in c. cum vnusquisque verb. saltantium 22. q. 4*, & *l. filiusfamilias 8. verb. non probatur, ff. de procurat.*, *Bartolus in l. quæ dotis n. 23. ff. solut. matrim.*, *Baldus in l. si sine num. 1. C. ad Senat. consf. Velleian.*, *Iason §. quadrupli n. 64. instit. de act.*, *Minchaca lib. 1. controu. illustr. c. 35. num. 21.*, *Gailus lib. 2. obseruat 93. n. 25.*, & consonat cum ijs, quæ nos supra diximus *sub hoc eodem tit. prænot. 3. assert. 4. vers. Dixi in assert. per Doctores ibi allegatos*. Efficacior probatio huius assertionis est solutio argumenti, quod ex aduerso circumfertur per superius dicta, quia sponsalia per consensum expressum inita ex metu reuerentiali nullis præcedentibus minis non sunt inualida, ergo neque inita per consensum tacitum, cum taciti, & expressi eadem sit ratio, idemque iudicium per textum *in l. cum quid, ff. si cert. pet.*, nec incongrua certè ratione hoc videtur statui, quandoquidem, si metus talis est, vt possit compati cum voluntarietate sufficienti in actu expresso, cur non poterit etiam compati cum tacito? cum verè supponatur adesse; si enim non adesset, nullam vim haberet controuersia, cum sine consensu non possit esse contractus. Adde, quod filius, ipsa natura suadente, semper debet patri maximam reuerentiam, & regulariter præsumitur metus reuerentialis erga patrē in eodem filio vigere, & tamen si pater pro filio præsente, & tacente contrahat sponsalia, vtique hæc tenent per superius probata, & allegata. Hæc sunt bases contrariæ sententiæ, quam si elidero, non erit, cur nostra sententia non subsistat. Dico igitur, & in primis suppono, assertionem non procedere in suppositione, quod verè adesset consensus tacitus, tunc etenim valet illatio taciti ad expressum, & quod dicitur de metu in vno, intelligi etiam debet proportionaliter in altero, sed in suppositione præsumptionis de eodem consensu præstito, tunc etenim stante metu reuerentiali est potius pro negatione consensus præsumendum, quam pro consensu, quia consensus tacitus, & præsumptus facilè eliditur, prout notauit *Coaruuias decret. 2. part. c. 3. §. 6. nu. 6.*, quod non potest de facili euenire in consensu expresso, contra quem non potest esse præsumptio, & ideò ad eludendum consensum expressum non sufficit metus consensus reuerentialis sine minis, ad eludendum verò tacitum sufficit reuerentialis nudè sumptus sine eisdem; nec gratis hæc asseruntur, quandoquidem ex aliorum similium paritate potest euinci; & primò, ex ijs, quæ habentur *in l. penult. ff. de furtis*, vbi videns res suas surripi, & propter reuerentiam tacens, potest agere actione furti, qua certe non posset agere, si expressè consensisset; Secundò ex discrimine, quod communiùs assignant Doctores *Innocentius in c. 1. de his, quæ vi in fin.*, & *ibi Abbas n. 41.*, & *Imola n. 13.*, & *Card. ibi in fine*, inter professionem tacitam, & expressam, nam ad annullandam expressam requiritur metus cadens in constantem virum; ad tacitam verò, quæ est per delationem habitus professorum, sufficit quicunque metus, quia ex delatione habitus solum oritur præsumptio, quæ potest tolli per aliam.

Non præsumitur in ea hypothesi consensus

Soluūtur rationes contrariæ

Limitat *Sanchez de matrimonio lib. 4. disp. 6. n. 31.*, ea, quæ dicta sunt, vt procedant tantùm in præiudicialibus, & noxijs patienti metum reuerentialem, non autem in fauorabilibus, & vtilibus, quam etiam limitationem admittunt *Decius in c. causam matrimonij n. 26. de offic. deleg.*, *Alexander in l. quæ dotis num. 27. in fin. ff. solut. matrim.*, *Alciatus l. interpositas nu. 13. C. de transact.*, *Gutierez de iuram. prima part. c. 4. nu. 28.* Et quidem facilius præsumi negationem consensus in præiudicialibus non est dubitandum, sed an non possit præsumi in fauorabilibus non ità certum est, quamobrem standum est alijs coniecturis, & assertioni eius, qui dicit, se ex metu reuerentiali tacuisse. 29 Limitatio præcedentis notabilis.

Ad quartam sentiendum est, metum reuerentialem nudè sumptum, si fuerit cum enormi læsione, quidquid sit de matrimonio, de quo alibi agemus suo loco, annullare verè, & propriè sponsalia *Ludouicus Lopez secunda part. instruct. noui de matrim. n. 40.*, *Coaruuias 4. decretalium part. 2. cap. 3. §. 6. n. 4*, *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 12. n. 102.* quidquid in contrarium sentire videatur *Sanchez de matrim. lib. 4. disp. 6. num. 15. vers. ego tamen*, qui tamen loquitur præcisè in terminis matrimonij, quod solum per dolum circa personam, & conditionem seruilem asserit, irritum reddi. Ratio assertionis nostræ ex eo deduci potest, quia alij contractus per metum reuerentialem initi cum enormi læsione, quantumuis ipso iure non sint irriti, sunt tamen rescindibiles, ergo contractus sponsalium tali metu initus cum tali læsione, vt si filia ob patris reuerentiam contrahat cum viro longè disparis conditionis, cum quo aliter non contra- 30 Metus reuerētialis cū enormi læsione irritat sponsal.

traheret, erit de facto irritus ex regula, quam tradunt Doctores magis communiter, quod omnis metus iuxtà leges sufficiens ad rescindendos alios contractus sufficiat ad irritandum matrimonium, & sponsalia ex metu contracta *Couarruuias de sponsal. part. 2. cap. 3. § 6. num. 4., Nauarrus lib. 4. consil. in prima edit. tit. de his, quæ vi conf. 10. num. 10., Sanchez dict. lib. 4. disput. 6. nu. 2.* Neque obesse potest discrimen, quod affert *Sanchez d. disp. 6. n. 15. vers. Ego tamen,* inter alios contractus initos ex tali metu cum tali læsione, & matrimonium afferens, alios contractus non esse rescindibiles ex illo metu, sed ex præsumptione doli, qui ex illa enormi læsione arguitur, qui sufficiens tribuit fundamentum ad rescisionem, matrimonium verò ex illo dolo, quantumuis supponatur, non possit reddi irritum, cum in ipso solus dolus circa personam, & circa conditionem seruilem irritet; Non, inquam, obesse potest, quia in primis aliud est loqui de matrimonio, aliud de sponsalibus, nam ex genere suo ex nimia disparitate dissoluuntur sponsalia; non verò matrimonium, quod ex solo errore circà personam, & conditionem seruilem est dissolubile, vndè quoad hoc non valet argumentum à matrimonio ad sponsalia, de quibus solummodò hic est sermo. Deindè, quamuis solus dolus circa qualitatem personæ non sit sufficiens ad inualiditatem sponsalium, dolus tamen cum tali metu reuerentiali inducit sufficientem, & efficacem præsumptionem, quod non fuerit sufficiens consensus ad validitatem, &, quod ex se non fuerit consensus, nisi per talem metum fuisset compulsus; Neque valet dicere, quod, cum sponsalia sint quodammodo initium, & medium tribuens ex genere suo ius ad matrimonium, easdem in sua origine sortiri debeant conditiones, quas exigit ipsum matrimonium; Non valet, inquam, quia, cum sponsalia non tribuant ius ità plenum, & insolubile, ex leuioribus causis possunt irritari, ac irritetur matrimonium ipsum.

Nō valet in hoc paritas quoad matrimonium, & sponsalia.

31 Non respicitur, an vtilitas fuerit in fauorē eius, cui debetur reuerentia, an alterius.

Ad quintam sentiendum est, ex metu reuerentiali nudè sumpto non irritari sponsalia, siue inita fuerint in vtilitatem eius, à quo prouenit ille metus reuerentialis, seu cui debetur illa reuerentia, siuè in fauorem, & vtilitatem tertiæ personæ *Felinus c. causam matrimonij nu. 3. declarat. 1. de offic. deleg., Romanus l. interpositas num. 14., & ibi Alciatus nu. 13. C. de transact., Antonius Gomez 2. var. c. 14. nu. 27., Sanchez de matrim. d. lib. 4. disp. 6. nu. 10., Ioannes Angelus Bossius d. c. 12. n. 96.* Ratio ex eo deducitur, quia ex eo, quod contractus ineatur, vel in fauorem eius, cui debetur reuerentia, vel in fauorem alterius, ob reuerentiam tamen ipsius, metus non extrahitur à ratione purè reuerentialis, sed ex superius probatis, & allegatis metus purè reuerentialis non est sufficiēs ad annullanda sponsalia, ergo &c. Fateor equidem videri maiorē quodammodo vim inferre metum, qui respicit immediatè, vel personam, vel vtilitatem eius, cui debetur reuerentia, ac quando respicit vtilitatem alterius, seu contractum cum altero ineundum, talis tamen vis non est, vt repelli non possit à viro constante, adeoque &c. Ad hoc confirmandum maximè videntur facere posse duo iura, vnum à paritate *ex c. 2. de pactis in 6.*, vbi valet contractus renuntiationis filiæ in fauorem patris, si dolus, vel metus non interuenerit, & tamen in eadem interuenire præsumitur metus reuerentialis; alterum à contrario sensu *in l. si cum exceptione 14 §. in hac actione, ff. de eo, quod metus causa,* vbi dicitur. *In hac actione non quaeritur, vtrum is, qui conuenitur, an alius metum fecerit, sufficit in hac docere metum esse sibi illatum &c.*, ex quo à contrario sensu sic arguo. Quando metus est sufficiens ad annullandum contractum, parum refert, an ineatur cum eo, qui talem metum incutit, an cum alio ab eo, ergo, quando ex genere suo non est sufficiens, parū etiam referre poterit, quod vel contractus initus fuerit in fauorem eius, cui debetur reuerentia, vel cum altero ab eo cum metu tamen reuerentiali illius.

Iura euincentia assertum.

32 Tam in foro externo, quam in interno.

Ad sextam asserendum est, si verè consensus accesserit, quantumuis metu reuerentiali elicitus, sponsalia subsistere non solum in foro externo Ecclesiæ, sed etiam in foro interno animæ, nisi fuerit talis, vt sine illo metum passus non fuisset absolutè consensurus. Ratio ex ijs deducitur, quæ suprà dicebamus, quia vis illa, quæ per talem metum purè reuerentialem adijcitur, non prouenit ab extrinseco, sed æquiparatur, & æquiualet metui intrinseco prouenienti quodamodo ab ipso iure naturæ, secundum quod inductum est, vt parentibus, alijsque dignitate, & auctoritate præfulgentibus debeatur reuerentia, & nullus est, qui in talibus contractibus non habeat aliquem metum reuerentialem, vt notat *Sanchez d. disp. 9. num. 12., & Pontius lib. 4. c. 5., Ioannes Angelus Bossius de matrimonij contract. c. 12. nu. 307. in fin.*, vndè præcipua causa assentiendi est affectus quidam voluntarius, puta amicitia, liberalitas, pietas &c. Secundò, quia de iure naturæ, & interno animæ metus ille purè reuerentialis non est talis, vt tollat sufficientem libertatem. Dixi, *nisi fuerit talis, vt sine illo metum passus non fuisset consensurus*, quia tunc talis metus esset absolutè causa consensus, sicque non est consensus propriè in obiectum, cum eidem non assentiretur.

33 Pro complemento eorum, quæ dicta sunt in hac assertione, aduertendum est, quod, quamuis metus purè reuerentialis non sit sufficiens ad irritanda sponsalia, vel matri-

matrimonium, regulariter loquendo, possit tamen quandoque suppositis certis conditionibus irritare, vt si is, cui reuerentia debetur, nimis crudelis sit, & sæuitiam præferat contrà non obtemperantes propriæ voluntati. *Abbas c. cum virum n. 8. de regul., & c. non ne n. 1. de præsump., Iason. consf. 3. n. 6. vol. 1., Padilla l. interpositas nu. 20. C. de transact., Molina lib. 2. de primog. c. 3. n. 9.* Ratio autem ea est, quia licet in exposito casu actu non interueniant minæ, interueniunt tamen virtute; vndè meritò *Baldus in cap. 1. §. iniuria col. penult. de pace firmanda* ad hanc rem opportunam dixit, *vultum potentis terribilem etiam absque minis incutere iustum metum.*

Metus reuerentialis, quandoq; irritat, & quando.

Assertio V. Metus non solum probari potest per testes, sed etiam ex coniecturis. Est communissima tam apud Theologos, quam apud Iuristas.

34 **Probatur etiam ex coniecturis.**

Prima pars ex eo facilè liquet, quod regulare est in omnibus cõtractibus, rebusq; controuersis, vt res controuersa probetur per testes idoneos, ergo non est, cur etiam in causis sponsalium, & matrimoniorum non possit metus per testes probari *Menochius lib. 3. præsump. tota præsump. 4., Mascardus de probat. concl. 1055., & seq.*, quinimò, cum metus sit difficilis probationis, testes plurimi admittuntur, qui in alijs non admitterentur. Hæc adeò vera sunt, vt magis sit credendum duobus testibus idoneis deponentibus de metu, quam mille testantibus de spontanea voluntate *Innocentius c. super hoc de renunt. nu. 2., Boerius decis. 100. n. 10., Gutierez cons. 14 num. 9., Gama prima part. decis. 250. n. 4.*, quia testes deponentes de metu deponunt de ijs, quæ sensu corporeo perceperunt, non enim mera interna possunt percipere, non sic qui deponunt de spontanea voluntate, quæ ex genere suo est in animo recondita.

Ex eo autem, quod diximus, metum esse difficilis probationis, sequitur primò, quod, quamuis parentes, & consanguinei non admittantur in alijs rebus in testes, in hoc tamen iudicio, vbi alij suppetere non possunt, sine admittendi *Rot. Romana decis. 242. num. 1., & decis. 260. criminali, Farinacij nu. 20., & decis. 147. nu. 4., & 10. in recent., Farinacij part. 1., Alexander cons. 156. n. 15. lib. 5., Hondedeus cons. 29. n. 24. lib. 1.*, quia in ijs, quæ domi fiunt, alij non possunt esse magis conscij, quam domestici; secundò, quod in hoc iudicio admittantur etiam testes singulares. *Rot. Rom. decis. 205. num. 17. apud Buratum decis. 242. n. 33., & decis. 260. nu. 21. apud Farinacium tom. 2. consil. crimin., Ancharanus cons. 277. num. 7. circa medium*; intellige tamen, dummodò concurrant alia adminicula, de quibus latè *Paulus de Castro cons. 281. nu. 10. ad fin. lib. 1.*, & præcipuè ex depositionibus aliorum testium, & ex circunstantijs causæ.

35 **Admittuntur etiam cõsanguinei**

36 **Etiam testes singulares.**

Secunda pars fit clara enumerando circunstantias singulas, quæ possunt inducere probationem metus incussi. Primò ex qualitate personarum, à quibus dicitur metus incussi, & quibus incutitur *Rota d. decis. 242., & 260. apud Farinacium post consilia criminalia*, vndè ratione ætatis, & sexus metus etiam minor sufficit ad irritanda sponsalia, vel matrimonium; debet tamen apertius probari, quando dicitur incussus à patre, quia non est præsumendus metus, vbi tantus amor viget. Secundò, vbi præcessit tractatus de inferendo metum ad matrimonium contrahendum, quantumuis non constet fuisse actu incussum, *Rota Roman. decis. 643. part. 1. apud Farinac. tit. 86. apud Buratum*. Non vacat in his referendis vlteriùs immorari, quandoquidem de ipsis expressè, & fusè agunt *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 12. à nu. 358. ad 378., Menochius lib. 3. præsumpt. tota præsump. 4., Mascardus de probat. concl. 1055., & seq.* ad quos vos remitto.

37 **Enumerantur cõgruentiæ probantes metum.**

SECTIO V.

An metus cadens in constantem virum irritet matrimonium solo iure Ecclesiastico, an verò etiam iure naturæ, & item sponsalia.

SVMMARIVM.

Sponsalia, & matrimonium inita cum metu cadente in constatem virum, & dante causam contractui non solum iure positiuo sunt irrita, sed eiam iure naturæ. 1.

Specialis ratio D. Thomæ pro sponsalibus. 2.

Non militat eadem ratio de intentione quoad baptismum, & de consensu quoad sponsalia. 3.

Plura ex occasione currenti tamen calamo de hoc quæsito attigimus *tom. 1. sub titulo Contractus l. de Contract. vt sic in Disq. §. 9.* ad quæ vos remitto; nunc specialitèr, & ex professo examinandus est titulus, circa quem varias inuenio opiniones, quibus pro breuitate omissis sic

1 **Sunt irrita etiam natura.**

Assertio. Sponsalia, & matrimonium inita cum metu cadente in constantem virum, & dante causam contractui non solum iure positiuo sunt irrita, sed etiam iure naturæ. *Couarruuias de sponsal. part. 2. c. 3. §. 5. n. 6., Nauarrus in sum. c. 17. num. 30., Scotus in 4. dist. 29. num. 2., Comitolus lib. 3. respons. moral. quæst. 2. vers. octauum, Ioannes Vallerus de diff. in vtrumq; for. ver. metus diff. 1., & 3., Villalobos 1. part. summæ tract. 13. diff. 37. nu 8., Rebellus de obligat. iustitiæ p. 2. lib. 1. qu. 5. num. 9., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract cap. 12. n. 269.*, & etiam idem sentire videtur *D. Thomas 2. 2. qu. 89.*

G art. 7.

art. 7. ad tertium, vbi specialitèr, & expresè hoc videtur innuere de sponsalibus, quæ ex genere suo important solummodò promissionem, non traditionem consummatam, dum dicit, *talis obligatio tollitur per coactionem, quia ille, qui vim intulit, hoc meretur, vt ei promissio non seruetur*, quidquid dixerit *Sanchez de matrim. lib. 4. disp. 14. n. 2.*, vbi allegatis pluribus DD., adductisque rationibus tandem concludit veriorem esse opinionem asserentem irritari solummodò sponsalia, & matrimonium metu graui inita iure positiuo Ecclesiastico.

Iura sunt declaratoria nullitatis.

Probatur primò, quia omnia iura, si quę adducantur, pro inualiditate contractus siue sponsalium, siue matrimonij metu graui initi sunt præcisè declaratoria nullitatis, non inferentia secundum se nullitatem, ergo, quia supponunt talem nullitatem ex natura sua inhærentem contractui. Antecedens liquet ex omnibus textibus, qui ad hoc adducuntur, & præcipuè *ex c. cum locum, & c. consultationi, & c. veniens 2. de sponsal. de eo, qui duxit in matrim.*, vbi est sermo de matrimonijs iam contractis, quæ certè Ecclesia non posset irritare, si ex natura sua fuissent valida ante illa decreta; non enim inueniri potest alius textus, qui antecedentèr ad illa, statuat omnia matrimonia, vel sponsalia cum metu graui inita esse irrita.

Probatur secundò ratione *D. Thomæ in 4. dist. 29. qu. vnica art. 3. quæstiuncula 1.* Ex ipso iure naturæ matrimonij vinculum est insolubile, & perpetuum, ergo ex natura sua eidem debet esse repugnans, quod destruit, & tollit talem insolubilitatem, & perpetuitatem, sed talis est metus, & coactiò cadens in constantem virum, ergo &c. Antecedens nō patitur difficultatem. Consequentia item tenet, quia, quod est tale ex genere suo, excludit ex eodem genere id, per quod potest nō constitui tale. Subsumpta item minor probatur, tum quia ipse metus cadens in constantem virum ex genere suo quandā vim, & violentiam infert, cum autem nullum violētum sit durabile, ex Aristotele nullum violentum potest esse perpetuum, tum quia, vt asserit *D. Thomas loc. cit.*, qui passus est metum grauem cadentem in constantem virum potest petere restitutionem in integrum; Neque obesse potest, si asseratur; quod consensus coactus non sit absolutè negatio consensus, seu non voluntarium, sed tantum violentum mixtum; violentum autem mixtum secundum phylosophum plus habet de voluntario, quam de inuoluntario, ergo ratione talis voluntarietatis non erit matrimonium ex genere suo inualidum; Non inquam obesse potest, quia, vt benè asserit *D. Thomas loc. cit. in respons. ad secundum* ad matrimonium non sufficit voluntarium

Nullum violentū durabile.

quomodocunque, sed, cum debeat esse perpetuum, exigit voluntarium completè; Neq; vlterius vrgeas, quod, si requireretur volūtarium complete ad validitatem matrimonij, vel sponsalium, inualidarentur de iure naturę omnes promissiones, omniaque vota, quę fiunt vrgente aliquo periculo puta tempestatis, vel infirmitatis, quandoquidem hæc non fiunt omninò, & completè liberè, & item matrimonium, quod puella cū aliquo contraheret, qui promittit soluere debita eiusdem patris cū metu, quod non sit soluturus, cum cæteroqui nō esset cum illo contractura, quæ tamen omnia non sunt dicenda; contra enim impugnaberis, quia vt benè notat *Ioannes Angelus Bossius d. c. 12. num. 270., & seqq.* illud inuoluntarium mixtum potest dupliciter sumi, vel absolutè secundum se, & ex natura sua formalitèr, vel relatiuè ad causam. Iuxtà primum modum illud inuoluntariū mixtum non inualidat iure naturę promissiones, vota, & contractus per eundem *Bossium loc. cit.*, nam tunc talis metus non refertur ad consensum illum extorquendum, vt videre est in tempestate suborta, vel in infirmitate vrgente. Iuxtà secundum modum verè inualidat, quia ille metus, qui constituit inuoluntarium mixtum refertur ad illum consensum extorquendum, qui propterea inualidus est. Quamobrem conciliando doctrinam Bossij cum his, quę suprà docuimus, dicendum est, quod quando dicimus ad validitatem sponsalium, vel matrimonij requiri voluntarium completè, hoc intelligendum sit de voluntario, non quomodocunque, sed de voluntario, prout nullam infert iniuriam metum patienti; cæterum, sicuti, quando ipse, vel ad euitandam accusationē, vel aliud damnum sibi imminens potest eligere sponsalia sibi oblata, ità quando imminet aliquod periculum, vel mortis, potest sibi eligere aliquod per votum adimplendum, in quo vtroque casu, licet sit aliquod inuoluntarium, quia tamen non est inuoluntarium cum iniuria, non potest officere validitati contractus.

Ad matrimoniū requiritur volūtariū cōpletè.

Intelligitur de voluntario, prout nullam infert iniuriam

Hæc, quæ hactenus diximus, æquā vim habere videntur, siue pro matrimonio, siue pro sponsalibus; pro his tamen adduci potest alia ratio *ex D. Thoma 2. 2. quæst. 89. art. 7. ad tertium*, vbi dicit omnem promissionem factam in quocunque contractu facto per metum cadentem in constantem virum esse nullam de iure naturæ, etiam quod nulla esset lex humana, rationemq; adducit, quia indignus est, vt sibi soluatur promissio, qui ad illam coegit. Ibi - *talis obligatio tollitur per coactionem, quia ille, qui vim intulit, hoc meretur, vt ei promissio non seruetur*.

2 Argumentum efficax ad rem nostram.

Aduersus ea, quæ dicta sunt in assertione multis insurgunt aduersæ sententiæ assertores,

tores; & primò, quia, ſicuti ad matrimonium, vel ſponſalia requiritur conſenſus, ita ad baptiſmum requiritur intentio, ſed intercedente coactione per metum iure naturæ non inualidatur baptiſmus iuxtà communem conſenſum, ergo, nec matrimonium, nec ſponſalia. Secundò, quia contractus quilibet etiam matrimonij ex metu leui iniuſtè incuſſo ad conſenſum extorquendum, non eſt omninò voluntarius, & liber, ſed matrimonium, & ſponſalia ex metu leui, quantumuis iniuſtè incuſſo, non eſt iure naturæ irritum, ergo &c. Tertiò, quia dolus non minus repugnat conſenſui, & reddit contractum inuoluntariū, quam metus, ſed dolus de iure naturæ non irritat matrimonium, quando non eſt circa perſonam, ſeu circà conditionem ſeruilem per ea, quæ ſuperius dicta ſunt, & infrà dicentur, ergo &c. Sed his omnibus facilè occurritur, ſi dicatur ad primum, non eodem modo phyloſophandum eſſe de intentione reſpectu baptiſmi, ac de conſenſu reſpectu matrimonij, vel ſponſalium, non ſolum, quia, vt inquit *D.Thomas in 4. diſt.29. art.3. ad primum*, intentio non eſt cauſa efficiens Sacramenti in baptiſmo, ſed ſolum eliciens actionem agentis, conſenſus autem eſt cauſa efficiens, ſed etiam quia, vt ait, *Altiſiodorenſis lib.4. ſumma tract.9. c.7. q.5.* baptiſmus, vt Sacramentum, eſt opus Dei, cuius cauſa efficiens eſt intentio conferentis, vti Dei cauſæ miniſterialis, & inſtrumentalis; ſponſalia autem ſunt opus hominum dependens ab eorum libero conſenſu, & licet etiam matrimonium ſit Sacramentum, & opus Dei, quia tamen hoc Sacramentum eleuat conſenſus hominum ad rationem ſupernaturalem, ideò reſpicit conſenſus liberos eorundem hominum tanquam principale obiectum, ſine quo non eſſet Sacramentum, ſicuti non eſſet contractus. Addi etiam poteſt id, quod aſſerit *Sotus in 4. diſt.29. q.1. art.2.* de diſcrimine inter baptiſmum, & matrimonium, nam per baptiſmum inducitur ius adoptionis, adoptio autem non dependet à libero conſenſu, cum adoptio etiam cadat in eum, qui non eſt compos rationis, matrimonium autem, cum inuoluat rationem contractus, à tali libero conſenſu abſolutè dependet. Ad ſecundum dicendum eſt, quidquid ſit de alijs contractibus, qui in multorum ſententia de iure naturæ etiam ex metu leui irritantur, certum eſt, non irritari ex eodem metu leui matrimonium, etiam ſpectato iure naturæ propter eminentiam eiuſdem contractus ſuper alios omnes, & propter ingentia damna, & confuſiones, quæ orirentur in Republica, ſi ex quacunque cauſa leui irritarentur, quam confuſionem, & damnum latè conſiderauit *Ioannes Angelus Boſſius de matrim. contractu c. 12. n.164.* Ad tertium dicendum eſt in ordine ad ſponſalia iuxtà ſuperiùs dicta etiam ex dolo eadem irritari, quia ex diſparitate eadem diſſoluuntur; in ordine verò ad matrimonium dicendum eſt, non habere eandem vim dolum, & metum, quando dolus non eſt circa ſubſtantiam perſonæ, & conditionem ſeruilem, quandoquidem dolus circa qualitates relinquit conſenſum omninò liberum circa perſonam, cum qua alter dolo deceptus contrahit, & cum perſona ſit ſubſtantiale obiectum conſenſus, habet ſufficientem libertatem ex dolo circa qualitates conſenſus ad ea, quæ ſubſtantialitèr requiruntur, nec ex accidentalibus debent irritari; metus verò iniurioſe illatus tollit libertatem conſenſus circà perſonam, quæ eſt obiectum ſubſtantiale, adeoque &c.

Varia argumēta aduerſus aſſertionem.

Adoptio non dependet à libero conſenſu adoptati.

SECTIO VI.

An, ſi promiſſio ſponſalium, ſeu matrimonij fuerit facta abſenti, obliget, & quomodo.

SVMMARIVM.

Promiſſio matrimonij futuri facta abſenti nomine pro eodem ſtipulante, regularitèr reuocabilis eſt ante acceptationem. 1.
Promiſſio facta præſenti, & tacenti non eſt reuocabilis. 2.
Promiſſio facta abſenti nemine pro eodem ſtipulante, & per tertiam perſonam ad id muneris non deputatam ad promiſſarium delata, & per eundem acceptata, adhuc reuocabilis eſt. 3.
Promiſſio matrimonij futuri facta abſenti altero pro eodem ſtipulante, qui poſſit ſtipulari, ſi fuerit merè gratuita, & per verba directa in perſonam ſtipulantem, vtique irreuocabilis eſt ante acceptationem, non tamen obligatur promiſſarius abſens ad acceptationem. 4.
Si promiſſio facta abſenti, altero ſtipulante, fuerit reſpectiua, eſt irreuocabilis ante acceptationem. 5.
Si promiſſio directa fuerit in abſentem promiſſarium, etiam eſt reuocabilis ante acceptationem. 6.
Obligationes ex huiuſmodi promiſſione acquiruntur ſtipulanti. 7.
Pater validè ſtipulatur pro filio abſente in ordine ad promiſſionem futuri matrimonij. 8.
Etiam mater poteſt pro filio ſtipulari. 9.
Etiam ſi filius fuerit emancipatus à patre. 10.
Stipulari poteſt pro filio abſente Auus Pater patris. 11.
Tutores, & Curatores pro pupillis, & minoribus abſentibus ſtipulari poſſunt. 12.
Stipulari poſſunt pro abſentibus Notarij, & Tabelliones publici. 13.
Non poteſt ſtipulari frater pro fratre. 14.
Excipe, niſi curam ipſius habeat. 15.

Stipulari potest quilibet pro absenti, quandò promissio est in causam piam, si verba promissionis diriguntur in stipulatorem præsentem, secus si in promissarium absentem. 16.

Promissio futuri matrimonij facta alteri stipulanti in casibus à iure permissis, vt quis pro altero stipuletur, obligat naturalitèr. 17.

SVb huius sectionis titulo multa comprehenduntur scitu dignissima, & necessaria, quæ non omittere patitur præsens materia, nec Theologica præterire sollicitudo, nec moralis solertia. Primum erit, an promissio facta absenti nemine pro eodem stipulante obliget promittentem, & sit irreuocabilis ante acceptationem. Secundum ex suppositione, quod ad irreuocabilitatem promissionis requiratur acceptatio, an necessarium sit, quod promissio deferatur per nuntium ad id muneris destinatum, an verò sufficiat, quod quomodocumque etiam per extraneas personas fuerit delatum. Tertium, an si promissio facta fuerit absenti, altero pro ipso stipulãte, sit irreuocabilis, antequam deferatur promissario, & ab eodem acceptetur. Quartum, quinam possit pro altero validè, & efficaciter stipulari. Quintum, an quando vnus pro altero stipulatur, oriatur obligatio naturalis. Non erit hic sermo de promissione facta absenti, siue altero pro ipso stipulante in genere quoad omnes contractus, nam de hoc erit sermo alibi suis locis, sed in indiuiduo de sponsalibus, seu de matrimonio futuro, cuius quæstionis hic est locus proprius. Pro qua sit

Rationes variæ dubitandi circa propositum titulum.

Assertio I. Promissio matrimonij futuri facta absenti nemine pro eodem stipulante, regularitèr reuocabilis est ante acceptationem, *Molina de iustitia, & iure tract. 2. disp. 263. vers. operæ pretium tamen erit, Glosa in cap. veniens, qui Cler., vel vouent, & ibi Ioannes Andraas nu. 8., Vera Crux prima part. speculi art. 16. §. sed dubitatur vtrum, Angelus verb. sponsalia n. 19., & ibi Siluester initio, Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 7. n. 4.*

1 Promissio facta absenti reuocabilis est ante acceptationem.

Probatur primò, quia promissio facta absenti nemine pro eodem stipulante, intelligitur sub tacita conditione, si alter, cui facta fuit, acceptarit, non enim est præsumptio, quod quis se velit obligare versus alterum eodem inuito, maximè in contractibus correspectiuis, & quod ipse velit obligatus manere, si alter renuat obligationem, sed promissio sub conditione facta ante euentum conditionis, neque obligationem, neque actionem parit *l. cedere diem, ff. de verb. Franciscus Curtius minor cons. 74. n. 10. vol. 1.*, ergo, quia obligationem non parit, erit promittens liber, qui propterea potest illam reuocare, quia actionem non gignit, non poterit obligari ad eandem promissionem seruandam; Neque dicas, quod in allegato textu dicitur solummodò, quod ante conditionis euentum non obligetur promittens ad adimplendam promissionem, non tamen, quod non teneatur expectare, donec re delata ad promissarium se deliberet, an velit acceptare, nec ne; quod etiam euinci potest ex ijs, quæ in similibus terminis docuimus supra de eo, qui promisit sponsalia minori septennio, qui tenetur expectare, donec ille ad septennium deuenerit, nec potest à promissione antecedentèr ad illud resilire, quod etiam docent *D. Antoninus tertia part. tit. 1. c. 18. ante §. 1., Siluest. verb. sponsf. qu. 2. dict. 2. in fin., Tabiena eodem verb. qu. 4. §. 5., & ibi etiam Armilla nu. 4., Bartholom. à Ledesma de matrim. dub. 11. concl. 4., Manuel primo tom. summæ in secunda edit. c. 245. num. 7.*; Contrà enim impugnaberis, quia ex eo, quod dicatur, quod ante conditionis euentum, adeoque ante acceptationem promissio non pariat obligationem, non potest intelligi præcisè de executione, seu de adimplemento promissionis, quandoquidem certum est sine alterius consensu, cum versemur in respectiuis, non posse executioni mandari eandem promissionem, sed debet intelligi de onere ad adimplendum; cum antecedentèr ad quamcunque acceptationem promissarius ius aliquod non acquisierit in rem promissam, adeoq; promittens videtur esse in plena libertate, nec illud, quod ex aduerso opponitur de promissione matrimonij facta minori septennio quid euincit, quandoquidem in fauorem infantis per dispositionem iuris inductum est, vt promissio eidem facta teneat, & obliget promittentẽ quoad vsq; peruenerit ad vsum rationis, & tunc deliberet, hocque expressè habetur *in l. iubemus, C. de emancip. liber.*, vbi est sermo de emancipatione, quæ licet ex genere suo fieri nequeat absque emancipati consensu, fieri tamen potest respectu infantis. Hoc expressè sustinent *Molina lib. 4. de primogen. cap. 2. num. 35., Azebedo lib. 5. recopil. tit. 16. lib. 2. n. 22., & alij, quos allegat, & sequitur, Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 6. n. 15.*

Promissio facta absenti conditionalis est.

Probatur secundò, quia promissiones in alio quocunque genere, adhoc, vt sint irreuocabiles, debent esse acceptatæ, & ante acceptationem non sunt tales per textum *in l. absenti, C. de donat. l. nec ambigi, ff. eod. tit. l. 1. iunctis duab. seqq. regni Castellæ tit. 11.*, ergo etiam promissiones de matrimonio futuro non sunt irreuocabiles, nisi post acceptationem promissarij absentis. Consequentia tenet, quia in hoc, nec ex dispositione iuris aliquod specialitèr circà huiusmodi promissiones statutum est, nec terminus, ad quem tendit promissio, aliquid ex natura sua speciale exigit, cum nullibi de tali dispositione constet, & matrimonium quidem, postquam contractum est

est, habet quidem multa fauorabilia, antefactum tamen non habet aliquod speciale ab alijs dispositionibus non completis, & perfectis.

2 Facta præsenti, & tacenti est irreuocabilis.

Dixi in assertione, *facta absenti*, nam, si facta fuerit alicui præsenti, & tacenti, tunc præsumptiuè saltem illa taciturnitas habetur pro acceptatione, sicque irreuocabilis redditur promissio, *Iulius Clarus lib. 4. recep. §. donatio quæst. 14. vers. sed posse, Menochius de præsumpt. lib. 3. præsump. 42. n. 4., Molina lib. 4. de primog. c. 2. num. 76., Molina alter Theologus tom. 2. de iust. trac. 2. disp. 264. vers. dubium deindè est*; nec incongrua sanè ratione hoc decernitur, quandoquidem in ijs, quæ fauorabilia sunt, sciens, & tacens habetur pro consentiente, & acceptante, sed promissio de matrimonio futuro regularitèr fauorabilis est non solum propter rationem, quam adducit *Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 6. n. 6.*, quod scilicet cuilibet fauorabile sit, vt absque aliqua propria obligatione alter sibi obligatus remaneat, quæ tamen ratio, vt immediatè postea subdam, inefficax est, sed etiam, quia matrimonium ex genere suo videtur fauorabile, sicque etiam promissio de illo. Dixi rationem, quam adducit Sanchez inefficacem esse, quandoquidem, quamuis fauorabile sit, quod alter obligatus sibi remaneat sine propria obligatione, potest tamen sibi fauorabile non esse obiectum talis alienæ obligationis, adeoque eidem non assentiri, sicque ex taciturnitate non potest legitimè præsumi consensus, & acceptatio.

Promissio per procuratorē delata, & reuocata nō tenet, si reuocatio fit ante acceptationem

Ad magis firmandum assertionem nostram multum facere posse videtur id, quod habet *D. Thomas in 4. dist. 30. in expositione textus legati Principis Iordani*, vbi expressis verbis asserit, quod, *si aliquis procuratorem constituerit ad consentiendum, tamen si ante pæniteat, quam ille consentiat, non est matrimonium, nec in rei veritate, nec secundum iudicium Ecclesiæ, si aliquibus signis appareat pænituisse*, ad quod etiam refertur id, quod habet *Siluester verb. sponś. quæst. 2. dicto 4.*, vbi sic legitur. *Si tamen nuntium, vel procuratorem reuocauit, & reuocatio ad eum peruenit, antequam puella consentiret, nihil agitur arg. c. in nostra de procurat., & c. mandato eod. tit. imò, & si peruenit, postquam puella consenserat, sed tamen antea fuerat reuocatus per textum in c. Procurator de procurat. in 6.*, de qua re nos etiam fusè, & ex professo agemus infrà, ergo, si præstita promissione, & constituto procuratore, vel nuntio ad deferendum consensum potest eandem reuocare, & deobligari; poterit à fortiori deobligari per reuocationem promissionis, quando, nec constitutus est procuraror ad deferendum, nec promissio delata est, nec acceptata.

Assertio II. Si promissio facta fuerit absenti nemine pro eodem stipulante, & per tertias quasdam personas ad id muneris non deputatas fuerit ad promissarium delata, & sic per eundem promissarium acceptata, adhuc est reuocabilis per eundem promittentem. *Glosa c. veniens verb. promisit, & ibi Hostiensis, & Ancharanus in princip. Qui Cleric., vel vouent., Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsal. disp. 6. nu. 28.*, & nos ipsi docuimus *tom. 1. sub tit. Contractus III. de mutuo, & vsuris Disqu. IV. § 4. n. 3.* 3

3 Etiam reuocabilis est, si delata per non deputatum.

Ratio huius assertionis ex ijs deducitur, quæ *loc. cit.* asserebamus, quia scilicet alia persona non destinata à promittente non est apta ad deferendam ipsius voluntatem, ergo, quantumuis deferat, inualidè defert quantum ad effectum obligandi ipsum promittentem, ergo etiam ille, ad quem defertur, inualide acceptat, adeoque contractus non validatur. Antecedens facilè ex eo conuincitur, quod promittens tali tertiæ personæ deferenti non detulit suam voluntatem, nec in ipsum transtulit, ergo non apta est illa persona ad deferendum quantū ad effectum obligandi ipsum promittentem. Secunda consequentia tenet, pura promissio non quomodocunq; sed vt delata, & acceptatio sibi sunt correlatiua, ergo, si inualida est delatio talis promissionis per personam ad hoc muneris non deputatam, inualida erit etiam acceptatio. Confirmatur ex eo, quod ad mutuo obligandum necessarium est, vt transferentis, & eius, in quem transfertur, voluntates simul concurrant per textum *in l. absenti, ff. de donat. l. 1. ff. de pactis*, sed in hac hypothesi voluntates promittentis, & promissarij non simul concurrerent, quod facile ex eo euincitur, quia, cum vterque sit ab inuicem absens voluntates per eosdem non vniuntur, nec vniuntur per eundem delatorem, quia voluntas promittentis non est in eundem translata, hocque expresse sustinent *Glos. in l. 1. in fin., ff. de contrah. empt., & l. consensu verb. consentire, ff. de act., & obligat. l. nec ambigi, C. de donat., Bartolus in l. absenti n. 1. ff. de donat., Villalobos in antimon. iur. lit. D. n. 176., Iulius Clarus lib. 4. recep. §. donatio q. 12. vers. scias*; Nec obesse potest, si asseratur, in donatione facta absenti sufficere, si donatio (quomodocunque constet donatario) acceptetur ab ipso persistente donatore in eadem voluntate, quod præsumitur, nisi constet de reuocatione, adeoque etiam sufficiat, quod promissio matrimonij facta absenti quomodocunque eidem constet perseuerante promittente in priori voluntate, de qua præsumitur, nisi &c., & acceptetur &c. Non, inquam, obesse potest, quia omninò gratis, ea, quæ dicuntur in instantia de donatione, circunferuntur à *Gregor. Lopez verb. non la puede tit. 4 part. 5. Azebedo l. 5. recopil. tit. 16. lib. 2. n. 20.* quando

Persona non deputata nō est apta deferre consensū.

Reijcitur id, quod dicitur de donatione.

doquidem licet perseueret eadem voluntas in donatore, non tamen moralitèr vnitur ad constituendam veram obligationem cum voluntate donatarij, nisi deferatur; non potest autem deferri, nisi per ipsum donatorem transferatur in deferentem, non transfertur verò, quando deferens non deputatur ad id muneris, vt benè notat *Bartolus in d. l. absenti n. 1. ff. de donat.*, vbi asserit, quod, si quis domi existens donaret alteri fundum, & ille casu audiens diceret sibi placere donationem, non propterea esset perfecta, & irreuocabilis donatio.

4 Altero stipulãte pro absẽte reuocabilis est promissio

Assertio III. Promissio matrimonij futuri facta absenti altero pro eodem stipulante, qui possit stipulari, si fuerit merè gratuita, & per verba directa in præsentem stipulatorem, vtique irreuocabilis est ante acceptationem, non tamen obligatur promissarius absens ad eam acceptandam, *Sanch. de matrim. lib. 1. de sponsal. disp. 7. n. 36.*

Promissio potest esse gratuita, & respectiua.

Pro clariori intelligentia assertionis, & particularum in eadem contentarum, & difficultatum indè emanantium. Præsuponendum est primò, promissionem de futuro matrimonio duplicitèr posse concipi; primò modo omninò gratis, & absolutè nulla ex iustitia expectata repromissione; secundò modo non omninò gratis, sed respectiuè, & per modum contractus conditionalis, si scilicet alter, cui fit promissio, repromisserit, & acceptarit promissionem.

Verba possunt dirigi, vel in stipulantem, vel in absentem, & quomodo.

Præsuponendum secundò, adhuc promissionem factam absenti de futuro matrimonio altero pro eodem stipulante posse duplicitèr fieri; primò, quatenus verba diriguntur in præsentem, licet relatiuè ad promissarium absentem, vt si promittens dicat stipulatori. *Promitto tibi me contracturum cum Calidonia absente*, vel si dicat. *Promitto me contracturum cum Calidonia*, non referendo expressè verba ad stipulatorem; secundò modo, quatenus verba referuntur ad absentem, vt si dicat. *Promitto Calidoniæ absenti matrimonium*, Quibus pro notitia præsupositis.

Probatur, quia, quando promissio est gratuita in ordine ad promissarium, & verba promittentis diriguntur ad præsentem stipulatorem quodamodo cum eodem stipulatore contrahitur, ad quem verba diriguntur de præsenti; promittens etenim eidem promisit de persona determinata ducenda, & ipse nomine eiusdem acceptat promissionem, ergo ratione talis contractus, seu quasi contractus intelligitur obligatus, adeout non possit recedere, si promissarius postea ratam habuerit stipulationem, vel quoadvsque idem promissarius eandem stipulationem respuerit. Hæc, quamuis vera sint in terminis generalibus, specialiori tamen quodam iure vera sunt, quando alter pro altero stipulans absente promitteret pro eodem absente matrimonium, quæ promissio non debet intelligi absolutè de executione, sed de operatione, quantum est ex parte eiusdem stipulantis, vt executioni mandetur; in hoc etenim est specialitèr mutuus consensus, mutuaque obligatio, nam sicuti stipulans potest cogi, vt faciat quantum in se est, ita & promittens potest compelli ad fidem seruandam. Sic sentiunt *D. Thomas in 4. dist. 29. qu. vnica art. 4. ad 3., & ibi D. Bonauentura q. 3. in fin., D. Antoninus 3. part. tit. 1. c. 18. ante §. 1. vers. item qui contraxerunt, Sotus in 4. dist. 29. quæst. 1. art. 4. ad 3., Vega lib. 5. summæ cas. 558., Glosa in c. vnico 30. quæst. 2. verb. nihil, & cap. sicut verb. iurantis de sponsal., Coaruuias de pact. 2. part. §. 5. n. 1.*

Dixi, *si fuerit merè gratuita*, nam, si talis promissio fuerit respectiua, prout in prima præsupositione præmisi, certè etiam altero pro eodem absente stipulante non redditur promissio irreuocabilis ante acceptationem *Sanchez de matrimonio lib. 1. de sponsalibus disp. 7. nu. 12., & n. 31.* Ratio facilè ex eo deducitur, quia in pactis, & obligationibus correspectiuis hæc inest semper tacita conditio se obligandi, si alter repromittendo se obligarit, vndè ante conditionis euentum promittens semper liber remanet, nec aduersus libertatem officere aliquid potest alterius stipulatio pro promissario absente, quandoquidem talis stipulatio semper refertur ad talem conditionem, sicuti ad eandem refertur eadem promissio. Atque ad hæc corroboranda adduci potest textus *in l. contractus, C. de fid. instrum.*, vbi quoad huiusmodi contractus correspectiuos dicitur nihil perfectum effici posse ante vtriusque partis obligationem, sicque etiam sentire videtur *Molina lib. 4. de primogeneis c. 2. n. 66., & num. 71., Gutierez c. quamuis pactum nu. 55. alter Molina Theologus tom. 2. de iustitia tract. 2. disp. 264. vers. quinto quando.*

5 Est sub tacita conditione, si alter acceptarit.

Dixi, *per verba directa in præsentem stipulatorem*, quia, si verba dirigerentur in promissarium absentem, puta, si promittens diceret, *Promitto Calidoniæ absenti matrimonium*, quantumuis alter pro ipsa stipularetur, non obligaretur irreuocabilitèr promittens ante promissarij absentis acceptationem, & repromissionem *Sanchez de matrimonio lib. 1. de sponsal. disp. 6. nu. 36.* Ratio autem ea esse potest, quia in ea hypothesi, ex quo promissio non dirigitur ad eundem stipulatorem præsentem, cum eodem non initur contractus, adeoq; non est, cur ipse stipulator possit eundem promittentem compellere, vndè meritò dicunt DD., quod, vt stipulatio per alterum pro altero valeat in casibus permissis, debeat sic concipi *Promittis mihi, quod* 6

duces

duces Calidoniam, non sic, *promittis Calidoniæ, quod illam duces, Alexander in l.1. ff. de pactis per Glosam, §. si quis alteri in fin. inst. de inutilib. stipulat., Glosa in l. stipulatio ista, § si quis insulam, ff. de verb. obligat. DD. in l. huiusmodi in princip. ff. de leg.3., Alexander in d. l. stipulatio, §. alteri, & §. si stipuler.*

7 Hic oritur difficultas, an in hac suppositione, si stipulatio fiat per alterum pro absente, obligatio acquiratur stipulanti, qualiscunq; ille sit, an vero absenti, pro quo facta fuit eadem stipulatio, *Senatus Pedemontanus in decis. pedemont. 70. n.14., Afflictus, quem refert idem Senatus Pedemontanus, Sanchez de matrim. lib.1. de sponsal. disp.7. num.37.* existimant obligationem acquiri promissario absenti, dum dicunt per stipulantem ipsum non posse remitti talem obligationem, quia per stipulationem est ius acquisitum promissario absenti. Nihilominus absolutè sentiendum est, obligationem acquiri stipulanti, etiam si eius non intersit *Glosa, & Alexander in l. stipulatio, §. alteri, ff. de verborum obligat. idem Alexander in l.1. ff. de pactis.* Ratio ex eo potissimum deduci potest, quod ipse promittens, si quam habet actionē, non habet aduersus promissarium absentem, qui non acceptauit, ante acceptationem, sed tantum aduersus stipulantem, cum quo quodammodò contraxit, ergo versus eundem solummodò ante acceptationem contraxit obligationem; cum actio, & obligatio sibi sint correlatiua. Accedit, quod ipse promissarius ante acceptationem, & ratificationem actionis stipulantis non obligatur versus promittentem, ergo nec acquirit eius obligationem; Neque valet id, quod ex aduerso afferebatur, scilicet per stipulantem non posse remitti talem obligationem. Non valet, inquam, quia vinculum eo modo potest dissolui, quo contractum est, *l. nihil tam naturale, ff. de reg. iur.* ergo, sicuti per stipulationem illa obligatio contracta est, ità per cessionem eiusdem, antequam à promissario absente acceptetur, poterit dissolui.

Acquiritur obligatio stipulanti.

Dixi tandem. *Non tamen obligatur promissarius absens ad eam acceptandam*, quandoquidem, sicuti donatio facta absenti altero pro donatario absente stipulante, pendet à donatarij ratihabitione, & consensu per ea, quæ docet *Molina tom.2. de inst. tract.2. disp.264. vers. iure etiam concessum est, Sanchez de matrim. lib.1. de sponsalibus disp. 7. n.3.* ita promissio de matrimonio futuro facta absenti altero pro eodem stipulante pendet ab eiusdem promissarij ratihabitione. Ad hoc multum conferre possunt ea, quæ supra diximus de patre contrahente pro filio, qui certè contractus firmus non est, nisi filius ratificet promissionem factam à patre.

Ratio, cur non obligetur promissarius absens ad acceptationem.

Assertio IV. Quamuis regularitèr loquendo, attento iure communi nequeat vnus pro altero stipulari sine speciali mandato, prout habetur *in §. si quis alij, & §. alteri instit. de inutilibus stipul., & l. stipulatio ista §. alteri, & §. si stipuler, ff. de verb. obligat.* in pluribus tamen casibus vnus pro altero validè, & efficacitèr stipulatur. Clarior probatio huius assertionis erit casus recensere, in quibus valida foret stipulatio, & nonnullos excludere, in quibus non esset valida; & loquimur præcisè in causis matrimonialibus, & sponsalium, mittentes ea, quæ quandoque pertinere possent ad alios contractus.

Sic primò stipulari potest validè pater pro filio in ordine ad promissionem futuri matrimonij *Bartolus in l. quod dicitur la 2. ff. de verb. obligat., Sanchez de matrim. lib.1. de sponsal. disp. 7. num.6.*, hocque clarè liquet ex ijs, quæ suprà diximus, si enim Pater pro filio potest contrahere sponsalia, cur ipse pro eodem non poterit in ordine ad eadem stipulari? quod etiam confirmari potest *ex cap. sicut de sponsal.* Hic excitatur dubium, an solus pater possit pro filio absenti stipulari matrimonium promissum, an verò etiam mater, *Bartolus in d. l. quod dicitur num.8. ff. de verb. oblig., & ibi Iason num.83., Antonius Gabriel tom.3. commun. lib.3. concl.1. n.49.* existimant, matrem non posse validè pro filio stipulari, eo quia mater non habeat filium in potestate, & ibi etiam respondent ad ea, quæ obijciuntur *ex §. sed, & si quis instit. de inutil. stipul., & l. stipulatio ista. §. si stipuler, & l. si quis insulam, ff. de verb. oblig.*, vbi dicitur alterū pro altero posse stipulari, quando sua interest; interest autem vehementer ad matrem propter nimiam affectionem, qua fertur in filios, vt eisdem fiat matrimonium; respondent, inquam, non interesse non sumi præcisè quoad affectionem, sed etiam quoad alia, quæ non pertinent ad matrem *Iason in d. l. stipulatio ista §. alteri nu.12. ff. de verb. obligat.* Nihilominus probabilius existimo, etiam matrem pro filio posse stipulari, *Menochius conf.162. n.4., & 6. vol.2., Suarez l.1. tit. de las arras nu.69., Abbas*, & DD. communiter *in cap. vnico de desp. impub. in 6.* Deducitur ex ijs, quę docuimus *sub hoc eodem tit. de sponsalibus prænot. 3. assert.4. vers. quoad ea, quæ veniunt nomine parentum*, vbi diximus non solum patrem, sed etiam matrem posse contrahere sponsalia pro filijs absentibus propter æquam affectionem, qua ęquè prosequitur eosdem filios, ac pater, nec obesse potest id, quod ex Iasone supra afferebatur, scilicet non spectandam esse solam affectionem, sed etiam interesse, seu potestatem, & administrationem quoad eosdem filios; Non, inquam, obesse potest, quia, vt mox subdam, etiam si pater non habeat administrationem, potest validè pro filijs stipulari

8 Pater validè stipulatur pro filio

9 Etiam mater stipulatur pro filio.

lari

lari, quantum ad effectum, vt promittens remaneat obligatus, quoadvsque filij stipulationem ratam habuerint.

10 Etiam pro filio emancipato.

Hic alia suboritur difficultas, an ea, quæ hactenus dicta sunt de patre stipulante matrimonium pro filio, æque intelligenda sint de filio existente sub potestate patris, ac de filio ab eodem patre emancipato. Sentiendum est, posse etiam intelligi pro filio emancipato, si pro eodem stipuletur, vt filio *Ancharanus d.c.sicut n.fin.de sponsal.*, *Bartolus in d.l.quod dicitur num.4 ff.de verb. oblig.*, *Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsal. disp.7.num.7.* Ratio ex eo deducitur, quod, quantumuis filius fuerit emancipatus, non tamen desinit esse filius, nec alter pater, iura autem loquuntur de parentibus, & filijs indefinitè, nec restringunt suas dispositiones præcisè, quando sunt sub cura, seu potestate parentum, quare, nec nos restringere debemus, potissimum cum vigeat eadem ratio nimiæ affectionis &c. Aliam rationem addit *Sanchez lib. 1. de sponsal. disp.7. nu.7.*, quia scilicet potest pater stipulari matrimonium pro filio pro tempore, quo erit sui iuris, ergo etiam pro tempore, pro quo actu sit sui iuris pro eodem stipulari, quia idem omninò videtur aliquid fieri in tempore aliquo, & in illud tempus conferri per textum *in l.quod sponsa, C.de donat.ante nupt.* Ex quibus omnibus corroborantur ea, quæ supra diximus de matre stipulante pro filio, si enim pater pro filio non existente sub sua cura, & potestate, vtpotè emancipato potest stipulari, cur non etiam mater, quantumuis non habeat filium sub sua potestate?

11 Etiam Auus Pater Patris

Secundò, stipulari potest pro filio absente auus pater patris *Antonius Gabriel tom.3.commun. lib.3 concl.1. n.29.*, & clarè deducitur ex ijs, quæ nos docuimus supra *sub hoc eodem tit.Contractus XIV. de sponsal. præn.3. assert.4.vers. quoad auum patrem patris*, ea potissimum ratione, quod auus pater patris respectu filiorum eiusdem patris habetur loco parentis *Alexander in reg. generalitèr nu.2.ff.de in ius vocand.*, *Menochius cons.22.n.3.*, & in eodem supponitur quasi paterna affectio, & cura non inæqualis filiorum. *Bartolus in auth. ex testamento vers. præterea appellatione patris, C. de secund. nupt.* propter quod *Antonius Gabriel loco quo supra*, asserit, hoc ius stipulandi pro filijs absentibus competere omnibus ascendentibus per lineam paternam.

12 Etiam tutores, & curatores pro pupillis, & minoribus.

Tertiò stipulari possunt tutores, & curatores pro pupillis, & minoribus absentibus, si fuerint sub eorum cura, & tutela *Glosa in §.alteri verb.vtsupra de inutil stipul.* *Sanchez d.lib.1.de sponsal.disp.7. nu.8.* licet docuerimus *sub hoc eod.tit. præn.3. assert.4. vers.quoad tut., & curat.* tutores, & curatores non posse contrahere pro pupillis, & minoribus, vt ijdem presentes, & tacentes teneantur stare contractui per eosdem tutores, & curatores inito nomine ipsorum, cum non supponatur in eisdem eadem affectio, quæ est in parentibus; nihilominus diuersa est ratio quoad eosdem stipulantes pro pupillis, & minoribus absentibus, quia in hac hypothesi stipulatio facta in fauorem minorum pro minoribus est solum eisdem proficua, quatenus promittentem eisdem minoribus obligat, non tamen eosdem promissori, cum possint ratam nō habere huiusmodi stipulationem, non tamen noxia, vt per se patet. Cur autem possint tutores, & curatores sic stipulari, habetur ex iure administratorio, quod habent non solum circa eorundem minorum, & pupillorum bona, sed etiam circa eorum personam, eorundemque actiones in ordine ad contractus politicos, bonumque regimen, & sicuti, vt benè notat *Sanchez loc.cit.num.8.* Pater non solum ratione dilectionis paternæ, sed etiam ratione legitimæ administrationis, quam habet, potest pro filio stipulari, ità non est, cur tutor, seu curator ratione eiusdem legitimæ administrationis non possit pro minori, seu pupillo stipulari.

Quartò stipulari possunt Notarij, & Tabelliones publici, *Couaruuias rub. de testam. 3.p.nu.13.*, *& lib.1.var.c.14.n.11.*, *Roland. cons.19.n.9.lib.1.*, *Iulius Clarus lib.4. recept. §.donatio qu.13.vers.1.ergo casu*, *Seraphinus de priuileg.iur.priuil.23.n.4.*, *Molina tom. 2. de iust.tract.2.disp.264.vers.quarto tanquam opinio.* Ratio ex eo deducitur, quia, ex quo promittens promisit Notario pro absente stipulanti, promisit personæ habenti fidem ex publica auctoritate, & a Republicæ destinatæ ad recipiendas huiusmodi promissiones, & quodammodo autorizandas, & quidem maiorem vim habere debet ipsius stipulatio, quam alterius priuatæ personæ, & licet requiratur ratificatio absentis, pro quo stipulatus est, non propterea tollitur, quin antecedentèr ad talem ratihabitionem, vel renuntiationem promittens non remaneat obligatus, quandoquidem fidem suam personæ publicæ acceptanti obligauerit, secus, si ex eo, quod requiratur ratificatio promissarij absentis, sequitur, quod stipulatio Notarij non subsistat ad effectū obligandi promittentem, quovsque ipse promissarius absens non ratam habuerit promissionem, sequitur etiam, quod non subsistat stipulatio facta à patre pro filio absente, quandoquidem etiam in hac hypothesi requiritur ratihabitio eiusdem filij absentis promissarij.

13 Etiam Notarij, & Tabelliones publici.

Habent fidem ex publica auctoritate.

Ex ijs tamen, quæ dicta sunt, & infià ex occasione dicentur, non sequitur etiam, quod frater pro fratre possit validè quoad hunc effectum stipulari *Burgos de Paz q.10. ciuili nu. 19.*, & idem etiam videtur sentire *Bartolus in l.quod dicitur 2.num.8.ff.de verb. oblig.*

14 Non tamen frater pro fratre.

obligat., & hoc consonat etiam cum his, quæ diximus supra *sub hoc eod. tit. de sponsalibus prænot.3.assert.4.vers.quoad fratres*, nec incongrua ratione hoc decernitur, quandoquidem, nec fratres erga suos fratres eam affectionem habent, quam habent parentes, nec gubernationem, nec curam, nec administrationem vllam habent. Non negauerim tamen, quod, si aliquis frater natu maior, & in legitima ætate constitutus curam habeat, & administrationem, vel à iure, vel ex patris præmortui dispositione, posset validè pro fratre minore absente stipulari, quandoquidem in hoc casu computaretur, vt tutor, & curator, & ratione administrationis, quam exercet, posset tali munere stipulationis fungi.

15 **Excipe, si curam habeat fratris.**

Quintò stipulari potest quilibet pro absente, quando promissio est matrimonij in causam piam, quando verba promissionis diriguntur in stipulatorem præsentem, secus autem, quando in promissarium absentem, *Baldus in l. illud, C. de Sacrosanct. Eccles. num.2., Iason. in l. qui Romæ §. flauius num.24.,& l. stipulatio ista, §. alteri nu.6 ff. de verb. oblig., Angelus §. cum autem instit. de adopt.*, hocque ex speciali priuilegio, quod conceditur causæ piæ, &, sicuti ex specialibus priuilegijs, quibus afficitur dos, quilibet potest pro eadem stipulari, per textum *in l. Caius, ff. solut. matrim.*, ita non est, cur etiam quilibet non possit stipulari pro matrimonio ex causa pia, cum hæc non minus habeat fauoris, ac habeat causa dotis argumento, quo vtitur Euerardus à dote ad causam piam, *Panormitanus in proem. decret. Gregorian. parte quæ incipit, Gregorius diuiditur n. 26.*

16 **Quilibet pro absente potest stipulari in causam piam.**

Assertio V. Promissio futuri matrimonij facta alteri stipulanti in casibus à iure permissis, vt quis stipuletur pro altero absente obligat naturalitèr, *Glosa in l. stipulatio ista, §. alteri verb. nihil interest, ff. de verb. oblig., & l. 1. verbo cum consensum & l. si vnus, §. pactus verb. in pactis, ff. de pactis, Bartolus in l. 1. §. conuentionis nu.3 ff. de pactis, Abbas c. inter vniuersas n. vlt. de elec. Antonius Gabriel tom.2. commun. lib.3. tit. de verb. obligat. concl. 1. nu.66.* contra *Sanchez d. lib.1. de sponsal. disp.7. num.27*, qui alios innumeros pro se allegat.

17 **Cōsurgit obligatio naturalis.**

Probatur primò directè ad hominem, contrà eundem Sanchez. Dum stipulatio etiam in causa matrimonij facta est per alterum stipulantem pro absenti in casibus à iure permissis contrahitur quoddam vinculum, ratione cuius promittens ex stipulatione obligatur, sed hoc vinculum non potest esse, quin saltem sit obligatio naturalis, ergo &c. Maior patet ex ijs, quæ docet *idem Sanchez lib.1. de sponsal. disp.7. num. 37.*, vbi posita illa stipulatione quærit, an stipulans possit remittere illam promittentis obligationem, an verò remissio spectet ad promissarium absentem, & concludit ad eundem promissarium pertinere, ergo, dum agit de iure dissolutionis, iam supponit obligationem; quod etiam patet ex ijs, quæ idem *Sanchez d. disp.7. n.36.* docet, nempe facta stipulatione per personas, quæ ex dispositione iuris absentis nomine stipulari possunt, promittentem retrocedere non posse, si præsens absentis nomine stipuletur, ergo verè ipse promittens contrahit obligationem.

Probatur secundò, quia illa stipulatio absentis nomine facta per personas, quæ ex dispositione iuris stipulari possunt, aliquid debet operari suprà promissionem factam nomine pro promissario absente stipulante, sed suprà stipulationem factam per personas, quibus non est concessum à iure, posse validè pro altero stipulari, nihil operaretur, nisi induceret obligationem saltem naturaliter, ergo &c. Confirmatur primò, quia in stipulatione iuxtà modum expositum propriè interuenit pactum per consensum scilicet promittentis, & stipulantis, ergo, & obligatio saltem naturalis, quæ oritur ex consensu *l. stychum, §. naturalis, ff. de solut.* Confirmatur secundò, quia lex humana minimè resistit stipulationi factę ad promissionem alterius per alterum nomine absentis, quando stipulans est ex personis in pręcedenti assertione explicatis, ergo non est, cur non oriatur obligatio saltem naturalis.

Illa stipulatio à iure permissa debet esse operatoria, non superflua

Hæc adeò vera sunt, vt existimem, hanc obligationem, non solum esse naturalem, & ex iure canonico, sed quasi ciuilem, & vim etiam ex eodem iure habere, quandoquidem iura ciuilia non solum non resistunt huiusmodi stipulationibus, eas reprobando, sed quodammodò assistunt, & approbant. Quamobrem non video, qua ratione Sanchez, qui primò tot auctoritatibus, & iuribus approbauerat huiusmodi stipulationes factas per personas habiles à iure pro absentibus, quando verba promissionis ad se ipsos diriguntur, seu fuerunt directa, modo deneget eisdem obligationem nedum ciuilem, sed etiam naturalem; nisi fortassis velis dicere, Sanchez in præsenti solummodò loqui, quando stipulatio facta est per personas inhabiles ad stipulandum pro absentibus, quod videtur innuisse *dict. disp.7. num. 22.*, dum fatetur, esse pactum, quando stipulatur persona, quæ potest stipulari, secus quando non est ex ijs, quæ stipulari possint; in quo sensu verè, & rectè procederet ipsius opinio, quia tunc non esset duorum pactum, quia ille, qui stipulatur, nullam habeat habilitatem ad stipulandum, & acceptandum, perindè est, ac si non interuenire; tum, quia stipulationi sic conceptæ non solum iura non assistunt, sed posteiuè re-

Nec solū obligat naturaliter, sed quasi ciuiliter.

resistunt, vt habetur in textu §. *alteri instit. de inutil. stipul.*, & *l. stipulatio ista*, §. *alteri*, & §. *si stipuler*, *ff. de verb. oblig.*, vbi dicitur, non posse alterum alteri stipulari, quæ iura non stant facultatiuè quatenus importent vnum posse pro altero non stipulari, sed negatiuè tollendo absolutè potentiam ad validè stipulandum, cum negatio cadat suprà ly potest, *Glosa in reg. non potest de reg. iur. in 6.* Quando autem iura non approbant actum, sed positiuè resistunt, nulla ex eodem obligatio siue ciuilis, siue naturalis oritur per textum *in l. non dubium, C. de leg.*; Atque per hoc conciliari possunt sententiæ, quæ videntur extremè, & directè sibi oppositæ, quatenus nostra procedat de stipulatione facta per personas à iure habiles ad stipulandum pro altero absente, quando verba diriguntur ad ipsum stipulantem; sententia verò Sanchez, & aliorum procedat de stipulatione facta per personas inhabiles ad stipulandum pro absenti, quantumuis verba promissionis ad ipsum dirigantur.

Conciliantur quodammodò sententiæ oppositæ.

SECTIO VII.

De consensu sponsalium, prout dirigitur ad procuratorem, & prout per ipsum defertur.

SVMMARIVM.

Consensus, per quem constituitur procurator ad contrahenda sponsalia, si fuerit elicitus per metum cadentem in constantem virum, irritat constitutionem, & sponsalia reddit inualida. 1.

Non est commune quoad alios omnes contractus, quod metus grauis irritet constitutionem procuratoris, sed speciale quoad sponsalia, & matrimonium. 2.

Consensus, quo constituitur procurator ad contrahenda sponsalia, debet esse specialis, quoad modum, prout importat speciale mandatum, & etiam quoad obiectum. 3.

Procurator ad contrahenda sponsalia potest constitui in quacunque ætate, dummodò peruenerit ad vsum rationis completum. 4.

Procurator ad sponsalia potest reuocari, antequam mandatum executus fuerit, & si fuerit reuocatus, non tenent sponsalia posteà per eundem celebrata, quantumuis fuerit ignarus reuocationis. 5.

Hoc est speciale in procuratore quoad sponsalia, & matrimonium, non quoad alios contractus. 6.

Reuocari potest procurator ad sponsalia etiam per actum purè internum. 7.

Procurator ad contrahenda sponsalia non potest alium sibi substituere ad hoc munus, nisi expressè hoc sibi fuerit concessum. 8.

Sponsalia per procuratorem fictè constitutum tenent, si ante contractum constituens reuocauerit fictionem. 9.

Procurator constitutus ad sponsalia potest consensum sui principalis denuntiare per nuntium. 10.

Consensus vtriusque principalis in sponsalibus potest deferri per procuratores. 11.

Procurator potest deferre consensum sui principalis, siue per verba importantia se ipsum in recto, & principalem in obliquo, siue è contra. 12.

Procurator potest deferre consensum sui principalis post quodcunque tempus, dummodò consensus principalis perseueret. 13.

Tempus taxari debet prudentum arbitrio. 14.

Equè possunt constitui procuratores ad sponsalia masculi, ac fœminæ. 15.

DVplicem habet titulus respectum, alterum principalis ad procuratorem, alterum procuratoris ad alterum principalem. Consensus quoad vtrumque respectum in hac sectione examinabitur, & quidem in ordine ad primum varij insurgunt articuli; primus erit, an cōsensus, per quem constituitur procurator ad contrahenda sponsalia, debeat esse omninò liber, adeout excludat quemcunque metum; secundus, an debeat esse determinatus, & specialis non solum quoad obiectum, sed etiam quoad modum, an verò possit esse etiam indeterminatus, & generalis; tertius, an hic consensus possit esse ad procuratorem in quacunque ætate cōstitutum; quartus, an huiusmodi consensus, per quem constitutus est procurator ad contrahenda sponsalia, possit ante cōtractum reuocari, & quid, si esset reuocatus ante contracta sponsalia procuratore penitus ignorante reuocationem, & hic contraheret ante scientiam reuocationis; quintus, an, si consensus principalis fuerit ad determinatum procuratorem possit hic alterum pro se substituere ad contrahenda sponsalia pro eo, qui se constituit procuratorem ad illa; sextus, an, si consensus principalis fuerit fictus non solum, quatenus constituit procuratorem, sed etiam quatenus terminatur ad sponsalia, per ipsum constituatur sponsalia, si tempore celebrationis eorundem per procuratorem habeat verum consensum.

Duplex sensus difficultatis.

Rationes dubitādi circà vtrumq; sensum.

In ordine ad secundum item erunt variæ rationes dubitandi. Prima erit, an, quantumuis ipse deferat consensum sui principalis, possit illum denuntiare per nuntium. Secunda, an ex vtraque parte possit consensus principalium validè per procuratores applicari. Tertia, quibus verbis procurator debeat exprimere consensum principalis, dum contrahit. Quarta, an sufficientèr intelligatur per procuratorem deferri consensus, & fieri sponsalia, si post sui constitutionem in procuratorem differat diutius ad contrahendum,

dum, & his similia. In ordine ad primum sit

1 Constitutio procuratoris est inualida, si fuerit per metum grauem.

Assertio I. Si consensus, per quem constituitur procurator ad contrahenda sponsalia, fuerit per metum cadentem in constantem virum, & constitutio irrita est, & sponsalia nulla *Coaruuias part. 2. de sponsal. c. 2. §. 5. nu. 9. in fin., Padilla in l. interpositas n. 7. C. de transact., Sanchez lib 4. de matrim. disp. 12. num. 22., Gutierez de matrim. c. 44. nu. 30., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contr. c. 3. num. 539., Pontius de matrim. lib. 4. cap. 14. num. 16., Hostiensis c. 2. de his, quæ vi, & c. cum locum paulò post princip. de sponsalibus.*

Constitutio procuratoris est in ordine ad sponsalia

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia sponsalia metu cadente in cõstantem virum inita sunt ipso iure irrita per ea, quę superiùs latè probauimus, ergo erit & irrita constitutio procuratoris tali metu habita ad eadem contrahenda, quandoquidem in eadem constitutione procuratoris includitur constituentis consensus ad eadem sponsalia, in cuius virtute operaturus est postea constitutus, & contracturus; nec obesse potest, si asseratur, metum cadentem etiam in constantem virum non irritare ipso iure alios contractus à matrimonio, & sponsalibus per ea, quæ communitèr tradunt Doctores, sed solummodò constituere, vt ope exceptionis possint elidi; Non, inquam, obesse potest, quia licet constitutio procuratoris sit alius contractus à contractu sponsalium, seu matrimonij, includit tamen simplicitèr eadem sponsalia, cum debeant ista contrahi virtute prioris consensus præstiti in constitutione eiusdem procuratoris, qui censetur perseuerare, nisi fuerit reuocatus, *c. fin. de procurat. in 6.* sicque, dum illa constitutio est ad sponsalia contrahenda, sicuti eadem sunt irrita, quando sunt contracta ex metu cadente in constantem virum, ita non potest esse, nisi & irrita talis constitutio, iuxtà illud, *propter quod vnumquodque tale, & illud magis.*

2 Est ius speciale quoad sponsalia & matrimonium.

Disputant hic aliqui, an sit speciale, quoad matrimonium, & sponsalia, quod metus cadens in constantem virum irritet ipso iure constitutionem procuratoris, an verò sit commune quoad alios omnes contractus. Plerique docent, hoc non esse speciale, sed commune quoad alios omnes contractus per textum *in cap. accedens de Procuratoribus*. Nihilominus sentiendum absolutè est, hoc esse speciale quoad sponsalia, & matrimonium, *Sanchez de matrimonio lib. 4. disp. 12. num. 22. vers. non me latet*, quidquid ex illo textu in contrarium docuerint *Hostiensis cap. 2. de his, quæ vi in fin., & Abbas n. 18., Ruinus cons. 121. n. 2. vol. 4.* Ratio huius nostræ assertionis è contrario sensu deducitur ex ijs, quæ dicta sunt de matrimonio, & sponsalibus, nempè irritari constitutionem procuratoris per metum in virum constantem cadentem, qui ordinatur ad eadem sponsalia & matrimonium contrahendum, quæ cum ex tali metu irrita sint ipso iure, non potest non esse irrita eadem constitutio, ergo cum constitutio procuratoris in ordine ad alios contractus ordinetur etiam ad eosdem, qui iniri debent virtute consensus præstiti ad talem constitutionem, si actus, ad quos ordinatur, non sunt ex metu cadente in constantem virum ipso iure irriti, nec ex eodem erit irrita talis constitutio. Neque textus allegatus *in d. capite accedens de procur.* aliquid aduersus hoc euincit, vt ingenuè fatetur *Romanus sing. 753.*, quamuis contrariæ sententiæ adhereat; Non, inquam, aliquid euincit, quia per illum solum dicitur, vt notat *Sanchez loco cit. n. 22. d. vers. non me latet*, quod contrahentes debent constitui in loco tuto, vt absque coactione possint procuratorem constituere; non tamen ibi dicitur, quod si in cæteris omnibus à matrimonio, & sponsalibus constituatur procurator, inualida sit ipsa constitutio.

Alij contractus non irritantur ipso iure ex metu graui.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia sponsalia contrahuntur in virtute consensus præstiti in constitutione procuratoris, ergo, si illa constitutio est irrita, irrita quoque erunt sponsalia, quæ in virtute eiusdem constituuntur, iuxta allegatum axioma, *propter quod vnumquodque tale, & illud magis*. Confirmatur, quia procurator non potest defferre consensum, nisi eo modo, quo est præstitus per principalem, sed est præstitus per metum cadentem in constantem virum, atque hic est ex genere suo inefficax ad obligandum, & ad constituenda sponsalia per superiùs notata, ergo &c. Neq; dicas, quod, quantumuis ille consensus præstitus per metum cadẽtem in constantem virum sit secundum se inefficax, & etiam prout defertur per procuratorem, possit tamen ipse principalis, qui talem consensum inefficacem præstitit, & transtulit pro tempore, pro quo per procuratorem defertur, habere verum, & internum consensum, sicque ex inualiditate constitutionis procuratoris, non benè arguitur inualiditas sponsalium; Contrà enim impugnaberis, quia, tunc nõ constituuntur legitima sponsalia per consensum delatum per procuratorem, sed dumtaxat per cõsensum verum internum ipsiusmet principalis, supposita illa sensibilitate posita per eundem procuratorem modo, quo dictum fuit supra, & dicetur etiam inferius; nec hoc destruit quæstionem, quæ procedit dumtaxat ex vi consensus ex metu graui eliciti in constitutione procuratoris, & per eundem delati.

Sponsalia contrahuntur in virtute cõsensus, per quem cõstitutus est procurator.

Assertio II. Consensus, quo constituitur procurator ad contrahenda sponsalia de-

3 bet esse specialis, & determinatus non solum quoad modum, quatenus debet constituere speciale mandatum, ita vt non sufficiat generale ad omnia negotia, sed etiam quoad obiectum, quatenus debet respicere determinatam personam. Ità quoad primam partem *Glosa, & scribentes in c.fin.de procurat.in 6., Coaruuias 2.part.de sponsal. cap.4.init. num.8., Marcus Antonius Cuccus lib.5.instit.maior.tit.11.n.36., Iulius Sannazarius de sponsal. c.3.art.4. num.114., Gutierez de matrim.c.43.nu.1., Augustinus Barbosa tom.3.collect.ad ius canonicum lib.1. tit.de procur.c.9.n.1., Henriquez lib.11.c.2. §.2., Sanchez lib.2. disp.11.nu.2.* Quoad secundam *Ancharanus in c.fin.n.1.vers.secundo nota, & ibi Francus num.4.de sponsal., Abbas in c.in causis n.15.de elec., Bartolus in l.filius familias num.9. de donat., Vera Crux prima part.specul. art.16.dub.5., Viualdus candelabro 1.part.de matrim.num.44., Petrus de Ledesma de matrim. q.42. art.1.dub.7.*

Debet esse specialis, & quoad modum, & quoad obiectum

Prima pars liquet expressè *ex cap. fin. de procurat. in 6.*, vbi sic legitur. *Procurator non aliter censetur idoneus ad matrimonium contrahendum, quam si ad hoc mandatum habuerit speciale*, quod dictum latè explicans *Glosa ibid.* asserit, quod etiam Procurator non sit idoneus ad hoc munus, quantumuis constituens in constitutione dixerit ad omnia negotia iudicialia, & extraiudicialia cum potestate faciendi omnia, & singula, quæ ipse faceret, & facere posset, si personalitèr interesset. Ratio huius legalis dispositionis in eo consistit, quod in generali concessione non veniunt ea, quæ exigunt speciale mandatum, nisi specificentur, quinimmò, si in eadem concessione diceretur, etiam si talia sint, quæ mandatum exigant magis speciale, non venit facultas constituendi matrimonium pro concedente, vel sponsalia, vt benè *Glosa in c.qui ad agendum de procurat.in 6., & c.1.de desponsat.impub., & §.1.instit.de nupt., & l.expressum erat, ff.de ritu nup., & l.generali, & ad mulierem eod. tit.*, causa etenim sponsalium, seu matrimonialis talis est, vt non committatur regularitèr sine expressione, seu specificatione.

Causa matrimonialis, non committitur sine expressione.

Ratio secundæ partis clarè deducitur *ex Glosa in eodem c.fin.de procurat. in 6.*, vbi expressis verbis hoc deciditur, quam Glosam præter allegatos DD. pro hac parte sequuntur *Mozzius de mandato, §. de diuis. mandati num.11., Molinus lib.1.de ritu nupt. compar.25.nu.7., August.Barbosa tom.3.collect.ad ius canonicum lib.1. tit.de procur. c.9. n.2.*, rationemque meo videri efficacem pro hoc asserto adducit *Bartolus in l. filius, ff.de donat.*, sitam in eo, quod sponsalia respiciunt vinculum mutui amoris, quod non potest esse circa personas indeterminatas; Neque obesse possunt ea, quæ supra dicta sunt, quod scilicet quis possit promittere indeterminatè, se ducturum vnam ex quatuor filiabus Antonij, vel Antonius possit spondere vnam ex suis quatuor filiabus Titio, itavt & ille teneatur vnam ex illis ducere, & iste vnam ex illis tradere, ergo etiam poterit constituere quis procuratorem ad contrahenda sponsalia cum vna ex pluribus filiabus indeterminatè; Non, inquam, obesse potest, quia, quantumuis possit quis promittere vnam ex pluribus ducere, vel pater vnam ex pluribus tradere, non propterea per illam promissionem simplicitèr constituuntur sponsalia, nec ex illa promissione oritur impedimentum publicæ honestatis, vt supra latè docuimus, & tunc solummodò constituuntur sponsalia, quando fit electio vnius ex illis per illum, ad quem spectat eligere, & promissio illa indeterminata, & quasi conditionata fit pura, & absoluta. Quamobrem in præsenti hypothesi non renuo concedere, quod possit quis constituere mandatum ad promittendum pro se ipso ad vnam ex alicuius filiabus ducendam, nego tamen quod per hoc constituantur sponsalia, & quod contrahatur impedimentum publicæ honestatis, quantumuis ex illo oriatur obligatio vnam ex illis ducendi, vndè tunc solummodò constituuntur sponsalia, quando per consensum determinatum ad vnam restringitur.

Assertio III. Huiusmodi consensus potest esse ad procuratorem in quacunque ætate constitutum, dummodò peruenerit ad vsum rationis completum, *Sanchez lib.3.de matrim.disp.41.n.8., Gutierez de matrim.c.44. n.48., Ioannes Angelus Bossius de matrim.contract.cap.3.num.276.*, qui omnes loquuntur in terminis matrimonij, quæ tamen a fortiori extenduntur etiam ad terminos sponsalium, *Baldus l. exigendi, C.de procurat. n.4.in fin., & ibi Alexander n.33.*, vbi dicit, hanc esse communem. 4

4 Potest procurator in quacunq; ætate cõstitui, dummodò sit adeptus vsum rationis

Probatur primò, quia, postquam quis peruenerit ad vsum rationis completum, seu compleuerit septennium, potest contrahere sponsalia per ea, quæ superiùs dicta sunt, ergo etiam alter, qui tale septennium compleuerit, seu peruenerit ad vsum rationis, poterit nomine alterius contrahere, seu deferre consensum alterius ad cõtrahendum. Consequentia probatur, quia, si quis in tali ætate potest consensum proprium exhibere, cur alter in eadem ætate non poterit consensum alterius deferre? non enim aliqua prorsus ipsius industria desideratur, sed tantum requiritur, quod sibi committentis explicet consensum. Confirmatur, quia sufficit, vt consensus contrahentium solis nutibus exhibeatur, & quodamodo reddatur sensibilis, ergo non erit, cur per pupillum gaudentem vsu rationis non exhibeatur, cum solum procurator in tali hypothesi inseruiat, vt instru-

instrumentum, seu pica ad apponendum consensum illius, qui se constituit procuratorem.

Probatur secundò, quia in procuratore constituto ad negotia sufficit sola ætas, per quam habeatur vsus rationis per textū *in l. sed & si quis 7. ad finem vers. pupillus, ff. de instit. act.*, *& l. 1. §. magistrum Nauis, ff. de exercit. act.*, ergo non est, cur nō sufficiat in procuratore constituto ad contrahenda sponsalia; Neque dicas, allegatos textus aduersari textui *in c. qui generalitèr, §. licet de procurat. in 6.*, vbi requiritur in procuratore ad negotia ætas decem, & septem annorum ad differentiam procuratoris ad iudicia, in quo requiritur ætas supra vigesimum quintum annum; Contrà enim impugnaberis, quia in illo textu solum assertiue dicitur, quod nequeat constitui procurator ad iudicia, nisi post vigesimum quintum annum, de ætate autem requisita in procuratore ad negotia solum dicitur recitatiuè, quod possit in decimo septimo constitui, non autem negatur posse antecedentèr constitui, & ita sentire videtur *Peralta in l. si quis in princip. testament. n. 40 ff. de legat. 3.*, *Coarruuias 1. var. cap. 14. nu. 5.*, *Gutierez tom. 2. pract. lib. 3. q. 29 nu. 6.*

Potest ante adimplementum contractum reuocari. Assertio IV. Consensus, per quem constitutus est procurator, potest ante adimplementum contractus sibi commissorum sponsalium reuocari, &, si fuerit reuocatus ante eadem contracta, non tenent sponsalia per eundem procuratorem postea celebrata, quantumuis reuocatio non fuerit eidem intimata, sed fuerit penitus ignorans *Glosa clem. vnic. de renunt. verb. ignorantem, & verb. cedentem, Glosa c. nec illud 30. q. 5.*, *Felinus cap. edoceri n. 11.*, *& c. ex parte num. 9. de rescript.*, *Vera Crux 1. part. speculi art. 16. dub. 6.*, *Sanchez de matrim. lib 2. disp. 11. nu. 6.*, *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 3. n. 264.*, *& seqq.*

Expressè colligitur assertio *ex præcitat. c. fin. de Procurat. in 6.*, vbi sic legitur. *Sanè si procurator, antequā contraxerit, à Domino fuerit reuocatus, contractū post modum matrimonium ab eodem (licet tàm ipse, quam ea, cum qua contraxit, reuocationem huiusmodi penitus ignorarent) nullius momenti existit.* Ratio autem huius legalis dispositionis simul, & assertionis ea est, quam adducit ibidem textus, quia scilicet ad validitatem contractus non solum requiritur consensus externus, sed etiam internus contrahentium, sed in data hypothesi pro tempore, pro quo per procuratorem celebratur contractus, non adesset internus contrahentis principalis consensus, cum supponatur reuocatus, ergo &c. Confirmatur ex ijs, quæ supra dicta sunt, quia, si quis per fictionem, vel coactionem contraxerit sponsalia, vel matrimonium, inualidè contraxit, & tamen, si postea internè consentiat, quamuis exterius intentionem non proferat, reualidatur absolutè contractus, quia ponitur id, quod deficiebat, ergo è conuerso, si verum consensum antecedentèr posuerit, & postea per actum propriæ voluntatis, antequam completus sit consensus, illum consensum reuocauerit, absolutè non subsistet contractus, cum deficiat id, quod substantialitèr requiritur ad validitatem ipsius; Neque obesse potest, si asseratur, quod, cum antecedentèr absolutè posuerit illum cōsensum, & transtulerit in procuratorem, non possit illum reuocare, nisi quatenus ille, ad quem defertur, non acceptarit, ea proportionali ratione, qua dicebamus supra de promissione facta absenti altero pro eodem stipulante, si fuerit idoneus, quæ certè reuocari non potest, si promissarius illam acceptarit, nec ante talem acceptationem, vel quod si etiam daretur, quod possit reuocari, requiratur tamen saltem denuntiatio reuocationis, antequam contractus perficiatur; Non, inquam, obesse potest, quia procurator non repromittit, sed præcisè assumit onus deferendi consensum sibi præstitum a constituente ad alterum, qui propterea se habet tanquam comprincipium, seu instrumentum eius, qui sibi dedit illum consensum, & in virtute ipsius præcisè operatur, qui propterea suspendendo, seu reuocando consensum iam præstitum ab eodem instrumento aufert totam vim agendi, nec est ratio, cur eandē vim auferre non possit, cum consistat præcisè in ipsius consensu, quod non militat in altero stipulante pro absente, qui non se tenet ex parte eiusdem promittentis; sed potius ex parte alterius, ad quem dirigitur promissio, qui propterea stipulando ius aliquod sibi acquirit nomine promissarij absentis, quod ius non potest auferri a promittente, cum non consistat in ipsius præcisè consensu, sed in repromissione, seu stipulatione, quæ, quamuis non haberet vim acceptationis, quantū ad effectum formalitèr per se constituendi sponsalia, habet tamen ex superius dictis, si fuerit à persona habili ad stipulandum, vim obligandi promittentem, vt non possit retrocedere, antequam ad promissarium deferatur, & ab eodem, vel reijciatur, vel acceptetur, quinimmò si acceptetur, constituuntur formalitèr sponsalia, nec poterit amplius resilire. Ad illud, quod subditur, dicendum, hanc denuntiationem reuocationis quoad procuratorem constitutum, vel ad matrimonium, vel ad sponsalia contrahenda, ex dispositione iuris necessariam non esse, vt constat *ex d. cap. final. de procurat. in 6.*, cum matrimonium de lege Diuina, & naturali requirat consensum verum proprium, liberum, cuius defectum nec Ecclesia, nec alia potestas supplere potest,

Procurator non repromittit.

In ea hypothesi deficit cōsensus internus.

Defectū cōsensus nō potest supplere Ecclesia.

potest, vt optimè notat *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c.3. nu.265.*

Hic nonnulla dubia excitantur circà huiusmodi reuocationem; & primò inquiritur, an hoc sit speciale quoad matrimonium, vel sponsalia, vt inualidet contractum postea celebratum, quantumuis non fuerit antecedentèr ad eundem cōtractum eidem procuratori denuntiata, an verò sit commune quoad procuratores ad alios omnes contractus. Secundò quomodo, & per quæ fieri debeat huiusmodi reuocatio, vt sit valida. Quoad primum probabilius existimo, hoc esse speciale quoad procuratorem ad sponsalia, & matrimonium *Sanchez de matrim lib.2. disp.11. nu 6.*, hocque colligitur *ex clem. vnica de renunt. c. ex parte de rescript. l. si mandassem, ff. mandati, l.1. §. fin. ff. de contrab. empt.*, rationem que huius specialitatis adducunt DD., quia in alijs contractibus iura saltem præsumptiuè possunt supplere defectum consensus contrahentium, & ad hunc possunt compellere; iura autem nec ciuilia, nec canonica possunt talem defectum supplere, nec ad ipsum compellere. Ad secundum dicendum est, posse fieri huiusmodi reuocationem non solum per actum externum, sed etiam per internum præcisè *D. Thomas in 4. dist.29. in verbis final., Sanchez de matrim. d. lib.2. disp.11. n.9., Ioannes Angelus Bossius dict. c.3. nu.266.* Ratio ex ijs deducitur, quæ supra dicebamus *ex d. c. fin. de procurat. in 6.*, quia scilicet *illius consensus deficit, sine quo firmitatem habere nequit*, nec solum requiritur consensus externus sine interno, sed vterque simul; in hac autem hypothesi per reuocationem deficeret consensus internus, vt per se patet; nec solum ad irritandum contractum subsequentèr positum reuocatio interna, & directa requiritur, sed etiam potest sufficere tacita, & indirecta *Coaruuias dict. cap.4. num.11., Menochius de præsumpt. lib.2. præsumpt.35., Panormit. in c. in causis de elect., Ioannes Angelus Bossius d. c.3. n.266., Sanchez d. lib.2. disp.11. num. 10.* Plurima exempla huius reuocationis tacitæ, & quasi indirectæ afferunt DD.; Nobis sufficiet vnum, vel alterum referre. Primum est, si constituens post constitutum primum procuratorem ad contrahendum, v. gr. cum Liuia matrimonium, vel sponsalia constituat alium procuratorem ad contrahendum cum Calidonia, tunc etenim per illam nouam constitutionem videtur expresè recessisse à prima, quia dato mandato ad contrahendum cum secunda reuocatur primum *l. si quis cum procuratorio, §. fin. ff. de procurat. c. penult. eod. tit.* Secundum fit, quando ille, qui constituit procuratorem ad contrahendum cum determinata persona, vetaret eidem procuratori, ne contraheret, quia ipsa vetatio vim habet,

6 Non extenditur in ordine ad alios cōtractus

7 Reuocatur etiam per actū internū.

secundum se reuocationis, *Glosa in d. cap. fin. de procuratoribus in 6.*, vbi illo verbo *reuocatus*, addit subsequentes particulas, *vel vetitus, ne contraberet.*

Assertio V. Consensus ad determinatum procuratorem ad contrahenda sponsalia, vel matrimonium non potest per hunc extendi ad alterum per substitutionem, hoc est ipsum substituendo, nisi in mandato procuratoris hoc fuerit expressum, *Coaruuias 2. part. de sponsal. c.4. n.8., Augustinus Barbosa tom.3. collect. ad ius canon. lib.1. tit.1. de procur. c.9. n.1., Filliutius part.1. tract.10. c.1. nu.24., Basilius Pontius de matrim. lib.1. c.10. n.1., Diana part.3. resol.50., Ioannes Angelus Bossius d. c.3. num.260., Mozzius tit. de mandat. §. venio ad quartum n. 11.*

8 Procurator non potest aliū sibi substituere.

Expresè colligitur hæc assertio *ex d. c. fin. de procurat. in 6.*, vbi sic legitur. *Et quamuis alias is, qui constituitur ad negotia procurator alium dare possit, in hoc tamen casu (propter magnum, quod ex facto, tam arduo posset periculum imminere) non poterit deputare alium, nisi hoc eidem specialitèr sit commissum*; ex quibus verbis habes rationem huius dispositionis, quia scilicet, cum agatur de negotio magni ponderis, videtur electa industria personæ, prout etiam considerauit *Sanchez d. lib.2. disp.11. num.5., & Ioannes Angelus Bossius d. c.3. n.260.* Neque obesse possunt ea, quæ infra dicentur, nempè posse procuratorem per interpretem deferre consensum sui principalis, ergo etiam poterit alium substituere, qui nomine proprio, & sui principalis contrahat; Non, inquam, obesse potest, quia in casu interpretis ipse procurator constituens verè contrahit, & defert consensum, interpres verò se habet solum, vt pica, & organum ad explicandum, & denuntiandum; in casu autem substituti ipse id perageret per se, quod perageret ipse procurator, si non substituisset, & ex eo, quod procurator constitutus vtatur interprete, non extendit commissionem, seu mandatum sui principalis; ex eo autem, quod vtatur substituto, seu substitutum constituat, extendit mandatum vltrà id, quod sibi commissum est, nec principalis constituens potest esse rationabilitèr inuitus, quod adhibeatur interpres, cum aliud non præstet, quam explicare eius voluntatem delatam per procuratorem, potest autem esse rationabilitèr inuitus, quod alius sine procuratore nomine proprio vices suas gerat, & deferat voluntatem, absque eo, quod ipse eidem commiserit; nec requiratur industria, quam potuisset exigere principalis in interprete ad explicandum, benè tamen in substituto ad agendum.

Vtendo substituto extendit mandatū

Assertio VI. Si consensus principalis non solum ad constituendum procuratorem, sed etiam ad sponsalia, ad quæ eundem

dem

Procurator fictè constitutus validè cōtrahit, si ante reuocata fuerit fictio.

dem constituit fuerit fictus, nihilominus erunt valida sponsalia, si antecedentèr ad eadem contracta per eundem procuratorem per fictionem constitutum per actum etiam solummodò internum reuocauerit fictionem, seu verum consensum internum posuerit. Consonat cum ijs, quæ superiùs dicta sunt de fictè promittente pro tempore celebrationis contractus, posteà verò per consensum internum promisit, & in hoc consentiunt *Henriquez lib.11. de matrimonio cap.2.§.2., Gutierez cap. 43. n.15., Sanchez de matrimonio lib.2.disp.11. n.13., Ioannes Angelus Bossius de matrimonij contract. cap.3. n. 272.*

Ratio ex ijs deducitur, quæ supra dicebamus, quia tunc nihil deest, quod ad validitatem contractus requiratur, quippe tunc adesset consensus tam externus, quam internus; externus scilicet in illa constitutione procuratoris positus, & internus in illa reuocatione fictionis, sicque vera intentio ad seobligandum, & sensibilitas sufficiens ad constituendum contractum humano modo. Confirmatur, quia si quis fictè alteri promiserit futurum matrimonium, & postea tempore celebrationis contractus verè consentiat, validus, & verus constituitur contractus per ea, quæ supra dicta sunt, ergo etiam, si fictè constituerit procuratorem, eidemque fictum detulerit consensum ad contrahenda spōsalia, dummodò vel antecedentèr, vel tempore celebrationis contractus habuerit verum consensum internum, validus contrahetur contractus. Neq; obesse potest, si asseratur, disparem esse rationem sitam in eo, quod, qui fictè promisit, per se ipsum defert consensum, qui, cum radicetur in propria persona, potest coniungi cum illa sensibilitate extrinseca posita per illũ actum promissionis antecedentem, & fictum, qui verò fictè constituit procuratorem, nō transfert verum suum consensum in procuratorem, qui per consequens non potest illum validè deferre, &, cum sit diuersa persona, non potest in eadem simul radicari verus consensus internus cum externo, seu cum illa sensibilitate extrinseca posita per illum actum fictum, cum consensus verus non fuerit in ipsum translatus in constitutione, cum pro eo tempore non fuerit positus, nec potest dici, quod transferatur virtute, & moralitèr coniungatur cum eadem sensibilitate, cum inter absentes nequeat fieri talis translatio sine noua commissione; Non, inquam, obesse potest, quia ex eo, quod constituit talem procuratorem, licet fictè, eidem nihil deesse potest ad validè contrahendum, nisi consensus internus constituentis, qui, si posteà ponatur ante constitutionem contractus, nihil erit, quod deficiat; nec necesse est, quod consensus internus radicetur in eo subiecto, quod est destinatum ad ipsum deferendum, cum ipse vtpotè actus vitalis, & immanens radicetur solummodò in principio, à quo elicitur, cæteroqui nec validè deferret procurator consensum sui principalis, licet esset legitimè constitutus sine vlla prorsus fictione, quandoquidem consensus internus in eodem non radicatur, nisi secundum moralem quandam habitudinem ex eo, quod sit constitutus procurator, cum fixus remaneat, vtpotè immanens in constituente; hæc autem moralis habitudo æquè habetur ex eo, quod ille consensus internus, qui de nouo ponitur, referatur ex intentione illum elicientis ad priorem actum communicatum eidem procuratori, nec ad hoc requiritur, quod talis actus innotescat, seu denuntietur procuratori ipsi, sicut non requiritur, quod denuntietur alteri contrahenti, quando vnus fictè promisit, & postea per actum internum fictionem illam retractat, cum alter contrahens consentiat vigore illius fictę promissionis, quæ redditur postea vera per illum nouum actum superuenientem.

Interuenit, & cōsensus internus, & externus.

10 Assertio VII. Procurator deferens consensum sui principalis in ordine ad contrahenda sponsalia cum certa, & determinata persona, potest illum validè denuntiare per nuntium. Sic implicitè sentire videtur *Sanchez lib.3.de matrimonio disp 41.num.8. vers. tertiò si contraheretur per nuntium*, & consonat cum ijs, quæ nos supra docuimus.

Cōsensus potest denūtiari per nuntium.

Ratio facilè ex eo deduci potest, quia tunc sponsalia verè contraherentur per procuratorem, & nuntius esset dumtaxat denuntiator voluntatis principalis constituentis communicatæ procuratori, non sibi, quod ex eo deducitur, quod docuimus *tom.2.sub tit. Contractus V. de Cambijs 2.Disquisit.2.§.8.num.2.* de discrimine, quod intercedit inter simplicem nuntium, & procuratorem, in primis, quod nuntius concipit verba in persona Domini, procurator verò in persona propria, *Bartolus in l.qui autem, §.fin., & l.& licet, ff.de constit. pecun.* Deindè procurator stipulando nomine Domini actiones acquirit, quę in propria persona radicantur, quamuis teneatur vtiles cedere Domino, *l.eum, qui §. Iulianus quoque, ff.de constit. pecun.* nuncius verò stipulando, non sibi actiones, sed Domino quærit, *Bartolus in l. qui autem, § fin. ff. de constit. pecun.*, quæ licet in rigore non verificentur quoad procuratorem in ordine ad contractum sponsalium, vel matrimonij quoad actiones acquisitas eidem procuratori, arguunt tamen diuerso modo procedere procuratorem, & nuntium, si constituatur per procuratorem agere nomine ipsius, non proprio, sicq; contractum imputandum procuratori, non nuntio, qui simplicitèr pica est, & organum, nō aliter.

Discrimen inter nuntium, & procuratorem.

Nuntius stipulādo non sibi, sed Domino actiones quærit.

Asser-

11 Assertio VIII. Consensus vtriusq; contrahentis principalis potest deferri per procuratores, & applicari, & per talem applicationem constitui possunt validè sponsalia. Loquor præcisè in materia sponsalium, nam quoad matrimonium erit alibi sermo suo loco. In hanc sententiam videntur propendere, quotquot sustinent, posse sponsalia contrahi per duas fæminas tanquam per procuratores, vel per duos masculos *Petrus de Ledesma de matrimon. qu 42. art. 1. dub. 7., Sanchez de matrimon. lib. 2. disp. 11. n. 15.*

Potest cōsensus vtriusq; principalis applicari per procuratores.

Probatur assertio. Consensus vnius ad alterum quoad ineunda sponsalia potest sufficientèr, & validè defferri per procuratorem, *c. fin. de procurat. in 6., & ibi Glosa, & DD. communitèr l. licet, & l. 1. in fin., C. de procurat.*, ergo non erit, cur alterius etiam consensus per legitimum procuratorem non possit deferri.

Dices, non valere argumentum ab vno ad vtrumque contrahentem procuratorio nomine suorum principalium, quandoquidem, quando vnus nomine alterius interuenit cum altero principalitèr contrahente, est subiectum, in quo possit radicari vtriusque consensus, quando verò ex parte vtriusque interuenit procurator, non est, in quo possint radicari huiusmodi cōsensus, cum procuratores se habeant solummodò, vt id Quo, non vt id, Quod, vndè nō possunt constituere simultaneitatem ad valorem cōtractus requisitam. Sed contra. Quæro, in quo consistat hæc radicatio, quæ in instantia dicitur requiri, & supponitur esse, quando interuenit vnus ex principalibus contrahentibus? Consistitne in vnione physica, & reali huiusmodi consensuum, an tantum in morali secundum hominum æstimationem? Certè physica, & realis esse non potest, secus, nec subsisteret contractus, quando interuenit vnus ex principalibus cum procuratore alterius, quinimmò, nec quando vterque principalis interueniret, quia, cum huiusmodi consensus sint actus vitales, & immanentes, debent recipi in principijs, à quibus eliciuntur, quæ, cum sint distincti, non possunt fundare vnum subiectum, in quo vtriusque consensus physicè, & realitèr vniatur. Si dicatur, quod debeat esse vnio moralis; non video, cur, si potest esse hæc vnio interueniente vno principali cum procuratore, non possit etiam esse interueniente pro vtroque procuratore cum legitimo mandato sui principalis. Certè vterque procurator virtualitèr defert consensum sui principalis. Quid est, cur moralitèr non vniantur? Quid aliud est hæc vnio moralis, nisi, quod contractui contrahentes intelligantur consentire? Eo autem ipso, quod contrahentes per mandatum transtulerunt in procuratores proprium consensum deferendum, & illi applicant talem consensum contractui, iam fit moralis eorundem vnio.

Radicatio non consistit in vnione physica.

Vnio moralis saluatur in vtroq; procuratores.

Probatur secundò. Possunt validè per parentes contrahi sponsalia pro filijs impuberibus minoribus septennio, vel etiam pro absentibus, qui, si postquam peruenerint ad septennium, vel nota eadem habuerint, ratificent, sunt absolutè valida, ergo etiam, si procuratores habentes legitimum, & speciale mandatum ad contrahenda sponsalia eadem contrahunt, vtique erunt valida. Consequentia tenet, quia eadem ratio militare videtur de parentibus respectu filiorum minorum, seu absentium supposita eorundem ratificatione, ac de procuratoribus supposito legitimo mandato; quandoquidem, si parentes habent quodammodò à iure potestatem contrahendi sponsalia pro filijs, siue minoribus, siue absentibus, procuratores talem habent potestatem ab homine per speciale mandatum, &, si sponsalia per parentes sic inita indigent filiorum ratificatione, seu consensu, sponsalia per procuratores inita iam habent antecedentèr talem consensum, &, si per parentes sufficientèr vniuntur tales consensus, cur vniri sufficientèr non poterunt per procuratores?

Procuratores habent potestatem ab homine per speciale mandatū

Assertio IX. Potest validè procurator deferre consensum sui principalis contrahendo pro ipso sponsalia, siue per verba importantia seipsum in recto, & principalem in obliquo, siue per verba importantia principalem in recto, seipsum in obliquo, vt si iuxtà primum sensum dicat, *Contraho tecum nomine Sempronij mei principalis*, iuxtà secundum verò dicat. *Sempronius meus Principalis contrahit tecum mediante mea persona*. In hanc assertionem omnes ferè propendent *Panormitanus in c. ex parte 2. de conuers. coniug., Gemin. in c. fin. de Procurat. in 6., Coaruuias 2. part. de sponsal. cap. 4. n. 8., Hostiensis in summa tit. de sponsal. §. qualiter contrahatur, Vera Crux 1. part. speculi art. 16. in fin., Henriquez lib. 11. de matrim. c. 2. n. 2., Sanchez de matrim. lib. 2. disp. 11. nu. 16., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 3. n. 279.*

Quomodo procurator deferre possit cōsensum.

Ratio ex eo deducitur, quod per alterutra huiusmodi verba sufficientèr explicatur consensus contrahentium, & sufficientèr applicatur, neque est substantialis diuersitas, quoad sensum formalem, siue vno, siue altero modo concipiantur, ergo &c. Neque obesse possunt ea, quæ dicta sunt *tom. 2. sub tit. Contractus V. de cambijs 2. Disquis. 2. §. 8. n. 2.* ex discrimine, quod intercedit inter nuntium, & procuratorem, quod scilicet nuntius concipit verba in persona Domini, procurator verò in persona propria, item quod nuntius non sibi, sed Domino acquirit actiones, procurator

verò

verò sibi, licet vtiles teneatur cedere domino, ergo procurator, vt distinguatur à nuntio, debet verba concipere ex necessitate se ipsum importantia in recto, & in persona propria; Non, inquam, obesse possunt, quia, quantumuis persona ipsius procuratoris importetur in obliquo, vt si dicatur, *Sempronius meus principalis contrahit tecum mediante mea persona*, verba tamen concipiuntur æquiualentèr in persona propria, quia per ly, *mediante mea persona*, redditur hic sensus, *Contraho tecum nomine procuratorio Sempronij mei principalis*, ad quod per accidens est, quod persona eiusdem procuratoris importetur vel in recto, vel in obliquo.

12 Potest deferri post quodcũq; tempus. Assertio X. Procurator potest consensum sui principalis post quodcunque tempus deferre validè, dummodò moralis saluetur simultas, & vtriusq; contrahentis principalis consensus moralitèr perseueret, *Lessius lib. 2. de iustitia c. 17. dub. 11. n. 7. vers. similitèr, Coaruuias epit. de sponsalib. 2. part. c. 4. num. 6. in initio, Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 2. n. 40.*

Ratio ex eo deducitur, quod suprà dicebamus, nempè non esse necessariam simultatem physicam inter contrahentium consensus, sed sufficere moralem per textum *in l. 1. §. 1. ff. de verb. oblig.*, sed talis simultas moralis potest esse, quantumuis ex aliquo interuallo consensus per procuratorem deferatur, ergo &c.

Hic latè disputant DD. in inquirendo, quodnam temporis interuallum possit intercedere adhoc, vt saluari possit talis moralis simultas. Varij varia requirunt, *Ioannes Angelus Bossius d. c. 2. n. 40.* existimat ad quodcunque tempus posse deferri, dummodò consensus principalis non fuerit reuocatus. Alij talis temporis taxationem prudentum arbitrio remittunt, quod probabilius existimo *Petrus de Ledesma de matrim. q. 45. art. 3. dub. 2., Sanchez lib. 2. disp. 32. n. 7. vers. exemplificant aliqui in fin.*

13 Pro complemento eorum, quæ pertinent ad consensum deferendum per procuratorem, sciendum est, æquè per vtrumque principalem posse eligi masculos, ac fæminas, adeovt possint duæ fæminæ procuratorio nomine contrahere, vel duo

14 Etiam fæminæ possunt constitui procuratores. masculi, *Petrus de Ledesma q. 42. art. 1. dub. 7. Sanchez d. lib. 2. disp. 10. n. 15.* Ratio est, quia siue masculi fuerint, siue fæminæ aliud præstare non habent, quam suorum principalium deferre consensum, æquè autem aptæ sunt fæminæ ad illum deferendum, quam masculi, &, sicuti nulla determinata ætas in procuratoribus requiritur, ita nullus determinatus sexus.

SECTIO VIII.

An consensus cum errore, vel dolo elicitus validus sit ad contrahenda sponsalia.

SVMMARIVM.

Dolus antecedens circà substantiam personæ, qui dederit causam contractui, ipsum irritat ipso iure. 1.
Deceptus cognito dolo, si postea consentiat sine alia expressione firmat contractum. 2.
Dolus antecedens non tamen circà substantiam personæ, sed circà qualitatem non irritat, tribuit tamen quandoque fundamentum ad recisionem. 3.
Dolus concomitans, qui non dederit causam contractui, non irritat sponsalia, si fuerit circa qualitatem, benè tamen, si circà substantiam personæ. 4.
Error quoad substantiam personæ irritat ipso iure sponsalia siue inter fideles, siue inter infideles. 5.
Etiam si fuerit error solum concomitans. 6.
Error circa conditionem seruilem irritat ipso facto sponsalia. 7.
Error circà qualitates, & bona fortunæ non inualidat ipso iure sponsalia, tribuit tamen ius ad recissionem, si disparitas fuerit notabilis. 8.
Error circà qualitatem inualidat, quandò qualitas additur per modum conditionis, vel transit in substantiam. 9.

Recolenda sunt, quæ tradidimus de dolo *tom. 1. sub tit. Contractus l. de contractibus, vt sic in disquis. §. 9.* tàm quoad eius essentiam, & proprietates, quam quoad eius diuisiones, & præcipuè in dolum antecedentem, qui dat causam contractui, & in concomitantem, & in subsequentem. Vlterius sciendum est, errorem multiplicitèr contingere posse, vt notat *Magister sentent. in 4. dist. 30.*, alius enim est error personæ, alius fortunæ, alius conditionis, alius qualitatis. Primus est, quando persona, cum qua contrahitur, reputatur vna, & est altera. Secundus, quando reputatur diues, & est pauper. Tertius, quando reputatur liber, & est seruus. Quartus, quando reputatur bonus, & est malus. Rursus circà errorem comparatiuè ad dolum hæc potest esse diuersitas, quod error potest esse sine alterius machinatione, sed ex præcisa fallentia decepti, seu errantis; dolus autem semper est cum alterius machinatione, & deceptione, siue fuerit antecedens, siue concomitans, siue subsequens. Dolus, & error quotuplex esse possit.

His pro notitia præsuppositis circà titulum multæ insurgunt rationes dubitandi;

Articuli examinandi circa titulum.

Prima est, an dolus antecedens, siue fuerit circa substantiam personæ, siue circa qualitates eiusdem tollat libertatem requisitam ad validitatem sponsalium, seu matrimonij, ipsaque irritet ipso iure. Secunda, an error circa personam irritet eadem sponsalia siue circa fideles, siue circa infideles, siue fuerit antecedens, siue comitans. Tertia, an error circa conditionem seruilem. Quarta, an circa qualitates, & bona fortunæ. Quinta, an quando error qualitatis transit in errorem personæ irritet sponsalia, & his similia.

1 Dolus antecedens irritat sponsalia, si fuerit circa substantiam.

Assertio I. Si consensus fuerit præstitus per dolum antecedentem circa substantiam personæ, qui dederit causam contractui, est ipso ire irritus, & inualidus, nec vlla ratione efficit sponsalia *Bartolus in l. & elegantèr 7. in princip. ff. de dolo, Iason, §. actionem n. 31. instit. de act., Coaruuias in reg. possess. secunda part. § 6. in fin., Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 44. nu. 3., & nos ipsi docuimus tom. 1. sub tit. Contractus I. de contract. vt sic in disqu. §. 9.*

Sponsalia sunt cõtractus bonæ fidei.

Probatur primò, quia sponsalia connumerantur inter contractus bonæ fidei, vt est in confesso apud omnes, sed contractus bonæ fidei omnes, si fuerint initi tali dolo, sunt ipso iure irriti *d. l. & elegantèr 7. in princip. ff. de dolo, Iason in d. §. actionem n. 31. instit. de act.*, & latè nos tradidimus loco citato, ergo & contractus sponsalium tali dolo celebrati erunt irriti ipso iure.

Deficit substantialis cõsensus.

Probatur secundò; non subsistit in sua substantia contractus, quando deficit substantialis consensus ad ipsum requisitus, quandoquidem ipse consensus est forma substantialis eiusdem contractus, sed, quando interuenit dolus antecedens ad substantiam personæ, & ad ipsam substantiam pertinet, deficit substantialis consensus, ergo in sua substantia non subsistit, sed omninò irritus est. Minor probatur, quia non potest esse consensus sine cognitione eius, in quod fertur, non potest autem esse cognitio de tali determinata persona, quando vna ex dolo dante causam contractui profertur pro altera.

2 Firmat deceptus cõtractũ per nouũ cõsensum cognito dolo.

Hic tamen aduertendum est, quod, si deceptus cognito postea dolo adhuc verè consentiat, tunc sine alia expressione intelligatur contractus sponsalium firmari, nam fictione iuris consensus de nouo præstitus quodamodo retrotrahitur ad tempus celebrationis eiusdem contractus, & cum supponatur, quod deinceps verè consenserit, non est, cur legitime huiusmodi consensus non coniungantur ad validitatem, sicq; habetur quidquid ex vtraq; parte requiritur ad validitatem eiusdem contractus; Neque hic audiendi sunt *Medina, & Conradus apud Molinam disp. 352. vers. ex probatione*, afferentes, quod, cum contractus ex suo genere sit vltrò, citroque obligatorius, quando ex parte vnius non consurgit obligatio, neque consurgat ex parte alterius, adeoque, si est irritus ex parte decepti, etiam sit irritus ex parte decipientis, sicq; ad ipsum reualidandum requiratur nouus vtriusque consensus, nec sufficiat ille decepti; Non, inquam, audiendi sunt; nam non solum ex genere suo & ex præsumpta voluntate eiusdem decipientis, sed etiam in pænam doli consensus decipientis moralitèr perseuerat, quousq; deceptus velit, vel nolit consentire *l. dolo, vel metu, C. de inut. stipul., & ibi Glosa*, cum autem accedat nouus decepti cõsensus, nõ est, cur vltro, citroq; non sit obligatio.

3 Dolus antecedẽs circa qualitatẽ nõ irritat de facto.

Assertio II. Si consensus fuerit præstitus ex dolo antecedenti, non tamen circa substantiam contractus, sed circa qualitatem non irritat ipso facto sponsalia, tribuit tamen quandoque fundamentum ad rescindenda ipsa. In hanc sententiam propendere videtur *Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 44. n. 5.*, & consonat cum his, quæ nos docuimus *tom. 1. sub tit. Contractus I. de contract., vt sic in disq. §. 9. n. 6.*

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia in ea hypothesi non deficit substantialis consensus quoad personam, licet deficiat quoad qualitatem, ergo non est, cur quoad substantiam non debeat subsistere contractus sponsalium, quandoquidem quoad ea, quæ pertinent ad substantiam nihil deficit, nec defectus quoad qualitates vitiare potest substantiam rei.

Ex inæqualitate non cognita possunt dissolui spõsalia.

Ratio autem secundæ partis ex eo deducitur, quia, cum contractus sponsalium non sit ita indissolubilis, sicuti est contractus matrimonij, cum longè minora requirantur ad dissoluendum illum, ac istum, non video, cur dolus huiusmodi, qui est sufficiens ad dissoluendos alios contractus, *Bartolus in d. l. & elegantèr in princip. nu. 6., ff. de dolo, Coaruuias regul. possessor 2. part. §. 9. num. 6. vers. septimo in fin.* non sit etiam sufficiens ad dissoluenda sponsalia, vndè communitèr docent, quod ex inæqualitate non cognita tempore celebrationis contractus oriatur fundamentum recisionis eiusdem. Dixi, *non cognita*, nam si illa pro illo tempore fuisset cognita, non esset præsumendum, quod in effectu ille esset deceptus, nec quod ex dolo consentiret, sed cesserit iuribus suis.

4 Dolus cõcomitans circa qualitatẽ non irritat.

Assertio III. Si consensus fuerit præstitus ex dolo concomitante, qui non dederit causam contractui, nõ irritat eadem sponsalia, si fuerit circa qualitatem, secus si circa substantiam, *Coaruuias reg. possess. 2. part. §. 6. in fin., Valascus de iure emphyt. 1. parte q. 5. n. 4., Molina disput. 352. concl. 1., Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsal. disput. 44. nu. 6.*

Ratio primę partis ex eo deducitur, quia in eo casu consensus est absolutè positus, nec suspensus remanet quoad substantiam,

quan-

quantumuis quoad qualitates fuerit dumtaxat voluntas habitualis, ergo non est, cur quoad substantiam non debeat subsistere, cum voluntas illa habitualis non habeat vim suspendendi consensum actualem positum circa substantiam, &c, sicuti actualis voluntas contraria quoad easdem qualitates non tollit eundem consensum ad substantiam, ita multo minus eundem euacuare potest voluntas habitualis non contraria, quin potius accomoda eidem consensui.

Non est actualis cōsensus ad illam personā.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quod in ea hypothesi non est consensus actualis ad talem determinatam personam, cum qua contrahitur, ergo cum illa non subsistit contractus. Antecedens probatur, quia in ea hypothesi solum diceretur, quod deceptus duceret illam aliam personam, si cognosceret hanc esse, & per hoc solum indicatur intentio, & voluntas eius, quod esset facturus, si illam nosset, nō verò actualitèr, & positiuè consentiret de præsenti; propter quam rationem communitèr docent, quod qui contrahit matrimonium cum errore personæ concomitante, vt si v.g. putat contrahere cum Calidonia, & contrahit cum Sempronia, cum qua tamen adhuc contraxisset, si sciuisset ipsam esse, inualidè contrahat *Henriquez lib. 11. cap. 10. §. 4. lit. S. in text., & glosa, Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 18. num. 6., Sotus in 4. d. 35. art. 2. vers. quid autem si ingressus, Rebellius de obligat. iust. part. 2. lib. 3. q. 2. n. 2., Laiman. lib. 5. tract. 10. part. 4. c. 2.*, & nos ipsi docuimus *tom. 1. sub tit. Contractus 3. disqu. VI. §. 6., & 7. in fin.* Confirmatur, quia, si liber contraheret cum serua ignarus conditionis, contractus esset nullus, quamuis contrahens eo esset affectu, vt si sciret, adhuc contraheret, quia ibi non est consensus voluntarius positiuè, & actu, sed tantum habitu, & animi præparatione, ergo etiam &c. Consequentia tenet, quia pariformitèr currunt error quoad substantiam personæ, & quoad conditionem seruilem, vt infrà latè ostendemus, saltem quatenus se tenet res quoad iurium dispositionem. Neque in hoc audiendus est *Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 45. n. 3. in respons. ad primum arg.* asserens tunc tantum per voluntatem illā habitualem non constitui contractum, quando in actu, qui de facto ponitur, eadem voluntas habitualis non esset ad contrahendum, si nosset, secus verò, si illa esset ad contrahendum, maximè cum tunc non intercederet notabilis mutatio, quandoquidem si ignorata non fuisset in celebratione contractus, illum non impediuisset, *Molina tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 292. vers. deindè si mulieri*; Non, inquam, audiendus est, quandoquidem non est dubium, quod, si illa voluntas habitualis, seu præparatio animi esset ad non contrahendum, si cognouisset, non constitueret validum contractum, & argumentum procedit, quando adhuc contraxisset, si cognouisset, vndè non respondet ad vim eiusdem, pro quo semper viget, quod non est consensus positiuus, & actualis, prout requiritur ad validitatem contractus. Ad hæc omnia corroboranda multum facere possunt ea, quæ dicta sunt *dict. tom. 1. sub tit. Contractus III. disquisit. 7. §. 7. per totum*, quæ tu ibi recole.

Ex paritate assertum euincitur

Assertio IV. Consensus per errorem delatus quoad substantiam personæ irritat ipso iure sponsalia siue inter fideles, siue inter infideles *Sanchez lib. 7. disp. 18., Petrus de Ledesma qu. 10. art. 2. dub. 2., Gutierez de matrim. c. 89. n. 2., Coninchus disp. 31. de matrim. dub. 1., Reginaldus lib. 31. nu. 1.*

5 Error quoad substantiam irritat ipso iure.

Probatur, quia tam ius naturæ, quàm positiuum aduersatur tali contractui, ergo verè non subsistit. Antecedens quoad ius positium clarè liquet *Ex c. vnico 29. q. 1., & c. tua nos de sponsal. in 6.* Quoad ius naturæ elucet ex eo, quod sine consensu non potest esse contractus, quandoquidem consensus est, qui dat esse rei, & est forma substantialis ipsius. Ex quibus etiam fas est deducere, quod etiam si sponsalia fuerint contracta inter infideles cum tali errore circà substantiam personæ sint inualida, quia, quantumuis iura positiua Ecclesiastica non afficiant in omnibus infideles, isti tamen subduntur iuri naturæ.

6 Etiam si fuerit error tātum concomitans

Hic insurgit difficultas, an ea, quæ dicta sunt in hac assertione, procedant solummodò de errore antecedenti, qui dederit causam contractui, an verò etiam de errore concomitante, dummodò versetur circa substantiam personæ. Existimandum est, procedere etiam de errore concomitante propter rationes adductas in præcedenti assertione, quia scilicet non est consensus positiuus, & actualis, sed tantum habitualis cum præparatione animi. *Sanchez lib. 2. disp. 34., Coninchus disp. 31. dub. 1. num 9., Bonacina de matrim. q. 3. punct. 2. n. 4.* & alij magis communitèr.

7 Etiam circa cōditionem seruilem.

Assertio V. Consensus cum errore circa conditionem seruilem irritat ipso iure sponsalia. Est communis apud omnes.

Siue error fuerit antecedens, siue concomitans

Ratio huius assertionis ex eo deducitur, quod Ecclesia ad tollendam inæqualitatem induxit impedimentum dirimens in matrimonio inter liberum, & seruum, prout habetur *in c. si quis, & in c. ad nostram de coniug. seruor.*, ergo etiam sponsalia inter eosdem inita sunt absolutè inualida. Consequentia probatur, quia ex superius dictis inter illos non possunt esse valida sponsalia, qui licitè, & validè non possunt contrahere matrimonium. Hæc vera sunt siue talis error fuerit antecedens, siue concomitans propter rationes superius adductas, & pari passu procedunt supposita

 dis-

dispositione iuris error circa substantiam personæ, ac circa conditionem seruilem.

Assertio VI. Consensus cum errore circa qualitates, & bona fortunæ non inualidat quidem ipso iure sponsalia, tribuit tamen sufficiens fundamentum ad ipsorum recisionem, si disparitas fuerit notabilis. Quoad primam partem consentiunt communiter DD., qui, quamuis loquantur in terminis matrimonij, locum etiam habent in terminis sponsalium. Quoad secundam etiam est satis communis.

8 Error circa qualitates non irritat.

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia cum huiusmodi errore est simpliciter consensus ad substantiam contractus, licet non sit consensus simpliciter voluntarius ad qualitates, ergo quoad substantiam non est, cur non sit subsistens, cum nihil desit, quod requiratur ad naturam eiusdem, nec defectus consensus quoad accidentia potest attingere substantiam eam vitiando, quia vtile quoad substantiam non vitiatur per inutile quoad accidentia consequentia, vel concomitantia.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia illa est sufficiens causa ad dissoluendum sponsalia, quæ fuisset sufficiens, vt non contraherentur, si fuisset cognita *Siluester verb. sponsal. q. 10. in fin.*, ergo, si illa inæqualitas fuerit notabilis, sufficiens tribuet fundamentum ad dissolutionem, cum sit efficax præsumptio, quod, si fuisset cognita, sponsalia non fuissent contracta. Verum tamen est, quod, si deceptus pro tempore celebrationis contractus cognouerit illam inæqualitatem in qualitatibus, seu in bonis fortunæ, & nihilominus eadem contraxerit, non videtur amplius ab eisdem posse resilire, quandoquidem contrahendo cum illa cognitione videtur iuribus inæqualitatis liberè cessisse.

9 Inualidat quando qualitas adijcitur per modũ conditionis.

Assertio VII. Consensus per errorem circa qualitatem inualidus est, quando qualitas addita est per modum conditionis, vel error qualitatis transit in errorem personæ. Prima pars est *Coninchi disp. 31. de matrim. n. 6., & 11., Reginaldi lib. 31. n. 92., Gutierez c. 89. nu. 6., Sanchez lib. 7. disp. 18. n. 21.* Secunda pars est eorundem, qui supra, & vlterius *Perez §. 35. n. 15., Petri Ledesmæ q. 51. art. 2., Bonacinæ de matrim. q. 3. punct. 2. n. 6. vers. 2. est.*

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quod consensus conditionatus non habet vim aliquam, nisi purificata conditione, quandoquidem consensus non obligat, nisi ad modum, & secundum intentionem se obligantis, sed quando qualitas apponitur per modum conditionis efficit, vt consensus ipse sit conditionatus, quasi per ipsum se obligans dicat, consentio in talia sponsalia cum tali determinata persona, si fuerit diues, vel nobilis, vel virgo, ergo, si non purificabitur conditio nobilitatis, diuitiarum, vel virginitatis, consensus vim non sortietur, cum solummodò ad illud obiectum referatur supposita illa conditione; & iuxtà hunc sensum non habent locum ea, quæ supra dicta sunt, quod vtile quoad substantiam non vitietur per inutile quoad accidentia, & quod consensus quoad substantiam sit simpliciter voluntarius, & solum inuoluntarius secundum quid respectu qualitatum; Non, inquam, habent locum, quia, cum consensus tendat in substantiam non absolutè, & simpliciter, sed tantum conditionatè, in ea suppositione non sit, quod illud sit tantum inutile quoad accidens, sed quoad substantiam, quatenus scilicet sic consentiens non intendit substantiam, nisi prout affectam tali qualitate, qua propterea deficiente deficit ex intentione eiusdem etiam consensus, qui per consequens etiam non solum est inuoluntarius quoad qualitates, sed etiam quoad substantiam, cum illam consentiens non intendat, nisi sub illa conditione.

Cõditio suspendit actum vsque ad sui purificationẽ.

Ratio secundæ partis ex eo etiam deducitur, quod per superius dicta error quoad substantiam personæ irritat absolutè sponsalia, ergo etiam error qualitatis, qui transit in errorem personæ, quia tunc verè potest dici error personæ. Quærunt hic DD., quandonam dicatur error qualitatis transire in errorem personæ. Respondent *Sanchez lib. 7. disp. 18. nu. 25., Nauarrus c. 22. num. 32., Reginaldus lib 31. n. 95.* tunc hoc esse, quando quis ratione talis qualitatis consentit in certam, & determinatam personam, sine qua non consentiret absolute, vt si v. gr. fæmina consentiat cum alio contrahere, qui se fingit filium Regis Poloniæ, cuius tamen non erat, quia, cum tunc illa fæmina consenserit in illam personam, vt filium Regis Poloniæ, quem sibi in mente proposuerat, non in aliam personam, qualis erat illa, cum qua contrahebat, non intelligitur consentire in illam aliam personam, & ille error qualitatis refunditur in errorem personæ, quia illa qualitas designat certam, & determinatam personam, vnde ad hoc, vt error qualitatis transeat in errorem personæ, necessarium est, vt illa qualitas designet certam personam distinctam ab ea, quæ præsens est, quam si non designet remanet in puris terminis erroris qualitatis.

Quandonã error qualitatis dicatur transire in substantiam.

SECTIO IX.

De consensu conditionato circa sponsalia.

SVMMARIVM.

Conditiones, quæ reijciuntur in matrimonia regulariter, reijciuntur etiam in sponsalibus. 1.

Con-

Con-

Conditiones impossibiles adiectæ contractui sponsalium regularitèr habentur pro non adiectis, & vitiantur. 34.

Assignatur ratio, cur conditiones impossibiles in sponsalibus potius vitientur, quam vitient. 35.

Conditiones impossibiles reijciuntur, siue fuerint de futuro, siue de præsenti, siue de præterito. 36.

1 CErtum est conditiones ferè omnes, quæ admittuntur, & reijciuntur in matrimonio, etiam admitti, & reijci in sponsalibus *D.Thomas in 4.dist.27 q.2.art.1. & dist.29.q.vnica art.3.quæstiuncula 3., Ricardus in 4.dist.27.art.3.q.2., D.Bonauentura in 4.dist.28.q.3.art.13., Turrecremata c.vbi non est 3.qu.2.art.3.n.4., Siluester verb.sponsalia q. 5.* Sub hoc titulo agemus de conditionibus generalibus, de necessarijs, & intrinsecis sponsalibus, vel matrimonio, de extrinsecis necessarijs, de impossibilibus, de honestis, de turpibus contra matrimonij, sponsaliumq; substantiam, alijsque non aduersantibus naturæ eiusdem, de indiferentibus, & impertinentibus. Pro quo

Varia acceptiones côditionũ

Aduerte primò, conditiones alias esse generales, quæ cuilibet contractui tacitè insunt, quamuis non exprimantur in celebratione eiusdem; alias esse speciales, quæ ex specialibus contrahentium conuentionibus, & pactis inducuntur, quæq; adhuc sunt in duplici differentia, aliæ scilicet intrinsecæ eidem contractui, vt si dicatur, si non es consanguineus, si non es voto solemni castitatis adstrictus, aliæ extrinsecę, quæ scilicet ab extrinseco pacto contrahentium adijciuntur. Rursus hæ conditiones extrinsecæ adhuc sunt in triplici differentia, alię etenim sunt necessariò euenturæ, aliæ impossibiles, aliæ contingentes, quæ scilicet euenire possunt, & non euenire. Ex contingentibus aliæ sunt honestæ, quæ scilicet non sunt contra bonos mores, aliæ turpes, quæ scilicet eisdem bonis moribus aduersantur, aliæ indifferentes, quæ nec sunt contra bonos mores, nec positiuè iuxtà eosdem, sed ab vtrisque præscindunt. Ex turpibus aliæ sunt, quæ aduersantur naturæ contractus, vt si dicatur, contraho tecum, si generationem prolis euites, aliæ, quæ eidem non contrariantur, vt, si dicatur, contraho tecum, si mecum concubueris.

Côditiones aliæ suspensiuæ, & de futuro, aliæ non suspensiuæ, & de futuro, aliæ non suspensiuæ, & de præterito & de præsenti.

Aduerte secundò, alias esse conditiones suspensiuas, & de futuro, alias non suspensiuas, & de præterito, seu de præsenti; ex conditione primarum conditionum est, vt non intelligatur contractus initus, nisi illis purificatis; ex conditione secundarum est, vt contractus ipso facto teneat, si illæ insint, vel ipso iure non teneat, si non insint, vel sint repugnantes contractui. Qualescunque autem fuerint stando in foro interno animæ, standum est intentioni cõtrahentium, adeovt, si contrahens noluit inire sponsalia, nisi vel existente, vel purificata conditione adiecta, sponsalia eadem non teneant sine illa, si verò voluerit eadem tenere, etiam sine illa vtique teneant. *Hostiensis cap. fin. in fin. de condit. appos., Ioannes Andræas cap. per tuas eodem tit. n.7., Siluester verb. matrimonium 3. quæst.2., Couaruuias 4. decret. 2. part. cap. 2. §. 2. num.4., Paludanus in 4. distinct. 29. quæst. 2. in fin.* His pro notitia suppositis sit

Conditiones generales compatiuntur cũ sponsalibus.

Assertio I. Consensus ad sponsalia cum conditionibus generalibus, quæ tacitè insunt, validus est, & compatitur cum eodem contractu, *Sanchez de matrimonio lib.5.disp. 1. nu.6., Tiraquel in l. si vnquam verb. donatione largitus num.307.C.de reuocand.donat., Hypolit.Rimin.in §.item nobis num.66.instit. per quas personas, Glosa in l. videri, C. de sentent., & interloc., Pontius lib.3. c.2.nu.4.* 2

Hæc assertio expresè habetur *ex l. cum quid, ff.si cert.petatur, & l. conditiones, quæ extrinsecus, ff. de condit., & demonst.l.3.ff.de legat. 1., & c.significasti de elect.*, atque ea ratione euinci potest, quia huiusmodi conditiones æquè afficiunt contractum, siue exprimantur, siue non exprimantur, sed, si non exprimantur consensus validus est, & sponsalia tenent, ergo etiam, si exprimantur. Maior facilè ex eo liquet, quia quod tacitè inest semper inest, & expressio nihil aliud importat super inexistentiam in hac suppositione, quam manifestationem eiusdem inexistentiæ; Neque ijs, quę hic dicuntur, obesse potest textus *in l.actus legitimi 77.ff.de reg.iuris, & regula actus legitimi eod.tit.in 6.*, vbi dicitur actum legitimum, nec recipere conditionem, nec diem. Non, inquam, obesse possunt, quia prædicti textus loquuntur solummodò de conditionibus de futuro, & suspensiuis, non autem de conditionibus de præsenti, seu de pręterito, quę ex natura sua tacitè insunt eidem actui, cum huiusmodi conditiones, prout sunt de pręsenti, vel pręterito non pendeant à futuro rei euentu, sed de præsenti insunt, & prout ex natura sua tacitè insunt, semper insunt, etiam si non exprimantur, & sic quodamodo imitantur naturam absoluti, *Tiraquel in l. si vnquam verbo donatione largitus num.307. C.de reuoc.donat., Hypolitus Riminal.in §.item nobis num.66.instit., per quas personas, Pontius lib.3.c.2.num.4., Sanchez.lib.5.disp.1.num.5. vers., & hinc deducitur, Ioannes Angelus Bossius de matrim. contr. c.10.nu.11.*

Enumerantur variæ côditiones generales

Ex quibus habes primò, subsistere conditionem appositam, qua quis dicit, *contraho tecum de præsenti, si non est consanguineus, vel alio impedimento canonico non irretitaris*; tunc enim verè de pręsenti subsistunt sponsalia, si non est consanguinitàs, vel aliud impedimentum canonicum inter con- 3

contrahentes, non ſubſiſtit verò, ſi conſanguinitas adeſt, vel aliud impedimentum; & in hoc ſenſu, quantumuis conſenſus videatur præberi ſub conditione, nihilominus in re eſt cõſenſus abſolutus, quandoquidem illa conditio tacitè ineſt ipſi contractui, cum ea excluſa contractus ex genere ſuo non ſubſiſteret, ſicque non ſuſpendit conſenſum, nam, ſi non adſit impedimentum, ipſo iure conſtituuntur ſponſalia, ſi adſit ipſo iure ſunt irrita, ac ſi conſenſus non fuiſſet præſtitus.

Alia conditio generalis.

Habes ſecundò, ſubſiſtere conſenſum conceptum ſub hac conditione. Contraho tecum, ſi nulla lex poſitiua, vel naturalis obſiſtat huic contractui, tunc etenim conditio illa per verba de præſenti adiecta, nec ſuſpendit actum, nec illum vitiat; ſi etenim nulla lex obſiſtat, ipſo iure intelliguntur ſponſalia, ſi verò ſit lex obſiſtens, ex defectu conſenſus ſunt ipſo iure irrita, ac perindè, ſi conſenſus non eſſet præſtitus.

Cõditiones, ſi Deo, vel Eccleſiæ placuerit

Hic oritur difficultas, an, ſi contrahantur ſponſalia ſub hac conditione, ſi Deo placuerit, vel ſi Eccleſiæ placuerit, intelligantur contracta ſub cõditione generali, quæ nec contractum ſuſpendat, nec vitiet, ſicuti nec ſuſpendunt, nec vitiant præallegatæ conditiones. Gloſa indefinitè *in cap. vnico in fin. de ſponſal. in 6., & ibi Ioannes Monachus nu. 3., Abbas in c. ſignific. de elect. in 6.*, ſuſtinent per huiuſmodi conditiones ſuſpendi, ſeu vitiari contractum. Alij verò ſuſtinent non ſuſpendi, nec vitiari, quandoquidem huiuſmodi conditiones ſunt generales, & tacitè inſunt *Archidiaconus cap. vnico de ſponſal. in 6., Henricus c. fin nu. 1., & 2. de condit. appoſitis, Sotus in 4. diſt. 29. qu. 2. art. 1. verſ. ante ſecundam, D. Antoninus 3. p. tit. 1. c. 15. §. 5. verſ. primo enim quædam ſunt, & alij*. Sentiunt tamen in ordine ad conditionem, *ſi Eccleſiæ placuerit*, huiuſmodi ſponſalia eſſe conditionalia, ſicque per illam conditionem ſuſpendi conſenſum, quoadvſque conſtet, Eccleſiam approbare conſideratis, quæ ſunt conſideranda *Antonius Cuccus lib. 3. inſtit. maior. tit. 10. n. 49., Sanchez de matrimon. lib. 5. diſp. 1. nu. 12.* In ordine verò ad conditionem, *ſi Deo placuerit*, ſentiendum eſt conſenſum non ſuſpendi, & ſponſalia non eſſe conditionalia DD. præallegati pro ſecunda opinione, & vlterius *Alexander de Neuo c. ad audientiam de ſponſal. nu. 15., Roſella verb. matrimonium 5. num. 1., Tabiena eod. verb. 2. q. 12. n. 12., Brunellus de ſponſal. concl. 33. n. 1., Bartholomæus de Ledeſma dub. 25. de matrim. paulò poſt princip.* Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia, quando dicitur, *ſi Eccleſiæ placuerit*, intelligi debet de approbatione poſitiua Eccleſiæ facta poſt diligentem diſcuſſionem, non enim alia ratione poteſt approbare, cum ſuppoſitis debitis conditionibus non habeat diſſentiri, vndè illa conditio non eſt generalis, nec tacitè ineſt. Ratio ſecundæ partis ex eo deducitur, quia huiuſmodi conditio ex genere ſuo generalis eſt, & tacitè ineſt, cum nullus actus iniri poſſit, niſi beneplacito Dei interueniente, cum ſine ipſo nihil fieri poſſit.

Sẽtentia aſſerens conſtituere ſponſalia conditionalia.

4 Sẽtentia negans.

Hæc, quæ hactenus dicta ſunt de conditione, quæ generalitèr, & tacitè ineſt, intelligenda ſunt in eo ſenſu, quo non ſuſpendant actum, non in eo, quo non poſſint adijci. Nunc examinanda ſunt alia in ordine ad conditiones.

5 Spõſalia ſub conditione honeſta de præſenti ſunt valida.

Aſſertio II. Si ſponſalia ſunt contracta, adiecta conditione honeſta contingenti, vel de præterito, vel de præſenti, ſtatim valida ſunt ſtante conditione, ſecus inualida, *D. Thomas in 4. diſt. 29. qu. vnica art. 3. quæſtiuncula 5., Nauarrus in manual. cap. 22. n. 62. verſ. tertium, Gutierez de matrim. c. 81. num. 1., Rebellus de obligat. iuſt. part. 2. lib. 2. n. 40., Sanchez lib. 5. de matrim. diſp. 6. nu. 1., Baſilius Pontius lib. 3. cap. 1. num. 5., Ioannes Angelus Boſſius de matrim. contract. cap. 10. n. 24., Paulus Layman. lib. 5. tract. 10. part. 2. c. 7., Hurtadus de matrim. diſp. 7. difficult. 2. num. 8.*

Colligitur ex *l. inſtitutio talis 10. ff. de condit. inſtit. l. cum ad præſens, ff. ſi cert. pet., & §. conditiones inſtit. de verb. oblig.*, & vlterius ratione ſic euincitur, quia nihil deeſt quominus talis contractus ſponſalium non debeat ſubſiſtere, ſi conditio appoſita reuera adſit, & non debeat eſſe irritus, ſi conditio non adſit, quandoquidem adeſt perfectus conſenſus mutuus de præſenti, & conditio illa de præſenti, vel de præterito, non ſuſpendat actum, cum purificetur de facto, ergo non eſt, cur illa ſponſalia, non debeant ſubſiſtere. Dixi, *ſtatim*, quia, quantumuis contrahentes ignorent conditionem illam de facto exiſtere, vel extitiſſe de præterito, adhuc obligantur, quod euincitur ex textu *in d. §. conditiones inſtit. de verb obligat.*, vbi expreſse ſic legitur, *quod quæ per rerum naturam ſunt certa, non morantur obligationem, licet apud nos ſint incerta.*

Cõditio de præterito non ſuſpendit actum.

Quod verò non extante conditione ſint inualida, ex eo euincitur, quia conſenſus non intelligitur exhibitus, niſi ſub illa conditione, ergo non poſita illa conditione, ſeu non exiſtente, ſuſpenditur, ac perindè eſt, ac ſi non fuerit poſitus., ſine conſenſu autem non intelliguntur poſita, & valida ſponſalia.

6 Sunt cõditionalia, & ſuſpenduntur.

Aſſertio III. Si ſponſalia ſint contracta, addita conditione honeſta, & poſſibili de futuro, intelliguntur merè conditionalia, nec ſunt valida, niſi eueniente conditione. *Cuccus lib. 5. inſt. maior. tit. 11. num. 53., Auguſtinus Barboſa collect. tom. 2. collect. ad c. ſuper eo de condit. appoſ. n. 2., Nauarrus cap. 22. num. 62., Silueſter verb. matrimonium 3. n. 1., Camillus Boſellus tom. 3. deciſ. tit. 1. nu. 529. & ſeqq.*

& seqq., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. cap. 10. nu. 32., Sanchez de matrim. lib. 5. disp. 6. num. 2.

Colligitur ex textu *in cap. super eo, & c. de illis de condit. appos.*, & vlterius ratione sic euincitur, quia consensus non operatur, nisi secundum intentionem cõtrahentium, & limitatur ad normam conditionum, & pactorum, quæ per eosdem apponuntur; vnde si consensus absolutè ponitur, obligat absolutè, si in diem, obligat dumtaxat ad diem, si conditionatè, nonnisi purificata conditione, quandoquidem, sicuti contrahentes possunt apponere consensum, & non apponere, ita possunt apponere tali, vel tali modo, ergo, cum obligatio vim sumat à consensu, nonnisi secundum modum consensus potest esse, & oriri, sicque, cum consensus sit sub conditione, obligare non poterit, nisi purificata conditione.

Cõsensus limitatur ad normam cõsentientis

7 Aduertendum tamen est, quod ad hoc, vt conditio possibilis, & honesta de futuro suspendat contractum vsque ad conditionis euentum, requiritur, quod sit apposita in celebratione eiusdem contractus, non autem ex interuallo, nisi vterque contrahens consentiat postea in illam conditionem. Ratio ea esse potest, quod, quando contractus est positus per absolutum consensum ex vtraque parte, non est amplius in potestate alterius ex contrahentibus, altero inuito, ipsum suspendere *argum. l. perfecta donatio, C. de donat., quæ sub modo*; & in hoc est discrimen inter sponsalia, aliasq; stipulationes, & inter matrimonium; nam illa, seu illæ, cum possint mutuo consensu dissolui, etiam postquam completa sunt in suo esse positiuo, admittere possunt conditionem etiam de futuro, interueniente vtriusque consensu, matrimonium verò iam completum, cum etiam mutuo accedente consensu nequeat dissolui, neque etiam potest admittere conditionem *Filliucius tom. 1. tract. 10. c. 4. n. 143., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. dict. cap. 10. num. 33., Sanchez de matrim. d. lib. 5. disp. 6. num. 4.*

Debet esse apposita in celebratione cõtractus

8 Limitant hic aliqui assertionem, vt procedat solummodò, quando, conditio refertur in alterius arbitrium, vt si dicas, *contraho tecum, si pater tuus consenserit*, non verò si referatur in alterum contrahentem, vt si dicatur *contraho tecum, si tantam dotem habueris*, hocque non solum docent, quia præcisè respiciat conditionem dependentem ab alio; sed etiam, quia prima conditio respicit substantiam consensus, secunda verò dumtaxat qualitatem. Sed hæc limitatio absolutè non arridet, hancque reijciunt *Hostiensis in summa tit. de condit. appos. num. 12. vers. si conditio honesta, Diuus Antoninus 3. part. tit. 1. cap. 19. §. 5. vers. 4. est conditio, Sotus in 4. dist. 29. quæst. 2. art. 2. concl. 3., Alexander Carrerius lib. 4. de sponsal. cap. 6., Ludouicus Lopez secunda part. instruct. tit. de matrim. c. 43. in fin.* Ratio ea esse potest, quia siue conditio referatur ad vnum, siue ad alterum à contrahentibus, semper afficit consensum contrahentium, qui limitatur ad normam talis conditionis; cum igitur contrahentes præstent eum consensum sub tali conditione, & non aliter, hinc est, quod illa conditione non posita, consensus propriè non fit, adeoque &c. Quamuis autem talis conditio suspendat consensum vsque ad implementum conditionis, non propterea sequitur, quod ante tale implementum contrahentes possint à contractu recedere, quandoquidem oritur obligatio in spem, seu in euentum conditionis, sed vterque debet expectare, vsque ad eiusdem conditionis euentum *l. potior, & l. qui balneum, ff. qui pot. in pign. habeant, Glossa, Panormitanus, & alij in cap. super eo de condit. appos., Basilius Pontius l. b. 3. c. 13. n. 19.*

Verificatur, quãuis conditio referatur in alterũ.

Sed quoniam incidit sermo de illa conditione *Contraho tecum, si patri tuo placuerit*, placet eandem secundum varias distinctiones, ampliationes, & restrictiones in præsenti ex professo examinare. Pro quo scias, huiusmodi conditionem posse apponi, ita vt respiciat consensum, seu approbationem patris de præsenti, quatenus reddat hunc sensum, *Contraho tecum, si patri tuo placeat*, vel vt respiciat consensum, & approbationem patris de præterito, ita vt reddat hunc sensum, *Contraho, si patri tuo placuit, seu placuerit*, sumpto illo termino, *placuerit*, pro tempore præterito, vel vt respiciat consensum, & approbationem de futuro, quatenus reddat hunc sensum, *Contraho, si patri placebit, seu placuerit*, sumpto ly, *placuerit*, pro tempore futuro. Rursus, si dictum fuerit, *Contraho tecum, si patri tuo placuerit*, non constante de voluntate relata, vel ad tempus præteritum, vel futurum, cum illud verbum *placuerit*, aptum sit ad vtrumque significandum, an præsumendum sit pro tempore præterito, vel futuro, discutietur. Rursus, vel illa conditio, *si patri placeat, vel placuerit*, intelligi potest apposita viuente patre, vel eodem defuncto, & si ipso defuncto, vel intelligi possunt contrahentes conscij de tali obitu, vel ignorantes. Tandem in tali conditione, vel potest intelligi pater consensisse, seu approbasse, & postea dissensisse, aut præcisè tacuisse, nec consentiendo, nec dissentiendo. Quibus pro notitia suppositis.

Variæ rationes dubitãdi circa illã conditionem, si Patri tuo placuerit

Dico primò, conditio honesta, & possibilis de præsenti apposita, *si patri tuo placeat* non suspendit, nec vitiat contractum sponsalium, si verè adsit, quantumuis ignoretur à contrahentibus, *Sotus in 4. dist. 29. qu. 2. art. 1. vers. sit ergo secunda conclusio, Corduba in summa qu. 46., Sanchez de matrim. lib. 5. disp. 7. n. 1., Ludouicus Lopez* 9

9 Cõditio, si Patri tuo placeat non suspendit

2. part.

2. part. instit. maiorum de matrim. cap. 42. Ratio ex eo deducitur, quia secundum intentionem contrahentium de facto habetur perfectus, & completus consensus requisitus ad validitatem eorundem, conditio etenim, quæ fuit apposita, intelligitur purificata, & per consequens de præsenti consensus sit absolutus; nec ignorantia contrahentium de approbatione patris potest obsistere validitati, quandoquidem contrahentes intendunt absolutè contrahere, nisi sit per patris displicentiam, ergo, si reuera pater consentiat, & approbet, quantumuis consensus, & approbatio ignoretur à contrahentibus, non erit quid deficiens eorum intentioni.

10 Extante placito Patris tenent, quamuis postea dissentiat. Si verò supponas, quod tempore celebrationis contractus intercesserit placitum patris, qui tamen ab approbatione paulò post per dissensum recesserit, tunc absolutè dicendum sentio, sponsalia tenere, nec infici per posteriorem dissensum, *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. cap. 10. n. 61., Bartholomæus de Ledesma de matrim. dub. 25. post secundam conclus., Sanchez de matrim. lib 5. disp. 7. n. 5.* Ratio est, quia supposita approbatione, seu consensu patris iam intelligitur contractus vndequaque completus; a contractu autem semel perfectè completo fas non est recedere, nec ex subsequentibus potest prouenire nullitas.

11 Dissentiente Patre nõ tenent, quãtumuis postea assentiatur. Si verò supponas, quod tempore celebrationis contractus sub tali conditione, non fuerit placitum patris, sed potius dissensus, & quod paulò post consensus, seu approbatio eiusdem patris accesserit, tunc etiam arbitrandum est, sponsalia non teneri, nec reualidari, nisi nouo contrahentium accedente consensu, *Sotus in 4. dist. 29. qu. 2. art. 1., Ludouicus Lopez secunda part. instruct. tit. de matrimonio cap. 42., Bartholomæus à Ledesma de matrim. dub. 25. post secundam conclus., Sanchez de matrimon. lib. 5. disp. 7. nu. 5., Ioannes Angelus Bossius de matrimonij contr. dict. cap. 10. n. 61.* Ratio ex eo deducitur, quia pro tempore, pro quo apposita est conditio, ea non purificatur, quia potius absolutè deficit, ergo iam defectu illius conditionis non purificatæ, seu non existentis contractus erit nullus, ergo non potest reuiuescere, nisi nouo vtriusque contrahentis consensu accedente; Neque obesse potest, si asseratur, quod, cum contrahentium consensus non fuerit reuocatus immediatè per eosdem, intelligatur adhuc moralitèr, seu virtualitèr perseuerare, sicque, quantumuis Pater pro tempore celebrationis contractus non annuerit, intelligatur tamen annuere intra tempus, quo contrahentium consensus perseuerat, sicque sufficientèr videtur purificata conditio, quæ habere videtur tractum quendam successiuum, scilicet quandiu contrahentes suam voluntatem ante mutationem voluntatis patris non reuocarint *Nauarrus in summa c. 22. num. 63., Tabiena verb. matrimonium 2. quæst. 11., Alexander de Neuo c. super eo de condit. apposit., Hurtadus de matrim. disp. 7. diffic. 5.* Non, inquam obesse potest, quia ad summum ille tractus successiuus, de quo dicitur in instantia, dicit, quod pater possit ad aliquod tempus differre assensum, vt possit maturè deliberare, hocque arbitrio viri prudentis, prout considerauit *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. d. c. 10. num. 62.*, non autem, quod posito semel dissensu possit validè mutare voluntatem, & dissensum in consensum, & approbationem conuertere; posito enim semel dissensu contractus ex conditionis appositæ defectu dissoluitur, sicque sine nouo contrahentium consensu nequit constitui.

Dico secundò, etiam conditio de præterito apposita, si fuerit honesta, vt si dicatur, *si Patri tuo placuerit*, nec suspendit, nec vitiat actum, si verè fuerit talis conditio. 12 Conditio huiusmodi de prœterito nõ suspẽdit, si verè extitit. *Sanchez de matrim. dict. lib. 5. disp. 7. num. 2. vers. prima conclusio*; atque hoc dictum iisdem innititur fundamentis, quibus præcedens; existente etenim approbatione præterita patris nihil est requisitum, quod deficiat ad validitatem contractus. Hic disputant DD., an ad hoc, vt intelligatur purificata sufficientèr illa conditio de prœterito, requiratur, quod fuerit de præterito actualis approbatio, an verò sufficiat, quod præcesserit virtute. Probabilius existimo, sufficere præcessisse approbationem virtute, 13 Etiam si extiterit solũ virtute. *Sotus in 4. dist. 29. qu. 2. art. 1., Sanchez de matrim. dict. lib. 5. disp. 7. n. 4.* Ratio est, quia regularitèr illa conditio apposita respicit non displicentiam patris de illo contractu; quando autem est approbatio virtute, non est displicentia, atque huius non displicentiæ, seu approbationis virtualis de præterito signum manifestum est, si pater postea interrogatus respondeat approbando contractum.

Dico tertiò, conditio honesta, & possibilis de futuro apposita, vt *si Pater tuo placebit, vel placuerit*, sumendo ly, placuerit pro tempore futuro modi subiunctiui suspendit vtique contractum vsque ad conditionis euentum. 14 Conditio huiusmodi de futuro suspendit. Clarè liquet ex iis, quæ suprà dicta sunt, quandoquidem hœc conditio non est generalis, nec ex genere suo tacitè inest. Quid verò sentiendum sit, si primò Patri displicuerit contractus, & postea placuerit, vel è contra primo placuerit, & postea perseuerante moralitèr consensu contrahentium displicuerit, collige ex iis, quæ dicta sunt *sub hac eadem assert. dict. 1. vers. si verò supponas*, hicque proportione seruata applica cum solo discrimine temporis præteriti, & futuri.

15 Dico quartò, conditio honesta, & possibilis concepta sub his terminis. *Si Patri*

In dubio refertur ad tempus futurum.

tuo placuerit, non constante, an referatur vel ad tempus futurum, vel ad præteritum, præsumptiuè intelligenda est de tempore futuro, *Ludouicus Lopez 2. part. instruct. de matrim. cap. 42., Sanchez de matrim. lib. 5. disput. 7. num. 1., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. cap. 10. num. 55.* Ratio ex eo desumitur, quia, quantumuis illud verbum, *placuerit*, aptum sit, vel ad significandum tempus præteritum, vel futurum, secundum tamen communem modum, quo vsurpatur a contrahentibus, accipitur pro approbatione de futuro. Hæc intellige procedere, quando verba nudè sumuntur; si etenim ex coniecturis, alijsque adminiculis dignoscatur mens contrahentium relata ad tempus præteritum, procul dubio de eodem intelligenda est, in qua hypothesi, si pater de præterito quandoque consenserit, quandocunq; dissenserit, conditio referri debet ad posteriorem voluntatem eiusdem patris, adeo vt, si vltimo dissenserit, contractus non teneat, si verò consenserit, absolutè teneat. *Sanchez de matrim. dict. lib. 5. disput. 7. num. 6.* Ratio ea esse potest, quia voluntas posterior patris derogat intentioni priori contrariæ, & contrahentes ipsi per eam conditionem appositam præsumuntur intendere non displicentiam patris, pro quo magis attenditur actus posterior eiusdem.

16 Si patri placuerit, & displicuerit de preterito conditio refertur ad posteriorē voluntatem

17 Nec assentiente, nec dissentiente patre præsumitur pro approbatione.

Dico quintò, si contracta fuerint sub hac conditione sponsalia. *Contraho tecum, si pater tuus consenserit de futuro*, & pater nec assensum præstiterit, nec dissensum, sed præcisè tacuerit, sufficientèr præsumitur per taciturnitatem purificata conditio, & sponsalia absolutè subsistere, *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 10. n. 63., Sanchez de matrimon. lib. 5. disp. 7. num. 12., Ancharanus c. per tuas n. 2. de condit. apposit., Siluester verb. matrimonium 3. qu. 4. dicto 4., Vera Crux 1. part. speculi art. 19. §. quidquid dicat, & alij apud eundem, Sanchez loco cit.* Ratio huius dicti ex eo desumi potest, quod suprà dicebamus, quia scilicet contrahentes apponentes illam conditionem intendunt præcisè auertere displicentiam patris, ab eiusque contradictione deflectere; sed non potest esse talis displicentia, nec contradictio, vbi pater, cum nouerit contractum, positiuè non dissentit, nec ponit actus, ex quibus coniectari valeat displicentia, sed præcisè tacet; nam, si dissentiret, vel expresse poneret dissensum, vel actus, quibus ille posset dignosci, ergo &c. Neq; in hoc audiendi sunt aliqui asserentes, conditionem huiusmodi debere adimpleri in specifica forma per textum *in l. qui hæredi, §. 1. l. Meuius, ff. de conditionibus, & demonst.*, non adimpletur autem in specifica forma, quando interuenit præcisè taciturnitas, per quam nec assensus, nec dissensus constituitur per textum *in reg. qui tacet de reg. iur. in 6.* præcipuè cum consensus approbatiuus ad factum pertineat, quod certè non præsumitur, nisi probetur per textum *in cap. cum in iure de offic. deleg.* Non, inquam, audiendi sunt, quia forma specifica desumenda est secundum intentionem contrahentium, qui, cum aliud non intendant, nisi auertere displicentiam patris, videntur sufficientèr adimpleuisse secundum eandem formam specificam ex eo, quod per taciturnitatem nouerint contractum patri non displicere, cum eidem non contradicat, & licet taciturnitas ex genere suo nec assensum, nec dissensum inferat, infert tamen patrem non contradicere, quod satis est ad rem præsentem.

Dico sextò, si illa conditio fuerit apposita de futuro. *Si patri tuo placebit, vel placuerit*, & pater in celebratione contractus fuerit mortuus, tenent absolutè sponsalia, siue ipsi contrahentes pro eo tempore fuerint conscij de obitu patris, siue ignari. *Calderinus in cap. super eo de condition. appos., Henriquez lib. 11. c. 12. n. 5. lit. D. in glos., Sanchez de matrim. d. lib. 5. disp. 7. n. 19., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 10. n. 65., & 66.* Ratio in vniuersum esse potest, quia contrahentes per illius conditionis appositionem intendunt solummodò auertere displicentiam, & contradictionem patris, cæterum absolutè contrahere; eo autem ipso, quod pater obijerit, nec potest esse talis displicentia, nec contradictio; Neque existimandum est, per talem conditionem indicari contrahentes non velle de præsenti contrahere, nisi cum dependentia ab arbitrio, & consensu patris; Non, inquam, existimandum est, quia consensum dum præstant contrahentes sub illa conditione, vel supponuntur conscij de obitu patris, vel ignari; si primum dicatur; illa conditio apposita est impossibilis, adeoque habetur pro non adiecta, *Ioannes Andræas in addit. ad Specul. tit. de condit. appos. in princip. num. 5. vers., quod non, Petrus de Ledesma de matrim. quæst. 47. art. 5. dub. 7. principali, §. circa ea, quæ dicta sunt, Siluester verb. matrimonium 3. qu. 4. dict. 2.*, sicque sponsalia remanent in suo puro esse, *Sanchez loc. cit. nu. 19.*, si autem inquiras, cur potius hæc conditio impossibilis habeatur pro non adiecta, quam vitiet contractum, videbimus in subsequentibus; si secundum dicatur, cum contrahentes solum velint contractum non displicere patri, vtique habent intentum, quandoquidem patri defuncto ille contractus nequit displicere.

18 Si pater fuerit mortuus tenent spōsalia.

Conditio illa vtpotè impossibilis habetur pro non adiecta.

Circa hanc conditionem honestam, & possibilem de futuro, de qua actum est in asser-

assertione, & in contentis sub ea, contingit in præsenti nonnulla dubia excutere, & primò, an ante huiusmodi conditionis euentum possit validè consensus reuocari. Secundò, an quando post sponsalia conditionata cum vna contracta sub conditione honesta, & possibili, alia sponsalia sub simili conditione contrahuntur, quorum conditiones, vel simul purificantur, vel prius conditio posteriorum sponsalium, quam illa priorum, an, inquam, præferri debeant sponsalia priora, an verò posteriora. Ad primum asserendum est; probabilius esse, non posse validè reuocari, nisi intercedente legitima causa, quia, quantumuis ante conditionis euentum nō videatur contractus purus, & completus, est tamen obligatorius purè quoad obligationem expectandi eiusdem conditionis implementum per ea, quæ infrà dicentur. Hocque euincitur *ex l. qui potior, & l. aui balneum, ff. qui potiores in pign. habeant, & l. quod si pendente, ff. de peric., & commod. rei vendita.* Ad secundum asserendum est, iuxtà diuersos sensus, & acceptiones propositum dubium dirimendum esse, vel etenim, qui cum duabus successiuè contraxit sponsalia, posteriora contraxit quasi implicitè conditionatè, non ea præcisa conditione, quæ adiecta est eisdem sponsalibus posterioribus, sed alia implicitè adiecta, si scilicet contingat priora dissolui per non implementum conditionis, sub qua contracta sunt, vel contraxit posteriora alia nec implicitè, nec explicitè concepta conditione relatiuè ad priora sponsalia, sed dumtaxat sub ea conditione, quæ adiecta est eisdem posterioribus sponsalibus; Si primo modo res se habeat, certum est, quod siue conditiones vtriusque contractus simul purificentur, siue successiuè, ita vt prius adimpleatur illa posteriorum sponsalium, quam priorum, præualere debeant priora sponsalia cum exclusione posteriorum, dummodò conditio priorum postea purificetur. *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. cap. 10. num. 46.* Ratio autem ea est, quia posteriora spōsalia nullam vim habere possunt, nisi in suppositione, quod priora per non implementum conditionis dissoluantur, ergo, si conditio priorum adimpleatur, nullam prorsus vim habere poterunt, sed absolute euanescunt; nec obstare potest, quod posteriora prius consequantur conditionis appositæ purificationem; Non, inquam, obstare potest, quia posteriora non solum affecta intelliguntur illa conditione, sub qua ipsa contracta sunt, sed etiam alia, si scilicet priora per non adimplementum conditionis eisdem adiectæ dissoluantur, quæ conditio, cum adhuc vigeat, suspendit posteriora, vsquequo deficiat conditio priorum, adeovt nequeat adimpleri, vel tempore præfinito non adimpleatur. Si secundò modo res se habeat, *Sanchez, qui lib. 1. de sponsal. disp. 49. & 50. per totum*, docuerat per posteriora sponsalia priora non dirimi, quantumuis posteriora fuerint iuramento firmata, modo *lib. 5. disput. 8. num.* 18. docet, quod, si sponsalia tàm priora, quàm posteriora fuerint inita sub conditione, & conditiones vtriusque, vel æquè primo purificentur, vel prius illa posteriorum, quam priorum, nullo modo priora sponsalia subsistant, ea potissimum innixus ratione, quia priora sponsalia, vtpotè conditionalia, sunt imperfecta, donec compleatur conditio, adeoque liberum est contrahentibus ante eiusdem adimplementum recedere, saltem quantum sufficit ad rationem sponsalium, licet ratione promissionis teneantur expectare adimplementum conditionis priorū, eademque adimplere. Nihilominus probabilius existimo, eueniente conditione priorum sponsalium ea esse adimplenda, siue æquè primo talis conditio euenerit cum conditione posteriorum, siue successiuè ad illam. *Petrus de Ledesma de matr. q. 47. art. 5. dub. 1. post septimum dubium principale concl. 1., & 2., Coninchus de matrim. disp. 29. num. 20., Basilius Pontius lib. 3. c. 13. num. 21.*, hocque etiam probabilius existimat *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. cap. 10. num. 46.* Ratio ex eo deduci potest, quia posteriora sponsalia nullo modo tenent, nec obligant, quandoquidem sunt promissiones de re, quæ non potest sine peccato adimpleri, non enim stantibus prioribus sponsalibus, quantumuis initis sub conditione, dummodò illa fuerit honesta, & possibilis, possunt posteriora habere aliquam vim, cum recessus à primis, vigente adhuc conditione sit illicitus, vt statuit etiam idem Sanchez pluribus in locis, sicque promissio de secundis adimpleri nequit sine læsione priorum, adeoque sine peccato; promissio autem, quæ adimpleri nequit sine peccato, non est obligatoria, sed omnino irrita, per ea, quæ superius dicta sunt, & liquet *ex reg. non est obligatorium de reg. iur. in 6., & c. cum contingat de iure iur.*, hocque idem statuit idem *Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 50. n. 2.* Nec obesse potest, quod contractus sub conditione eadem adhuc non purificata non sit perfectus, & completus; Non, inquam, obesse potest, quia, quantumuis non sit completus in ratione propria, & formali sponsalium, est tamen completus, & purus in ratione obligandi ad expectandum conditionis implementum, qua posita immediatè postea complentur eadem sponsalia. Deindè, si per illa posteriora sponsalia, quantumuis concepta sub conditione, eadem eueniente dissoluerentur priora item concepta sub conditione; possent

Nónullæ rationes dubitādi circa has conditiones.

19 Non potest reuocari.

20 Priora præualent, si posteriora fuissēt inita sub duplici cōditione

21 Priora preualere debent, quātumuis eorū conditio posterius eueniat.

Variæ probationes asserti

possent sponsalia dissolui vnius dumtaxat accedente consensu, altero dissentiente, quandoquidem posset, qui non vult permanere in sponsalibus initis sub conditione, non purificata eadem conditione cum alia contrahere sub alia conditione, quæ citius posset purificari, sicque altero dissentiente, & inuito priora dissoluere. Tandem, si per posteriora sponsalia, quorum primò purificatur conditio, dissoluerentur priora in ratione sponsalium, vt sentit *Sanchez loc. cit.*, non video etiam, cur non dissoluerentur in ratione promissionis, cum etiam hæc dependeat a consensu, vel si non dissoluuntur in ratione promissionis, non video, cur dissolui debeant in ratione sponsalium.

22 Conditio necessario euentura non suspendit

Assertio IV. Conditio extrinseca necessariò euentura adiecta sponsalibus non reddit eadem conditionalia, nec suspendit consensum; dummodò ab ipsis contrahentibus cognoscatur, vt necessariò euentura, vt si dicatur, *contraho tecum sponsalia, si cras sol oriatur, & alter repromittat*, *D. Thomas in 4. dist. 29. quæst. unica, & in addit. quæst. 47. art. 5., Siluester verb. matrim. 3. nu. 2., Hurtadus disp. 7. diff. 6., Augustinus Barbosa collect. ad c. per tuas de condit. appos. n. 5. tom. 2., Nauarrus in summa c. 22. n. 67.*, hæcque assertio est communitèr recepta aduersus *Glosam in cap. per tuas de condit. apposit. verb. præsumendum*, asserentem conditionem de futuro necessariam habere effectum suspensiuum vsque ad conditionis consummationem, quia non est perfecta, nisi post aduentum diei per textum *in l. hæres meus in princip., ff. de condit., & demonst.*

Probatur assertio varijs iuribus, & primo, *ex l. si pupillus, §. qui sub conditione, ff. de nouat.* secundo *ex l. impossibilis, ff. de verb. oblig., & §. impossibilis instit. de inutil. stip.* Vlteriùs ratione D. Thomæ sic euincitur, quia conditio secundum se præsens in suo esse actuali, & conditio determinata in sua causa naturali, quæ iuxtà cursum eiusdem causæ naturalis non potest non sequi, paria sunt, sibique æquiualent quoad effectum intentum à contrahentibus, quandoquidem cum impossibile sit illam non adimpleri, habetur pro iam adimpleta, sed sponsalia concepta sub conditione de facto existente non sunt conditionalia, nec suspenduntur, ergo &c.

Illa conditio habetur ac si esset præsens.

23 Suspedit, si non cognoscatur, vt necessario euentura.

Dixi, *dummodò ab ipsis contrahentibus dignoscantur, vt necessariò euentura*, quia si cōtrahentes non dignoscerent necessitatem in eadem, quoad eorum intentionem esset contingens, & per consequens quoad ipsos esset contractus merè conditionalis, qui ex genere suo suspenditur vsque ad conditiones effectum, *Henriquez lib. 11. de matrimonio c. 12. n. 4., Petrus de Ledesma de matrim. 943. art. 5. dub. 2.* Neque ijs, quæ hic dicuntur, obesse possunt ea, quæ suprà dicta sunt, quod scilicet quando adijcitur sponsalibus conditio honesta, & possibilis, vel de præsenti, vel de præterito, vt v. gr. si dicatur. *Si Patri placeat, vel placuerit*, & re vera patri nunc placeat, vel verè placuerit, subsistant de facto sponsalia, nec suspenduntur, quantumuis contrahentes de placito patris fuerint ignorantes, ergo etiam, quantumuis contrahentes fuerint ignorantes de necessitate conditionis iuxtà cursum causarum naturalium necessariò euenturæ, contractus ipse non euadet conditionalis, nec suspendetur; si enim ignorantia conditionis iam purificatæ non suspendit, cur debet suspendere ignorantia conditionis de necessitate purificandæ? Ad quæ confirmanda etiam adduci potest textus *in §. conditiones instit. de verb. oblig.*, vbi sic loquitur, *quando enim per rerum naturam certa sunt, nō morantur obligationem, quantumuis nobis incerta sint*; Non inquam, obesse possunt, quia, vt benè notat *Paludanus in 4. dist. 29. qu. 2. art. 5. concl. 3. nu. 31. ad fin., & cum eo Sanchez lib. 1. de matrimonio disp. 2. num. 4. in fin., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contractu cap. 10. n. 278.* ea, quæ dicta fuerunt in præcedentibus, & dicuntur in dicto textu, *§. conditiones instit. de verb. obligat.* procedunt solummodò de conditionibus de præterito, & præsenti veris, ea autem, quæ hic dicuntur procedunt solummodò de conditione de futuro purificanda, quæque à contrahentibus non cognoscitur, vt necessariò euentura. Si autem inquiras, cur ignorantia conditionis, quæ iam existit, vel extitit, non suspendat, nec consensum, nec contractum reddat conditionalem, ignorantia verò necessitatis conditionis appositæ suspendat, reddatq; conditionalem contractum; Statim respondebo, id ex eo prouenire, quia in primo casu de conditione præsenti, vel præterita, iam res est completa, nec aliud intendunt contrahentes per illius appositionem, nisi quod illa conditio verè, & realitèr existat secundum se, nec eorum ignorantia aliquid demit de illius existentia; in secundo verò casu de conditione futura secundum se necessaria, licet in conceptu contrahentium contingenti conditio non intelligitur verè, & realitèr purificata, & contrahentes intendunt illius purificationem tanquam complementum intentionis, &, cum contractus conditionalis regulari debeat secundum intentionem contrahentium, & apponentium conditionem, ipsique contrahentes arbitrentur eandem esse contingentem, hinc est, quod ad normam contingentium, & honestarum conditionum sit ille contractus dirigendus.

Aliud est loqui de cōditione de præterito, vel de præsenti, aliud de futuro.

Discrimen inter vtrasque conditiones.

Contendunt hic aliqui, an ea, quæ hactenus dicta sunt in hac assertione, procedant

dant dumtaxat de conditione ex neceſſitate euentura iuxta curſum naturæ, vel naturalium cauſarum, an verò etiam de conditione neceſſaria tantum ex ſuppoſitione, & ſecundum ſe contingente, euentura tamen ex diſpoſitione diuina, vt ſi dicatur *Contraho tecum ſponſalia, ſi Antichriſtus naſcatur, ſeu venerit*. Qua in difficultate *Adrianus in 4. qu. 3. de matrimonio dub. 16. ante §. ad rationes, & tot. dub. 17., Coaruuias 4. decret. 2. p. cap. 3. §. 2. num. 11.* exiſtimant per eam conditionem neceſſariam tantum ex ſuppoſitione, & ex natura ſua contingente reddi contractum conditionalem, ipſumque ſuſpendi ad conditionis euentũ, cum talis conditio non ſit præſens in ſuis cauſis, ſicuti in eiſdem eſt præſens conditio, qua dicitur, *Contraho tecum, ſi cras Sol oriatur*. Nihilominus abſolutè ſentiendum eſt, per illam conditionem, nec contractum reddi conditionalem, nec ſuſpendi, *Ludouicus Lopez 2. part. inſtruct. tit. de matrimonio cap. 43. ad fin., Sanchez de matrim. lib. 5. diſp. 2. nu. 7. verſ. catera magis placent, Ioannes Angelus Boſſius de matrim. contract. c. 10. n. 279.* Ratio ex eo deducitur, quia ſtante reuelatione Spiritus Sancti per ſcripturas ita certum eſt, Antichriſtum futurum in tempore à Deo præfinito, ſicuti certum eſt Solem cras oriturum, & licet illa conditio Antichriſti futuri non ſit ità præſens in ſua cauſa, ſicuti eſt præſens in ſua conditio Solis cras naſcituri, nihilominus, & conditio Antichriſti eſt præſens infallibilitèr, tanquam in cauſa in præſcientia diuina, & de hac infallibilitate certò conſtat contrahentibus ex teſtimonio infallibili diuinarum ſcripturarum. Fortior ratio aduerſus hoc noſtrum dictum ex eo videtur poſſe deſumi, quod ſtatuunt, *Sanchez dict. lib. 5. diſput. 2. num. 5., Ioannes Angelus Boſſius d. c. 10.*, nempè conditionem illam, *ſi Sol oriatur*, eatenus non ſuſpendere contractum, quatenus reſpicit certum diem, quod, ſi diem incertum reſpiceret, vtique ſuſpenderet, vt ſi dicatur, *Contraho tecum, ſi Titius morietur*, ergo cum conditio de Antichiſto futuro, non reſpiciat certum diem, ſed incertum, vtique ſuſpendet contractum, eundemque reddet conditionalem. Sed facilè occurrere poſſum huic obiecto, ſi aſſeram, etiam in præfato caſu de conditione quoad diem incertum contractum non ſuſpendi, ſed immediatè ſortiri ſuum effectum, nec præallegati Doctores quid diuerſum ſentiunt, vt eoſdem legentibus innoteſcet, cum enim certa ſit futura moris Titij, & in ſua cauſa pręſens, vtique non habet, quo poſſit conſenſum ſuſpendere, *Sotus in 4. diſt. 29. quaſt. 2. art. 1. poſt 2. concluſ. verſ. hinc colligitur, Coaruuias 4. decret. 2. part. cap. 3. §. 2. n. 11., Ioannes Angelus Boſſius d. cap. 10. num. 276.* Neque illa conditio apponitur ad incertum diem indicandum, ſed ſolummodò ad effectum certum ſignificandum. Quamobrem ad tollendas omnes ambiguitates in hoc genere attendendum eſt, an illa conditio per contrahentes fuerit appoſita per modum conditionis neceſſarię, an verò per modum diſpoſitionis ad determinandum tempus, quo promiſſio eſt adimplenda, ſi primò modo fuerit appoſita, iam ex nunc habetur pro adimpleta, cum ſit certa, & pręſens in ſua cauſa, vndè dicere, *contraho tecum, ſi Titius morietur*, idem eſt, ac dicere, *contraho tecum, ſi Titius eſt moriturus*, quod hic, & nunc verum eſt; ſi ſecundo modo fuerit appoſita, iam tunc non eſt conditio, ſed determinatio temporis ad contrahendum, & tunc re vera conſenſus ſuſpenditur vſq; ad illud tempus præfinitum, vt ſi dicatur, *contraho tecum, ſi pater meus moriatur*, tunc etenim ſic promittens videtur ſe obligare poſt patris ſolummodò obitum, quaſi quod dicat, *Quando pater meus morietur*. Ad dignoſcendum autem, quando per modum conditionis neceſſariæ, vel per modum diſpoſitionis ad deſignandum tempus apponatur, ad circumſtantias, & pręſumptiones recurrendum eſt; ſic ſi conditio fuerit appoſita in ordine ad mortem patris eius, qui promiſit, poteſt eſſe præſumptio, quod fuerit appoſita ad deſignandum tempus, quatenus timens de futura diſplicentia, & contradictione, tempus determinat, quo eidem nequeat contractus diſplicere; ſi verò conditio fuerit appoſita in ordine ad mortem alterius extranei, cum quo nulla ſit connexio, nec timeri poſſit diſplicentia, tunc poterit eſſe præſumptio, & quidem non inefficax, quod fuerit adiectum per modum conditionis neceſſariæ, ſicque non ſuſpendet contractum. Regularitèr tamen ipſi contrahentes, dum agitur de conditione ex genere ſuo neceſſario euentura, ſpectatis cauſis naturalibus, quando alia circumſtantia contrarium non indicat, præſumendi ſunt illam apponere ad certitudinem indicandam conſenſus præſentis abſoluti, perindè ac ſi dicant, *tàm infallibilitèr, & abſolutè tecum contraho, ſicuti infallibile, & abſolutum eſt, quod cras Sol orietur, & Titius morietur*.

Limitanda tamen eſt aſſertio, ſeu conditio illa appoſita. *Contraho tecum, ſi cras ſol oriatur* ſecundum intentionem contrahentium, quatenus vel intelligere poſſunt de ortu ſolis reali, & vero, vel de ortu ſolis viſibilitèr, & apparenti ſecundum radios in terras immittendos; ſi enim intellexerint de ortu ſolis reali, & vero, tunc certum eſt conditionem illam non ſuſpendere, cum ita ſe habeat, ac ſi eſſet de præſenti, vel de præterito purificata; ſi verò intellexerint de ortu ſolis apparenti, & ſecundum radios ad nos dimiſſos, tunc certè illa conditio eſt contingens omninò, adeoque

Marginal notes:

24 Conditio ex diſpoſitione diuina neceſſario euentura non ſuſpendit.

Eſt præſens infallibilitèr in ſua cauſa, ideſt in præſentia diuina.

Conditio poteſt apponi, vel per modum conditionis neceſſariæ, vel per modũ diſpoſitionis ad determinandum tempus.

25 Suſpendit, ſi intelligatur de ortu ſolis viſibili.

que de illa illud idem erit dicendum, quod dicetur infrà de conditionibus merè contingentibus, & non pertinentibus ad substantiam sponsalium, seu matrimonij.

Ad id, quod dicebatur *ex Glosa in c. per tuas verb. præsumendum de condit. appositis, & ex l. hæres meus in princ. ff. de cond., & demonstr.* dicendum est cum *Sanchez d. lib. 5. disp. 2. num. 7. vers. ad arg. num. 1. propositum*, ea procedere, quia apponuntur non ad modum conditionis expressæ per particulam conditionalem; *Si*, sed ad modum præfinitionis temporis expressæ per particulam demonstratiuam, *cum*, adeoque tunc verè effectus legati suspenditur vsque ad aduentum temporis definiti. Alias responsiones tu ipse vide apud *Ioannem Angelum Bossium d. cap. 10. à num. 270. vsque ad num. 277.*

16 Cōditiones impertinentes possibiles tamen suspendunt. Assertio V. Si sponsalia contrahantur sub conditione impertinenti, possibili tamen, & contingenti vtique complentur eadem purificata, eademque non purificata non subsistunt. *Henricus c. fin. num. 4. de condit. apposit., Franciscus Molinus lib. 1. de ritu nupt. comp. 26. n. 66., Fillintius tract. 10. c. 1. num. 156., Sanchez de matrim. lib. 5. disp. 18. n. 3., Ioannes Angelus Bossius d. c. 10. n. 289., & alij.*

Probatur, quia huiusmodi conditiones, nec repugnant naturæ contractus secundum se, nec à iure reprobantur, ergo quia conditiones sunt respicientes euentum futurum contingentem ex genere suo habent contractum suspendere vsque ad eiusdem conditionis adimplementum, quia non repugnant naturæ contractus, nec iuris dispositioni, haberi non possunt pro non adiectis per textum *in c. super eo de condit. appos.* Antecedens quoad primam partem liquet ex ipsa natura conditionum impertinentium, quæ ex genere suo, nec conferunt ad contractum, neque eidem obsistunt; Quoad secundam etiam ex eo deducitur, quod nullum sit assignabile ius, quod easdem reprobet, & licet afferri possit textus *in c. fin. de condit. appos.*, vbi videntur reijci conditiones omnes turpes; ex eo autem, quod huiusmodi conditiones sint inutiles, nullamque afferant vtilitatem, videntur iocosè adiectæ, adeoque, cum sint quodammodo illusoriæ Sacramenti, seu contra reuerentiam eidem Sacramento debitam, censendę sunt turpes vtpotè peccaminosæ; ex hoc tamen textu nihil aduersus assertionem euincitur, quandoquidem textus solum reprobat conditiones, quæ inducunt ad peccatum, prout in simili notat *Couarruuias c. cum sibi num. 13. vers. hæc tamen de testam.* per huiusmodi autem conditionem, nec vnus, nec alter ex contrahentibus inducitur ad aliquam culpam; quinimmò, nec malum illud, quod infertur ex instantia, propriè inducitur,

Non obstat textus *in c. fin. de condit. appos.*

quia in primis hic agimus præcisè de sponsalibus, quæ secundum se Sacramenta non sunt, deindè non apponitur aduersus Sacramentum, adeoque eidem, nec iniuriam, nec irreuerentiam ingerit.

Assertio VI. Conditiones turpes, quæ non sunt contrariç substantiæ matrimonij, nec bonis eius, immò nec sponsalibus, reijciuntur, & sponsalia habentur pro puris, & absolutis. Procedit pro nunc potissimum assertio in ordine ad sponsalia, nam de matrimonio alibi suo loco dicetur, *D. Thomas in 4. dist. 27. q. 2. art. 4. in corpore, D. Bonauentura item in 4. dist. 28. qu. 3. n. 13., D. Antoninus 3 p. tit. 1. c. 18. §. 2., Paludanus in 4. dist. 29 q. 2. art. 5 concl. 7. n. 36., Sanchez d. lib. 5. disp. 17. n. 2.* 17 Cōditiones turpes reijciuntur.

Ratio ex eo deducitur, quod, vt alibi videbimus suo loco, conditiones turpes, quæ non sunt contrariç substantiæ matrimonij ipsum non vitiant, sed potius vitiantur, & habentur pro non adiectis, ergo etiam huiusmodi conditiones turpes adiectæ sponsalibus ipsa non vitiant, sed potius vitiantur, quandoquidem eadem sponsalia sunt initium quoddam matrimonij, & dispositum circa matrimonium intelligitur etiam dispositum quoad sponsalia per textum *in l. oratio, ff. de sponsal., Siluester verb. sponsalia qu. 5., Rosella ibid. in fin., Tabiena ibi q. 2. n. 3.* Neque obesse potest, si afferatur ex dispositione iuris *in c. fin. de cond. appos.* reijci huiusmodi conditiones fauore matrimonij; sponsalia autem non sunt in iure ita fauorabilia, sicuti est matrimonium *argum. c. series, & c. cum in tua de testib., & at test.*; Non, inquam, obesse potest, quia ex eo, quod huiusmodi conditiones reijciantur à matrimonio per textum *in d. c. fin. de condit. appos.*, videntur etiam reijci à sponsalibus, quæ sunt dispositiones ad ipsum, & ad ipsum obligant, nec allegata iura *in c. series, & c. cum in tua*, euincunt sponsalia non esse fauorabilia, sed dumtaxat in eisdem dicitur, quod in causa matrimoniali probato impedimento, & publicatis attestationibus illud comprobantibus admittantur fauore matrimonij testes ad improbandum illud impedimentum, quod est quid speciale, vt notat *Glosa in d. c. cum in tua verb. in hoc casu*, in casu, de quo agebatur in dicto textu, cęterum ex eo non euincitur, quod non excludantur in sponsalibus huiusmodi conditiones, sicuti excluduntur in matrimonio; exceptio etenim in vno casu particulari non inducit exceptionem quoad alias causas non expressas.

Dispositū quoad matrimonium censetur dispositū quoad sponsalia.

Si autem hic inquiras, cur per Ecclesiam excludantur huiusmodi conditiones à matrimonio æquè, ac à sponsalibus, & non potius ratione earundem improbetur contractus? Sentio in primis ea ratione excludi ab Ecclesia, quia ad peccandum inducunt, & quodamodò moraliter re- 18

putan-

putantur impossibiles; sicuti enim dicimur id posse, quod iustè possumus, ità è contrario id dicimur non posse, quod iustè non possumus, *l. Nepos Proculo, ff. de verb. significat.*; Deindè ea ratione sentio potius improbari huiusmodi conditiones, quam contractum ipsum sponsalium, quia per adiectionem huiusmodi conditionum turpium non aduersantium naturæ contractus non est præsumptio negationis consensus, sicuti est, quando adijciuntur conditiones turpes aduersantes naturæ eiusdem, adeoque stante consensu ad sponsalia, eadem subsistere debent, reiectis huiusmodi conditionibus. Quamobrem ad huius rei euidentiam sciendum est, contrahentes sub huiusmodi conditionibus supponi nouisse eas esse turpes, & à iure reijci, perindè ac si non essent adiectæ, atque adeò, si non sint impossibiles à natura, esse impossibiles à iure, quo supposito Ecclesia, cum eidem non constet de contraria intentione, præsumit pro consensu, *Alexander Carrerius de sponsal. lib. 4. cap. 5.*, *Coaruuias 4. decret. 2. part. c. 3. §. 2. n. 6.*

Ratio, cur reijciantur, & non improbetur contractus.

Non est præsumptio negationis cõsensus.

Hæc, quæ in hac assertione dicuntur, procedunt in casibus, quibus contrahentes dicerent, *contraho tecum sponsalia, si furtum commiseris, si hominem occideris, si eris inimicus alicuius*, sumendo has omnes conditiones pro futuro tempore, quatenus quodamodò inducunt ad illas actiones peccaminosas, iuxtà quem sensum potissimum procedit textus *in d. c. fin. de condit. appos.*; Non enim existimo, huiusmodi conditiones reijci, quando apponuntur, prout important tempus præsens, vel præteritum, quia tunc non inducunt ad aliquid turpe, & peccaminosum faciendum, sed iam factum supponunt, atq; ità sentiunt *D. Thomas in 4. dist. 29. qu. vnica art. 3. quæstiuncula 4.*, *Adrianus 4. q. 3. de matrim. dub 9. §. respondeo ad primum vers. ad tertium dico*, *Alexander de Neuo c. de illis n. 16. de condit. apposit.*, *Alexander Carrerius lib. 4. de sponsal. c. 5.*, *Coaruuias 4. decret. 2. part. c. 3. §. 2. n. 2.*

29 Procedit de tempore futuro.

Aduersus assertionem fortè prima fronte vrgere videtur argumentum situm in eo, quod huiusmodi conditiones solum de iure positiuo Ecclesiastico reijciuntur, cum de iure communi, & naturæ potius vitiarent contractum, quam vitiarentur, ergò, cum in hoc ius Ecclesiasticum sit correctorium iuris communis, debet strictè interpretari, & non extendi vltrà id, in quo expresse corrigit, corrigit autem præcisè quoad matrimonium, adeoque non debet extendi ad sponsalia. Sed facili negotio elidi potest hoc argumentum, si asseratur, ius correctorium solummodò, quod est in pænam, & in alicuius odium non extendi ad casus similes, secus verò, quando est declaratorium voluntatis ob bonum commune, & fauorem contractus *Sanchez de matrim. d. lib. 5. disp. 17. num. 3.*; clarè autem liquet, huiusmodi ius Ecclesiasticum *in d. c. fin. de condit. appositis*, de quo in præsenti loquimur, non esse in pænam, aut odium alicuius, sed merè declaratorium, & in fauorem contractus, adeoque non est, cur non extendatur ad casus similes.

Hic excitatur difficultas, an etiam vitientur conditiones illæ adiectæ sponsalibus, quibus dicitur, *contraho tecum sponsalia, si mecum concubueris, vel contraho tecum, si te virginem inuenero, vel contraho tecum, si in primo concubitu mihi placueris*. Omitto ea, quæ circa hanc difficultatem examinari possunt de matrimonio, quia de ijs alibi suo loco erit sermo, & sermonem restringo ad sponsalia, circa quæ *Ioannes Angelus Bossius de matrimonij contractu c. 10.*, asserit primo *num. 168.* per illam conditionem, *contraho tecum, si mecum concubueris*, & sermo sit de concubitu illicito, suspendi sponsalia vsque ad conditionis implementum, eaque completa fieri valida; si verò sit sermo de concubitu licito, asserit, probabilius esse non statim effici sponsalia, sed suspendi vsque ad complementum conditionis, eo quod apponatur diuerso modo, ac insit; modum autem diuersum, quo insit ex genere suo, quoque adijcitur, explicat per hoc, quod illa conditio, prout inest ex natura sua, non obligat in matrimonio ad complementum, nisi post duos menses, cum contrahentes non possint intrà bimestre compelli ad consumandum, ad finem deliberandi, si velint Monasterium ingredi; conditio autem illa, prout expresè apposita per contrahentes importat onus statim consumandi. Deindè idem *Bossius ibid. n. 174.* quoad illam conditionem. *Contraho tecum sponsalia, si te virginem inuenero*, asserit absolutè illam tanquam turpem ipso facto, & iure reijci, & sponsalia pura remanere, si sit sermo de inuentione per carnalem copulam, suspendi verò sponsalia vsque ad complementum conditionis, si sit sermo de inuentione per inspectionem honestarum fœminarum, eo quia illa sit turpis, non sic ista. Tandem *n. 176.* quoad illam conditionem, *si mihi in primo concubitu placueris*, asserit sponsalia non suspendi, sed remanere pura, cum illa conditio vtpotè semper turpis reijciatur. Adhæreo eidem Bossio quoad ea, quæ asserit de illis conditionibus, *Contraho tecum, si te virginem inuenero*, secundũ distinctionem ab eodem assignatam *& contraho tecum, si mihi in primo concubitu placueris*, eo quia huiusmodi conditiones in eo sensu, in quo sunt turpes, reijciuntur per superius probata, & allegata, in eo sensu verò, in quo sunt honestæ non est, cur non debeant operari suspensionẽ, sicuti ope-

Rationes dubitãdi circa varias conditiones turpes.

30 Quomodo suspẽdant, vel non suspendant.

operantur aliæ conditiones contingentes honestæ, & etiam impertinentes. Quoad
31 illam verò conditionem, *si mecum concubueris*, sentio absolutè aduersus eundem Bossium, si sermo sit de concubitu illicito, non suspendere sponsalia vsque ad conditionis complementum, sed ea reiecta sponsalia remanere pura, si verò sit sermo de licito, suspendere, *Sanchez de matrimonio d. lib. 5. disp. 16. num. 3., Adrianus 4 qu. 3. de matrim. dub. 8., Sotus in 4. dist. 29. q. 2. art. 3. post tertiam concl. vers. censent enim*. Ratio primæ partis ex superius dictis deducitur, quia conditiones turpes, quæ non pertinent ad substantiam contractus reijciuntur ab eodem, & habentur pro non adiectis; talis autem est illa conditio, de qua hic agitur. Ratio secundæ partis ex eo etiam deducitur, quia illa conditio, prout expresè apponitur per contrahentes, potest esse honesta, & quoad modum ex genere suo non inesse, quatenus obliget contrahentes non expectato illo bimestri à iure statuto immediatè concumbere, prout suprà ex eodem Bossio explicuimus. Quod, si dixeris, illam conditionem non posse competere sponsalibus, vt sponsalibus, cum concubitus non possit esse licitus respectu sponsalium; Si, inquam, hoc dixeris, tunc dicendum, quod, quantumuis sponsalibus, vt sponsalibus non sit debita, & legitima copula, adeoque respectu eorundem præcisè sit turpis, possit tamen addi, quatenus referatur ad matrimonium; vnde vt benè notant *Couaruuias 4. decret. 2. part. c. 3. n. 13., Antonius Cucus lib. 5. instit. maior. tit. 11. n. 51.* res ita componitur. Contractis sponsalibus eo modo conditionatis potest esse copula licita affectu coniugali; adeovt initio eiusdem sponsalia fiant pura, & in aliquo signo rationis, & naturæ purificata fiunt postea matrimonium per textum *in c. is qui fidem de sponsalibus*, sicque est licita, prout coniungitur cum matrimonio. Hęc quamuis verificentur tantum quoad ius antiquum, secundum quod per copulam affectu coniugali subsequutam post sponsalia, eadem transibant in matrimonium sine interuentu Parochi, & testium; nihilominus secundum quod notat *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 10 n. 171.* verificari etiam possunt quoad ius nouum Concil. Trid., si scilicet dicta sponsalia conditionata contrahantur coram Parocho, & testibus, & coram eisdem sequatur copula affectu coniugali.

Illa conditio potest esse honesta quoad modum, & quomodo.

Quomodo illa conditio possit competere sponsalibus.

Pro complemento eorum, quæ hactenus dicta sunt in hac assertione, soluendum remanet argumentum, quod directè contrà eandem assertionem maximam vim habere videtur fundatum in supradictis; quod scilicet sponsalia concepta sub promissione de re illicita sint ipso iure nulla, sicuti inualida est, & eadem promissio, ergo promissio cum conditione turpi concepta irritabitur, non reddet irritam conditionem. Sed facili occurro asserens, quod ea, quæ dicta sunt in præcedentibus, procedat dumtaxat, quando sunt de obiecto secundum se turpi, quodque nequeat à turpitudine deputari, à quo propterea promissio ipsa inficitur; ea verò, quæ hic dicuntur, procedunt non de obiecto secundum se turpi, sed de conditione extrinseca, quæ vtique potest separari ab eodem obiecto, adeoque Ecclesia acceptata præsumptione consensus ad substantiam, seu ad obiectum reijcit consensum quoad accidentia turpia, seu conditiones turpes appositas, perindè ac si non essent appositæ.

Soluitur argumētum contrarium.

Assertio VIII. Conditiones contrariæ substantiæ matrimonij, & bonis eius, quantumuis siue fuerint honestę, siue turpes semper irritarent idem matrimonium, non tamen semper irritant sponsalia. In hanc assertionem propendet expresè *Sanchez de matrim. disp. 14. lib. 5. n. 3., & Petrus de Ledesma de matrim. quæst 47. art. 5.*, quamuis isti iuxtà diuersas considerationes diuersa statuant.

32 Nō semper irritant spōsalia.

Pro notitia tamen assertionis aduerte, illas potissimum dici conditiones contrarias substantiæ, seu naturæ matrimonij, quæ sunt contrariæ eiusdem bonis per textum *in c. omne 27. q. 2., D. Thomas in addit. ad tertiam part. qu. 49. art. 1., & 2., & in 4. dist. 31. qu. 1. art. 1., & 2.* Tria autem sunt bona matrimonij, quibus huiusmodi conditiones possunt esse contrariæ. Primum est bonum prolis, hoc est eiusdem procreatio, & educatio. Secundum bonum fidei, quod respicit onus reddendi alteri debitum, & negandi corpus cuicunq; alteri ad concubitum. Tertium est bonum Sacramenti, ratione cuius insurgit indissolubilitas contractus matrimonialis.

Quænam sint bona matrimonij eisq; contraria.

Aduerte secundò, aliud esse loqui de huiusmodi bonis matrimonij, quibus contrariæ esse possunt conditiones quoad actus, & quoad executionem, aliud quod principium, & quoad obligationem. Quoad actum, & executionem, si indissolubilitatem excipias, huiusmodi bona nō sunt de essentia matrimonij, cum possit etiam esse matrimonium, quamuis per copulam carnalem coniuges non coniungantur, & quamuis proles non suscipiatur, & per consequens, nec educetur. Quoad principium, & quoad obligationem sunt de eiusdem essentia, prout rectè notauit, *D. Thomas in 4. dist. 31. q. 1. art. 5. in corpore* Ibi. *Fides, & proles secundum quod considerantur in suis principijs, vt pro prole accipiatur intentio prolis, & pro fide debitum seruandi fidem, sine quibus matrimonium esse non potest, & sic accipiendo fidem, & prolem sunt essentialissima in matrimonio.* Ex ijs, quæ

33 Bona matrimonij quoad actum, & exercitiū, si indissolubilitatē excipias, non sunt de essentia eiusdē

dicta

dicta sunt, facilè colligitur, quod, si adijciantur conditiones, quæ ex genere suo aduersentur eisdem bonis matrimonij quoad principium, & quoad obligationem, vtique matrimonium ipsum irritum reddatur, quia non potest esse consensus ad ipsum, vbi est expressus dissensus ad ea, quæ sunt de essentia eiusdem; sed de his suo loco erit sermo; Nunc controuersia est præcisè quoad sponsalia; in ordine ad quæ sic

Probatur assertio, quia huiusmodi conditiones, quæ supponuntur contrariæ bonis matrimonij, vel sunt adimplendæ, antequam contrahatur matrimonium; vel post ipsius adimplementum; si post ipsius adimplementum, vtiq; vitiantur sponsalia, sicut, & ipsum matrimonium *D. Thomas in 4. dist. 27. q. 2. art. 1. in corpore, D. Bonauentura in 4. dist. 28. q. 3. n. 13., Riccardus in 4. dist. 27. art. 3. q. 2., Angelus verb. sponsalia n. 18.*, nec incongrua ratione hoc decernitur, quandoquidem huiusmodi conditiones irritant matrimonium, vt latè suo loco videbimus, ergo etiam irritant sponsalia, quando sunt adimplendę post eiusdem matrimonij contractum, seu adimplementum. Consequentia probatur, quia ideò irritant matrimonium, quia eiusdem contrariantur substantiæ, sicque non esset consensus ad eiusdē matrimonij substantiam, sed etiam, quando huiusmodi conditiones sunt adimplendæ post contractum matrimonij, aduersantur naturæ eorundem, quandoquidem aduersantur fini, ad quem ordinantur eadem sponsalia, ergo &c. Si verò conditiones sint adimplendæ, antequam contrahatur matrimonium, tunc vel huiusmodi conditiones sunt aduersus insolubilitatem eiusdem matrimonij, vt si dicatur: *Contraho tecum sponsalia, & postea contraham tecum matrimonium, & ante matrimonium non inuenero aliam ditiorem, vel pulcriorem, vel nobiliorem te*, & tunc huiusmodi conditio, nec vitiat contractum, nec vitiatur, sed suspendit contractum vsque ad ipsius complementum, vel huiusmodi conditiones sint aduersus fidem matrimonij, & tunc eadem conditio vitiabitur, sed sponsalia subsistent, si verò sint contra bonum prolis, vt si dicatur, *Contraho tecum sponsalia, si ante matrimonium sumas ferculum, quo sterilis efficiaris*, & tunc sponsalia absolutè irritantur. Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia talis conditio ex vno capite non tollit indissolubilitatem matrimonij, nec aduersatur naturæ sponsalium, & ex alia parte ex genere suo non est turpis, nec inducens ad peccatum; non primum, quia non efficit, quod matrimonium contractum dissoluatur, vel quod contrahatur cum iure solutionis, sed tantum, quod non contrahatur, si alia ditior, vel pulchrior, vel nobilior inueniatur, non secundum, quia sponsalia ex genere suo non sunt insolubilia, cum mutuo consensu possint dissolui, ergo poterunt contrahi cum iure dissolutionis, interueniente aliqua conditione apposita in tali contractu, quæ purificetur. Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quod supra dicebamus, quia conditiones turpes non aduersantes matrimonio, nec bonis eius adiectæ sponsalibus vitiantur, nec vitiant eadem sponsalia, sed huiusmodi conditio, *Contraho tecum sponsalia, si ante matrimonium forniceris*, est ex genere suo turpis, nec aduersatur fidei matrimonij, cum fides matrimonij tantum exigat, ne, postquam matrimonium contractum est, coniuges sui copiam alteri faciant, non antecedentèr. Ratio tertiæ partis, quia illa conditio. *Si sumas ferculum quo efficiaris sterilis*, inducit aliquid contrarium bono prolis, quod intenditur per matrimonium promissum per illa sponsalia, ergo per ipsam eadem sponsalia simplicitèr vitiantur.

Quando-nā quoad sponsalia huiusmodi cōditiones vitiētur, & quandonam reijciātur

Dices primò, aduersus hanc tertiam partem. Susceptio prolis non est de essentia, & natura matrimonij, sicuti nec est de ipsius essentia copula carnalis, vndè sine destructione eiusdem matrimonij potest adijci conditio de illa non habenda, & sub illa conditione plerique asserunt contraxisse Deiparam Virginem, & Beatum Ioseph, quinimmò matrimonium potest validè contrahi inter steriles, vt latè alibi videbimus, ergo conditio illa sterilitatis ponendæ per ferculum apposita in contractu sponsalium non est contraria substantiæ matrimonij, & bonorum ipsius, adeoque &c. Sed contra, quia, quantumuis copula carnalis, & susceptio prolis non sit de essentia matrimonij quoad actum, & executionem, est tamen de essentia ipsius quoad radicem, & obligationem; per illam autem conditionem non solum tollitur actus, & executio, sed etiam radix, & obligatio, cum antecedentèr apponens illam conditionem intenderit negationem eiusdem; vndè ea, quæ adducuntur in instantia non habent locum aduersus nos, cum procedant dumtaxat quoad actum, non quoad principium.

Copula carnalis, & susceptio prolis quoad radicem, & principium est de essentia matrimonij.

Dices secundò, quando conditiones sunt adimplendæ ante contractum matrimonij eodem modo se habere videtur illa conditio, qua dicitur. *Contraho tecum sponsalia, si sumas ferculum, quo efficiaris sterilis*, ac illa, qua dicitur. *Contraho tecum, si ante matrimonium forniceris*, siquidem vtraq; purificari debet ante matrimonium, & post matrimonium illa sterilitas non vitiat contractum, ergo, si in casu secundæ conditionis sponsalia absolutè tenent eadem conditione tanquam turpi reiecta, hoc idem dicendum erit de prima. Sed contra, quia secunda conditio non respicit actu, nec habitu aliquid, quod sit repugnans

Nō currit paritas, & quare.

gnans

tur, quia in hac suppositione nulla est præsumptio libertatis ademptæ, quandoquidem non est iustus titulus timendi, seu timoris iusti, & rationabilis respectu contrahentium, quod extraneus, qui nullam causam habet cum ipsis, soluat pœnam promissam, prout rectè considerauit idem *Bartolus aliique scribentes communius in d. l. Titia, ff. de verb. obligat.*

8 Nisi esset suppositus, ex dolo.

Dixi, *regularitèr loquendo*, quandoquidem possunt esse nonnulli casus, in quibus huiusmodi pœna irritetur etiam quoad extraneos; & primò in suppositione, qua extraneus promittens pœnam esset suppositus ex dolo, quatenus non spontè, & nomine proprio, sed ex mandato, vel de mente contrahentium talem pœnam promitteret, nam tunc posset esse læsio libertatis ex metu, ne soluens in casu propriæ resilientiæ haberet regressum ad propria bona, cum ipse ex mandato teneretur *Hostiensis in summa tit. de sponsal. n. 2., Baldus l. fin. n. 10. C. eodem tit., Altiatus d. l. Titia num. 10. ff. de verb. obligat.* Secundò in suppositione, qua extraneo promitteret pœnam contrahens, vt notant *Henricus in d. cap. gemma de sponsal., Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsal. disp. 30. n. 6., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 11. n. 422.*, quia tunc verè demitur matrimonij libertas, quandoquidem potest contrahere ex metu pœnæ soluendæ, alioqui non contracturus; secus verò se haberet, si extraneus promitteret pœnam contrahenti, quia tunc perindè res se haberet, ac si talem pœnam promisisset alteri extraneo, & tunc valet regula generalis posita in assertione. Quamuis autem hæc regula his, & similibus casibus restringatur

9 Vel nisi contrahens promitteret pœnam extraneo.

10 Non irritatur, quantumuis adijciatur per viam principalis obligationis.

Ampliatur tamen primò, vt non irritetur huiusmodi pœnæ appositio inter extraneos siue deducta fuerint sponsalia per viam principalis obligationis, siue per modum cuiusdam conditionis ad pœnam, quidquid dixerint *Hostiensis, & Henricus in d. c. Gemma de sponsal., Villalobos in communibus lit. P. n. 88.*, volentes, quod, quando sponsalia adducuntur in viam principalis obligationis, irritetur huiusmodi pœna tanquam accessoria matrimonio, quod debet esse omninò liberum, secus autem, quando deducitur per modum cuiusdam conditionis ad pœnam. Quidquid, inquam, dixerint isti DD., huiusmodi pœna non irritatur, *Ancharanus in cap. gemma n. 6., & ibi Abbas n. 9. de sponsal., Siluester verb. sponsalia q. 8. d. 1., Matthæus de Perusio inter consil. matrimonialia Zileti cons. 6. n. 7.* Ratio autem huius ampliationis ea est, quia siue deducantur sponsalia per viam principalis obligationis, siue per modum conditionis ad pœnam, nunquam ex genere suo læditur libertas ad matrimonium, quandoquidem semper præsumendum est, quod contrahentes paruipendant huiusmodi pœnam, quando non per ipsos, vel sibi coniunctos est soluenda, sed per extraneos; nec specialis modus, quo adijcitur huiusmodi pœna, aliquam maiorem vim ingerit ipsis contrahentibus, quandoquidem, sicuti personæ, quæ se obligant ad illam pœnam, non attingunt ipsos contrahentes, ità nec modus, quo se obligant, ipsos attingit, nec ad ipsos contrahentes spectat considerare, vtrum hoc, vel illo modo se obligarint extranei, cum ipsi non concurrant.

Ampliatur secundò, vt non irritetur huiusmodi pœna, quæmadmodum etiam suprà innuimus, si extraneus illam promitteret contrahenti, vt docent *Henricus, Sanchez, & Gutierez apud Ioannem Angelum Bossium d. cap. 11. num. 422.* Ratio huius ampliationis ea esse potest, quia per hoc non minuitur libertas ad matrimonium requisita, sed potius augetur; non minuitur propter rationem superius adductam, quia metus, quod extraneus nullam habens coniunctionem cum contrahente soluat pœnam, non afficit ipsum contrahentem, cum de illa non curet, nec est legitimus titulus præsumendi, quod ex illa pœna per extraneum persoluenda moueatur ad contrahendum, cæteroqui non contracturus; augetur, quia motiuum acquirendi illam pœnam potius excitat ad assentiendum, quam ad dissentiendum, cum potius alliciat, quam retrahat, vt videre est in similibus de precibus.

11 Non irritatur, si contrahenti extraneus promittat.

12 Pœna nō tenet, si sit per extraneū adiecta ad retrahendum à matrimonio.

Hic insurgit ratio dubitandi, an, si extraneus promitteret pœnam pecuniariam contrahenti, si non contraxerit matrimonium, talis pœna teneat. Cum distinctione respondendum existimo, vel etenim ipse promissarius talis pœnæ pecuniariæ antecedentèr per sponsalia promiserat matrimonium, vel ipsum non promiserat. Iuxtà primum sensum dico, huiusmodi pœnam, quantumuis per extraneum appositam non tenere, *Alberic. in l. fin. C. de sponsalibus.* Ratio ex eo deducitur, quia huiusmodi pœnæ appositio est contra ius matrimonij, & ab eodem contrahendo auertit, ergo vtpotè aduersans libertati eiusdem est absolutè irritanda. Deindè, si quę mulier promitteret sub certa pœna se non nupturam vtique talis stipulatio pœnalis vtpotè irrita non subsisteret, *Altiatus in l. Titia in princip. num. 5. ff. de verb. obligat., Gutierez c. 17. num. 7., Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsal. disp. 30. n. 8., Bonacina de matrim. q. 1. punct. vlt. nu. 5., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. d. c. 11. n. 126.*, ergo etiam, si extraneus eidem promiserit certam pœnam pecuniariam, si non nupserit, talis stipulatio pœnalis non subsistet. Consequentia probatur, quia ideò in prima hypothesi illa promissio pœnalis non subsistit, quia est

est contraria libertati matrimonij, & ab eodem retrahit, sed eadem etiam ratio militat in secunda hypothesi, quandoquidem ex fine acquisitionis illius penæ pecuniariæ recederet à contractu, ad quem se obligauerat per sponsalia, ergo &c. Neque valet in hoc disparitas, quod in prima hypothesi promissio sit de pæna propria, seu de proprio matrimonio amittendo, in secunda autem de pæna impropria, seu de lucro non acquirendo. Non valet, inquam, ad hunc effectum disparitas, quia metus de lucro promisso amittendo potest valdè de voluntario diminuere, valdèque à matrimonio retrahere, quod cæteroqui fuisset celebratum. Sed de hoc secundum varias acceptiones, & distinctiones infrà vberior erit sermo. Iuxtà secundum sensum etiam absolutè tenendum est, non tenere propter eandem rationem, quia retrahit à matrimonio contrahendo.

13 Irritatur, quamuis fuerit iurata.

Assertio IV. Etiam si talis pæna apposita per personas, inter quas ex dispositione iuris irritatur, fuerit iuramento firmata, non obligat, sed habetur pro non adiecta, *Bartolus in l. si quis pro eo n. 6. ff. de fideiuss., & in d. l. Titia in princip. num. 11., & ibid., Altiatus, ff. de verb. oblig., Anton. Gomez var. tom. 2. cap. 14. n. 24. vers. etiam infertur, quod donatio, Franciscus Molin. lib. 1. de ritu nupt. comp. 34. num. 4., Sanchez lib. 1. disp. 32. nu. 21., Bonacina de matrim. qu. 1. punct. vlt. n. 2., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 11. n. 443., & alij plures apud eundem Sanchez loc. cit.*

Stipulatio pænalis est peccaminosa.

Ratio ex eo deducitur, quia talis stipulatio pænalis est ex se peccaminosa, vel læthalitèr, vt docet *Bonacina de matrimon. qu. 1. punct. vlt. num. 3. vers. sed mihi probabilius*, vel saltem venialitèr, vt volunt *Caietanus verb. sponsalia, Sanchez disp. 30. n. 2., Gutier. c. 17. n. 1., Coninch. disp. 22. dub. 5. n. 23.* ergo iuramentum cadens suprà ipsam non potest eam firmare, cum iuramentum non possit obligare ad rem ex se illicitam, & peccaminosam; Neque obesse potest, si

Iuramẽtum non obligat ad rem illicitam.

afferatur, iuramentum non cadere suprà promissionem, sed suprà executionem eiusdem promissionis in solutione; quamuis autem promissio ipsa sit peccaminosa, non tamen est peccaminosa executio, ea proportionali ratione, qua promissio facta mulieri de certa pecuniæ quantitate, vt copiam sui faciat, est peccaminosa, non tamen solutio ipsa, vndè, sicuti in iure benè dicitur, quod meretrix turpitèr faciat, quod sit meretrix, ità potest rectè dici, quod turpitèr offerat promittens fæminæ, vt sit meretrix, non tamen turpitèr soluat ex eo, quod facta sit meretrix, ergo iuramentum vtpotè cadens suprà rem non illicitam ipsam firmabit; non, inquam, obesse potest, quia non solum dicta promissio, sed etiam solutio pænæ appositæ est peccaminosa, & contrà bonos mores naturales; non enim minus opponitur libertati matrimonij solutio, quam promissio, & promittens potius mouetur ad contrahendum ex eo, quod debeat soluere, quam ex eo, quod promiserit. Ad illud, quod subditur de promittente mulieri pecuniam, vt copiam sui faciat, ac de illam soluente dispar omninò est ratio, quandoquidem habita copia corporis mulieris est actus omninò iustitiæ soluere, quod promissum est, & malitia est in inductione ad peccatum per illam promissionem, non in ipsa solutione, quæ nullo modo vestitur malitia; soluere autem pecuniam promissam ex non adimplemento promissionis, nullum habet ius, nisi ex ipsa promissione, quæ omninò illicita est, adeoque &c.

Ipsa promissio est peccaminosa læthalitèr.

Solum hic remanet dubitandum, an illa stipulatio pænalis sit peccaminosa læthalitèr, an tantum venialitèr, quod est id, quod fuit insinuatum in probatione assertionis incidentèr, & tantum inquirendo, non decidendo. Sanchez suprà relatus *d. disp. 30. num. 2.* ex eo, quod ea pæna minimè valeat, cum reprobetur à iure, & ex eo, quod non compellat ad matrimonium, docet non esse peccaminosam, nisi venialitèr; sed debuisset aduertere Sanchez rationem malitiæ potissimum consistere in opere in intentione potius, quam in executione, vndè ex eo, quod ex dispositione iuris huiusmodi pæna in effectu non valeat, non tollit, quin quantum ad affectum contrahentium in illa promissione concepta fuerit malitia, quatenus voluerint, quantum est ex se, opus contrà mores naturales, & etiam contra prohibitionem Ecclesiæ. Quamobrem videndum est, an ex obiecto illud opus intentum per contrahentes sit tale, vt inducat noxam tantum venialem, an verò læthalem. Qua in re probabiliorem existimo opinionem Bonacinæ supra allegatam asserentis inducere noxam læthalem, quod non solum ex eo euinco, quod talis appositio pænæ sit contra bonos mores naturales, vt firmat idem *Sanchez d. lib. 1. disp. 32. nu. 21. vers. ea promissio, & cum eo alij magis communitèr,* & contra legem in materia libertatis matrimonij per superiùs probata, quæ certè ex obiecto est materia grauis; actio autem contra legem respicientem grauem materiam est grauitèr peccaminosa, adeoque læthalitèr; sed etiam ex eo, quod huiusmodi stipulatio pænalis est contrà vtilitatem publicam, cum sit contra libertatem matrimonij per textum *in l. fin. C. de sponsalibus, & c. gemma eod. tit.*, maximè autem expedit Reipublicæ matrimonia esse libera, nam ex coactis iurgia, & dissensiones consurgunt inter coniuges, non bona puerorum educatio, & pessimi exitus per textum *in cap. requisiuit de sponsal., Iason in d. l.*

14 Huiusmodi stipulatio pænalis est contra vtilitatẽ publicam

Titia

Titia in princip. n. 17. ff. de verb. oblig., quæ autem sunt contrà vtilitatem publicam cum tot incommodis, & perturbationibus non possunt non esse, nisi grauitèr peccaminosa ex obiecto; quamobrem meritò iura *in d. c. gemma de sponsalibus*, appellant dictam stipulationem improbam, ibi, *& ideo talis stipulatio proptèr pænæ interpositionem sit meritò improbanda*, idest tanquam improba damnanda, & *in d. l. Titia ff. de verb. oblig.* dicitur inhonesta, ibi, *inhonestum*, vbi ly *improbs, & inhonestu*, non stant merè negatiuè, quatenùs idem sonent, & non probum, & non honestum, qua ratione importarent actionem præscindentem ab honestate, & probitate, & ab inhonestate, & improbitate, sed priuatiuè, quatenus important priuationem debitæ honestatis, & probitatis; improbum autem, & inhonestum priuatiuè sumptum indefinitè, & sine vlla restrictione regularitèr importat peccaminosum graue, cum in communi hominum conceptu ex culpa leui, nec quis, nec opus eius dicatur improbus, vel improbum, inhonestus, vel inhonestum, nisi ad summum cum additamento; vndè non audiendus est *Suarez tom. 2. de Relig. lib. 2. c. 13. n. 5.* asserens, quod illa particula *in d. c. gemma de sponsalibus* relata, *improbanda*, idem sonet, ac irritanda, seù irrita declaranda, non, inquam, est audiendus, quandoquidem illa interpretatio est contra verborum proprietatem, quæ importat turpitudinem, & inhonestatem, *Ioannes Angelus Bossius d. c. 11. n. 415. in fin.*

Talis stipulatio in iure dicitur improba.

Assertio V. In ijs casibus, in quibus huiusmodi pœnæ impositio irritatur à iure, si resiliens à sponsalibus promissam pænam soluerit, & alter receperit, non potest hic iustè illam retinere, sed tenetur restituere. *Hurtadus de matrim. disp. 1. n. 78., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. d. c. 11. n. 449.* aduersus *Guttierez c. 17. n. 15. Rebellum lib. 4. q. 7. n. 2. Coninckum de matrim. disp. 22. dub. 5. n. 25., Bonacinam de matrimon. q. 1. punct. vlt. nu. 4., Sanchez lib. 1. de sponsalib. disp. 31. nu. 2. qui tamen appellat nostram assertionem satis probabilem.*

15 Pæna soluta potest repeti.

Probatur primò ex discrimine, quod assignat idem Sanchez inter solutionem factam mulieri, quæ copiam sui fecit promittenti dependentèr à promissione, & inter solutionem factam à promittente promissario dependentèr à promissione, si non contraxerit matrimonium, quod per sponsalia promisit; nam; inquit ipse *d. lib. 1. de sponsalib. disp. 32. n. 23. vers. ad confirmationem*, solutio pecuniæ promissæ proptèr vsum corporis mulieris nullo modo est mala, immò bona, & actus iustitiæ, cum sit solutio mercedis promissæ, & debitæ pro vsu corporis venali, & malitia, quæ induxit ad actum peccaminosum, non afficit ipsam solutionem; at solutio pænæ, de qua hic loquimur, est omninò illicita, cum sit contrà libertatem matrimonij, quod latè probat *d. disput. 32. n. 21. vers., & confirmatur*. Quo supposito discrimine sic argumentor. Nullus est assignabilis titulus in recipiente huiusmodi pænam, sicuti est assignabilis in recipiente mercedem ex vsu venali proprij corporis, ratione cuius illam pænam possit retinere, ergò tenetur illam restituere. Antecedens probatur, quià recipiens nullum opus præstat, vel aliquid tradit, quod sit pretio æstimabile, ratione cuius illa pęna sit ipsi debita; nec potest dici, quod illam retinere iustè possit titulo donationis, nec titulo promissionis; non donationis, quià supposita illa promissione promittens non pręsumitur habuisse animum donandi, &, si non promisisset, vtique non tradidisset; non promissionis, quià illa promissio nullius penitùs roboris fuit, & omninò irrita.

Non est assignabilis titulus, quo possit retinere.

Probatur secundo, quià *ex eodem Sanchez d. disp. 32. nu. 21. vers., & confirmatur*, non solum promissio illius pænæ culpabilis est, sed etiam eiusdem solutio, quià est quodamodò approbatio promissionis, ergò ex eodèm capite, quo promissio ipsa est irrita, & non obligatoria, erit etiam irrita, & non obligatoria eiusdem solutio; Neque dicas *ex eodem disp. 31. n. 2.* iura omninò irritare promissionem soluendi illam pænam, non verò dominij translationem, neque inhabilem reddere recipientem ad retinendum solutum promissum; Contià enim impugnaberis, quià in primis irritant promissionem, quià culpabilis est, & contrà bonos mores naturales per superiùs allegata, & probata, sed non minus culpabilis est, & contra bonos mores naturales solutio eiusdem, vt fatetur ingenuè ipse Sanchez, ergò, &c. Deindè irrisoria esset irritatio promissionis, si solutio ipsa non irritaretur. Tandem non minus est læsiua libertatis ad matrimonium eadem promissio pænæ, ac solutio eiusdem pænæ supposita promissione, & contrahentes plus mouet onus solutionis, quam promissio.

Irrisoria esset irritatio promissionis, si teneret solutio.

Probatur tertiò, quià, si quis ex conuentione etiam vsuras receperit ex mutuo non potest iustè illas retinere; sed tenetur absolutè illas restituere, vt est in confesso apud omnes, & nos latè docuimus *tom. 1. sub tit. Contractus III. de mutuo, & vsuris sparsim per prænot., & disq.*, ergò etiam, si quis ex promissione iniusta, & nulla pænam promissam receperit, non poterit iustè illam retinere, sed tenebitur illam restituere. Consequentia tenet, quià non minus irrita est conuentio illa solutionis vsurarum, ac promissio solutionis pænæ appositæ; & sicuti ex illa conuentione nullum ius tributum est vsurario, ita ex illa promissione nullum ius collatum est promissario, & in vtroque casu conuentionis

Recipiēs vsuras ex mutuo, non potest illas detinere.

nis scilicet vsuratum, & promissionis pænę appositæ nullus alius potest esse titulus retentionis, nisi conuentio, & promissio, quæ in vtraque irrita est.

Dices, si quis ludo vetito, pecunia credita sine vi, dolo, vel mendacio aliquid lucratus fuerit, illudque receperit, non tenetur illud restituere, quamuis, qui amisit, potuisset illud non soluere, *Alphonsus à Castro lib. 2. de potest. leg. pen. c. 2. concl. 2.*, *Coaruuias reg. peccatum part. 2. §. 4.*, *Lessius de iust. c. 26. dub. 3. & 4.*, *Nauarrus in man. c. 10. & alij*, ergo etiam, si quis promissione vetita pænam aliquam promiserit, & alter pænam illam receperit, non tenebitur hic restituere, quantumuis promittens non teneretur illam soluere. Sed contra in primis antecedens non ita verum est, vt non negetur, & quidem non irrationabilitèr à pluribus, vt videre est *apud Sanchez d. disp. 31. num. 1. vers. secundo recipiens*, qui pro hac opinione refert *Sotum lib. 4. de iust. q. 5. art. 2. in fin.*, *Alcozer lib. de ludo c. 30.*, *Metinam lib. 1. summæ c. 14. §. 29.*, *Gutierez de iuram. 1. part. c. 53. n. 1.*, *Ludouicum Lopez lib. 2. de contract. cap. 22.* Deinde dato etiam antecedente, negat consequentiam *Ioannes Angelus Bossius de matrimonij contract. c. 11. nu. 449.* & assignat disparitatem inter vtrumque casum sitam in eo, quod lucrari per ludum vetitum non est iure naturæ illicitum, sed tantum iure positiuo per textum *in l. aleatum vsus C. de relig. & sumpt. fun.* promissio vero pænalis, eiusque solutio est iure naturæ vetita, adeoque ex eo, quod lucrum per ludum vetitum sit contra ius positiuum, habet hoc, quod non habeat actionem ciuilem, nec eiusdem iuris assistentiã; ex eo, quod non sit contra ius naturæ habet hoc, quod possit detineri, quod non militat in solutione pænæ promissæ, quæ, cum sit vetita iure naturæ, nec habet iuris assistentiam, nec ius naturale.

Lucrum per ludũ vetitum est tantũ prohibitum iure positiuo, promissio vero pænalis, eiusque solutio est vetita iure naturæ.

Probatur quartò, quia, si quis ex errore soluat, quod metu coactus promisit, existimans, se illud debere ex promissione, recipiens tenetur illud restituere, vt latè probat *Molina tom. 2. de iust. disput. 267.* sed soluens pænam promissam ex promissione inualida in præsenti hypothesi illam soluit ex errore, cum non teneretur soluere, nam si sciens, se non teneri aliquid omninò soluere, præsumeretur conferre ex gratuita donatione, ergò &c. Neque obesse potest, si asseratur, quod hac ratione nec ipse posset repetere, quantumuis ignorans soluerit, nec recipiens restituere saltem in foro exteriori, quia ignorantia iuris notissimi, quale est illud *in d. l. Titia, ff. de verborum obligat. & l. fin. C. de sponsalib. & c. gemma eod. tit.* non præsumitur, & in iure paria sunt scire, & scire debere, *l. quod te mihi, ff. si cert. petatur.*

Quodamodo solueret ex errore.

Non, inquam, obesse potest, quia in materia donationis facilius præsumitur ignorantia, quam in alijs omnibus contractibus, & per consequens in dubio debet donatio probari, vt latè probat *Mascard. de probationibus concl. 555. n. 1. & seq.*, *Gutierez de matrim. c. 17. n. 16. per textum in l. Campanus, ff. de oper. libert. l. cum de indebito vers. qui enim soluit, ff. de probat.* & potius præsumitur stultitia, & error, quam donatio, *Mascard. loco quo supra n. 5. & 7.* nec in hac materia sufficit scientia præsumpta, sed requiritur vera, & realis, *Gutierez d. c. 17. n. 17.*, *Ioannes Angelus Bossius d. c. 11. n. 454.*

Potius præsumitur stultitia, & error, quam donatio.

16 Hæc adeò vera existimo, vt, quantumuis promissor talis pænæ iuramento promissionem confirmauerit, & soluerit, teneatur recipiens pænam illam receptam restituere, quamuis ille promissor, & solutor non obtinuerit relaxationem à iuramento, *Salicetus l. fin. n. 11. C. de sponsalib.*, *Hurtadus de matrimonio disp. 1. n. 78.*, *Sanchez de matrimonio d. lib. 1. de sponsalib. disp. 32. num. 22.* Ratio huius ampliationis est, quia, sicut ipsa promissio, ità & iuramentum ipso iure sunt inualida, ergò ad hoc, vt non obligent, non indigent relaxatione.

Nec obstat, quod iuramento firmauerit.

17 Assertio VI. Pæna impropria consistens in lucro non acquirendo interposita, vel per ipsos contrahentes, vel per alios ab ipsis contrahentibus per ordinem ad matrimonium contrahendum, regularitèr valida est. Quoad pænam impositam per ipsos contrahentes præcisa turpitudinis præsumptione docet *Coaruuias 4. decret. 2. part. c. 3. §. 3. n. 1.* Quoad pænam interpositam per alios à contrahentibus, *Anton. c. gemma n. 7. de sponsalib.*, *Mantica de coniect. vlt. volunt. lib. 11. t. 18. n. 1.*, *Bartolus in l. si stipulatus fuero, vt sisti §. si tibi nupserit, ff. de verbor. obligat.*

Pęna impropria regularitèr non irritatur.

Probatur prima pars, quia ex genere suo, quantumuis metu pænæ non possint validè homines compelli ad nubendum, possunt tamen spe lucri allici ad matrimoniũ, vndè, si quis alicui dixerit *Dabo tibi centum, si nupseris*, valet conditio, nec promissum debetur, nec peti potest, nisi contractis nuptijs, *Baldus in l. generalitèr n. 9. C. de Episc. & Cler.*, *Spinus in specul. testam. glos. 12. n. 18. per textum in l. sancimus C. de nupt. & l. cum fuerit, ff. de condit., & demonstr.* hæc etenim conditio, cum respiciat fauorẽ publicum, idest augmentum Reipublicæ, non potest esse nisi honesta, ergo, si ex genere suo potest quis spe lucri allici ad nubendum, nec talis conditio est illicita, nec erit illicita conditio, qua quis promisit alteri centum, si secum nupserit, quod enim ex genere suo non est illicitum, nec potest esse illicitum in casu particulari, nisi interueniant ex alio capite conditiones deturpantes.

Allicitur spe lucri ad matrimonium.

Dices

Dices cum *Sanchez dict. lib. 1. de sponsal. disp. 33. n. 3.*, vbi alios plures pro se citat, quod, quando quis ex contrahentibus interponit huiusmodi pænam, seu promittit alteri tot, si secum nupserit, semper fit præsumptio, quod illa promissio fiat intuitu explendæ libidinis, & ad inducendum alterum hoc fine ad matrimonium, & per consequens illa promissio, cum sit de re turpi, & illicita, non potest esse valida. Sed contrà ad eludendas omnes difficultates, quæ in hoc genere possunt excitari, & simul ad tollendam vim instantiæ placet secundum varios casus rem examinare; vel etenim masculus dicit fæminæ, *promitto tibi matrimonium, si centum mihi dederis*, vel masculus dicit fæminæ. *Promitto tibi centum, si mecum nupseris*. Rursus in hoc secundo casu, vel promissio facta per masculum fæminæ est cum expressione promissi ad finem donationis propter nuptias, vel sine illa expressione cum sola obligatione ad nuptias; si primò modo res se habeat, nulla potest esse turpitudo, & per consequens conditio non potest esse vitiosa, quandoquidem illud, quod exigitur, intelligendum est causa dotis, vt per se patet, cum hæc regularitèr in omnibus contractibus matrimonialibus interueniat, & de ipsa conueniatur *Coarruuias 4. decret. 2. part. c. 3. §. 3. n. 1., Sanchez d. lib. 1. de sponsal. disp. 33. n. 4.*, si secundò modo res se habeat, tunc si fuerit expressum, quod illa quantitas promittatur tanquam donatio propter nuptias, nulla est inordinatio, nullaque resultat turpitudo, adeoq; non redditur vitiosa conditio, *Bartolus in dict. l. si ita stipulatus fuero te sisti, §. si tibi nupserit, ff. de verb. oblig.*, si verò non fuerit facta expressio, sed res indefinitè concepta, tunc asserunt *Bartolus in d. l. si ita stipulatus fuero, §. si sibi nupserit, Antonius in c. gemma n. 7., & ibi Abbas n. 9., Alexander de Neuo n. 16., Præpositus n. 7. de sponsal., Rosella verb. sponsalia n. 7., Angelus in l. Titia in princip. num. 2., & ibi Immola num. 4. ff. de verb. obligat., Ioannes Lupus cap. per vestras de donat. inter vir., & uxor., §. 21. n. 1., & 2.*, quod, si vir promittens fæminæ centum, si secum nupserit, fuerit senex, vel ignobilis comparatiuè ad eandem fæminam iuuenem, & nobilem, tenet promissio illa conditionata, & posita conditione nuptiarum quantitas promissa est soluenda, quia tunc illa quantitas data supponitur, & promissa in compensationem iuuentutis, & nobilitatis; si verò vir promittens fuerit in conditionibus æqualis fæminæ promissariæ asserunt, quod promissio non teneat eo, quia supponatur facta causa libidinis explendæ per textum *in d. l. si ita stipulatus fuero, §. si sibi nupserit, ff. de verb. obligat.*, sed in hoc contrarium absolutè sentio, quia in primis in hoc est dubium, an promiserit causa libidinis explendæ, an verò ex alio fine iusto; in dubio autem potius est præsumendum pro honestate, quam pro turpitudine *Coarruuias 4. decret. 2. part. c. 3. §. 3. num. 1.* Deindè, vel præcisè promisit ad finem inducendi alterum ad matrimonium ex causa sola libidinis explendæ in matrimonio præciso quocunq; alio fine honesto, vel procreationis filiorum, vel concupiscentiæ sedandæ in eodem matrimonio, vel ad finem sedandæ libidinis in matrimonio modo licito, non præcisis alijs finibus intentis ex natura sua in eodem matrimonio; iuxta primum sensum, vtique promissio videtur inualida, quia ordinatur ad finem illicitum, maximè stante declaratione Sanctiss. Domini nostri Innocentij XI. Pontificis nunc regnantis, qua in congregatione S. Romanę Generalis Inquisitionis habita sub die 29. Martij 1679. damnauit propositionem illam, quæ est in ordine, & numero nona, quæ dicebatur licitum esse coitum coniugalem ex solo fine explendæ libidinis; sed hoc non aduersatur nostræ assertioni, quæ procedit iuxta cursum regularem præcisa quacunque præsumptione turpitudinis, & prauitatis, & iuxta hunc sensum procedit solummodò textus *in dict. l. si ita stipulatus fuero, §. si tibi nupserit*; iuxta secundum verò sensum non elucet in illa promissione aliqua prauitas, & turpitudo, quantumuis interuenerit finis explendæ libidinis, quandoquidem stantibus alijs finibus cohonestatur actus, & libido ex natura sua expletur in actu coniugali, quantumuis intento ex alijs finibus honestis.

Secundū varios casus, secūdū quos potest adijci illa pæna impropria semper verificatur, quod sit licita.

Non elucet, quod fuerit ex causa libidinis.

Probatur iam secunda pars *ex l. Titio, §. 1. ff. de condit., & demonst., & l. 1. C. de instit., & substit.*, nec incongruæ rationi huiusmodi iura innituntur, quādoquidem talis promissio nō impedit libertatem matrimonij, sed solum inuitat virum, vel mulierem ad matrimonium sub spe illius lucri promissi, vt si vult illud lucrum v. gr. legati, & institutionis consequi, libere contrahat cum persona in legato, vel institutione nominata *Aimon Crauetta cons. 1. n. 5., Minsinger cent. 6. obseru. 31., Marta de success. part. 4. q. 18. art. 2 n. 85., Rota Romana in vna Mediolanensis indulti 27 Octobr. 1591. coram Pamphilio apud Richium collect. 1351. part. 4.*, & illa spes lucri non cogit, sed potius allicit ad contractum. Hoc idem euincitur *in l. cum ita legatum sit vers. si Titio nupserit, ff. de condit., & demonst.*, vbi dicitur, quod, si testator præcipiat fæminæ, vt alicui nubat sub pæna hæreditatis, vel legati amittendi valeat conditio *Ioannes Lupus c. per vestras not. 2 §. 2. num. 1. de donat. inter vir., & uxor., Pelaez de Meres de maior. 1. part. q. 50. n. 1., Molina tom. 1. de iustit. tract. 2. disp. 207.* Hęc, quæ dicuntur in hac probatione, non solum verificantur, quando promissio per

Illa spes lucri allicit, non cogit.

legatum, & institutio ponitur per modum conditionis, vt cum dicitur, *Promitto, vel lego tibi centum nummos aureos, si duxeris Caiam*, si promissarius fit masculus, *vel si duxeris Octauium*, si promissaria fuerit fæmina, sed etiam quando promissio fit per viam modi, vt si dicatur *Lego Titio, vel instituo Titium hæredem, vt ducat Mariam*.

Valet etiam, si pœna impropria fiat per viã modi.

Ratio est, quia legatum, seu hæreditas, vel alio quocunque modo relictum non habet vim, nisi secundum intentionem legantis, instituentis, & relinquentis, & ad modum, quo ipse legauerit, instituerit, seu reliquerit, nec aliter, nec alio modo; cum etenim sit in potestate ipsius legantis, vel instituentis legare, & instituere, & non legare, & instituere secundum substantiam, esse debet etiam in potestate ipsius legare, & instituere sub tali, vel tali modo, & non aliter. Neque obesse potest, si afferatur, quod legatum, seu hæreditas per modum relicta statim acquiratur, adeoque, quod non currat paritas de ipso, ac de conditione, respectu cuius non acquiritur hæreditas, nisi ipsa purificata; Non, inquam, obesse potest, quia licet hæreditas sub modo statim acquireretur, non propterea tollitur, quin, si non adimpleuerit legatarius, vel institutus illum modum, possit priuari illo iure, quandoquidem non esset formatum, nec radicatum *Gutierez cons. 18. nu. 3., & 4., Mantica de coniect. vlt. vol. lib. 11. tit. 18. n. 3.*

Dixi, *cum sit in potestate ipsius legantis, vel instituentis legare, & instituere, vel non legare, & non instituere*, nam, si teneretur relinquere ex aliquo onere iustitiæ, vt legitimam respectu filiorum, vel fideicommissaria bona respectu vocatorum, tunc, si relinqueret sub modo, vel conditione, nec modus, nec conditio subsisteret, cum enim tam legitima, quam fideicommissum essent debita, vel debitum, non possent cadere sub conditione, vel modo *Coaruuias 4. decret. 2. part. c. 3. §. 3. num. 7., Mantica de coniec. vlt. volunt. lib. 11. tit. 18. n. 12., Molina lib. 1. de primog. c. 13. n. 4, Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsal. disp. 33. n. 10.*

Legatum debitum nõ potest cadere sub modo, vel conditione.

18 Limita tamen primò hanc secundam partem assertionis in hypothesi, qua promissarius non posset honestè contrahere cum persona in legato, vel institutione nominata, tunc etenim non teneretur adimplere conditionem, vel modum appositum, & tamen consequeretur legatum, & hæreditatem *Morotus cons. 97. num. 19., Oldradus cons. 16., Hercul. Marescot. var. resol. lib. 1. c. 73. n. 9., Marta de success. part. 4. q. 18. art. 2. nu. 85., Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c. 11. num. 467.* Ratio ex eo deducitur, quia talis conditio, vel modus tanquam turpis à iure reijcitur, & habetur pro non adiecta, vel adiecto.

Hinc infert primò *Sanchez dict. lib. 1. de sponsal. disp. 33. num. 13.*, quod legatum, vel hæreditas relicta filiæ familias sub conditione, si nupserit alicui determinatæ personæ, vel sub modo, vt eidem nubat, non amittatur, si filia ex paterno consensu alteri nubat. Ratio autem deducitur ex præsumpta voluntate legantis, & instituentis, qui præsumitur velle legatariam, seu institutam tales nuptias inire, si honestè possit; non videtur autem posse honestè sine consensu Patris, vel potius contra eiusdem consensum, quod etiam confirmat idem *Sanchez loc. cit.* paritate, quam adducit *Baldus cons. 357. vol. 1.* in materia statutorum Mediolanensium, in quibus præscribitur, quod mulier Mediolanensis extra Ducatum non nubat sub pœna amissionis hæreditatis, & tamen si nubat extra ex iussu paterno, hæreditate non priuatur, *Baldus in l. 1. n. 9. C. de instit., & subst., Mantica de coniect. vlt. vol. lib. 11. tit. 16. in fin., Coaruuias 4. decret. 1. part. c. 2. § 8. n. 2.* Verum aduersus hanc illationem militare videtur efficax argumentum deductum ex superiùs dictis, quod scilicet filia in causa matrimonij sit sui iuris, nec dependeat à voluntate Patris, ac proindè, si nubat contra eius voluntatem, non peccet, nec inhonestè agat. Sed facilè occurri potest huic argumento, si afferatur, quod, quantumuis filia nubendo contra voluntatem Patris, seu sine eius consensu non peccet contra virtutes morales, peccet tamen contra bonos mores saltem ciuiles, sicque non honestè agit tali pacto nubendo; quando autem dicitur, quod fæmina grauata cum tali persona nubere, teneatur cum eadem nubere, si honestè possit, intelligendum est de honestate non solum quoad virtutes morales, sed etiam quoad mores politicos, & ciuiles, vt infrà fusiùs videbimus.

19

Sine consensu Patris honestè illi nõ nuberet.

Peccat cõtra bonos mores saltẽ ciuiles.

Infert secundò *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. d. c. 11. num. 468.*, quod legatum, vel hæreditas non amittatur relicta sub conditione nuptiarum cum tali determinata persona, si honestè, & decentèr cum persona nominata grauatus, vel grauata nubere non possit per textum *in l. cum ita legatum, ff. de condit., & demonstr.* rationemque huius illationis, & iuris, in quo fundatur, affert *Sanch. d. disp. 33. n. 11.*, quia id dicimur posse, quod honestè possumus *l. Nepos Proculo, ff. de verb. obligat.*, quod autem honestè non possumus, tanquam turpe à iure reijcitur *Coaruuias de sponsal. p. 2. c. 3. § 3., Simon de Pretis de inter. vlt. vol. lib. 4. interpret. 2. dub. 1., Fontanella de pact. nupt. claus. 7. glos. 3. part. 4., Franciscus Molinus de ritu nuptiali lib. 2. diff. 16. nu. 11., Molina de iustit., & iur. tract. 2. disp. 207., Paulus Laiman Theol. mor. lib. 3. tract. 5. c. 10.* Hic tamen notat *Sanch. d. disp. 33. n. 12.* quod si legatum, vel hæreditas fuerint relicta fœminæ viduæ sub ea conditione, vel modo,

vt

vt nubat personæ, quę indigna supponitur, & ipsa eidem non nupserit, sed alteri ab ipso, amittat legatum, vel hæreditatem, secus verò, si nec ipsi, nec alteri nupserit, rationemque ex eo adducit, quod in legato, vel hæreditate sic relicta ex præsumpta mente legant s, vel testatoris duplex quodamodo virtualitèr conditio includitur; altera, qua iubetur nubere tali, quæ vt turpis reijcitur, cum persona illa præsumatur indigna, altera implicita, qua iubetur alteri non nubere per textum *in l. cum tale, ff. de condit., & demonstr.*, sicque hanc conditionem non adimplendo, quæ non inhonesta supponitur, priuatur legato, vel hæreditate. Si autem hic inquiras, cur hoc specialitèr dicatur in vidua, adeo vt si alteri nubat, amittat relictum sub illa conditione implicitè inclusa, non autem in virgine, quæ, si non nubat personæ in legato, vel hæreditate nominatæ, eo quod sit indigna, nubat tamen alteri dignæ, non priuetur relicto; si, inquam, hoc inquiras, respondet idem Sanchez hoc prouenire, quia honestum est à secundis nuptijs abstinere per textum *in c. fin. 31. qu. 1.*, non sic autem à primis, quando impedimentum prouenit ab extrinseco *auth. de nuptijs §. quæ verò collat. 4., auth. cui relictum, C. de indict. vid., Couarruuias 4. decret. 2. part. c. 4. § 9. n. 11., Acosta l. cum tale, §. si arbitratu lim. vlt. n. 1., ff. de condit., & demonstr.* Nomine autem virginis quoad præsentem effectum venit fæmina, quæ nulli nupsit, quantumuis fuerit corrupta *Antonius Gomez var. cap. 12. n. 76., Matiengo lib. 5. recopil. tit. 1. l. 3. glos. 2. n. 14., Molina tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 207.*, & item vidua, quæ matrimonium non cõsummauit *Baldus auth. cui relictum n. 2. C. de secundis nupt., Gratianus reg. 83. n. 1., Acosta d. l. cum tale, §. si arbitratu, ff. de condit., & demonst.* Sed hæc duo videntur ad inuicem pugnare; si enim nupta, & nõ corrupta nõ priuatur legato, & hæreditate, si alteri a nominato indigno nubat, ergo non nupta, sed corrupta erit eodẽ legato, vel hæreditate priuanda, sed si res attentè perpendetur secundũ id, quod iura intendunt, dum volunt honestũ esse abstinere a secundis nuptijs, non sic a primis, quando impedimentum prouenit ab extrinseco, innotescet, quod eadem ratio militat in vtraq; quando fæmina non fuit nupta, & corrupta, ac quando fuit nupta, sed non corrupta, quandoquidem iura respiciunt præcisè fauorem primi matrimonij ex vtraque parte completi, & consummati, propter quod dicunt honestum esse à secundis nuptijs abstinere; in casu autem, quo fæmina non fuit nupta licet corrupta non potest militare ratio fauoris primi matrimonij, vt per se patet; in casu verò quo fuit nupta, sed non corrupta, non fuit complementum eiusdem primi matrimonij, adeoque &c.

20 Vidua amittit legatum sibi relictum sub conditione, vt nubat indigno, si alteri ab ipso nupserit.

Ratio discriminis inter virginem & viduã.

Sed corrupta quoad hoc non venit sub hac dispositione

21 Nõ amittitur, si per legatarium non stetit quominus illæ nuptię celebrarentur.

Limita secundo in casu, quo per legatarium, vel legatariam, institutum, vel institutam non staret, quominus matrimonium contraheretur cum personâ in legato, vel hæreditatis institutione nominata, tunc etenim per non adimplementum sponsalium, vel matrimonij legatarius, vel institutus non amitteret legatum, vel hæreditatem *Menochius de præsump. lib. 4. præsumpt. 183. num. 25., Mantica de coniect. vlt. vol. lib. 11. tit. 18. n. 37., Fontanella de pact. nupt. claus. 6. glos. 3. part. 4. n. 32., Molina de iust., & iur. d. tract. 2. disp. 207., Oldus cons. 92. nu. 1.*, rationemque adducit *Ioannes Angelus Bossius d. c. 11. n. 472. vers. item per legatarium*, quia scilicet in conditionibus pendentibus à duorum voluntate eædem conditiones, si non ex culpa grauati, sed alterius deficiant, habeantur pro impletis *l. in testamento, ff. de condit., & demonst. l. 1. C. de instit., & substit., Mantica de coniect. vltimar. volunt. lib. 11. tit. 18. n. 37., Molina tract. 2. disp. 206. in fin.* Hic tamen aduertendum est, ea, quæ dicuntur in hac limitatione, procedere dumtaxat, quãdo ea conditio in vltima voluntate ponitur, secus quando ponitur in contractu irreuocabili, tunc etenim huiusmodi conditio non reijcitur, sed absolutè irritat contractum per textum *in l. non solum, ff. de act., & oblig.*, rationemq; adducit *Sanchez d. disp. 33. nu. 21.*, quia, quod est extraordinarium in vltimis voluntatibus non trahitur ad contractus *l. 1. C. de instit., & subst.* Si autem inquiras, a quonam desumatur hæc diuersa dispositio in contractibus, ac in vltimis voluntatibus, communitèr respondent DD. hoc fauore vltimarum voluntatum inductum esse eo, q; a Reipublicæ vtilitati maximè congruit, vt vltimę voluntates, quantum fieri possit, adimpleantur, nec incongrua sanè ratione hoc DD. decernunt, quandoquidem, vt benè notat *Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c. 12. n. 92.* contractus mutuo contrahentium consensu perficiuntur, testamentum autem per quod hæreditas, vel legatum defertur, a testatoris dumtaxat voluntate dependet, adeoque mirum non est, quod iura tolerent lubricum, & incertum vnius hominis in testamento animum, non verò duorum, vel plurium in contractibus *Spino in specul. testament. glos. 14. princip. num. 136.*, quod etiam considerauit *I. C. in l. non solum, ff. de act., & oblig., Cuiacius in l. impossibilis, ff. de verb. oblig., Franciscus Molinus lib. 1. de ritu nupt. compar. 26. n. 147. in fin., Ludouicus Lopez de contract. c. 44. d. 1.*

22 Nõ valet in ijs, quæ cadunt sub contractu irreuocabili.

Ex dictis in hac limitatione multæ insurgunt rationes dubitandi in præsenti currenti calamo dissoluendæ. Prima est, an, si testator disposuerit legatum in fauorem Titij, si nupserit Caiæ eiusdem testatoris consobrinæ, & ipsa renuerit, sed alte-

ri

si nupserit, & deindè hic alter occubuerit, an, inquam, si postea Caia annuerit, & Titius adhuc liber sit, teneatur eam ducere, & si non ducat, amittat legatum. Respondendum est absolutè, nec teneri eam postea ducere, & si non ducat, non amittere legatum. Ità sentiunt plures apud *Ioannem Angelum Bossium de matrim. contract. cap.11.n.475.in fin.* Ratio non solum ex eo deducitur, quod testator præsumendus est, quod intellexerit de primis, non de secundis nuptijs, & in ordine ad primas non stetit per legatarium, quin eas impleuerit, sed etiam quia illa conditio per reluctantiam Caiæ alteri nubentis intelligitur sublata.

13 Post primas nuptias cum altero nō amittitur legatum.

Quid verò dicendum sit in hac hypothesi, si Caia prius renuerit nuptias cum Titio grauato, non tamen alteri nupserit, & postea pænitentia ducta, antequam Titius alteram duxerit, annuerit eiusdem Titij grauati nuptijs, an scilicet, in hac hypothesi, si Titius cum eadem non nubat, amittat legatum, vel hæreditatem. Respondendum est absolutè, conditionem haberi pro impleta, & Titium in ea hypothesi non amittere legatum, siue illud fuerit quantitatis, siue speciei, siue Titius in re illud fuerit consecutus, siue adhuc quoad possessionem illud non acquisierit *Baldus in l.1.n.3. C.de instit., & substitut., & ibi Salicetus num.5., Bartolus cons.112.n.1., Campegius de dote part.1. qu.43., Emanuel à Costa in l.tale pactum, § si arbitratu limit.6.n.4.ff.de condit., & demonstr., Simon de Pretis lib.4.interpr.2. dub.12.n.69., Surdus de aliment. tit.5.qu.5. num.25., & seqq., Ioannes Angelus Bossius de matrim.contract.c.11.num.496.* Ratio ex eo deducitur, quod ex eo, quod Caia recusauerit nuptias cum Titio, conditio apposita per testatorem habetur pro impleta, & purificata, quandoquidem non stetit per Titium grauatum, quominus nuptiæ illæ contraherentur, hocque expresè habetur *in l.1. C.de instit., & substit.*; Neque in hoc audiendi sunt aliqui volentes, al legatum textum verificari solummodò, quando renuens perseuerat in contradictione, secus autem quando primo renuit, & postea assentiendo retractat contradictionem altero permanente in statu libertatis; Non, inquam, audiendi sunt, quia, cum conditio semel per repudium sit adimpleta, & purificata, & alteri ius quæsitum, iam non est locus pænitentiæ *l.illud cum simul, ff.de peric., & com.rei vend.l.si ita quis, §.seia, ff.de verb. oblig.*, & conditio, quæ semel adimpleta est, non reuiuiscit *l.cum vxori, C.quando dies legat. ced.*, & quod semel repudiatū est, non potest amplius reintegrari *Surdus de alim.tit.5.qu.5.n.25. ex d.l.1.C.de instit., & substit.* Deinde ex superius dictis conditio per testatorem apposita semper intelligitur obligare, si grauatus possit honestè adimplere, non alitèr, nec alio modo, sed posito repudio facto per Caiam in data hypothesi Titius honestè non nuberet, quia per repudium fit iniuria petenti, & interpellanti, & matrimonium redditur vilius, sicque non est præsumendum, quod, si testator hunc casum præuidisset, alitèr disposuisset.

14 Nō amittit legatarius, quātumuis fæmina, quæ respuit nuptias cum ipso, alteri non nupserit.

Conditio intelligitur per repudiū adimpleta.

Dixi, *siue illud fuerit quantitatis, siue speciei, siue grauatus illud legatum fuerit consecutus, siue non*, quia semper illud est debitum grauato quotiescunque, vel adimpleta fuerit conditio, vel eadem ex dispositione iuris reiecta, & sicuti, si conditio fuerit in effectu adimpleta, & verè purificata debetur legatum, siue illud fuerit quantitatis, siue speciei, siue traditum, siue hactenus non traditum, vt tenentur fateri Aduersarij, quia ex dispositione testatoris grauatus ius habet ad illud, ità si illa conditio per repudium alterius non purificetur, adhuc debetur, quia conditio purificata, & conditio non adimpleta non quidem defectu grauati, cum per ipsum non steterit, sed ex parte alterius in iure quoad hunc effectum sibi æquiualeant.

25 Procedit de legato, siue fuerit quantitatis, siue speciei.

Secunda ratio dubitandi est, an, si quis per testatorem grauatus in legato, vel hæreditate eidem relictis cum aliqua persona nubere, requisitus ab eadem persona, cui ex testamento nubere tenetur, nuptias recusauerit, possit postea pænitere de recusatione, moram purgare, & consequi legatum, vel hæreditatem, Negatiuè respondendum est propter rationes superiùs adductas, quia scilicet conditio, quæ semel defecit, non potest amplius adimpleri, & in fauorem actoris mora non purgatur *Bartolus in l. si insulam col. penult., & ibid., Iason n.39.q.9., Ripa n.115.ff.de verb.oblig., Mantica de coniec.vlt.vol.lib.11.tit.18.n.42.* Neque dicendum est, non currere hic paritatem de grauato renuente contrahere, & postea resiliente à recusatione, & annuente, ac de grauato, quando alter ab ipso renuit, & postea pænitentia ductus resilit à negatione, & annuit, quandoquidem quando alter renuit, ipse ius acquirit ad legatum, vel hæreditatem ex præcisa alterius resilientia, quando verò ipse grauatus renuit, alter nullum ius consequitur, nec ipse quid magis acquirit, adeoque hic videtur res adhuc integra, non ibi; Non, inquam, dicendum est, quia, sicuti alter resiliendo amittit ius, quod habebat ex dispositione testatoris, ità ipse etiam renuendo contractui ius, quod acquisiuit ab eiusdem testatoris voluntate, debet amittere; non enim potior ratio est, quod alter renuendo ius amittat, & grauatus etiam recedendo illud non amittat; Nec item dicendum est cum *Sanchez lib.1.de sponsalibus disp.33. n.15. vers.ex hac doctrina*, ea, quæ dicta

26 Legatarius amittit legatū, si conditionem respuerit, & postea pænituerit.

dicta sunt in hac ratione dubitandi dumtaxat verificari, quando testator apponens illam conditionem priuat ipso iure grauatum, si requisitus non assenserit nuptijs, & hoc ea ratione, quia immediatè per illam negationem positiuam assensus alter successor, seù hæres ius acquisiuit in illo legato, sicque, quando iam ius est alicui quæsitum, non est amplius locus pænitentiæ, *Glos. in c. nosti verb. reuocare de elect.*, *Peralta l. 3. n. 1. ff. de leg. 2.* non verò verificari, quandò ipso iure non priuat, quia tunc nulli ius acquisitum est, tunc enim proderit pænitentia, *Peleaez de Meras de maioratu prima part. q. 50. num. 13.* Non, inquam, dicendum est, quia ex natura ipsa conditionis consequitur eadem priuatio; eo ipso etenim, quod testator apposuit illam conditionem, intelligitur implicitè voluisse negationem legati, si grauatus conditionem illam non adimpleuerit, sicque legatum immediatè cedit, vel hæredi, si fuerit in testamento nominatus, vel succedenti ab intestato, si in testamento nullus hæres fuerit vocatus.

Amittit, quantũuis testator alterum non substituerit.

27 Limitanda tamen est hæc nostra responsio in casu, quo in fauorem recusantis militaret aliqua legitima excusatio, & primò, quando grauatus requisitus ad nubendum, non esset conscius dispositionis testatoris, tunc etenim purgari posset mora per pænitentiam habita notitia illius dispositionis, *Fontanella de pact. nupt. claus. 6. glos. 3. part. 4. n. 41.*, *Oddus cons. 79. num. 26.*, *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 11. num. 487.* non enim potest esse legitima pæna, vbi non est delictum adversus mentem testatoris, delictum autem non est, vbi mens eiusdem non est nota. Secundò, quando mulier grauata esset minor, & allegaret se nuptias cum persona nominata a testatore recusasse ex ætatis, & sexus fragilitate, iudicijque imperfectione, & peteret ad cautelam restitutionem in integrum, *Oddus, & Fontanella loco cit.*, *Sanchez d. lib. 1. de sponsalib. disp. 33. n. 15.*, *Ioannes Angelus Bossius de matrimonij contractu d. c. 11. n. 488.* quod idem dicunt verificari, quandò assereret se metu reuerentiali patris dictis nuptijs primò renuntiasse.

Nisi intercederet legitima excusatio.

Enumerantur excusationes legitimæ.

28 Tertia ratio dubitandi est, an si quis grauatus fuerit à testatore sub pæna amissionis legati ad nubendum cum persona nobili, & re vera primò duxerit nobilem, sed posteà eadem defuncta ignobilem duxerit, amittat legatum, seù hæreditatem. Respondeo, probabilius esse in ea hypothesi per nuptias secundas cum ignobili non priuari legato, seù hæreditate, nisi de præsumpta voluntate testatoris ex rationabilibus coniecturis conditio esset quodammodò successiua, & exigeret perseuerantiam *Acosta in l. cum tale si arbitratu ampl. 3. num. 10. ff. de condit., & demonstrat.*, *Simon. de Pretis lib. 4. de interpret. vlt. voluntatum interpr. 2. dub. 12. num. 66. & seqq.*, *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 11. n. 503.* aduersus *Sanchez lib. 1. de sponsalibus disp. 33. nu. 4. vers. dicendum est*, & alios asserentes in tali conditione apposita per testatorem semper inuolui præceptum negatiuum, quod obligat ad semper, & pro semper. Deducitur satis clarè responsio ex *l. si quis hæredem ff. de instit. & substit.*, *& l. in substitutione, ff. de vulgar. & substit.* & ex eo, quod communitèr dicitur, quod conditio apposita à testatore sufficiat, quod fuerit semel impleta, quantumuis posteà non duret, *l. rogo in princip. ff. de fideic. lib.*, *Bald. in auth. sed si quis nu. 2. C. de secund. nupt.* vbi asserit conditiones non requirere actus permanentes, sed executionem in actibus transeuntibus, nec absolutè verum est, quod ex Sanchez circumfertur, quod scilicet conditio, de qua loquimur, implicitè, & ex natura sua inuoluat præceptum negatiuum, quandoquidem nec ex natura sua, nec ex mente testatoris arguitur illud præceptum negatiuum, non ex natura sua, nam illa conditio est concepta verbis affirmatiuis, non negatiuis, & secundum se potius est ordinata ad affirmationem, quàm negationem, secùs si alitèr esset, verificaretur etiam, quod, quando testator apponeret legatario conditionem, semper intelligeretur de continuata, & successiua, cum posset præsumi, quod in eadem inuolueretur præceptum negatiuum, quod non est dicendum, quia sermo simplicitèr prolatus intelligitur de prima vice per textum *in l. boues §. hoc sermone ff. de verbor. signif.* nec item ex præsumpta mente testatoris, cum non arguatur ex aliqua circumstantia in eadem conditione apposita voluisse illam successiuam permanentiam, & continuatum onus, quinimmò, cum illa conditio sit quodammodò onerosa, etiam ex mente apponentis non potest admittere, nisi mitiorem interpretationem.

Nubens primo nobili nõ priuatur legato, si postea duxit ignobilem.

Conditio sufficit, si fuerit primo, & semel impleta.

Non inuoluit præceptũ negatiuũ.

29 Dixi, *nisi ex præsumpta testatoris voluntate ex rationabilibus coniecturis conditio esset quodammodò successiua*, tunc etenim locum haberent ea, quæ asserit *Sanchez loco cit.* & verificaretur inuolui præceptum negatiuum; hoc autem contingeret primò, quando testator conciperet conditionem sub illis terminis, vt non nuberet, nisi personæ nobili, vt notant *Oddus cons. 16. nu. 3.*, *Simon de Pratis de interpret. vlt. volunt. lib. 4. interpr. 2. dub. 1. n. 9.*, *Mantica de coniect. vlt. volunt. lib. 11. tit. 18. nu. 3.*, *Stephanus Gratianus discept. for. tom. 1. c. 5. n. 11.*, *Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c. 11. num. 507.* in hac etenim suppositione inuolueretur præceptum negatiuum

Excipe, nisi conditio esset successiua.

tiuum conceptum verbis negatiuis, quod propterea importat successiuam perseuerantiam. Contingeret secundò in casu, quo testator obligaret legatarium ad contrahendum cum aliqua de Agnatione, *Simon de Pretis d. lib. 4. interprat. 2. dub. 12.* tunc etenim præsumeretur testator voluisse, vt bona per se relicta permanerent in sua agnatione, & familia. Quoad has tamen limitationes aduerte, quod, si contracto primo matrimonio iuxta dispositionem testatoris, nulla alia esset persona nobilis, nullaque de cognatione eiusdem testatoris, cum qua legatarius posset licitè, & honestè contrahere, tunc sine amissione legati posset cum alia quacunque contrahere, quia tunc reicitur talis conditio, vel habetur pro impleta, vt notant *Simon de Pretis de interprat vlt. volunt. lib. 4. in c. 2. dub. 1. n. 7., & dub. 12. num. 69. Ioannes Angelus Bossius d. c. 11. nu 508.*, & iuxta hunc sensum verificantur ea, quæ superius dicta sunt, quod scilicet non staret per istum legatarium grauatum, quominus cum personis a testatore deputatis nuberet.

Quarta ratio dubitandi est, an, si testator legatarium grauauerit ad nubendum cum certa persona, cum qua antecedentèr nupserat, ipse legatarius gaudeat legato sibi per testatorem relicto. Respondeo cum distinctione, vel etenim testator præcisè legauit nulla habita ratione dotis, vel præcise legauit pro dote constituenda mulieri, si nupserit tali personæ. Iuxta primum sensum sentiendum est, deberi mulieri legatariæ iam nuptæ viuente testatore. *Marta de success. part. 4. quæst. 18. nu. 14., & seqq., Mantica de coniect. vlt. vol. lib. 11. tit. 18. nu. 36., & seqq., Baldus in l. si*

30 Acquirit quamuis antecedēter nupserit personę nominatę.

filia legatorum nu. 1. vers. indic. indistinctè C. de legatis, Coaruuias in c. officij num. 10, de testamentis. Ratio ea esse potest, quià illa conditio, *si nupserit tali* includit omne tempus, *Natta cons. 485. nu. 6., Riminaldus Iun. cons. 638. nu. 48., Paulus de Castro cons. 309. n. 2. vol. 1.*, nec restringitur ratione alicuius conditionis appositæ dotis, vel alicuius alterius rationis ad aliquod tempus determinatum; nec in hoc locum habet id, quod asserit *Bartolus in l. Lucius*

Illa conditio includit omne tempus.

ff. de leg. 2. vbi ait, quod si mulier viuente testatore iam nupserat, causa legati fit extincta, adeoque etiam ipsum legatum. Non, inquam, locum habet, quia vt benè notat *Baldus in d. l. filia legatorum C. de legatis*, in ea hypothesi dicitur causa legati extincta, quia impleta est conditio, non extincta, quià finita, adeout nullam vim habeat; quandò autem conditio est impleta, potius confirmat legatum, quam destruat; Neq; item locum habet textus, *in l. statu liber §. stychum ff. de leg. 2., & l. si vnus §. si cum res ff. de pact.* vbi dicitur, quod, vbi legatum collatum est ad tempus nuptiarum, censeatur post illud tempus prohibitum; Non, inquam, habet locum, quandòquidem allegata iura procedunt dumtaxat, quandò tempus est adiectum ad terminandam obligationem, non verò quandò tempus est adiectum ad differendam solutionem, vt notat *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 11. n. 544. in fin.* Iuxtà secundum sensum adhuc distinguendum existimo, vel enim testator legauit mulieri dotem, seù dotis legatum fecit, vel legauit certam pecuniæ quantitatem ob maritandam certam mulierem; primo modo legatum tenet, siuè testator fuerit extraneus, siuè Pater, & ascendens eiusdem mulieris, siuè sciuerit mulierem fuisse nuptam, siuè ignorauerit *Cancerius var. tom. 3. c. 20. nu. 189., Marta de success. part. 4. q. 18. nu. 16.*, secundò modo legatum non tenet, si testator ignorauerit mulierem illam esse iam nuptam, secùs verò si sciuerit. Ratio primæ partis huius secundi membri ex eo deducitur, quià causa dotis non est finita, quamuis fæmina illa iam fuerit nupta, cum dos etiam constante matrimonio possit constitui, & augeri *l. penult., & auth., sed iam Cod. de donat. ante nuptias.* Ratio autem secundæ partis quoad primum membrum diuisionis, quam sequuntur. *Coaruuias in c. Officij num. 10. de testam. Simon de Pratis de interprat. vlt. vol. lib. 4. interpret. 1. dub. 9. n. 47.* ex eo deducitur, quia tunc cessat finis, & causa legati, quandoquidem videtur testator intendisse præcisè nuptias talis fæminæ quasi, quod diceret *lego eidem centum nummos aureos, vt possit nubere*. Ratio eiusdem secundæ partis quoad secundum membrum ex eo deducitur, quod, cum testator sciuerit iam legatariam esse nuptam, non potuit habere pro fine pręcisè nuptias, sed addidisse pręsumendus est doti iam constitutę, vel constituisse de nouo, si non erat dotata.

31 Etiam si legata fuerit dos

32

Alias limitationes, & rationes dubitandi adducunt, *Sanchez d. lib. 1. de sponsalib. disp. 33. à n. 14. vsque ad fin., & Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. d. c. 11. à n. 455. vsque ad nu. 556. inclusiuè*, quos vos ipsi consulere poteritis; non enim vacat in his diutius immorari.

Assertio VII. Pęna impropria, seù de lucro non acquirendo retrahens à matrimonio, vel à sponsalibus, quatenus importat conditionem nunquam nubendi respectu viri, vel mulieris, qui nondum matrimonium contraxerint, absolutè reijcitur, & legatum, seù hęreditas purè debetur, *Antonius Gomez var. tom. 1. c. 12. n. 78. Molina de iust., & iur. tract. 2. disp. 207. Spinus in specul. testam. glos. 14. à n. 49. ad 80., Sanchez lib. 1. de matrim. disp. 34., Laiman lib. 3. Theologiæ moral. tract. 1. c. 10. n. 14., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 11. nu.* 558.

33 Pæna retrahens à matrimonio, vel sponsalibus reijcitur.

558., *Villalobos 2. part. summa tract. 30. difficult. 3.*

Iura euincétia assertionem. Expressè euincitur ex dispositione iuris *in l. quoties 22. l. cum tale 71. §. Mæuia l. sed si hoc §. vlt. ff. de condit., & demonstr.* hocque fundatur in ratione boni publici, quod exigit, vt non constituatur impedimentum, ratione cuius non procreentur liberi ad constituendos, & augendos ciues in eadem Republica, hocque idem habetur *in auth. cui relictum, C. de induc. vidu. tol., & in auth. de nuptijs, §. quæ vero vers. sancimus.*

34 Procedit de conditione absoluta, nō limitata in certo loco. Dixi, *quatenus importat conditionem nunquam nubendi*, quod intellige quoad substantiam, si enim importaret solummodò conditionem restrictam non nubendi in tali loco, tempore, vel cum determinatis personis, vtique non reijceretur, & sic non deberetur legatum, vel hæreditas, nisi impleta, & purificata tali conditione *Iason in l. turpia, ff. de legat. 1., Simon de Pretis lib. 2. interp. vlt. vol. interpret. 2. solut. 2. n. 108., Stephanus, Gratianus discept. for. tom. 5. c. 5. n. 9., Coaruuias tom. 3. var. c. 7. num. 293.* Ratio ea esse potest, quia, quantumuis illa conditio sit restrictiua, non est tamen impeditiua libertatis matrimonij, vel sponsalium, hocque expresè habetur *in l. cum ita legatum 62., & l. hoc genus 65. ff. de condit., & demonstr.* Neque in hoc audiendus est *Riccius in praxi var. resol. resol. 107., & collect. part. 5. collect. 1568.*, asserens, huiusmodi conditiones prohibentes matrimonium in certo loco, & tempore, & cum determinato genere personarum inducere viduitatem, ac proindè non valere per textum *in l. cum ita legatum, & in l. hoc modo, ff. de condit., & demonstr.*; Non, inquam, audiendus est, quia huiusmodi conditiones non important, vt præfertur, perpetuam viduitatem, quotiescunque extra talem locum, tempus, & agnationem commodè grauatus nubere potest; vndè ad summum verificantur ea, quæ adducit Riccius, quando grauatus extrà talem locum, tempus, & agnationem honestè nubere non posset.

35 Non tenetur sequi, nec amittit legatum. Hic oritur difficultas, an, si testator respectu legatarij, seu hæredis apposuerit conditionem non nubendi, nisi de consilio talis personæ, talis conditio teneat, & legatarius eam seruare teneatur. Absolutè sentiendum existimo, talem conditionem reijci, si importet, quod grauatus debeat sequi tale consilium; & in hoc consentiunt ferè omnes, quia huiusmodi conditio adimit libertatem ad sponsalia, seu matrimonium requisita; nec obesse potest, si asseratur, quod filius teneatur sequi etiam quoad sponsalia, & matrimonium consilium patris, nec tamen ex hoc demitur libertas requisita ad validitatem contractus, ergo etiam non adimetur, si ex præcepto patris teneatur sequi consilium alterius, quandoquidem sequens consilium alterius de mandato patris videtur sequi consilium eiusdem patris; Non, inquam, obesse potest, quia in causis matrimonialibus filius non tenetur sequi consilium patris ex necessitate, sed tantum ex honestate per ea, quæ superius diximus, cum filius in huiusmodi causis sit sui iuris. Dixi, *si importet, quod grauatus debeat sequi tale consilium*, secus enim esset, si teneretur solummodò consilium requirere, non sequi, quia consilium ex genere suo non infert necessitatem, *Bartolus in l. 1. §. si plures n. 6. ff. de execut. act., Abbas in c. venerabili de offic. deleg., Fontanella clauf. 6. glos. 3. p. 5. nu. 83., Simon de Pretis lib. 4. interp. vlt. vol. interpr. 2. dub. 10. n. 10., Marta de success. p. 4. q. 2. art. 2. n. 53., Meres de maior. p. 1. q. 50. n. 5. Menoch. cons. 69. n. 29. lib. 1.*, & ad hoc maximè facit textus *in l. cum pater, §. mando, ff. de legat. 2., & c. cum olim de arbitris.*

Dixi, *respectu viri, vel mulieris, qui nunquam matrimonium contraxerint*, quia respectu vidui, vel viduæ talis conditio non nubendi sub pæna impropria potest subsistere, *Gulielmus Benedictus c. Raynutius n. 100., & seqq. verb. qui cum alia de testam. Coaruuias 4. decret. 2. par. cap. 4. §. 9. num. 11., Acosta l. cum tale, §. si arbitratu him. vlt. n. 1., ff. de condit., & demonst., Mantica de coniect. vlt. vol. lib. 11. tit. 19. n. 2., Molina tom. 1. de iust., & iur. tract. 2. disp. 207.*, atq; expresè colligitur *ex auth. de nuptijs, §. quæ verò collat. 4., & ex auth. cui relictum, C. de indict. viduit.*, per quæ iura docent DD. corrigi iura antiqua digestorum, per quæ huiusmodi conditiones etiam respectu viduarum interdicebantur; nec incongrua sanè ratione huiusmodi iurium correctio inducta est, quandoquidem honestum est à secundis nuptijs abstinere per superius allegata, & per textum *in c. fin. 13. qu. 1.* 36 Respectu viduorū subsistit.

Hinc DD. deducunt, quod, si maritus aliquid vxori legauerit, si non transierit ad secundas nuptias, amittatur legatum, si conuolauerit vxor spreta conditione ad secunda vota, *Coaruuias de sponsal. part. 2. c. 3. § 9. n. 11., Marcus Antonius Cuccus lib. 5. inst. maior. tit. 12. n. 190., Mantica de coniect. vlt. vol. lib. 11. tit. 19. n. 22.* Honestū est à secundis nuptijs abstinere.

37 Acquirit ducentū, etiam si nubat. Ex hac etiam assertione plures insurgunt rationes dubitandi, & primo, si per aliquem testatorem legentur Virgini centum, si nupserit, & ducentum, si non nupserit, an si virgo legataria nubat, acquirat tantum centum, an ducentum. Ex dictis in precedentibus absolutè dicendum est, etiam si nupserit, acquirere ducentum, *Coaruuias lib. 1. var. c. 19 n. 9., & 10., Siluester verb. hæreditas 4. in fin., Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsalibus disp. 34. n. 6.* Ratio ex eo deducitur, quia illa conditio apposita legato sub pæna amissionis tamquam turpis à iure reijcitur, ac perinde est, ac si non

non fuerit apposita, ergo, sicuti, si non esset apposita, legatum integrè deberetur, ità etiam debetur integrè, quantumuis fuerit apposita, cum fuerit nulliter apposita; Neque dicas, in hac hypothesi esse alternatiuam, vel ad nubendum cum sola promissione centum, vel ad non nubendum cum promissione ducentum, adeoque non esse coactionem ad non nubendum, sicuti esset, si non esset alternatiua, quæ sola dependet ab arbitrio legatarij; contrà enim impugnaberis; quia etiam quando alternatiua non esset proposita, sed præcisè adiecta conditio non nubendi sub pæna amissionis vel legati, vel hæreditatis, esset libertas legatarij, vel hæredis instituti ad acceptandam conditionem non nubendi cum acquisitione lucri, & nubendi cum amissione eiusdem, & tamen talis conditio à iure reijcitur per superius allegata, & probata, ergo etiam quantumuis sit apposita talis alternatiua, adeoque respectu legatarij adsit libertas, vel ad vnum, vel ad alterum reijcietur talis conditio, quandoquidem etiam aduersatur bono matrimonij, & iura, sicuti irritant in illo casu, irritant etiam in hoc.

Est conditio cõtra bonũ publicum

38 Triplex sententia refertur.

Secundò insurgit ratio dubitandi, an non solum spe lucri possit retrahi vidua à secundis nuptijs, sed etiam metu pænæ propriè sumptæ. Sensus est, an, si marito morienti mulier promiserit, se non transituram ad secunda vota sub aliqua pæna consistente, non in lucro acquirendo, sed in damno, seu dimissione proprij matrimonij, teneatur ad talem pænam, si ad secunda vota conuolarit. Tres circa propositum dubium inuenio opiniones, duas quasi extremè oppositas, alteram quasi mediam. Prima est *Alberici in l. fin. nu. 10., & ibidem, Alciati in princip. num. 5. C. de sponsal., Ioannis Turonis rubr. C. de secundis nuptijs in noua edit. num. 545., Sanchez lib. 1. de matrimon. disp. 30. n. 8.* asserentium, mulierem viduam non teneri ad talem pænam propter eam rationem, quod licet quidem spe lucri retrahere viduam à secundis nuptijs, non autem metu pænæ propriè sumptæ, cum hæc à iure in sponsalibus reijciatur. Secunda extremè apposita est aliorum apud eundem *Albericum in d. l. fin. C. de sponsalibus, & in l. cui relictum, C. de induc. vid. tol.* asserentium talem pænam, seu conuentionem pænalem obligare, adeout, si mulier transeat ad secunda vota, teneatur eam soluere, & ea ratione mouentur, quia ex superius dictis in viduis non reijcitur conditio non nubendi. In hac duarum opinionum contrarietate inuenio Sanchez sibi ipsi directè contrariantem, dum loco citato, nempè *d. disp. 30. num. 8.*, asserit, huiusmodi pænam tenere propter allegatam rationem, *lib. verò 7. disp. 88. num. 37. in fin.* videtur saltem implicitè contrarium tenere. Tertia quasi media, vt asserebam, est *Laiman in sua Theologia morali lib. 3. de matrimonio tract. 5. c. 10. num. 14. vers. hoc loco dubium moueri potest*, qui fauet primæ sententiæ in hypothesi, qua viduæ promittenti sub tali pæna imminerent pericula incontinentiæ, tunc etenim asserit, non obstante conuentione pænali posse conuolare ad secunda vota, quia non præsumitur se voluisse obligare homini cum tanta difficultate, fauet verò secundæ opinioni in hypothesi, qua facilè, & laudabiliter posset seruare viduitatem. Quid iam in hac difficultate concludendum? Tutiorem existimo secundam opinionem asserentem ex vi talis conuentionis pænalis teneri viduam seruare promissionem, &, si non seruet, obligari ad pænam propter textum *in auth. de nuptijs, §. quæ verò col. 4., & ex auth. cui relictum, C. de induc. vid. tol., & ex c. fin. 31. qu. 1.*, quia huiusmodi conditio pænalis respectu viduæ honesta est; nec valet dicere, huiusmodi iura procedere solum quoad pænam impropriam, quatenus hæc retrahit à secundis nuptijs sub spe lucri, non quoad propriam, quæ retrahit ab eisdem sub pæna damni, seu sub metu pænæ in proprijs bonis matrimonialibus; non, inquam, valet, quia huiusmodi iura indefinitè, & absolutè loquuntur de pæna, quæ non debet restringi ad impropriam. Cæterum distinctio Laiman valdè congruit æquitati.

Præfertur sententia asserens teneri ad talem pænam.

39 Ingrediẽs Monasteriũ acquirit legatum quoad maiorem summam

Tertiò insurgit ratio dubitandi, an, si alicui legentur ducentum, si nupserit, & centum si Religionem ingrediatur, & legatarius re vera transeat ad Religionem, acquirat dumtaxat centum, an verò ducentum relicta, si nupserit. Absolutè sentiendum existimo, eidem deberi ducentum, vtroque foro inspecto, *Bartolus in l. 2. nu. 5. ff. de his, quæ pæna nom., Romanus in l. stipulatio hoc modo concepta n. 17 ff. de verborum obligat., Albericus in l. Deo nobis, C. de Episc., & Cler., Marta de success. p. 4. quæst. 18. art. 3. num. 4.*, & ex Theologis *Rebellus de oblig. instit. p. 2. lib. 18. qu. 16. num. 3. versic. si item Titiæ, Lessius de iust. lib. 2. c. 18. dub. 5. n. 125. vers. nihilominus, Ioannes Valerus de diff. inter vtrumque for. verb. testamentum diff. 10., Siluester verb. hæreditas 4. quæst. 8. num. 6., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. dict. cap. 11. num. 700.* quidquid ex aduerso dixerit *Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsal. disp. 34. num. 13.* Arbitrantur nonnulli hanc rationem dubitandi pendere præcisè ex præsumpta testatoris voluntate, adeo vt, si conijciatur ex coniecturis eum voluisse, quod ingrediens Monasterium consequatur dumtaxat centum, non sit consecuturus, nisi centum, ducentum verò, si ex coniecturis dignoscatur, non voluisse potius statum coniugalem, quam Religiosum, & per consequens in præsenti hypothesi docent

cent; quod cum expresserit centum, si Religionem elegerit, ducentum, si matrimonium, standum sit adamussim tali dispositioni testamentariæ. Nihilominus ex hoc capite nihil euincitur, quandoquidem etiam, quando testator imponit conditionem aliquam non honestam, manifestè conijcitur eiusdem voluntas ad complementum sub tali conditione, & tamen conditio ipsa à iure reijcitur. Videndum igitur est, an talis conditio in illa alternatiua, si nupserit cum legato ducentum, vel si Religionem ingressus fuerit cum legato tantum centum, vt honesta sit admittenda, vel vt turpis sit reijcienda, & in hoc sensu valet assertum, quod vtpotè turpis reijciatur. Ratio ex eo deducitur, quia talis alternatiua cum illa disparitate legati est secundum se impeditiua Religionis, a qua quodamodo retrahit; quod autem Religioni aduersatur pro non adiecto habetur, ad quod etiam non modicum facit, quod à matrimonio carnali ad spirituale valet argumentum, *Euerardus loc.33. à carnali matrim., & c. vers.4. istud, Acosta in l.cum tale, § si arbitratu ampl.11. ff. de condit., & demonstr., Marcus Antonius Genuensis tract. pract. Eccl.q.149.n.3., Marta de success.part.4.qu.18. art.3.nu.3., & seqq.;* sicuti igitur conditio retrahens a matrimonio carnali præcipuè quoad virgines reijcitur a iure, ità non est, cur non reijciatur conditio retrahens à spirituali. Confirmari potest ex textu *in auth. de Sanctiss. Episcop.§.sed, & hoc præsenti,* vbi donatio, fideicommissum, & quodcunque relictum sub conditione, *si nupserit*, debetur eidem, si Religionem ingrediatur, & hoc vtique non ex præcisa præsumpta voluntate testatoris, sed ex dispositione iuris in fauorem Religionis.

Illa conditio est secundũ se impeditiua Religionis.

Hæc, quæ dicta sunt in hac ratione dubitandi, adeo vera sunt, vt extendantur non solum, quando legatum est relictum in fauorem filij testatoris, sed etiã quando relictum est in fauorem legatarij extranei, vt notat *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contractu d.c.11.n.701.* aduersus *Albericum in tract. statut.part.2.qu.104.n.6.,* atque hoc euincit textus *in d.§.sed & hoc præsenti auth. de Sanctiss.Episcop. col.9.,* vbi verba non solum sunt concepta generalitèr, & indefinitè, sed etiam cum expressione ad rem præsentem. Ibi, *siue reali quærit suis liberis, siue alicui cuicunque personæ.*

Extenditur etiã ad legatarium extraneũ.

Limitant aliqui assertum in hypothesi, secundum quam esset per testatorem apposita conditio non impeditiua Religionis quomodocumque, sed impeditiua Religiosis talis, seu particularis Monasterij, *Acosta l.cum tale,§ si arbitratu, ff.de condit., & demonstr., Euerardus loc.à matrimonio carnali ad spirituale.* Sed non libentèr acquiescerem huic limitationi, quandoquidem talis conditio demit quodamodo libertatem in ordine ad talem determinatam Religionem, eidemque est iniuriosa.

Neque in hoc audiendus est *Sanchez d.disp.34. n.11.vers.cæterum,* qui asserit ex dispositione iuris magis attendendum esse fauorem matrimonij, quam Religionis, potissimum cum per illam conditionem legatarius non videatur aptè reuocari ab eadem Religione, cum ob id ingrediatur, vt sæculo, & bonis sæcularibus, & temporalibus per tria vota substantialia Religionis renunciet; Non, inquam, audiendus est, quandoquidem nullibi constat, iura magis matrimonio fauere, quam Religioni, quinimmò, cum huius status sit perfectior, fauorabiliora videtur exigere. Neque obstat id, quod subditur, quandoquidem licet Religionem ingrediatur, vt bonis temporalibus renunciet, potest tamen habere animum, vt bona illi Religioni cedant, & potest appetere vsum reuocabilem ad nutum Superioris, qui non repugnet statui Religionis, vt docent magis communitèr.

Iura non magis fauent matrimonio, quã Religioni.

Assertio VIII. Potest validè inter contrahentes constitui conditio, vt amittantur arrhæ per sponsalium fidei violatorem. In hanc ferè omnes consentiunt *Franciscus Molinus de ritu nupt.lib.3. q.2.nu 61., Gutierez de matrim.c.18., Sanchez lib. 1.disp.35., Egidius Coninchus disp.22.n.5., Laiman lib.5. Theologiæ moralis tract.10.p.1.c.1.n.8., Basilius Pontius de matrim.lib.12. c.19, Ioannes Angelus Bossius c.11. n.430.*

Arrhæ possunt per conuentionẽ à violatore fidei amitti.

Expressè euincitur assertio *ex l.arrhis, & l.fin. alijsque consonantibus, C.de sponsal.,* nec incongrua sanè ratione hoc iura decernunt, quandoquidem fides seruanda est. Hic tamen obseruandum est, quod, si per culpam dantis arrhas sponsalia dissoluantur, eadem ipsi amittantur, si verò ex culpa recipientis in duplo reddantur, vel prout conuentum fuerit. *Ioannes Angelus Bossius de matrim.contract.c.11.nu.430.* Ad hoc autem, vt huiusmodi arrhæ valeant, & obligent, debent necessario esse traditæ per textum *in l. fin. C. de sponsal.*

Solum hic remanet difficultas in explicando, cur pæna propriè sumpta reijciatur à contractu sponsalium, & matrimonij non verò priuatio, & amissio arrharum. Varia discrimina contendunt assignare DD., sed vnum præ cæteris eligo, quod est *Francisci Molini lib.3.q.1.n.66.* consistens in eo, quod arrhæ à contrahentibus dantur principalitèr ea intentione, vt sint signum fæderis, & sponsalium initorum *l.si quis offi. cium, ff. de rit. nupt. l.arrhis, & l. fin. C. de sponsal;* pæna verò principalitèr ad eum finem apponitur, vt teneantur contrahentes contractum obseruare *l. si pacto, C. de pactis, & c.gemma de sponsal.,* & proindè non est mirum, si reijciatur pæna à sponsalibus,

Cur reijcitur pæna, non amissio arrhæ.

quæ exigunt omnimodam libertatem, non verò arrhas.

SECTIO XI.

De consensu ad sponsalia sub modo, demonstratione, & causa.

SVMMARIVM.

Quid sit modus, quid demonstratio, quid causa. 1.

Regularitèr loquendo demonstratio, & causa adiecta sponsalibus, siue fuerint turpes, siue impossibiles nō vitiant, sed vitiātur. 2.

Si in tali causa, vel demonstratione inuolueretur error in persona, & conditio seruilis vtique sponsalia irritarentur. 3.

Modus contrarius substantiæ sponsalium vitiat eadem. 4.

Modus impossibilis, & turpis vitiatur. 5.

Si modus appositus contractui fuerit honestus, & possibilis, sitque in fauorem apponentis, contractus ipse immediatè tenet, & alter tenetur adimplere modum, si verò fuerit appositus in fauorem alterius ab eo, qui apponit, contractus tenet, non tamen apponens tenetur adimplere modum. 6.

Procedit quoad communem sententiam, cæterum in rigore etiam apponens tenetur adimplere. 7.

1 Modus quid sit. NOn solum conditiones solent quandoque adijci contractibus, sed etiam modi, demonstrationes, & causæ. Est autem modus moderamen contractui adiectum explicatum per particulam, *vt* v.g, si dicatur, *contraho tecum, vt diuitias, & honores consequar*; demonstratio verò est explicatio alicuius qualitatis in altero Quid demonstratio. contrahente importatæ, vel per particulam relatiuam, vel per dictionem æquiualentem, vt si dicatur, *Contraho tecum, quæ libera es, quæ virgo es*; Causa autem est significatio causæ, propter quam contrahitur, & regularitèr importatur per particulam, Quid causa. *Quia*, vt si dicatur, *contraho tecum, quia diues es, quia nobilis es, quia pulchra es*. De his omnibus fit expressa mentio in corpore iuris, & quidem de modo *in l.1., & per totum tit. C. de condit., quæ sub modo l. quibus diebus, §. Termilius l.1. ff. de condit., & demonstr.* de demonstratione *in l. demonstratio falsa, & in l. falsa demonstratio per tot. tit. ff. de condit., & demonst.* de causa *in tot. tit. C. de falsa causa adiecta legat.* Circa has qualitates, Non suspendunt contractum, sicuti suspendit conditio. modum scilicet, demonstrationem, & causam comparatiuè ad conditionem conueniunt communitèr DD., & præcipuè *Antonius Gomez var. tom.1. c.12. n.57, & seqq., Molina de iust., & iure to.1. tract.2. à quæst.201. ad 205., Sotus in 4. dist.29. qu.2. art.1., Laiman lib.3. Theologiæ moral. tract.4. part.3. q.4., Rebellus part.2. l.2. q.10. sect.7.,* quod differant in eo, quod non suspendant dispositionem, seu contractum, sicuti suspendit conditio vsque ad eiusdem purificationem. In ordine autem ad huiusmodi Articuli examinandi circa titulum. qualitates, vt contradistinctas à conditione sub præsenti titulo controuertendum remanet primò, an demonstratio, & causa, siue sit contraria substantiæ contractus, siue sit turpis, & impossibilis vitiet contractum, an verò vitietur; secundò, an modus, contrarius substantiæ contractus ipsum annullet, an verò annulletur. Tertiò, si sit impossibilis, vel turpis, an reijciatur, an verò vitiet. Quartò quid dicendum sit, si modus fuerit honestus, & possibilis.

2 Demonstratio, & causa, si fuerint turpes, & impossibiles vitiantur. Assertio I. Regularitèr loquendo demonstratio, & causa adiectæ contractui sponsalium, vel matrimonij, si secundum se sumantur, siue sint turpes, siue impossibiles non vitiant eundem contractum, sed vitiantur, seu habentur pro non adiectis, *Siluester verb. matrimonium 3. q.12., Rebellius part.2. lib.2. quæst.10. sect.7. n.49., Hurtadus disp.7. diff.15. n.57., Paludanus in 4. dist.29. qu.2. art.1. concl.1. n.5., D. Antoninus 3. part. tit.1. c.19. §.5. paulo post princip., Petrus de Ledesma de matrimonio q.47. art.5. dub.3. in fin., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. cap.10. num.208.*

Ratio huius assertionis ex eo deduci potest, quia demonstratio, & causa non sunt obiectum, nec pars obiecti consensus sponsalium, vel matrimonij, ergo non est, Non sunt obiectū, nec pars obiecti. cur ex illis, siue falsæ fuerint, siue turpes debeat irritari contractus. Antecedens ex eo euincitur, quia demonstratio, & causa pertinent tantum ad opiniones rerum, quas contrahentes conceperunt, & ad causas, quæ ad contrahendum ipsos mouerunt; cæterum consensus tendit in ipsas personas secundum se. Rursus huiusmodi qualitates, & causæ secundum se non irritant contractum, quia non pertinent ad substantiam, sed tantum ad qualitates, nisi apponantur per modum conditionis, vt infra late videbimus. Consequentia item sic euincitur, quia stante consensu perfecto ad substantiam non est cur contractus non debeat subsistere. Verum tamen est, quod, quantumuis sponsalia sub tali demonstratione, vel causa inita in effectu subsistant, si tamen demonstratio, vel causa sint falsæ, tribuant fundamentum ad sponsalia irritanda, licet non matrimonium, vt si credebatur virgo, & non sit, vel diues, aut nobilis, & est pauperima, & vilis, prout notat *Ioannes Angelus Bossius de matrim. cont. d. c.19. n.208. in fin.*, nec incongrua ratione hoc statuit, quandoquidem, vt infrà videbimus, dum de dissolutione sponsalium, illæ qualitates constituunt sufficientem vim, & rationem ad eadem annullanda.

Dixi, *regularitèr loquendo, & si secundum*

se

3 Secus, si interueniret error in persona, vel conditio seruilis.

se sumantur, quia, si in tali demonstratione, vel causa inuolueretur error in persona, vel conditio seruilis, vtique sponsalia, & matrimonium irritarentur, quandoquidem etiam tali demonstratione, vel causa non apposita in contractu ex tali errore, vel conditione seruili contractus esset ipso iure irritus, prout rectè notarunt *Nauarrus in manual.c.22.num.62.in fin., Paludanus in 4.dist.29.quæst.2.art.1.concl.5.num.9., Sotus in 4.dist.29. qu.2. art.1.concl.1., Sanchez de matrim.lib.5.disp.19.num.1.in fin., Ioannes Angelus Bossius d.c.10. nu.209.*, & alij communitèr.

Hæc, quæ dicta sunt in præsenti assertione, intelligenda sunt, quando illæ qualitates apponuntur præcisè per modum demonstrationis, & causæ, secus autem quando apponuntur per modum conditionis, quia tunc de illis iudicandum est, sicuti iudicatur de conditionibus.

4 Modus contrarius substantiæ vitiat.

Assertio II. Modus contrarius substantiæ sponsalium vitiat eadem sponsalia *Nauarrus in manual.cap.22.num.62., Decius auth.ingressi nu.23.C.de sacrosanct.Eccl., Paludanus in 4.dist.29.qu.2.art.3.concl.1.n.16., Sanchez de matrim.lib.5.disp.19.nu.5., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract.c.10. num. 208.*

Ratio ex eo deducitur, quia modus adiectus contractui sponsalium, & matrimonij in eodem includitur tanquam obiectum quodamodo partiale eiusdem contractus, ergo, si fuerit contrarius substantiæ eiusdem, eundem penitus irritabit. Antecedens non vertitur in dubium, quia modus afficit rem, cuius est modus, & quodamodo cum eadem constituit quid vnum ad differentiam demonstrationis, & causæ, quæ pertinent tantum ad opiniones circa rem, & ad motiuum assensus circa eandem rem. Consequentia verò probatur,

Modus afficit rē, cuius est modus.

quia, cum modus sit partiale obiectum contractus, consensus ad eundem inducit obligationem omninò contrariam substantiæ eiusdem contractus, adeoque ipsum in sua radice perimit. Neque solum modus adiectus contractui sponsalium, eorundemque substantiæ contrarius perimit eundem contractum, sed etiam modus eorundem sponsalium, seu matrimonij bonis aduersans perimit, vt notant *Ioannes Angelus Bossius d.c.10.num. 208., & Sanchez de matrim. d.lib.5.disp.29. num. 5.*, vt si dicatur, *contraho tecum, vt elapsis duobus mensibus contractum dissoluamus, vel vt generationem prolis euites, vel vt venena sterilitatis sumas*, quia, vt supra innuebamus, dum de conditionibus, quantumuis in executione huiusmodi modi non destruant contractum, appositi tamen secundum intentionem contrahentium in ipsa celebratione contractus afficiunt consensum requisitum ad validitatem eiusdem contractus, ipsum vitiant, & irritum reddunt; ad quod comprobandum maximè faciunt iura *in c.fin.de conditionibus appos., & in l.per seruum, §.1. iuncta l.sequenti, ff. de vsu, & habit.*

5 Modus impossibilis, & turpis vitiatur.

Assertio III. Modus impossibilis, & turpis adiectus contractui sponsalium vitiatur, & habetur pro non adiecto *Molina lib.2.de primog.c.12.nu.42., Padilla in l.cum donationis num.8. C.de transact., Paludanus in 4.dist.29.q.2.art.3.concl.7.n.22., D. Antoninus 3.part. tit.1.c.19. §.5.in princip.*

Etiam demonstratio, ac causa turpis est reijcieda.

Ratio ex eo deducitur, quia rationes, & iura, quæ militant pro conditionibus impossibilibus, & turpibus, militant etiam de modis talitèr conceptis, quinimmò in fortioribus terminis, quandoquidem conditio suspendit contractum, modus autem afficit immediatè eundem contractum, ergo, si quia conditio impossibilis, cum habere non possit effectum, & turpis, quia incitat ad peccatum, reijcitur ab eodem contractu, ità, quia modus non potest effectum sortiri, & secundum se actu inducit ad peccatum, erit reijciendus, potissimum, cum de facto afficiat ipsum contractum, atque hac ratione etiam demonstratio, & causa turpis est reijcienda.

Assertio IV. Si modus appositus contractui fuerit honestus, & possibilis, sitque in fauorem apponentis, contractus ipse immediatè tenet, & alter tenetur adimplere modum, si verò fuerit appositus in fauorem alterius ab eo, qui talem modum apponit, contractus tenet, non tamen apponens tenetur adimplere modum secundum communem sententiam. Conueniunt in hoc *Paludanus in 4. dist.29.quæst.2. art.3. concl.7. num.22., Siluester verb. matrimonium 2.qu.12., Sanchez de matrimonio lib.5. disp.19. nu.9.vers.quare dicendum est, Ioannes Angelus Bossius de matrim.contract. cap. 10. num. 207.*

Prima pars ex eo euincitur, quia ex genere suo modus non suspendit actum, cui adijcitur *l.cum ab eo 41.ff.de contrah.empt.*, & ex eo, quod alter acceptat contractum cum appositione illius modi obligatur ad adimplementum eiusdem ex vi promissionis, & acceptationis, quæ secundum se obligat, & ad hoc maximè facit textus *in l.Titio 70.in princip.ff.de condit., & demonst.* 6

Secunda pars etiam euincitur *ex eodem textu in l.Titio, ff.de condit., & demonst.*, & ratione vlterius sic probatur, quia, quantumuis, quando modus est appositus in fauorem apponentis, teneatur alter adimplere, hoc est, quia iustè potest exigi id, quod per illum modum apponitur, vt si sponsus dicat sponsæ. *Contraho tecum, vt des mihi centum*, nam potest illud exigi titulo dotis ad onera matrimonij sustinenda, non tamen, quando modus est appositus in fauorem alterius, puta mulieris, quia illud, quod per modum apponitur

non

non habet titulum, quo possit exigi.

7 In rigore etiam apponēs tenetur adimplere modū. Dixi, *secundum communem sententiam*; nam, si in rigore res accipiatur, non videtur, cur etiam modus appositus in fauorem alterius non sit adimplendus. Ratio ex eo deducitur, quia alter, in cuius fauorem est appositus, acceptauit contractum sub illo modo, sine quo fortè non acceptasset, & apponens ex sua promissione ad illum se obligauit, ergo non est, cur non debeat modum illum adimplere, quod præcipuè verificaretur, si promissarius, seu ille, in cuius fauorem est appositus, esset longè melioris conditionis, & nobilitatis, ac sit apponens illum modum, nam tunc esset præsumptio, quod esset appositus in compensationem quodamodo illius conditionis, & superexcedentis dignitatis.

SECTIO XII.

De consensu interpretatiuo ad sponsalia.

SVMMARIVM.

Subbarratio annuli secundum se sumpta non coniungitur infallibilitèr cum consensu ad sponsalia. 1.

Secus, si consuetudo, vel pracedens tractatus limitet eius significationem. 2.

Traditio manus respectu fæminæ viro, qui immediatè promiserat eidem matrimonium, habetur pro consensu. 3.

Ad validitatem sponsalium in foro externo non sufficit consensus præsumptus quomodocunque, sed requiritur præsumptio efficax. 4.

PLurima de hoc consensu attigimus sparsim in præcedentibus. Nunc ex professo examinanda res est, & præcipuè, quandonam sit præsumendum pro consensu, & quandonam pro dissensu. Pro quo

Quot modis indicentur conceptus per verba & nutus. Aduerte primò, consensum non solum verbis indicari, sed etiam nutibus, signis, & actionibus, quæ omnia, vel possunt naturalitèr, vel ad placitum significare, & per mores patrios, & consuetudinem restringi, vt optimè notauit *Doctissimus Caramuel in sua Criti hoc est tomo 4. trismegisti Theologici art. 10 sect. 7. vers. ergo autem ad quæstionem*. Porrò signa, & actiones quandoque certum, & expressum consensum inducunt, quandoque solum præsumptum, & interpretatiuum; certum quidem, quando habent ex hominum placito, & communi approbatione infallibilem connexionem cum eodem consensu; interpretatiuum verò, & præsumptum, quando talem connexionem ex genere suo non habent, sed solummodò aliqualem, & probabilem, quæ tamen in re possunt non coniungi cum eodem consensu. Porrò huiusmodi signa, & actiones, quæ non connectuntur infallibilitèr cum consensu, sed tantum præsumptiuè, tripliciter possunt se habere, & iuxtà hunc triplicem sensum, triplicem quodamodo inducunt præsumptionem; altera est temeraria, & tunc est, quando huiusmodi signa, & actiones sunt remotæ à consensu, & ex sola puerili apprehensione, & leui suspitione possunt referri ad consensum, & in iure repellitur, & reprobatur, *c. 16. 2. qu. 1., & c. inquisitioni de sent. excommunic.*, altera est probabilis, & verisimilis, & tunc est, quando huiusmodi signa, & actiones ex probabilibus causis, & verisimilibus coniecturis habent congruentem connexionem cum eodem consensu, atque hæc inseruit ad semiplenam informationem iuxtà textum *in c. sollicitè de restit. spol.* multumque confert ad probationem, si alia interueniant adminicula *c. à nobis, qui mat. accus. pos.*, atque inseruit ad purgationem inducendam *c. si quis de purgat.*, altera efficax; quam iuris interpretes appellant violentam, & tunc est, quando huiusmodi signa, & actiones taliter secundum communem hominum consensum coniunguntur assensui, vt moueant ad præsumendum pro eodem, & sufficientes ad iudicandum reputentur *c. dixit Dominus 32. q. 1. l. filium ff. de his, qui sui, vel alieni iuris sunt, & cap. literis de præsumpt.* Præsumptio triplex, & qualis.

Quandoque tacere est virtualitèr loqui. Aduerte secundò, nos quandoque non solum mentis nostræ conceptus per verba exprimere, sed etiam tacitè, quandoque taciturnitate significare animi nostri notas, sicque quandoque tacere est moralitèr, & virtualitèr loqui, quod tunc euenit, quando prudentum suppositione taciturnitas habetur pro affirmatione, vel negatione, quandoquidem, sicuti ens morale, seu virtuale est, quando reuera, & realitèr non est, quale dicitur, in prudentum tamen suppositione, & iudicio ità se habet, ac si quale dicitur, esset, ità moralis locutio tunc est, quando quidem formalitèr non sunt verba, taciturnitas tamen est talis apud prudentes, vt ità se habeat, ac si formalitèr essent verba, ex quibus ortum habet illud iuristarum adagium, quod *qui tacet, consentire videatur*.

Quandoque consensus interpretatiuus habetur in seipso, quandoque in alio. Aduerte tertiò, consensum interpretatiuum adhuc duplicitèr posse haberi, primò, quatenus non habeatur expresè in se ipso, sed in aliquo alio, quod cum ipso naturalitèr coniungitur, quod potest esse, vel sequela, vel oppositione; sequela, quatenus ponatur aliqua actio, ex qua inferatur ex infallibili connexione idem consensus; oppositione, quatenus ponatur aliqua actio, ex qua propter oppositionem non possit non sequi consensus; Secundò in se ipso, quatenus ponatur aliquid quod directè connotet ipsum consensum.

Quibus

Quibus pro notitia suppositis.

Articuli examinandi circa titulum.

Id, quod primò in hac sectione controuertendum proponitur, est, an traditio annuli secundum se importet consensum ad sponsalia. Secundò, quandonam taciturnitas inducat sufficientem consensum ad eadem sponsalia, & quandonam non. Tertiò, an ex aliqua alia actione inducatur sufficiens ratio præsumendi pro consensu, & alia similia, in quibus tamen diutius non immorandum, cum sparsim de ipsis supra fuerit actitatum.

1 Subarratio est actio ambigua

Assertio I. Subarratio annuli secundum se sumpta non coniungitur infallibilitèr cum consensu ad sponsalia. De hac assertione latè actum est *sub hoc eodem tit. Contractus XIV. de sponsal. I. prænot. 3. assert. 5. vers. de subarratione*, atque de ipsa præter Doctores ibidem allegatos latè agit *Caramuel in sua Crisi hoc est in tom. 4. Trimegisti Theologi art. 10. sect. 7.*, vbi latè probat, annulum sine aliquo alio, vel præcedentèr, vel simul apposito, quod limitet significationem ad hunc finem sponsalium nihil determinatè significare, sed posse ad varios fines referri; quandoquidem teste Tullio in Verr. Imperatores superatis hostibus scribas suas annulis aureis donabant, & modo Doctores annulo promonentur ad lauream, & hæredes olim constituebantur per annulos *Plautus in Curcul. scen. 2. act. 5.*, & per annulum Cancellarius summus creabatur teste *Iustino lib. histor.*

2 Significat sponsalia mixta adminiculis.

Dixi, *secundum se sumpta*, quia cum alijs adminiculis coniuncta propriè infert sponsalia, vt si consuetudo loci obtinuerit, vt traditio annuli habeatur pro consensu ad sponsalia, vel tractatus aliquis ad talem subarrationem præcesserit de eisdem sponsalibus per ea, quæ diximus loco supra allegato, & notat *Leander tract. 9. de matrim. disp. 1. qu. 43. pag. 211.*

De taciturnitate autem, quando inducat sponsalia, & quando non, & quid requiratur postea, vt talis taciturnitas habeatur pro consensu, actum est supra *sub hoc eodem tit. de sponsal. I. d. prænot. 3. assert. 4. per totum*, & ad ibi dicta vos remitto.

3 Traditio manus præcedēte tractatu habetur pro consensu

De actionibus, ex quibus indirectè venire potest consensus ad sponsalia, controuertendum potissimum occurrit, an traditio manus, & corporis alteri promittenti sufficientèr constituat sponsalia. Qua in controuersia asserendum est, quod, si præcesserit tractatus de sponsalibus, & vir eadem fæminæ promiserit, eademque fæmina requisita spontè manum tradiderit eidem viro promittenti, sit præsumendum pro veris sponsalibus *Abbas c. cum virum n. 3. de Regul.*, *Paludanus in 4. dist. 27. qu. 1. art. 1. n. 4.*, *D. Antoninus tertia part. tit. 1. c. 18.*, *Rosella verb. sponsalia num. 5.* Idem intellige, si vir promiserit matrimonium fæminæ sub conditione, si corpus tradiderit, & ipsa immediatè tradidit. Ratio horum omnium ea est, quia sponta- nea illa manus, & corporis traditio ad aliud referri non potest, nisi ad repromissionem, ex quo enim fæmina viro promittenti non solum tacet, sed etiam erga eundem actum positiuum exercet spontaneæ, & manus, & corporis traditionis, videtur eidem fidem dare, & repromittere, quantumuis etenim illa manus, & corporis traditio secundum se possit ad alios fines ordinari, prout tamen immediatè ponitur ad promissionem, videtur ad eandem restringi, eandemque per repromissionem complere. Si autem supponas, quod eadem fęmina viro promittenti spontè manū, & corpus non tradat, sed vir ipse manum fæminæ accipiat, & præsens dicat, do tibi fidem de matrimonio contrahendo, & fæmina nihil respondeat, tunc certè non esset præsumendum pro repromissione *D. Antoninus 2. p. tit. 1. c. 18. in princip.*, *Tabiena verb. sponsalia qu. 3. n. 4.*, *& alij*, tunc etenim nullus est actus positiuus ex parte fæminæ, qui taciturnitatem referat ad repromissionem.

Idem die de traditione corporis.

Assertio II. Ad validitatem sponsalium in foro externo non sufficit consensus præsumptus quomodocumque, sed requiritur præsumptio efficax, &, vt loquuntur iuris interpretes, violenta. In hoc sensu existimo locutos *Leandrum d. tract. 9. de matrim. disp. 1. qu. 43.*, *& Caramuelem d. c. 10. sect. 7. vers. primo enim occurrit in fin.* Dixi, *in foro externo*, in quo attenduntur præsumptiones, nam in interno, in quo attenditur pura veritas, si verè adsit consensus quoquomodo expressus, subsistent sponsalia.

Ratio huius assertionis ex eo deducitur, quia, cum agatur de vinculo in materia ex parte obiecti graui, & considerabili, cum importet obligationem in corpora, non ex quacumque causa præsumendum est esse adiectum, ergo, vbi certitudo absoluta non est, requirenda tamen est pręsumptio saltem valida, efficax, & violenta, vbi enim de grauioribus obligationibus agitur, cautiori iure procedendum est. Accedit, quod præsumptio temeraria innixa leuibus coniecturis à iure reijcitur per allegatum textum *2. qu. 1. c. 16.* præsumptio verò probabilis, & verisimilis non inducit, nisi semiplenam probationem; semiplena autem probatio sufficiens non est ad firmandum iudicium humano modo infallibile, sicut requiritur ad validitatem sponsalium, ergo &c.

4 Requiritur præsumptio efficax.

SEC.

SECTIO XIII.

De consensu clandestino ad sponsalia.

SVMMARIVM.

Sponsalia sine Parocho, & testibus celebrata non sunt irrita. 1.
Soluuntur rationes contrariæ sententiæ. 2.
Sponsalia clandestina nullam secundum se noxam inuoluunt. 3.

Matrimonium clandestinum est irritum ipso iure.

EX dispositione *Concil. Trident. sess. 24. de matrimonio cap. primo* declaratur irritum matrimonium, quod initum est sine præsentia Parochi, & duorum testium. Hinc iam oritur difficultas, an in prohibitione matrimonij sine Parocho, & testibus intelligantur etiam prohibita sponsalia sine illis, idest clandestina, adeò vt, sicuti illud est irritum, intelligantur etiam irrita sponsalia, & ex suppositione, quod non sint irrita, sint tamen peccaminosa, & qualitèr.

Sentẽtia asserens irrita etiã sponsalia clandestina, eiusque rationes.

Alexander de Neuo rubr. de sponsalibus n.6., Menochius cons. 69. n. 66., & sequ. vol. 1. docent eodem iure, quo irritatur matrimonium clandestinum, irritari etiam sponsalia, tum propter textum *in l. oratio, ff. de sponsal.*, tum propter commune effatum, quod prohibito consequente, intelligatur etiam prohibitum antecedens, per quod ad illud peruenitur; tum propter proportionem, quam seruant ad inuicem matrimonium, & sponsalia, ratione cuius ità se habet matrimonium absolutum ad sponsalia absoluta, ac matrimonium clandestinum ad clandestina, sed prohibito matrimonio absoluto, sunt prohibita, & sponsalia absoluta, ergo &c. Nihilominus sit

Spõsalia clandestina non sunt irrita.

1 Assertio I. Sponsalia clandestina, hoc est celebrata sine Parocho, & testibus, non sunt irrita. Consentiunt communitèr, tùm Theologi, tùm Iuris Canonici interpretes.

Non militat eadẽ ratio in sponsalibus, ac in matrimonio.

Facilis est probatio huius assertionis, consideratis, tùm verbis *Concilij Tridentini dict. sess. 24. cap. 1.*, tum ratione causæ finalis, propter quam idem Concilium irritauit matrimonium sine Parocho, & testibus celebratum; & quidem, si verba attendantur, expressè patet, ea dirigi dumtaxat ad matrimonium, ergo non sunt extendenda ad sponsalia, verba etenim prohibitoria, cum ex genere suo sint odiosa, non sunt ex vulgatis iuribus extendenda, sed restringenda; si verò consideretur causa finalis talis prohibitionis, quæ expressè ex proemialibus *d. Concilij in d. c. 1.* elucet, expressè etiam innotescet, præfatum Concilium aliud non intendisse, quam auertere concubinatum, quandoquidẽ clam contrahebatur matrimonium, & postea eodem spreto aliud inibatur, in quo erat certè concubinatus, & Ecclesia, cum ipsi non constaret de primo, cogebat perseuerare in secundo; sed hæc ratio non militat in sponsalibus, quibus semel celebratis non est concubinatus, si postea eisdem spretis ad aliud matrimonium fieret transitus, ergo &c. Accedit communis praxis ab omnibus acceptata, secundum quam nemine reluctante sponsalia de facto contrahuntur sine præsentia Parochi, & testium, nec tamen siue in foro ciuili, siue Ecclesiastico declarantur inualida.

Quamobrem ad rationes, quæ ex aduerso afferebantur, dicendum est, & quidem ad textum *in d. l. oratio, ff. de sponsalibus*, in quo sic legitur. *Oratio, quæ quasdam nuptias senatorum inhibuit, de sponsalibus nihil locuta est, rectè tamen dicitur sponsalia in his casibus nullius esse momenti*, quod idem reperitur *in l. si quis tutor vers. quamuis, ff. de ritu nupt.* respondendum est, eum non procedere absolutè, sed dumtaxat in ijs casibus, de quibus agebatur, vt patet ex illis verbis, *in his casibus*; casus autem illi, vel continebant absolutè impedimenta, in qua hypothesi, sicuti nec tenet matrimonium ità nec sponsalia per superiùs allegata, & probata, cum essent promissiones de re illicita, vel nulla ibi erat spes, quod sponsalia illa transire possent in matrimonium, *Decianus resp. 66. n. 14. vol. 5.*, in nostra autem hypothesi sponsalium clandestinorum non est exclusio spei, quin matrimonium possit, & debeat reduci ad actum, adeoque &c. Ad secundum dicendum est, non valere, quod prohibito consequente censeatur etiam prohibitum antecedens, quando diuersa militat ratio pro antecedenti, & consequenti, quod euenit in casu nostro per ea, quæ notant *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 5. n. 58. in fine, & Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsal. disp. 12. n. 3.*, non enim militat ratio concubinatus in sponsalibus, quæ militat in matrimonio clandestino. Deindè valet ad summum, quando ex necessitate ab antecedenti peruenitur ad consequens, sine quo ad illud non perueniretur, *Cucus lib. 5. instit. maior. tit. 10. n. 20. Caualos commun. contra commun. quæst. 604. nu. 124., Augustinus Barbosa collect. ad c. ex literis n. 3., & c. requisiuit n. 2. de spons.* ex necessitate autem à sponsalibus non peruenitur ad matrimonium, cum sine sponsalibus possit contrahi matrimonium. Ad tertium dicendum est, illam proportionem Geometricam non militare in hac hypothesi, nam licet valeret argumentum a prohibitione matrimonij absoluti ad sponsalia absoluta, non valet tamen à matrimonio clandestino ad sponsalia item clandestina, nam prohibito matrimonio absolutè spon-

Right-margin notes beside this column: "2" beside the line "Quamobrem ad rationes, quæ ex ad-"; "Satisfit rationibus oppositis." beside the lines "non procedere absolutè … ex illis verbis".

sponsalia non possunt habere pro obiecto materiam licitam, prohibito autem matrimonio clandestino adhuc sponsalia clandestina possunt habere materiam licitam, quandoquidem possunt respicere matrimonium non clandestinè ineundum, sed ipsum celebrandum cum debitis solemnitatibus à iure requisitis.

3 Sponsalia clandestina non sunt secundum se peccaminosa.

Assertio II. Sponsalia clandestina non solum non sunt irrita, sed etiam secundum se sunt immunia ab omni labe peccati, *Vera Crux append. ad specul. dub. 9. §. ad dubium, Petrus de Ledesma de matrim. qu. 45. art. 5. circa secundum punctum dub. 4., Ludouicus Lopez 2. part. instruct. mat. de matrim. qu. 45. art. 5. col. 2.*

Probatur assertio, quia huiusmodi sponsalia, nec præseferunt aliquam fæditatem ex natura sua, nec ex iuris positiui dispositione, seu quod idem est, nec sunt contra ius naturæ, nec contra ius Ecclesiasticum, seu ciuile, ergo non sunt aliqua labe infecta. Antecedens quoad primam partem ex eo facile liquet, quod antecedenter ad dispositionem Concil. Trident. ne dum sponsalia licitè celebrabantur seruatis cæteris conditionibus sine præsentia Parochi, & testium, sed etiam matrimonium, ergo, quia non sunt contra ius naturæ, cæteroqui, nec tunc licitè potuissent celebrari. Quoad secundam verò sic euincitur, quia non est assignabile ius huiusmodi sponsalia interdicens; non enim potest assignari *Concil. Trid. dict. sess. 24. c. 1.*, quia loquitur præcisè de matrimonio, &, cum sit correctorium iuris communis, non est extendendum ad sponsalia, cum præcipuè non militet in vtroque eadem ratio; nec item assignari potest *c. fin. de clandestina despons.*, vbi, cum prohibeatur clandestinum matrimonium, intelligi videntur prohibita, & clandestina sponsalia; Non, inquam, potest assignari, quia ex superius dictis non valet argumentum a matrimonio ad sponsalia, nec textus allegatus hoc euincit, vt patet consideranti, & licet *Hostiensis in d. c. fin. de clandestina despons.* fateatur quidem casum hunc de sponsalibus clandestinis in textu non comprehendi, comprehendi tamen in ratione textus; nihilominus in præsenti hæc ratio non militat, quia tunc eadem inconuenientia prouenicbant à sponsalibus, quæ à matrimonio, cum per copulam tunc transiret in matrimonium; nunc autem post Tridentinum hæc non militant, cum nullo modo transeant in matrimonium, nisi per consensum expressum de præsenti manifestatum coram Parocho, & testibus, prout rectè adnotauit, *Sanchez dict. lib. 1. de sponsal. disp. 13. num. 2.*

Conciliũ Trident. nihil innouauit circa spõsalia.

SECTIO XIV.

De obiecto proprio consensus sponsalium.

SVMMARIVM.

Refertur sensus difficultatis. 1.

Consensus verus constituens sponsalia in ratione propria eorundem refertur ad ius quoddam incohatum ad coniunctionem matrimonialem postea complendam per matrimonium. 2.

Non est necesse, quod respiciat actualem copulam expressè de futuro ponendam. 3.

Sensus difficultatis propositæ in hoc titulo consistit in eo indagando, quod directè intenditur, & acquiritur per contrahentes in tali consensu. Dixi *sponsalium*; non enim hic instituitur quæstio de obiecto consensus ad matrimonium, de quo suo loco agetur. Doctores nonnulli sentientes in matrimonio consensum essentialitèr referri in actualem copulam, inter quos *Gratianus cap. insti it. 27. qu. 2.*, sentiunt etiam in sponsalibus consensum referri in ius ad copulam de futuro, quod tamen ius non est perfectum, & completum, cum indigeat per alium consensum compleri in matrimonio. Hi tamen DD. non sano innituntur fundamento, quandoquidem, nec in matrimonio necesse est, vt consensus referatur in actualem copulam, quia actualis copula non est de essentia matrimonij, nec de eius perfectione essentiali, vt latè suo loco videbimus, sed ad summum de accidentibus eiusdem, veluti operatio, & executio eiusdem. Quamobrem sit

1 Exponitur sensus difficultatis.

Gratiani sententia refertur, & reprobatur.

Assertio. Consensus verus, & constituens sponsalia in ratione propria eorundem refertur propriè ad ius quoddam incohatum ad coniunctionem matrimonialem postea complendam, & perficiendam per matrimonium, vndè vltimo refertur in matrimonium, & ad ea, quæ sunt de ipsius essentia tanquam ad vltimum finem. Eruitur *ex D. Thoma in addit. ad 3. partem q. 48. art. 1. ex August. Barbosa collect. ad c. institutum 27. quæst. 2., Sanchez de matrim. lib. 2. disp. 28. n. 3., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 10. n. 233.*

2 Obiectũ est ius quodam incohatũ ad con iunctionẽ matrimonialẽ.

Ratio ex eo deducitur, quia sponsalia tanquam medium ordinantur ad matrimonium tanquam ad finem, illudque quodamodò incohant, sed matrimonium, seu consensus matrimonialis respicit coniunctionem matrimonialem, cuius quasi passio quædam est ius, & potestas in corpora coniugum per ea, quæ habet *Apostolus 1. ad corinth. 7., Vxori vir debitum reddat, similitèr autem, & vxor viro. Mulier sui*

corporis potestatem non habet, sed vir, similitèr autem, & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier, ergo consensus ad sponsalia respicere debet ius quoddā quasi incohatū ad illam coniunctionem matrimonialem postea complendam, quod ius potest quasi dici ad rem; non in re. Consequentia probatur, quia medium sortitur idem obiectum vltimatò, quod respicit finis, cum sit quasi quædam tendentia in finem.

3 Actualis copula non est essentiale obiectum

Hic tamen aduerte, quod, sicuti consensus ad matrimonium non debet esse ex sui essentia explicitè in copulam, sed sufficiat, quod sit ad ius, & potestatem in corpora coniugum, quamuis implicitè, & virtute dicat ordinem ad copulam tanquam ad effectum, ita consensus ad sponsalia, qui est consensus incohatus ad idem matrimonium non ex necessitate debeat habere pro obiecto ipsam actualem copulam de futuro, sed solummodò futuram coniunctionem matrimonialem, ex qua tanquam passio oritur ius, & potestas in copulam, & quidem ex parte contractus matrimonij, qui intrinsece ordinatur ad eandem copulam. Dixi, *ex parte contractus matrimonij*, qui tanquam causa non potest præscindere ab ordine ad suum effectum, nam ex parte contrahentis potest a tali copula præscindi, cum quis possit contrahere animo non consummandi, sed ingrediendi Religionem; hoc tamen intelligendum est quoad præcisionem ab actualitate consummationis, seu animo actualitèr consummandi, seu etiam ab ordine implicito ex parte contrahentis, non autem ab ordine implicito ex parte contractus.

Sufficit, quod sit ordo ad copulam ex parte cōtractus

Hic clariùs explicare possumus ea, quæ supra diximus de sponsalibus, seu de matrimonio Deiparæ Virginis cum D. Ioseph; dicendum quippè est, quod, quantumuis Deipara Virgo antecedentèr emiserit votum castitatis, non propterea eidem controuenerit cum eodem D. Ioseph sponsalia, seu matrimonium ineundo, quandoquidem, nec explicitè consensit in copulam, cum hæc non sit de perfectione essentiali eorundem, nec implicitè quantum est ex parte contrahentis, cum potuerit habere animum non consummandi, prout de facto habuit maximè existente Diuina reuelatione, cum hoc tamen stat, quod ex parte contractus fuerit ordo implicitus ad eandem copulam, à quo non potuit præscindere, hicque sufficiens est ad validitatem contractus.

Excusatur Gratianus à nota improbabilitatis.

Ex quibus etiam inferri potest, posse Gratianum supra allegatum excusari à nota improbabilitatis, dum docuit carnalem copulam pertinere ad perfectionem matrimonij, hocque perfectum non esse sine illa, si dicatur ipsum locutum fuisse de perfectione integrali, & accidentali, non de essentiali, prout eundem explicat in hoc sensu locutum *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 10. n. 235.*

SECTIO XV.

An consensus ad sponsalia, possit sufficientèr defferri per epistolam.

SVMMARIVM.

Seruatis alijs omnibus validè sponsalia constitui possunt per epistolam. 1.

Ad perficienda sponsalia non est necesse, vt ille, cui delata est alterius promissio per epistolam, repromittat per rescriptum, vel per nuntium ad id specialitèr deputatum, sed sufficit, quod acceptet promissionem, & declaret suum mutuum consensum coram quocunque. 2.

In suppositione, quod promissarius acceptet promissionem sibi factam per epistolam, & rescribat, substantialitèr tunc perficitur contractus, quando exprimit suum consensum in litera rescripti, non quando rescriptum peruenit ad promittentem. 3.

Promittens per Epistolam sponsalia, si ante acceptationem promissarij reuocauerit consensum, non obligatur, nec tenent sponsalia. 4.

Promissarius repromittens per epistolam non potest reuocare repromissionem, antequam epistola perueniat ad promittentem, & quare. 5.

Proponuntur difficultatis examinandę

SVb hoc titulo multæ difficultates maximè ad praxim spectantes, & scitu dignæ examinabuntur. Prima erit, an re vera sponsalia teneant, si consensus vnius sit delatus per epistolam. Secunda, an ille, cui delatus est consensus per epistolam, ad perficiendum contractum debeat eidem promittenti rescribere, vel sufficiat, quod repromissionem deferat per nuntium ad id deputatum, an verò sufficiat, vt coram quocunque suum exprimat consensum. Tertia, quandonam tunc perficiatur contractus, quando scilicet, vel per rescriptum, vel per nuntium defert promittenti repromissionem, an scilicet, quando rescribit, vel dirigit nuntium, an verò, quando nuntius, vel epistola repromissionis peruenit ad promittentem. Quarta, quid sentiendum sit, quando primò promittens per epistolam, antequam hæc peruenerit ad promissarium, reuocauit consensum.

1 Constituuntur etiam validè sponsalia per epistolam.

Assertio I. Probabilius est validè constitui sponsalia etiam per epistolam cæteris omnibus alijs requisitis interuenientibus *Henriquez lib. 11. de matrim. c. 2. n. 6., Ludouicus Lopez 2. part. instruct. de matrim. c. 35., Nauarrus lib. 4. consil. tit. de cognat. spirituali in priori edit. cons. 2. n. 9., Molina tom. 2. de iust. disp. 254. in princip., Vega lib. 4. summa* cas.

caſ.264., *Gloſa in cap.nec illud 30. q.5.verb. vxor.verſ.ſed quid dices in præſenti textu*, *Coaruuias p.2.de ſponſal.cap.4.num.11.in fin.*, *Iulius Sannazarius de ſponſal.c.3.art.4.n.113. Marius Giurba in ſtatuta Meſſanæ part.1.c.1. num. 19.*

Paritate aliorum contractuum euincitur. Probatur primò, quia cæteri omnes contractus perfici poſſunt per literas, vt eſt in confeſſo apud omnes, ergo etiam eiſdem confici poterit validè contractus ſponſalium, cum non minus hic ſit contractus de iure gentium, ac cæteri omnes, ac proindè ad normam legis ciuilis, & canonicæ debet regulari, quo etiam regulantur cæteri contractus, vbi aliud expreſsè non ſtatuitur.

Item paritate matrimonij. Probatur ſecundò, validè contrahi poteſt matrimonium etiam per epiſtolam, vbi alia omnia requiſita, tum ex natura eiuſdem, tum ex diſpoſitione iuris interueniunt *Gloſa in c. nec illud 30. qu.5. verb. vxor verſ. ſed quid dices in præſenti textu*, *Coaruuias part.2.de ſponſal.c.4.nu.11.in fin.*, *Triuiſanus de ſponſal.priuil.6. nu.5.*, *Franciſcus Molinus lib.1.de ritu nupt.comparat.25.num.55.*, *Gregorius Lopez l.5.gloſ.vlt.tit.2.p.2.*, *Auguſtinus Barboſa tom.4.collect.ad decret.p.2.cauſ. 30.q.5.c.nec illud n.1.*, prout expreſsè etiam deducitur ex textu *in l. mulierem, ff.de ritu nupt.*, *& c.nec illud 30.q.5.c.honorantur 32. qu.1.*, *& c. veniens, qui Cleric.vel vouent.*, & latè probant *Sanchez de matrim. deb. 2. diſp.12.num.3.*, *& Ioannes Angelus Boſſius de matrimon.contract.c.3. num.306*, qui etiam reſpondent aduerſantium obiectis, ergo à fortiori validè contrahi poterunt ſponſalia per epiſtolam, vbi alia requiſita ad eſſentiam ipſorum interuenient. Conſequentia tenet, tum quia ſtrictius obligat matrimonium, quam ſponſalia, tum quia plura requiruntur ad conſtitutionem illius, quam iſtorum.

Eſt ſenſibilis conſenſus humano modo. Probatur tandem ratione fundamentali, quia ad conſtitutionem huiuſmodi contractus ex natura eiuſdem aliud non requiritur, quam conſenſus contrahentium humano modo expreſſus, & vtique liber, nec iuris diſpoſitio potius requirit expreſſionem vno, vel altero modo, dummodò tamen ſit humano modo ſenſibilis, ſed conſenſus verè ſupponitur, & expreſſio ſufficientèr defertur per epiſtolam, quæ non minus apta eſt ſignificare internas animi notas, ac ſint nutus, & alia ſigna extrinſeca, ergo &c.

2 Promiſſarius per epiſtolã poteſt repromittere coram quocunq; Aſſertio II. Ad perficiendum contractum ſponſalium non eſt neceſſe, vt ille, cui delatus eſt alterius conſenſus, ſeu promiſſio per literam repromittat per reſcriptum, vel per nuntium ad id ſpecialitèr deputatum, ſed ſufficit, quod acceptet alterius promiſſionem, & declaret ſuum mutuum conſenſum coram quocunque. *Archidiaconus c.nec illud 3.q.5.num.5.*, *& c.fin. propè fin.*, *& ibi Ioannes Andræas*, *& Anchæranus de procurat.in 6.*, *Zaſius conſ.3.n.8.vol. 2.*, *Alexand.conſ.146.n.11.vol.5.*, *Vera Crux prima p.ſpecul.art.16. dub.7. verb.ſed modo*, *Franciſcus Molina lib.1.de ritu nupt.compar. 29.n.35.*, *Baſilius Pontius lib.2. de matrimonio c.16.n.8.*, *Ioannes Angelus Boſſius de matrim.contr.c.3. n.310.* aduerſus *Sanchez lib. 1.de ſponſalibus diſp.7.num.35. verſ.cæterum dicendum eſt*, vbi pro ſe citat *Hoſtienſem in ſumma tit.de ſponſalibus*, *§. qualiter contrahantur num.6.*, *Alexandrum de Neuo c.dilectus de ſponſal.nu.21.*, *Sotum in 4.diſt.29.q.1. art.3.verſ. poſtremo tandem*, *& alios plures*.

Sunt omnia requiſita ad validitatem. Probatur primò hæc aſſertio, quia ad validitatem ſponſalium nil aliud requiritur, quam promiſſio vnius legitimè delata ad promiſſarium, & conſenſus alterius ſenſibilis, & expreſſus, nec eſt neceſſe, vt conſenſus vtriuſque ſit ſimultaneus per ſuperius allegata, & probata, ſed ſufficit, quod prior conſentiens perſeueret moralitèr in conſenſu, quando alterius conſenſus accedit ex poſt facto; in hac autem hypotheſi iam conſtat de conſenſu promittentis ex preſſo legitimè delato ad promiſſarium, per epiſtolam, & ipſius promiſſarij acceptatio facta eſt expreſsè nota ex eo, quod fuerit manifeſtata coram teſtibus, ergo non eſt, cur ſponſalia non debeant eſſe valida.

Inſtantia Sanchez refertur. Dices ex *Sanchez d.lib. 1. de ſponſalibus diſp.7.n.35. verſ.cæterum*, non ſufficere acceptationem promiſſarij quomodocunque ſenſibilem, ſed requiri, vt ſit ſenſibilis legitimè ei, cui ſit repromiſſio, nam, ſicuti promiſſio debet eſſet ſenſibilis ei, cui ſit, ità & acceptatio, & repromiſſio, adeoque, ſicuti promiſſio debet deferri, vel per epiſtolam, vel per nuntium ad id ſpecialitèr deputatum per ſuperius probata, ità repromiſſio, quæ eſt complementum contractus, vel per epiſtolam, vel per nuntium legitimum debet deferri, vel ſaltem exprimi coram eo, qui deputatus fuerat à primo promittente ad deferendum eiuſdem promittentis conſenſum, qui, ex quo deputatus fuit, vt denuntiaret promiſſario, videtur ſufficientèr etiam deputatus ad recipiendam alterius acceptationem, & repromiſſionem. Sed contrà; in primis non valet argumentum à primo promittente deferente ſuum conſenſum, vel per epiſtolam, vel per procuratorem ad promiſſarium, & à promiſſario acceptante, & repromittente ad ipſum promittentem. Ratio diſparitatis in eo conſiſtit, quia quando promittens per Epiſtolam, vel nuntium alteri promittit iam, quantum eſt ex ſe, ponit quidquid requiritur ad validam promiſſionem, & implicitè etiam acceptationem alterius repromiſſionis, ſi talis repromiſſio ponatur, cæteroqui, quando contrahentes præſentialitèr contraherent,

& vnus diceret; *Contraho tecum sponsalia, & promitto matrimonium de futuro*, & alter responderet *accepto*, posset promittens repetere, *Et ego non accepto*, quod est ridiculum; in promissione igitur primi promittentis inuoluitur etiam implicitè acceptatio alterius consensus, si ponatur; sicque ipse promittens ad consummandam promissionem alio non indiget, nisi acceptatione promissarij; ad hanc autem legitimè habendam debet per legitimam delationem proprij consensus excitare eundem promissarium, quod fieri nequit, nisi vel per nuntium ad id deputatum, vel per epistolam; quando verò repromittens acceptat primi promittentis promissionem, & repromittit, non indiget excitare eundem promittentem ad suam repromissionem acceptandam, quandoquidem in ipso actu promissionis implicitè includitur eadem acceptatio, adeoque satis est, quod acceptationem primæ promissionis sensibilitèr, & externè ponat; Neque vrgeas, ex hoc inferri solummodò, quod non requiratur noua acceptatio repromissionis facienda per ipsum promittentem, sicuti requiritur acceptatio primæ promissionis à promittente ponenda, non autem, quod non requiratur legitima delatio repromissionis facienda, vel per rescriptum, vel per nuntium ad id deputatum, vel coram nuntio à primo promittente misso, sicuti requiritur in delatione primi consensus eliciti ab eodem promittente; sicuti enim in hoc non sufficit consensus, nisi legitimè deferatur, ità nec videtur sufficere acceptatio, & repromissio in promissario, nisi etiam legitimè deferatur; Contra enim impugnaberis, quia primus consensus requiritur ad excitandum alterum ad repromittendum, adeoque non completur, quantum ad effectum obligandi, nisi per repromissionem, ad validè autem excitandum debet esse non solum legitimus quoad se, sed etiam quoad delationem; repromissio autem non est ad excitandum, adeoque non requiritur eiusdem delatio ad obligandum ipsum promittentem, cum per expressum præcisè consensum, & acceptationem promissarij obligetur, sed tantum vt promittens sciat se esse ligatum, nec refert quocunque modo fiat notificatio, sed sufficit quæcunque notitia aliundè habita, quam à parte, quæ consensit, & in controuersia inter promittentem, & promissarium de tali repromissione, seu acceptatione posita sufficientèr ipse promissarius euincet intentum, si per testes alios ab ipso nuntio promittentis probet se mutuum consensum externum posuisse, & repromisisse.

Repromissarius non indiget excitare promittentē.

Repromissio nō est ad excitandum.

Vlteriùs ad hominem probatur assertio aduersus eundem Sanchez, & reijcitur ipsius probatio; quia eisdem iuribus, & regulis metienda, & regulanda est promissio matrimonij futuri, quibus metiuntur donationes, cæterique contractus de iure gentium, vbi aliud expressè statutum non reperiatur *Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsal. disp. 6. num. 24.*, quod in materia matrimonij, alijsque Ecclesiasticis, vbi leges non sunt canonibus contrariæ, iudicandum esse secundum leges per textum *in c. 1. de nou. op. nunt.* ibi - *Sacrorum instituta canonum Principum constitutionibus adiuuantur*, quinimmò idem *Sanchez loc. cit.* expressè asserit, nihil speciale inueniri statutum de promissione matrimonij; sed in donatione, & promissione sufficit, si donatarius, & promissarius acceptet donationem, & promissionem sibi legitimè factam, vel per Epistolam, vel per nuntium ad id specialitèr deputatum, & exprimat suam acceptationem coram quocunque, vt sentit idem *Sanchez d. l. 1. de sponsal. disp. 6 nu. 29.*, dum dicit, quod, *si mittat nuntio donum statim, vt donatarius acceptat, irreuocabile est, nec opus est, vt mittenti de acceptatione constet, ergo similitèr in promissione gratuita matrimonij.*

Argumentum efficax ad hominem contra Sanchez.

Assertio III. In suppositione, quod promissarius acceptet promissionem matrimonij futuri per Epistolam, vel nuntium sibi factam, & rescribat, vel alium nuntium mittat, substantialitèr tunc perficitur contractus sponsalium, quando exprimit suum consensum in litera rescripti, vel suum consensum defert nuntio. In hanc assertionem consentire debent, quotquot sustinent iuxtà præcedentem assertionem perfici contractum, quando coram quocunque promissarius exprimit suum consensum.

3 Perficiūtur sponsalia, quando promissarius exprimit suum cōsensum, nō quando rescriptum peruenit ad promittentē.

Deducitur manifestè ex ijs, quæ dicta sunt in præcedenti assertione, quandoquidem tunc contractus perficitur, quando est consensus ex vtraq; parte expressus, nec posito consensu promittentis legitimè denuntiato promissario requiritur ad ipsum obligandum denuntiatio repromissionis, sed tantum, vt sciat, se esse ex illa repromissione, seu acceptatione obligatum, sed posita rescriptione, vel declaratione consensus coram nuntio à ipso promissario deputato ad denuntiandum promittenti sui ipsius consensum est perfectè consensus ex vtraq; parte expressus, quia, sicuti potest perfectè, & validè exprimi coram quocunque, ità potest sufficientèr exprimi, vel per Epistolam, vel coram nuntio deputato ad deferendum, ergo non erit, cur tunc contractus non debeat subsequi, & consequi suum effectum, tunc etenim contractus perficitur, quādo ponuntur essentialia ad ipsum, non quando innotescunt contrahenti, qui posuit quantum est ex se, vt videre est in eo, qui deputauit procuratorem ad contrahendum proprio nomine, tunc etenim con-

contractus perficitur, quando procurator contrahit, non quando constituens nouit contractum esse initum.

4 Reuocato consensu ante acceptationem nō tenent sponsalia

Assertio IV. Promittens matrimonium de futuro, qui per Epistolam suum consensum denuntiauit, si ante acceptationem suum consensum reuocauerit, non obligatur ad contractum, nec tenent sponsalia. Consentiunt in hoc quotquot sustinent, consensum per Procuratorem delatum posse validè reuocari per constituentem ante acceptationem *Glosa in clem. vnic. de renunt. verb. ignorantem Glosa c. nec illud 30. q. 5., Vera Crux prima p. speculi art. 16. dub. 6. Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. cap. 3. num. 264., & seqq.* de quibus latè egimus *sub hoc eodem tit. Contractus XIV. de sponsal. prænot. 5. sect. 7. assert. 4. per totum*, ad quæ vos remitto. Nunc breuiter sic

Euincitur paritate procuratoris deferentis consensū sui principalis.

Probatur. Non maior vis inest Procuratori deferenti consensum sui constituentis principalis ad promissarium, ac insit Epistolæ ab ipso constituente exaratæ, & deputatæ ad deferendum suum consensum, cum vtroque modo licitè deferatur, sed delato consensu per procuratorem, si reuocetur ante acceptationem promissarij, validè intelligitur reuocatus quantum ad effectum, vt ipse constituens amplius non remaneat obligatus per ea, quæ latè dicta sunt *loc. cit.*, ergo delato eodem consensu per Epistolam, si reuocetur, erit validè reuocatus; Neque obesse potest, si asseratur, Epistolam permanentèr perseuerare, non sic consensum nuntio, seu Procuratori commissum, vt per eum deferatur; Non, inquam, obesse potest, quia, quousque procurator perseuerat, continet virtualitèr scriptum in se ipso mandatum constituentis, cuius propterea si ante acceptationem potest mandatum deleri per reuocationem, quantum ad effectum eximendi ipsum constituentem ab obligatione, non video, cur quantum ad illum effectum non possit deleri scriptura, quantumuis materialitèr non deleatur.

5 Hic solum remanet pro complemento ratio dubitandi, an, sicuti quando defertur, vel per Epistolam, vel per nuntium consensus constituentis, seu scribentis ad promissarium, potest idem consensus reuocari per eundem scribentem, vel constituentem ante acceptationem promissarij, ità quando repromissio, seu acceptatio promissarij per rescriptum, vel per nuntium ad id deputatum refertur ad ipsum promittentem, antequam sit denuntiatus eidem promittenti, possit validè ab eodem promissario reuocari, adeout ipsum promissarium eximat ab obligatione. Respondendum est absolutè negatiuè. Ratio est, quia, quando præstito consensu per promittentem sufficientèr, & in valida forma delato promissario ipse promissarius acceptat expressè, & in actu externo promissionem iam intelligitur per superius probata contractus sufficientèr completus, nec denuntiatio promittenti ad aliud requiritur, nisi ad hoc, vt sciat se remanere obligatum, sed contractu iam perfectè completo non amplius liberum est contrahentibus ab eodem recedere, vt est manifestum apud omnes, ergo &c., & hinc patet discrimen, quod intercedit inter promittentem ante acceptationem promissarij, & inter promissarium ante delationem repromissionis ad eundem promittentem; nam in primo casu contractus non est perfectus, & hoc est ex genere promissionis, vt ante acceptationem reuocari possit *l. absenti, ff. de donat. l. nec ambigi, C. eod. tit. §. in his instit. de empt., & vendit. l. contractus, C. de fid. instrum. l. 1. in fin. ff. de contrah. empt. l. 2. ff. de act., & obligat.* in secundo autem contractus est completus quoad substantialia, & proindè reuocari nequit.

Non tamen promissarius potest reuocare repromissionē.

SECTIO XVI.

Per quænam verba possit consensus sponsalium manifestari validè.

SVMMARIVM.

In foro interno animæ, vbi constat de mente contrahentium, si verba sint dubia, illi intentioni standum est, & iuxta illam explicanda sunt verba. 1.

Si verba ex genere suo non sint apta ad manifestandum consensum, quantumuis hic ex vtraque parte interuenerit, sponsalia in neutro foro tenent, nisi extrinsecè constet de eodem consensu. 2.

Quandonam verba importent matrimonium, & quando sponsalia. 3.

Quando dicitur, accipio te in meam, *& alter respondet*, & ego accipio te in meum *constituitur matrimonium.* 4.

Verba, concepta de præsenti, sed propter adiunctum concomitantia futurum constituunt tantum sponsalia. 5.

Verba, quibus dicitur, promitto me te ducturum in vxorem, vel ducam in vxorem *constituunt specialia.* 6.

Verba, quibus dicitur, promitto me te desponsaturum, seu desponsabo te, *in rigore non important sponsalia, sed tantum promissionem de eisdem.* 7.

Verba, quibus dicitur, habebo, tenebo, tractabo te, vt vxorem, prouidebo tibi, vt vxori, *constituunt sponsalia, non matrimonium.* 8.

Verba, quibus dicitur, ex nunc, & semper habebo te in meam, *constituunt matrimonium.* 9.

Verba, quibus dicitur, volo tecum contrahere, in te consentire, te ducere, *sine alio*

alio addito constituens solum sponsalia. 10.
Verba, quibus dicitur. Volo te habere, & tenere in vxorem, *probabilius constituunt solum sponsalia*. 11.
Verba, quibus dicitur. Volo te in vxorem, volo te vxorem meam, *intelligenda sunt, vel pro matrimonio, vel pro sponsalibus ex præsumpta contrahentium voluntate, vel ex præcedentibus*. 12.
Si verba, quibus concipitur contractus, sint dubia, nec potius significent sponsalia, quam matrimonium, & non constet de voluntate contrahentium interpretanda sunt potius pro matrimonio. 13.

QVantumuis consensus possit exprimi, vel per nutus, vel per signa, vel per epistolam, vel per nuntios, regulariter tamen exprimitur per verba inter præsentes; circa quæ omnes conueniunt ea sufficere ad sponsalia, quæ significant expressionem futuri matrimonij cum promissione. Hic multa circa huiusmodi verba examinanda occurrunt, & præcipuè in hac sectione sermo erit de verbis affirmatiuis, nam de negatiuis occurret sermo in subsequenti, & primò examinabitur, quando verba sunt dubia, quid sentiendum sit, an pro intentione, si hæc innotescat, an pro aliquo alio, præcipuè, si verba eadem non explicent consensum, & hoc siue in foro interno, siue in interno. Secundò, quando intentio non constat, & verba sunt dubia, quid sentiendum sit. Tertiò, quandonam sit præsumendum pro sponsalibus, & quandonam pro matrimonio, vbi variæ formulæ adducentur consensus per verba expressi, circa quas erit specialior ratio dubitandi, & earum explicatio planiorem reddent vniuersam hanc materiam, & alia his similia, prout in processu sectionis.

Procedit de verbis affirmatiuis.

Articuli examinādi circa titulum.

Assertio I. In foro interno animæ, vbi constat de mente contrahentium, si verba sint dubia, illi intentioni standum est, & iuxta illam explicanda sunt verba *Gutierez lib.3. de matrim. c.3. nu.17., & seqq., Basilius Pontius lib.2. c.8. n.2., Cardinalis c. ex literis 1. num.1. de sponsalibus, Sanchez de matrim. lib.1. disp.18. num.1., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contr. c.3. num.247., Tiraquel. in l. si vnquam verb. liberis num.48. C. de reuocat. donat., Franciscus Molinus lib.3. de ritu nupt. qu.85. num.50.*

1 Verba dubia sūt explicāda iuxta intentionē expressā contrahentium.

Ratio assertionis facilè ex eo deduci potest, quod dicitur *in cap. intelligentia de verb. signific.* scilicet *intelligentiam dictorum ex causis esse assumendam dicendi, quia non sermoni res, sed rei est sermo subiectus*, ex quo Doctores communitèr docent, verba esse intelligenda, non secundum quod sonant, sed secundum materiam, & intentionem loquentis, vndè *Menochius conf.97. num.44.* ait, quod verba pendent ex mente, non à verbis, & in eo potissimum fundatur ratio, quod verba se habent, vt corpus, mens autem, vt spiritus, vt anima, ergo, vbi de mente, & intentione proferentium verba constat, verba ipsa ambigua sunt intelligenda ad normam mentis eorundem proferentium.

Verba pendent à mente, non è contra.

Dices, non sufficere mentem, & intentionem contrahentium ad validitatem contractus tam in foro externo, quam interno animæ, cum consensus debeat humano modo esse sensibilis, sed requiri expressionem aptam ad significandum humano modo eandem mentem, & intentionem; verba autem dubia secundum se non sunt apta ad significandum determinatam intentionem contrahentium, ergo &c. Sed contrà, quia, quantumuis ex genere suo verba dubia possent referri, vel in vnum, vel in alterum sensum, restringuntur tamen ad sanum sensum sponsalium per mentem contrahentium, non simplicitèr, & quomodocunque sumptam, sed secundum quod constat, sicque redduntur extrinsecè apta ex eiusdem mentis externa notificatione, &, sicuti taciturnitas ipsa, quando est adminiculis suffulta, per superiùs notata apta est ad validè manifestandum contrahentium consensum, ità non est, cur verba ipsa, quando sunt dubia, non possint per mentem aliundè manifestatam quoquo modo extrinsecè reddi apta, & determinata ad eundem consensum manifestandum. Ex his

Reddun-tur apta ex mente proferentis notificata.

Ratio potest esse secundò, quia non solis verbis, sed etiam signis, aut alia quacunque significatione extrinseca potest deferri consensus sufficiens ad validitatem sponsalium, ergo, vbicunque extrinsecè constet de tali intentione, prout supponitur in præsenti hypothesi constare, satierunt qualiacunque verba, quia sumenda sunt secundum quod eadem intentio manifestatur; atque iuxta hunc sensum loquuntur *Sotus in 4. dist.27. quæst.2. art.1. post secundam conclusionem versic. quod si, Bartholomæus à Ledesma de matrim. dub.8. propè finem, Palatios in 4. dist. 27. disp. 1., Petrus de Ledesma de matrim. qu. 45. art.3. dub.2. ad tertium.*

Assertio II. Si verba ex genere suo non sint apta ad manifestandum contrahentium consensum, quantumuis re vera interuenerit ex vtraque parte consensus, sponsalia neque in foro externo, neque in interno propriè tenent, secus verò, si extrinsecè de eodem consensu constet. Ità quoad primam partem intelligendi sunt, *Sotus in 4. dist.27. qu.2. art.1. post secundam conclusionem*, & alij magis communitèr, & quoad secundam patet quodammodò ex dictis in præcedenti assertione.

2 Verba non apta non constituunt sponsalia

Probatur prima pars. Consensus purè internus non est sufficiens, neque in foro, ex.

externo, neque in interno ad constituenda validè sponsalia, cum hæc sint contractus humani, in quibus contrahentes debent proprium animum vicissim communicare, quod certè efficere non possunt, nisi per signa sensibilia, & externa, cum intentio mente retenta nihil operetur in humanis commercijs per textum *in l. cum in plures 62. §. locator horrei, ff. locati, & ibi Bartolus in princip.*, ergo, vbi aliundè de tali consensu non constat, quantumuis interuenerint verba non apta secundum se ad illum manifestandum, non erit propriè contractus sponsalium. Consequentia probatur, quia, quod verba non fuerint apposita ad manifestandos internos animi motus, vel quod fuerint apposita, sed non apta ad eosdem exprimendos, paria sunt, quia, si quando non fuerint apposita, non tenet contractus, nec tenebit, quando fuerunt apposita verba, sed inepta ad significandum talem consensum. Antecedens probatur, quia ratio formalis verborum est significatio rei in mente conceptæ, ergo, vbi deficit talis significatio, siue verba fuerint apposita, siue non, perindè semper erit, ac si non essent apposita.

Verba nō apposita, & apposita, sed non apta paria sūt.

Non negauerim tamen, quod, quamuis talia verba non essent secundum se apta ad significandam intentionem ad sponsalia, si tamen ex modo, quo proferuntur, alijsque concurrentibus adminiculis ipsi contrahentes ex illis dignoscerent suam mutuam voluntatem ad illa in foro interno animæ eadem sponsalia subsisterent, quia tunc adessent, & sufficiens intentio, & congrua expressio per illa verba, sicuti enim possunt sibi sufficientèr animos significare per nutus, ita etiam possunt sibi significare per qualiacunque verba, dummodò referantur per eosdem contrahentes ad tales animi notas exprimendas, & talis relatio ad inuicem per eosdem cognoscatur. Hinc docent nonnulli apud Indos valere sponsalia, in quibus adinuicem dixerint, *sepeliam te, quando morieris*; quæ certè secundum se non sunt apta ad significandum consensum ad eadem sponsalia, & tamen, quia ibi ex consuetudine assumuntur, ad hoc significandum, propriè constituunt sponsalia; cum igitur etiam in casu nostro verba, de quibus loquimur, assumantur ex contrahentium placito ad talem consensum, qui eisdem per eadem innotescat, non video, cur per illa non validè constituatur contractus. Hæc verificantur quidem in ordine ad sponsalia, in quibus sufficit consensus expressus inter contrahentes, non tamen verificari possunt in ordine ad matrimonium, quod, cum ex dispositione Concilij Tridentini debeat fieri ex necessitate coram Parocho, & testibus, debet ità celebrari, vt consensus eisdem innotescat, quod certè non eueniret in illa hypothesi, secundum quam, cum verba non sint apta ad significandum consensum, vtique eisdem Parocho, & testibus talem consensum non aperirent, nisi fortè eisdem ex alijs circumstantijs talis consensus innotesceret, sicuti innotescit ipsis contrahentibus.

Mos indorum celebrādi sponsalia

Probatur secundò eadem prima pars, quia, vbi dubitatur de mente contrahentium, non est à verborum proprietate recedendum per textum *in c. ex literis de sponsalibus l. Labeo, ff. de suppel. leg., Coaruuias c. 2. de sponsal. c. 4. §. 1. n. 1., August. Barbosa tom. 2. collect. ad decret. lib. 4. tit. 1. c. 7. n. 2., Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 18. n. 4., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. cap. 3. num. 248.*, ergo à fortiori, vbi non constat de mente eorundem contrahentium, standum erit propriæ verborum significationi, quia talis est contractus, qualem verborum signat proprietas, *l. ille ait esse, §. cum in verbis, ff. de leg. 3., Cassaneus in consuet. Burgund. in rubr. 1. §. 8. in princip. n. 10., & rub. 9. §. 17. nu. 8., Mantica de coniect. vlt. vol. lib. 3. tit. 8. num. 1.*

Non est à verborū proprietate recedendum.

Probatur secunda pars, quia verba regulari possunt ad normam intentionis aliundè sensibilitèr manifestatæ, ergo vbi aliundè constat inter eosdem contrahentes de tali intentione verba poterunt ad normam eiusdem intentionis referri. Confirmatur, quia, vbi dubitatur de mente contrahentium, verba sint accipienda secundum formalem eorundem significationem ex dicto textu, *in cap. ex literis de sponsal., & in l. Labeo, ff. de supplect. leg.*, ergo vbi constat de eorundem mente, & intentione erunt secundum eandem interpretanda; & ad hoc facit illud, quod superiùs dicebatur, quod scilicet verba pendeant a mente, non mens à verbis, prout asserebat *Menochius d. cons. 97. n. 44.*, & quod non sermoni res, sed sermo rei sit subiectus, *cap. intelligentia de verb. signification.*

Verba regulantur ad normam mentis expressæ.

Assertio III. Si verba, quæ concipiuntur in celebratione contractus quoad sonum, & significationem importent consensum de præsenti ad matrimonium, vt si dicatur inter habiles ad idem matrimonium, *Accipio te in meam*, & alter respondeat, *& Ego accipio te in meum*, propriè constituunt matrimonium, *Paludanus in 4 dist. 27. q. 2. art. 4. n. 25. Palatios in 4. dist. 27. q. 1., Hostiensis cap. si inter in princip. de sponsal., Coaruuias 4. decret. part. 2. c. 4 §. 1. num. 1.*, si verba concipiuntur de præsenti, sed propter adiunctum connotent futurum, constituunt tantum sponsalia, vt si dicatur, *accipio te in crastinum, Victoria in summa de matrimonio n. 251., Petrus de Ledesma de matrimonio qu. 45. art. 3. dub. 1.* Si verò verba concipiantur de futuro, vt, si dicatur. Promitto me ducturum te in vxorem, vel acci-

3 Quandonam verba importent matrimonium, & quandonam sponsalia

accipiam te in meam, quandoque constituunt sponsalia, quandoque tantum promissionem sponsalium, si verò verba quoad sonum significent de futuro, sed ratione adiuncti restringuntur ad tempus præsens, vt si dicatur, ex nunc habebo te in meam, vel semper, vel omnibus diebus vitæ meæ, probabilius constituunt matrimonium, *Palacios in 4.dist.27.qu.1., Sanchez lib.1.de sponsal. disp.18. num. 14.*, si verò verba fuerint dubia, vt si dicatur *volo tecum contrahere, in te consentire, te ducere, te accipere, te habere in vxorem, esse vxorem meam, & similia*, quandoque pro sponsalibus præsumendum est, quandoque pro matrimonio, & quandoque etiam pro sola sponsalium promissione.

4 Quando verba mutua cōcipiuntur de præsenti constituunt matrimonium. Explico iam, & probo primam partem, quia in illa formula suppositis alijs omnibus requisitis ex dispositione iuris nihil deficit, quod requiratur ab substantialia matrimonij; consensus etenim hoc modo conceptus respicit actualem coniunctionem de præsenti, quod idem verificatur, quando quis dicit. *Accipio te in meam*, & alter respondet, *placet*, quia per hoc ad normam promissionis coadunat de facto consensum suum cum illo promittentis. Solum hic remanet ambigendi locus circà illam particulam possessiuam, *meam*, æquè enim potest verificari, siue de coniunctione ratione amicitiæ, siue titulo matrimonij, siue titulo cuiusdam quasi spontaneæ subiectionis, adeo vt æquè possit intelligi. *Accipio te in meam amicam, in meam dominam, ac in meam coniugem*. Nihilominus sentiendum est, quod ex circumstantijs interuenientibus illa indifferentia ad huiusmodi significationes restringatur ad specialem coniunctionem matrimonij, vt si præcesserit tractatus de eodem, si data fuerit carta dotis, vel ex alijs huiusmodi circumstantijs, prout notat *Caramuel in sua Crisi hoc est in Trimegistri Theologici tom 4. art.10. sect.7. vers.3. illa verba.*

5 Verba de præsenti, sed connotantia futurum constituunt sponsalia. Explico iam, & probo secundam partem, quia quando dicitur *accipio te in crastinum*, quamuis verbum, *accipio*, importet tempus præsens, adiunctum tamen, scilicet *in crastinum*, protrahit significationem verbi ad tempus futurum, nec potest in rigore dici, quod ex tempore, quo spondens protulit illa verba, fœmina promissaria sit sua, sed tantum pro tempore particulæ adiunctæ, quæ importat adiectionem in diem, atque ità præter præcitatos DD. sentiunt *Sanchez lib.1.de sponsalibus disp.18. nu.11., Basilius Pontius lib.2.de matrim.c.8., Filliutius part.1 tract.10.c.7.nu.40., Ioannes Angelus Bossius de matrim.contrac.c.3.n.188. propè med.*, nec mirum, quia ex genere suo adiuncta habent limitare, & extendere significationes nominum, & verborum secundum quod eadem adiuncta sonant.

Explico iam tertiam partem, eandemq; amplio, & restringo, vel ad sponsalia, vel ad matrimonium secundum communem verborum, quibus concipitur, acceptionem, & primò, secundum quod verba concipiuntur hoc modo. *Promitto me ducturum te in vxorem*, vel *ducam, & accipiam te in vxorem* important propriè sponsalia, seu matrimonium de futuro, non vero de præsenti *D.Thomas in 4.dist.27.q.2.art.1.in corpore, D.Antoninus 3.p.tit. 1.c.18. §.2., Sotus in 4.dist.27.q.2.art.1.conc.3, Goffredus in summa tit.de sponsal.n.4., Turrecremata c.vbi non est 30.q.2. art.3. n. 4.*, nec in hoc dubium esse potest, quandoquidem promissio respicit obiectum, seu executionem de futuro, vt manifestè ex se patet; Secundò iuxtà quod verba hoc pacto concipiuntur. *Promitto me te desponsaturum, seu desponsabo te*, tunc in rigore locutionis non importantur sponsalia, sed tantum promissio de sponsalibus contrahendis, *Antonius c.si inter n.8.de sponsal., Coarunias 4.decret.p.1.c.4.n.1., Sanchez lib.1. de sponsal.disp.18.num.13.vers. dicendum tamen est, Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c.3.n.117., & n.188.*, nec incongrua ratione hoc decernitur, quia a verborum proprietate in dubio recedendum non est, *l.non aliter, ff. de leg. 3.*, cum proprietas sit validior significatio; desponsare autem secundum proprietatem, & propriam significationem nō significat propriè nuptias contrahere, sed dumtaxat sponsalia, ac proindè sponsi appellatione in rigore non comprehenditur maritus, *l.si quis officium, ff.de ritu nupt.l.solut.ff. de his, qui not. infam.l.non sine, C.de bon., quæ lib.*, ergo illa particula futuri temporis *desponsabo*, seu *promitto me te desponsaturum*, non importat actualia sponsalia, sed solummodò promissionem de ijsdem, quasi quod idem sit dicere, *te desponsabo, ac promitto me te desponsaturum, ac contraham tecum sponsalia, seu promitto me tecū contracturum sponsalia*.

Tertiò, secundum quod verba concipiuntur hoc modo, *habebo, tenebo, tractabo te, vt vxorem, prouidebo tibi, vt vxori* importantur solummodò sponsalia, non verò matrimonium, *Ioannes Andreas c. ex parte nu.3.de spons., Coarunias 4.decret.2.part.c.4. §.1.nu.5., Paludanus in 4.dist.27. qu.2.art.4. concl.4.nu.26., Vera Crux 1.part. speculi art. 17.dub.4., Sanchez lib.1.de sponsal.disp. 18. n.18., Ioannes Angelus Bossius de matrim.contract.c.3.n.188.in fin.* Ratio ex eo deducitur, quia ly, *habebo te in vxorem*, non dicit, quod actu habeat, sed quod sit habiturus, sicque importat promissionem de futuro, non consensum de præsenti, & licet dicatur huiusmodi verba respicere executionem actus præsentis ponendam de futuro, non tamen hoc aliquid euincit; vndè etenim coniectatur hic actus præsens? certè verbum

bum, *habebo*, importat tempus futurum, ad cuius significationem cætera verba sequentia regulantur, seu regulari debent; Neque aduersari possunt textus *in cap. ex parte de sponsal., & c. si quis diuinis 30. q. 5.*, vbi huiusmodi, vel similia verba acceptantur, vt perfectiua matrimonij de præsenti; non, inquam, aduersari possunt, quia in primo textu illa verba non accipiuntur nudè, sed cum addito, ad cuius normam restringuntur ad tempus præsens; illud autem est *ex hoc tempore*, quæ particula denotat statim executionem, & consensum de præsenti; in secundo verò textu etiam illa verba restringuntur ex præcedentibus, & subsequentibus, nempè ex præcedenti tractatu, & traductione subsequenti, &c. Propter eandem rationem, qua dicuntur constitui tantum sponsalia, quando dicitur, *habebo te, tenebo te in vxorem*, dicuntur etiam solummodò eadem constitui, quando dicitur, *promitto, quod te in vxorem tenebo*, quia illud verbum, *promitto*, non cadit supra matrimonium de præsenti, sed super verbum de futuro, scilicet, *te habebo in vxorem, te tenebo in vxorem*. Quod, si dicatur, quod licet illa verba significent de futuro, non tamen denotent initium, sed executionem actus consummati, non enim potest teneri, & haberi, vt vxor, nisi prius sit vxor, adeoque in illis verbis, quamuis importetur executio de futuro, implicite tamen inuoluitur consensus ad substantiam actus de præsenti, quia qui vult consequens non potest præscindere ab antecedenti connexo cum illo; si, inquam, hoc dicatur, dicendum erit, gratis omninò dici, per illa verba importari actum præsentem, nam, licet executio supponat actum, cuius dicitur executio, non tamen sequitur, quod, si executio ex forma verborum debeat esse de futuro, actus ipse debeat esse de præsenti, cum tam executio, quam actus possit esse de futuro, ita tamen, vt primo ponatur actus, postea executio eiusdem; vnde ad illud, quod dicitur, quod, qui vult consequens, debet velle & antecedens, dicendum est, verificari in eo sensu, quod qui vult consequens de præsenti debet etiam velle antecedens de præsenti, non autem, qui vult consequens de futuro debet velle antecedens de præsenti, cum possit illud velle de futuro, licet antecedentèr ad executionem.

Obijciũtur nonnulla iura, & dissoluũtur.

Tam executio, quam actus est de futuro.

9 Explico iam quartam partem, eamque probo, quia quando dicitur, *ex nunc, & semper habebo in te meam*, quantumuis verbum ex genere suo respiciat tempus futurum, ratione tamen adiuncti *ex nunc*, restringitur ad tempus præsens, quantumuis simul, & semel importet tractum successiuum, quod præcipuè verificatur, quando verba important executionem. Hoc expresè definitur *in c. ex parte de sponsalibus, & ex c. si quis diuinis 30. qu. 5.*; Neque obesse potest, si asseratur, non esse verum, & actualem baptismum, si dicatur, *Ex nunc te baptizabo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*, ergo neque erit verum, & actuale matrimonium, si dicatur, *Ex nunc te habebo, te tenebo in vxorem, & in perpetuum, seu omnibus diebus vitæ meæ*. Non, inquam, obesse potest, quia Sacramentum Baptismatis verba habet determinata, non sic matrimoniũ, ad quod sufficit, quod concurrat manifestatio consensus præsentis, siue talis manifestatio fiat per nutus, siue per signa, siue per verba, quæ quomodocunque sufficientia sint ad manifestandum humano modo talem consensum de præsenti, vndè matrimonium per nutus legitimè fit, & validè, non sic Baptismus, vt est in confesso apud omnes; &, licet dicatur in quæstionibus de Sacramentis in genere, quod variatio formæ accidentalis, quæ non tollit substantialem eiusdem significationem, non vitiet substantialitèr Sacramentum, nec illud tollat, adeoque, quod si verum est, quod illa verba, *ex nunc te habebo in vxorem*, æquiualeant verbis præsentis temporis, *ex nunc te habebo in vxorem*, ità etiam verum sit, quod illa verba in Sacramento Baptismatis, *Ex nunc te baptizabo in nomine Patris &c.* æquiualeant illis, *Ego te baptizo in nomine Patris &c.*, quod, cum verum nõ sit in hoc casu de Baptismo, neque potest esse verum in casu præcedenti de matrimonio; licet, inquam, hoc dicatur, non tamen aliquid euincit, quandoquidem Baptismus importat actionem aliquam determinatam ad tempus, quo fit, nec vllam aliam respicit executionem, quæ præsupponat aliquam actionem exercitam, quæ consistere debet in functione aliqua extrinseca secundũ ritum S. Romanæ Ecclesiæ, & proindè executio ipsius, seu manifestatio eiusdem executionis futuræ non habeat ea, quæ requiruntur ad validitatem Baptismatis de præsenti, matrimonium autem, quantumuis consistat in aliqua actione extrinseca, scilicet in mutuo consensu extrinsecè manifestato, potest tamen per consensum celebrari, qui importat executionem, quæ executio potest præsupponere actum substantialem de præsenti, qui non consistit in alio, nisi in consensu ad eundem actum, qui certè indicatur per illam particulam, *ex nunc*. Vno verbo ly, *ex nunc te habebo in vxorem*, importat actum exercitum consensus, & omnia requisita ad ipsius validitatem matrimonij; illa verò clausula, *Ex nunc te baptizabo*, non importat actum exercitum in suo conceptu, nec omnia requisita de præsenti præsupposita, sicuti præsupponit illud *te habebo* in casu matrimonij.

Adiunctum restringit ad tẽpus præsens.

Discrimẽ inter illa verba, ex nunc te habebo in meam, in matrimonio, & illa alia, ex nunc te baptizabo in nomine Patris, &c. in baptismo

Explico iam quintam partem, & casus refero, in quibus importatur matrimoniũ, 10

in quibus tantùm sponsalia, & in quibus tantum promissio eorundem, & primò, si dicatur, *volo tecum contrahere, in te consentire, te ducere* sine aliquo alio addito, cõstituuntur solummodò sponsalia, & matrimonium de futuro, non verò de præsenti, *Antonius c.ex literis el primo n.9. de sponsalibus, Iason l.serui in princip.n.4., & 23.ff. de legat. 1., Siluester verb. matrimonium 2. qu.9., Antonius Cucus lib.5.instit. maior.tit. 11. num.42.,* & ratio est, quia, quantumuis verba illa concipiantur in tempore præsenti, apta tamen sunt significare de futuro, & secundum communem hominum existimationem aliud significant hæc verba. *Duco te in vxorem,* ac illa, *volo ducere te in vxorem,* nam prima significat actum exercitum, seu exercitium actus, secunda verò actum ex voluntate ponendum, seu voluntatem actus; quod discrimen optimè notauit scriptura in illo leproso mundato à Christo Domino, qui volens eundem actu à lepra mundare, & eum ipso facto mundum constituere, non dixit. *Volo mundare,* coniungendo infinitum cum verbo volo, sed *Volo, mundare,* actu inferens exercitium propriæ potestatis, & voluntatis imperando, *mundare*, quasi quod illud *volo, mundare,* dicat solum voluntatem mandandi, ly verò, *Volo, mundare* actuale exercitium virtutis Diuinæ importatæ per illud imperatiuum, *mundare*; hæc procedunt considerata præcisè verborum communi acceptione, nam si alia concurrant, quæ, vel ex præcedentibus, vel ex concomitantibus, vel ex subsequentibus significent consensum de præsenti, tunc certè constituunt matrimonium, sic in particulari, si præcedant alterius verba, quibus quis interrogetur, an velit secum contrahere matrimonium, & ipse respondeat, *volo contrahere*, per huiusmodi verba constitui matrimonium docet, *Antonius c.ex literis el 1. n.9. de sponsal.,* sed adhuc libentèr non assentirer huic doctrinæ, quia adhuc potest esse voluntas de contrahendo de futuro, non consensus actualis de præsenti; Certius igitur constitueretur matrimonium per huiusmodi verba, si præcessisset tractatus de eodem contrahendo de præsenti, & postea subderentur illa verba, *Volo tecum contrahere*, quia tunc per præcedentem tractatum huiusmodi verba sumunt suam significationem de præsenti, *Cardinal.clem.1 q.20 de consang., VeraCrux prima part.specul. art. 17. concl. 3.*

Intellige, nisi præcesserint verba indicantia tempus præsens.

11 Secundò, si dicatur, *Volo te tenere, te habere in vxorem,* docent quam plurimi, constitui matrimonium, assignantque discrimen inter hunc modum exprimendi consensum, & modum præcedentem, quia in hoc verba denotant executionem actus perfecti, in præcedenti verò solum initium actus, *Ioannes Andreas in c.ex literis 1.propè finem de sponsal., Speculator tit.de sponsalib. in initio n.6, Angelus verb.matrimon.2.n.8., Siluester eod.verb.matrim.2.quæst.9.* Nihilominus iuxtà præcedentèr dicta sentio probabilius, per huiusmodi etiam verba non constitui, nisi sponsalia *Antonius c.ex literis n.9., Menochius de arbitr.lib.2.cent.5.n.496., Sanchez lib.1.de sponsalibus disp.18.num.25., Gutierez lib.1.can.qq.cap.21.num.25.* Ratio ex ijs deducitur, quæ superius dicebamus, quia, quantumuis illa verba denotent executionem actus, non tamen supponunt nec propiè, nec indirectè actum præsentem, & executio potest poni, quando ponetur actus, quantumuis hic, & nunc non fuerit positus, & ly, *tenere, habere, & tractare*, potest coniungi cum quocunque tempore.

Constituuntur solum sponsalia

12 Tertiò, si dicatur, *volo te in vxorem, volo te vxorem meam,* volunt aliqui propriè constitui matrimonium, quia, quantumuis quando verbum, *Volo*, coniungitur infinitiuo significante vel initium actus, vel futuram executionem, importet per superius dicta tantum sponsalia, quando tamen coniungitur cum accusatiuo rei, indicat consensum de præsenti, adeoque matrimonium, *Couaruuias 4.decret.p.2. cap.4.§.in 4., Gutierez q.canon.lib.1.c.21.nu.27., Palacios in 4. dist.27.qu.1., Ludouicus Lopez 2.p. instruct.c.36. de matrim.* Nihilominus asserendum est, huiusmodi verba esse æquiuoca, & interpretanda esse, vel pro matrimonio, vel pro sponsalibus ex præsumpta contrahentium voluntate, vel ex præcedentibus, vel ex subsequentibus, vel ex adiunctis deducta, atque iuxta hunc sensum existimo loqui *Ioannem Angelum Bossium de matrim.contract.c.3.n.195., & seqq.* Ratio ex eo deducitur, quia ly, *volo te in meam* æque indiferens est ad significandam possessionem de præsenti, vel de futuro.

Sunt indifferentia, vel ad matrimoniũ vel ad sponsalia

13 Assertio VI. Si verba, quibus concipitur contractus, sunt dubia, nec potius significant sponsalia, quam matrimonium, & non constat de voluntate contrahentium pro vna potiùs, quam pro altera parte, congruentiùs facienda est interpretatio pro matrimonio, *Ioannes Andreas cap.ex parte num.3.de sponsalibus, Cardinal.cap.fin.num.1. in fine de clandest.desponsat., Alciat.lib.1.responsi.conf.13.num.15., Menochius de præsump. lib 3.præsumpt.3.num.16., Brunellus de sponsalibus concl.5. num.5.*

In dubio præsumendum est potius pro matrimonio

Clarè deducitur ex textu *in c.ex literis de probat.*, vbi dicitur, quod existentibus paribus probationibus ex vtraque parte, Iudex debeat absoluere, præterquam in causa liberali, vbi Glosa pro causa liberali explicat causam matrimonialem, nec sanè incongruè hoc decernitur, quandoquidem fauor matrimonij omnibus iuribus suffragantibus est maximus. Verum tamen est, quod, si ille, qui talia verba

dubia

Fauor matrimonij est præferendus.

dubia protulit, re vera non habuerit animum contrahendi de præsenti, quantumuis in foro externo huiusmodi verba essent interpretanda contra proferentem; in foro tamen interno, non esset verè matrimonium, quia non esset cum consensu requisito ad validitatem ipsius, vndè rectè dicitur, quod in foro externo stetur allegatis, & probatis, in interno tamen stetur confessioni propriæ.

SECTIO XVII.

De consensu præstito per verba negatiua.

SVMMARIVM.

Verba negatiua neque implicitè, neque explicitè includentia affirmationem, nec constituunt matrimonium, nec sponsalia, nec obligant secundum se ad contrahendum absolutè, sed tantum condionatè cum ea, ad quam directa sunt, si promittens voluerit contrahere, vel sponsalia, vel matrimonium. 1.

Si verba fuerint simul negatiuè, & affirmatiuè concepta, quatenus negationi addita fuerit affirmatio, & verba illa significent de præsenti, constituunt matrimonium, si verò de futuro, sponsalia. 2.

Verba negatina, addita exceptione quandoque important matrimonium, quandoque sponsalia, quandoque solum promissionem conditionatam. 3.

Verba, quibus dicitur, non ducam aliam, nisi te, *important solummodò obligationem conditionalem.* 4.

In suppositione, qua sic proferent decernat nubere, illa promissio cum illa exceptione transit in sponsalia sine alio actu. 5.

Verba, quibus dicitur de præsenti, non duco aliam, nisi te, *constituunt matrimonium, si alia concurrant.* 6.

Quot modis verba negatiua possint sumi.

VErba negatiua, quantum pertinere potest ad præsens institutum, possunt multipliciter concipi; primò merè negatiuè, quatenus in eisdem nec implicitè, nec explicitè includatur affirmatio, vt si dicatur; *nunquam aliam, quam te ducam*. Secundò, negatiuè simul, & affirmatiuè, quatenus verbis negatiuis addatur particula affirmatiua, vt si dicatur, *non aliam, sed te ducam*. Tertiò negatiuè explicitè, sed implicitè cum aliqua affirmatione, vt si dicatur, *nullam aliam ducam à te*, sed hoc modo coincidit cum verbis merè negatiuis.

Rursus verba exceptiua, *nisi, tantum, quam, præter, præter quam*, æquiualent quoquomodo negatiuis, atque hæc possunt adiungi, vel verbo connotanti contractum de futuro, vel de præsenti; hæc item possunt addi, vel promissioni affirmatiuæ, vt si dicatur, *promitto contrahere matrimonium, & non cum alia, nisi tecum*, vel addi orationi negatiuæ, vt si dicatur, *non ducam aliam, quam te*. Porrò vel adduntur propositionibus significantibus de præsenti, vel significantibus de futuro. Quibus pro notitia suppositis sit

Assertio I. Verba negatiua neque implicitè, neque explicitè includentia affirmationem, nec constituunt matrimonium, nec sponsalia, nec obligant secundum se ad contrahendum absolutè, sed tantum conditionatè cum ea, ad quam directa sunt huiusmodi verba, si promittens voluerit contrahere vel sponsalia, vel matrimonium. Ità quoad primam partem, *Paludanus in 4. dist. 27 quæst. 1. art. 3. nu. 10., Sotus in 4. dist. 29. quæst. 2. art. 3. vers. de hac autem negatiua, Vera Crux prima part. speculi artic. 17. dub. 5.* Quoad secundam *Adrianus qu. 2. de matrim. dub. 12., Bartholomæus à Ledesma dub. 9. de matrimonio, Antonius Cucus lib. 5. institut. maior. tit. 11. num. 45., Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsal. disp. 19. num. 1. vers. rogabis tamen.* 1

1 Verba simplicitèr negatiua non constituunt sponsalia nec matrimoniũ

Probatur quoad primam partem, quia verba illa sic formalitèr sumpta, nec explicitè, nec implicitè important consensum terminatum ad substantiam matrimonij, vel sponsalium, ergo per illa, nec matrimonium, nec sponsalia formalitèr constituuntur. Antecedens probatur, quia consensus formalitèr deferri nequit per meram negationem, qui enim absolutè omnia negat, nulli formalitèr assentitur, cum nihil positiuè affirmet, & ex eo, quod quis nuptias cum quacunque alia neget, non affirmat nuptias se contracturum cum ista. Consequentia item tenet, quia nec matrimonium, nec sponsalia constitui possunt sine consensu. Confirmatur, quia per huiusmodi verba purè negatiua non obligatur illa proferens ad contrahendum cum aliqua, nec cum ea, quam ab alijs quodamodo excepit, ergo a fortiori non actu contraxit. Antecedens patet, quia per illa verba, *nullam aliam ducam, quam te*, non inuoluit consensum absolutum ad illam ducendam, sed tantum conditionatum, idest, si voluero contrahere, cum nulla alia, quam tecum contraham, ergo &c.

Negans cum quacunque alia nuptias non affirmat cum ista.

Probatur quoad secundam partem, quia illa verba apposita in illa propositione negatiua, *quam tecum*, non debent præsumi inutilitèr posita, & sine effectu, ergo debent operari, vt in aliquo casu verificentur, si conditio implicitè apposita per illorum prolatorem constituatur, sed in nullo casu operarentur, nec verificarentur, si ille volens contrahere, vel sponsalia, vel matrimonium posset illam non ducere, ergo in casu, quo voluerit contrahere, tenebitur

Verba illa debent intelligi, vt non inutilitèr prolata.

cum

cum illa contrahere. Subsumpta minor probatur, quia non est assignabilis alius casus, in quo possit verificari illa particula exceptiua; non enim operatur de facto, vt probatum est in præcedenti parte, nec obligat absolutè ad contrahendum, vt etiam patet ex dictis, ergo in casu, quo velit contrahere, operabitur, vt teneatur cum illa contrahere, quam à cæteris omnibus excepit. Confirmatur, quia, si diceret nullam penitus se ducturum, teneretur a quibuscunque sponsalibus, & matrimonio se abstinere, ergo, si dixerit, seu spoponderit se nullam aliam ducturum, quam te, quod idem sonat, ac excepta te, eo ipso, quod velit cum aliqua contrahere, tenebitur cum ista, quam excepit ab exclusione aliarum omnium, contrahere.

2 Verba includentia affirmationem constituunt vel spõsalia, vel matrimoniũ.

Assertio II. Si verba fuerint negatiuè simul, & affirmatiuè concepta, quatenus negationi addita fuerit affirmatio, & verba illa significent de præsenti constituunt matrimonium, si verò de futuro constituunt sponsalia, *Sotus in 4. dist. 29. q. 2. art. 3. vers. de hac autem negatiua, Ludouicus Lopez 2. part. instruct. cap. 36. de matrim., Adrianus qu. 2. de matrim. dub. 2., Couaruuias 4. decret. part. 2. c. 4. §. 1. n. 8., Gutierez qq. canon. lib. 1. c. 21. num. 17.*

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quod, quando dicitur, *Duco te, & non aliam*, vere, & propriè constituitur matrimonium, quia consensus ponitur de præsenti, & respicit determinatum obiectum, seu personam, & illa exclusio aliarum omnium est conformis naturæ contractus, cum contractus cum vna excludat ex genere suo pro eodem tempore contractum cum quacunque alia, ergo etiam, quando dicitur, *nullam aliam duco, sed te*, propriè constituitur matrimonium de præsenti, quia in hac etiam hypothesi concurrunt ea omnia, quæ militant in casu antecedentis.

Ratio secundæ partis etiam ex eo deducitur, quia illa propositio, *non ducam aliam, sed te*, verè, & realitèr importat promissionem de futuris nuptijs, & quidem cum certa, & determinata persona, nec illa clausula negatiua, *non ducam aliam* destruit affirmatiuam, *sed te*, cum cadat super aliud obiectum exclusum per eandem, ergo per eandem verè, & propriè importantur sponsalia, quæ sunt de obiecto determinato cum promissione de futuris nuptijs.

3 Quando præsumendum sit pro matrimonio, quando pro spõsalibus.

Assertio III. Si verba fuerint negatiua, sed eisdem addita fuerit exceptio, vt, si dicatur, *nullam aliam ducam, nisi te*, ex coniecturis præsumendum est, vel pro matrimonio, si eadem verba concepta fuerint, vt significantia tempus præsens, vel pro sponsalibus, si tempus futurum indicant, vel pro negatione vtriusque; vbi verò ex coniecturis intentio contrahentium non potest dignosci, probabilius præsumendum est pro sola promissione conditionali, non pro matrimonio, nec pro sponsalibus. Ità quoad primam partem *Ioannes Angelus Bossius de matrimonij contractu c. 3. nu. 224.*, à quo non dissentit *Sanchez lib. 1. de sponsalibus disp. 19. num. 7.*, qui se pro citat *Speculatorem, Alexandrum de Neuo, Capolam, & alios*. Quoad secundam, *Speculator tit. de sponsalibus in princip. num. 3., Alexander de Neuo c. ex parte n. 31. de sponsal., Altiatus l. actione n. 16. C. de transact., Coaruuias 4. decret. 2. part. c. 4. §. 1. n. 8. Vera Crux 1. p. speculi art. 17 dub. 5., Vega lib. 6. summa c. 92.*

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quod, vbi constat quoquo modo sensibilitèr de mente contrahentium per superius allegata, & probata, verba potius subijciuntur menti, quam mens verbis, & quando verba sunt dubia, & trahibilia ad vnum, vel alterum sensum, non est fortior ratio restrictiua, & declaratiua eorundem, quam mens proferentis sensibilitèr adminiculata coniecturis, ergo, si verba significent de præsenti, & consensus ex coniecturis sensibilitèr eisdem correspondeat, non erit, cur præsumi non debeat pro matrimonio, si verò de futuro, eisque concors fuerit consensus, erit pro sponsalibus sentiendum, si tandem ex coniecturis voluntas solummodò conditionata appareat, nec pro matrimonio, nec pro sponsalibus erit præsumendum, sed solummodò pro voluntate ducendi personam exceptam, si voluerit matrimonium contrahere; Ex quibus habes, propositionem illam negatiuam cum illa exceptione, quandoque posse sumi, vt purè negatiuam, quandoque vt includentem affirmationem, vel absolutam, vel conditionalem.

Verba limitãtur secũdum intentionem proferentis.

Ratio secundæ partis ex eo deduci potest, quia si aliquis dixerit, *non vendam rem meam alteri, nisi tibi*, nec de facto contrahit venditionem, nec obligatur ad eandem contrahendam, vt colligunt *DD. ex lege sterilis, §. penul. ff. de act. emp.*, ergo etiam, si quis dixerit, *non ducam aliam, nisi te*, nec propriè contrahit matrimonium, nec obligatur ex vi illius dictionis ad contrahendum cum illa; Neque dicas, illam particulam non esse mere conditionalem, sed exceptiuam, adeoque nec tollere, nec suspendere consensum, & propterea debere aliquid de præsenti operari, si non tribuendo ius in re, saltem conferendo ius ad rem; Contra enim impugnaberis, quia illa particula est exceptiua simul & conditionalis, & sic quatenus est exceptiua non negat positiuè consensum erga personam exceptam, sicuti positiuè negat alijs ab ipsa, quatenus verò est conditionalis suspendit quodamodò consensum vsque ad purificationem conditionis, si scilicet postea decreuerit 4

Est exceptiua simul, & conditionalis, & quomodo.

nubere

nubere, quinimmò tunc requiritur nouus consensus actualis, per quem perficiatur contractus matrimonialis.

Hic oritur difficultas, an in ea suppositione, qua quis dixerit, *Non ducam aliam, nisi te*, secundum quam diximus, non obligari ad contrahendum cum persona excepta, nisi in suppositione, qua promittens per huiusmodi verba negatiua postea decerneret nubere, an, inquam, si postea decreuerit nubere, immediatè illa promissio cum illa exceptione transeat in sponsalia sine nouo consensu positiuo, an verò requiratur nouus consensus positiuus. Sentio absolutè, si interuenerit promissarij consensus, immediatè transire in sponsalia, quandoquidem ille actus conditionatus purificata conditione fit purus, & absolutus, vt euenit in cæteris omnibus conditionibus appositis in conuentionibus, & contractibus correspectiuis. Neque obesse potest, si afferatur, non sufficere illam purificationem conditionis, vt illa promissio conditionalis transeat in sponsalia immediatè, quod euincitur ex paritate *in reg. peccatum de reg. iur. in 6.*, vbi dicitur *non remitti peccatum, nisi restituatur ablatum*, & tamen facta restitutione rei ablatæ peccatum non dimittitur, ergò etiam &c. Non, inquam, obesse potest, quià illa conditio apposita in illa regula *peccatum* non est totum id, quod requiritur ad dimissionem peccati, sed inter cætera requisita ad illius ablationem, adeoque eadem posita, si cætera requisita non ponantur, certè non fit remissio peccati; conditio verò apposita in præsenti hypothesi supposito præcedenti consensu conditionali, si fuerit purificata, est totum id, quod requiritur ad validitatem sponsalium, adeoque non est, cur immediatè non debeant sponsalia verificari.

§ Transit in sponsalia sine nouo actu.

Ius oppositum dissolutū.

Probatur vlterius eadem secunda pars, nam, si quis promittat, nullam se Religionem ingressurum, & professurum, nisi D. Dominici, non obligatur dictam Religionem ingredi ex vi illius promissionis absolutè, sed tantum sub conditione, qua eligeret statum Religionis, vt de communi testatur *Sanchez d. lib. 1. de sponsal. disp. 19. n. 3. prope medium*, vbi pro nostra opinione allegat DD. innumeros, ergò etiam, si quis promittat, se nullam ducturum, nisi Titiam v. gr. non obligabitur absolutè ad illam ducendam, sed tantum in suppositione, qua elegerit statum coniugalem. Neque dicas, in nostra assertione particulam, *nisi*, adijci orationi negatiuæ, & proindè importare affirmationem, sicuti, quando adijcitur affirmatiuæ importat negationem *l. si eum §. qui iniuriarum, ff. si quis cautionibus l. in actione C. de transaction. l. feriatis C. de ferijs*, quod etiam verificatur ex illo *Lucæ 11. Non dabitur signum, nisi signum Ionæ Profetæ*, quod communiter explicant DD. affirmatiuè, quatenus hoc importetur, quod solum signum Ionæ Profetæ dabitur, & non aliud, quod pluribus alijs scripturæ locis euincitur; contra enim impugnaberis, quia, quantumuis daremus particulam exceptiuam additam orationi negatiuæ inuoluere affirmationem, & additam affirmatiuæ importare negationem, hoc ad summum verificaretur, quando esset purè exceptiua, secus quando simul, & semel esset conditionalis, vt in casu nostro. Deindè *Coaruuias 4. decret. p. 2. de sponsalib. c. 4. §. 1. n. 8.* absolutè negat, nisi ex accedentibus inferatur affirmatio, particulam exceptiuam additam propositioni negatiuæ importare affirmationem, qui per consequens dicit in illa propositione *Nullus, nisi Socrates currit*, non valere hanc illationem *Nullus, nisi Socrates currit, ergò Socrates currit*, vndè ad textum desumptum ex illo Lucæ 11. meo videri responderet, & ad alia similia, si afferantur, importari affirmationem ex præcedentibus, quatenus, vel præcessit interrogatio de signo, vel aliqua alia coniectura indicans talem affirmationem. Congruentius respondet *Sanchez d. lib. 1. de sponsalib. disp. 19.*, ea, quæ dicuntur in instantia, verificari ad summum in simplicibus affirmationibus, non sic in promissionibus, & contractibus, in quibus regulariter sensus est conditionalis, vt videre est in illa propositione *Non vendam alteri, nisi tibi*.

Ex paritate euincitur dictum superius.

Est exceptiua simul, & conditionalis.

Non valet in promissionibus, & contractibus.

Contendunt hic aliqui, secundum diuersum modum, quo enuntiantur huiusmodi propositiones cum exceptionibus, variari conceptus, & differentias constitui, & diuersitatem modi desumunt, vel ex verbo, cui additur negatio, vel ex ipsa particula exceptiua; sic asserit *Antonius c. ex parte n. 10. de sponsalib.*, & cum eo *Angelus verb. matrimonium 2. q. 12.*, quod si dicatur *Non habebo aliam, nisi te*, non constituantur sponsalia, quia per ly *habebo*, importatur voluntas solummodo habitualis, constituantur verò, si dicatur non ducam aliam, quam te. Sic *Speculator tit. de sponsalib. in princip. n. 3.*, *Gregorius Lopez l. 2. verb. e promettò tit. 1. part. 4. n. 5.* asserunt, quod, si dicatur *Nolo aliam sine te* inuolui matrimonium, quia æquiualet huic *Volo te, & non aliam*. Sic *Sotus in 4. dist. 26. q. 2. art. 3.*, & *Bartolomaeus de Ledesma de matrim. dub. 25. in fin.* docent, quod si dicatur *Nullam aliam, quam te ducam* importare æquiuocam locutionem. Item alij dicunt, particulam *præter* importare affirmationem, & constituere sponsalia, vel, si addatur affirmationi, importare negationem, siuè negationi affirmationem *Bartolus in l. si eum §. qui iniuriarum n. 7. ff. si quis cautionibus*. Nihilominus in his omnibus sentio currere eandem rationem, atque in omnibus non inuolui, nec matrimonium, nec sponsalia, nisi secun-

Enumerantur varij modi, quibus per particulas exceptiuas afferūt DD. importari, vel matrimonium, vel sponsalia.

secundum conditionalem supra expositam, & quidem ad primum adductum *ex Antonio, & Angelo* dicendum est, quod, quantumuis illa propositio negatiua, *Non habebo aliam, nisi te*, non inuoluat, nisi voluntatem habitualem, non propterea sequatur, quod illa alia, *Nullam aliam ducam, nisi te*, inuoluat actualem, & propriam sufficientem ad validitatem sponsalium, quandoquidem non exceptiuè tantum sumitur, sed simul, & semel conditionalitèr, ex quo solum eruitur, quod, si hæc excluditur à ratione formali contractus, à fortiori sit illa excludenda ex suppositione, quod in aduersantium sententia minorem vim habeat ad obligandum. Cæterum vtramque propositionem pro eodem accipit *Sanchez d. lib. 1. de sponsalib. disp. 19. n. 3. vers. constituunt tamen Antonius, & Angelus*. Ad secundum *ex Speculatore, & Gregorio Lopez* desumptum dicendum est, gratis omninò dici, illam propositionem, *Nolo aliam, nisi te* resolui in istam aliam, *volo te, & non aliam*; vt bene considerarunt *Alciatus lib. 1. respon. cons. 14. n. 13., Gutierez lib. 1. qq. canon. c. 21. n. 21.*, quia illa particula, *Nolo*, ex genere suo nullam affirmationem inuoluit, & ęquè potest coniungi cum conditionali, sicuti coniungitur illa alia, *Non ducam*, per superius dicta. Ad tertium desumptum *ex Soto, & Bartolomæo Ledesma* dicendum est, particulam, *Quam*, & particulam, *nisi*, in præsenti hypothesi non differre, nisi secundum sonum verborum, non secundum formalem significationem, vt notat *Laurentius Valla lib. 3. elegant. c. 54., Covaruuias 4. decret. par. 2. c. 4. §. 1. n. 7. & alij magis communitèr*, & ex se patet. Idem dic ad vltimum, cum particulæ *nisi*, *quam*, *præter*, & aliæ huiusmodi inter se ęquiualeant in formali significatione *Rota Rom. apud Farinacium decis. 639., Henriquez lib. 11. de matrim. c. 13. n. 4. in fin.*

In his omnibus non importatur nisi promissio cōditionalis.

Maior ratio dubitandi videtur consistere, quando propositio illa negatiua cum exceptione concipitur pro tempore præsenti, vt cum dicitur. *Non duco aliam, nisi te, vel nullam duco, quam te*; in hac etenim hypothesi videtur actualitèr consensus in illam determinatam personam exceptam, cum ly, *non duco*, cum exceptione non importet solummodo voluntatem habitualem, sed exercitium formale, & actuale eiusdem voluntatis, neque potest referri ad conditionem de futuro ponendam ex libertate eiusdem promittentis sub illis verbis negatiuis, sicuti refertur, quando dicitur, *Non ducam aliam, nisi te*, quando enim negatiuè promittens sub exceptione pro tempore futuro promittit, liber est ad ponendam, vel non ponendam conditionem, quæ cadit sub exceptione, quando verò promittit per verba negatiua de præsenti sub illa exceptione non videtur liber, cum consensus de præsenti positus non possit cadere sub conditione de futuro. Quamobrem in hac hypothesi probabilius sentio, constitui matrimonium, si alia concurrant requisita ad validitatem eiusdem, & illam propositionem æquiualere huic affirmatiuę. Non aliam, sed te duco in vxorem, in oratione autem affirmatiua ponit actum in casu excepto, & remouet exceptio ab alijs omnibus, atque in hoc consentire videntur *Covaruuias 4. decret. part. 2. de sponsalib. c. 4. §. 1. n. 7., & 8., Gutierez can. qq. lib. 1. q. 9. c. 21. n. 1., & seqq., Basilius Pontius lib. 2. c. 10. n. 14.*, quinimmò in hac hypothesi, ly, *Non duco aliam, quam te*, idem sonat, ac non duco aliam, sed te. Si autem inquiras, cur, quando illa verba, *Non ducam aliam, quam te*, concipiuntur de futuro, non constituant sponsalia, seù matrimonium de futuro; constituant verò matrimonium de præsenti, si concipiantur de præsenti sub hac forma *Non duco aliam, quam te*, cum ita se habeant sponsalia, seù matrimonium de futuro ad tempus futurum, sicuti se habet matrimonium actu ad tempus præsens; Si, inquam, hoc inquiras, statim responsum accipies, discrimen ex eo prouenire, quod tempus futurum aptum est ad admittendam conditionem de futuro, nempe si promittens sub negatione deliberauerit nubere, tempus autem præsens adiectum illi propositioni negatiuæ videtur ex se importare illam deliberationem saltem implicitè, & non admittere temporis extensionem, seù prorogationem ad deliberandum, cum ponat hic, & nunc actum determinatum.

6 Contituitur probabilius matrimoniū

SECTIO XVIII.

An verba inter puberes clandestinè prolata de præsenti, vel inter impuberes, etiam notoriè, vel inter puberem, & impuberem malitia non supplente ætatem habeant vim sponsalium.

SVMMARIVM.

Verba clandestinè prolata de præsenti inter puberes etiam in vim sponsalium non obligant, nec eadem constituunt. 1.

Explicatur textus in l. tam angusti ff. de seruit., *vbi dicitur, quod actus, qui non valet, sicut agitur, valet eo modo, quo potest valere.* 2.

Matrimonium inter impuberes clandestinum per verba de præsenti transit in sponsalia. 3.

Matrimonium clandestinum inter puberes non transit in sponsalia, quantumuis subsecuta fuerit copula carnalis. 4.

Matrimonium clandestinum inter puberes transit in sponsalia, si ipsi contrahentes habuerint

buerint animum se obligandi eo modo, quo possunt. 5.

Non obligat in vim sponsalium, quantumuis fuerit iuramento firmatum. 6.

Matrimonium siue clandestinum, siue publicum contractum inter impuberes, vel inter puberem, & impuberem, quantumuis non obliget in vim matrimonij, obligat tamen in vim sponsalium, & de iure antiquo, & de iure nouo. 7.

CErtum est stante dispositione Concilij Tridentini, quod matrimonium clandestinè contractum sine præsentia Parochi, & testium non teneat in vim matrimonij, cum ab eodem absolutè declaretur irritum, item quod initum ante legitimam ætatem à iure requisitam non teneat, nisi quodammodo malitia suppleat ætatem. Supposito igitur, quod in his casibus contractus non teneat in vim matrimonij, quæritur, an saltem teneat, & obliget in vim sponsalium.

1 Verba de præsenti; clandestina non constituunt sponsalia

Assertio I. Verba clandestinè prolata de præsenti inter puberes etiam in vim sponsalium non obligant, nec eadem constituunt, *Nauarrus lib. 4. consil. in 2. edit. tit. de clandest. desp. cons. 3. n. 3., & in tit. de sponsal. in 1. edit. cons. 1. n. 3., Menochius de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 1. nu. 102., Gutierez de iuram. confirm. c. 51. n. 21., & in pract. q. lib. 2. qu. 4. n. 12., Peregr. tract. de fideicom. art. 24. n. 65., Belarminus in addit. ad c. 1. Concil. Trid. sess. 24. n. 23., Rebellus de oblig. iust. lib. 2. q. 9. n. 7., Vega lib. 6. summa cas. 104., Antoninus Diana part. 3. tract. 4. resol. 258., Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsal. disp. 20. n. 4., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contrac. c. 1. n. 12.,* & alij innumeri apud eundem.

Contractus nullus nullū parit effectum.

Ratio assertionis ex eo deduci potest, quod contractus matrimonij sic initus ex dispositione eiusdem Concilij est absolutè irritus, & sic contrahentes redduntur inhabiles in ordine ad tale matrimonium, ergo nullum potest parere effectum, nullamque gignere obligationem, cum sit in sua radice nullus *l. sicut, ff. de oper. lib. Zasius in l. cum quærebatur n. 3. de re iudicata.* Confirmatur, quia, vbi ius resistit contractui, nulla prorsus oritur ex eo obligatio, siue ciuilis, siue naturalis per textum *in l. non dubium, C. de legib., & l. cum lex 47. ff. de fideiuss.,* vbi decernitur, quod, quando lex venditionibus occurrere voluerit, fideiussor quoque liberatur; ex quo argumentum efficax sic desumo. Existente obligatione naturali in principali reo, seu debitore fideiussor ipse non remanet liber, cum fideiussio possit in obligatione naturali radicari, ergo, si liberatur absolutè, signum est, quod obligatio nulla etiam naturalis oriatur. Neque obesse potest, si afferatur, actum, qui non valet, sicuti agitur, valere eo modo, quo potest valere per textum *in l. tam angusti, ff. de seruit.,* quod etiam confirmari potest ex eo, quod dicitur *in c. vnico de desponsat. impub. in 6.,* nempè matrimonium inter impuberes, si non obligat, vt matrimonium, obligare saltem in vim sponsalium, ergo etiam, si matrimonium clandestinum non obligat in vim matrimonij, obligabit saltem in vim sponsalium, & per hoc eluditur ratio assertionis, licet enim matrimonium sit nullum in ratione matrimonij, non erit tamen sine obligatione in vim sponsalium, nec Concilium Tridentinum annullat sub alia ratione à matrimonio; Non, inquam, obesse potest, quia illud axioma, quando actus non valet, vt agitur, valet tamen, vt valere potest, verificatur solummodò, quando non valet, vt agitur ex defectu causæ efficientis præcisè, secus autem, quando non valet, vt agitur tam ex parte causæ efficientis, quam ex parte causæ formalis, vt euenit in casu nostro, prout optimè considerarunt *Sanchez d. lib. 1. de sponsal. disp. 20 n. 4. vers. tertio, quia quando actus, Ioannes Angelus Bossius de matrimonij contract. c. 1. n. 12.* nam non solum deficit causa efficiens, quia sic contrahentes per idem Concil. Trident. redduntur inhabiles ad contrahendum, sed etiam forma essentialitèr requisita, nempè solemnitas per præsentiam Parochi, & testium, quæ requiritur tanquam forma à iure nouissimo eiusdem Trident. requisita. Ex quibus habes, quid respondeas ad textum *in c. vnico de despons. impub. in 6.,* dic etenim, vt infrà fusiùs dicetur, matimonium inter impuberes deficere tantum ex parte causæ efficientis, adeoque &c.

2 Explicatio textus *in l. tam angusti, ff. de seruit.*

Deficit causa efficiens, & formalis.

3 Opinio Bossij refertur, eiusque rationes.

Hic immediatè suboritur dificultas, an si impuberes contraxerint matrimonium per verba de præsenti, sed clandestinè, matrimonium illud transeat in sponsalia. Affirmatiuè sentit *Bossius de contract. matrim. c. 1. n. 12.* duplici motus ratione; primo, quia impuberes sic contrahendo præsumuntur, se voluisse obligare eo modo, quo possunt; secundo, quia *Concilium Trident. d. c. 1. sess. 24.* voluit irritare matrimonium, quod antecedentèr erat validum, non autem matrimonium, quod ex alio capite est absolutè inualidum; cum enim præscripserit formam, qua subsequentèr debebat, vt esset validum, celebrari, non est præsumendum, quod voluerit formam ingerere pro eo, quod aliundè non poterat subsistere. Ex aduerso alij docent, absolutè illud matrimonium, nec subsistere in ratione matrimonij, nec in vim sponsalium, tum quia non sufficit præsumptio, quod contrahentes voluerint se obligare eo modo, quo possunt, quandoquidem etiam hoc potest præsumi de puberibus clandestinè contrahentibus, sed requiritur obseruantia formæ, cum contra formam

mam à iure præscriptam non iuuet contrahentium intentio; tum quia concilium indefinitè disponit contra quodcunq; matrimonium clandestinè celebratum, adeoque, si fuerit clandestinè inter impuberes, non solum erit irritum ex deficientia causæ efficientis habilis, sed etiam ex defectu causæ formalis, nempè solemnitatis à iure requisitæ. Quid iam in hac controuersia concludendum? Vtramque opinionem probabilem existimo; probabiliorem tamen duco opinionem Bossij, quia Concilium voluit consulere matrimonijs, quæ antecedenter reputabantur valida, & ex quorum præsumpta validitate oriebantur incommoda, quæ in proemialibus *cap. 1. sess.24.eiusdem Concilij*, prouenire posse referuntur, quæ ratio non militat, quando ex alio capite euidentèr sunt inualida, nam tunc illa incommoda ex clandestinitate non possunt oriri Ecclesia irritante.

Prefertur opinio Bossij.

Amplia primò assertionem, vt matrimonium clandestinum inter puberes initum non transeat in sponsalia, quantumuis subsecuta fuerit copula carnalis, *Sanchez lib.1.de sponsalibus dis.20.n.6., Zipeus lib.4. tit.de sponsal.n.3., Nauarrus consil. lib. 4. in prima edit.cons.1.n.4., Ioannes Angelus Bossius de matrim.contract. d.c.1. n.16.* Ratio ex eo deduci potest, quia eadem copula, nec vim habet secundum se ad constituenda sponsalia, nec ex vi præcedentis contractus; non secundum se, quia ex quacunque coniunctione carnali non oriuntur sponsalia, quantumuis fuerit inter liberos; non ex tractatu præcedenti, quia fuit absolutè, & in sua radice nullus; nec potest dici, quod masculus tunc teneatur ratione iniuriæ illatæ fæminæ defloratæ, quandoquidem in primis non præsumitur illa iniuria, si qua fuit, cum deceptione, quia lex Tridentini adeò trita est, & nota, vt de illa merito non præsumatur ignorantia, adeo quæ ipsa præsumitur conscia nullitatis contractus initi, quæ propterea, si permiserit deflorari, debet sibi imputare, cum volenti, & consentienti nulla fiat iniuria ex vulgatis iuribus.

4 Etiam si secuta fuerit copula carnalis.

Copula non inducit sponsalia

Limita, vt matrimonium clandestinum inter puberes celebratum transeat in sponsalia, si ipsi contrahentes animum habuerint se obligandi eo modo, quo possunt, *Nauarrus conf.1., & 2. de desponsat. impub., Molinus de ritu nupt.lib.1.c.11.n.31., Bellarminus ad c.1.sect.24.de reformat.in declarat.* vbi refert pro se declarationem Sacræ Congregationis contrà *Sanchez lib. 1. de sponsal.disp.21. nu.7.vers.sed credo adhuc non teneri, Ioannem Angelum Bossium de matrim. contract.c.1.n.14.*, qui tamen sinistrè allegat pro contraria sententia Sanchez. Ratio ex eo deducitur, quia ille animus mutuo se obligandi, qui supponitur in contrahentibus, est sufficiens secundum se ad validitatem sponsalium, & prout coniungitur cum matrimonio illo clandestino fit sensibilis, ergo obligat eosdem contrahentes in vim sponsalium; Neque obstare potest, quod intentio in mente retenta nihil operatur, & per consequens non sit apta ad constituendos humanos contractus, & quod, cum matrimonium illud sit omninò nullum, non possit secundum se conferre vim aliquam illi intentioni internæ: Non, inquam, obstare potest, quia, quantumuis ille contractus matrimonialis sit nullus, & non aptus conferre aliquam vim secundum se, est tamen aptus conferre eidem intentioni illam sensibilitatem requisitam ad valorem sponsalium, præcipuè, cum in matrimonio virtute claudantur sponsalia, vndè tota vis non est à contractu præcedenti, sed ab illa intentione mutuo se obligandi eo modo, quo possunt contrahentes supposita illa sensibilitate exhibita per eundem præcedentem actum; Ea proportionali ratione, qua dictum est de consensu fictè exhibito, qui, quamuis, secundum se sit nullus, confert sensibilitatem.

5 Etiam si habuerint animũ obligandi se modo quo possunt.

Non deficit sensibilitas externa.

Amplia secundò, vt etiam matrimonium clandestinum non obliget contrahentes in vim sponsalium, quantumuis fuerit iuramento firmatum, *Sanchez d.lib. 1.de sponsalibus disp.20.n 4.vers.idem dicendum est, Ioannes Angelus Bossius d.c.1.nu.13.* aduersus *Vera Crucem append. ad speculum dub. 9. concl. 2., & Henriquez lib. 11.de matrim.c.5. n.4.*, qui ex vna parte asserunt iuramento inesse virtutem, vt faciat valere actus alias inualidos, eo modo quo valere potuerunt, ex alia afferunt declarationem Sacræ Congregationis. Sed ampliatio nostra facilè euincitur, quia iuramentum nullam vim tribuit contractui, quando eidem contractui ius positiuè resistit, ipseque contractus stante tali iuris resistentia est contra bonos mores, in quo casu iuramentum ipsum omni prorsus robore destituitur per textum *in reg. non est obligatorium de reg. iur. in 6.* Quamobrem ad id, quod ex aduerso opponebatur, dicendum est, iuramentum ad summum supplere defectum ætatis, & vim conferre, quando ius eidem contractui quoad substantiam non resistit, secus si positiuè resistat, vt DD. allegati.

6 Etiam si fuerit iuratum.

Assertio II. Matrimonium siue clandestinum, siue publicum contractum inter impuberes, vel inter puberem, & impuberem, quantumuis non obliget in vim matrimonij, obligat tamen contrahentes in vim sponsalium, & hoc siue spectato iure antiquo, siue nouissimo *Concil. Trident. d. c.1.sess.24 de matrimonio*, Ita quod ius antiquum *Glos. in cap.fin. de desponsat. impub. verbo subbarrata, Gofredus in summa tit. de sponsal.n.5., Hostiensis c. à nobis de desponsat. impub.*

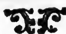
Inter impuberes obligat in vim spõsalium.

impub., *Siluester verb. sponsalia qu. 1. dict. 1.*, *D. Antoninus 3. p. tit. 1. c. 18. in princip.*, *Sotus lib. 4. dist. 35. q. vnica art. 5. vers. ad quæstion.*, *Henriquez lib. 11. de matrim. c. 113. n. 2.*, *& seqq.* Quoad ius nouissimum Concil. Trid. *Nauarrus in summa cap. 22. n. 57.*, *Ludouicus Lopez 2. p. instruct. c. 37.*, *Sanchez d. lib. 1. de sponsalibus disp. 21. n. 5. in fin.*, *Ioannes Angelus Bossius suprà citatus in præcedenti assert. vers. hic immediatè suboritur*.

Potissimum colligitur quoad primam partem *ex cap. fin. de desponsat. impub.*, *& cap. vnico, §. idem quoque eod. tit. in 6.*, & in hoc locum habet illud iuristicum axioma, quod, quando actus non valet, vt geritur, valeat tamen eo modo, quo valere potest, quia defectus, si qui est, est tantum ex parte causæ efficientis, non ex parte causæ formalis, vt in casu præcedentis assertionis, in quo etiam deficiebat forma à iure requisita, & quidem hoc fundatur etiam in contrahentium intentione manifestata in illo contractu, in quo implicitè inuoluuntur sponsalia ex eorundem contrahentium mente interpretatiua, & quodamodò ex natura contractus, qui secundum formam, seu defectu formæ non destruitur, sicuti in casu præcedenti; Nec in hoc audiendus est *Bartolus in l. si quis ità n. 5. ff de verb. obligat.*, qui asserit, quod quoties agitur de contrahenda obligatione mutua, quando actus non valet eo modo, quo fit, non valere eo modo, quo fieri potest, vel potuit; Non, inquam, audiendus est, quia hoc ad summum valet, quando actus, qui geritur, non valet defectu formæ à iure requisitæ, secus quando non valet ex defectu causæ efficientis.

Quoad secundam deducitur ex his, quæ dicta sunt in præcedenti assertione *vers. hic immediatè suboritur*, quæ tu recole; non enim *Concil. Trident. loco cit.* aliquid in hoc correxit quoad matrimonium clandestinum inter impuberes, sed tantum præscripsit formam seruandam in celebratione contractus inter puberes, inter quos de iure antiquo validè subsistebat matrimonium clandestinum, nec falcem ponit in contractu, qui antecedentèr nullo penitus discrepante erat irritus, & in communi conceptu, iurisque interpretatione habebatur pro meris sponsalibus. (Concil. Trident. nihil innouauit.)

Dixi, *siue inter impuberes, siue inter puberem, & impuberem*, quandoquidem, cum hic contractus sit vltrò, citroque obligatorius, non solum irritatur ex inhabilitate vtriusque ad contrahendum, sed ex inhabilitate vnius dumtaxat, cum contractus, vt sit subsistens, non debeat claudicare.

PRÆNOTIO VI.

An in sponsalibus possint interuenire fideiussores, & pignora.

SVMMARIVM.

Fideiussores in sponsalibus possunt adijci sine læsione libertatis. 1.
Si principalis ex iusta causa resiliat, fideiussor non obligatur. 2.
Fideiussores non possunt adijci matrimonio clandestino inter puberes, benè tamen inter impuberes, vel inter puberem, & impuberem. 3.
Pignora possunt validè adijci sponsalibus, & matrimonio clandestino inter impuberes, non inter puberes. 4.
Nec fideiussores, nec pignora possunt adijci pro pæna, benè tamen pro arrhis, & pro interesse damni emergentis. 5.

DE pæna vel propria, vel impropria, an, & quando possit adijci sponsalibus, nec ne, late dictum fuit suprà in præcedentibus sectionibus. Nunc specialitèr agendum remanet de fideiussoribus, & pignoribus, an hi, seu hæc possint validè, & efficacitèr adijci, ne post fidem datam matrimonij contrahendi paciscentes audeant à promissis recedere; & primò in ordine ad fideiussores quoad effectum magis obligandi ad persistendum in contractu primo inquiretur, an validè sponsalibus secundum se sumptis possint adijci. Secundò, an possint adijci matrimonio clandestino. Tertiò, an matrimonio inter impuberes, vel puberem, & impuberem inito. In ordine verò ad pignora inquiretur primò, an possint interuenire pro assecuratione matrimonij. Secundò, an pro assecuratione pœnæ impositæ. Tertiò, an pro arrhis. Quartò, an pro interesse damni emergentis. Quintò, an in matrimonio clandestino. Sit iam (Rationes dubitandi exponuntur.)

1 Assertio I. Fideiussores in sponsalibus licitè, & validè exigi, & dari possunt pro securitate matrimonij sine læsione libertatis eiusdem matrimonij, *Hostiensis in summa de sponsal. §. 1. nu. 2.*, *Alexander de Neuo in c gemma n. 31. de sponsal.*, *Ioannes Angelus Bossius de matrim contract c. 1. n. 17.*, *& c. 11. n. 441.*, *Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 38. nu. 1.* (Possunt adijci pro securitate contractus.)

Probatur, quia talis adiectio fideiussorum facta sponsalibus, nec repugnat dispositioni iuris, nec naturæ contractus, nec libertati matrimonij futuri, ergo non est, cur non possit esse licita, & valida. Antecedens quoad primam partem patet, quia nullum est assignabile ius, quod resistat tali adiectioni, & si aliquid afferatur, est in ordine ad fideiussores ad pænam, vt infrà dicemus, non in ordine ad securitatem

mam à iure præscriptam non iuuet contrahentium intentio; tum quia concilium indefinitè disponit contra quodcunq; matrimonium clandestinè celebratum, adeoque, si fuerit clandestinè inter impuberes, non solum erit irritum ex deficientia causę efficientis habilis, sed etiam ex defectu causæ formalis, nempè solemnitatis à iure requisitæ. Quid, iam in hac controuersia concludendum? Vtramque opinionem probabilem existimo; probabiliorem tamen duco opinionem Bossij, quia Concilium voluit consulere matrimonijs, quæ antecedentèr reputabantur valida, & ex quorum præsumpta validitate oriebantur incommoda, quæ in proemialibus *cap. 1. sess. 24. eiusdem Concilij*, prouenire posse referuntur, quæ ratio non militat, quando ex alio capite euidentèr sunt inualida, nam tunc illa incommoda ex clandestinitate non possunt oriri Ecclesia irritante.

Prefertur opinio Bossij.

Amplia primò assertionem, vt matrimonium clandestinum inter puberes initum non transeat in sponsalia, quantumuis subsecuta fuerit copula carnalis, *Sanchez lib. 1. de sponsalibus disp. 20. n. 6.*, *Zipeus lib. 4. tit. de sponsal. n. 3.*, *Nauarrus consil. lib. 4. in prima edit. cons. 1. n. 4.*, *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. d. c. 1. n. 16.* Ratio ex eo deduci potest, quia eadem copula, nec vim habet secundum se ad constituenda sponsalia, nec ex vi præcedentis contractus; non secundum se, quia ex quacunque coniunctione carnali non oriuntur sponsalia, quantumuis fuerit inter liberos; non ex tractatu præcedenti, quia fuit absolutè, & in sua radice nullus; nec potest dici, quod masculus tunc teneatur ratione iniuriæ illatæ fæminæ defloratæ, quandoquidem in primis non præsumitur illa iniuria, si qua fuit, cum deceptione, quia lex Tridentini adeò trita est, & nota, vt de illa merito non præsumatur ignorantia, adeoque ipsa præsumitur conscia nullitatis contractus initi, quæ propterea, si permiserit deflorari, debet sibi imputare, cum volenti, & consentienti nulla fiat iniuria ex vulgatis iuribus.

4 Etiam si secuta fuerit copula carnalis.

Copula non inducit sponsalia

Limita, vt matrimonium clandestinum inter puberes celebratum transeat in sponsalia, si ipsi contrahentes animum habuerint se obligandi eo modo, quo possunt, *Nauarrus cons. 1., & 2. de desponsat. impub.*, *Molinus de ritu nupt. lib. 1. c. 11. n. 31.*, *Bellarminus ad c. 1. sess. 24. de reformat. in declarat.* vbi refert pro se declarationem Sacræ Congregationis contrà *Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 21. nu. 7. vers. sed credo adhuc non teneri*, *Ioannem Angelum Bossium de matrim. contract. c. 1. n. 14.*, qui tamen sinistrè allegat pro contraria sententia Sanchez. Ratio ex eo deducitur, quia ille animus mutuo se obligandi, qui supponitur in contrahentibus, est sufficiens secundum se ad validitatem sponsalium, & prout coniungitur cum matrimonio illo clandestino fit sensibilis, ergo obligat eosdem contrahentes in vim sponsalium; Neque obstare potest, quod intentio in mente retenta nihil operatur, & per consequens non sit apta ad constituendos humanos contractus, & quod, cum matrimonium illud sit omninò nullum, non possit secundum se conferre vim aliquam illi intentioni internæ; Non, inquam, obstare potest, quia, quantumuis ille contractus matrimonialis sit nullus, & non aptus conferre aliquam vim secundum se, est tamen aptus conferre eidem intentioni illam sensibilitatem requisitam ad valorem sponsalium, præcipuè, cum in matrimonio virtute claudantur sponsalia, vndè tota vis non est à contractu præcedenti, sed ab illa intentione mutuo se obligandi eo modo, quo possunt contrahentes supposita illa sensibilitate exhibita per eundem præcedentem actum; Ea proportionali ratione, qua dictum est de consensu fictè exhibito, qui, quamuis, secundum se sit nullus, confert sensibilitatem.

5 Etiam si habuerint animũ obligandi se modo quo possunt.

Non deficit sensibilitas externa.

Amplia secundò, vt etiam matrimonium clandestinum non obliget contrahentes in vim sponsalium, quantumuis fuerit iuramento firmatum, *Sanchez d. lib. 1. de sponsalibus disp. 20. n. 4. vers. idem dicendum est*, *Ioannes Angelus Bossius d. c. 1. nu. 13.* aduersus *Vera Crucem append. ad speculum dub. 9. concl. 2.*, *& Henriquez lib. 11. de matrim. c. 5. n. 4.*, qui ex vna parte asserunt iuramento inesse virtutem, vt faciat valere actus alias inualidos, eo modo quo valere potuerunt, ex alia afferunt declarationem Sacræ Congregationis. Sed ampliatio nostra facilè euincitur, quia iuramentum nullam vim tribuit contractui, quando eidem contractui ius positiuè resistit, ipseque contractus stante tali iuris resistentia est contra bonos mores, in quo casu iuramentum ipsum omni prorsus robore destituitur per textum *in reg. non est obligatorium de reg. iur. in 6.* Quamobrem ad id, quod ex aduerso opponebatur, dicendum est, iuramentum ad summum supplere defectum ætatis, & vim conferre, quando ius eidem contractui quoad substantiam non resistit, secus si positiuè resistat, vt DD. allegati. 6

6 Etiam si fuerit iuratum.

Assertio II. Matrimonium siue clandestinum, siue publicum contractum inter impuberes, vel inter puberem, & impuberem, quantumuis non obliget in vim matrimonij, obligat tamen contrahentes in vim sponsalium, & hoc siue spectato iure antiquo, siue nouissimo *Concil. Trident. d. c. 1. sess. 24. de matrimonio*. Ita quod ius antiquum *Glos. in cap. fin. de desponsat. impub. verbo subbarrata*, *Gofredus in summa tit. de sponsal. n. 5.*, *Hostiensis c. à nobis de desponsat. impub.*

Inter impuberes obligat in vim spõsalium.

impub., *Siluester verb. sponsalia qu. 1. dict. 1.*, *D. Antoninus 3. p. tit. 1. c. 18. in princip.*, *Sotus lib. 4. dist. 35. q. vnica art. 5. vers. ad quæstion.*, *Henriquez lib. 11. de matrim. c. 113. n. 2.*, *& seqq.* Quoad ius nouissimum Concil. Trid. *Nauarrus in summa cap. 22. n. 57.*, *Ludouicus Lopez 2. p. instruct. c. 57.*, *Sanchez d. lib. 1. de sponsalibus disp. 21. n. 5. in fin.*, *Ioannes Angelus Bossius suprà citatus in præcedenti assert. vers. hic immediatè suboritur*.

Potissimum colligitur quoad primam partem *ex cap. fin. de desponsat. impub.*, *& cap. vnico, §. idem quoque eod. tit. in 6.*, & in hoc locum habet illud iuristicum axioma, quod, quando actus non valet, vt geritur, valeat tamen eo modo, quo valere potest, quia defectus, si qui est, est tantum ex parte causæ efficientis, non ex parte causæ formalis, vt in casu præcedentis assertionis, in quo etiam deficiebat forma à iure requisita, & quidem hoc fundatur etiam in contrahentium intentione manifestata in illo contractu, in quo implicitè inuoluuntur sponsalia ex eorundem contrahentium mente interpretatiua, & quodamodò ex natura contractus, qui secundum formam, seu defectu formæ non destruitur, sicuti in casu præcedenti; Nec in hoc audiendus est *Bartolus in l. si quis ità n. 5. ff. de verb. oblig at.*, qui asserit, quod quoties agitur de contrahenda obligatione mutua, quando actus non valet eo modo, quo fit, non valere eo modo, quo fieri potest, vel potuit; Non, inquam, audiendus est, quia hoc ad summum valet, quando actus, qui geritur, non valet defectu formæ à iure requisitæ, secus quando non valet ex defectu causæ efficientis.

Concil. Trident. nihil innouauit.

Quoad secundam deducitur ex his, quæ dicta sunt in præcedenti assertione *vers. hic immediatè suboritur*, quæ tu recole; non enim *Concil. Trident. loco cit.* aliquid in hoc correxit quoad matrimonium clandestinum inter impuberes, sed tantum præscripsit formam seruandam in celebratione contractus inter puberes, inter quos de iure antiquo validè subsistebat matrimonium clandestinum, nec falcem ponit in contractu, qui antecedentèr nullo penitus discrepante erat irritus, & in communi conceptu, iurisque interpretatione habebatur pro meris sponsalibus.

Dixi, *siue inter impuberes, siue inter puberem, & impuberem*, quandoquidem, cum hic contractus sit vltrò, citroque obligatorius, non solum irritatur ex inhabilitate vtriusque ad contrahendum, sed ex inhabilitate vnius dumtaxat, cum contractus, vt sit subsistens, non debeat claudicare.

PRÆNOTIO VI.

An in sponsalibus possint interuenire fideiussores, & pignora.

SVMMARIVM.

Fideiussores in sponsalibus possunt adijci sine læsione libertatis. 1.

Si principalis ex iusta causa resiliat, fideiussor non obligatur. 2.

Fideiussores non possunt adijci matrimonio clandestino inter puberes, benè tamen inter impuberes, vel inter puberem, & impuberem. 3.

Pignora possunt validè adijci sponsalibus, & matrimonio clandestino inter impuberes, non inter puberes. 4.

Nec fideiussores, nec pignora possunt adijci pro pœna, benè tamen pro arrhis, & pro interesse damni emergentis. 5.

De pœna vel propria, vel impropria, an, & quando possit adijci sponsalibus, nec ne, latè dictum fuit suprà in præcedentibus sectionibus. Nunc specialitèr agendum remanet de fideiussoribus, & pignoribus, an hi, seu hæc possint validè, & efficacitèr adijci, ne post fidem datam matrimonij contrahendi paciscentes audeant à promissis recedere; & primò in ordine ad fideiussores quoad effectum magis obligandi ad persistendum in contractu primo inquiretur, an validè sponsalibus secundum se sumptis possint adijci. Secundò, an possint adijci matrimonio clandestino. Tertiò, an matrimonio inter impuberes, vel puberem, & impuberem inito. In ordine verò ad pignora inquiretur primò, an possint interuenire pro assecuratione matrimonij. Secundò, an pro assecuratione pœnæ impositæ. Tertiò, an pro arrhis. Quartò, an pro interesse damni emergentis. Quintò, an in matrimonio clandestino. Sit iam

Rationes dubitandi exponuntur.

1 Possunt adijci pro securitate contractus.

Assertio I. Fideiussores in sponsalibus licitè, & validè exigi, & dari possunt pro securitate matrimonij sine læsione libertatis eiusdem matrimonij, *Hostiensis in summa de sponsal. §. 1. nu. 2.*, *Alexander de Neuo in c. gemma n. 31. de sponsal.*, *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 1. n. 17.*, *& c. 11. n. 441.*, *Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 38. nu. 1.*

Probatur, quia talis adiectio fideiussorum facta sponsalibus, nec repugnat dispositioni iuris, nec naturæ contractus, nec libertati matrimonij futuri, ergo non est, cur non possit esse licita, & valida. Antecedens quoad primam partem patet, quia nullum est assignabile ius, quod resistat tali adiectioni, & si aliquid afferatur, est in ordine ad fideiussores ad pœnam, vt infrà dicemus, non in ordine ad securitatem

contractus; quoad secundam, & tertiam sic euincitur, quia per talem adiectionem fideiussorum non inducitur aliqua obligatio, quæ non fuerit inducta ex spontanea voluntate contrahentium sibi ad inuicem compromittentium, quam obligationem tenentur ipso iure naturæ, & quocunque iure positiuo compellente adimplere; Neque dicas, quod per adiectam fideiussionem inducatur quasi noua quædam species obligationis, ratione cuius magis coarctatur voluntas eorundem compromittentium, adeout ratione eiusdem non recedant, cæteroqui recessuri; contrà enim impugnaberis, quia gratis omninò dicitur, quod sit noua obligatio, sed solummodò eadem firmata per fideiussionem, &, sicuti non repugnat, quod promissio firmetur iuramento, quod solum addit robur obligationi, non nouam obligationem inducit, ita non repugnat, quod firmetur fideiussione, quæ solum firmat eandem promissionem, non nouam inducit. Adhoc faciunt maximè, quæ dicta sunt *tom. 4. sub tit. contractus XII. prænot. 3.*

Non inducitur noua, & distincta obligatio

Sed solummodò firmatur.

Hic oritur difficultas, an in hypothesi, qua ille, qui promisit matrimonium futurum alteri acceptanti, adiecerit fideiussorem, & postea, vel ex inæqualitate, vel ex aliquo alio capite à iure permisso resiliat à sponsalibus, fideiussor adiectus adhuc remaneat obligatus. Probabilius sentio in ea hypothesi, eximi etiam fideiussorem ab obligatione, si legitimè per principalem dissoluantur sponsalia. Ratio ex eo deducitur, quia perempta legitimè principali obligatione tollitur etiam fideiussoria tanquam accessoria per ea, quæ latè docuimus *tom. 4. sub tit. Contractus 12. de fideiuss., & assecurat. sparsim per prænot., & disquisit.*, quæq; sunt apud omnes acceptata, ergo, si ex iusta causa, & legitima dissoluantur sponsalia inter ipsos contrahentes, fideiussor ad ipsos non poterit obligatus remanere. Hæc procedunt regulariter, in suppositione scilicet, quod alter ex contrahentibus, qui fideiussorem adiecerat, resiliat legitimè à contractu ex inæqualitate, vel alia simili causa; nam si contraxisset cognoscens talem inæqualitatem, liberè adijciens talem fideiussorem, videtur quodamodò cessisse iuri suo ex illa inæqualitate proueniente, nam sciens se non teneri, & nihilominus se obligans expressè per contractum, eaque efficiens, quæ inferunt talem voluntatem, verè & propriè obligatur arg. eorum, quæ tradit *Baldus in l. 2. nu. 10. ff. de rescind. vendit., Bertazolus in trac. clausf. instrum. clausf. 39. glos. 3. num. 1.*, ergo sicuti ipse illegitimè recedit, & in iure remanet obligatus, obligatus etiam remanet fideiussor pro eo adiectus.

2 Recedente principali ex legitima causa fideiussor liberatur.

Alia hic suboritur difficultas in explicando, ad quid teneatur fideiussor in hypothesi, qua principalis contrahens sine legitima causa recederet à sponsalibus. Respondendum est, vt infrà, teneri ad compensationem cuiuscunque interesse, & ad arrhas, sed de hoc in sequ. dum de pignore.

Assertio II. Fideiussores non possunt adijci matrimonio clandestino celebrato inter puberes, benè tamen inter impuberes, vel inter puberem, & impuberem, *Gomez lib. 2. c. 13. in princip., Franciscus Molinus lib. 1. de ritu nuptiarum comparat. 33. n. 3., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 1. nu. 27.*

3 In matrimonio clandestino possũt adijci inter impuberes, non inter puberes.

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia matrimonium clandestinum in ordine ad principales contrahentes nullam parit obligationem, nec ciuilem, nec naturalem ex superius probatis, quia eidem ius nouissimum Concil. Trident. resistit, ergo fideiussio eidem adiecta non potest subsistere. Consequentia probatur, quia non potest subsistere obligatio accessoria sine principali, & vbi obligatio saltem naturalis non viget, non potest esse fideiussoria. Confirmatur, quia matrimonium clandestinum, nec subsistit in vim sponsalium, nec in vim matrimonij, &, cum in sua radice sit nullus, nullam potest gignere obligationem, nec parere actionem, ergo non potest admittere obligationem fideiussoriam.

Non extãte obligatione principali cesset fideiussoria.

Ratio secundæ partis ex eo deduci potest, quod ex dictis in præcedenti assertione, sponsalibus, vt sponsalibus potest adijci fideiussor, ergo etiam matrimonio clandestino inter impuberes, seu inter puberem, & impuberem. Consequentia probatur, quia huiusmodi matrimonium inter impuberes, seu inter puberem, & impuberem habet vim sponsalium per superiùs probata, ergo &c.

Assertio III. Pignora possunt validè, & efficacitèr adijci sponsalibus, & matrimonio clandestino inter impuberes, seu inter puberem, & impuberem, non matrimonio clandestino inter puberes. Ità quoad primum partem, *Franciscus Molina de ritu nupt. comp. 33., & 34., Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsalibus disp. 38. num. 3., & 4.* Quoad secundam *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 1. nu. 28., & c. 11. n. 441.*, & alij magis communitèr.

4 Pignora non possunt adijci matrimonio clandestino inter puberes.

Probatur in vniuersum *ex l. 1. C. si rector prouinciæ*, & etiam ratione sic euincitur, quia fideiussores possunt adijci sponsalibus, & matrimonio clandestino inter impuberes, seu inter puberem, & impuberem per superius probata, non verò matrimonio clandestino inter puberes, ergo etiam seruata proportione poterunt, & non poterunt adijci pignora, cum ad eundem finem referantur pignora, ad quem fideiussores, & eadem militet ratio de vtrisq;

Neque

Neque dicas; absolutè reijcitur à sponsalibus conuentio, seu stipulatio pœnalis, ergo etiam adiectio pignorum, cum hæc habeat rationem pœnæ in hypothesi, quam alter à contractu resiliret, Contra enim impugnaberis, quia, vt mox subdam, pignora dantur pro arrhis; arrhæ autem licitæ sunt in contractu sponsalium, non sic pœna conuentionalis; si autem inquiras, cur in iure permittantur arrhæ, non pœnæ, respondebit *Coarruuias de sponsal. part. 2. c. 3. §. 7. n. 5.* hoc prouenire, quia arrhæ ex se, & regulariter minus impediunt libertatem matrimonij, quam pœna, tum quia arrhæ maturiori consilio traduntur, cum statim tradantur, quam pœna, quæ statim non traditur, sed post resilientiam à contractu, tum quia minor est timor amittendi arrhas iam traditas, quam sit timor soluendi pœnas adiectas de futuro, tum quia regularitèr minores sunt arrhę, quam pœnæ; tandem, quia communi praxi sic suadente præscripta est ratio arrharum, non sic pœnæ.

5 Adijciũtur validè pro arrhis & pro interesse damni emergentis.

Assertio IV. Nec fideiussores, nec pignora possunt adijci cõtractui sponsalium pro pœna conuenta, benè tamen pro arrhis, & pro interesse damni emergentis. Ità quoad primam partem *Glosa in l. Titia verb. matrimonia, ff. de verb. obligat., & ibi Bartolus in princip. n. 2., Alber. l. fin. n. 3. C. de sponsal., Alexander Carrerius lib. 1. de sponsal. cap. 5.* Quoad secundam, & tertiam, *Speculator tit. de sponsal. §. primo igitur n. 4., Innocentius in cap. gemma num. vnico, & ibi Ioannes Andreas n. 7. de sponsal. Immola l. Titia in princip. n. 5. ff. de verb. oblig., Sanchez de matrim. d. lib. 1. de sponsal. disp. 38. n. 4., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 11. n. 437., & seqq., & n. 445.*

Ratio primæ partis ex ijs deducitur, quæ superiùs dicta sunt, quia adiectio pœnæ inter contrahentes contractui sponsalium omninò illicita est, & inualida, *Bartolus cons. 45., Franciscus Molinus de ritu nupt. lib. 2. diff. 16. n. 25., Augustinus Barbosa collect. ad c. gemma de sponsal. num. 2., Molina de iust., & iur. disp. 151. vers. dubium in fin., Laiman lib. 5. Theologia moralis tract. 10. part. 1. c. 1. num. 8., Bonacina de matrim. q. 1. punct. vlt. n. 1., Hurtad. de matr. disp. 1. diffin. 18.* hocque expressè habetur *in d. l. Titia, ff. de verb. obligat.*, & hoc proptèr eam rationem, quia huiusmodi pœna minuit de libertate matrimonij per superiùs allegata, & probata, ergo neque adijci poterunt fideiussores, nec pignora pro huiusmodi pœna. Consequentia tenet, quia ex superiùs etiam probatis non subsistente obligatione principali, non potest subsistere accessoria, tum quia non possunt in plus obligari fideiussores, & pignora, quam obligentur principales per ea, quæ late docuimus *tom. 4. sub tit. Contractus 12. de fideiussione, & assecur. prænot. 3. assert. 1. n. 2.* per textum *in §. fideiussores instit. de fideiuss., & in l. græcè, §. illud commune, ff. de fideiuss.* ad plus autem obligarentur, si obligarentur ad pœnam, ad quam non obligantur principales contrahentes.

Minuit de libertate.

Arrhæ non reprobatur à iure.

Ratio secundæ partis etiam ex ijs deducitur, quæ superiùs dicta sunt, quia in contractu sponsalium huiusmodi arrhæ non reprobantur à iure per textum *in l. 1. C. si rector Prouinciæ, & ibi Glosa verb. pign.*, & superiùs etiam indicata est ratio, cur à iure admittantur arrhæ, non verò pœnæ, ergo, nec reprobari præsumenda sunt pignora pro huiusmodi arrhis, quia ex superiùs dictis cuicumque obligationi, siue ciuili, siue naturali possunt accedere fideiussores, & pignora, & subsistente onere principalis non est, cur non possit subsistere etiam onus accessorij.

Hæc adeò vera sunt, vt etiamsi tradantur pignora, vel adijciantur fideiussores, nullaque fiat specialis mentio, vel de stipulatione pœnali, vel de stipulatione arrharum, præsumenda sit eorum traditio, vel adiectio pro arrhis, *Henricus l. fin. nu. 8., & ibi Salicetus, C. de sponsal., Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsal. disp. 38. n. 4.* Ratio ex eo deducitur, quod in dubio præsumendum est pro eo, quod regulariter fit, & iustè fieri potest, non autem pro eo, quod honestè fieri non potest; non enim potest esse congrua præsumptio, vt quis eligat viam, vt sua dispositio subuertatur *lib. 3. ff. de milit. testam.*

Ratio tertiæ partis ex eo deducitur, quia licitum est inter contrahentes conuenire, vt vbi, & quoties propter matrimonium non secutum altera pars, quæ aliquas expensas fecit ratione sponsalium damnum pateretur, tale damnum à resiliente compensetur, *Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 30. n. 14., Gutierez de matrim. c. 17. n. 4., Hurtadus disp. 1. n. 79., Dinus in l. Titia in princip. ff. de verb. signific., Baldus in l. sponsalia, ff. de sponsal. n. vnico, Salicetus in l. fin. n. 13. C. de sponsal., Alexander de Neuo d. c. gemma n. 20. de sponsal.* ad hoc etenim iure naturæ videtur obligari iniustè recedens, vndè non obstat libertati matrimonij obligatio soluendi hoc interesse, cum oriatur intrinsece ex ipso contractu sponsalium eo ipso, quod alter iniustè recedit, ergo etiam licitum erit in ordine ad tale interesse damni emergentis adijci ex conuentione pignora, & fideiussores proptèr rationes superiùs adductas, quod subsistente obligatione principali possit subsistere, & accessoria.

PRÆNOTIO VII.

Quandonam sponsalia contracta sinotermino sint adimplenda.

SVMMARIVM.

Refertur status quæstionis, & rationes dubitandi. 1.

Non tenetur contrahens sponsalia adimplere, nisi quatenus ab altero contrahente fuerit requisitus, & tunc, quam primum commodè potest. 2.

Ad constituendum in mora saltem in foro conscientiæ sufficit interpellatio virtute. 3.

Soluuntur rationes, quæ in contrarium adducuntur. 4.

1 Status controuersiæ, & rationes dubitādi.

CONtraxerat sponsalia Octauius cum Calidonia non adiecta die, nec aliquo determinato tempore ad eadem adimplenda. Dubium modo est, an teneatur immediatè, ac opportunitas euenerit eadem adimplere contrahendo matrimonium, an verò possit differre ad quodcunque tempus, seu ad beneplacitum proprium. Hæc quæstio valdè vtilis est, & accommoda ad alias in alijs contractibus difficultates dissoluendas, quando scilicet debita, promissiones, donationes, seu stipulationes sine die sint adimplendæ, seu adimplenda per debitorem, promittentem, donantem, seu stipulantem in fauorem alterius. Contendunt aliqui, teneri statim adimplere, ac opportunitas adimplendi euenerit vlteriori tempore non expectato, nisi altera pars dilationi assentiatur per textum *in l. in omnibus obligationib. ff. de reg. iuris, & in l. eum, qui §. quoties, ff. de verb. obligat.* paritate præcipuè desumpta à vouente Religionem, qui statim tenetur, si tempus non sibi præscripserit ad adimplendum, adimplere, cuius rationem adducunt DD., quia ex eo, quod se obligauerit sine tempore, videtur se obligasse pro omni tempore, *Paludanus in 4. dist. 38. q. 3. art. 2. concl. 2. in fin., Siluester verb. votum 2. qu. 5., Suarez tom. 1. de Sacramentis q. 71. art. 4. disp. 31. sect. 2.* Nihilominus sit

2 Non tenetur, nisi requisitus

Assertio. Non tenetur contrahens sponsalia ea adimplere, nisi quatenus ab altero contrahente fuerit requisitus, & tunc, quam primum commodè potest, *Paludanus in 4. dist. 38. q. 3. art. 2., Nauarrus in summa c. 17. n. 79., Manuel tom. 2. summa cap. 43. n. 4., Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsalibus disp. 28. n. 1., & alij plures apud ipsum.*

Ratio ex eo deduci potest, quia, vbi nullum adest impedimentum, nullaque temporis præfinitio, obligatus ad aliquod opus exequendum, seu debitum persoluendum tunc primo constituitur in mora, quando requisitus ab habente causam non adimplet, cum enim determinata dies secundum se non interpellet, interpellatio potest poni ab habente causam in illo contractu, &, sicuti, quando dies adiecta interpellat pro creditore, seu habente causam, debitor, seu obligatus non adimplens pro eadem die dicitur in mora constitui, ità quando habens causam verè, & personalitèr interpellat obligatum, & debitorem ad adimplendum, & hic non adimplet, verè in mora constituitur. Confirmatur, quia in contractibus correspectiuis, qui respiciunt de futuro executionem ponendam, ex mutuo consensu potest non poni executio, ergo etiam potest differri, vbi alitèr, vel explicitè, vel implicitè conuentum non sit; ex mutuo autem consensu differtur, quando neuter agit ad eandem executionem, ergo tunc tantum tenebitur adimplere, quando alter petet adimplementum, & tunc constituetur in mora, quando ab altero contrahente requisitus non adimplet. Confirmatur secundò paritate debitoris sine temporis præfinitione, qui non tenetur soluere, nisi, cum dies non interpellat, interpellat ipse creditor, cum hoc generale sit in omni debito per textum *in l. debitores præsentes, C. de pignor., & ibi Glosa verb. conueniendi, Abbas in c. fin. n. 10. de præscript., & c. licet, Heli de simonia n. 13., Angelus verb. mora n. 1. Sanchez lib. 1. de sponsal. d. disp. 28. n. 2.*

Dixi, *& tunc, quam primum commodè potest*; tunc etenim, si legitimè impeditur ab adimplendo, excusabitur, vt est in confesso apud omnes. Hic solum oritur difficultas in inquirendo, quale debeat esse huiusmodi impedimentum; vt dicatur legitimum, & interpellatus possit legitimè differre, an solum ratione turpitudinis, & infamiæ, quatenus scilicet sine aliqua turpitudinis nota sponsalia non posset ad effectum perducere, an verò etiam ratione maximè indignationis, & maledictionis, quatenus de eadem sibi comminata retraheretur ad adimplendum; & quidem legitimè impediri ratione turpitudinis, & infamiæ certum est, vt habetur *ex l. Nepos Proculis, ff. de verb. signific. l. auus, ff. de iur. dot.* ratione verò paternę indignationis, & maledictionis etiam legitimè excusari definiuit *Rota Romana in vna Tullensi matrimonij 13. Maij 1596. coram Penia*, cuius verba, cum valdè sint accommoda ad præsens institutum in ea parte, quæ ad rem concernunt, verbalitèr recito. *Paterna tamen maledictionis timor metus, & pœna à Patre comminata, qui in bonorum successione, legitima excepta, poterat ei valdè præiudicare, iustam excusationis causam prabere visa est, vt non deberet compelli ad matrimonium contrahendum præsertim, cum eadem causa antecedentem iuuenis consensum in contrarium dissensum commutasse videretur.*

Impeditus excusatur.

Excusatur ratione paternæ indignationis & maledictionis.

Rur-

Rursus hic dubitatur, an ad constituendum promissorem in mora requiratur alterius contrahentis expressa interpellatio, an verò sufficiat implicita, & interpretatiua. Hæc difficultas potissimum excitatur in ordine ad inuestigandum, an, si alter contrahens, vel ex metu siue vero, siue reuerentiali dumtaxat non interpellet, cęteroqui interpellaturus, alter excusetur, si expressè non interpellatus non adimpleat. Pro qua dicendum est non excusari, saltem quantum pertinet ad forum conscien-

3 Sufficit in foro conscientiæ interpellatio virtute.

tiæ, *Angelus verb. mora n. 1. Siluester eodem tit. n. 1., Sanchez d. lib. 1. de sponsal. disp. 28. n. 2. in med.*, & ratio est, quia, licet tunc alter contrahens actu non petat, petit tamen virtute, & interpretatiuè; vndè optimè asserit *Siluester eodem verb. mora q. 1.*, quod tunc debitor incurrit pænam morosi post instans, in quo arbitrio boni viri debet promissionem ad effectum reducere. Ex quibus deducitur, quod, si alter contrahens optimè conscius alterius obligationis, & potens sine vllo respectu petere non petat, videatur consentire dilationi per textum *in l. in omnibus dilationibus, ff. de reg. iuris*.

4 Soluütur rationes contrarię.

Ad rationes, quæ ex aduerso in principio prænotionis adductæ sunt, nunc respondendum est, & quidem ad primam dicendum est, allegata iura tantum procedere, quando creditor, vel alter habens causam expressè, vel interpretatiuè modo suprà exposito interpellat; non autem absolutè, cæteroqui iura iuribus obuiarent. Ad secundum dicendum est disparem esse omninò rationem inter votum factum Deo sine tempore, & obligationem inter homines etiam nullo tempore præfinito ad adimplendum, quandoquidem facta promissione Deo per votum semper Deus interpellat pro adimplemento eiusdem; facta verò promissione homini, cum hic possit interpellare, & non interpellat, pręsumitur liberè dilationi cõsentire.

PRÆNOTIO VIII.

An post promissionem sponsalium acceptatam ab eadem recedens sine legitima causa possit per Iudicem compelli ad eandem adimplendam.

SVMMARIVM.

Potest Iudex Ecclesiasticus, si prius placidè monuerit, iustè compellere per censuras resilientem sine legitima causa à sponsalibus, si tamen maiora indè scandala non timeantur, & dummodò prudentèr procedat absque strictissima coactione. 1.

Intellige, siue sponsalia fuerint iurata, siue non, ibid.

Constante de validitate sponsalium non solum Iudex Ecclesiasticus potest compellere, sed etiam Laicus. 2.

Vbi non agitur de validitate sponsalium, & cognitio fit ad instantiam, electio Iudicis pertinet ad actorem, vbi proceditur ex officio, ad præuentorem. 3.

HÆc difficultas originem trahit ex ijs, quæ superius dicta sunt, nempè, cum matrimonia debeant esse omninò libera, non posse admittere coactionem, sicuti non admittunt pænam, vndè *in cap. requisiuit de sponsalibus*, dicitur, quod, *cum libera debeant esse matrimonia monenda sit potius, quam cogenda, cum coactiones difficiles soleant exitus habere*. Dubitatur igitur, in præsenti, an, si alter ex contrahentibus citra iustam causam recedat a promissione, possit sine læsione libertatis ad matrimonium requisitæ compelli, vel per Iudicem Ecclesiasticum, vel per sæcularem ad promissionem adimplendam, & quomodo.

Assertio I. Potest Iudex Ecclesiasticus, si prius placidè monuerit, compellere iustè resilientem sine legitima causa à sponsalibus per censuras ad eadem adimplenda, si tamen maiora indè scandala non timeantur, & dummodò prudentèr procedat absque strictissima coactione; hocque intellige, siue sponsalia fuerint iurata, siue non *Glosa cap. 2. de sponsal. verb. interpositione, Hostiensis c. de illis 1. de desponsf. impub. in fin., Felinus c. 1. de pactis n. 12., Couaruuias 4 decret. 1. part. cap. 4. n. 3., Menochius cons. 386. n. 1. vol. 4., Henriquez lib. 11. de matrim. c. 13. n. 4., Gutierez de iuram. 1. p. c. 51. n. 4, Carrerius lib. 1. de sponsal. c. 11.*

1 Potest cõpellere cum moderamine tamen, & quomodo.

Expressè colligitur *ex c. ex litteris 2. de sponsal.*, vbi sic legitur. *Quia contra iuramentum venire periculosum est, mandamus, vt eum moneas, & si monitis non acquieuerit, censura compellas, vt in vxorem recipiat*, & licet dicatur in præsenti textu contra iuramentum, non propterea excluditur promissio non iurata, quando legitima est, quia textus ille procedit secundum facti contingentiam, in quo interuenit iuramentum, cæterum non excludit tale remedium, quando illud non interuenerit, quandoquidem Ecclesia non tantum iurantem, sed simplicitèr promittentem compellit iuxtà textum *in cap. 1. 2., & 3. de pactis, & c. iuramenti 22. q. 5.*

Vlterius sic euincitur, quia ex vi promissionis acceptatæ secundum communem formam, & non solum iuratæ, sed etiam simplicis, tenetur ex iustitia promissa seruare, & promissarius ex illa promissione per acceptationem, & repromissionem ius acquisiuit aduersus promittentem, sed Iudex ex officio tenetur compellere quemcumque ad seruandum ius alteri acqui-

situm

situm ex iustitia; ergò sic exigente eo, cuius ius læditur, tenebitur Iudex cogere ad seruandam promissionem, & sic etiam in sponsalibus; neque dicas; non possunt partes se ad inuicem per pænas compellere ad adimplenda sponsalia, quia hoc lædit libertatem matrimonij, ergo, nec poterit Iudex per pænas Ecclesiasticas cogere eosdem contrahentes ad promissionem sibi inuicem præstitam adimplendam; Contra enim impugnaberis, quia pæna adiecta in celebratione contractus inuoluit coactionem quodamodo originalitèr in ipso primo consensu; omnes autem contractus in sua origine, & principio debent esse voluntatis, &, vbi initi sunt, dicuntur esse necessitatis quoad executionem per textum *in l. sicut, C. de act., & oblig.*; coactio è contra per Iudicem per censuras, & alias pænas supponit contractum liberè celebratum in sua origine, & per consequens non lædit libertatem à iure requisitam, sed solum conformatur necessitati prouenienti ex contractu iam inito, vndè talis coactio originalitèr prouenit à principio intrinseco, nempè à consensu iam præstito earundem partium, qui, quamuis fuerit liber in origine, ex post facto inducit necessitatem.

Coactio per Iudicem supponit cõtractum liberè initum.

2 Ratio primæ limitationis, *si tamen maiora indè scandala non timeantur*, ex eo deducitur, quia non est ab intrinseco malum recedere à sponsalibus, quando grauia damna imminent contrahenti, vt videre est in ijs, qui resiliunt non solum ratione turpitudinis, & infamiæ, sed etiam ratione indignationis grauis parentum, & maledictionis cum periculo exhæredationis excepta legitima, ergo in fortioribus terminis non erit ab intrinseco malum, si recedat ex grauioribus damnis, qualia essēt perpetuæ dissensiones, & iurgia præuisa inter coniuges, recessus viri ab vxore, & consensus fictè præstitus; sed in ijs, quæ non sunt ab intrinseco mala, expedit Ecclesiæ minus malum permittere, vt maius vitetur, ergo, si minus malum est recedere à sponsalibus, quam enumerata damna subire, expediet eidem Ecclesiæ recessum à sponsalibus permittere potius, quam illa damna inferre per coactionem.

Sponsalia nõ sũt insolubilia interuenientibus legitimis causis.

3 Ratio secundæ limitationis, *dummodò prudentèr procedat absque strictissima coactione*; prudentèr, inquam, quatenus scilicet debet præmittere monitionem, vt dicitur *in d. c. ex litteris 2. de sponsal.*, deindè hac non iuuante debet procedere ad alias pænas, etiam si opus fuerit carceris; hac item minimè suffragante tandem ad censuras Ecclesiasticas deuenire; cum etenim hæ inter pænas sint ex maximis, non sunt nisi post alias, quando sunt ad coercitionem, seu ad compulsionem, adhibendæ, vt etiam præcepit Concil. Trident. Dixi, *etiam absque strictissima coactione*, quandoquidem remedium hoc debet esse ad salutem, non ad internectionem animæ, & potius excommunicatio medicinalis, quam pænalis per textum *in c. 1. de sentent. excomm. in 6.*

Quomodo prudentèr se gerere debeat Iudex Ecclesiasticus.

Hinc fit, quod, si Iudex seruato ordine prædicto deuenerit ad excommunicationem ad finem compellendi renitentem ad persistendum in conuentis, eaque adimplenda, & nihilominus ipse renitens constantèr, & efficacitèr perseueret in negatione adimplementi non debeat vlteriùs procedere, quinimmò etiam nolentem debet absoluere, vt pluribus in locis definiuit *Rota Romana*, & præcipuè *decis. 1112. apud Seraphinum n. 3.*, vbi sic habet. *Et parte persistente in recusatione pertinacitèr Iudex tenetur à coactione desistere*, & hoc propter duplicem rationem, primo ne Ecclesiastica censura deflectatur in contemptum; secundo ne renitens strictissima coactione compulsus contrahat matrimonium apparentèr sine debito, & legitimo consensu, & illa mala oriantur, de quibus suprà. Quinimmò docet *Sanchez de matrim. d. lib. 1. de sponsal. disp. 29. n. 7.*, quod, si Iudex ante latam excommunicationem dignouerit renitentem esse adeò pertinacem, vt Ecclesiasticis mandatis etiam per censuras expressis non sit pariturus, abstinere debeat ab eisdem censuris, & monitione potius vti, quam coactione, & in hoc solummodò ait procedere textum *in c. requisiuit de sponsal.*, & per hoc conciliandi sunt ad inuicem textus *in d. c. ex litteris 2.*, *& c. requisiuit de sponsalibus*, dum in primo dicitur, quod sint renitentes per Ecclesiasticas censuras compellendi; in secundò verò, quod monitione potius, quam coactione vtendum; Conciliandi, inquam, sunt, quatenus primus procedat, quando est spes resipiscentiæ in renuente, secundus verò, quando ex nimia reluctantia nulla penitus spes vigeret, quinimmò periculum abusus eiusdem censuræ, & dissensus realis; quantumuis non expressi ad matrimonium. Dici etiam potest textum *dict. cap. requisiuit*, ità esse interpretandum, vt sonet monenda est priùs, quam cogenda, & in hoc fit etiam conciliatio cum textu *in d. cap. ex litteris*, vbi dicitur, *mandamus, vt eum moneas, & si monitis non acquieuerit, censura compellas*, & iure quidem merito consonat interpretatio, vt vitetur iurium contrarietas, quantum fieri potest, & seruetur ordo suprà præfinitus.

Remediũ debet esse ad salutẽ non ad perditionem.

Rationes propter quas debet desistere.

Conciliantur textus apparenter oppositi.

Assertio II. Constante de validitate sponsalium non solum Iudex Ecclesiasticus potest seruata forma compellere, sed etiam Iudex laicus seruato iuris ordine, *Abbas c. ex literis 2. num. 4. de sponsal., Rosella verb. sponsalia n. 3., Brunellus de sponsalibus concl. 16. num. 6., Sanchez d. lib. 1. de sponsal. disp. 29. n. 9., Ioannes Angelus Bossius de matri-*

Iudex laicus etiã potest procedere.

monij

monij contract. cap. 11. num. 52.

Ratio ex eo deduci potest, quia contractus sponsalium in ordine ad finem matrimonij, quem respicit, aliquid saltem incohatiuè habet de spirituali, vndè ex D. Thoma dicuntur quodamodo sacramentalia matrimonij, &, cum ex alio capite secundum substantiam sint contractus merè temporales, inuoluunt conditionem etiam temporalis, quatenus sponsalia, vt sponsalia, non sunt eleuata ad esse Sacramenti, ergo, quia saltem incohatiuè habent de spirituali, pertinere possunt quoad iudicium, ad iudicium Ecclesiasticum, quia inuoluunt potiorem rationem de temporali, non subterfugient iudicium Iudicis laici. Confirmatur, quia Iudex sæcularis iustè, & legitimè compellit ad fidem in alijs contractibus seruandam, ergo non est, cur non possit etiam compellere ad eandem seruandam in contractu sponsalium.

Inuoluunt rationem temporalem.

Dixi, *constante de validitate sponsalium*, nam, si lis esset super eorundem valorem cognitio solum pertineret ad Iudicem Ecclesiasticum priuatiuè quoad alios, *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. d. cap. 11. nu. 52., Sanchez d. disp. 29. n. 9.* Ratio ex eo deduci potest, quia regularitèr impedimenta, ob quæ sponsalia redduntur inualida, inducta sunt ab Ecclesia, ex quo praxis obtinuit, vt validitas, vel eorum inualiditas cognoscatur ab Ecclesia, nec in hoc est dissidium inter forum Ecclesiasticum, & seculare.

In causa valoris solus Iudex Ecclesiasticus procedit.

Assertio III. Vbi non agitur de validitate sponsalium, & cognitio fit ad instātiam, ad actorem pertinet eligere Iudicem, vel Ecclesiasticum, vel sæcularem, &, quem elegerit, ipse legitimus est, vbi verò ex officio agitur, cognitio pertinet ad præuenatorem. Est communis.

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia, vbi vterq; Iudex competens est, vterque potest agere, nec in hoc opponitur regula, quod actor debeat sequi forum rei, quandoquidem vtrumque forum in hac causa est forum rei, &, sicuti, quando in eodem foro sunt plures Iudices competentes, actor potest adire quemcunque voluerit nemine in hoc reluctante, ità, quando vtrumque forum in aliqua causa est competens, actor potest adire, quodcunque voluerit, nec de hoc reus potest conqueri.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia regularitèr in omnibus causis mixti fori datur locus præuentioni, ergo, vbi agitur ex officio, poterit quicunque Iudex præuenire.

Regularitèr in omnibus causis mixti fori datur locus præuentioni.

Hic solum remanet dubitandum, an pro eodem tempore possit tàm Iudex Ecclesiasticus, quam laicus conueniri, & vterque in hac causa simul agere, an item vnus post alterum. Quoad primum assero, non posse simul vtrumque agere, sed præuentorem, vel electum debere agere. Ratio est, quia iura postulant, vt iudicia non confundantur, nec Iudices mutuo se confundant; quod vtique euenire posset, si vterque simul ageret. Quoad secundum cum distinctione; si etenim, postquam Iudex laicus egerit, probabilis sit spes, quod agente Ecclesiastico absque strictissima coactione renitens sit consensurus verè, & realitèr, non renuerem, eundem Ecclesiasticum posse agere, quia per hoc non exceditur in modo, & alter innocens ex contrahentibus ius habet, vt modis quibuscunque licitis alter compellatur ad adimplenda sibi promissa; si verò, postquam Iudex laicus egerit, nulla subsit spes, quod etiam Ecclesiastico agente renitens sit consensurus, tunc certè non posset idem Ecclesiasticus agere per superiùs dicta, quia, quando dignoscitur sponsus ità obstinatus, vt liberè matrimonio consentire repugnet, monitione potiùs, quam coactione cum ipso agendum est per textum *in c. requisiuit de spons.* Si igitur coactione laicali vrgente adhuc contumax fuit, præsumendum est, quod erit contumax censuræ Ecclesiasticæ. Quamobrem regularitèr in hoc casu ab vlteriori coactione abstinendum, quia esset strictissima.

Non potest vterque simul agere.

Vnus post alium potest, agere quando est spes resipiscētiæ.

PRÆNOTIO IX.

An sponsalia contracta, vel ex calore iracundiæ, vel ex exuberantia nimij amoris sint valida.

SVMMARIVM.

Regularitèr loquendo sponsalia inita ex exuberantia nimij amoris non irritantur. 1.
Excipe, nisi tanta esset exuberantia, vt iudicium absorberet. 2.
Si calor iracundiæ fuerit talis, & tantus, vt absorbeat rationem, inualidat, secus, si non fuerit talis, regularitèr tamen non absorbet. 3.
Enumerantur congruentiæ inferentes vsum rationis in iracundo. 4.

RAtio dubitandi ex eo potissimum desumitur, quod nimius amor excæcat, & quodamodo amantem constituit furiosum, vt ait *Plato in Phædro, Menochius de arbitrar. Iud. lib. 2. cent. 4. cas. 324. Trinis. decis. 17. part. 1.*, cum igitur furiosi non sit voluntas determinata, & libera *l. furiosi, ff. de reg. iur.*, ità nec videtur esse posse voluntas libera respectu amantis in amore obcæcati. Adde, quod nimio amore obcæcatus æquiparatur Ebrio, *Glosa in c. fin. de condit. appositis*, ebrius autem non potest validè contrahere. Porrò calor iracundiæ animum

Amor nimius excæcat.

animum impedit, seu rationem, ne quidquam rectè discernere possit; vndè benè dicitur *in l. quidquid calore 48. ff. de regulis iuris*, quod factum calore iræ ratum non sit. Nihilominus sit

Assertio I. Regularitèr loquendo sponsalia inita ex exuberantia nimij amoris nō irritantur, *Iason in l. Titia 134. nu. 8. ff. de verb. obligat., Felinus cons. 26. n. 2., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 14. n. 2.*

1 Amor nimius nō irritat

Probatur, amor ex genere suo, quantumuis exuberans, non ità animum obcæcat, vt non habeat sufficientem deliberationem ad læthalitèr peccandum, ergo nec ità obcæcat, vt non possit præberi consensus cum sufficienti deliberatione ad constituenda sponsalia, quandoquidem ea libertas sufficit ad constituenda sponsalia, quæ sufficit ad peccatum læthale comittendum, *Nauarrus in summa c. 12. num. 24., & c. 18. num. 7., Molina Theologus tom. 2. de iust. disp. 267., Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 8. num. 5., Basilius Pontius lib 4. de matrim. c. 1. n. 1.*, nec incongrua ratione hoc decernitur, quandoquidem sponsalia, & matrimonium obligant sub læthali ad exequendum promissum, ergo illa deliberatio sufficiet ad contrahendum, quæ sufficiens est ad læthalitèr peccandum. Antecedens primi argumenti probatur, primò, quia amor quantumuis vehemens, & exuberans potius allicit ad consensum, quam ipsum destruat, sicut supra dictum est de precibus, & nimijs blanditijs; Secundò, quia nimius amor libidinis non excusat à noxa læthali committentem ex eodem actum fornicationis, ergo &c.

2 Excipe, nisi tanta esset exuberantia, vt iudiciū absorbeat

Dixi, *regularitèr loquendo*, quia, si exuberantia amoris talis, & tanta supponatur, vt rationis iudicium penitùs absorberet, tunc certè sponsalia ex eodem inita claudicarent, quia sine ratione non potest esse deliberatio; sine deliberatione non potest esse validus consensus. Verum tamen est, quod in motu amoris vix potest præsumi tanta exuberantia, vt per eandem absorbeatur rationis vsus, & exercitium, cum, vt dicebam, amor potiùs alliciat, quam destruat, & vix possit percipi, quod quis fornicationem committat ex nimio libidinis amore, & non peccet. Hoc tamen faciliùs potest contingere in calore iracundiæ, cuius motus aptior est ad supprimendum rationis lumen, vt infrà videbimus.

In motu animi vis potest præsumi talis exuberantia.

Soluūtur rationes oppositæ

Ad rationes, quæ ex aduerso in principio tituli afferebantur, dicendum est, exuberantem nimio amore dici obcæcatum, furiosum, & ebrium per quandam analogicam similitudinem, quatenus scilicet amor nimius quoquo modo conturbat animum, & lædit libertatem sub ea ratione, qua non finit comprehendere obiectum contrarium eidem amori, non secundum proprietatem, quatenus non relinquat sufficientem cognitionem, & iudicium ad deliberandum cum peccato læthali, adeoque etiam ad validè contrahenda sponsalia, quamobrem optimè dixit *Iulius Clarus in pract. crimin. lib. 5. §. fin. quæst. 60. num. 1.*, quod amor vehemens possit operari diminutionem pænæ in delictis, non tamen excusare à culpa.

Assertio II. Si calor iracundiæ fuerit talis, & tantus, vt in illo absorbeatur ratio, & deliberatio, absolutè inualidat contractum sponsalium, secus verò si talis, & tantus non fuerit, regularitèr tamen præsumitur, quod non fuerit talis, *Sanchez de matrimonio lib. 1. de sponsalibus disp. 8. nu. 5., Basilius Pontius lib. 4. de matrim. cap. 1. nu. 6., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 14. num. 17., & 18 item Molinus lib. 1. de ritu nupt. comparat. 30. n. 16., & seqq.*

Quandonā calor iracundię irritet.

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quod quando iracundiæ ardor iudicium omninò absorbet, non potest esse tanta deliberatio, quæ sufficiat ad peccatum læthale, & in hoc casu iracundus omninò comparatur furioso, cuius non est voluntas libera per textum allegatum in *l. furiosi ff. de reg. iur.*, ergo neque tanta esse poterit, quæ sufficiat ad constituenda sponsalia propter allegatas superius rationes, & iuxtà hunc sensum verificantur iura in *c. diuortium de pænit. dist. 1., & c. si quis iratus 2. q. 4., & l. quidquid calore, ff. de reg. iur., & l. 3. ff. de diuort.* Confirmari potest *ex l. 2. ff. ad l. Iul. Maiest.*, vbi dicitur, quod iuramentum præstitum calore iracundiæ minimè valet, monet tamen, nec incongruè *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. cap. 14. num. 17.*, rarò id contingere posse, quandoquidem rarò potest euenire, quod iræ calor adeò efferbeat, vt absorbeat rationis iudicium.

Iracūdus æquiparatur furioso.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia cum ardore iracundiæ, qui non absorbeat vsum iudicij, potest coniungi talis, & tanta deliberatio, quæ sufficiat ad peccatum læthale, ergo etiam talis, & tanta, quæ sufficiat ad constituenda valida sponsalia, cum non maior requiratur ad constituenda sponsalia, quam ad patrandum læthale per superiùs dicta; Neque dicas, hanc rationem nullo modo subsistere, quia cum metu graui potest coniungi talis, & tanta deliberatio, quanta sufficiat ad peccatum læthale, & tamen sponsalia per metum grauem elicita non intelliguntur valida per superiùs dicta, ergo etiam quantumuis cum ardore iracundiæ possit esse sufficiens deliberatio ad peccatum læthale, non propterea poterunt cum eodem compati sponsalia; Contra enim impugnaberis, quia quoad metum est specialis ratio, quandoquidem metus supponitur incussus in ordine ad extorquendum consensum

In ardore iracundię potest commit ti peccatū læthale.

Diuerſa ratio de metu, ac de iracundia.

ſenſum ad eadem ſponſalia, adeoque in ordine ad eadem ſolummodò poteſt tollere ſufficientem deliberationem, relinquens in ordine ad alia plenam libertatem; ardor autem iracundiæ, cum conturbet potentiam in ordine ad omnia, ſi relinquit ſufficientem vim, & deliberationem in ordine ad læthaliter peccandum, non eſt, cur non relinquat etiam in ordine ad validè contrahenda ſponſalia.

Iudicium ſemper ſupponitur ineſſe

Ratio ſecundæ partis, quod ſcilicet regularitèr non obſtante ardore iracundiæ, ſupponatur ſufficiens libertas, & deliberatio ad contrahenda ſponſalia, ex eo deducitur, quod qualitas, quæ naturalitèr ineſt homini, ſemper præſumitur ineſſe, niſi probetur, contrarium, *Maſcardus de probat. tom. 2. verb. furioſus in concl. 824. n. 5., & ſeqq., Menochius de præſumpt. lib. 6 præſumpt. 45. n. 18., & ſeqq.*, ſicque, cum libertas ex genere ſuo homini ſecundum naturalem diſpoſitionem ſit ingenita, non poteſt præſumi ab eodem abeſſe in dubio, niſi probetur.

4
Enumerantur congruentiæ euincentes vſum rationis in iracundo

Ad concludendum autem non ſolum negatiuè, ſed etiam poſitiuè pro exiſtentia ſufficientis libertatis ad contrahenda ſpecialitèr ſponſalia in homine ardore iracundiæ percito multùm conferent coniecturæ, præcipuè in dubio exiſtentiæ eiuſdem libertatis, ſeu ſufficientis deliberationis; & primò, ſi poſt elicitum conſenſum in ardore iracundiæ ratificet perſeuerando in eodem conſenſu, ſatis concluditur eundem conſenſum elicitum in tali ebullitione fuiſſe ſufficientem, quod euincitur *ex eadem lege quidquid calore, ff. de reg. iur.*, & nemo ratum habet, quod primo aſſentiens non approbauerat, *Molinus de ritu nupt. lib. 1. compar. 30. n. 35., Ioannes Angelus Boſſius de matrim. contract. cap. 14. num. 28.*

Si ratifices.

Secundò, ſi poſt elicitum conſenſum in tali iracundiæ ardore ad alia deuenerit, quæ ex genere ſuo referantur ad eadem ſponſalia, puta ſi iocalia miſerit, annulum, & denuntiationes permiſerit, hæc etenim omnia connotant præceſſiſſe ſufficiens iudicium *arg. l. certi conditio, §. ſi nummos, & ibi gloſ. & Bartolus, ff. de reb. credit., & c. conſtitutus de reſcript.*

Si ad alia deuenerit, quæ referantur ad ſponſalia

Neque obeſſe poteſt, ſi ex hoc inferatur, quod, ſi quis in ardore iracundiæ conſenſerit, & poſtea immediatè pænituerit, non contraxerit cum ſufficienti libertate; ſi etenim eadem libertas ſufficiens arguitur, quando poſt præſtitum conſenſum in eodem perſeuerat, a contrario ſenſu arguenda eſt negatio ſufficientis deliberationis, quando poſt conſenſum præſtitum immediatè ab eodem reſilit per pænitentiam, Non, inquam, obeſſe poteſt, quia, quamuis hoc daremus, prout admittunt *Molinus dict. lib. 1. de ritu nupt. lib. 1. comparat. 30., Angelus verb. votum in 6., Tabiena eodem verb. q. 1. Supplementum Gabriel. 3. diſt. 38. qu. 1. num. 1.*; nihil contra nos; nihilominus probabilius ſentiendum eſt, ex hac etiam coniectura immediatæ reſilientiæ non ſufficienter argui inſufficientiam deliberationis habitæ in conſenſu, nam ſæpe nos pænitet eorum, quæ cum matura deliberatione eligimus, *Paludanus in 4 diſt. 27 quæſt. 1. num. 10., Gutierez lib. 1. q. canon. c. 22. n. 14., D. Antoninus 2. part. tit. 12. cap. 2. in princip. verſ. nota ſextò, Aragonius ſecunda ſecundæ q. 88. art. 1., Manuel. 2. tom. ſummæ c. 92. num. 1.* Fateor tamen, quod hæc ſubita reſilientia ſit coniectura multum conferens ad annullandum contractum, ſi coniungatur cum alijs cauſis ſecundum ſe leuioribus, & non ita certis, & validis ſecundum ſe, nam inducit vehementem præſumptionem, ſi alijs cauſis fuerit adminiculata de negatione ſufficientis deliberationis, prout etiam adnotauit doctiſſimus *Ioannes Angelus Boſſius de matrim. contract. d. c. 14. num. 36.* Addi etiam poteſt cum *Sanchez d. lib. 1. de ſponſal. diſp. 8. n. 8. in fin.*, quod dicta coniectura immediatæ pænitentiæ, ſeu reſilientiæ multum conferat in dubio ſufficientis, vel inſufficientis deliberationis ad præſumendum pro inſufficientia.

PRÆNOTIO X.

An ſponſalia inter raptorem, & raptam tempore raptus teneant.

SVMMARIVM.

Status difficultatis exponitur. 1.

Sponſalia inita inter raptorem, & raptam tempore raptus non tenent. 2.

Limita in caſu, quo rapta conſenſum præſtiterit raptui. 3.

Limitatio nonnullorum aſſerentium, hæc procedere, quando raptus fuerit cauſa contrahendi matrimonij, non cauſa explendæ libidinis, repellitur. 4.

1

EXcitatur potiſſimum hæc difficultas, propter *Concil. Trid. ſeſs. 24. de reformat. matrimonij c. 6.*, vbi decernitur inter raptorem, & raptam pro tempore, quo eadem rapta remanet ſub poteſtate illius, matrimonium non tenere, per quam Concil. declarationem correctum videtur ius *c. fin. de raptoribus, & l. vnica, C. de rapt. virg., & auth. de rapt. mulier. verſ. quia enim*; ex quo excitatur dubium, an talis Concil. diſpoſitio extendatur ad ſponſalia, ſeu ad matrimonium de futuro. Non hic longam intexemus diſputationem in inquirendo, quandonam propriè, & in rigore ſit crimen raptus; an raptus dicatur reſpectu cuiuſcunque mulieris, ſiue fuerit virgo, ſiue corrupta, an requiratur diſſenſus tam mulieris raptæ, quam parentum ipſius,

ipsius, vel tutorum, an sit raptus, si puella abducatur illecebris, precibus, & blanditijs, an requiratur abductio raptæ de loco ad locum, & quod peruenerint ad locum, quænam sint pœnæ raptoris, &, an ad has incurrendas requiratur, quod raptor abduxerit ad finem matrimonij ineundi, an verò sufficiat, si abduxerit ad finem solius libidinis explendæ, & alia similia, de quibus alibi fusiùs, & ex professo agetur, dum de matrimonij impedimentis, & aliquid etiam infra in disquisit. Hic solum difficultatem reduco ad hoc caput, an, sicuti quando est verè, & propriè raptus, matrimonium inter raptorem, & raptam tempore raptus absolutè non tenet, stante dispositione Concilij suprà allegata, ità nec teneant inter eosdem sponsalia inita pro eodem tempore raptus, seu existente fæmina sub potestate raptoris.

In quo sensu procedat difficultas.

Assertio. Sponsalia inita inter raptorem, & raptam tempore raptus absolutè non tenent. *Nauarrus lib.4.tit.de raptoribus cons. 4. in nouis, Franciscus Zipæus in analyt. enarrat. iuris nou. lib. 4. tit. de sponsalibus, & matr.n.25., Augustin.Barbosa collect. tom.4. part.2.decret.36.q.2.c.si quis virginem, Bellarmin. ad d.c.6.Trident.in obseru.verb.quandiu, Sanchez de matrim.lib.7.disp.13.n.17., Ioannes Angelus Bossius de matrimonij contract.c.13.n.7.*

2 Sponsalia huiusmodi non tenent.

Ratio assertionis ex eo deducitur, quod ratio finalis, propter quam Concil. Trident. *loc. cit.* irritauit matrimonium inter raptorem, & raptam durante tempore raptus fundatur in præsumptione defectus plenæ libertatis in rapta, dum existit in potestate raptoris, vt scribunt communitèr *DD. ad d.c.6. sess.24. de reformat. matrim.*, & præcipuè *Marcus Antonius Cucus lib.5.instit.maior.tit.12.n.109., Sanchez loc.cit.d.n.17.*, sed hæc eadem ratio militat quoad sponsalia, quæ etiam exigunt plenam libertatem, sicuti exigit matrimonium, quandoquidem, sicuti præsumitur, quod matrimonio assentiatur ex metu, dum est sub potestate raptoris, ità etiam præsumitur, quod assentiatur ex tali metu sponsalibus, ergo &c.

In rapta non supponitur plena libertas.

Dices, quod huiusmodi dispositio Concil. Trident. sit correctoria iuris communis *in d. cap. fin. de raptor., & l. vnic. C.de rapt. Virgin.* dispositiones autem peculiares corrigentes ius commune sunt strictè interpretandæ, nec extendendæ de casu in casum similem per textum *in reg. quæ à iure de reg. iuris in 6.*, prout alibi nos etiam commendauimus, & videre est in multis alijs etiam ex eodem Trident. desumptis, & præcipuè in irritatione matrimonij clandestini, quæ per superiùs allegata, & probata non extenditur ad sponsalia. Sed contrà, quia in inuicem ordinatis, quando eadem militat omninò ratio, dispositio quoad vnum afficit etiam alterum, quod ad ipsum ordinatur, vt videre est in dispositionibus quoad alienationem bonorum Ecclesiasticorum, secundum quas prohibita alienatione, prohibetur omnis actus, ex quo possit sequi alienatio, & alijs similibus. Nec valet paritas adducta de matrimonio clandestino in ordine ad sponsalia clandestina, quia in his non militat eadem omninò ratio, quandoquidem non est in sponsalibus clandestinis illud motiuum adulterij, quod est in matrimonio clandestino, adeoque &c.

Limitandum est tamen in primis in casu, quo ipsa sponsa consensum præbuisset raptui, & suæ abductioni, quia in rigore non potest consentiens dici rapta, cum raptus debeat esse per iniuriam; iniuria autem non fit volenti, & consentienti, *Monaldus cons.76. nu.21. vol.1., Augustinus Barbosa ad decret.tom.2.lib.5. tit.17.cap.6., Sanchez de matrim.lib.7.disp.12.n.7., Lessius de iust.lib.4. c.3. n.20., Bonacina de matrim. q.4.punct.18.n.5., Ioannes Angelus Bossius de matrim.contract.c.13.n.16.*, hocq; etiam intelligitur parentibus dissentientibus. *Quintilianus Mandosius de signat. grat., Coninchus de Sacram.tom.2.disp.11.n.48., Diana part.3. tract.4. resol. 66., Ioannes Angelus Bossius de matrim.contract.c.13.n.21.* Ratio ex eo deducitur, quia Tridentinum in tali dispositione respicit libertatem matrimonij, sed hæc libertas non pendet à voluntate parentum, prout definit idem *Concil.Trident. c. 1. sess.24. de reform. matrim.*

3 Consentiens non dicitur rapta.

Limitandum est secundò iuxtà aliquorum placitum, quando raptus esset factus de fæmina non ad finem contrahendi matrimonium, sed ad finem explendæ libidinis præcisè, atq; ità sentit *Reginaldus lib.31. n.165., Diana part.3.tract.4.resol.261., Coninchus disp.31.dub.4.qui etiam quoad hoc refert declarationem Sacræ Congregationis apud Marsillam.* Sed non libenter acquiescerem huic limitationi, quia Concil. Trident. loquitur generalitèr, & indefinitè, & ratio eadem præsumptionis libertatis diminutæ æque militat, siue raptus fuerit ad finem matrimonij, siue ad finem explendæ libidinis, ad quam rationem respexit Tridentinum, quandoquidem in vtroque casu potest præsumi de metu, ratione cuius rapta assentiatur, ergo, cum indefinitè loquatur, dispositio erit intelligenda generalitèr, cum militet eadem ratio, eodem modo est interpretanda. Ad hoc maximè facit declaratio Sacræ Congregationis relata à Prospero Farinacio in declaration. *ad d. c.6.Tridentini* sub his verbis. *Quomodocumque sit, fuit decisum per Sacram Congregationem die 23. Ianuarij 1586. Raptores in aliam causam, quam vt in vxores ducant comprehendi à Concilio propter eandem, vel maiorem rationem, & constitutio pœnalis etiam exten-*

4 Nonnullorum limitatio reijcitur

extenditur tali casu. Scio Coninchum referre aliam Sacræ Congregationis declarationem huic omninò contrariam; sed de hac authenticè non constat, vel vbi constaret, intelligenda est in alijs terminis.

DISQVISITIONES I.

A prima ad quintam prænotionem exclusiuè.

§. I.

An sponsalia excludant à successione fœminam, quandò statuto cautum est fœminam maritatam non succedere.

SVMMARIVM.

Refertur status quæstionis, & rationes dubitandi pro vtraque parte. 1.
Rationes excludentes fœminam post sponsalia à successione in hæreditate. 2.
Rationes ex aduerso admittentes ipsam ad hæreditatem. 3.
Præferuntur rationes sororis contendentis ad hæreditatem. 4.
Soluuntur rationes opposita. 5.

1 Status controuersiæ.

DIsquisitio I. Inita fuerant sponsalia inter Caium, & Seiam cum promissione de matrimonio contrahendo pro determinato tempore. Statuto cautum erat, in loco, in quo fuerant celebrata huiusmodi sponsalia, quod maritata sit ipso iure exclusa à successione parentum. Decessit non adhuc contracto matrimonio Pater Seiæ relictis cum eadem duobus filijs masculis. Orta hic fuit controuersia inter eandem Seiam, & fratres superstites, an eadem cum eisdem succederet, an verò excluderetur, vbi Pater nihil per testamentum disposuerit.

2 Rationes pro fratribus ad eandem excludēdam ab hæreditate.

Vrgebant Fratres super exclusionem eiusdem ea moti ratione, quod eadem ratio, idemque finis dispositionis statutariæ militat respectu nuptæ de præsenti, ac respectu nupturæ supposita necessitate nubendi ex vi sponsalium iam initorum, quandòquidem ex eo, quod habeat obligatam fidem nubendi habitis iam conditionibus nuptiarum per sponsalia perindè est, ac, si de facto nupserit, præcipuè, si eidem, vel per Patrem ante mortem congrua dos fuerit constituta, vel per eosdem fratres constituatur; finis etenim statuti prohibentis nuptam succedere, est, ne bona transeant extra familiam; parum autem refert, quod transeant immediatè, vel quod sint transitura ex necessitate factis sponsalibus. Accedit, quod in iure sponsa de futuro appellatur vxor per textum *in c. iuuenis de sponsalibus l. non fine, C. de bonis*, *quæ lib. Abbas c. tertio loco de præsumpt. in fin.*, *& cap. an publico de conuers. coniug.*, hocque idem habetur apud sacras paginas *Genes. 19.* vbi Iacob dixit ad Laban. *Da mihi vxorem meam*, quę tamen tantum erat promissa. Accedit secundò, quod in plerisque iura, quæ aliquid statuunt circa matrimonium, indiuisibilitèr etiam attingunt sponsalia per ea, quæ sparsim suprà attigimus, cum dispositiones circà finem attingant etiam media ordinata ad eundem finem, etiam in pœnalibus, & correctorijs, quandò militat eadem ratio, vt videre est in raptu, de quo supra diximus, alijsque similibus.

Ex aduerso vrgebat eadem Seia pro successione, quod dispositiones pœnales, & odiosæ sint strictissimè interpretandæ, nec extendendæ vltra verborum sonum, & strictam eorundem significationem per vulgatissima iura *Panormitanus c. ex publico de conuers. coniug.*, sicq; cum verba statuti respiciant pręcisè maritatas, quas excludunt, non possunt afficere sponsas de futuro, quæ in rigore non sunt maritatæ, *Tabiena verb. sponsalia n. 1.*, *Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsal. disp. 1. num. 2. vers. hoc sanè*. Addebat, quod stante statuto, vt vxore absque liberis decedente vir partem dotis lucretur, si sponsa per verba de futuro ante contractum actu matrimonium præmoriatur sponso, hic non acquirat partem illius dotis, quinimmò etiam, si fuerit contractum matrimonium, sed non consummatum, *Abbas in d. c. ex publico de conu. coniug. nu. 7.*, *& consil. 1. n. 4.*, *& seqq. vol. 1.*, *Felinus d. c. tertio loco n. 2 de præsumpt. nu. 2.*, *Costanus tract. de sponsal. tit. quod sint sponsalia n. 11.*, *Tabiena verb. sponsalia n. 1. in fin.*, *Sanchez d. lib. 1. de sponsal. disp. 1. nu. 7. in fine*, quidquid ex aduerso dixerit *Gomez Arias leg. 79. Tauri n. 1.* existimans hanc esse materiam fauorabilem, quod tamen verum non est, cum sponsa sine causa eam dotis partem amitteret, ergo etiam stante statuto, quod maritata non succedat, non propterea ex vi dispositionis statutariæ à successione excludetur etiam sponsa de futuro. Consequentia ex eo tenet, quod in prima hypothesi ideò vir non acquirit partem illam dotis, quia quando fœmina est præcisè sponsa de futuro non est in rigore vxor, & quando etiam est per verba de præsenti nupta, non tamen corrupta, licet dici possit vxor, quia nuptias non concubitus facit, sed consensus *l. nuptias, ff. de reg. iur.*, non tamen est vxor in potiori significato, quod est, quando matrimonium est consummatum, *Tabiena d. verb. sponsal. n. 1. in fine*, sicque, cum versemur in odiosis, cum fœmina sine causa amitteret partem illam dotis, verba sunt accipienda in strictiori significato, sed etiam in hypothesi eiusdem Seiæ sponsæ tantum de futu-

3 Rationes pro sorore contendente ad hæreditatem.

ro non est in rigore vxor non tantum in strictiori significato, sed nec etiam quoad verborum formam, ergò &c. Quid iam concludendum?

4 Præfertur fæmina quoad successionem. Respondeo, absolutè esse potiora iura Seiæ agentis ad successionem, quam fratrum contendentium ad eiusdem exclusionem. Ità DD. præallegati, hocque satis, superque euincunt rationes pro eadem adductæ, quibus vlterius adde textum *in l. non sine, C. de bon. qualib.* vbi solummodò in fauorabilibus sponsa venit nomine nuptæ, seù vxoris. Addi etiam potest, quod eidem sponsæ debentur alimenta, omniaque requisita ad congruam sustentationem ex bonis hæreditarijs eiusdem Patris defuncti, non ex bonis sponsi de futuro, ergò ad eadem bona adhuc ius retinet, ac si non esset sponsa de futuro, adeoque non est, cur debeat excludi à successione.

5 Fæmina non maritata nó est principium alterius agnationis. Ad rationes fratrum contendentium ad exclusionem sororis in matrimonium promissæ à successione, iam patet, quid sit respondendum, finem, & rationem dispositionis statutariæ non esse, vt bona hæreditaria non possint transferri extra familiam, sed ne ab intestato succedant, qui non sunt de agnatione, & extrà familiam, fæmina autem maritata est potiùs principium alterius familiæ, & agnationis, & finis paternæ, non sic autem non maritata, quamuis sit sponsa de futuro, quià est adhuc de agnatione, & familia Patris, sicque non succedit, vt extra agnationem. Ad id, quod subditur, dicendum est, vt supra, sponsam de futuro dici vxorem in fauorabilibus, non sic in odiosis, vt in præsenti hypothesi. Ad id, quod subditur secundo loco, dicendum est, in hoc casu non militare eandem rationem de sponsis de futuro, ac de coniugatis de præsenti quoad dispositionem statutariam, quæ solum intendit prohibere, ne nupta succedat ad excludendos eos, qui sunt extrà agnationem a successione ab intestato.

§. II.

An post contracta sponsalia violans sponsam, si sit extraneus, committat adulterium.

SVMMARIVM.

Status controuersiæ expositus. 1.
Violans sponsam non committit propriè adulterium. 2.
Violans sponsam alterius non consentientem, sed inuitam, tenetur circumstantiam illam in confessione aperire, si fuerit Virgo. 3.
Violans sponsam alterius consentientem contrahit specialem malitiam, vtique in confessione aperiendam. 4.
Si sponsus fornicetur cum alia fæmina, probabilius tenetur circumstantiam sponsalium in confessione aperire. 5.
Filij ex concubitu cum sponsa per alterum à sponso non sunt propriè adulterini, sed naturales cum addito. 6.

DIsquisitio II. Contraxerat matrimonium per verba de futuro Theodoricus cum Berta, quod certè resoluitur in sponsalia. Non contracto adhuc matrimonio de præsenti inter eosdem Caius carnalitèr cognouit Bertam, siue consentientem, siue inuitam. Dubitatum fuit, an Caius in hac hypothesi commiserit adulterium, & ex suppositione quod propriè adulterium non commiserit, an saltem ità adauxerit malitiam, vt exprimenda sit talis circumstantia supra simplicem fornicationem. 1 Facti series exponitur.

Respondeo primò, Caius in præsenti hypothesi propriè non commisit adulterium *Antonius c. discretionem num. 6. de eo, qui cogn. consangu. Annan. c. 1. de adult. n. 2. in fin., Coaruuias 4. decret. prima part. cap. 1. n. 8., Viuald. candelab. Sacram. prima part. materia de sponsalib. n. 9, Iulius Clarus lib. 5. recept. §. adulterium vers. sed hæc omnia. Henriquez lib. 1. de matrim. c. 13. num. 4, Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 2. num. 2., & alij magis communitèr* aduersus *Paludanum in 4. dist. 27. quæst. 1. art. 3. in princip. Sarmientum lib. 1. select. cap. 5. n. 1., Albericum in l. miles §. quærebatur n. 3. in fin. ff. ad l. Iul. de adulterio.* 2 Non cõmittit propriè adulteriũ

Ratio huius assertionis ex eo deducitur, quià adulterium est violatio alieni tori, *c. lex illa ad finem 36. q. 1., D. Thomas secunda secundæ q. 154. art. 8. in corpore*, sed qui carnalitèr cognoscit sponsam alterius de futuro, non violat alienum torum, quià sponsa de futuro quoad torum non est sub potestate sponsi, cum eidem non conceditur ante contractum matrimonium vsus coniugalis, tùm quià *ex l. inter 6. in princip. ff. ad l. Iul. de adult.* adulterium non nisi in nuptam committitur; Nupta autem non est, quæ est sponsa de futuro; Neque obesse potest textus *in l. vxor 13. in princip. ff. ad l. Iul. de adul.* in quo fuit rescriptum etiam in sponsam, *hoc idem vindicandum* (& erat ibi sermo de concubitu cum coniugata) *quia nec matrimonium qualecunque, nec spem matrimonij violari permittitur*; Non, inquam, obesse potest, quià in allegato textu solùm dicitur, quòd conceditur vindicta æque sponso, & coniugi, non ratione adulterij commissi, sed ratione atrocis iniuriæ sibi illatæ. Sponsa de futuro quoad torum nõ est sub potestate sponsi. Concedit solũ vindictam.

Respondeo secundò. Caius, si cognouerit Bertam non consentientem, sed inuitam, vtique tenetur circumstantiam illam in confessione aperire, si fuerit virgo, non quidem præcisè, ratione sponsalium 3 Si fuerit inuita circumstantia est in confessione aperienda.

Est quasi species stupri.

lium, si ex genere suo ea circumstantia non est aperienda, de quo infra, sed ratione coactionis. In hoc consentiunt omnes, tùm Theologi, tùm Iuris Canonici Interpretes. Ratio ex eo deducitur, quia per talem circumstantiam inducitur species stupri, stuprum autem ex genere suo est species distincta à simplici fornicatione, hocque euenit in quacunque alia virgine, quantumuis non fuerit sponsa de futuro.

Et etiam si fuerit consentiens.

4 Respondeo tertiò, si cognouerit sponsam alterius de futuro consentientem, vtique ratione talis circunstantiæ sponsalium contrahit specialem malitiam ex necessitate in confessione aperiendam *Sarmento lib. 1. select. c. 5. n. 3.*, *Ludouicus Lopez 1. part. instruct. c. 29. §. ad hæc libet*, *Antonius Cucus lib. 1. instit. maior. tit.* 10 *n.* 7., *Manuel. tom. 1. summa secunda edit. c. 53. num. 3. in fin.* Ratio ex eo deducitur, quia huiusmodi violatio non solùm est contra castitatem, vt ex se patet, sed etiam contra iustitiam, & contrà fidem fractam, ergò inuoluit circumstantiam necessariò in confessione aperiendam. Antecedens quoad secundam partem probatur, quia talis violatio est vsus rei alteri debitæ contrà voluntatem habentis ius ad rem illam; neque dicas, sponsum non habere ius in re quoad corpus suæ sponsæ, nec hæc potest dici esse sub potestate illius, ergò per fornicationem non læditur ius ipsius; contra enim impugnaberis, quia quantumuis ante contractum matrimonium non habeat ius in re in corpus sponsæ, habet tamen ius ad rem, quatenus corpus sponsæ remanet obligatum eidem sponso, & est ex conuentione illi debitum, &, sicuti emptor equi non habet ius in re quoad illum ante actualem traditionem, & tamen si tali eque alter erueret oculum, læderet contra iustitiam ius eiusdem emptoris per ea, quæ notat *Sanchez lib. 1. de sponsalibus disput. 2. n. 5. vers. probatur primò*, ita quamuis sponsus non habeat ius in re quoad corpus sponsæ, quia tamen habet ius ad rem in illo, si in illa per fornicationem læ. datur, læditur contrà iustitiam, & fides sponso debita violabitur. Confirmatur, quia sponsus, & sponsa de futuro licitè communicant in osculis, & amplexibus, ergò, quià ex sponsalibus acquiruunt aliquod ius saltem incohatum ad inuicem in propria corpora, quod violare certè importat aliquam noxam, vtique considerabilem supra simplicem fornicationem, cum importet læsionem illius iuris, ad quod refertur illud, quod habetur *in d. l. si vxor 13. in principio ad l. iul. de adult.* atque huic opinioni propter has, & similes rationes assentitur *Homobonus part. 1. tract. 6. cap. 36. q.* 140.

Violat nō solum castitatem, sed etiam iustitiam.

Habet ius ad rem, si non in re.

Sponsus habet ius ad oscula, & ad amplexus

Neque audiendi hic sunt *Henriquez lib. 11. de matrimonio c. 13. n. 4.*, *Diana p. 1. tract. 7. resolut.* 5. asserentes per talem circumstantiam non induci nouam speciem, neque eandem circunstantiam esse ex necessitate in confessione aponendam, quandòquidem fornicatio sponsi, vel sponsæ non est aliqua ex speciebus luxuriæ, vt distinctæ à simplici fornicatione; non enim est adulterium per superius dicta, non stuprum, quià supponitur violatio facta cum consensu defloratæ, &c. nec est contra reuerentiam debitam Sacramento, quia sponsalia non sunt Sacramentum; nec ex tali violatione oritur aliqua infamia alteri sponso, nam vel est occulta, vel publica; si occulta, quæ infamia esse potest? si publica, innocens potest resilire à sponsalibus, & sic se subtrahere ab infamia; Non, inquam, audiendi sunt, nam, quamuis non constituatur noua species peccati luxuriæ sub proprio nomine alicuius ex vulgatis speciebus, constituitur tamen species quodamodò reducibilis ad speciem adulterij, non præcisè sub ea ratione, qua adulterium est contra reuerentiam debitam Sacramento, cum sponsalia Sacramentum non sint, vt benè dicitur in instantia, quamuis a D. Thoma dicantur Sacramentalia matrimonij, sed quatenus est contra ius alteri debitum, in quo violatio sponsæ de futuro, & violatio eiusdem de præsenti conueniunt, saltem quoad analogicam quandam proportionem, quatenus, sicuti matrimonium confert plenum ius ad vsum coniugalem, & sponsalia non nisi incohatum, ita læsio eiusdem matrimonij per fornicationem vxoris inferat plenè adulterium, læsio verò sponsalium non nisi incohatum; quare adulterium est, quasi quædam species subalterna in ratione contractus continens sub se aliam speciem, saltem imperfectam. Ad illud, quod subdunt de infamia, dicendum est, non constitui nouam speciem peccati præcisè ratione ipsius, cæteroqui non constitueretur adulterium, quando vxor de præsenti occultè fornicaretur, sed ratione læsionis iuris alterius coniugis, quæ certè læsio, licet non ità perfecta interueniat, quandò læditur sponsa de futuro, respectu alterius sponsi. Quod si supponas, alterum sponsum assentiri fornicationi suæ sponsæ de futuro, tunc aliqui sentiunt, adhuc esse circunstantiam ex necessitate in confessione aperiendam, quià, quamuis non sit contrà voluntatem habentis ius saltem incohatum in corpus sponsæ, est tamen contra naturam eorundem sponsalium, quæ exigunt fidem seruari; nihilominus in ea hypothesi, non incongruè sentiendum est, non constitui nouam speciem, nec circunstantiam in confessione ex necessitate aperiendam, sicuti constitueretur in fornicatione vxoris de præsenti etiam consentiente

Rationes euincentes non importare specialem, & distinctā malitiam

Est reducibilis ad speciem adulterij, impropriè tamē

Adulterium est quasi species subalterna.

Si spōsus consentiat violationi sponsæ non contrahitur specialis malitia.

tiente viro, quia in hac fornicatione, quamuis non fiat iniuria consentienti, fit tamen iniuria Sacramento, & bonis matrimonij, in illa verò, nec iniuria Sacramento, cum sponsalia Sacramentum non sint, nec alteri, cum scienti, & consentienti non fiat iniuria.

Tenetur hanc circumstantiam in confessione aperire.

Ex dictis inferes, quod, si sponsa de futuro fornicata fuerit non consentiente sponso non solum ipsa, sed fornicator cum eadem, si tamen hic esset conscius sponsalium præcedentium, teneretur hanc circunstantiam in confessione aperire, sicuti tenetur concubitor cum vxore alterius de præsenti; vterque etenim lædit ius, ille sponsi de futuro, iste mariti de præsenti, cum maiori tamen, vel minori grauitate, prout ius alterius est magis, & minus perfectum, dempta tamen maiori grauitate, quæ est in violatione coniugis de præsenti contrà reuerentiam debitam Sacramento.

5 Sententia asserens sponsum teneri talem circunstantiá aperire.

Hic oritur difficultas, an non solum consurgat circunstantia ex necessitate in confessione aperienda, quandò sponsa de futuro fornicatur cum altero à sponso, sed etiam quandò sponsus item de futuro fornicatur cum altera fæmina. Aliqui docent, inter quos *Sarmiento lib. 1. select. c. 5. n. 3., Ludouicus Lopez 1. p. instruct. c. 29. §. ad hæc libet., Petrus de Ledesma de matrim. q. 43. art. 1. dub. vlt.* respectu vtriusq; oriri obligationem aperiendi talem circumstantiam in confessione proptèr rationes superius adductas, quia scilicet non minùs per fornicationem sponsæ violatur ius sponso acquisitum, sed etiam per fornicationem sponsi læditur ius sponsæ, & in vtroque casu fornicatio non solum aduersatur virtuti castitatis, sed etiam iustitiæ, & fidelitati.

Sententia negans, eiusque rationes.

Ex aduerso *Sanchez lib. 1. de sponsalib. disp. 2. nu. 6.*, qui pro se refert *Antonium Cucum lib. 5. instit. maior. t. 10. n. 7., Manuelem 1. tom. summæ 2. edit. c. 53. n. 3. in fin.* docet non esse talem circunstantiam ex necessitate respectu sponsi aperiendam, & in primis fatetur, & concedit priori sententiæ hanc circumstantiam inducere nouam speciem iniustitiæ, sed posteà asserit, hanc iniustitiam non esse talem, ac tantam, vt debeat subijci clauibus, cum iniuria facta per sponsum sponsæ de futuro secundum communem hominum conceptum reputetur leuis, nec excedat limites culpæ venialis, ad quod comprobandum adducit exemplum de eo, qui fornicatur cum fæmina ad furandum aliquod modicum; talis enim fornicatio habet etiam adnexam malitiam furti, quæ tamen cum sit leuis non obligat ad illius confessionem.

Præfertur sententia prima.

Probabiliorem existimo priorem sententiam; neque enim tam leuem reputo illam adnexam fornicationi malitiam iniustitiæ, vt non excedat limites venialis culpæ, quandòquidem tale ius acquirit sponsa de futuro in corpus sponsi, vt sibi fides promissa seruetur, quale acquirit sponsus, vt eadem fides sibi seruetur in corpus sponsæ, & si grauitas, vel leuitas culpæ per ea, quæ diximus in quæstionibus tum de actibus humanis, tum de vitijs, & peccatis, desumitur a fundamento, grauis, vel leuis indignationis personæ læsæ, & ex obiecto, in quo læditur, certè non potest esse, nisi grauis culpa, nam si quælibet sponsa nosceret fidem sibi fractam per spōsum rationabilitèr grauitèr indignaretur; & obiectum, circa quod versatur læsio, est æquale tàm respectu fæminæ fornicantis, quam sponsi. Accedit, quod in ratione fidei fractæ, & iniustitiæ, æqualis est culpa mariti adulterantis, & fæminæ coniugatæ mæchantis, quantumuis posteà ex accidentibus maior constituatur in fæmina, ac in viro propter prolem, ac dubietates eiusdem, ergò etiam in ratione fidei fractæ, & iniustitiæ erit æqualis secundum se fornicatio sponsi de futuro, ac sponsæ, & licet in fæmina insurgat defloratio, si fuerit virgo per fractionem claustri virginalis, quæ non consurgit in viro, nihilominus hoc est ex conditione status, non ex maiori, vel minori malitia, quæ respicit læsionem iuris vtriusque secundum modum proprium respectu status, & conditionis, quæ est in vtroque.

Est talis læsio ex genere suo, & ex obiecto grauis.

6 Non sunt adulterini, sed naturales cum addito.

Ex dictis inferes, quod, si contigerit ex fornicatione sponsæ de futuro, vel etiam sponsi cum altera, à sponsa fornicantis progigni filios, vel filias, eosdem, seù eosdem non esse in rigore adulterinos, nec solùm simplicitèr fornicarios, quia illa fornicatio non est in rigore adulterium, nec solum simplex fornicatio, vt supra dictum est (*Coaruuias 4. decretal. 1. part. c. 1. n. 13., Ludouicus Lopez 2. part. instruct. mat. de matrimonio c. 36. §. aduertendum cap. 3.* sed an in rigore dicendi sint spurij, an naturales, DD. præallegati non definiunt. Et alij in opposita sententias abierunt. *Sarmiento lib. 1. select. cap. 5. n. 5.* per textum *in l. 1. in fin. ff. de his, qui not. infam.* vbi enumerantur inter infames, qui bina sponsalia, binasque nuptias pro eodem tempore contraxerunt, asserit absolutè, non esse naturales, hocque confirmat ex eo, quod qui contraxit sponsalia, non potest pro illo statu dici solutus, sicque illa proles non est ex soluto, adeòque spuria.

Asserentes non esse illam prolem spuriam.

Contrarium nihilominus docent *Henriquez lib. 11. de matrim. c. 20. n. 3., Molina 1. tom. de iust., & iur. disp. 167.* per textum *in c. porrò de diuortijs*, hocque probant ex eo, quod, quando dicitur proles spuria, est, quæ progignitur à non solutis, intelligendum sit de non solutis, qui obstringuntur aliquo vinculo indissolubili, vel aliquo impedimento dirimente, vt notat *Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 2. n. 8. vers. cæterum dicendum est*

est, & colligit *ex l. 5. tit. 19 part. 4.*, vbi enumerantur solum impedimenta dirimentia, contradistinguentia filios spurios à naturalibus; inter sponsos autem de futuro non est impedimentum dirimens in ordine ad aliud matrimonium contrahendum per ea, quæ suprà diximus, & infrà dicemus.

Ad contrahendā infamiā requiritur crimē vndequaque completum.

Aliam addo rationem pro hac opinione, cui adhæreo, quia hic versamur in materia odiosa, quæ ad constituendam infamiam spurietatis exigit rem vsquequaque completam, sicque adulterium propriè sumptum; quamuis autem delictum sponsorum de futuro excedat limites simplicis fornicationis, non attingit tamen in rigore malitiam adulterij, adeoque &c. Ad textum, qui adducitur *à Sarmiento in l. 1. in fin. ff. de his, qui not. infam.* dicendum est, prout notat *Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 2. nu. 8. in fin.* eum procedere, non de sponsis de futuro, sed de sponsis de præsenti, non consummato matrimonio.

§. III.

An vouens actu merè interno contrahere sponsalia cum aliqua determinata persona, ad eandem ducendam obligetur.

SVMMARIVM.

Exponitur factum, & articuli examinandi. 1.

Votum contrahendi matrimonium per actum internum, non obligat secundum se vouentem. 2.

Votum internum de contrahendo matrimonium cadens sub præcepto propriè, & in rigore in ratione voti non obligat. 3.

In ratione tamen promissionis fortius obligat. 4.

Violans tale votum non contrahit specialem malitiam sacrilegij ratione voti, sed auget priorem solùm ratione iuramenti, in quod resoluitur illud votum. 5.

Votum merè internum contrahendi matrimonium, sed cum animo ante consummationem ingrediendi Religionem, & in ea profitendi absolutè non tenet. 6.

Votum matrimonij de futuro etiam ex causa pia non tenet, nisi conceptum fuerit sub conditione, si vouens voluerit vxorem ducere. 7.

Votum de matrimonio ad sedandos stimulos carnis, quibus vouens crebrò succumbit, tenet. 8.

Votum de nuptijs contrahendis ad finem publicæ vtilitatis probabiliùs tenet. 9.

1 Factum tale, & articuli circa ipsū examinandi.

DIsquisitio III. Vouerat Caius per promissionem purè internam contrahere matrimonium de futuro cum Calidonia. Quantumuis certum sit, votum illud, seu promissionem purè internam non tenere in vim sponsalium, tum quia consensus ad illa debet esse aliquo signo externo manifestatus, tum quia non supponitur repromissio Calidoniæ, dubitatum tamen est, an ex vi illius voti Caius obligetur ad illam ducendam, si illam promissionem postea sibi manifestatam acceptarit, & repromiserit. Ad clarius discutiendam præsentem difficultatem secundum plures acceptiones plures etiam excitantur articuli. Primus erit, an secundum se illud votum obliget ad executionem. Secundus, an saltem obliget, quando matrimonium cadit sub præcepto. Tertius, an obliget, quando promisit cum animo ante consummationem ingrediendi, & profitendi in Religionem legitimè approbatam. Quartus, an obliget, quando votum est matrimonij ob causam piam, vel publicam vtilitatem, vel ob vitandum periculum incontinentiæ ratione fragilitatis eiusdem vouentis.

2 Votum internum de matrimonio nō obligat.

Respondeo primò, votum contrahendi matrimonium emissum per actum internum per Caium secundum se non obligat. In hoc omnes conueniunt. Ratio ex eo deducitur, quia votum ex genere suo debet esse de meliori bono, *D. Thomas 2. 2. quæst. 88. art. 2. in corpore*, sed votum de matrimonio secundum se non est de meliori bono, quandoquidem cælibatus est maius bonum, quam matrimonium, prout definit *Concil. Trident. sess. 24. cap. 10.*, & asserit D. Paulus *1. Corint. 7. igitur, & qui matrimonio iungit Virginem suam, benè facit, & qui non iungit, melius facit*, rursus ex principio eiusdem *cap. De Virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do.*

3 Etiam si cadat sub præcepto non obligat.

Respondeo secundò. Votum internum emissum per Caium de contrahendo matrimonium cadens sub præcepto propriè, & in rigore in ratione voti non subsistit, nec secundum se obligat. *Tabiena verb. votum 1. n. 3.*, & pro hac sua sententia allegat *D. Thomam 2. 2. qu. 88. art. 2.* Hoc eueniret in casu, quo vouens deflorarет virginem fide data de matrimonio. Ratio huius responsionis ex eo deduci potest, quod votum ex sua essentia, & formali conceptu inuoluit spontaneam, & omninò voluntariam promissionem de meliori bono, *D. Thomas in 4. dist. 39. q. 1. art. 1.*, ergo, quia inuoluit omninò voluntariam promissionem, non potest esse de opere ex alio titulo necessariò, quia necessitas, vt benè notat *Tabiena loc. cit.* includit voluntatem quoad liberam dispositionem; rursus, ergo, quia debet esse de meliori bono, debet esse de opere consilij, & supererogationis, non verò præcepti, & necessitatis *D. Thomas 2. 2. q. 88. art. 2.*, *Riccardus in 4. dist. 39 circa tertium princ. q. 2.* Accedit, quod *D. Thomas d. q. 88. art. 2.*, asserit absolutè huiusmodi vota de re cadente sub præcepto esse solū analogicè

gicè vota, & per quandam similitudinem, eaq; vocat communia, quasi non proprie, sed generali quadam ratione, scilicet per similitudinem sint vota; nec sibi aduersatur D. Thomas, dum *eod. art. 2.* dicit. *Ea opera, sine quibus salutem consequi non possumus, cadere sub voto, quatenus voluntariè fiunt*, nam loquitur de voto non propriè, & in rigore sumpto, sed impropriè, & per quandam similitudinem, vt testatur *Tabiena loco cit.*, & indicant verba eiusdem S. D., per quæ asserit, esse solummodò analogicè vota; hocque clarius ostendit exprimendo suam mentem, dum æquiparat voto, quo baptizati renuntiant pompis diaboli.

Vota debent esse voluntaria, & de meliori bono.

Neque aduersari possunt ijs, quæ hic dicuntur, ea, quæ scripta sunt *Genes. 28.*, quod scilicet Iacob votum vouerit Domino, se illum solum culturum pro Deo dicens, *erit mihi Dominus in Deum*, ad quod certè erat obligatus sub præcepto Diuino; Non, inquam, aduersari possunt, quia illa Iacob promissio fuit potius recognitio obligationis, quam obligationis causa, & ideò ad summum potest dici votum largè sumptum, non propriè, & rigorosè. Dici etiam potest, quod Iacob vouit se habere Dominum in Deum per specialem quendam cultum, ad quem non tenebatur, puta per decimarum obligationem, & alia huiusmodi.

Votum Iacob fuit impropriũ, vel factũ de cultu speciali.

4 Dixi, *propriè, & in ratione voti non subsistere, nec obligare*; non enim negauerim in ratione promissionis vrgere, magisque firmare priorem obligationem promittentis ad seruandum illud præceptum. Sed hic immediatè suboritur difficultas, an illud votum sic largè sumptum secundum rationem, quam nos exposuimus, constituat speciem sacrilegij, vt contradistinctam à ratione iniustitiæ, seu supra rationem iniustitiæ, an verò simplicem rationem iniustitiæ. Archiepiscopus Florent. *3. part. tit. 11. c. 2. §. 2.* dicit, quod importat rationem sacrilegij, seu quod saltem mutet speciem, & in hoc asserit contradistingui hoc votum, quod emittitur per obligatum ad contrahendum matrimonium, & votum implicitum, quod emittitur in susceptione baptismatis de renuntiatione pomparum diaboli, quandoquidem votum in baptismo non emittitur ab eo, qui vouet, sed ab alio, & ille, qui dicitur vouere, tantum ratum habet, sicque non additur deformitas pertinens ad aliam speciem, votum verò, quod emittitur ab eo, qui iam obligatus est ad contrahendum matrimonium, per expressum ipsius cõsensum emittitur, adeoque videtur nouam deformitatem inducere pertinentem ad diuersam speciem. Tabiena verò ex mente *D. Thomæ loc. cit.* asserentis non esse propriè, & in rigore votum, asserit non inducere nouam speciem, sed tantum grauare, quia non solum facit contrà priorem obligationem, sed contrà propriam bonam deliberationem. Adhærendum censeo Tabienæ, & præcipuè propter auctoritatem Diui Thomæ, qui tamen, vt malè inferunt nonnulli, non sibi aduersatur, dum *in quarto art. 2. quodl. 1 ad 3.*, asserit votum illud addere specialem deformitatem; nõ, inquam sibi aduersatur, quia accipit ibi deformitatem communiter, quæ non variat speciem, quod clarè liquet exemplo, quod ibi adducitur de voto baptismatis, quod per eundem non variat speciem, licet quodammodò grauet intra eandem speciem. Hinc ad ea, quæ adducit *Archiepiscopus Flor. loco cit.*, dico, nullam penitùs vim habere, quandoquidem supponamus, quod sit adultus, qui baptizatur, hic certè per se exprimit illud votum, & tamen non est propriè, & in rigore tale, & deficiens à tali promissione non contrahit nouam, & distinctam speciem peccati, quia ad hoc baptizatus erat ex præcepto obligatus, ergo &c. Dici etiam potest, quod, quamuis non contrahat sacrilegium ratione voti, contrahat tamen ratione iuramenti, in quod resoluitur illud votum.

In ratione promissionis fortiùs obligat.

Sententia negans.

Præfertur sententia negans.

Soluitur ratio.

Dices, hac ratione, si quis voueret non fornicari, & postea fornicaretur, non teneretur exprimere in confessione circunstantiam voti, nec duplex quodammodò committeret peccatum, alterum contra virtutem Castitatis, alterum contra virtutem Religionis, Item Religiosus, qui tria vota substantialia in Religione approbata emitteret, se polluens voluntariè, vel fornicans, non teneretur circunstanti voti in confessione aperire, cum non contraheret distinctam speciem peccati a simplici pollutione, vel fornicatione, quæ tamen non sunt dicenda. Sed contra *Tabiena d. verb. votum 1. num. 3. in fin.*, & *Siluester eodem verb. n. 4.*, *Ricardus in quarto dist. 39. circa tertium princ. q. 2.* ad primum, quod in instantia affertur de voto non fornicandi, non dedignantur concedere illam transgressionem voti non esse contrà virtutem Religionis, quia non est votum propriè sumptum, & per consequens videtur etiam debere concedere non teneri delinquentem illam circunstantiam in confessione aperire, ex suppositione, quod circumstantiæ simpliciter aggrauantes, & non mutantes speciem non sint ex necessitate clauibus subijciendæ. Dic tamen, quod teneatur ratione illius virtualis iuramenti. Ad id, quod subditur de Religioso dici posset esse specialem rationem, quandoquidem ipse vouet castitatem absolutè, non solum prout remouet actus ex genere suo illicitos, & fornicarios, sed etiam licitos, & coniugales, vt per se patet, & votum indiuisibiliter respicit vtrosq; actus, sicque ratione connexorum in eadem

dem entitate voti trahuntur omnia ad propriam rationem voti, & transgressiones ad specialem deformitatem sacrilegij, quod non euenit in alijs casibus, in quibus vouetur præcisè id, quod iam est sub præcepto, seu sub obligatione.

Nō valet argumētum à iuramento ad votum Dices vlteriùs, possumus nos obstringere iuramento ad seruanda ea, ad quæ aliàs de iure tenebamur, ergo etiam voto possumus nos ad ea seruanda obstringere. Sed contrà, quia in primis in hoc distinguitur simplex iuramentum à ratione voti propriè sumpti, quod iuramentum non exigit melius bonum, sed contentum est quocunque bono simplicitèr, vel etiam indifferenti, adeoque potest esse de bono etiam cadente sub præcepto; votum verò ex suo conceptu debet esse de meliori bono, adeoque, vt asserit *D. Thomas secunda secundæ q. 88. art. 2. in princip.*, exigit opus consilij, & supererogationis, quod perfectiùs est, non præcepti, & necessitatis; Deindè ad summum valere potest argumentum à iuramento ad votum largè sumptum, nō ad votum propriè sumptum, quod exigit speciales conditiones supra idem iuramentum. Ex quibus etiam facilè erit respondere ad aliud argumentum, quod circumfertur præcipuè à *Lessio lib. 2. c. 40. de voto dub. 7. num. 47.*, nempè quod possit debitor quoad idem debitum pluribus titulis obstringi erga creditorem, sicque debitor ex mutuo, vel alio contractu potest versus mutuantem, & contrahentem se promissione iterum obstringere; facilè, inquam, erit respondere, quandoquidem ego non renuo, quod etiam obligatus ex præcepto ad aliquid seruandum, possit iterum se obligare promissione ad illius obseruantiam, sed renuo tantum concedere, quod illa promissio habeat propriam rationem, & conditiones voti propriè sumpti propter rationes supra adductas, vndè addit fortiùs vinculum, non nouum inducit.

6 **Votum illud matrimonij cū animo ingrediēdi Religionē nō tenet.** Respondeo tertiò. Si Caius vouerit actu mero interno contrahere matrimonium de futuro cum Calidonia, sed cum animo ante consummationem ingrediendi Religionem, & in ea profitendi, votum illud absolutè validum non est, *Arragonius secunda secundæ q. 88. art. 2., Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 4. nu. 2. vers. Verum dicendum est*; Ratio ex eo deducitur, quia tale votum est absolutè secundum se illicitum, cum videatur per se illudere Sacramentum, & notabilem iniuriam sponsæ inferre, nam cogit ipsam absque nuptijs esse, donec ille profiteatur, &, si non profiteatur, compelleretur illa esse vxor Monaci recedentis à Religione cum suo dedecore *Glosa c. commissum verb. tutius de sponsalibus, Antonius Cucus lib. 1. instit. maior. tit. 12. nu. 20., Manuel primo tomo summa secunda edit. cap. 244. num. 5.*, nec obstat, si asseratur, illud votum esse de re bona, nempè de Sacramento, nec præcludere viam ad maius bonum, cum posset ante consummationem ingredi Monasterium, & vitam cęlibem ducere, *Sotus lib. 7. de iust. quæst. 1. art. 3. vers. sed ait saltem licere*. Non obstat, inquam, quia votum secūdum se de matrimonio ineundo per superiùs dicta, cum non sit de meliori bono, non subsistit, dicere deindè, quod non præcludat aditum ad maius bonum, cum possit ante consummationem ingredi Religionem, & in eandem profiteri, nam hoc potissimum habet in animo deliberato, non facit ad rem, quandoquidem hoc est illudere alterum contrahentem, & votum illud esset de re inutili, & contrà bona matrimonij, quæ respiciunt sobolem procreandam. Quod, si vlteriùs repetas, non esse inutile tale votum, quandoquidem potest esse intentum ad gratiam Sacramenti recipiendam, statim impugnaberis, quia ex eo, quod illud votum cum illo animo deliberato ingrediendi Religionem cedat in præiudicium alterius coniugis, & sit contra fidem, & bona matrimonij, non potest coniungi cum assecutione boni Sacramentalis. **Nec consequeretur gratiā Sacramentalē.**

7 **Nō tenet etiam ad causam piam, nisi sub conditione.** Respondeo quartò. Si Caius vouerit matrimonium de futuro cum Calidonia ex causa pia, absolutè non tenet, nisi conceptum fuerit sub conditione, si vouens voluerit vxorem ducere, *Sanchez de matrimon. lib. 1. de sponsal. disp. 4. n. 12.* Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia illud votum absolutè conceptum, quantumuis fuerit ad causam piam, præcludit aditum ad perfectiorem statum, melior etenim est vita cælibatus, quam matrimonij, ergo, cum votum debeat esse de meliori bono, non potest esse de matrimonio, quantumuis ex causa pia; Neque dicas, illud votum duo includere, alterum ducendi vxorem, alterum ducendi pauperem ex pietate personæ, & ex causa pietatis, & sic, quamuis primum non obliget, obligat tamen secundum; Contra enim impugnaberis, quia illud votum non concipitur, nisi ad modum vnius, & proindè est indiuiduum, quod per consequens secundum se totum debet esse validum, vel secundum se totum irritum. **Præcludit aditū ad perfectū statum.** Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quod ex suppositione, quod Caius voluerit vxorem ducere, est opus erga Deum perfectius ducere pauperem ex pietate personæ, & ex causa pietatis, quam ducere diuitem ex motiuo diuitiarum, vel pulchritudinis, vel ex alia simili causa non pia, ergo non erit, cur votum de illa ducenda non teneat; nec per hoc præcluditur via Spiritui Sancto, ne altiorem statum inspiret &c., ergo &c. **Illud votum est indiuiduum.**

Aduersus primam partem huius responsionis sibi efformant regulam quan-

S dam

dam D. Antoninus 2.p.tit.11.c.2.ante §.1. verf. nota 3., Siluester verb. votum 1.q.4. in fin.,& alij afferentes, quod, quando votum includit aliquod bonum, quod poteft effe pium, validum fit, quantumuis excludat alia meliora bona, quod exemplificant in vouente laxiorem Religionem, & perfeuerantiam in eadem; ex quo fic arguunt; Votum ducendi hanc pauperem ex caufa pia includit aliquod bonum, quod poteft effe materia voti, quia inuoluit eleemofinam fupererogationis tradendo fe ipfum pauperi loco dotis, ergo &c. Sed facilè occurrere poffum huic inftantiæ afferens, illam regulam militare dumtaxat in fuppofitione, qua poft implementum illius voti non præcluderetur via ad ftatum perfectiorem, vel ad bonum excellentius, vt euenit in eo, qui vouit Religionem laxiorem, adhuc enim poteft tranfire ad ftrictiorem, & perfectiorem; fecus autem, quando præcluditur omninò via ad ftatum perfectiorem, vt eueniret in præfenti hypothefi, fecundum quam impleto voto per confummationem matrimonij vouens non poffet tranfire ad ftatum perfectiorem Religionis, vel continentiæ.

Illud votum femper præcluderet viam ad perfectiorem ftatum.

Refpondeo quintò. Si Caius vouerit matrimonium cum Calidonia ex eo, quod ftimulis carnis agitatur, & crebro eiufdem, & Dæmonis tentationibus fuccumbit in hoc genere, probabilius eft, & votum tenere, & obligare Caietanus 2.2.q 88. art.2. dub. vlt., Henriquez lib 11. de matrimonio c 6 n.5., Molina tom.1. de iuft.tract 2. difp.149. verficulo verum enim ve ò, Manuel 2.tom. fumma c.94. num.14 Ratio eft, quia, quantumuis cælibatus ex genere fuo fit perfectior, quam vita coniugalis, nihilominus refpectu talis perfonæ infpecta circunftantia fragilitatis, & frequentioris lapfus eft melior vita coniugalis, ergo &c. Antecedens probatur, quia refpectu talis determinatæ perfonæ melius eft confilium, vt nubat, quam quod perfeueret in illo periculo incontinentiæ afferente Apoft: 1. ad Corinth.7. Melius eft nubere, quam vri. Confirmatur, quia perfectius eft vitare periculum damni moralis per electionem medij fecundum fe liciti, quam permanere in manifefto eiufdem damni periculo ad finem, vt poffit eligi ftatus perfectior, qui tamen moralitèr ftante illo periculo effe non poteft, ergo &c.

8 Votũ ad fedandos ftimulos carnis tenet.

Refpectu talis perfona melior eft vita coniugalis.

Aduerfus hanc refponfionem multa poffunt obijci, & primò id, quod afferit D.Thomas in 4 dift.31.q.1.art.2.ad 2. nempè impium effe vti matrimonio vitandæ fornicationis gratia, quia ad hoc matrimonium inftitutum non eft. Secundò, quia per tale votum præcluditur via Spiritui Sancto, ne aptiora media ad illud periculum vitandum infpiret. Tertiò, quia pofito adhuc hoc voto liberum eft vouenti ab eodem recedere, & ingredi Religionem, ergo votum illud irritum eft. Nihilominus facilè occurro, & quidem ad primum dico, ad fummum impium effe contrahere matrimonium præcisè ex eo fine, fecus, fi fimul cum illo coniunganțur alij fines proprij eiufdem matrimonij; dici etiam poteft cum Caietano 2.2.q.88. art.2. dub. vlt., quod, quantumuis ex genere fuo fit impium, non effe tamen tale, quando alia via periculum incontinentiæ facilè vitari non poffet; vnde quilibet doctus, & prudens confeffarius in illa hypothefi confuleret matrimonium, Sanchez de matrim. lib. 1. de fponfal. difp.4. num. 7. in fin. Ad fecundum etiam affero, quod attenta circunftantia fragilitatis in vouente, quantumuis diuinitus eidem per promptiora, & falubriora media poffit occurri, humano tamen modo congruentèr, & falubriori confilio occurratur per matrimonium; non enim expectanda funt media ex fpecialiori Dei gratia, quibus certi effe non poffumus, cum medijs ordinarijs indigentijs noftris confulere poffimus. Ad tertium, quod quamuis adhuc poffit ingredi Religionem, falubrius tamen fit non ingredi, & nubere propter periculum etiam incontinentiæ in ftatu Religionis; ad quod maximè facit praxis Curiæ Romanæ, fecundum quam, quantumuis quis fit obftrictus voto caftitatis, & Religionis difpenfatur à voto, vt poffit nubere, quando ex nimia naturæ fragilitate timetur periculum incontinentiæ.

Rationes aduerfæ, earumq; folutio.

Humano modo falubrius cõfulitur per matrimoniũ

Refpondeo fextò. Si Caius vouerit de nuptijs contrahendis cum Calidonia ad finem publicæ vtilitatis, puta ad fedandas feditiones in Republica, ob concordiam inter Principes, & conuerfionem infidelium probabilius votum illud tenet, & obligat, Sanchez de matrim. dict. lib. 1. de fponfalibus difp.4. nu.1. verf. fimilitèr eft certum. Ratio ex eo deducitur, quia illa bona Reipublicæ quoad Dei honorem præponderant priuato vouentis ftatui, quo gauderet in cælibatu.

9 Ad finem publicæ vtilitatis tenetur.

§. IV.

An fides data de matrimonio contrahendo cum defloratione virginis promiffariæ obliget ad eam ducendam non obftante voto priori caftitatis, & Religionis in promittente, feu dante fidem.

S V M M A R I V M.

Status controuerfiæ, & rationes dubitandi. 1.

Qui prius vouit caftitatem non tenetur, nec poteft fponfam defloratam licitè ducere. 2.

Sol-

Soluuntur rationes oppoſita Sanchez. 3.
Si non obſtante voto fœminam, quam deflorauit, per verba de præſenti duxerit, tenet matrimonium, & in ea hypotheſi deflorator tenetur reddere, non petere. 4.
Vouens antecedētèr Religionem, & poſtea ſponſam defloratam ducens prima vice conſummando matrimonium intrà bimeſtre, ad petitionem etiam alterius grauitèr peccat. 5.
Si vouerit ſimplicitèr caſtitatem, etiam prima vice conſummando, peccat. 6.
Poſt votum caſtitatis contracto matrimonio vouens, ſi coniux præmoriatur, non poteſt ad alias nuptias tranſire, ſed tenetur caſtitatem ſeruare. 7.
Quæ dicta ſunt de violatore virginis poſt votum, intelligenda ſunt de violatore viduæ honeſtæ. 8.

1 Status quæſtionis, & rationes dubitādi. DIſquiſitio IV. Vouerat Caius voto ſimplici caſtitatem, ſeu Religionem, poſtea carnis illecebris allectus, vel alio excitatus motiuo non reſpiciens ad votum præcedens contraxit ſponſalia cum Theodorica, eidemque fide data de futuro matrimonio ipſam ſub ſpe eiuſdem matrimonij futuri deflorauit. Hic multæ excitatę fuerunt rationes dubitandi, & primò, an omiſſo voto teneatur eam ducere, an verò omiſſa promiſſione matrimonij futuri teneatur votum ſequi. Secundò ex ſuppoſitione, quod teneatur eam ducere, & ex conſequenti ducat, an poſſit tuta conſcientia petere, & reddere debitum. Tertiò, an, ſi præmoriatur fæmina, quam ex promiſſione duxit, poſſit aliam ducere non obſtante præcedenti voto. Quartò, an idem, quod dicitur de virgine, quam adſtrictus voto caſtitatis, vel Religionis deflorauit, intelligendum etiam ſit de vidua honeſta, quam idem fide data de matrimonio futuro carnalitèr cognouit.

2 Non poteſt licitè eam ducere. Reſpondeo primò, non teneri, quinimmò, nec poſſe eam licitè ducere, *Nauarrus lib. 4. conſil. in 1. edit. tit. de ſponſalib. conſ. 21., & in 2. edit. tit. Qui Cleric. vel vouent. conſ. 1., Manuel. 1. tom. ſummæ 2. edit. cap. 208. nu. 11., Viualdus in Candelab. 3. part. c. 14. nu. 64., & 65.*, hancque fatetur valdè probabilem *Sanchez lib. 1. de ſponſal. diſp. 45. n. 2. in fine*, quamuis ipſe *ibid. n. 3., & ſeqq.* contrariam opinionem ſuſtineat ijs ductus rationibus, quod votum non obliget re notabilitèr mutata, quod vinculum iuſtitiæ, quod eo caſu ligat, fortius ſit vinculo charitatis, eam ducendo non tollat vinculum voti, ſed ad tempus tantum ſuſpendat, & quod

Rationes aduerſæ Sanchez. ſicuti obſtrictus voto caſtitatis, vel Religionis tenetur votum ipſum ſuſpendere ad ſubueniendum egeſtati parentum, ità teneatur etiam ſuſpendere, & ad tempus differre ad ſatisfaciendum debito iuſtitiæ, ad quod tenetur erga defloratam.

Probatur iam reſponſio, quia ſtante illo voto præcedenti caſtitatis, vel Religionis illa promiſſio de futuro matrimonio eſt omninò de re illicita, vtpotè aduerſanti eidem voto, ergo ſecundum ſe non obligat, quia ex ſuperiùs allegatis omnis promiſſio de re turpi, & illicita non eſt obligatoria per ea, quæ docuimus *ſub hoc eod. tit. Contractus XIV. de ſponſal. prænot. 2. aſſert. 1. verſ. ſic primo non poſſunt*; Neque obeſſe poteſt, ſi aſſeratur, teneri non ratione promiſſionis ſimplicitèr, vt aſſerit *Sanchez dict. lib. 1. de ſponſal. diſp. 45. nu. 6. verſ. ad ſecundum dico*, ſed ratione promiſſionis ſimul, & deflorationis, in qua ex deceptione illatum eſt graue damnum fæminæ promiſſariæ, ratione cuius, quantumuis non tollatur abſolutè obligatio voti, ponitur tamen iuſta cauſa, ob quam ipſius executio poſſit deferri; Non, inquam, obeſſe poteſt, quia, cum illa promiſſio matrimonij futuri fuerit omninò inualida, vt non renuit idem Sanchez, ex vi ipſius nullum robur ſortiri poteſt futurū matrimonium, quinimmò perindè eſt, ac, ſi non fuerit poſita, & per conſequens, ſicuti, ſi nulla eſſet poſita promiſſio, & fæmina fuiſſet violata, non oritur in violatore aliqua obligatio ipſam ducendi, cum damnum eidem illatum poſſit aliundè reparari, ità, quantumuis fuerit promiſſio poſita, quia tamen eſt inualida, non oritur in violatore onus eandem ducendi, cum promiſſio non poſita, & promiſſio poſita, ſed inualida quoad effectum ſibi æquiualeant. Dicere deindè, quod talis defloratio cum promiſſione, quantumuis non ſic ſufficiens ad tollendam priorem obligationem voti, ſit tamen ſufficiens ad ſuſpendendam, ſeu diferendam ipſius executionem, non ſubſiſtit, quoad votum caſtitatis, quandoquidem per matrimonium ſubſequens omninò læditur, cum matrimonium ſit omninò oppoſitum naturæ eiuſdem; quoad ſtatum Religionis non eſt præcisè ſuſpendere, ſed ponere vinculum omninò inſolubile, quod eſt ſecundum ſe incompatibile cum eadem Religione, & per accidens eſt, quod per mortem alterius coniugis diſſoluatur; iura autem non reſpiciunt id, quod eſt per accidens, ſed ea, quæ exigit vinculum ſecundum ſe.

Promiſſio illa matrimonij futuri fuit de re illicita.

Promiſſio non poſita, & inualida ſibi æquiualent.

Dices ex ſuperiùs dictis, ſi quis promiſit fæminæ fictè matrimonium futurum, eamque ſub ſpe eiuſdem deceperit violando, tenetur ratione damni eidem illati eandem ducere, & nihilominus illa promiſſio fuit inualida, ergo etiam &c. Sed contrà neganda eſt conſequentia. Ratio diſparitatis ea eſt, quia fictè promittens tenebatur ritè, & rectè promittere, & ratione deceptionis tenetur de nouo promittere; promittens autem cum voto præcedenti caſtitatis, & Religionis, nec tenebatur, nec poterat promittere, adeoque &c.

Diſparitas de fictè promittente.

3 Ad rationes, quæ ex aduerso per *Sanchez loc. cit.* afferebantur, nunc respondendum est, & quidem ad primum dico, tunc tantum votum non obligare, quando res est notabilitèr mutata sine culpa vouentis, secus autem, quando mutatio subsecuta est ex culpa, & voluntate peruersa eiusdem, qui propterea debent sibi imputare, quod illa inducta fuerit, secus esset in potestate cuiuscunque vouentis vota substantialia eludere res notabilitèr immutando; nec dicendùm est, quod culpa vnius non debet alteri innocenti obesse, vt eueniret in præsenti hypothesi, secundum quam fæmina violata ex culpa violatoris subesset graui damno dedecoris ex damnis violationis; non, inquam, dicendum est, quia ad summum hoc intelligitur, quandò ex ipsa culpa prouenit impedimentum contrahendi, secus quando iam supponitur inhabilitas præcedens in promittente actum culpabilem, non enim culpa subsequens potest reddere habilem, qui antecedentèr erat inhabilis ad contrahendum, cæteroqui vnusquisque inhabilis posset ex delicto se habilitare; vndè ad summum decipiens inhabilis tenetur ad compensanda damna, vel per dotem, vel per aliquid aliud. Ad secundum dico, quod, quantumuis vinculum iustitiæ fortiùs sit vinculo charitatis ex genere suo, non tamen obligatio ex voto est simplex vinculum charitatis, sed onus quasi iustitiæ, nam, sicuti per simplicem promissionem, seu pactum factum homini quis obligatur vinculo insolubili iustitiæ, ità per votum liberum factum Deo, potest talitèr obligari, vt ratione obiecti, ad quod votum dirigitur, possit etiam fortiùs obligari; Neque repetas, quod in hac hypothesi non est simplex promissio facta fæminæ, sed cum damno eiusdem violatæ, adeoque sit fortiùs vinculum; Contrà enim impugnaberis, quia, si quis habeat vel ex pacto, vel aliquo alio iure sua bona temporalia alteri obligata, & deinde eadem alteri ab ipso obliget, ipsumque sub tali prætextu lædat in bonis suis, non habet hic ius aduersus bona priùs obligata; ergo etiam, cum quis bona sui corporis per votum Deo obligauerit, quantumuis postea eadem fæminæ obliget cum læsione eiusdem non habebit hæc ius aduersus bona corporis priùs Deo promissa, &c. Ad tertium patet ex supradictis, quid dicendum sit; illa etenim suspensio, seu dilatio est gratis omninò excogitata, cum ex genere suo matrimonium non sit vinculum merè suspensiuum, cum sit indissolubile, & per accidens est, quod dissoluatur, quinimmò in ordine ad votum castitatis est omninò repugnans. Ad id tandem, quod subditur, dicendum est in eo casu præcisè suspendi executionem, nam non ponitur aliquod vinculum directè obsistens voto castitatis, & Religionis, vt per se patet; in hypothesi autem, de qua loquimur, directè ponitur vinculum obsistens, adeoque &c. Dici etiam potest, & non incongruè, quod filius teneatur, ad subueniendum Patri indigenti, non ingredi Religionem, quam vouit, non ex motiuo præcisè charitatis, sed ex vinculo naturalis pietatis, quæ præualet debito iustitiæ, nam, sicuti pater ob consulendum sibi, & filijs quoad alimenta necessaria excusatur à solutione debitorum, & eximitur quovsque non deuenerit ad pinguiorem fortunam, quantumuis hæc sint debita ex iustitia, ità filius ad subueniendum patri indigenti, poterit &c.

Est res notabilitèr mutata ex culpa vouentis.

Tenetur ad compensanda damna.

Est onus quasi iustitiæ.

Bona prius obligata nó posšút alteri obligari.

Nec potest etiam obligatio suspendi.

Vinculú naturalis pietatis prævalet iuri iustitiæ.

Ex ijs, quæ hactenus dicta sunt in hac responsione, patet, quid dicendum sit in casu, qui in praxi de præsenti euenit. Cognouit Caius carnalitèr Bertam, & successiuè post multum temporis fide data de matrimonio contrahendo, etiam cognouit eiusdem filiam, ex qua fornicariè progenuit filium. Orta hic fuit controuersia, an ex tali promissione cum defloratione filiæ Bertæ, orta fuerit obligatio in eodem Caio ipsam ducendi, & fortior ratio etiam dubitandi conferebat proles iam suscepta, quandoquidem eadem iure successionis priuabatur, si matrimonium illud non contraheretur, per quod redderetur legitima. Absolutè iuxta superiùs dicta asserendum est, nec teneri, nec posse eam ducere, quandoquidem ex concubitu præcedenti cum matre ortum fuit impedimentum absolutè dirimens, & nedum impediens, & ratione cuius, & inualida fuit promissio, & irritum quidquid indè secutum fuerit, & sicuti in hoc casu non obstat læsio, & defloratio filiæ, quantumuis hæc fuerit contra iustitiam, ita nec obesse posse videtur læsio fæminæ defloratæ in casu, de quo loquimur, cum fuerit antecedentèr positum impedimentum dirimens promissionem.

Exponitur casus, qui valdè confert ad rem præsentē.

Confirmari potest vlteriùs nostra responsio, quia si quis contraxerit per liberum voluntatis consensum cum vna sponsalia, & deindè eadem cum altera contraxerit, ipsamque sub spe futuri matrimonij deflorauerit, tenetur ad primam, non ad secundam *Nauarrus in summa c.22. nu.26. cas.3.*, *Bartholomæus à Ledesma de matrim. dub.13.*, *Henriquez lib. 11. de matrimon. c.13. nu.3.*, *Philiarch. de offic. Sacerd. tom.1. part.2. lib.2.*, hocque idem affirmat *Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsal. disp.49. num. 1.*, *Sotus in 4. dist. 27. quæst. 2. art. 4. dub. 3.*, præcipuè stante Concil. Trident. dispositione *sess. 24. cap.1.* secundum quam sponsalia non transeunt in matrimonium subsecuta copula; quinimmò etiam ante Concil. Trident., si sponsor accesserit ad secundam, non cum

Paritate etiam euincitur

cum affectu coniugali, sed fornicario, *Nauarrus d. c. 22. nu. 26., Petrus de Ledesma secunda part. quæst. 48. art. 2.*, ergo etiam si quis Deo per priùs suam fidem obligauerit per votum castitatis, & Religionis de non contrahendo, & postea cum fæmina sponsalia contraxerit, eamque deflorauerit, tenebitur potiùs fidem Deo seruare, non contrahendo, quam contrahendo fidem seruare fæminæ. Neque in hoc audiendus est *Sanchez d. disp. 45.* afferens non currere paritatem de voto præcedenti, & de sponsalibus prioribus, nam votum solum obligat ex Religionis virtute, promissio autem potissimum cum defloratione ex iustitia, cuius vinculum fortiùs est; Non, inquam, audiendus est, nam in primis non congruè facit comparationem, nam comparare deberet votum ad simplicem promissionem, & sicuti simplex promissio non tollitur per subsequentem cum defloratione, ità nec votum videtur tolli posse per subsequentem promissionem factam fæminæ, etiam cum defloratione. Deindè non ità certum est, præcipuè in hac hypothesi, quod fortiùs sit vinculum iustitiæ, quam Religionis, quandoquidem votum ad Religionem pertinens impedit quamcumque promissionem subsequentem, quæ redditur de genere suo inualida ex inhabilitate promittentis.

Æquiparatio non est æqualis.

Votum Religionis inualidat quãcumque promissionem.

Respondeo secundò, si non obstante voto fæminam, quam deflorauit, per verba de præsenti duxerit, tenet matrimonium, & in ea hypothesi deflorator teneretur reddere, non tamen licitè posset petere. Ità quoad primam partem *Perez de impedim. non dirimentibus, Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 11. n. 4., Gutierez c. 85. num. 1., Coninchus disp. 30. de matrim. dub. 3. num. 24., & 28., Bonacina de matrim. quæst. 3. punct. 14. num. 7.* Quoad secundam est communior apud omnes Theologos, & Canonistas. Prima pars expressè deducitur *ex c. consuluit c. si quis votum 27. quæst. 1. & c. vnico de voto in 6.*, & ex communi consensu, secundum quem votum simplex castitatis, & Religionis computatur inter impedimenta simplicitèr impedientia, non dirimentia. Ratio secundæ partis etiam ex eo deducitur, (quæ tamen intelligenda est quoad debitum reddendi post consummatum primò matrimonium, nam antecedentèr ad eius consummationem postea subdam,) quod per celebrationem matrimonij de præsenti, & consummationem eiusdem transtulit verum, ac naturale corporis dominium in alterum, quod dominium non transtulit per simplex votum castitatis, cum votum non importet, si fuerit simplex, nisi simplicem promissionem, promissio autem alicuius rei ex genere suo, & per se eam non transfert in dominium illius, cui promittitur; fortiùs autem est vinculum, quod consurgit post traditionem rei, seu post traditum ipsius dominium in alterum, quam sit illud, per quod res illa simplicitèr promittitur, cum per promissionem dominium non transferatur; hoc argumento vtitur *D. Thomas in 4. dist. 38. q. 1. art. 3. quodl. 2.*, & cum eo communitèr DD. ad euincendam rationem, propter quam per votum solemne dirimatur matrimonium, non autem per simplex, ergo facta tali traditione per matrimonium celebratum per verba de præsenti, & per consummationem eiusdem liberum erit illi, in quem translatum est dominium, liberè vti corpore tradentis, & exigere ab illo redditionem, qui propterea tenebitur reddere, cæteroqui inutile penitus foret ius acquirentis dominium, si alter non teneretur reddere.

4 Matrimonium tenet, & vouens tenetur reddere, nõ petere

Ratio, ob quam tenetur reddere.

Hic solum remanet dubitandum, an primò consummando etiam ad instantiam, & petitionem alterius coniugis præcipuè ante bimestre à iure concessum ad deliberandum, an velit ingredi Religionem stante illo voto castitatis, quod præsuponitur antecedentèr elicuisse, peccauerit, cum liber esset pro illo tempore ad non reddendum. Circa quod dubium assero in primis, quod, si antecedentèr vouerit Religionem, vtique prima vice consummando, peccet grauiter, siue ipse petierit, siue ab altero requisitus reddiderit *Angelus verbo matrimonium 3. impedimento 5. num. 2., Sotus in 4. dist. 38. qu. 2. art. 1. post 2. concl. vers. aliud verò, Vera Crux append. ad art. 15. 1. p. spec., Arragonius 2. 2. qu. 88. art. 3. §. his tamen non obstantibus in corrol. 2., Henriq. lib. 12. de matrim. c. 2. n. 3., & 9.* Ratio ex eo deducitur, quia per talem cõsummationem constituit se in eo statu, vt non possit adimplere promissionem factam Deo, quam vtique adimplere potuisset, si non consummasset. Si verò antecedentèr vouerit simpliciter castitatem, docent aliqui non infimi nominis DD. peccare grauitèr adstrictum eodem voto, etiam si fuerit ab altero coniuge requisitus, prima vice consummando *Alensis 2. p. q. 170. memb 3. §. 1. in solut. ad primum in fin., D. Thomas in 4. dist. 38. q. 1. art. 3. quæstiuncula 2. ad 3., & ibi Scotus q. vnica ad fin. vers. consimilitèr, si de peccato, Caietanus in summa verb. matrimonium c. 1. §. & scito peccatum esse, D. Antoninus 3. p. tit. 1. c. 4. in fin., Azorius lib. 11. instit. mor. c. 21. qu. 2., Turrecremata c. nouimus 17. q. 2. art. 2. nu. 2., & alij innumeri apud Sanchez lib. 9. de debito coniug. disp. 34. n. 2.* Ex aduerso idem *Sanch. loc. cit. nu. 3., & seqq.*, afferit quod non peccet prima vice consummando, atq; pro hac opinione adducit textum *extrauag. Ioannis XXII. antiqua concertationi de voto*, & alios DD. non modicos. Ratio præcipua eiusdem Sanchez in eo consistit, quod vouens castitatem, qui postea contraxit matri-

5 Qui prius vouit Religionẽ, si cõsumet matrimonium intra bimestre peccat.

Si votum solũ castitatis præcesserit prima sententia asserit peccasse.

mo-

monium per verba de præsenti non potest non consummare, nisi per transitum ad Religionem, si exigatur ab altero coniuge consummare, & alter per spontaneum consensum non recedat à petitione, & annuat liberè continentiæ, sed non tenetur ad seruandum debitum voti se subijcere statui Religionis, qui grauissimus est, cum importet perpetuam seruitutem, & amissionem libertatis, cæterorumque bonorum fortunæ, quod exemplificat in eo, qui debet pecuniam, qui, si non possit soluere absque vitæ, & famæ detrimento, excusatur ab onere solutionis. Quamuis rationes Sanchez non sint contemnendæ, assentior tamen priori opinioni, ad quam me mouet maximè auctoritas D. Thomæ, & præcitatorum DD., quæ maximi roboris apud me est, addita præcipuè ratione eiusdem S. Doctoris, quia scilicet vouenti post contractum matrimonium remanet facultas adimplendi continentiæ votum, quæ certè præcluditur per consummationem eiusdem; vndè, sicuti per eundem *Sanchez d.lib.9. disp.33. n.* 14. peccat læthalitèr obstrictus voto Religionis prima vice consummando matrimonium contractum, quia præcluditur via ad implementum eiusdem Religionis, ità non video, cur non peccet læthalitèr obstrictus voto simplici castitatis prima vice consummando, quia per hoc etiam præcluditur via ad implementum eiusdem voti. Accedit, quod vouens castitatem virtute, & quasi consequentèr vouet ea omnia media, quæ sunt necessaria ad illam consequendam, cum obligans se formalitèr ad aliquid, quod sine alio fieri, vel haberi nequit, obliget se virtute ad illud, ergo cum vouerit castitatem, & contracto matrimonio per verba de præsenti adsit facultas, & non aliundè, quam per ingressum in Religionem illud votum adimplendi, tenebitur Religionem ingredi, vtpotè implicitè intentam in eodem voto castitatis, quod præcipuè verificatur, quando ipse vouens ex sua culpa per celebrationem matrimonij obicem posuit, ne alio faciliori modo, quam per ingressum in Religionem, posset adimplere; Neque obesse potest obiectum Sanchez asserentis non teneri vouentem adimplere votum per media simplicitèr possibilia, sed tantum per media, quæ sint moralitèr talia; quale non est medium Religionis, quod inducit perpetuam seruitutem, abdicationem omnium bonorum sæculi, & inuoluit iugum onerosissimum; Non, inquam, obesse potest, quia hæc ad summum verificantur, quando moralis possibilitas adimplendi non prouenit ex culpa eiusdem vouentis, secus quando ex ipsius culpa positus est obex, ne modo morali possit adimplere, & per alia media faciliora, & consona communi modo operandi; ex eo etenim, quod operam dederit rei illicitæ, constituitur in dolo aduersus promissionem factam Deo, & per consequens omni alio modo licito, & possibili tenetur eandem promissionem adimplere, & non adimplendo grauitèr peccat, sicque spontè se constituit in illo onere subeundi illam seruitutem, quæ tamen non est iugum, nisi suaue, & onus leue. Accedit, quod obligatus ex iniusta acceptione tenetur cum maiori iactura persoluere, sicque, cum in data hypothesi vouens contraxerit iniustè, & culpabilitèr matrimonium, tenetur per media difficiliora, & cum maiori libertatis iactura debitum illud adimplere.

Secunda sententia tenet absolutè nō peccare.

6 Præfertur sententia asserens peccare.

Præcluditur via ad seruandam cōtinentiam Deo promissā.

Vouens implicitè se obligat ad omnia media necessaria ad illius voti implementū

Spontè se constituit in illo onere subeundi illam seruitutem.

Ratio tandem, cur non possit petere, quantumuis prima vice consummauerit, ex eo deducitur, quia præscindendo à iure, quod alter acquisiuit, tum ex matrimonij contractu, tum ex eiusdem consummatione, vouens tenetur, quantum in se est, votum adimplere, quia, vt inquit *D. Thomas in 4.d.dist.38.art.2.ad primum vers.vno modo.* dupliciter quis potest fieri impotens ad adimplendum, primò simplicitèr, secundò secundum quid; primo modo absolutè absoluitur ab onere voti; secundo modo absoluitur secundum id, quod non potest, non autem secundum id, quod potest, nec votum, prout infrà videbimus, absoluitur sed tantum suspenditur in ijs, quæ stante matrimonio saluari nō possunt, ergo, quantum in se est, cum possit adimplere non petendo, non poterit licitè, & iustè petere.

Votū non absoluitur, sed suspenditur.

Respondeo tertiò, si præmoriatur Calidonia, quam Caius duxit non obstante voto, siue Religionis, siue castitatis ad eundem Caium, non poterit hic aliam vxorem ducere, sed tenebitur Religionem ingredi, si votum fuerit Religionis, vel seruare castitatem, si votum præcedens fuerit castitatis *Sotus in 4.dist.38 qu.2.art.1.in fin.corporis, Antonius Cucus instit.maior.tit.12.n.18., Manuel 1.tom.Summæ 2.edit.c.241.num.3., Graffius 1.part.decis.lib.2.c.14.n.21.* Ratio ex eo deducitur, quia votum illud non intelligitur sublatum simplicitèr, sed ad summum suspensum ratione impedimenti adiecti per superiùs probata, ergo cessante impedimento per mortem coniugis, quod erat simplicitèr ratione matrimonij initi, non erit, cur simplicitèr vouens non teneatur ad adimplementum eiusdem voti, atque ita sentit *D. Thomas in 4.dist.38.q.1.art.2.quæstiuncula 2.ad secundum. Ibi quantum ad ea, in quibus non est factus impotens votum continentiæ seruare, adhuc post contractum matrimonium obligatur ad seruandum, propter quod mortua vxore tenetur totalitèr continere*, deindè dependentèr, seu conformitèr adhoc subdit id, quod maximè facere potest ad confirmationem vltimæ partis præcedentis responsionis. *Et*

Nō potest præmortua vxore ad alias nuptias transire.

quia

quia ex matrimonij vinculo non obligatur ad debitum petendum, ideò non potest petere debitum sine peccato, quamuis possit sine peccato reddere debitum exigenti, postquam obligatus est ad hoc, per carnalem copulam.

8 Respondeo quartò, ea, quæ dicta sunt de violatore fœminæ virginis post votum castitatis, & Religionis contracto cum eadem matrimonio intelligenda sunt proportionalitèr de eo, qui fornicatus est cum vidua honesta elicito prius voto castitatis, seu Religionis. Ratio in fortioribus terminis deducitur ex his, quæ superiùs dicta sunt comparatiuè ad virginem defloratam; si etenim non tenetur hanc ducere, quamuis maius damnum eidem illatum fit, multo minus tenebitur ducere viduam honestam, cui minus damnum illatum est.

Intellige etiam de vidua honesta violata.

§. V.

An insani, & mentecapti possint contrahere sponsalia.

SVMMARIVM.

Status controuersiæ. 1.
Insani, & mente capti propriè sumpti non possunt validè contrahere sponsalia. 2.
Excipe, si non perpetua insania, & furore laborent, & contrahant pro tempore sanæ mentis. 3.
Excipe item, si insania, & furor non fuerit talis, vt absorbeat deliberationem sufficientem ad peccatum. 4.
Intellige, quamuis alter contrahens fuerit conscius amentiæ, & furoris. 5.
Soluuntur rationes contrariæ. 6.

1 Disquisitio V. Laborabat insania, sanèque mentis compos non erat Seius, quo tempore contraxit sponsalia cum Meuia, eidemq; de futuro promisit matrimonium. Dubitatum hic fuit, an talia sponsalia tenerent, & obligaretur ex illa promissione Seius ad illam ducendam.

Facti series.

Ratio dubitandi orta est potissimum, ex *cap. neque furiosus 32. q. 7.*, vbi sic legitur; *Neque furiosus, neque furiosa, matrimonium contrahere possunt, sed si contractum fuerit, non reputaretur*, ad quem textum loquitur conformitèr *Glosa in c. cum dilectus verb. furore de spons.*, ex quibus deducitur, quod, si furiosus validè potest contrahere, possit etiam insanus, & mente captus, cum, vel in vtrisq; possit esse sufficiens deliberatio, vel si non est in insano, nec in altero esse potest. Ad hoc etiam facere possunt ea, quæ superius dicta sunt de contrahente ex ardore iracundiæ, quæ secundū se videtur mentem excæcare, & præcipuè hoc asserit Glosa verificari, si alter contrahens esset furoris, seu insaniæ conscius. Nihilominus

Rationes dubitãdi

Respondeo insanos, & mentecaptos propriè sumptos non posse licitè, nec validè contrahere sponsalia, *Couaruuias 4. decret. 2. part. c. 2. num. 8., Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 4. n. 3., Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 8. n. 15.*, quod intellige, quamuis alter contrahens fuerit conscius insaniæ, & furoris. Expressè colligitur *ex cap. dilectus de sponsal.*, & arguitur *ex clem. si furiosus de homicidio, & ex l. furiosum, C. qui testam. fac. poss.*, vbi requiritur liber consensus. Ratio autem ex ijs deducitur, quæ suprà dicebamus, quia scilicet ad validè contrahenda sponsalia requiritur plena deliberatio, quæ non præsumitur esse in furioso, & insano formalitèr sumptis. Confirmatur, quia in insanis, & mentecaptis non supponitur tanta libertas, quanta sufficiat ad peccatum læthale committendum, ergo neque ad validè contrahenda sponsalia, ad quæ ex superius dictis tanta requiritur animi deliberatio, quanta sufficiat ad peccatum læthale committendum, propter quam rationem exclusimus à facultate validè contrahendi pupillos ante completum septennium, nisi malitia supleat ætatem.

2 Insani, & mente capti non possunt cõtrahere

In mente captis nõ præsumitur sufficiens libertas.

3 Limita tamen primò in furioso, & mentecapto, qui non perpetuo furore, & insania laborant, sed gaudent lucidis interuallis, si pro eo tempore contrahant, quo gaudeant huiusmodi interuallis *D. Thomas in 4. dist. 34. qu. unica art. 4., & ibi D. Bonauentura art. 4 q. 1., Glosa c. neque furiosus 32. qu. 7. in princip., Ioannes Andraas c. dilectus num. 5. de sponsal.* Ratio ex eo deducitur, quod pro illo tempore nihil est, quod possit deficere ad validitatem sponsalium, cum enim contrahens pro illo tempore supponatur plenæ rationis particeps, non est, cur carere debeat plena deliberatione. Monet tamen hic *D. Thomas in 4. dicta dist. 34. qu. vnica art. 4.*, sic contrahentem pro tempore illius lucidi interualli non esse tutum in conscientia non quidem propter defectum plenæ deliberationis, sed propter inidoneitatem ad educandam prolem; sed aduersus hanc D. Thomæ, aliorumque animaduersionem graue militare videtur argumentum ex suprà dictis deductum, quod scilicet sponsalia, vtpotè contenta intrà limites simplicis promissionis de re illicita sint nullius penitùs roboris, & inualida, adeoque, cum supponatur sic contrahens obnoxius culpæ, in tali contractu videatur inualidè contrahere. Sed facilè obiecto possumus occurrere, si asseramus ea, quę superiùs dicta sunt, procedere solū, quando illud esse illicitum afficit ipsum esse contractus per se, non quando afficit subsequentia ad illum per accidens, cum in tali contractu illa possint non intendi. Deindè tali periculo potest occurri, si per coniunctas personas cõsulatur prolis educationi, *Sotus in 4. qu. vnica art. 4. concl. 1.*

Nisi gaudeant lucidis interuallis.

Notabilis consideratio.

Hic

Hic oritur ratio dubitandi, quid sentiendum sit, quando vrget dubium, an pro tempore, quo sponsalia contraxit, fuerit sanæ mentis, & gauderet lucido interuallo, an verò mentis insanæ, & formalitèr furiosus. Iuxtà multiplicem sensum dirimi potest quæstio; vel etenim ille, de cuius sana, vel insana mente dubitatur, antecedentèr non laborauit insania vel furore, vel antecedenter fuit insanus, & expressè furiosus, & mentecaptus; rursus, quantumuis constet de dementia, vel furore antecedenti, vel constat gaudere, seù gauisum fuisse lucidis interuallis, vel non constat; Iuxta primum membrum distinctionis regularitèr præsumitur pro sana mente, & pro validitate contractus; Expressè colligitur *ex l.2.C.qui testam. fac. poss., & l. nec codicillos, C. de codicill.* Ratio in eo fundatur, quod, cum natura regularitèr faciat omnes rationis compotes, præsumendum semper est pro eadem ratione, nisi in contrarium probetur, cum qualitas, quæ naturalitèr inest, semper sit. Iuxtà secundum sensum dicendum est, quod, si constet fuisse dementia affectum, & alibi non constet consueuisse habere dilucida interualla, præsumi debeat pro amentia, & furore, & proindè sponsalia fuisse inualida *Coaruuias 4. decret. 1. part. c.2.num.6., Menochius de præsumpt.lib.6.præsumpt.45. num.62.* Ratio ex eo desumitur, quod, vbi constat de qualitate, & de eiusdem cessione non constat, præsumendum est pro eadem. Iuxta tertium sensum; si constet gaudere quandoque, vel gauisum fuisse lucidis interuallis, tunc coniecturis arguendum est, vel ab antecedentibus, vel à consequentibus *Coaruuias loco cit. n.6., & Menochius de præsumpt.45. n. 69.*, vbi verò ex eisdem coniectari nequit, præsumendum est potiùs pro dementia, quia morbus furoris, & insaniæ suaptè natura est insanabilis, & durare præsumitur; dilucida autem interualla sunt per accidens, quæ propterea non præsumuntur *l. si verò §. qui pro rei qualitate, ff. qui satisd. cogant.* Iuxta vltimum sensum iam patet ex supradictis, quid sit dicendum, vbi etenim non constat de illis lucidis interuallis, præsumendum est pro amentia, & furore.

Enumerantur coniecturæ, & secundum eas deciditur.

Morbus furoris natura sua insanabilis.

4 Excipe, nisi furor, & amētia fuerit modica.

Limita secundò in furioso, & amente, qui tali, & tanta amentia, & furore non premitur, vt rationis vsu destituatur talitèr, vt non habeat sufficientem deliberationem ad peccandum læthalitèr, sicuti enim tali gaudet ratione, vt possit peccare læthalitèr, ità gaudere præsumendus est, vt possit valide sponsalia contrahere; non enim maior deliberatio requiritur ad contrahenda sponsalia, quam requiratur ad committendum peccatum læthale per superiùs allegata, & probata. Dixi, *quantumuis alter contrahens fuerit conscius insaniæ, & furoris*; non enim inualiditas contractus consurgit præcisè ex iniuria, quæ præsumatur fieri alteri contrahenti; in quo certè casu motiuum inualiditatis cessaret, cum scienti, & consentienti ex vulgatis iuribus non fiat iniuria, sed ex defectu consensus, & deliberationis requisitæ ex parte furiosi, & amentis, respectu cuius, si claudicat contractus, claudicat absolutè secundum omnes, cum hic contractus consistere debeat in consensu vltrò, citròque obligatorio *Sanchez de matrim. lib.1. de sponsal. disp. 8. n.15.*

5 Nō tenet, quamuis alter contrahens fuerit cōscius insaniæ.

Ad rationem dubitandi, quę ex contrario deferebatur, desumptam ex textu in *cap. neque furiosus 32. qu. 7.* dicendum est, eam non officere nostrę assertioni, quandoquidem illa procedit, quando contractus initus est, & præsumitur ante furorem, & solum concludit, quod non sint separandi ex superueniente furore post contractum, *Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsal.disp. 18. num.15.* Ad id, quod subdebatur, ex prædictis dicendum est, ea procedere, quia iracundiæ ardor talis, & tantus non præsumebatur, vt supponeretur absorbere lumen rationis, & vsum.

6 Satisfit rationibus oppositis.

§. VI.

An ebrius, qui ante ebrietatem decreuerat contrahere sponsalia, valide contrahat tempore ebrietatis.

SVMMARIVM.

Refertur status controuersiæ. 1.
Rationes dubitandi. 2.
Sponsalia sic contracta non subsistunt. 3.
Soluuntur rationes oppositæ. 4.

Disquisitio VI. Propositum in mente conceperat Theodoricus contrahendi sponsalia cum Berta, eoque non reducto ad formalem promissionem, & per consequens non habita repromissione ex parte Bertæ, idem Theodoricus inebriatus est. Durante ebrietate propositum reduxit ad promissionem formalem, & obtinuit repromissionem. Orta fuit hic controuersia, an sponsalia sic celebrata subsisterent, & quidem supponitur, quod ebrietas talis, & tanta fuerit, vt subuerteret omninò rationis vsum, & tolleret pro eo tempore deliberationem sufficientem ad peccandum læthalitèr, & per consequens ad contrahendum, nam, si supponatur, quod talis non fuerit, vtique contractus subsisteret.

1 Exponitur casus.

2 Ratio dubitandi ex eo potissimum consurgit, quod, si quis in mente conceperit votum, seu propositum Baptismatis, qui deindè

deindè eidem ebrio fuerit collatus, vtique tenet, nemine diſceptante, ergo etiam &c. Accedit, quod exiſtens in ebrietate capax eſt peccati læthalis, ſi illud præuiderit, ſeu præmeditatus fuerit ante ebrietatem, ergo etiam erit capax contrahendi ſponſalia, ſi antecedentèr ad illa illorum habuerit firmum propoſitum. Nihilominus

Adducuntur rationes pro validitate.

Reſpondeo, ſponſalia ſic celebrata abſolutè non ſubſiſtere, *Ledeſma ſecunda parte 4. qu.60.art.3., Vera Crux prima part. ſpeculi art. 4. concl. 5., Sanchez de matrim. lib. 1. de ſponſal. diſp. 8. n. 20. verſ. dicendum tamen eſt*. Ratio ex eo deducitur, quia propoſitum illud præcedens ex ſuprà dictis ſecundum ſe non eſt ſufficiens ad conſtituenda validè ſponſalia, cum propoſitum ex genere ſuo minùs quid dicat, ac dicat ſimplex promiſſio, ex alia parte promiſſio, quæ accedit in ebrietate, non eſt cum ſufficienti deliberatione ad eadem, ergo per tale propoſitum, & promiſſionem non conſtituuntur validè ſponſalia; Neque dicas, quod, quamuis in ebrietate non præſumatur habere poſſe plenam deliberationem, hæc tamen haberi poſſit à præcedenti propoſito de illis ſponſalibus ineundis, quæ coniungitur cum promiſſione externè facta in ebrietate, quæ non poteſt eſſe, niſi ſufficiens, cum habeat ſenſibilitatem in actu elicito inſpecta ebrietate, & deliberationem in propoſito antecedentèr internè elicito, ea proportionali ratione, qua ſuprà dicebamus de eo, qui actu externo ficté promiſerat, qui ſi poſtea verè & internè conſentiat, conſtituit valida ſponſalia; contrà enim impugnaberis, quia illud propoſitum non continet actum deliberationis in actu exercito, cum dicat ſolum id, quod habens tale propoſitum ſtatuit in mente ſua efficere, non quod actu efficit, & proindè, cum non habeat in ſe ipſo deliberationem formalem in actu exercito, non poteſt eandem communicare actui ſubſequenti elicito in ebrietate. Ad id, quod ſubditur, de fictè promittente, patet ex ſe diſparitas, nam illa ficta promiſſio non habet ex ſe communicare actui interno ſubſequenti, niſi ſenſibilitatem, quam, cum verè habeat, vtique eandem poteſt conferre, quæ poſtea, cum coniungatur cum vero, & proprio conſenſu interno includente in ſe plenam deliberationem, conſtituit vnum, & verum conflatum requiſitum, & ſufficiens ad validitatem contractus, illud autem propoſitum non habet in actu illam deliberationem, adeoque eandem non poteſt conferre actui elicito in ebrietate, in quo etiam non poteſt eſſe illa deliberatio, cum ebrietas animum excæcet, ſicque, cum deficiant ſubſtantialia, actus non poteſt in ſuo eſſe ſubſiſtere.

3 Spōſalia ſic celebrata nō ſubſiſtūt.

Promiſſio non eſt cum ſufficienti deliberatione.

Propoſitum præcedens nō habet deliberationem.

Diſpar ratio de fictè promittente.

Ad ea, quæ afferuntur in ratione dubitandi, nunc reſpondendum eſt, & quidem ad illud, quod dicitur de Baptiſmo, patet ſecundum ſe diſparitas, tum quia in ſuſcipiente requiritur ſolummodò intentio habitualis per non reſiſtentiam poſitiuam, in conſtituente ſponſalia requiritur actus poſitiuus cum plena deliberatione; tum quia in matrimonio, & ſponſalibus ipſi contrahentes ſunt miniſtri, reſpectu quorum propterea requiritur actus humanus, in Baptiſmate verò ſuſcipiens non eſt miniſter, ſed talis eſt Sacerdos ex officio, qui confert, vel alter ex delegatione, reſpectu cuius ſolummodò requiritur actus humanus, ſicuti in alijs omnibus Sacramentis, vndè ſi miniſter v.gr. in Sacramento pænitentiæ, dum eſt rationis compos, audit alterius peccata, & deindè ſuperueniente, vel dementia, vel ebrietate abſolueret, inualida eſſet abſolutio, quod idem dicit, *Sanchez lib. 1. de ſponſalibus diſp. 8. num. 20. verſ. dicendum eſt*, de miniſtro Baptiſmatis. Ad illud, quod ſubditur de committente homicidium præuiſum ante ebrietatem, durante ebrietate, dicendum eſt etiam, eſſe diſparem rationem, quia ad ſponſalia, ſeu matrimonium, cum ſint quoddam bonum excellens, tum ratione obiecti, tum ratione modi, quo contrahuntur, requiritur plena cauſa, iuxtà illud, *Bonum ex integra cauſa*; ad homicidium autem, cum ſit ex genere ſuo malum, quæcunq; cauſa inducit malitiam, iuxtà illud, *malum ex ſingulis defectibus*, adeoq; quoad ſponſalia requiritur voluntarietas abſoluta in ſe, in homicidio ſufficit voluntarietas præuiſa in cauſa. Deindè homicidij vitatio cadit ſub præcepto, & vtiq; negatiuo, quod prohibet non ſolum idem homicidium in ſe ipſo, *Non occides*, ſed etiam ea, quæ præuideri poſſunt ad ipſum conducere; contractus autem ſponſalium procedit ex libertate, nec ex aliquo præcepto tenetur quis ea vitare, nec ea, quæ poſſunt ad ipſa conducere.

4 In Baptiſmo ſufficit intentio habitualis, per nō reſiſtentiam poſitiuam.

Contrahentes ſunt miniſtri in ſponſalibus.

Nō currit paritas de homicidio commiſſo in ebrietate.

§. VII.

An ad ſponſalia validè contrahenda ſufficiat voluntas virtualis.

SVMMARIVM.

Refertur ſtatus controuerſiæ. 1.

Ad validè contrahenda ſponſalia ſufficit voluntas virtualis, qua eadem attingantur in ſe ipſis, non qua attingantur in ſua cauſa, ſi hæc fuerit indirecta. 2.

Secus ſi ſint volita in cauſa directa. 3.

1 DIſquiſitio VII. Statuerat in corde ſuo Caius ducere Calidoniam in vxorem, idque animo deliberato, & conſtanti, cumque deliberare cœperit, exequi ea, quæ

Facti ſeries in ſuis terminis.

T

quę ad contrahenda sponsalia cum eadem requirebantur, vel animi perturbatione, vel attentione ad alia, ad quæ animus diuagabatur, raptus est, adeovt pro tempore, pro quo actum externum promissionis ponit, non reflectat ad animum deliberatum, quem antea conceperat, & per consequens non habebat tunc voluntatem in actu, sed tantum in virtute actus præcedentis. Hic excitata fuit controuersia, an illa voluntas virtualis fuerit sufficiens ad validitatem contractus. Pro solutione

Voluntas virtualis duplex, & quomodo.

Aduertendum est, voluntatem virtualem posse quasi dupliciter sumi; primò scilicet, quatenus illud, quod per talem voluntatem dicitur virtualiter intendi, non intenditur in se ipso immediatè, sed in sua causa, cum qua coniungitur, vt cum quis vult aliquid, quod cum altero est annexum, tunc etenim quasi virtute velle debet & illud, cum quo est connexum. Secundò, quatenus illud, quod dicitur virtualitèr intendi, est per actum expressum prius volitum in se ipso, sed deficiente postea realitèr secundum esse physicum eodem actu, non est amplius per actum physicè perseuerantem volitum, sed tantum virtute, quatenus scilicet ille actus in sua virtute perseuerat. Hinc

2 Sufficit voluntas virtualis in se ipsa, non in causa indirecta.

Respondeo, ad validè sponsalia contrahenda sufficit voluntas virtualis, qua eadem attingantur in se ipsis, non qua attinguntur in sua causa, si hæc fuerit indirecta; Hac distinctione conciliare existimo opiniones, quæ cæteroqui videntur extremè oppositæ *Angles Floribus 2. part. qu. 1. de voto art. 1. diffic. 3. concl. 4.* negantis sufficere ad sponsalia, & matrimonium voluntatem virtualem arg. desumpto à paritate voti emissi in ebrietate, nam, si quis sciret, dum ebrius est, se crebò emittere vota, vtique haberet voluntatem virtualem emittendi vota, si inebriaretur, & tamen inebriatus emittens vota inualidè emittit, quod deindè applicat etiam ad sponsalia; *& Sanchez d. lib. 1. de sponsal. disp. 8. n. 21., Nauarri in summa c. 12. nu. 26., & Arragonij 2. 2. qu.* 88. *art.* 1. asserentium talem voluntatem virtualem sufficere.

Voluntas virtualis in se ipsa est sufficiens in alijs contractibus

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia talis voluntas virtualis est sufficiens in alijs omnibus Sacramentis ad eadem validè efficienda, & item in professione Religiosa ad eiusdem validitatem; quis etenim denegaret validè conficere Sacramentum Baptismatis ille, qui habuit voluntatem actualem baptizandi, & posteà in ipso exercitio collationis baptismatis ad alia animo deuagaretur? Quis inficiaretur Sacerdotem validè consecrare, qui voluntatem habuit actualem consecrandi, & in exercitio consecrationis actum non reiteraret, nec ad præcedentem reflecteret ad alia distractus? Hoc idem dic de eo, qui emissurus est professionem, qui, dummodò habuerit animum præcedentem, quantumuis in actuali professione ad eundem actum mentem non dirigat, nec nouum eliciat, validè profitetur, ergo non erit, cur talis voluntas virtualis, per quam sponsalia fuerunt volita in se ipsis, non sit sufficiens ad validitatem ipsorum. Consequentia tenet, nisi assignatur disparitas.

Ebrietas comparatur dementiæ, & somno actuali.

Dices, hac ratione possent esse valida sponsalia elicita in actuali ebrietate contra superiùs dicta in præcedenti §. quia posset quis habere voluntatē actualem præcedentèr contrahendi huiusmodi sponsalia, & postea inebriatus eadem per actualem externam promissionem contrahere; si etenim mentis diuagatio, & attentio ad alia sine actuali consideratione ad ista non obstat validitati, quando fuit voluntas actualis præcedens, nec videtur obstare mentis occupatio per ebrietatem; Sed contrà, quia in primis actualis ebrietas non compatitur cum virtuali voluntate, sed ad summum cum habituali, per quam haberi nequit validus contractus, sicuti non habentur valida Sacramenta, nam ebrietas comparatur dementiæ, & somno actuali, & sicuti somno sopitus, seu dementia affectus non est aptus ad deferendum suum consensum præcedentem validè, ità nec ebrius in actuali ebrietate. Si autem inquiras, cur diuagatio mentis, & occupatio ad alia in eo, qui sanæ mentis est non repugnet cum voluntate virtuali, repugnet autem occupatio per ebrietatem, assererem hoc prouenire, quia actiones ebrij non sunt actiones humanæ, nec liberæ, eo quia pro illo tempore, nec habeat velle, nec nolle; actiones autem habentis sanam mentem, quantumuis aliundè distractam sunt humanæ, & si vellet tunc dissentiri, quando celebratur contractus, vtique posset, & cum plena libertate, quod non militat, quando ebrius est, & mentis læsæ per ebrietatem. Deindè ea, quæ dicta sunt in præcedenti §. procedunt solummodò, quando sponsalia essent solummodò volita in causa, quatenus scilicet eadem contrahens in ebrietate habuerit antecedentèr solummodo propositum ad eadem, & præuidens in ebrietate se contracturum inebriatus fuerit, & tunc contraxerit, quod non militat, quando eadem sponsalia essent efficaciter volita in se ipsis, in quo tamen etiam casu non certum est, immò nec valdè probabile, quod eadem sponsalia teneant.

Actiones ebrij non sunt actiones humanæ.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quod, cum sponsalia non cadant sub præcepto, sed debeant esse absolutè liberè volita, debent esse per consensum omninò liberum, & determinatū, qui attingat obiectum in se ipso, non quomodocunq; in alio, & sic in hoc verificatur id, quod asserit *Angles Floribus loc. cit.*, paritate à voto desum-

sumpta in eo, qui præuidens se crebrò in ebrietate vota emittere inebriatur, & emittit in eo statu votum, hic etenim volens ebrietatem, vult etiam in causa votum, & nihilominus hoc non tenet; ex quo sequitur, quod idem verificetur etiam in eo, qui præuidit se in ebrietate emissurum promissionem ad sponsalia, & nihilominus inebriatur, tunc etenim eliciendo talem promissionem vult eandem tantum in causa, & proindè, si illud non valet vtpotè tantum volitum in causa, nec valere debet istud, cum etiam sit volitum tantum in causa.

Requiritur consensus omninò determinatus.

Dixi, *si hæc fuerit indirecta*, si etenim supponas, quod sponsalia attingantur in causa, in qua directè contineantur, tunc non renuerem, si alia necessaria interueniant necessaria ad eadem sponsalia, concedere, quod propriè sponsalia constituantur, & hoc per cōsensum saltem interpretatiuum, quia, qui vult aliquid ex natura sua connexum cum alio, vult etiam interpretatiuè illud aliud, cum quo connectitur, & qui vult antecedens, vult etiam consequens, si hoc naturalitèr sit connexum cum illo.

3 Secus, si sint volita in causa directa

§. VIII.

An possit esse in aliquo rationis vsus sufficiens ad sponsalia, licet quoad alia sit in eodem dementia.

SVMMARIVM.

Factum exponitur in suis terminis. 1.
Potest vnus delirare in vna materia, & non in alia. 2.
Soluuntur rationes opposita desumpta ex Diuo Thoma. 3.
Si non deliret in omni genere, & præcipuè in eo, quod respicit sponsalia, eadem sponsalia tenent. 4.

1 Facti series exposita.

DIsquisitio VIII. Laborabat Theodoricus manifesta insania in aliquibus suis operationibus, seu in aliqua speciali materia, licet in alia materia talis non resultaret insania. Hic sic constitutus de facto celebrauit cum Meuia sponsalia accepta ab eadem repromissione. Dubitatum postea fuit, an talia sponsalia subsisterent, an verò fuerint absolutè inualida.

Vbi est læsio in imaginatiua, videtur læsio quoad omnia sensibilia

Ortum habuit hæc dubitatio ex doctrina *D. Thomæ 2. sentent. distinct. 25. q. 1. art. 2. ad 3.*, vbi asserit rationis vsum impediri per accidens in amentibus per læsionem imaginatiuæ facultatis; vbi autem facultas imaginatiua læsa est, intelligitur læsa quoad omnia, quod etiam euinci potest ex potentiarum aliarum læsione; ità enim v.gr. respicit omnia obiecta colorata visus, sicut omnia sensibilia, & imaginabilia facultas imaginatiua; sicuti igitur visus vitiatus quoad vnum obiectum intelligitur laborare quoad omnia, ita imaginatiua læsa quoad vnum obiectum debet intelligi læsa quoad alia omnia. Nihilominus

Respondeo primò; potest contingere aliquem delirare in vna materia, in eaque expertem esse rationis, liberi arbitrij, meriti, & demeriti, & in alia non delirare, capacemque esse vsus rationis, & liberi arbitrij sufficientis ad merendum, vel demerendum, ad contrahendum, vel non contrahendum &c. *Victoria in relect. ad quid teneatur homo veniens ad vsum rationis n. 19. Sanchez de sponsal. lib. 1. disp. 8. num. 23.*, qui asserit etiam ità sentire grauissimos DD. ex societate, & ex Medicis *Auicennas lib. 3. sentent. 1. tract. 3. c. 2. in medio, Galenus lib. 4. de locis male affect. c. 1.*, *Donatus Antonius lib. de medend. humani corporis malis c. 6.* Varijs experientijs probat hanc responsionem *Sanchez loc. cit.* ad quem vos remitto.

2 Potest quis delirare in vno, non in alio genere.

Probatur iam ratione responsio, quia delirium, seu dementia quandoque prouenit ex vehementi aliqua imaginatione, quæ potest esse de obiecto in aliquo genere, & non de alio in alio genere, adeo vt talis dementia, seu delirium ab eadem imaginatione dependeat in fieri, & in conseruati, ergo potest esse delirium in vno genere, seu circa determinatam materiam, non in alio, seu circa aliam materiam. Antecedens patet ex illis omnibus experientijs, quibus quandoque comperimus aliquem insipientia in vno dicere, in alio prudentem differere, & ratiocinari cum dictamine prudentis iudicij.

Vehemēs imaginatio potest esse in vno, non in altero genere.

Ex quibus patet, quid sit respondendum ad rationes decerptas ex doctrina *D. Thomæ loc. cit.*, multiplicitèr etenim potest contingere læsio in imaginatiua facultate, vel ex vapore quodam feruentissimo in cerebri substantiam, eiusque ventriculos effuso, vt explicat *Fermellius de partium morbis c. 2.*, vel ex maxima eiusdem imaginatiuæ facultatis efficacitate excitante humores, & organa corporis lædente, vel ex perturbatione phantasmatum ex vehementi aliqua apprehensione obiecti apprehensi, vel turpis, vel aliquo alio modo. Licet igitur daremus, quod quando est læsio primo, & secundo modo, intelligeretur imaginatiua vitiata quoad omnia, non propterea sequitur, quod sit vitiata quoad omnia, si sumatur tertio modo, cum vnum obiectum ex vehementi apprensione, & propositione possit mouere eandem facultatem vno modo, quo non moueat aliud obiectum; vndè experientia cernimus in infirmis, qui circa aliquod particulare delirant, circa alia prudentèr discurrunt. Ad illud, quod subditur de alijs potentijs extrinsecis, dicendum est, quod quando propriè læsum est organum, possit dici læsum quoad omnia, quando verò error in visione

3 Quomodo possit contingere læsio in imaginatiua.

v.gr. prouenit, vel ex obiecto, vel à medio ex diuerso modo rapræsentationis, possit quoad vnum contingere rapræsentatio rei diuerso modo, ac sit in se, & non quoad aliud.

4 Tenent sponsalia si in eo genere non deliret.

Respondeo secundò, ex suppositione, quod non deliret in omni genere, sed vel in vno, vel in altero, & vtique non in eo, quod respicit sponsalia, certè si eadem ineat, validè init. Consentit *Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsal. d. disp. 8. n. 23.* Probatur quia in ea hypothesi nihil deest, quod officere possit validitati eorundem sponsaliũ, quamuis etenim desit rationis vsus quoad aliqua, non tamen deficit quoad ea, de quibus agitur, ergo &c. Confirmatur primò, quia respectu furiosi v.gr., si gaudeat lucidis interuallis, & contrahat pro eodem tempore, quo eisdem gaudet, validè contrahit; nec obstat, quod regulariter sit furore percitus, ergo etiam respectu amentis, si in vno genere gaudeat vsu rationis, & in illo genere contrahat, quantumuis in alio genere deficiat, validè contrahit. Consequentia probatur, quia in eo genere, in quo gaudet vsu rationis, & contrahit, tantam supponitur habere posse, quinimmò maiorem deliberationem, quantam habere potest furiosus pro tempore, quo gaudet lucidis interuallis, ergo, sicuti hic validè contrahit, non erit, cur ille etiam validè nõ contrahat. Confirmatur secundò, quia si quis deficiat in imaginatiua in vna materia indifferenti, & non deficiat in genere virtutum potest mereri, & demereri, licitè suscipere Sacramenta, & illicitè iuxtà modũ, & dispositionem, qua illa suscipit, ergo supponitur in eo genere capax libertatis, ergo etiam erit capax eiusdẽ in ordine ad contrahendũ, si in illo genere non deficiat.

Deficiens in imaginatiua in vno genere, potest in alio mereri, & demereri.

§. IX.

An surdus, mutus, & cæcus à natura possint contrahere sponsalia.

SVMMARIVM.

Exponitur difficultas in suis terminis. 1.
Si fuerit surdus, & mutus non à natiuitate, sed ex accidenti, adeovt antecedentèr cognoscere potuerit naturam actus validè potest contrahere sponsalia. 2.
Verificantur, siue fuerit mutus, vel surdus disiunctiuè, siue surdus, & mutus copulatiuè. 3.
Etiam si fuerit mutus, & surdus à natiuitate, dummodò possit edoceri de vi contractus. 4.
Si fuerit mutus, surdus, & cæcus simul à natiuitate probabilius est, non posse validè contrahere sponsalia, & matrimonium. 5.

1 Difficultas exposita.

Disquisitio IX. Carebat Antonius vsu loquelæ, & auditus, adeovt absolutè esset mutus, & surdus, & fortè etiam sensu visus, adeovt esset cæcus. Dubitatum fuit de ipso, an validè posset contrahere sponsalia, & matrimonium.

Varij sensus secundum quos potest sumi titulus.

Secundum varias acceptiones examinari potest, & dirimi dubium propositum, vel enim procedere potest de muto, surdo, & cæco disiunctiuè, quatenus vel sit mutus, vel surdus, vel cæcus, vel copulatiuè, quatenus sit mutus, surdus, cæcus simul, vel de muto, surdo, cæco à natiuitate, vel de eisdem ex accidenti, quatenus antecedentèr gauisus fuerit perfecto vsu huiusmodi sensuum, & per consequens etiam perfecto vsu rationis, quo cognoscere potuerit naturam, & vim huiusmodi contractuum, sed postea ex aliquo morbo, vel fortuito accidente priuatus fuerit huiusmodi sensibus quoad exercitium ipsorum. Rursus, vel procedere potest de affecto his tribus defectibus indiuisè, vel de affecto carentia solummodò loquelæ, & auditus, non tamen defectu visus.

2 Mutus, & surdus ex accidenti potest contrahere.

Respondeo iam primò, si fuerit mutus, & surdus non à natiuitate, sed ex accidenti, adeovt antecedentèr cognoscere potuerit naturam, & vim contractus, vtique potest contrahere sponsalia, & matrimonium *Mascardus tom. 2. verb. mutus concl. 1083. nu. 7., Franciscus Molinus lib. 1. de ritu nupt. compar. 31. nu. 5., Sanchez lib. 1. de sponsalibus disp. 8. nu. 12., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 3. n. 50., & 51.* Ratio ex eo deduci potest, quia per amissionem loquelæ, & sensus auditus non necessariò sequitur amissio vsus rationis, ergo, si antecedentèr cognouerit naturam, & vim contractus matrimonialis, & sponsalium, poterit circa eundem elicere liberum consensum, eumque nutibus, & signis manifestare, ergo non erit, cur non sit validus ille contractus. Confirmari potest ex textu *in cap. cum adhuc de sponsal.*, vbi cum esset sermo de muto, & surdo dicitur, *videtur, quod, si talis velit contrahere, non debet sibi denegari.*

3 Siue fuerit talis disiunctiuè, siue copulatiuè.

Respondeo secundò, ea, quæ dicta sunt in præcedenti responsione æquè verificari, siue fuerit mutus, vel surdus disiunctiuè, siue mutus, & surdus copulatiuè *Hostiensis d. c. cum apud super vers. surdus, & ibi Ioannes Andræas n. 15., Cardinalis num. 1., Præpositus nu. 5. de sponsal., Coarruuias 4. decret. part. 2. cap. 2. in fin., Tabiena verb. matrim. 2. qu. 6. n. 7., Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 8. num. 12.* Ratio ex eo deducitur, quia non obstante illa combinatione defectuum potest ille gaudere perfecto vsu rationis, & liberam voluntatis deliberationem elicere, eamque signis externis manifestare; intellectus etenim, & voluntas proposito semel sibi obiecto non dependent amplius à sensibus in suis operationibus, &, sicuti vno sensu deficiente adhuc liberè potentiæ internæ spirituales operantur, ità non est

cur

cur altero etiam deficiente, si sibi sit propositum obiectum, non possint liberè operari, suasque operationes, vel per nutus, vel per signa quomodocunque exhibere; Neque obesse potest textus *in dict. c. cum apud de sponsal.*, vbi Pontifex habet hæc verba *Consuluisti nos, an mutus, & surdus possint alicui matrimonialitèr copulari*, vbi, cum propositio facta fuerit in plurali, *an mutus, & surdus possint* debet intelligi respectu duorum, quorum alter sit mutus, alter surdus, cæteroqui in eodem textu esset erratum in locutione, si respectu vnius, & eiusdem intelligeretur; Non, inquam, obesse potest, nam licet interrogatio facta fuerit in plurali, resolutio tamen, & responsio facta à Pontifice fuit in singulari, cui potius standum est, nam interrogatio potest intelligi, vt concepta in genere, adeout idem sonet, ac ista, an quicunque, qui sit mutus, & surdus possit contrahere, in qua particula *Quicunque* omnes inuoluuntur, qui laborant huiusmodi defectibus, non in particulari respectu alicuius determinatæ personæ, quæ afficiatur illis defectibus. Deinde modus, quo concepta fuit illa interrogatio, manifestè indicat intelligi debere de qualitatibus illis deficientibus copulatiuè in vno, & eodem subiecto, non disiunctiuè, cæteroqui fuisset potius dicendum, an mutus, vel surdus possint contrahere.

Intellectus proposito sibi obiecto non dependet amplius à sensibus

Propositio intelligitur, vt cócepta in genere.

Respondeo tertiò. Si fuerit mutus, & surdus à natiuitate, adhuc poterit contrahere sponsalia, & matrimonium, si per nutus, & signa, vel alio quocunque modo de natura, & qualitate contractus possit edoceri, & signis, vel nutibus, vel alio quocunque modo consensum proprium possit sensibilitèr manifestare. *Henricus c. tuan. 1., & de sponsal., Parisius cons. 63. vol. 4., Angelus verb. matrimonium 3. impedim. 18. in princip., Coaruuias de sponsal. p. 2. c. 2. in fin., August. Barbosa tom. 2. collect. lib. 4. tit. 1. c. 23. n. 2., Laiman. lib. 5. tract. 10. p. 2. c. 2. n. 5., Basilius Pontius lib. 2. c. 12. n. 16., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 3. n. 53., Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 8. n. 12.* Hæc responsio suppositis illis conditionibus in eadem appositis vix potest habere difficultatis speciem, si enim conscius reddi potest naturæ, & qualitatis contractus, ergò supponitur gaudere vsu rationis, sine quo non potest reddi conscius; vlterius si gaudet vsu rationis, quantumuis careat illis sensibus, ergò poterit liberam deliberationem elicere, tandem si potest nutibus, & signis talem deliberationem sensibilitèr manifestare, ergò habebit omnia, quæ requiruntur ad consensum requisitum ad constituenda sponsalia humano modo.

4 Etiam si fuerit mutus, & surdus à natiuitate.

Difficultas solummodo consistit in eo, an huiusmodi conditiones possint radicari in subiecto, quod sit mutum, & surdum; Circa quam aliqui docent in eodem radicari non posse, quià quantumuis muti; & surdi regularitèr perspicacissimi sint, & benè percipiant ea, quæ ipsi agunt, non tamen percipiunt ea, quæ ab alijs aguntur; qui proindè æquiparantur infantibus, furiosis, & amentibus *Mascardus c. 2. verb. mutus concl. 1083. n. 1., Molinus lib. 1. de ritu nupt. compar. 31. n. 1.*, iuxtà quem sensum asserunt plerique DD., quod cum intellectu nequeant percipere ea, quæ ab alijs aguntur, non possint stipulari, nec alium quemcunque contractum ciuilem inire *Mascardus d. concl. 1083. n. 2., Gomez lib. 2. tit. de restit. minor. n. 29., Molinus d. lib. 1. de rit. nupt. compar. 31. n. 2., & seqq.* per textum *in §. mutum instit. de inutil. stipul., & l. 1. in princip. ff. de verb. oblig., & l. 1. § fin. ff. de act., & oblig.*, nec donare *Glosa in l. qui id, quod 34. §. mutus verb. donare, ff. de donat.*, hæcque DD. plurimi asserunt verificari, quantumuis sola surditas in illo subiecto euincatur, quia surdus à natura est etiam mutus, & è contra teste *Aristotile de histor. animal. lib. 4. c. 9.* Nihilominus hanc repugnantiam ego non agnosco (præcipuè si mutus, & surdus sit perspicacis ingenij) ratione cuius non possit huiusmodi conditiones recipere, & ea, quæ per easdem importantur percipere; experientia etenim comperimus, mutos, & surdos multa explicatu difficilima manifestare, aliaque eisdem per alios significata exponere, vt notat etiam *Sanchez d. lib. 1. de sponsal. disp. 8. n. 12.*, multum etiam ad hoc facit textus *in d. c. cum apud de sponsal.* in respons., & regularis praxis, secundum quam surdis, & mutis Sacramenta administrantur non reprobante Ecclesia; Neque obstant ea, quę dicta sunt ex aduersa parte, quandoquidem, quod non possint alios cótractus celebrare, nec donare est præcisè ex dispositione iuris ciuilis, non naturalis, & ius ciuile fundatur in præsumptionibus facilis deceptionis in huiusmodi personis; nullum autem ius ciuile, aut canonicum prohibet contractum matrimonialem, & sponsalium per huiusmodi personas, & nimis ardua foret eisdem talis prohibitio, quià cogerentur sustinere onus continentiæ, & ardores libidinis, quibus non destituuntur ex eo, quod careant vsu sensuum auditus, & loquelæ. Accedit, quod magis naturæ conformis est contractus matrimonialis, seù sponsalium, quam cæteri contractus, adeoque &c.

Asserentes mutú, & surdú non posse edoceri de vi cótractus.

Possunt vtique edoceri.

Mutis, & surdis Sacramenta administrantur.

Respondeo quartò. Si fuerit mutus, surdus, ac cæcus simul à natiuitate probabilius est stando præcipuè in iuris præsumptione non posse validè contrahere sponsalia, & matrimonium *Alexander Carrerius lib. 1. de sponsal. c. 4., Franciscus Molinus lib. 1. de ritu nupt. compar. 31. lib. 10., Basilius Pontius lib. 2. c. 12. n. 16., Sanchez lib. 1.* de

5 Si fuerit etiá cęcus à natiuitate non potest contrahere.

de sponsalibus disp.8. num.13., Ioannes Angelus Bossius de matrim.contract.c.3.n.55. quidquid contrà senserint DD. plurimi, apud eundem *Bossium*, & *Sanchez loc. cit.* Ratio ex eo deducitur, quia, quantumuis mutus, & surdus percipere possint ea, quæ eisdem repræsentantur per sensum visus, qui cæteris perspicacior est, si tamen sit simul cæcus, non habet, quo percipere possit obiecta sibi proposita; Neque obesse potest, si afferatur, quod huiusmodi personis conferri possint validè Sacramenta, adeoque, quod possint etiam validè contrahere sponsalia, argumento, quo etiam superiùs vsi fuimus ad euincendum mutum, & surdum posse contrahere; Non, inquam, obesse potest, quia ad validam collationem Sacramentorum non requiritur consensus expressus, sed sufficit intentio merè virtualis interna, & in quibusdam etiam merè habitualis, quæ vtique esse potest in affecto huiusmodi qualitatibus indiuisibilitèr; ad validum autem cõtractum sponsalium, seu matrimonij requiritur huiusmodi expressio, quæ nequit esse in muto, surdo, & cæco simul, cum eidem nequeant repræsentari ea, quæ aguntur; nec argumentum de collatione valida Sacramentorum muto, & surdo simplicitèr aliquid euincit, quandoquidem ea, quæ suprà dicta sunt, eo collimarunt dumtaxat, vt euincerent, posse habere internum consensum, cum posset ex alia parte per alium sensum, nempè per sensum visus manifestari, & concipi obiectum propositum.

Nõ habet quo percipere possit obiecta proposita

In hoc non valet argumétum de susceptione Sacramentorum.

§. X.

An sponsalia inita contra statutum, & consuetudinem sint valida.

SVMMARIVM.

Exponitur series quæstionis. 1.

In ijs, in quibus statuta possunt, vel non possunt disponere circà matrimonium possunt, vel non possunt circà sponsalia. 2.

Regularitèr seruata proportione disposita circà matrimoniũ, disponunt circà spõsalia. 3.

Sponsalia inita seruata forma iuris canonici tenent, licet non fuerit seruata forma iuris ciuilis, vel municipalis. 4.

Seruans iura municipalia validè contrahit, nisi sint contraria iuri canonico. 5.

Iura municipalia disponentia circà substantiam sunt irrita. 6.

Iura municipalia disponentia circà pœnam quoad substantiam irritantur. 7.

Iura municipalia disponentia circà pœnam impropriam auferendo lucrum, quod lex confert, non sunt irrita, sed obligant. 8.

Statuta disponentia circà consequentia, scilicet circà dotem, tenent. 9.

Statuta disponentia circà honestatem, vel solemnitates ad eadem permanentes, non obligant, benè tamen circà repressionem pomparum. 10.

Consuetudines, vbi non obstant natura contractus, sunt seruanda. 11.

DIsquisitio X. Vigebat praxis in regione quadam, vel fortè etiam per legem municipalem statutum erat, quod contrahentes sponsalia iura quædam seruarent non præscripta a iure canonico. Contraxit Caius sponsalia non seruatis ijs iuribus, vel consuetudine, vel statuto ibi inductis. Hic orta fuit controuersia, an huiusmodi sponsalia tenerent, an verò ipso iure fuerint irrita. Pro solutione 1

1 Factum tale.

Aduerte primò, maximum posse esse discrimen inter ea, quæ statuto laicali in aliqua prouincia sancita sunt, & ea, quæ consuetudine introducta, *Tabiena verb. matrimonium 2.n.1., Panormitanus in c.1.de sponsal.*, nam statutum laicorum præcipuè in odiosis afficere nequit ea, quæ iuris Ecclesiastici præcisè sunt, cum materia ad idem statutum non pertineat; ex quibus præcipuè dicitur, quod leges, & statuta laicorum nullam vim habeant contra, seu circa matrimonium, quia hæc materia non est de foro sæculari; consuetudo verò potest afficere, quia interuenit consensus Episcopi, & Clericorum.

Aliud circa statuta à cõsuetudine aliud à iure municipali.

Aduerte secundò statutum, vel consuetudinem in ordine ad sponsalia, vel matrimonium multiplicitèr posse se habere, vel etenim respicit substantialia contractus, puta inualidando contractum, siue personas, aut habilitando inhabiles, vel constituit pœnam circà substantialia disponendo, quod contrahens cum filio familias sine consensu patris incurrat certam pœnam, vel disponit de pœna impropria priuando eum, qui contrahit, lucro, quod lex sæcularis attulerat. Rursus respicere potest non substantialia contractus, sed tantum dependentia, & accidentalia, & sic vel disponit circa dotem, vt scilicet, vel maior, vel minor constituatur, quod tali, vel tali modo detur, quod pro eadem constituatur, vel non constituatur hypotheca, & his similia, vel disponit circà solemnitatem, siue hæc pertineat ad honestatem matrimonij, siue nihil ad eam faciat.

Quomodo statuta, & consuetudines possint afficere sponsalia.

Maior difficultas, quæ potest esse in hac controuersia, erit, an in ijs, in quibus consuetudo, vel statutum laicale potest disponere, & non disponere, vel circà substantialia matrimonij, vel circà consequentia, possit etiam disponere, vel non disponere circà substantialia sponsalium, vel circà consequentia, & accidentalia ad ipsa. Secundò, in quibusnam contrahentes teneantur sequi, vel non sequi huiusmodi dispositiones statutarias, & consuetudinarias.

Ratione variæ dubitãdi

rias. Tertiò, an, ſi ſequantur huiuſmodi diſpoſitiones in ijs, in quibus huiuſmodi iura municipalia, & conſuetudinaria non poſſunt diſponere, irritetur contractus, an verò potius ipſæ diſpoſitiones irritentur, ſeù habeantur pro non adiectis. Quartò, an diſpoſitiones huiuſmodi iurium municipalium, & conſuetudines circa matrimonium intelligantur etiam afficere ſponſalia. His pro notitia ſuppoſitis.

2 Eo modo diſponũt, vel non diſponũt de ſponſalibus, quo de matrimonio.

Reſpondeo primo. In ijs, in quibus iura municipalia poſſunt diſponere, vel non diſponere circà ſubſtantialia, & conſequentia matrimonij ſeruata proportione ad naturam eorundem poſſunt diſponere, & non poſſunt diſponere circà ſubſtantialia, & conſequentia ſponſalium. In hanc aſſertionem propendere exiſtimo quotquot ſuſtinent ſubſtantiam contractus ſponſalium eſſe materiam præcisè iuris canonici, de qua re nos obitèr locuti fuimus ſupra, vbi oſtendimus iudicia quoad cauſas ſponſalium in ijs, quæ pertinent ad eorum valorem, ſpectare ad Iudicium Eccleſiaſticum priuatiuè quoad laicum; atque eidem aſſentiri videntur *D. Thomas in 4. diſt. 27. q. 2. art. 1. in corpore*, *D. Bonauentura in 4. diſt. 28. q. 3. art. 13.*, *Riccardus in 4. diſt. 27. art. 3. q. 2. n. 5.*, *D. Antoninus 3. p. tit. 1. cap. 18. §. 2.* dum aſſerunt idem iudicandum eſſe de conditionibus appoſitis ſponſalibus, ac de appoſitis in matrimonio. Ratio ex eo deduci poteſt, quià ſponſalia ſunt initium quoddam matrimonij, atque ità diſpoſitum in matrimonio cenſetur diſpoſitum in ſponſalibus, ergò in ijs, in quibus iura municipalia poſſunt diſponere quoad matrimonium, poterunt etiam diſponere quoad ſponſalia, in ijs verò, in quibus non poſſunt in illo, nec poterunt diſponere in iſtis.

Circa ſubſtantialia nõ poſſunt diſponere.

3 Reſpondeo ſecundo. Regularitèr ſeruata proportione attenta natura eorundem ſponſalium iura municipalia diſponentia quoad matrimonium, afficiunt etiam ſponſalia. Colligitur *ex l. oratio ff. de ſponſal.* vbi dicitur, quod diſpoſitum quoad matrimonium, intelligatur etiam diſpoſitum quoad ſponſalia. Dixi *attenta proportione*, nam ea, quæ concernunt conſenſum de præſenti, prout in matrimonio, non poſſunt afficere ſponſalia, quæ ſunt promiſſiones tantum de futuro, nec ſponſalia exigunt talem, ac tantam ſolemnitatem, qualem, & quantam exigit matrimonium. Cæterum, ſicuti conditiones, quæ reprobantur in matrimonio, vel approbatur, reprobantur quoq;, & approbantur in ſponſalibus, ità diſpoſitiones iurium municipalium, quæ admittuntur, vel reijciuntur in matrimonio, admitti quoque debent, & reijci in ſponſalibus.

Quæ reprobantur in matrimonio reprobãtur in ſponſalibus.

4 Reſpondeo tertio. Si Caius contraxerit ſponſalia ſeruata forma iuris canonici, & non ſeruata forma iurium municipalium ſiuè quoad ſubſtantialia, ſiuè quoad conſequentia eorundem, vtique tenent eadem ſponſalia. Conſentit in hac reſponſione *Silueſter verb. matrimonium 2. n. 1.*, *Panormitanus c. 1. de ſponſal.*; qui, quamuis ſtatuant ſtatuta laicalia poſſe diſponere quandoque circà conſequentia ſponſalium, non tamen ſtatuunt eas diſpoſitiones ſtatutarias extinguere eadem ſponſalia. Ratio quoad primam partem ex eo deducitur, quod iura municipalia nihil poſſunt ſtatuere pertinens ad ſubſtantialia matrimonij, puta inualidando contractum, aut perſonas inhabilitando, aut habilitando inhabiles per textum *in c. 1. de ſponſal.*, ergò neque poterunt ſtatuere circa ſubſtantialia ſponſalium, nam inhabilitando ad eadem, vel habilitando habilitarent, & inhabilitarent etiam ad matrimonium, ergò, ſi contrahentes eorundem iurium municipalium diſpoſitiones non ſeruant, non propterea inualidè contrahunt, cum illæ diſpoſitiones, vtpotè inualidæ, perinde ſe habeant, ac ſi non eſſet poſitæ. Ratio quoad ſecundam partem ex eo deducitur, quia, quamuis daremus iura municipalia poſſe quandoque diſponere quoad conſequentia contractus ſponſalium, adhuc tamen defectus quoad obſeruantiam eorum non reddit inualidum ipſum contractum, quia ſtante conſenſu, & omnibus conditionibus requiſitis ad ſubſtantialia eiuſdem, non eſt, cur non debeat ſubſiſtere quoad eadem ſubſtantialia, neque enim defectus accidentalis, & conſequens ad ſubſtantiam poteſt attingere, & vitiare eandem ſubſtantiam, ergò &c.

Seruata forma iuris canonici, & non ciuilis tenent ſponſalia.

Statuta laicalia nequeunt validare matrimonium, & ſponſalia.

Reſpondeo quarto. Si iura municipalia diſponunt quoad ſubſtantialia contractus, & Caius contrahendo eadem obſeruauerit, non propterea redditur irritus contractus ſic initus, niſi fortaſſe diſpoſita per eadem iura municipalia tollant ea, quæ pertinent ad ſubſtantiam eiuſdem ex diſpoſitione iuris canonici. Ratio deducitur ex illa vulgata iuriſtarum regula, quod vtile per inutile non vitiatur per textum *in l. 1. §. penult.*, *& ibi Bartolus in 1. opp.*, *& DD. ff. de verb. oblig.*, *& l. hac conſultiſſima, §. ex imperfecto 2. reſp. C. de teſtam. l. fin. C. famil. erciſc.*, quod præcipuè verificatur, quandò vtile, & inutile ſunt ab inuicem ſeparabilia, *Bartolus in l. ſi ſponſus, §. generalitèr, ff. de donat. inter vir., & vxor, Card. in clement. 1, §. eadem de ſupplemen. negl. prælat., & in clem. 1. de decimis, Alexander in l. ſtipulatio hoc modo, ff. de verb. oblig.*, ergo, quantumuis contrahens ſequatur in celebratione contractus diſpoſita per ius municipale, quandò hæc non tollunt diſpoſita per ius canonicum, non propterea inualidè contraxiſſe præſumendus eſt, cum diſpoſita per ius municipale ſint inutilia, & talia, ac ſi non eſſent appoſita.

5 Seruans iura municipalia diſponẽtia quoad ſubſtantialia validè contrahit, niſi ſint contraria iuri canonico.

Dixi,

Deficerent substantialia cõtractus. Dixi, *nisi fortassè ea, quæ sunt disposita per eadem iura municipalia, tollant ea, quæ pertinent ad substantiam eiusdem contractus ex dispositione iuris canonici*, quæ limitatio ex se patet, nam deficientibus substantialibus contractus, contractus ipse non potest in suo esse subsistere, ergo, cum per obseruantiam eorum, quæ inducta sunt de iure municipali, præsumantur sublata ea, quæ ex iure canonico pertinent ad substantiam contractus, intelligitur etiam sublatus ipse contractus.

Respondeo quintò, iura municipalia disponentia circa substantialia contractus

6 Iura municipalia circa substantiam sunt irrita.

sunt ipso iure irrita, & per consequens Caius eorum dispositiones non seruans, nec contrahit inualidè, nec peccat, *Panorm. in d. c. 1. de sponf., Siluester verb. matrim. 2. n. 2. in princip.* Ratio ex ijs deducitur, quæ supra dicebantur, quod materia sponsalium non est fori ciuilis, sed tantum Ecclesiastici, ergo disposita per ius ciuile, seu municipale non tenent, nec obligant contrahentes ad eorum obseruantiam, quandoquidem leges, seu statuta, vt obligent, debent procedere ab habente potestatem quoad ea, de quibus debent disponere.

7 Etiam si disponãt circa pænam.

Respondeo sextò, iura municipalia disponentia circà pænam erga substantialia, v. gr. quod contrahens cum filio familias sine consensu patris incurrat certam pænam, aut quod eandem, vel similem pænam incurrat contrahens cum minori, non præsentibus agnatis, sunt etiam irrita, nec obligant contrahentes ad obseruantiam, *Ioannes Andreas in c. statutum de hæred. in 6., Panormitanus in cap. 1. de sponsal., Siluester verb. matrim. 2. n. 2.* Ratio ex eo deducitur, quia huiusmodi adiectio pænæ per statuta municipalia demit quodammodò libertatem requisitam ad naturam sponsalium, quæ debent esse omninò libera *c. cum locutum de sponsalibus*, nam per ipsam, vt benè notat *Siluester verb. matrimonium 2. nu. 2.* quodammodò intimidantur sponsalia, &, sicuti per superiùs dicta *sub hoc eod. tit. Contractus XIV. de sponsalibus pranot. 5. sect. 10. assert. 1.*, inualidatur pæna per ipsos contrahentes adiecta circa huiusmodi contractum per textum *in l. fin. C. de sponsal. & c. gemma eod. tit. Coaruuias de sponsal. part. 2. cap. 3. §. 7. num. 5., Cucus instit. maior. lib. 5. tit. 22. nu. 190., & seqq., Augustinus Barbosa collect. ad cap. gemma de sponsal. num. 2., Hurtadus de matrim. disp. 5. difficult. 18.* eo quod impediat libertatem requisitam ad contractum, & hoc non solum, quando talis pæna apponitur per ipsos contrahentes, sed etiam per alios coniunctos, *Glosa in l. Titia in princip. verb. matrimonium, ff. de verb. oblig., Ioannes Andreas in c. gemma nu. 2., & 9. in fin. de sponsal.*, & etiam per extraneos, si ipsos contrahentes attingant, ità non est, cur non inualidetur pæna per statuta municipalia inducta, quandoquidem eadem pæna respicit eosdem contrahentes, eosque afficit.

Demitur libertas.

Ex ijs etiam, quæ dicta sunt superiùs *sub hoc eod. tit. pranot. 5. sect. 10. assert. 1.* fas erit deducere, quod, si per statuta fuerit adiecta talis pæna contra contrahentes modo opposito eidem statuto, non irritet ipsum contractum, sed irritetur, quandoquidem nullitèr est opposita, ac proindè talitèr, ac si non esset apposita.

Respondeo septimò, iura municipalia disponentia circa pænam impropriam auferendo lucrum, quod lex sæcularis attulerat, non sunt ipso iure inualida, sed obligant *Ioannes Antonius de S. Giorgio c. cum secundum leges de hæred. lib. 6.* quidquid ex aduerso dixerint *Panormitanus in c. primo de sponsal. Glosa in c. cum de puellis 36. qu. 2., Feder. cons. 35.* Consonat responsio cum ijs, quę suprà diximus *dict. pranot. 5. sect. 10. assert. 6.*, nec difficilis est eiusdem probatio, quandoquidem iura municipalia possunt de ijs disponere, quæ eadem attulerunt, & per illam dispositionem potiùs alliciuntur contrahentes ad contrahendum, quam remoueantur, &, sicuti pæna impropria consistens in lucro non acquirendo interposita, vel per ipsos contrahentes, vel per alios ab ipsis contrahentibus per ordinem ad matrimonium contrahendum, valida est, *Coaruuias 4. decretalium 2. parte c. 3. §. 3. num. 1., Antonius c. gemma num. 7. de sponsal., Mantica de coniect. vlt. vol. lib. 11. tit. 18. num. 1., Bartolus in l. si stipulatus fuero te sisti, §. si tibi nupserit, ff. de verb. oblig.*, ità non est, cur pæna impropria consistens in lucro, quod iura ciuilia disposuerunt, non acquirendo, interposita per statuta municipalia non teneat; Neque dicas, ea, quæ dicta sunt de pæna impropria interposita, vel per ipsos contrahentes, vel per alios, vtique subsistere, quandoquidem alliciunt ad contrahendum simplicitèr iuxtà modum per Ecclesiam præscriptum, ea verò, quæ hic dicuntur, non subsistere, quandoquidem alliciunt ad contrahendum modo speciali, vel iuxtà normam præscriptam ab eiusdem statutis, quæ nullum ius habent quoad eundem contractum sponsalium; Contra enim impugnaberis, quia, cum ille modus non supponatur aduersari naturæ contractus, & illa pęna potius alliciat ad contractum, quàm remoueat ab illo, non est, cur debeat amoueri, cum iura possint de suis bonis disponere tali pacto, vt alio modo non subsistant,

8 Circa pænam impropria non irritantur.

Ille modus non aduersatur naturæ contractus.

Respondeo octauò, si iura municipalia disponant, non circa substantialia contractus, sed circà dotem, subsistunt, & obligant contrahentes *Innocentius c. Raynutius de testam., Siluester verb. matrimonium secundo n. 2.* Ratio ex eo deducitur, quod causæ

Statuta circa dotem obligant

cauſæ dotales ſubijciuntur iuribus ciuilibus, vt eſt in confeſſo apud omnes, ergo non eſt, cur circa illas non poſſint iura municipalia diſponere, & obligare ſuos ſubditos ad illorũ diſpoſitiones ſeruandas. Hinc communitèr docent, lege, aut ſtatuto laicali poſſe licitè, & validè taxari quantitatem dotis, & prohiberi ſub certa pœna, ne vltrà quantitatem præfixam dos conſtituatur *Plotus conſ. 10. num 4., Iulius Sannaz. interpret. in cap. 1. de ſponſalibus num. 89., Curtius iunior conſ. 27. num. 28., Couaruuias de ſponſal. part. 2. cap. 3. §. 9. num. 3., Menochius lib. 3. præſumpt. 6. nu. 21., & ità cenſuit Rota Rom. deciſ. 117. part. 1. in nouiſſimis*, ſicque ſanxiſſe referunt Carolum V. 1534. in comitijs Matriti habitis. Ratio ex eo deducitur, quia tale ſtatutum nullo modo eſt impeditiuum matrimonij, & vt plurimum valdè confert ad bonum publicum. Rurſus aſſerunt DD. plurimi ſtatuta Mediolani, aliarumque Vrbium diſponentia, quod mulier nubens extra territorium non poſſit ſuccedere, ſed amittat vniuerſam hæreditatem, licet ei ſit quæſita, valere, & mulierem nubentem non ſeruata hac ſtatuti forma iuſte priuari hæreditate, & ſucceſſione, *Bartolus in l. edicimus ſub num. 2. C. de Murilegal. lib. 11., Baldus in l. 2. verſ. ſed ſi ſtatutum, C. vt in poſſeſ. legat., Albertus Brunus in tract. de ſtat. fœminas exclud. artic. 2. qu. 3., Iaſon in l. 1. §. veteres, ff. de acqu. poſſ., Carpanus in ſtat. Mediol. tom. 1. cap 310. n. 18.* de qua re ego pro nunc nihil definio. Rationemque adducunt huiuſmodi DD., quia ſcilicet per illa ſtatuta non tollitur libertas matrimonij abſolutè, ſed tantum reſtringitur quoad locum, quando mulier aliàs commodè, & honeſtè nubere valet, quod certè induci poteſt *Bartolus in d. l. edicimus ſub nu. 2. C. de Murilegal. lib. 11., Angelus, & Luccas de Penna in l. fin. C. de incolis lib. 10., Romanus in rub. ff. ſolut. matrim. n. 3., Gabriel. conſil. 12. n. 71. lib. 2., vbi alios plures refert*, præcipuè cum hoc cedat in maximum Reipublicæ commodum, & vtilitatem. Sed de his, & ſimilibus alibi.

Varia iura municipalia diuerſimodè diſponentia de dote, & ſucceſſione.

Libertas non tollitur, ſed reſtringitur.

10 *Quomodo ſint valida, vel inualida, prout diſponunt circa ſolemnitates.*

Reſpondeo nonò. Si iura municipalia diſponant tantum circa ſolemnitates, tunc diſtinctione vtendum eſt, vel etenim huiuſmodi ſolemnitates, de quibus iura municipalia diſponunt, pertinent ad honeſtatem, & certitudinem contractus, vel nihil ad eandem honeſtatem, & certitudinem faciunt, ſed tantum pertinent ad repreſſionem pomparum, vel ad quid ſimile. Quoad ſolemnitates primo modo ſumptas *Ioannes Antonius in c. 1. de ſponſal.* ſentit, huiuſmodi iura valere, & peccare non ſeruantes; ex aduerſo verò *Panormitanus in d. c. 1. eod. tit.*, exiſtimat non tenere, nec obligare contrahentes, eo quia huiuſmodi materia non pertineat ad iudicium laicale, & quidem meritò procedit Panormitanus, ſi per talia ſtatuta inducatur in contrahentibus aliquod onus, quod non eſſet impoſitum per ius canonicum. Quoad ſolemnitates verò ſecundo modo non incongruè ſentio, huiuſmodi iura tenere, & obligare contrahentes, quia, ſicuti per ſuperiùs dicta poſſunt legem imponere quoad dotes, non eſt, cur etiam non poſſint imponere quoad ſuppreſſionem pomparum, & ſimilia, cum hæc cederent in perniciem Reipublicæ, & earum, ſeu eorum ſuppreſſio in commodum eiuſdem; atque in hoc ſenſu concordare videtur *Silueſter verb. matrim. 2. n. 2. in fin.*

Reſpondeo decimò. Conſuetudines, vbi non obſtant naturæ contractus, etiam circa ſponſalia regularitèr ſunt obſeruandæ, præcipuè ſi ex illarum non obſeruantia Eccleſia reddatur incerta de contractu. *Panormitanus in d. c. 1. de ſponſal., Silueſter verb. matrim. 2. n. 1., & 2.* Ratio ex eo deducitur, quia conſuetudines huiuſmodi non ſolum conſenſu, & approbatione populi inducuntur, ſed etiam conniuente Epiſcopo, & Clero, qui, ſicuti poſſunt inducere aliquam ſolemnitatem non repugnantem naturæ contractus, vel ad maiorem eiuſdem honeſtatem, & pleniorem certitudinem, & probationem, ità poſſunt approbare conſuetudines inducentes tales ſolemnitates.

11 *Conſuetudines nõ aduerſantes naturæ cõtractus ſunt ſeruandæ.*

§. XI.

An per conſuetudinem induci poſſit inhabilitas ad contrahendum, vbi alias non eſt, vel dirimi habilitas, vbi eſt.

SVMMARIVM.

Referuntur varij caſus, in quibus conſiſtit difficultas. 1.

Non obſtante conſuetudine, ſi contrahantur ſponſalia in gradibus conſanguinitatis prohibitis non tenet. 2.

Stante iure antiquo in c. ſuper eo de cognat. ſpirit., *& præſupoſita conſuetudine, quod filij duorum compatrum, quorum neuter deuenerit ad paternitatem, non poſſent ad inuicem contrahere vtique ſponſalia non ſubſiſterent, de iure verò nouo non obſtante tali conſuetudine ſubſiſterent.* 3.

Cum conſanguinea prioris ſponſæ non obſtante conſuetudine non tenent ſponſalia. 4.

1 DIſquiſitio XI. Certum eſt non ſolum non poſſe contrahi matrimonium, ſed nec etiam ſponſalia inter conſanguineos in tertio, & quarto gradu, ſi conſanguinitas orta eſt eſt copula licita, quantumuis antiquitùs impedimentum ex conſanguinitate extenderetur vſque ad ſeptimum gradum, reſtrictio autem ad quar-

V tum

tum gradum habetur per textum *in c. non debet de affin., & consangu.* Insuper certum est, inter filium, & filias duorum compatrum de iure communi canonico non esse impedimentum cognationis spiritualis ad validè contrahendum matrimonium, vel sponsalia, prout docent communiter Theologi, & iuris canonici interpretes. Rursus certum est, quod, vbi contracta non sunt vera sponsalia, nec matrimonium ratum cum consanguineo alicuius non consurgat ex genere suo impedimentum publicæ honestatis in ordine ad illum, cuius illa erat consanguinea. His tanquam certis sic suppositis stante consuetudine Caius contraxit sponsalia cum Theodorica, quæ erat illi consanguinea, vel affinis, vel in secundo, vel in tertio gradu; vel cum esset consuetudo in illa regione, quod filij duorum compatrum adinuicem non contraherent sponsalia, ipse cum esset filius vnius compatris contraxit cum eadem Theodorica, quæ erat filia alterius compatris, vel contractis prius sponsalibus cum eadem Theodorica ex motiuo consuetudinis contraxit postea matrimonium cum eiusdem sorore. Orta hic fuit controuersia, an ratione consuetudinis validè in præallegatis omnibus casibus contraxerit.

Casus, in quibus consistere potest difficultas.

2 Consuetudo non facit valida sponsalia in gradibus prohibitis.

Respondeo primò. Non obstante consuetudine, si Theodorica fuerit eidem Caio consanguinea in secundo, vel tertio gradu, inualida fuisse sponsalia cum eadem contracta *Siluester verb. matrimonium 2. n. 3. Panormitanus in c. super eo de cognat. spirit.*, atque idem sentire videntur *Franciscus Molinus de ritu nupt. dis. 11. num. 151., & seqq., Canedo ad decret. coll. 58. n. 6.* Expressè colligitur *ex cap. quod super his de consangu., & affinit.* Ibi- *Ne autem intra gradus prohibitos matrimonium contrahatur debes publicè inhibere, & præsumptores Ecclesiastica districtione punire non obstante consuetudine, quæ dicenda est potius corruptela*; nec incongrua sanè ratione hæc decernuntur, quandoquidem consuetudo contra ius canonicum non valet *Cardinal. in clem. 1. 20. de election., & in clem. 2. in fin. de rebus Ecclesiæ non alienan.*, cum sit irrationabilis *Ludouicus Romanus cons. 299. col. 2., Aretin. cons. 44. col. 2., Aimo Crauetta cons. 96. n. 3., & cons. 116. n. 5. vol. 1.*, & præcipuè ut sit contraria canonicis institutis *Alexander cons. 196. col. 3. vol. 2., Aimo Crauet. cons. 96. n. 3. vol. 1.*, & ius canonicum eandem reprobet, prout in casu nostro efficit *in d. c. quod super his de consangu., & affin.*

3 De iure antiquo non subsisterent, benè tamen de nouo.

Respondeo secundò. Stante iure antiquo *in c. super eo de cognat. spirituali*, & præsupposita consuetudine, quod filij duorum compatrum, quorum neuter deuenerit ad paternitatem, non possent adinuicem contrahere, vtique contractus per eosdem initus non subsisteret; stante verò iure nouo Concilij Trident., si adinuicem contraherent, non obstante tali consuetudine contractus teneret. Ità quoad primam partem *Siluester verb. matrim. 2. n. 3., Tabiena verb. impedim. 3. num. 4.* Expressè colligitur *ex textu in d. c. super eo de cognat. spiritual.*, vbi sic legitur. *Cæterum, si per neutrum eorum ad compaternitatem ventum fuerit de his te volumus consuetudine tuæ Metropolitanæ Ecclesiæ, vel aliarum circumpositarum inquirere, & diligentiùs imitari, ità quod si eiusdem Ecclesiæ consuetudo habeat inter eos non sustinere coniugium fieri, nec factum firmitatis robur habere, tu simili modo in Ecclesia tibi commissa coniugium huiusmodi fieri non permittas, & si quos taliter coniunctos inueneris iuxtà earundem Ecclesiarum consuetudinem ipsos separare ab inuicem non omittas*, atque hoc idem euinci potest ex textu *in c. cum olim de Cleric. coniug.*, vbi Pontifex mandat seruari consuetudinem in Clerico filio alterius coniugati Græci, vbi aliud non obstet canonicis sanctionibus. Quoad secundam partem de iure nouo euincitur ex *Concil. Trident. sess 24 de reformat. matrimonij cap. 2.*, vbi ab impedimentis tollitur confraternitas, quæ de iure antiquo vigebat, quod etiam declarauit *Pius V. in extrauag. sub tit. declaratio Concil.*, per quod videtur abrogata quæcunque consuetudo; Neque obesse potest, si asseratur idem *Concil. Trid. sess. 24. c. 1.*, quantumuis statuerit noua quæddam de necessitate contractus, antiquas tamen consuetudines circa eiusdem solemnitates non reprobasse, sed in suo robore reliquisse, cum eas obseruari mandauerit; Non, inquam, obesse potest, quia concilium eas tantum antiquas laudabiles consuetudines obseruari præcepit, circa quas expressè de nouo non disposuit; Cum igitur expressè disposuerit confraternitatem non amplius considerandam, eam non reliquit secundum iura veteris consuetudinis, adeoque &c.

Iura euincentia primã partẽ responsionis.

Iura euincentia secundam partem.

Respondeo tertiò. Si Caius contractis prius sponsalibus cum consanguinea Theodoricæ, ex quibus ex genere suo consurgit impedimentum publicæ honestatis, eaque decesserit, vel aliter iniustè soluta fuerint cum eadem sponsalia non obstante consuetudine in contrarium non potest validè postea cum eadem Theodorica contrahere *Siluester verb. matrim. 2. n. 3. propè medium.* Expressè hoc habetur *in c. cum decorem de vita, & honest. Cleric.*, vbi dicitur, quod consuetudo contrà honesta non teneat. Rursus idem habetur, & clarius in terminis *in c. 1. de consang., & affin.*, vbi cum de iure antiquo impedimentum publicæ honestatis extenderetur vsque ad quartum gradum, dicitur, quod matrimonium initum in tali gradu non teneat. Ex iure autem nouo *Concil. Trid. d. sess. 24. c. 3.* re-

4 Cum cõsanguinea prioris spõsæ non obstante consuetudine non tenent sponsalia

strin.

stringitur hoc impedimentum solum ad primum gradum, quamobrem, si in tali gradu cum consanguinea quis contrahat, inualidè contrahit non obstante tali consuetudine, cum consuetudo non obstare possit canonicis sanctionibus per superius allegata.

Ex quibus omnibus in vniuersum fas est deducere, quod in ijs, in quibus consuetudo aduersatur canonicis sanctionibus absolutè non teneat, in ijs verò, in quibus eisdem non aduersatur, & secundum se laudabilis est obliget, prout habetur *in dict. c. super eo de cogn. spirit.*, *& in Concil. Trid. d. sess. 24. de reform. matrim. c. 1.* Crediderim tamen, nec incongruè in ordine praecipuè ad matrimonium defectum obseruantiae in huiusmodi consuetudinibus impedire contractum, non dirimere, prout notat *Siluester verb. matrimonium 2. n. 3. in princip.*, quia ex genere suo tales consuetudines nullum canonicum inuoluunt impedimentum, quod ex Ecclesiae praescripto dirimat.

Vbi consuetudo aduersatur canonicis sanctionibus non tenet.

§. XII.

An verba concepta sub hac forma *Volo te habere, ducere in vxorem* constituant propriè, & verè sponsalia.

SVMMARIVM.

Status controuersiae excitatus. 1.
Per illa verba non constituitur matrimonium remissiuè. 2.
Decidenda res est ex circumstantijs, & adminiculis. 3.
Potius tamen, vbi circumstantiae aliud non dicant, praesumendum est pro sponsalibus. ibid.

1 Facti series.

DIsquisitio I. Actus amore magno versus Caiam Theodoricus eidem in quadam circumstantia sic effatus est. *Volo te habere, aut ducere in vxorem*, cui illa respondens ait, *volo te habere, seu ducere in virum.* Excitata postea fuit controuersia, an per reciproca haec verba propriè inita fuerint sponsalia.

2 Propriè matrimonium non constituitur.

Haec difficultas latè examinata est *sub hoc eod. tit. Contractus XIV. de sponsal. praenot. 5. sect. 16. assert. 3. vers. explicio iam quintam partem*, vbi conclusum fuit constituere propriè sponsalia, non matrimonium, nisi alia concurrant adminicula, quae addita illis verbis inducant consensum matrimonij de praesenti; sed quia ibi acta eo solum collimabant, vt dignosceretur, an per ea verba constitueretur matrimonium de praesenti, an verò de futuro, & nunc excitatur controuersia ad dignoscendum, an per ea verba verè constituatur promissio de futuro matrimonio, & per consequens sponsalia, an verò tantum propositum promissionis, ideò ad eandem in hac etiam comparatione difficultatem enucleandam praesentem titulum de nouo instituimus.

Circa quam Doctores plurimi apud *Rebellium lib. 4. de oblig. q. 3.*, quibus adhaeret *Bonacina de mag. matrim. Sacram. q. 1. de sponsal. punct. 1. prop. 2. n. 3.*, *Valentia t. 4. disp. 10. punct. 5. in fin. specul. 1. p. art. 17.* expressè sustinent, verba illa non constituere propriè promissionem de futuris nuptijs, sed dumtaxat propositum promissionis, adeoque nec matrimonium, nec sponsalia. Ex aduerso verò *Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 18. n. 25.*, *Gutierez de matrimonio c. 3. n. 9.*, *Menochius de praesumpt. lib. 3. praesumpt. 3. n. 6.* asserunt quidem non constitui matrimonium de praesenti, benè tamen sponsalia.

Sententia asserens, nec constitui spõsalia.

Sententia affirmãs.

Respondeo, ex mente contrahentium, suppositis illis verbis, & circumstantijs coniectandum esse, vel pro promissione, vel pro proposito promissionis, vbi verò dignosci non possit, praesumendum esse pro promissione propria, seù pro sponsalibus. Ità praeter praecitatos DD. *Antonius c. ex literis 1. n. 9. de sponsal.*, *Iason. l. serui in princip. n. 4. & 23. ff. de legat. 1.*, *Siluester verb. matrimonium 2. n. 9.* Ratio primae partis ex eo deducitur, quia nemine disceptante illa verba sunt dubia, & secundum se indifferentia, vel ad significandum praecisè propositum promissionis, vel promissionem ipsam, sed quando verba sunt dubia, intelligentia dictorum desumenda est ex mente contrahentium, prout indicant causae, & circumstantiae adiacentes per textum *in c. intelligentia de verb. signif.*, *Menochius cons. 97. n. 44.*, *Gutierez lib. 3. de matrim. c. 3. n. 17.*, *Tiraquel. in l. si vnquam verb. libertis n. 48. C. de reuoc. donat.* Ratio secundae partis ex eo deducitur, quia verbum, *Volo*, in contractibus habentibus dependentiam de futuro disponit, non in ijs, quae incontinenti debent perfici *l. serui electione in princip.*, *& ibi DD.*, *& Bartolus in 2. colum. in versic. pro cuius declaratione*, *& ibi vide omnino Alexandrum in 2. col. in princip. cum infinitis concordantibus ibi per eum signatis, ff. de leg. 1.*, *l. in emptis, ff. de contr. empt.*, *Bartol. in l. 1. in 2. col. in princip. in vers. cuius gratia est sciendum, & ibi Baldus in 3. col. vers. 3. opp. C. de summa Trinit.*, sed contractus sponsalium habet dependentiam de futuro, & verbum, *volo*, adiectum alijs verbis, *te habere, te tenere in vxorem*, appellat etiam de futuro executionem, ergò &c. Confirmatur primò, quia in ijs, quae pendent à sola voluntate contrahentis, & executio non pendet a circumstantia praesenti verbum, *volo*, importat voluntatem de futura executione, praecipuè, si talis futura executio fuerit acceptata per alium con-

3 Ex circũstantijs arguendum est.

trahentem per similem repromissionem; vnde ex hoc patet discrimen, quod intercedit inter ea, quæ non à sola voluntate proferentis dependent, sed ab aliqua alia actione in actu exercito, & ea, quæ à sola voluntate dependent, & petunt executionem de futuro per alium voluntatis actum, vt si iuxta primum sensum dicatur *volo te absoluere*, & iuxta secundum, *volo te habere in vxorem*, quandoquidem *ly volo absoluere* non importat ea, quæ exiguntur ad actualem absolutionem, quæ exigit exercitium per formalia verba ad hoc instituta secundum debitam intentionem proferentis, vt Ministri Christi Domini ly *autem volo te habere in vxorem* inuoluit ea, quę exiguntur ad actualia sponsalia, quæ in solo voluntatis consensu consistunt cum intentione executionis de futuro, nec aliquod opus exigunt de præsenti vltrà talem voluntatis consensum sensibilitèr expressum. Confirmatur secundò, quia ly *volo te habere in vxorem* importat electionem *Bartolus in l. apud Aufedium de opti. leg.*, & actualem voluntatem relatam ad executionem futuram; non enim potest eam habere in vxorem, nisi ipsam elegerit, cum executio supponat electionem, & rem prius volitam, vbi autem est electio personæ cum voluntate expressa executionis sunt omnia requisita ad validitatem sponsalium.

Præsumendum est tamen in dubio propriè pro sponsalibus.

Hæc, quæ hactenus dicta sunt in fortioribus terminis verificantur, si præcesserit alterius interrogatio. *Vis me habere, vel petere in vxorem*, & alter respondeat *volo te habere*, prout asserit *Menochius de arbitrarijs lib. 2. cent. 5. casu 496. n. 23., & 29., Gutierez qq can. lib. 1. c. 21. n. 26.*, quia tunc dubietas omnis, si quæ est, tollitur per præcedentem interrogationem, ad cuius normam subsequens responsio interpretatur.

Maximè vbi præcesserit interrogatio.

§. XIII.

An concurrente promissione de matrimonio contrahendo cum voluntate efficaci Religionis prius adimplenda sit promissio, quam ingressus.

SVMMARIVM.

Status controuersiæ exponitur. 1.
Rationes validæ pro vtraque parte. 2.
Potest tutè promissor iuratus ante contractum ingredi Religionem. 3.
Soluuntur rationes oppositæ sententiæ. 4.

1 DIsquisitio XIII. Promiserat Caius Theodoricæ matrimonium de futuro adimplendum intra certum tempus, fidemque datam iuramento firmauerat, atque eadem promissio fuerat per eandem Theodoricam acceptata. Rebus sic stantibus, & promissione per matrimonium de præsenti nondum adimpleta interno diuini spiritus, vt supponitur, afflatu commotus Caius statuit in corde suo omissis sponsalibus ingredi monasterium, ibique vitam cælibem remotam ab humanis curis profiteri. Hic orta fuit controuersia, an ratione iuramenti, quo confirmauit sponsalia, teneatur prius per verba de præsenti cum eadem Theodorica contrahere, & postea matrimonio non consumato ingredi Religionem, an verò possit immediatè ingredi non contracto prius matrimonio.

Controuersia exposita in suis terminis.

2 Rationes hinc inde validas, & efficaces inuenio. Pro parte affirmante prius adimplendum matrimonium per verba de præsenti, & postea eodem non consummato monasterium ingrediendum hæc militant. Primò, quia iuramentum in licita, & valida forma elicitum est adimplendum, quotiescunque potest licitè adimpleri sine impedimento maioris perfectioris spiritualis, & salubrioris status. Hoc vtrumque fieri potest in præsenti hypothesi. Secundò, quia sic definitur *in c. commissum de sponsal.* ibi *Tutius est ei religione iuramento seruata prius contrahere, & posteà, si elegerit, ad Religionem migrare*. Pro parte negante debere prius contrahere, & posteà ingredi Religionem hęc vrgent. Primò, quia *ex c. nuptiarum 27. q. 1.*, qui se dat nuptui bene facit, qui se non dat nuptui melius facit, sed non potest quis omittere ea, quæ sunt meliora, vt bona faciat, prout habetur *in c. qui bona 27. q. 1.*, vbi dicitur. *Qui bona agunt, si meliora deliberata non faciunt, ceciderunt in conspectu Dei*, ergò omittendo ingressum, vt contrahat, faciet contra conscientiam, adeoque tutius non facit *c. omnes §. ex his 28. q. 1.* Secundò, quia contrahendo propter pronitatem naturæ exponit se periculo exigendi debitum, & sic frustrandi deliberationem ingrediendi Religionem. Tertiò, quia sic contrahendo illuderet alteram contrahentem, quæ contra fidem sibi datam cogeretur innupta remanere, & expectare vsque ad professionem ingredientis, eoque non profitente, & egrediente diceretur mulier Monaci egressi è Religione &c., quæ omnia eidem damnum ingerunt. Quartò, quia non videtur infringere iuramentum, qui illud in melius commutat *c. peruenit de iure iur. c. scriptura de voto, & vot. redempt.* Quid igitur concludendum? Fateor mihi magnam vim facere textum *in d. c. commissum de sponsal.*, vbi Pontifex apertè asserit tutius esse, prius contrahere, quam ingredi. Nihilominus.

Rationes pro sententia asserente prius cõtrahendum, postea ingrediendũ Monasteriũ.

Rationes pro sententia negante debere prius cõtrahere.

3 Respondeo, non improbandam esse opinionem asserentem posse tuta conscientia promissorem iuratum immediatè migrare in

Potest tuto immediatè ingredi Religionem.

in Religionem. Ab hac responsione non videtur recedere *Glosa in d. c. commissum in fin.* & idem textus, quantumuis asserat tutius esse priùs contrahere ad seruandum iuramentum, non tamen improbat tutum esse immediatè ad Religionem transire, quinimmò *eadem Glosa in verbo tutius* videtur asserere, textum hoc statuere solummodò quoad opinionem, vt de facto iste appareat, & dicatur venire contra iuramentum, dum ergò dicit *quoad opinionem*, ergò quoad veritatem aliter potest sentiri.

Textus loquitur quoad opinionẽ.

Ad hanc responsionem firmandam valida sunt argumenta pro secunda opinione adducta, & vlterius sic euincitur, quia iuramentum de aliquo adimplendo non obligat in concursu melioris boni, *per dict. c. 1. de iureiur., & c. scriptura de vot., & vot. redempt.*, ergò si non obligat, eiusdem nulla habenda est ratio, perindè, ac si non fuisset positum, adeoque non videtur ex necessitate priùs adimplendum per celebrationem contractus. Confirmatur, quia stante iuramento de adimplendis nuptijs intra determinatum tempus, eisque intra illud celebratis, potest nihilominus sponsus, qui promisit, iurauit, & contraxit transire ante consummationem ad Religionem, nemine discrepante, ergò etiam stante iuramento, & non adhuc adimpletis nuptijs per verba de præsenti poterit iurans immediatè ante implementum nuptiarum ad eandem Religionem commigrare. Consequentia probatur, quia fortiùs videntur obligare nuptiæ cum iuramento, quam solum iuramentum sine illis. Neque dicas, iuramentum compleri per ipsas nuptias, hoc est per matrimonium de præsenti, post quas potest ad Religionem transire, non autem ante, quia iuramentum non est completum. Contra enim impugnaberis, quia perfectior status eximit ab obligatione iuramenti, & sicuti nuptiæ ipsæ sunt in ordine ad prolis procreationem, aliaque bona matrimonij, & præcipuè ad mutuum ius actuale in corpora eorundem contrahentium, & tamen eisdem celebratis ob perfectiorem statum Religionis potest Religionem ingredi, eaque omittere, ità etiam, quamuis iuramentum sit in ordine ad easdem nuptias celebrandas, poterit nihilominus iurans ijsdem omissis perfectiorem statum Religionis eligere, eandemque ingredi. Quamobrem ex ijs, alijsque rationibus clarè liquet firmis satis responsionem inniti fundamentis.

Iuramentum non obligat in cõcursu melioris boni.

Melior status excusat.

4 Soluũtur rationes oppositæ.

Ad rationes, quæ pro prima sententia afferebatur, dicendum est, iuramentum obseruandum, quotiescunque licitè potest, & quotiescunq; iuramentum ipsum in melius non mutatur, per allegata superius iura. Ad id, quod subditur ex dispositione *dict. c. commissum de sponsal.* iam patet ex superius dictis, quid sit dicendum; procedit enim solummodò quoad opinionem, non quoad veritatem, deinde cum dicit, tutiùs est, non excludit contrarium tanquam tutum.

§. XIV.

An promissio cum iuramento non solum de contrahendo, sed etiam de consumando impediat ante consummationem statum Religionis.

SVMMARIVM.

Difficultas excitata in suis terminis. 1.
Rationes indicantes teneri consummare. 2.
Non obstante iuramento sub illa forma, & nuptijs celebratis potest ingredi. 3.
Soluuntur rationes oppositæ. 4.

Disquisitio XIV. Iuxtà terminos præcedentis disquisitionis Caius promisit Theodoricæ cum iuramento, non solùm contrahere intra determinatum tempus matrimonium de præsenti, sed etiam iurauit consummare. Vigore promissionis cum iuramento de facto contraxit per verba de præsenti, sed postea in vim facultatis sibi à iure concessæ, ante consummationem contendebat ingredi Religionem, & non consummare. Orta hic fuit controuersia, an non obstante iuramento expresso de consummatione, possit licitè ingredi. 1

Facti series exponitur.

Stante Pontificis declaratione *in alleg. c. commissum de sponsal.* videtur prima fronte asserendum, quod non possit ingredi, sed teneatur consummare; supponit enim, quod iuramentum fuerit simplicitèr de contrahendo, & sic asserit, quod *tutius est religione iuramento seruata prius contrahere*, vt adimpleatur iuramentum, *& Glosa in eod. c. promissum in princ.* rationem proprie adducit, quia iuramentum seruandum est, dummodò sine peccato seruari possit; cum igitur in præsenti iuramentum supponatur esse non solum de contrahendo, sed etiã expresè de consumando, & vtique possit sine peccato seruari, non est, cur non sit seruandum. Accedit, quod obligata fide non solum per simplicem promissionem, sed etiam per iuramentum alteri coniugi Deus non acceptat votum, quod eidem fit contra talem fidem datam, ergò à fortiori hoc intelligendum est, quandò quis nullum votum emisit, sed ad votum suspirat, vndè non debet dici voti transgressor, etiam si non intret Religionem, si ampliùs non processit per textum *in c. literaturam de vot. & vot. redempt.* Nihilominus. 2

Rationes indicãtes teneri cõsumare.

Respondeo, non obstante iuramento tali pacto concepto, & celebratis per verba 3

ba de præsenti nuptijs, posse Caium in Religionem ingredi. *Ioannes Andreas in c. alienum Clericum 19. q. 2.* Ratio ex eo deducitur, quod superius dicebamus, quod scilicet *iuramentum non infrigit, qui in melius illud commutat, c. peruenit de iure iuran.* quod idem euincitur *in l. vlt. ff. qui satisdar. cog. & c. mulier 22. q. 4. & c. scriptura de vot. & vot. redempt.* vbi specialiter dicitur *Reus fracti voti aliquatenus non habetur, qui temporale obsequium in perpetuum noscitur Religionis, & obseruantiam commutare.* Deinde iure absolute statutum est, quod quilibet contrahens matrimonium etiam per verba de præsenti possit, non obstante voto in celebratione eiusdem matrimonij ante consummationem transire ad Religionem. Consequentia tenet, quia omne votum mutabile est in votum Religionis ob speciale priuilegium eiusdem. Confirmatur primò paritate deducta *ex c. alienum 19. q. 2.* vbi Clericus ex sui speciali ordinatione subiectus est Episcopo proprio Diæcesano, ibique præcipitur, quod nemo eum suscipiat inuito eodem Episcopo, & tamen excipitur *nisi ad propositum melioris vitæ transire voluerit, tunc enim liberum est illi etiam Episcopo contradicente Monasterium ingredi*, ergo etiam, quantumuis sponsus ex propria promissione, etiam firmata iuramento, sit subiectus sponsæ, adeò vt alia nequat ipsum, inuita prima, suscipere, poterit tamen ad propositum melioris vitæ transire, & Religionem suscipere. Consequentia probatur, quia non minus Clericus ex vi suæ ordinationis se subijcit proprio Episcopo, ac sponsus ex vi suæ promissionis se subijciat sponsæ; & subiectio, quam profitetur Clericus suo Episcopo æquiualet promissioni cum iuramento, quam præstat sponsus suæ sponsæ, ergò &c. Confirmatur secundo ex ijs, quæ dicta sunt in præcedenti disquisitione, nàm obligatus per iuramentum ad aliquam ducendam intra determinatum tempus per verba de præsenti, potest nihilominus non obstante iuramento propositum sanctioris vitæ sumere, & Religionem ingredi, ergò etiam obligatus per iuramentum nedum ad contrahendum per verba de præsenti, sed etiam ad consummandum, poterit, non obstante iuramento, talem statum perfectiorem eligere, & vitam religiosam ingredi. Consequentia probatur, quia, si iuramentum ratione perfectioris status, qui eligitur, non obstat in præsenti casu, neque obstare posse videtur ratione eiusdem in secundo.

Potest tutè ingredi nō obstante tali pacto

Votum mutabile est in votum Religionis.

Subiectio Clerici suo Episcopo æquiualet promissioni cum iuramento.

4 Soluūtur rationes oppositę.

Ad rationes, quæ ex aduerso afferebantur, iam patet ex superius dictis quid respondendum, quia iuramentum quidem adimplendum est, quando licitè potest adimpleri, cum hac tamen limitatione, nisi ipsius adimplementum obsistat perfectiori statui Religionis per allegata superius iura. Deinde dato etiam, quod ex vi iuramenti de contrahendo teneretur prius contrahere, (quod tamen Pontifex ibi non definit, cum dicat solummodò tutius est, per quod non excludit, quod tutum sit etiam sine contractu ad Religionem immediatè commigrare, quandòquidem comparatiuum supponit positiuum,) quam ingredi Monasterium; nihilominus non sequitur, quod ex vi iuramenti de consummando teneatur prius consummare. Ratio deducitur ex eodem textu *in d. c. commissum de sponsal.*, quia in tantum tutius est prius contrahere stante iuramento, quam ingredi Religionem, quia iuramentum simul cum proposito ingrediendi saluari potest. Ibi. *Religione iuramento seruata prius contrahere, & postea, si elegerit ad Religionem migrare, & Glosa ibid. in verb. tutius* subdit, *& hoc faciendo potest vtrumque seruare, & iuramentum, & propositum suum, & ideò dicit tutius*, in hac autem hypothesi de iuramento consummandi non potest vtrūque seruare, nam posita semel consummatione non potest ad Religionem commigrare, vt per se patet, ergò &c. Ad id, quod subditur, dicendum est, quod, quamuis Deus regulariter non acceptet fidem alteri obligatam, acceptet tamen, quandò cadit in maiorem vtilitatem eiusdem obligantis, qui etiam supponitur se obligasse sub tacita conditione, si perfectiorem statum Religionis elegerit; cæteroqui etiam posita simplici promissione de contrahendo matrimonium de futuro non posset promittens ingredi Religionem, quia proptèr fidem alteri datam non esset præsumptio, quod Deus acceptaret propositum ingrediendi Religionem, cum apud Deum ęquè obligat simplex promissio, ac iuramentum.

Non potest vtrūque simul obseruare.

Acceptat quando cedit in maiorem vtilitatē se obligātis.

§. XV.

Quęnam consuetudo seruanda est in sponsalibus, quandò diuersa est in regione sponsi, & sponsæ.

SVMMARIVM.

Referuntur casus, ex quibus oritur dubium. 1.
Sponsus contrahens iuxtà consuetudinem loci sponsæ, licet diuersam à propria validè contrahit sponsalia. 2.
Limita, nisi constet de contraria mente sponsi contrahentis. 3.

Disquisitio XV. Viget consuetudo in regione Semproniæ, quod propriè non contrahantur sponsalia, nec matrimonium per illa verba, *Volo tecum contrahere, volo te ducere te habere in vxorem*, cum secundum communem illius regionis accep- 1

stionem

tionem sumantur, vt manifestatiua merè propositi promissionis, non eiusdem promissionis formalitèr. Rursus etiam in eadem regione est consuetudo, vt accipiantur pro sponsalibus illa verba, quibus vnus dicit alteri. *Ego ducam te*, & alter respondet fortè, *& ego ducam te*, quamuis ex natura sua huiusmodi verba sunt indeterminata. Ex aduerso in regione Theodorici volentis cum eadem Sempronia contrahere verba illa in vtroque casu exposita secundum consuetudinem, & communem acceptionem sumuntur dumtaxat vel pro proposito promissionis, vel pro verbis, cum sint indeterminata, suspensiuis. His positis Theodoricus in regione Semproniæ protulit dumtaxat illa verba, *volo tecum contrahere, te ducere, te habere in vxorem*, vel fortè illa, *ducam te*, & Sempronia respondit, *& ego ducam te*, quæ verba secundum consuetudinem regionis eiusdem Theodorici non sunt constitutiua sponsalium. Quæritur iam hic, an præsumendum sit, quod Theodoricus validè contraxerit eadem sponsalia.

Diuersa consuetudo refertur, & circa illā exponitur dubium.

2 Respondeo, vbi non constat de contraria mente Theodorici contrahentis, præsumendum esse pro validitate sponsalium, *Siluester verb. matrim. 2. n. 4., Tabiena verb. impediment. 3. n. 4., Panormit. in c. 1. de sponsal.* Expresse habetur responsio *in d. cap. 1. de sponsal.*, vbi definitum est matrimonium initum inter Franciscum, & nobilem fæminam de Saxonia iuxtà consuetudinem regionis Saxoniæ, licet non approbatam in Regno Franciæ, tenere. Ratio ex eo deducitur, quia in celebratione contractus attendenda est consuetudo loci, in quo fit celebratio quoad ea, quæ pertinent ad constitutionem eiusdem contractus, *Bartolus in l. 1. §. fin. ff. de ven. inspic. l. si fundus, & ibi Bartolus, ff. de euict., Innocentius in c. 1. 2. col. vers. illud tamen not. de consuet. l. semper, & ibi Alexander, ff. de reg. iur.*, & præcipuè in terminis sponsalium, *Baldus in auth. omnes in 2. col. in princip. vers. fallit in dote, C. communia de success.*, & semper est præsumptio, quod aliquis contrahens in aliquo certo loco accommodet se consuetudini talis loci, *Panormitanus in c. 1. de sponsal.*, qui etiam docet, quod, si agatur de executione, vel alijs obseruandis post contractum, debeat attendi consuetudo domicilij mariti *l. fin. §. item rescripserunt, ff. ad municip.*

Celebrata iuxtà consuetudinem loci, in quo celebrantur, valida sunt.

Consuetudo loci in quo celebratur, seruanda.

3 Dixi, *vbi non constet de contraria mente Theodorici*, nam, si re vera Thodoricus intenderet contrahere iuxtà consuetudinem suæ patriæ, & de tali intentione per aliquod signum sensibilitèr appareret, tunc certè dubium non esset, quod illa verba non tenerent in vim sponsalium, sed solummodò propositi ad eadem. Quod, si supponas re vera Theodoricum intendere sequi consuetudinem suæ patriæ, hanc tamen intentionem sensibilitèr non indicare, nec aliundè innotescere, tunc in foro externo præsumendum esset pro validitate sponsalium, quia præsumptio stat pro consuetudine loci, in quo initur contractus per allegata superiùs iura; in foro tamen interno illa expressio per allegata verba non teneret in vim sponsalium, quia sponsalia non tenent sine debito consensu, & deliberatione contrahentium, nec sufficit expressio sine interno animi motu, nam, sicuti, si quis expressè declararet consensum, interne tamen fictè consentiret, non constitueret vera sponsalia per superiùs allegata, ita si quis consentiret in loco, in quo consuetudo obtinuit, vt certa verba habeantur pro sufficientibus ad valorem sponsalium, quæ, vel ex genere suo apta non sunt, vel ex consuetudine loci, in quo ipse domicilium habet, nec tamen haberet animum contrahendi iuxtà consuetudinem illius, sed iuxtà consuetudinem suæ patriæ, non sufficientèr consentiret, quantum requiritur ad validitatem sponsalium.

Nisi constet de mente cōtraria.

§. XVI.

An oriatur impedimentum publicæ honestatis, si maior septennio ducat minorem, eamque in domum traducat.

SVMMARIVM.

Refertur status quæstionis propositæ. 1.
Ex illis sponsalibus ante septennium initis, si minor ante illud decesserit, non oritur impedimentum publicæ honestatis. 2.
In suppositione, quod ante septennium verè illa fæmina attigerit vsum rationis, non consurgit publica honestas impeditiua matrimonij cum consanguinea, nisi ad primum gradum. 3.

1 DIsquisitio XVI. Caius annorum duodecim duxit Flauiam minorem septennio, eamque in domum suam traduxit, & fortè etiam commisceri tentauit, sed complere non potuit. Mortua postea fuit eadem Flauia, vel fortè etiam ipse Caius ab ipsa recessit, antequam post completum septimum annum illa consentiret, & postea cum alia consanguinea eiusdem Caiæ contraxit matrimonium per verba de præsenti. Orta fuit hic controuersia, an illud matrimonium cum consanguinea illa Flauiæ subsisteret, an verò dirimeretur ex impedimento publicæ honestatis.

Exponitur factū.

Textus *in cap. iuuenis de sponsal.* propter dubietatem, quæ videtur inesse huic casui, apertè afferit huiusmodi matrimonium cum consanguinea Flauiæ non subsistere non solum propter honestatem Ecclesiæ, sed etiam, quia in dubijs, quod certiùs existi-

Explicatur textus in c. iuuenis de sponsalibus.

existimamus, tenere debemus, quod etiam euincitur ex c.2.§.item si de panit. dist.7., & c.ad audientiam de homicid. Sed quoad præsentem textum maxima potest esse difficultas in eo, quod non videtur, posse esse dubietas in præsenti casu; certum est enim ante septennium validè non contrahi posse sponsalia, &, si quandoque ante tale tempus per parentes nomine filiorum contrahantur, non obligant quoadvsque ijdem filij post completum septennium ea rata habuerint per ea, quæ suprà diximus sub hoc eod.tit. de sponsalibus prænot. 3. assert.1. iuxtà mentem D.Thomæ in 4. dist.27. qu.2. art.2.ad primum, Paludani ibidem q.1.art.1. concl.1.n.4.per textum in cap.si inferentes de despons. impub. in 6., ergo quoadvsque rata habeantur per eosdem minores septennio parere non poterunt impedimentum publicæ honestatis. Quomodo igitur in hoc potest esse dubietas, si expresse supponitur de minoritate, & ante septennium decessisse, vel promissionem maioris fuisse dissolutam?

2 Respondeo igitur, quod, si re vera Flauia, nec attigerit septennium, nec malitia supplente ætatem fuerit consecuta vsum rationis, & decesserit ante illius assecutionem, non oriatur impedimentum publicæ honestatis, nec dissoluatur subsequens matrimonium contractum per Caium cum ipsius consanguinea. Ita sentiunt quotquot sustinent, non subsistere sponsalia inita ante septennium etiam per parentes nomine filiorum minorum, nisi, postquam illi peruenerint ad septennium, vel ad vsum rationis, ea rata habuerint, Coninchus disp.21. dub.3., Bonacina de matrim.q.1.punct.4.n.8., Sanchez de matrim. lib.1. de sponsal. disp.23. num. 5. Expressè deducitur argumento eorum, quæ habentur in c.vnico, § fin.de desp. impub.in 6., vbi sic legitur. *Si ijdem filij tempore sponsalium absentes, & etiam ignorantes eadem sponsalia post scientes ratificauerint tacitè, vel expressè, alias ex sponsalibus contractis à parentibus pro filijs, nec ipsi filij obligantur, nec publica honestatis iustitia indè surgit*; ex quibus ad rem nostram efficax sic desumo argumentum. Non oritur iustitia publicæ honestatis, si parentes pro filijs absentibus, & ignorantibus sponsalia contraxerint, & ipsi post scientiam rata nō habuerint per allegatum textum, ergo, nec orietur, si ijdem parentes pro filijs impuberibus ante septennium, & ante vsum rationis eadem sponsalia contraxerint, & ijdem filij, vel per obitum subsequentem, vel ex alio titulo per dissolutionem non ratificauerint. Consequentia tenet, quia, si hæc valent, quando sunt maiores septennio, & absentes, non video, cur valere non debeant, quando contractus fuit initus ipsis inhabilibus ad contrahendum, & consentiendum. Probatur vlteriùs, quia impedimentum publicæ honestatis non consurgit, nisi ex sponsalibus vtique validis, vel ex matrimonio rato ex communi DD. placito, sed sponsalia contracta ante septennium, & post idem non ratificata non sunt propriè sponsalia, nec tenent in vim sponsalium, ergo ex illis non oritur iustitia publicæ honestatis; Nec obesse potest, quod fuerit per Caium attentata cum eadem Flauia copula carnalis; Non, inquam, obesse potest, quia, cum supponatur illa sine consensu eiusdem Flauiæ; quæ cum ob defectum ætatis requisitæ, & vsus rationis non potuit consentire ad sponsalia, nec potuit consentire ad carnalem sui cognitionem, & cum eadem attentatio non fuerit completa, per consequens etiam debet supponi, quod per illam non fuerit inductum aliquod impedimentum, sicuti non est inducta aliqua affinitas cum consanguineis eiusdem Flauiæ.

Neque obesse potest textus allegatus in d.c. iuuenis de sponsalibus, quandoquidem ille textus innititur dumtaxat præsumptionibus, quod Flauia, quantumuis non attigerit septennium, attigerit tamen vsum rationis, quod arguit non solum ex traductione eiusdem Flauiæ in domum sponsi, & ex attentata copula cum eadem, sed ex communi existimatione, quod illa in faciem Ecclesiæ habita fuit vera, & propria sponsa, & propterea dicit, *propter honestatem Ecclesiæ*, nec incongruè existimandum est, talem fuisse mentem Pontificis sic decernentis, quandoquidem dicit, quod in dubijs, quod certiùs *existimamus, tenere debeamus*. Quomodo autem potest esse dubium, si certum esset Flauiam vsum rationis non attigisse? Certè si ex toto ante septennium ducta fuit, & post septem annos non consensit, vel ante decessit, res non est dubia, sed certa, ergo non impeditur matrimonium cum consanguinea, etiam cum matre, prout expressè habetur in c. literas 4. de desponsat. impub., vbi dicitur, quod ex sponsalibus contractis cum minore septennio non oriatur impedimentum publicæ honestatis, & qui desponsauit minorem septennio, cum eius matre contrahere possit, quod idem habetur in c.accessit eod.tit. Deindè, si supponatur certè vsum rationis attigisse, non est dubium quod sponsalia teneant per textum in cap. sponsam de sponsalibus, & c. continebatur, §. si verò de desponsat. impub. Ad euitandas igitur has difficultates, & iurium oppositionem, absolutè asserendum est, textum in d.c.iuuenis, procedere dumtaxat, quando dubium est, quod attigerit vsum rationis, & tunc dicit, quod certiùs tenendum est; maiorem autem certitudinem in speciali hoc casu in illo copulæ attentato habetur, prout habet Glosa ibidem verb. dubia: ibi: *Veruntamen, quia tentauit, quod complere*

Marginalia: Non oritur ante septennium publica honestas. — Priora sponsalia ante ratificationem post septennium nō sunt valida. — Attētata copula nil afficit — Textus innititur præsumptionibus. — Non potest esse dubium de inualiditate sponsalium.

pere non potuit, præſumatur, quod erat doli capax, ſiuè quia malitia ſupplebat ætatem quoad ſponſalia &c.

In ſuppoſitione igitur talis vehementis præſumptionis, quod attigerit vſum rationis, ſtatuit Pontifex, quod intelligatur ratione talis contractus iuſtitia publicæ honeſtatis, quæ, cum ſit per ſponſalia præciſa poſt Concil. Trident. *ſeſſ. 24. cap. 3.* non extenditur ad impediendum matrimonium, niſi ad conſanguineam in primo gradu, ad differentiam eius, qui contraxit matrimonium per verba de præſenti, tunc etenim ratione publicæ honeſtatis impeditur ad contrahendum cum conſanguineis eius, cum qua contraxerat, vſque ad quartum gradum incluſiuè, *Diana p. 9. tract. 6. reſol. 53.*

Illa honeſtas nō impedit, niſi ad primum gradum.

§. XVII.

An, ſi ſponſalia prius legitimè contracta legitimo vtriuſque contrahentis conſenſu diſſoluantur, adhuc remaneat iuſtitia publicæ honeſtatis.

SVMMARIVM.

Series facti in particulari. 1.
Sententia aſſerens non diſſolui tale impedimentum. 2.
Sententia contraria aſſerens diſſolui. 3.
Probabilior eſt prima ſententia aſſerens non diſſolui. 4.
Diſſoluitur fundamentum Dianæ aduerſantis. 5.

1 **Status controuerſiæ.**

Diſquiſitio XVII. Contracta fuerunt ſponſalia inter Caium, & Meuiam per legitimum conſenſum, & ſeruatis omnibus conditionibus à iure requiſitis. Rebus ſic ſtantibus communi conſenſu ab eiſdem ſponſalibus receſſerunt, quod vtique validè, & licitè fieri poſſe habetur *ex c. 2. de ſponſal. ex c. 1. de reg. iur.*, vbi habetur, quod omnis res, quæ per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluatur, atque ità tenent ex Theologis *D. Thomas in 4. diſt. 27. q. 2. art. 3. ad quintum*, *D. Antoninus 3. p. tit. 1. c. 18. §. 1. caſu 5.* Ex iuris peritis, *Gofred. in ſumma tit. de ſponſal. n. 9.*, *Hoſtienſis c. 2. de ſponſal. in fin.*, *Innocentius c. ſicut eod. tit. n. vnico*. Concedebant poſteà Caius, ſororem eiuſdem Meuiæ in matrimonium ſibi copulare. Circa hoc fuit controuerſia, an licitè hoc potuerit præſtare, an vero impedimento publicæ honeſtatis retraheretur à contrahendo.

2 **Sententia aſſerens, non oriri impedimentum tale, eiuſque rationes.**

Plerique eo moti fundamento, quod impedimentum publicæ honeſtatis non diſſoluatur per mortem alterius ex ſponſis per ſponſalia antea legitimè contracta, aſſerebant etiam, quod illud non diſſoluatur per diſſolutionem ſponſalium præſtitam per mutuum conſenſum, nam tale impedimentum fundatur in ſponſalibus ipſis, ſi igitur diſſolutis ſponſalibus per mortem vnius ex contrahentibus non intelligitur diſſoluta iuſtitia publicæ honeſtatis, ita nec diſſoluta intelligitur, ſi diſſoluantur ſponſalia per mutuum conſenſum; ſemper enim verificatur, quod inter eoſdem fuerint inita vera ſponſalia, quod fuerint ſponſus, & ſponſa, & pro eo tempore, quod præceſſit ad diſſolutionem, licita erant eiſdem ea omnia, quæ ſponſis conceſſa intelliguntur; atque huius opinionis fuit *Sanchez tom. 2. de matrim. lib. 7. diſp. 68. n. 21.*, qui vlterius hanc ad hoc confirmandum addit rationem, quod huiuſmodi impedimentum ſit ex genere ſuo perpetuum; non eſſet autem tale, ſi mutuo conſenſu diſſolutis ſponſalibus diſſolueretur.

Ex aduerſo *Emanuel Sà verb. matrimonium de impedimentis dirimentibus nu. 12.*, *Rebellius part. 2. lib. 3. quæſt. 14. num. 3.*, *Diana part. 3. tract. 4. reſol. 222.* ſuſtinent per diſſolutionem contractus ſponſalium inductam per mutuum contrahentium conſenſum diſſolui etiam tale impedimentum, ad quod etiam euincendum idem *Rebellius loc. cit.* adducit Sacræ Congregationis declarationem, & *Diana loc. cit.* teſtatur, ſe, cum fuerit de hoc caſu conſultus, traxiſſe in ſuam opinionem viros plures Doctos, tum ex Dominicanorum familia, tum ex Societate Ieſu, atque pro eadem citat *Baſilium Pontium de matrimonio lib. 7. c. 36. num. 9.*, *Gutierez de matrimonio c. 103. num. 11.* Quid igitur hac in re concludendum.

3 **Sententia aſſerens oriri.**

Reſpondeo, probabilius eſſe in ea hypotheſi cum diſſolutione ſponſalium per mutuum conſenſum non diſſolui impedimentum publicæ honeſtatis. Ità *Sanchez qui ſupra*. Ratio ex eo deſumitur, quia impedimentum, quod oritur ex ſponſalibus legitimè contractis, & ex matrimonio rato eſt ex genere ſuo perpetuum, *Gloſa c. vnico de ſponſal. in 6. verb. publicè, & ibi Ioannes Andræas n. 5.*, *Abbas c. ſponſam num. 2. de ſponſal.*, *& ibi Alexander de Neuo num. 7.*, *Sotus in 4. diſt. 41. q. vnica art. 2. col. 4. verſ. 2. concluſio in fin.*, *Toletus lib. 7. ſumma c. 10. n. 2.*, *Manuel 1. tom. ſummæ 2. edit. c. 234. n. 1.*, atque hoc probat *Sanchez ex c. ſponſam de ſponſal.*, *& c. ſi quis vxorem*, *& c. ſi quis diſponſauerit 27. q. 2.*, vbi dicitur, nullū ex conſanguineis alterius ſponſi poſſe ducere ſponſam, quod aſſerit non intelligendum quoad extenſionem ad quemcunque gradum conſanguinitatis, ſed ſolummodo intra gradus à iure prohibitos ad extenſionem cuiuſcunque temporis, adeout ſonet, quod nullo vnquam tempore poſſit conſanguineus intra gradus prohibitos contrahere, ſed non eſſet tale, ſi diſſolutis per

4 **Probabilius tale impedimentum non diſſoluitur.**

Impedimentum ex genere ſuo eſt perpetuū.

mutuum consensum sponsalibus antea legitimè contractis dissolueretur, vt ex se patet, ergo &c. Confirmatur primò, quia motiuum, ob quod iura induxerunt hoc impedimentum, adhuc viget, quantumuis sponsalia per mutuum consensum fuerint dissoluta, nam hoc inductum est, ne ille, vel illa, qui, vel quæ quodamodo per sponsalia ante ritè, & legitimè celebrata erat sub aliquali potestate sponsi, fieret postea sub potestate alterius eiusdem sponsi consanguinei, quod iura proscribunt; exigit enim honestas, vt ius ad sponsum ad consanguineos non transeat, sed hoc idem militat, quando sponsalia legitimè contracta postea per mutuum consensum dissoluuntur, non minus, ac si dissoluantur per mortem, quandoquidem semper verificatur, quod fuerit sponsa illius, cuius alter postea contrahens est consanguineus.

Ius ad sponsum ad consanguineos non transit.

Neque hic audiendus est *Diana d. tract. 4. resol. 222.*, qui assignare contendens discrimen inter dissolutionem sponsalium factam ob mortem vnius, & dissolutionem positam per mutuum consensum asserit, quod per illam non tollatur impedimentum publicæ honestatis, quia ille, qui decedit, censetur in eadem voluntate decedere, per hanc verò tollatur, quia non solum implicitè sublata est voluntas, sed etiam expresè; Non, inquam, audiendus est, quia tale impedimentum annexum est sponsalibus validis ex dispositione iuris Ecclesiastici, quibus semel initis non est amplius in potestate contrahentium ab impedimento ex illis contracto recedere, cum nequeant vinculum dissoluere, quod Ecclesia constituit maximè perseuerante eodem motiuo, ob quod constitutum est. Deindè nihil confert, quod moriens in ea voluntate decesserit, quandoquidem per mortem ea voluntas extinguitur, & sicut alter superstes liber remanet ab onere sponsalium, ità non est, cur liber non remaneret, si dissolutis sponsalibus per mutuum consensum dissolueretur impedimentum, nam eidem non infertur iniuria, si cum consanguineo ipsius post mortem sponsi contrahat, sicuti non infertur iniuria, si cum alio quocunque contrahat. Impedimentum igitur non inducitur ob iniuriam, quæ inferatur alteri contrahenti, siue decedenti, siue recedenti, sed ob honestatem, quæ consistit in eo, quod duo consanguinei non habeant potestatem in eandem sponsam, quæ honestas æquè considerandæ est, siue sponsalia dissoluantur spontè, siue ob casum mortis inopinatæ alterius sponsi.

5 Fundamentum Dianæ aduersantis eiuitur

Impedimentum semel inductum non pendet à voluntate contrahentis.

Per mortem voluntas extinguitur.

Confirmatur secundò, quia, si vnus ex contrahentibus recederet à sponsalibus ex causa à iure approbata, vel ob fornicationem alterius, vel ob aliquod aliud simile adhuc remaneret impedimentum publicæ honestatis, ergo etiam remanet, quantumuis ex mutuo consensu ambo recedant. Antecedens non vertitur in dubium. Consequentia probatur, quia, quod vnus recedat altero consentiente, vel recedat ex legitima causa iure approbante quoad effectum paria sunt, nam approbatio iuris æquiualet alterius consensui, cum cogat ipsum consentire, & habeat ipsum pro consentiente.

Euincitur etiam paritate responsio

§. XVIII.

An sponsalia quomodocunque irrita absoluant ab impedimento publicæ honestatis.

SVMMARIVM.

Status controuersiæ expositus. 1.
Attento iure antiquo, ex quocunque capite excepto defectu consensus inualidè contraherentur sponsalia, oriebatur impedimentum publicæ honestatis. 2.
Impedimentum illud extendebatur ad quartum gradum. 3.
Stante Concilio Tridentino ex sponsalibus inualidis, non oritur illud impedimentum. 4.
Dispositio Concilij extenditur etiam ad sponsalia antecedētèr inita ad ipsius editionem. 5.
Extenditur, etiam quando sponsalia sunt irrita ex solo defectu consensus interni. 6.

DIsquisitio XVIII. Contraxerat Caius cum Theodorica, sed inualidè sponsalia, vel quia innodatus erat aliquo impedimento dirimente, vel quia internè non consenserat, vel fictè, vel quouis alio modo. Orta hic fuit controuersia, an ex tali contractu, quantumuis irrito, ortum esset impedimentum publicæ honestatis, ratione cuius alter non posset contrahere cum consanguineis eius, qui inualidè ex dictis capitibus contraxerat.

1 Quæstionis status elucidatur.

Hæc difficultas, vel examinari potest attento iure antiquo per textum *in c. vnico de sponsalibus in 6.*, vel attento iure nouo *Concil. Trident. sess. 24. de matrimon. cap. 3.* Rursus, vel quoad sponsalia inualida ex inhabilitate contrahentis, vel ex alio quocunque defectu substantiali, vel ex præciso defectu consensus interni.

Secūdum duplex ius potest examinari.

Respondeo primò, attento iure antiquo, si excipias defectum consensus, sponsalia irrita ex alio quocunque capite, vt si Religiosus, affinis, consanguineus, sacris initiatus, aut alio impedimento dirimente laborans contraxisset, pariebant impedimentum publicæ honestatis vsque ad quartum gradum, *Glosa in cap. vnico verb. dissoluendum de sponsalibus in 6., & ibi Francus num. 3., Innocentius c. ad audientiam in fin. de sponsal., Astensis secunda part. summa lib. 8. tit. 24. art. vnico qu. 3., Angelus verb. matrimo-*

De iure antiquo etiam ex sponsalibus inualidis oriebatur tale impedimentum

trimonium 3. impediment. 14. *n.* 11., *Couarruuias quarto decr. part.* 2. *cap.* 6. *§.* 2. *n.* 2. Colligitur *ex c. vnico de sponsal. in* 6. vbi sic legitur. *Ex sponsalibus puris, & certis, etiam si consanguinitatis, affinitatis, frigiditatis, Religionis, aut alia quauis ratione sint nulla, dummodò non sint nulla ex defectu consensus oritur efficax ad impediendum, & dirimendum sponsalia, vel matrimonia impedimentum iustitiæ publicæ honestatis;* vbi nota illa verba, *puris*, quæ ponuntur dumtaxat ad contradistinguenda sponsalia à conditionalibus, *& certis*, ad contradistinguenda eadem ab ijs, quibus promisit ducere vnam de pluribus non determinatam.

Dixi, *si excipias defectum consensus*, non solum propter allegatum textum *in d. c. vnico de sponsal. in* 6., sed etiam ad excludendam instantiam, quæ fieri potest contrà eundem textum propter illa verba *etiam si Religionis, aut alia quauis ratione sint nulla*; possent enim dicere, quod, cum Religiosus nec habeat velle, nec nolle, non posse habere videatur consensum, & tamen dicitur, quod ex ipsius consensu oriatur iustitia publicæ honestatis; eluditur namque per hoc, quod, quantumuis non habeat velle, & nolle ciuilitèr, habet tamen naturalitèr per textum *in l.* 1. *ff. de pactis*, hocque sufficit de iure antiquo ad inducendum tale impedimentum.

Religiosus habet velle, & nolle naturalitèr.

3 Impedimentum erat vsq; ad quartũ gradũ.

Dixi, *vsque ad quartum gradum*, nam, quantumuis textus allegatus *in d. c. vnico* non exprimat talem gradum determinatè, nihilominus ex communi Iuristarum, & Theologorum acceptione extenditur ad illum gradum, ad quem extenditur consanguinitas ad impediendum matrimonium, *D. Thomas in* 4. *dist.* 41. *q. vnica art.* 1. *quæstiunc.* 4. *in corpore, D. Antoninus tertia part. tit.* 1. *c.* 10. *not.* 1., *Caietanus in summa verb. matrimonium c.* 1. *imped. n.* 10., *Valentia* 4. *part. disp.* 19. *q.* 5. *punct.* 3., *Ioannes Andræas c. ad audientiam in fine de sponsalibus*, sicuti enim per matrimonium affinitas contrahitur dirimens vsque ad quartum gradum, ità ex sponsalibus aliud vinculum publicæ honestatis oritur, minus tamen perfectum dirimens vsque ad eundem gradum.

4 Ex sponsalibus irritis de iure nouo non consurgit tale impedimentũ.

Respondeo secundò, stante dispositione *Concil. Trident. d. c.* 3. *sess.* 24. *de matrimonio* sponsalia irrita vel ex inhabilitate contrahentis, vel ex quocunque alio defectu de iure irritante contractum non pariunt effectum, seù impedimentum iustitiæ publicæ honestatis, quod tamen non excedit primum consanguinitatis gradum, *Petrus de Ledesma de matrimonio qu.* 55. *art.* 4. *dub.* 1., *Manuel. primo tom. summæ secunda edit. c.* 234., *Vega* 2. *tom. summæ c.* 34. *casu* 16., *Sanchez t.* 2. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 60. *num.* 10., *& seqq.* Expressè colligitur *ex d. sess.* 24. *c.* 3. *Concilij*, in quo est correctorium iuris antiqui. Solum hic remanet dubitandum, an dictum Concilium Tridentinum solummodò disponat quoad sponsalia post ipsius editionem celebrata, an verò etiam quoad celebrata antecedentèr ad ipsum; quidquid ex aduerso senserit *Nauarrus in summa cap.* 22. *n.* 58. *in fine* sentio absolutè dispositionem Concilij extendi etiam ad sponsalia de præterito, adeò vt, si illa fuerint irrita, etiam nunc nullum pariat impedimentum publicæ honestatis, *Henriquez lib.* 1. *de matrim. c.* 10. *n.* 2., *Vera Crux append. ad specul. vbi de impedimento affinitatis ad fin., Sanchez d. lib.* 7. *disp.* 68. *n.* 11., hocque expressè constat ex declaratione Pij V., prout refert idem *Sanchez loc. cit.*

5 Extenditur etiam ad sponsalia antecedentur inita.

6 Sententiç Sanchez asserentis ob solum defectum consensus interni ex sponsalibus irritis oriri impedimentum.

Hic excitat difficultatem idem *Sanchez n.* 13., an ea, quæ dicta sunt in hac responsione, intelligenda sunt præcisè, quando sponsalia sunt irrita, vel ex inhabilitate personæ, vel ex defectu iuris requisiti ad validitatem ipsorum, an verò etiam, quandò habitis omnibus de iure requisitis solus deficit internus animi consensus, licet extrinsecùs appareat, adeò vt, si alia omnia sint requisita, & solus internus consensus deficiat, non oriatur impedimentum publicæ honestatis. Ipse *Sanchez n.* 14. absolutè sentit in ea hypothesi impedimentum publicæ honestatis consurgere, quia hoc inductum est ob publicam honestatem, & ad vitanda scandala, quæ scandala, æque esse possunt, quandò positis alijs omnibus requisitis solus internus consensus deficit, ac quandò ipse cum eisdem requisitis concurrit, quandoquidem ille consensus internus omnes latet. Nihilominus meo videri consonantiùs procedunt *Nauarrus in summa cap.* 22. *n.* 57., *Vera Crux in append. ad speculum, dum de impedimento publicæ honestatis. Petrus de Ledesma de matrim. q.* 55. *art.* 4. *in dubio primo, quod mouet circa solutionem ad tertium*, asserentes, post Concil. Trident. etiam si sponsalia deficiant solummodò quoad illum consensum internum non gignere illud impedimentum, nec incongrua sanè ratione hoc decernunt, quandoquidem Concil. verbis expressis, & prægnantibus excludit tale impedimentum a sponsalibus inualidè initis ex quacunque causa sint irrita, & inualida, qui autem dicit quamcunq; causam, nullam includit. Deindè *Concil. Trid. loco cit.* corrigit *d. c. vnicum de sponsal. in* 6. quoad ad ea, in quibus dictum *c. vnicum* inducebat impedimentum illud annullando, quandò sunt irrita, & simul corrigit consensum includendo, quod dictum *c. vnicum* excluserat, dum dicit *ex quacunque causa*. Deindè hoc impedimentum oritur tanquam à radice ab vnione, & propinquitate, quam causant sponsalia, sed vbi de-

Præfertur sententia contraria

Impedimentum oritur ab vnione, & propinquitate.

ficit consensus, non potest esse hæc vnio, & propinquitas, quæ oritur ex eodem consensu, ergo non potest esse hoc impedimentum; Neque dicas, impedimentum huiusmodi oriri quidem ex illa vnione, & propinquitate, non quomodocunque, sed apparente, cum sit in ordine ad euitanda scandala; Contrà enim impugnaberis, quia in primis hac etiam ratione oriretur impedimentum publicæ honestatis, si quis contraheret sponsalia alligatus voto simplici castitatis, quod non innotesceret, quandoquidem & hoc non apparet, & tamen Concilium definit ex sponsalibus *ex quacunque causa* inualidis non oriri huiusmodi impedimentum, quod etiam verificaretur in ordine ad alias omnes causas, si essent occultæ. Deindè illud impedimentum non est inductum ex scandalo quomodocunque, sed ex scandalo habente fundamentum in causa existente, non præcisè concepta, cæteroqui etiam consurgeret impedimentum affinitatis ex copula præcisè appræhensa, vel intentata, & non consummata, quod nemo dicet.

Concil. loquitur ex quacunque causa.

§. XIX.

An, si contrahantur sponsalia per parentes nomine filiorum præsentium, & tacentium, consurgat impedimentum publicæ honestatis.

SVMMARIVM.

Exponitur facti series. 1.

Contractis sponsalibus per parentes nomine filiorum minorũ septennio, si alter ipsorum perierit, antequam post septennium rata habuerit, non consurgit publica honestas. 2.

Contractis sponsalibus per parentes nomine filiorum minorum præsentium, & tacentium consurgit saltem in foro Ecclesiæ impedimentum publicæ honestatis. 3.

Si fuerint maiores, & absentes, & interim antequam conscij redderentur, alter ipsorum perierit, tale impedimentum non consurgit. 4.

1 Refertur factum.

DIsquisitio XIX. Nomine Caij filij sui præsentis, & tacentis Cæsar, & nomine Agatæ filiæ suæ pariter præsentis, & tacentis Sempronius contraxerant sponsalia pro eisdem, vel fortè etiam nomine eorundem absentium. Postea idem Caius nulla habita ratione de sponsalibus per Cęsarem Patrem suum initis contraxit cum sorore eiusdem Agatæ per consensum proprium, vel fortè eadem Agata cum Fratre eiusdem Caij. Orta hic fuit controuersia, an huiusmodi sponsalia de nouo inita per eosdem filios ex proprio consensu subsisterent, an verò ex impedimento publicæ honestatis ex prioribus sponsalibus per parentes eorum initis irritarentur.

Hæc difficultas examinari potest secundum multiplicem acceptionem; primò, quando filij erant minores septennio, quando pro ipsis præsentibus parentes contraxerunt; secundò, quando erant in legitima ætate ad contrahendum, & præsentes fuerunt contractui, nec contradixerunt; tertiò, quando erant maiores, sed absentes, & antequam conscij fierent de contractu per parentes inito, alter eorum decesserit, vel alio modo sponsalia sint dissoluta.

Varij sensus, secũdum quot potest examinari titulus.

Respondeo primò, si filij fuerunt minores septennio, quando per parentes nomine ipsorum fuerunt sponsalia contracta, & alter ipsorum perierit, antequam post septennium rata habuerit eadem sponsalia, non oritur impedimentum publicæ honestatis, & alter superstes pote liberè contrahere cum consanguineis alterius defuncti. Sic sentire videtur *Sanchez lib. 7. de impedimentis disp. 68. n. 18., & seqq.* Ratio ex ijs deducitur, quæ supra dicebamus, quia, quantumuis parentes possint contrahere pro filijs absentibus, vel minoribus septennio, contractus tamen non tenet, nisi postquam peruenerint ad septennium, vel expressè, vel implicitè ratificauerint, ergo, si alter perierit ante talem, vel expressam, vel implicitam ratificationem, non oritur impedimentum publicæ honestatis, quandoquidem hoc non consurgit, nisi ex sponsalibus completis, nam cum hoc impedimentum sit odiosum, & quodamodò aduersans libertati matrimonij, est strictè interpretandum, nec extendendum, nisi causa, ob quam oritur, & inductum est, sit vndequaque completa.

2 Non consurgit publica honestas ex sponsalibus initis ante septennium, nisi post septennium rata fuerint habita.

Impedimentum non consurgit, nisi ex sponsalibus completis.

Hinc monent *Manuel 1. tom. summæ 2. edit. c. 234. n. 4., Bartholomæus de Ledesma de matrimonio dub. 43. in notab. post 4. conclus., Vega 2. tom. summæ cap. 34. cas. 16.*, quod, quando in contractu celebrato per parentes nomine filiorum, vel absentium, vel minorum septennio, ad cuius valorem requiritur ratificatio, atque de hac non constet, sint cautè interrogandi ijdem filij, qui, si affirmauerint, standum sit eorum dicto; quia contrà se testificantur, quinimmò etiam, si negauerint, quia aliundè haberi nequit veritas, nisi post acquisitum vsum rationis aliquos actus elicuerint, qui indicent talem ratificationem, quæque probari possit à testibus.

Dicto minorum standũ est contra ipsos.

Respondeo secundò, si fuerint in legitima ætate constitui ad validè contrahendum, & ad præsentiam parentum, dum nomine ipsorum contrahebant, cognoscentes ea, quæ fiebant, tacuerint, re vera saltem coram Ecclesia consurgit impedimentum publicæ honestatis. Ità *Sanchez d. lib. 7. de impedim. disp. 68. n. 18.* Ratio ex ijs dedu-

3 Si fuerint maiores, & præsentes tacuerint oritur tale impedimentũ

deducitur; quæ suprà dicebantur, quia scilicet in facie Ecclesiæ talis contractus est validus, cum præsentia illa cum taciturnitate habeatur pro valido consensu requisito, sed ex contractu sponsalium valido consurgit tale impedimentum. Dixi, *saltem coram Ecclesia*, quia, si verè consensum non præstiterit, propriè coram Deo, & coram conscientia, in qua pura veritas attenditur, tale impedimentum non consurgeret per superiùs allegata, & probata. Verum tamen est, quod in ea hypothesi nunquam præsumeretur talis defectus consensus, cum illa præsentia, & taciturnitas habeatur pro consensu.

Præsentia cum taciturnitate habetur pro consensu.

4 Respondeo tertiò. Si fuerint maiores, & absentes, dum per parentes nomine ipsorum celebrata sunt sponsalia, & interim, antequam facti fuerint conscij de tali celebratione, alter ipsorum decesserit, non oritur impedimentum publicæ honestatis, & superstes potest liberè contrahere cum consanguineis in quocunque gradu alterius defuncti. Consonat hæc responsio cum prima. Ratio ex eo deducitur, quia, vt suprà asserebamus, propriè non tenent talia sponsalia, nisi fuerint per filios absentes, postquam conscij facti fuerint, ratificata, ergo ante talem ratificationem non consurgit impedimentum publicæ honestatis. Consequentia tenet, quia tale impedimentum oriri non potest ante orta perfectè sponsalia, ergo, si illa perfectè non oriuntur ante ratificationem, ante eandem non oritur tale impedimentum.

Si fuerint maiores, & absentes non oritur impedimentum ante ratificationē.

Ex dictis etiam sequitur, quod, si notitia celebrati contractus per parentes deuenerit ad vnum filiorum, qui re vera consenserit, eademque ratificauerit, & alter, antequam talis notitia ad ipsum deuenerit, decesserit, non oriatur tale impedimentum. Ratio est, quia ex superiùs dictis per vnius tantum consensum non constituuntur sponsalia, sed tantum dum accedit alterius repromissio, cum sint ex genere suo contractus, adeoque vltrò, citroque obligatorius, ergo etiam per vnius tantum ratificationem non fiunt valida, nisi accedat alterius etiam ratificatio, ergo, si ante ratificationem alter decesserit, non erunt propriè in suo esse constituta sponsalia, adeoque, nec etiam inductum impedimentum publicæ honestatis. Vlteriùs non immoror circà hoc impedimentum, quandoquidem de ipso occurret infrà sermo vberrimus.

Etiam, si vnus factus fuerit conscius contractus, non tamen alter.

§. XX.

An sit culpa læthalis contrahere sponsalia ante septennium.

SVMMARIVM.

Status controuersiæ. 1.
Probabilius nec parentes contrahentes nomine minorum, nec maior cum minori peccant læthalitèr, quinimmò nec venialitèr. 2.
Contrahentes matrimonium ante legitimam ætatem peccant læthalitèr. 3.

Disquisitio XX. Titius maior septennio contraxit sponsalia cum Flauia in legitima ætate ad contrahendum non constituta; vel fortè etiam parentes eiusdem Titij, & Flauiæ, dum vterque esset minor septennio pro ipsis contraxerunt. Quæritur hic, an idem Titius, si fuerit maior, vel parentes vtriusque, si illi fuerint minores, sic contrahendo læthalitèr peccauerint. 1

1 Factum tale in suis terminis.

Ratio dubitandi potissimum consurgit ex textu *in c. 2. de desponsatione impub.*, vbi sic legitur. *Districtius inhibemus, ne aliqui, quorum vterque, vel alter ad ætatem canonibus determinatam non peruenerint, coniungantur, nisi fortè aliqua vrgentissima necessitate interueniente vtpotè pro bono pacis talis coniunctio toleretur*, de quo etiam textu aliqua innuimus in præcedentibus; neque arbitrandum est, per huiusmodi verba importari solummodò consilium, non præceptum, vt videtur asserere *Ioannes Andraas in d. c. 2. n. 1. de desponsat. impub.*; Non, inquam, arbitrandum est, quia per illa verba, *districtius inhibemus*, importatur grauis prohibitio, quæ de genere suo importat præceptum *Paludanus in 4. dist. 28. qu. 2. art. 2. n. 8.*, *Angelus verb. matrim. 3. impedim. 16. n. 7.*, *Siluester eod. verb. 5. qu. 6.*, & *verb. sponsalia q. 1. dict. 1.*, *Nauarrus in summa c. 22. n. 31.* Nihilominus

Textus indicans contrahi noxam læthalem

Respondeo, probabilius esse, nec parentes contrahentes nomine filiorum ante septennium, nec Titium contrahentem cum minori tali ætate, ex illo præcisè defectu ætatis peccare læthalitèr, quinimmò nec venialitèr *Manuel tom. 1. summæ in 2. edit. c. 244. n. 2.*, *Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsal. disp. 17. num. 4.* Ratio ex eo deducitur, quia, quantumuis iura præscribant septennium tanquam ætatem requisitam ad validitatem sponsalium, quando malitia non præuenit ætatem, non tamen constituunt actionem peccaminosam, si antecedentèr contrahantur, sed tantum ea irritant, si postquam peruenerint ad vsum rationis, rata non habeantur, quinimmò ex eo, quod iura approbent, si postea ratificentur, arguitur, nec esse in sua origine irrita,

2 Nec peccant moralitèr, nec venialitèr.

Iura irritant, non inducunt noxam. irrita, nec inducere aliquam noxam; non primum, quia quod in sua origine absolutè inualidum est, non potest postea per ratificationem reualidari; non secundum, quia iura non approbant ea, quæ in sui constitutione secum trahunt noxam læthalem. Confirmatur, quia per talem contractum initum ante septennium non irrogatur aliqua iniuria ipsis contrahentibus, nec Sacramento, non Sacramento, quia sponsalia Sacramentum non sunt, non contrahenti, quia adhuc liber est ad resiliendum, postquam peruenerit ad septennium, seu ad completum vsum rationis, ergo non contrahitur aliqua noxa in celebratione eiusdem.

Nemini irrogatur iniuria.

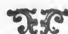
Textus non procedit de sponsalibus. Dices, noxam contrahi ex transgressione præcepti contenti *in præcit. c. 2. de despons. impub.*, non enim dubium est, quod iura potuerint hoc præceptiuè statuere ex aliquo fine ab Ecclesia præuiso; transgressio autem præcepti districti sub grauibus verbis est ex genere suo peccaminosa læthalitèr. Sed contrà, quia textus ille non procedit de sponsalibus, prout notat *Panormitanus in d. c. 2. n. 5., & ibi Præpositus n. 2. de desp. impub., Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 17. nu. 4.*, quod satis indicant verba, quibus ille textus conceptus est; ibi enim dicitur, *Districtius inhibemus, ne coniungantur*, rursus, *talis coniunctio toleretur*, sponsalia autem non sunt coniunctio, sed promissio coniunctionis.

Ex eo autem, quod ille textus non procedat de sponsalibus, ex directo sequitur, respicere dumtaxat matrimonium, circa quod postea excitauit dubium, an sit peccatum læthale illud contrahere ante legitimam ætatem à sacris canonibus præscriptam. *Sanchez dict. lib. 1. de sponsal. disp. 17. n. 6.*, existimat probabilius non contrahi noxam læthalem; propter eam rationem, quia à iure antiquo non est recedendum, nisi per nouum textum expressè corrigatur, eo quia iurium correctio, vtpotè odiosa, sit omninò vitanda per textum *in l. præcipimus, C. de appel.*, neque potest dici, quod per præsentem textum *in d. c. 2.* corrigatur, cum possit ità explicari, vt non corrigat, si v. gr. dicatur, quod, quantumuis verba concipiantur de præsenti, interpretentur quasi essent de futuro.

3 *Contrahentes matrimonium ante legitimam ætatem peccant læthalitèr.* Congruentius tamen existimo, nisi vel malitia suppleat ætatem, vel grauissima causa compellantur, grauitèr peccare, si contrahant ante legitimam ætatem *Paludanus in 4. dist. 28. q. 2. art. 1. nu. 8., & 10., Angelus verb. matrimonium 3. impedim. 16. n. 7., Henriquez lib. 11. de matrimonio c. 13. n. 13., Petrus de Ledesma de matrim. q. 43. art. 2. dub. 3.* Ratio ex eo deducitur, quod expressè in tali *c. 2. de desponsat. impub.* importatur præceptum formale, vt assentitur idem *Sanchez d. disp. 17. n. 1.* Rursus ille textus non dirigitur ad sponsalia., sed dumtaxat ad matrimonium, vt testatur *idem Sanchez ibid. num. 4.* Neque dubitari potest, quod, si fuerint antecedentèr iura permittentia matrimonium inter impuberes, corrigantur per huiusmodi textum, cum hic expresse tempus statuat, & ante illud districtius inhibeat celebrari, nisi ex vrgentissima causa, ad quem textum conformitèr in iure canonico statuta est determinata ætas quatuordecim annorum in masculo, & duodecim in fæmina ad contrahendum matrimonium; nec admittenda est interpretatio eiusdem Sanchez, quandoquidem expressè aduersatur ipsius præcedenti dicto, quo statuit illum textum respicere præcisè matrimonium, dum modò asserit in eo casu non esse matrimonium, & interpretari pro sponsalibus. Hoc etiam clariùs euincitur per exceptionem positam *in dict. c. 2. de desponsat. impub. Nisi fortè aliqua vrgentissima necessitate interueniente, vtpotè pro bono pacis, talis coniunctio toleretur*, si enim fieret interpretatio de matrimonio de futuro, frustra poneretur illa exceptio vrgentissimæ necessitatis, cum sponsalia sine illa possint contrahi.

Textus intelligitur de matrimonio, & clarè euincitur.

Coniunctio illa intelligenda est per matrimonium. Hic solum pro complemento remanet dubitandum, quid veniat nomine illius coniunctionis in textu expressæ. *Ne coniungantur, talis coniunctio toleretur*; an scilicet solummodò coniunctio per matrimonium per verba de præsenti, an verò etiam facultas coniunctionis per copulam; & quidem ex verbis eiusdem textus colligitur esse dumtaxat ad coniunctionem ad matrimonium per verba de præsenti, quandoquidem ibi dicitur, quod *ex vrgentissima causa interueniente, puta ob bonum pacis talis coniunctio toleretur*; quæ certè stante minori ætate tolerari licitè non potest, & quidem etiam in ordine ad matrimonium est toleranda solummodò ex illis grauissimis causis, quin etiam ex multorum placito in ea hypothesi attendenda est Episcopi facultas, vt videntur asserere *Siluester verb. matrimonium 5. q. 6., Nauarrus in summa c. 22. num. 31., Henriquez lib. 11. de matrim. c. 13. n. 13., Tabiena verb. matrim. 2. quæst. 6. n. 7.*, quamuis multi asserant etiam ex Episcopi facultate posse permitti coniunctionem per carnalem copulam, quando eiusdem Episcopi iuditio probabile esset malitiam præuenire ætatem ex vrgentissima causa, qualis, vt in textu describitur, interueniret, quamuis de potentia ad copulam esset dubium, & , si postea comperiretur impotentia ad eandem, esset abstinendum, &c.

§. XXI.

§. XXI.

An statuta, quod filiorum sponsalia sine parentum consensu non teneant, subsistant.

SVMMARIVM.

Exponitur casus in particulari. 1.
Non obstante statuto sponsalia illa secundum se tenent. 2.
Non potest condi statutum irritans huiusmodi contractus. 3.
Non possunt parentes sponsalia contrà ipsorum voluntatem per filios inita irritare, possunt tamen tribuere sufficiens fundamentum, ratione cuius filij ab eisdem possint recedere. 4.
Argumenta aduersa dissoluta. 5.

1 Facti series exposita. DIsquisitio XXI. Statutum vigebat in certa quadam Prouincia, vt inuitis parentibus filij non possunt sponsalia, nec matrimonium contrahere. De facto Titius filius Sempronij eodem Sempronio inuito sponsalia contraxit seruatis alijs seruandis cum Theodorica. Controuersum fuit, an talia sponsalia contrà dispositionem statuti inita subsisterent, an verò in sua radice essent inualida; secundò, an saltem possent per parentes irritari.

2 Sponsalia illa valida sunt ex se. Respondeo primò, talia sponsalia in sua radice subsistere, & valida esse, *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contractu cap. 11. num. 63., & in his terminis clarius num. 103., Bellarminus de Sacramento matrim. cap. 19., & 20., Menochius de arbitr. cas. 454. num. 8., Clarus in pract. crim. § fin. qu. 82. verb. statutum 3., Borellus tom. 1. summa decis. tit. 1. n. 28.* Expressè euincitur *ex c. 1. §. fin. de desponsat. impub., & ex c. veniens de sponsalibus, & c. sufficit 27. q. 11., & c. cum virum de Reg.* Ratio horum omnium ex eo deducitur, quia per sponsalia eligitur nouus status, & quodamodò contrahentes sibi imponunt obligationem perpetuæ seruitutis, sed noua status electio, & perpetua seruitus, debet esse omninò libera, & independens ab alterius à contrahentibus voluntate, alioqui filijs, dum sunt sub patria potestate posset per eosdem parentes denegari consensus, quod est contra dispositionem textus *in d. c. virum de regul.*, ergo eadem sponsalia inita contrà voluntatem parentum, vtpotè ab eisdem independentia, debent subsistere. Confirmatur, quia sponsalia æque, ac matrimonium sunt contractus habentes originem à iure naturali nobis innato per textum *in l. 1. §. ius naturale, ff. de iust., & iur. Instit. de iure naturali in princip.*, sed in ijs, quæ sunt iuris naturalis homo vnus ab altero non dependet per ea, quæ docet *D. Thomas secunda secundæ qu. 104. art. 5. in corpore*, vbi asserit de iure Diuino esse, quod in ijs, quæ sunt iuris naturalis, vnusquisque sit liber, & vnus ab altero non dependeat, ergo &c.

(Sponsalia habent originem à iure naturali nobis innato.)

3 Nō potest condi statutum illa irritans. Hæc adeò vera sunt, vt non solum huiusmodi statuta non obligent, sed nec possit nouum condi statutum, quod valeat hos contractus contrà voluntatem parentum per filios initos irritare: ius etenim naturale semper præualet cuicunque iuri positiuo, nec lex aliqua ciuilis, siue etiam canonica potest contra tale ius naturæ disponere. Quamobrem meritò *Concil. Trident. sess. 24. c. 1. de reform.* matrimonij anathemate damnat eos, qui affirmant *matrimonia à filijs familias sine consensu parentum contracta irrita esse, & parentes ea rata, vel irrita facere posse*; & licet *Concil. Trid.* loquatur præcisè in terminis matrimonij, ex illa tamen dispositione argui meritò potest, quod, nec sint irrita sponsalia, quandoquidem, & ipsa sunt principium quodamodo matrimonij, quod etiam clarè inducitur per alios textus iuris canonici *d. cap. sufficit 27. qu. 11. c. vbi non est 30. qu. 2. c. tuis de sponsal., & c. vnico de desponsat. impub. in 6.*, nec obesse potest, quod antecedentèr ad Concil. Trident. iura quædam vigerent statuentia filios non posse sine parentum consensu validè contrahere, *vt l. vnica, C. de rapt. virgin. instit. de nuptijs in princip. l. 2. de ritu nupt. l. in coniunctione, C. de nuptijs l. nuptiæ inter, ff. de ritu nupt.* quinimmò, & iura quædam canonica, *vt c. non omnis c. honorantur c. fin. 31. qu. 2. c. nostrates c. aliter 30. q. 5.*, & nonnulli ex SS. PP. hoc statuunt; Non, inquam, obesse potest, quia iura ciuilia, siue communia, siue municipalia fuerunt per ius canonicum abrogata, tanquam aduersantia iuri naturæ; iura verò canonica, sanctique Patres non procedunt de necessitate, sed tantummodò de honestate quadam præcipuè in ordine ad fæminas, quibus congruum videtur, vt expectent electionem parentum, vt videtur innuere, *D. Ambrosius de Patriarchis lib. 1.*, & refertur *in d. c. honorantur*.

(Procedūt tantū de honestate non de necessitate absoluta.)

4 Nec eadē contracta possunt irritare. Respondeo secundò. Non posse parentes sponsalia per filios familias contrà eorum voluntatem inita postea irritare, posse tamen tribuere sufficiens fundamentum, ratione cuius ipsi filij familias ab eisdem legitimè recedant, *Ioannes Angelus Bossius de matrimonij contract. d. c. 11. n. 106.*, quidquid ex aduerso docuerit *Iulius Sannazarius de sponsal. c. 2. art. 4. n. 9. ad 14., & art. 6. num. 54.* Ratio ex eo deducitur, quia parentes etiam stante statuto non possunt legitimè impedire, ne per filios familias huiusmodi sponsalia contrahantur, ergo, nec ea legitimè contracta poterunt dissoluere, præcipuè cum consensus eorundem parentum de iure canonico non requiratur

de

de necessitate; sed tantum de honestate; Neque obesse potest, si asseratur, quod, cum huiusmodi sponsalia sint contracta contrà honestatem parentibus debitam, videantur esse irrita, quandoquidem omnis promissio illicita, seu contrà honestatem omninò est inualida per superiùs dicta; Non, inquam, obesse potest, quia onus talis honestatis tale, & tantum non est, vt si omittatur, inducat peccatum vel mortale, vel veniale, quandoquidem filius, vel filia in materia matrimonij contrahendi non tenentur obedire parenti, *Vasquez de matrimonio disp.4.n.24., Villalobos 1.part. tract.13.diff.39., Sairus lib.7.clauis c.5.n.12., August. Barbosa collect. ad c.1.de desponf.impub.n.5., Ægidius Coninchus disp. 28. dub.5., Azorius part.2 lib.2.c.2.qu.6.*, sicque talis honestas inducitur potius ex consilio, quam ex præcepto.

Titulus honestatis in hac hypothesi non obligat sub peccato.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur; quia timor grauis indignationis parentum, & alicuius damni ex illa sibi imminentis est sufficiens causa à sponsalibus præactis recedendi, prout definiuit *Rota Rom. in vna Tullensi matrimonij* 13. *Maij* 1596. *coram Penia*. Hic disputant DD., an ad dissoluenda sponsalia ex allegata causa requiratur Iudicis auctoritas, an verò per eosdem filios possint immediatè dissolui. Crediderim, huiusmodi auctoritatem Iudicis non requiri, si nullum immineat scandalum ex tali dissolutione, *Manuel. tom. 1. summa 2.edit.c.243.num.11., Angelus verb. sponsalia num.42., Petrus de Ledesma de matrim.q.43.art.3.dub.vlt.* cum nullum sit ius exigens talem auctoritatem, & sponsalia videntur semper habere tacitam conditionem annexam eadem complendi, nisi aliqua casus accedat ab eisdem recedendi.

Filij ad euitandā iram parentum possunt recedere.

5 Aduersus ea, quæ dicta sunt in prima parte huius secundæ responsionis, arguit primò Sannazarius hoc pacto. Possunt parentes, ac tutores irritare vota impuberum ingrediendi Religionem, ergo etiam poterunt irritare eorundem sponsalia, quia maioris efficaciæ est votum Religionis, quàm promissio sponsalium. Vlteriùs, quia impuberes in imbecillitate intellectus, & iudicij ad contrahendum videntur posse in eisdem non benè sibi consulere, quare subduntur curæ parentum, & tutorum in alijs omnibus, ergo etiam in sponsalibus. Sed facilè huiusmodi obiectis occurrere possum, asserens ad primum mitiùs agi cum Deo, quam cum hominibus, per textum *in l. Celsus, ff. de respons. arbitr.*; Ad secundum, in alijs omnibus cōtractibus ex dispositione iuris inductum est, ne filij familias ante decimum quartum annum contrahant sine consensu parentum, ne facilè decipiantur; in contractu autem sponsalium, cum sint ab auctoritate parentum independentes, nihil est depositum, & iura ipsa approbant talem contractum per filios familias, qui attigerint septennium, vel præfatum vsum rationis, etiam ante illud malitia supplente ætatem, per superiùs commendata, adeoque &c.

Soluūtur obiectiones contrariæ.

DISQVISITIONES II.

Ad quintam prænotionem, & omnes sectiones sub illa contentas.

§. I.

An, si Deus reuelaret consensus internos contrahentium nihilo extrinsecè de ipsis apparente, subsisterent sponsalia.

SVMMARIVM.

Exponitur series difficultatis. 1.
Stante etiam tali reuelatione diuinitùs facta, non subsistunt sponsalia. 2.
Sensibilitas est de formali reuelatione contractus sponsalium. 3.
Procedit responsio de Diuina relatione nullo sensibili signo manifestata, secus, si esset exterius facta sensibilis, & manifestans consensus. 4.

Disquisitio I. Consensum intrinsecè, seu per actum internum se inuicem ducendi conceperunt Caius, & Thodorica, nulla tamen extrinsecus, seu sensibilitèr facta, nec per nutus, nec per verba, nec per signa sensibilia manifestatione eiusdem consensus, seu actus interni. Rebus sic stantibus Deus per speciales illuminationes, seu reuelationes manifestauit vtrique alterius formalem consensum internum, adeovt vterq; conscius factus fuerit mentis formalis alterius, seu promissionis internę. Oritur hic controuersia, (quæ multum ducit ad dignoscendum, an verba, aliaque signa sensibilia consensus sint de formali talis contractus, an verò tantum conditiones) an per illum consensum simul cum Diuina reuelatione constituta sint propriè sponsalia.

1 Quomodo intelligenda sit difficultas.

Respondeo, in ea hypothesi propriè non constitui sponsalia, *Sanchez lib.2.disp.33.n.1., Basilius Pontius lib.2.c.6., Gutierez c.46. n.8., Coninchus de Sacram. tom. 2. disp. 24. dub. 8.n.63., Reginaldus in praxi fori pænit. lib.31.n.16., Filliutius par. 1. tract. 10. c.3. n.78., Barbosa tom.2.collect.lib.4.tit.1.c.14. n.3.*, quidquid dixerint *Maior in 4. dist. 26. q.1.ad tertium, Vera Crux 1. part specul.art. 3.* Ratio ex eo deducitur, quia contractus inter homines ex suo essentiali conceptu debet

2 Sponsalia non subsisterent.

debet eſſe humano modo ſenſibilis, ſed non eſſet talis, quando ex Diuina reuelatione conſenſus contrahentium tantum innoteſceret, quandòquidem illa cognitio non haberetur per ſenſus, nec reſultaret ab ipſis contrahentibus, quia per ſolum conceptum interiorem homo non ordinatur ad alium; id enim proprium eſt Angelorum; ergò ille contractus ſic initus propriè non ſubſiſteret in ratione contractus humani.

Non eſſet ſenſibilitas humano modo.

Neque obeſſe poteſt, ſi aſſeratur, ad validitatem ſponſalium aliud non requiri, niſi quod contrahentes mutuò conſentiant, & eorum conſenſus adinuicem ipſis innoteſcat; ſed in hypotheſi præſentis reſponſionis vtriuſque conſenſus ſupponitur re vera adeſſe; & ipſis adinuicem per Diuinam reuelationem manifeſtatus, ergò &c. Sed contra, quia ad obligandum non ſufficit vtriuſque conſenſus quomodocunque manifeſtatus, ſed debet, vel per eoſdem manifeſtari, vel per perſonas ad id muneris deputatas, quæ nomine eorundem deferant ipſorum conſenſum per ea, quæ ſuperiùs diximus, cæteroqui, ſi contrahentes ipſi quomodocunque conſenſum ſuum internum alijs à contrahentibus exponerent ſine vllo mandato ad deferendum, & iſti deferrent, ſubſiſteret contractus ſponſalium, quod tamen ſuperius fuit confutatum. Deindè per ſuperius latè probata in contractibus humanis, & humano modo initis ſenſibilitas eſt de formali conceptu eorundem contractuum, ſiuè poſtea talis ſenſibilitas fit per nutus, ſiuè per verba, ſiuè per alia ſigna exteriora, ergò eadem deficiente non erit proprius, & formalis contractus humanus, ſed per Diuinam reuelationem præcisè nulla inducitur ſenſibilitas, ergò &c.

Non ſufficit cognitio inter contrahentes quomodocunq;

3 Senſibilitas eſt de eſſentia.

Dices, poteſt Deus quodamodò ſupplens defectum ſenſibilitatis per eoſdem contrahentes non appoſitæ per ſignum aliquod ſenſibile internum eorum conſenſum manifeſtare, ergò ſaltem in ea hypotheſi conſiſtet contractus ſponſalium humano modo. Conſequentia probatur paritate parentum contrahentium pro filijs præſentibus, & tacentibus, qui ſolum manifeſtant conſenſum internum eorundem filiorum, qui, ſi vtique hoc poſſunt præſtare, & validè, non video, cur hoc non poſſit Deus præſtare per ſignum aliquod ſenſibile. Sed contra iam in eo caſu eſſet ſenſibilitas humano modo, ſeù humano modo apta percipi per ipſos contrahentes, nec in hoc ſenſu eſt aliquid diſſonum reſponſioni, quæ procedit de Diuina reuelatione nullo extrinſecus ſigno apparente, nec eſt aliqua difficultas, quod, ſi parentes poſſunt filiorum conſenſus internos, qui ex eo dignoſcuntur, quod taceant, manifeſtare, non poſſit etiam Deus per ſigna ſenſibilia hoc præſtare, cum magis eidem ſubdantur homines, quam filij parentibus. Verum tamen eſt, quod hic contractus quoad modum differret à contractibus, qui regularitèr ab hominibus ineuntur.

4 Secus eſſet, ſi Deus præſtaret per ſignum aliquod ſenſibile.

§. II.

An per miſſionem annuli per parentes conſtituatur ſponſalia.

SVMMARIVM.

Exponitur, in quo ſita ſit difficultas. 1.
Si tractatus præceſſerit, de quo conſcius fuerit Titius, & poſtea per ipſius patrem miſſus fuerit eodem Titio ſciente, & non contradicente annulus acceptatus à ſponſa, vtique conſtituuntur ſponſalia, ſecus ſi tractatus non præceſſerit, & Titius ignorarit. 2.
Si loci conſuetudo obtineat, vt miſſio annuli habeatur pro ſponſalibus, & pater miſerit ſciente filio, & non contradicente, vtique ſponſalia tenerent. 3.
Si filius fuerit inſcius miſſionis, tunc tenent ſponſalia, ſi poſtea rata habeat, ſecus non. 4.

DIſquiſitio II. Agebant parentes Titij de contrahendis ſponſalibus pro eodem cum Octauia filia Theodorici annuente quodammodò contractui eodem Theodorico. Pendente adhuc tractatu ijdem parentes Titij annulum miſerunt ad eandem Octauiam conſciam tractatus præcedentis, quæ eundem recepit. Orta fuit controuerſia, an per talem miſſionem inducatur præſumptio valida pro ſponſalibus.

1 Exponitur facti ſeries.

Conſideranda pleraque ſunt in hac hypotheſi, & primò, an talis miſſio facta fuerit tacente, & conſentiente Titio, vel eo penitus ignorante, ſeu potius contradicente. Secundò, an idem Titius conſcius fuerit tractatus præcedentis, vel ignorans. Tertiò, an loci conſuetudo obtineat, vt talis miſſio habeatur pro conſenſu, & ſponſalibus, an verò talem conſuetudinem non obtineat, ſed indifferenter ſe habeat, vel ad ſponſalia, vel ad ſimplicem donationem.

Variç cõſiderationes, circa ipſum.

Reſpondeo primò, ſi præcedente tractatu, de quo conſcius fuerit Titius, facta fuerit miſſio annuli, eaque acceptata ab Octauia, verè conſtituuntur ſponſalia, ſecùs, ſi nullo præcedente tractatu, filioque ignorante, vel contradicente. Ita quoad primam partem *Gloſa in c. fin. verbo ſubbarrauit de deſponſ. impub.*, *Ioannes Angelus Boſſius de matrim. contract. c. 3. n. 125.* Quo ad ſecundam *Panormitanus in c. fin. de deſponſ. impub.*, *& ibi Alexander de Neuo n. 12.*, *Maſcard. de probat. concl. 1024. nu. 6.*, *Menochius de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 1. n. 8.*,

2 Tenent, ſi tractatus præceſſerit, & Titius nõ contradixerit.

Gutierez de matrimonio cap. 40. n. 6. Ratio primæ partis ex eo deducitur, quod, quantumuis illa missio annuli per parentes secundum se sit æquiuoca, & æquè referri possit, vel ad simplicem donationem, vel ad sponsalia, vel ad aliquem alium finem, prout tamen coniungitur cum præcedenti tractatu, cum scientia eiusdem Titij tam de eodem tractatu præcedenti, quàm de tali missione limitatur, & restringitur secundum communem æstimationem ad subiectam materiam talis tractatus, *Panormitanus in c. illud de præsumpt., Butrius in c. vltimo de desponf. impub., Iulius Sannazarius de sponsal., & matrim. cap. 2. art. 4. n. 24, Franciscus Molinus de ritu nupt. comp. 11., & 25., & 42.,* sicuti, si pater contraheret sponsalia præsente filio, & non contradicente, sed tacente intelligeretur validè contrahere per superius notata, quia tunc filius præsumitur consentire, ita, si pater præcedente tractatu de sponsalibus contrahendis pro filio, cuius fuerit conscius ipsemet filius, annulum miserit fæminæ, sciente eodem filio, & non contradicente, intelligentur validè contracta sponsalia, quandoquidem illa missio annuli cum illis circumstantijs inducit efficacem præsumptionem consensus, seù promissionis ad eadem sponsalia, & cum ipse filius fuerit conscius talis missionis, perindè se habet, ac si esset præsens, & tacens sponsalibus per patrem celebratis, eisdemque consensisset; non enim solummodò per verba celebrantur sponsalia, sed etiam per nutus, & per facta, vt supra docuimus. Confirmatur, quia, si ipse filius per præcedentem tractatum per se ipsum habitum mitteret annulum fæminæ, cum qua tractatum habuit de sponsalibus celebrandis, vtiq; illa missio haberetur pro sponsalibus, si fæmina annulum illum acceptaret, ergò etiam si pater post præcedentem tractatum annulum eidem fæminæ mitteret sciente, & consentiente filio, seù non contradicente, ipsaque acceptaret, præsumendum esset pro eisdem sponsalibus, quæ, sicuti tenent, quandò pater per verba expressa contrahit pro filio præsente, & tacente, ita non est, cur tenere non habeant, quandò idem pater contrahit per factum, quod secundum communem acceptationem habetur pro sponsalibus, & æquiualet verbis expressis, cuiusmodi attentis illis circumstantijs est missio annuli sciente eodem filio, & non contradicente.

Ambiguitas tollitur per tractatum præcedentem, & scientiā.

Perinde esset, ac si præsēs, & tacens assentiretur sponsalibus per parentes initis.

Ratio secundæ partis ex ijs deducitur, quæ supra dicta sunt, quod scilicet annuli traditio simplicitèr facta, & per se solam, cum sit signum æquiuocum, & referibile ad varios fines, non inducit sponsalia, *Panormitanus in c. fin. de desponf. impub. n. 7., & in d. c. illud n. 4. de præsumpt., Mascard. de probat. concl. 1024. n. 2., Iulius Sannazarius de sponsal., & matrim. dicto cap. 2. art. 4. n. 22., & 26., Gutierez de matrim. c. 12. n. 1., Franciscus Molinus lib. 1. de ritu nupt. comp. 11. n. 18., Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 22. n. 1.* ergò annuli traditio facta per parentes nullo præcedente tractatu, nec interueniente scientia, & consensu filij, etiam non subsistet in vim, & rationem sponsalium, si etenim missio facta immediatè per eundem filium ex communi conceptu non inducit consensum ad sponsalia, nec videtur eundem inducere missio facta per parentes eodem filio penitùs ignorante; tum quia æquè potest esse æquiuocum illud signum, siuè factum per filium, siuè factum per ipsius parentes; possunt etenim, & parentes mittere ad finem simplicis donationis, vel aliquo alio titulo, & quandò non est præmissus tractatus, potest fæmina suscipere titulo donationis, vel aliquo alio titulo donationis sine animo se obligandi; tum quia, sicuti, quando parentes contrahunt nomine filij ignorantis, non tenet contractus, nisi filius factus conscius ipsum ratum habuerit, ita multò minus tenere potest, quandò parentes actionem aliquam exercent, quæ secundum se est indifferens, vel ad sponsalia, vel ad alium finem, ad quam actionem ipse filius non concurrit.

Missio annuli est signū æquiuocum.

Respondeo secundò; si loci consuetudo obtinuerit, vt missio annuli habeatur pro consensu ad sponsalia, & filius fuerit conscius missionis annuli ad Octauiam, nec contradixerit, præsumendum est pro sponsalibus; si verò non fuerit conscius, tunc eodem modo phylosophandum est, quo dictum fuit de sponsalibus initis per parentes pro filijs absentibus, & ignorantibus, adeout, si posteà conscij rata habeant, teneant, si verò contradicant, non teneant. Ita quoad primam partem *Glosa in cap. fæminæ verb. annulus vers. nisi sit de consuetudine loci, Antonius de Butrio in c. fin. n. 8. de desponf. impub., & ibi Alexander de Neuo n. 12., Panormitanus in c. illud n. 12. de præsumpt., Lancellotus in §. contrahitur Instit. de sponsal., August. Barbosa tom. 4. collect. in d. c. fæminæ 30. q. 5.* Quoad secundam DD. omnes supra relati, qui statuunt sponsalia per parentes pro filijs absentibus contracta tenere, si postea per filios conscios rata habeantur, non tenere, si dissentiant. Ratio primæ partis est, quia, si parentes contrahant pro filijs præsentibus, & tacentibus, tenent sponsalia, ergò, si parentes mittant annulum ad fæminam acceptantem in loco, in quo talis missio habetur pro consensu ad eadem sponsalia sciente filio, & non contradicente erunt propriè sponsalia, quia parum refert, quod parentes contrahant, vel per verba, vel per facta, quando facta ipsa habentur ex communi acceptione pro consensu, & æqui-

3 Tenerent stante consuetudine, si filius sciuerit, & non contradixerit.

Missio annulo tunc æquiualeret contractui per parentes inito.

ualent

ualent verbis, & iuxtà hunc doctrinam locum habet distinctio, quàm tradit *Panormitanus in cap. illud num. 12. de præsumpt.* per hæc formalia verba. *Aliquando in quibusdam locis annulus datur tempore sponsaliũ, & tunc tantum sponsalia significat, aliquando datur tempore matrimonij, & tunc matrimonium, aliquando nulla est consuetudo certa, cum variè obseruetur, & tunc, non matrimonium, nec sponsalia probantur, aut nulla est omninò consuetudo, & tunc, aut fuit annulus datus simplicitèr mulieri, & donatio præsumitur, vel vir posuit annulum in digito mulieris, & tunc de iure antiquo præsumitur matrimonium.*

4 Si fuerit inscius, & posteà rata habeat, tenent.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia sponsalia per parentes inita nomine filiorum absentium, & ignorantium eatenus tenent, quatenus per eosdem filios rata habentur, non etenim filij quoad contractus sponsalium, & matrimonij dependent a voluntate parentum, cum sui iuris sint, nec per eosdem parentes compelli possunt ad contrahendum per superius dicta, ergò, si ex consuetudine regionis parentes contraxerint per missionem annuli pro filijs absentibus, vel ignorantibus, eatenus sponsalia tenebunt, quatenus ijdem filij rata habuerint, non tenebunt, quatenus ipsi dissenserint.

§. III.

An, & quandò manus contractus inducat consensum ad sponsalia.

SVMMARIVM.

Proponitur status difficultatis. 1.
Si post habitum tractatum de futuris sponsalibus masculo promittenti fæmina manum spontaneè porrexerit, efficiuntur sponsalia. 2.
Si post tractatum sponsus promittens accipiat alterius manum, & ipsa nihil respondeat, nullumque actum positiuum indicantem repromissionem eliciat, sed tantum manum non retrahat, probabilius etiam præsumitur pro sponsalibus. 3.
Strictio manus confert quidem ad consensum, non tamen est necessaria. 4.

1 Factum in suis terminis.

Disquisitio III Habitus fuerat præcedentèr tractatus inter Meuium, & Seiam de sponsalibus contrahendis. Quo posito Meuius promisit matrimonium futurum eidem Seiæ, ipsaque requisita ore tenus nihil respondit, sed manum Meuio spontaneè dedit; vel fortè etiam Mæuius in actu promissionis accepit manum eiusdem Seiæ dicens, *do tibi fidem de matrimonio contrahendo*, & ipsa nihil respondit, non tamen manum retraxit. Disputatum hic fuit, an in vtroque exposito casu verè sponsalia fuerint contracta, sufficiensque consensus ad ipsa præsumatur.

2 Spontanea manus porrectio alteri promittenti expresse inducit sponsalia

Respondeo primo, si Seia post habitum tractatum de contractu sponsalium ineundo Meuio promittenti manum spontaneè porrexerit, efficax præsumptio est pro sponsalibus, quinimmò tenent sponsalia, *Abbas in cap. cum verum num. 3. de regul. Paludanus in 4. dist. 27. qu. 1. art. 1. nu. 4., D. Antoninus 3 part. tit. 1. cap. 18. Rosella verb. sponsalia n. 1., Sanchez lib. 1. de sponsalib. disp. 22. nu. 6., Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c. 3. num. 126., Basilius Pontius lib. 2. cap. 11. nu 8.* Ratio ex eo deducitur, quià sponsalia non ex necessitate per verba contrahuntur, sed etiam nutibus, & signis alijs sensibilibus per ea, quæ superius notata, & probata sunt, sed manus spontanea porrectio per fæminam requisitam post præcedentem tractatum, & promissionem a Meuio factam habetur pro nutu extrinseco, & signo sensibili sufficienti ad repromissionem, ergò &c.

Manus spôranea porrectio habetur pro nutu extrinseco.

Neq; dicas, manus porrectionem secundum se indifferentem esse, vel ad indicandum vinculum amicitiæ, & familiaritatis, vel ad exprimendum consensum sponsalium; ex signo autem indeterminato, & indiferenti ad plures effectus non argui determinatè consensum ad vnum; contra enim impugnaberis, quia, quantumvis illa porrectio nudè, & secundum se sumpta videatur indiferens ad vtrumque, quatenus tamen coniungitur cum illis circunstantijs præcedentis tractatus, & promissionis relatiuè ad subiectam materiam non potest, nisi ad eandem promissionem referri, sicque ad eandem restringitur. Confirmatur, quia taciturnitas ipsa habetur pro consensu, quandò ipsa taciturnitas coniungitur cum aliquo actu positiuo proportionato ad talem consensum *Sanchez lib. 1. de sponsalib. disp. 22. num. 6., Abbas in cap. cum virum num. 3. de regularib., Antonius Gomez l. 52., Tauri num. 24., Basilius Pontius de sponsalib. lib. 2. cap. 11. num. 8., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. cap. 3 nu. 126.* Quinam autem actus positiuus magis proportionatus post præcedentem tractatum, & ad promissionem partis, quem manum porrigere fidei simbolum? Deindè taciturnitas eius, cuius necessarius est consensus ad perficiendum contractum, quià de ipsius interesse agitur, si contradicendo actum impedire potuit, habetur pro consensu *l. fideiussor §. pater Seij ff. de pignor. l. Caius ff. de pignor. act. l. sæpè ff. de re iud. cap. quamvis eodem tit., Ludouicus Romanus in l. quæ dotis ff. solut. matrimon.* in quo casu taciturnitas semper interpretatur contra tacentem *l. de ætate §. qui tacuit, & ibi Bartolus in princip. ff. de interrog. act. Bartolus in l. seruus dotalis verb. quæro quid si mulier ff. solut. matrimon.* Quod, si hæc vera sunt, quandò simplicitèr tacet, quid erit, quandò vltrà taciturnitatem addit actum positiuum manus porrectionis spontaneę?

Manus porrecto cum illis adminiculis non est indiferens.

3 Respondeo secundò. Si Meuius in actu promissionis factæ Seiæ ipsius manum accipiat, & ipsa nihil respondeat, nullumq; actum positiuum indicantem repromissionem exerceat, sed tantum manum non retrahat, præsumendum est pro sponsalibus, *Basilius Pontius de sponsalibus lib. 2. cap. 11. nu. 8., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. cap. 3. num. 127., Nauarrus in man. cap. 25. num. 144.*, Ratio ex eo deducitur, quòd mox dicebamus, nempè taciturnitatem eius, de cuius interesse agitur, inducere ex præsumptione iuris consensum, quandò contradicendo impedire potest actum per allegata iura, & DD. ergò multò magis taciturnitas inducet talem consensum, quandò alter contrahens præstat actum, quem, si dissentiret, teneretur remouere per retractum, cum vltrà taciturnitatem inducat etiam præsumptionem consensus, nam regulariter fæminæ honestæ tactus huiusmodi non permittunt, maximè vbi permissio arguere posset consensum; ad quòd etiam maximè facere videtur textus *in cap. 1. de sponsalib.*, vbi sic legitur. *Fides autem consensus est, quandò, & si non stringit manum, corde tamen consensit ducere*. Confirmatur vlteriùs, quia vt arguit. *Basilius Pontius dicto cap. 11. num. 8.*, quando celebrata sunt sponsalia ex aliquo impedimento occulto inualida, & sponsus, & sponsa simul cohabitant cessante impedimento cum sufficienti scientia, si se non retrahant a cohabitatione, manifestè indicant consensum ad eadem sponsalia, vt ingenuè fatetur *Sanchez lib. 2. disp. 36. nu. 6. contrariæ sententiæ assertor*, ergò etiam, quandò sponsus dans fidem sponsæ per veram promissionem accipit eiusdem sponsæ manum, si illa manum non retrahat, videtur sufficientèr consentire, & indicare repromissionem, cum manus appositio sit signum fidei datæ, & non retrahere manum, quandò, si non assentiretur, potest retrahere, est virtualitèr, & implicitè quodamodò eam porrigere.

Etiam, si ipsa non porrigat manum, sed ab altero attractum non retrahat.

Illa taciturnitas inducit consensũ, & quare.

4 Contendunt hic aliqui, quòd non sufficiat ad indicandum consensum, si manum non retrahat, sed quòd requiratur vlteriùs, vt manum alteriùs propriam accipientis stringat; fateor quidem, quòd illa manus strictio esset expressius signum consensus, seù repromissionis, nego tamen, non esse sufficiens signum, si manum aprehensam non retrahat, cum dissentiens posset retrahere ea proportionali ratione, qua certè esset expressius signum, si quandò contrahunt sponsalia per parentes pro filijs præsentibus, si consensum oculis saltem, vel nutibus indicarent, nihilominùs non tollitur, quin sufficientèr talem consensum indicent, si præcisè taceant, cum possent contradicere, vt suprà dictum est, si non assentirentur.

Non requiritur ex necessitate strictio manus.

§. IV.

An prius matrimonium fictè contractum dirimat subsequentia sponsalia, seù matrimonium.

SVMMARIVM.

Refertur status controuersiæ. 1.

Attento præcisè foro conscientiæ ex matrimonio fictè inito non consurgit impedimentum irritans posterius matrimonium, benè tamen futura sponsalia. 2.

Stando in foro exteriori matrimonium fictè initum valet, & parit vinculum coniugale irritans aliud matrimonium. 3.

Fictus promissor, qui ex Ecclesia præscripto obligatur stare matrimonio, non potest petenti reddere, nisi nouum consensum eliciat, quo retractet fictum. 4.

Sufficit, quod ille nouus consensus sit internus, nec est necesse, quod exhibeatur coram Parocho, & testibus. 5.

Disquisitio IV. Contraxerat Titius matrimonium cum Caia per verba de præsenti, non tamèn cum animo promittendi, vel se obligandi, & per consequens fictè, ità tamen, vt exterius non appareat de fictione. Posteà sibi conscius sui animi de se nõ obligando contrahere, cõtendebat, vel sponsalia vera inire cum vero animo se obligando, vel fortè etiam matrimonium cum Berta. Orta hic fuit controuersia, an ex priori illo matrimonio fictè contracto ortum fuerit aliquòd impedimentum dirimens sponsalia posteriora, vel fortè etiam matrimonium. Hæc difficultas examinari potest, vel attento præcisè foro conscientiæ, vel etiam attento foro externo, & iudiciali.

1 **Controuersia exposita in suis terminis.**

Respondeo primò, attento præcisè foro conscientiæ ex illo matrimonio fictè inito non consurgere aliquod impedimentum irritans posterius matrimonium, benè tamen futura sponsalia, *Coaruuias de sponsa lib. 2. part. c. 2. nu. 2., & 3., Gutierez de matrimonio c. 9. nu. 12., D. Thomas in 4. dist. 27. q. 1. art. 2. quæstiuncul. 4. ad primum, Sanchez lib. 1. disp. 11. nu. 1., Basilius Pontius lib. 2. c. 5. nu. 2., Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. cap. 2. num. 51.* Ratio ex eo deducitur, quià sistendo in foro conscientiæ illud prius matrimonium fictum non tenet, quandoquidem sine consensu, qui dat esse contractui tanquam forma substantialis ipsius, contractus non subsistit, ergò ex illo non potest oriri impedimentum aliquod dirimens, siquidem ex contractu secundum se nullo nullus potest oriri effectus. Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quod, quantumvis contractus secundum se in foro conscientiæ sit nullus, obligat tamen simul-

2 **Non irritat posterius matrimoniũ, bene tamen sponsalia.**

simulatè contrahentem, & absque animo se obligandi ex iustitia per nouum verum consensum contrahere, *Nauarrus in man. c. 26. nu. 76.*, *Siluester verb. matrimonium 4. q. 8.*, *Petrus Gregorius Tolosanus lib. 9. syntagm. iur. c. 5. nu. 6.*, *Sotus in 4. dist. 27. qu. 1. art. 3.*, *Riccius in tract. for. Eccl. decis. 243. num. 2. in fin.*, *Henriquez lib. 11. c. 11. §. 3. lit. P. in textu*, *Lessius de iust. lib. 2. c. 18. dub. 8. num. 60.*, ergò saltem ratione illius obligationis consequentis ex illo contractu simulatè inito orietur impedimentum contrahendi cum alio, quandòquidem cum vna obligatus, non potest validè cum alia contrahere, saltem loquendo quoad sponsalia, quæ, cum non subsistant, quando promissio est illicita, vtique nequeunt subsistere in hac hypothesi, secundum quam stante obligatione illa præcedenti non potest esse licita posterior promissio, cum sit contra iustitiam. Dixi, *saltem loquendo quoad sponsalia*, nam in ordine ad matrimonium illa obligatio, quæ consurgit ex priori matrimonio fictè contracto non inducit impedimentum dirimens, sed simplicitèr impediens, quandoquidem, sicuti sponsalia antecedentèr inita cum vna non dirimunt matrimonium subsequentèr initum per verba de præsenti cum altera seruatis omnibus conditionibus ad hoc requisitis, vt est in confesso apud omnes, ità obligatio, quæ consurgit ex contractu nullo antecedentèr inito cum vna non potest dirimere subsequens initum cum altera per verum, & realem consensum exhibitum per verba de præsenti, seruatisq; omnibus conditionibus ad hoc requisitis.

Obligāt ad verè contrahendum.

3 Respondeo secundò. Stando in foro exteriori matrimonium illud sic fictè initum valet, & parit vinculum coniugale dirimens aliud quodcunque matrimonium subsequens, *Coaruuias de sponsalib. 2. parte c. 2. nu. 2.*, *& seqq.*, *Menochius de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 1. num. 33. 37.*, *& 38.*, *Franciscus Molinus lib. 1. de ritu nupt. comp. 32. nu. 8.*, *D. Thomas in 4. dist. 27. q. 1. art. 2. quæstiunc. 4. ad primum*, *Ioannes Vallerius in suis differ. verb. matrimonium dif. 4.*, *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. cap. 2. nu. 52.* Ratio ex eo deduci potest, quod dicitur *in l. fideiussores magistratus §. pro Aurelio ff. de fideius.*, *l. non aliter ff. de leg. 3.*, *et in cap. per tuas de probat.*, nempè quod a verbis contractus non sit recedendum, & *in l. Labeo §. idem tubero ff. de suppel. leg.*, quod lex id ipsum in corde præsumit, quod ore dictum fuit, & certè omnia humana commercia, humanæ omnes ciuiles actiones facilè dilaberentur, si verbis, per quæ ineuntur, stare homines non tenerentur ex motiuo, quod animo non consenserint, nec vllus posset esse tutus de validitate contractus, si validè alter posset excipere de negatione animi se obligandi. Neque obesse potest textus *in l. 3. ff. de act.*, *& oblig.*, vbi fictus contractus non potest subsistere; non, inquam, obesse potest, quia ille textus non procedit de contractu ficto, seruata forma præscripta quoad externa in huiusmodi contractibus, sed de contractu illusorie, & iocose inito apparente quodammodo ex circumstantijs ioco, & illusione, qui certè contractus tunc non obligaret, nec in foro externo, prout notat, *Franciscus Marcus decis. 345. part. 1.*, *Franciscus Molinus dicto lib. 1. de ritu nupt. comp. 32. num. 11.*

In foro exteriori valet, & irritat aliud matrimoniū.

Neque ijs, quæ hic dicuntur, aduersantur ea, quę superius dicta sunt *sub hoc eodem tit. Contractus XIV. de sponsalib. 1. pranot. 5. sect. 3.*, scilicet promissionem sine animo promittendi, & se obligandi non tenere, nec in vim matrimonij, nec sponsalium, Non, inquam, aduersantur, quandòquidem ibi dicta procedunt solum inspecta nuda veritate, & attento foro conscientiæ, non autem attenta præsumptione, & in foro externo, secundùm quæ Ecclesia iudicat, cum non scrutetur intima cordis penetralia, prout perscrutatur Deus.

Alibi dicta procedunt in foro interno.

Hic oritur ratio dubitandi quid agere teneretur sic fictè consentiens, quando ex Ecclesiæ præscripto ab eodem matrimonio non posset recedere, cum in foro externo præsumeretur pro eiusdem validitate, an alteri exigenti teneretur reddere debitum, an verò posset non reddere, an teneretur nouum consensum verum, & realem exhibere, & an in ea hypothesi teneretur illum exhibere in forma præscripta per Tridentinum coram Parocho, & testibus, an verò sufficeret, quod internè consentiret. Primò absolutè sentio alteri exigenti 4
non posse reddere, antequam nouum realem consensum eliciat, teneri tamen nouum hunc consensum elicere, & reddere. Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia redditio debiti coniugalis non est licita, nisi constante matrimonio, sed ante nouum illum consensum in foro interno matrimonium non tenet, ergò ante illum consensum non est licita redditio debiti. Ratio secundæ partis deducitur ex superius dictis, quià ex vi præcedentis matrimonij quantumvis ficti tenetur fictor nouum verum consensum elicere, quod multis capitibus probatur, primò, quià secus tota iustitiæ ratio læderetur in humanis commertijs, cum consensus solùm per verba, aliaque signa exteriora exhibeatur; Secundò, quia alter, qui verè consensit, tradidit dominium sui corporis alteri simulatè contrahenti, quam traditionem ipse acceptauit, ergò, ne ius tradentis lædatur, & ipse onera subeat nulla aquirendo iura, debet ad æqualitatem constituendam alter nouum consensum elicere, per quem verè tradat suum corpus eidem, qui priùs tradiderat; Tertiò, quià, quando

Non potest reddere, tenetur tamen nouū consensū verum, & realem elicere.

Læderetur ratio iustitiæ in omnibus humanibus commertijs.

Impedimentum oritur ab vnione, & propinquitate.

ficit consensus, non potest esse hæc vnio, & propinquitas, quæ oritur ex eodem consensu, ergo non potest esse hoc impedimentum; Neque dicas, impedimentum huiusmodi oriri quidem ex illa vnione, & propinquitate, non quomodocunque, sed apparente, cum sit in ordine ad euitanda scandala; Contrà enim impugnaberis, quia in primis hac etiam ratione oriretur impedimentum publicæ honestatis, si quis contraheret sponsalia alligatus voto simplici castitatis, quod non innotesceret, quandoquidem & hoc non apparet, & tamen Concilium definit ex sponsalibus *ex quacunque causa* inualidis non oriri huiusmodi impedimentum, quod etiam verificaretur in ordine ad alias omnes causas, si essent occultæ. Deindè illud impedimentum non est inductum ex scandalo quomodocunque, sed ex scandalo habente fundamentum in causa existente, non præcisè concepta, cæteroqui etiam consurgeret impedimentum affinitatis ex copula præcisè appræhensa, vel intentata, & non consummata, quod nemo dicet.

Concil. loquitur ex quacunque causa.

§. XIX.

An, si contrahantur sponsalia per parentes nomine filiorum præsentium, & tacentium, consurgat impedimentum publicæ honestatis.

SVMMARIVM.

Exponitur facti series. 1.

Contractis sponsalibus per parentes nomine filiorum minorū septennio, si alter ipsorum perierit, antequam post septennium rata habuerit, non consurgit publica honestas. 2.

Contractis sponsalibus per parentes nomine filiorum minorum præsentium, & tacentium consurgit saltem in foro Ecclesiæ impedimentum publicæ honestatis. 3.

Si fuerint maiores, & absentes, & interim antequam conscij redderentur, alter ipsorum perierit, tale impedimentum non consurgit. 4.

1 Refertur factum.

DIsquisitio XIX. Nomine Caij filij sui præsentis, & tacentis Cæsar, & nomine Agatæ filiæ suæ pariter præsentis, & tacentis Sempronius contraxerant sponsalia pro eisdem, vel fortè etiam nomine eorundem absentium. Postea idem Caius nulla habita ratione de sponsalibus per Cęsarem Patrem suum initis contraxit cum sorore eiusdem Agatæ per consensum proprium, vel fortè eadem Agata cum Fratre eiusdem Caij. Orta hic fuit controuersia, an huiusmodi sponsalia de nouo inita per eosdem filios ex proprio consensu subsisterent, an verò ex impedimento publicæ honestatis ex prioribus sponsalibus per parentes eorum initis irritarentur.

Hæc difficultas examinari potest secundum multiplicem acceptionem; primò, quando filij erant minores septennio, quando pro ipsis præsentibus parentes contraxerunt; secundò, quando erant in legitima ætate ad contrahendum, & præsentes fuerunt contractui, nec contradixerunt; tertiò, quando erant maiores, sed absentes, & antequam conscij fierent de contractu per parentes inito, alter eorum decesserit, vel alio modo sponsalia sint dissoluta.

Varij sensus, secūdum quot potest examinari titulus.

Respondeo primò, si filij fuerunt minores septennio, quando per parentes nomine ipsorum fuerunt sponsalia contracta, & alter ipsorum perierit, antequam post septennium rata habuerit eadem sponsalia, non oritur impedimentum publicæ honestatis, & alter superstes pote liberè contrahere cum consanguineis alterius defuncti. Sic sentire videtur *Sanchez lib. 7. de impedimentis disp. 68. n. 18., & seqq.* Ratio ex ijs deducitur, quæ supra dicebamus, quia, quantumuis parentes possint contrahere pro filijs absentibus, vel minoribus septennio, contractus tamen non tenet, nisi postquam peruenerint ad septennium, vel expressè, vel implicitè ratificauerint, ergo, si alter perierit ante talem, vel expressam, vel implicitam ratificationem, non orietur impedimentum publicæ honestatis, quandoquidem hoc non consurgit, nisi ex sponsalibus completis, nam cum hoc impedimentum sit odiosum, & quodamodò aduersans libertati matrimonij, est strictè interpretandum, nec extendendum, nisi causa, ob quam oritur, & inductum est, sit vndequaque completa.

2 Non consurgit publica honestas ex sponsalibus initis ante septennium, nisi post septennium rata fuerint habita.

Impedimentum non consurgit, nisi ex sponsalibus completis.

Hinc monent *Manuel 1. tom. summæ 2. edit. c. 234. n. 4., Bartholomæus de Ledesma de matrimonio dub. 43. in notab. post 4. conclus., Vega 2. tom. summæ cap. 34. cas. 16.*, quod, quando in contractu celebrato per parentes nomine filiorum, vel absentium, vel minorum septennio, ad cuius valorem requiritur ratificatio, atque de hac non constet, sint cautè interrogandi ijdem filij, qui, si affirmauerint, standum sit eorum dicto; quia contrà se testificantur, quinimmò etiam, si negauerint, quia aliundè haberi nequit veritas, nisi post acquisitum vsum rationis aliquos actus elicuerint, qui indicent talem ratificationem, quæque probari possit a testibus.

Dicto minorum standū est contra ipsos.

Respondeo secundò, si fuerint in legitima ætate constitui ad validè contrahendum, & ad præsentiam parentum, dum nomine ipsorum contrahebant, cognoscentes ea, quæ fiebant, tacuerint, re vera saltem coram Ecclesia consurgit impedimentum publicæ honestatis. Ità *Sanchez d. lib. 7. de impedim. disp. 68. n. 18.* Ratio ex ijs dedu-

3 Si fuerint maiores, & præsentes tacuerint oritur tale impedimentum

deducitur; quæ suprà dicebantur, quia scilicet in facie Ecclesiæ talis contractus est validus, cum præsentia illa cum taciturnitate habeatur pro valido consensu requisito, sed ex contractu sponsalium valido consurgit tale impedimentum. Dixi, *saltem coram Ecclesia*, quia, si verè consensum non præstiterit, propriè coram Deo, & coram conscientia, in qua pura veritas attenditur, tale impedimentum non consurgeret per superiùs allegata, & probata. Verum tamen est, quod in ea hypothesi nunquam probaretur talis defectus consensus, cum illa præsentia, & taciturnitas habeatur pro consensu.

Præsentia cum taciturnitate habetur pro consensu.

4 Si fuerint maiores, & absentes non oritur impedimentum ante ratificationẽ.

Respondeo tertiò. Si fuerint maiores, & absentes, dum per parentes nomine ipsorum celebrata sunt sponsalia, & interim, antequam facti fuerint conscij de tali celebratione, alter ipsorum decesserit, non oritur impedimentum publicæ honestatis, & superstes potest liberè contrahere cum consanguineis in quocunque gradu alterius defuncti. Consonat hæc responsio cum prima. Ratio ex eo deducitur, quia, vt suprà asserebamus, propriè non tenent talia sponsalia, nisi fuerint per filios absentes, postquam conscij facti fuerint, ratificata, ergo ante talem ratificationem non consurgit impedimentum publicæ honestatis. Consequentia tenet, quia tale impedimentum oriri non potest ante orta perfectè sponsalia, ergo, si illa perfectè non oriuntur ante ratificationem, ante eandem non oritur tale impedimentum.

Etiam, si vnus factus fuerit conscius contractus, non tamen alter.

Ex dictis etiam sequitur, quod, si notitia celebrati contractus per parentes deuenerit ad vnum filiorum, qui re vera consenserit, eademque ratificauerit, & alter, antequam talis notitia ad ipsum deuenerit, decesserit, non oriatur tale impedimentum. Ratio est, quia ex superiùs dictis per vnius tantum consensum non constituuntur sponsalia, sed tantum dum accedit alterius repromissio, cum sint ex genere suo contractus, adeoque vltrò, citroque obligatorius, ergo etiam per vnius tantum ratificationem non fiunt valida, nisi accedat alterius etiam ratificatio, ergo, si ante ratificationem alter decesserit, non erunt propriè in suo esse constituta sponsalia, adeoque, nec etiam inductum impedimentum publicæ honestatis. Vlteriùs non immoror circà hoc impedimentum, quandoquidem de ipso occurret infrà sermo vberrimus.

§. XX.

An sit culpa læthalis contrahere sponsalia ante septennium.

SVMMARIVM.

Status controuersiæ. 1.
Probabilius nec parentes **contrahentes nomine** *minorum, nec maior* **cum minori** *peccant læthalitèr, quinimmò* **nec venialitèr**. 2.
Contrahentes matrimonium **ante legitimam** *ætatem peccant læthalitèr*. 3.

Disquisitio XX. Titius maior septennio contraxit sponsalia cum Flauia in legitima ætate ad contrahendum non constituta; vel fortè etiam parentes eiusdem Titij, & Flauiæ, dum vterque esset minor septennio pro ipsis contraxerunt. Quæritur hic, an idem Titius, si fuerit maior, vel parentes vtriusque, si illi fuerint minores, sic contrahendo læthalitèr peccauerint.

1 Factum tale in suis terminis.

Ratio dubitandi potissimum consurgit ex textu *in c. 2. de desponsatione impub.*, vbi sic legitur. *Districtius inhibemus, ne aliqui, quorum vterque, vel alter ad ætatem canonibus determinatam non peruenerint, coniungantur, nisi fortè aliqua vrgentissima necessitate interueniente vtpotè pro bono pacis talis coniunctio toleretur*, de quo etiam textu aliqua innuimus in præcedentibus; neque arbitrandum est, per huiusmodi verba importari solummodò consilium, non præceptum, vt videtur asserere *Ioannes Andreas in d.c.2.n.1.de desponsat.impub.*; Non, inquam, arbitrandum est, quia per illa verba, *districtius inhibemus*, importatur grauis prohibitio, quæ de genere suo importat præceptum *Paludanus in 4. dist. 28. qu.2.art.2.n.8., Angelus verb.matrim.3.impedim.16.n.7., Siluester eod.verb.5.qu.6., & verb.sponsalia q.1. dict.1., Nauarrus in summa c.22.n.31.* Nihilominus

Textus indicans contrahi noxam læthalem

Respondeo, probabilius esse, nec parentes contrahentes nomine filiorum ante septennium, nec Titium contrahentem cum minori tali ætate, ex illo præcisè defectu ætatis peccare læthalitèr, quinimmò nec venialitèr *Manuel tom. 1. summæ in 2. edit. c. 244. n. 2., Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsal. disp. 17. num. 4.* Ratio ex eo deducitur, quia, quantumuis iura præscribant septennium tanquam ætatem requisitam ad validitatem sponsalium, quando malitia non præuenit ætatem, non tamen constituunt actionem peccaminosam, si antecedentèr contrahantur, sed tantum ea irritant, si postquam peruenerint ad vsum rationis, rata non habeantur, quinimmò ex eo, quod iura approbent, si postea ratificentur, arguitur, nec esse in sua origine irrita,

2 Nec peccant moralitèr, nec venialitèr.

Iura irritant, non inducunt noxam.

irrita, nec inducere aliquam noxam; non primum, quia quod in sua origine absolutè inualidum est, non potest postea per ratificationem reualidari; non secundum, quia iura non approbant ea, quæ in sui constitutione secum trahunt noxam læthalem. Confirmatur, quia per talem contractum initum ante septennium non irrogatur aliqua iniuria ipsis contrahentibus, nec Sacramento, non Sacramento, quia sponsalia Sacramentum non sunt, non contrahenti, quia adhuc liber est ad resiliendum, postquam peruenerit ad septennium, seu ad completum vsum rationis, ergo non contrahitur aliqua noxa in celebratione eiusdem.

Nemini irrogatur iniuria.

Textus non procedit de sponsalibus.

Dices, noxam contrahi ex transgressione præcepti contenti *in præcit. c. 2. de desponf. impub.*, non enim dubium est, quod iura potuerint hoc præceptiuè statuere ex aliquo fine ab Ecclesia præuiso; transgressio autem præcepti districti sub grauibus verbis est ex genere suo peccaminosa læthalitèr. Sed contrà, quia textus ille non procedit de sponsalibus, prout notat *Panormitanus in d. c. 2. n. 5., & ibi Præpositus n. 2. de desp. impub., Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 17. nu. 4.*, quod satis indicant verba, quibus ille textus conceptus est; ibi enim dicitur, *Districtius inhibemus, ne coniungantur*, rursus, *talis coniunctio toleretur*, sponsalia autem non sunt coniunctio, sed promissio coniunctionis.

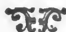
Ex eo autem, quod ille textus non procedat de sponsalibus, ex directo sequitur, respicere dumtaxat matrimonium, circa quod postea excitauit dubium, an sit peccatum læthale illud contrahere ante legitimam ætatem a sacris canonibus præscriptam. *Sanchez dict. lib. 1. de sponsal. disp. 17. n. 6.*, existimat probabilius non contrahi noxam læthalem; propter eam rationem, quia à iure antiquo non est recedendum, nisi per nouum textum expresè corrigatur, eo quia iurium correctio, vtpotè odiosa, sit omninò vitanda per textum *in l. præcipimus, C. de appel.*, neque potest dici, quod per præsentem textum *in d. c. 2.* corrigatur, cum possit ità explicari, vt non corrigat, si v. gr. dicatur, quod, quantumuis verba concipiantur de præsenti, interpretentur quasi essent de futuro. Congruentius tamen existimo, nisi vel malitia suppleat ætatem, vel grauissima causa compellantur, grauitèr peccare, si contrahant ante legitimam ætatem *Paludanus in 4. dist. 28. q. 2. art. 1. nu. 8., & 10., Angelus verb. matrimonium 3. impedim. 16. n. 7., Henriquez lib. 11. de matrimonio c. 13. n. 13., Petrus de Ledesma de matrim. q. 43. art. 2. dub. 3.* Ratio ex eo deducitur, quod expresè in tali *c. 2. de desponsat. impub.* importatur præceptum formale, vt assentitur idem *Sanchez d. disp. 17. n. 1.* Rursus ille textus non dirigitur ad sponsalia, sed dumtaxat ad matrimonium, vt testatur *idem Sanchez ibid. num. 4.* Neque dubitari potest, quod, si fuerint antecedentèr iura permittentia matrimonium inter impuberes, corrigantur per huiusmodi textum, cum hic expresè tempus statuat, & ante illud districtius inhibeat celebrari, nisi ex vrgentissima causa, ad quem textum conformitèr in iure canonico statuta est determinata ætas quatuordecim annorum in masculo, & duodecim in fæmina ad contrahendum matrimonium; nec admittenda est interpretatio eiusdem Sanchez, quandoquidem expresè aduersatur ipsius præcedenti dicto, quo statuit illum textum respicere præcisè matrimonium, dum modò asserit in eo casu non esse matrimonium, & interpretari pro sponsalibus. Hoc etiam clariùs euincitur per exceptionem positam *in dict. c. 2. de desponsat. impub. Nisi fortè aliqua vrgentissima necessitate interueniente, vtpotè pro bono pacis, talis coniunctio toleretur*, si enim fieret interpretatio de matrimonio de futuro, frustra poneretur illa exceptio vrgentissimæ necessitatis, cum sponsalia sine illa possint contrahi.

3 Contrahentes matrimonium ante legitimam ætatem peccant læthalitèr.

Textus intelligitur de matrimonio, & clarè euincitur.

Hic solum pro complemento remanet dubitandum, quid veniat nomine illius coniunctionis in textu expressæ. *Ne coniungantur, talis coniunctio toleretur*; an scilicet solummodò coniunctio per matrimonium per verba de præsenti, an verò etiam facultas coniunctionis per copulam; & quidem ex verbis eiusdem textus colligitur esse dumtaxat ad coniunctionem ad matrimonium per verba de præsenti, quandoquidem ibi dicitur, quod *ex vrgentissima causa interueniente, puta ob bonum pacis talis coniunctio toleretur*; quæ certè stante minori ætate tolerari licitè non potest, & quidem etiam in ordine ad matrimonium est toleranda solummodò ex illis grauissimis causis, quin etiam ex multorum placito in ea hypothesi attendenda est Episcopi facultas, vt videntur asserere *Siluester verb. matrimonium 5. q. 6., Nauarrus in summa c. 22. num. 31., Henriquez lib. 11. de matrim. c. 13. n. 13., Tabiena verb. matrim. 2. quæst. 6. n. 7.*, quamuis multi asserant etiam ex Episcopi facultate posse permitti coniunctionem per carnalem copulam, quando eiusdem Episcopi iuditio probabile esset malitiam præuenire ætatem ex vrgentissima causa, qualis, vt in textu describitur, interueniret, quamuis de potentia ad copulam esset dubium, &, si postea comperiretur impotentia ad eandem, esset abstinendum, &c.

Coniunctio illa intelligenda est per matrimonium.

§. XXI.

§. XXI.

An statuta, quod filiorum sponsalia sine parentum consensu non teneant, subsistant.

SVMMARIVM.

Exponitur casus in particulari. 1.
Non obstante statuto sponsalia illa secundum se tenent. 2.
Non potest condi statutum irritans huiusmodi contractus. 3.
Non possunt parentes sponsalia contrà ipsorum voluntatem per filios inita irritare, possunt tamen tribuere sufficiens fundamentum, ratione cuius filij ab eisdem possint recedere. 4.
Argumenta aduersa dissoluta. 5.

1 Facti series exposita.

DIsquisitio XXI. Statutum vigebat in certa quadam Prouincia, vt inuitis parentibus filij non possunt sponsalia, nec matrimonium contrahere. De facto Titius filius Sempronij eodem Sempronio inuito sponsalia contraxit seruatis alijs seruandis cum Theodorica. Controuersum fuit, an talia sponsalia contrà dispositionem statuti inita subsisterent, an verò in sua radice essent inualida; secundò, an saltem possent per parentes irritari.

2 Sponsalia illa valida sunt ex se.

Respondeo primò, talia sponsalia in sua radice subsistere, & valida esse, *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contractu cap. 11. num. 63., & in his terminis clarius num. 103., Bellarminus de Sacramento matrim. cap. 19., & 20., Menochius de arbitr. cas. 454. num. 8., Clarus in pract. crim. § fin. qu. 82. verb. statutum 3., Borellus tom. 1. summæ decis. tit. 1. n. 28.* Expressè euincitur *ex c. 1. §. fin. de desponsat. impub., & ex c. veniens de sponsalibus, & c. sufficit 27. q. 11., & c. cum virum de Reg.* Ratio horum omnium ex eo deducitur, quia per sponsalia eligitur nouus status, & quodamodò contrahentes sibi imponunt obligationem perpetuæ seruitutis, sed noua status electio, & perpetua seruitus, debet esse omninò libera, & independens ab alterius à contrahentibus voluntate, alioqui filijs, dum sunt sub patria potestate posset per eosdem parentes denegari consensus, quod est contra dispositionem textus *in d. c. virum de regul.*, ergo eadem sponsalia inita contrà voluntatem parentum, vtpote ab eisdem independentia, debent subsistere. Confirmatur, quia sponsalia æque, ac matrimonium sunt contractus habentes originem à iure naturali nobis innato per textum *in l. 1. § ius naturale, ff. de inst., & iur. Instit. de iure naturali in princip.*, sed in ijs, quæ sunt iuris naturalis homo vnus ab altero non dependet per ea; quæ docet *D. Thomas secunda secundæ qu. 104. art. 5. in corpore*, vbi asserit de iure Diuino esse, quod in ijs, quæ sunt iuris naturalis, vnusquisque sit liber, & vnus ab altero non dependeat, ergo &c.

Sponsalia habent originem à iure naturali nobis innato.

3 Nō potest condi statutum illa irritans.

Hæc adeò vera sunt, vt non solum huiusmodi statuta non obligent, sed nec possit nouum condi statutum, quod valeat hos contractus contrà voluntatem parentum per filios initos irritare; ius etenim naturale semper præualet cuicunque iuri positiuo, nec lex aliqua ciuilis, siue etiam canonica potest contra tale ius naturæ disponere. Quamobrem meritò *Concil. Trident. sess. 24. c. 1. de reform.* matrimonij anathemate damnat eos, qui affirmant *matrimonia à filijs familias sine consensu parentum contracta irrita esse, & parentes ea rata, vel irrita facere posse*; & licet *Concil. Trid.* loquatur præcisè in terminis matrimonij, ex illa tamen dispositione argui meritò potest, quod, nec sint irrita sponsalia, quandoquidem, & ipsa sunt principium quodamodo matrimonij, quod etiam clarè inducitur per alios textus iuris canonici *d. cap. sufficit 27. qu. 11. c. vbi non est 30. qu. 2. c. tuis de sponsal., & c. vnico de desponf. impub. in 6.*, nec obesse potest, quod antecedenter ad Concil. Trident. iura quædam vigerent statuentia filios non posse sine parentum consensu validè contrahere, *vt l. vnica, C. de rapt. virgin. instit. de nuptijs in princip. l. 2. de ritu nupt. l. in coniunctione, C. de nuptijs l. nuptiæ inter, ff. de ritu nupt.* quin immò, & iura quædam canonica, *vt c. non omnis c. honorantur c. fin. 31. qu. 2. c. nostrates c. aliter 30. q. 5.*, & nonnulli ex SS. PP. hoc statuunt; Non, inquam, obesse potest, quia iura ciuilia, siue communia, siue municipalia fuerunt per ius canonicum abrogata, tanquam aduersantia iuri naturæ; iura verò canonica, sanctique Patres non procedunt de necessitate, sed tantummodò de honestate quadam præcipuè in ordine ad fæminas, quibus congruum videtur, vt expectent electionem parentum, vt videtur innuere, *D. Ambrosius de Patriarchis lib. 1.*, & refertur *in d. c. honorantur*.

Procedūt tantū de honestate non de necessitate absoluta.

4 Nec eadē contracta possunt irritare.

Respondeo secundò. Non posse parentes sponsalia per filios familias contrà eorum voluntatem inita postea irritare, posse tamen tribuere sufficiens fundamentum, ratione cuius ipsi filij familias ab eisdem legitimè recedant, *Ioannes Angelus Bossius de matrimonij contract. d. c. 11. n. 106.*, quidquid ex aduerso docuerit *Iulius Sannazarius de sponsal. c. 2. art. 4. n. 9. ad 14., & art. 6. num. 54.* Ratio ex eo deducitur, quia parentes etiam stante statuto non possunt legitimè impedire, ne per filios familias huiusmodi sponsalia contrahantur, ergo, nec ea legitimè contracta poterunt dissoluere, præcipuè cum consensus eorundem parentum de iure canonico non requiratur

de

de necessitate; sed tantum de honestate; Neque obesse potest, si asseratur, quod, cum huiusmodi sponsalia sint contracta contrà honestatem parentibus debitam, videantur esse irrita, quandoquidem omnis promissio illicita, seu contrà honestatem omninò est inualida per superiùs dicta; Non, inquam, obesse potest, quia onus talis honestatis tale, & tantum non est, vt si omittatur, inducat peccatum vel mortale, vel veniale, quandoquidem filius, vel filia in materia matrimonij contrahendi non tenentur obedire parenti, *Vasquez de matrimonio disp.4.n.24.*, *Villalobos 1.part. tract.13.diff.39.*, *Sairus lib.7.clauis c.5.n.12.*, *August. Barbosa collect. ad c.1. de desponſ. impub.n.5.*, *Ægidius Coninchus disp. 28. dub.5.*, *Azorius part.2. lib.2.c.2.qu.6.*, sicque talis honestas inducitur potius ex consilio, quam ex præcepto.

Titulus honestatis in hac hypothesi non obligat sub peccato.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur; quia timor grauis indignationis parentum, & alicuius damni ex illa sibi imminentis est sufficiens causa à sponsalibus prę actis recedendi, prout definiuit *Rota Rom. in vna Tullensi matrimonij 13. Maij 1596. coram Penia*. Hic disputant DD., an ad dissoluenda sponsalia ex allegata causa requiratur Iudicis auctoritas, an verò per eosdem filios possint immediatè dissolui. Crediderim, huiusmodi auctoritatem Iudicis non requiri, si nullum immineat scandalum ex tali dissolutione, *Manuel. tom. 1. summæ 2.edit.c.243.num.11.*, *Angelus verb. sponsalia num.42.*, *Petrus de Ledesma de matrim.q.43.art.3.dub.vlt.* cum nullum sit ius exigens talem auctoritatem, & sponsalia videntur semper habere tacitam conditionem annexam eadem complendi, nisi aliqua casus accedat ab eisdem recedendi.

Filij ad euitandā iram parentum possunt recedere.

Aduersus ea, quæ dicta sunt in prima parte huius secundæ responsionis, arguit primò Sannazarius hoc pacto. Possunt parentes, ac tutores irritare vota impuberum ingrediendi Religionem, ergo etiam poterunt irritare eorundem sponsalia, quia maioris efficaciæ est votum Religionis, quam promissio sponsalium. Vlteriùs, quia impuberes in imbecillitate intellectus, & iudicij ad contrahendum videntur posse in eisdem non benè sibi consulere, quare subduntur curæ parentum, & tutorum in alijs omnibus, ergo etiam in sponsalibus. Sed facilè huiusmodi obiectis occurrere possum, asserens ad primum mitiùs agi cum Deo, quam cum hominibus, per textum *in l. Celsus, ff. de respons. arbitr.*; Ad secundum, in alijs omnibus cōtractibus ex dispositione iuris inductum est, ne filij familias ante decimum quartum annum contrahant sine consensu parentum, ne facilè decipiantur; in contractu autem sponsalium, cum sint ab auctoritate parentum independentes, nihil est depositum, & iura ipsa approbant talem contractum per filios familias, qui attigerint septennium, vel præfatum vsum rationis, etiam ante illud malitia supplente ætatem, per superiùs commendata, adeoque &c.

Soluūtur obiectiones contrariæ.

DISQVISITIONES II.

Ad quintam prænotionem, & omnes sectiones sub illa contentas.

§. I.

An, si Deus reuelaret consensus internos contrahentium nihilo extrinsecè de ipsis apparente, subsisterent sponsalia.

SVMMARIVM.

Exponitur series difficultatis. 1.
Stante etiam tali reuelatione diuinitùs facta, non subsistunt sponsalia. 2.
Sensibilitas est de formali reuelatione contractus sponsalium. 3.
Procedit responsio de Diuina relatione nullo sensibili signo manifestata, secus, si esset exterius facta sensibilis, & manifestans consensus. 4.

Disquisitio I. Consensum intrinsecè, seu per actum internum se inuicem ducendi conceperunt Caius, & Thodorica, nulla tamen extrinsecus, seu sensibiliter facta, nec per nutus, nec per verba, nec per signa sensibilia manifestatione eiusdem consensus, seu actus interni. Rebus sic stantibus Deus per speciales illuminationes, seu reuelationes manifestauit vtrique alterius formalem consensum internum, adeovt vterq; conscius factus fuerit mentis formalis alterius, seu promissionis internę. Oritur hic controuersia, (quæ multum ducit ad dignoscendum, an verba, aliaque signa sensibilia consensus sint de formali talis contractus, an verò tantum conditiones) an per illum consensum simul cum Diuina reuelatione constituta sint propriè sponsalia.

1 Quomodo intelligenda sit difficultas.

Respondeo, in ea hypothesi propriè non constitui sponsalia, *Sanchez lib.2.disp.33.n.1.*, *Basilius Pontius lib.2.c.6.*, *Gutierez c.46. n.8.*, *Coninchus de Sacram. tom.2. disp.24. dub.8.n.63.*, *Reginaldus in praxi fori pænit. lib.31.n.16.*, *Filliutius par.1.tract.10.c.3. n.78.*, *Barbosa tom.2.collect.lib.4.tit.1.c.14. n.3.*, quidquid dixerint *Maior in 4. dist.26. q.1. ad tertium*, *Vera Crux 1. part specul. art. 3.* Ratio ex eo deducitur, quia contractus inter homines ex suo essentiali conceptu debet

2 Sponsalia non subsisterent.

debet esse humano modo sensibilis, sed non esset talis, quando ex Diuina reuelatione consensus contrahentium tantum innotesceret, quandòquidem illa cognitio non haberetur per sensus, nec resultaret ab ipsis contrahentibus, quia per solum conceptum interiorem homo non ordinatur ad alium; id enim proprium est Angelorum; ergò ille contractus sic initus propriè non subsisteret in ratione contractus humani.

Non esset sensibilitas humano modo.

Neque obesse potest, si asseratur, ad validitatem sponsalium aliud non requiri, nisi quod contrahentes mutuò consentiant, & eorum consensus adinuicem ipsis innotescat; sed in hypothesi præsentis responsionis vtriusque consensus supponitur reuera adesse; & ipsis adinuicem per Diuinam reuelationem manifestatus, ergò &c. Sed contra, quia ad obligandum non sufficit vtriusque consensus quomodocunque manifestatus, sed debet, vel per eosdem manifestari, vel per personas ad id muneris deputatas, quæ nomine eorundem deferant ipsorum consensum per ea, quæ superiùs diximus, cæteroqui, si contrahentes ipsi quomodocunque consensum suum internum alijs à contrahentibus exponerent sine vllo mandato ad deferendum, & isti deferrent, subsisteret contractus sponsalium, quod tamen superius fuit confutatum. Deindè per superius latè probata in contractibus humanis, & humano modo initis sensibilitas est de formali conceptu eorundem contractuum, siuè postea talis sensibilitas fit per nutus, siuè per verba, siuè per alia signa exteriora, ergò eadem deficiente non erit proprius, & formalis contractus humanus, sed per Diuinam reuelationem præcisè nulla inducitur sensibilitas, ergò &c.

Non sufficit cognitio inter contrahentes quomodocunq;

3 Sensibilitas est de essentia.

Dices, potest Deus quodamodò supplens defectum sensibilitatis per eosdem contrahentes non appositæ per signum aliquod sensibile internum eorum consensum manifestare, ergò saltem in ea hypothesi consistet contractus sponsalium humano modo. Consequentia probatur paritate parentum contrahentium pro filijs præsentibus, & tacentibus, qui solum manifestant consensum internum eorundem filiorum, qui, si vtique hoc possunt præstare, & validè, non video, cur hoc non possit Deus præstare per signum aliquod sensibile. Sed contra iam in eo casu esset sensibilitas humano modo, seù humano modo apta percipi per ipsos contrahentes, nec in hoc sensu est aliquid dissonum responsioni, quæ procedit de Diuina reuelatione nullo extrinsecus signo apparente, nec est aliqua difficultas, quod, si parentes possunt filiorum consensus internos, qui ex eo dignoscuntur, quod taceant, manifestare, non possit etiam Deus per signa sensibilia hoc præstare, cum magis eidem subdantur homines, quam filij parentibus. Verum tamen est, quod hic contractus quoad modum differret à contractibus, qui regulariter ab hominibus ineuntur.

4 Secus esset, si Deus præstaret per signum aliquod sensibile.

§. II.

An per missionem annuli per parentes constituatur sponsalia.

SVMMARIVM.

Exponitur, in quo sita sit difficultas. 1.
Si tractatus præcesserit, de quo conscius fuerit Titius, & postea per ipsius patrem missus fuerit eodem Titio sciente, & non contradicente annulus acceptatus à sponsa, vtique constituuntur sponsalia, secus si tractatus non præcesserit, & Titius ignorarit. 2.
Si loci consuetudo obtineat, vt missio annuli habeatur pro sponsalibus, & pater miserit sciente filio, & non contradicente, vtique sponsalia tenerent. 3.
Si filius fuerit inscius missionis, tunc tenent sponsalia, si postea rata habeat, secus non. 4.

Disquisitio II. Agebant parentes Titij de contrahendis sponsalibus pro eodem cum Octauia filia Theodorici annuente quodammodò contractui eodem Theodorico. Pendente adhuc tractatu ijdem parentes Titij annulum miserunt ad eandem Octauiam consciam tractatus præcedentis, quæ eundem recepit. Orta fuit controuersia, an per talem missionem inducatur præsumptio valida pro sponsalibus.

1 Exponitur facti series.

Consideranda pleraque sunt in hac hypothesi, & primò, an talis missio facta fuerit tacente, & consentiente Titio, vel eo penitus ignorante, seu potius contradicente. Secundò, an idem Titius conscius fuerit tractatus præcedentis, vel ignorans. Tertiò, an loci consuetudo obtineat, vt talis missio habeatur pro consensu, & sponsalibus, an verò talem consuetudinem non obtineat, sed indifferenter se habeat, vel ad sponsalia, vel ad simplicem donationem.

Variæ cōsiderationes, circa ipsum.

Respondeo primò, si præcedente tractatu, de quo conscius fuerit Titius, facta fuerit missio annuli, eaque acceptata ab Octauia, verè constituuntur sponsalia, secùs, si nullo præcedente tractatu, filioque ignorante, vel contradicente. Ita quoad primam partem *Glosa in c. fin. verbo subbarrauit de despons. impub., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 3. n. 125.* Quo ad secundam *Panormitanus in c. fin. de desponsimpub., & ibi Alexander de Neuo n. 12., Mascard. de probat. concl. 1024. nu. 6., Menochius de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 1. n. 8.,*

2 Tenent, si tractatus præcesserit, & Titius nō contradixerit.

Gutierez de matrimonio cap. 40. *n.* 6. Ratio primæ partis ex eo deducitur, quod, quantumuis illa missio annuli per parentes secundum se sit æquiuoca, & æquè referri possit, vel ad simplicem donationem, vel ad sponsalia, vel ad aliquem alium finem, prout tamen coniungitur cum præcedenti tractatu, cum scientia eiusdem Titij tam de eodem tractatu præcedenti, quam de tali missione limitatur, & restringitur secundum communem æstimationem ad subiectam materiam talis tractatus, *Panormitanus in c. illud de præsumpt., Butrius in c. vltimo de desponſ. impub., Iulius Sannazarius de sponsal., & matrim. cap. 2. art.* 4. *n.* 24, *Franciscus Molinus de ritu nupt. comp.* 11., & 25., & 41., sicuti, si pater contraheret sponsalia præsente filio, & non contradicente, sed tacente intelligeretur validè contrahere per superius notata, quia tunc filius præsumitur consentire, ita, si pater præcedente tractatu de sponsalibus contrahendis pro filio, cuius fuerit conscius ipsemet filius, annulum miserit fæminæ, sciente eodem filio, & non contradicente, intelligentur validè contracta sponsalia, quandoquidem illa missio annuli cum illis circumstantijs inducit efficacem præsumptionem consensus, seù promissionis ad eadem sponsalia, & cum ipse filius fuerit conscius talis missionis, perindè se habet, ac si esset præsens, & tacens sponsalibus per patrem celebratis, eisdemque consensisset; non enim solummodò per verba celebrantur sponsalia, sed etiam per nutus, & per facta, vt supra docuimus. Confirmatur, quia, si ipse filius per præcedentem tractatum per se ipsum habitum mitteret annulum fæminæ, cum qua tractatum habuit de sponsalibus celebrandis, vtiq; illa missio haberetur pro sponsalibus, si fæmina annulum illum acceptaret, ergò etiam si pater post præcedentem tractatum annulum eidem fæminæ mitteret sciente, & consentiente filio, seù non contradicente, ipsaque acceptaret, præsumendum esset pro eisdem sponsalibus, quæ, sicuti tenent, quandò pater per verba expressa contrahit pro filio præsente, & tacente, ita non est, cur tenere non habeant, quandò idem pater contrahit per factum, quod secundum communem acceptationem habetur pro sponsalibus, & æquiualet verbis expressis, cuiusmodi attentis illis circumstantijs est missio annuli sciente eodem filio, & non contradicente.

Ambiguitas tollitur per tractatum præcedētem, & scientiā.

Perindè esset, ac si prēsēs, & tacens assentiretur sponsalibus per parentes initis.

Ratio secundæ partis ex ijs deducitur, quæ supra dicta sunt, quod scilicet annuli traditio simpliciter facta, & per se solam, cum sit signum æquiuocum, & referibile ad varios fines, non inducit sponsalia, *Panormitanus in c. fin. de desponſ. impub. n.* 7., & *in d. c. illud n.* 4. *de præsumpt., Mascard. de probat. concl.* 1024. *n.* 2., *Iulius Sannazarius de sponsal., & matrim. dicto cap.* 2. *art.* 4. *n.* 22., & 26., *Gutierez de matrim. c.* 12. *n.* 1., *Franciscus Molinus lib.* 1. *de ritu nupt. comp.* 11. *n.* 18., *Sanchez lib.* 1. *de sponsal. disp.* 22. *n.* 1. ergò annuli traditio facta per parentes nullo præcedente tractatu, nec interueniente scientia, & consensu filij, etiam non subsistet in vim, & rationem sponsalium, si etenim missio facta immediatè per eundem filium ex communi conceptu non inducit consensum ad sponsalia, nec videtur eundem inducere missio facta per parentes eodem filio penitùs ignorante; tum quia æquè potest esse æquiuocum illud signum, siuè factum per filium, siuè factum per ipsius parentes; possunt etenim, & parentes mittere ad finem simplicis donationis, vel aliquo alio titulo, & quandò non est præmissus tractatus, potest fæmina suscipere titulo donationis, vel aliquo alio titulo donationis sine animo se obligandi; tum quia, sicuti, quando parentes contrahunt nomine filij ignorantis, non tenet contractus, nisi filius factus conscius ipsum ratum habuerit, ita multò minus tenere potest, quandò parentes actionem aliquam exercent, quæ secundum se est indifferens, vel ad sponsalia, vel ad alium finem, ad quam actionem ipse filius non concurrit.

Missio annuli est signū æquiuocum.

Respondeo secundò; si loci consuetudo obtinuerit, vt missio annuli habeatur pro consensu ad sponsalia, & filius fuerit conscius missionis annuli ad Octauiam, nec contradixerit, præsumendum est pro sponsalibus; si verò non fuerit conscius, tunc eodem modo phylosophandum est, quo dictum fuit de sponsalibus initis per parentes pro filijs absentibus, & ignorantibus, adeout, si posteà conscij rata habeant, teneant, si verò contradicant, non teneant. Ita quoad primam partem *Glosa in cap. fæminæ verb. annulus vers. nisi sit de consuetudine loci, Antonius de Butrio in c. fin. n.* 8. *de desponſ. impub.,* & *ibi Alexander de Neuo n.* 12., *Panormitanus in c. illud n.* 12. *de præsumpt., Lancellotus in §. contrahitur Instit. de sponsal., August. Barbosa tom.* 4. *collect. in d. c fæminæ* 30. *q.* 5. Quoad secundam DD. omnes supra relati, qui statuunt sponsalia per parentes pro filijs absentibus contracta tenere, si postea per filios conscios rata habeantur, non tenere, si dissentiant. Ratio primæ partis est, quia, si parentes contrahant pro filijs præsentibus, & tacentibus, tenent sponsalia, ergò, si parentes mittant annulum ad fæminam acceptantem in loco, in quo talis missio habetur pro consensu ad eadem sponsalia sciente filio, & non contradicente erunt propriè sponsalia, quia parum refert, quod parentes contrahant, vel per verba, vel per facta, quando facta ipsa habentur ex communi acceptione pro consensu, & æquiualent

3 Tenerent stante consuetudine, si filius sciuerit, & non contradixerit.

Misso annulo tunc æquiualeret contractui per parētes inito.

ualent verbis, & iuxtà hunc doctrinam locum habet distinctio, quàm tradit *Panormitanus in cap. illud num. 12. de præsumpt.* per hæc formalia verba. *Aliquando in quibusdam locis annulus datur tempore sponsaliũ, & tunc tantum sponsalia significat, aliquando datur tempore matrimonij, & tunc matrimonium, aliquando nulla est consuetudo certa, cum variè obseruetur, & tunc, non matrimonium, nec sponsalia probantur, aut nulla est omninò consuetudo, & tunc, aut fuit annulus datus simplicitèr mulieri, & donatio præsumitur, vel vir posuit annulum in digito mulieris, & tunc de iure antiquo præsumitur matrimonium.*

4 Si fuerit inscius, & posteà rata habeat, tenent.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia sponsalia per parentes inita nomine filiorum absentium, & ignorantium eatenus tenent, quatenus per eosdem filios rata habentur, non etenim filij quoad contractus sponsalium, & matrimonij dependent à voluntate parentum, cum sui iuris sint, nec per eosdem parentes compelli possunt ad contrahendum per superius dicta, ergò, si ex consuetudine regionis parentes contraxerint per missionem annuli pro filijs absentibus, vel ignorantibus, eatenus sponsalia tenebunt, quatenus ijdem filij rata habuerint, non tenebunt, quatenus ipsi dissenserint.

§. III.

An, & quandò manus contractus inducat consensum ad sponsalia.

SVMMARIVM.

Proponitur status difficultatis. 1.

Si post habitum tractatum de futuris sponsalibus masculo promittenti fœmina manum spontaneè porrexerit, efficiuntur sponsalia. 2.

Si post tractatum sponsus promittens accipiat alterius manum, & ipsa nihil respondeat, nullumque actum positiuum indicantem repromissionem eliciat, sed tantum manum non retrahat, probabilius etiam præsumitur pro sponsalibus. 3.

Strictio manus confert quidem ad consensum, non tamen est necessaria. 4.

1 Factum in suis terminis.

DIsquisitio III. Habitus fuerat præcedentèr tractatus inter Meuium, & Seiam de sponsalibus contrahendis. Quo posito Meuius promisit matrimonium futurum eidem Seiæ, ipsaque requisita ore tenus nihil respondit, sed manum Meuio spontaneè dedit; vel fortè etiam Mæuius in actu promissionis accepit manum eiusdem Seiæ dicens, *do tibi fidem de matrimonio contrahendo*, & ipsa nihil respondit, non tamen manum retraxit. Disputatum hic fuit, an in vtroque exposito casu verè sponsalia fuerint contracta, sufficiensque consensus ad ipsa præsumatur.

Respondeo primo, si Seia post habitum tractatum de contractu sponsalium ineundo Meuio promittenti manum spontaneè porrexerit, efficax præsumptio est pro sponsalibus, quinimmò tenent sponsalia, *Abbas in cap. cum verum num. 3. de regul. Paludanus in 4. dist. 27. qu. 1. art. 1. nu. 4., D. Antoninus 3 part. tit. 1. cap. 18. Rosella verb. sponsalia n. 1., Sanchez lib. 1. de sponsalib. disp. 22. nu. 6., Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c. 3. num. 126., Basilius Pontius lib. 2. cap. 11. nu 8.* Ratio ex eo deducitur, quià sponsalia non ex necessitate per verba contrahuntur, sed etiam nutibus, & signis alijs sensibilibus per ea, quæ superius notata, & probata sunt, sed manus spontanea porrectio per fæminam requisitam post præcedentem tractatum, & promissionem a Meuio factam habetur pro nutu extrinseco, & signo sensibili sufficienti ad repromissionem, ergò &c. — 2 Spontanea manus porrectio alteri promittenti expresè inducit sponsalia

Manus spõtanea porrectio habetur pro nutu extrinseco.

Neq; dicas, manus porrectionem secundum se indifferentem esse, vel ad indicandum vinculum amicitiæ, & familiaritatis, vel ad exprimendum consensum sponsalium; ex signo autem indeterminato, & indiferenti ad plures effectus non argui determinatè consensum ad vnum; contra enim impugnaberis, quià, quantumvis illa porrectio nudè, & secundum se sumpta videatur indiferens ad vtrumque, quatenus tamen coniungitur cum illis circunstantijs præcedentis tractatus, & promissionis relatiuè ad subiectam materiam non potest, nisi ad eandem promissionem referri, sicque ad eandem restringitur. Confirmatur, quia taciturnitas ipsa habetur pro consensu, quandò ipsa taciturnitas coniungitur cum aliquo actu positiuo proportionato ad talem consensum *Sanchez lib. 1. de sponsalib. disp 22. num. 6., Abbas in cap. cum virum num. 3. de regularib., Antonius Gomez l. 52., Tauri num. 24., Basilius Pontius de sponsalib. lib. 2. cap. 11. num. 8, Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. cap. 3 nu. 126.* Quinam autem actus positiuus magis proportionatus post præcedentem tractatum, & ad promissionem partis, quem manum porrigere fidei simbolum? Deindè taciturnitas eius, cuius necessarius est consensus ad perficiendum contractum, quià de ipsius interesse agitur, si contradicendo actum impedire potuit, habetur pro consensu *l. fideiussior §. pater Seij ff. de pignor. l. Caius ff. de pignor. act. l. sapè ff. de re iud. cap. quamvis eodem tit., Ludouicus Romanus in l. qua dotis ff. solut. matrimon.* in quo casu taciturnitas semper interpretatur contra tacentem *l. de ætate §. qui tacuit, & ibi Bartolus in princip. ff. de interrog. act. Bartolus in l. seruus dotalis verb. quæro quid si mulier ff. solut. matrimon.* Quod, si hæc vera sunt, quandò simplicitèr tacet, quid erit, quandò vltrà taciturnitatem addit actum positiuum manus porrectionis spontaneę? — Manus porrecto cum illis adminiculis non est indiferens.

3 Respondeo secundò. Si Meuius in actu promissionis factæ Seiæ ipsius manum accipiat, & ipsa nihil respondeat, nullumq; actum positiuum indicantem repromissionem exerceat, sed tantum manum non retrahat, præsumendum est pro sponsalibus, *Basilius Pontius de sponsalibus lib. 2. cap. 11. nu. 8., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. cap. 3. num. 127., Nauarrus in man. cap 25. num. 144.*, Ratio ex eo deducitur, quòd mox dicebamus, nempè taciturnitatem eius, de cuius interesse agitur, inducere ex præsumptione iuris consensum, quandò contradicendo impedire potest actum per allegata iura, & DD. ergò multò magis taciturnitas inducet talem consensum, quandò alter contrahens præstat actum, quem, si dissentiret, teneretur remouere per retractum, cum vltrà taciturnitatem inducat etiam præsumptionem consensus, nam regulariter fœminæ honestæ tactus huiusmodi non permittunt, maximè vbi permissio arguere posset consensum; ad quòd etiam maximè facere videtur textus *in cap. 1. de sponsalib.*, vbi sic legitur. *Fides autem consensus est, quandò, & si non stringit manum, corde tamen consensit ducere*. Confirmatur vlteriùs, quia vt arguit. *Basilius Pontius dicto cap. 11. num. 8.*, quando celebrata sunt sponsalia ex aliquo impedimento occulto inualida, & sponsus, & sponsa simul cohabitant cessante impedimento cum sufficienti scientia, si se non retrahant a cohabitatione, manifestè indicant consensum ad eadem sponsalia, vt ingenuè fatetur *Sanchez lib. 2. disp. 36. nu. 6. contrariæ sententiæ assertor*, ergò etiam, quandò sponsus dans fidem sponsæ per veram promissionem accipit eiusdem sponsæ manum, si illa manum non retrahat, videtur sufficientèr consentire, & indicare repromissionem, cum manus appositio sit signum fidei datæ, & non retrahere manum, quandò, si non assentiretur, potest retrahere, est virtualitèr, & implicitè quodamodò eam porrigere.

Etiam, si promissionis factæ Seiæ ipsa non porrigat manum, sed ab altero attractam non retrahat.

Illa taciturnitas inducit consensũ, & quare.

4 Contendunt hic aliqui, quòd non sufficiat ad indicandum consensum, si manum non retrahat, sed quòd requiratur vlteriùs, vt manum alterius propriam accipientis stringat; fateor quidem, quòd illa manus strictio esset expressius signum consensus, seù repromissionis, nego tamen, non esse sufficiens signum, si manum aprehensam non retrahat, cum dissentiens posset retrahere ea proportionali ratione, qua certè esset expressius signum, si quandò contrahunt sponsalia per parentes pro filijs præsentibus, si consensum oculis saltem, vel nutibus indicarent, nihilominùs non tollitur, quin sufficienter talem consensum indicent, si præcisè taceant, cum possent contradicere, vt suprà dictum est, si non assentirentur.

Non requiritur ex necessitate strictio manus.

§. IV.

An prius matrimonium fictè contractum dirimat subsequentia sponsalia, seù matrimonium.

SVMMARIVM.

Refertur status controuersiæ. 1.
Attento præcisè foro conscientiæ ex matrimonio fictè inito non consurgit impedimentum irritans posterius matrimonium, benè tamen futura sponsalia. 2.
Stando in foro exteriori matrimonium fictè initum valet, & parit vinculum coniugale irritans aliud matrimonium. 3.
Fictus promissor, qui ex Ecclesiæ præscripto obligatur stare matrimonio, non potest petenti reddere, nisi nouum consensum eliciat, quo retractet fictum. 4.
Sufficit, quod ille nouus consensus sit internus, nec est necesse, quod exhibeatur coram Parocho, & testibus. 5.

Disquisitio IV. Contraxerat Titius matrimonium cum Caia per verba de præsenti, non tamèn cum animo promittendi, vel se obligandi, & per consequens fictè, ità tamen, vt exterius non appareat de fictione. Posteà sibi conscius sui animi de se nõ obligando contrahere, cõtendebat, vel sponsalia vera inire cum vero animo se obligando, vel fortè etiam matrimonium cum Berta. Orta hic fuit controuersia, an ex priori illo matrimonio fictè contracto ortum fuerit aliquòd impedimentum dirimens sponsalia posteriora, vel fortè etiam matrimonium. Hæc difficultas examinari potest, vel attento præcisè foro conscientiæ, vel etiam attento foro externo, & iudiciali.

1 *Controuersia exposita in suis terminis.*

Respondeo primò, attento præcisè foro conscientiæ ex illo matrimonio fictè inito non consurgere aliquod impedimentum irritans posterius matrimonium, benè tamen futura sponsalia, *Coaruuias de sponsa lib. 2. part. c. 2. nu. 2., & 3., Gutierez de matrimonio c. 9. nu. 12., D. Thomas in 4. dist. 27. q. 1. art. 2. quæstiuncul. 4. ad primum, Sanchez lib. 1. disp. 11. nu. 1., Basilius Pontius lib. 2. c. 5. nu. 2., Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. cap. 2. num. 51.* Ratio ex eo deducitur, quià sistendo in foro conscientiæ illud prius matrimonium fictum non tenet, quandoquidem sine consensu, qui dat esse contractui tanquam forma substantialis ipsius, contractus non subsistit, ergò ex illo non potest oriri impedimentum aliquod dirimens, siquidem ex contractu secundum se nullo nullus potest oriri effectus. Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quod, quantumvis contractus secundum se in foro conscientiæ sit nullus, obligat tamen simu-

2 *Non irritat posterius matrimoniũ, bene tamen sponsalia.*

simulatè contrahentem, & absque animo se obligandi ex iustitia per nouum verum consensum contrahere, *Nauarrus in man. c. 26. nu. 76., Siluester verb. matrimonium 4. q. 8., Petrus Gregorius Tolosanus lib. 9. syntagm. iur. c. 5. nu. 6., Sotus in 4. dist. 27. qu. 1. art. 3., Riccius in tract. for. Eccl. decis. 243. num. 2. in fin., Henriquez lib. 11. c. 11. §. 3. lit. P. in textu, Lessius de iust. lib. 2. c. 18. dub. 8. num. 60.*, ergò saltem ratione illius obligationis consequentis ex illo contractu simulatè inito orietur impedimentum contrahendi cum alio, quandòquidem cum vna obligatus, non potest validè cum alia contrahere, saltem loquendo quoad sponsalia, quę, cum non subsistant, quando promissio est illicita, vtique nequeunt subsistere in hac hypothesi, secundum quam stante obligatione illa præcedenti non potest esse licita posterior promissio, cum sit contra iustitiam. Dixi, *saltem loquendo quoad sponsalia*, nam in ordine ad matrimonium illa obligatio, quæ consurgit ex priori matrimonio fictè contracto non inducit impedimentum dirimens, sed simplicitèr impediens, quandoquidem, sicuti sponsalia antecedentèr inita cum vna non dirimunt matrimonium subsequentèr initum per verba de præsenti cum altera seruatis omnibus conditionibus ad hoc requisitis, vt est in confesso apud omnes, ità obligatio, quæ consurgit ex contractu nullo antecedentèr inito cum vna non potest dirimere subsequens initum cum altera per verum, & realem consensum exhibitum per verba de præsenti, seruatisq; omnibus conditionibus ad hoc requisitis.

Obligat ad verè contrahendum.

3 Respondeo secundò. Stando in foro exteriori matrimonium illud sic fictè initum valet, & parit vinculum coniugale dirimens aliud quodcunque matrimonium subsequens, *Coaruuias de sponsalib. 2. parte c. 2. nu. 2., & seqq., Menochius de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 1. num. 33. 37., & 38., Franciscus Molinus lib. 1. de ritu nupt. comp. 32. nu. 8., D. Thomas in 4. dist. 27. q. 1. art. 2. quæstiunc. 4. ad primum, Ioannes Vallerius in suis differ. verb. matrimonium dif. 4., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. cap. 2. nu. 52.* Ratio ex eo deduci potest, quod dicitur *in l. fideiussores magistratus §. pro Aurelio ff. de fideius., l. non aliter ff. de leg. 3., et in cap. per tuas de probat.*, nempè quod a verbis contractus non sit recedendum, & *in l. Labeo §. idem tubero ff. de suppel. leg.*, quod lex id ipsum in corde præsumit, quod ore dictum fuit, & certè omnia humana commercia, humanæ omnes ciuiles actiones facilè dilaberentur, si verbis, per quæ ineuntur, stare homines non tenerentur ex motiuo, quod animo non consenserint, nec vllus posset esse tutus de validitate contractus, si validè alter posset excipere de negatione animi se obligandi. Neque obesse potest textus *in l. 3. ff. de act., & oblig.*, vbi fictus contractus non potest subsistere; non, inquam, obesse potest, quià ille textus non procedit de contractu ficto, seruata forma præscripta quoad externa in huiusmodi contractibus, sed de contractu illusorie, & iocosè inito apparente quodamodo ex circumstantijs ioco, & illusione, qui certè contractus tunc non obligaret, nec in foro externo, prout notat, *Franciscus Marcus decis. 345. part. 1., Franciscus Molinus dicto lib. 1. de ritu nupt. comp. part. 32. num. 11.*

In foro exteriori valet, & irritat aliud matrimoniū.

Neque ijs, quæ hic dicuntur, aduersantur ea, quę superius dicta sunt *sub hoc eodem tit. Contractus XIV. de sponsalib. 1. pranot. 5. sect. 3.*, scilicet promissionem sine animo promittendi, & se obligandi non tenere, nec in vim matrimonij, nec sponsalium, Non, inquam, aduersantur, quandòquidem ibi dicta procedunt solum inspecta nuda veritate, & attento foro conscientiæ, non autem attenta præsumptione, & in foro externo, secundùm quæ Ecclesia iudicat, cum non scrutetur intima cordis penetralia, prout perscrutatur Deus.

Alibi dicta procedunt in foro interno.

Hic oritur ratio dubitandi quid agere teneretur sic fictè consentiens, quando ex Ecclesiæ præscripto ab eodem matrimonio non posset recedere, cum in foro externo præsumeretur pro eiusdem validitate, an alteri exigenti teneretur reddere debitum, an verò posset non reddere, an teneretur nouum consensum verum, & realem exhibere, & an in ea hypothesi teneretur illum exhibere in forma præscripta per Tridentinum coram Parocho, & testibus, an verò sufficeret, quod internè consentiret. Primò absolutè sentio alteri exigenti non posse reddere, antequam nouum realem consensum eliciat, teneri tamen nouum hunc consensum elicere, & reddere. Ratio primæ partis ex eo deducitur, quià redditio debiti coniugalis non est licita, nisi constante matrimonio, sed ante nouum illum consensum in foro interno matrimonium non tenet, ergò ante illum consensum non est licita redditio debiti. Ratio secundæ partis deducitur ex superius dictis, quià ex vi præcedentis matrimonij quantumvis ficti tenetur fictor nouum verum consensum elicere, quod multis capitibus probatur, primò, quià secus tota iustitiæ ratio læderetur in humanis commertijs, cum consensus solùm per verba, aliaque signa exteriora exhibeatur; Secundò, quia alter, qui verè consensit, tradidit dominium sui corporis alteri simulatè contrahenti, quam traditionem ipse acceptauit, ergò, ne ius tradentis lædatur, & ipse onera subeat nulla aquirendo iura, debet ad æqualitatem constituendam alter nouum consensum elicere, per quem verè tradat suum corpus eidem, qui priùs tradiderat; Tertiò, quià, quando

4 Non potest reddere, tenetur tamen nouū consensū verum, & realem elicere.

Læderetur ratio iustitiæ in omnibus humanibus commertijs.

do fuit initus contractus, & alter præstitit verum, & legitimum consensum, fictor tenebatur verum consensum elicere, ne alter in suo deciperetur, ergo tenetur ratione eiusdem contractus fictum consensum per alium verum supplere. Atque sic sentiunt *Lessius de iustit. lib. 2. cap. 18. dub. 8. n. 60., Gregorius Tolosanus lib. 9. sintag. iuris cap. 5. n. 6., Basilius Pontius lib. 2. cap. 6., Vasquez tom. 4. in 3 part. disp. 6. de matrimon. c. 3., Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c. 2. nu. 57.*

Secundò sentio, sufficere, quòd fictor nouum verum consensum internum eliciat, nec necesse est, quod de nouo contractus ineatur coram Parocho, & testibus,
5 *Sanchez lib. 2. disp. 35. num. 1., Paludanus in 4.* Sufficit, quod ille nouus actus sit internus. *dist. 35. qu. 1., Angelus verb. matrimonium 3. impedim. 4. num. 10., Tabiena eod. verb. matrimonium 2. quæst. 7. num. 8., Supplementum Gabrielis in 4. dist. 29. quæst. 1. art. 3. dub. 3.* Ratio ex ijs deducitur, quæ suprà dicebantur, quia scilicèt ad validitatem contractus nihil aliud deficit, nisi verus consensus respectu deceptoris, cum præsupponatur sufficiens sensibilitas posita in præcedenti contractu ficto, & seruata solemnitas iuris iuxta formam præscriptam a Concil. Trident., ergò adueniente nouo vero consensu interno perficitur verus contractus, & licet ex interuallo nouus hic consensus internus eliciatur, non tollitur tamen, quin possit coniungi quoad validitatem, quandòquidem sensibilitas illa præsumitur moraliter perseuerare, nec requiratur Physica vnio, & actualis coexistentia, sed sufficit moralis ex superius latè probatis.

§. V.

An deceptor post contractum secundum matrimonium cum pleno consensu coactus per sententiam excommunicationis cohabitare cũ prima, cui fictè promisit, possit petere, & reddere debitum.

S V M M A R I V M.

Factum in suis terminis exponitur. 1.
Sententia asserens posse licitè reddere. 2.
Non potest licitè reddere, & contrarium asserere est periculosum in fide. 3.
Intellige siuè impedimentum, ex quo matrimonium est irritum, fuerit iuris naturalis, siuè iuris positiui, & Ecclesiastici. 4.
Soluuntur rationes opposita. 5.

1 Elucidatur factũ. DIsquisitio V. Seruata forma Concilij Tridentini per verba de præsenti, animo tamen ficto contraxerat Camillus cum Caia, qua nondum cognita carnaliter transiuit ad aliud matrimonium, seruatis item omnibus conditionibus, & solemnitatibus ad hoc requisitis, & certè per verum, & realem consensum. Reclamante Caia, quæ verum consensum præstiterat, fuit idem Camillus per Iudices Ecclesiasticos indicta excommunicatione compulsus posteriore vxore relicta, quam carnaliter cognouerat, ad eandem Caiam redire, & cum ipsa cohabitare. Orta hic fuit controuersia, an idem Camillus posset in ea hypothesi petere, & reddere debitum eidem Caiæ.

Magister in 4. *dist. 38. in fin. Hugo de Sancto Victore de Sacramentis part. 11. num. 19., Hostiensis in summa tit. de coniug. seruor. nu. 8.* 2
existimant propter præceptum Ecclesiæ eidem indictum in excommunicatione, posse debitum reddere, & Ecclesiæ mandato obedire, quod multis conantur rationibus euincere, & primò, quia alter coniux innocens, scilicèt Caia, quæ verum consensum præstitit, habet ius petendi debitum excusante illam ignorantia inuincibili, ergò Camillus reddendo non consentit, nisi in opus iustitiæ. Secundò paritate Iudicis condemnantis innocentem, Sententia asserens posse in ea hypothesi reddere. quandò secundum allegata, & probata in foro externo apparet nocens, & reus, ergo etiam, cum in dicta hypothesi secundum allegata, & probata in facie Ecclesiæ appareat ibi matrimonium, quantumuis re vera non sit, non peccabit fictor reddendo debitum exigenti, quià ità est intrinsecè malum occidere innocentem, ac accedere ad non suam. Tertiò, quià concurrentibus duobus malis, licitum est minus eligere, ad euitandum maius; minus autem malum videtur in ea hypothesi reddere debitum exigenti, quam denegare, tum quia denegare est peccatum inobedientiæ, secumque affert plurima scandala, reddere autem solum peccatum fornicationis, tùm quia denegare est peccatum iniustitiæ propter ius, quod innocens acquisiuit ratione veri, & realis consensus præstiti; tùm quià reddere in ea hypothesi videtur præcisè permittere peccatum, quòd certè non est ab intrinseco peccaminosum, cum in iure etiam permittantur minora ad vitanda maiora mala, ergò &c. Nihilominus

Respondeo, non licere Camillo in ea hyppothesi reddere debitum, & contrarium asserere esse periculosum in fide, 3 Sententia negans præfertur
D. Thomas in addit. ad tertiam partem qu. 46. art. 2. ad quartum, Sotus in 4. dist. 28. artic. secundo circà finem, Ioannes Baptista Conradus parte secunda resp. qu. 141., Laiman. lib. 4. tract. 10 part. 1. cap. 9. in fin., Coninch. tom. 2. disp. 34. dub. 10. num. 96. Expressè colligitur *ex cap. inquisitioni de sent. excommunicationis*, & vlterius ratione sic euincitur, quià stante cognitione inualiditatis contractus, peccaminosum est ab intrinseco actum coniugalem exercere, etiam alte-

Est peccaminosus ab intrinseco coitus inter non coniuges

altero exigente, quia non esset actus coniugalis, sed simplicitèr fornicarius, nec tacens potest accedere tanquam ad suam, cum certè nouerit non esse suam; fornicatio autem ab intrinseco, & ex genere suo est talis, vt nulla vnquam ratione possit cohonestari, & esse licita, ergò &c.; nec potest primò excusari, ratione excommunicationis inflictæ, quia, vt habetur *in d. c. inquisitioni de sent. excommunic.* debet potiùs excommunicationis sententiam humilitèr sustinere, quàm per carnale commercium peccatum operari mortale *in c. litteris de restit. spol.* & coram Deo excommunicatio non officeret Camillo excommunicato, quandoquidem in foro animæ non reddendo, non esset delinquens, nec contumax, cum alio vinculo fortiori impediretur ab executione mandati Ecclesiastici, nec Ecclesia potest contra præceptum Diuinum, & naturale optimè notum eidem Camillo, cæteroqui Ecclesia per suum præceptum posset licitam reddere in aliquo casu fornicationem, quod quis diceret? Nec potest secundò excusari ratione maioris damni euitandi, quia in malis culpæ nunquam licitum est ad euitandum maius malum, aliquid, licèt minùs, positiuè elicere, cæteroqui aliquandò peccatum, vt malum esset licitum, sicque cohonestari posset v. gr. mendacium sub prætextu euitandi periurij, & iuxtà hunc sensum sentiunt *D. Thomas in 4. dist. 27. q. 1. art. 4. quæst. 4. in fin.*, *D. Bonauentura item in 4. dist. 28. in exposit. literæ magistri in fin.*, *Paludanus item in 4. dist. 35. qu. 1. art. 2. n. 15.*, *D. Antoninus tertia part. tit. 1. c. 19. ante §. 1.*, *Abulensis c. 19.*, *Mathæi q. 72.*, *Glosa c. inquisitioni verb. humilitèr de sent. excomm.*

4 Limitant aliqui, inter quos *Adrianus quodlib. 1. art. 3. ad tertium in fin.*, *Henriq. lib. 1. de matrim. c. 3. num. 2. in comment. lit. K.* & pro hac limitatione etiam refertur *Hostiensis in c. proposuit de coniug. seruorum*, ita vt procedat solummodò, quandò interuenit aliquod impedimentum, seù nullitas ex defectu aliquo iuris naturalis, secus autem, quandò ex defectu iuris Ecclesiastici, & positiui, eaque ratione mouentur, quia scilicet in impedimentis iuris naturalis Ecclesia non potest disponere, benè tamen in impedimentis iuris Ecclesiastici positiui, sicque Episcopum præcipientem sub excommunicatione Camillum cum Caia cohabitare, quodammodò implicitè dispensare. Sed facili negotio eliditur hæc limitatio, primò, quia in præsenti hypothesi impedimentum est ex iure naturali, cum sit ex defectu consensus substantialitèr requisiti ad validitatem, & ex alio matrimonio validè inito, & consumato, quæ inducunt impedimentum de iure naturæ. Deindè iura indefinitè loquuntur, præcipuè *in d. cap. inquisitioni de sent. excom.* & sine vlla distinctione, quare non est, cur nos dispositiones illas restringere debeamus ad casus impedimenti consurgentis de iure naturæ, maximè cum *in c. literas de restit. spoliat.* dicatur non posse reddere conscio consanguinitatis, præsertim in gradibus diuina lege prohibitis, vbi nota illam particulam implicitiuam, *præsertim*, quæ non excludit alios gradus humana lege prohibitos, sed magis includit ob specialiorem causam ea, de quibus disponit. Nec valet dicere, vt supra afferebatur, quod in ea hypothesi fiat per Episcopum excommunicantem dispensatio super illo impedimento; Non valet, inquam, quia nullibi constat attributam esse Episcopo talem auctoritatem dispensandi in impedimentis dirimentibus, nec ex proprio officio hoc præstare potest, & si hoc subsisteret posset sine dispensatione vlteriori subsistere matrimonium innotescente alteri coniugi illo impedimento, quia per illam dispensationem esset sublatum, quod nemo dicet.

Reijcitur limitatio allata per hos DD.

Impedimentum in hac hypothesi est de iure naturali.

Episcopus non potest dispensare.

5 Ad rationes, quæ ex aduerso afferebantur, dicendum est, & quidem ad primam negandum est absolutè, quod alter coniux, qui liberum præstitit assensum, habere ius petendi debitum; cum etenim matrimonium sit ex genere suo contractus vltro citroque obligatorius, quando claudicat ex vna parte, claudicat absolutè, & vbi alter non obligatur, alter non habet ius aduersus ipsum, cum onus in vno, & ius in altero sibi sint correlatiua. Verum tamen est, quod, si innocens, seù ille, qui verum præstitit consensum, petat bona fide, & alter contra impedimentum, quo irretitur reddat, peccet quidem iste, cum sit conscius inualiditatis, non ille, quia ratione ignorantiæ excusatur. Ad secundam dicendum est cum *Sanchez d. lib. 2. disp. 39. num. 12. vers. ad secundum responderi solet*, disparem esse rationem de Iudice condemnante innocentem, & de coniuge præsumpto, & non vero, accedente ad non suam. Ratio disparitatis in eo consistit, quod Iudex in condemnatione procedere debet, vt persona publica deputata à Republica ad iudicandum; vt persona autem publica debet iudicare non secundum priuatam scientiam propriam, sed secundum allegata, & probata, cum allegatio, & probatio sint medium ad iuridicè procedendum necessarium, & scientia Iudicis priuata nihil conferat ad publicum ministerium, nisi quatenus coniungitur cum ijsdem allegatis, & probatis, sicque scientia publica non condemnat innocentem cognitum, vt talem, sed cognitum, vt reum, & noxium; Coniux autem reputatus, vt talis, cùm tamen talis non sit, agit, vt persona priuata, quæ per consequens, cù habeat priuatam scientiam, quod illa

Soluuntur rationes oppositæ.

Dum contractus claudicat non obligat.

Dispar ratio de Iudice condemnante innocentē cum scientia priuata innocentiæ, & de coniuge cum scientia priuata inualiditatis contractus.

illa non sit sua; non potest ad illam licitè accedere; ex quibus patet non currere paritatem à Iudice condemnante secundum allegata, & probata innocentem ad coniugem non verum accedentem ad non suam, bene tamen ad Iudicem Ecclesiasticum compellentem eundem reputatum coniugem per sententiam excommunicationis ad cohabitandum cum ea, quæ secundum allegata, & probata comperitur esse sua, quamuis scientia priuata ipsius reputati coniugis re vera non sit sua. Ad tertiam patet ex superius dictis, quid sit respondendum; solum hic adde pro eo, quod dicitur de permissione meretricij licere quidem quandoque ad maiora damna in Republica vitanda permittere in alio minus malum, quia hoc non est facere, non autem in se ipso, quia hoc est positiuè facere, & permittens in alio non dicitur fornicari, fornicatur autem, qui in se ipso permittit.

§. VI.

An contrahentes sponsalia putantes inter se esse impedimentum, cum re vera non sit, validè contrahant.

SVMMARIVM.

Exponitur factum in suis terminis. 1.

Si contraxerint absolutè cum illa credulitate probabilius sponsalia non tenent. 2.

Si contraxerint cum errore facti, & scientia iuris, quatenus falsò crediderint esse impedimentum, eoque stante non posse sponsalia subsistere, vtique sponsalia non tenent. 3.

Si contraxerint cum errore iuris, quatenus crederent adesse impedimentum, eoque non obstante posse stare matrimonium tenet. ibid.

Si contraxerint cum errore iuris, quatenus crederent ius falsò irritare, tunc non tenet. 4.

Si contraxerint cum tali credulitate conditionalitèr, si nil obstet, quamuis ipsi credant obstare, tenet contractus. 5.

Ad reualidandum contractum, quandò initus est absolutè, requiritur nouus vtriusque consensus, & nouus contractus fit. 6.

Ad constituendum nouum contractum in ea hypothesi non est necessarius nouus consensus expressus, sed sufficit tacitus per cohabitationem, vel per alia huiusmodi. 7.

1 *Factum tale expositum.* Disquisitio VI. Arbitrabantur Caius, & Theodorica adesse inter se, vel consanguinitatem, vel affinitatem in gradu prohibito ad contrahendum matrimonium, vel fortè aliud impedimentum dirimens. Non obstante hoc dubio, seù credulitate de hoc impedimento solemnitèr inter se contraxerunt sponsalia, & postea expresse cognitum fuit inter ipsos nullum adesse impedimentum. Hic orta fuit controuersia, an illa sponsalia cum tali credulitate inita fuerint ex se valida sine alio consensu, an verò requiratur nouus vtriusque consensus expressus, an verò sufficiat tacitus, vbi nouus consensus requireretur, & quomodo.

2 *Sponsalia illa absolutè contracta probabilius nõ tenent.* Respondeo primò. Si contraxerint absolutè cum illa credulitate probabiliùs sponsalia illa non tenent. *Vincentius c. cum in Apostolica de sponsal.*, *& ibi Ancharanus n. 5.*, *Abbas n. 6.*, *Præpositus n. 3. in fin.*, *Siluester verb. matrim. 8. q. 13.*, *Nauarrus in summa c. 22. n. 56.*, *Antonius Cucus lib. 5. instit. maior. tit. 12. num. 233.*, *Sotus in 4. dist. 37. q. vnica art. 5. concl. 3.* Ratio ex eo deducitur, quod, qui contrahit existimans contractum non posse subsistere, non potest habere voluntatem efficacem contrahendi, ergò validè non contrahit, cum contractus non possit subsistere sine voluntate efficaci, & sine animo determinato se obligandi. Antecedens probatur, quia non potest esse voluntas efficax ad obiectum, quod concipitur, vt impossibile, nec potest quis habere animum se obligandi ad id, quod ex genere suo esse non potest, sed stante impedimento illo apprehenso, vt dirimente apprehenduntur sponsalia, vt impossibilia, ergò &c. Confirmatur ex dispositione iuris *in l. is, qui putat, ff. de acquirenda hared.*, vbi dicitur, quod in dispositionibus opinio præferatur veritati præcipuè, si dispositiones illæ in suo esse dependeant à disponentium consensu, ergò, cum contrahentes opinentur se ratione impedimenta non posse contrahere, quantumuis tale impedimentum re vera non sit, inualidè contrahent, cum opinio talis impedimenti perimat consensum validum. *Non potest habere voluntatem efficacem contrahendi.* Confirmatur secundò, quia si existente impedimento aliquo dirimente contrahantur sponsalia sub illa conditione, *si Pontifex dispensauerit* sponsalia illa non tenent per superius allegata, & probata iuxta sententiã satis probabilem, ergò, si apprehenso illo impedimento, vt verè existente contrahantur absolutè sine illa conditione à fortiori sponsalia illa non subsistent. Consequentia probatur, quia quoad effectum mouendi voluntatem ad assentiendum, impedimentum, vt verè existens, & impedimentum apprehensum, vt existens paria sunt, ergò &c.

Hic oritur difficultas, an irrita solum intelligantur sponsalia, quando error circa impedimentum apprehensum est error facti, an etiam, quando est error iuris; seu, quod idem est, quandò error est circa existentiam impedimenti à iure inducti, vel quandò error est, quod ius induxerit impedimentum, quod ipsum non inducit. Hæc difficultas excitatur potissimum propter *Sanchez q. d. lib. 2. disp. 33.*

in

3 Quomodo error iuris irritet, & nō irritet sponsalia *in princip. num.* 1. asserit dubium versari, quandò adest error facti, iurisque scientia, quia coniuges falsò credunt, esse impedimentum, & existimant eo stante, non posse consistere matrimonium, vel sponsalia, si enim error esset etiam in iure, fatentur omnes, verum esse matrimonium, quia non defuit consensus. Sed hanc difficultatem dissoluendam existimo cum distinctione; vel etenim esset error iuris, quatenùs existimant falsum esse impedimentum, & nihilominus eo stante posse subsistere matrimonium, & tunc valet dictum eiusdem Sanchez, quia, cum existimant posse subsistere, non impeditur eorum consensus, vel esset error iuris, quatenùs certè crederent ius irritare contractum initum in talibus conditionibus, & nihilominùs contraherent, & tunc re vera non subsisterent sponsalia, quia existente tali credulitate de iure impediente, & irritante, non posset esse consensus efficax, quia dirigeretur in impossibile, non minùs, ac quandò esset error facti, & scientia iuris.

4 Si cōtraxerunt conditionalitèr tenet cōtractus. Respondeò secundò, si consenserint cum tali credulitate quasi conditionalitèr, si non sit impedimentum, quamvis ipsi falsò putent adesse, probabiliùs est, eò verè non existente, sponsalia tenere *Basilius Pontius lib 4 cap.23., Gutierez de matrimonio cap. 47. num.1., Filliucius 1. part. tract. 10. cap.3. num. 83., Andreas Vallensis in summa decret. lib.4. tit 4. num.4. versic. postremò Ioannes Angelus Bossius de matrimonio contract. cap.2. num.* 80. Ratio ex eo deducitur, quia, quantumvis consensus absolutus non possit esse ad obiectum appræhensum, vt impossibile, consensus tamen conditionalis potest esse ad illud, quatenùs consensus est sub conditione, quod impedimentum appræhensum non subsistat, & si ipsi contrahentes possint contrahere, & quatenùs possint, quid enim repugnat, quin possit hic actus subsistere, *Hic, & nunc tecum contraho, si possum contrahere?* continet enim conditionem de præsenti, ergò, si de præsenti illa conditio esset purificata, quatenùs re vera possint contrahere, non erit, cur etiam de præsenti non subsistat contractus, & licèt non innotescat, nisi ex interuallo purificatio illius conditionis, consensus tamen subsistit à principio, quia à principio illa purificatio aderat, & consensus est præstitus relatiuè ad conditionis existentiam, ergò, si illa à principio adesset, à principio purificatur consensus, adeòque &c. Neque obesse possunt ea, quæ superiùs dicta sunt de contrahentibus irretitis impedimento sub conditione, *si Pontifex dispensauerit*, vbi probatum est, secundum opinionem probabilem, illa sponsalia non subsistere, ergò neque poterunt subsistere sponsalia sub illa conditione, de qua in responsione. Non, inquam, obesse possunt, tùm quia illa opinio à nobis non admittitur, nisi vt probabilis, tùm quia illa conditio, *si Pontifex dispensauerit*, dependet ab alterius voluntate, & in iure censetur impossibilis, quia, quæ a Principis voluntate pendent, in iure reputantur vt talia, idest, vt impossibilia, *l. apud Iulianum §. constat ff. de legat.* 1., *Menochius cons.* 504. *num.* 50. *lib.6., Surd. decis.* 183. *num.* 5. conditio autem impossibilis a contractu reijcitur per textum *in cap. fin. de condit. apposit.*, sicque remanet contractus vt purus, qui inter impeditos non tenet; conditio verò, de qua hic loquimur, non dependet, nisi ab existentia, vel non existentia impedimenti, & est de præsenti, nec dependet ab alicuius voluntate, qui possit impedire illius executionem, adeoque &c. Addi etiam potest, quòd contrahere inter consanguineos cognitos vt tales, & re vera tales existentes est à iure prohibitum, adeoque contractus ipse in sua origine est irritus, contrahere verò sub conditione, si non sit consanguinitas, nullo iure est prohibitum, & irritatio non sequitur, nisi consanguinitas ipsa existat.

Cōsensus conditionalis potest esse ad obiectum apprehensum, vt impossibile.

5 Per nouū consensū fit nouus cōtractus Respondeo tertiò. Ad reualidandum talem contractum, quandò initus est absolute sine vlla conditione, requiritur nouus vtriusq; consensus, quinimmò propriè non reualidatur prior contractus, sed nouus constituitur. Dixi, *quinimmò propriè non reualidatur*, quia quòd in sua origine irritum est, non potest postea conualescere *Siluester verb. matrimon.* 8. *quæst.* 2. *dict.6., Henriquez lib* 11. *cap* 9. *litt.Q., Gutierez de matrimon. cap.47. num.2., Sanchez lib.2. disp. 34. nu.2., Basilius Pontius lib.4. cap.23. nu 7., Filliucius prima part. tract.* 10. *cap.3. num.88.* Probatur in vniuersum, quia ex vno capite iam ille contractus ex superiùs dictis est absolute nullus, nec potest secundùm se conualescere, per mox dicta; ex alio per illum contractum nullum non impediuntur contrahentes, quin, seruatis omnibus requisitis, cognita nullitate prioris contractus, possint nouum contrahere; sicuti enim cessante impedimento per dispensationem, vel alio modo possunt per nouum consensum contrahere, ita non est, cur cognito, impedimentum non subsistere secundum veritatem, non possint per nouum consensum nouum contractum constituere.

6 Sufficit cōsensus tacitus. Respondeo quarto. Ad constituendum nouum contractum non est necessarius nouus consensus expressus vel per verba, vel per signa sensibilia, sed sufficit tacitus vel cum cohabitatione, vel cum traditione munusculorum, vel cum traditione annuli, vbi consuetudo obtinuit, vt huiusmodi traditio habeatur pro sponsalibus. Consonat cum ijs omnibus, quæ sparsim dicta sunt. Probatur, quia, posito præcedenti tractatu de sponsalibus contrahen-

dis per illam cohabitationem, vel traditionem munusculorum, quę sunt propria inter sponsos, vel annuli, vbi consuetudo obtinuit, vt hęc habeatur pro sponsalibus, pręsumitur sufficiens consensus ad ipsa, ergò non erit, cur pręsumi non debeat sufficiens consensus pro sponsalibus, si pręcedentèr fuerit initus ille contractus, quantumvis nullus proptèr errorem impedimenti pręsumpti, quòd verè non erat, si posteà eodem errore cognito inuicem cohabitent, sibi huiusmodi munuscula conferant, tradant, & acceptent annulos iuxtà consuetudinem inferentes sponsalia; si etenim hoc possunt antecedentèr hæc inferre, cur inferre non poterunt subsequentèr? Neq; enim hoc est ratificare contractum in sua origine nullum, sed solummodò per illa signa nouum indicare consensum, quem ex eo, quòd non recedant, cognito errore, & per consequens nullitate prioris contractus ab ijs, quę sunt propra inter sponsos, videntur de nouo habere cum animo côtrahendi, si antecedentèr nullitèr contraxerint.

Afferētur rationes euincêtes responsionem.

§. VII.

An contractis sponsalibus irritis ob impedimentum occultum cum errore, eoq; sublato nescientibus contrahentibus, sufficiat ratificatio eorundem ad eadem reualidanda.

SVMMARIVM.

Exponitur, in quo sita sit difficultas. 1.
Rationes euincentes illa sponsalia reddi valida. 2.
Si error fuerit antecedens, & impedimentum nescientibus contrahentibus fuerit sublatum per ratificationem contractus non redditur validus. 3.
Satisfit rationibus oppositis. 4.
Si error fuerit concomitans, quatenùs scilicèt contractis sponsalibus inualidis ob impedimentum ocultum, & ignorata ratione impedimenti contrahentes nouum consensum ponerent eo animo, vt si scirent contractum fuisse inualidum, ratum haberent, adhuc non subsisterent. 5.

1 Facti series in suis terminis.

Disquisitio VII. Contraxerunt duo adinuicem sponsalia existimantes per errorem ea esse valida, cum tamen ratione impedimenti occulti essent absolutè nullitèr contracta. Ipsis nescientibus, vel per dispensationem, vel alio quocunq; modo impedimentum illud fuit sublatum, post quòd tempus ipsi contrahentes adhuc perseuerantes in illo errore, quo existimabant esse valida, ipsa per consensum rata habuerunt. Excitata fuit hic controuersia, an per illam ratificationem constituta fuerunt valida illa sponsalia, quæ antecedentèr erant inualida.

Ex dictis in præcedenti disquisitione præcipuè in vltima responsione videtur dicendum, ea quodamodò reddi valida, quià, si inito contractu inualido ex errore, quo contrahentes arbitrabantur adesse impedimentum, vbi non erat, constituitur contractus per solum consensum implicitum manifestatum per cohabitationem subsequentem, per munerum largitionem, & per annuli traditionem, non est, cur in contractu valido reputato ob impedimentum tamen occultum inualido, quod tamen sublatum præsumitur licèt ignorantibus contrahentibus, non possit pullulare validitas, si nouus consensus ratificans accedat post sublatum impedimentum, licet non habeatur à contrahentibus notitia eiusdem impedimenti sublati. Accedit, quòd huiusmodi error non est personæ, nec conditionis seruilis; solus autem error personæ, & conditionis seruilis irritat matrimonium, & per consequens etiam solum sponsalia, atque ita sentiunt *Tabiena verb. matrimonium 2. quæst. 7. num. 8. ad fin. supplementum, Gabrielis in 4. dist. 29. quæst. 1. artic. 3.* Pro solutione. 2

Rationes euincentes illa sponsalia fieri valida.

Recole ex alibi dictis errorem duplicem esse, alium antecedentem, alium concomitantem. Primus est, qui antecedit omnem actum voluntatis, & est causa contractus, seù dat causam contractui, non quidem positiuè, sed remouens id, quòd prohiberet eiusdem actus celebrationem, si ipse error non interueniret. Secundus est, qui comitatur actum, qui fit, non est tamen causa illius, quia etiam, si contrahens habuisset cognitionem oppositam errori, contractum inijsset.

Error duplex, et qualis.

Respondeo iam primo. Si error fuerit antecedens, quo contrahentes arbitrabantur contractum esse validum, cum tamen ex impedimento occulto esset inualidus, quantumvis sit remotum illud impedimentum nescientibus ipsis contrahentibus, non redditur tamen validus, si ratificetur per ipsos contrahentes *Sotus in 4. dist. 35. quæst. vnica art. 2. versic. sed perconctatis, Petrus Ledesma de matrimon. quæst. 52. art. 1. dub. 2. vers. 2. sentent., Siluester verb. matrim. 8. qu. 2. dict. 6., Nauarrus lib. 1. consil. tit. de his, quæ vi in 1. edit. conf. 2. num. 8., Vera Crux 1. part. speculi art. 29. ad fin., Gutierez de matrim. c. 47. num. 2.* Ratio ex eo deducitur, quià nihil est tam contrarium consensui, quam error *l. si per errorem, ff. de iurisd. omnium Iud., & l. nihil consensui, ff. de reg. iur.* quinimmò hic error reducitur ad personæ errorem, quià sponsus putat consentire in suam, cum tamen sua non sit. Confirmatur ex ijs, quæ docet *Bartolus in l. multum interest n. 2. ff. de condit., & demonst.* nempè Iudicem procedentem, cum errore in fundamento iurisdictio-

3 Si error fuerit antecedens per ratificationē non redditur validus.

Esset error personæ. dictionis, quatenus ignorat, se eam habere, licet verè habeat, inualidè procedere, hocque probat per textum *in l. hoc autem §. non defendi, ff. ex quibus caus. in poßeß.*, & in hoc consentiunt, *Angelus verb. matrimonium 2. num. 17., Siluester eod. verb. matrimonium 5. quæst. 10., Felinus cap. Ecclesia num. 14. versic. decimo de constit.*, ergò etiam coniux procedens ex errore validitatis contractus, quatenus consentit existimans esse validum, cum sit inualidus, inualidè procedit, & nullitèr contrahit. Confirmatur secundò, quià ignorans inualiditatem contractus ob impedimentum occultum, & remotionem eiusdem impedimenti per consensum, quem de nouo ponit, non intendit nouum contractum inire, sed præteritum ratificare; quod verè erat nullum, & per consequens non potest conualescere per superius dicta.

Intendit præteritū ratificare, non nouum cōstituere

Dices, qui fictè promisit matrimonium seruatis in foro externo omnibus iuris solemnitatibus, quantumvis inualidè contraxerit ob defectum consensus, potest reualidare contractum per nouum consensum verum internum, & realem, quantumvis alter innocens fuerit inscius inualiditatis per ea, quæ dicta sunt supra §. 5. *in fin.*, ergò etiam quantumvis quis ignoret inualiditatem contractus præcedentis ob impedimentum occultum, eiusdemq; impedimenti remotionem, si tamen nouum consensum elicuerit, conualidabit contractum præcedentem, tàm etenim nullus supponitur contractus ex defectu consensus fictè promittentis, ac ex defectu requisitorum ob impedimentum interueniens. Sed contrà; respondent aliqui ea, quæ dicuntur in antecedenti, verificari dumtaxat, quando reuocatio fictionis per verum internum, & realem consensum fit, antequàm celebretur contractus, quià tunc re vera fit consensus proportionatus per coniunctionem illius actus interni cum sensibilitate posita in illo actu præcedenti ficto, quæ omnia, cum sint antecedenter ad contractum, constituunt proportionatum ipsius constitutiuum, adeoque non est, cur non debeat subsistere; non sic autem verificari, quando contractus per illam promissionem fictam, & per alterius veram repromissionem in actu exercito est initus, quià, cum tunc contractus sit nullus, non potest conualescere per nouum consensum, nisi vtrique contrahenti constet de inualiditate præcedenti, in qua hypothesi posteà nouum contractum constituerent, non firmarent primum iam nullum. Hæc sanè responsio plenè euacuat difficultatem, & soluit argumentum, quando fictio reuocatur ante complementum contractus, sed quià potest esse aliqua difficultas ex ijs, quæ nos docuimus *sub hoc eod. tit. Contractus XIV. de sponsalib. 1. Disq. 11. §. 5. in fin.*, nempè sufficere, quòd fictor nouum verum consensum internum eliciat, licet ex interuallo, ideò proptèr speciales rationes dicendū est non currere paritatem de inualiditate contractus ex impedimentis occultis, & de inualiditate ob defectum consensus præcisè in fictè contrahente, quandoquidem inualiditas ex impedimentis occultis non prouenit ex culpa contrahentium, nec tenentur posteà consentire; inualiditas verò ex defectu consensus ob fictionem est ex culpa fingentis, qui, ex quo contraxit in facie Ecclesiæ cum consensu externo, & seruatis omnibus iuris solemnitatibus, tenetur posteà nouum consensum verum elicere per ea, quæ superius docuimus, præcipuè cum in matrimonio adsit contractus onerosus, & vtrinque obligatorius, *Do vt des*, in quo, cum alter seruatis omnibus solemnitatibus per verum consensum de præsenti contractum impleuerit versus simulatè promittentem, non solum iste ex iustitia, sed etiam iure naturali tenetur per verum consensum contractum complere, sicque ratione talis obligationis consurgentis ex contractu non exigit quid aliud præstare, nisi illum consensum verum de nouo ponere, cum alter præsumatur in consensu vero perseuerare.

Argumētū ex paritate deductum eneruatur.

Verificatur potissimum, quando nouus consensus accedit ante contractum.

Diuersæ ratio de inualiditate contractus ex impedimentis occultis, & ex defectu consensus.

4 Soluuntur rationes oppositæ.

Ex ijs facile erit respondere ad ea, quæ ex aduerso afferebantur in principio tituli. In suppositione etenim eorum, quæ dicta sunt in præcedenti disquisitione de contractu inualido ex errore, quo contrahentes arbitrabantur esse impedimentum dirimens, quòd tamen re vera non erat, dicendum est, ea verificari, quià supponitur, quod posteà vtrique contrahenti innotuerit veritas non existentiæ talis impedimenti suppositi, & successiuè, quòd facto nouum consensum tacitè præstiterint cohabitando, dando, & recipiendo munera, & anulum, quæ omnia diximus sufficienter consensum inducere; in præsenti autem casu supponimus, quòd nulli ex contrahentibus innotuerit inualiditas, nec ablatio impedimenti, & per consequens, si nouum consensum præstiterint, hic cadat supra primum contractum, qui, cum inualidus sit, non potest conualescere per superiùs allegata, & probata.

5 Adhuc non subsisteret, quamvis error esset solum concomitans.

Respondeo secundò. Si error fuerit concomitans, quatenus scilicet contractis sponsalibus inualidis ob impedimentum occultum, & ignorata per contrahentes sublatione impedimenti isti nouum consensum ponerent eo animo, vt si scirent contractum fuisse à principio inualidum, ratum haberent, & ea intentione renouarent, adhuc contractus non subsistit. *Sanchez lib. 2. disp. 34. num. 3. versic. sed verius est etiam, Henriquez lib. 11. cap. 9. lit. Q. Gutierez de matrimon. cap. 46. num. 2., Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. cap. 2. num. 83.*, &

& consonat cum ijs, quæ nos documus *tom.1.sub tit. Contractus 3. de mut., & usur. Disq.6.§.6.num.2.vers. probatur secundò responsio.* Probatur, quia per illum consensum cum errore concomitante in actu exercito non ponitur consensus sufficiens ad validitatem contractus, quià dicere, si noscerem tale impedimentum adfuisse, & esse sublatum, adhuc contraherem, solum indicat intentionem, & voluntatem eius, quòd esset facturus, non verò importat positiuè consensum de præsenti, sed ad validitatem contractus requiritur voluntas actualis de præsenti, nec sufficit habitualis de eo, quòd quis esset facturus, ergò &c. Hinc docent, quod, si quis solemnitèr contrahat matrimonium cùm errore concomitante, vt si v. g. putat contrahere cum Calidonia, & contrahit cum Sempronia, cum qua tamen adhuc contraxisset, si sciuisset ipsam esse, inualidè omninò contrahat. *Henriquez lib. 11.cap.10.§ 4.lib.5.in textu, & Glos.Sanchez, lib.7.de matrimonio disp. 18. num.6., Sotus in 4 dist 35.artic.2. versic. quid autem, si ingressus, Rebellius de oblig.iust part.2. lib.3. quæst. 2.nu.2., Laiman lib. 5.tract.10. part.4.cap.2.*

In actu exercito non ponitur consensus.

§. VIII.

An fæmina decepta teneatur credere deceptori neganti se verum consensum præbuisse in celebratione contractus.

SVMMARIVM.

Exponitur quæsitum in suis terminis. 1.
Si fæmina fuerit solum decepta quoad sponsalia potest deceptori credere, & cum alio contrahere. 2.
Quoad matrimonium decepta non tenetur regularitèr deceptori credere, nec potest ad alia vota transire. 3.
In aliquibus tamen casibus potest credere, & aliud matrimonium contrahere, & quibus. num. 4.
Potest decepta ex se ipsa transire ad alia vota, si nullum timeatur scandalum, secùs si timeatur. 5.

1 Facti elucidatio.

DIsquisitio VIII. Fidem dederat de matrimonio Caius Theodoricæ sub ficta tamèn promissione, & eadem Theodorica repromiserat. Rebus sic stantibus idem Caius requisitus ad perficiendum matrimonium promissum excipiebat sub motiuo fictæ promissionis, & negatione veri, & realis consensus. Hac suppositâ exceptione contendebat Theodorica cum alio contrahere. Orta fuit hic controuersia, an tuta conscientia hoc posset præstare.

Dissidium potest considerari, vel in ordine ad matrimonium per verba de præsenti, quatenùs scilicèt Caius deceptor seruatis omnibus iuris, & Ecclesiæ solemnitatibus consensum præbuit, sed fictum ad matrimonium per verba de præsenti, vel in ordine ad sponsalia, seù ad matrimonium de futuro, quatenùs præcisè promisit, sed fictè sponsalia, seù in futurum cum ipsa contrahere.

Duplex consideratio circa titulum.

Respondeo primo. Si fuerit Theodorica præcisè decepta in sponsalibus, seù quoad matrimonium de futuro potest credere deceptori, & liberè cum alio contrahere. Est communis apud omnes. Ratio ex eo deducitur, quia sponsalia ex vtraque parte licitè, & validè contracta mutuo consensu dissoluuntur per textum *in cap. 2. de sponsalibus*, quià omnis res, quæ per quascunque causas nascitur per easdem dissoluitur *c. 1. de reg. iuris*, atque ità loquuntur, *D.Thomas in 4.dist.27.quæst.2.art.3.ad quintum, D.Antoninus 3. part. tit.1.cap.18. §. 1. casu 5., Gofredus in summa tit. de sponsalibus num. 9., Hostiensis in cap. 2. de sponsalib. in fin., Innocentius cap. sicut eod.tit.num.vnico*, sed quandò quis asserit sub fictione, se promisisse, quantum est ex se, ex illa promissione, quantumvis fuerit vera, recedit, ergò, si alter annuat tali recessui admittendo talem fictionem, accedit vtriusque consensus ad recessum, adeoque non est, cur vterque non possit liberè ad alia sponsalia recedere non obstantibus alijs sponsalibus præcedentibus, cum intelligantur soluta.

2 Quoad sponsalia potest deceptori credere.

Accedit vtriusque consensus ad dissolutionem

Respondeo secundò. Si fuerit Theodorica decepta quoad matrimonium per verba de præsenti, regularitèr loquendo, non tenetur Caio de fictione fidem adhibere, nec potest cum alio contrahere *Scotus in 4. dist.30.quæst.1.§. sed de facto, Riccardus in 4. dist.27. art.1. quæst. 4., Paludanus item in 4. dist.27.quæst.2.art.1. concl.2. num.5., Adrianus 4.quæst.2.de matrimon. §.ad 2. vers. fortè petes, Veracrux 3.part.specul.art.13.concl.1., Petrus de Ledesma de matrim.quæst.45.art.1. dub. 2., Menochius cons.385. num. 20. vol.4.* Ratio deducitur ex textu *in cap. per tuas de probat.*, vbi sic legitur. *Nimis indignum est iuxtà legitimas sanctiones, vt quod quisque sua voce ludicè protestatus est, valeat suo testimonio infirmare*, nec incongrua ratione hoc decernitur, quandoquidem omnia humana commercia, omnes ciuiles actiones, omnes politicæ obligationes de facili dissoluerentur, si post celebratos contractus seruatis iuris solemnitatibus standum esset se obliganti de ficta promissione asserenti.

3 Quoad matrimonium regularitèr non tenetur credere.

Dixi, *regularitèr loquendo*; non enim negauerim, quod si tales, ac tantæ circunstantiæ concurrerent, quæ comprobarent talem fictionem, posset Theodorica cum altero nubere, vt si v. g. manifesta signa deceptionis præcesserint, vel fuerit inter deceptorem, & deceptam maxima, & 4

pal-

palpabilis disparitas, si deceptor incontinenti, postquam protulit verba consensus, ea reuocauerit, & reclamauerit asserens se ex errore, vel ficto animo protulisse; Vno verbo, si tot, & talia concurrerent, quæ prudentum arbitrio moralem inducerent certitudinem talis deceptionis, seù negationis consensus *Siluester verb. matrimonium 4. quæst. 9. dict. 3., Coaruuias 4. decretalium 2. part. cap. 2. num. 4., Petrus de Ledesma de matrimonio quæst. 45. art. 4. in fin.* Singulas has circunstantias, quæ inducere possunt, vel non inducere hanc moralem certitudinem vide apud *Sanchez lib. 2. disp. 45. à num. 4. vsque ad fin., Adrianum in 4. tractatu de matrimonio quæst. 2., Gutierez de matrimon. cap. 49. num. 41. vsque ad 50.*

Casus particulares, in quibus potest alteri nubere.

5 Hic oritur difficultas, an fæmina decepta concurrentibus prædictis circunstantijs, quæ valent inducere moralem illam certitudinem, possit ex se ipsa absque Iudicis auctoritate spreto priori matrimonio ad aliud transire. Respondendum existimo cum distinctione; vel etenim matrimonium illud, quod inualidum supponitur ob fictionem contractum fuit in facie Ecclesiæ coram Parocho, & testibus, & adhuc apparet de tali celebratione ex libro eiusdem Parochi, vel quià adhuc ipse Parochus, & testes viuunt, & tunc probabilius crederem, non posse deceptam ad aliud matrimonium transire, nisi prius matrimonium publica Ecclesiæ auctoritate irritum declaretur *Manuel 1. tomo summa 2. edit. cap. 243. num. 6.* tum ad euitanda scandala, tum quia, cum in facie Ecclesiæ constet de celebratione talis matrimonij, debet in facie eiusdem constare etiam de inualiditate; vel matrimonium illud non est contractum coram Parocho, & testibus, & tunc iam constat de non subsistentia eiusdem, vel si contractum fuerit coram eisdem, & Parochus, & testes perierint, & liber, in quo descriptus remanebat talis contractus, euanuerit, & tunc crederem posse deceptam in loco longinquo, in quo non esset scandalum, concurrentibus illis circunstantijs ex se aliud matrimonium inire *Henriquez lib. 11. de matrimonio cap. 11. num. 4., Bartolomæus à Ledesma de matrimonio dub. 19. in fin.*

Si timeantur scandala non potest ex seipsa transire ad alia vota, secùs si non timeátur.

§. IX.

An protestatio præcedens de non præstando consensu per quælibet verba sponsalibus cum tali persona, inducat sufficiens signum dissensus.

SVMMARIVM.

Factum exponitur in casu particulari. 1.
Si protestatio facta fuerit sciente, & expressè consentiente altero contrahente, protestatio præsumptiuè tenet, nec protestans, quantumvis posteà consentiat, obligatur. 2.
Si protestatio facta fuerit altero nesciente, vel contradicente, si protestans posteà contraxerit, obligatur saltem præsumptiuè ad contractum. 3.
Si post protestationem, & consensum præstitum alia præstiterit spontè, quæ propria sunt sponsorum, præsumendum esset pro sponsalibus. 4.
Posita protestatione de non contrahendo matrimonium, & posteà illo contracto extrinsecus, & indè sequatur copula, non ideò sequitur matrimonium. 5.
Probabilius est tunc protestantem teneri in vim sponsalium. 6.

1 Disquisitio IX. Cum ageretur, vel per parentes Theodorici, vel per Tutorem eiusdem de contrahendis sponsalibus eiusdem Theodorici cum Caia filia Sempronij, idem Theodoricus protestatus est, se nolle per quæcunque verba postea à se dicta, vel dicenda eisdem sponsalibus consentire. Instantibus posteà eisdem parentibus, vel tutore, ipse Theodoricus verba protulit expressiua talis consensus, cumque vrgeret dies celebrationis matrimonij promissi, excipiebat de tali protestatione præstita antè consensum. Orta hic fuit controuersia, an ex vi eiusdem protestationis posset, & à sponsalibus, & à matrimonio contrahendo recedere. Pro solutione.

Explicatur series difficultatis.

Aduerte, an talis protestatio facta fuerit per Theodoricum, tacente, nec contra dicente Caia, vel coram alijs, eadem penitus ignorante. Rursus, an non obstante tali protestatione post consensum præstitum verbis expressis, idem Theodoricum se gesserit vt sponsum, cohabitando, mittendo, & accipiendo munera, tactus, & oscula referendo, vel fortè etiam ad vlteriora procedens, eam carnalitèr cognoscendo, an verò post consensum se ab his omnibus retraxerit, eamque tanquam sponsam non respexerit.

Quomodo possit concipi protestatio.

2 Respondeo primò. Si protestatio facta fuerit per Theodoricum sciente, & expressè consentiente Caia, præsumendum est pro validitate eiusdem protestationis, nec ex consensu posteà per verba præstito obligatur ad contrahendum matrimonium *Sanchez de matrimonio lib. 2. disp. 45. num. 19.* Ratio ex eo deducitur, quià ex vno capite illa protestatio indicat ex parte protestantis defectum consensus, ex alio, ex eo, quod alter contrahens consenserit tali protestationi, videtur iuri suo, quòd cæteroqui ex illo consensu acquisiuisset, cessisse, ergò ex illo consensu posteà præstito non obligatur ad contrahendum matrimonium, quandòquidem per recessum, nec

Facta protestatione coram altero consentiente protestãs posteà nõ obligatur

nec ius alterius lædit, nec promissa non seruari, cùm protestatus fuerit non promittere cum animo se obligandi. Confirmatur ex superiùs dictis, quia promissio ficta de contrahendo matrimonio cum altero, si fictio fuerit talis, vt à decepto coniectaliter potuerit cognosci, vel ex inæqualitate, vel ex modo, quo facta fuit talis promissio, non obligat ad contrahendum, ergo a fortiori non obligabit promissio de contrahendo, quandò ad talem promissionem præcessit protestatio expressa voluntatis absolutè non contrahendi cognita ab altero, cui facta fuit talis promissio; Si enim implicita, & coniecturalis præsumptio fictæ promissionis deobligat ab onere contrahendi, cur non deobligabit expressa protestatio non contrahendi sciente, & non contradicente altero, cui facta fuit promissio?

Illa protestatio deobligat

Dices, ex eo, quòd subsequentèr ad talem protestationem posuerit posteà absolutè promissionem sine vlla limitatione in facie Ecclesiæ, præsumendum est, quòd priorem illam voluntatem, qua protestatus est non contrahere, retractarit, ea proportionali ratione, qua Episcopus in celebratione sacræ ordinationis protestans expresse, se nolle ordinare excommunicatum, si quis est inter ordinandos, & postea vnumquemque sibi præsentatum ordinans, intelligitur etiam excommunicatum ibi existentem, & sibi præsentatum ritè, & validè ordinare, quia in exercitio actualis ordinationis intelligitur retractare priorem voluntatem, qua generalitèr protestatus est, se nolle ordinare excommunicatum, si ibi non esset, ergò &c. Sed contrà neganda est absolutè paritas in instantia adducta, tùm quia illa protestatio Episcopi non ordinandi excommunicatum est generalis, & comminatoria, quæ propterea per voluntatem determinatam subsequentem directam ad determinatam personam reuocatur, debet enim Episcopus, dum actu ordinat, habere voluntatem actualem, seù saltem virtualem ordinandi personas sibi expositas; protestatio autem non contrahendi cum tali persona est determinata, & absoluta, quæ per consequens non reuocatur per subsequentem promissionem, quę infirmatur per eandem protestationem præcedentem relatam ad ipsam; tùm quia cum Episcopus, qui generalitèr, & comminatoriè protestatur, non nouerit personam, super quam est excommunicatio, non intelligitur per reuocationem, seù per actum positiuum, quo ordinat, ad ipsam referri, contrahens autem, cum nouerit determinatè personam, contra quam protestatur, non intelligitur eam reuocare, nisi expresse id agat; tùm quia in confectione Sacramentorum maximè irriterabilium conferens, vbi non nouit impedimentum, tenetur habere intentionem verè conferendi, ne ex defectu intentionis oriatur inualiditas collationis, & incommoda, quæ ex tali inualiditate possunt oriri; in celebratione verò contractus sponsalium, vbi contrahens protestatus est de negatione voluntatis contrahendi, non tenetur posteà voluntatem habere contrahendi, nec eadem incommoda orirentur, quæ oriri possunt ex inualiditate collationis ordinum.

Proponitur instantia ex paritate, & dissoluitur.

Protestatio non reuocatur, nisi expresse.

Respondeo secundò. Si protestatio facta fuerit per Theodoricum ignorante penitus Caia, vel si sciuerit, contradicente eidem protestationi, per subsequentem contractum videtur saltem præsumptiuè ab eadem protestatione recessum, & per consequens Theodoricus tenebitur ad sponsalia. *Innocentius cap. veniens 2. de sponsal. num. vnic. Antonius cap. tua eodem tit. num. 16., Felin. cap. cum M. de constit. num. 78., Coaruuias 4. decret. secunda part. cap. 2. num. 3., Mascardus de probat. concl. 1248. num. 12., Lancellotus instit. iur. canon. lib. 2. tit. de nupt. verb. iudicari, Ludouicus Lopez secunda part. institut. de matrimon. cap. 39. §. prætereà, vt iuristis*. Ratio esse potest, quià in contractu, qui ex sui natura ex duorum voluntate pendet protestatio, vt effectum obtineat, debet fieri ei, qui ex ea lædi potest *Baldus in l. si intra in 1. quæst. C. de non num. pecun.*, sed alter contrahens à protestante potest ex tali protestatione lædi, vt per se patet, ergò ad effectum, vt ipsi noceat, debet eidem denuntiari. Confirmatur, quia protestatio clam facta ab eo, qui palam protestari potest, non valet *Bartolus, & DD. in l. quæ in aliena §. fin. ff. de acqu. hæred., Antonius Butrius, & Abbas in cap. tua nos de sponsalibus, Socin. conf. 263. vol. 2., & conf. 27. vol. 3.* quinimmò clam facta ab eo, qui iusto metu, quo minùs publicè protestaretur impeditus non valet, cum agitur de præiudicio tertij *Decius in cap. causam matrimonij col. 3. de offic. deleg., Alexander cons. 16. col. fin. vol. 3., Franciscus Curtius Minor cons. 120. col. 2. vol. 2.*, ergò, cum protestatio, de qua loquimur, ita facta intelligatur, vt non innotuerit ei, contra quem facta est, non potest eidem præiudicium inferre. Confirmatur secundò, quià protestatio clam facta, quæ fieri debet coram alio, de cuius interesse agitur, perindè est, ac, si non fuerit facta, quandòquidem protestatio non nocet ignoranti, cuius consensus requirebatur in actu *cap. Cumana de elect., Baldus in l. pacta nouissima 4. col. versic. item protestatio non afficit C. de pact.*

3 Si alter ignorauerit, vel sciens cōtradixerit protestās, tenetur ad contractum.

Protestatio debet fieri ei, qui lædi potest.

Dices, in contractu, ad cuius perfectionem, & validitatem requiritur vtriusque contrahentis consensus, quandò claudicat ex vna parte, absolutè non consistit, cum debeat esse vltrò, citròque obligatorius, sed stante illa protestatione ex parte protestantis

stantis, contractus claudicat, quandoquidem sine animo se obligandi, non potest consurgere obligatio, & per protestationem declaratur animus protestantis *l. Nesenius, & ibi Bartolus in primo not. ff. de negot. gest. l. qui in alieno §. fin. Cod. de acqu. hæred., Baldus in l. pacta nouissima in prima col. magna in fin. ff. de pact.*, Sed contra, quia, cum illa protestatio facta fuerit, parte non præsente, nec citata, in foro externo perindè est, ac si non fuerit facta *Ioannes Andræas in cap. in generali de reg. iur. in 6., Bartolus in l. non solum §. morte, & ibi per Alexandrum prima quæst. princip. versic. his præmissis de nou. op. nunt., Andræas de Tisis in l. si quis in princip. ff. de leg. 3.*, nec præsumitur negatio consensus, vbi expressè exhibetur per eum, qui illum præstare debet ei, in cuius fauorem exhibetur, cæteroqui in quocunque contractu, in quo expresse intercederet consensus contrahentium, dubitari semper posset de validitate contractus, quandòquidem contrahens, qui consensum præbuit, posset semper dicere, se non habuisse animum contrahendi, sicque corruerent omnia humana comercia. Quod, si supponas, quod re vera ille, qui protestatus est in celebratione contractus, non habuerit animum contrahendi, seù se obligandi, tunc idem dicendum est, quòd dictum fuit suprà, quòd licet contractus in foro interno non teneat, teneatur tamen ille, qui expressum consensum posuit, elicere nouum actum internum, & conualidare priorem consensum externum. Vide, quæ suprà dicta sunt *sub hoc eodem titulo Contractus XIV. de sponsalib. Disq. 1. §. 5. resp. 2. versic. hic oritur ratio dubitandi.*

Perindè est, ac si nó fuerit facta.

4 Respondeo tertiò. Si post protestationem illam de non contrahendo, & post consensum præstitum extrinsecùs ad sponsalia, Theodoricus se gesserit, vt sponsus, cohabitando, mittendo, & accipiendo munera, vel annulum, quæ ex consuetudine regionis habentur pro sponsalibus, tactus, & oscula referendo, præsumendum est in ea hypothesi pro sponsalibus, & pro recessu à protestatione. In hanc assertionem videntur propendere *Glosa in cap. per tuas versic. præsumendum, Innocentius cap. veniens 2. num. vnico de sponsalib., Siluester. verb. matrimonium 4. quæst. 11., Rosella eod. verb. matrimonium 4. num. 11.*, & alij, qui, quamvis loquantur de copula carnali post talem protestationem, & consensum extrinsecus præstitum in ordine ad validitatem matrimonij, intelligi tamen possunt etiam de huiusmodi actibus post talem protestationem, & consensum posteà extrinsecus exhibitum in ordine ad conualidationem sponsalium. Ratio ex eo deduci potest, quia huiusmodi actus subsequentes stante consuetudine regionis, vel præcedenti tractatu habentur pro sufficienti consensu ad sponsalia per ea, quæ superius dicta sunt, ergò, quantumvis præcesserit ficta promissio, seù promissio cum præcedenti protestatione de non contrahendo, si posteà huiusmodi actus interuenerint, præsumendum erit ratione eorundem pro legitimo consensu ad eadem; ad quid enim illos actus ponere, qui secundum se conducunt ad legitimum consensum, si consentire non intenderet? Neq; dicas, quòd idem motiuum, quòd excitauit ad præbendum extrinsecus consensum post illam protestationem, excitarit etiam ad illos actus, & sicuti, quandò protestatio facta est sciente, & non contradicente altero sponso non obligat posteà consentientem extrinsecus ad contrahendum, ità quandò facta est eodem sciente, & consentiente, quantumvis sub equentèr intercesserint illi actus, de quibus in responsione, non propterea obligabit ad eadem sponsalia; Contrà enim impugnaberis, quia, cum posset protestans eos actus subsequentes non exercere, & nihilominus exercuit, videtur per eosdem recessisse ab eadem protestatione, nec eadem militat ratio pro huiusmodi actibus subsequentibus, quæ militat pro illo consensu externo adiecto post talem protestationem, quandoquidem protestatio refertur directè, & immediatè aduersus talem consensum, non aduersus illos actus, quos non debuisset elicere, si perstitisset in vi illius protestationis, & in hoc sensu verificatur illud, quod communitèr circunfertur, quod protestans faciendo actum contrarium protestationi videatur ab ea recedere, & simplicitèr consentire *l. cum in plures, §. locator horrei, ff. locati, & c. sollicitum de appellat.*, & eleganièr *Iason in l. non solum §. morte n. 14., & ibi Antonius Rubeus n. 224. ff. de nou. op. nunt.* Confirmatur, quia protestatio facta de non contrahendo altero consentiente non tenet, si postea copula secuta fuerit, vt habetur *ex cap. per tuas de condit. apposit., & cap. insuper, qui matrimon. accus. pos.*, ergò etiam protestatio facta de non contrahendo sponsalia non tenebit, si postea inter ipsos contrahentes secuta fuerint oscula, & tactus, & missa, & acceptata fuerint munera propria sponsorum. Consequentia probatur, quia ideò in casu antecedentis iura præsumunt, non obstante tali protestatione, pro validitate matrimonij, ne inducatur turpitudo protestantis, & peccatum in ea copula per textum *in l. merito, ff. pro socio*, sed etiam induceretur turpitudo in illis actibus subsequentibus, & peccatum, nisi iura præsumerent pro validitate sponsalium, quandòquidem illi actus inter non sponsos non sunt liciti, nec honesti, ergò &c.

Si alia exercuerit post consensum præsumitur pro sponsalibus.

Videtur cedere protestationi per illos actus

Faciens actũ contrarium protestationi eidẽ cedit.

Etiam induceretur turpitudo in illis actibus.

5 Respondeo quarto. Si illa protestatio fuerit de non contrahendo matrimonio,

&

& postea extrinsecus Theodoricus in matrimonium consenserit, & indè secuta fuerit copula inter eundem, & Caiam stante

Etiam accedente copula non fit matrimonium.

dispositione Concil. Trident. non præsumitur ex eadem copula validitas matrimonij *Sanchez lib. 2. disp. 37. num. 14., Præpositus cap. tua de sponsalib. num. 2., Matienzo lib. 2. recopil. tit. 1. rub. Glos. 1. num. 66.* Ratio ex eo deducitur, quia ex eodem *Concil. Trid. sess. 24. de matrimon. cap. 1.* Matrimonium non constituitur per solam copulam, nisi accedente consensu vtriusque contrahentis coram Parocho, & testibus, ergò, cum per illam protestationem sciente, & non contradicente altero coniuge non constituatur matrimonium, etiam si postea Theodoricus extrinsecè consentiat, non poterit per subsequentem copulam non interueniente Parocho, & testibus contractus matrimonialis conualidari. Sed, an tunc per illam subsequentem copulam præsumatur pro validitate sponsalium, lis est maxima inter Doctores. Probabilius existimo, tunc

6 Tunc probabilius teneretur in vim spõsalium.

saltem præsumptiuè induci sponsalia, quia antiquitus ante dispositionem Tridentini præsumebatur pro matrimonio, vt habetur *in d. c. insuper, qui matrimonium accus. pos., & cap. per tuas de condit. appos., Innocentius in cap. veniens 2. n. vnico de sponsal.*, ergò stante tali dispositione non est, cur præsumi non debeat pro sponsalibus, Neque obesse potest, si asseratur, quod non possint perfici sponsalia per actum illicitum, qualis est copula inter non coniugatos. Non, inquam, obesse potest, quia contractus non inducitur per ipsam copulam formaliter, sed per consensum, qui ex eadem copula præsumitur, qui est formaliter constitutiuus eiusdem contractus.

Protestatio altero ignorante non prodest protestãti sine iusta causa.

Pro complemento eorum, quæ hactenus dicta sunt, aduertendum est, protestationem clam factam altero penitus ignorante non prodesse protestanti, qui postea extrinsecus consensum præbet, quandò facta est sine vlla causa. & quasi dolose, secus autem, quandò facta est ex iusta causa, vt si v.g. metu cadente in constantem virum cogeretur matrimonium inire, & tunc clandestine protestetur, se minimè velle consentire *Abbas c. tua de sponsal. in fin., & ibi Hostiensis, Berous cons. 25. n. 9. lib. 1., Siuester verb. matrim. 4. q. 11., Nauarrus in summa cap 22. n. 78., Mascard. de probat. concl. 1248. n. 13, Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 11. in comment. lit. Y.* Colligitur *ex c. Lotharius 31. qu. 2, & ex c. 1. de his, quæ vi,* & vlterius *ex l. qui in aliena, §. fin. ff. de acq. hæred.*, vbi dicitur, quod timens cogi per potentem ei vendere fundum possit vti cautela clam coram testibus protestando de dissensu; nec incongrua ratione hoc decernitur,

Secus quando facta est ex iusta causa.

quandoquidem, sicuti iustus metus cadens in constantem virum inualidat contractum matrimonij, & sponsalium per superius dicta, ita talis metus annexus tali protestationi non potest, nisi inualidare contractum, & protestatio ipsa erit sufficiens probatio negationis consensus.

§. X.

An fictus promissor sponsalium absoluendus sit, antequam verè, & in effectu contrahat.

SVMMARIVM.

Scopus difficultatis in quo situs sit. 1.

Si alia non præcesserit in foro pænitentiali monitio, & signa sint sufficientia contritionis, & spes futuri contractus probabilius potest absolui. 2.

Vbi antecedenter præmonitus non resipuerit, non est absoluendus. 3.

DIsquisitio X. Deceperat Caius Theodoricam eidem extrinsecus promittendo matrimonium futurum, cum tamen animum non haberet eam ducendi, quin immò fortè sub ficta illa promissione eam defiorauerat. Ex dictis in præcedentibus fictus promissor tenetur ex iustitia contractum adimplere, & nouo consensu vero sponsalia validare, vt docuerunt *Nauarrus in man. c. 22. nu. 76., Siluester verb. matrimonium 4. q. 8., Petrus Gregorius Tolosanus lib. 9 syntag. iur. c. 5. n. 6., Gutierez de matrim. c. 9. n. 5., Sotus in 4. dist. 27. qu. 1. art. 3., Riccius in praxi for. Eccl. decis. 243. n. 2. in fin., & alij magis communiter.* Pluries requisitus Caius ad perficiendum contractum pluribus se subtrahebat excusationibus. Expiaturus sua peccata tandem clauibus subiecit voluntariam omissionem contractus. Orta hic fuit controuersia, an confessarius teneretur eidem absolutionem denegare, donec actu contractum compleuerit, an verò posset absoluere sub promissione futuri adimplementi.

1 Difficultas exposita.

Grauissimi DD. præcipuè *Henriquez lib. 11. de matrim. c. 11. n. 3., Petrus de Ledesma de matrim. qu. 35. art. 4. dub. 1. concl. 1. in fin., Bartolomæus à Ledesma dub. 19. de matrim.* absolutè sustinent, absoluendum non esse, quamuis se contracturum proponat, quia attentis circumstantijs, & rei grauitate periculum est, ne perseueret in deceptione. Nihilominus

DD. asserentes, non esse absoluẽdum.

Respondeo, si alia non præcesserit in foro pænitentiali monitio, & talia signa dederit Caius contritionis, vt prudentèr confessarius sibi possit persuadere, quod statim sit contracturus, posse absolui. Ità sentire videtur *Sanchez lib. 1. de sponsalibus disp. 11. n. 10.*, qui in hac parte mitius videtur procedere cum pænitente, nec leges prudentiæ transgredi, dum tot signis pænitentiæ mouetur. Ratio ex eo deduci 2

potest,

Forum pænitentiæ non innititur alijs probationibus, nisi signis expressis pænitentis.

potest, quia forum pænitentiæ regularitèr alijs probationibus non innititur, nisi verbis, & signis expressis pænitentis, non enim præsumendum est, quod pænitens velit se ipsum decipere se fortioribus laqueis obstringendo, dum solutionem quærit à vinculo, ergo, vbi alitèr non constet de perseuerantia in deceptione post adhibita salutaria remedia in præcedentibus confessionibus poterit, si exhibeat vera signa pænitentiæ, absolui. Hoc idem clare liquet in alijs debitis iustitiæ, in quibus Confessarij non conscij de renitentia satisfactionis, siue sit in bonis fortunæ, siue in bonis famę, & alioqui certi de signis pænitentiæ, & de proposito satisfaciendi absoluunt sub simplici promissione pænitentes, nec absolutionem differunt vsque ad eiusdem satisfactionis complementum.

Præmonitus, & non recedens à culpa nõ est absoluendus.

Dixi, *si alia non præcesserit in foro pænitentiali monitio*, nam si alias monitus in confessione non resipuerit, nec à negatione consensus recesserit, non libentèr consulerem absoluendum ante effectualem impletionem contractus, atque iuxtà hunc sensum arbitror procedere DD. præallegatos volentes non fore absoluendum. Ratio ex eo deduci potest, quia, ex quo monitus præcedentèr in foro sacramentali non resipuit, non est præsumendus, quod sit recessurus post aliam similem monitionem in eodem foro pænitentiali; vnde, cum ad iudicium emendatiuum, quale est illud pęnitentiæ, spectet pænitentem, nedum remouere à culpa, sed etiam à periculo perseuerantiæ in eadem, hinc est, quod prudens Confessarius, qui non solum est Iudex ad salubritèr punienda delicta, sed etiam medicus ad proxima eorundem pericula euellenda, vbi aliud remedium non apparet, debeat remedium absolutionis suspendere, donec à periculo perseuerandi remoueatur per actuale debiti adimplementum.

§. XI.

An sponsalia graui metu iniustè incusso contracta coram parentibus, & amicis sint valida, an ipso iure nulla.

SVMMARIVM.

Exponitur facti series in suis terminis. 1.
Sententia asserens contractum subsistere. 2.
Si metus, & causa eiusdem perseueret tempore, quo celebratur contractus, in foro conscientia contractus non subsistit. 3.
In foro externo, quantumuis ex præsentia parentum attenuetur præsumptio metus, non tamen absolutè tollitur, vndè ipsum allegans audiendus est, tenetur tamen efficaciores rationes afferre. 4.
Præsentia parentum non valida ad resistendum incutienti metum in foro externo non excludit præsumptionem metus sufficientis ad inualidandum contractum. 5.

1 Facti series exposita.

Disquisitio XI. Incusserat iniustè grauem metum ex genere suo cadentem in constantem virum persona quædam potens Caiæ, nisi contraheret sponsalia cum Fabio consobrino eiusdem personæ potentis. Tali metu præterrita Caia promisit contrahere. Præsentibus postea suis parentibus, & familiaribus eadem Caia consensum præbuit nullum metus indicium præbens. Orta postea fuit controuersia, an præsumendum sit, quod ob præsentiam parentum, seu familiarium metus euanuerit, & liberè eadem Caia contraxerit.

2 Ratio euincens cõtractũ subsistere

Ratio dubitandi ex eo potissimum deducitur, quod docent *Bartolus in l. fin. n. 4. ff. si quis aliquem test. probi.*, *Iason in l. transactionem num. 1. C. de transact.*, *Mascardus de probation. concl. 1055. n. 23.*, *Menochius lib. 3. præsumpt. 128. num. 1., & seqq.*, *Rota Romana decis. 198. nu. 9. apud Farinacium lib. 2. consil. crim., & decis. 783. nu. 12. apud Buratum, Farinacius 2. part. frag. verb. metus n. 149.*, nempè in foro exteriori, vbi contractus celebratus est in præsentia consanguineorum, & amicorum, ob eorum præsentiam cessare suspicionem, & præsumptionem metus, quandoquidem ijdem parentes, & familiares videntur sufficientèr posse obsistere metui per alios incusso, & præsentibus familiaribus, & parentibus animus fortior viget ad resistendum, quàm eisdem absentibus. Nihilominus

3 In foro conscientiæ perseuerante metu tẽpore cõtractus ipse non subsistit.

Respondeo primò. Si tempore celebrati contractus sponsalium ad pręsentiam consanguineorum, & familiarium, verè metus perseuerante causa eiusdem perseuerauerit in foro conscientiæ contractum ipsum non subsistere. *Molinus lib. 2. de ritu nupt. dis. 17. num. 28.*, *Sanchez disput. 12. nu. 2.*, *Ioannes Angelus Bossius de matrimonij contract. c. 12. n. 130.*, qui licet omnes loquantur in terminis matrimonij, nihilominus ex alibi dictis referri possunt etiam ad contractum sponsalium. Ratio ex eo deducitur, quia metus iniustus cadens secundum se in constantem virum ex genere suo irritat matrimonium, & sponsalia per superius allegata, & probata, ergo, cum in foro conscientiæ metus ille etiam in præsentia parentum supponatur vrgere in eodem foro, irritabit contractum, vbicunque etenim est sufficiens causa irritans, non potest non sequi irritatio. Confirmatur, quia forum conscientiæ ex alibi dictis innititur potius veritati, quàm præsumptioni, ergo, cum re vera supponatur adesse metus, licet de eodem non sit præsumptio in eodem foro, non potest contractus subsistere.

4 In foro externo audiẽdus est cum fortioribus probationibus.

Respondeo secundò. Quantumuis in foro externo, cum celebratur contractus in præsentia parentum, & familiarium valdè attenuetur suspicio, seu præsumptio metus perseuerantis, non tamen absolutè tollitur, vndè allegans talem metum, audiendus est, ita tamen ad effectum inualiditatis contractus in foro externo teneatur grauiorem, & duriorem metum probare, & clariores coniecturas producere. *Molinus dict. lib. 2. de ritu nupt. dis. 17. nu. 28., Felinus cap. cum causam matrimonij n. 6. de offic. deleg., Salicetus in l. transactionem quæ dominij 35. C. de transact. num 7., Antonius Gomez tom. 2 var. cap. 14 num 27. in fin., Sanchez lib. 4. de matrimon. disput. 12. nu. 21. vers. cæterum, Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 12. n. 130.* Ratio ex eo deducitur, quia stante etiam præsentia parentum, & familiarium potest vrgere causa metus, & mouere consentientem, quantumuis illa possit aliquid minuere de metu, quid etenim potest impedire, quinetiam extantibus parentibus moueatur contrahens ex metu ad contrahendum, sine quo non contraheret? Potest certè moueri ex metu mali futuri, postquam parentes, vel familiares discesserint, hocque motiuum vrgere, dum celebratur contractus in eorundem præsentia.

Diminutio metus suplenda est per grauiores probationes.

Dixi, *tamen vt ad effectum inualiditatis cõtractus in foro externo teneatur grauiorem, & duriorem metum probare, & clariores coniecturas probare.* Ratio est, quia illa præsentia parentum, & amicorum valdè minuit de præsumptione, & suspicione metus per ea, quæ mox dicta sunt, ergo ad probandum metum sufficientem ad inualiditatem contractus, requiritur in ea hypothesi validior probatio per vehementiores coniecturas, & per grauiorem causam illius metus, vt maior illa probatio per vehementiores coniecturas suppleat illam dimminutionem metus, quæ habetur per parentum, & amicorum præsentiam in celebratione contractus.

5 Præsentia parẽtum non valida ad resistendum non tollit prę sumptionẽ metus.

Respondeo tertiò. In foro externo præsentia parentum, & amicorum in celebratione, non excludit præsumptionem metus cadentis in constantem virum, quando non supponitur valida ad resistendum violentiæ, & coactioni illius, qui metum infert, seu intulit, *Iason in l. transactionem, quæ dominij 35. C. de transact., Boerius decis. 100. nu. 8., Mascard. de probat. conclus. 1055. nu. 23., Molina de ritu nupt. lib 2. dis. 17. num 9., Menochius de præsumpt. præsump. 128. num. 9., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 12. n. 131.* Ratio ex eo desumi potest, quia non excluditur suspicio, & præsumptio metus, quando non adest vis, & potestas, quæ possit resistere inferenti talem metum, vt per se patet, & sicuti ille metus personę præpotentis posset afficere eosdem consanguineos, & familiares, ita non est, cur non afficiat ipsum contrahentem, qui ex tali metu consentit, aliqui non consensurus.

Propter hanc rationem docent aliqui, nec immeritò, quod etiam matrimonium ex tali metu incusso inito coram Parocho, & testibus non teneat, nec obliget, quandoquidem eorum præsentia non facit, vt illud matrimonium non sit in meticulosum, si ante contractum coram ipsis præcesserit talis metus ad extorquendum consensum ad idem matrimonium *Rota Romana decis. 463. n. 23. apud Farinacium secunda part. in recentioribus.*

§. XII.

An minæ grauis mali à patre filio masculo illatæ inducant iustum metum ad inualidanda sponsalia.

SVMMARIVM.

Factum in suis terminis expositum. 1.
Sententia negans est sufficientem, eiusque rationes. 2.
Regularitèr loquendo minus præsumitur ex minis patris validus metus ad irritanda sponsalia, quam ex minis aliorum, quibus debetur reuerentia. 3.
Si pater fuerit atrox, & graues minas minatur fuerit, præsumitur sufficiens metus ad irritanda sponsalia. 4.
Intellige siue metus passus fuerit masculus, siue fæmina. 5.

DIsquisitio XII. Intendebat Titius Pater Caij, vt idemmet Caius contraheret sponsalia cùm Mæuia filia Theodorici, quibus Caius non annuebat. Ad extorquendum consensum eiusdem Titius adhibuit minas grauis mali, ad quod euitandum idem Caius consensum præstitit. Hic excitata fuit controuersia, an huiusmodi minæ secundum se sumptæ respectu eiusdem Caij sat fuerint ad inducendum grauem metum sufficientem ad inualiditatem eorundem sponsalium. — 1 Quomodo intelligẽdum sit factũ.

Marcus Antonius Cucus *lib. 5. institut. maior. tit. 12. num. 33.* expresè asserit huiusmodi minas à patre illatas filio, non sufficientes esse secundum se ad inducendum iustum metum ad annullandum contractum sponsalium, vel matrimonij, nisi cum minis concurrant simul verbera, rationemque adducit, quia nullus amor extraneus, nullumque consilium vicit paternum *l. cum furiosus in princip. C. de curat. fur. Caputa decis. 223. part. 2., Mantica decis. 142. num. 3., Rota decis. 643. num. 26. prima part., Farinac. c. 86. num. 30 apud Buratum, & decis. 628. num. 4. apud eundem Buratum, Sanchez* — 2 Sentẽtia asserens non esse sufficientes.

chez lib. 4. disp. 6. n. 8., & per consequens non est præsumptio, quod pater ità sæuire possit in filios, sicuti cæteri extranei, quantumuis ipsis debeatur reuerentia. Limitat tamen idem Cucus loco citato dictum suum quoad filium masculum adultæ ætatis, ità tamen, vt non procedat quoad fæminam, & masculum impuberem. Sed limitatio non confirmatur ratione, cui innititur idem Cucus; paternus etenim amor æquè vigere videtur siuè in ordine ad masculum adultæ ætatis, siuè ad impuberem, siuè ad fæminam, vndè fundamentum non debuisset refundere in eodem paterno affectu quomodocunque, sed in eodem per ordinem ad talem, vel talem sexum, talem, vel talem ætatem.

Limitatio, quoad filium masculũ.

Respondeo primo, Regularitèr loquendo minus præsumitur ex minis Patris metus validus ad irritanda sponsalia à filio celebrata, ac in minis aliorum, quibus debetur reuerentia, *Hostiensis in summa tit. de matrim. §. penult. n. 27. vers. supradict. loquuntur*, *Abbas c. ex litteris n. 3., & ibi Alexander de Nevo n. 2. de despons. impub.*, *Iason l. Titia n. 8 ff. de verb. oblig.*, *Lancellotus Instit. iur. can. lib. 2. tit. de sponsalib. §. hæc tam vers. non tam sua*, *Henriquez lib. 11. de matrim. c. 9. n. 5.* Ratio ex eo deduci potest, quod asserebat *Marcus Antonius Cucus loc. supracit.*, quia scilicet non est verisimile Patrem executurum minas grauis mali in proprium filium, & filiam, cum etenim nullus affectus paternum vincat per textum *cap. afferre de præsumpt.* non sinit hic præsumere executionem grauis mali comminati aduersus filium, & filiam *l. omnimodo, C. de inoffic. testam.* Ex quibus etiam deducit *Palacios in 4. dist. 29. disp. 1. in fin.*, nec irritari sponsalia, seù matrimonium inita, seù initum per filium, quantumuis aduersus eundem Pater comminatus fuerit eidem filio suam maledictionem, quia ea maledictio non est causa necessaria mali euentus.

3 Minæ Patris minoré metum inferunt, ac aliorũ.

Respondeo secundò. Si Pater fuerit atrox, & solitus exequi minas, ex eisdem comminatis, si fuerint quoad graue malum, sufficientèr præsumitur metus grauis aptus ad irritanda sponsalia, seù matrimonium, *Henriquez d. lib. 11. de matrim. c. 9. n. 5.*, *Rota Rom. decis. 242. n. 1. apud Farinacium lib. 2. consult. crimin.*, *& decis. 205. n. 12. apud Buratum*, *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 12. n. 66.* Ratio ex eo deducitur, quia in hac hypothesi per vehementiorem præsumptionem fundatam in atrocitate, & qualitate Patris comminantis, & minas ex consueto exequentis cessat motiuum paternæ illius affectionis, ratione cuius regularitèr præsumitur, quod Pater non sit illas minas executurus aduersus proprium filium, nec nouum est in iure, quod vna præsumptio tollatur per alteram contrariam validiorem, & vehementiorem *c. tuam, & ibi Glosa de sponsal.*, *Baldus in l. Pachumenius, ff. de hæred. instit.* per *Bartolum in l. Diuus de restit. in integ. col. 2. in princip. in 2. notab.* *Cinus, & DD. in l. si cum dotem, §. transgrediamur, ff. sol. matrim.*, *Felinus in c. literas de præscript.*, *Hypolitus in l. 1. §. Diuus Adrianus col. 4. in princip. ff. de sicar.*, & præsumptioni maiori minor cedit *l. Diuus, ff. de in integ. restit.*, *Andræas Alciatus consʃ. 269. n. 2.*, *Franc. Curt. min. consʃ. 35. n. 6. vol. 1.* Confirmatur, quia ratio, ob quam irritatur matrimonium, vel sponsalia ex metu, est, quia timens assentitur contractui ad euitandum illud damnum, quod timetur euenire, sine quo non assentiretur, quodque verisimile est euenturum; sed stante atrocitate, & qualitate Patris truculenti, & soliti minas exequi verisimile omninò est, & rationi consonum, quod malum comminatum per eundem Patrem sit euenturum, & filius ex illo assentitur, nec potest moderari metus ex spe paternæ affectionis, dum fortior viget atrocitas, quæ in eodem dominatur, ergò &c.

4 Si tamen fuerint graues, & Pater assuetus illas exequi, metus irritat.

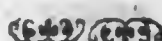
Cessat motiuum paternæ affectionis.

Hæc, quæ dicta sunt in hac secunda responsione, æquè intelligenda sunt, siuè ille, ad quem diriguntur huiusmodi minæ, fuerit masculus adultæ ætatis, siuè impubes, siuè etiam fæmina, vt rectè notarunt *Gutierez de matrim. c. 44. n. 49.*, *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contr. c. 12. n. 66.*, *Rota Rom. decis. 242. n. 1. apud Farinacium lib. 2. consʃ. crim.* Ratio ex eo deducitur, quia illæ minæ supposita atrocitate, & consuetudine Patris exequentis aptæ sunt secundum se ad mouendum ad assensum inuoluntarium non solum impuberem, & fæminam, sed etiam puberem, & masculum maximè attenta subiectione, & reuerentia eidem Patri debita per filium, ergò &c.

5 Verificatur siuè respectu masculi, siuè fœminæ.

Ex ijs patet, quomodo aliqualitèr posset conciliari Cucus, & reduci ad sanum sensum responsionum nostrarum, si dicatur ipse loqui, quando non militat in patre illa ratio nimiæ atrocitatis, & consuetudinis in exequendis minis; tunc etenim potest esse valida præsumptio, quod militante affectione paterna, quæ maior est omnibus, non sit rationabilis causa timendi executionem pœnarum comminatarum, adeoque, quod filius liberè assentiatur; non verò quando militat ratio illius atrocitatis, quia subest præsumptio executionis futuræ, adeoque iusta, & rationabilis causa assentiendi inuoluntariè, sine qua non assentiretur.

Conciliantur quodamodò oppositæ sententiæ.

§. XIII.

An metus purè reuerentialis Patris eodem modo se habeat in ordine ad sponsalia filij, quo metus reuerentialis aliorum.

SVMMARIVM.

Elucidatur titulus in casu particulari. 1.
Sententia asserens, metum reuerentialem, qui non est sufficiens in alijs ad irritanda sponsalia, esse sufficientem ad irritanda in Patre. 2.
Metus præcisè reuerentialis erga Patrem non est sufficiens ad irritanda sponsalia inita cum eodem metu per filium; nisi sit coniunctus cum minis. 3.
Timor reuerentialis non infert coactionem ab extrinseco, sed suauem quandam vim ab intrinseco. 4.

DIsquisitio XIII. Ex metu purè reue-
1 rentiali Patris contraxerat sponsalia Fabius cum Liuia; Rursus cum eodem metu purè reuerentiali alterius à Patre, cui debetur reuerentia Meuius cum Seia similia sponsalia contraxerat. Agebat deinde Meuius ad inualiditatem sponsalium probandam ex motiuo talis metus purè reuerentialis, & in iudicio conclusum fuit pro validitate ipsorum. Successiuè Fabius Liuiæ sponsalia recusabat ex eodem motiuo metus reuerentialis à Patre. Hinc excitata fuit controuersia, an ille metus reuerentialis erga alios à Patre, qui non fuit sufficiens ad irritanda sponsalia Meuij, sit modo sufficiens, si fuerit erga Patrem, ad irritanda sponsalia Fabij cum Liuia.

Exponitur titulus in suis terminis.

2 Barbatius *cons. 60. à n. 1. vsque ad quartum vol. 1.*, *Anch aranus c. ex literis n. 2. de despons. impub.*, *Montaluus l. 8. gl. 2. in init. tit. 11. lib. 1.*, docent motiuum reuerentialis timoris nudè sumpti, quod non est sufficiens ad irritanda sponsalia, vel matrimonium, quando est ab alia persona à Patre, sufficiens esse, quandò talis metus reuerentialis est à Patre; Rationem cognoscunt in nimia reuerentia debita Patri supra alios fundata non solum in ratione superioritatis, sed etiam in iure descendentiæ, & sanguinis, vnde dicunt, quod hæc nimia reuerentia Patri debita æquiparetur timori cadenti in constantem virum DD. plurimi apud *Alexandrum de Immola in l. si cum dotem, §. eo autem tempore n. 11. ff. solut. matrim.* Nihilominus

Sentētia asserens metum reuerentialem Patris esse sufficientem.

3 Respondeo, metum præcisè reuerentialem erga Patrem, cum quo contracta fuerunt sponsalia Fabij cum Liuia, eadem non irritare, nisi coniunctus fuerit cum minis *Alexander in d. l. si cum dotem, §. eo autem tempore n. 11. ff. sol. matrim., Sanchez de matrim. lib. 4. disp. 6. n. 9.* Ratio in primis deducitur ex ijs, quæ dicta sunt in præcedenti disquisitione in resp. 1., quandoquidem timor reuerentialis Patris etiam cum minis, si non fuerit atrox, & solitus easdem minas exequi, non est sufficiens ad irritanda sponsalia, seu matrimonium, ergò à fortiori non erit sufficiens, si fuerit metus purè reuerentialis erga eundem Patrem. Deindè omnia ferè iura, siue ciuilia, siuè canonica, quæ decernunt metum purè reuerentialem non esse sufficientem ad irritanda sponsalia, seù matrimonium loquuntur de metu reuerentiali Patris, & non alterius, vt videre est primò *in c. ex literis de despons. impub.*, vbi non irritantur sponsalia ex metu reuerentiali præcisè paterno, sed ex minis - Ibi - *minis parentum impulsa*. Secundò *ex l. si Patre cogente 22. ff. de ritu nuptiarum*, vbi sic legitur: *Si Patre cogente ducat vxorem, quam non duceret, si sui arbitrij esset, matrimonium contraxit, maluisse enim hoc videtur*, vbi Glosa subdit *Maluisse hoc videtur, quam odium Patris incurrere, non autem dicas metum adhibitum*, ex quo clarè deducitur solum metum reuerentialem non sufficere ad irritanda sponsalia, seù matrimonium.

Timor reuerentialis erga Patrē non est sufficiens ad irritanda sponsalia filij.

Iura euincentia intentum.

Vlterius sic euincitur, quia metus reuerentialis nudè sumptus non inducit vim, nec metum, siuè fuerit versus Patrem, siuè versus alterum, cui debeatur reuerentia, nec inualidat alios contractus, ergò &c. Antecedens probatur *ex c. 2. de pactis in 6.*, vbi dicitur, valere renuntiationem filiæ factam in fauorem patris, dummodò non intercesserit vis, nec metus, & fuerit iuramento firmata, & tamen ibi concurrebat paterna reuerentia, ergò &c. Confirmari potest vlterius, quia professio Religiosa inita ex solo metu reuerentiali Patris non est irrita *ex c. fin. Qui cler. vel vouent., & ibi Glosa verb. metu*, quam dicit singularem *Abbas ibid. n. 7., & ex c. puella 2. q. 1.*, vbi ad annullandam professionem eiusdem puellæ textus non considerat metum præcisè reuerentialem, ergò etiam sponsalia, seù matrimonium inita ex solo metu reuerentiali Patris non erunt irrita. Consequentia probatur, quia tàm professio, quàm matrimonium liberum consensum exigunt, ergò, sicuti metus reuerentialis illam non irritat, vtpote, qui non tollit liberum consensum, ita nec istud irritabit propter eandem rationem.

Paritate etiam euincitur responsio

Ad id, quod afferebatur ex Barbatio, alijsq; supra allegatis, dicendum est timo-
4 rem reuerentialem ex eo, quod sit ad Patrem non egredi à ratione formali metus purè reuerentialis, quantumuis inuoluat suauem quandam maiorem inclinationem ad obsequendum ipsius mandatis. Hæc autem suauis inclinatio, cum non proueniat à principio extrinseco, sed potius à natu-

Reuerētia Patris nō infert vim ab extrinsecè.

ra eiusdem filij obsequentis non vim aliquam infert iniuriosam eidem, & per consequens non constituit consensum inuoluntarium; ex quibus patet, non congruè loqui, qui comparant timorem reuerentialem Patris metui cadenti in constantem virum, quandoquidem hic est ab extrinseco, & cum iniuria timentis, ille verò ab intrinseco scilicet ex inclinatione naturali, & sine aliqua iniuria, cum sit conformis naturæ; Ob hanc rationem iura etiam loquentia in terminis præcisis metus reuerentialis patris statuunt, non irritare contractum sponsalium, & matrimonij, sicuti non irritat professionem Religiosam, nec minus renuntiationem factam a filia in fauorem Patris, si fuerit iuramento firmata, quantumuis metus reuerentialis in eadem interueniat.

Non irritat professionem Religionem.

§. XIV.

An præcedentibus sponsalibus validis matrimonium metu contractum sit validum, an inualidum.

SVMMARIVM.

Exponitur titulus cum sua ratione dubitandi. num. 1.

Matrimonium, si fuerit metu iniustè incusso initum, inualidum est, quantumuis præcesserint sponsalia legitima. 2.

Si fuerit ex metu iustè incusso per iuris remedia, & cum moderamine non est inualidum. num. 3.

Satisfit rationibus dubitandi in contrarium 4.

DIsquisitio XIV. Contraxerant adinuicem sponsalia Caius, & Theodorica seruatis omnibus iuris solemnitatibus, & regionis consuetudine præstito vero, & legitimo consensu, sed postea Caius aduenïente tempore matrimonij adimplendi per verba de præsenti renuebat absolutè adimplere, & contrahere. Grauis metus eidem per Parentes Theodoricæ, vel per alios homines atroces, & crudeles nomine eiusdem Theodoricæ illatus est, quo stante consentit in matrimonium per verba de præsenti. Orta fuit hic controuersia, an illud matrimonium sic initum subsistat, an verò ex illo metu corruat.

In quo sita sit difficultas.

Ratio dubitandi ex eo consurgit, quia, quantumuis omnes contractus initio dicantur esse voluntatis, postquam tamen sunt initi, & promissio facta, contractaque obligatio, adimpletio est necessitatis *l. sicut, C. de act. & oblig.*, & non dicitur inuitus, qui propter voluntariam promissionem vrgetur ad promissi solutionem, *c. quicunque 12. q. 2., & Glosa c. requisiuit de sponsal.* Quamobrem tale matrimonium non potest dici inuoluntarium, cum necessitas non sit à principio extrinseco extra partium consensum, sed a principio intrinseco scilicet à partium consensu, qui non tollit voluntarium; præcipuè cum quis non debeat mutare consilium in alterius præiudicium *c. mutare de reg. iur. in 6.* Nihilominus

Non videtur esse inuoluntarium, & quare.

Respondeo primò matrimonium, si fuerit metu iniustè incusso initum inualidum est, quantumuis præcesserint sponsalia legitima *Coaruuias de sponsal. p. 1. c. 4. n. 6., Rota Rom. decis. 68. n. 33. apud Buratum, Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 12. n. 137.* Nomine metus iniustè incussi intelligimus hic metum, qui incutitur, vel ab altera parte propria auctoritate, vel ab alijs personis non habentibus ius ad compellendum. Ratio ex eo deduci potest, quod habetur *in c. gemma de sponsal.*, vbi propter matrimonij libertatem improbatur pæna apposita aduersus eum, qui resilit in contractu sponsalium. Secundò, quia si quis inuenerit iuuenem cubantem cum propria filia, eique minatus fuerit mortem, nisi cum eadem matrimonium contraxerit, & ille tali metu perterritus consenserit, matrimonium illud est irritum, quia ille metus est iniustè incussus, & tamen ex illo delicto ius aliquod habet, vt ille eandem ducat, maximè si cum eadem concubuerit cum promissione futuri matrimonij, ergo etiam &c. Ratio autem, ea est, quia contrahentes ipsi, seu alij ab ipsis habent quidem ius, vt promissio adimpleatur, sed per se ipsos non possunt inferendo grauem metum cogere, sed tantum per remedia iuris, & per Iudicis auctoritatem, quæ tamen debet esse cum moderamine, vt infra clarius patebit, ergò, si per se ipsos metum ingerant, iniustè ingerunt, adeoque &c. Ad hoc maximè facit textus *in c. requisiuit de sponsal.*, vbi sic legitur: *Ad quod breuiter respondeo, quod cum libera debeant esse matrimonia monenda est potius, quam cogenda, cum coactione difficiles soleant exitus frequenter habere.*

2 Ex metu iniusto inualidatur.

Iura euincentia responsionem.

Remedia iuris debent esse cum moderamine inculpatę tutelę.

Respondeo secundò: Matrimonium, si fuerit metu iustè incusso initum, hoc est, auctoritate Iudicis per censuras, aliaque iuris remedia post contracta liberè, & legitime sponsalia non est inualidum, dummodò Iudex cum moderamine processerit, *Rota Rom. decis. 213. n. 9. apud Buratum, Io. Angelus Bossius de matrim. contract. c. 12. n. 137.* Ratio ex ijs deducitur, quæ superius dicta sunt, quia, quando metus incutitur per alium ex causa obligationis contractæ, quem incutiens iustè inferre potest, tunc magis censetur ille metus oriri ex obligatione spontaneè assumpta, & proindè magis ab intrinseco incuti, quam ab extrinseco, ergò non est, cur contractus ille non debeat

3 Secus si fuerit iustè incussus, & cum moderamine.

debeat esse validus, & subsistens. Confirmatur, quia si quis ex aliquo delicto constituatur reus, ratione cuius possit apud

Rationes ex dictis deducũtur.

Iudicem accusari, & damnari, & alter læsus ex tali delicto metum inferat de accusatione, nisi cum propria filia nubat, nubendo cum illa, non inualidè nubit per ea, quæ superiùs dicta sunt, quandoquidem ille alter ius habet accusandi, & ille metus originalitèr causatur ex delicto commisso, & per consequens prouenit ab intrinseco, ergò etiam si quis ex proprio contractu constituatur debitor ad contrahendum matrimonium, & per Iudicem compellatur ad exequendum contractum promissum, non inualidè contrahet. Consequentia probatur, quia ex vno capite in ordine ad obligationem ita se habet delictum ad delinquentem, sicuti contractus ad libere, & spontaneè contrahentem; ex alio vterque metus prouenire videtur ab intrinseco, ille scilicet originalitèr ex delicto, iste verò à spontaneo contractu præcedente sponsalium.

Dixi, *dummodò Iudex cum moderamine processerit*, quod non solum verificatur *per textum in c. requisiuit de sponsal.* sed etiam, quia, si nimis rigorosè Iudex procederet, periculum esset, ne ex illo matrimonio grauia damna consurgerent, fornicationes in consentiente ex metu, rixæ, & seditiones inter coniuges, mala prolis educatio, aliique exitus infelices, quæ incommoda iura auertere satagunt.

Ratio, cur Iudex debet procedere cum moderamine.

4 Ad id, quod afferebatur in ratione dubitandi, dicendum est non solum requiri ad validitatem matrimonij consensum liberum ad sponsalia, sed etiam alium consensum liberum ad idem matrimonium contrahendum, nec libertas ad sponsalia trahit secum ex necessitate libertatem ad matrimonium, & licet regularitèr promissio sit libertatis, & executio, seù adimpletio necessitatis, fallit etiam hoc quoad matrimonium propter summam libertatem, quam exigit in se ipso, nec præcisè in præambulis; cum *in d. c. requisiuit de sponsalibus* debeant esse matrimonia omninò libera propter infelices exitus, qui sine tali libertate timentur, seù timeri possunt, vndè etiam dicitur, quod nec per Iudices compelli possiat omni iuris rigore, sed moderatè moneri, ita tamen vt cognita futura resistentia non possit vlteriùs procedere ad rigorem iuris, sicut procederet in alijs, nec audiendi sunt hic aliqui explicantes dictum textum *in c. requisiuit de sponsalibus*, vt solum importet, quod prius resiliens à sponsalibus sit monendus, postea per censuras, aliaque iuris remedia rigorosa compellendus; Non, inquam, audiendi sunt, quia ex quo textus considerat infelices exitus, qui timentur ex matrimonio cum metu inito, videtur absolutè excludere coactionē.

Satisfit rationibus oppositis.

Matrimonium exigit sũmam libertatem in se ipso, non precisè in præambulis.

§. XV.

An metus illatus à Iudice procedente secundum allegata, & probata irritet sponsalia, & matrimonium.

SVMMARIVM.

Exponitur titulus in casu particulari. 1.
Sententia asserens matrimonium sic contractum esse nullum. 2.
Matrimonium illud iuxtà illud iudicium initum, est validum. 3.
In foro tamen interno non tenetur eidem stare. 4.
Rationes sententiæ asserentis matrimonium esse nullum procedunt tantum in foro interno. 5.
Si Iudex procederet iniustè secundùm allegata, & probata, contractus esset nullus. 6.

Disquisitio XV. Contraxerat Sempronius sponsalia cum Theodorica, seruata iuris forma, & solemnitate. Post eadem sponsalia Theodorica fornicata est cum tertia quadam persona, ratione cuius fornicationis intendebat Sempronius à sponsalibus recedere. Re ad Iudicem delata per eandem Theodoricam, cum secundum allegata, & probata non constaret de tali fornicatione per eundem Iudicem coactus est idem Sempronius stare præcedentibus sponsalibus, & contrahere matrimonium. Quæritur iam, an tale matrimonium teneat.

1 Factum in quo consistat.

Basilius Pontius lib. 4. c. 19. n. 11. absolutè existimat in hac hypothesi matrimonium ex ea coactione esse omninò nullum; quia ea vis, & coactio, cum secundum rei veritatem non habeat fundamentum, cui innitatur, prouenit omninò ab extrinseco & quamuis ex parte Iudicis compellentis sit iustum bellum, cum procedat secundum allegata, & probata; id tamen est per accidens, & ratione ignorantiæ, cui propterea præualere debet bellum iustum ex parte rei, innixum veritate ipsa. Nihilominus

2 Sẽtentia asserens nullitatẽ.

Respondeo, matrimonium in ea hypothesi illo metu initum esse validum, *Vera Crux prima parte specul. art. 8. ad fin. dub. 3. vers. clarissimè ex hoc sequitur*, *Sanchez de matrim. lib. 4. disp. 13. n. 8.*, *Bonacina qu. 3. punct. 8. n. 1.*, *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 12. n. 165.* Probatur, 3
quia compulsio, & coactio iuridicè facta, & seruato iuris ordine ad adimplenda iam promissa est iusta formalitèr, nec secundum se irritat matrimonium, quandoquidem hæc compulsio est secundum dispositionem, & ordinem iuris canonici per textum *in c. ex literis 2. de sponsalibus*, ibi: *Si*

Illud matrimoniũ esset validum.

Si monitis non acquieuerit, Ecclesiastica censura compellas, & ex c. 1. de pactis, Coaruuias de sponsalibus 1. part. cap 4. nu. 3., Franciscus Molin. de ritu nupt. comp. 2. nu. 13., Franciscus Leo Thesaur. for. Eccl. c. 24 nu. 20., August. Barbosa collect. ad c. ex literis 2. nu. 3., & in collect. ad c. requisiuit num. 2. de sponsalibus. Sed Iudex procedens secundum allegata, & probata iuridicè procedit, & seruato iuris ordine, ergo compellendo innixus allegatis, & probatis iuridicè compellit, adeoque non irritat per talem compulsionem matrimonium. Confirmatur, quia ille metus illatus per Iudicem procedentem secundum allegata, & probata non est iniuriosus illum patienti, nec infert iniuriam sponso, cogendo ipsum ad contrahendum, ergo non irritat matrimonium, quia ex alibi dictis solus metus cum iniuria irritat, & annullat.

Ille metus non est iniuriosus.

Dices, quod, quantumuis Iudex procedens secundum allegata, & probata iuridicè procedat, & secundum præsumptionem iuris non inferat iniuriam, infert tamen inspecta rei veritate, &, quamuis Iudex sic compellendo seruet iuris ordinem, coactus tamen, cum pro se habeat veritatem, secundum quam liberatur ab obligatione prius contracta, non tenetur subesse illi coactioni, sicque metum patiendo, & ratione eiusdem consentiendo, patitur ab extrinseco, adeoque non potest obligari. Sed contra, quia ex eo, quod Iudex procedat seruato iuris ordine secundum allegata, & probata in foro externo tenetur ille, contra quem lata est sententia, eidem stare, nec potest ab eadem, nec à matrimonio promisso recedere, quando quidem in eodem foro omnia iura clamant aduersus ipsum, & cum ipsi vtpote allegant incumbat onus probandi fornicationem, si legitimè non probat, reus absoluitur, & constituitur in suo iure primæuo. Quid verò sentiendum sit in foro interno animæ, in quo pure veritas attenditur; *Ioannes Angelus Bossius dict. cap. 12. nu. 177.* videtur sentire etiam eundem sponsum non posse recedere a contractu, quia metus solum ratione iniuriæ irritat, vel rescindit contractus, in hac autem hypothesi nulla videtur interuenire iniuria. Nihilominus, non libentèr annuerem assertioni eiusdem Bossij, quandoquidem secundum rei veritatem, quæ in eodem foro conscientiæ nudè attenditur, ius habet resiliendi, quia reuera intercessit fornicatio, & iniuria eidem illata per fornicarium, vndè, quantumuis in foro externo per Iudicem inferentem metum, eidem non inferatur iniuria, secundum tamen veritatem per illum metum priuatur iure, quod ipsi competit ratione fornicationis; vnde, si assentitur contractui ex illo metu, assentitur quoad forum internum per iniuriam, vndè non est, cur in eodem foro non possit recedere.

Cum non probet causam recessus stante sententia tenetur eidē stare in foro externo.

4

In foro tamen interno non tenetur eidem stare

5 Ex quibus habes, quid respondeas ad ea, quæ ex Basilio Pontio supra afferebantur; dic etenim ea procedere inspecto præcisè foro interno, secundum quod veritas nude attenditur, non secundum externum, secundum quod, cum Iudex legitimè, & secundum iuris ordinem procedat, potest iustè, & legitime obligare per iuris remedia ad contrahendum, & perseuerandum in eodem contractu. Quomodò verò se debeat gerere in tali contractu ille, qui per Iudicem fuit coactus, procedentem secundum allegata, & probata, quamuis inspecta præcisè rei veritate, habeat ius pro se, dicendum est, quod vel teneatur nouum consensum internum elicere, & liberum, vel teneatur absolutè ab vsu coniugij abstinere, & etiam requisitus non reddere, quod si reddat affectu verè maritali, tunc videtur conualidare per nouum consensum implicitum, & interpretatorium priorem contractum inualidum ratione metus.

Quomodo intelligenda sit sententia asserens esse nullum.

Quomodo se gerere debeat passus illam sententiā

6 Hinc deduces a contrario sensu, quod, si Iudex iniustè secundum allegata, & probata procedens compelleret sponsum ad contrahendum, & perseuerandum in contractu, tunc reuera etiam in foro externo ex illo metu iniustè incusso irritaretur cōtractus, tum quia Iudex tunc non procederet formalitèr, vt Iudex, cum non seruaret iuris ordinem, tùm quia ille metus verè, & in rigore esset illatus per iniuriam, & certè procederet ab extrinseco, cum nulla ex parte coacti adesset causa coactionis, nec inspecta rei veritate, secundum quam habet ius resiliendi, nec inspectis extrinsecis probationibus, secundum quas non eidem adijcitur vinculum ad contrahendum, cum secundum allegata, & probata Iudex compellendo supponatur iniustè compellere.

Si Iudex procederet iniustè secundum allegata, & probata cōtractus esset nullus.

§. XVI.

An vni testi deponenti de metu magis credendum sit, quam alijs pluribus testificantibus de spontanea voluntate.

SVMMARIVM.

Exponitur ratio controuersiæ, & eiusdem status. 1.

Sententia asserens dictum vnius testis deponentis de metu praualere pluribus, deponentibus de spontanea voluntate. 2.

Si vnus testis deponat simul de metu, & de actibus inductiuis talis metus, probabilius eidem credendum est magis, quam alijs deponentibus de spontanea voluntate. 3.

Secus, si deponat præcisè de metu, & non de talibus actibus. Ibid.

Si

Si vnus deponat de visu, & alij de auditu magis ipsi credendum est. 4.

Si vnus deponat de metu, & alij de spontanea voluntate concurrentibus circunstantijs pro istis eisdem credendum est. 5.

1 Status difficultatis expositus.

DIsquisitio XVI. Initis iam sponsalibus inter Teodoricum, & Caiam excipiebat Caia de eorundem inualiditate ob metum grauem sibi iniustè incussum, & ad probandam exceptionem testem vnicum adducebat, qui de visu deponebat; Ex aduerso Theodoricus testes plurimos afferebat, qui testificabantur de spontanea voluntate eiusdem Caiæ consentientis. Orta hic fuit controuersia, an præualere debeat testificatio vnius testis deponentis de metu ex visu, an verò depositio plurium testificantium de libero, & spontaneo consensu.

2 Sententia præferens dictum vnius testis deponentis de metu.

Mascardus concl. 1057. *de probation. nu.* 3. ex cautela *Capolæ* 144 existimat præualere dictum vnius testis deponentis de metu supra testimonium plurium testificantium de spontanea voluntate, quam tamen Cæpolæ opinionem existimat procedere tantum, quando dicto vnius testis deponentis de visu accederet dictum aliorum deponentium de auditu, nam tunc talis probatio sufficeret, *Aretin. cons.* 13., *Boerius decis.* 101. *n.* 9, *Rota Rom. decis., Burati* 205. *n.* 17, *Fontanella de pact. nupt. claus.* 7. *glos.* 2. *part.* 3 *num.* 82 Nihilominus

3 Si deponat simpliciter de metu non magis ipsi credendũ est.

Respondeo cum distinctione, vel enim testis vnicus deponens de metu deponit simpliciter, & actus metus inductiuos non deducit, vel deducit metum, & actus etiam inductiuos illius. Rursus, vel vnicus est testis deponens de metu nullis alijs concurrentibus adminiculis, seu coniecturis ipsum inferentibus, vel alijs adminiculis concurrentibus, & fortè etiam alijs testibus de auditu; si simpliciter deponat de metu, & non de actibus inductiuis eiusdem, probabilius sentio non magis eidem credendum esse, quam alijs pluribus testificantibus de spontanea voluntate, *Altiatus tract. de præsump. reg.* 3. *præsumpt.* 7. *in fin.*, *Couaruuias de sponsalib. part.* 2. *c.* 3. *§.* 5. *n.* 11., *Cucius lib.* 5. *instit. maior. tit.* 12. *num.* 166. Ratio non solum deducitur *ex iuris reg.* in ore duorum, vel trium stat omne verbum, *c. licet c. veniens* 1. *de testibus, & l. vbi numerus ff. de testib.*, sed etiam, quia celebrato iam contractu, & apparente de consensu possessio stat pro perseuerante in contractu, quandoquidem de consensu præstito in contractu perfectè constat, qua possessione non est spoliandus sine debitis, & legitimis probationibus, sufficiens autem probatio non est depositio vnius, quia ex communi Iuristarum effato. *Dictum vnius est dictum nullius.* Confirmatur, quia regulare est, metum non presumi illatum, nisi probetur

Possessio stat pro perseuerante in cõtractu.

l. interpositas, & ibi DD. C. de transact., *Menochius de præsumpt. lib.* 3. *præsump.* 4. *n.* 4., *& præsumpt.* 126. *n.* 1., *Mascardus de probat. concl.* 1055. *n.* 1., *Mantica decis.* 142. *n.* 1., non est autem legitima probatio, (quantumuis, cum metus sit difficilis probationis, admittat leuiores probationes ad concludendum *Seraphinus decis* 818. *num* 3., *Mantica decis.* 113. *n.* 13.) dictum simplex vnius deponentis de metu simpliciter concurrentibus ex aduerso pluribus alijs testificantibus de libero consensu, præcipuè si ille non probet actus inductiuos talis metus.

Metus nõ præsumitur illatus, nisi probetur

Si deponat de metu, & simul de actibus inductiuis talis metus, quos vel probet per depositionem aliorum testium, vel per congruas coniecturas, & adminicula, & tunc probabilius sentio magis eidem credendum, quam alijs pluribus deponentibus de spontanea voluntate, *Mascardus de probat. concl.* 1055. *num.* 1., *&* 2., Ratio ex eo deducitur, quia ex vna parte facilius potest metus detegi, quam spontanea voluntas, ex alia coniecturæ, & adminicula, quæ probant interuenisse, æquiualent semiplenæ probationi, ergo, si interueniat depositio vnius testis omni exceptione maioris cum huiusmodi coniecturis, & adminiculis sufficientèr probatis, erit valida, & efficax probatio pro metu. Hinc in particulari, si huiusmodi testis probauerit per alios testes præcessisse tractatum de inferendo metum, quantumuis postea huiusmodi testes non probent neque afferant, quod in actuali contractu idem metus fuerit illatus, quem ipse deponat re vera intercessisse, eidem credendum est supra alios afferentes non interuenisse, *Rota Romana decis.* 643. *part.* 1. *apud Farinacium*, *&* 86. *apud Buratum*, *Menochius de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 4. *n.* 6., *Genuensis in praxi Episc. c.* 77. *nu.* 4., *Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c.* 12. *num.* 358.

Si depo-nat cum alijs actibus quos probet eidem potius credendũ est.

Si verò deponat ipse solus de metu ex visu, & alij accedant testes de auditu præcipuè, si rationem proprij testimonij reddiderit, tunc probabilius sentio eidem credendum esse supra alios testificantes de spontanea voluntate, *Rota Rom. decis. Burati* 205. *n.* 17., *Fontanella de pact. nupt. claus.* 7. *glos.* 2. *p* 3. *nu.* 82., *Ioseph de Sesse decis. Arag.* 60. *nu.* 8, *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c.* 12. *n.* 349 Ratio ex ijs deducitur, quæ supra dicebamus, quia scilicet, cum metus sit difficilis probationis, non exigit ità rigorosas, & strictas probationes, sicuti exigunt alia, quę de facili probari possunt, sicque cum concurrat testis vnicus de visu, qui supponitur omni exceptione maior, iam constituit semiplenam probationem, & si alij eidem adducantur, qui deponant de auditu, inducunt præsumptionem, *Iason in rub. ff. de iuriur. col. penult.*, *Decius in auth. si quis in aliquo n.* 35. *C. de edendo*, *Ioannes Ca-*

4 Eidem credendum est, si accedãt alij de auditu.

Metus nõ exigit ità strictas probationes, & quare.

phalus

phalus conſ. 170.*n.46.vol.2.* præcipuè, ſi deponant ſe audiuiſſe, antequam lis, & controuerſia eſſet orta *Bartolus in extrauag. ad reprimendum in verbo denuntiationem col. fin. Franciſcus Ripa in l. 1. n. 87. ff. ſi cert. pet., Abbas in c. licet ex quadam de teſtibus.*

5 Concurrentibus circunſtantijs pro deponentibus de ſpontanea voluntate eiſdem credendum eſt.

Reſpondeo ſecundò. Si vnus deponat de metu, & plures alij deponant de ſpontanea voluntate, & ſimul cum his ſic deponentibus concurrant circunſtantiæ, & præſumptiones pro eodem libero conſenſu, potius eſt his credendum, quam illi, *Maſcardus de probat. concl.* 1057. *nu.* 1. *n.* 3. Nec difficilis eſt probatio huius reſponſionis, quandoquidem coniecturæ ipſæ reddunt ſenſibilem ipſam ſpontaneam voluntatem, quæ cæteroqui lateret, & per teſtes non poſſet facilè probari, tum quia huiuſmodi coniecturæ, & præſumptiones, quando aliæ non ſuppetunt probationes, ſufficienter concludunt, maximè in ijs, quę ſunt difficilis probationis.

Concurrentibus autem coniecturis, & præſumptionibus, tàm pro teſtibus de ſpontanea voluntate deponentibus, quàm pro deponente de metu, dictum illius debet præualere, pro quo efficaciores concurrunt coniecturæ, & probationes; non enim nouum eſt in iure, quod coniecturæ, & præſumptiones aliquæ per alias vehementiores contrarias ſuperentur per textum *in l. Diuus, ff. de in integ. reſtit., Andræas Altiatus conſ.* 269.*n.2., Franciſcus Curtius minor conſ.* 35.*n.6.vol.1., & conſ.* 163.*nu.22.vol.2.* Concurrentibus verò pro vtriſque coniecturis, & præſumptionibus æqualibus tunc probabilius crederem, præualere depoſitionem plurium teſtificantium pro ſpontanea voluntate, quia in dubio poſſeſſio ſtat pro matrimonio, & cæteris paribus præferendus eſt poſſeſſor, nec obeſſe poteſt id, quod ſuperius aſſerebatur, quod ſcilicet metus facilius detegatur, quam ſpontanea voluntas, cum ille cadat ſub ſenſu, non ſic voluntas; non, inquam obeſſe poteſt, quia, ſicuti metus per ſenſibiles coniecturas, & ſigna manifeſtari poteſt, ità etiam voluntas, ſicuti etiam diximus ſuperius, quod interpretatiuè ex aliquibus ſignis dignoſcatur ſufficiens conſenſus ad ſponſalia, quantumuis expreſsè non habeatur. Quamobrem dicimus, quod eadem voluntas poſſit manifeſtari per illas coniecturas, ſeu ſigna, & dependentèr ab illis cognoſci à teſtibus deponentibus pro illo libero conſenſu. Quod, ſi quæras, in quibuſnam conſiſtant huiuſmodi coniecturæ, ſeu præſumptiones pro ſpontanea voluntate, infrà vberius ſatisfiet.

§. XVII.

An præſumptio metus ceſſet ex præſentia, & decreto Iudicis.

SVMMARIVM.

Status controuerſiæ expoſitus. 1.
Regularitèr loquendo in foro iudiciali ex præſentia, & decreto Iudicis ceſſat præſumptio metus. 2.
Limitatio dicti valdè conſiderabilis. 3.
Exiſtente per præſentiam Iudice, & autorante per decretum, ſi nihilominus aſſenſerit contractui per metum perſeuerantem in ſua cauſa contractus eſt nullus. 4.

1 Factum expoſitũ.

DIſquiſitio XVII. Contraxerunt adinuicem ſponſalia Meuia, & Caius minis præmiſſis vel per eundem Caium, vel per alios aduerſus eandem Meuiam, niſi contraheret. Contractus initus fuit præſente Iudice, & autorizante per ſuum decretum. Hic orta fuit controuerſia, an ex decreto, & præſentia autorante Iudicis ceſſet præſumptio metus.

2 Ceſſat in eo caſu præſũptio metus

Reſpondeo primò, regulariter loquendo in foro iudiciali ex tali præſentia, & decreto ceſſat præſumptio metus, *Rota Rom. deciſ.* 198.*nu.9. apud Farinacium tom.2. conſil. crimin., & deciſ.* 733.*n.12. apud Buratum*, quæ pro ſe citat *Bartolum in l. 1. ſub n.4. C. de prędijs decur. Pariſium conſ.* 10.*n.52. lib.1., Aymonem conſ.* 114.*n.3.*, hiſq; adhæret *Ioannes Angelus Boſſius de matrim. contract. c.12. n.319., Farinacius 2. p. frag. crimin. verb. metus n.55.*, quæ tamen reſponſio intelligenda eſt non abſolutè, ſed ità, vt ad probandum talem metum requirantur fortiores probationes, ſine quibus non eſſet audiendus illum allegans conformitèr ad ea, quæ ſuprà dicta ſunt de ſponſalibus contractis coram parentibus, & familiaribus. Ratio ex eo deduci poteſt, quia præſentia Iudicis autorizantis per ſuum decretum multum euacuat de ſuſpicione metus, nam eodem præſente ille, cui metus inijcitur, poſſet talem metum allegare, & auctoritate eiuſdem Iudicis eidem, eiuſque auctori efficacitèr reſiſtere, ergo, cum eodem præſente, & autorante contrahat ſine vlla penitus contradictione, præſumendum eſt, quod liberè, & non coactè contrahat; nam, ſicuti præſentia Iudicis in contractu tollit præſumptionem doli per textum *in l. fin. ff. quod met. cauſ., Bartolus in l. frater à fratre, ff. de condit. indeb. verſ. 3. quaro*, ità non eſt, cur præſentia eiuſdem non poſſit auertere quamcunque metus ſuſpicionem.

Nõ procedit abſolutè, ſed ita vt requirantur maiores probationes.

3 Dixi, *regulariter loquendo, & ità vt ad probandum talem metum requirantur fortiores probationes, ſine quibus non eſſet audien-*

[Si tamen perseuerarет metus non obstante præsentia Iudicis adhuc contractus non teneret.] dus allegans talem metum, non enim negauerim, quod, si perseuerauerit causa metus etiam præsente, & autorante Iudice, cui nec ipse Iudex posset resistere, vel damnum comminatum timeretur post Iudicis decretum, & absentiam, ille contractus non subsisteret in foro conscientiæ, &, si probauerit perseuerantiam causarum huiusmodi metus pro tempore celebrati contractus coram Iudice, nec etiam in foro iudiciali teneret: quià ille metus secundum se ipso iure irritat contractum, non solum de iure positiuo, si probetur, sed etiam de iure naturæ, si reuera existat. Ex eo autem, quod interuenerit præsentia Iudicis, & decretum, cum ex superius dictis aliquid minuatur de præsumptione metus, sequitur ex directo, quod allegans talem metum debeat fortiores adducere probationes, quæ valeant supplere defectum illius præsumptionis.

4 [In foro conscientiæ perseuerante metu est nullus.] Respondeo secundò. In foro interno animæ, si reuera existente per præsentiam Iudice, & autorante per decretum assenserit contractui per metum perseuerantem in sua causa, contractus est absolutè nullus, *Molinus lib. 2. de ritu nupt. dis. 17. n. 28.*, *Sanchez disp. 22. nu. 21.*, *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contr. c. 12. n. 379.* Ratio facilè ex eo deducitur, quod metus grauis cadens in constantem virum ex genere suo irritat contractus matrimonij, & sponsalium, ergò, si in foro interno vrget metus iniustus cadens in constantem virum, contractus ex eodem initus erit nullus.

§. XVIII.

An actus subsequentes sponsalia metu graui inita, si appareant voluntarij, reualident eadem sponsalia.

SVMMARIVM.

Exponitur titulus in casu particulari. 1.
Cessante causa metus per illos actus subsequentes inducentes liberum consensum, sponsalia reualidantur. 2.
Perseuerante causa metus per illos actus subsequentes non fiunt valida. 3.
Causa metus, eousque præsumitur perseuerare, quousque perseuerat potestas in incutiente, & subiectio in timente. 4.

1 [Facti series in suis terminis.] Disquisitio XVIII. Inierunt sponsalia non spontanea voluntate, sed ex metu cadente in constantem virum Sempronia, & Caius. Successiuè eadem Sempronia plures actus elicuit, qui videntur proprij inter sponsos, puta, recipiendo annulum ab eodem Caio, iocalia, aliaque munuscula sinè vlla penitus reluctantia, vel etiam tangendo, seù permittendo se tangi per oscula, & amplexus ab eodem Caio. Hic quæsitum fuit, an per huiusmodi actus subsequentes vel elicitos, vel permissos ab eadem Sempronia fuerint conualidata priora sponsalia inita cum metu cadente in constantem virum pro solutione.

Considerandum est, an, dum exerciti fuerunt illi actus, vel permissi sine reluctantia, ab eadem Sempronia, cessauerit absolutè causa metus, ob quem priora sponsalia inita fuerint, an verò adhuc perseueret. [Consideratio notabilis iuxtà titulum.] Regularitèr metus semel illatus durare præsumitur, nisi per actus contrarios sublatus doceatur *Bartolus in l. 2. nu. 10. C. de his, quæ vi, Iason. concl. 165. lib. 2.*, *Osascus decis. Pedemontana 179. nu. 11. vers. hinc refert. Rota Romana decis. 263. num. 5. apud Farinacium tom. 2. cons. criminal.*, *& apud eundem Farinacium decis. 707. num. 2. in recent. part. 2.*

Respondeo primò. Si causa metus non perseuerauerit pro tempore, quo Sempronia alios subsequentes actus elicuerit liberum consensum indicantes sponsalia antecedenter inita per illos redduntur valida, *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 12. à n. 383. vsque ad 401.* [2 Cessante causa metus illa sponsalia reualidantur.] Deduci potest responsio *in c. significauit de eo, qui duxit, & in c. insuper, Qui matrimonium accus. poss.* vbi mulier, quæ ex metu cadente in constantem virum contraxerat, dicitur conualidasse matrimonium ex eo, quod posteà spontè in copulam consenserit; ex quibus textibus sic argumentor. Matrimonium ex parte vnius per metum cadentem in constantem virum contractum redditur validum ex eo præcisè, quod metus passus consenserit liberè in actus consequentes ad idem matrimonium, & ad quos idem matrimonium ius tribuit, ergò etiam sponsalia ex parte vnius metu cadente in constantem virum inita reddentur valida, ex eo quod Sempronia metum passa in celebratione contractus posteà liberè consenserit ad actus, ad quos ius tribuunt eadem sponsalia, & cum quibus eadem sponsalia secundum communem æstimationem coniunguntur; impossibile enim est, quod quis liberè velit effectus, qui coniunguntur cum aliqua causa, & saltem implicitè non velit etiam liberè eandem causam; Neque obesse potest, si asseratur, quod, cum eadem sponsalia fuerint ab initio inualida, non possunt tractu temporis per subsequentes actus conualescere *reg. quæ ab initio de reg. iuris in 6.* [Inualida non fiunt valida, sed noua constituuntur per illos actus.] Non, inquam, obesse potest, quià quandò diximus, quod per subsequentes actus priora sponsalia reddantur valida, non intelligimus eadem inualida transire in valida, sed per nouos illos consensus interpretatiuos constitui sufficientem, rationem constitutiuā noui contractus validi, seù auferri

ferri consensum inualidum, & nouum validum constitui, per quem contractus validus resultat eo modo, quo diximus de consensu ficto, nouo consensu vero, ac reali accedente.

3 Perseuerante causa metus nõ fiant valida. Respondeo secundò. Si causa metus perseuerauerit etiam pro tempore, pro quo huiusmodi actus subsequuntur sponsalia antecedentèr inita, per illos non redduntur valida, *Menochius de præsump. lib. 3. præsumpt. 4. n. 22.*, *Mascardus de probat. concl. 1655. n. 36.*, *Gutierez de matrim. c. 76. n. 26.*, *Aloysius Riccius collect. decis. part. 1. collect. 154.*, *Farinacius 2. p. frag. criminali verb. metus n. 163.*, *Rota Roman. apud Seraph. decis. 771. n. 8. decis. 851. n. 1. decis. 863. n. 3.* Ratio ex eo deducitur, quod perseuerante eadem causa, quæ influxit in primum actum, præsumptio est manifestissima, quod perseueret, & influat in alios actus subsequentes *Rota Rom. decis. 263. n. 3. apud Farinacium prima part. recent.*, *& decis. 85. n. 1. 5.*, *& 6. apud Seraphinum*, vbi expresse dicitur, quod durante causa metus omnia censentur ex eodem metu facta, quantumuis fiant aliqui actus, qui videantur spontanei, *& decis. 166. apud eundem Seraphinum*, vbi dicitur, quod initium metus in actu influat in omnes actus sequentes, & tempora durante eadem causa, nec incongrua sanè ratione hæc decernuntur, quandoquidem causa motiua, quæ impulit, & satis fuit impellere ad primum actum, non est, cur non satis sit impellere etiam ad subsequentes, & posteriores dependentes ab illo. Ob hanc tandem rationem sæpius in pluribus Tribunalibus decisum fuit, professionem Religiosam elicitam per metum cadentem in constantem virum non reddi validam ex eo, quod sic professus elicuerit actus proprios Religionis dependentèr ab eadem professione, si metus causa, ob quam compulsus fuit ad profitendum, perseuerit, dum huiusmodi actus elicit, & in specie sit definitum fuit in quodam Religioso, qui metu a Patre incusso professus est, & postea eodem patre viuente in Religione promotus fuit ad ordinem Subdiaconatus, in quo protestatus fuit se professionem emisisse, & nihilominus irrita fuit professio declarata in Curia Archiepiscopali Mediolanensi nullo habito respectu ad talem protestationem eo, quod fuerit emissa viuente adhuc patre, & perseuerante causa metus; hocque etiam definitum est in *Rota Rom. decis. 175. num. 5. apud Farinacium part. 1. in recent.*

Causa influit etiam in actu subsequẽtes.

4 Perseuerat causa metus quovsq; perseuerat potestas. Hic solum remanet dubitandum, quandonam censeatur causa metus durare ad effectum, vt præsumantur actus subsequenter eliciti, non spontanei, nec omninò liberi ea libertate, quæ requiritur ad ratificandum purum actum, seu tollendam inuoluntarietatem ab eodem. Respondet *Aretinus cons. 14. n. 18.*, *Socinus cons. 163. post n. 11. lib. 2.*, *Sanchez lib. 4. de matrim. disp. 18. n. 7.* eo vsque durare, quovsque durat potestas in illum incutiente, & subiectio in timorem passo, adeò vt, si sit Iudex, qui metum inferat, quoadvsque ipsius officium duret, si tirannus, donec ipsius tirannicum imperium, si vir, donec duret matrimonium, si pater, donec eius potestas. Hoc idem sentiunt *Glosa in cap. 1. verbo postmodum de his, quæ vi*, *Bartolus in l. 2. n. 7.*, *& l. fin. nu. 5.*, *& 7 ff. de vendit. ob turpem caus.*, *Iason. instit. de act. §. quadrupli*. Ratio est, quia causa metus est illa potestas, & subiectio in metum patiente, ratione cuius vtriusque non videtur patiens posse agenti resistere.

§. XIX.

An metus ex vicinitate actuum præsumatur durare.

SVMMARIVM.

Explicatur, in quo sensu accipiendus sit titulus. 1.

Ratio euincens in hypothesi illa metum purgatum esse. 2.

Probabilius in ea hypothesi non purgatur metus, illumque passus immunis est ab onere contractus. 3.

Satisfit rationi contrariæ. 4.

Disquisitio XIX. Inuentus fuerat Caius puer cum Calidonia in cubiculo, & per metum grauium minarum à patre eiusdem Calidoniæ inuentore coactus fuit cum eadem contrahere sponsalia, seu matrimonium de futuro eidem spondere. Post talem promissionem de matrimonio futuro, seu post talia sponsalia ex metu contracta idem Caius per multum temporis à recessu patris Calidoniæ, qui metum illum incusserat, permansit in eodem cubiculo cum eadem Calidonia, & pro eo tempore inter eundem Caium, & Calidoniam intercesserunt oscula, & amplexus. Hic excitata fuit controuersia, an ex illa permanentia in eodem cubiculo, osculis, & amplexibus arguatur sufficientèr liber cõsensus ad eadem sponsalia conualidanda. 1

Status difficultatis propositæ.

Videtur absolutè dicendum, per illam moram subsequentem, illosque actus purgari quamcunque metus suspicionem, & reddi contractum validum, cum sufficiens coniectura metus purgati sit non recessus à loco, in quo metus illatus est post eundem incussus, cum commodè metum passus posset ab illo recedere, *Alciatus in respons. 5. nu. 15.*, *Menochius de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 4. num. 26.*, *Genuensis in praxi Episc. c. 87. num. 6.*, hisque assentiri videtur *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 12. n. 397.* Nihilominus

2 Non recessus à loco est sufficiens coniectura purgationis metus.

3 *Nō purgatur metus.* Respondeo, probabilius esse in ea hypothesi non purgari metum, & Caium immunem esse ab onere contractus *Rota Roman. decis. 643. num. 27. apud Farinacium 1. part. recent., Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. cap. 12. n. 413.* Ratio ex eo deduci potest, quod in illa continuatione moræ ad illud modicum tempus præsumitur perseuerare metus incussus à patre Calidoniæ, cum qua repertus est; perseuerante autem causa metus intelligitur idem perseuerare, & reddere irritos actus subsequentes per ea, quæ superiùs dicta sunt. Deindè illi actus subsequentes continuati in vlla mora ob vicinitatem eorundem intelliguntur quodamodo quid vnum constituere cum actibus antecedentibus præsumptis, quando inuentus est à patre Calidoniæ in cubiculo cum eadem, sed ex illis actibus præcedentibus accedente consensu per metum non intelliguntur valida sponsalia, ergo nec ex subsequentibus, qui quodamodo moralitèr continuantur cum primis. Tandem, quia illi actus subsequentes intelliguntur procedere ex eodem affectu, quo primi processerunt, quando inuentus est à patre cum Calidonia, sed primi processerunt ex affectu libidinis sine vlla prorsus intentione futuri coniugij, cum de illo non præcesserit tractatus, nec promissio, ergo etiam subsequentes; nec dici potest, quod subsequentia ex eo, quod fuerint elicita post consensum, quamuis per metum appositum, intelligantur quodammodò discontinuata à primis, & ex nouo motiuo à præcedente; nō, inquam, dici potest, quia, cum ille consensus fuerit elicitus ex metu, & ab eodemmet consentiente cognoscatur insufficiens, & inefficax ad validitatem contractus, poterit nulla habita de eodem ratione moueri dumtaxat ex primo motiuo, & affectu libidinis, quod maximè præsumendum est ex vicinitate actuum.

Illi actus subsequentes procedūt ex eodē affectu quo primi.

4 *Soluitur ratio ex ex aduerso opposita.* Ad id, quod ex aduerso afferebatur, dicendum est, non recessum à loco, cum commodè posset metum passus recedere, eundem metum euacuare, quando non perseuerat amplius eadem causa metus, vel quando inter primos actus, accedente metu, & secundos subsequentes ad eundem metum tanta intercedat distantia, vt censeantur huiusmodi actus discontinuari, & non vigere prius motiuum, quo primos actus elicuit, vt superius dictum est; vndè ad ea, quæ afferuntur ex DD. præallegatis dicendum est, ea procedere, vel cessante causa metus, vel moraliter discontinuatis subsequentibus actibus à primis, vt videtur sentire *Ioannes Angelus Bossius suprà allegatus*, qui etiam docet, quod, si post matrimonium metu contractum alter, qui metum est passus, deosculatus fuerit vxorem, vel alium actum similem elicuerit, quo alioqui ratificatum censeretur matrimonium, non præsumatur purgatus metus, cum censeatur durare ex vicinitate actuum.

§. XX.

Quæ, & quanta cohabitatio sufficiat ad conualidanda sponsalia metu cadente in constantem virum inita.

SVMMARIVM.

Exponitur planè titulus, & controuersia. 1.
Vndè desumatur ratio dubitandi. 2.
In foro exteriori, si perseueret causa metus, etiam si cohabitauerint per annum cum dimidio, non censentur liberè contraxisse, & purgasse metum. 3.
Si verò causa metus non perseueret, non requiritur cohabitatio anni cum dimidio, sed tempus remittitur arbitrio prudentis ad præsumptionem liberi contractus. Ibid.
In foro interno anima cessante etiam causa metus ex diutina cohabitatione non conualidantur sponsalia ex metu elicita, nisi verè adsit animus illa ratificandi. 4.

Disquisitio XX. Contractis sponsalibus inter Mariam, & Octauium, sed cum graui metu cadente in constantem virum initis ex parte dictæ Mariæ, quæ ex consuetudine Regionis illius per aliquod tempus cohabitauit cum eodem Octauio, orta fuit controuersia, an ex illa cohabitatione sufficiens sit præsumptio conualidationis eiusdem contractus sponsalium, qualiscunque, & quantacunque fuerit illa cohabitatio. 1 *Factum elucidatum in terminis particularibus.*

Ratio dubitandi potissimum consurgit ex *cap. ad id de sponsalibus*, vbi sic legitur. *Quamuis vndecim annos habens ab initio invita eidem fuisset tradita, & renitens, tamen quia postmodum per annum, & dimidium sibi cohabitans consensisse videtur ad ipsum esse cogenda redire*, ex quo desumunt Doctores fundamentum asserendi ad purgandum metum requiri cohabitationem voluntariam anni cum dimidio. Nihilominus 2 *Ratio dubitādi vndenā desumatur.*

Respondeo, in foro exteriori, in quo proceditur ex præsumptione, si perseueret causa metus, etiam si cohabitauerint per annum cum dimidio, non censetur liberè consensisse, & purgasse priorem metum; si verò causa metus non perseueret, non requiritur cohabitatio anni cum dimidio, sed prudentis arbitrio definiendum est tempus aptum ad inducendam præsumptionem liberi consensus; Ità quoad primam partem, *Menochius lib. 3. præsumpt. 4. num. 22., Caputa decis. 2. part. 2., Farinacius 2. part. fragm. crimin. verb. metus n. 163., Rota Rom. apud Seraphinum decis. 771. num. 8., Gu-* 3 *Perseuerante causa metus nō sufficit cohabitatio per annum, & vltra.*

Gutierez de matrim. c. 76. nu. 26., Quoad secundam *Innocentius c. 2. n. 1. de his, quæ vi*, *Nenizanus cons. 46. n. 32.*, *Rosella verb. impedimentum impedim. 10. nu. 7.*, *Coaruuias 4. decret. 2. part. c. 3. §. 6. n. 1.*, *Diuus Antoninus 3. part. art. 1. c. 7. in fin.*, *Sotus in 4. dist. 29. q. 1. art. 3. concl. 2.*

4 Ratio primæ partis ex ijs deducitur, quæ supra dicebamus, quia durante causa metus intelligitur, & idem metus perdurare, & influere in omnes actus subsequentes, siue expressos, siue tacitos, & interpretatiuos, adeout, sicuti præsumitur influere in priorem actum, quo metum passus assensum præbuit contractui, ipsumque in sua radice perimere, ità præsumatur influere in cætera subsequentia, ipsaque quoad effectum conualidationis contractus annullare.

Causa metus influit in omnes actus subsequentes.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia, cum tempus ad hunc effectum lege non præfiniatur, Iudicis arbitrio definiendum relinquitur attentis omnibus circunstantijs, quæ in hoc genere considerari possunt *c. de causis de offic. deleg.*, *& l. 1. ff. de iur. delib.* Neque obstat textus *in d. c. ad id de sponsal.*, vbi per iura videtur decerni ad hanc præsumptionem tempus anni cum dimidio; Non, inquam, obstat, quia ille textus non importat legem generalem, sed definit id, quod in eo casu particulari, qui propositus fuerat Pontifici, erat præsumendum; asserit enim Pontifex, quod attenta illa cohabitatione anni cum dimidio possit præsumi de libero consensu; non tamen definit, quod illud tempus in omni contractu meticulosè inito requiratur ad illum conualidandum; quinimmò, si cessante causa metus absolutè posset ab illa cohabitatione recedere, & habita opportunitate recedendi non recederet, esset præsumptio liberi consensus conualidantis priorem actum meticulosum, *Antonius c. ad id num. 9. de sponsal.*, *& ibi Alexander de Neuo n. 6.*, *& seq.*, *Nenizanus cons. 46. n. 32.* Non ità tamen rigorosè procederem, vt rem restringerem ad non recessum post cessationem metus, & habitam opportunitatem recedendi quoad tempus mathematicum indiuisibile, sed tantum relinquerem, quantum requiritur ad maturè deliberandum de recessu commodo, & sine obuiantibus præiudicijs, & incommodis, quæ haberentur in subito, & inopinato recessu. Hoc autem tempus ad illam maturam, & commodam deliberationem remittitur arbitrio prudentis viri per textum *in l. quod dicimus 105. ff. de solut.*, *Hostiensis in c. 1. in verb. non timore mortis de his, quæ vi*, *Nenizanus cons. 46. n. 32.*, *& alij apud Sanchez de matrim. lib. 4. disp. 18. n. 6. vers. hoc tamen.*

Tempus remittitur arbitrio prudentis.

Textus non constituit legem generalem, sed definit id, quod propositum est.

Respondeo secundò, in foro interno animæ cessante etiam causa metus ex cohabitatione etiam diutina non conualidatur prior contractus ex metu initus, nisi verè adsit animus illum ratificandi ex parte eius, qui metum passus est, quantumuis in foro externo præsumatur illa ratificatio, *Nauarrus comment. 4. de Regular.*, *quod est super c. statuimus 19. q. 3. n. 71.*, *Sanchez d. lib. 4. disp. 18. n. 6. vers. hac autem.* Ratio ex eo deducitur, quia in foro conscientiæ attenditur præcisè veritas secundum se, non præsumptio veritatis; cum igitur prior ille consensus præstitus ad sponsalia meticulosè non fuerit validus, nec aptus ad eorundem validitatem, sine nouo vero actu nec ille, nec illa poterunt conualidari, nec sufficit præsumptio, vbi nouus ille actus re vera non adest.

In foro animæ non reualidatur, nisi sit animus reualidandi.

§. XXI.

An promissio matrimonij futuri facta infanti requirat acceptationem.

SVMMARIVM.

Exponitur, in quo sensu sit accipiendus titulus. 1.

Etiam antequam minor peruenerit ad vsum rationis non potest maior reuocare promissionem, & resilire. 2.

Maior potest recedere, si postquam minor deuenerit ad vsum rationis non annuerit promissioni. 3.

Si minor, postquam deuenerit ad vsum rationis, & conscius factus fuerit promissionis, nec assensum præbuerit, nec dissensum, expectandus est quantum possit maturè deliberare. 4.

Disquisitio XXI. Franciscus duodecim annorum promisit matrimonium futurum Caiæ infanti minori septennio, quæ ob carentiam vsus rationis, & debitæ ætatis non poterat repromittere, nec acceptare promissionem. Excitata fuit hic controuersia, an Franciscus ante acceptationem Caiæ, postquam peruenerit ad vsum rationis, possit reuocare promissionem, & resilire a debito promissi matrimonij. 1

Facti series.

Ratio dubitandi ex eo desumitur, quod dictum fuit *sub hoc eod. tit. Contractus XIV. de sponsal. prænot. 5. sect. 6. assert. 1.*, nempè promissionem matrimonij futuri factam absenti nemine pro eodem stipulante regularitèr reuocabilem esse ante acceptationem per textum *in l. absenti, ff. de donat. l. nec ambigi, ff. eod. tit.*, & per DD. ibidem allegatos argumento deducto ab alijs omnibus promissionibus ad promissionem futuri matrimonij, cum ex dispositione iuris nihil speciale sit statutum circa promissionem matrimonij ab alijs omnibus pro-

Ratio dubitandi.

promissionibus, ergo etiam hoc idem dicendum est de promissione facta infanti nemine pro eodem stipulante, siquidem quod sit absens, & quod hoc non ratificauerit, seu quod sit infans ante septennium, quod effectum paria sunt. Nihilominus

2 **Nō potest maior promittens resilire antequam minor peruenerit ad vsum rationis.**

Respondeo, etiam antequam Caia peruenerit ad vsum rationis,& promissionem ratam habuerit, non posse Franciscum reuocare eandem promissionem, & resilire. *D. Antoninus tertia part. tit. 1. c. 18. ante §. 1., Siluester verb. sponsalia q. 2. d. 2. in fin., Tabiena eodem verb. qu. 4. §. 5., Bartholomaus à Ledesma de matrim. dub. 11. concl. 4., Manuel. primo tom. summa in 2. edit. c. 245. num. 7.* Ratio deducitur ex speciali iuris dispositione in fauorem infantiæ per textum *in l. iubemus, C. de emancip. lib.*, vbi expressè dicitur, quod licet emancipatio fieri nequeat sine emancipati consensu, fallat tamen in infante, ibi: *nisi infantes sint*, ex quibus verbis elucet speciale priuilegium respectu ipsiusmet infantiæ, nec incongrua sane ratione hoc sentiendum est, quandoquidem, cum talis ætas expers sit consensus, & iura in ijs, quæ sunt fauorabilia infantibus, seu etiam minoribus, obligent alios eisdem, quamuis non ipsos alijs, vtique obligare potuerunt ipsos promittentes, quamuis promissioni ante legitimam ætatem non concurrerit ipsorum acceptatio; Ex quibus habes, quid respondeas ad rationem dubitandi supra allatam, quamuis etenim regularitèr ad quamcunque promissionem, seu donationem requiratur acceptatio, ad hoc vt sit irreuocabilis, fallit tamen, quando est in fauorem infantium ob speciale priuilegium, vt supra.

Oritur ex priuilegio infantiæ.

Dices ex superiùs dictis, sponsalia non tenent, nisi posita sit valida promissio, & repromissio ex parte vtriusque contrahentis, vndè etiam docet *Cardinalis in cap. de illis de despons. impub. n. 2.*, quod, si ambo contrahentes fuerint impuberes, seu infantes, possit quilibet ex illis resilire, quia sponsalia sunt nulla, ergo etiam si alter fuerit infans, scilicet promissarius, alter verò pubes scilicet promittens poterit hic ante acceptationem alterius à contractu recedere. Consequentia tenet, quia, quando contractus ex vna saltem parte claudicat, vterque contrahens remanet liber. Sed contra, quia ea, quæ dicuntur in instantia, ad summum verificantur, quando promissio habet vim sponsalium, quæ ex necessitate, cum sit contractus, & per consequens vltrò citroque obligatoria, exigit habere ex vtraque consensum, & sic promissionem, & repromissionem, secus quando habet vim simplicis promissionis gratuitæ, quæ licet in alijs ad obligandum promittentem versus promissarium exigat eiusdem promissarij acceptationem, fallit tamen quoad infantes ob speciale priuilegium eisdem à iure concessum.

3 **Potest recedere, si minor nō acceptet promissionem cū deuenerit ad vsum rationis.**

Hic tamen aduerte, quod, quamuis promittens in hac suppositione non possit, antequam promissarius deuenerit ad vsum rationis,& septennium compleuerit, à promissione recedere; nihilominus si post acquisitum vsum rationis, seu completum septennium promissarius renuerit matrimonium sibi de futuro promissum acceptare, remaneat ille liber, & possit cum quacunque voluerit, nubere; si verò postquam promissarius ad vsum rationis peruenerit, & conscius factus fuerit de tali promissione sibi facta, nec positiuè dissenserit, nec positiuè assensum præbuerit, si intrà modicum temporis consensum, vel dissensum suspenderit ad maturè deliberandum, tunc probabiliùs censeo, promittentem remanere obligatum, quousque prudentum arbitrio tempus tale transierit, quo possit maturè deliberare, quamuis enim iura statuant, quod teneatur statim deliberare, ly tamen, *statim*, latitudinem aliquam patitur, quanta prudentum arbitrio requiritur ad maturam deliberationem *l. si ita quis, §. si iactum, ff. de verb. oblig., Abbas in c. potuit de locato*, nec sumitur indiuisibilitèr, sed summariè *l. momentanea, C. vndè vi, Bartolus in l. res, quæ §. res autem, ff. de iure fisc., & in l. 1. in 2. col. vers. quid dicemus, ff. iudicatam solut.*, & in cōtractibus regularitèr ponitur pro triduo *Glosa in verb. triduo in l. 3. C. de error. adu. & in l. lecta, ff. si certum pet., & in l. quod dictum, ff. de solut., Ioannes de Porta in l. fructus, ff. solut. matrim., Alexander post Bartolum in l. 1. §. cui præsens, ff. de verb. oblig.* Si verò elapso illo tempore, quod regularitèr conceditur ad maturè deliberandum, nec assenserit, nec dissenserit, tunc præsumptionibus standum est, nullaq; stante præsumptione potius pro dissensu interpretandum.

4 **Ly statim non sumitur indiuisibilitèr, sed summariè.**

§. XXII.

An promissio facta absenti, eique delata per nuntium ad id deputatum sit immediatè irreuocabilis, ac per promissarium fuerit acceptata coram eodem nuntio.

SVMMARIVM.

Refertur status controuersiæ. 1.
Acceptata promittentis promissione coram nuntio ad id muneris specialitèr deputato, non potest promittens eandem reuocare. 2.
Probabilitèr etiam verificatur, quamuis acceptatio promissionis fieret coram alijs à nuntio ad id muneris deputato. 3.
Satisfit rationi dubitandi. 4.

Dis-

1 Exponitur factũ in suis terminis.

DIsquisitio XXII. Per expressum consensum Sempronius matrimonium de futuro promisit Calidoniæ absenti, eundemque consensum per nuncium ad id muneris specialiter deputatum ad eandem detulit. Accepto nuntio eadem Calidonia coram eodem per expressa verba promissionem acceptauit; Quibus stantibus, & promissione vtsupra acceptata idem Sempronius, antequam eidem nuntiata fuerit acceptatio facta per eandem Calidoniam, suum consensum, suamque promissionem authenticè reuocauit. Contendebat posteà Calidonia ad executionem eiusdem promissionis, aduersus quam excipiebat Sempronius de reuocatione eiusdem, antequam acceptatio sibi fuerat delata. Excitata hic fuit controuersia, cuiusnam fuerint in ea hypothesi iura potiora.

Ratio etiã dubitandi proponitur.

Ratio dubitandi ex eo potissimum deducitur in fauorem Sempronij promittentis, & reuocantis promissionem ante sibi delatam acceptationem eiusdem promissionis, quod nuntius se habet merè, vt Pica, & organum, & concipit verba in persona Domini *Bartolus in l. qui autem, §. fin., & l. & licet, ff. de constit. pecun.*, & stipulando non sibi actiones, sed Domino quærit *Bartolus in l. qui autem, §. fin. ff. de constit. pecun.*, vndè nuntius dicitur missus ad notificandum, non ad substantiam actus, qui geritur inter absentes *Baldus in l. falsus 10. col ff. de furtis*, sicque notificata absenti commissione sibi præstita per suum principalem non potest quid amplius agere, &, sicuti sibi facta commissione per suum principalem, antequam sit delata ad absentem promissarium, potest reuocari, ità postquam eidem promissario delata est, & per eundem eodem nuntio præsente acceptata, non tamen acceptatione relata ad promittentem, poterit adhuc reuocari, quia quoad acceptationem idem nuntius nihil præstat, nullumque ius lædit sui principalis. Nihilominus

2 Acceptata coram nuncio est irreuocabilis.

Respondeo, acceptata promittentis promissione per promissarium absentem coram nuntio ad id muneris specialitèr deputato per eundem promittentem, eandem promissionem statim heri firmam, & irreuocabilem *Hostiensis in c. 1. col. 5. vers. facultatum de concess. præbendæ in 6., & ibi Innocentius nu. 6. eod. verb. faculeatum, Archidiaconus in 6. super eod. vers. Antonius in proemio decret., §. Gregorius n. 26., Siluester verb. renuntiatio q. 4.*, qui omnes, licet loquantur in diuersis terminis, vel priuilegij, vel renuntiationis, extenduntur tamen ob paritatem rationis etiam ad terminos nostræ responsionis, iuxtà quos in specie, & determinatè tenet *Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsalibus disp. 6. num. 29.* Ratio huius responsionis ex eo deducitur, quod, ex quo principalis promittens nuntium ad hoc muneris specialitèr deputauit, videtur non solum deputasse ad notificandam propriam promissionem, sed etiam constituisse quasi procuratorem, & gerentem vices proprias, vt promissionis acceptatio coram ipso facta censeatur fieri coram mittente, hocque potissimum conijcitur ex interpretatiua voluntate eiusdem constituentis, & mittentis nuntium, & etiam colligitur ex communiori DD. consensu, qui docent, quod priuilegium non prosit absenti ante acceptationem, & tamen si ille, ad quem dirigitur, priuilegium acceptet coram nuntio electo specialitèr ad deferendum eidem prosit, & valeat *Ioannes Andræas in c. 1. num. 8., & ibi Ancharanus n. 6. de concess. præben. in 6. cum omnibus DD. allegatis in respons., Rosella verb. indulgentia n. 8., & ibi Tabiena n. 30. q. 29.*, vndè meritò *Siluester verb. matrimonium 5. q. 12.* ex doctrina Astensis apud ipsum docet notificare nuntio perindè esse, ac si notificatio fieret mittenti nuntium, & *Felinus c. si cautio n. 24. vers. primus de fid. instrum.* concedit confessionem absente parte factam, quamuis regularitèr non teneat, tenere tamen, si fiat interueniente nuntio nomine absentis. Confirmari potest ex eo, quod nuntius sit specialitèr deputatus; videtur enim tunc specialitèr electa ipsius industria ad gerendas vices ipsius constituentis, sicque etiam ad acceptandam repromissionem.

Constitutus est, qua si Procurator.

Dices, si acceptatio promissionis factæ absenti per nuntium fieret coram alijs ab eodem nuntio ad hoc munus non deputatis, vtique eadem promissio posset reuocari per ipsum promittentem, antequam acceptatio ipsi esset notificata *Hostiensis in summa tit. de sponsalib. §. qualiter contrabantur, Alexander de Neuo c. dilectus de sponsalib. nu. 21., Abulensis c. 29. Genesis q. 10., Sotus in 4. dist. 27. q. 1. art. 3. vers. postremo tandem*, nec incongrua sane ratione, quià, sicuti promissio debet fieri sensibilis ei, ad quam dirigitur, ità & repromissio debet fieri sensibilis ipsi promittenti; non fieret autem ei sensibilis, quando repromissio non fieret coram promittente, vel alio ab ipso deputato, & sicuti ex superius dictis, si fieret coram aliquibus promissio, & nullus esset deputatus ad ipsam deferendam non obligaret, quantumuis deferretur per aliquem ad hoc munus non deputatum, ita, si repromissio fieret coram alijs à nuntio ad hoc deputato non obligaret, quantumuis promittenti innotesceret per alios, ergò etiam, si talis acceptatio promissionis fieret coram nuntio, antequam deferretur ad principalem constituentem, erit promissio per eundẽ promittentem reuocabilis. Sed contra, quidquid sit de antecedente, quod absolutè negant *Archidiaconus in c. nec illud 30. q. 5. n. 5., & c. fin. propè fin. de procur. in 6. Felinus cons. 40. n. 13. D. Antoninus 3. part.* 3

Valet etiam si acceptatio fuerat corā alijs à nuntio. *part. tit. 1. c. 19. ante §. 1., Siluester verb. matrim. 5. qu. 12., Henriquez lib. 11. de matrim. c. 2. n. 6. in coment. lit. N.,* & nos etiam supra comendauimus, & iuxtà mentem horum DD. responderi potest ad id, quod dicebatur de prima promissione facta per promittentem absenti, & non delata per nuntium ad id specialitèr deputatum, si asseratur, quod, cum prima promissio sit radix, & principium contractus, debeat legitimè innotescere, cum ex illa notificatione legitima acquiratur ius absenti, sine qua non acquireretur, cum autem illa supposita iam ius sit acquisitum promissario absenti, & promittens ex vi illius se obligauerit, nec amplius remaneat liber, sequitur, quod, vbicunque eidem innotuerit acceptatio, non possit amplius resilire, cum fidem suam iam obligauerit; vndè notificatio legitima primæ promissionis pertinet ad substantiam contractus, secunda autem scilicet repromissionis solum ad probationem. Quidquid, inquam, sit de illo antecedente, neganda est absolutè consequentia propter eam rationem, quia, ex quo nuntius est specialitèr deputatus ad hoc munus, videtur eius industria electa ad vices constituentis sustinendas in ordine ad ea perficienda, quæ requiruntur ad complendum finem muneris, ad quod est deputatus.

4 Satisfit rationi dubitādi. Ex quibus habes, quid respondeas ad rationem dubitandi supra expositam; Dic etenim in primis, quod ex voluntate interpretatiua constituentis ipsum nuntium specialitèr ad hoc munus, ipse nuntius non habeat rationem nuntij quomodocunque, sed quodamodo quasi procuratoris deputati ad perficiendum id, quod ex tali munere requiritur; Deindè subdere poteris, quod deputato nuntio ad absentem in ijs, quæ sunt fauorabilia eidem absenti, ipse absens facta acceptatione acquirat omne ius ad complementum promissionis; iuxtà quem sensum etiam verificatur, quod, si quis etiam per nuntium mittat donum, & donatarius acceptarit, irreuocabile fit, nec opus est, vt mittenti de acceptatione constet, *Sanchez dict. lib. 1. de sponsalibus disp. 6. n. 29. propè medium.*

§. XXIII.

An Procurator constitutus cum iuramento de non reuocando validè contrahat sponsalia, si fuerit ante contractum reuocatus.

SVMMARIVM.

Proponitur status controuersiæ. 1.
Sponsalia sic contracta, stante illa reuocatione, absolutè non tenent. 2.
Reuocans mandatum contrà iuramentum sit reus periurij, si reuocet sine legitima causa; secus si cum causa sufficienti. 3.

1 In quo sita sit vis difficultatis. DIsquisitio XXIII. Constituerat Fabius suum Procuratorem seruata forma iuris Theodoricum ad contrahenda sponsalia, seu matrimonium de futuro cum Berta absente, atque in eodem mandato addiderat iuramentum de eodem Procuratore sic constituto non reuocando. Re sic constituta non obstante iuramento, antequam Procurator sponsalia contraheret, Fabius reuocauit mandatum, quod tamen, seu eius reuocatio non fuit eidem Procuratori intimata. Contraxit Theodoricus ignorans reuocationis sponsalia nomine eiusdem Fabij, & statim exorta est controuersia, an eadem tenerent, an verò ex reuocatione postea innotescente essent inualida, & successiuè ex suppositione, quod essent inualida, an saltem idem Fabius ratione talis reuocationis esset periurus.

2 Illa sponsalia absolutè nō tenent. Respondeo primò, sponsalia sic contracta, stante illa reuocatione, absolutè non tenere, sed inualida omninò esse, *Glosa in c. fin. de procurat. in 6., Felinus in c. si diligenti de foro compet. col. 6., & in cap. cum accessissent n. 12. de constitut., Sanchez de matrim. lib. 2. disp. 11. num. 8., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. cap. 3. num. 269., Vera Crux prima part. specul. art. 16. dub. 8., Basilius Pontius de matrimonio lib. 2. cap. 15. num. 12., Augustinus Barbosa tom. 2. collect. lib. 1. tit. 19. c. 9. num. 9.* Ratio ex eo deducitur, quia sine vero, & legitimo consensu principalis constituentis procuratorem ad contrahenda sponsalia, sponsalia ipsa non possunt subsistere, siquidem ipse consensus est substantialis forma contractus, sed quando ante eadem contracta consensus ipse est reuocatus, idem consensus non interuenit in ipsa celebratione contractus, quin potius dissensus, & consensus reuocatus perindè est, ac si non esset consensus, & ex præactis, antequam contractus sit per procuratorem completus, potest reuocari, *Henriquez lib. 11. de matrimonio c. 2. §. 2., Gutierez cap. 43. num. 19., Sanchez de matrimonio lib. 2. disp. 11. num. 13., Ioannes Angelus Bossius de matrimonio contract. c. 3. num. 272.,* qui etiam docent, quod possit reuocari per actum merè internum, quod etiam nos docuimus *sub hoc eodem tit. Contractus XIV. pranot. 5. sect. 7. assert. 6. per totum;* Nec obesse potest, quod in hac hypothesi interuenit iuramentum de non reuocando; Non, inquam, obesse potest, quia iuramentum non immutat substantiam contractus, sed sequitur naturam actus, cui interponitur, & solum addit robur Religionis *l. fin. C. de non numer. pecun. l. fin. de liber. caus. l. fin. C. qui satisd. cog. c. quemadmodum de iur. iur.,* nec officit, Iuramentum non immutat substantiam contractus.

quod

quod consensus sit, vbi re vera non est, sed fuit retractatus *Glos. in c. fin. verb. reuocatus de procur. in 6.*

Reuocatio procuratoris ad alia negotia etiam cū iuramento valet. Confirmari potest ex eo, quòd reuocatio procuratoris etiam ad alia negotia contrà iuramentum de non reuocando valet, & sortitur suum effectum. *Coaruuias in c. quamuis pactum prima part. §. 4. nu. 1., & part. 2. §. 2. n. 8., Gutierez tract. de contract. iuram. c. 37., Seraphinus tract. priuil. iuram. priuil. 75. n. 7.* ergò etiam reuocatio procuratoris ad sponsalia contrahenda, quantumuis fuerit iuramentum de non reuocando, tenebit, & suum effectum sortietur. Consequentia tenet, quia nec dispositio iuris aliquid determinatè in hoc statuit, nec natura eiusdem contractus quid speciale in hoc exigit.

3 Reuocans sine causa fit reus periurij. Respondeo secundò. Fabius reuocando mandatum contrà iuramentum præstitum, fit reus periurij, si reuocet sine legitima causa, secus interueniente iusta causa, *Basilius Pontius de matrimonio lib. 2. c. 15. §. 2. nu. 34., Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c. 3. nu. 271.* & quoad primam partem *Glosa in c. fin. in verb. reuocatus de procurat. in 6., Coaruuias 4. part. de sponsalibus c. 4 num. 20.* Ratio primæ partis ex eo deducitur, quod fides data de non reuocando obligat promittentem ex fidelitate ad non reuocandum, & iuramentum additum fidei datæ sub onere violatæ religionis, ergò, si nulla causa recedendi interuenerit, non erit, cur recedens non constituatur reus periurij, sicuti constituitur infidelis, quandò data fide sine causa a promissione simplici recedit. *(Est contrà fidem datam Deo de non reuocando.)*

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quià mandatum habet tacitam conditionem, vt scilicet executioni mandetur, nisi interuenerit iusta causa illud reuocandi, antequam executioni sit commissum, *Basilius Pontius lib. 12. c. 8. §. 1. nu. 7.* ergò etiam si fuerit firmatum iuramento de non reuocando, poterit reuocari, si iusta, & legitima causa interuenerit reuocandi. Consequentia probatur, quià iuramentum videtur habere tacitam conditionem, quam habet mandatum; vndè meritò Sanchez, & alij loquentes de obligatione iuramenti asserunt, quòd ille, qui promittit sub iuramento nuptias de futuro adolescentulæ diuiti, sanæ Virgini &c. non teneatur stare iuramento, si post promissionem, & iuramentum inciderit in morbum insanabilem, in paupertatem, & fornicata fuerit, vel contraxerit amentiam propter præallegatam rationem, quià scilicet iuramentum intelligitur sub illa tacita conditione. *(Iuramentum sequitur naturam mandati, quod sēper est cum implicita conditione.)*

§. XXIV.

An, si noua causa superueniat, quæ à principio existens impedisset sponsalia, ipsa irritet.

SVMMARIVM.

Status controuersiæ, & ratio dubitandi. 1.
Ex huiusmodi causa superueniente sponsalia sunt dissolubilia. 2.
Soluitur ratio dubitandi. 3.
Ex huiusmodi causa, seù inconuenienti notabili superueniente priora sponsalia non redduntur ipso iure irrita. 4.

Disquisitio XXIV. Superueniente aliqua causa, seu inconuenienti aliquo notabili, quam, seù quod alter contrahens, si cognouisset, existere a principio, vtique non contraxisset, Titius contraxit sponsalia cum Berta. Cognita posteà illa causa, seù inconuenienti contendebat Titius eadem sponsalia esse ipso iure irrita, vel saltem dissolubilia. Quæritur iam quid iuris. 1 *(Status controuersiæ.)*

Videtur absolutè dicendum, nec sponsalia in ea hypothesi esse irrita, nec resolubilia, quià hic non versamur in liberali promissione, sed in contractu vltrò citroque obligatorio; ad rescindendos autem contractus huiusmodi causa non sufficit, vt docet, *Sanchez de matrimonio lib. 1. de sponsalib. disp. 72. num. 3.* quinimmò addit etiam huiusmodi causam reprobari in toto, quantumuis sit liberalis promissio. Nihilominus *(Ratio dubitādi.)*

Respondeo primo, ex huiusmodi causa, seù inconuenienti notabili postea interueniente sponsalia esse dissolubilia, *Hostiensis in summa tit. de iureiur. num. 3., Antonius c. quemadmodum nu. 13. de iureiur., Angelus verb. sponsalia n. 21., & Siluester eod. verb. q. 20. cas. 17 Maior. in 4 dist. 27. qu. 3, Nauarrus in sum. c. 22. n. 27.* Ratio esse potest primo, quià præsumpta intentio contrahentium non est se obligandi indissolubilitèr, sed se obligandi stantibus rebus in eo statu, & conditione, quo, seù qua erant in celebratione contractus, ergò, si postea superuenerit causa, seù inconueniens notabile, quæ, seù, quod, si extitisset à principio, contractum impediuisset, erit sufficiens ratio eundem contractum dissoluendi. Consequentia probatur, quia causa, quæ primò existens est sufficiens ad impediendum contractum, superueniens non potest non esse sufficiens ad dissoluendum, cum ad hoc videatur referri interpretatiua voluntas contrahentium. Confirmari potest ex eo, quod promissio non videtur obligare ad executionem, quandò res, 2 *(Ex tali causa sponsalia possunt dissolui.)* *(Causa sufficiens ad impediendū, est etiam ad dissoluendum.)*

ces, circà quas versatur eadem promissio, notabilitèr commutantur per textum *in c. quemadmodum de iur. iur.*, sed in hac hypothesi ob causam superuenientem, seù inconueniens notabile supponitur interuenire mutatio notabilis, & talis, quæ, si fuisset à principio, contractum impediuisset, ergò eadem promissio non obligat ad executionem, sed potius ius tribuit ad dissolutionem eiusdem.

3 Ad id, quod ex aduerso dicitur, dicendum est, specialem militare rationem in contractu sponsalium, seù in promissione acceptata futuri matrimonij propter summam libertatem, quæ in eodem, seù eadem exigitur, cum ad mutuum amorem ordinentur, & ad contrahendum vinculum indissolubile, quod certè esse non potest sine plena libertate, & sine qua infelices possent timeri exitus, vt supra dictum est, quæ certè non militant in alijs contractibus.

Est specialis ratio in sponsalibus prop. tèr summam libertatem

4 Respondeo secundò. Ex huiusmodi causa, seù inconuenienti notabili superueniente priora sponsalia non reddi ipso iure irrita. Ratio ex eo deducitur, quià ille contractus in sua prima origine est omninò subsistens, cum habeat omnia requisita ad illius validitatem, consensum scilicet absolutum in actu exercito, & habilitatem in vtroque contrahente, ergò per illam superuenientem causam non redditur ipso iure irritus, quandoquidem illa causa non supponitur ex genere suo resolutiua contractus, sed tantum ius tribuere ad dissoluendum. Confirmatur, quià, si post sponsalia absolutè contracta oriatur in altero contrahente deformitas, vel fornicatio, vel ex diuite factus fuerit pauper, vel quid simile eueniat, sponsalia ipso iure non irritantur, sed tantum oritur ius ad recisionem per ea, quæ supra dicta sunt, & infra dicentur, ergò etiam, si post eadem contracta superueniat causa, seù notabile inconueniens, orietur dumtaxat ius ad dissolutionem, non autem dissolutio, seù nullitas ipso facto.

Non tamen redduntur ipso iure irrita.

Illa causa non supponitur ex genere suo resolutiua contractus.

Dices, si quis cum errore antecedente contraxerit sponsalia alioqui non contracturus absolutè, est inualidus contractus, ergò etiam, si quis contraxit absolutè, interuenerit tamen posteà causa sufficiens, seù inconueniens, ratione cuius, si à principio extitisset, contractus non fuisset initus, reddetur absolutè inualidus ipso iure. Consequentia probatur, quià in tantum primus contractus non subsistit, in quantum in actu exercito non interuenit consensus determinatè requisitus ad validitatem eiusdem, nam, si cognouisset, non contraxisset, sed hoc quoque militat in hypothesi secundi contractus, de quo loquimur, tum quià supponitur consensus implicitè conditionalitèr præstitus, si res fuerint in eo statu, quo contractus fuit initus tum quià re substantialiter mutata censetur ipso iure cessare consensus. Sed contra; neganda est consequentia, quia in secundo contractu præstitus est consensus in actu exercito absolutè, & consequentia ad illum consensum ius tribuunt ad recisionem, non secundum se rescindunt, & irritant, vt videre est in casu superuenientis fornicationis, deformitatis, paupertatis &c. Deindè causa in primo contractu est antecedens, & dat causam contractui; in secundo est subsequens, & supponit iam contractum perfectum.

Instantia proposita, & resoluta.

In secundo contractu interuenit consensus in actu exercito.

§. XXV.

An noua causa superueniens contractui sufficiens ad dissolutionem post moram, tribuat ius ad recisionem.

SVMMARIVM.

Series facti exposita. 1.
Etiam superueniente causa dissolutionis post moram non tenetur morosus eam, respectu cuius contigit illa causa, ducere, tenetur tamen damna ex mora resarcire. 2.
Soluitur ratio dubitandi proposita. 3.

1 Disquisitio XXV. Contraxerat Fabius sponsalia cum Theodorica, & matrimonium perficere statuit intra annum, intra quem tamen non compleuit. Elapso anno Theodorica fornicata est, vel eidem notabilis mutatio superuenit. Orta hic fuit controuersia, an non obstante tali notabili mutatione teneatur Fabius eum ducere, an verò ad quid aliud.

Elucidatur factū

Ratio dubitandi ex eo desumitur, quod, si huiusmodi causa superuenerit post contractum matrimonium, ipsum non dirimit, nec ius tribuit ad ipsum dirimendum, ergò etiam, si superuenerit post sponsalia iam contracta, seù post moram à tempore statuto ad contrahendum matrimoniū, eadem sponsalia non dirimet, nec ius tribuet ad eadem dissoluenda. Consequentia tenet, quià causa superueniens post moram contractam perindè est, ac si superuenerit post complementum contractus, siquidem mora constituit morosum in culpa, eumdemque subdit omnibus contractus oneribus, perinde, ac si contractus essent perfectè constitutus, non etenim ex sua culpa commodum aliquod referre potest, præcipuè cum mora trahat ad se periculum deteriorationis rei *Bartolus in l. qui ob rem ff. de condit. indeb., & in l. sancimus in fin. ff. de fideiuss., & in l. quod te ff. si cert. petat., & in l. item si verberatum §. si seruus ff. de rei vendic., Cinus, & Glos. in l. 1. C. quod met. cauf., & in l. si de possessione C. vnde vi*. Nihilominus

Ratio dubitandi circa titulum.

Non debet ex sua culpa cōmodum referre.

2 Respondeo, etiam superueniente causa disso-

Non tenetur ducere, tenetur tamen damna resarcire.

dissolutionis post moram à tempore præfinito ad contrahendum matrimonium, non tenetur morosus eam, respectu cuius contigit illa causa, ducere, tenetur tamen damna resarcire, quæ ex ea mora sponsæ prouenerunt *Sanchez de matrim. lib. 1. disp. 62., Molina tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 272. versic. sunt verò nonnulla.* Ratio primæ partis ex eo deducitur, quòd, quantumvis sit dilata adimpletio promissionis ex mora alteriùs ex contrahentibus, adhuc tamen cõtractus remanet in puris terminis sponsalium, seù matrimonij per verba de futuro, sed spõsalia, qua sponsalia sunt, possunt dissolui superueniente in altero sponso fornicatione, vel alia causa sufficienti ad dissolutionem; nec obesse potest, si asseratur, quòd, quantumvis possint dissolui, quatenus sponsalia sunt, non possunt tamen dissolui, quatenùs cum culpa alteriùs interuenit mora. Non, inquàm, obesse potest, quià mora non constituit contractum diuersum ab eo, qui priùs fuerat initus, &, licet secundùm se non eximat ab onere contrahendi, quin potiùs fortiori oneri subdat morosum, hoc tamen intelligitur re non notabilitèr mutata, & hoc fortiùs onus, cui subdilur, est in ordine ad damna, quæ sequuntur ex tali mora, non ad contrahendum, vbi viget causa eximens ab obligatione perficiendi promissum. Confirmatur, quià causa eximens promissorem ab adimplendis promissis post promissionem, eximit etiam ab eadem obligatione post moram, quandoquidem mora solum tribuit actionem alteri aduersus morosum, & ad compensanda damna ex mora prouenientia, ergò, si superueniente fornicatione in sponsa potest post promissionem ab illa recedere, poterit etiam post moram; Neque dicas, quòd, si sponsus non commisisset moram, sed adimpleuisset promissum non posset postea recedere etiam superueniente illa causa, puta fornicatione, deformitate, & his similibus, vt per se patet, ergò, neque poterit recedere post moram, siquidem ipse ex sua culpa illam commisit, & ea, quæ subsequuntur ad moram imputanda sunt moroso; contra enim impugnaberis, quia in primis, si loquamur de fornicatione imputanda est eidem fæminæ fornicariæ, cum mora alterius eidem ius non tribuerit ad fornicandum, sicque non est compensanda pœna moræ cum illa pæna fornicationis; Si verò loquamur de deformitate superueniente, paupertate, alijsq; similibus, dicendum est, quòd quantumvis non proueniant ex culpa eiusdem sponsæ, tribuant tamen semper ius ad recisionem, donec contractum fuerit vinculum coniugale indissolubile, nec vitium alteriùs in mora demit ius, quòd superuenit ex tali causa, quantumvis ipsum subijciat oneri soluendi interesse proueniens ex tali mora, & compensandi damna, quæ ex eadem mora proueniunt. Ratio autem ea est, quià non adimpleta promissione semper ius viget non adimplendi, quotiescunque ante tale implementum res est notabilitèr mutata, & posita adhuc promissione, & mora promittens, & morosus debet liberè contrahere, nec potest cogi, cum matrimonia debeant esse omninò libera, & sine plena libertate timeri possint infelices exitus; non liberè autem contraheret, si stante deformitate, ratione cuius contenderet recedere, cogeretur contrahere.

Remanent spõsalia in puro esse sponsaliũ

Intelligitur re nõ notabilitèr mutata.

Mora solũ tribuit actionẽ aduersus morosũ ad damna.

Est liber, donec cõtingat vinculũ coniugale.

Supponitur ex mora causa iniusta damnorum.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quòd per talem moram supponitur causa iniusta talium damnorum, quæ certè non orta fuissent, si ipse moram non commisisset, ergò ex iustitia tenetur eadem compensare, & sic sentit expresè *Molina dicto tom. 2. de iustit. tract. 2. disp. 272. versic. sunt verò nonnulla*, sicque in mora in alijs contractibus habetur in *l. 2. ff. de eo, quòd cert. loc., Innocentius in cap. sacro de sent. excom., Glosa in l. curabit C. de act. empt., & in l. Iulianus §. offerri ff. eod., Abbas in cap. peruenit de fideiuss. col. 3., & in cap. constitutus eod. tit., & in l. centum Capuæ ff. de eo, quòd cert. loc.*

3 Soluitur ratio opposita in ratione dubitãdi.

Ad id, quòd afferebatur in ratione dubitandi, patet quid dicendum sit ex superius dictis; diuersa etenim est ratio de causa superueniente post contractum matrimonij omninò completum, ac de eadem superueniente ante complementum illius, tum quia completo iam matrimonio oritur vinculum ex quocunque titulo insolubile, eodem autem non completo vinculum illud non oritur, sed ex multis causis, de quibus infra, dissoluitur, tum quia completo iam matrimonio mulier iam constituta est per traditionem sub pleno dominio mariti, vnde, si quid eidem contingat, debet proprio infortunio imputare maritus eo modo, quo contingeret in perfecta emptione rei, quæ, si fuerit integrè tradita emptori, eidemque post perfectam emptionem cum traditione superuenerit aliqua deterioratio, cedit quoad eandem deteriorationem ipsi emptori, qui nullum ius habet ex illa aduersùs venditorem; eodem autem non completo adhuc mulier remanet sub sua potestate, nec est indissolubilitèr alligata marito, cui propterea, si superueniat aliqua notabilis deformitas, vel quid simile, eidem deformitas cedit, nec est imputanda marito, adeovt eiusdem ius lædat ad recedendum: nec in hoc eidem vxori ius aliquòd tribuit mora commissa a marito, quià solum reum constituit quoad interesse, aliaque damna indè prouenientia, non obstringit ad contrahendum superueniente illa notabili rei mutatione. Ad illud, quòd subditur ex *Bartolo in l. qui ob rem ff. de condit. indeb., &*

Non est eadẽ ratio, quãdò iam cõtractũ est matrimonium ac quando non est contractum ex mora.

in alijs testib. supra allegatis, quod scilicet mora trahat ad se periculum deteriorationis dicendum est, hoc verificari, quandò contractus est perfectus, non autem, quando est simplex promissio eiusdem contractus, vel in alijs contractibus, in quibus posita promissione vrget necessitas contrahendi, non sic in contractu sponsalium, quo adhuc posito requiritur plena libertas ad contrahendum matrimonium per rationes superiùs allegatas.

§. XXVI.

An conditio in se necessaria, respectu nostri tamen incerta suspendat sponsalia.

SVMMARIVM.

Status controuersiæ exponitur, 1.

Sponsalia secundum illam conditionem necessariam secundum se, incertam tamen quoad nos, suspenduntur, eaque purificata, vel non purificata purificantur, & non purificantur, 2.

Explicatur textus in §. conditiones Instit. de verborum obligat. *vt nobis non aduersans*. 4.

1 Disquisitio XXVI. Stante dispositione causarum naturalium iuxtà ordinem ab auctore naturæ eisdem inditum necessariò pro tali, vel tali tempore euentura est Ecclipsis Solis, vel Lunæ, quæ tamèn respectu nostri quandoque est incerta. Hoc supposito Titius contraxit cum Calidonia sponsalia sub hac conditione. *Contraho tecum sponsalia, si tali die Sol, vel Luna Ecclipsim patietur*. Hic excitata fuit controuersia, an sponsalia immediatè subsisterent ante talis conditionis euentum, an verò dumtaxat ipsa purificata, an verò eadem non purificata pro tali die sponsalia euanescant.

Exponitur factū in suis terminis.

Sponsalia contracta sub conditione impertinenti, possibili tamen, & contingente suspendi vsque ad eundem euentum, eaque purificata purificari, & non purificata extingui docuimus *sub hoc eodem titulo Contractus XIV. de sponsalib. prænot. 5. sect. 9. assert. 5.* prout etiam docent *Henricus c. fin. num. 4. de condit. appos., Molinus lib. 1. de ritu nupt. comp. 26. num. 66., Filiutius tract. 10. cap. 1. num 156., & alij*, vbi tamen talis conditio secundum se necessaria, licet incerta quoad nos, non habuit specialem quæstionem, quam nunc ex professo examinandam assumimus, & licet *loco mox cit. assert. 4. vers. contendunt hic aliqui* diximus, per illam conditionem *Contraho tecum sponsalia, si Antichristus nascatur, seù venerit*, nec contractum reddi conditionalem, nec suspendi, prout docent *Ludouicus Lopez secunda part. instruct. nou. materia de matrimonio c. 43. ad finem. Sanchez de matrimonio lib. 5. disp. 2. num. 7. vers. caterum magis placet, Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. cap. 10. nu. 179.*

Sponsalia sub conditione impertinenti, & possibili suspenduntur.

Nihilominus non videtur par ratio, quandoquidem illa prima conditio de Antichristo futuro non respicit determinatum tempus, sed eundem præcisè futurum, quod est necessarium infallibiliter tanquam in sua causa in præscientia diuina, & de hac infallibilitate certè constat contrahentibus ex testimonio infallibili diuinarum scripturarum; Secunda verò conditio respicit diem determinatum, in quo licet ex causarum naturali dispositione debeat certò euenire, non tamen certò constat ipsis contrahentibus. Quamobrem

Hęc conditio respicit diē determinatum.

2 Respondeo in data hypothesi casus propositi sponsalia suspendi vsque ad conditionis euentum, eaque purificata, vel non purificata purificari, vel non purificari *Sanchez de matrimonio lib. 5. disput. 2. nu. 4. Paludanus in quarto dist. 29. q. 2. art. 5. nu. 31. ad fin.* Ratio ex eo deducitur, quia, quantumuis illa conditio spectata naturalium causarum dispositione sit necessariò euentura, respectu contrahentium est omninò contingens, cum sit incerta, sed quandò in contrahentium intentione conditio contingens est, suspendit contractum vsque ad conditionis euentum, per ea, quæ docuimus *sub hoc eod. tit. Contractus XIV. de sponsalib. prænot. 5. sect. 9. assert. 4. vers. dixi dummodò ab ipsis contrahentibus, Henriquez lib. 11. de matrim. c. 12. n. 4., Petrus de Ledesma de matrim. qu. 43. art. 5. dub. 2. concl. 3., Sanchez de matrimon. lib. 5. disp. 2. nu. 4.* nec incongrua ratione hoc decernitur, quandòquidem contractus regulantur ad normam intentionis contrahentium, ergò, si intentio eorundem limitata fuerit secundum contingentiam appræhensam conditionis appositæ, contractus iuxtà eandem purificabitur, vel non purificabitur.

Sponsalia sub hanc conditionem suspenduntur.

Quod, si ex aduerso adducatur textus *in §. conditiones instit. de verb. obligat.* vbi sic legitur. *Quandò enim per rerum naturam certa sint, non morantur obligationem, quamuis nobis incerta sint*, statim respondebitur ea, quę in allegato textu afferuntur, procedere de conditionibus incertis quoad nos, vel de præterito, vel de præsenti, non sic de futuro, prout docent *D. Thomas in 4. dist. 29. q. vnica, artic. 3. quæstiuncula 3. Nauarrus in manual c. 22. n. 62. vers. tertiū, Gutierez de matrimonio c. 81., Io. Angelus Bossius de matrimon. contract. cap. 10. n. 24.* per textum *in l. cum ad præsens 37. ff. si cert. petat., & §. conditiones Instit. de verb. obligat.* quia tunc re vera adest conditio purificata, & sic in terminis docent *Sotus in 4. dist. 29. quæst. 2. art. 1. concl. 2., Sanchez dict. lib. 5. disp. 7. nu. 2., & disp. 8. nu. 6., Laiman. lib. 5. tract.* 3

Ille textus procedit de conditionibus incertis, vel de præsenti, vel de pręterito

tract. 10. *c.*7., *Hurtadus de matrimon. disp.*7. *difficult.* 2. *n.* 7., & conditio illa apponitur in ordine ad existentiam, vel præsentem, vel præteritam, non in ordine ad notitiam eiusdem existentiæ.

§. XXVII.

An conditio secundum se impossibilis reputata possibilis à contrahentibus reijciatur, an verò vitiet contractum.

SUMMARIUM.

Refertur status controuersiæ. 1.
Sententia asserens, huiusmodi conditionem nec vitiare, nec vitiari, sed suspendere. 2.
Sententia asserens vitiari, & haberi pro non adiecta. 3.
Huiusmodi conditio non reijcitur à contractu, sed eundem absolutè vitiat. 4.
Soluuntur rationes primæ sententiæ. 5.
Soluuntur rationes secundæ sententiæ. 6.

1 Factum expositū. Disquisitio XXVII. Contraxerunt inter se sponsalia Titius, & Theodorica, adiecta quadam conditione secundum se impossibili, quæ tamen ab eisdem possibilis reputabatur. Hic ortum fuit dubium, an huiusmodi conditio reijciatur à contractu, sicuti reijcitur conditio simplicitèr impossibilis sine appræhensione possibilitatis, an verò admittatur, itaut vitiet contractum.

Videtur in primis dicendum, nec vitiari, nec vitiare contractum, sed eundem suspendere vsque ad ipsius conditionis euen-
2 Sententia asserens nec vitiare, nec vitiari. tum. *Sotus in* 4. *dist.* 29. *q.* 2. *art.* 2. *vers. per hæc indicandum*. *Ludouicus Lopez secunda part. instruct. noui materia de matrim. qu.* 43., & ratio ex eo deduci potest, quia conditio necessaria euentura secundum se, si tamen reputetur contingens à contrahentibus, suspendit contractum vsque ad ipsius conditionis euentum, ergo si conditio secundum se impossibilis reputetur possibilis à contrahentibus eundem contractum suspendet vsque ad eiusdem effectum, qui, cum nunquam sit futurus, nunquam contractum constituet. Consequentia tenet, quia contractus tenet secundum intentionem contrahentium.

Videtur deindè dicendum, huiusmodi conditionem vitiari, & per consequens eadem reiecta contractum subsistere. Ratio
3 Sententia asserens vitiari. ex eo deducitur, quia conditio impossibilis secundum se reijcitur à contractu, *Adrianus in* 4. *materia de matrimonio qu.* 3. *dub.* 7. *vers. respondeo in foro iudicij*, *Paludanus in* 4. *dist.* 29. *qu.* 2. *art.* 3. *concl.* 3. *n.* 72. *Diuus Antoninus tertia part. tit.* 1. *c.* 17. §. 1. *paulò post princip.* ergò, quantumuis reputetur possibilis à contrahentibus, erit ab eodem contractu reijcienda. Consequentia probatur, quia, quantumuis reputetur possibilis, nunquam potest purificari, sed remanet in suo statu impossibilitatis, &, quamuis contractus regulentur ad normam intentionis contrahentium, eadem tamen intentio non potest constituere possibile id, quod absolutè est impossibile. Nihilominus

Respondeo, huiusmodi conditionem non reijci à contractu, sed eundem contractum absolutè vitiare, *Adrianus in* 4. *q.* 4 Vitiat contractum, non vitiatur.
3. *de matrimon. dub.* 11. *in fin.*, *Coaruuias* 4. *decret.* 2. *part. c.* 3. §. 2. *n.* 5., *Petrus de Soto lect.* 3. *de matrim.* §. *quarto deniq; infertur Metina q.* 23. *de restitutione* §. *verum adhuc remanent tria dubia*, *Sanchez de matrimon. lib.* 5. *disp.* 3. *num.* 8. Ratio potissimum ex eo deducitur, quod contractus non potest subsistere sine contrahentium consensu, cum consensus sit forma substantialis eiusdem contractus, sed adiecta conditione secundum se impossibili habita ab eisdem contrahentibus pro possibili consensus non est ad contractum simplicitèr, sed dumtaxat purificata illa conditione, cum intentio reguletur ad normam conditionis appositæ, ergò, cum illa concipiatur à contrahentibus tanquam possibilis, modificat consensum ad normam sui ipsius, adeoque cum ipsa non sit purificabilis, vtique vitiabit contractum. Ad hanc responsionem confirmandam maximè facit textus *in l. seruo manumisso ff. de condit. indeb.* vbi dicitur conditionem impossibilem adiectam per testatorem actui testandi, quam ipse testator possibilem reputabat, vitiare absolutè eundem actum, quod idem docet *Bartolus in l.* 1. *n.* 5. *ff. eod. tit. Ioannes de Immola in l.* 1. *n.* 11. *ff. de condit. instit.*, *Coaruuias* 4. *decret.* 2. *part. c.* 3 §. 2. *n.* 5., ergò etiam conditio impossibilis adiecta per contrahentes contractui sponsalium, quam tamen ipsi contrahentes reputabant possibilem, vitiabit absolutè eundem contractum, quia in testamentis similis conditio reijcitur, quæ reijcitur in sponsalibus, & matrimonio, ergò, si quià in illis reputatur possibilis à testatore non reijcitur, sed vitiat actum, etiam, quià in istis reputatur talis non reijcietur, sed inficiet contractum. Addi etiam potest, quod conditiones impossibiles, & turpes pariformitèr se habent per textum *in cap. fin. de condit. appos.*, sed quandò conditiones turpes à contrahentibus reputantur honestæ, non habentur pro non adiectis, sed vitiant per ea, quæ docet *Sanchez lib.* 5. *disput.* 15. *n.* 7., *Adrianus* 4. *q.* 3. *de matrimon. dub.* 7., *Coaruuias* 4. *decret.* 2. *part. c.* 3 §. 2. *nu.* 6., *Ludouicus Lopez* 2. *part. instruct. nou. materia de matrimonio cap.* 43., ergò etiam quandò conditiones impossibiles, &c.

Non subsistit contractus, nisi ad normam consensus contrahentium.

Euincitur etiam paritate.

Ad id, quod primò loco ex aduerso dicebatur

cebatur, dicendum est, disparem esse rationem de conditione necessariò euentura reputata contingente à contrahentibus, ac de conditione impossibili reputata possibili ab eisdem. Ratio disparitatis in eo consistit, quòd conditio illa necessaria secundùm se potest, & debet purificari, & per consequens, cum habeatur pro contingente à contrahentibus, debet in ordine ad contractum iuxtà normam intentionis eorundem sic apprehendentium regulari, & tunc purificabit contractum, quando adueniet, quia tunc perficitur intentio contrahentium; conditio verò illa impossibilis secundùm se nunquam potest purificari, cum nunquam possit poni in esse, & per consequens intentio contrahentium quantumuis ad eandem referatur, vt possibilem, efficere quidem potest, vt non habeatur pro non adiecta, non autem, vt non sit impossibilis, & sic, cum nequeat purificari, vitiabit absolutè contractum. Vno verbo, id, quòd necessariò erit, potest iuxtà intentionem contrahentium regulari ad normam contingentium, ita vt tunc perficiat, quando erit; id, quòd necessariò non potest esse, cum nunquam sit futurum, nunquàm potest perficere, adeoque contractus ipse semper remanet vitiatus.

Diuersa ratio de conditione necessariò euentura reputata contingenti, & de conditione impossibili reputata possibili.

6 Ad id, quòd secundò loco dicebatur, dicendum, conditionem quidem impossibilem, vt talem in se, & vt apprehensam haberi pro non adiecta, secùs verò, quandò apprehenditur, vt possibilis. Ratio diuersitatis in eo consistit, quòd, quandò est impossibilis in se, & in apprehensione contrahentium, ius semper præsumit, quòd fuerit apposita non animo suspendendi contractum & per consequens, quòd contractus fuerit purus, non solùm in se, sed etiam in animo eorundem contrahentium; quandò verò est impossibilis in se, possibilis tamen in animo contrahentium, tunc supponitur admitti ab eisdem contrahentibus, & ad normam eiusdem ipsorum regulari consensum quem propterea inficit, cum non possit existere, repugnat etenim, vt conditio natura sua impossibilis ponatur in esse, & sic ex tunc contrahentes manent liberi ab obligatione, cum euentum impossibilem nemo teneantur expectare.

Diuersa ratio, quandò conditio est impossibilis in se, & in animo contrahentium, ac quandò est solum in se impossibilis.

Contendunt hic aliqui, ea, quæ dicta sunt in responsione, verificari dumtaxat in hypothesi, qua contrahentes cum aliquo rationis dictamine saltem apparenti arbitrarentur conditionem illam impossibilem in se, esse possibilem, secùs quando sine aliquo rationis fundamento, & omninò imprudenter. Sed huic limitationi libentèr non acquiescerem, nisi ad summum quoad præsumptionem in foro externo, vt docent *Adrianus 4. quæst. 3. de matrimon. dub. 11. in fin., Sanchez de matrimon. lib. 5. disp. 3. nu. 10.*, nam quoad forum internum animæ, semper deficit consensus; cum enim credant, re vera conditionem posse euenire, non videntur consentire, nisi in illius euentum. Dixi, *nisi ad summum quoad præsumptionem in foro externo*, quià tunc Ecclesia non præsumeret contrahentes reputasse illam conditionem esse possibilem, cum nullum appareret signum prudentis credulitatis.

Limitatio quædam reiecta.

§. XXVIII.

An conditio impossibilis, vt habeatur pro non adiecta, exigat, vt contrahentes non solùm sint conscij impossibilitatis, sed etiam iuris constituentis haberi pro non adiecta.

SVMMARIVM.

Status disquisitionis exponitur. 1.
Stante ignorantia illius iuris in vtroque contrahente conditio illa, vt impossibilis cognita à contrahentibus, vitiat contractũ. 2.
Etiam si sit ignorantia tantùm ex parte vnius. 3.

Disquisitio XXVIII. Pontifex *in cap. fin. de condit. appositis* habet hæc verba *Aliæ conditiones appositæ in matrimonio, si turpes, aut impossibiles fuerint, debent proptèr fauorem eius pro non adiectis haberi*. Hoc supposito Titius contraxit sponsalia cum Theodorica sub conditione tamen impossibili non solùm in se, sed etiam in mente, & animo ipsorum contrahentium, quia tamen ignorabant dispositionem illius iuris *in cap. fin. de condit. appos.* decernentis huiusmodi conditiones haberi pro non adiectis, orta fuit hic controuersia, an in ea hypothesi huiusmodi conditio sic apposita habeatur pro non adiecta, eademq; sublata contractus remaneat purus, an verò admittatur, & absolutè irritet eundem contractum. 1

Factum in suis terminis particularibus.

Hæc controuersia examinari potest, vel quando vterq; contrahens cognita impossibilitate conditionis appositæ fuit ignorans illius iuris habentis huiusmodi conditionẽ pro non adiecta, vel quando cognita ab vtroque tali impossibilitate alter erat conscius illius dispositionis legalis, alter verò illius penitus ignorans. His positis

Considerationes circa factum.

Respondeo primò. Stante ignorantia illius iuris in vtroque contrahente conditionem illam cognitam, vt impossibilem non haberi pro non adiecta, sed vitiare absolutè contractum *Molina C. de restitutione qu. 23. ante fin. §. ad cognoscendum autem., Couaruuias 4. decret. 2. part. cap. 3. §. 2. num. 1., Alexander Carrerius lib. 3. de sponsalib. c. 5., Palacius lib. 6. de contractibus cap. 6. concl. 1., & 2., Sanchez de matrim. lib. 5. disp. 3. nu. 11.* 2

Stante ignorantia in vtroque vitiat contractum.

&

Ex genere suo huiusmodi cōditiones vitiant.

& alij magis communiter. Ratio ex eo deducitur, quià ex genere suo conditio impossibilis vitiat contractum *Bartolus, & Baldus in l. ab administratione C. de leg., & Baldus plenè in l. 1. opp. 10. versic. sed quaero quid in contractibus C. de his, qui pan. nom.*, quòd etiam verificatur in contractibus bonæ fidei *Baldus in l. 1. opp. 9. vers. item nota C. de his, qua pan. nom., Alexander in l. impossibilis ff. de verb. oblig.*, & quidem iuri optimo hæc omnia innituntur, quandoquidem apponens talem conditionem non intelligitur assentiri, sed eandem opponere ad subterfugiendum consensum, ergò, in tantum in contractu matrimonij, & sponsalium huiusmodi conditio reijcitur, in quantum est specialis iuris dispositio in fauorem eorundem *in dicto cap. fin. de condit. appos.*, ergò, si huiusmodi dispositio fuerit ignorata per contrahentes, perindè erit, ac si non esset, cum constitutio non obliget ignorantes *cap. 2. de constit.*

Quod ignorantia iuris non præsumatur habet locum tantum in foro externo.

Quòd si dicatur, ignorantiam facti quidem præsumi, non verò ignorantiam iuris *reg. ignoantia cap. 3. de reg. iur. in 6.*, immò præsumitur potiùs mala fides *l. quemadmodum C. de agricol., & censit. lib. 11., & cap. qui contra de reg. iur., Glosa in cap. si diligenti de for. compet., Bartolus, & Angelus in l. sed si lege §. scire ff. de pet. hared.*, vndè ignorantia iuris debet probari *l. si adulterium cum incestu §. idem Polioni ff. de adult., Glosa, & Clem. appellanti de appell.*, nec excusat mulieres, quę potuerunt consulere peritiones *l. iuris, & ibi DD., & Alexander C. qui admit.*, nec etiam rusticum *Glosa in l. 1. C. de interd. ma., & in l. qui contra C. de incest. nupt.*, ergò in præsenti hypothesi hæc ignorantia perindè est, ac si non esset, nisi probetur, & per consequens habebitur pro non adiecta iuxtà dispositionem *dicti c. fin. de condition. appos.*, si, inquàm, hoc dicatur, statim erit impugnatio, quià in primis hæc militant dumtaxat in foro externo, secundùm quòd attenduntur præsumptiones, non sic in foro interno, in quo nudè consideratur veritas, &, sicuti ex prædictis conditio impossibilis, secundùm se, quantumuis fine dictamine prudentis rationis reputetur possibilis, in foro conscientiæ admittitur, & non reijcitur, quià supponitur dissensus, nisi purificata illa conditione, ità si conditio illa ignoratur, quantumvis crassissimè, in eodem foro non reijcietur, sed absolutè inualidabit contractum. Deindè quoad forum etiam externum ignorantia iuris etiam excusat, quando est ius non frequentatum, & dubium *Ioannes Andraeas in reg. ignorantia de reg. iur. in 6., Alexander in l. non fatetur ff. de confes., Couaruuias in 4. decret. 2. part. cap. 8. §. 1. num. 9.*, ius autem, de quo loquimur, valdè dubium est, cum DD. in varias traxerit, easque inter se discordantes opiniones, & ignorantia iuris de æquitate canonica toleratur *Baldus in leg. iubemus C. de sacros. Eccl., Alexander in l. non fatetur ff. de confes.*

Respondeo secundò. Etiam stante ignorantia ex parte vnius dumtaxat ex contrahentibus, quantumuis ab vtroque sit cognita impossibilitas conditionis, conditio illa non habetur pro non adiecta, sed absolutè vitiat contractum *Adrian. 4. quaest. 3. de matrim. dub. 11. ad fin., Sanchez de matrimon. lib. 5. disp. 3. num. 12.*, quibus videntur, licet non ità clarè adhærere *Metina C. de restit. quaest. 23. ante fin. §. ad cognoscendum, Couaruuias 4. decret. part. 2. cap. 3. §. 2. num. 1.* Ratio facilè ex eo deducitur, quià sponsalia consistunt in mutuo vtriusque contrahentis consensu, sine quo non perficiuntur, sed quando est ignorantia ex parte vnius illius dispositionis *in dicto cap. fin. de condit. oppos.* respectu eiusdem non est consensus, sed potiùs dissensus, ergò non erit contractus sponsalium perfectus, sed claudicans ex vna parte, adeoque &c.

3 Etiam si sit ignorantia tantum ex parte vnius.

§. XXIX.

An non constante de intentione contrahentium conditio impossibllis habeatur tanquàm irrisoria, an verò apposita cum animo consentiendi.

SVMMARIVM.

Status controuersia exponitur. 1.
In dubio præsumendum est in fauorem sponsalium in sensu absoluto, ac proindè habetur pro non adiecta. 2.
Procedit, quando dubiū est in ęquilibrio, si enim praeponderarent rationes pro negatione animi contrahendi, præsumendum esset pro inualiditate contractus. 3.

DIsquisitio XXIX. In celebratione contractus sponsalium Titius, & Caia addiderunt conditionem quandam ex natura sua impossibilem. Non apparet de conditionis illius impossibilitate, nec de ignorantia, vel cognitione iuris *in d. cap. fin. de condit. appos.*, & per consequens dubium est, an illam conditionem apposuerint cum animo consentiendi, an potiùs irridendi, seù quòd idem est, an assenserint in sensu absoluto perindè, ac si illa conditio non fuerit apposita, an in sensu conditionato perindè, ac si illa esset apposita, vel tanquā possibilis cognita ab ipsis contrahentibus, vel cum ignorantia iuris habentis illam pro non adiecta. Quæritur iam quid in illa suppositione sit præsumendum. 1

1 Quomodo accipiendus sit titulus.

Respondeo, præsumendum esse in fauorem sponsalium, seù matrimonij futuri esse appositam in sensu absoluto, ac proindè, quòd habeatur pro non adiecta.

2 Habetur pro non adięcta.

Me-

Metina C. de restitut. quaest. 23. §. respondeò saluo meliori iudicio, Palacios lib. 6. de contract. cap. 6. ad fin. in solut. ad 4., Adrianus in 4. quaest. 3. de matrimon. dub. 7., Sotus in 4. dist. 29. quaest. 2. versic. ad propositum ergò, Henriquez lib. 11. de matrimonio cap. 12. num. 5. Ratio ex eo deducitur, quià in dubio regularitèr præsumendum est in fauorem matrimonij per textum *in l. fin. de sent., & re iudic.*, &, licèt communitèr dicant Doctores, hæc verificari in ordine ad matrimonium, cuius fauor potissimum attenditur ab Ecclesia ad euitandum scilicèt periculum animæ, ne per statuta hominum separentur legitimè coniugati, qui apud Deum sunt legitimè coniuncti; non videò tamen, cur verificari etiam nequeant in ordine ad sponsalia, cū eorum causa etiam sit fauorabilis, & sint quodammodò initiū eiusdem matrimonij, quæ propterea, sicuti metiuntur iuribus matrimonij, ità metiri debent eiusdem priuilegijs, & licèt in eisdem non vertatur periculum animæ, sicuti in matrimonio, quià in illis non est illa coniunctio inseparabilis, quę est in eodem, nihilominùs cum illa tribuant ius ad illam coniunctionem inseparabilem futuram, videntur trahere etiam illum fauorem, cum fauorabilia sint extendenda.

Causa sponsaliū est etiam fauorabilis.

3 Hęc, quę diximus, procedunt solummodò, quandò dubium esset æquilibre pro vtraque parte, si enim supponas, militare coniecturas validiores, quòd illa conditio fuerit apposita absq; animo contrahendi, tunc certè in foro externo, nec matrimonium, nec sponsalia subsistent *Seraphinus Caietanus in Sacrament. Neapolit. quaest. 46. de matrimonio concl. 8., Bartholomaeus de Ledesma dub. 21. de matrimonio concl. 7., Palatios lib. 6. de contract. cap. 6. concl. 4., Sanchez de matrimonio lib. 5. disp. 3. num. 16.* Ratio huius limitationis ea est, quià ex illis coniecturis fortiùs euincitur intentio contrahentium de non contrahendo, nisi supposita illa conditione, & vbi coniecturæ militant pro dissensu, iam in foro externo non est dubia mens contrahentium, cum coniecturæ causas decidant *Bartolus in l. voluntatis in vlt. col. versic. quaero si statutum C. de fideicom.*, & coniectura dicitur argumentum à contrario sensu *Glosa, & Doctores in l. apud antiquos in verb. coniecturam C. de furt. textus in l. 2. ff. si ta. text. ext.* Hinc in sponsalia si contrahens expressè dixerit, se nolle consentire, nisi priùs illa conditione adiecta purificata, iam non est dubium, quòd defectu consensus contractus ille non subsisteret, & per consequens illa conditio admitteretur, quòd etiam intellige, si inter ipsos contrahentes maxima fuerit disparitas, tunc etenim ioco præsumitur apposita illa conditio, & non cum animo se obligandi.

Extantibus coniecturis validioribus pro negatione volun tatis contractus, esset nullus.

§. XXX.

An soluens pænam promissam in sponsalibus, vel sciens se non teneri, vel ignorans dispositionem iuris, possit eam repetere.

SVMMARIVM.

In quo sensu accipiendus sit titulus. 1.
Si soluerit sciens, se non teneri soluere, non potest iustè repetere. 2.
Si soluerit ignorans illius dispositionis legalis potest iustè repetere. 3.
Proponitur obiectio, & soluitur. 4.

Disquisitio XXX. Celebratis sponsalibus Titij cum Caia, adiecta fuit pæna propria solutionis centum aduersùs eum, qui ab eisdem recederet, & contenderet non perficere tempore præfinito per verba de præsenti matrimonium. De facto recessit Titius, & aliam duxit per verba de præsenti, & pænam conuentam soluit Caiæ, vel fortè sciens se non teneri, vel ignorans dispositionem iuris se eximentis ab onere soluendi. Quæritur iam, an iustè possit repetere pænam solutam tanquàm indebitam, an verò recipiens possit iustè retinere. 1

Exponitur factū.

Respondeo primò. Si soluerit sciens, se non teneri soluere, non potest iustè repetere, sed receptor potest iustè retinere *Ioannes Angelus Bossius de matrimonij contract. cap. 11. num. 452.* Ratio ex eo deducitur, quia tradens titulo translatiuo dominij, sciens se non teneri tradere, supponitur tradere per gratuitam donationem, vndè emanauit regula iuris, *Cuius per errorem dati repetitio est, eiusdem consultò dati donatio est*; nec hæc datio tribuenda est stultitiæ, nam sanæ mentis compos supponitur, & vnusquisq; rerum suarum est moderator, & arbiter, & potest pro suo libito de illis disponere, nisi lex obsistat, vel conuentio prohibeat; nec obstare potest, si afferatur, quòd supposito cōtractu oneroso præcedenti, intuitu cuius fit illa traditio, nunquam pręsumatur donatio, cum si ille contractus non extitisset, illa solutio, seù traditio facta non fuisset; Non, inquàm, obstare potest, quià, cum fuerit in plena sua libertate soluere, & non soluere, & sciuerit se non teneri soluere, vtique ex mera libertate, & solo gratuito animo præsumitur persoluisse; nec obstat contractus ille præcedens, cum ille vim non conferat ad soluendum, sed solummodò fuerit occasio illius gratuitæ solutionis, seù liberalis donationis eo modo, quo contingere potest in seruo ab aliquo domino conducto ad obsequia personalia, cui, si ex occasione famulatus aliquid vltrà mercedem contulerit,

2 Soluens sciens se teneri nō repetit.

Præsumitur transferre libera donatione.

rit, supponitur ex mera beneficentia contulisse, non vt pretium laboris, neque in compensatione contractus præcedentis, licet occasione eiusdem, cui tamen non contulisset illud superexcedens mercedem, nisi tali famulatui fuisset addictus.

3 Ignorans potest iustè repetere.

Respondeo secundò. Si soluerit ignorans illius dispositionis legalis, seu iuris sibi competentis ex illa potest iustè repetere pænam solutam, *Gutierez de matrim. c.17.n.16.*, *Mascardus de prob. concl. 555.n.1. & seqq.*, *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c.11.n.454* Ratio ex eo deducitur, quià soluens ex aliquo contractu præcedenti ignorans se non teneri soluere, supponitur soluere ex vi promissionis, per quam se obligauit in illo contractu, ergò, cum soluerit ex illo titulo, quo non tenebatur eximente eum iure ab onere solutionis, poterit iustè tanquam indebitè solutum repetere.

Ignorans non est consentiens.

Confirmatur primò, quià ignorans non est liberè consentiens, quià libera voluntas non potest esse sine præcedente cognitione eius, in quod tendit, vt suppono ex quæstionibus de actibus humanis, sed donatio esse non potest sine libero consensu donantis, siquidem prouenire debet ex plena libertate, ergò illa solutio supponi non potest esse ex donatione, ergò ex titulo præcedente, ex quo soluens supponitur obligatus; ille autem titulus, cum sit ex causa indebita, nec est obligatorius ad solutionem, nec eximit à iure repetendi, si polita fuerit solutio, cum sit solutio indebiti.

In dubio donatio non præsumitur.

Confirmatur secundò, quià in dubio donatio regularitèr non præsumitur per textus *in l. Campanus ff. de oper. libert: l. cum de indebito vers. qui enim soluit ff. de probation. Mascardus de probat. concl. 555. n.5.* vbi asserit potius præsumi pro errore, quam pro donatione, quod præcipuè verificatur, quàdo solutio ponitur ex præcedente causa onerosa, sine qua absolute non solueret.

4 Neque audiendi sunt, qui afferunt, dispositionem iuris *in l. Titia ff. de verb. oblig.*, *& l. fin. C. de sponsalib.*, *& c. gemma de sponsal.* adeò notam esse, vt vix præsumi posse videatur de eiusdem ignorantia saltem stando in foro exteriori; Non, inquam, audiendi sunt, quià, vbi ponitur factum noxium illud exercenti ex eodem sufficientèr conijcitur ignorantia; non enim præsumendum est, quemquam actus sibi noxios elicere, si cognosceret posse non elicere: cum igitur ponat illam solutionem, quæ secundum se est indebita stante dispositione iuris, vtique præsumi debet illam ponere ex errore, & ignorantia, quod præcipuè procedit in materia pænali, & per hoc respondetur etiam ad id, quod dicitur *in l. quod te mihi, & ibi communitèr Doctores ff. si cert. petat.*, & in regulis generantibus, quod paria sint scire, vel scire

In facto noxio exercenti præsumitur ignorantia.

debere, & quod ignorantia iuris neminem excuset; respondetur, inquam, hæc non subsistere in materia pænali, in qua requiritur scientia certa, nec sufficit præsumpta, prout docent expressè *Mascardus de probat. concl. 155. n. 1., & sequent.*, *Gutierez de matrimon. d. c.17.n.17.*, *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c.11.n.455.*, nec incongrua sanè ratione, quandòquidem non præsumitur donatio, vbi apparet de obligatione aliqua pænali præcedente, nam ibi potius præsumitur pro errore, quam pro donatione, & potius procedere ex stultitia, quam ex benefica largitate.

In materia pęnali requiritur certa scientia.

§. XXXI.

An in sponsalibus possit imponi, & exigi pæna ratione interesse.

SVMMARIVM.

Exponitur facti series. 1.
Sententia asserens posse exigi interesse lucri cessantis, & damni emergentis. 2.
Secunda sententia negans absolutè posse exigi. num. 3.
Tertia asserens posse exigi ratione damni emergentis, non lucri cessantis. 4.
Hæc tertia sententia præfertur. 5.
Satisfit rationibus pro secunda parte adductis. num. 6.

Disquisitio XXXI. Initis sponsalibus inter Meuiam, & Caium non fuit quidem adiecta pæna compellens ad complementum contractus per verba de præsenti, quæ sit propriè pæna, sed tantum fuit dictum, quod, si quis ex ipsis recederet, compensaret interesse, in quantum interest alteri, quod matrimonij contractus non fuerit completus ex culpa illius, qui recessit; hocque adiectum fuit, quià valde intererat alteri, quod non dissolueretur contractus eo, quià alter erat locupletissimus, nec alter ita locuples poterat inueniri. Hic quæsitum fuit, an huiusmodi pæna non quidem sub nomine, & ratione pænæ, sed sub ratione interesse posset imponi, & iustè exigi.

1 Exponitur casus in terminis particularibus

Circà hoc quæsitum in varias abiere DD. sententias, inter quas tres inuenio, duas extremè oppositas, alteram quasi mediam. Prima docet, posse imponi, & exigi interesse siuè ratione lucri cessantis, siue ratione damni emergentis eo, quia hoc prouenit innocenti ex iniusto recessu alterius *Glosa in l. Titia in princip. verb. matrimonia ff. de verb. obligat.*, *Cardinalis in c. gemma de sponsalib. nu. 3. qu. 4.* Secunda asserit, nec posse imponi, nec exigi, siuè ratione lucri cessantis, siuè ratione damni emergentis eo, quia per illam impositionem, & ius exactionis læditur quodamodo liber-

2 Sententia asserens posse exigi interesse siuè lucri cessantis, siuè damni emergentis.

3 Secunda sententia negans absolutè posse exigi.

libertas matrimonij, nam timidior redditur sponsus ob solutionem interesse ad recedendum à sponsalibus *Hostiensis in summa tit. de sponsalib. §.1. nu. 2., Bartolus in d. l. Titia in princip. nu. 3. ff. de verb. oblig., Rosella verb. sponsalia num. 7., Ioannes Andraeas c. gemma nu. 7. de sponsalib.* Tertia tandem docet posse imponi, & exigi interesse consistens in damno emergente, non tamen in lucro cessante. *Dinus in d. l. Titia in princip. ff. de verb. oblig., Baldus in l. sponsalia nu. vnico ff. de sponsalib., Praepositus in d. c. gemma num. 12. de sponsalib.* Quid igitur in hac re concludendum?

4 Tertia asserens posse exigi ratione damni emergētis non lucri cessantis.

Respondeo cum tertia hac opinione, posse imponi, & exigi interesse damni emergentis, vt si sponsus ratione sponsalium expensas fecerit, non sic interesse lucri cessantis, ità praeter DD. praeallegatos *Salicetus in l. fin. n. 9 C. de sponsal., Sanchez de matrimon. lib. 1. de sponsalib. disp. 30. nu. 15.* Ratio primae partis ex eo deducitur, quià ille, qui promisit matrimonium futurum in contractu sponsalium fidem suam obligauit ad illud contrahendum, posteà recedendo sine legitima causa illam violat,
5
sed iniustus fidei violator tenetur interesse damni emergentis alteri compensare, etiam si ea promissio adiecta non esset in celebratione contractus, ergò &c. Minor probatur, quia iniustè recedens à quocunque alio contractu tenetur ad huiusmodi interesse nemine prorsus discrepante, ergo &c. Neque obesse potest, si asseratur, stipulationem illam de soluendo interesse pro damno emergente esse in iure damnatam, cum aliquam vim inferat aduersus recedentem, ne recedat, sicque quodamodò violat libertatem matrimonij futuri. Non, inquam, obesse potest primò, quià huiusmodi onus ex natura sua videtur implicitè inesse contractui, & stipulatio illa aliud non addit supra illud onus, nisi expressionem; conditiones autem, quae ex natura sua insunt contractui, nec vitiant, nec vitiantur per superius allegata, & probata. Secundò, quia iura quidem decernunt, ne ad impediendam libertatem matrimonij apponantur conditiones, quae sint supra iura partium, non autem conditiones, quae seruent partium earundem indemnitatem, sicque stipulationes paenales irritant, non autem tollunt ius ad exigendam compensationem illius damni, quod ex alterius culpa alteri subsecutum est. *Sanchez d. lib. 1. de sponsalib. disp. 30. n. 15. in fin.* Confirmatur, quia interesse damni non est propriè, & in rigore paena, sed potius debitum iustitiae, non enim aequum est, vt quis ex alterius culpa damnum sortiatur, maximè dum agit in virtute contractus praecedentis.

Iniustus fidei violator tenetur ad interesse damni emergentis.

Stipulatio aliud non addit, nisi expressionem.

Interesse damni non est propriè, & in rigore paena.

Ratio secundae partis ex eo deducitur (Consistit autem praecisè, & praecipuè hoc lucrum cessans in eo, quod ille, a quo receditur, amittit ius ad diuitias, aliasque qualitates, quas acquireret, si contractus ille non dissolueretur) quod innocens non habet ius ad illud lucrum, illasque qualitates, nisi matrimonio iam contracto, ergò non potest exigere illius compensationem eodem matrimonio non contracto, & si petat antecedenter, & exigat, iniustè petit, & exigit. Confirmatur primò, quia, si con tractis sponsalibus apponatur aliqua paena propria consistens in dimminutione patrimonij respectu illius, qui recedit, illa paena est absolutè inualida (*Coarruuias de sponsalibus part. 2. c. 3. §. 7. nu. 5., Augustin. Barbosa collect. ad c. gemma de sponsalib. nu. 2.*, alijq; DD. communiùs allegati *sub hoc eod. tit. Contractus XIV. praenot. 5. sect. 10. assert. 1.* per rationes etiam ibidem adductas, ergò etiam si apponatur onus compensationis illius lucri cessantis erit tale onus absolutè inualidum, nec obligatorium. Consequentia probatur, quià illa compensatio cum sit de iure indebito, nisi sit completum matrimonium, habet potius rationem paenae, quam iustae compensationis, vt per se patet. Confirmatur secundo, quià contractis sponsalibus non potest quis compelli ad celebrationem matrimónij sub paena amissionis dotis, nam haec est paena propriè sumpta consistens in priuatione patrimonij, ergò, nec poterit compelli ad celebrationem eiusdem sub paena compensationis lucri, quod alter acquireret, si matrimonium compleretur. Consequentia probatur, quià illa compensatio lucri esset pro dote, quam ammitteret, dum non celebratur contractus.

Non habet ius ad illud lucrum, nisi constante matrimonio.

esset propriè paena.

Quamobrem ex ijs facilè responderi potest ad ea, quae dicebantur pro secunda opinione, nempè illam timiditatem, si quae esset, soluendi interesse pro damno emergente prouenire ex motiuo intrinseco orto ex natura contractus non ex extrinseco, cum insit ipsis sponsalibus, & sit natura cuiuscunque contractus, vt recedens ab illo iniustè, & sine legitima causa teneatur ad compensationem damni alteri emergentis ex illo iniusto recessu; vndè non est propriè paena recessus, nec potest exigi ratione stipulationis paenalis, sed ratione iniustitiae, quam alter committit recedendo sine legitima causa, nec iura vetant fieri compensationem eorum, quae quis patitur ex alterius iniustitia. 6

6 Satisfit rationibus secundae opinionis.

§. XXXII.

§. XXXII.

An pactum adiectum in sponsalibus, vt vir teneatur moram trahere in certo loco, & si non trahat soluat certam pœnam, obliget, & an tunc vxor teneatur, eum sequi, quocunq; migrauerit.

SVMMARIVM.

Titulus exponitur in determinata causa. 1.
Tale pactum in iure non reprobatur, adeoque obligat. 2.
Excipe, nisi interueniret iusta causa habitandi alibi. 3.
Si recederet à tali loco nulla interueniente iusta causa teneretur ad pœnam. 4.
Si recederet sine iusta causa alter non teneretur illum sequi. 5.
Si recederet cum iusta causa teneretur sequi, nisi alia causa excusaret. 6.

1 DIsquisitio XXXII. Contraxerant inter se sponsalia Titius, & Theodorica ea adiecta inter se conuentione, & pacto, vt Titius teneretur moram trahere in hac Ciuitate Mediolani, &, si non traxerit, lueret certam conuentam, & determinatam pœnam. Quæritur iam primò, an, si Mediolano recedat, teneatur pœnam conuentam persoluere. Secundò, an in ea hypothesi Theodorica teneatur eundem Titium sequi quocunque migrauerit.

Ratio dubitandi potissimum desumitur *ex l. Titio centum §. Titio centum ff. de conditionibus, & demonst.* vbi sic legitur. *Titio centum relicta sunt, ita vt à monumento meo non recedat, vel vt in illa Ciuitate domicilium habeat, potest dici non esse locum cautioni, per quam ius libertatis infringitur*; ex quo textu sic arguitur. Non valet conditio legato adiecta, vt legatarius teneatur in certo loco permanere, eo quod adimitur libertas permanendi quocunq; voluerit, ergò neq; etiam valere poterit conditio adiecta sponsalibus, per quam quis obligetur permanere in certo, & determinato loco, cum per illam restringatur potestas immorandi, vbicunque sponsus voluerit, ex quibus deducunt *Alexander de Neuo c. 1. nu. 9. de coniug. seruor. Coaruuias 4. decret. 2. part. c. 7. inc. num. 5., Antonius Gomez 2. var. c. 10. n. 24.*, nec pactum, nec pœnam obligare, adeoque vxorem teneri sequi virum, quocunque migrauerit. Nihilominus

Ius tribuens rationem dubitandi.

2 Respondeo primò, tale pactum non improbari in iure, adeoque subsistere *Hostiensis in summa tit. de coniug. seruor. n. 5. in fin., Henricus cap. illis nu. 4. de sponsalib. Rosella verb. vxor. n. 3, Antonius Cucus lib. 5. instit. maior. tit. 11. nu. 150., Phyliarcus de offic. sacerd. tom. 1. part. 2. lib 4 c. 19. Manuel 1. tom. summa c. 15. n. 2.* Ratio ex eo deducitur, quia huiusmodi pactum non adimit libertatem in ordine ad contrahendum, & non contrahendum, sed solumodò modum præscribit, quo possit conseruari indiuidua comitas, & cohabitatio inter coniuges, sed per iura *in d. c. gemma de sponsalib., & in l. Titia ff. de verb. oblig.* vetantur solumodò pacta, & conditiones adimentes libertatem in ordine ad contrahendum, vel non contrahendum matrimoniū; Neq; dicas, spondentem posse retrahi à matrimonio, ne obstringatur certæ habitationi in loco determinato, & amittat libertatem habitandi, vbicunque voluerit, sicuti potest retrahi, ne quid ex pacto conuentum teneatur soluere; æquè enim libertas videtur pretio æstimabilis, ac pecunia ipsa; contra enim impugnaberis, quià habitatio in certo loco conuento est maximè conformis conseruationi indiuiduæ vitæ, quam tenentur seruare ex vi matrimonij ipsi coniuges, neque hoc ex genere suo inducit aliquam pœnam distinctam ab eo, quod exigit, licet non ita strictè, ipsum coniugium, quod, sicuti obstringit ipsos coniuges ad indiuiduam vitæ rationem, ità videtur quodamodò obstringere ad ea, quæ ad eandem conducunt, nisi aliud necessitas postulet, &, sicuti possunt conuenire, vt simul cohabitent, quià hoc spectat ad commoditatem eiusdem coniugij, ità non est, cur non possint conuenire de habitando in determinato loco; nec valet paritas de conuentione pecuniæ soluendæ, quià hæc habet rationem præcisè pœnæ, nec ex se ordinatur ad illam indiuiduam vitæ rationem, quam seruare tenentur coniuges.

Factum illud validū est.

Non adimit libertatem, sed modum perscribit.

Cohabitare in certo loco est maximè conforme iuri coniugij.

Confirmari potest responsio, quià in concessione rei suæ potest quilibet pactum interponere, dummodò nō aduersetur naturæ talis concessionis, & bonis eius per textum *in c. verum de condit. apposit., & in l. 1. C. de pactis*, ergò etiam poterit interponere pactum in concessione sui corporis, sed habitatio in certo loco non aduersatur naturæ matrimonij, nec bonis eius, nec libertas adimitur in ordine ad matrimonium, nam, sicuti positis præcisè sponsalibus non potest compelli ad contrahendum matrimonium, ità etiam posito illo pacto adiecto eiusdem sponsalibus de habitando in tali loco, non poterit compelli, ex quo etiam patet discrimen inter sponsalia adiecta pœna soluendi pecuniam, & inter eadem adiecto pacto habitandi in certo loco, nam si recedat à sponsalibus, teneretur luere illam pœnam, quam propter eà iura irritarunt, si verò recedat à sponsalibus, non teneretur habitare in illo loco, sicque, si liberè consentit ma-

Liberè consentit habitationi in tali loco sicuti liberè consentit sponsalibus.

matrimonio, liberè etiam consentit habitationi in illo loco conuento.

Limita tamen responsionem, vt non procedat, quandò superueniret iusta causa, seù necessitas alibi habitandi, vt si maritus in tali loco ob aeris inclementiam subesset morbis, vel rixas noxias contraxisset; tunc etenim spreto pacto posset aliò migrare per textum *in l. si conuenerit ff. pro socio*. Ratio est, quia semper supponitur illud pactum adiectum cum tacita conditione implicita, nisi necessitas, vel iusta causa aliud suadeat.

3 Pactum semper intelligitur cum tacita cōditione.

Ad rationem dubitandi, quæ excitatur *ex d. l. Titio centum ff. de condit. & demonst.* dicendum est, paritatem ibi adductam non subsistere, quandòquidem ille textus procedit in suppositione, quandò illa conditio in nullius fauorem cedat, quæ propterea tanquam vana reijcitur, sicque nec pactum, nec pœna obligat; responsio autem procedit de conditione, quæ supponitur cedere in maximum vxoris fauorem, & coniugij, prout notat *Sanchez d. lib. 1. de sponsal. 6. disp. 40. num. 2. vers. tertio quia in d. l. Titio centum*.

Soluitur ratio dubitandi.

Respondeo secundò. Si Titius nulla intercedente iusta causa recedendi pactum violaret recedendo, teneretur ad pœnam, per illam conuentionem adiectam, *Sanchez d. lib. 1. de sponsalib. disp. 40. nu. 1.* qui pro se citat, & refert Doctores plurimos. Ratio ex eo deducitur, quia illud pactum absolutè tenet, nec reprobatur à iure per superiùs allegata, & probata, ergò non est, cur tenere non debeat pœna adiecta in securitatem, & firmitatem eiusdem pacti. Consequentia probatur, tùm quia supposita honestate pacti non aduersantis naturæ, & bonis matrimonij, non est, cur idem pactum non possit firmari iuramento, & stipulatione pœnali, tùm quia nullibi in iure reprobata reperitur talis pœna; nec obstat, si asseratur licitum, & honestum esse pactum, quo contrahentes se obligant ad matrimonium futurum, nec tamen tale pactum firmari potest stipulatione pœnali, quæ propterea, si adijciatur, habetur pro non adiecta, ergò etiam quantumuis illud pactum de habitando in certo, & determinato loco sit licitum, & honestum, non propterea poterit firmari stipulatione pœnali; Non obstat, inquam, quia prima pœnalis stipulatio aduersatur libertati requisitæ ad matrimonium, & expresè in iure reprobatur, secunda autem nec eiusdem libertati opponitur, nec vllibi reprobata reperitur, *Tiraquel. lib. 1. connub. glos. 1. part. 1. nu. 39., Perez lib. 4. ordinat. tit. 11. l. 29.*

4 Recedendo sine iusta causa tenetur ad pœnam.

Supposita honestate pacti non repugnat illi adiūcta pœna

Respondeo tertiò. Si Titius, nulla intercedente legitima causa, non obstante illo pacto adiecto, recesserit ab illo loco, in quo conuenit permanere, Theodorica non tenetur illum comitari, *Specul. conscientiæ tract. 2. c. 36. §. 1., Pedrazza 6. præcep. §. 17., Manuel 1. tom. summæ c. 15. n. 2.* Ratio ex eo deducitur, quia stante illo pacto, quod validum, & honestum probatum est in præcedentibus, Theodorica ius acquisiuit, vt Titius secum moraretur in tali determinato loco, ergò, si iste recedendo fidem non seruauerit, illa immunis erit ab onere eum comitandi, non enim fidem sibi frangenti, tenetur fidem seruare contrà ius, quod acquisiuit ex valido, & legitimo pacto. Nec obesse posset, si asseratur, præceptum diuinum præualere debere cuicunque iuri humano; lex autem diuina adstringit vxorem ad sequendum virum, vt indiuidua vitæ ratio inter coniuges seruetur. Non, inquam, obesse potest, quia licet regulariter lex diuina obstringat ad talem indiuiduam vitæ rationem, in determinatis tamen casibus non obligat, nam licet vinculum coniugale non possit dissolui, cum ex genere suo sit insolubile, vinculum tamen quoad torum, & mutuam cohabitationem potest tolli, vel per diuortium in causis à iure statutis, vel per mutuum contrahentium cōsensum; in hac autem hypothesi ex eo, quod Theodoricur per expressam conuentionem spoponderit cohabitare in tali loco videtur implicitè, & liberè ius alteri tribuisse, & quotiescunque ipse sine causa recesserit à conuentione, & cohabitatione in tali determinato loco, posset ipsa in tali loco permanere, & sic ius illius cohabitationis mutuo consensu dissoluitur. Dici etiam potest, quod sit iusta causa separationis non obseruantia conuentorum, si hæc fuerint iusta, & honesta.

5 Alter nō tenetur recedentem sine iusta causa sequi.

Fragmēti fidem fides non est seruanda.

Vinculū quoad torum dissolueretur quasi mutuo consensu.

Si verò supponas, quod ex iusta causa superueniente Titius recesserit, tunc non obstante tali pacto Theodorica teneretur eundem comitari, nisi etiam ex parte eiusdem vrgeret causa iusta, & rationabilis non comitandi, *Hostiensis in summa tit. de coniug. seruor. n. 5. in fin., Rosella verb. vxor. n. 3., & ibid., Angelus n. 9., Bernardus Diaz reg. 800., Antonius Gabriel. tom. 2. commun. lib. 14. verb. pactum, & lib. 19. verb. vxor., Manuel 1. tom. summa c. 15. n. 2.* Ratio ex eo deducitur, quia vrgente legitima causa ex parte eiusdem Titij recedentis pactum illud non obligat, & perindè se habet, ac si non esset appositum per superiùs allegata, & probata, sed nullo interueniente pacto vxor tenetur sequi maritum alio comigrantem, quandò legitima causa ex parte vxoris non militat, quæ eximat eandem ab onere sequendi; cum maritus sit caput familiæ, ad quod trahuntur cætera membra inferiora, ergò vrgente ea legitima causa ex parte Titij recedendi, tenebitur eadem vxor eundem sequi *Paleaz de Meres de maior. 1. part. qu. 57. n. 4.*

6 Recedentem cum iusta causa teneretur sequi.

§. XXXIII.

§. XXXIII.

An modus honestus, & possibilis pendens à voluntate tertij suspendat contractum sponsalium.

SVMMARIVM.

Series facti exposita. 1.
Sententia asserens per illum modum honestum, & possibilem sponsalia suspendi. 2.
Modus ille honestus, & possibilis relatus ad alterius arbitrium nullo modo suspendit contractum. 3.
Soluuntur rationes oppositæ sententiæ. 4.

1 Factum in suis terminis. Disquisitio XXXIII. Contraxerant adinuicem Caia, & Meuius hac forma concepta sponsalia, secundum quam Meuius dixit Caiæ *Contraho tecum, vt Patri tuo placeas*. Hic excitata fuit controuersia, an per talem modum sic appositum dependentem à tertij voluntate, & arbitrio intelligatur suspensus ille contractus vsque ad beneplacitum Patris. Modum appositum dependentem a voluntate ipsorum contrahentium obligare, & non suspendere contractum latè docuimus *sub hoc eod. tit. Contractus XIV. de sponsalib. 1. praenot. 5. sect. 11. assert. 4. per tot.*, & tradunt etiam *Paludanus in 4. dist. 29. q. 2. art. 3. concl. 7. n. 22., Siluester verb. matrimon. 2. q. 12., Sanchez de matrimonio lib. 5. disp. 19. n. 9. vers. quarè dicendum est, Ioannes Angelus Bossius de matrimonij contract. c. 10. nu. 207.*, Quare tota difficultas reducitur ad possibilem modum, & honestum dependentem ab alterius arbitrio.

2 Sententia asserens contractum suspendi. Qua in re *Hostiensis c. de illis in fin. de condit. appositis, & ibi Ioannes Andraas nu. 3.*, docent per illum modum dependentem ab alterius arbitrio suspendi contractum ea fortasse moti ratione, quia ille modus æquiualet conditioni, quæ, cum ex genere suo sit possibilis, & honesta, suspendit contractum vsque ad illius purificationem; neque in alio sensu interpraetari potest intentio contrahentium illam conditionem apponentium; ad quid etenim apponerent, illumque modum in alterius placitum referrent, nisi intenderent idem placitum expectare? Nihilominus

3 Non suspendit. Respondeo, modum illum honestum, & possibilem relatum ad alterius arbitrium nullo modo suspendere contractum sponsalium. *Calderinus cap. de illis, & ibi Ancheranus nu. 1., Alexander de Neuo nu. 10., Prapositus nu. 4. de condit. appos., Sanchez de matrimon. lib. 5. disp. 19. nu. 10.* Ratio ex eo deducitur, quià modus ex genere suo non suspendit, si fuerit honestus, & possibilis, naturam actus, cui apponitur per textum *in l. cum ab eo 41. ff. de contrahend. empt.*, & per ea, quæ nos docuimus supra *d. praen. 5. sect. 11. assert. 4.*, nec iura distinguunt inter modum relatum ad arbitrium contrahentium, & modum relatum in aliorum voluntatem, & proindè, nec nos distinguere debemus, cum modus aliud non sit, nisi moderamen contractui adiectum explicatum per particulam *Vt*, nec aliud discrimen potest assignari inter modum relatum in contrahentium arbitrium, & modum dependentem ab aliorum voluntate, nisi quod, quandó est appositus, & relatus in arbitrium contrahentium, si sit in fauorem apponentis, & ab altero acceptatus, obligat acceptantem ad illius adimplementum per ea, quæ dicta sunt *loc. cit. d. assert. 4.* per DD., & iura ibidem allegata, quando verò est appositus, in aliorumq; voluntatem relatus non obligat ad illius executionem, nisi quantum ille alter se obligauerit, ergò, quantumuis fuerit relatus in alterius voluntatem non poterit contractum suspendere stante natura modi; vndè in hac hypothesi potest dici, quod ille modus non sit appositus ad inducendam aliquam obligationem, sed vt causa impulsiua, seù ad explicandam causam impulsiuam. — Ille modus inductus est vt causa impulsiua.

4 Soluuntur rationes oppositæ sententiæ. Ex quibus deducere potes, quid respondeas ad ea, quæ afferebantur ex *Hostiensi, & Ioanne Andrea*; Dic etenim, gratis omninò dici in ea hypothesi illum modum æquiualere conditioni, cum diuersimodè exprimatur, & ad normam modi, non conditionis, & sine vllo prorsus iuris fundamento afferunt intentionem contrahentium non posse in alium sensum referri; quid etenim vetat, quin possit intelligi de explicatione causæ impulsiuæ, & ad indicandam voluntatem contrahentis beneplacendi patri alterius contrahentis, & cum verba secundum se magis apta sint ad hunc sensum explicandum, non est, cur detrudi debeant in impropriam significationem, vbi etenim de mente contrahentium non constat, verba sunt attendenda in formali sua significatione propria, quando alicui iuri non repugnant, nec obsistunt ijs, quæ verisimilia sunt.

§. XXXIV.

An adiectio in diem vitiet, aut suspendat sponsalia.

SVMMARIVM.

Explicatur, in quo sensu sumenda sit difficultas. 1.
Si adiectio facta fuerit in diem resolutiuè iuxtà modum expositum vitiat contractum. 2.
Si illa adiectio facta fuerit suspensiuè iuxtà sensum secundo loco expositum, suspendit contractum vsque ad aduentum diei. 3.
Adueniente die non requiritur nouus consensus. 4.

Si

Si adiectio fuerit in diem certum non suspendit contractum. 5.

1 Quot modis possit cõtingere adiectio in diem. DIsquisitio XXXIV. Multis modis potest contingere hæc adiectio in diem, vel resolutiuè, quatenus dicatur, *contraho tecum tantum per duos menses, vel per annum, & non vltrà*, vel quodamodò suspensiuè, quatenus dicatur *Accipio te in meum, vel meam in crastinum, vel post tres dies*, vel tandem in diem certam, quatenus dicatur *contraham tecum ab hinc vno anno*. Quibus suppositis Titius contraxit cum Calidonia vno, vel altero ex his modis; vndè quæsitum fuit, an contractus, quocunque modo fuerit initus, sit validus, an vero vitietur, vel suspendatur, an potius vitietur eadem in diem adiectio.

2 Adiectio in diem resolutiuè vitiat contractum. Respondeo primo. Si adiectio facta fuerit in diem resolutiuè, vel iuxta primum modum in facti serie expositum vitiat contractum, *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c.* 10. *num.* 212. Ratio ex eo deducitur, quià talis adiectio directè opponitur naturæ, & substantiæ eorundem sponsalium, quæ, quamuis secundum se dissolubilia sint, sunt tamen ordinata ex natura sua ad matrimonium contrahendum, quod secundum se dissolui non potest sicuti ista nec dissolui possunt sine legitima causa, ergò absolutè vitiat contractum eorundem sponsalium, quià non potest esse consensus ad eadem, & simul consensus ad eius opposita. Antecedens probatur, quià adiectio illo modo concepta æquiualet huic *Contraho tecum, ita tamen, vt elapsis duobus mensibus, vel vno anno contractus sit infectus, & dissoluatur*; sed hæc adiectio absolutè aduersatur naturæ eiusdem contractus sponsalium, ergo, & ille &c.

Opponitur naturæ contractus sponsalium.

3 Adiectio suspensiuè suspẽdit contractum. Respondeo secundo. Si illa adiectio facta fuerit suspensiuè, vel iuxta secundum modum in facti seriè expositum suspendit contractum vsque ad aduentum diei *Coninchus disp.* 29. *nu.* 44., *Hurtadus disp.* 7. *difficul.* 8. *num.* 57. *Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c.* 10. *nu.* 213. eamque communem asserit Hurtadus loc. quo mox citatus est. Ratio ex eo deducitur, quia tunc tempus adijcitur in vim conditionis; equiualet enim illa propositio. *Accipio te in meam, vel meum in crastinum, vel post tres dies* huic alteri; *Ex nunc decerno, & statuo in crastinum, vel post tres dies contrahere tecum sponsalia, vel matrimonium*, sed conditio honesta, & possibilis de futuro per superius dicta suspendit contractum vsque ad eiusdem effectum, & purificationem, ergò non erit, cur contractus ad huiusmodi adiectionem non suspendatur vsque ad eiusdem diei aduentum.

4 Hic disputant DD., an in hac hypothesi ad perficiendum contractum sponsalium adueniente die adiecta requiratur nouus consensus vtriusque contrahentis, an verò sufficiat ille, qui fuit præstitus in illa adiectione in diem. Sentiendum est, non requiri nouum consensum, sed adueniente die immediatè contractum perfici, nisi interim prior ille consensus fuerit reuocatus, *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. d. c.* 10. *n.* 212. Ratio primæ partis ex eo deducitur, quià consensus conditionalis posita conditionis purificatione immediatè purificatur, & de conditionali transit in purum, & absolutum, sed consensus absolutus, & purus, vbi aliud non deficit ad validitatem ipsius, immediatè perficit contractum, ergò, cum illa adiectio in diem habeat vim conditionis, si fuerit purificata, constituet consensum purum, quo immediatè constituetur contractus purus, adeoque non indigebit nouo alio consensu. Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quià, vbicunque ante adimpletionem contractus consensus fuerit reuocatus, contractus ob defectum formæ substantialis non potest subsistere ea proportionali ratione, qua superius diximus, consensum principalis commissum procuratori ad contrahenda sponsalia reuocatum ante celebrationem eorundem non constituere validè eundem contractum, nisi nouus consensus constituatur, ergò tunc erit necessarius nouus consensus ad validum contractum constituendum.

Non requiritur nouus consensus.

Æquiualet contractui conditionali.

Respondeo tertio. Si adiectio fuerit in diem certam iuxtà tertium modum in facti seriè expositum non suspendit contractum, *Sanchez lib.* 5. *de matrim. disp.* 19. *nu.* 11., *Paludanus in* 4. *dist.* 29. *qu.* 2. *art.* 4. *n.* 24., *Gutierez de matrim. c.* 82. *nu.* 37., *Filliutius tract.* 10. *c.* 4. *n.* 158., *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. d. c.* 10. *n.* 213. Ratio ex eo deducitur, quià stipulatio in diem certam statim parit obligationem, quamuis id, quod ex tali stipulatione debetur, non possit ante diem exigi *l. cedere diem ff. de verb. signif.*, *Gomez tom.* 2. *var. c.* 11. *n.* 21., *Laiman. lib.* 3. *tract.* 4. *part.* 3. *c.* 4. *art.* 2., *Sanchez lib.* 5. *de matrim. disp.* 19. *nu.* 11., *Filliutius tract.* 10. *c.* 4. *n.* 151. Neq; obesse potest, si afferatur, quod dies habens annexam tacitam conditionem voluntariam, quæ possit adijci, & non adijci, suspendat obligationem, quod clarè exemplificatur in annuo legato relicto sub conditione, si legatarius vixerit, quod respectu legati anno secundo debiti est conditionale, *Glosa in l. Senatus §. fin. verb. multa ff. de donat. caus. mortis* per textum *in l. si in singulos ff. de annuis legat.*, quod propterea non debetur, nisi legatarius assecutus fuerit primum diem secundi anni; Non, inquam, obesse potest, quia, vt benè notat *Sanchez loco*

5 Adiectio in diem certam non suspendit contractum.

loco citato id ad summum verificatur, quādò conditio illa est voluntaria, vt euenit in casu illius legati annui, quæ poterat adijci, & non adijci ex voluntate testatoris, qui poterat velle, vt legatum illud cederet etiam hæredibus legatarij, secùs autem quandò conditio illa est necessaria, vt euenit in casu, de quo loquimur, de matrimonio, respectu cuius necessaria est vita vtriusque contrahentis, sine qua &c. & conditio illius tacitè necessariò intelligitur.

Soluitur instantia proposita.

§. XXXV.

Ad quid teneatur dubitans, an promiserit matrimonium, vel votum castitatis emiserit.

SVMMARIVM.

Facti series in suis terminis. 1.
Opinio asserens obligari ad matrimonium. 2.
Stante certitudine promissionis, & dubio de animo se obligandi opinio eximens ab obligatione. 3.
In dubio promissionis promittens non tenetur. 4.
Procedit siuè de dubio suspensiuo, siuè opinatiuo. 5.
Idem dic in dubio voti Castitatis, & Religionis. 6.
Promittens certus de promissione, & dubius de animo se obligandi, probabilius obligatur. 7
Dubius de promissione, & voto ad neutrum tenetur. 8.
Certus vel de promissione matrimonij, vel de voto, incertus tamen de quo determinatè, potest eligere matrimonium. 9.

1 DIsquisitio XXXV. Constitutus Caius in casu eligendi statum aliquem, vel matrimonij, vel Religiosæ professionis ancipiti agitabatur animo, an matrimonium promiserit certæ, vel determinatæ personæ, vel votum castitatis, vel Religionis emiserit. Anceps in hac cogitationum suarum vicissitudine me consuluit ad quid in conscientia teneretur, & an liber esset, statum quemcunque voluerit, eligere. Circa dubium promissionis matrimonij duo considerabam; primum, an illud dubium versaretur circa existentiam, vel non existentiam promissionis Secundum, supposita vera existentia illius promissionis, an verè habuerit animum se obligandi, an non.

Factum expositū, & variæ considerationes circa ipsum.

2 Videbatur in ordine ad primum prima fronte dicendum in illo dubio promissionis Caium obligari ad matrimonium adimplendum, prout etiam in simili casu dubij circa votum emissum, vel non emissum asserebat *Corduba in summa qu.* 147., nam quantumuis vim habere videatur regula generalis, quod in dubio melior sit conditio possidentis per textum *in reg. in pari* 65. *de reg. iur. in* 6. nihilominus hoc fallere videtur, quandò possessio non est cum bona fide, quæ certa esse non potest, vbi viget dubium.

Existimans in illo dubio obligari ad matrimonium.

3 Videbatur etiam in ordine ad secundum dicendum, quod in dubio animi se obligandi in promissione præstita, ea pars sit eligenda, quæ fauorabilior est promitenti, fauorabilius autem eidem est, non obligari, quàm obligari, adeòque &c. Nihilominus

In dubio fauor est attendēdus promittentis.

4 Respondeo primò, adhibita in primo casu dubij promissionis debita diligentia, si Caius fuerit adhuc anceps in sua dubitatione eidem fauendum esse, & per consequens minimè teneri, *Sotus lib.* 7. *de iust. qu.* 3. *art.* 2. *docum.* 2. *vers. sed est hic*, *Henriquez lib.* 11. *de matrim. c.* 11. *n.* 5., *Sanchez de matrimonio lib.* 1. *de sponsalib. disput.* 9. *n.* 11. *vers. sed dicendum*. Ratio deducenda est non solum ex generali regula supra relata, quod *in dubio melior sit conditio possidentis*, sed etiam ex natura, & qualitate contractus, de quo agitur, qui, cum sit maximè fauorabilis, & exigat plenam libertatem, *ex c. gemma de sponsalib.* in dubio non debet ingerere necessitatem respectu dubitantis; possessio autem stat pro ipso dubitante, qui certè possidet suam libertatem; nec valet ratio suprà adducta, quod, cum deficiat bona fides ratione dubij, non constituat perfectam possessionem in ipso dubitante; Non valet, inquàm, quià cum antecedenter ad tale dubium libertas sit indita naturaliter vnicuique non est eidem adimenda per solum dubium superueniens, quamobrem tunc solum procedit, quod dubium tollit bonam fidem, & defectus istius perfectam possessionem, quandò possessio incipit cum tali dubio, secùs verò, quandò possessio habetur ab ipsa natura, vt in casu nostro, & dubium superuenit.

Dubitans de promissione non tenetur.

Libertas est naturalis cuicunque.

5 Hic tamen pro clariori notitia aduertendum est, hoc dubium, circa quod versatur Caius, circà existentiam, vel non existentiam promissionis posse quodammodò esse duplex, alterum merè suspensiuum, alterum verò opinatiuum, prout expressè docuimus *tom.* 1. *sub tit. Contractus* 1. *de Contractibus, vt sic pranot.* 2. *n.* 15. responsio procedit potissimum quoad dubium merè suspensiuum, quod licet non inclinet potius pro vna parte, quàm pro altera, sed consensum ratione sui suspendat quoad vtrumque, accedente tamen præcedenti possessione libertatis inditæ à natura non tollit ius, nec priuilegia eiusdem per superiùs dicta. In ordine verò ad dubium merè opinatiuum, cum rationes pro vtra-

Dubium duplex, alterum suspensiuum, alterum opinatiuum, & quid de vtroque.

que

que parte probabiles inducat, poterit dubitans ad normam probabilitatis in eam partem inclinare; quæ probabilioribus innititur fundamentis.

6 Non tenetur ad votum in dubio, quod fuerit elicitum.

Respondeo secundò. Ea, quæ dicta sunt in dubio promissionis, vel non promissionis matrimonij futuri, æquè intelligenda sunt de dubio circà votum vel castitatis, vel Religionis emissum, vel non emissum, serua ta debita proportione, *Metina lib. 1. summæ c. 14. §. 7.*, *Capua lib. 1. decis. c. 31. in fin.*, *Manuel. secundo tom. summa c. 99. n. 5.*, *Ludouicus Lopez secunda part. instruct. c. 45. §. dubitans de vot.*, *Coaruuias reg. possessor. secunda part. §. 7. n. 4.*, *Sarmiento secundo select. c. 10. n. 5.* Ratio ex eo deducitur, quià ita se habet promissio ad matrimonium spirituale, sicuti eadem in ordine ad corporale, sed extante dubio suspensiuo de promissione circa corporale, fauor est in ordine ad libertatem, quamuis possidet, nisi expressè, & positiuè constet de priuatione eiusdem; ergò etiam eodem extante circà promissionem spiritualis, fauor erit in ordine ad eandem libertatem, nisi contrarium positiue euincatur. Accedit, quòd vbi agatur de obligatione contrahenda, strictissima facienda est interpætatio per textum *in c. 1. de iure iur. in 6.*, *&* *in l. quidquid adstringendæ ff. de verb. oblig.* ergò quantum fieri potest illa promissio restringi debet aduersus promittentem, sicque ipsum obligare nequit, nisi constet de ipsa promissione.

In obligatione contrahenda strictissima sit interpretatio.

7 Dubius de animo se obligandi probabilius obligatur

Respondeo tertiò. Supposita existentia promissionis, vel circa matrimonium, vel circa votum, & extante dubio de animo se obligandi, vel non obligandi probabilius est promittentem obligari *Felinus c. si vero de iure iur. nu. 7. vers. quarto declarat*, *Nauarrus lib. 3. consil. in 1. edit. tit. 34. de voto cons. 4. in fin*, *D. Antoninus 2. part. tit. 11. c. 2. in init. vers. nota sexto*. Omissis pluribus rationibus quas affert, & commendat *Sanchez lib. 1. de sponsalib. disp. 9. nu. 13. per tot.* ad vnam, vel alteram me restringo. Prima est, quia regularitèr ad promissionem sequitur obligatio, & tunc tantum secernitur, quando ex mente contrahentis illa intenditur sine ista, cæterum quando certò constat de promissione, & non constat de negatione animi se obligandi semper possessio stat pro eadem promissione, cum ex genere suo promissio trahat secum obligationem, potissimum cum probato facto præsumantur omnia interuenisse ad factum requisita *Panormitanus c. 1. de his, quæ vi per c. in præsentia de probat.* & regularitèr promittentes se obligant: in dubio autem præsumendum est pro eo, quod vt plurimum, & regulariter euenit, non pro eo, quod quandoque, & rarò contingit, & pro eo, quod iura præsumunt, non pro eo, quod quis quandoque sibi præfigit; iura autem supposita existentia illius promissionis semper iudicant pro illa obligatione; neque hoc pro foro præcisè externo intelligendum est, quandoquidem quando forus externus non innititur falsæ præsumptioni eidem conformatur etiam internus, ergò extante veritate promissionis, & dubio de animo se obligandi præsumendum est etiam pro obligatione. Secunda est, quià extante promissione, & constante de eiusdem veritate possessio non stat pro libertate, sed pro eadem promissione, ergò, si quando possessio stat pro libertate non obligatur dubitans ad contrahendum per superius probata, quando possessio stat pro promissione promittens obligabitur, nec poterit recedere à promissione, & naturali proprietate eiusdem.

Obligatio regularitèr sequitur ad promissioné.

Extante promissione possessio non stat pro libertate.

Aduersus ea, quæ dicta sunt in hac responsione, obstare videtur textus *in c. 1. de his, quæ vi*, vbi, cum esset sermo de muliere quadam, quæ post professionem emissam dimisit habitum, eo prætextu, quod animum non habuerit profitendi, & proindè spontè non vouerit, Pontifex declarauit cogendam esse ad Religionem redire, si Monasterium probauerit eam spontè professam esse, ergò, cum Pontifex onus Monasterio imposuerit probandi spontaneam professionis emissionem, videtur relinquere mulierem, quæ dicitur professa in sua libertate, non obstante quod constet de professione emissa, ergò etiam, quantumuis constet de promissione, nec tamen constet de animo se obligandi promittens permanebit in sua libertate. Sed facile occurri potest, si afferatur textum ibi requirere probationem faciendam a Monasterio prædictam mulierem non timore mortis professionem emisisse eo, quia in eo casu præsumptio iuris erat, quod timore mortis illa mulier ingressa fuerit Monasterium, & professionem emiserit eo, quod erat coniugata, & viro spoliata; ratione autem spolij præsumitur consensus metu extortus per textum *in c. 2. de restit. spol.*

Instantia aduersus promissionem eiusque solutio.

Respondeo quartò. Existente dubio de existentia promissionis, & voti simul liber remanet dubitans ab onere vtriusque. In hoc conuenire debent omnes DD. præallegati pro prima, & secunda responsione. Ratio ex eo deducitur, quià dubitans de existentia vnius, vel alterius diuisiuè, seù disiunctiue non tenetur ad illud, de quo dubitat per superius allegata, & probata in prima, & secunda responsione, ergò dubitans de existentia vtriusque collectiuè, & simul ad neutrum tenebitur, sed liber erit ab vtroque. Consequentia probatur, quià ex eo, quod dubietas coniungatur quoad vtrumque non auget maius ius, nec quoad vnum, nec quoad alterum, nec maior oneri

8 Dubius de promissione, & voto ad neutrum tenetur.

oneri dubitantem subdit, &, si dubium quoad vnum illum eximit ab onere, cur dubium etiam quoad alterum ipsum non eximet? Cæterum huiusmodi dubia non communicantur ad inuicem, vt vim maiorem sibi ad inuicem tribuant.

9 Certus vel de vno, vel de altero, incertus tamen de determinato, potest eligere, quod sibi minus graue est.

Respondeo quintò. Si dubitans anceps sit, vel de promissione matrimonij, vel de emissione voti, ita tamen, vt certus sit, vel de vno, vel de altero, non tamen determinatè de vno potius, quam de alio, probabilius poterit eligere quemcunque statum voluerit, & in rigore potius statum matrimonij, quam cælibatus, & Religionis. Ratio ex eo deducitur, quia in dubio melior est conditio possidentis per textum *in reg. in pari 65. de reg. iur. in 6., & in l. pari 170. ff. eodem tit.*, sicuti igitur, quando est dubius de existentia promissionis matrimonij potest matrimonium eligere, vel non eligere, quia possessio stat pro libertate, ita quando est certus, quod vnum, vel alterum promiserit, nec tamen constat, pro quo promiserit, poterit quodcunque voluerit eligere, quia etiam in ea hypothesi possessio stat pro libertate, non quidem quomodocunque, sed ad alterum eorum, quæ cadunt sub tali dubio. Accedit, quod, quando dubium est ex duobus oneribus, cui quis subesse debeat, ex eo, quod se, vel ad vnum, vel ad alterum obligauerit, præsumendum semper sit pro eo, quod eidem minus graue est, & onerosum; minus autem graue est statum matrimonialem eligere, quam Religiosum, vel cælibem stante naturæ inclinatione; Neque obstat, si dicatur iura fauorabiliora esse statui Religionis, quam matrimonij, eo, quod contracto matrimonio intra duos menses, si non fuerit consummatum, potest quis eodem matrimonio spreto Religionem ingredi, aliaque statui Religioso concedunt, quæ non statuunt matrimoniali; Non obstat, inquam, quia maior fauor, qui per iura conceditur statui Monacali, vel Religioso, est in ordine ad eundem statum eligendum, vel ad eundem iam electum eo, quia maiorem præseferat perfectionem, non autem inducit onus, ratione cuius debeat eligi, vndè, si liber est, vel ratione possessionis propriæ libertatis, vel ratione alicuius alterius, ex vi illorum iurium fauorabilium non obligatur ad illum statum eligendum.

Præsumendum est pro minus graui.

Maior fauor Religionis in quo consistat.

§. XXXVI.

An clandestinè contrahentes matrimonium per verba de præsenti, si habuerint animum se obligandi eo modo, quo possunt, intelliguntur contraxisse sponsalia.

SVMMARIVM.

Refertur status controuersiæ in terminis particularibus. 1.

Nec tenet contractus, nec in ratione sponsalium remissiuè. 2.

Professio ante legitimam ætatem emissa non obligat, nec in vim voti simplicis. 3.

Saluari tamen potest, quod obliget in vim voti simplicis, quando verè fuit animus se ad illud obligandi. 4.

Quare professio nulla obliget in vim voti simplicis, non sic matrimonium clandestinum in vim sponsalium. 5.

Disquisitio XXXVI. Per verba de præsenti contraxerunt matrimonium Caius, & Seia in legitima ætate constituti, & ex alio quocunque capite habiles ad contrahendum, non tamen adhibitis solemnitatibus iuris, hoc est præsentia Parochi, & testium, ita tamen, vt per eum contractum sibi suaserint eo meliori modo contrahere, quo potuerunt. Quæsitum fuit, an huiusmodi contractus, si subsistere non potuit in vim matrimonij stante dispositione Concil. Trident., subsisterit tamen in ratione sponsalium stante præparatione illius animi contrahendi eo omni modo, quo potuerunt.

1 Status controuersiæ in suis terminis.

De hac difficultate fusè egi *sub hoc eodem tit. Contractus XIV. prænot. 5. sect. 18. assert. 1. vers. amplia 2., vt matrimonium*, ad quæ vos remitto; non enim vacat hic implere paginas repetendo ea, quæ alibi dicta sunt. Solum hic remanet soluenda difficultas, quam excitat *Vega lib. 6. summæ cas. 120.*, *Manuel primo to. summæ in 2. edic. c. 220. n. 1.*, dum asserunt, quod, si quis professionem emiserit in Religione approbata ante annum sextum decimum aduersus dispositionem *Concilij Trid. sess. 25. de reform. c. 15.* intendens se obligare eo modo, quo potuit, remaneat obligatus saltem in vim voti simplicis. Facilè tamen erit respondere, si asseratur, in primis gratis omninò asseri in ea hypothesi sic profitentem obstrictum remanere voto simplici, quandoquidem ille animus se obligandi eo modo, quo potuit, intelligitur relatiuè ad illam Religionem, in qua professus fuerat, in ordine, ad quam propterea, si professio cessat, cessare, videtur quæcunque obligatio dependens ab illa, cum id, quod in se nullum est,

2 Non tenet, nec in ratione sponsalium.

3 Vbicunque professio est nulla defectu ætatis, nec obligat in vim voti simplicis.

Ee nullam

nullam possit parere obligationem, nec ille animus vim habet obligandi, cum sit limitatus in ordine ad finem, ad quem actio dirigitur.

4 Votum internum obligat quoad Deum.

Dici etiam posset, disparem esse rationem de professione emissa ante legitimam ætatem cum animo se obligandi eo modo, quo potuit, ac de matrimonio clandestino inito sine præsentia Parochi, & testium cum eodem animo &c., quandoquidem quoad obligationem quoad votum simplex sufficit intentio purè mentalis, & interna de se obligando quoad illud vinculum, cum obligatio consurgat in ordine ad Deum, cui omne cor parens est, & secreta cordium omnia manifesta; quoad obligationem verò quoad sponsalia non sufficit internus ille animus, sed requiritur etiam sensibilitas extrinseca, cum sint contractus humano modo, adeoque exigunt sensibilitatem; atque iuxtà hos terminos loquitur, *Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 21. num. 7. vers. sed credo adhuc non teneri in fin.* Quod, si adhuc obstes, sensibilitatem illam extrinsecam sufficientèr haberi in matrimonio illo clandestino, quod, quamuis secundum se nullam vim conferat quoad substantiam, potest tamen conferre sensibilitatem, quoad apparentiam, & modum humanum, quæ propterea, si coniugatur cum illo actu interno, quo se contrahentes obligare intenderunt, eo modo, quo potuerunt, constituet sufficiens conflatum ad validitatem eorundem sponsalium; Si hoc, inquam, obstes, statim impugnaberis ex ijs, quæ dicta sunt *loco cit. scilicet d. prænot. 5. sect. 18. vers. amplia 2.*, cum etenim ille contractus matrimonialis sit nullus, non potest aliquam significationem illi intentioni tribuere.

§. XXXVII.

An sponsalia ab impuberibus contracta possint ante pubertatem per eosdem dissensu dissolui.

SVMMARIVM.

Status controuersiæ. 1.
Variæ interpretationes textus in c. de illis, & c. a nob. de desp. impub. 2.
Sponsalia impuberum possunt dissolui dissensu ante pubertatem. 3.
Textus allegati propriè intelliguntur de sponsalibus infantium, & contractis per parentes. 4.
Infans præueniens alterum in legitima ætate potest resilire altero non expectato. 5.
Maior septennio contrahens cum minore, non potest resilire, nisi minor resiliat. 6.

1 Controuersia exposita.

Disquisitio XXXVII. In statu impubertatis existentes contraxerunt ad inuicem sponsalia Theodoricus, & Meuia, & postea, antequam pubertatem attingerent, contendebat alter ab eisdem resilire. Quæsitum hic fuit, an iustè, & legitimè posset resilire.

2 Variè explicantur textus in c. de illis, & c. à nobis de desp. impub.

Originem traxit hæc difficultas à duobus iuribus canonicis, primò *ex c. de illis primo, secundò ex capit. à nobis de desponsat. impub.*, vbi dicitur, impuberes non posse resilire à sponsalibus ante adeptam pubertatem, ea verò adepta posse. Quia verò diuersimodè huiusmodi textus explicantur à DD. varias decidendi rationes tribuerunt. Aliqui, inter quos *Laurentius, & Vincentius apud Hostiensem in summa tit. de despons. impub. §. quid iuris num. 11., Henriquez lib. 11. de matrim. c. 14. num. 7., Phyliarcus de offic. Sacerd. tom. 1. part. 2. lib. 2. c. 1.*, quod etiam nonnulli tribuunt *D. Thomæ in 4. dist. 27. q. 2. art. 3. ad 8.* docent allegatos textus intelligi solummodò de sponsalibus infantium, qui dissolui nequeunt ante legitimam ætatem adeptam requisitam ad contrahendum. Alij, inter quos *Durandus in 4. dist. 27. q. 3. art. 3.*, cui etiam adhærere videtur *D. Thomas loc. cit. d. q. 2. art. 2. ad primum*, asserunt intelligi de sponsalibus impuberum cōtractis per alios ab ipsis nomine ipsorum. Alij tandem eosdem explicant de impuberibus intendentibus contrahere solum matrimonium, quod, cum sit inualidum ratione ætatis, constituit quodamodò sponsalia, a quibus possunt post pubertatem resilire.

Secunda explicatio illorū textuum.

Tertia explicatio.

3 Dissolui possunt etiā ante pubertatem.

Respondeo sponsalia in statu impubertatis contracta per eundem Theodoricum, & Meuiam posse per eosdem mutuo consensu, vel dissensu alterius ex legitima causa dissolui, antequam peruenerint ad pubertatem. Ità DD. præallegati in prima explicatione illorum textum, quibus etiam adhæret *Manuel in summa tom. 1. 2. edit. c. 245. num. 7.* Ratio ex eo deducitur, quia impuberes ante adeptionem pubertatis possunt mutuo consensu legitimè contrahere sponsalia per ea, quæ latè superius probata sunt, ergo etiam ante eandem pubertatem poterunt per dissensum mutuum eadem sponsalia dissoluere. Consequentia probatur, tum quia omnis res, quæ per quascunque causas nascitur, per easdem etiam dissoluitur *c. 1. de reg. iur.*

4 Procedūt de sponsalibus infantiū per parētes.

Neque responsioni aduersari possunt allegati textus, & *DD. c. de illis, & c. à nobis de desponsat. impub.*, quandoquidem illi non intelliguntur de impuberibus præcisè sumptis, sed de infantibus, prout notarunt DD. præallegati in prima responsione, qui certè, antequam peruenerint ad legitimam ætatem, non possunt resilire. Quod, si vrgeas, textus allegatos loqui propriè de impuberibus, nec posse intelligi præcisè de infantibus, quandoquidem ibi dicitur, *intra eosdem pubertatis annos altero existente*

cum

cum sponsalia contrahunt; infantes autem non possunt contrahere sponsalia, statim impugnaberis, quia, quantumuis infantes non possint per se contrahere, possunt tamen parentes nomine ipsorum contrahere, in quo casu, quantumuis ijdem infantes obligati non remaneant, nisi, postquam peruenerint ad vsum rationis, ea rata habuerint, nihilominus ratione contractus per parentes initi quoquo modo dicuntur sponsi, eademque sponsalia saltem incohatiuè videntur subsistere, & vim aliquam habere, cæteroqui rata haberi non possent per eosdem, cum peruenerint ad legitimam ætatem, secundum id, quod in sua origine inualidum est, non possit conualescere, quod etiam videtur innuisse *D. Thomas in 4. dist. dist. 27. q. 2. art. 3. ad 8.*, vbi asserit, quod, *quamuis non fuerint in rigore vera sponsalia, fuerit tamen ibi quidam specialis modus sponsalium*, qui non potest dissolui, nisi post legitimam ætatem, quod clarius exprimit *ead. dist. 27. qu. 2. art. 2. ad primum*, dum dicit, quod *sponsalia, quæ inter aliquos per personas alias contrahuntur, robur habeant in quantum illi, inter quos contrahuntur ad ætatem debitam venientes non reclamant*. Hæc omnia etiam robur habent ex dispositione iuris *in c. 1. de desponsat. impub.*

In contractibus infantiũ est quidã specialis modus sponsaliũ.

2 Confirmari potest responsio, quia contractis sponsalibus per parentes nomine filiorum minorum septennio, eadem sponsalia tenent, si postquam peruenerint ad vsum rationis, non reclament, sed præcisè taceant, non tenent, si reclament, seu contradicant, per ea, quæ superiùs latè probata sunt, ergo, antequam peruenerint ad puberratem, possunt reclamare, & per dissensum sponsalia dissoluere. Consequentia tenet, quia si hoc possunt, quando contractus per parentes est initus, cur non poterunt, quando per se ipsos est initus, superueniente causa dissolutionis, vel conuenientia ad dissolutionem inter se mutuo consentiunt? Certè ratio, qua aduersarij negant, posse impuberes ante pubertatem resilire, est propter fragilitatem ætatis, ratione cuius non præsumuntur perfectè attingere ea, quæ faciunt, vt notat *Glosa in dict. cap. de illis primo de despons. impub.*, si autem non obstante ætatis fragilitate possunt recedere a sponsalibus per parentes nomine ipsorum initis, ergo etiam poterunt, eadem non obstante, recedere a sponsalibus per se ipsos initis, nam, si non possunt perfectè cognoscere id, quod agunt, dum ab istis recedunt, nec videntur posse perfectè cognoscere id, quod agunt, dum etiam ab illis resiliunt.

5 Qui præuenit potest statim reclamare.

Hinc deduces primò, quod, si inter minores inita fuerint sponsalia per parentes, & alter ipsorum peruenerit ante alium ad legitimam ætatem possit recedere ab eisdem sponsalibus, non expectato, quod alter ad eadem ætatem peruenerit, quia iura eidem tribuunt potestatem statim reclamandi, ac peruenerit ad vsum rationis, quo propterea reclamante, seu recedente, sponsalia remanent dissoluta.

Deduces secundò, quod, si quando fuerunt celebrata sponsalia, alter erat maior septennio, alter minor, concurrentibus parentibus pro isto, non possit maior sine legitima causa resilire, bene tamen minor, cum peruenerit ad legitimam ætatem, prout colligunt *ex d. c. de illis 1. vers. multis de desponsat. impub.* Ratio est, quia contractus potest in fauorem minoris claudicare, sicque illi soli reclamare permissum est, *l. non eo minus, C. de procurat.*, *Nauarrus lib. 4. consil. tit. de desponsat. impub. in prima edit. consil. 2.*, *Henriquez lib. 11. de matrimon. cap. 13. num. 5.*, *Vega lib. 6. summa cas. 107.* 6

6 Potest claudicare in fauorem minoris.

§. XXXVIII.

An data sententia non posse impuberes ante pubertatem recedere, si impubes dissentiat ante pubertatem, & factus pubes non recordetur dissensus, contractus dissoluatur.

SVMMARIVM.

Refertur status controuersiæ. 1.
Sententia Hostiensis asserens remanere dissoluta. 2.
Sententia contraria sustinetur, & defenditur. 3.
Habitus totam vim habet ab actibus. 4.
Contractus initi à minoribus sunt etiam inualidi, quando facti sunt maiores. 5.
Senatus consultum Macedonianum absoluit filios familias ab onere restitutionis etiam quando facti sunt maiores. 6.
Satisfit rationibus aduersis. 7.

Disquisitio XXXVIII. Suppono pro nunc opinionem magis communem, quod impuberes, qui contraxerunt inter se sponsalia, non possint ab eisdem recedere, nisi postquam peruenerint ad pubertatem, quod tamen suprà reprobauimus. Hoc supposito Titius, & Meuia impuberes inter se contraxerunt, & postea Titius per dissensum a sponsalibus recessit, eoque dissensu non mutato peruenit ad pubertatem, cum tamen eiusdem dissensus non recordaretur, non reclamauit. Hic excitatum fuit dubium, an illa priora sponsalia adueniente tempore pubertatis ratione illius dissensus intelligantur dissoluta, an non.

1 Facti series exposita.

Hostiensis in dict. c. de illis 1. de desponsat. impub., & ibi Alexander de Neuo num. 16., Sanchez d. lib. 1. de sponsalib. disp. 51. num. 16.

vers. sed credo manere, absolutè sentiunt, tunc sponsalia adueniente pubertate remanere dissoluta, quantumuis in puncto pubertatis Titius non reclamet, seu reclamauerit. Rationem ex eo adducunt, quia in tantum impuberes non reclamando post adeptam pubertatem intelliguntur eadem ratificare, & confirmare, in quantum intelliguntur persistere in priori voluntate, qua contraxerunt, sed quando impubes dissentit, & non mutat actum dissensus non intelligitur in priori voluntate, qua contraxit, perseuerare, ergo &c. Accedit, quod ille dissensus præstitus in impubertate, quantumuis secundum se stante illa iuris dispositione non sit sufficiens ad dissoluenda sponsalia, est tamen sufficiens post pubertatem ad indicandam ipsius voluntatem non perseuerandi in priori contractu, nam quamuis ille dissensus actu non perseueret, perseuerat tamen habitu. Nihilominus

3 Sententia negans, vt probabilior defenditur.

Respondeo, illa priora sponsalia adueniente tempore pubertatis, non intelligi dissoluta, nisi accedat nouus dissensus in puncto eiusdem pubertatis. Ratio in primis ex eo deducitur, quia ille dissensus præstitus perseuerante statu impubertatis ex dispositione iuris *in d. cap. de illis 1., & c. à nobis de desponsat. impub.*, est omninò in sua origine inualidus ob immaturitatem iudicij, quo præstitus est, nec vllam vim tribuit in ordine ad dissolutionem eorundem sponsalium, ergo ex vi eiusdem adueniente postea statu pubertatis non poterit eadem sponsalia dissoluere, nisi accedat nouus dissensus, seu reclamatio. Consequentia probatur, quia ex actu omninò nullo nullus potest oriri effectus, nullaque actio, nec obligatio, nec potest dici perseuerare quoad effectum deobligandi, seu dissoluendi contractum, quando in sua origine nullam vim habebat in ordine ad hunc effectum. Confirmatur, quia habitus ille, qui per Sanchez dicitur perseuerare in statu pubertatis in virtute illius dissensus eliciti perseuerante adhuc impubertate non potest maiorem vim habere, ac ille actus dissensus, in cuius virtute perseuerat, nam habitus totam vim acquirit ab actibus, à quibus producitur, sed ille actus dissensus secundum se nullam prorsus vim habet in ordine ad deobligandum à contractu antecedentèr inito, ergo, nec illam vim potest habere habitus ab eodem actu relictus. Confirmatur vlterius, quia extante statuto irritante omnes contractus elicitos à minoribus, nisi seruatis certis iuris solemnitatibus, si quis minor eiidem non seruatis contraxerit tempore minoritatis, contractus est absolutè inualidus, nec postea in virtute illius actus conualescit, si factus fuerit maior, & nouum actum non elicuerit, & hoc non alia ratione, nisi, quia ille prior actus fuerat in sua origine irritus, & inualidus, ergo etiam extante iure communi irritante dissensum tempore impubertatis elicitum quoad dissolutionem sponsalium antecedentèr initorum, ille dissensus erit absolute inualidus, nec postea in virtute illius conualescet, si factus fuerit dissentiens pubes, nouumque actum dissensus non elicuerit. Confirmatur vlterius, quia extante Senatu Consulto Macedoniano irritante quoscunque contractus mutui, & deobligante filios familias à restitutione eiusdem *in l. 1., & seqq. ff. & C. ad Macedonianum, & instit. quod cum eo, quod in aliena est potestate, §. penultimo*, si filius familias existens sub potestate Patris mutuum acceperit non solum deobligatur à restitutione pro tempore subiectionis paternæ, sed etiam pro tempore, quo ab illa exemptus est mortuo Patre, quia ius illud onus extinguit in sua radice, onus autem semel extinctum in radice non amplius reuiuiscit; ergo etiam extante iure irritante dissensum præstitum ab impuberibus, si impubes præstiterit dissensum tempore impubertatis, dissensus erit nullus non solum pro tempore eiusdem impubertatis, sed etiam pro tempore, quo ad pubertatem deuenerit, cum ius illius dissensus sit extinctum in sua radice; ius autem semel extinctum non potest reuiuiscere.

4 Habitus totá vim habet ab actibus.

5 Statutum irritans cōtractus minorum reddit semper irritos.

6 Filijfamilias non tenentur restituere mutuum, etiā quando facti sunt sui iuris.

Ad ea, quæ ex Hostiensi, & alijs afferebantur, dicendum est, quod, quantumuis ex non retractatione dissensus præsumatur dissentiens in illo dissensu perseuerare, non propterea dissoluatur contractus, quia ille dissensus, cum in radice sua sit nullus, non potest vim aliquam conferre, & perseuerare in dissensu nullo, non est perseuerare in dissensu valido ad dissolutionem, nisi nouus constituatur dissensus; nec valet causalis adducta per eosdem auctores, quod in tantum impuberes non reclamando post adeptam pubertatem intelligantur ea ratificare, & confirmare, in quantum intelliguntur persistere in priori voluntate, qua contraxerunt; non valet, inquam, quia in hac hypothesi non reclamando perseuerare præsumuntur in priori voluntate, quæ secundum se valida est ad eadem sponsalia; impuberes etenim ex dispositione iuris *in dict. cap. de illis 1., & cap. à nobis de desponsat. impub.*, validè contrahunt, quamuis validè non recedant à sponsalibus contractis; in hypothesi verò dissensus præstiti perseuerante impubertate perseuerantes in eodem dissensu perseuerant in voluntate nulla, adeoque &c. Ad id, quod subditur, dicendum est, non sufficere ad dissoluenda sponsalia prius legitimè contracta voluntatem quandam quomodocunque præsumptam ex actibus nullis, sed requiri voluntatem, vel expli-

7 Satisfit rationibus Hostiensis.

Non sufficit voluntas præsumpta ex actibus nullis

plicitam , vel saltem interpretatiuam ex actibus pro tempore, pro quo dissolui potest contractus, validis, & per se consentientibus ad illam dissolutionem.

§. XXXIX.

An supposita praefata sententia sufficiat post pubertatem dissensus internus ad dissolutionem sponsalium.

SUMMARIUM.

Exponitur status difficultatis. 1.
Sententia negans dissolui. 2.
Sententia affirmans probabilior. 3.
Plura requiruntur ad contrahendum, quam ad dissoluendum. 4.
Reuocato per actum internum mandato ante contractum non subsistit contractus. 5.
Cur actus internus dissensus elicitus ante pubertatem, & non reuocatus in pubertate non soluat contractum, soluat tamen, si fuerit elicitus in pubertate. 6.
Fictio ob defectum actus interni non est sufficiens ad sponsalia. 7.
Fictio reuocari potest per actum internum. 8.
Explicatur sententia negans. 9.

DIsquisitio XXXIX. Non recedo à suppositione praedictae opinionis, qua
1 Facti series in terminis particularibus. dicitur dissensus impuberum non sufficere ad dissolutionem priorum sponsalium. Hac stante Titius, qui tempore impubertatis contraxerat sponsalia cum Maeuia item impuberi durante eodem tempore impubertatis, perstitit semper in eisdem sponsalibus; postea factus pubes interius dissensit. Orta hic fuit controuersia, an per talem internum dissensum dissoluta fuerint saltem in foro conscientiae eadem sponsalia.

Prima fronte videtur dicendum, quod non remaneant dissoluta, nec in foro in-
2 Sententia negans dissolui. terno animae, hocque potissimum propter textum *in d. c. de illis 1. de desp. impub.*, vbi dicitur, *si reclamauerit, iudicio Eccl esiae separentur*, quod idem confirmant DD. plurimi, dum asserunt reclamationem debere fieri coram Episcopo, vel eius Vicario, *Hostiensis in d. c. de illis in verb. negauerit, & ibi Ioannes Andraeas n.5., Henricus n.6. de despons. impub.*, vel dissolutionem debere fieri per sententiam absolutoriam Iudicis *D. Antoninus 3.p.tit.1.c.18. §.1. cas. 8., Siluester verb. sponsalia qu.10. cas.12., Bartolomaeus de Ledesma de matrim. dub.13.cap.13.* Nihilominus

3 Probabilius sponsalia dissoluuntur. Respondeo, in foro interno illa sponsalia esse dissoluta *Sanchez de matrim. d. lib. 1. de sponsal. disp. 51 num. 17. vers. credo tamen satis esse*. Ratio ex eo deducitur, quia non potest esse subsistentia contractus, vbi pro tempore, quo debet conualidari, non est consensus, sed potius dissensus, sed pro tempore pubertatis coram Deo, & in foro conscientiae non est consensus conualidans eundem contractum, sed potius dissensus, vt supponitur, ergo &c. Neque obstat, si asseratur, dissensum illum vtpote merè internum non esse sufficientem ad dissoluendum verum consensum internum, & expressum sensibilitate extrinseca, nam sicuti consensus merè internus nullo modo obligat, nec etiam in foro interno, ità nec dissensus purè internus vllo modo potest tollere obligationem ortam ex consensu vero externo, & sensibili. Non obstat, inquam, quia plura requiruntur ad consti-
tuendum, quam ad dissoluendum, tum quia ad constituendum moraliè cōtractum positiuum requiruntur partes omnes constitutiuae, ad dissoluendum sufficit, quod auferatur vna dumtaxat pars substantialitèr requisita; tum quia contractus est quid positiuum, & bonum, distractus autem, seu dissolutio eiusdem contractus est quid negatiuum, & malum, bonum autem ex integra causa, malum ex singulis defectibus, tum quia contractus exigit causas positiuas, dissolutio eiusdem solum negationem, quae cum sit malignantis naturae totum destruit; sicque ad constituendum contractum humano modo non sufficit solus consensus internus, sed requiritur etiam sensibilitas, qua indicetur, ad dissoluendum autem sufficit sola negatio eiusdem consensus per dissensum, qui tollit formam substantialem eiusdem. 4 Ad dissoluendum sufficit ablatio vnius partis substantialis. Confirmatur primò ex superius dictis, quia, si quis constituerit procuratorem ad contrahenda sponsalia nomine sui ipsius cum absente, & postea antequam Procurator contraheret, per actum merè internum reuocauerit mandatum, & consensum eidem delatum, contractus per procuratorem initus non subsistit *Glosa in clem. vnica de renuns. verb. ignorantem, Glosa cap. nec illud 30. qu.5., Felinus c. edoceri n.11., & c. ex parte n.9 de rescript.*, hocque expressè habetur *in c. fin. de procur. in 6.*, vbi sic legitur. *Sanè, si procurator antequam contraxerit, à Domino fuerit reuocatus, contractum postmodum matrimonium ab eodem (licet tàm ipse, quàm ea, cum qua contraxit reuocationē huiusmodi penitus ignorarent) nullius momenti existit*, ergo etiam, 5 Reuocato ante contractū mandato per actū internum nōn subsistit contractus. si quis in statu impubertatis contraxerit sponsalia, & postea tempore ratificationis eiusdem, scilicet cum peruenerit ad pubertatem per actum internum eadem reuocauerit, nullius roboris erunt, nec momenti. Consequentia probatur, quia, si defectus consensus purè interni sufficiens est in primo casu ad inualidanda sponsalia, cur non erit sufficiens defectus eiusdem ad eadem inualidanda in secundo casu?

Dices ex dictis in praecedenti §., si impubes

pubes

pubes, antequam peruenerit ad pubertatem per actum interni dissensus reuocauerit eadem sponsalia, nec postea eueniente pubertate eundem internum dissensum retractarit, absolutè non inualidantur sponsalia praecedentèr inita, ergo per dissensum purè internum eadem non possunt reuocari, seu dissolui. Sed contra, quia in praecedenti casu, ideò per illum dissensum internum sponsalia non reuocantur, nec dissoluuntur, quia ille dissensus, cum sit elicitus tempore impubertatis, non est sufficiens, nec validus, cum pro eo tempore ex dispositione iuris reuocans reddatur incapax ad reuocandum, quinimmò etiam esset inualidus, quantumuis per sensibilitatem extrinsecam esset elicitus, non quia praecisè sit dissensus internus; in praesenti autem casu ille dissensus, cum sit elicitus tempore pubertatis, non est, cur non debeat esse validus, adeoque non currit paritas.

6 Actus internus dissensus ante pubertatem elicitus, & non reuocatus in pubertate non est validus.

7 Confirmatur vlterius responsio, quia, si quis per consensum fictum internè contraxerit sponsalia, licet omnia quoad sensibilitatem extrinsecam posuerit, inualidè omninò contraxit ob defectum formae substantialis per superius latè probata, ergo defectus solius consensus interni sufficiens est absolutè ad inualidanda eadem sponsalia, non obstante, quod sensibilitas extrinseca perseueret; sed in nostra hypothesi consensus internus verè deficit, cum fuerit sublatus per positiuum dissensum, ergo &c. Adde, quod, si quis fictè constituerit procuratorem ad contrahenda sponsalia nomine proprio, sine animo tamen contrahendi, vel se obligandi, & postea, antequam procurator contraxerit per verum consensum internum reuocauerit fictionem, contractus ille verò tenet per ea, quae docuimus *sub hoc eodem tit. Contractus XIV. de sponsalibus 2. pranot. 5. sect. 7. assert. 6.*, & docent *Henriquez lib. 11. de matrim. c. 2. §. 2.*, *Gutierez cap. 43. nu. 15.*, *Sanchez de matrim. lib. 2. disp. 11. nu. 13.*, *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contrac. c. 3. n. 272.* ergo, si per consensum purè internum potest constitui validum id, quod secundum se fuisset inualidum, per dissensum etiam purè internum poterit constitui inualidum id, quod antecedentèr erat validum.

Sponsalia ficta non tenent ob defectum actus interni.

8 Fictio reuocatur per actũ merè internum.

9 Ad id, quod ex aduerso afferebatur, dicendum est, ea omnia procedere quoad forum dumtaxat externum, & contentiosum; cum etenim illa sponsalia fuerint celebrata cum omnibus requisitis in facie Ecclesiae, eadem Ecclesia semper praesumit pro validitate eorundem, nisi sensibilitèr eidem constet de reuocatione prioris consensus, adeoque exigit, quod reclamatio fiat coram Episcopo, vel eius vicario, & absolutio habeatur per Iudicem. Caeterum quoad forum internum animae nullam vim habent, cum semper verificetur, quod deficiat forma substantialis contractus.

Procedũt solum quoad forum externum.

§. XL.

An contractus sponsalium sub conditione initus trahatur post conditionis euentum ad initium, quando ab initio fieri non potuit.

SVMMARIVM.

Refertur disquisitionis casus particularis. 1.
Contractus non refertur ad sui initium, sed indiget nouo consensu. 2.
Vim habet solummodò à dispensatione Pontificis. 3.
Non refertur ad initium etiam, si iuramento fuerit firmatus. 4.
Soluuntur argumenta aduersa. 5.

Disquisitio XL. Contraxerant inter se sponsalia Titius, & Meuia consanguinei, ea addita conditione, *si Pontifex dispensauerit*. Facto verbo post huiusmodi contractum cum ea conditione cum Pontifice posita fuit dispensatio, vt possent pro libito non obstante consanguinitate contrahere matrimonium. Hic excitata fuit controuersia, an ille contractus post illam dispensationem trahatur ad suum initium, ità vt in ordine ad eadem sponsalia non indigeat nouo consensu, an verò non solum in ordine ad matrimonium requiratur nouus consensus, sed etiam in ordine ad sponsalia, si in eisdem per aliquod temporis ante matrimonium velint persistere. 1

Facti series exposita.

Respondeo, eum contractum ad suum initium non referri, adeoque requiri nouum consensum ad ipsius validitatem. *Siluester verb. matrimonium 3. q. 9.* *Francisc. de Aret. in l. apud Iulianum, §. constat, ff. de leg. 1.*, *Gutierez lib. 1. can. qq. cap. 22.*, & *tract. de matrim. cap. 78.*, *Rota Romana in Valentina matrimonij coram Blanchetto die 24. Ianuarij 1578. in Taurinensi coram Griptio 2. Decembris 1594 in Abulensi matrimonij 28. Maij 1595. apud Farinacium in decis. criminalibus decis. 107. num. 4. In Colimbriensi sponsalium 26. Octobris 1606. apud Buratum decis. 203. num. 6.*, & *seqq.*, *Augustinus Barbosa tom. 2. collect. ad decret. lib. 4. tit. 5. cap. super eo num. 8.*, *Sotus in 4. dist. 29. art. 1. vers. quod autem*. Ratio ex eo deducitur primò, quia consanguinei contrahentes sponsalia, vel matrimonium sub ea conditione, *si Papa dispensauerit*, pro eo tempore erant omninò inhabiles ad contrahendum, ergo accedente postea Pontificis dispensatione, vt contractus sit validus, nouus requiritur vtriusque con- 2

Indiget nouo consensu.

contrahentis consensus; Consequentia tenet, quia, quod a principio erat inualidum in sua radice, non potest secundum se conualescere, ex vulgatis iuribus. Secundò, quia contractus ille præscindendo à Pontificis dispensatione, est omninò inualidus, ergo totam vim sumet dependentèr ab eadem dispensatione, & ad normam eiusdem, sed Pontifex in dispensatione intendit solummodò facultatem concedere contrahendi, & constituere habiles eos, qui alias erant inhabiles, non approbare id, quod illicitè, & inualidè factum, ergo &c. Tertiò, quia vel huiusmodi contrahentes consanguinei in illa celebratione contractus voluerunt se obligare de præsenti ad sponsalia, vel ad matrimonium contrahendum, & ad procurandam dispensationem; Neutrum dici potest *quoad effectum aduersantium nostræ responsioni*, ergo &c. Non primum, quia cum sint inhabiles ad sic contrahendum, iusque resistat huiusmodi contractibus, non possunt validè contrahere; Non secundum, quia, quantumuis illa conuentio inter ipsos subsisteret, per illam tamen non constituitur contractus, sed promissio de contrahendo, postquam obtenta fuerit talis dispensatio, ergo tunc ad constituendum validum contractum requiritur nouus vtriusque contrahentis consensus, sicque illa prior conuentio suspenditur vsque ad tempus licitum, quo postea adueniente debent per nouum consensum contrahere.

3 Pontifex non approbat factũ, sed permittit faciendũ.

Amplia responsionem, vt procedat etiam, quantumuis contrahentes inierint illa sponsalia sub illa conditione sub iuramento, *Gutierez dict. tract. de matrim. c. 78. Ioannes Valerus verb. matrimonium diff. 7., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 10. n. 319.* Ratio ex eo deducitur, quia iuramentum additum contractui inualido secundum se non potest illum reddere validum, cum sequatur naturam actus, cui adijcitur, & existente principali inualido accessoria quoque irritantur.

4 Etiam, si iuramento fuerit firmatus.

Neque aduersari potest responsioni, si afferatur primo, omnes conditiones honestas ex natura sua hanc sortiri rationem, vt statim euenìente conditione retrotrahantur, & purificentur, neque in hoc est aliqua lex excipiens quoad conditiones circa matrimonium, vel sponsalia. Quis autem dubitat illam conditionem, *si Pontifex dispensauerit*, esse honestam, & rationabilem? Secundò, quia sic contrahentes sub illa conditione non contrahunt pro tunc, sed pro tempore futuro impletæ conditionis, quo tempore sunt habiles, & nihil obstat; contractus autem est licitus, quando per contrahentes ad licitum tempus transfertur per textum *in l. in tempus, ff. de hared. instit., & l. cedere diem, ff. de verb. oblig.* Tertiò, quia, si instituatur spurius, simpliciter inualida est institutio, si verò fiat sub conditione, *si Princeps eum legitimauerit*, tenet, & obligat purificata legitimatione, *Paulus Durandus in tract. de impossib. condit. 4. part. c. 6. num. 50., Ioannes Valerus de diff. inter vtrumque for. verb. matrimonium diff. 7.*, ergo etiam quantumuis contractus sponsalium, seu matrimonij inter consanguineos sit inualidus, si tamen fuerit initus sub conditione, si Papa dispensauerit, tenebit, & obligabit purificata dispensatione. Quartò, quia, si collitigantes super beneficio inter se absolutè conuenerint de pensione, irrita est illa conuentio, vtpotè simoniaca, si verò conuenerint sub illa conditione, si Papæ placuerit, vtrque tenet supposita Pontificis approbatione, & ben-placito, *Felinus in c. ad audientiam 2. num. 3. de rescriptis, Rebuf. in prax. benef. tit. de permutat.* Non, inquam, aduersari potest; non primum; quia illud procedit solummodò, quando contrahentes sunt habiles ad contrahendum, secus quando inhabiles, vt in nostra hypothesi, nec relatio ad tempus, in quo potest esse licitus contractus, ipsum potest reddere validum ab initio, quia certum est non valere absque Pontificis dispensatione, quę tunc non est, nec ea extenditur ad approbandum id, quod in sua origine fuit inualidum, sed ad efficiendum habiles contrahentes ad contrahendum, qui ante erant inhabiles; non secundum propter eandem rationem, quia inhabiles pro aliquo statu non possunt in illo existentes pro aliquo alio contrahere, quia inhabilitas in radice est inhabilitas absoluta. Non tertium, quia inhabilitas non est ex parte instituentis, sed ex parte instituti, qui, si quandoque reddatur habilis, potest gaudere institutione; inhabilitas autem in nostra hypothesi est ex parte contrahentium, seu præbentium consensum; Non quartum, quia illa conuentio iuxtà communem praxim supponitur habere vim solummodò simplicis tractatus, qui secundum se non facit contractum simoniacum, *Glosa in clem. vnica verbo volentibus de rer. permut.*

5 Argumenta aduersa afferũtur

Soluũtur argumẽta opposita.

DIS-

DISQVISITIONES III.

Ad reliquas omnes de Sponsalibus I. Prænotiones.

§. I.

An sponsalia inter fidelem, & infidelem sub conditione, si hic fiat fidelis, teneant à principio, an indigeant nouo consensu.

SVMMARIVM.

Exponitur series difficultatis. 1.
Sententia asserens, non subsistere tunc sponsalia sine nouo consensu, & eius ratio. 2.
Illa sponsalia sub illa conditione valida sunt, & referuntur ad principium. 3.
Hoc est speciale in fauorem Religionis, & fidei. 4.
Illa conditio non est generalis, nec ex natura sua inest. 5.
Ratio, propter quam huiusmodi sponsalia teneant, quando sunt conditionata. 6.

1 Proponitur casus particularis. Disquisitio I. Titius Fidelis contraxit sub hac conditione sponsalia cum Sempronia pagana. *Contraho tecum sponsalia, & promitto matrimonium futurum, si conuersa fueris, seu conuertaris ad fidem Catholicam.* Quæsitum fuit, an talia sponsalia tenerent, adeovt purificata conditione conuersionis immediate fuerint perfecta non expectato vlteriori consensu, an verò indiguerint nouo consensu ad sui substantiam.

2 A paritate arguitur non subsistere sine nouo consensu. Videtur absolutè dicendum, immediatè purificata conditione non fuisse perfecta, sed indiguisse nouo consensu argumento deducto ex ijs, quæ supra dicta sunt de consanguineis contrahentibus sub illa conditione, *si Pontifex dispensauerit*; æquè enim nequeunt sponsalia, seu matrimonium contrahi inter fidelem, & infidelem, ac inter consanguineos; si ergo celebratis sponsalibus inter consanguineos sub illa conditione, *Si Papa dispensauerit*, eadem non tenent, nisi superueniente dispensatione nouos consensus addiderint, ità celebratis sponsalibus inter fidelem, & infidelem sub illa conditione, *Si infidelis conuersus fuerit ad fidem*, eadem non tenebunt, nisi purificata conuersione per nouos actus consenserint. Nihilominus

3 Valida sunt, & referuntur ad principiũ. Respondeo, huiusmodi sponsalia sub illa conditione valida esse, referri ad suum initium, & purificata conditione sine nouo consensu compleri, *Siluester verb. matrimonium 8. qu. 10. n. 10., Cucus lib. 5. instit. tit. 12. n. 93., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 10. n. 296., & 320. vers. ad exemplum verò sponsaliorum, Sanchez lib. 5. de matrim. disp. 5. n. 24. vers., & in posteriori exemplo*, vbi refert innumeros Doctores. Expressè colligitur responsio *ex c. non oportet 28. qu. 1.*, vbi Ecclesia videtur expressè permittere huiusmodi sponsalia, & quod Fidelis possit in domum accipere mulierem infidelem, vt notauit *Marcus Antonius Cucus lib. 5. instit. maior. tit. 12. n. 93.*

Si autem inquiras, cur iura disponant, quod sponsalia fidelis cum infideli sub illa conditione, *si conuertaris ad fidem*, teneant, & purificata conditione perficiantur sine nouo consensu, cum tamen huiusmodi sponsalia secundum se, & absolutè inita inter eosdem sint omninò irrita, & tamen non disponant, quod eadem sponsalia inter consanguineos sub illa conditione, si Pontifex dispensauerit, teneant, nec indigeant eadem purificata nouo consensu? *Sanchez d. lib. 5. disp. 5. n. 24.* non valdè premitur in solutione huius difficultatis, quandoquidem etiam loquens de sponsalibus consanguineorum initis sub illa conditione asserit eadem perfici sine alio purificata conditione dispensationis, eo quia ea est conditionis natura, vt suspendat actum, & eius absolutam obligationem in tempus impletæ conditionis, vt habetur *in l. cedere diem 23. ff. de verborum obligat.*; sed hæc nobis suffragari nequeunt, quandoquidem hanc opinionem suprà reiecimus.

Quamobrem insistendo nostris principijs assero, hanc esse specialem iuris dispositionem permissam, & inductam in fauorem fidei, & Religionis, vt faciliùs infideles reducantur ad fidem. Pro quo aduerte, inhabilitatem, quæ est inter fideles, & infideles contrahendi adinuicem sponsalia, seu matrimonium esse de iure positiuo, non de iure naturæ, vt videtur sensisse *Siluester verb. matrim. 8. qu. 10. dict. 3.*, vbi etiam pro se citat quendam Gasparem Canonistam, cum igitur in hoc Pontifex possit dispensare, æquum maximè fuit, quod dispensarit, potissimum cum hoc cedat maximè in nostræ fidei vtilitatem, non in præiudicium, nam, si infidelis non conuersus fuerit, non tenent sponsalia, vtpotè quod conditio non est purificata, si verò fuerit conuersus, iam decor eiusdem fidei elucet, & Religionis augumentum, & propter hoc tenent DD. Pontificem *in d. c. non oportet 28. quæst. 1.* dispensasse, seu permisisse huiusmodi conditionata sponsalia posse validè, & efficacitèr contrahi. 4 Est priuilegium speciale in fauorẽ Religionis. Impedimentum inter fidelem, & infidelem est de iure positiuo.

Si vlteriùs inquiras, cur inducta fuerit huiusmodi dispensatio, seu permissio quoad sponsalia conditionata fidelis cum infideli, non autem quoad absoluta, cùm ex istis etiam videatur posse resultare eiusdem Religionis augmentum, *Bartholomæus à Ledesma de matrim. dub. 25. de matrimonio* 5

panlò

paulò post princip., secutus Sotum videtur, quodammodò asserere, etiam si non fuerit apposita expresse illa conditio, illa sponsalia sustineri, quandoquidem illa conditio est generalis, quæ nihil facit, & tacitè inest, si infidelis conuertatur ad fidem, ea proportionali ratione, qua hæc conditio est generalis, & tacitè inest, *Contraho tecum, si non es consanguinea*, eo quia cum consanguinea, nec possunt subsistere sponsalia, nec matrimonium, quod etiam verificatur quoad matrimonium, & sponsalia fidelis cum infideli. Sed non libentèr annuerem huic explicationi, quandoquidem cum illa conditio, *si non es consanguinea*, fit de præsenti, non potest suspendere, sicque vel constituet absolutè contractum, si non sit consanguinitas, vel ipsum irritabit, si illa fuerit, conditio autem, de qua loquimur, pendet à futuro euentu, adeoque non

6 Non valent, quãdo sunt absoluta, & quare. tacitè inest. Quamobrem ad quæsitum dico, iura fauere expresse illis sponsalibus conditionatis, quia illa conditio expressa attrahit ad Religionis augmentum, ad quam iura in tali permissione respexerunt, quę ratio attractionis non ità elucet, quando sponsalia inter fidelem, & infidelem fuerint absolutè, & sine illa contracta.

§. II.

An fideiussor adiectus sponsalibus adhuc teneatur, si deuentum fuerit ad matrimonium clandestinum.

SUMMARIUM.

Exponitur, in quo sensu accipiatur titulus propositus. 1.
Dispositio Concilij Tridentini annullantis matrimonium clandestinum. 2.
Irritatur matrimonium clandestinum, quantumuis iuramento firmatum. 3.
Fideiussor adhuc tenetur, nec absoluitur ratione matrimonij clandestini. 4.
Tridentinum est correctorium iuris antiqui, & strictè interpretandum. 5.
Annullat obligationes ex eodem contractu nullo, non antecedentes ex contractu valido. 6.

1 Dilucidatur status controuersiæ. DIsquisitio II. Celebratis sponsalibus inter Meuium, & Caiam, adiectus fuit eisdem pro securitate adimplementi fideiussor Sempronius. Postea alio non expectato, nullaque seruata iuris solemnitate per præsentiam Parochi, & testium, ijdem deuenerunt ad matrimonium per verba de præsenti. Quæsitum hic fuit, an fideiussor, qui fuerat adiectus sponsalibus, adhuc remaneat obligatus pro adimplemento.

Concil. Trident. sess. 24. de reformat. matrim. c. 1. annullat quodcunque matrimonium, quod celebratum fuerit non seruata iuris solemnitate ab eodem præscripta, hoc est non adhibita præsentia Parochi, & testium, ibi. *Qui aliter, quam præsente Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi, seu ordinarij licentia, & duobus, vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt, eos Sancta Sinodus ad sic contrahendum omninò inhabiles reddit, & huiusmodi contractus irritos, & nullos esse decernit, prout eos præsenti decreto irritos facit, & annullat*; ex quo decreto, seu iuris dispositione asserunt DD. communitèr, quod ex illo nulla oriatur obligatio, nec ciuilis, nec naturalis, nec illud resoluitur in sponsalia, quantumuis fuerit iuramento firmatum, *Gutierez tract. de iuram. confirm. c. 51. n. 21., in pract. qq. lib. 2. qu. 4. n. 12., & de matrim. c. 11. n. 1., Franciscus Molinus lib. de rit. nupt. comp. 19. n. 128., Caualus qu. 604. n. 7.*; si igitur principales contrahentes eximuntur per matrimonium clandestinum à quacunque obligatione siue ciuili, siue naturali, sequitur ex directo, quod etiam eximatur fideiussor, qui non potest obligari magis, quam principalis, & fideiussio non potest subsistere sine obligatione aliqua, vel ciuili, vel naturali. Nihilominus

2 Decretũ Concilij Trid. per extensum

3 Matrimonium clandestinum, quãtumuis iuratũ infirmatur.

Respondeo, fideiussorem in ea hypothesi adhuc teneri, nec absolui ratione matrimonij clandestini postea contracti, *Brixianus in repert. decis., Caualcani verbo matrimonium, Caualcanus part. 3. decis. 21. n. 44., Sanchez lib. 1. de matrim. disp. 12. n. 1., Franciscus Molinus lib. 2. de rit. nupt. diff. 11. n. 159., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 1. n. 15., & 27. in fin.* Ratio ex eo deducitur, quia priora sponsalia, vtpotè legitimè contracta absolutè tenent, nec dissoluuntur ex matrimonio clandestino, posteà contracto, sed existentibus præcisè sponsalibus fideiussor remanet absolutè obligatus, sicuti ciuilitèr, & naturalitèr obligantur principales contrahentes, ergo &c. Maior quoad primam partem non vertitur in dubium; quoad secundam probatur, quia Concilium Trident. in hac parte est correctorium, & restrictorium iuris communis antiqui, ergo strictè est interpretandum, ita vt non extendatur vltrà expressam eiusdem dispositionem, sed Concilium præcisè annullat, & irritat matrimonium clandestinum sine præsentia Parochi, & testium, adeò vt ex eodem nulla penitus oriatur obligatio, non autem annullat iura præcedentia, vt patet ex eiusdem Concilij expressis verbis, ergo ex vi matrimonij clandestini non dissoluuntur sponsalia antecedentèr legitimè inita, ex quibus soluuntur omnia, quæ ex eodem Concil. Trid. afferuntur.

4 Fideiussor adhuc remanet obligatus

5 Est strictè interpretandum, nec extédendum vltra expressa.

Nec obstat, quod *dict. Concil. Trident.*

6 Annullat eundem contractum, non antecedentes, nec subsequentes ex alio capite licitos.

loco cit. anuullat quamcunque actionem, & obligationem, quæ consurgere posset post dictum matrimonium clandestinum; Non obstat, inquam, quia irritat quidem quascunque actiones, & obligationes, quæ cæteroqui præscindendo ab ipsius dispositione consurgerent ex eodem matrimonio clandestino, non illas actiones, & obligationes, quæ ex natura sua pullulant ex alio contractu antecedentèr legitimè, & seruato iuris ordine inito, cuiusmodi sunt illæ, quæ consurgunt ex sponsalibus anteà legitimè celebratis; nec dici potest, huiusmodi actiones, & obligationes dissolui quodammodò in pænam delicti commissi in celebratione matrimonij clandestini; Non, inquam, dici potest, quia nullibi reperitur huiusmodi pæna imposita sic delinquenti, quæ propterea non debet pro libito apponi, cum pænæ sint stricti iuris, nec extendendæ vltra expressa. Accedit, quod Concil. Trident., constituit sic contrahentes inhabiles quoad illum præcisè contractum clandestinum, non tamen in ordine ad cõtrahendum posteà cum eadem seruatis iuris solemnitatibus, vt ex contextu verborum clarè eruitur, non enim inducit inhabilitatem absolutè, sed dumtaxat limitatè, ne ex illa clandestinitate oriantur fraudes, adulteria, & similia, vt ex proemialibus eiusdem dispositionis manifestè colligitur, ergo nec constituit inhabilitatem ex contractibus antecedentèr initis, & absolutè validis. Consequentia tenet, quia non est maior ratio, cur non inualidet contractus subsequentèr ineundos, & non antecedentèr initos, cum non absolutè constituat contrahentes inhabiles.

Non potest esse in pænã, cum hæc pęna non sit in iure statuta.

§. III.

An fideiussor adiectus matrimonio clandestino saltem teneatur pro interesse.

SVMMARIVM.

Exponitur, in quo sensu accipiendus sit titulus. 1.
Sententia obligans ad illius interesse compensationem, illiusque rationes. 2.
Sententia deobligans fideiussorem ab illius interesse solutione præfertur. 3.
Etiam, si vterque contrahens fuerit ignarus nullitatis matrimonij. 4.
Soluuntur rationes opposita. 5.

1 Facti series in suis terminis particularibus.

DIsquisitio III. Dictum fuit in præcedentibus posse sponsalibus licitè, & validè adijci fideiussores pro securitate matrimonij futuri sine læsione libertatis eiusdem matrimonij, non quidem in ordine ad aliquam pænam soluendam, bene tamen in ordine ad arrhas, & pro interesse damni emergentis. Hoc supposito Titius, & Caia contraxerunt non quidem præcedentèr sponsalia, sed immediatè matrimonium, non seruata iuris solemnitate, hoc est sine præsentia Parochi, & testium, illique Titius adiecit fideiussores. Ex prædictis certum est, fideiussores adiectos matrimonio clandestino non remanere obligatos pro securitate eiusdem matrimonij, cum nulla oriatur in contrahentibus obligatio ciuilis, nec naturalis. Hic iam controuertitur, an saltem fideiussor in ea hypothesi, obligatus remaneat pro interesse damni emergentis.

Videtur absolutè dicendum, pro huiusmodi interesse fideiussorem obligatum remanere, si quidem ipse principalis obligatus remanet de iure naturæ; æquitas quippè naturalis exigit, vt qui in ordine ad aliũ intuitu contractus inter eosdem initi expensas aliquas fecit, in eisdem ab eodem resarciatur; non etenim illud interesse est effectus aliquis contractus, qui sit nullus, sed effectus iustitiæ commutatiuæ generalis, quæ dictat, quod vnus pro alio damnũ inuitus non consequatur etiam extra contractum, maximè si ille alter, pro quo patitur, in aliquo iure deficiat. Nihilominus 2 Rationes euincẽtes teneri ad illius interesse solutionẽ.

Respondeo, nec principalem, nec fideiussorem obligatum remanere pro illo interesse. Ratio ex eo deducitur, quia illa obligatio non consurgit, nec ex vi contractus, nec ex vi iustitiæ illius commutatiuæ generalis; non ex vi illius, quia cum absolutè sit nullus, nullam potest parere obligationem, nullum gignere effectum *l. sicut ff. de oper. libert. l. non putauit, §. quamis de bon. possess. contra tabul.*, non ex vi illius iustitiæ commutatiuæ generalis, quia, cum ille, qui huiusmodi expensas fecit, nouerit contractum illum non posse subsistere, & nihilominus easdem fecerit, videtur spontè fecisse, & debet sibi imputare, quod fecerit, non ab alio exigere compensationem eius, quod spontè fecit. Neque obstat, si dicatur, quod etiam alter, intuitu cuius illæ expensæ factæ sunt nouerit contractũ illum nullius roboris esse potuisse; adeoque, quod cum sit reus culpæ in sic contrahendo secundum aliquam portionem saltem teneatur. Non obstat, inquam, quia cognitio istius de nullitate contractus non tollit, quin alter sciens nullitatem, & consentiens expensas illas fecerit, nec effecit, vt vis aliqua alteri ingeratur ad illas faciendas, qui propterea debet sibi imputare; non in alterum, quantumuis non ignorantem refundere.

3 Fideiussor non obligatur ad illud interesse.

Cognitio vnius non tribuit ius alteri scienti.

Quod, si supponas, vtrumq; contrahentem ignarum fuisse illius nullitatis, & tunc inquiratur, an in ea hypothesi saltem fideiussor teneatur ad illud interesse; Respondeo primò, illam ignorantiam; vtpotè iuris notissimi post Tridentinum non præsumi, adeoque idem dicendum videtur,

4 Ignorantia illius iuris vtpotè notissimi nõ præsumitur.

tur,

tur, quod mox dictum fuit, quando contrahentes, sunt conscij illius nullitatis. Secundò dato etiam, quod fuerint ignorantes, sentiendum existimo, nec alterum contrahentem, nec fideiussorem teneri ad illius interesse compensationem, quandoquidem illa dissolutio contractus non prouenit ex causa, seu culpa eiusdem contrahentis, sed ex dispositione iuris irritantis eundem contractum, quod autem ex culpa vnius non oritur, eidem imputandum non est, ea proportionali ratione, qua, si contraheretur matrimonium inter consanguineos ignorantes consanguinitatem, vel impedimentum ex eadem consurgere, & per alterum factæ fuerint expensæ, damnum earundem est ipsius facietis imputandum, & eiusdem conditioni, non alteri. Hoc intellige quoad ea, quæ vel in ipsis nuptijs, vel subsequentèr consumpta sunt, non quoad arrhas, aliasq; res permanentes, quæ titulo donationis propter nuptias in alterum translata sunt, quandoquidem hæc nullo penitus discrepante restituenda sunt ei, qui eadem contulit; cessante etenim fine donationis cessare debet, & eadem donatio, & ex contractu nullo nullus debet acquirere ius aduersus alterum.

Intellige quoad consumpta, non quoad permanentia.

Quamobrem ad ea, quæ ex aduerso dicebantur, iam patet quid dicendum est; licet enim quando quis sine legitima causa recedit a sponsalibus iam contractis fideiussor obligetur quoad illud interesse, non tamen obligatur quoad illud, quando ex clandestinitate matrimonium dissoluitur, quia in primo casu ex sponsalibus oriebatur obligatio, in secundo autem nulla oriri poterat, adeoque &c. in primo recessus esset ex culpa, & arbitrio recedentis; in secundo ex dispositione iuris irritantis altero nullam vim conferente. Ad id, quod subditur de iustitia commutatiua, iam liquet ex dictis, quid sit dicendum, nec eadem iustitia commutatiua exigit compensationem damni, quando damnificatus sua sponte, & sciens, & consentiens passus est, nec potest dici inuitus, cum sciuerit contractum, in ordine ad quem illas expensas contulit, non posse subsistere.

5 *Recessus est ex dispositione iuris irritantis.*

§. IV.

An fideiussor adiectus matrimonio clandestino pro omni eo, pro quo intuitu eiusdem, & ad consequentiam ad idem obligari potest principalis, teneatur ad aliquid ratione iniuriæ, si principalis fæminam deflorauerit.

SVMMARIVM.

Exponitur factum in suis terminis. 1.
Prima sententia negans principalem teneri. 2.
Secunda sententia affirmans teneri, eiusque rationes. 3.
Media sententia asserens non teneri ad totum, sed tantum ad augmentum. 4.
Principalis obligatur ad augmentum, si parentes filiæ defloratæ fuerint ignari matrimonij clandestini. 5.
Probabilius fideiussor non tenetur subsidialitèr ad conferendum illud augmentum. 6.

DIsquisitio IV. Inito tractatu de contrahendo adinuicem matrimonio inter Meuiam, & Caium, & conditionibus inter eosdem statutis adiecerunt pro eiusdem, seu earum complemento fideiussorem Franciscum, qui non solum se obligauit pro effectuatione conditionum statutarum, sed etiam pro omnibus damnis, & interesse, quæ indè consurgere potuissent eidem Caiæ, si matrimonium illud non fuisset initum vsque ad eiusdem matrimonij perfectum complementum. Contractum fuit inter eosdem posteà matrimonium, sed clandestinè non seruata iuris solemnitate, hoc est non adhibito Parocho, & testibus in celebratione eiusdem, & intuitu, & prætextu eiusdem matrimonij Titius Caiam deflorauit, & posteà Concilij Tridentini fretus dispositione eandem recusabat, asserens præfatum matrimonium fuisse ipso iure inualidum, nec reualidari posse ex subsequenti defloratione, quamuis prætextu eiusdem matrimonij habita. Hic duplex excitata fuit controuersia. Prima, an ipsemet Titius in ea hypothesi teneatur defloratæ dotem constituere, seu damna ex defloratione secuta ei resarcire. Secunda, an Franciscus, qui accessit, vt fideiussor pro quolibet damno, & interesse vsque ad perfectum, & legitimum matrimonij complementum teneatur in subsidium ad eandem dotem, seu damnorum ex defloratione prouenientium reparationem.

1 *Status difficultatis dilucidè expositus.*

Quoad primam difficultatem absolutè negant Titium teneri, vel ad dotem, vel ad reparationem damnorum ex deflora-

2 *Sententia negans principalem teneri.*

ratione prouenientium constituendam, *Nauarrus in summa c.16. num.16., & lib.4. sponsaliorum tit. de sponsalibus in prima edit. cons.1. num.4. in 2.tit. de clandest.desponsat. cons.3.n.4., Bartholomaeus à Ledesma de matrim.dub.19.in fin., Brixianus in repert.decis., Caualcan.verb.matrim.sine denunt.n.2.vers., & quando secuta esse deflor., Sanchez lib. 1. de sponsal.disp.21.n.6.*, qui omnes ea potissimum mouentur ratione, quia ad quid magis non tenetur deflorator Virginis post contractum matrimonium clandestinum, ac fine illo teneatur deflorator Virginis consentientis, & non deceptæ, siquidem virgo post cōtractum matrimonium clandestinum scire debuit, se decipi in illa defloratione deficiente forma Concil., quæ adeò vulgaris est, & nota, vt non præsumatur subterfugere cuiuscunque cognitionem, sed deflorator puellæ volentis, & leuiter rogatæ in foro conscientię ad nihil tenetur, quia volenti, & consentienti nulla fit iniuria, & puella est domina sui corporis etiam ad scindenda claustra virginitatis per textum *in c.1, verb.si seduxerit de adult., Nauarrus in summa c.16. num.16.*, ergo neque deflorator eiusdem post contractum matrimonium clandestinum ad aliquid tenebitur versus eandem. Confirmatur, quia huiusmodi deflorator post contractum matrimonium clandestinum non tenetur, nec ratione contractus, nec ratione iniuriæ illatæ; non ratione primi, quia, cum sit nullus, nullum potest parere effectum, nullamque inducere obligationem ex vulgatis iuribus; non ratione secundi, quia iniuria non est respectu consentientis in ijs, quæ iuris sunt ipsiusmet consentientis.

Dispositio Conc. Trid. notissima est, & vulgaris.

3 Sententia affirmans teneri.

Ex aduerso affirmarunt, teneri ad reparationem damnorum indè prouenientium *Gutierez de matrim.c.11.n.33., Hieronymus Venerus lib.1.examin.c.37.n.10, IacobusCancerins in var.resolut. tom.3.c.11.n.47.*, qui ea potissimum mouentur ratione, quia, quantumuis daremus, nullam eidem Virgini irrogatam esse iniuriam, non demitur tamen, quin magna sit irrogata eiusdem parentibus, maximè si fuerit sub eorum cura, cum teneantur ex vno capite sufferre infamiam, & ex alio pinguius eandem dotare, si velint iuxtà congruentiam proprij status eandem matrimonio coniungere. Limitant tamen in suppositione, qua ijdem parentes non consenserint matrimonio clandestino, nam, si consenserint, nullum penitus ius haberent ad illam reparationem ex iuris regula, quod is, qui actui consentit, non amplius potest eum reuocare, aut impugnare, ac, si indemnet ipse fecisset, per textum *in l. non videtur, ff. si quid in fraudem patron. l. cum Pater, §. libertis, ff. de legat. 1.*

Iniuria irrogatur parentibus, & quomodo

4 Media via alij procedunt, dum asserunt, huiusmodi defloratorem non teneri quidem ad dotem simplicitèr, sed tantum ad augmentum dotis, vt consequi possit corrupta maritum, & æqualem *Coaruuias in 4.decret.tit.de sponsal., & matrim.par.2.c.6. §.8.n.15., Petrus Nauarr.de rest.c.3.n.439.*, quibus assentiri videtur, *Ioannes Angelus Bossius de matrim.contract.c.1.n.22., & seqq. Rot.Rom.decis.74. criminalium apud Farinacium tom.1.consil.crimin., & decis.779. part. 4.in nouiss. Penia*. Rationem ex eo adducunt, quia parentes ex illa defloratione, cum ius habeant, vt congruè nubat filia, & ratione eiusdem violationis sine augmento non posset nubere, damnum paterentur, ergo actionem acquirunt aduersus defloratorem, vt illud augmentum sibi conferatur ad congruè, & commodè eandem matrimonio iungendam.

Sententia docens teneri ad augmentum.

Quoad secundam difficultatem mensuranda res videtur ad normam obligationis, cui subesse debet ipse principalis deflorator; si enim ipse ad nihilum tenebitur, nec tenebitur fideiussor, cuius obligatio, cum sit accessoria, non potest subsistere sine principali; si verò principalis obligabitur ad integram dotem, & ipse videtur ad eandem integrè persoluendam subsidialitèr; si verò ille ad augmentum solummodò, & iste ad illud solum. Quid ergo concludendum?

5 Respondeo primò ad primum, probabilius esse, si parentes fuerint ignari de matrimonio clandestino propriæ filiæ, & Titius prætextu eiusdem matrimonij eam deflorauerit, teneri eundem Titium ad id conferendum suprà dotem eiusdem, quo commodè possit nubere. Ità vltra DD. præallegatos, *Bernardus Diaz, & cum eo Sanzedo in pract.can.c.77.qui est c.89.in vltima impressione, Cacherannus decis.107.n.10., Cancerius in var.resol.tom.3.c.11.num.130.* Ratio ex eo facilè deducitur, quia parentes ius habent iungendi propriam filiam iuxtà decentiam proprij status, & ne ex culpa alterius, vt eam commodè locent, compellantur eum dotare supra id, quod iuxtà id, quod exigit eorum conditio ex consueto erogarent, si non esset deflorata, ergo cum ratione deflorationis teneantur, si congruè velint iungere, quod magis erogare poterunt iustè a defloratore illum excessum exigere; quod enim ex vnius culpa notum est, ex eiusdem ære luendum est; Neque obstat, si asseratur id, quod in prima opinione dictum est, scilicet virginem esse dominam sui corporis etiam ad scindenda claustra virginitatis, nec in hoc dependere à iurisdictione, & voluntate parentum, adeoque parentes ex illa violatione nullum ius acquirere; Non obstat, inquam, quia, quantumuis parentes non habeant ius absolutè in corpus propriæ filiæ, habent tamen ius ad conseruan-

Sententia nostra quoad principalem exponitur.

Ex illa defloratione cōsurgit onus in parentibus augēdi dotem.

seruandum splendorem propriæ familiæ; adeoque, quod illa non teneatur nubere cum eiusdem familiæ dedecore, quod certè eueniret, nisi suprà consuetam dotem erogarent, neque eidem iuri eadem filia potuit cedere, cum sit in detrimentum status. Quod, si vlteriùs vrgeas, quoad matrimonium filiam non dependere à voluntate parentum, adeoque etiam posse nubere validè extrà gradum propriæ conditionis *Vasquez in opusc. de restit. c. 3. de stupro §. 2. dub. 4.*; adhuc impugnaberis, quia, cum filia intelligatur esse sub cura parentum, quamuis daremus ex propriæ voluntatis arbitrio posse nubere cuicunque voluerit etiam inferiori independentèr à voluntate parentum, ex honestate tamen non tenetur virum sibi quærere, sed à parentibus debet expectare, qui iuxtà ordinem naturalis rationis, & politicæ æquitatis debent eandem iungere æquali in ordine, & conditione, quod, cum nequeant præstare intuitu illius deflorationis, nisi supplendo per excessum dotis id, quod deficit in integritate eiusdem filiæ, ius vtique habent, & actionem ad illum excessum exigendum à stupratore.

Habent ius cõseruandi splendorẽ familiæ.

Fæminæ non quærunt sibi virũ, sed parentes ipsi.

Tandem, si vrgeas, quod licet parentibus fiat iniuria, quatenus censetur lædi honor, & decus familiæ, non tamen fiat iniuria, quæ sit speciale peccatum contra specialem iustitiam, adeoque non debeat onere ex iustitia compensari, præcipuè cum bona famæ, & honoris non possint compensari per bona fortunæ; statim impugnaberis, quia, quantumuis bona famæ, & honoris regularitèr nequeant compensari per bona fortunæ, cum sint altioris ordinis, damnum tamen, quod consequitur ad amissionem talis famæ, & honoris potest validè compensari, cum sit in eodem ordine, vt videre etiam est in compensatione damnorum temporalium, quæ consurgunt ex læsione vitæ, & corporis.

Nõ honor compensatur per pecuniã, sed damnũ, quod consequitur ad honorem læsum.

Ad confirmationem responsionis maximè facit *decisio Rotæ Romanæ 779. part. 4. in Nouissimis Peniæ*, quæ ad verbum refertur *à Martha tom. 3. digestorum tit. dos c. 66.* ibi: *Conclusum fuit, quod Ioannes, qui illam viri potentem deflorauerat ad congruè dotandam cogendus esset, quam si vxorem duxerit, satis esse, si dotem iuxtà puellæ qualitatem, regionisque consuetudinem constitueret; si n autem nuptias renuendas putauerit, ad illud supplendum teneri, quo magis indiget corrupta, vt virum sibi æqualem inueniat, atque defloratorem, qui causam damni dedit, ad compensandum teneri.*

Decisio Rotę maxime apta ad rem nostram.

Ex quibus omnibus habes, quid respondeas ad id, quod in prima sententia afferebatur, quod scilicet scienti, & consentienti nulla fiat iniuria, & per consequens nulla fieri debeat compensatio. Habes, inquam, si dicas ex illa defloratione duplicem quodamodo consurgere ex genere suo iniuriam, alteram in fæminam defloratam, cui, si consentiat, cedit, alteram in parentes, & familiam, cui ipsa nequit cedere; vndè, si in his ex illa iniuria aliquod damnum oriatur in congruè illam matrimonio iungendo, seruato æquitatis ordine vtique debet compensari.

Respondeo secundo ad secundam, probabilius esse in ea hypothesi fideiussorem ex illa defloratione non teneri subsidialitèr ad conferendum id, ad quod tenetur ipsius principalis, qui deflorauit. Ratio ex eo deducitur primò, quia fideiussor se obligauit præcisè in fauorem fæminæ pro omni eo iure, quod ipsa acquisiuit, seu acquirere potuit ex eo, quod alter recedat, seu recesserit ab implemento matrimonij promissi, non pro iure, quod alij ab ipsa acquirere potuerint ex aliquo effectu prætextu eiusdem matrimonij secuto, quandoquidem ipsa fideiussio est contractus stricti iuris, adeoque potius restrinhenda, quam extendenda per ea, quæ diximus *tom. 4. sub tit. Contract. XII. de fideius. & assecur. prænot. 1. n. 8.*, sed ex illa defloratione nullum ius acquiritur, seu acquisitum fuit ipsi fæminæ defloratæ; vtpotè, quæ spontè consensit, & consentienti nulla fit iniuria, sed ad summum parentibus ipsius iuxtà ea, quæ diximus in præcedenti responsione, ergo, cum non se obligauerit parentibus pro iure ipsorum, sed tantum ipsi fæminæ pro iure proprio, & illud ius potius ad parentes pertineat, quam ad ipsam, fideiussor non tenebitur pro illo iure; Neque dicas, ius parentum acquiri dependentèr ab actione exercita prætextu matrimonij promissi, & redundare in fauorem eiusdem fæminæ, cui cedit, seu cederet quidquid erogaretur ratione illius actionis; contra enim impugnaberis, quia, quantumuis parentes acquirant illam actionem dependentèr ab opere exercito prætextu matrimonij, & illa actio cedat in fauorem fæminæ defloratæ, non propterea sequitur fideiussorem obligari ad illam, cum non se obligauerit ad quidquid posset acquiri ex illo matrimonio actione aliorum, sed tantum actione propria. Secundò, quia fideiussio obligat tantum ad normam intentionis fideiubentis, & pro ijs, in quibus ipsius principalis deficeret renuente altero, in cuius fauorem se obligauit, sed principalis eiusdem fideiussoris non deficit altero renuente, sed spontè consentiente, ergo pro eo, in quo sic deficit, non tenetur, adeoque aduersus ipsum pro eo nulla actio poterit intentari; Neque dicas, quod, licet principalis defecerit altero consentiente, non eximitur tamen ab onere reparationis damni indè secuti in ordine ad parentes, ergo etiam non eximetur ipsius fideiussor subsidialitèr à tali onere; cum obligatio fideiussoris semper

6 Fideiussor non obligatur ad illud augmentum.

Obligatur pro iure fæminæ, nõ pro iure parentũ.

Et pro ijs, in quibus contrahentes discordãt non pro ijs, in quibus côueniũt.

semper comitetur obligationem sui principalis; Contra enim impugnaberis, quia non quamcunque obligationem principalis sequitur obligatio fideiussoris, sed obligationem dumtaxat, cui accessit; accessit autem pro ijs, in quibus non conuenirent contrahentes, non pro ijs, in quibus ipsi conueniunt.

§. V.

An deflorator ex defloratione obligatus dotare defloratam, adhuc ad eandem dotem teneatur, si deflorata aliundè competentèr dotata nupsit digno.

SVMMARIVM.

Facti series in suis terminis. 1.
Ius supponit deflorantem tenere ducere, & dotare. 2.
Ex æquitate intelligitur alternatiuè. 3.
Si nubat pauperiori, vel ignobiliori tenetur ad augmentum dotis. 4.
Quando nubit æquali sententia asserens defloratorem ad nil teneri. 5.
Ius ad alimenta iure actionis extenditur ad præterita. 6.
Præfertur in praxi sententia obligans ad augmentum. 7.
Iura disponentia de dotatione sunt in pœnam delicti. 8.
Violatio est compensabilis per bona fortunæ, & quomodo. 9.
Soluuntur argumenta opposita. 10.

Disquisitio V. Titius, vel inuitam, vel prætextu, seu spe futuri matrimonij 1 Fabiam defloraucrat. Ex dispositione iuris *in c. 1., & 2. de adult.*, statuta est pœna contra stuprantem sub terminis copulatiuis, non sub disiuncto, & quod teneatur defloratam ducere, & dotare, vbi tamen Doctores communitèr tenent, quod licet in rigore iuris, & attenta proprietate verborum vtraque pœna per stupratorem copulatiuè incurratur; ex benigna tamen iuris interpretatione, & attenta communi Doctorum praxi vna, vel altera sit dumtaxat persoluenda, & non inducat coactionem præcisam, seu causatiuam, si recuset stuprator ducere, *Menochius in addit. ad lib. 2. de arbitr. c. 288. n. 15., Iulius Clarus, §. stuprum in 3. notabili, Gutierez. can. qq. lib. 1. c. 36. n. 7.*, hocque expressè definiuit 3 *Rota Rom. decis. 779. part. 4. in nouissimis Penia*: ibi: *responsum est præceptum de ducenda, atque dotanda Virgine deflorata copulatiuè non posse, sed disiunctiuè, & hanc sententiam legislatoris menti magis cõformem existere visum est*. His iam suppositis virgo scilicet Fabia deflorata, habita à parentibus congrua dote matrimonio copulata est Theodorico viro æquè nobili, & iuxtà propriam conditionem. Hic immediatè quæsitum est, an non obstante tali dotatione, & matrimonio congruo eiusdem Fabiæ, teneatur Titius ad eandem dotandam, vel conferendum id, quod conferre debuisset ex dispositione iuris pro dote, si non fuisset aliundè congruè dotata, & æqualitèr nupta.

Ius disponens de bonis defloratoris

Intelligitur dispositio alternatiuè nõ copulatiuè.

Conueniunt communitèr Doctores, quod, si ex vi illius deflorationis Fabia fuerit matrimonio coniuncta pauperiori, 4 à quo congrua proprio statui non recipiat alimenta vel ignobiliori, vel etiam si æquè nobili, & diuiti, ita tamen vt maritus deprænhensa defloratione eam derelinqueret, in illam sæuiret, & malè tractaret, tunc Titius teneretur ad satisfactionem, seu compensationem viri prudentis arbitrio, *Ludouicus Lopez in prima part. instructorij cap. 76., Iacobus Cancerius var. resol. tom. 3. cap. 11. num. 38., Hieronymus Fram. tertia part. method. cap. 8. §. 18., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 1. n. 97.*, quod tamen intelligunt in casu, quo esset nupta æquali, & cognita defloratione malè tractaretur a marito, teneri scilicet ad huiusmodi compensationem in bonis fortunæ arbitrio boni viri, quando per illam compensationem præsumeretur maritus leniendus, secus ad nihilum teneri. Difficultas igitur pro nunc solum ad hoc reducitur, an scilicet, quando est nupta æquali, & æquè tractatur, ac, si fuisset virgo, teneatur stuprator ad aliquam compensationem.

In nuptijs disparibus defloratę tenetur defloratur ad compensationum

Limitatio ad supradicta.

Qua etiam in difficultate duplicem inuenio sententiam, alteram *Nauarri in summa c. 16. num. 17., Corduba in qu. lib. 1. qu. 13. vers. quartum dictum, Diaz in praxi c. 86. num. 7., & ibi Salzedo lit. D. Rugerij in tract. de dote qu. 22.*, asserentium neque in 5 foro externo, neque in interno stupratorem in ea hypothesi ad aliquid teneri; fundamentum ipsorum est, quia in tantum tenetur stuprator ad illam compensationem, in quantum ex illa debet adæquari damnum, quod deflorata passa est; in illa autem hypothesi, in qua nupsit æquè digno, ac si fuerit Virgo, nullum damnum sensit, quandoquidem damnum consistit in eo, quod stante defloratione non posset æquè digno nubere; Alteram *Iacobi Cancerij var resol. tom. 3. cap. 11. n. 32., & seqq., Antonij Gomez in l. 80. Tauri num. 11., Fontanellæ de pactis nupt. tom. 2. clausul. 5. glos. 5. p. 1. n. 107.*, asserentium, adhuc teneri ad dotem congruam erogandam. Multis rationibus, & iuribus adhoc mouentur. Primò, quia textus *in d. c. 1., & 2. de adulter.* absolutè sine vlla restrictione decernit stupratorè, vel debere ducere, vel dotare, quod vtique est in pœnam delicti deflorationis, ergo

Sententia asserens ad nihil teneri.

Sententia affirmans teneri.

ergo cum delictum vigeat, vel ad vnum, vel ad alterum tenebitur, nec eximetur à tali onere ex eo, quod æquè digno fuerit nupta, per hoc etenim à delicto etiam non eximitur, quod vtique *Cancerius loc. cit.*, probat per glosam singularem, & vnicam *in l. obligamur vers. lege, ff. de act., & obligat.*

6 Ius ad alimenta iure actionis extenditur etiā ad præterita.

Secundò, quia textus *in l. de alimentis, C. de transact.*, absolutè statuit, quod, si alicui debeantur alimenta iure actionis, puta ex iuris dispositione, vel ex proprio contractu, eidem adhuc debeatur compensatio eorundem præteritorum, quantumuis se aluerit de suo, licet secus procedat, quando debeantur tantum Iudicis Officio, sed dos debetur stupratæ iure actionis, hoc est dispositione iuris *in d. c. 1., & 2. de adult.*, ergo etiam eadem debebitur, quantumuis eadem stuprata fuerit nupta dote, vel à parentibus erogata, vel ab alijs tradita; & ad hoc etiam facit, quod communitèr tradunt Doctores, quod, si scilicet ex statuto vxori defuncti debeantur vestes lugubres ex bonis eiusdem defuncti; easque sibi de suo confecerit, possit easdem ab hæredibus exigere, quantumuis post annum luctus fuerit alteri nupta. Quid igitur concludendum?

Argumētum à paritate deductum.

Respondeo, in praxi consentaneum magis esse, si dicatur stuprator etiam in data hypothesi honestarum nuptiarum fœminæ defloratæ cum congrua dote aliundè habita teneri ad augmentum eiusdem dotis arbitrio viri prudentis attenta qualitate personæ, & damni illati. Ità præter præcitatos DD. pro secunda sententia *Franciscus Victoria* apud *Nauarrum in summa d. c. 16.*, *Rebellus de oblig. iust. part. 1. lib. 3. q. 9. concl. 2.*, hancque in praxi probabiliorem existimat *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. cap. 1. n. 105.*, licet asserat contrariam communiorem esse. Ad hanc comprobandam vltra rationes, & iura superius adducta multum facit hoc, quia finis iuris canonici *in d. c. 1., & 2. de adulter.*, duo respexit, & pænam scilicet delicti, & æqualitatem, quantum fieri potuit, fæminæ corruptæ, vt scilicet quantum passa est in corruptione, tantum acquirat in bonis fortunæ, ratione quorum melius tractetur à marito, sed delictum viget, quantumuis fuerit æquali nupta, nec ex eo amisit ius, quod stante defloratione, suppositaque congrua dote, quam habet, aliundè acquisiuit, vt melius tractaretur à marito, seu possit tractari, ergo &c.

7 Probabilius tenetur ad augmentum.

8 Iura respiciunt pęnam, & æqualitatem.

Dices, ius, quod acquisiuit virgo corrupta ex illa defloratione est in ordine ad interesse, & damnum temporale, nec potest esse in ordine ad bona famæ, & honoris, quæ sunt per bona fortunæ incompensabilia, cum sint superioris ordinis, sed in ordine ad interesse nullum damnum passa est, quandoquidem æquè nupsit, ac si non fuisset corrupta, nec in alio potest damnum pati, ergo &c. Sed contra, quia defloratio ipsa secundum se sumpta non tam pertinet ad bona famæ, & honoris, quam ad genus compensabile per bona fortunæ; nam, sicuti vsus corporis voluntariè locatus nemine disceptante est pretio compensabilis, ità à fortiori non est, cur eodem pretio non sit compensabilis vsus eiusdem corporis violentus, seu inuita eadem fæmina habitus. Accedit, quod secundum se attento etiam interesse temporali est minori dote matrimonio iungibilis virgo non corrupta cum persona æquali, ac sit virgo corrupta, & per accidens est, quod hæc coniungatur cum eodem pretio, quo coniungeretur, si non esset corrupta, sed hæc supposita iniqua alterius violatione potest velle, quod sibi debeatur id, quod ex genere suo requiritur ad ipsam æquè digno nubendam, non attento eo, quod per accidens contigit, ergo &c.

9 Violatio etiam est compensabilis per bona fortunæ, & quomodo

Ad id, quod pro prima sententia afferebatur, dicendum est in primis non esse adæquatam rationem illorum iurium illam reintegrationem damnorum, cum sit pæna delicti, vt supra diximus. Deindè dato etiam, quod iura etiam respicerent illam reintegrationem, hæc sumenda est, non præcisè in ordine ad id, quod aliundè esset habitura, si non fuisset corrupta, sed ad id, quod exigit ipsius corruptio supra illud, quod haberet, si non esset corrupta.

10 Satisfit rationibus contrariæ sententiæ

§. VI.

An, si virgo deflorata maneat innupta, possit agere, vel ad dotem, vel ad ipsius augumentum.

SVMMARIVM.

Exponitur titulus in casu particulari. 1.
Sententia asserens non posse agere, nisi secuto matrimonio. 2.
Et legatum puellæ pro dote esse conditionale. 3.
Sententia asserens etiam non secuto matrimonio posse agere probabilior est. 4.
An, vt debeatur, debeat peti remissiuè. 5.
Satisfit rationibus primæ sententiæ, & asseritur legatum pro dote regularitèr purum. 6.

Disquisitio VI. In suppositione, quod deflorator teneatur, vel ad integram dotem, vel ad augmentum ipsius, si nolit defloratam ducere, orta fuit controuersia, an Titius, qui Caiam inuitam deflorauerat, vel sub spe matrimonij futuri, quam eadem Caia non potuit dignoscere irrationabilem, cum eidem non constaret de inæqualitate, teneatur adhuc, vel eandem dotem, vel augmentum dotis conferre, 1 Series facti in suis terminis

quan-

quantumuis eadē Caia innupta remaneat.

2 Non teneri stupratorē, nisi post secutas nuptias stupratæ.

Borgninus Caualcanus decis. 10. *num.* 38. *part.* 3., *& Brixianus ad eundem Caualcanum in repert. verb. matrimonium sine denuntiat.*, *n.*7., *& seqq.* expresiè dixerunt stupratorem non teneri ad illam dotem, vel augmentum dotis, nisi secuto matrimonio, nec per consequens, si innupta remaneat. Fundamentum præcipuè deducunt ex interpretatione iuris *in dict. cap.* 1., *&* 2. *de adult.* vbi dicunt huiusmodi onus dotationis virgini stupratæ statui sub nomine, & ratione dotis, ibi, *tradat pecuniam iuxta modum dotis, quam Virgines accipere consueuerint*, sed dos propriè non est sine matrimonio, vt habetur *in l. fin. C. de donat. ante nupt.*, ergo &c. Confirmant paritate legati facti

3 Sententia asserens legatum puellæ pro dote esse conditionale.

puellæ pro dote, vel causa dotis, quod asserunt esse conditionale, & non purum, sicque non deberi, nisi matrimonium præcedat, vel sequatur, vt docent *Bartolus in l. Titio, §. Titio, ff. de condit.*, *Baldus Nouellus de dot.* 6. *part. priuil.* 76., *Coaruuias cap.* 3. *de testament. nu.* 11., *Spino in specul. testament. glos.* 14. *n.* 41., *Caualus comm. contra com. qu.* 138. *n.* 1. Nihilominus

4 Probabilius etiam innupta potest agere.

Respondeo, quantumuis Caia deflorata remaneat innupta, Titium teneri, vel dotem, vel augmentum dotis eidem conferre, si ab eadem Caia petatur *Cancerius variar. resol. tom.* 3. *c.* 12. *num.* 140., *Addictionator ad decis. Antonij Thesauri decis.* 3. *in princ.*, *Ioannes Baptista Lupus tract. de illegit.*, *& natur. comment.* 1. §. 5. *num.* 125., *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c.* 1. *n.* 110. Ratio in primis ex eo deducitur, quia ius disponens de illa dotatione est pænale, & in pænam delicti, vt supra dictum est, ergo æquè debetur, siue virgo corrupta fuerit nupta, siue remaneat innupta, cum non tollatur delictum ex nuptijs, vel negatione nuptiarum eiusdem fæminæ defloratæ. Deindè mens legislatoris, *in d. c.* 1., *&* 2. *de adulter.*, vt explicant communius DD. fuit subleuare corruptam quoad interesse, & damnum, quod pati posset ob violatam virginitatem, vt in specie *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c.* 1. *n.* 111., sed æquè pati potest interesse, & damnum, siue fuerit nupta, siue maneat innupta, si enim vt nubat, debet dotari congruentèr, vt commodè viuat, debent alimenta conferri. Tandem, vt benè notat *idem Bossius loc. cit.*, si per stupratorem non esset eroganda dos, vel augmentum dotis, nisi secuto matrimonio, vt asserunt DD. contrariæ opinionis, eueniret, quod, si eadem deflorata ob deformitatem virginitatis amissæ maritum non posset inuenire, nunquam posset consequi compensationem iniuriæ acceptæ violationis claustri virginalis, & damni temporalis in victu, & vestitu, quod pateretur, si maritum non inueniret, quo quid durius?

Est in pænam delicti.

Dixi, *si ab eadem Caia petatur*, propter nonnullos asserentes id, quod nomine pænæ alicui applicatur, non deberi, nisi exigatur, cum nemo teneatur offerre, seu soluere pænam, sed quia illa iura statuentia talem dotationem, vel nuptias aduersus defloratorem non habent præcisè rationem pænæ, sed etiam iustæ compensationis in ordine ad interesse, & damna etiam temporalia, quæ ex tali defloratione in corrupta sequuntur, ideò non plenè procedunt huiusmodi Doctores, sed in hoc non immoror, quia erit sermo vberius in sequenti disquisitione, in qua, quid expresiè sentiam circa hanc limitationem, exponam.

5 Non solū habet rationem pænæ, sed etiā iustæ compensationis.

Hinc placet ad ea, quæ ex Caualcano, & alijs obijciebantur, respondere, & quidem dico in allegatis textibus non dici expresiè, quod illud, quod decernitur virgini stupratæ sit dos, vel pro dote, sed *iuxtà modum dotis*, per quam particulam innuitur quædam proportio ad similitudinem eorum, quæ dantur pro dote, vt sicuti, si nuptiæ celebrantur, erogatur dos, ita, si non celebrantur, erogetur pro alimentis eo modo, quo erogatur dos pro nuptijs. nec hæc explicatio dura videri debet, quandoquidem allegata iura respiciunt præcisè fauorem virginis defloratæ, ne scilicet ex defloratione aliquod damnum patiatur, vel interesse, quod vtique esse potest, siue nubat, siue non nubat.

6 Non est in rigore dos, sed ad modū dotis.

Ad confirmationem dico in primis, non ità verum esse legatum relictum puellæ pro dote, vel causa dotis esse conditionale, vt plurimi Doctores nō asserant contrarium, & quidem cum iuris fomento, *vt glosa in l. Titio, ff. de condit.*, *& demonstrat.*, *Angelus in l. item quia §.* 1. *ff. de pactis*, *Mastrillus in decis. Rot. Siciliæ decis.* 78. *part.* 1., *Thesaurus decis.* 45.; Deindè tunc tantum esse conditionale crederem, quando ex verbis testatoris, vel ex alijs coniecturis esset præsumptio pro tali; secus secundum se esset præsumendum pro puro. Quænam autem, vel quales coniecturæ requirantur ad inducendam prudentem credulitatem pro esse conditionali, vide apud *Crauettam cons.* 101., *& apud Menoch. cons.* 60. *n.* 307., *& sequ. vol.* 1.

Legatum puellæ pro dote regularitèr est purum.

Cæterum, quod iura non restringant illam pænam dotationis ad casum, quo esset virgo stuprata nupta, & solummodò sub titulo, & ratione dotis, ex eo facilè euincitur, quia cæteroqui huiusmodi iura vim quodamodò inferrent ad eligendum potiùs statum coniugalem, quam alium statum perfectiorem, quod expresiè est contra bonos mores per textum *in c. statutum de hæreticis in* 6., vt rectè notauit *Cancer. loco cit.*

Iura non possunt vim inferre ad statum coniugalem.

§. VII.

§. VII.

An, si puella deflorata innupta decesserit ius illud ad modum dotis, quod sibi decernitur à iure, transferat ad hæredes.

SVMMARIVM.

Proponitur status controuersiæ. 1.
Sententia asserens transmittere ad hæredes, si viuens petierit, secus si non petierit. 2.
Regularitèr trasmittitur, nisi corrupta spontè cesserit. 3.
Iura inexacta debita iure actionis cessante adhuc fine vigent. 4.
Quomodo illud ius fæminæ defloratæ dicatur personale. 5.
Soluitur argumentum oppositum. 6.

1 Exponitur, in quo sensu sit accipiendus titulus.

DIsquisitio VII. Inuita, & quodamodò per vim Caia fuerat deflorata à Sempronio, & deindè vel quia ob deformitatem pudicitiæ amissæ virum dignum non inuenit, vel quia vitam cælibem sibi elegit innupta remansit, nec vnquam consecuta est à Sempronio ratione deflorationis id, quod sibi à iure est statutum *in d.c.1.*, & *2. de adult.* E viuis abijt indotata, seu non compensata quoad iniuriam sibi illatam in illa defloratione: Excitata fuit hic controuersia, an illud ius, quod sibi ex defloratione competebat à iure, transmiserit ad hæredes.

2 Sententia asserens transmitti, si fuerit petita, secus non.

Communior sententia procedit cum distinctione, vel etenim Caia corrupta adhuc viuens petijt compensationem violati iuris sibi fieri, & iuxtà hunc sensum asserit, quod illud ius post ipsius obitum transmittatur ad hæredes, *Cancerius var. resolut. lib. 3. c. 11. nu. 140.*, *Addictionator ad decis. Anton. Thesauri decis. 3. in princip.*, & *alij communitèr*, vel adhuc viuens non petijt compensationem illius iuris violati, & tunc ius illud non trasmittit ad hæredes; Ità præter DD. præcitatos, *Brixianus ad Caualcanum in repertorio verb. matrimonium sine denuntiat. n. 7.*, & *seqq.*, *Nauarrus consil. lib. 4. tit. de sponsalib. cons. 20. in 2. edit.*, rationemque adducunt, quia id, quod nomine pænæ alicui applicatur non cognitum ad hæredes non trasmittitur *l. pænam*, & *l. cum sine*, *ff. quando dies leg. ced.* hocque confirmat *Vera Crux in append. ad specul. de impedimento raptus vers. hic aduertendum* exemplo raptoris fæminæ, qui pænam dotis raptæ dandam statutam *à Concil. Trid. cap. 6. sess. 24 de reform. matrimonij*, non tenetur soluere ante sententiam, & condemnationem Iudicis. Nihilominùs

3 Respondeo, probabilius esse, nisi eadem Caia corrupta spontè cesserit illi iuri, illud transmittere ad hæredes, quamuis expresse non petierit. Ità *Cancerius var. resol. lib. 3. d. cap. 11. n. 140.*, & *146.*, qui etiam refert suum Senatum sic iudicasse contra quendam Iuris Consultum virginis stupratorem, & quendam Iudicem Florentiæ coegisse virginis defloratorem ad eam dotandam, & dotem hæredibus restituendam eadem innupta defuncta. Ratio ex eo deducitur, quia omnia iura realia defuncti transeunt ad ipsius hæredes, potissimum, quando eidem debebantur iure actionis, sed ius fæminæ stupratæ aduersus defloratorem est ius reale, eique competit iure actionis, cum debeatur ex dispositione iuris, ergo &c. Neque dicas illud ius eidem decerni à iure, vel vt commodè possit nubere, vel alimenta commode percipere, si innupta remaneat; transacta autem necessitate, vel nuptiarum, vel huiusmodi alimentorum non videtur amplius ius illud illi, vel eius hæredibus competere, cum cesset finis legis, ea proportionali ratione, qua alimenta debita filijs familias non amplius eisdem debentur transacta necessitate, si fuerint præterita; Contra enim impugnaberis, quia iura inexacta, quantumuis ad aliquem finem determinatum concessa, quando debentur iure actionis, & non mero Iudicis officio adhuc debentur, quantumuis transierit necessitas illius finis, prout supra dicebamus, *ex l. de alimentis, C. de transaction.*, de eo, cui debentur alimenta, vel ex iuris dispositione, vel ex proprio contractu, qui si ea non exegerit, sed de suo se aluerit, adhuc potest eadem petere, quantumuis præterita, quia iure actionis debentur, & de statuto decernente vestes lugubres pro anno luctus mulieri defuncti, quæ si eas ab hæredibus non acceperit, sed quoad easdem de suo sibi consuluerit, potest nihilominus earum compensationem exigere, quantumuis elapso eodem anno luctus ad secundas nuptias conuolarit. Certè in vtraque hac hypothesi, & alimenta, & vestes lugubres debentur, ad determinatum finem, & tamen eodem cessante adhuc conceditur ius ad eadem; nec currit paritas de alimentis debitis filijs familias à parentibus, quia illi debentur solummodò ex naturali pietate in ordine ad necessitates eorundem filiorum, quibus propterea transactis, nulla est necessitas eadem compensandi; illa autem dos, seu augmentum dotis quocunque titulo, seu modo sumatur, est debita, seu debitum ex iustitia commutatiua propter læsionem enormem eiusdem fæminæ stupratæ, nec propterea ius ad illam, seu illud cessat, cum debita ex iustitia commutatiua debeantur creditori, vel eius hæredibus, pro quocunque tempore.

Nisi cesserit iuri suo, transmittit.

Iura realia transeunt ad hæredes.

4 Iura inexacta debita iure actionis etiam cessante fine vigent.

Varijs exemplis euincitur

Si vlteriùs vrgeas, quod id, quod nomine pænæ alicui applicatur non cogni-

Non habet præcisè rationem pænæ, sed iustæ cōpensationis.

tum ad hæredes non transmittantur per allegata iura *in l.pænam, & l.cum sine, ff. quando dies leg.ced., Caualcanus decis.10.nu. 38.part. 3., Brixianus ad Caualcanum in rep. verb. matrim.sine denunt.n.7., & 8.*, contra adhuc impugnaberis, quia in primis illud, quod statuitur *in d.c.1., & 2. de adulterijs*, contra defloratorem non habet præcisè rationem pænæ, sed iustæ, & congruæ compensationis, adeoque, quod dicitur in allegatis iuribus præcisè de pæna, non potest præsenti materiæ congruè applicari. Deindè non potest dici, quod illa pæna non sit cognita, quantumuis non fuerit expressè petita à fæmina stuprata, potissimum, si declarauerit se iuri illi non cedere, & in sua vltima dispositione de iure illo disposuerit in fauorem hæredis. Verum tamen est, quod, si nunquam tempore suæ vitæ compensationem illius iuris exegerit, oriatur vehemens præsumptio liberè cessionis quoad eandem.

5
Dicitur personale quatenus prouenit à persona non quatenus sit affixum ossibus eius.

Si vlteriùs vrgeas, quod illud ius fæminæ defloratæ sit personale, adeoque, quod non possit mortua eadem fæmina ad hæredes ipsius transmitti, cum hæres nequeat personam defuncti quoad onera, & iura personalia rapræsentare, &c, sicuti hæres delinquentis non tenetur ad pænam pro delicto defuncti, quia hoc est personale, *l.1.C.ne ex delict.defunct.l.1.§.penultim. cum Glosa, ff.de hered., & act.*, ita hæres eius, in quem commissum est delictum, non potest pænam ab altero soluendam exigere, cum etiam ius illud sit personale; adhuc impugnaberis, quia, quantumuis illud delictum sit commissum in personam fæminę defloratæ, parit tamen ius reale ad compensationem damnorum, & interesse, quæ, seù quod ex illo delicto proueniunt, & quamuis ius ad reparationem illorum damnorum, & interesse oriatur ex persona eiusdem stupratæ, non propterea tollitur, quin sit transferibile, sicuti sunt transferibilia alia omnia iura acquisita, vel ex damnis illatis in persona propria, vel ex operibus, & obsequijs personaliter præstitis ab eadem persona in suos hæredes, & successores; vndè illud ius dici potest personale respectu eiusdem fæminæ defloratæ, quatenus prouenit ex propria persona, non quatenus nō sit transferibile in alios maximè hæredes necessarios, cum hæres necessarius, & persona, cuius est hæres, sint, & reputentur pro vna, & eadem persona ex vulgatis iuribus, vndè hæres non potest venire contra factum sui institutoris, quia quodamodò veniret contra factum proprium.

6
Solutio argumēti oppositi.

Ad illud, quod dicitur de pæna raptoris statuta à *Concilio Trid.d.c.6. §.24. de reformatione matrimonij*, de dotatione fæminæ raptæ, quæ non obligat ad executionem ante Iudicis sententiam, & declarationem, dicendum est, illud rectè procedere, quia, cum idem Concil. statuerit raptorem teneri raptam dotare, siue illam duxerit, siue non, vtique congruum fuit, vt modus dotationis quoad quantitatem, & qualitatem Iudicis arbitrio remitteretur, præcipuè in casu, quo eam duceret, quia tunc videtur, cum satisfecerit eam ducendo, dotationem cedere solummodò in pænam. Deindè *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract.c.12.n.42.*, & certè non incongruè asserit, quod, si rapta damnum passa esset ob raptum, ad id resarciendum absque Iudicis sententia in foro conscientiæ teneretur raptor, sicuti quilibet alius damnum iniustè inferens; in nostra autem hypothesi damnum passa supponitur stuprata, adeoque &c.

§. VIII.

An fæmina deflorata, quæ postea alteri copiam sui fecit, amittat illud ius ad illud, quod ipsi debetur ad modum dotis.

SVMMARIVM.

Status controuersia in suis terminis. 1.
Duplex sententia extremè opposita refertur. 2.
Per subsequentem fornicationem stuprata non eximitur deflorator ab onere cōpensandi. 3.
Soluitur instantia contra assertionem. 4.
Nec illa compensatio est diminuenda ex subsequentibus actibus fornicationis, & quare. 5.

1
Elucidatio dubij propositi.

DIsquisitio VIII. Ex dictis in præcedentibus a stupratore debetur defloratæ, quando eandem renuit ducere, vel dos, vel aliud ad modum dotis, vt congruè possit alteri nubere, vel de alimentis, si non nubat, sibi consulere. Deflorauit Caius Semproniam inuitam, vel sub spe futuri matrimonij, quam renuit posteà ducere. Eadem Sempronia postea non petita compensatione damnorum, & interesse, seu non exacta dote, vel alio ad modum dotis fornicariè se alijs prostituit; Orta hic fuit controuersia, an ex illa subsequenti prostitutione amiserit ius ad dotem, vel ad compensationem ad modum dotis, &, an Caius exemptus intelligatur ab onere illa erogandi, an verò adhuc teneatur.

2
Sententia eximens defloratorem.

Cancerius var.resol.lib.3.c.11.n.251., Vincentius Carocius decis. 58., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract.c.1.n.115., existimant in ea hypothesi eximi defloratorem ab illo onere, nec posse defloratam exigere compensationem illius iuris, & ad hoc adducit *Cancerius decisionem Rota Ro-*

mana

manæ 808. *n.* 12. *parte* 1. *in Nouissimis*. Nauarrus *verò consil. lib.* 4. *consf.* 1. *n.* 6. *tit. de sponsalib. in* 1. *edit.*, *& tit. de Clandest. desponsf. consf.* 3. *n.* 6. *in* 2. *edit.*, *& cum eo Zipeus lib* 4. *tit. de sponsal. n.* 6. absolutè sustinent, nec defloratorem per subsequentem fornicationem defloratæ eximi ab illo onere, nec defloratam amittere ius ad illud consequendum, quamuis posteà Nauarrus subdat illud ius in ordine ad quantitatem dotis, vel erogandi ad modum dotis respectu illius fæminæ diminui eo, quod subsequens copula inducit vehementem præsumptionem, quod facilè consensisset eidem defloratori, si leuitèr eam rogasset, nec fortiter restitisset. Rationem adducit idem Nauarrus, quià sequens fornicatio non est modus, seù causa dissoluens priorem obligationem. Quid ergò iam concludendum.

Sententia ipsum supponens tali oneri.

3 Respondeo probabilius esse in ea hypothesi, quod nec deflorator eximatur ab onere, nec deflorata à iure illam compensationem ad modum dotis consequendi. Ratio facilè ex eo deducitur, quia onus respectu defloratoris, & ius respectu defloratæ incipit ab ipso actu deflorationis, & ex læsione ab illa proueniente, sed ius antecedentèr perfectè acquisitum, & onus completè exortum non perimitur per actū subsequentem, ad quem remouendum ius non habet deflorator; non enim ex eo, quod deflorauerit defloratam sibi obstrixit, nec ius in eius corpus acquisiuit, ergò ex illa subsequenti fornicatione, nec stupratæ ius, nec stupratoris onus extinguitur.

Deflorator adhuc tenetur, quantumuis posteà deflorata se prostituerit.

4 Neque obesse potest, si afferatur, ius illud stupratæ, & onus stupratoris statutum esse à iure ad effectum compensandi infamiam ex illo actu prouenientem, ex qua incommoda, & damna temporalia proficiscuntur, non est autem compensatio eiusdem necessaria, vbi fæmina ipsa stuprata prodigè suam famam profundit; Non, inquam, obesse potest, quià si sumatur præcisè in ratione delicti delictum subsequens non euacuat pœnam rationè delicti præcedentis in suo esse completi, & consummati, adeoque illa semper viget non obstante subsequenti delicto; si verò sumatur in ratione compensationis in ordine ad illam læsionem ex illo actu subsequutam, iam læsio illa secuta est, & in sua origine exigit compensationem; quod deindè stuprata profundat suam famam non tollit ius, quod antecedentèr acquisiuit, cum stante adhuc illa defloratione in ordine ad actus subsequentes sit domina sui corporis, & de illius vsu possit disponere, nec ex eo, quod posteà suam famam profundat, tollitur, quin antecedentèr fuerit læsa inuita, nec profusio illius famæ per fornicariam concessionem, & voluntariam sui corporis tollit ius ortum ex fractione claustri virginalis, & integralis pudicitiæ, & eorum, quæ ex eadem consequuntur, & sicuti si, ex contractu, vel aliquo alio titulo teneatur dotare fæminam non eximitur ab onere illius dotationis, ex eo quod illa se prostituerit, ità si quis ex iustitia læsa teneatur eidem vel dotem, vel ad modum dotis aliquid conferre, non eximetur &c. ex eo, quod se posteà prostituerit, potissimum cum illius prostitutionis causa potuerit esse illa defloratio, cum sine illa forsitan non se prostituisset.

Instantia aduersus responsionem.

Delictum subsequēs non euacuat pænam præcedentis.

Illa læsio in sua origine exigit compensationem

Nec in hoc audiendum esse existimo Nauarrum, dum asserit per illam fornicariam, & voluntariam concessionem vsus sui corporis quoad fæminam defloratam diminui ius quoad quantitatem illius iuris ad compensationem, ex eo, quod possit esse præsumptio, quod non restitisset, vel solum leuitèr deflorationi; Non, inquam, audiendus est, quià, si re vera in foro conscientiæ vi oppressa est, non habet locum illa præsumptio. Deindè facilis concessio ad actus fornicarios subsequentes non est validum argumentum vehementis præsumptionis leuis resistentiæ quoad primum actum, per quem ablata est virginalis integritas, cum plures valdè curent de integritate, qua semel amissa non amplius curant de actibus subsequentibus. 5

Nec est diminuēda compensatio illius iuris, & quarè.

§. IX.

An facta conuentione inter defloratorem, & defloratam de matrimonio posteà contrahendo teneatur adhuc deflorator ad dotem, si deflorata ante matrimonium se prostituerit.

SVMMARIVM.

Elucidatur facti series. 1.
Sententia asserens, adhuc teneri ad illam compensationem. 2.
In ea hypothesi stuprator eximitur ab onere compensandi. 3.
Compensatur læsio cum læsione, & quomodo. 4.
Assignatur ratio, cur tollatur ratio compensationis post fornicationem stante promissione matrimonij. 5.

DIsquisitio IX. Vi oppresserat Caiam virginem Sempronius. Agente eadem Caia aduersus eundem Sempronium, vel pro nuptijs, vel pro dotatione congrua iuxtà dispositionem iuris *in d. c.* 1., *&* 2. *de adult.* idem Sempronius promisit matrimonium de futuro, quod per verum, & realem consensum in authentica forma acceptauit Caia, & repromisit. Hæc dein- 1

In quo sensu accipiendus sit titulus.

dè ante contractum matrimonialem fornicata est. Titulo fornicationis ab eadem Caia commissæ recedere contendebat Sempronius a sponsalibus, seù ab onere contrahendi matrimonium, quam legitimam esse causam dissolutionis videbimus infrà. Ex aduerso eadem Caia agebat ad compensationem iuris violati in defloratione. Hic excitata fuit controuersia, an in ea hypothesi Sempronius teneatur ad illam compensationem.

Ex subsequenti fornicatione secundum se ad deflorationem non oriri exemptio-
2 nem in stupratore ab onere illius compensationis satis superque dictum est supra in præcedenti disquisitione; nunc difficultas est, an saltem eximatur ab illo onere ex promissione futuri matrimonij, cuius dissolutioni causam dedit subsequens fornicatio eiusdem Caiæ. Videtur dicendum, quod absolutè à tali onere non eximatur, cum iura *in d. c. 1., & 2. de adulter.* defloratorem obligent, vel ad matrimonium in effectu, vel ad dotem; quamuis autem subsequens fornicatio ius tribuat ad dissolutionem sponsalium, seù promissionis matrimonij, non tamen tribuit ius ad non compensandam læsionem præstitam in præcedenti defloratione, & in hoc locum habent dicta in præcedenti disquisit. Nihilominus

Fornicatio subsequens ius tribuit ad dissolutionem sponsalium, non compensationis.

3 Respondeo in data hypothesi stupratorem eximi nedum ab onere eam ducendi, sed etiam ab obligatione ei erogandi dotem, vel aliud ad modum dotis *Sanchez de matrimonio lib. 1. de sponsalib. disp. 10. n. 13.*, cui etiam ex parte adherere videtur *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 1. nu. 117.* Ratio ex eo deducitur, quia illa obligatio illius compensationis ad modum dotis pro defloratione dissoluta est per illam matrimonij de futuro conuentionem initam ex mutuo vtriusque contrahentis consensu, ergò illa promissione sublata per legitimam causam non amplius vigebit onus illud ad modum dotis soluendi, cum obligatio semel extincta non amplius reuiuiscat per textum *in l. cum ex causa C. de remiss. pignoris*. Antecedens probatur, quià illa obligatio dotandi, seù soluendi aliquid ad modum dotis ex mutuo contrahentium consensu commutata est in onus posteà matrimonij contrahendi; per commutationem autem vnum onus in aliud transfertur, & per consequens hoc exoriente illud deperit, quia ex eadem causa duplex onus alternatiuè impositum non potest copulatiuè consurgere.

Non tenetur stuprator tunc compensare.

Illa obligatio compensationis commutata est cum onere ducendi.

Dices, illam commutationem, de qua dicitur in probatione, oneris dotandi cum onere de futuro contrahendi matrimonium non esse absolutam, sed quodamodò conditionalem, si scilicet deflorator posteà ad actum reduxerit promissionem, ergò, si eandem ad actum completum non reduxerit, ius primum adhuc vigebit, adeoque obligabit ad illam compensationem ad modum dotis. Sed contrà, quià gratis omninò fingitur illa conditio in illa commutatione, cum mutuo se obligauerint absolutè ad adimplẽdum scilicet illud onus impositum à iure *in d. c. 1. de adulterijs*, scilicet, vel ducendi, vel dotandi, sicque per illam promissionem deflorator ius perfectè acquisiuit ad rem in corpore fæminæ, quæ repromisit, ideoque non dissoluitur ex defectu conditionis non purificatæ, sed ex causa superueniente ex culpa defloratæ, cæteroqui omnes contractus sponsalium liberè initorum dicerentur semper conditionales, cum superueniente legitima causa dissoluerentur. Deindè dato etiam, quod esset conditionalis illa promissio, defectus purificationis eiusdem esset ex culpa fæminæ defloratæ, cui propterea illa dissolutio esset imputanda, non alteri, qui secundum se fidem seruauit, & paratus est contractum ad actum perfectum reducere.

Illa commutatio non est conditionalis, sed absoluta.

Non purificatur defectu stupratæ.

Ratio ex eo deducitur secundò, quia ex illa promissione matrimonij contrahendi stuprator acquisiuit ius saltem incohatum in corpus fæminæ, & fæmina in corpus eiusdem stupratoris, ergò, si fæmina læserit ius eiusdem stupratoris, compensabitur læsio cum læsione, & iniuria pro iniuria, & stuprator ad quid aliud non tenebitur; Neque dicas, quod semper vigeat inæqualitas, quandoquidem, si læditur ius stupratoris per subsequentem fæminæ fornicationem compensatur per recessum à promissione, ius autem stupratæ nunquam compensatur, cum semper remaneat læsa; contra enim impugnaberis, quia ius fæminæ læsæ sufficienter compensatur per promissionem stupratoris de matrimonio futuro, ex qua consurgit obligatio, ex qua propterea, si decidat ex sua culpa, sibi debet imputare, potissimum cum ius, quod acquisiuit, transegerit pro illa promissione. 4

Fit compensatio læsionis cum læsione.

Hinc patet discrimen, quod intercedit, quando fæmina post deflorationem, & post fornicariam sui corporis concessionem, se prostituit non accepta promissione stupratoris de futuro matrimonio, ac quando se prostituit accepta eadem promissione, & facta ex parte sui repromissione; in prima etenim hypothesi, cum fæmina habeat absolutum ius sui corporis non lædit aliquo modo ius stupratoris, & ex alio capite ius habet, vt sibi fiat compensatio pro læsione per aliud non compensata; in secunda autem hypothesi fornicando lædit ius saltem inchoatum eiusdem stupratoris, & nullum ius habet, vt sibi fiat compensatio, cum fuerit posita per illam commutationem, de qua suprà, vndè, si decidit 5

Fornicando post promissionem lædit ius saltem incohatũ promissoris.

dit ab illo iure, quod acquisiuit in eadem commutatione debet sibi imputare.

§. X.

An priora sponsalia dissoluantur per raptum alterius fæminæ alteri promissæ.

SVMMARIVM.

1 Facti series in suis terminis. Disquisitio X. Contraxerat Fabius sponsalia cum Calidonia seruata debita iuris solemnitate. Vigente adhuc tempore ad celebrandum matrimonium idem Fabius aliam fæminam rapuit sponsam alterius, & è domo parentum traduxit. Hic orta fuit controuersia, an per huiusmodi raptum priora sponsalia cum Calidonia fuerint dissoluta, adeò vt cum eadem nequeat postea matrimonium contrahere.

2 Fundamentum dubitationis à iure desumptũ. Ratio dubitandi ex eo consurgit, quod habetur *in c. statutum 27. q. 2.*, vbi sic legitur *Statutum est à sacro Conuentu, vt si quis sponsam alterius rapuerit sine spe coniugij maneat*, quod præcisè DD. non explicant præcisè in ordine ad raptam, sed in ordine ad coniugium cum quacunque alia *Paludanus in 4. dist. 34. disp. 2. vers. aut raptus, Caietanus 2. 2. q. 154. art. 15. concl. 2., Sotus in 4. dist. 37. qu. vnica art. 1. vers. de raptore, VeraCrux in speculo part. 1. art. 15.*, nec incongrua sanè ratione, vt in eo, in quo deliquit, puniatur, &, qui ausus fuit alienum violare matrimonium, impediatur in suo.

3 Varij articuli examinandi. Circa hunc textum nonnullæ oriuntur dubitationes, quarum explicatio plurimũ proderit ad propositæ difficultatis dissolutionem. Prima est, an pæna in hoc canone statuta intelligenda sit, siuè aliena sponsa fuerit rapta ad finem matrimonij cum ipsa contrahendi, siuè præcisè ad finem explendæ libidinis. Secunda, an statutum hoc respiciat solummodo raptum sponsæ de præsenti, an verò etiam sponsæ de futuro. Tertia, an prohibeat solummodo matrimonium contrahendum cum rapta, vel cum qualibet alia, an verò etiam impediat, seù dissoluat contractum sponsalium iam antecedenter initum cum alia, quod est præcipuus scopus præsentis difficultatis.

4 Raptus etiam ad explendã solum libidinem continetur in illo iure. Ad primam dicendum est, illam pænam extendi etiam ad raptum alterius sponsæ ad finem præcisè explendæ libidinis. Consentiunt in hoc communiter. Moueor non solum ex paritate pænarum, quæ præscribuntur a *Concil. Trid. c. 6. sess. 24. de reformat. matrimonij*, quas raptorem afficere, quantumuis rapuerit ad finem præcisè explendæ libidinis, docent *Marcus Antonius Cucus lib. 5. instit. maior. tit. 12. num. 19., Rebellius de oblig. iust. part. 2. lib. 3. q. 11., Nauarrus in summa c. 7. nu. 150., & lib. 5. tit. de raptoribus cons. 21., Bellarminus ad d. c. 6. Concil. Trident. in declaration., & etiam in obseruat. verb. excommunicati*, & ità declarasse Sacram Congregationem Cardinalium eiusdem Concilij interpretum refert *Prosper Farinacius in declarationibus ad d. c. 6. Tridentini* per ea verba, *Quomodocunque sit, fuit decisum per Sacram Congregationem die 23. Ianuarij 1586. raptores ab aliam causam, quam vt in vxores ducant comprehendi à Concilio propter eandem, vel maiorem rationem, & constitutio etiam pænalis extenditur tali casu*, nec incongrua sanè ratione fit huiusmodi extensio, quandòquidem Concilium loquitur indefinitè, & generalitèr, & per consequens indefinitè est intelligendum; sed etiam ea ratione moueor, quià, cum plerique intelligant textum *in d. c. statutum* 27. q. 2. de raptore sponsæ de præsenti, vtique verificari non potest in ordine ad contrahendum cum ipsa matrimonium, cum iam sit alteri addicta, sed tantum in ordine ad explendam libidinem, & tamen inibi statuitur talis pæna carendi spe cuiuscunque coniugij, ergò &c. Conciliũ loquitur generaliter, & indefinitè.

5 Comprẽdit etiam raptum sponsę de futuro. Ad secundã dicendũ est hoc statutum nõ solum respicere raptum sponsæ de præsenti, seù matrimonio copulatæ, sed etiam raptum sponsæ de futuro *Glosa in d. c. statutũ 27. q. 10. verb. rapuerit*, & ibi *Vgo, Archidiaconus, Turrecremata num. vnico*, quidquid ex aduerso dixerint *Paludanus in 4. dist. 34 q. 1. art. 2. n. 13., Palatios ibid. disp. 2. vers. aut raptus.* Ratio ex eo deducitur, quod diximus *sub hoc eodem tit. Contractus XIV. prænot. 1. in principio*, nempè nomine sponsi, vel sponsæ in rigore, & secundum propriam significationem veniant solummodo illi, qui sunt tales de futuro; in pænalibus autem verba sunt accipienda potius secundum propriam, & rigorosam significationem, quod secundum latam, & im-

impropriam; ius autem *in d. c. statutum 27. q. 10.*, loquitur de raptu sponsæ, quinimmò *sub eod. tit. Disq. 1. §. 1.* diximus in fauorabilibus tantum sponsam venire nomine nuptæ, & nuptam nomine sponsæ per textum *in l. non sine C. de bon. quæ lib.* Neque dicas ex hac probatione sequi, quod, si quis raperet alterius nuptam non subiaceret dispositioni illi pænali *d. c. statutum* quandoquidem secundum propriam, & strictam significationem nupta non venit nomine sponsæ; contra enim impugnaberis, quià probatio non procedit restrictiuè, sed tantum demonstratiuè excludendo in fortioribus terminis attenta verborum proprietate id, quod ex aduerso poterat objici; cæterum, cum ex contextu verborum, & ex certa statuentis mente cognoscatur dispositionem etiam referri ad nuptam, non est, cur ad eandem etiam non debeat referri, & licet in pænalibus regularitèr non fiat extensio vltra propriam, & germanam verborum formam; fallit tamen, quando ex mente statuentis alitèr conjicitur, & eadem quinimmo fortior ratio militat pro eo, quod non venit in propria significatione, vt in casu nostro, secundum quem iura intenderunt remouere, ne ob violentum sponsæ raptum alterius ius violaretur, quod certè fortius violatur, quando rapitur nupta, seù sponsa de præsenti, ac quando rapitur dumtaxat nupta de futuro, quià in primo casu læditur ius completè, & perfectè acquisitum; in secundo autem non nisi ius imperfectum, & incohatum.

Sponsa in rigore est de futuro

A fortiori comprehenditur etiā sponsa de præsenti.

Ad tertiam videtur absolutè prima fronte dicendum impediri etiam à contrahendo matrimonium cum ea, cum qua prius contraxerat sponsalia, quià textus *in d. c. statutum 27. q. 2.* absolutè cum priuat spe coniugij, nec cum relatione ad promissionem de futuro, nec de præterito, ergò absolutè illa dispositio intelligenda est, adeo vt quemcunque contractum posteà ineundum impediat, & licet contractus sponsalium fuerit antecedentèr initus, contractus tamen matrimonij est subsequenter ad raptum exequendus; cum igitur allegatum ius priuet spe cuiuscunque coniugij, quod propriè in matrimonio perficitur vtique, priuare videtur iure ad matrimonium cum ea etiam contrahendum, cum qua sponsalia prius contraxerat. Accedit, quod, cum huiusmodi priuatio spei coniugij sit pæna delicti vtique afficit delinquentem nullo habito respectu ad ius alterius, quod possit per talem priuationem lædi, nam sicuti si quis post contracta cum vna sponsalia non adhuc inito matrimonio concumberet cum ipsius consanguinea priuaretur iure illam ducendi non obstante præiudicio, quod inde sponsæ eueniret, ita si post contracta sponsalia cum vna sponsam alterius raperet extante iure priuante spe coniugij non solum cum rapta, sed etiam cum quacunque alia priuabitur iure illam ducendi non obstante præiudicio, quod priori sponsæ indè proueniret. Nihilominus alij statuunt, non eximi huiusmodi raptorem ab onere contrahendi cum priori sponsa, si ipsa non obstante raptu alterius sponsæ velit cum eodem contrahere, quorum multiplex potest esse ratio. Prima, quia huiusmodi ius disponens de priuatione coniugij respicit contractum de futuro, ibi *sine spe coniugij maneat*, spes autem respicit futura, non præterita, ergò, cum raptor antecedentèr cum alia contraxerit, eodem iure non priuabitur ad perficiendum contractum cum ipsa. Neque dicas, quod coniugium non consistat in illa promissione præcedenti, sed in consensu posteà præstando, qui tempore raptus alienæ sponsæ positus non erat, ergò raptor spe illius coniugij verè priuatur; Contrà enim impugnaberis, quia quantumuis coniugium propriè, & in rigore non sit positum tempore raptus alienæ sponsæ, antecedentèr tamen ad illud tempus raptus ius ad illud coniugium iam ortum erat; iure autem iam acquisito quis priuandus non est, nisi expressè de ea priuatione sit in iure dispositum. Secunda est, quià, vbi agitur de præiuditio tertij, non est præsumendum, quod iura disponant, nisi expressè id statuant, sed in illa dispositione *d. c. statutum 27. q. 2.* non est expressè dispositum, quod illa priuatio iuris coniugij sit contra ius tertij, & vtique cederet in damnum sponsæ, cum qua prius contraxerat, ergò non est præsumendum, quod in illa dispositione veniat priuatio iuris ad coniugium, cum iam ius ad idem alter antecedentèr acquisierit per sponsalia antecedentèr contracta. Tertia est, quia iura pænalia ex genere suo sunt strictè interpretanda, ità vt non afficiant delinquentem, nisi secundum quod verba, quibus sunt imposita, sonant, nec extendantur ad aliorum præiudicium, nisi expressè fuerit actum; Neque dicas, verba importare præcisè coniugium, quod antecedentèr ad raptum non erat, & intendere præcisè pænam delinquentis, ad quam per accidens est, quod sequatur priuatio iuris alterius; contra enim impugnaberis, quià quantumuis formalitèr coniugium non esset ante raptum, erat tamen æquiualentèr, quatenus erat ius ad illud contrahendum iam acquisitum, nec pæna delinquentis debet afficere alterum ab ipso, cui iam ius acquisitum fuerat. Quid igitur circa propositum dubium iam concludendum?

6 Sententia excludens etiam à matrimonio cum sponsa propria.

7

Rationes pro hac sententia afferuntur.

7 Contraria asserens non impediri.

Rationes pro hac secunda sententia afferuntur.

Iura non dispo nunc in præiuditium tertij, nisi expressè agant.

Pœnalia sunt strictè interpretanda

Pro solutione aduertè primo, raptum alienæ sponsæ in ordine ad contrahendum cum quacunque alia non numerari inter impe-

Raptus alienæ sponsæ non dirimit, sed impedit. impedimenta dirimentia, sed dumtaxat inter simplicitèr impedientia, *Sanchez de matrim.lib.7.de impedim.q.12.n.93., Ioannes Angelus Bossius de matr.contract.c.12.n.50.*, quandoquidem verba textus continent præcisè prohibitionem absque vllo verbo significante irritationem actus.

9 Rapta assentiens raptui nō potest alteri nubere. Aduerte secundo, quod, si aliena sponsa rapta assensum raptui præbuerit, quantumuis non possit alium ducere arg. deducto à contrario sensu à *d. c. statutum 27. q. 2.*, vbi dicitur, quod, *si ipsa eidem crimini consentiens non fuerit, licentia nubendi alij non negatur*, ex quo sequitur, quod, si fuerit consentiens, licentia nubendi eidem negatur, prout docent *Paludanus in 4. dist. 34. qu. 1. art.2.n.13., Vera Crux in spec.part.1.art.15., August. Barbos. collect. ad dict. c. statutum*; nihilominus ex *d. c. statutum 27. q. 2.*, non excludatur, quod, si sponsus, à quo fuerat rapta, adhuc assentiatur matrimonio, non teneatur cum eodem contrahere, quia delictum vnius non potest alteri innocenti officere, quod etiam ex eo euincitur, quod, si spontè contractis cum vno sponsalibus, postea cum alio primo inuito contraxerit teneatur stare primis, quia non potest præiudicare iuri iam alteri quæsito, vt supra dictum est.

Aduerte tertiò, quod contractis prioribus sponsalibus non sequatur ipsorum dissolutio ipso iure superueniente aliquo impedimento non dirimente, sed simpliciter impediente, sic v. g. si quis cum vna contraxerit sponsalia, & postea votum simplex castitatis emiserit, quod ex genere suo impedit, non dirimit, non propterea eadem sponsalia primò cōtracta dissoluuntur *Siuerster verbo matrim.7.qu.5.dict.5, & verb.sponsalia quæst.7., Nauarrus in summa c.22.num. 27., Ioannes Brunellus de sponsal. concl.8.n.2., & concl.31.n.3., Antonius Cucus lib.5.instit.maior.tit.10.num.84., Paludanus in 4.dist.27.q.1.art.3.cas.5.n.23. vers. sexto de voto, D. Antoninus 8.p. tit.1.c.18.§.2.*, quod videtur colligi *ex c. veniens, qui Cleric. vel vouentes*; non enim Deus acceptat promissionem rei alteri promissæ, & debitæ ex iustitia. His præsuppositis pro hac tertia difficultate, & resolutione tituli propositi.

10 Potest nō obstante raptu cōtrahere coniugiū cū priori sponsa. Respondeo, saluo meliori iudicio probabilius esse ex illa iuris dispositione non eximi raptorem alienæ sponsæ in ea hypothesi ab onere primam ducendi, cum qua antecedentèr contraxerat sponsalia eadem sic exigente, nec recedente a primæuis suis iuribus. Rationes adductæ pro secunda sententia multam vim conferunt ad probandam responsionem, quæ tamen adhuc sic euincitur, quia iura in suis dispositionibus non præsumuntur derogare iuribus tertij, nisi de illis expresiè egerint, sed vtique sine tali expressione in præsenti hypothesi derogarent iuribus sponsæ, quæ antea cum raptore sponsalia contraxerat, si hic ex vi illius dispositionis *in d.c. statutum* non posset cum illa contrahere coniugium, maximè si illa exigeret contrahi, ergo &c. Neque dicas iura absolutè constituere raptorem inhabilem ad imposterum contrahendum, ad quod per accidens sequitur præiudicium alterius, cum quo ille prius contraxerat, ad quod iura non respiciunt, vt videre est in eo, qui post contracta sponsalia cum aliqua ex proprio delicto damnatur ad triremes in perpetuum, vel in perpetuum exilium; Contra enim impugnaberis, quia inhabilitas illa, quæ inducitur a iure, est in ordine ad contractum ineundum, & ad iura acquirenda, non in ordine ad iam initum, & ad ius iam quæsitum, nec potest dici inhabilitas absoluta, cum non dirimat, sed ad summum impediat; & hinc etiam patet, quid respondeas ad id, quod supra dicebatur de eo, qui contractis sponsalibus cum vna postea non adhuc completo matrimonio concumberet cum consanguinea eiusdem in gradu prohibito, vbi dictum est, quod, quantumuis illa dissolutio priorum sponsalium sit contra ius sponsæ, nihilominus non obligetur sponsus, qui consanguineam eiusdem carnalitèr cognouit ad perficiendum cum priori sponsa matrimonium, & consummandam promissionem antecedentèr factam; Patet, inquam, quid respondeas, nam in hoc casu, de quo antea locuti fuimus, interuenit absolutè impedimentum non solum impediens, sed simpliciter irritans, quod propterea absolutè dissoluit præcedentem contractum; in casu autem, de quo in præsenti responsione loquimur, impedimentum, quod ex dispositione iuris inducitur, non est absolutè irritans, sed dumtaxat impediens, & pænale, prout supra notauimus ex *Sanchez, & Bossio*, & proindè prout est pænale est strictè interpretandum, ita vt non lædat ius alteri acquisitum, prout est impediens solummodò, non est extendendū ad iam cōtractum.

Est inhabilitas nō absoluta, sed secūdum quid

Solutio argumēti propositi

11 Hoc impedimentum est consuetudine abrogatum. Tollit tandem quamcunque ambigendi rationem id, de quo testantur *Nauarrus in summa c.22.n.85., Sanchez de matrim. lib.7. disp.17.n.8., Conincbus de Sacram.disp.30. d. 3. num.25.*, & alij innumeri apud eundem Sanchez, quod scilicet, quantumuis per huiusmodi raptum alienæ sponsæ contraheret etiam impedimentum cum propria sponsa, cum qua contraxerat antecedentèr sponsalia, nihilominus hoc impedimentum non vrgeat, cum iam contraria consuetudine legitimè præscripta scientibus prælatis Ecclesiasticis sit abrogatum, ita vt affecti hoc impedimento minimè petita dispensatione ineant matrimonium, vndè *Sanchez loc.cit.n.8.* eosdem eximit ab omni culpa, quantumuis affecti illo impedimento postea contrahant.

§.XI.

§. XI.

An in dubio, quod sponsalia calore iracundiæ inita sint cum sufficienti deliberatione, nec ne, sit potius præsumendum pro libertate, an pro insubsistentia contractus.

SVMMARIVM.

Status controuersiæ refertur. 1.
In dubio supponendum est potius pro sufficienti deliberatione. 2.
Natura facit homines liberos, & rationis compotes. 3.
Gesta per amentem, & furiosum supponuntur gesta tempore amentiæ, & furoris, & quare. 4.
Possessio stat pro naturali dispositione, non pro libertate. 5.

1 Exponitur series difficultatis.

DIsquisitio XI. Feruente iracundia Titius sponsalia contraxerat cum Caia. Dubium erat, an feruor iracundiæ talis, ac tantus fuerit, vt subuerterit vsum rationis, & deliberationem iudicij, adeò vt non esset proportionata deliberatio ad validitatem eorundem, an verò non talis, & tantus, vt cum eodem posset compati sufficiens deliberatio. Dubium adeò vigebat, vt attentis omnibus circumstantijs, & coniecturis adhuc anceps esset animus, ad quam partem prudentèr, & rationabilius inclinaret. Hic quæsitum fuit, pro quanam parte sit præsumendum, an pro sufficienti deliberatione, an verò pro insufficienti.

2 Præsumitur pro validitate cõtractus

Respondeo, in ea hypothesi præsumendum esse potius pro sufficienti deliberatione ad validitatem sponsalium *Franciscus Molinus de rit.nupt.comparat.30.num.37.,& seqq., Sanchez lib.1.disp.8. num.10., Ioannes Angelus Bossius de matrim.contract. cap.14. n.27.* Ratio ex eo deducitur, quia in dubio, an actus gestus fuerit tempore furoris, & dementiæ, an verò tempore, quo actor fuerit mentis compos, semper præsumitur, quod gestus fuerit pro tempore sanæ mentis *Mascardus de probat.tom.2. verbo furiosus 1.concl.824.n.5.,& seqq., Menochius de præsumpt.lib.6.præsumpt.45.n.18., Coaruuias in epit.part.2.c.2.num.6., Sanchez lib.1.disp.8. num.27.*, & quidem iure merito hoc statuitur, quia regularitèr natura facit homines liberos, & mentis compotes, & per consequens semper præsumendum est pro hoc

3 Natura per se facit homines rationis compotes.

naturali instituto, nisi contrarium probetur. Quod, si dixeris contrarium sufficientèr probari ex eo, quod iracundia percitus sponsus sponsalia inierit; statim impugnaberis, quia iracundia non semper vsum rationis peruertit, adeovt exercita in eadem præsumantur exercita sine ratione, vndè eadem etiam extante, & non innotescente per vehementiores coniecturas, quod vsus rationis in ea hypothesi vigneril, præsumendum pro naturali inclinatione, quod scilicet fuerint exercita per sufficientem deliberationem ad validitatem contractus.

Dices primò, si constet aliquem semel fuisse furiosum, seu dementia affectum, & nihilominus dilucida interualla habuisse, in dubio gesta per eundem supponuntur gesta tempore furoris, vel dementiæ, ergo etiam, si constet pro tempore iracundiæ quem sponsalia contraxisse, præsumendum erit sine deliberatione sufficienti ad validitatem sponsalium contraxisse. Antecedens latè probatur à *Coaruuia part.2.cap.2. n.6., Menochio de præsumpt.lib.6.præsump.45. n.59., Calda Pereira quæst.for.cons.24.nu.4., August. Barbosa tom. 2. collect. lib.4. tit. 1. c.24., Riccio in praxi for. Eccl. decis.251., Sanchez lib.1.disp.8. n.18.* Sed contrà, quia in primis non ità verum est antecedens, quin contrarium à pluribus asseratur, & præcipuè contrarium sentit *Mascardus verb. furiosus 2. concl. 825. num. 6., Alexander in l.pretia rerum, ff.ad leg.falcid., & in l.is potest post nu.9.ff.de acqu. poss., Aret.in §.præterea testamentum post nu.3.vers.2. casu instit.quib. non est permiss.facer. test., Mantica de coniect. vlt.volunt.lib.2.tit.5.n.7.vers.quinto extenditur* propter eandem rationem, quia præsumptio furoris statui originali repugnat. Deindè neganda est absolutè consequentia, quia, cum status furoris, & dementiæ regularitèr sit incurabilis, & quodamodo fiat naturalis, furor de præsenti præsumitur durare in futurum, & quodamodò tollere præsumptionem naturalis illius qualitatis inditæ à natura; status autem iracundiæ, nec est durabilis, nec ex natura sua tollit sufficientem deliberationem, nisi probetur in gradu summo fuisse, & fuerit talis, vt absorbeat vsum rationis, quod non est præsumendum, nisi probetur.

4 Gesta amentis supponũtur gesta tempore amentiæ.

Contrarium alij afferunt.

Amentia est morbus incurabilis.

Dices secundò, in dubio semper melior est conditio possidentis, & possessio stat pro libertate, ergo in illo dubio promissor erit liber ad contrahendum, vel non contrahendum, hec præsumptio erit determinatè pro validitate contractus. Sed contrà, quia in dubio quidem possessio stat pro libertate, quando attentis rerum conditionibus præsumptio non stat pro altera parte determinatè, vt euenit in casu nostro, secundum quem naturalis dispositio secundum regularem modum habet pro se efficaciorem rationem saltem præsumptiuam.

5 Possessio stat pro naturali dispositione.

§. XII.

§. XII.

An in dubio sufficientis deliberationis ad sponsalia in iracundia percito præsumendum sit pro insufficientia, si immediatè resiliat.

SVMMARIVM.

Facti series in suis terminis. 1.
Sententia asserens, præsumi pro insufficientia deliberationis. 2.
Immediata resilientia non est sufficiens ratio indeliberationis. 3.
In motu iracundiæ potest esse noxa lethalis. 4.
Satisfit rationibus contrarijs. 5.

1 Exponitur status difficultatis. DIsquisitio XII. Subito iræ ardore percitus, qui etiam per aliquid temporis perseuerauit, contraxit Caius sponsalia cum Theodorica. In dubio, an pro illo tempore habuerit sufficientem animi deliberationem ad contrahendum, orta fuit cõtrouersia, an sufficientèr coniјciatur insufficientia eiusdem ex eo, quod idem Caius post eadem contracta sponsalia per pænitentiam resilierit, suumque animum reuocauerit. Nonnulla hac de re diximus *sub hoc eodem titulo Contractus XIV. de sponsal. præn.9. assert.2. vers. ad concludendum autem,* vbi potius pro sufficientia conclusimus, quamuis hanc subitam resilientiam dixerimus validam coniecturam multum conferentem ad dissoluendum contractum. Quia tamen DD. plurimi de hac re valdè dubitant, quorum auctoritas, & rationes magni momenti sunt, & roboris, ideò ad magis firmanda ibi afferta placuit hanc disquisitionem proponere, & rem magis ex professo examinare. Pro qua

2 Sententia cõcludens pro insufficientia deliberationis. *Molinus de rit. nup. lib. 1. compar. 30. n. 20., & seqq.* asserit, quod, si incontinenti resipuerit, & recesserit à sponsalibus initis in iracundia, præsumatur, quod eadem facta fuerint sine sufficienti deliberatione, quandoquidem iura canonica interpretantur id factum sine sufficienti deliberatione, quod momentaneum fuit per textum *in c. diuortium de pœnit. dist. 1., & l. 3. ff. de diuort.*, ad quod comprobandum multa refert exempla in iure fundata, & primo, quod confessio calore iracundiæ in iudicio facta potest validè retractari, ità vt non faciat probationem, vt docet *Parisius in c. per venerabilem de except.*; nec incongrua sanè ratione, quia, quæ incontinenti fiunt, censentur actui inesse *l. lecta vers. dicebam, ff. de reb. cred.* Argumenta eandem comprobantia. Secundò, quia testis incontinenti dictum suum corrigens, maximè, si illud motu iracundiæ elicuerit, auditur, & validè illud retractat *Felinus in c. præterea de testib. cog.* Per ly autem, quod dicitur *incontinenti fieri*, intelligunt aliqui id, quod fit intrà dies tres *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 13. num. 34.*, qui pro hoc allegat textum *in l. fin. §. illicò, C. quomodo, & quando Iud.* Alij extendunt ad dies decem *Glos. in l. ab eo, C. quomodo, & quando Iudex.* Alij remittunt arbitrio Iudicis *Menoch. de arbitr. Iud. lib. 2. cas. 9.* Nihilominus

Respondeo iuxta superiùs dicta *loc. cit.*, hanc coniecturam immediatæ resilientiæ non esse sufficientem ad indicandam negationem sufficientis deliberationis requisitæ ad validitatem contractus initi tempore iracundiæ. Ità præter DD. allegatos *loc. cit.*, *Arragonius 2. 2. qu. 88. art. 1.*, *Sotus lib. 7. de iustitia qu. 1. art. 2. vers. colligamus ergo*, *Angles Floribus 2. p. q. 1.*, *Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 8. n. 8.*, *Pontius lib. 4. de matrim. cap. 1. num. 6.* Ratio non solum ex eo deducitur, quod in subito iracundiæ motu potest committi actus, qui sit peccaminosus læthalitèr, quantumuis re vera immediatè retractetur, ergo potest esse sufficiens deliberatio ad contrahenda sponsalia, quantumuis ira percitus immediatè post contractum resiliat; consequentia tenet, quia non maior requiritur deliberatio ad contrahenda sponsalia, ac requiratur ad læthale peccatum committendum, ergo &c.; Non, inquam, ex hoc solum deducitur, sed etiam, quia nos sæpè pænitet eorum, quæ magna cum deliberatione gessimus. Quamobrem spectandum semper erit, an talis ira eo vsque percrebuerit, vt rationis lumen obfuderit, nec ne, & vbi non probetur idem lumen obfudisse, præsumendum est pro naturali dispositione à natura indita regularitèr vnicuique liberæ, & sufficientis deliberationis iuxtà superiùs allegata, & probata. 3 Nõ arguit insufficientiam deliberationis. 4 In subito iracundię motu potest esse noxa læthalis.

Ad ea, quæ ex aduerso afferebantur à Molino, & alijs dicendum est, iura prçallegata dumtaxat procedere non ex eo præcisè, quod incontinenti ponatur pænitentia, & resilientia, sed ex eo, quod fit vehemens præsumptio, quod ille contractus fuerit initus cum metu iracundiæ tali, vt vsum rationis peruerterit, quę præsumptio, si coniungatur cum illa immediata resilientia, inducit probabile fundamentum non sufficientis deliberationis; secus secundum se illa subita pænitentia non est sufficiens ratio præsumendi pro indeliberatione. Ad primum exemplum de confessione calore iracundię in iudicio facta dicendum est, eam admitti quidem ad minuendam pænam delicti, non autem ad non concludentèr probandum. Ad secundum dicendum est, quod, cum in delictis requirantur probationes ipsa luce meridiana clariores, nec vlla requiratur penitus hæsitatio, testis in feruore iracundiæ deponens auditur quidem quoad aliquam diminutionem fidei in dictis, non absolutè, & illius de- 5 Satisfit rationibus contrarijs.

In delictis requiruntur probationes luce clariores. positio, cum inseruiat tantum ad probationem humano modo, debet esse cum confirmatione, vt probet, non cum retractatione immediatè; non sic autem res se habet in præsenti hypothesi, in qua attenditur rei veritas, an scilicet re vera fuerit deliberatio, quæ vtique esse potuit, & præsumitur fuisse in illo iracundiæ ardore, nisi contrarium probetur, non enim exigit illa deliberatio tractum temporis successiuum.

§. XIII.

An sponsalia contracta tempore feruentis iracundiæ cum persona inæquali sint præsumenda inita cum sufficienti deliberatione.

SVMMARIVM.

Exponitur status difficultatis. 1.
Ex inæqualitate sufficientèr præsumitur fictio consensus. 2.
Ex calore iracundiæ secundum se cum illa inæqualitate non arguitur indeliberatio. 3.
Ardor iracundiæ potest coniungi cum deliberatione, vel indeliberatione. 4.
Ardor iracundiæ cum illa inæqualitate est sufficiens motiuum ad recisionem. 5.

1 Elucidatur titulus in suis terminis. Disquisitio XIII. Iuxtà hypothesim, seu facti seriem in præcedenti disquisitione expositam in calore iracundiæ contraxerat sponsalia Titius persona potens, & diues cum Theodorica ignobili, & paupere, licet non despectibiles formæ; quibus contractis resilire postea contendebat ex motiuo insufficientis deliberationis, quam allegabat tum ex eo, quod consensus fuerat elicitus tempore feruentis iracundiæ, tum ex eo, quod persona, cum qua contraxerat, erat deterioris conditionis. Quæsitum fuit, an ipsius iura subsisterent ad effectum inualidandi contractum.

2 Fictio præsumitur ex inæqualitate. Ex dictis in præcedentibus clarè liquet ex inæqualitate conditionis inter contrahentes de facili præsumi fictionem consensus ex parte præpotentis, quam certè fictionem, cum satis potuerit dignoscere alter contrahens, debet sibi imputare, quod eum eo contraxerit, nec actionem poterit intentare aduersus alterum præpotentem, quia facilè poterit elidi per exceptionem inæqualitatis conditionis, & præsumpti ficti consensus. Ex hoc afferit *Franciscus Molinus lib. 1. de rit. nupt. comparat. 30. num. 30.*, quod, si hæc qualitas inæqualitatis coniungatur cum calore iracundiæ existentis pro tempore celebrationis contractus, vehementem inducat præsumptionem non sufficientis deliberationis ad validitatem eiusdem contractus, sicuti è contrà non præsumitur sufficiens indicium etiam existente illo ardore, si contractus fuerit cum persona paris gradus, & conditionis. Nihilominus

Respondeo, ex eo præcisè, quod illa inæqualitas coniungatur cum illo ardore iracundiæ excitatæ pro tempore celebrationis contractus, non induci sufficientem præsumptionem insufficientis deliberationis ad validitatem eiusdem *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contrac. c. 14. n. 37.* Dixi *ex eo præcisè, quod coniungatur cum illo ardore iracundiæ*, nam, si supponas aliundè sufficientem consensum non extitisse, qui certè argui potest ex illa inæqualitate interuenientibus alijs adminiculis, tunc certè non subsisteret contractus, sed hoc non esset, quia coniungeretur cum ardore iracundiæ. Difficultas igitur solummodò est, an ex illo feruore iracundiæ arguatur illa inæqualitas ratio insufficientis deliberationis, quod in hac responsione negatur; cuius negationis ea ratio est, quia cum plena deliberatione, & maturo iudicio plerique contrahunt cum imparibus, ergo illa inæqualitas coniuncta cum illo iræ ardore tempore celebrationis contractus non est sufficiens ratio insufficientis deliberationis. Consequentia tenet, quia ex genere suo illa inæqualitas non pugnat cum sufficienti consensu, & ex alio capite ardor iracundiæ ex supra probatis non absorbet omninò rationis vsum. Confirmatur, quia ardor iracundiæ iuxtà maiorem, vel minorem gradum indifferens est, vt coniungatur cum maturo animi iudicio, & sufficienti deliberatione, vel cum immatura, & non sufficienti, sed ex eo, quod ita sit indifferens, potest contingere, quod contrahens in illa cum pari inualidè contrahat ob insufficientem deliberationem, ergo etiam ex eo, quod sit indifferens, potest contingere, quod contrahens cum inæquali valdè contrahat propter sufficiens iudicium, ergo illa inæqualitas secundum se cum illo ardore non est ex genere suo sufficiens ratio indeliberationis, & inualiditatis contractus. 3 Non concluditur pro indeliberatione. Restringitur status difficultatis. 4 Indifferentia est ad iudicium maturum, vel immaturum

Non negauerim tamen, quod, quantumuis ex genere suo illa inæqualitas cum ardore iracundiæ non inualidet secundum se contractum, tribuat tamen iuuamen ad eundem facilius dissoluendum, prout etiam notat *Ioannes Angelus Bossius d. cap. 14. n. 37. in fin.*, cum etenim huiusmodi contractus plures habeat causas, quibus potest dissolui, ad differentiam matrimonij, quod secundum se est insolubile, hinc est, quod extantibus illis conditionibus, seu qualitatibus maximè in iudicio probatis detur exceptio ad eadem inualidanda, vel Officio Iudicis, vel etiam præcisa ope exceptionis, vt videre etiam est in læsione enormi in contractu emptionis, & venditionis, quæ 5 Tribuit ius ad recisionē.

quam.

quamuis ſecundum ſe non irritat contractum, tribuit tamen fundamentum ad reciſionem.

§. XIV.

An ſponſalia inita in ardore iracundiæ cum damno promittentis in ira, & ſuorum præſumantur inualida.

SVMMARIVM.

Dilucidatur factum. 1.
Prima ſententia præſumēs pro inualiditate. 2.
Secunda ſententia concludens pro validitate præfertur. 3.
Eſt tamen ſufficiens fundamentum reciſcionis. 4.

1 Status cōtrouerſiæ. DIſquiſitio XIV. Contractis ſponſalibus iuxtà modum præcedentium duarum diſquiſitionum pro tempore, quo ardor iracundiæ in Titio vigebat, ex eiſdem idem Titius multa paſſus eſt incommoda in ſui, vel ſuorum detrimentum, & ex alio capite in commodum patens Theodoricæ, cui fidem ſuam obligauit. Orta fuit hic controuerſia, an ex illis incommodis proprijs, & ſuorum, & commodis mulieris exuberantibus deſumatur ſufficiens argumentum euerſionis iudicij non ſufficientis ad validitatem eorundem.

2 Sententia aſſerens præſumi inualida, eiuſque probationes. *Franciſcus Molinus d. lib. 1. de ritu nupt. comp. 30. n. 32.*, expreſsè aſſerit in ea hypotheſi, ex præſumptione iuris ſponſalia illa eſſe inualida, quia incommoda illa, & damna, quę indè oriuntur, ſunt ſigna inſufficientis conſiderationis, ſummæ imprudentiæ, &, quod tali ira percitus non reſpexerit, quæ ſua ſunt, & deſpexerit ea, quæ apud prudentes, & conſideratos homines in maxima habentur conſideratione, & non deſpiciuntur, prout etiam conſiderauit in ſimili *Menochius conſ. 144. n. 17. ad fin. cum ſeqq., & conſ. 956. num. fin. lib. 10.* His tamen non obſtantibus.

3 Præfertur contraria ſententia. Reſpondeo, illam præſumptionem ortam ex illis incommodis, & damnis non eſſe ſecundum ſe ſufficientem ad inferendam negationem liberi conſenſus, & inualiditatem contractus ipſo iure *Ioannes Angelus Boſſius de matrim. contract. c. 14. n. 38.* Ratio ex eo deducitur, quia contrahere etiam cum proprijs incommodis, & damnis ſæpè contingit in operantibus deliberatè, & cum plena libertate, & maturo animi iudicio, ergo ex eo, quod incommoda illa, de quibus dicitur in reſponſione, ex illo contractu promanent, non ſequitur, quod ille contractus non fuerit initus cum plena deliberatione, præcipuè cum potuerit moueri, vel ex nimia propenſione, erga talem determinatam perſonam, cum qua contraxit, vel ex ſingulari aliqua ipſius dote, ſeu prærogatiua. Quot enim diuites ſunt, qui ob motiuum pulchritudinis contrahunt cum paupere? Quot nobiles, qui ob aliquam prærogatiuam in ipſa eluceſcentem contrahunt cum ignobili? quantumuis ex illis contractibus damna plurima oriantur. Deindè, vel illa incommoda, & damna præſumuntur præuiſa ab eo, qui ea patitur in celebratione contractus, vel cognita ſolummodò ſubſequentèr; ſi primum aſſeratur, ex eo, quod ijs non obſtantibus conſenſum præbuerit, præſumi debet, quod liberè eiſdem ceſſerit, eaque nulla in conſideratione habuerit; ſi ſecundum; id, quod conſequitur ad contractum iam initum, non poteſt eundem ex natura ſua irritare, quamuis quandoque, poſſit tribuere fundamentum ad reciſionem. Quis enim diceret reddi contractum emptionis initum cum plena deliberatione irritum ex eo, quod poſtea ex eodem conſurgant emptori incommoda ex illa emptione? Cognitio damnorū ſubſequens nō irritat cōtractū.

4 Poſſunt tamen ex illa cauſa ſponſalia diſſolui. Hic ſolum monerem, quod, ſi reuera poſtea probaretur contractum illum fuiſſe initum vigente iracundiæ calore, & poſtea damna illa, ſeu incommoda conſurgerent, poſſet deſumi ſufficiens fundamentum reſcindendi poſtea eundem contractum; quandoquidem contractus ille non eſt, ex genere ſuo indiſſolubilis, & quandoque diſſoluitur ex leuioribus etiam cauſis, pręcipuè cum contractus ille ordinetur ad matrimonium, quod in ſui celebratione exigit plenam libertatem propter ipſius indiſſolubilitatem, cum qua plena libertate non videtur poſſe compati illa damnorum, & incommodorum præuiſio, niſi illis animo deliberato ceſſerit; ex quo ſequitur, quod poſſit nolle illis cedere, adeoque ratione ipſorum validè intentare prioris contractus diſſolutionem.

§. XV.

An raptor fæminæ, vt alius cum ipſa contrahat, vel coeat, afficiatur pænis iuris, & an ille tertius afficiatur pænis Concilij Tridentini.

SVMMARIVM.

Exponitur ſtatus controuerſiæ. 1.
Præſuppoſita nonnulla ad quæſitum. 2.
Tertia perſona, ſi fuerit ignorans raptus intuitu ſui commiſſi, poteſt validè contrahere cum rapta. 3.
Si fuerit conſcia, inualidè contraheret. 4.
Raptor nomine alterius, ſi ipſe mutato conſilio eam ducat, non inualidè ducit. 5.
Si quis rapiat virginem nomine alterius ſcientis, & conſentientis vterque contrahit altas

pœnas iuris. 6.

Etiam si non fuerit secutum matrimonium, nec consummata copula. 7.

1 Pœnæ cõtra raptorem, eiusque fautores.

DIsquisitio XV. Per *Concilium Tridentinum sess. 24. c.6. de reform. matrim.* statutum est inter raptorem, & raptam, quandiu rapta in raptoris manserit potestate, nullum posse consistere matrimonium, & per consequens, nec sponsalia. Item, quod raptor ipse, omnesque consilium, auxilium, & fauorem præbentes afficiantur excommunicatione, perpetua infamia, sintque ad omnes dignitates incapaces, raptorque ipse, siue raptam duxerit, siue non duxerit, teneatur arbitrio Iudicis ipsam decentèr dotare. His ergo sic suppositis. Titius rapuit Bertam non ad effectum, vt ipse cum ipsa contraheret, vel concumberet, sed vt Caius cum ipsa copularetur. Hic orta fuit controuersia, an in ea hypothesi Titius teneatur easdem iuris expositas pœnas subire, & an Caius easdem subire debeat, intuitu cuius eadem Berta fuerit rapta.

2 Nõnulla notabilia circa quæsitum

Pro pleniori difficultatis discussione aduertendum est, an Caius, intuitu cuius Berta supponitur rapta, fuerit antecedentèr conscius illius raptus, eidemque consentiens, an verò penitùs ignorans, nullumque tali crimini præbens assensum antecedentèr, sed tantummodò consentiens post factum. Deindè, vel Titius raptor, & Caius, intuitu cuius fuit raptus intentatus, considerari possunt, vel relatiuè solum ad impotentiam contrahendi cum rapta, vel relatiuè ad alias omnes pœnas suprà expositas, qua posita consideratione inquiri potest primò, an si Berta maneat sub potestate Titij raptoris, possit Caius cum eadem validè contrahere, siue Caius fuerit conscius raptus, siue ignorans. Secundò, an in illa eadem hypothesi possit Titius, qui non in ordine ad se, sed in ordine ad Caium rapuit mutato fine, & ordine eandem posse ducere. Tertiò, an vterque subeat alias pœnas ab eodem Concil. Trident. statutas.

Ratio dubitandi circa idẽ quæsitum

Videtur in ordine ad primum absolutè dicendum, quod neuter comprehendatur in illa dispositione Concilij, quandoquidem illud ius est quodamodò pœnale, & correctorium iuris antiqui *in c. fin. de raptor.* sicque est strictè interpretandum, vt non excedat limites verborum, quibus concipitur, nec mentis statuentium ad modum, quo exprimitur; ius autem præcisè disponit de impotentia inter raptorem, & raptam; sed in illa hypothesi Caius siue fuerit conscius, siue ignorans, non est raptor, ergo respectu ipsius in primis non habet locum dispositio, quæ præcisè loquitur de raptore. Deindè raptor ad finem, vt comprehendatur in illa dispositione, debet duplicem habere qualitatem; primam, vt rapiat; secundam ad finem contrahendi matrimonium, seu sponsalia, vel ad explendam libidinem, sed in data hypothesi, nec rapuit ad finem matrimonij secum ineundi, nec explendæ libidinis causa, vt per se patet, ergo in illa dispositione non comprehenditur. Nihilominus procedendo iuxtà distinctiones præpositas.

3 Non impeditur cõtrahere si fuerit ignorans.

Respondeo primò. Caius, si non fuerit conscius illius raptus, non comprehenditur in illa dispositione Concilij quoad impotentiam contrahendi cum rapta, quantumuis hæc remaneat sub potestate Titij, *Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 13. n. 6., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. cap. 13. n. 12., Zipeus in anal. enarrat. iur. non. lib. 4. tit. de sponsal., & matrim. n. 25., Gutierez de matrim. c. 86. n. 10.* Ratio ex eo deducitur, quia pœna, seu dispositio illius decreti est, vt inter raptorem, & raptam non possit consistere matrimonium, quousq; ista permanserit sub potestate illius, sed in ea hypothesi matrimonium non esset inter raptorem, & raptam, sed inter raptam, & alium ab ipso raptore, & vtique non conscium raptus, eidemque non consentientem antecedentèr, ergo illud matrimonium non comprehenditur sub illa Concilij dispositione, hocque eo magis firmatur, quo certius est dispositiones pœnales, & correctorias iuris antiqui non extendi extra formalem verborum significationem, sed restringi ad eorum formale significatum.

Instantia ad responsionem, eiusque solutio.

Dices, eandem formalem militare rationem decreti irritantis contractum, siue fuerit initus cum ipso raptore, siue cum alio ab ipso, si permanserit in illius potestate, qui rapuit, quandoquidem in vtroque casu eadem potest esse præsumptio metus quoad raptam, & defectus substantialis, & sufficientis consensus, in quo innititur Concil. Trident. quoad illud decretum irritans; cum etenim raptor eandem abduxerit ad effectum, vt contraheret cum illo alio, æquè illa timere potuit, vel cum ipso raptore contrahendo, vel cum alio ab eodem raptore intento. Sed contra, quia, si verè talis fuerit metus, vt secundum se sit sufficiens ad irritandum contractum, quando alius à raptore eam ducit manentem sub ipsius raptoris potestate, certè contractus ille non subsisteret non quidem in vim Concilij Tridentini irritantis, sed ex natura sua ob defectum sufficientis substantialis consensus. Cæterum quoad d. dispositionem Concilij, quod est pœnale in ea parte, quodque non respicit præcisè ipsum metum, sed periculum metus, etiam, si actu metus non fuerit, non comprehenditur, nisi matrimonium inter raptorem, & raptam, quod absolutè nullum est, quantumuis metus ipse non

inter-

intercesserit, quod certè non verificatur, quando matrimonium est cum alio à raptore, qui non fuerit conscius illius raptus, cum verba pænalia non extrahantur à sua formali, & propria significatione.

4 Conscius inualidè contraheret.

Respondeo secundò. Si ipse Caius fuerit conscius illius raptus, & promotor eiusdem ad effectum, vt ipse raptam duceret, vel cum ea concumberet, comprehenditur in illa dispositione Concilij, adeo vt validè eam nequeat ducere. Consentiunt *Sanchez, & Bossius locis cit. in superiori responsione*. Ratio ex eo deducitur, quia in ea hypothesi Caius est propriè, & quoad substantiam raptor, cum ipse rapiat per manus alterius, quod enim præstamus per alios, per nos met ipsos præstare videmur ex vulgatis iuribus, ergo &c. Antecedens probatur, quia ex eo, quod sit promotor, verè, & propriè influit in illum raptum, & mouet quodamodò in vim mandati alium ad rapiendum, ergo &c.

Dices primò, verba Concilij, vtpotè pænalia, & correctoria iuris antiqui sunt strictè, & in formalissima sua significatione accipienda, sed verba Concilij loquuntur præcisè de raptore, qui formalitèr est ille solus, qui per manus proprias rapit, non de illo, qui consulit, præmouet, vel mandat, qui ad summum est æquiualentèr raptor, non formalitèr, ergo &c. Confirmatur, quia leges pænales disponentes præcisè quoad agentes non comprehendunt consulentes, & mandatum dantes, nisi in illa dispositione expressè apponantur, ergo &c. Sed contrà, quia attento fine præfati iuris irritantis, qui rapit per alienas manus, est quoad substantiam raptor propriè, &, vbi eadem militat ratio finalis à iure intenta, validè fit extensio etiam ad æquipollentia quoad substantiam, nec est præcisè consulens, quia consilium non est in fauorem eius, cui datur, sed in fauorem consulentis, seu instantis, vndè potius est mandator, cui absolutè tanquam actori imputatur delictum, quod mandauit, sicque mandatarius est solummodò Instrumentum eiusdem mandantis tanquam principalis agentis, quare in iure actiones mandatarij dicuntur actiones mandantis.

Qui rapit per alienes manus per se ipsum rapit.

Dices secundò. Concilium disponit, quod raptor non possit validè contrahere cum rapta, quousque in eiusdem raptoris remaneat potestate, sed in hypothesi, de qua loquimur, rapta non remanet in potestate eius, qui cum eadem contrahere intendit, sed alterius, qui nomine ipsius rapuit, ergo &c. Sed contra primo, quia, sicuti raptus imputatur ei, cuius nomine factus est raptus, vt ipse cum rapta contraheret, ità detentio raptæ eidem imputatur, cum nomine ipsius detineatur. Secundò, quia Concilium non solum disponit, quod raptor non possit cum rapta contrahere, quousque hæc in illius remanet potestate, sed etiam, quod non possit contrahere cum ipsa, donec in loco tuto constituatur. Quomodo autem potest esse in loco tuto, si remanet in potestate eius, qui rapuit, & detinet nomine alterius, in cuius persona rapuit?

Raptus imputatur ei, cuius nomine fit.

5 Rapiens nomine alterius validè cōtrahit cū rapta.

Respondeo tertiò. Si Titius, qui rapuit ad instantiam Caij, vt cum eodem Caio nuberet, mutato consilio intendat ipse cum eadem rapta nubere, antequam in loco tuto constituatur, probabilius est non inualidè contrahere *Sanchez lib.7. de matrimonio disp.13. n.6. in fin.* Ratio ex eo deducitur primò, quia pæna huiusmodi inualiditatis contractus inducta per Concil. Trident. duo respicit indiuisibilitèr, & traductionem scilicet fæminæ ab vno in alium locum, & finem contrahendi matrimonij, vel explendæ libidinis respectu eiusdem raptoris; sed in ea hypothesi ille, qui per manus proprias rapuit ad alterius instantiam, nec finem habuit matrimonij secum ineundi, nec intentionem explendæ libidinis, ergo propriè non cadit sub dispositionis illius legis pænalis, & irritantis. Maior probatur ex contextu verborum *in illo c.6. de matrim. sess.24.*, vbi in principio est sermo de matrimonio contrahendo inter raptorem, & raptam, ex quo deducitur, Concilium quoad illam pænam de illo solo raptu agere, qui causa matrimonij admittitur *Salzedo in practicam Bernardi Diaz cap.78. in fin., Manuel. 1. tom. summa in 2. edit. cap.213. num.7., Vega 2. tom. summæ c.34. cas.157. not. 1.*, quod etiam multis rationibus probat *Sanchez lib.7. de matrimon. disp.13. n.4.*, ad quem vos remitto. Confirmatur primò, quia, quantumuis auxilium ferentes ad raptum afficiantur alijs pænis iuris puta excommunicationis, infamiæ, non tamen subduntur pænæ inualiditatis contractus, si contrahant cum ipsa rapta, quia distincta oratione pæna inualiditatis contractus, & excommunicatio, & infamia inferuntur, sed ille, qui ad instantiam alterius rapit fæminam se habet præcisè, vt auxilium eidem ferens, ergo &c. Confirmatur secundò, quia, si quis rapuerit fæminam, vt nubat cum tertia persona, eadem prorsus ignorante, quantumuis hic postea contrahat, non inualidè contrahit per ea, quæ superius probata sunt, ergo etiam, si quis rapuerit fæminam non nomine proprio, sed ad instantiam alterius sine intentione per se ipsum cum ea contrahendi matrimonium, quantumuis postea mutato consilio cum ea contrahat, non inualidè contrahet. Consequentia probatur, quia non minus requiritur ad raptum, prout infert pænam irritationis, quod raptor concurrerit ad traductionem fæminæ ab vno loco in alium, sed etiam, quod

Pęnā raptus est, quando fit causa matrimonij.

Variæ rationes comprobantes assertionē

quod fæmina traducta fuerit præcisè ad finem matrimonij contrahendi, vt vult *Sanchez loc. cit.*, vel etiam ad finem explendæ libidinis, vt sentiunt alij, sed ex eo, quod fæmina fuerit abducta ab alio ab eo, quem debet ducere, si hic fuerit ignorans, non inualidatur contractus, si hic postea contrahat, ergo etiam ex eo, quod fæmina fuerit abducta, non tamen cum animo contrahendi matrimonium, non inualidabitur contractus, si postea raptor eundem contractum ineat.

6 *Vterque contrahit pœnas iuris.* Respondeo quartò. Si Titius rapuerit fæminam, vt matrimonium ineat cum Caio sciente, & petente, vterque contrahit alias pœnas iuris à Concil. Trident. statutas *Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 13. n. 6., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 13. n. 12.* Ratio ex eo deducitur, quia *Concil. Trid. in d. c. 6. sess. 24. de reform. matrim.* expressè decernit huiusmodi pœnas non solum contra raptorem ipsum, sed contrà omnes consilium, auxilium, & fauorem præbentes ad talem raptum, sed in data hypothesi vterq; vel est raptor, vel consilij, fauorem, & auxilium præbens, ergo &c.

Hic oritur difficultas, an, si in data hypothesi, qua Titius rapuit fæminam ad finem, vt cum Caio matrimonium contraheret, vel cum ipso concumberet, nec secutum fuerit matrimonium, nec copula consummata, adhuc vterq; contrahat excommunicationem, aliasque pœnas iuris.

Consummatur delictum in abductione. Videtur prima fronte dicendum, quod non, quia in similibus pœnæ non incurruntur, nisi consummato delicto, delictum autem non consummatur, nisi completo effectu, ad quem fuit ordinatum. Nihilominus sentiendum absolutè est, quod contrahant, dummodò fuerit ab vno in alium locum traducta *Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 13. n. 1., & 2., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 13. n. 28., & 29.* Ratio ex eo deducitur, quia delictum raptus in ea abductione de loco ad locum cum animo contrahendi matrimonium absolutè perficitur, & consummatur; non enim Concil. Trident. statuit eam pœnam contra contractum matrimonij, sed ob raptus delictum, solumque decernit, non eximi raptorem ab ea pœna, quamuis raptam ducat.

§. XVI.

An huiusmodi pœnæ incurrantur ipso iure ante sententiam.

SVMMARIVM.

Explicatur titulus in suis terminis. 1.

Pœna excommunicationis contrahitur ipso iure. 2.

Hæc excommunicatio non est reseruata. 3.

Pœna perpetuæ infamiæ est sententiæ ferendæ, non latæ. 4.

Raptor, si postea raptam in loco tuto constitutam ducat, non euitat pœnam infamiæ. 5.

Incapacitas ad omnes dignitates exigit sententiam. 6.

Clericus raptor non deponitur à proprio gradu, nisi per sententiam. 7.

Pœna dotationis exigit sententiam declaratoriam. 8.

Irregularitas non incurritur, nisi indirectè. 9.

Disquisitio XVI. Abduxerat Caius per vim è propria domo Bertam, illamque traduxerat in certum determinatum locum ad finem cum ea contrahendi matrimonium, vel explendi propriam libidinem. Siue completum postea fuerit matrimonium, siue expleta libido per carnalem copulam, siue non, dummodò secuta fuerit traductio ad eum finem dictum fuit suprà, quod pœnæ iuris à raptore contrahantur. Huiusmodi pœnæ per superius etiam dicta consistunt in excommunicatione, in perpetua infamia, in incapacitate ad omnes dignitates, &, si raptor fuerit Clericus, a proprij gradus depositione. Hic oritur iam controuersia, an raptor contrahat huiusmodi pœnas ipso iure, an verò tantum post Iudicis sententiam. 1 *Exponitur factũ.*

Respondeo primò, pœnam excommunicationis raptor ipso iure contrahit nulla expectata Iudicis sententia, *Nauarrus in summa cap. 22. num. 120., Sanchez dict. lib. 7. disp. 13. num. 1., Zipeus in anal. enarrat. iuris noui lib. 4. tit. de sponsal., & matrim. nu. 25., Rebellus de obligat. iust. par. 2. lib. 3. quæst. 11. num. 4., Farinacius in pract. crimin. part. 5. quæst. 145. num. 21., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. cap. 13. num. 34.* Ratio deducitur ex ipso contextu verborum, quibus inducitur illa pœna, dicitur enim *ipso iure*, quæ particula certè importat latam sententiam, non ferendam, *Tiraquel in l. si vnquam verb. reuertatur nu. 20. C. de reuocat. donat., Vera Crux in append. ad Specul. vbi de raptu fol. 83. §. relicta ergo*, adeoque nullum exigit Iudicis actum, nec ministerium; non enim talis est huiusmodi pœna, vt in sui executione exigat aliquam hominis actionem, cum consistat in mera priuatione iurium spiritualium. 2 *Excommunicatio est latæ sententiæ.*

Hic disputant DD., an huiusmodi excommunicatio, quę dicitur latæ sententiæ, sit reseruata, nec ne, *Manuel. 1. tom. summæ 2. edit. c. 213.*, expressè asserit esse reseruatam Summo Pontifici, quod, vel arguit ex grauitate materiæ, vel ex modo, quo statuitur. Nihilominus communitèr statuunt nemini esse reseruatam, *Sanchez d. lib. 7. de matrim. disp. 13. n. 1., Bellarminus ad d. c. 6. sess. 24. Concil. Trid. de reform. matrim.* 3 *Non est reseruata*

in

in obseruat. verb. excommunicat., *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. d. c. 13. n. 34. in fin.* Ratio est, quia hic versamur in pœnalibus, quæ non sunt extendenda vltrà verborum formam, qua statuuntur, sed per Concilium Trid. illa excommunicatio, nec per verba expressa, nec per implicita reseruatur, ergò &c. atque in hoc locum habet *cap. nuper vers. in 2. casu de sent. excommunic.*

4 Infamia non incurritur ipso iure.

Respondeo secundò. Pœna perpetuæ infamiæ à dicto Concil. Trident. statuta loco cit. contra raptores non incurritur ipso iure, sed exigit sententiam Iudicis saltem declaratoriam, *Nauarrus in extrauag. Gregorij XIII. de datis pro iust. vel gratia not. 31. nu. 44.*, *Sanchez d. lib. 7. disp. 13. n. 1.*, *Paulus Laiman. lib. 5. tract. 10. part. 4. cap. 13. n. 4.*, *Molina de iust. tract. 2. disp. 96. vers. quod attinet ad pœnam*. Ratio ex eo deducitur, quià infamia potissimum consistit in hominum æstimatione, secundum quam tali nota affectus paruipenditur, nulloq; in honore habetur, sed ad hanc inducendam non est sufficiens delictum secundum se commissū, nisi per sententiam declaretur, & pœna a iure imposita ad hominum notitiam promulgetur, sine qua suam famam quicunque retinet, seù ius habet ad illam, ergò &c. Neque dicas, quod in eodem verborum contextu, seù in eadem oratione Concil. Tridentinum complectatur pœnam excommunicationis, & perpetuæ infamiæ addendo particulam ampliatiuam ad vtramque *ipso iure*, ergò, si excommunicatio contrahitur à raptore sine vlla Iudicis declaratione, seù sententia, etiam sine illa contrahetur infamia perpetua in eodem iure statuta; contra enim impugnaberis, quià verba iuris adaptari debent secundum materiam, cui applicantur, quæ in casibus, de quibus loquimur, ex natura sua exigit diuersam dispositionem; excommunicatio etenim, cum habeat rationem formæ priuatiuæ absolutæ, suosq; effectus respicientes subiectum, cui adijcitur sine vllo ordine ad alios, non exigit hominis ministerium; infamia verò cum se habeat, vt quid relatiuum ad hominum æstimationem, quæ certè oritur ex manifestatione, & culpæ, & pœnæ incussæ certè exigit hominis publici ministerium, sine quo non videtur posse oriri, adeoque, &c.

Infamia consistit in hominum æstimatione.

5 Sententia asserens raptorem vitare infamiam, si raptam ducat.

Disputant hic DD., an, si raptor constituta posteà rapta in loco tuto iuxtà eiusdem Concilij dispositionem eandem consentientem duxerit, liberetur ab huiusmodi pœna infamię perpetuæ. *Henriquez lib. 11. de matrim. c. 14. n. 4.*, *Manuel. 1. tom. summa 2. edit. c. 232. n. 1.*, *Vega tom. 2. summa c. 34. cas. 157. in fin.* asserunt, vtiq; liberari, quod deducunt ex benigna eiusdem Concilij interpretatione, ne rapta, si consentiat raptori nubere, dicatur infami nubere, & sine aliqua sua culpa aliqualitèr contrahat infamiam propter coniugium cum infami. Alij tamen communius asserunt à tali nota non liberari. *Sanchez de matrim. d. lib. 7. disp. 13. n. 1.* Ratio deducitur ex expressis verbis eiusdem Concilij loc. cit. vbi, postquam dixerit, quod, si rapta fuerit in loco tuto constituta, & postea liberè consenserit nubere cum raptore, validus sit, & subsistat contractus, subdit immediatè. *Et nihilominus raptor ipse, ac omnes illi consilium, auxilium, & fauorem præbentes sint ipso iure excommunicati, ac perpetuò infames, omniumque dignitatum incapaces*, vbi nota illam particulam. *Nihilominus*, quæ refertur ad præcedentia, & importat, quod ijs non obstantibus illæ pœnæ per raptorem incurrantur *arg. l. fin. ff. de in integ. restit.*, *& l. 59. §. eaque nihilominus ff. de verb. signif.* Quod, si rapta dicatur, infami nubere, hoc est ex eius libertate; non enim cogitur, quantumuis in loco tuto constituatur, cum eo contrahere, sed poterit alterum, qui secum contrahat, eligere, si hic alter tali contractui velit consentire.

Sententia negans præfertur

6 Non incurritur incapacitas ad omnes dignitates, nisi post sententiam.

Respondeo tertiò. Pœna incapacitatis omnium dignitatum respectu raptoris non incurritur, nisi post sententiam *Nauarrus in d. extrauag. Gregorij XIII. de datis pro iust. vel gratia not. 32. nu. 44.*, *Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 13. n. 1.* Ratio ex eo deducitur, quia huiusmodi incapacitas ex genere suo subsequitur infamiam, & post infamiam à Concil. Trid. statuta est, sed infamia ex prædictis non incurritur, nisi post sententiam Iudicis declaratoriam, ergò &c. Neque obesse potest, si asseratur huiusmodi incapacitatem à iure inductam consistere in priuatione; quæ præcisè afficit subiectum, cui adijcitur, nec secundum se indigere hominis ministerio, vndè nec ex natura sua exigit Iudicis sententiam nec ex iuris dispositione, cum Concilium Tridentinum in allegato textu in eadem oratione coniungat, & pœnam excommunicationis, & incapacitatem ad quascunq; dignitates, & propterea vtraque debet afficere delinquentem eodem modo scilicet ipso iure; Non, inquam, obesse potest, quia, quantumuis eadem oratione comprehendatur, nec ex genere suo, cum sit merè priuatiua, & absoluta, exigat hominis ministerium, cum tamen apponatur, vt quid subsequens ad pœnam infamiæ, quæ ex genere suo exigit declarationem, ideò imitatur naturam eius, ad quam subsequitur, sicq; quamuis non exigat ministerium secundum se, exigit tamen ratione illius, ad quam subsequitur, & cum qua connectitur, cum accessorium sequatur naturam sui principalis.

Est quid subsequēs ad pœnā infamiæ.

7 Respondeo quartò. Pœna decidendi à proprio gradu, si raptor fuerit Clericus, non incurritur ipso iure, sed exigit senten-

tiam

Clericus raptor nó decidit à proprio gradu ipso iure. tiam Iudicis *Sanchez de matrimonio d.lib.7. disp.13.n.1., Laiman.lib.5.tract.10.p.4.c.13. num.4., Molina de iust.tract.2.disp.96.§.quod attinet ad pœnam*. Ratio ex eo deducitur primo, quia in dicto Concilio Tridentino talis pœna apponitur per verba exprimentia sententiam ferendam, non latam, vt notauit *Sanchez loc. cit.*, ibi, *deijciendos esse, & deponendos*, per quæ indicatur non depositos esse, donec sententia Iudicis accedat; secundò, quia sequitur modum aliarum pœnarum. Tertiò, quia regulariter in alijs omnibus delictis huiusmodi pœna fit per sententiam Iudicis. Quartò, quia, cum huiusmodi pœna sit atrox, & nimis rigida ex benigna legis interpretatione est potius moderanda, quam extendenda.

8 Dotatio est facienda per Iudicis sententiã. Respondeo quintò. Pœna dotationis faciendæ à raptore ex vi eiusdem Concil. Tridentini, siue raptam ducat, siue non ducat, non incurritur ipso iure, sed exigit sententiam declaratoriam. Ità præter allegatos Doctores *Augustinus Barbosa collect. 2. ad decret.part.2.causa 36.qu.2. cap.si quis virginem n.5, Conincbus disp.31.n.48., Reginaldus lib.12.n.31.vers.de dotatione, Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. cap.13. n.41., Vera Crux append.ad speculum, vbi de raptu ad fin.fol.84., Henriq.lib.11.de matrim. c.14.n.5.* Ratio in primis ex eo deducitur, quia, quantumuis daremus præcedentes pœnas ab eodem Concilio impositas incurri ipso facto, non propterea ex dispositione eiusdem argueretur, & hæc pœna ipso facto incurri, quandoquidem distincta apponitur oratione, vt legenti textum fit manifestum. Deindè, cum Concilium expressè asserat, huiusmodi dotationem faciendam esse arbitrio Iudicis, vtique requiritur sententia Iudicis, qui attenta qualitate raptoris, & raptæ, alijsque qualitatibus decernat quid, & quantum sit erogandum.

9 Irregularitas non imponitur, nisi indirectè. Disputant hic DD., an præter allegatas pœnas sit contra raptorem siue clericum, siue laicum irrogata pœna irregularitatis. Affirmat *Maiolus lib.5.de regul. c.42. in fin.* Sed melius alij statuunt, per idem Concilium hanc pœnam directè non apponi, cum de eadem nulla penitus fiat mentio, vndè ex arbitrio non debet statui. Dixi, *directè*, non enim negauerim ex eo, quod idem Concilium induxerit perpetuam infamiam induxisse etiam indirectè irregularitatem, quæ ex natura sua consequitur ad eandem infamiam. Verum tamen est, quod, sicuti infamia huiusmodi non incurritur, nisi post sententiam declaratoriam per superiùs dicta, ita non nisi post eandem incurratur irregularitas, quæ tamen non exigit nouam sententiam distinctam a sententia inferente infamiam, sed eadem posita immediatè subsequitur ex genere suo; vndè valet illatio, est perpetuò infamis, ergo etiam est irregularis.

§. XVII.

An raptor contrahens cum rapta constituta in loco tuto, & liberè consentiente post raptum euitet pœnas ordinarias, & præcipuè mortis.

SVMMARIVM.

Status controuersiæ expositus. 1.
Sententia asserens raptorem ducentem raptam in loco tuto prius constitutam non euitare pœnam mortis. 2.
Præfertur sententia asserens euitare. 3.
Attenta benigna iuris interpretatione, & æquitate. 4.
Satisfit rationibus aduersis. 5.

DIsquisitio XVII. In ordine ad pœnas excommunicationis, perpetuæ infamiæ, incapacitatis ad quamcunque dignitatem, & dotationis respectu raptæ, siue nupserit cum raptore, siue non nupserit, dictum est in præcedenti disquisitione easdem raptorem non euitare, quantumuis raptam posteà liberè consentientem, & in tuto loco constitutam duxerit; sed quia de iure ciuili aliæ pœnæ constitutæ sunt contra raptorem virginis sub patria potestate existentis, & præcipuè mortis, inquiritur iam in præsenti, an, sicuti raptor contrahendo cum rapta, quantumuis liberè consentiente non euitat pœnas eiusdem Concil. Trident., ita cum eadem contrahendo non euitet etiam pœnas iuris ciuilis, & præcipuè mortis ab eodem impositæ *in l. vnica, C. de rapt. virg.* Hanc pœnam per ius ciuile impositam non esse per ius canonicum, nec correctam, nec abrogatam, docent communitèr DD. Quo supposito. 1 Procedit de pœnis quoad ius ciuile, & præcipuè mortis.

2 Sententia negans euitare pœnas. Docuerunt *Andræas antiquus Neapolitan. conslit glossator in constitut, capitalem, Matthæus de Afflictis in constitut., si quis rapere quæst. 6., & alij*, non euitare huiusmodi pœnas iuris, ea moti ratione, quia cæteroqui faciliùs præberetur occasio delinquendi, quod certè valdè considerandum est per textum *in l. vnica, C. de raptoribus*, & aduersa sententia facilè incitaret raptores ad huiusmodi delictum, cum certiorari quodamodò possent, se mortem euitaturos, quandoquidem possent sibi suadere, quod raptæ, ne innuptæ remaneant, quod de facili contingeret, cum alium maritum non inuenirent, sint præbituræ consensum contractui. Nihilominùs

3 Respondeo, probabiliùs esse, raptorem, si rap-

Probabilius euitat si raptam sponte, & libere consentientem duxerit, euadere pænas ordinarias iuris, & præcipuè mortis *Molina de iustitia tract. 2. disp. 105. nu. 10., Augustinus Barbosa tom. 4. collect. in decret. part. 2. causa 36. quæst. 2. cap. si quis virginem n. 4., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 13. nu. 48., Paulus in l. penult. nu. 5. C. de Episcop., & Cleric., Bossius pract. crim. tit. de rapt. mulieris nu. 17., Decianus tract. crim. lib. 8. c. 14. n. 48.* Ratio fundatur in benigna iuris interpretatione, secundum quam inita concordia inter partes mitius iustitia legalis procedit. Accedit, quod frustrà ius canonicum permitteret inter raptorem, & raptam coniugium, si hæc in loco tuto constitueretur, & postea liberè consentiret, si inito adhuc matrimonio raptor subire deberet pænam mortis ob delictum raptus.

4 Procedũt ex benigna iuris interpretatione. Hæc procedunt attenta benigna iuris interpretatione, & inspecta æquitate; cæterum inspecto iuris rigore non video, cur ille raptor posset subterfugere huiusmodi pænam, cum delictum, ob quod fuit inducta, intelligatur consummatum in traductione eiusdem fæminæ ab vno ad alium locum, nec obstat, quod inanis redderetur iuris canonici dispositio permittens matrimonium, si postea rapta in loco tuto constituatur, & liberè consentiat; Non obstat, inquam, quia in primis ius canonicum procedit secundum sua principia, secundum quæ penam mortis non statuit, sicque non respicit dispositionem iuris ciuilis. Deindè per illam dispositionem iuris ciuilis non redditur inutile ius canonicum, quandoquidem etiam respectu damnatorum permittuntur coniugia, si non ad finem procreationis prolis, ad alios saltem fines honestos, vt passim contingit.

5 Diuersa ratio de pænis Concilij, & iuris ciuilis. Neque aduersus ea, quæ dicta sunt in responsione, eiusque probatione, vim aliquam habere possunt ea, quæ dicta sunt in superiori disquisitione de pænis impositis à Concil. Trident., quæ incurruntur, quamuis raptor postea raptam consentientem duxerit; Non, inquam, vim aliquam habere possunt, quandoquidem de huiusmodi pænis Concilij expressè actum est etiam sub ea conditione, adeoque in ordine ad eas non potest aliqua interponi interpretatio, quia, vbi ius clarè, & distinctè loquitur, non indiget, nec explicatione, nec interpretatione; De pænis verò iuris ciuilis maximè mortis nihil expressè in ea suppositione dispositum est, adeoque ex benigna iuris interpretatione pænæ illæ non incongruè restringuntur, nec à pænis vnius ordinis valet illatio ad pęnas alterius ordinis, quando cum diuersa expressione sunt appositæ, & in vno ordine est expressio etiam interueniente aliqua conditione, non sic in alio.

Ad illud tandem; quod dicebatur ex Andræa Constitut. Neapol. glossatore, & ex Matthæo de Afflictis, dicendum est, minui quidem pænas, non tamen per hoc præberi occasionem in eo genere delinquendi, quandoquidem in primis delinquens non potest esse tutus de consensu futuro fæminæ raptæ ad contrahendum matrimonium, deindè pænæ absolutè non tolluntur, sed dumtaxat ordinariæ ad extraordinarias trahuntur, quod arduum non est, cum partes ad inuicem concordarint, & læsa cesserit iuri suo. Non prębetur occasio delinquẽdi, & quare.

§. XVIII.

An traductio fæminæ de vno loco in alium propinquum commodiorem sine animo abducendi inducat pænas iuris contra raptores.

SVMMARIVM.

Exponitur status controuersiæ in suis terminis. 1.
Sententia asserens non euitari pænas iuris. 2.
Probabilior sententia asserens non esse propriè raptum, nec induci pænas raptorum. 3.
Illa traductio non fuit cum animo abducendi. 4.
Satisfit rationibus contrarijs. 5.

Disquisitio XVIII. Ardore concupiscentiæ maximè illectus Franciscus versus Caiam Virginem statuit in corde suo eam quoquo modo habere ad suas explendas libidines, eandemque in vno cubiculo adinuentam, in quo facilis vnicuiq; poterat esse aditus, in aliud cubiculum eiusdem domus remotius, & commodius propriæ nequitiæ traduxit, vel fortè inuentam in via publica in propinquam domum attraxit, vel in agro existentem ad aliquot passus per vim abduxit, ibique suam expleuit libidinem aduersus fæminam reluctantem. Orta hic fuit quæstio, an illæ traductiones habeant propriè vim raptus, & sic traducens subeat omnes iuris pænas contra raptores comminatas. 1 Fact: series exponitur.

Videtur prima fronte absolutè asserendum in ea hypothesi, & esse propriè raptum, & pænas raptorum incurri, quandoquidem propriè ibi interuenit abductio ab vno in alium locum, & vtique per vim, vt supponitur, & finis explendæ libidinis, quod in multorum sententia satis est, cum non requiratur præcisè finis contrahendi matrimonium, sed sufficiat intentio eiusdem libidinis explendæ; iura etenim præcisè loquuntur de abductione, nec requirunt tantam determinatam distantiam inter locum, à quo abducitur, & locum, ad quem traducitur adhoc, vt dicatur raptus, vt ex se est manifestum, quinimmò, si quis fæmi- 2 Prima sententia asserens non euitari pęnas

fæminam rapiat cum animo abducendi ab vno in alium locum, non tamen transtulerit ad locum determinatum, & verè raptor dicitur, & subit pœnas iuris aduersus raptores comminatas *Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 12. n. 21. in fin.* Nihilominus

3 Respondeo in ea hypothesi, nec Franciscum verè, & in rigore esse raptorem, nec subire pœnas iuris contra raptores comminatas *Bertrandus cons. 39. vol. 6., Cumanus item cons. 39. num. vnico, Iulius Clarus lib. 5. recept. §. raptus n. 1., Decian. tract. crim. lib. 8. c. 7. nu. 32., Mascardus de probat. concl. 1259. num. 20., Vela de pœn. delict. c. 29. §. 5., Azebedo lib. 8. recopal. tit. 13. l. 2. num. 83.* Ratio ex eo deducitur, quia in omnibus allegatis casibus in facti serie est præcisè violatio fæminæ per vim, non autem in rigore raptus eiusdem, ergo pœnæ contra raptores propriè inductæ non sunt extendendæ ad huiusmodi casus. Antecedens probatur, quia in eo casu, seu ijs casibus non est propriè abducere de vno in alium locum cum animo abducendi, sed dumtaxat quærere locum opportuniorem, & commodiorem ad vsum, & coitum cum animo, vt eadem remaneat sub potestate, sub qua prius erat, nec regularitèr secundum communem hominum æstimationem habetur illa traductio ad locum modicè distantem pro traductione, seu abductione, vt importet propriè raptum, cæteroqui esset raptus, si ad modicos passus traheretur fæmina, vt per vim violaretur, quod nemo dicet.

Nec est propriè raptor, nec subit pœnas raptoris.

4 Ex quibus omnibus habes, quid respondeas ad ea, quæ ex aduerso afferebantur, quamuis etenim physicè illa sit traductio, moralitèr tamen non est talis, quantum ad effectum, vt habeatur pro raptu, quem iura sub pœnis illis, de quibus supra, prohibent, cum non fuerit cum animo abducendi; &, sicuti ex superius dictis, si quis fæminam rapuerit non cum animo cum ipsa contrahendi, vel explendæ propriæ libidinis, sed ad finem, vt cum tertio contraheret, non incidit in pœnas iuris, si ipse mutato consilio cum ipsa contrahit, ita, si fæminam ab vno in alium locum propinquum non cum animo abducendi, sed habendi commodiorem locum ad vsum, & coitum, non incidit propriè in pœnas iuris, quandoquidem in vtroque casu non interueniunt conditiones requisitæ ad raptum
5 formalitèr sumptum, & in rigore. Ad illud, quod subditur ex *Sanchez loc. cit.*, dicendum est, illud habere locum, quia re vera in ea hypothesi verificatur vera, & rigorosa abductio, quandoquidem est translatio de loco ad locum cum vero animo abducendi, & re vera consummatur abductio, quam non constituit terminus ad quem determinatus, sed potius terminus à quo cū illa intentione ad quemcunq; locū.

Illa traductio nō fuit cum animo abducēdi.

§. XIX.

An conatus ad raptum effectu non secuto trahat secum pœnas iuris.

SVMMARIVM.

Refertur status controuersiæ. 1.
Prior sententia subdens sic conantem pœnis. 2.
Sanior sententia eximens à pœnis ordinarijs. 3.
Explicatur textus in l. vnica, C. de raptor. Virg. 4.
Quomodo intelligatur, quod in grauioribus delictis conatus habeatur in iure pro facto. 5.

Disquisitio XIX. Eodem concupiscentiæ ardore allectus Franciscus, quo dictum fuit in præcedenti disquisitione, omnem lapidem mouit, omnesque vires adhibuit ad finem abducendi Caiam à domo propriorum parentum, sub quorum potestate erat constituta, eamque ad alium locum traducendi; vel ad finem contrahendi cum eadem matrimonium, vel explendi propriam libidinem, adeovt iuerit ad domum eiusdem Caiæ, seu eiusdem parentum hominibus armatis comitatus ad eandem rapiendam, sed fortè, vel eadem non inuenta, vel alio modo impeditus delictum per actualem raptum non potuit consummare. 1

1 Elucidatur titulus

Menochius de arbitr. lib. 2. cent. 4. casu 360. n. 30., & seqq., Zauallos qq. pract. 101. q. 34., Cantera qu. crimin. quæst. tangentibus punitionem delicti c. 4. num. 20., docent, sic conantem non euadere pœnas raptus, præcipuè, si inuentus fuerit in conamine ad raptum, hocque afferunt speciale esse in raptu ob atrocitatem delicti per textum *in l. vnica, C. de rapt. virginum*, aliaque grauiora delicta, cum conatus in istis pro facto reputetur *Cardinalis in Clem. Pastoralis n. 3. not. 8. de sententia, & re iudicata*, qui etiam hoc probat ex allegato textu *in d. l. vnica, C. de rapt. Virg.* Nihilominus 2

2 Sententia afferens subire pœnas iuris.

Respondeo, in hac suppositione Franciscum eximendum esse à pœnis iuris ordinarijs, non sic extraordinarijs, *Couaruuias Clem. si furiosus de homic. 2. part. in initio n. 8., Gomez l. 80. Tauri num. 40., Sanchez lib. 7. disp. 12. num. 19.* Ratio ex eo deducitur, quia huiusmodi pœnæ latę sunt contra raptores formalitèr, vt tales, & contra raptum, sed ille conatus non est formalitèr raptus, nec conator raptor, ergo &c. Confirmatur in alijs omnibus delictis, in quibus pœnæ impositæ non incurruntur, nisi consummato delicto, & in effectu posito, nisi expressè alitèr in iure apponente tales pœnas sit dispositum, sed nec in tali *l. vnica, C. de rapt.* 3

3 Probabilius eximitur à pœnis ordinarijs.

Conatus ad raptū non est in rigore raptus.

rapt. virg.; nec alibi est dispositum, quod huiusmodi pænæ incurrantur per solum conatum raptu ipso non consummato, cum non sit assignabile tale ius, ergo &c.

4 Dicitur tantum, quod possit impunè occidi.

Dices, quod in d.l. vnica, C. de rapt. virg., dicuntur huiusmodi pænæ incurri, si raptor fuerit in delicto inuentus, quantumuis non fuerit consummatum, nec fæmina abducta. Sed contra in eodem textu tantum dicitur, quod, si fuerit in delicto inuentus, possit impunè occidi, sicuti statuitur in pluribus alijs delictis, quod vtique statutum est ob atrocitatem delicti per ius ciuile, quod certè impunitatem permisit in pluribus alijs delictis puta in adulterio, in quo per maritum mulier fuerit adinuenta; ex hoc tamen non sequitur, quod, si delictum non fuerit consummatum, pænæ illæ sint exequendæ in eum, qui tale delictum intentauerat. Quis enim dixerit eum, qui intentauit adulterium, nec tamen impeditus consummauit, rigorosis pęnis adulteri esse torquendum? Certè ob actualem iniuriam, in qua actu quis inuenitur per dispositionem iuris multa conceduntur iniuriam illam patienti, quæ extra actum illum postea non permittuntur, & ratio concessionis est fundamentum subitæ indignationis, quam supponitur concipere læsus in actuali illa læsione propriæ famæ, & honoris, seu iuris, quod habet.

5 [P]rocedit [in] crimi[n]e læsæ [m]aiesta[tis].

Nec valent, quæ ex aduerso dicebantur, quandoquidem textus allegatus id non euincit, quod statuunt aduersarij, vt mox innuimus, & illud, quod dicitur, quod conatus in grauioribus delictis habeatur pro facto, verificatur ad summum in ordine ad pænas subeundas quoad crimen læsæ maiestatis respiciens immediatè personam Principis, hoc enim maximè congruum est ad deterrendos homines à tam atroci crimine, cum hoc cederet in maximum Reipublicæ detrimentum, cuius species, nedum factum, est abominabilis apud Deum, & apud homines; hoc autem sine iuris expressa dispositione non est extendendum ad alia delicta, quantumuis atrocia.

§. XX.

An sit propriè raptus, si fæmina fuerit consentiens ignorantibus parentibus.

SVMMARIVM.

Elucidatur status controuersiæ. 1.
Sententia asserens esse propriè raptum. 2.
Siue parentes fuerint præcisè ignorantes, siue etiam inuiti, si fæmina consenserit, non est propriè raptus, nec abducens subit pænas iuris. 3.
Fæmina est domina sui corporis, & sui iuris quoad matrimonium. 4.
Si fæmina fuerit inuita abducta, est propriè raptus, quamuis parentes consenserint. 5.

Disquisitio XX. Inscijs parentibus, vel fortè etiam inuitis Titia consensit propriæ abductioni factæ per Caium ad finem cum eodem contrahendi matrimonium, cui ijdem parentes repugnabant præbere consensum, & de facto, dum eadem Titia maneret sub potestate raptoris, inita sunt sponsalia, vel fortè etiam matrimonium seruatis iuris solemnitatibus. Hic quæsitum fuit, an Caius abductor fuerit obnoxius pænis raptorum. 1 Factum expositū.

2 Qui dicant esse raptum.

Quod propriè fuerit raptus, & Caius subdatur pænis iuris præcipuè, si parentes fuerint inuiti ad talem abductionem, docuerunt *Nauarrus lib. 4. consil. in priori edit. tit. de sponsal. cons. 32. n. vnico, Salzedo pract. Bernardi Diaz c. 78. §. vlt. in postrem. edit., Henriquez lib. 11. de matrim. c. 14. n. 4., Vega 2. tom. summa c. 34. cas. 157. not. 1., Toletus lib. 7. summa c. 13. num. 2. in fin.* Ratio eorum est, quia propriè est raptus, quando res abstrahitur per vim ab eis, sub quorum potestate est res rapta. Nihilominus

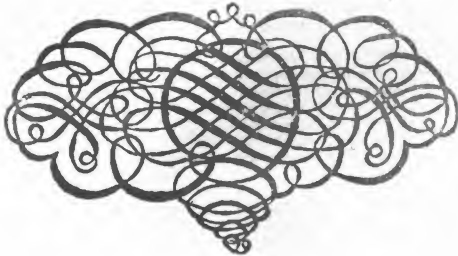
3 Non est in rigore raptus.

Respondeo, quod siue parentes fuerint præcisè ignorantes, siue etiam positiuè inuiti, dummodò fæmina fuerit consentiens, abducens non subdatur ordinarijs pænis iuris, *Vera Crux in append. ad speculum, vbi de raptu, §. verum animaduersione, Antonius Cucus lib. 5. instit. maior. tit. 12. n. 120., Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 13. nu. 13.,* & alij magis communiter. Ratio ex eo deducitur, quod dictum fuit superius, quod fæmina possit nubere etiam inuitis parentibus, nec aliquam pænam subit ex illis nuptijs, ergo etiam consentiens poterit alio trahi, vt nubat eisdem etiam inuitis sine illo incursu pænarum tam respectu abducentis, quàm ipsius abductæ; si etenim impunè potest iniri contractus tali pacto, poterunt etiam ea fieri, quæ conducere possunt ad talem contractum. Confirmatur, quia Concil. Tridentinum loco cit., consulere dumtaxat voluit libertati matrimonij, ne scilicet

4 Est fæmina domina sui corporis,

abducta præsumatur inuita consentire, non voluntati parentum, quibus non tenetur annuere ex necessitate fæmina, sed ad summum ex quadam honestate, ergo, si ipsa consenserit tali abductioni ad finem contrahendi matrimonium in alio loco, abducens propriè non contrahet pænas iuris. Confirmatur secundò, quia idem Concilium Tridentinum ad validè contrahendum matrimonium, quando fæmina etiam per vim est abducta, solum requirit, quod postea constituatur in loco tuto, nec aliquid exigit à parentibus, ergo etiam, vt validè possit nubere, quando consentiens fuit abducta, non exiget eorundem parentum consensum, qui nullum ius habent in ordine ad huiusmodi contractum, nisi ad summum ex honestate.

Ex quibus fas erit deducere, quod, si eadem fæmina per vim, & inuita fuerit abducta, quamuis abductioni parentes consenserint, raptor ipse non eximatur a pænis, *Sanchez loc. cit.*, quandoquidem, cum ipsa sit domina sui corporis, & in ordine ad matrimonium contrahendum sit sui iuris, ipsi infertur iniuria, quam auertere iura sategerunt, & militat ratio, ob quam induxerunt huiusmodi pænas, periculum scilicet, ne fæmina renitens cogatur illud inire. Ex quibus etiam habes, quid respondeas ad rationem, quæ ex aduerso afferebatur, licet enim fæmina illa fuerit sub potestate parentum quoad curam, non fuit tamen quoad dominium sui corporis, & in ordine ad matrimonium contrahendum, adeoque &c. 5 Est raptus, si fæmina inuita abducatur etiam consentientibus parentibus.

CON-

CONTRACTVS XIV.

DE SPONSALIBVS II.

HOC EST

DE DISSOLVTIONE EORVNDEM.

Atura Sponſaliorum illa eſt, vt quamuis præambula ſint ad matrimonium, & plurima eidem competentia ſibi concilient, non tamen eiuſdem in ſe transferant indiſſolubilitatem. Ex bonis Sacramenti matrimonium hoc ſibi vindicat vinculum, quod in ſponſalia non transfunditur, cum Sacramentum non ſint, quamuis per quandam analogiam Sacramentalia dicantur. Intrà limites puri contractus ſiſtunt, qui, cum in labili hominum voluntate conſiſtat, quæ inconſtans eſt, inconſtanti eiuſdem volubilitate dilabitur, nec ſola voluntatis inconſtantia, quando vtraque contrahentis cohæret, diſſoluitur, ſed incidenti etiam rerum viciſſitudine finem ſubit, & exitum. Hic animum ſiſtimus, vbi contractus finem nanciſcitur, & difficultatibus obuoluimur, vbi ille in ſui definentia ſuis ſoluitur inuolucris. Cauſas omnes huiuſmodi diſſolutionis aperiemus, quæque ſint efficaces ad hunc finem, quæque inefficaces indagabimus, quæ, cum ſint meta huiuſmodi contractus, diſceptationum quoque noſtrarum erunt terminus.

PRÆ-

PRÆNOTIO I.

An ex notabili contrahentium disparitate dissolui possint sponsalia.

SVMMARIVM.

Exponuntur rationes dubitandi. 1.

Si magis dignus fuerit conscius deterioris alterius conditionis in quocunque genere contractus non est irritus. 2.

Argumentum à nimia prodigalitate erga meretricem, & ab emptione rei modicæ pro immodico pretio dissoluitur. 3.

Sponsalia cum illa inæqualitate inita, si talia sint, vt ex illis timeatur scandalum, non propterea sunt ipso iure irrita, quamuis possit rescindi. 4.

Si magis dignus fuerit inscius illius deterioris conditionis, non propterea sunt ipso iure irrita, quamuis sint rescindibilia. 5.

Conscius deterioris conditionis alterius, & tamen contrahens non potest recedere secundum se. 6.

Ex grauibus damnis, & causis potest rescindere. 7.

Quamuis sponsa fuerit per promittentem deflorata. 8.

Tenetur tamen deflorans satisfacere damnis ex illa defloratione prouenientibus. 9.

Adhuc sponsalia in illa hypothesi possunt dissolui, quantumuis ex defloratione secuta fuerit proles. 10.

Si magis dignus fuerit inscius deterioris conditionis alterius notabilis vtique potest dissoluere sponsalia. 11.

Magis dignus quoad diuitias contrahens instiè cum alio minus digno in eodem genere, sed digniore in genere nobilitatis cognita, probabilius non potest dissoluere sponsalia. 12.

Excipe, nisi magis diues ex nimia propensione in diuitias non fuisset contracturus. 13.

Cognoscens carnalitèr sub ficta promissione matrimonij fœminam malæ famæ non tenetur eam ducere, sed solum soluere pretium copulæ, si illa consueuerat corpus locare. 14.

1 IN hac controuersia pleraque veniunt consideranda; Primò, an magis dignus fuerit conscius inferioris alterius conditionis, & nihilominus contraxerit, an verò penitus ignorans. Secundò, an illa disparitas, quæ supponitur inter contrahentes, fuerit talis, & tanta, vt in communi hominum æstimatione aliqua nota afficiat contrahentem magis dignum, an verò talis, & tam diminuta, vt prudentèr apud homines pro non considerabili habeatur. Tertiò, an illa inæqualitas fuerit in nobilitate, quatenus alter sit nobilis, alter ignobilis, & vilis, an in diuitijs, quatenus vnus sit diues, & præpotens, alter pauper, & modicus, an in aliqua virtutum prærogatiua, quatenus alter sit bonæ famæ, & virtutum ingenuarum, alter verò malæ famæ, & morum perditorum, vel si alter pudicus, impudicus alter. Hæc, quæ dicuntur in hac tertia consideratione, possunt etiam adinuicem dupliciter comparari, vel relatiuè ad sua opposita scilicet diues ad pauperem, nobilis ad ignobilem, pudicus ad impudicum, vel relatiuè ad disparata scilicet nobilis ad pauperem, ignobilis, & diues ad pauperem, sed nobilem, & sic de cæteris. Quibus positis sit.

Assertio I. Si magis dignus fuerit conscius deterioris alterius conditionis in quo cunque genere, & nihilominus per verum consensum contraxerit, contractus non est ipso iure irritus, *Vera Crux 3. part. speculi art. 19. concl. 2., Molina tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 271., Corduba in quæstionario lib. 1. qu. 13. dict. 1., Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 14. num. 2.* — 2 *Si magis dignus fuerit cõscius cõtractus non est irritus.*

Ratio ex eo deducitur, quia in hoc contractu sunt omnia substantialitèr requisita ad ipsius validitatem, causa scilicet materialis proportionata, quæ sunt ipsi contrahentes secundum se habiles ad contrahendum, cum nullo iure vetentur contrahere, & causa formalis intrinseca, & extrinseca, scilicet substantialis consensus vtriusque, & vtique liber, & sensibilis per verba proportionata, seu nutus, ergo non est, cur in sua origine non debeant esse valida, & subsistentia sponsalia; nec illa inæqualitas debet diminuere de libertate requisita ad contractum, quandoquidem fuit cum perfecta cognitione; qua stante poterat non contrahere, sicque, cum contraxerit, supponitur iuri suo cessisse, & vtique liberè, quia cum plena cognitione, & nemine vrgente. — *Nil deficit ad validitatem requisitũ.*

Quod, si dicas, quod, si quis prodigè meretrici spondeat pro vsu venali corporis ipsius, non teneatur implere ita prodigè, cum hoc inducat quodamodò aliquam noxam, prout expresè docent DD. plurimi apud *Sanchez lib. 1. de spons. d. disp. 14 n. 1.*, quod etiam verificatur in eo, qui per modum pretij pro re aliqua modica promittit immodicum, qui non tenetur, nisi æquale persoluere, quia non gratis, sed per modum contractus spondet, ergo etiam, qui spondet matrimonium cum inæqualitate, non tenebitur illud perficere, cum illa sponsio sit prodiga, & inæqualis. Si, inquam, hoc dicas, statim impugnaberis, quia illud, quod confertur meretrici pro vsu ipsius corporis est præcisè in pretium, quod debet esse ad æqualitatem, quod idem dic de eo, quod subditur de emptione rei modicæ pro pretio immodico, id autem, quod dicitur in præsenti assertione non ita se habet, cum procedat ex libera voluntate cum perfecta cogni- — 3 *Argumentum oppositũ proponitur, & dissoluitur.* — 4

tione

tione, & non in ordine ad æqualitatem dati ad acceptum, quod in his non attenditur.

4 *Etiamsi timeatur scandalũ non sunt ipso iure irrita.*

Hic oritur difficultas, an illa sponsalia sic inita cum illa inæqualitate talia sint, vt, si ex illis magnum scandalum probabilitèr timeatur, habeantur pro irritis. Ratio dubitandi ex eo desumitur, quod superius dictum est, quia promissio secundum se peccaminosa ex genere suo non obligat, & nullius roboris est; ex eo autem, quod præsuponatur illa promissio, seu effectuatio eiusdem magnum scandalum illatura, vtique ex genere suo est peccaminosa. *Non sunt mala ex obiecto.* Nihilominus absolutè sentio, ex hoc præcisè capite ipso iure non irritari sponsalia, quandoquidem vnicuique liberum est cum quacunque contrahere, dummodò secundum se habilis sit ad contrahendum, nec promissio illa ex genere suo est peccaminosa, cum secundum se ex obiecto non sit mala, nec inducat ad aliquod peccatum, & scandalum illud, si quod ingeritur, vel ingeri potest, est potius ex falsa, & inani apprehensione concipientium illud scandalum, quam ex ipso obiecto; vndè aliud est, quod ex illo timore scandali possint irritari, seu rescindi huiusmodi sponsalia, de quo infrà dicetur, aliud est, quod ex illo eadem sponsalia sint ipso iure irrita, de quo absolutè in præsenti negamus.

5 *Non sunt irrita, quamuis magis dignus fuerit inscius.*

Assertio II. Si magis dignus fuerit inscius deterioris conditionis alterius, probabilius est, nec tunc ipso iure irritari sponsalia, quamuis sit validum fundamentum illa rescindendi *Couaruuias reg. possessor 2. p. §.6. in fine, Molina de iust. disp.352. concl.1., Sanchez de matrim. lib.1. de sponsal. disp.44. num. 6.*, & nos ipsi latè docuimus suprà *sub hoc eodem tit. Contractus XIV. de sponsal. I. prænot.5. sect.8. assert.3., & 6.*

Cõsensus est absolutè præstitus quoad substantiam.

Ratio ex eo deducitur, quod absolutè consensus est præstitus quoad substantiam, & quoad illam personam determinatè propositam, ergo non est, cur irritari ipso iure debeat ex ignorantia illius qualitatis, quæ non afficit illam substantiam. Consequentia tenet, quia existentibus omnibus, quæ pertinent ad substantiam contractus defectus qualitatis non cognitæ non est sufficiens ad eandem substantiam perimendum.

Ratio, cur sint rescindibilia.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quod notat *Siluester verbo sponsalia qu.10. in fin.*, scilicet sufficientem causam esse ad dissolutionem sponsalium, quæ satis induxisset ad eadem non contrahenda, si fuisset cognita; maxima autem est præsumptio, quod, si illa inæqualitas sit notabilis, si magis dignus illam cognouisset, vel ante, vel in ipsa celebratione contractus, vtique non contraxisset, ergo &c.

6 *Si fuerit conscius non potest secũdum se recedere.*

Assertio III. Si magis dignus conscius deterioris conditionis alterius nihilominus contraxerit, secundum se ex illa præcisè inæqualitate non potest recedere, seu dissoluere sponsalia, *Vera Crux 3. part. speculi art.19. concl.2., Molina de iust. tom.2. trac.2. disp.271., Sanchez lib.1. de sponsal. disp.14. n.2.*

Cessit iuri ad illã inæqualitatem.

Ratio ex eo deducitur, quia cum magis dignus in ordine ad matrimonium sit sui iuris, & liber ad contrahendum cum quacunque voluerit præstito semel consensu libero non est amplius liber, nisi intercedente legitima causa, ad recedendum, cum ea, quæ antefactum sunt libertatis, ex post facto sint necessitatis, &, quæ semel placuerunt existentibus eisdem qualitatibus, & conditionibus, amplius displicere non possint ex vulgatissimis iuribus, ergo non poterit amplius eadem sponsalia legitimè contracta dissoluere; nec pro legitima causa assignari potest illa inæqualitas, quandoquidem, cum ea cognita fuerit antecedentèr ad contractum, seu in ipsa celebratione contractus, nec tamen retraxerit à contrahendo, iam clarè liquet, eandem nulla habitam fuisse in consideratione, adeoque eidem fuisse liberè renunciatum.

7 *Enumerantur causę, ex quibus potest recedere.*

Dixi, *secundum se ex illa præcisè inæqualitate*; non enim negauerim, quod, si ex futuro illo matrimonio, ad quod ius tribuunt spõsalia antecedentèr inita, timeantur grauia damna, vel ex læsa parentum pietate per textum *in cap. cum in sua, & ibi Glosa verb. scandalo de sponsalibus*, vel ex acribus inter consanguineos rixis, & quæ rimonijs, vt ex *Panormitano in cap. requisiuit num.4. de sponsalibus, Felino cons.26. n.11. Nauarro in summa c.16. num.18., Menochio cons.1. n.44., & 66. vol.1.*, vel ex comminatione pœnarum, & lucri sub spe futuri amittendi *ex Ludouico Lopez 1. p. instruct. c.76. in 2. edit.*, & his similibus, possit esse sufficiens fundamentum, eadem sponsalia dissoluendi, & à futuro matrimonio recedendi *Corduba in quæstionario lib.1. q.13. paulò post princip. vers. dixi regularitèr, Caputa lib.2. decis. c.78. n.3., Alexander de Neuo in d. c. cum in tua num.6., & ibi Præpositus n.2.*

Ex læsa parentũ pietate. *Ex rixis inter cõsanguineos.* *Ex comminatione pœnarum.*

Ratio ex eo deducitur, quia, cum contractus ipse non sit ex genere suo indissolubilis, & cõparatiuè ad finem, ad quem dirigitur; non sit completus, non est præsumendum, iura velle ipsum compellere ad vltimato contrahendum cum tot illis incommodis, cum virtus iustitiæ non obliget ad actum, ex quo tot damna possint prouenire. Hæc tamen damna debent esse talia, vt rationabilitèr timeantur; nam, vt considerat *Sanchez d. lib.1. de sponsal. disp.14. n.3. in fine*, huiusmodi minæ, vt plurimum ad aliquem finem bonorum temporalium inanitèr iactantur, terroresque opponuntur, & discordiarum pericula desumuntur sine rationabili fundamento, quæ tamen omnia

PRÆNOTIO I.

An ex notabili contrahentium disparitate dissolui possint sponsalia.

SVMMARIVM.

1 IN hac controuersia pleraque veniunt consideranda; Primò, an magis dignus fuerit conscius inferioris alterius conditionis, & nihilominus contraxerit, an verò penitus ignorans. Secundò, an illa disparitas, quæ supponitur inter contrahentes, fuerit talis, & tanta, vt in communi hominum æstimatione aliqua nota afficiat contrahentem magis dignum, an verò talis, & tam diminuta, vt prudenter apud homines pro non considerabili habeatur. Tertiò, an illa inæqualitas fuerit in nobilitate, quatenus alter sit nobilis, alter ignobilis, & vilis, an in diuitijs, quatenus vnus sit diues, & præpotens, alter pauper, & modicus, an in aliqua virtutum prærogatiua, quatenus alter sit bonæ famæ, & virtutum ingenuarum, alter verò malæ famæ, & morum perditorum, vel si alter pudicus, impudicus alter. Hæc, quæ dicuntur in hac tertia consideratione, possunt etiam adinuicem dupliciter comparari, vel relatiuè ad sua opposita scilicet diues ad pauperem, nobilis ad ignobilem, pudicus ad impudicum, vel relatiuè ad disparata scilicet nobilis ad pauperem, ignobilis, & diues ad pauperem, sed nobilem, & sic de cæteris. Quibus positis sit.

Assertio I. Si magis dignus fuerit conscius deterioris alterius conditionis in quocunque genere, & nihilominus per verum consensum contraxerit, contractus non est ipso iure irritus, *Vera Crux 3. part. speculi art. 19. concl. 2., Molina tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 271., Corduba in quæstionario lib. 1. qu. 13. dict. 1., Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 14. num. 2.* — 2 Si magis dignus fuerit cōscius cōtractus non est irritus.

Ratio ex eo deducitur, quia in hoc contractu sunt omnia substantialiter requisita ad ipsius validitatem, causa scilicet materialis proportionata, quæ sunt ipsi contrahentes secundum se habiles ad contrahendum, cum nullo iure vetentur contrahere, & causa formalis intrinseca, & extrinseca, scilicet substantialis consensus vtriusque, & vtique liber, & sensibilis per verba proportionata, seu nutus, ergo non est, cur in sua origine non debeant esse valida, & subsistentia sponsalia; nec illa inæqualitas debet diminuere de libertate requisita ad contractum, quandoquidem fuit cum perfecta cognitione; qua stante poterat non contrahere, sicque, cum contraxerit, supponitur iuri suo cessisse, & vtique liberè, quia cum plena cognitione, & nemine vrgente. — Nil deficit ad validitatem requisitū.

Quod, si dicas, quod, si quis prodigè meretrici spondeat pro vsu venali corporis ipsius, non teneatur implere ita prodigè, cum hoc inducat quodamodò aliquam noxam, prout expressè docent DD. plurimi apud *Sanchez lib. 1. de spons. d. disp. 14. n. 1.*, quod etiam verificatur in eo, qui per modum pretij pro re aliqua modica promittit immodicum, qui non tenetur, nisi æquale persoluere, quia non gratis, sed per modum contractus spondet, ergo etiam, qui spondet matrimonium cum inæqualitate, non tenebitur illud perficere, cum illa sponsio sit prodiga, & inæqualis. Si, inquam, hoc dicas, statim impugnaberis, quia illud, quod confertur meretrici pro vsu ipsius corporis est præcisè in pretium, quod debet esse ad æqualitatem, quod idem dic de eo, quod subditur de emptione rei modicæ pro pretio immodico, id autem, quod dicitur in præsenti assertione non ità se habet, cum procedat ex libera voluntate cum perfecta cogni- — 3 Argumentum oppositū proponitur, & dissoluitur.

tione

tione, & non in ordine ad æqualitatem dati ad acceptum, quod in his non attenditur.

4 Etiamsi timeatur scandalũ non sunt ipso iure irrita.

Hic oritur difficultas, an illa sponsalia sic inita cum illa inæqualitate talia sint, vt, si ex illis magnum scandalum probabilitèr timeatur, habeantur pro irritis. Ratio dubitandi ex eo desumitur, quod superius dictum est, quia promissio secundum se peccaminosa ex genere suo non obligat, & nullius roboris est; ex eo autem, quod præsuponatur illa promissio, seu effectuatio eiusdem magnum scandalum illatura, vtique ex genere suo est peccaminosa. Nihilominus absolutè sentio, ex hoc præcisè capite ipso iure non irritari sponsalia, quandoquidem vnicuique liberum est cum quacunque contrahere, dummodò secundum se habilis sit ad contrahendum, nec promissio illa ex genere suo est peccaminosa, cum secundum se ex obiecto non sit mala, nec inducat ad aliquod peccatum, & scandalum illud, si quod ingeritur, vel ingeri potest, est potius ex falsa, & inani apprehensione concipientium illud scandalum, quam ex ipso obiecto; vndè aliud est, quod ex illo timore scandali possint irritari, seu rescindi huiusmodi sponsalia, de quo infrà dicetur, aliud est, quod ex illo eadem sponsalia sint ipso iure irrita, de quo absolutè in præsenti negamus.

Non sunt mala ex obiecto.

5 Non sunt irrita, quamuis magis dignus fuerit inscius.

Assertio II. Si magis dignus fuerit inscius deterioris conditionis alterius, probabilius est, nec tunc ipso iure irritari sponsalia, quamuis sit validum fundamentum illa rescindendi *Couarruuias reg. possessor 2. p. §.6. in fine*, *Molina de inst. disp.352. concl.1.*, *Sanchez de matrim. lib.1. de sponsal. disp.44. num. 6.*, & nos ipsi latè docuimus suprà *sub hoc eodem tit. Contractus XIV. de sponsal. I. prænot.5. sect.8. assert.3., & 6.*

Cõsensus est absolutè præstitus quoad substantiam.

Ratio ex eo deducitur, quod absolutè consensus est præstitus quoad substantiam, & quoad illam personam determinatè propositam, ergo non est, cur irritari ipso iure debeat ex ignorantia illius qualitatis, quæ non afficit illam substantiam. Consequentia tenet, quia existentibus omnibus, quæ pertinent ad substantiam contractus defectus qualitatis non cognitæ non est sufficiens ad eandem substantiam perimendum.

Ratio, cur sint rescindibilia.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quod notat *Siluester verbo sponsalia qu.10. in fin.*, scilicet sufficientem causam esse ad dissolutionem sponsalium, quæ satis induxisset ad eadem non contrahenda, si fuisset cognita; maxima autem est præsumptio, quod, si illa inæqualitas sit notabilis, si magis dignus illam cognouisset, vel ante, vel in ipsa celebratione contractus, vtique non contraxisset, ergo &c.

Assertio III. Si magis dignus conscius deterioris conditionis alterius nihilominus contraxerit, secundum se ex illa præcisè inæqualitate non potest recedere, seu dissoluere sponsalia, *Vera Crux 3. part. speculi art.19. concl.2.*, *Molina de inst. tom.2. trac.2. disp.271.*, *Sanchez lib.1. de sponsal. disp.14. n.2.*

6 Si fuerit conscius non potest secũdum se recedere.

Ratio ex eo deducitur, quia cum magis dignus in ordine ad matrimonium sit sui iuris, & liber ad contrahendum cum quacunque voluerit præstito semel consensu libero non est amplius liber, nisi intercedente legitima causa, ad recedendum, cum ea, quæ antefactum sunt libertatis, ex post facto sint necessitatis, &, quæ semel placuerunt existentibus eisdem qualitatibus, & conditionibus, amplius displicere non possint ex vulgatissimis iuribus, ergo non poterit amplius eadem sponsalia legitimè contracta dissoluere; nec pro legitima causa assignari potest illa inæqualitas, quandoquidem, cum ea cognita fuerit antecedentèr ad contractum, seu in ipsa celebratione contractus, nec tamen retraxerit à contrahendo, iam clarè liquet, eandem nulla habitam fuisse in consideratione, adeoque eidem fuisse liberè renuntiatum.

Cessit iuri ad illã inæqualitatem.

7 Enumerantur causę, ex quibus potest recedere.

Dixi, *secundum se ex illa præcisè inæqualitate*; non enim negauerim, quod, si ex futuro illo matrimonio, ad quod ius tribuunt spõsalia antecedentèr inita, timeantur grauia damna, vel ex læsa parentum pietate per textum *in cap. cum in sua, & ibi Glosa verb. scandalo de sponsalibus*, vel ex acribus inter consanguineos rixis, & quæ rimonijs, vt ex *Panormitano in cap. requisiuit num.4. de sponsalibus, Felino cons.26. n.11. Nauarro in summa c.16. num.18., Menochio cons.1. n.44., & 66. vol.1.*, vel ex comminatione pœnarum, & lucri sub spe futuri amittendi *ex Ludouico Lopez 1. p. instruct. c.76. in 2. edit.*, & his similibus, possit esse sufficiens fundamentum, eadem sponsalia dissoluendi, & à futuro matrimonio recedendi *Corduba in quæstionario lib.1. q.13. paulò post princip. vers. dixi regularitèr*, *Caputa lib.2. decis. c.78. n.3.*, *Alexander de Neuo in d.c. cum in tua num.6., & ibi Præpositus n.2.* Ratio ex eo deducitur, quia, cum contractus ipse non sit ex genere suo indissolubilis, & cõparatiuè ad finem, ad quem dirigitur; non sit completus, non est præsumendum, iura velle ipsum compellere ad vltimato contrahendum cum tot illis incommodis, cum virtus iustitiæ non obliget ad actum, ex quo tot damna possint prouenire. Hæc tamen damna debent esse talia, vt rationabilitèr timeantur; nam, vt considerat *Sanchez d. lib.1. de sponsal. disp.14. n.3. in fine*, huiusmodi minæ, vt plurimum ad aliquem finem bonorum temporalium inanitèr iactantur, terroresque opponuntur, & discordiarum pericula desumuntur sine rationabili fundamento, quæ tamen omnia

Ex læsa parentũ pietate.

Ex rixis inter cõsanguineos.

Ex comminatione pænarum.

Clericus raptor nõ decidit à proprio gradu ipso iure. tiam Iudicis *Sanchez de matrimonio d. lib. 7. disp. 13. n. 1., Laiman. lib. 5. tract. 10. p. 4. c. 13. num. 4., Molina de iust. tract. 2. disp. 96. §. quod attinet ad pœnam*. Ratio ex eo deducitur primo, quia in dicto Concilio Tridentino talis pæna apponitur per verba exprimentia sententiam ferendam, non latam, vt notauit *Sanchez loc. cit.*, ibi, *deijciendos esse, & deponendos*, per quæ indicatur non depositos esse, donec sententia Iudicis accedat; secundò, quia sequitur modum aliarum pænarum. Tertiò, quia regulariter in alijs omnibus delictis huiusmodi pæna fit per sententiam Iudicis. Quartò, quia, cum huiusmodi pæna sit atrox, & nimis rigida ex benigna legis interpretatione est potius moderanda, quam extendenda.

8 Dotatio est facienda per Iudicis sententiã. Respondeo quintò. Pæna dotationis faciendæ à raptore ex vi eiusdem Concil. Tridentini, siue raptam ducat, siue non ducat, non incurritur ipso iure, sed exigit sententiam declaratoriam. Ità præter allegatos Doctores *Augustinus Barbosa collect. 2. ad decret. part. 2. causa 36. qu. 2. cap. si quis virginem n. 5, Coninchus disp. 31. n. 48., Reginaldus lib. 12. n. 31. vers. de dotatione, Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. cap. 13. n. 41., Vera Crux append. ad speculum, vbi de raptu ad fin. fol. 84., Henriq. lib. 11. de matrim. c. 14. n. 5.* Ratio in primis ex eo deducitur, quia, quantumuis daremus præcedentes pænas ab eodem Concilio impositas incurri ipso facto, non propterea ex dispositione eiusdem argueretur, & hæc pæna ipso facto incurri, quandoquidem distincta apponitur oratione, vt legenti textum sit manifestum. Deindè, cum Concilium expressè afferat, huiusmodi dotationem faciendam esse arbitrio Iudicis, vtique requiritur sententia Iudicis, qui attenta qualitate raptoris, & raptæ, alijsque qualitatibus decernat quid, & quantum sit erogandum.

9 Irregularitas non amponitur, nisi indirectè. Disputant hic DD., an præter allegatas pænas sit contra raptorem siue clericum, siue laicum irrogata pæna irregularitatis. Affirmat *Maiolus lib. 5. de regul. c. 42. in fin.* Sed melius alij statuunt, per idem Concilium hanc pænam directè non apponi, cum de eadem nulla penitus fiat mentio, vndè ex arbitrio non debet statui. Dixi, *directè*, non enim negauerim ex eo, quod idem Concilium induxerit perpetuam infamiam induxisse etiam indirectè irregularitatem, quæ ex natura sua consequitur ad eandem infamiam. Verum tamen est, quod, sicuti infamia huiusmodi non incurritur, nisi post sententiam declaratoriam per superiùs dicta, ita non nisi post eandem incurratur irregularitas, quæ tamen non exigit nouam sententiam distinctam a sententia inferente infamiam, sed eadem posita immediatè subsequitur ex genere suo; vndè valet illatio, est perpetuò infamis, ergo etiam est irregularis.

§. XVII.

An raptor contrahens cum rapta constituta in loco tuto, & liberè consentiente post raptum euitet pænas ordinarias, & præcipuè mortis.

SVMMARIVM.

Status controuersiæ expositus. 1.
Sententia asserens raptorem ducentem raptam in loco tuto prius constitutam non euitare pænam mortis. 2.
Præfertur sententia asserens euitare. 3.
Attenta benigna iuris interpretatione, & æquitate. 4.
Satisfit rationibus aduersis. 5.

DIsquisitio XVII. In ordine ad pænas excommunicationis, perpetuæ infamiæ, incapacitatis ad quamcunque dignitatem, & dotationis respectu raptæ, siue nupserit cum raptore, siue non nupserit, dictum est in præcedenti disquisitione easdem raptorem non euitare, quantumuis raptam posteà liberè consentientem, & in tuto loco constitutam duxerit; sed quia de iure ciuili aliæ pænæ constitutæ sunt contra raptorem virginis sub patria potestate existentis, & præcipuè mortis, inquiritur iam in præsenti, an, sicuti raptor contrahendo cum rapta, quantumuis liberè consentiente non euitat pænas eiusdem Concil. Trident., ita cum eadem contrahendo non euitet etiam pænas iuris ciuilis, & præcipuè mortis ab eodem impositæ *in l. vnica, C. de rapt. virg.* Hanc pænam per ius ciuile impositam non esse per ius canonicum, nec correctam, nec abrogatam, docent communitèr DD. Quo supposito. 1 Procedit de pænis quoad ius ciuile, & præcipuè mortis.

2 Sententia negans euitare pænas. Docuerunt *Andræas antiquus Neapolitan. constit glossator in constitut. capitalem, Matthæus de Afflictis in constitut., si quis rapere quast. 6., & alij*, non euitare huiusmodi pænas iuris, ea moti ratione, quia cæteroqui faciliùs præberetur occasio delinquendi, quod certè valdè considerandum est per textum *in l. vnica, C. de raptoribus*, & aduersa sententia facilè incitaret raptores ad huiusmodi delictum, cum certiorari quodamodò possent, se mortem euitaturos, quandoquidem possent sibi suadere, quod raptæ, ne innuptæ remaneant, quod de facili contingeret, cum alium maritum non inuenirent, sint præbituræ consensum contractui. Nihilominùs

3 Respondeo, probabiliùs esse, raptorem, si rap-

Probabilius euitat si raptam spontè, & liberè consentientem duxerit, euadere pænas ordinarias iuris, & præcipuè mortis *Molina de iustitia tract. 2. disp. 105. nu. 10., Augustinus Barbosa tom. 4. collect. in decret. part. 2. causa 36. quæst. 2. cap. si quis virginem n. 4., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 13. nu. 48., Paulus in l. penult. nu. 5. C. de Episcop., & Cleric., Bossius pract. crim. tit. de rapt. mulieris nu. 17., Decianus tract. crim. lib. 8. c. 14. n. 48.* Ratio fundatur in benigna iuris interpretatione, secundum quam inita concordia inter partes mitius iustitia legalis procedit. Accedit, quod frustrà ius canonicum permitteret inter raptorem, & raptam coniugium, si hæc in loco tuto constitueretur, & postea liberè consentiret, si inito adhuc matrimonio raptor subire deberet pænam mortis ob delictum raptus.

4 Procedũt ex benigna iuris interpretatione. Hæc procedunt attenta benigna iuris interpretatione, & inspecta æquitate; cæterum inspecto iuris rigore non video, cur ille raptor posset subterfugere huiusmodi pænam, cum delictum, ob quod fuit inducta, intelligatur consummatum in traductione eiusdem fæminæ ab vno ad alium locum, nec obstat, quod inanis redderetur iuris canonici dispositio permittens matrimonium, si postea rapta in loco tuto constituatur, & liberè consentiat; Non obstat, inquam, quia in primis ius canonicum procedit secundum sua principia, secundum quæ penam mortis non statuit, sicque non respicit dispositionem iuris ciuilis. Deindè per illam dispositionem iuris ciuilis non redditur inutile ius canonicum, quandoquidem etiam respectu damnatorum permittuntur coniungia, si non ad finem procreationis prolis, ad alios saltem fines honestos, vt passim contingit.

5 Diuersa ratio de pænis Concilij, ac iuris ciuilis. Neque aduersus ea, quæ dicta sunt in responsione, eiusque probatione, vim aliquam habere possunt ea, quæ dicta sunt in superiori disquisitione de pænis impositis à Concil. Trident., quæ incurruntur, quamuis raptor postea raptam consentientem duxerit; Non, inquam, vim aliquam habere possunt, quandoquidem de huiusmodi pænis Concilij expressè actum est etiam sub ea conditione, adeoque in ordine ad eas non potest aliqua interponi interpretatio, quia, vbi ius claré, & distinctè loquitur, non indiget, nec explicatione, nec interpretatione; De pænis verò iuris ciuilis maximè mortis nihil expressè in ea suppositione dispositum est, adeoque ex benigna iuris interpretatione pænæ illæ non incongruè restringuntur, nec à pænis vnius ordinis valet illatio ad pęnas alterius ordinis, quando cum diuersa expressione sunt appositæ, & in vno ordine est expressio etiam interueniente aliqua conditione, non sic in alio.

Ad illud tandem; quod dicebatur ex Andræa Constitut. Neapol. glossatore, & ex Matthæo de Afflictis, dicendum est, minui quidem pænas, non tamen per hoc præberi occasionem in eo genere delinquendi, quandoquidem in primis delinquens non potest esse tutus de consensu futuro fæminæ raptæ ad contrahendum matrimonium, deindè pænæ absolutè non tolluntur, sed dumtaxat ordinariæ ad extraordinarias trahuntur, quod arduum non est, cum partes ad inuicem concordarint, & læsa cesserit iuri suo. Non præbetur occasio delinquẽdi, & quare.

§. XVIII.

An traductio fæminæ de vno loco in alium propinquum commodiorem sine animo abducendi inducat pænas iuris contra raptores.

SVMMARIVM.

Exponitur status controuersiæ in suis terminis. 1.
Sententia asserens non euitari pænas iuris. 2.
Probabilior sententia asserens non esse propriè raptum, nec induci pænas raptorum. 3.
Illa traductio non fuit cum animo abducendi. 4.
Satisfit rationibus contrarijs. 5.

1 Fact. series exponitur. Disquisitio XVIII. Ardore concupiscentiæ maximè illectus Franciscus versus Caiam Virginem statuit in corde suo eam quoquo modo habere ad suas explendas libidines, eandemque in vno cubiculo adinuentam, in quo facilis vnicuiq; poterat esse aditus, in aliud cubiculum eiusdem domus remotius, & commodius propriæ nequitiæ traduxit, vel fortè inuentam in via publica in propinquam domum atraxit, vel in agro existentem ad aliquot passus per vim abduxit, ibique suam expleuit libidinem aduersus fæminam reluctantem. Orta hic fuit quæstio, an illæ traductiones habeant propriè vim raptus, & sic traducens subeat omnes iuris pænas contra raptores comminatas.

2 Prima sententia asserens non euitari pęnas. Videtur prima fronte absolutè asserendum in ea hypothesi, & esse propriè raptum, & pænas raptorum incurri, quandoquidem propriè ibi interuenit abductio ab vno in alium locum, & vtique per vim, vt supponitur, & finis explendæ libidinis, quod in multorum sententia satis est, cum non requiratur præcisè finis contrahendi matrimonium, sed sufficiat intentio eiusdem libidinis explendæ; iura etenim præcisè loquuntur de abductione, nec requirunt tantam determinatam distantiam inter locum, à quo abducitur, & locum, ad quem traducitur adhoc, vt dicatur raptus, vt ex se est manifestum, quinimmò, si quis

fœminam rapiat cum animo abducendi ab vno in alium locum, non tamen transtulerit ad locum determinatum, & verè raptor dicitur, & subit pœnas iuris aduersus raptores comminatas *Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 12. n. 21. in fin.* Nihilominus

3 Nec est propriè raptor, nec subit pœnas raptoris.

Respondeo in ea hypothesi, nec Franciscum verè, & in rigore esse raptorem, nec subire pœnas iuris contra raptores comminatas *Bertrandus cons. 39. vol. 6., Cumanus item cons. 39. num. vnico, Iulius Clarus lib. 5. recept. §. raptus n. 1., Decian. tract. crim. lib. 8. c. 7. nu. 32., Mascardus de probat. concl. 1259. num. 20., Vela de pan. delict. c. 29. §. 5., Azebedo lib. 8. recopal. tit. 13. l. 2. num. 83.* Ratio ex eo deducitur, quia in omnibus allegatis casibus in facti serie est præcisè violatio fæminæ per vim, non autem in rigore raptus eiusdem, ergo pœnæ contra raptores propriè inductæ non sunt extendendæ ad huiusmodi casus. Antecedens probatur, quia in eo casu, seu ijs casibus non est propriè abducere de vno in alium locum cum animo abducendi, sed dumtaxat quærere locum opportuniorem, & commodiorem ad vsum, & coitum cum animo, vt eadem remaneat sub potestate, sub qua prius erat, nec regularitèr secundum communem hominum æstimationem habetur illa traductio ad locum modicè distantem pro traductione, seu abductione, vt importet propriè raptum, cæteroqui esset raptus, si ad modicos passus traheretur fæmina, vt per vim violaretur, quod nemo dicet.

4 Illa traductio nō fuit cum animo abducēdi.

Ex quibus omnibus habes, quid respondeas ad ea, quæ ex aduerso afferebantur, quamuis etenim physicè illa sit traductio, moralitèr tamen non est talis, quantum ad effectum, vt habeatur pro raptu, quem iura sub pœnis illis, de quibus supra, prohibent, cum non fuerit cum animo abducendi; &, sicuti ex superius dictis, si quis fæminam rapuerit non cum animo cum ipsa contrahendi, vel explendæ propriæ libidinis, sed ad finem, vt cum tertio contraheret, non incidit in pœnas iuris, si ipse mutato consilio cum ipsa contrahit, ita, si fæminam ab vno in alium locum propinquum non cum animo abducendi, sed habendi commodiorem locum ad vsum, & coitum, non incidit propriè in pœnas iuris, quandoquidem in vtroque casu non interueniunt conditiones requisitæ ad raptum

5 formalitèr sumptum, & in rigore. Ad illud, quod subditur ex *Sanchez loc. cit.*, dicendum est, illud habere locum, quia re vera in ea hypothesi verificatur vera, & rigorosa abductio, quandoquidem est translatio de loco ad locum cum vero animo abducendi, & re vera consummatur abductio, quam non constituit terminus ad quem determinatus, sed potius terminus à quo cū illa intentione ad quemcunq; locū.

§. XIX.

An conatus ad raptum effectu non secuto trahat secum pœnas iuris.

SVMMARIVM.

Refertur status controuersiæ. 1.
Prior sententia subdens sic conantem pœnis. 2.
Sanior sententia eximens à pœnis ordinarijs. 3.
Explicatur textus in l. vnica, C. de raptor. Virg. 4.
Quomodo intelligatur, quod in grauioribus delictis conatus habeatur in iure pro facto. 5.

Disquisitio XIX. Eodem concupiscentiæ ardore allectus Franciscus, quo dictum fuit in præcedenti disquisitione, omnem lapidem mouit, omnesque vires adhibuit ad finem abducendi Caiam à domo propriorum parentum, sub quorum potestate erat constituta, eamque ad alium locum traducendi; vel ad finem contrahendi cum eadem matrimonium, vel explendi propriam libidinem, adeovt iuerit ad domum eiusdem Caiæ, seu eiusdem parentum hominibus armatis comitatus ad eandem rapiendam, sed fortè, vel eadem non inuenta, vel alio modo impeditus delictum per actualem raptum non potuit consummare. 1 Elucidatur titulus

2 Sententia afferens subire pœnas iuris.

Menochius de arbitr. lib. 2. cent. 4. casu 360. n. 30. & seqq., Zauallos qq. pract. 101. q. 34., Cantera qu. crimin. quæst. tangentibus punitionem delicti c. 4. num. 20., docent, sic conantem non euadere pœnas raptus, præcipuè, si inuentus fuerit in conamine ad raptum, hocque asserunt speciale esse in raptu ob atrocitatem delicti per textum *in l. vnica, C. de rapt. virginum*, aliaque grauiora delicta, cum conatus in istis pro facto reputetur *Cardinalis in Clem. Pastoralis n. 3. not. 8. de sententia, & re iudicata*, qui etiam hoc probat ex allegato textu *in d. l. vnica, C. de rapt. Virg.* Nihilominus

3 Probabilius eximitur à pœnis ordinarijs.

Respondeo, in hac suppositione Franciscum eximendum esse à pœnis iuris ordinarijs, non sic extraordinarijs, *Coarruuias Clem. si furiosus de homic. 2. part. in initio n. 8., Gomez l. 80. Tauri num. 40., Sanchez lib. 7. disp. 12. num. 19.* Ratio ex eo deducitur, quia huiusmodi pœnæ latę sunt contra raptores formalitèr, vt tales, & contra raptum, sed ille conatus non est formalitèr raptus, nec conator raptor, ergo &c. Confirmatur in alijs omnibus delictis, in quibus pœnæ impositæ non incurruntur, nisi consummato delicto, & in effectu posito, nisi expressè alitèr in iure apponente tales pœnas sit dispositum, sed nec in tali *l. vnica, C. de rapt.*

Conatus ad raptū non est in rigore raptus.

rapt. virg.; nec alibi est dispositum, quod huiusmodi pænæ incurrantur per solum conatum raptu ipso non consummato, cum non sit assignabile tale ius, ergo &c.

4 Dicitur tantum, quod possit impunè occidi.

Dices, *quod in d.l. vnica, C. de rapt. virg.*, dicuntur huiusmodi pænæ incurri, si raptor fuerit in delicto inuentus, quantumuis non fuerit consummatum, nec fæmina abducta. Sed contra in eodem textu tantum dicitur, quod, si fuerit in delicto inuentus, possit impunè occidi, sicuti statuitur in pluribus alijs delictis, quod vtique statutum est ob atrocitatem delicti per ius ciuile, quod certè impunitatem permisit in pluribus alijs delictis puta in adulterio, in quo per maritum mulier fuerit adinuenta; ex hoc tamen non sequitur, quod, si delictum non fuerit consummatum, pænæ illæ sint exequendæ in eum, qui tale delictum intentauerat. Quis enim dixerit eum, qui intentauit adulterium, nec tamen impeditus consummauit, rigorosis pęnis adulteri esse torquendum? Certè ob actualem iniuriam, in qua actu quis inuenitur per dispositionem iuris multa conceduntur iniuriam illam patienti, quæ extra actum illum postea non permittuntur, & ratio concessionis est fundamentum subitæ indignationis, quam supponitur concipere læsus in actuali illa læsione propriæ famæ, & honoris, seu iuris, quod habet.

5 Procedit de crimine læsæ maiestatis.

Nec valent, quæ ex aduerso dicebantur, quandoquidem textus allegatus id non conuincit, quod statuunt aduersarij, vt mox innuimus, & illud, quod dicitur, quod conatus in grauioribus delictis habeatur pro facto, verificatur ad summum in ordine ad pænas subeundas quoad crimen læsę maiestatis respiciens immediatè personam Principis, hoc enim maximè congruum est ad deterrendos homines à tam atroci crimine, cum hoc cederet in maximum Reipublicæ detrimentum, cuius species, nedum factum, est abominabilis apud Deum, & apud homines; hoc autem sine iuris expressa dispositione non est extendendum ad alia delicta, quantumuis atrocia.

§. XX.

An sit propriè raptus, si fæmina fuerit consentiens ignorantibus parentibus.

SVMMARIVM.

Elucidatur status controuersia. 1.
Sententia asserens esse propriè raptum. 2.
Siue parentes fuerint præcisè ignorantes, siue etiam inuiti, si fæmina consenserit, non est propriè raptus, nec abducens subit pænas iuris. 3.
Fæmina est domina sui corporis, & sui iuris quoad matrimonium. 4.
Si fæmina fuerit inuita abducta, est propriè raptus, quamuis parentes consenserint. 5.

DIsquisitio XX. Inscijs parentibus, vel fortè etiam inuitis Titia consensit propriæ abductioni factæ per Caium ad finem cum eodem contrahendi matrimonium, cui ijdem parentes repugnabant præbere consensum, & de facto, dum eadem Titia maneret sub potestate raptoris, inita sunt sponsalia, vel fortè etiam matrimonium seruatis iuris solemnitatibus. Hic quæsitum fuit, an Caius abductor fuerit obnoxius pænis raptorum. — 1 Factum expositū.

2 Qui dicant esse raptum.

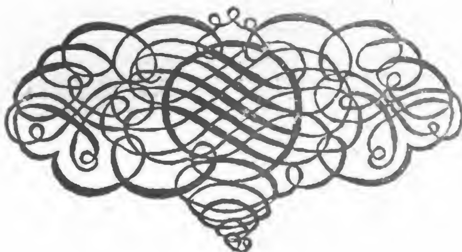
Quod propriè fuerit raptus, & Caius subdatur pænis iuris præcipuè, si parentes fuerint inuiti ad talem abductionem, docuerunt *Nauarrus lib. 4. consil. in priori edit. tit. de sponsal. cons. 32. n. vnico, Salzedo pract. Bernardi Diaz c. 78. §. vlt. in postrem. edit., Henriquez lib. 11. de matrim. c. 14. n. 4., Vega 2. tom. summa c. 34. cas. 157. not. 1., Toletus lib. 7. summa c. 13. num. 2. in fin.* Ratio eorum est, quia propriè est raptus, quando res abstrahitur per vim ab eis, sub quorum potestate est res rapta. Nihilominus

3 Non est in rigore raptus.

Respondeo, quod siue parentes fuerint præcisè ignorantes, siue etiam positiuè inuiti, dummodò fæmina fuerit consentiens, abducens non subdatur ordinarijs pænis iuris, *Vera Crux in append. ad speculum, vbi de raptu, §. verum animaduersione, Antonius Cucus lib. 5. instit. maior. tit. 12. n. 120., Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 13. nu. 13.*, & alij magis communiter. Ratio ex eo deducitur, quod dictum fuit superius, quod fæmina possit nubere etiam inuitis parentibus, nec aliquam pænam subit ex illis nuptijs, ergo etiam consentiens poterit alio trahi, vt nubat eisdem etiam inuitis sine illo incursu pænarum tam respectu abducentis, quàm ipsius abductæ; si etenim impunè potest iniri contractus tali pacto, poterunt etiam ea fieri, quæ conducere possunt ad talem contractum. Confirmatur, quia Concil. Tridentinum loco cit., consulere dumtaxat voluit libertati matrimonij, ne scilicet — 4 Est fæmina domina sui corporis,

abducta præsumatur inuita consentire, non voluntati parentum, quibus non tenetur annuere ex necessitate fæmina, sed ad summum ex quadam honestate, ergo, si ipsa consenserit tali abductioni ad finem contrahendi matrimonium in alio loco, abducens propriè non contrahet pænas iuris. Confirmatur secundò, quia idem Concilium Tridentinum ad validè contrahendum matrimonium, quando fæmina etiam per vim est abducta, solum requirit, quod postea constituatur in loco tuto, nec aliquid exigit à parentibus, ergo etiam, vt validè possit nubere, quando consentiens fuit abducta, non exiget eorundem parentum consensum, qui nullum ius habent in ordine ad huiusmodi contractum, nisi ad summum ex honestate.

Ex quibus fas erit deducere, quod, si eadem fæmina per vim, & inuita fuerit abducta, quamuis abductioni parentes consenserint, raptor ipse non eximatur a pænis, *Sanchez loc. cit.*, quandoquidem, cum ipsa sit domina sui corporis, & in ordine ad matrimonium contrahendum sit sui iuris, ipsi infertur iniuria, quam auertere iura sategerunt, & militat ratio, ob quam induxerunt huiusmodi pænas, periculum scilicet, ne fæmina renitens cogatur illud inire. Ex quibus etiam habes, quid respondeas ad rationem, quæ ex aduerso asserebatur, licet enim fæmina illa fuerit sub potestate parentum quoad curam, non fuit tamen quoad dominium sui corporis, & in ordine ad matrimonium contrahendum, adeoque &c. 5 Est raptus, si fæmina inuita abducatur etiam consentientibus parentibus.

CON-

CONTRACTVS XIV.

DE SPONSALIBVS II.

HOC EST

DE DISSOLVTIONE

EORVNDEM.

NAtura Sponſaliorum illa eſt, vt quamuis præambula ſint ad matrimonium, & plurima eidem competentia ſibi concilient, non tamen eiuſdem in ſe transferant indiſſolubilitatem. Ex bonis Sacramenti matrimonium hoc ſibi vindicat vinculum, quod in ſponſalia non transfunditur, cum Sacramentum non ſint, quamuis per quandam analogiam Sacramentalia dicantur. Intrà limites puri contractus ſiſtunt, qui, cum in labili hominum voluntate conſiſtat, quæ inconſtans eſt, inconſtanti eiuſdem volubilitate dilabitur, nec ſola voluntatis inconſtantia, quando vtraque contrahentis cohæret, diſſoluitur, ſed incidenti etiam rerum viciſſitudine finem ſubit, & exitum. Hic animum ſiſtimus, vbi contractus finem nanciſcitur, & difficultatibus obuoluimur, vbi ille in ſui definentia ſuis ſoluitur inuolucris. Cauſas omnes huiuſmodi diſſolutionis aperiemus, quæque ſint efficaces ad hunc finem, quæque inefficaces indagabimus, quæ, cum ſint meta huiuſmodi contractus, diſceptationum quoque noſtrarum erunt terminus.

PRÆ-

PRÆNOTIO I.

An ex notabili contrahentium disparitate dissolui possint sponsalia.

SVMMARIVM.

Exponuntur rationes dubitandi. 1.

Si magis dignus fuerit conscius deterioris alterius conditionis in quocunque genere contractus non est irritus. 2.

Argumentum à nimia prodigalitate erga meretricem, & ab emptione rei modicæ pro immodico pretio dissoluitur. 3.

Sponsalia cum illa inæqualitate inita, si talia sint, vt ex illis timeatur scandalum, non propterea sunt ipso iure irrita, quamuis possit rescindi. 4.

Si magis dignus fuerit inscius illius deterioris conditionis, non propterea sunt ipso iure irrita, quamuis sint rescindibilia. 5.

Conscius deterioris conditionis alterius, & tamen contrahens non potest recedere secundum se. 6.

Ex grauibus damnis, & causis potest rescindere. 7.

Quamuis sponsa fuerit per promittentem deflorata. 8.

Tenetur tamen deflorans satisfacere damnis ex illa defloratione prouenientibus. 9.

Adhuc sponsalia in illa hypothesi possunt dissolui, quantumuis ex defloratione secuta fuerit proles. 10.

Si magis dignus fuerit inscius deterioris conditionis alterius notabilis vtique potest dissoluere sponsalia. 11.

Magis dignus quoad diuitias contrahens inscië cum alio minus digno in eodem genere, sed digniore in genere nobilitatis cognita, probabilius non potest dissoluere sponsalia. 12.

Excipe, nisi magis diues ex nimia propensione in diuitias non fuisset contracturus. 13.

Cognoscens carnalitèr sub ficta promissione matrimonij fæminam malæ famæ non tenetur eam ducere, sed solum soluere pretium copulæ, si illa consueuerat corpus locare. 14.

1 IN hac controuersia pleraque veniunt consideranda; Primò, an magis dignus fuerit conscius inferioris alterius conditionis, & nihilominus contraxerit, an verò penitus ignorans. Secundò, an illa disparitas, quæ supponitur inter contrahentes, fuerit talis, & tanta, vt in communi hominum æstimatione aliqua nota afficiat contrahentem magis dignum, an verò talis, & tam diminuta, vt prudentèr apud homines pro non considerabili habeatur. Tertiò, an illa inæqualitas fuerit in nobilitate, quatenus alter sit nobilis, alter ignobilis, & vilis, an in diuitijs, quatenus vnus sit diues, & præpotens, alter pauper, & modicus, an in aliqua virtutum prærogatiua, quatenus alter sit bonæ famæ, & virtutum ingenuarum, alter verò malæ famæ, & morum perditorum, vel si alter pudicus, impudicus alter. Hæc, quæ dicuntur in hac tertia consideratione, possunt etiam adinuicem duplicitèr comparari, vel relatiuè ad sua opposita scilicet diues ad pauperem, nobilis ad ignobilem, pudicus ad impudicum, vel relatiuè ad disparata scilicet nobilis ad pauperem, ignobilis, & diues ad pauperem, sed nobilem, & sic de cæteris. Quibus positis sit.

Assertio I. Si magis dignus fuerit conscius deterioris alterius conditionis in quo cunque genere, & nihilominus per verum consensum contraxerit, contractus non est ipso iure irritus, *Vera Crux 3. part. speculi art. 19. concl. 2., Molina tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 271., Cordubæ in quæstionario lib. 1. qu. 13. dict. 1., Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 14. num. 2.* 2 Si magis dignus fuerit cō: scius cōtractus non est irritus.

Ratio ex eo deducitur, quia in hoc contractu sunt omnia substantialitèr requisita ad ipsius validitatem, causa scilicet materialis proportionata, quæ sunt ipsi contrahentes secundum se habiles ad contrahendum, cum nullo iure vetentur contrahere, & causa formalis intrinseca, & extrinseca, scilicet substantialis consensus vtriusque, & vtique liber, & sensibilis per verba proportionata, seu nutus, ergo non est, cur in sua origine non debeant esse valida, & subsistentia sponsalia; nec illa inæqualitas debet diminuere de libertate requisita ad contractum, quandoquidem fuit cum perfecta cognitione; qua stante poterat non contrahere, sicque, cum contraxerit, supponitur iuri suo cessisse, & vtique liberè, quia cum plena cognitione, & nemine vrgente. Nil deficit ad validitatem requisitū.

Quod, si dicas, quod, si quis prodigè meretrici spondeat pro vsu venali corporis ipsius, non teneatur implere ita prodigè, cum hoc inducat quodamodò aliquam noxam, prout expresè docent DD. plurimi apud *Sanchez lib. 1. de spons. d. disp. 14. n. 1.*, quod etiam verificatur in eo, qui per modum pretij pro re aliqua modica promittit immodicum, qui non tenetur, nisi æquale persoluere, quia non gratis, sed per modum contractus spondet, ergo etiam, qui spondet matrimonium cum inæqualitate, non tenebitur illud perficere, cum illa sponsio sit prodiga, & inæqualis. Si, inquam, hoc dicas, statim impugnaberis, quia illud, quod confertur meretrici pro vsu ipsius corporis est præcisè in pretium, quod debet esse ad æqualitatem, quod idem dic de eo, quod subditur de emptione rei modicæ pro pretio immodico, id autem, quod dicitur in præsenti assertione non ita se habet, cum procedat ex libera voluntate cum perfecta cogni- 3 Argumentum oppositū proponitur, & dissoluitur.

tione

ctione, & non in ordine ad æqualitatem dati ad acceptum, quod in his non attenditur.

4 Etiamsi timeatur scandalū non sunt ipso iure irrita. Hic oritur difficultas, an illa sponsalia sic inita cum illa inæqualitate talia sint, vt, si ex illis magnum scandalum probabilitèr timeatur, habeantur pro irritis. Ratio dubitandi ex eo desumitur, quod superius dictum est, quia promissio secundum se peccaminosa ex genere suo non obligat, & nullius roboris est; ex eo autem, quod præsuponatur illa promissio, seu effectuatio eiusdem magnum scandalum illatura, vtique ex genere suo est peccaminosa. Non sunt mala ex obiecto. Nihilominus absolutè sentio, ex hoc præcisè capite ipso iure non irritari sponsalia, quandoquidem vnicuique liberum est cum quacunque contrahere, dummodò secundum se habilis sit ad contrahendum, nec promissio illa ex genere suo est peccaminosa, cum secundum se ex obiecto non sit mala, nec inducat ad aliquod peccatum, & scandalum illud, si quod ingeritur, vel ingeri potest, est potius ex falsa, & inani apprehensione concipientium illud scandalum, quam ex ipso obiecto; vndè aliud est, quod ex illo timore scandali possint irritari, seu rescindi huiusmodi sponsalia, de quo infrà dicetur, aliud est, quod ex illo eadem sponsalia sint ipso iure irrita, de quo absolutè in præsenti negamus.

5 Non sunt irrita, quanuis magis dignus fuerit inscius. Assertio II. Si magis dignus fuerit inscius deterioris conditionis alterius, probabilius est, nec tunc ipso iure irritari sponsalia, quamuis sit validum fundamentum illa rescindendi *Couarruuias reg. possessor 2. p. §.6. in fine, Molina de iust. disp.352. concl.1., Sanchez de matrim. lib.1. de sponsal. disp.44. num. 6.*, & nos ipsi latè docuimus suprà *sub hoc eodem tit. Contractus XIV. de sponsal. I. prænot.5. sect.8. assert.3., & 6.*

Cōsensus est absolutè præstitus quoad substantiam. Ratio ex eo deducitur, quod absolutè consensus est præstitus quoad substantiam, & quoad illam personam determinatè propositam, ergo non est, cur irritari ipso iure debeat ex ignorantia illius qualitatis, quæ non afficit illam substantiam. Consequentia tenet, quia existentibus omnibus, quæ pertinent ad substantiam contractus defectus qualitatis non cognitæ non est sufficiens ad eandem substantiam perimendum.

Ratio, cur sint rescindibilia. Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quod notat *Siluester verbo sponsalia qu.10. in fin.*, scilicet sufficientem causam esse ad dissolutionem sponsalium, quæ satis induxisset ad eadem non contrahenda, si fuisset cognita; maxima autem est præsumptio, quod, si illa inæqualitas sit notabilis, si magis dignus illam cognouisset, vel ante, vel in ipsa celebratione contractus, vtique non contraxisset, ergo &c.

Assertio III. Si magis dignus conscius deterioris conditionis alterius nihilominus contraxerit, secundum se ex illa præcisè inequalitate non potest recedere, seu dissoluere sponsalia, *Vera Crux 3. part. speculi art.19. concl.2., Molina de iust. tom.2. trac.2. disp.271., Sanchez lib.1. de spons. disp.14. n.2.* 6 Si fuerit conscius non potest secūdum se recedere.

Ratio ex eo deducitur, quia cum magis dignus in ordine ad matrimonium sit sui iuris, & liber ad contrahendum cum quacunque voluerit præstito semel consensu libero non est amplius liber, nisi intercedente legitima causa, ad recedendum, cum ea, quæ ante factum sunt libertatis, ex post facto sint necessitatis, &, quæ semel placuerunt existentibus eisdem qualitatibus, & conditionibus, amplius displicere non possint ex vulgatissimis iuribus, ergo non poterit amplius eadem sponsalia legitimè contracta dissoluere; nec pro legitima causa assignari potest illa inæqualitas, quandoquidem, cum ea cognita fuerit antecedentèr ad contractum, seu in ipsa celebratione contractus, nec tamen retraxerit à contrahendo, iam clarè liquet, eandem nulla habitam fuisse in consideratione, adeoque eidem fuisse liberè renuntiatum. Cessit iuri ad illā inæqualitatem.

7 Enumerantur causę, ex quibus potest recedere. Dixi, *secundum se ex illa præcisè inæqualitate*; non enim negauerim, quod, si ex futuro illo matrimonio, ad quod ius tribuunt spōsalia antecedentèr inita, timeantur grauia damna, vel ex læsa parentum pietate per textum *in cap. cum in sua, & ibi Glosa verb. scandalo de sponsalibus*, vel ex acribus inter consanguineos rixis, & quæ rimonijs, vt ex *Panormitano in cap. requisiuit num.4. de sponsalibus, Felino cons.26. n.11. Nauarro in summa c.16. num.18., Menochio cons.1. n.44., & 66. vol.1.*, vel ex comminatione pænarum, & lucri sub spe futuri amittendi *ex Ludouico Lopez 1. p. instruct. c.76. in 2. edit.*, & his similibus, possit esse sufficiens fundamentum, eadem sponsalia dissoluendi, & à futuro matrimonio recedendi *Corduba in quæstionario lib.1. q.13. paulò post princip. vers. dixi regularitèr, Caputa lib.2. decis. c.78. n.3., Alexander de Neuo in d. c. cum in tua num.6., & ibi Præpositus n.2.* Ex læsa parentū pietate. Ex rixis inter cōsanguineos. Ex comminatione pænarum.

Ratio ex eo deducitur, quia, cum contractus ipse non sit ex genere suo indissolubilis, & cōparatiuè ad finem, ad quem dirigitur; non sit completus, non est præsumendum, iura velle ipsum compellere ad vltimato contrahendum cum tot illis incommodis, cum virtus iustitiæ non obliget ad actum, ex quo tot damna possint prouenire. Hæc tamen damna debent esse talia, vt rationabilitèr timeantur; nam, vt considerat *Sanchez d. lib.1. de sponsal. disp.14. n.3. in fine*, huiusmodi minæ, vt plurimum ad aliquem finem bonorum temporalium inanitèr iactantur, terroresque opponuntur, & discordiarum pericula desumuntur sine rationabili fundamento, quæ tamen omnia

nia de facili celebrato matrimonio in nihilum euanescunt.

8 Si fæmina fuerit deflorata & adhuc illa damna timeantur, sponsalia possunt dissolui.

Hic oritur difficultas, an, si contracta fuerint sponsalia inter inæquales, & intuitu eorundem virgo fuerit deflorata existente periculo illorum damnorum, vel ex rixis parentum, vel ex probabili timore pessimi exitus inter ipsos coniuges, vel ex comminatione pœnarum, vt supra, adhuc possit intentari recisio, seu dissolutio eorundem sponsalium. *Nauarrus in summa c.16.n.18., Gutierez lib.1. qq.canon.c.20.n.23., Ludouicus Lopez loc. supra cit., & alij*, affirmant non obstante illa defloratione, dummodo illa pericula rationabilitèr existant, dari locum recisioni, seu resolutioni contractus, quod etiam asserunt verificari, quantumuis inter contrahentes nulla intercesserit inæqualitas, nullaque disparitas *Ludouicus Lopez prima part. instruct. c.76., Sanchez d. lib.1. de sponsalib. disp.14. n.3.* Alij tamen, si verum consensum præstiterit, & eodem perseuerante eandem deflorauerit, probabilius putant non posse à sponsalibus recedere, nec à matrimonio abstinere. Ratio ex eo deducitur, quia tunc illa sponsalia non sistunt in terminis nudæ promissionis, sed vestiuntur quodamodo cohærentia alterius contractus innominati, *Do, vt facias*, scilicet, do vsum proprij corporis, vt contrahas matrimonium per verba de præsenti, qui contractus iam ex vna parte est adimpletus per actualem traditionem corporis, & ex non implemento matrimonij grauia consurgerent damna, & læsiones contra iustitiam aduersus eandem fæminam defloratam, quæ certè omnia æquiponderant illis periculis, quæ timeri possunt ex illo matrimonio, cum potissimum regulariter huiusmodi pericula sint inania, sæpè enim vanæ iactantur minæ, terroresque opponuntur, & diffidia, quæ contracto postea matrimonio euanescunt, vt supra dicebamus. Quid igitur hic in re concludendum? Probabilius existimo priorem opinionem fortioribus iuribus, & rationibus corroborari, & defloratorem in ea hypothesi posse recedere, dummodo satisfaciat pro damnis eidem fæminæ ex illa defloratione prouenientibus. Ratio ex eo deducitur, quia in ea hypothesi non tenetur ex vi promissionis, cum illa damna præuisa ab eadem deobligent ex superius notatis, nec ex vi illius deflorationis, quia damna illa possunt compensari per quid aliud, puta per congruam dotationem, & iustitia non exigit, vt cum tot detrimentis præuisis in futuro matrimonio ipsum compleat, cum alitèr damnis fæminæ defloratæ possit occurrere; Nec ea, quæ ex aduersa sententia opponuntur, vim aliquam habent, quandoquidem ille non est nouus contractus, sed quodamodo solum continuatio in primo, & actus

Sententia contraria refertur, eiusque rationes.

9 Tenetur tamen satisfacere pro damnis ex illa defloratione prouenientibus.

Diluuntur rationes contrariæ sententiæ.

exercitus dependentèr à primo, solumque eidem addit aliquam iniuriam, quæ potest aliter compensari. Cauendum tamen est, vt supra, ne illa damna irrationabilitèr timeantur.

Hic etiam alia suboritur difficultas, an si ex illa Virginis defloratione, cum qua prius valida fuerant inita sponsalia, subsecuta fuerit proles, possit nihilominus, si illa damna, de quibus mox dictum fuit, rationabilitèr timeantur, deflorator a sponsalibus, & à matrimonio contrahendo, quod ex vi eorundem promisit, recedere facta illa compensatione. Ratio dubitandi ex eo deducitur, quia per illum recessum non solum læditur ius fæminæ acquisitum, sed etiam ius prolis subsecutæ, quæ, si contraheretur matrimonium, pro legitima haberetur, secus verò, si non contraheretur. Nihilominus persistendo in præmissis adhuc assero, posse sponsalia dissoluere, & matrimonium non contrahere, teneretur tamen ex vi naturalis pietatis eidem proli proportionata alimenta contribuere. Ratio ex eo deducitur, quod ius, quod eximit ab obligatione contractus, eximit etiam ab ijs, quæ subsequuntur ad naturam contractus, seu subsequerentur, si contractus celebraretur, & proles debet propriæ conditioni imputare, quod contractus ille non fuerit celebratus, nec vllum ius habet, nisi dependentèr ab eodem contractu celebrato, vt videre est in alijs omnibus, qui ex fornicario concubitu originem trahunt.

10 Possunt dissolui sponsalia, quantumuis ex illa defloratione secuta fuerit proles.

Assertio IV. Si magis dignus fuerit inscius deterioris conditionis alterius notabilis, vtique potest sponsalia dissoluere, & matrimonium promissum non adimplere, *Molina tom.2. de iust. disp. 272. vers. deindè, si mulieri, Azorius instit. mor. part.3. lib.5. c.5. qu. 3. in fin., & alij magis communiter*.

11 Magis dignus inscius inæqualitatis potest dissoluere.

Ratio ex eo deducitur, quia, si contractis legitimè sponsalibus subsequatur in altero notabilis mutatio potest alter à sponsalibus resilire, & matrimonium non contrahere, vt si v. gr. alter diuitijs destituatur, in infamiam incidat, lepra, aut paralisi afficiatur, per fornicationem pudicitiam amittat, & his similia, prout expresè docet *Molina d. disp. 272. vers. deindè, si mulieri* per textum *in c. quemadmodum de iureiurand.*, & est in confesso apud omnes, vt in sequentibus sub his prænotionibus, ergo, si contractis legitimè sponsalibus existente illa qualitatum, seu conditionum deterioratione non cognita, postea illa dignoscatur, vtique poterit magis dignus ab illis sponsalibus recedere. Consequentia probatur, quia, quod illæ qualitates præcedant, quando non cognoscuntur, seu subsequantur, non inferunt secundum se diuersam rationem in ordine ad dissoluenda sponsalia, quandoquidem, si secundum se sunt sufficientes ad dissoluendum, semper erunt

In quo consistat huiusmodi deterior conditio notabilis.

erunt tales, quando illis liberè non ceditur. Si enim quæras, cur, si subsequantur ad sponsalia iam contracta, tribuant fundamentum dissolutionis? certè respondebitur, quià res est mutata ab eo statu, in quo fuit cognita, quando est celebratus contractus, & consensus supponitur præstitus sub ea conditione implicita, si rerum status non varietur. Cum igitur ille status non fuerit cognitus in celebratione, perindè est quoad intentionem contrahentis, ac si in celebratione eiusdem res esset integra, & subsequentèr aduenerit mutatio, quòd etiam innuisse videtur *Molina loc. cit.*, dum asserit, quod, quando dicitur *ind. cap. quemadmodum de iureiur.*, eum, qui sub iuramento promisit alteri, se eam ducturum non posse illi opponere fornicationem præcedentem, intelligendum sit de fornicatione præcedente sibi nota tempore promissionis, secùs de ignota, quod intellige de alijs omnibus qualitatibus, quæ secundùm se tribuunt sufficiens fundamentum ad recisionem.

Status ille deterior non cognitus, & non existens, & postea superueniens paria sunt.

12 Assertio V. Si magis dignus quoad diuitias, & opes contraxerit sponsalia cum minùs digno in eo genere, sed digniori quoad nobilitatem, quantumvis ignorauerit illam deteriorem conditionem, quoad easdem diuitias, probabile valdè est, quod eadem deterioratione cognita non possit ab eisdem sponsalibus recedere, nec à matrimonio contrahendo resilire considerata re secundùm se.

Magis dignus in vno genere contrahens cũ altero digniore in altero genere probabilius non potest recedere.

Ratio ex eo deduci potest, quod in hoc non interuenit aliqua considerabilis læsio, quandoquidem, si magis dignus quoad diuitias aliquid in eo genere amittit, aliquid acquirit in genere nobilitatis, per quod quodamodò fit compensatio, & regulariter pluris homines faciunt nobilitatem, quam diuitias, quinimmò passim videmus homines magis præpotentes quoad bona fortunæ, & deficientes in nobilitate postposita quacunque dote nobiles fæminas ducere existimantes nobilitate vxoris compensari diuitias sponsi. Dixi, *re secundùm se considerata*, non enim negauerim, quod, si ex nimia propensione diuitis ad opes, & diuitias non fuisset contracturus, si cognouisset alterum in hoc genere deficere, quantumvis in alio genere superabundaret, tunc posset à sponsalibus recedere, & matrimonium non contrahere.

13 Exceptio ad regulã.

14 Assertio VI. Si quis sub promissione ficta matrimonij fæminam malæ famæ carnalitèr cognouerit non tenetur, neq; in foro externo eam ducere, sed ad summum tenetur ad soluendum pretium copulæ, si illa consueuerat corpus suum locare. Consentiunt *Molina de iust. tom. 1. disp. 106. num. 11. concl. 8., Bonacina de matrim. qu. 1. punct. 2. num. 1.*

Cognoscens fæminam malę famæ sub ficta promissione nõ tenetur illam ducere.

Ratio ex eo deducitur, quià in hac hypothesi non tenetur ratione promissionis, cum supponatur ficta, & sine animo se obligandi; non ratione alicuius damni, cum fæminæ turpi, & se prostituenti nullum damnum consequatur ex copula fornicaria. Quòd si supponas, quod fæmina illa sit malæ famæ, quatenus ex apparenti vitæ, quam ducit, ratione, communiter habeatur pro impudica, & inhonesta, cùm tamen in re non sit talis, cum à nemine vnquàm fuerit carnalitèr cognita, & quod fictus promissor sub spe illius matrimonij eam cognouerit; tunc adhuc existimo, non teneri eam ducere, teneri tamen ad arbitrium prudentis viri iniuriam illi factam compensare. Ratio ex eo deducitur, quod illa communis existimatio, secundùm quam habetur ex consueta illa, & non accomoda sic viuendi ratione pro impudica, valdè minuit de honestate fæminæ, & turpitudinem aliquam moralem, si non physicam ingerit, quæ maxima est in consideratione apud homines, ergò ratione eiusdem poterit, qui promisit, quantumvis postea eandem carnalitèr cognouerit, promissionem dissoluere, quandoquidem damna, quæ possunt contingere in fama, & honore, tribuunt sufficiens ius ad dissolutionem. Procedit hoc nostrum assertum in suppositione, quod promissor fuerit inscius de tali mala fama fæminæ promissariæ, quandoquidem, si fuerit conscius, supponeretur liberè cedere iuri suo quoad illam famam, in qua tamen etiam hypothesi scientiæ præcedentis posset recedere, si rationabiliter timerentur illa damna, de quibus supra. Ratio secundę partis ex eo deducitur, quià re vera sub illa promissione ille est violator in re virginalis integritatis fæminę, quam corrupit, quę ita habet ius ad suam famam, ac ad suam integritatem, & quamvis illam quodamodo prodegerit quoad hominum ęstimationem in libero illo viuendi modo, adhuc tamen ius retinet ad suam integritatem, ergò illa deperdita sub illa ficta promissione habet ius ad illius compensationem ad arbitrium prudentis viri. Confirmatur, quià desloratio sub promissione, siuè vera, siuè ficta secundũ se pręcisè sumpta, quantumvis de fama non minuat secundùm hominum existimationem, cum sit occulta, exigit compensationem ex iustitia ad arbitrium prudentis viri *Sanchez lib. 1. disp. 10. nu. 23., Reginaldus lib. 31. nu. 256., Lessius lib. 2. cap. 10. dub 2. num. 15., Gutierez de matrim. cap. 10. n. 19., & alij magis communitèr*, ergò etiam illa desloratio secundùm se, quantumvis non coniungatur cum bona fama pręcedenti erit compensabilis. Dixi *ad arbitrium prudentis viri*, qui certè debet attendere ad integritatem illam violatam, cum in eà damnum passa fuerit fæmina,

Si fuerit fæmina malę famę apparẽter nõ tamen in re non tenetur etiã ducere, tenetur tamen iniuriam compensare.

Intellige si promissor fuerit inscius malæ famæ, & verè promiserit.

Clericus raptor nō decidit à proprio gradu ipso iure. tiam Iudicis *Sanchez de matrimonio d.lib.7. disp.13.n.1., Laiman.lib.5.tract.10.p.4.c.13. num.4., Molina de iust.tract.2.disp.96.§.quod attinet ad pœnam*. Ratio ex eo deducitur primo, quia in dicto Concilio Tridentino talis pœna apponitur per verba exprimentia sententiam ferendam, non latam, vt notauit *Sanchez loc. cit.*, ibi, *deijciendos esse, & deponendos*, per quæ indicatur non depositos esse, donec sententia Iudicis accedat; secundò, quia sequitur modum aliarum pœnarum. Tertiò, quia regularitèr in alijs omnibus delictis huiusmodi pœna fit per sententiam Iudicis. Quartò, quia, cum huiusmodi pœna sit atrox, & nimis rigida ex benigna legis interpretatione est potius moderanda, quam extendenda.

8 Dotatio est faciēda per Iudicis sententiā. Respondeo quintò. Pœna dotationis faciendæ à raptore ex vi eiusdem Concil. Tridentini, siue raptam ducat, siue non ducat, non incurritur ipso iure, sed exigit sententiam declaratoriam. Ità præter allegatos Doctores *Augustinus Barbosa collec. 2. ad decret.part.2.causa 36.qu.2. cap.si quis virginem n.5, Coninckus disp.31.n.48., Reginaldus lib.12.n.31.vers.de dotatione, Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. cap.13. n.41., Vera Crux append.ad speculum, vbi de raptu ad fin.fol.84., Henriq.lib.11.de matrim. c.14.n.5.* Ratio in primis ex eo deducitur, quia, quantumuis daremus præcedentes pœnas ab eodem Concilio impositas incurri ipso facto, non proptereà ex dispositione eiusdem argueretur, & hæc pœna ipso facto incurri, quandoquidem distincta apponitur oratione, vt legenti textum fit manifestum. Deindè, cum Concilium expresse afferat, huiusmodi dotationem faciendam esse arbitrio Iudicis, vtique requiritur sententia Iudicis, qui attenta qualitate raptoris, & raptæ, alijsque qualitatibus decernat quid, & quantum sit erogandum.

9 Irregularitas non imponitur, nisi indirectè. Disputant hic DD., an præter allegatas pœnas sit contra raptorem siue clericum, siue laicum irrogata pœna irregularitatis. Affirmat *Maiolus lib.5.de regul. c.42. in fin.* Sed melius alij statuunt, per idem Concilium hanc pœnam directè non apponi, cum de eadem nulla penitus fiat mentio, vndè ex arbitrio non debet statui. Dixi, *directè*, non enim negauerim ex eo, quod idem Concilium induxerit perpetuam infamiam induxisse etiam indirectè irregularitatem, quæ ex natura sua consequitur ad eandem infamiam. Verum tamen est, quod, sicuti infamia huiusmodi non incurritur, nisi post sententiam declaratoriam per superiùs dicta, ita non nisi post eandem incurratur irregularitas, quæ tamen non exigit nouam sententiam distinctam a sententia inferente infamiam, sed eadem posita immediatè subsequitur ex genere suo; vndè valet illatio, est perpetuò infamis, ergo etiam est irregularis.

§. XVII.

An raptor contrahens cum rapta constituta in loco tuto, & liberè consentiente post raptum euitet pœnas ordinarias, & præcipuè mortis.

SVMMARIVM.

Status controuersiæ expositus. 1.
Sententia asserens raptorem ducentem raptam in loco tuto prius constitutam non euitare pœnam mortis. 2.
Præfertur sententia asserens euitare. 3.
Attenta benigna iuris interpretatione, & æquitate. 4.
Satisfit rationibus aduersis. 5.

DIsquisitio XVII. In ordine ad pœnas excommunicationis, perpetuæ infamiæ, incapacitatis ad quamcunque dignitatem, & dotationis respectu raptæ, siue nupserit cum raptore, siue non nupserit, dictum est in præcedenti disquisitione easdem raptorem non euitare, quantumuis raptam posteà liberè consentientem, & in tuto loco constitutam duxerit; sed quia de iure ciuili aliæ pœnæ constitutæ sunt contra raptorem virginis sub patria potestate existentis, & præcipuè mortis, inquiritur iam in præsenti, an, sicuti raptor contrahendo cum rapta, quantumuis liberè consentiente non euitat pœnas eiusdem Concil. Trident., ita cum eadem contrahendo non euitet etiam pœnas iuris ciuilis, & præcipuè mortis ab eodem impositæ *in l. vnica, C. de rapt. virg.* Hanc pœnam per ius ciuile impositam non esse per ius canonicum, nec correctam, nec abrogatam, docent communitèr DD. Quo supposito. — 1 Procedit de pœnis quoad ius ciuile, & præcipuè mortis.

Docuerunt *Andreas antiquus Neapolitan. consil. glossator in constitut. capitalem, Matthæus de Afflictis in constitut., si quis rapere quæst. 6., & alij*, non euitare huiusmodi pœnas iuris, ea moti ratione, quia cæteroqui faciliùs præberetur occasio delinquendi, quod certè valdè considerandum est per textum *in l. vnica, C. de raptoribus*, & aduersa sententia facilè incitaret raptores ad huiusmodi delictum, cum certiorari quodamodò possent, se mortem euitaturos, quandoquidem possent sibi suadere, quod raptæ, ne innuptæ remaneant, quod de facili contingeret, cum alium maritum non inuenirent, sint præbituræ consensum contractui. Nihilominus — 2 Sententia negans euitare pœnas.

Respondeo, probabiliùs esse, raptorem, si rap- 3

Probabilius euitat si raptam spontè, & liberè consentientem duxerit, euadere pœnas ordinarias iuris, & præcipuè mortis *Molina de iustitia tract. 2. disp. 105. nu. 10., Augustinus Barbosa tom. 4. collect. in decret. part. 2. causa 36. quæst. 2. cap. si quis virginem n. 4., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 13. nu. 48., Paulus in l. penult. nu. 5. C. de Episcop., & Cleric., Bossius pract. crim. tit. de rapt. mulieris nu. 17., Decianus tract. crim. lib. 8. c. 14. n. 48.* Ratio fundatur in benigna iuris interpretatione, secundum quam inita concordia inter partes mitius iustitia legalis procedit. Accedit, quod frustrà ius canonicum permitteret inter raptorem, & raptam coniugium, si hæc in loco tuto constitueretur, & postea liberè consentiret, si inito adhuc matrimonio raptor subire deberet pœnam mortis ob delictum raptus.

4 Procedũt ex benigna iuris interpretatione. Hæc procedunt attenta benigna iuris interpretatione, & inspecta æquitate; cæterum inspecto iuris rigore non video, cur ille raptor posset subterfugere huiusmodi pœnam, cum delictum, ob quod fuit inducta, intelligatur consummatum in traductione eiusdem fœminæ ab vno ad alium locum, nec obstat, quod inanis redderetur iuris canonici dispositio permittens matrimonium, si postea rapta in loco tuto constituatur, & liberè consentiat; Non obstat, inquam, quia in primis ius canonicum procedit secundum sua principia, secundum quæ penam mortis non statuit, sicque non respicit dispositionem iuris ciuilis. Deindè per illam dispositionem iuris ciuilis non redditur inutile ius canonicum, quandoquidem etiam respectu damnatorum permittuntur coniungia, si non ad finem procreationis prolis, ad alios saltem fines honestos, vt passim contingit.

5 Diuersa ratio de pœnis Concilij, ac iuris ciuilis. Neque aduersus ea, quæ dicta sunt in responsione, eiusque probatione, vim aliquam habere possunt ea, quæ dicta sunt in superiori disquisitione de pœnis impositis à Concil. Trident., quæ incurruntur, quamuis raptor postea raptam consentientem duxerit; Non, inquam, vim aliquam habére possunt, quandoquidem de huiusmodi pœnis Concilij expressè actum est etiam sub ea conditione, adeoque in ordine ad eas non potest aliqua interponi interpretatio, quia, vbi ius clarè, & distinctè loquitur, non indiget, nec explicatione, nec interpretatione; De pœnis verò iuris ciuilis maximè mortis nihil expressè in ea suppositione dispositum est, adeoque ex benigna iuris interpretatione pœnæ illæ non incongruè restringuntur, nec à pœnis vnius ordinis valet illatio ad pęnas alterius ordinis, quando cum diuersa expressione sunt appositæ, & in vno ordine est expressio etiam interueniente aliqua conditione, non sic in alio.

Ad illud tandem; quod dicebatur ex Andræa Constitut. Neapol. glossatore, & ex Matthæo de Afflictis, dicendum est, minui quidem pœnas, non tamen per hoc præberi occasionem in eo genere delinquendi, quandoquidem in primis delinquens non potest esse tutus de consensu futuro fœminæ raptæ ad contrahendum matrimonium, deindè pœnæ absolutè non tolluntur, sed dumtaxat ordinariæ ad extraordinarias trahuntur, quod arduum non est, cum partes ad inuicem concordarint, & læsa cesserit iuri suo. Non prębetur occasio delinquẽdi, & quare.

§. XVIII.

An traductio fœminæ de vno loco in alium propinquum commodiorem sine animo abducendi inducat pœnas iuris contra raptores.

SVMMARIVM.

Exponitur status controuersiæ in suis terminis. 1.
Sententia asserens non euitari pœnas iuris. 2.
Probabilior sententia asserens non esse propriè raptum, nec induci pœnas raptorum. 3.
Illa traductio non fuit cum animo abducendi. 4.
Satisfit rationibus contrarijs. 5.

Disquisitio XVIII. Ardore concupiscentiæ maximè illectus Franciscus versus Caiam Virginem statuit in corde suo eam quoquo modo habere ad suas explendas libidines, eandemque in vno cubiculo adinuentam, in quo facilis vnicuiq; poterat esse aditus, in aliud cubiculum eiusdem domus remotius, & commodius propriæ nequitiæ traduxit, vel fortè inuentam in via publica in propinquam domum attraxit, vel in agro existentem ad aliquot passus per vim abduxit, ibique suam expleuit libidinem aduersus fœminam reluctantem. Orta hic fuit quæstio, an illæ traductiones habeant propriè vim raptus, & sic traducens subeat omnes iuris pœnas contra raptores comminatas. 1 Facti series exponitur.

Videtur prima fronte absolutè asserendum in ea hypothesi, & esse propriè raptum, & pœnas raptorum incurri, quandoquidem propriè ibi interuenit abductio ab vno in alium locum, & vtique per vim, vt supponitur, & finis explendæ libidinis, quod in multorum sententia satis est, cum non requiratur præcisè finis contrahendi matrimonium, sed sufficiat intentio eiusdem libidinis explendæ; iura etenim præcisè loquuntur de abductione, nec requirunt tantam determinatam distantiam inter locum, à quo abducitur, & locum, ad quem traducitur adhoc, vt dicatur raptus, vt ex se est manifestum, quinimmò, si quis 2 Prima sententia asserens non euitari pęnas

fæminam rapiat cum animo abducendi ab vno in alium locum, non tamen transtulerit ad locum determinatum, & verè raptor dicitur, & subit pænas iuris aduersus raptores comminatas *Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 12. n. 21. in fin.* Nihilominus

3 Respondeo in ea hypothesi, nec Franciscum verè, & in rigore esse raptorem, nec subire pęnas iuris contra raptores comminatas *Bertrandus cons. 39. vol. 6., Cumanus item cons. 39. num. vnico, Iulius Clarus lib. 5. recept. §. raptus n. 1., Decian. tract. crim. lib. 8. c. 7. nu. 32., Mascardus de probat. concl. 1259. num. 20., Vela de pan. delict. c. 29. §. 5., Azebedo lib. 8. recopal. tit. 13. l. 2. num. 83.* Ratio ex eo deducitur, quia in omnibus allegatis casibus in facti serie est præcisè violatio fæminæ per vim, non autem in rigore raptus eiusdem, ergo pænæ contra raptores propriè inductæ non sunt extendendæ ad huiusmodi casus. Antecedens probatur, quia in eo casu, seu iis casibus non est propriè abducere de vno in alium locum cum animo abducendi, sed dumtaxat quærere locum opportuniorem, & commodiorem ad vsum, & coitum cum animo, vt eadem remaneat sub potestate, sub qua prius erat, nec regularitèr secundum communem hominum æstimationem habetur illa traductio ad locum modicè distantem pro traductione, seu abductione, vt importet propriè raptum, cæteroqui esset raptus, si ad modicos passus traheretur fæmina, vt per vim violaretur, quod nemo dicet.

Nec est propriè raptor, nec subit pænas raptoris.

4 Ex quibus omnibus habes, quid respondeas ad ea, quæ ex aduerso afferebantur, quamuis etenim physicè illa sit traductio, moralitèr tamen non est talis, quantum ad effectum, vt habeatur pro raptu, quem iura sub pænis illis, de quibus supra, prohibent, cum non fuerit cum animo abducendi; &, sicuti ex superius dictis, si quis fæminam rapuerit non cum animo cum ipsa contrahendi, vel explendæ propriæ libidinis, sed ad finem, vt cum tertio contraheret, non incidit in pænas iuris, si ipse mutato consilio cum ipsa contrahit, ita, si fæminam ab vno in alium locum propinquum non cum animo abducendi, sed habendi commodiorem locum ad vsum, & coitum, non incidit propriè in pænas iuris, quandoquidem in vtroque casu non interueniunt conditiones requisitæ ad raptum formalitèr sumptum, & in rigore.

Illa traductio nō fuit cum animo abducēdi.

5 Ad illud, quod subditur ex *Sanchez loc. cit.*, dicendum est, illud habere locum, quia re vera in ea hypothesi verificatur vera, & rigorosa abductio, quandoquidem est translatio de loco ad locum cum vero animo abducendi, & re vera consummatur abductio, quam non constituit terminus ad quem determinatus, sed potius terminus à quo cũ illa intentione ad quemcunq; locũ.

§. XIX.

An conatus ad raptum effectu non secuto trahat secum pænas iuris.

SVMMARIVM.

Refertur status controuersiæ. 1.
Prior sententia subdens sic conantem pænis. 2.
Sanior sententia eximens à pænis ordinariis. 3.
Explicatur textus in l. vnica, C. de raptor. Virg. 4.
Quomodo intelligatur, quod in grauioribus delictis conatus habeatur in iure pro facto. 5.

Disquisitio XIX. Eodem concupiscentiæ ardore allectus Franciscus, quo dictum fuit in præcedenti disquisitione, omnem lapidem mouit, omnesque vires adhibuit ad finem abducendi Caiam à domo propriorum parentum, sub quorum potestate erat constituta, eamque ad alium locum traducendi; vel ad finem contrahendi cum eadem matrimonium, vel explendi propriam libidinem, adeo vt iuerit ad domum eiusdem Caiæ, seu eiusdem parentum hominibus armatis comitatus ad eandem rapiendam, sed fortè, vel eadem non inuenta, vel alio modo impeditus delictum per actualem raptum non potuit consummare. 1

1 Elucidatur titulus

Menochius de arbitr. lib. 2. cent. 4. casu 360. n. 30., & seqq., Zauallos qq. pract. 101. q. 34., Cantera qu. crimin. quæst. tangentibus punitionem delicti c. 4. num. 20., docent, sic conantem non euadere pænas raptus, præcipuè, si inuentus fuerit in conamine ad raptum, hocque afferunt speciale esse in raptu ob atrocitatem delicti per textum *in l. vnica, C. de rapt. virginum*, aliaque grauiora delicta, cum conatus in istis pro facto reputetur *Cardinalis in Clem. Pastoralis n. 3. not. 8. de sententia, & re iudicata*, qui etiam hoc probat ex allegato textu *in d. l. vnica, C. de rapt. Virg.* Nihilominus 2

2 Sententia afferens subire pænas iuris.

Respondeo, in hac suppositione Franciscum eximendum esse à pænis iuris ordinariis, non sic extraordinariis, *Coaruuias Clem. si furiosus de homic. 2. part. in initio n. 8., Gomez l. 80. Tauri num. 40., Sanchez lib. 7. disp. 12. num. 19.* Ratio ex eo deducitur, quia huiusmodi pænæ latę sunt contra raptores formalitèr, vt tales, & contra raptum, sed ille conatus non est formalitèr raptus, nec conator raptor, ergo &c. Confirmatur in aliis omnibus delictis, in quibus pænæ impositæ non incurruntur, nisi consummato delicto, & in effectu posito, nisi expressè alitèr in iure apponente tales pænas sit dispositum, sed nec in tali *l. vnica, C. de rapt.* 3

3 Probabilius eximitur à pænis ordinariis.

Conatus ad raptũ non est in rigore raptus.

rapt. virg.; nec alibi est dispositum, quod huiusmodi pœnæ incurrantur per solum conatum raptu ipso non consummato, cum non sit assignabile tale ius, ergo &c.

Dices, *quod in d. l. vnica, C. de rapt. virg.*, dicuntur huiusmodi pœnæ incurri, si raptor fuerit in delicto inuentus, quantumuis non fuerit consummatum, nec fæmina abducta. Sed contra in eodem textu tantum dicitur, quod, si fuerit in delicto inuentus, possit impunè occidi, sicuti statuitur in pluribus alijs delictis, quod vtique statutum est ob atrocitatem delicti per ius ciuile, quod certè impunitatem permisit in pluribus alijs delictis puta in adulterio, in quo per maritum mulier fuerit adinuenta; ex hoc tamen non sequitur, quod, si delictum non fuerit consummatum, pœnæ illæ sint exequendæ in eum, qui tale delictum intentauerat. Quis enim dixerit eum, qui intentauit adulterium, nec tamen impeditus consummauit, rigorosis pœnis adulteri esse torquendum? Certè ob actualem iniuriam, in qua actu quis inuenitur per dispositionem iuris multa conceduntur iniuriam illam patienti, quæ extra actum illum postea non permittuntur, & ratio concessionis est fundamentum subitæ indignationis, quam supponitur concipere læsus in actuali illa læsione propriæ famæ, & honoris, seu iuris, quod habet.

4 Dicitur tantum, quod possit impunè occidi.

Nec valent, quæ ex aduerso dicebantur, quandoquidem textus allegatus id non euincit, quod statuunt aduersarij, vt mox innuimus, & illud, quod dicitur, quod conatus in grauioribus delictis habeatur pro facto, verificatur ad summum in ordine ad pœnas subeundas quoad crimen læsæ maiestatis respiciens immediatè personam Principis, hoc enim maximè congruum est ad deterrendos homines à tam atroci crimine, cum hoc cederet in maximum Reipublicæ detrimentum, cuius species, nedum factum, est abominabilis apud Deum, & apud homines; hoc autem sine iuris expressa dispositione non est extendendum ad alia delicta, quantumuis atrocia.

5 Procedit de crimine *læsæ maiestatis*.

§. XX.

An sit propriè raptus, si fæmina fuerit consentiens ignorantibus parentibus.

SVMMARIVM.

Elucidatur status controuersiæ. 1.
Sententia asserens esse propriè raptum. 2.
Siue parentes fuerint præcisè ignorantes, siue etiam inuiti, si fæmina consenserit, non est propriè raptus; nec abducens subit pœnas iuris. 3.
Fæmina est domina sui corporis, & sui iuris quoad matrimonium. 4.
Si fæmina fuerit inuita abducta, est propriè raptus, quamuis parentes consenserint. 5.

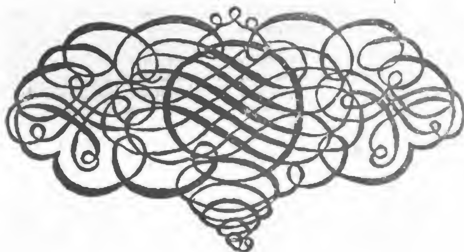
Disquisitio XX. Inscijs parentibus, vel fortè etiam inuitis Titia consensit propriæ abductioni factæ per Caium ad finem cum eodem contrahendi matrimonium, cui ijdem parentes repugnabant præbere consensum, & de facto, dum eadem Titia maneret sub potestate raptoris, inita sunt sponsalia, vel fortè etiam matrimonium seruatis iuris solemnitatibus. Hic quæsitum fuit, an Caius abductor fuerit obnoxius pœnis raptorum. 1 Factum expositũ.

Quod propriè fuerit raptus, & Caius subdatur pœnis iuris præcipuè, si parentes fuerint inuiti ad talem abductionem, docuerunt *Nauarrus lib. 4. consil. in priori edit. tit. de sponsal. cons. 32. n. vnico, Salzedo pract. Bernardi Diaz c. 78. §. vlt. in postrem. edit., Henriquez lib. 11. de matrim. c. 14. n. 4., Vega 2. tom. summæ c. 34. cas. 157. not. 1., Toletus lib. 7. summæ c. 13. num. 2. in fin.* Ratio eorum est, quia propriè est raptus, quando res abstrahitur per vim ab eis, sub quorum potestate est res rapta. Nihilominus 2 Qui dicant esse raptum.

Respondeo, quod siue parentes fuerint præcisè ignorantes, siue etiam positiuè inuiti, dummodò fæmina fuerit consentiens, abducens non subdatur ordinarijs pœnis iuris, *Vera Crux in append. ad speculum, vbi de raptu, §. verum animaduersione, Antonius Cucus lib. 5. instit. maior. tit. 12. n. 120., Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 13. nu. 13.*, & alij magis communiter. Ratio ex eo deducitur, quod dictum fuit superius, quod fæmina possit nubere etiam inuitis parentibus, nec aliquam pœnam subit ex illis nuptijs, ergo etiam consentiens poterit alio trahi, vt nubat eisdem etiam inuitis sine illo incursu pœnarum tam respectu abducentis, quàm ipsius abductæ; si etenim impunè potest iniri contractus tali pacto, poterunt etiam ea fieri, quæ conducere possunt ad talem contractum. Confirmatur, quia Concil. Tridentinum loco cit., consulere dumtaxat voluit libertati matrimonij, ne scilicet 3 Non est in rigore raptus. 4 Est fæmina domina sui corporis.

abducta præsumatur inuita consentire, non voluntati parentum, quibus non tenetur annuere ex necessitate fæmina, sed ad summum ex quadam honestate, ergo, si ipsa consenserit tali abductioni ad finem contrahendi matrimonium in alio loco, abducens propriè non contrahet pænas iuris. Confirmatur secundò, quia idem Concilium Tridentinum ad validè contrahendum matrimonium, quando fæmina etiam per vim est abducta, solum requirit, quod postea constituatur in loco tuto, nec aliquid exigit à parentibus, ergo etiam, vt validè possit nubere, quando consentiens fuit abducta, non exiget eorundem parentum consensum, qui nullum ius habent in ordine ad huiusmodi contractum, nisi ad summum ex honestate.

Ex quibus fas erit deducere, quod, si eadem fæmina per vim, & inuita fuerit abducta, quamuis abductioni parentes consenserint, raptor ipse non eximatur a pænis, *Sanchez loc. cit.*, quandoquidem, cum ipsa sit domina sui corporis, & in ordine ad matrimonium contrahendum sit sui iuris, ipsi infertur iniuria, quam auertere iura sategerunt, & militat ratio, ob quam induxerunt huiusmodi pænas, periculum scilicet, ne fæmina renitens cogatur illud inire. Ex quibus etiam habes, quid respondeas ad rationem, quæ ex aduerso afferebatur, licet enim fæmina illa fuerit sub potestate parentum quoad curam, non fuit tamen quoad dominium sui corporis, & in ordine ad matrimonium contrahendum, adeoque &c. 5 Est raptus, si fæmina inuita abducatur etiam consentientibus parentibus.

CON

CONTRACTVS XIV.

DE SPONSALIBVS II.

HOC EST

DE DISSOLVTIONE

EORVNDEM.

Atura Sponſaliorum illa eſt, vt quamuis præambula ſint ad matrimonium, & plurima eidem competentia ſibi concilient, non tamen eiuſdem in ſe transferant indiſſolubilitatem. Ex bonis Sacramenti matrimonium hoc ſibi vindicat vinculum, quod in ſponſalia non transfunditur, cum Sacramentum non ſint, quamuis per quandam analogiam Sacramentalia dicantur. Intrà limites puri contractus ſiſtunt, qui, cum in labili hominum voluntate conſiſtat, quæ inconſtans eſt, inconſtanti eiuſdem volubilitate dilabitur, nec ſola voluntatis inconſtantia, quando vtraque contrahentis cohæret, diſſoluitur, ſed incidenti etiam rerum viciſſitudine finem ſubit, & exitum. Hic animum ſiſtimus, vbi contractus finem nanciſcitur, & difficultatibus obuoluimur, vbi ille in ſui deſinentia ſuis ſoluitur inuolucris. Cauſas omnes huiuſmodi diſſolutionis aperiemus, quæque ſint efficaces ad hunc finem, quæque inefficaces indagabimus, quæ, cum ſint meta huiuſmodi contractus, diſceptationum quoque noſtrarum erunt terminus.

PRÆ-

PRÆNOTIO I.

An ex notabili contrahentium disparitate dissolui possint sponsalia.

SVMMARIVM.

Exponuntur rationes dubitandi. 1.
Si magis dignus fuerit conscius deterioris alterius conditionis in quocunque genere contractus non est irritus. 2.
Argumentum à nimia prodigalitate erga meretricem, & ab emptione rei modicæ pro immodico pretio dissoluitur. 3.
Sponsalia cum illa inæqualitate inita, si talia sint, vt ex illis timeatur scandalum, non propterea sunt ipso iure irrita, quamuis possit rescindi. 4.
Si magis dignus fuerit inscius illius deterioris conditionis, non propterea sunt ipso iure irrita, quamuis sint rescindibilia. 5.
Conscius deterioris conditionis alterius, & tamen contrahens non potest recedere secundum se. 6.
Ex grauibus damnis, & causis potest rescindere. 7.
Quamuis sponsa fuerit per promittentem deflorata. 8.
Tenetur tamen deflorans satisfacere damnis ex illa defloratione prouenientibus. 9.
Adhuc sponsalia in illa hypothesi possunt dissolui, quantumuis ex defloratione secuta fuerit proles. 10.
Si magis dignus fuerit inscius deterioris conditionis alterius notabilis vtique potest dissoluere sponsalia. 11.
Magis dignus quoad diuitias contrahens instiè cum alio minus digno in eodem genere, sed digniore in genere nobilitatis cognita, probabilius non potest dissoluere sponsalia. 12.
Excipe, nisi magis diues ex nimia propensione in diuitias non fuisset contracturus. 13.
Cognoscens carnalitèr sub ficta promissione matrimonij fœminam malæ famæ non tenetur eam ducere, sed solum soluere pretium copulæ, si illa consueuerat corpus locare. 14.

IN hac controuersia pleraque veniunt consideranda; Primò, an magis di-
1 gnus fuerit conscius inferioris alterius conditionis, & nihilominus contraxerit, an verò penitus ignorans. Secundò, an illa disparitas, quæ supponitur inter contrahentes, fuerit talis, & tanta, vt in communi hominum æstimatione aliqua nota afficiat contrahentem magis dignum, an verò talis, & tam diminuta, vt prudentèr apud homines pro non considerabili habeatur. Tertiò, an illa inæqualitas fuerit in nobilitate, quatenus alter sit nobilis, alter ignobilis, & vilis, an in diuitijs, quatenus vnus sit diues, & præpotens, alter pauper, & modicus, an in aliqua virtutum prærogatiua, quatenus alter sit bonæ famæ, & virtutum ingenuarum, alter verò malæ famæ, & morum perditorum, vel si alter pudicus, impudicus alter. Hæc, quæ dicuntur in hac tertia consideratione, possunt etiam adinuicem dupliciter comparari, vel relatiuè ad sua opposita scilicet diues ad pauperem, nobilis ad ignobilem, pudicus ad impudicum, vel relatiuè ad disparata scilicet nobilis ad pauperem, ignobilis, & diues ad pauperem, sed nobilem, & sic de cæteris. Quibus positis sit.

Assertio I. Si magis dignus fuerit conscius deterioris alterius conditionis in quo cunque genere, & nihilominus per verum consensum contraxerit, contractus non est ipso iure irritus, *Vera Crux 3. part. speculi art. 19. concl. 2., Molina tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 271., Corduba in quæstionario lib. 1. qu. 13. dict. 1., Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 14. num. 2.* 2 Si magis dignus fuerit cōscius cōtractus non est irritus.

Ratio ex eo deducitur, quia in hoc contractu sunt omnia substantialitèr requisita ad ipsius validitatem, causa scilicet materialis proportionata, quæ sunt ipsi contrahentes secundum se habiles ad contrahendum, cum nullo iure vetentur contrahere, & causa formalis intrinseca, & extrinseca, scilicet substantialis consensus vtriusque, & vtique liber, & sensibilis per verba proportionata, seu nutus, ergo non est, cur in sua origine non debeant esse valida, & subsistentia sponsalia, nec illa inæqualitas debet diminuere de libertate requisita ad contractum, quandoquidem fuit cum perfecta cognitione; qua stante poterat non contrahere, sicque, cum contraxerit, supponitur iuri suo cessisse, & vtique liberè, quia cum plena cognitione, & nemine vrgente. Nil deficit ad validitatem requisitū.

Quod, si dicas, quod, si quis prodigè meretrici spondeat pro vsu venali corporis ipsius, non teneatur implere ita prodigè, cum hoc inducat quodamodò aliquam noxam, prout expresè docent DD. plurimi apud *Sanchez lib. 1. de spons. d. disp. 14. n. 1.*, quod etiam verificatur in eo, qui per modum pretij pro re aliqua modica promittit immodicum, qui non tenetur, nisi æquale persoluere, quia non gratis, sed per modum contractus spondet, ergo etiam, qui spondet matrimonium cum inæqualitate, non tenebitur illud perficere, cum illa sponsio sit prodiga, & inæqualis. 3 Argumentum oppositū proponitur, & dissoluitur.
4 Si, inquam, hoc dicas, statim impugnaberis, quia illud, quod confertur meretrici pro vsu ipsius corporis est præcisè in pretium, quod debet esse ad æqualitatem, quod idem dic de eo, quod subditur de emptione rei modicæ pro pretio immodico, id autem, quod dicitur in præsenti assertione non ità se habet, cum procedat ex libera voluntate cum perfecta cogni-

tione

tione, & non in ordine ad æqualitatem dati ad acceptum, quod in his non attenditur.

4 Etiamsi timeatur scandalũ non sunt ipso iure irrita. Hic oritur difficultas, an illa sponsalia sic inita cum illa inæqualitate talia sint, vt, si ex illis magnum scandalum probabilitèr timeatur, habeantur pro irritis. Ratio dubitandi ex eo desumitur, quod superius dictum est, quia promissio secundum se peccaminosa ex genere suo non obligat, & nullius roboris est; ex eo autem, quod præsuponatur illa promissio, seu effectuatio eiusdem magnum scandalum illatura, vtique ex genere suo est peccaminosa. Non sunt mala ex obiecto. Nihilominus absolutè sentio, ex hoc præcisè capite ipso iure non irritari sponsalia, quandoquidem vnicuique liberum est cum quacunque contrahere, dummodò secundum se habilis sit ad contrahendum, nec promissio illa ex genere suo est peccaminosa, cum secundum se ex obiecto non sit mala, nec inducat ad aliquod peccatum, & scandalum illud, si quod ingeritur, vel ingeri potest, est potius ex falsa, & inani apprehensione concipientium illud scandalum, quam ex ipso obiecto; vndè aliud est, quod ex illo timore scandali possint irritari, seu rescindi huiusmodi sponsalia, de quo infrà dicetur, aliud est, quod ex illo eadem sponsalia sint ipso iure irrita, de quo absolutè in præsenti negamus.

5 Non sunt irrita, quamuis magis dignus fuerit inscius. Assertio II. Si magis dignus fuerit inscius deterioris conditionis alterius, probabilius est, nec tunc ipso iure irritari sponsalia, quamuis sit validum fundamentum illa rescindendi *Couarruuias reg. possessor 2. p. §.6. in fine*, *Molina de iust. disp.352. concl.1.*, *Sanchez de matrim. lib.1. de sponsal. disp.44. num. 6.*, & nos ipsi latè docuimus suprà *sub hoc eodem tit. Contractus XIV. de sponsal. I. prænot.5. sect.8. assert.3., & 6.*

Cõsensus est absolutè præstitus quoad substantiam. Ratio ex eo deducitur, quod absolutè consensus est præstitus quoad substantiam, & quoad illam personam determinatè propositam, ergo non est, cur irritari ipso iure debeat ex ignorantia illius qualitatis, quæ non afficit illam substantiam. Consequentia tenet, quia existentibus omnibus, quæ pertinent ad substantiam contractus defectus qualitatis non cognitæ non est sufficiens ad eandem substantiam perimendum.

Ratio, cur sint rescindibilia. Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quod notat *Siluester verbo sponsalia qu.10. in fin.*, scilicet sufficientem causam esse ad dissolutionem sponsalium, quæ satis induxisset ad eadem non contrahenda, si fuisset cognita; maxima autem est præsumptio, quod, si illa inæqualitas sit notabilis, si magis dignus illam cognouisset, vel ante, vel in ipsa celebratione contractus, vtique non contraxisset, ergo &c.

Assertio III. Si magis dignus conscius deterioris conditionis alterius nihilominus contraxerit, secundum se ex illa præcisè inequalitate non potest recedere, seu dissoluere sponsalia, *Vera Crux 3. part. speculi art.19. concl.2.*, *Molina de iust. tom.2. trac.2. disp.271.*, *Sanchez lib.1. de sponsal. disp.14. n.2.* 6 Si fuerit conscius non potest secũdum se recedere.

Ratio ex eo deducitur, quia cum magis dignus in ordine ad matrimonium sit sui iuris, & liber ad contrahendum cum quacunque voluerit præstito semel consensu libero non est amplius liber, nisi intercedente legitima causa, ad recedendum, cum ea, quæ antefactum sunt libertatis, ex post facto sint necessitatis, &, quæ semel placuerunt existentibus eisdem qualitatibus, & conditionibus, amplius displicere non possint ex vulgatissimis iuribus, ergo non poterit amplius eadem sponsalia legitimè contracta dissoluere; nec pro legitima causa assignari potest illa inæqualitas, quandoquidem, cum ea cognita fuerit antecedentèr ad contractum, seu in ipsa celebratione contractus, nec tamen retraxerit à contrahendo, iam clarè liquet, eandem nulla habitam fuisse in consideratione, adeoque eidem fuisse liberè renunciatum. Cessit iuri ad illã inæqualitatem.

7 Enumerantur causę, ex quibus potest recedere. Dixi, *secundum se ex illa præcisè inæqualitate*; non enim negauerim, quod, si ex futuro illo matrimonio, ad quod ius tribuunt spõsalia antecedentèr inita, timeantur grauia damna, vel ex læsa parentum pietate per textum *in cap. cum in tua*, & *ibi Glosa verb. scandalo de sponsalibus*, vel ex acribus inter consanguineos rixis, & quæ rimonijs, vt ex *Panormitano in cap. requisiuit num.4. de sponsalibus*, *Felino cons.26. n.11.* *Nauarro in summa c.16. num.18.*, *Menochio cons.1. n.44., & 66. vol.1.*, vel ex comminatione pœnarum, & lucri sub spe futuri amittendi *ex Ludouico Lopez 1. p. instruct. c.76. in 2. edit.*, & his similibus, possit esse sufficiens fundamentum, eadem sponsalia dissoluendi, & à futuro matrimonio recedendi *Corduba in quæstionario lib.1. q.13. paulò post princip. vers. dixi regularitèr*, *Caputa lib.2. decis. c.78. n.3.*, *Alexander de Neuo in d. c. cum in tua num.6.*, & *ibi Prapositus n.2.* Ex læsa parentũ pietate. Ex rixis inter cõsanguineos. Ex comminatione pœnarum.

Ratio ex eo deducitur, quia, cum contractus ipse non sit ex genere suo indissolubilis, & cõparatiuè ad finem, ad quem dirigitur; non sit completus, non est præsumendum, iura velle ipsum compellere ad vltimato contrahendum cum tot illis incommodis, cum virtus iustitiæ non obliget ad actum, ex quo tot damna possint prouenire. Hæc tamen damna debent esse talia, vt rationabilitèr timeantur; nam, vt considerat *Sanchez d. lib.1. de sponsal. disp.14. n.3. in fine*, huiusmodi minæ, vt plurimum ad aliquem finem bonorum temporalium inanitèr iactantur, terroresque opponuntur, & discordiarum pericula desumuntur fine rationabili fundamento, quæ tamen omnia

nia de facili celebrato matrimonio in nihilum euanescunt.

Hic oritur difficultas, an, si contracta fuerint sponsalia inter inæquales,& intuitu eorundem virgo fuerit deflorata existente periculo illorum damnorum, vel ex rixis parentum, vel ex probabili timore pessimi exitus inter ipsos coniuges, vel ex comminatione pænarum, vt supra, adhuc possit intentari recisio, seu dissolutio eorundem sponsalium. *Nauarrus in summa c.16. n.18., Gutierez lib.1. qq.canon.c.20.n.23., Ludouicus Lopez loc. supra cit.*, *& alij*, affirmant non obstante illa defloratione, dummodo illa pericula rationabilitèr existant, dari locum recisioni, seu resolutioni contractus, quod etiam asserunt verificari, quantumuis inter contrahentes nulla intercesserit inæqualitas, nullaque disparitas *Ludouicus Lopez prima part. instruct. c. 76., Sanchez d. lib. 1. de sponsalib. disp.14. n.3.* Alij tamen, si verum consensum præstiterit,& eodem perseuerante eandem defloraucrit, probabilius putant non posse à sponsalibus recedere, nec à matrimonio abstinere. Ratio ex eo deducitur, quia tunc illa sponsalia non sistunt in terminis nudæ promissionis, sed vestiuntur quodamodo cohærentia alterius contractus innominati, *Do, vt facias*, scilicet, do vsum proprij corporis, vt contrahas matrimonium per verba de præsenti, qui contractus iam ex vna parte est adimpletus per actualem traditionem corporis, & ex non implemento matrimonij grauia consurgerent damna, & læsiones contra iustitiam aduersus eandem fæminam defloratam, quæ certè omnia æquiponderant illis periculis, quæ timeri possunt ex illo matrimonio, cum potissimum regulariter huiusmodi pericula sint inania, sæpe enim vanæ iactantur minæ, terroresque opponuntur, & dissidia, quæ contracto postea matrimonio euanescunt, vt supra dicebamus. Quid igitur hac in re concludendum? Probabilius existimo priorem opinionem fortioribus iuribus, & rationibus corroborari, & defloratorem in ea hypothesi posse recedere, dummodo satisfaciat pro damnis eidem fæminæ ex illa defloratione prouenienti bus. Ratio ex eo deducitur, quia in ea hypothesi non tenetur ex vi promissionis, cum illa damna præuisa ab eadem deobligent ex superius notatis, nec ex vi illius deflorationis,quia damna illa possunt compensari per quid aliud, puta per congruam dotationem, & iustitia non exigit, vt cum tot detrimentis præuisis in futuro matrimonio ipsum compleat, cum alitèr damnis fæminæ defloratæ possit occurrere; Nec ea, quæ ex aduersa sententia opponuntur, vim aliquam habent, quandoquidem ille non est nouus contractus, sed quodamodo solum continuatio in primo, & actus exercitus dependentèr à primo, solumque eidem addit aliquam iniuriam, quæ potest aliter compensari. Cauendum tamen est, vt supra, ne illa damna irrationabilitèr timeantur.

8 Si fæmina fuerit deflorata & adhuc illa damna timeãtur, sponsalia possunt dissolui.

Sententia contraria refertur, eiusque rationes.

9 Tenetur tamen satisfacere pro damnis ex illa defloratione prouenientibus.

Diluuntur rationes contrariæ sententiæ.

Hic etiam alia suboritur difficultas, an si ex illa Virginis defloratione, cum qua prius valida fuerant inita sponsalia, subsecuta fuerit proles, possit nihilominus, si illa damna, de quibus mox dictum fuit, rationabilitèr timeantur, deflorator a sponsalibus, & à matrimonio contrahendo, quod ex vi eorundem promisit, recedere facta illa compensatione. Ratio dubitandi ex eo deducitur, quia per illum recessum non solum læditur ius fæminæ acquisitum, sed etiam ius prolis subsecutæ, quæ, si contraheretur matrimonium, pro legitima haberetur, secus verò, si non contraheretur. Nihilominus persistendo in præmissis adhuc assero, posse sponsalia dissoluere, & matrimonium non contrahere, teneretur tamen ex vi naturalis pietatis eidem proli proportionata alimenta contribuere. Ratio ex eo deducitur, quod ius, quod eximit ab obligatione contractus, eximit etiam ab ijs,quæ subsequuntur ad naturam contractus, seu subsequerentur, si contractus celebraretur, & proles debet propriæ conditioni imputare, quod contractus ille non fuerit celebratus, nec vllum ius habet, nisi dependentèr ab eodem contractu celebrato, vt videre est in alijs omnibus, qui ex fornicario concubitu originem trahunt.

10 Possunt dissolui sponsalia, quantumuis ex illa defloratione secuta fuerit proles.

Assertio IV. Si magis dignus fuerit inscius deterioris conditionis alterius notabilis, vtique potest sponsalia dissoluere, & matrimonium promissum non adimplere, *Molina tom. 2. de iust. disp. 272. vers. deindè, si mulieri, Azorius instit. mor. part. 3. lib. 5. c. 5. qu. 3. in fin.*, *& alij magis communiter*.

11 Magis dignus inscius inæqualitatis potest dissoluere.

Ratio ex eo deducitur, quia, si contractis legitimè sponsalibus subsequatur in altero notabilis mutatio potest alter à sponsalibus resilire, & matrimonium non contrahere, vt si v. gr. alter diuitijs destituatur, in infamiam incidat, lepra, aut paralisi afficiatur, per fornicationem pudicitiam amittat, & his similia, prout expresse docet *Molina d. disp. 272. vers. deindè, si mulieri* per textum *in c. quemadmodum de iureiurand.*, & est in confesso apud omnes, vt in sequentibus subdā prænotionibus, ergo; si contractis legitime sponsalibus existente illa qualitatum, seu conditionum deterioratione non cognita, postea illa dignoscatur, vtique poterit magis dignus ab illis sponsalibus recedere. Consequentia probatur, quia, quod illæ qualitates præcedant, quando non cognoscuntur, seu subsequantur, non inferunt secundum se diuersam rationem in ordine ad dissoluenda sponsalia, quandoquidem, si secundum se sunt sufficientes ad dissoluendum, semper erunt

In quo consistat huiusmodi deterior conditio notabilis.

erunt tales, quando illis liberè non ceditur. Si enim quæras, cur, si subsequantur ad sponsalia iam contracta, tribuant fundamentum dissolutionis? certè respondebitur, quià res est mutata ab eo statu, in quo fuit cognita, quando est celebratus contractus, & consensus supponitur præstitus sub ea conditione implicita, si rerum status non varietur. Cum igitur ille status non fuerit cognitus in celebratione, perindè est quoad intentionem contrahentis, ac si in celebratione eiusdem res esset integra, & subsequentèr aduenerit mutatio, quòd etiam innuisse videtur *Molina loc. cit.*, dum asserit, quod, quando dicitur *in d. cap. quemadmodum de iureiur.*, eum, qui sub iuramento promisit alteri, se eam ducturum non posse illi opponere fornicationem præcedentem, intelligendum sit de fornicatione præcedente sibi nota tempore promissionis, secùs de ignota, quod intellige de alijs omnibus qualitatibus, quæ secundùm se tribuunt sufficiens fundamentum ad recisionem.

Status ille deterior non cognitus, & non existens, & posteà superueniens paria sunt.

12 Assertio V. Si magis dignus quoad diuitias, & opes contraxerit sponsalia cum minùs digno in eo genere, sed digniori quoad nobilitatem, quantumvis ignorauerit illam deteriorem conditionem, quoad easdem diuitias, probabile valdè est, quod eadem deterioratione cognita non possit ab eisdem sponsalibus recedere, nec à matrimonio contrahendo resilire considerata re secundùm se.

Magis dignus in vno genere contrahens cũ altero digniore in altero genere probabilius non potest recedere.

Ratio ex eo deduci potest, quod in hoc non interuenit aliqua considerabilis læsio, quandoquidem, si magis dignus quoad diuitias aliquid in eo genere amittit, aliquid acquirit in genere nobilitatis, per quod quodamodò fit compensatio, & regulariter pluris homines faciunt nobilitatem, quam diuitias, quinimmò passim videmus homines magis præpotentes quoad bona fortunæ, & deficientes in nobilitate postposita quacunque dote nobiles fæminas ducere existimantes nobilitate vxoris compensari diuitias sponsi. Dixi, *re secundùm se considerata*, non enim negauerim, quod, si ex nimia propensione diuitis ad opes, & diuitias non fuisset contracturus, si cognouisset alterum in hoc genere deficere, quantumvis in alio genere superabundaret, tunc posset à sponsalibus recedere, & matrimonium non contrahere.

13 Exceptio ad regulã.

14 Assertio VI. Si quis sub promissione ficta matrimonij fæminam malæ famæ carnalitèr cognouerit non tenetur, neq; in foro externo eam ducere, sed ad summum tenetur ad soluendum pretium copulæ, si illa consueuerat corpus suum locare. Consentiunt *Molina de iust. tom. 1. disp. 106. num. 11. concl. 8., Bonacina de matrim. qu. 1. punct. 2. num. 1.*

Cognoscens fæminam malę famæ sub ficta promissione nõ tenetur illam ducere.

Ratio ex eo deducitur, quià in hac hypothesi non tenetur ratione promissionis, cum supponatur ficta, & sine animo se obligandi; non ratione alicuius damni, cum fæminæ turpi, & se prostituenti nullum damnum consequatur ex copula fornicaria. Quòd si supponas, quod fæmina illa sit malæ famæ, quatenus ex apparenti vitæ, quam ducit, ratione, communiter habeatur pro impudica, & inhonesta, cùm tamen in re non sit talis, cum à nemine vnquàm fuerit carnalitèr cognita, & quod fictus promissor sub spe illius matrimonij eam cognouerit; tunc adhuc existimo, non teneri eam ducere, teneri tamen ad arbitrium prudentis viri iniuriam illi factam compensare. Ratio ex eo deducitur, quod illa communis existimatio, secundùm quam habetur ex consueta illa, & non accomoda sic viuendi ratione pro impudica, valdè minuit de honestate fæminæ, & turpitudinem aliquam moralem, si non physicam ingerit, quæ maxima est in consideratione apud homines, ergò ratione eiusdem poterit, qui promisit, quantumvis posteà eandem carnalitèr cognouerit, promissionem dissoluere, quandoquidem damna, quæ possunt contingere in fama, & honore, tribuunt sufficiens ius ad dissolutionem. Procedit hoc nostrum assertum in suppositione, quod promissor fuerit inscius de tali mala fama fæminæ promissariæ, quandoquidem, si fuerit conscius, supponeretur liberè cedere iuri suo quoad illam famam, in qua tamen etiam hypothesi scientiæ præcedentis posset recedere, si rationabiliter timerentur illa damna, de quibus supra. Ratio secundę partis ex eo deducitur, quià re vera sub illa promissione ille est violator in re virginalis integritatis fæminę, quam corrupit, quę ita habet ius ad suam famam, ac ad suam integritatem, & quamvis illam quodamodo prodegerit quoad hominum ęstimationem in libero illo viuendi modo, adhuc tamen ius retinet ad suam integritatem, ergò illa deperdita sub illa ficta promissione habet ius ad illius compensationem ad arbitrium prudentis viri. Confirmatur, quià defloratio sub promissione, siuè vera, siuè ficta secundũ se pręcisè sumpta, quantumvis de fama non minuat secundùm hominum existimationem, cum sit occulta, exigit compensationem ex iustitia ad arbitrium prudentis viri *Sanchez lib. 1. disp. 10. nu. 23., Reginaldus lib. 31. nu. 256., Lessius lib. 2. cap. 10. dub 2. num. 15., Gutierez de matrim. cap. 10. n. 19., & alÿ magis communitèr*, ergò etiam illa defloratio secundùm se, quantumvis non coniungatur cum bona fama pręcedenti erit compensabilis. Dixi *ad arbitrium prudentis viri*, qui certè debet attendere ad integritatem illam violatam, cum in ea damnum passa fuerit fæmina,

Si fuerit fæmina malę famę appa. rẽter nõ tamen in re non tenetur etiã ducere, tenetur tamen iniuriam compensare.

Intellige si promissor fuerit inscius malæ famæ, & verè promiserit.

considerare tamen adhuc debet, & bonam, vel famam malam violatæ, quandoquidem pluris habetur integritas cum bona fama, quam integritas cum mala, nam per amissionem primæ non solum decor amittitur quoad se, sed etiam quoad homines, qui certè decor est considerabilis, per amissionem verò secundæ solùm decor amittitur quoad se, non quoad homines, cum intelligatur antecedenter amissus, & facilius homines ducunt fæminas bonæ famæ, quas non ducerent, si noscerent esse malæ famæ, quantumvis apud Deum aureolam adhuc virginalem non amiserint.

PRÆNOTIO II.

An Sponsalia inita inscijs, & inuitis parentibus possint dissolui.

SVMMARIVM.

Articuli examinandi in hac materia. 1.
Filij familias nubentes contra voluntatem parentum, si requisierint tamen eorum consilium, non peccant. 2.
Ex eo præcisè, quod sponsalia fuerint inita inscijs parentibus, vel contra eorum voluntatem, non datur aditus ad rescissionem, nisi grauia damna indè timeantur. 3.
Filij familias, qui contraxerunt inscijs, & inuitis parentibus, possunt recedere à sponsalibus ex rationabili timore indignationis magnæ, & maledictionis paternæ, maximè si coniungi possit cum aliquo damno. 4.
Parentes in ijs casibus, in quibus filij possunt dissoluere, possunt etiam & ipsi illis non contradicentibus. 5.
Nomine parentum, quorum consilium requirendum est, venit auus paternus, Pater, tutores, & quomodo. 6.
Mortuo Patre alio à Matre tutelam gerente potius à matre requirendum est consilium, quàm ab illo. 7.

1 Diximus in præcedentibus, filios, seù filias familias in ordine ad sponsalia, & matrimonium esse sui iuris, & non dependere a voluntate parentum, quantumvis sub eorum custodia existant, nisi sub quodam titulo honestatis fundatæ in reuerentia eisdem parentibus debita, adeo vt, si illis, vel inscijs, vel inuitis contrahant, teneat contractus, quinimmò etiam diximus, quod, si quis filiam familias consentientem è domo parentem abduxerit ad finem contrahendi matrimonium, & re vera contraxerit, teneat matrimonium, nec abductor teneatur ad pænas iuris aduersus raptores comminatas. Hic iam disputandum remanet primò, an si contraxerint inscijs, vel inuitis parentibus sponsalia, possint ab eisdem recedere, vt quodamodò eisdem satisfaciant ex eo, quod contra eorum voluntatem contraxerint. Secundo, an saltem possint recedere ex timore probabili indignationis magnæ, & maledictionis paternæ incurrendæ. Tertio, quinam veniant nomine parentum, sine quorum consensu, si filius familias contraxerit, possit à contractu recedere. Quartò, an parentes possint irritare sponsalia filiorum sub eorum potestate existentium ipsis inuitis contracta. Pro solutione. *Rationes dubitandi in hac materia.*

Aduerte, quod, quantùmvis filius, seù filia familias in materia contrahendi matrimonij, vel non contrahendi non teneantur Patri obedire, prout vltra superiùs allegata scribunt *Gutierez de matrimonio cap. 79. num. 14. in fin. Villalobos 1. part. tract. 13. difficul. 39. Sairus lib. 7. clauis cap. 5. num. 12. August. Barbosa collect. ad cap. 1. nu. 5. de desponsat. impub. Azorius instit. mor. part. 2. lib. 2. cap. 2. quæst. 6., Filliut. tract. 10. cap. 4. n. 128., Hortadus disp. 6. diff. 9.*, nihilominus maximum sit dissidium inter DD., an, si filius familias, seù filia contrahant irrequisitis parentibus, vel contrà eorum voluntatem contrahant noxam aliquam siuè lęthalem, siuè venialem ex eo, quod operentur contra naturalem pietatem, & reuerentiam parentibus debitam, circà quod, si sine iusta causa cōtrahant, eosdem noxæ læthali subijciunt *Cænedo ad decret. collect. 58. num. 8., Marinus Anton. pract. resol. lib. 1. resol. 2. num. 9., Ioannes Vallerus verb. matrimonium diff. 1. nu. 3., Salonius 2. 2. post quæst. 61. q. 5. de domin. art. 1.* alij verò eosdem a tali noxa eximunt, dummodò parentum consilium requisierint, quamvis illud non sequantur, quia ex vna parte exhibent reuerentiam parentibus illorum consilium, & assensum requirentes; ex alia eisdem iniuriam non inferunt, cum sint sui iuris; atq; huic secundæ opinioni adhærendum existimo præcipuè propter auctoritatem *D. Th. 2. 2. q. 104. art. 5. in corpore*, vbi habet in ijs, quæ pertinent ad matrimonium omnes homines esse pares, nec filios subijci parentibus. His suppositis sit *In materia matrimonij sunt sui iuris.* *Sētentia subdens noxę læthali filios familias nubentes irrequisitis parētibus.* 2 *Sentētia eximens à culpa.*

Assertio I. Ex eo præcisè, quod sponsalia fuerint inita inscijs parentibus, vel contra voluntatem eorundem, non datur aditus ad eadem dissoluenda, nisi grauia damna rationabilitèr timeantur. *Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. cap. 11. num. 106.*, qui, quamvis loquatur de irritatione facienda per parentes, qui præsumuntur inscij, seù inuiti, dictum tamen ipsius ex paritate rationis extendi etiam potest ad negationem recisscionis per eosdem filios ponendæ. 3 *Inita inscijs parentibus non possunt dissolui, nisi grauia damna timeantur.*

Ratio facilè ex eo deducitur, quià filius, seù filia familias contrahendo inconsultis, seù inuitis parentibus iam nulla habuit in consideratione eorum consensum, & voluntatem, & nihilominus validè contraxit, ergò vigente eo dumtaxat motiuo non

non habet sufficiens fundamentum ad recedendum, nisi quid aliud vrgeat, seu timeantur damna inferentia iustum titulum recedendi. Consequentia tenet, quia ratio, qua stante contractus secundum se obligat, nec est sufficiens ad deobligandum, non potest esse sufficiens eadem perseuerante ad eximendum ab obligatione iam contracta, nam quod est tale in talibus circumstantijs, nec quoad obiectum mutatur, eisdem perseuerantibus non potest non esse tale, ergo &c. Confirmatur, quia posito semel recessu à consensu, & voluntate parentum, qui de iure canonico non requiritur de necessitate, sed tantum de honestate, & acquisito alteri iure ex tali recessu non potest ille, qui recessit, nisi quid amplius vrgeat, à tali recessu recedere, nam quem non mouit talis respectus in actione, nec mouere potest in continuatione, cum agens iam eidem respectui cesserit, nec ex necessitate illum teneatur sequi, vndè in hoc valet regula, quod eodem motiuo manente illud, *quod semel placuit amplius displicere non possit*; Neque obesse potest, si asseratur, semper licitum esse recedere à malo, malum autem semper est declinare à reuerentia parentibus debita; Non, inquam, obesse potest, quia non est malum eo, quod fit contra aliquod debitum ex iustitia, sed ex eo ad summum, quod fit contrà debitum honestatis; vndè semper licitum est recedere à malo, quando est debitum, & alter, aduersus quem committitur, ius habet, vt non committatur, non autem ab eo, ad quod ex iure canonico non tenetur, potissimum, cum alter, cui facta fuit promissio, perfectum ius acquisierit non obstante illo malo.

Rationes euincentes non posse recedere.

Non est contra aliquod debitum ex iustitia.

4 Assertio II. Contractis sponsalibus per filios familias inscijs, & inuitis parentibus possunt ijdem eadem dissoluere ex rationabili timore indignationis magnæ, & paternæ maledictionis, maximè, si talis indignatio coniungi potest cum aliquo damno, vel exhæredationis, vel simili, *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 11.*, *Rota Roman. in Tullensi matrimonij 13. Maij 1596. coram Penia*, *Baldus in l. interpositas, C. de transact.*, *Crauetta cons. 40. n. 2.*, *Osasch. decis. pedem. 179. n. 3.*, *Bartolus in l. si ob turpem n. 6. ff. de condic. ob turpem causam*, *Ruinus cons. 23. n. 9. lib. 1.*

Ex timore grauis indignationis, & maledictionis paternæ possunt dissolui.

Facilè colligitur ex ijs, quæ dicta sunt in præcedentibus, nempè ex rationabili timore discordiarum inter parentes, & consanguineos coniugum rescindi posse sponsalia, ergo etiam poterunt rescindi ex indignatione graui parentum, si probabiliter timeatur, cum talis grauis indignatio sit proxima radix rixarum, & dissidiorum, quæ, sicuti, si timeantur inter parentes, tribuunt sufficiens ius ad recisionem, ità à fortiori tribuent tale ius inter vnum ex contrahentibus, & patrem eiusdem. Rursus maledictio paterna sic regulariter Deo permittente coniungitur cum grauibus damnis, vt experientia ipsa pluribus in casibus compertum fuit, quæ rationabiliter timere potest filius, ergo in ordine ad eandem maledictionem, & damna, quæ ex ipsa timentur, euitandam, seu euitanda poterit filius recedere, cum ille timor plurimum minuat de libertate. Tandem timor ille hæreditatis paternæ amittendæ etiam plurimum minuit de libertate requisita ad matrimonium, cum sit quodammodò pœna, adeoque ratione eiusdem poterit recedere, cum iustitia non obliget ad seruanda promissa cum tot incommodis, & damnis. Hæc omnia secundum omnes suas partes definiuit *Rota Romana in d. Tullensi matrim. 13. Maij 1596. coram Penia*, quam de verbo ad verbum refert *Ioannes Angelus Bossius d. cap. 11. à n. 97. vsque ad 102. inclusiuè.*

Rationes euincentes assertionem.

5 Assertio III. Parentes non contradicentibus filijs in ijs casibus, in quibus isti contraxerunt illis inscijs, & fortè etiam inuitis, & possunt per se sponsalia resoluere, possunt etiam eadem dissoluere, secus eisdem contradicentibus, vel in casibus, in quibus ijdem filij non possunt recedere. In hanc assertionem propendere videtur *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 11. num. 106.*

Possunt parentes dissoluere in casibus, in quibus possunt filij.

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia, cum filius, seu filia familias non contradicat parentibus, qui contradicant sponsalibus per eundem filium, seu filiam initis, quodamodò approbat contradictionem patris, seque eius accommodat voluntati, ergo, cum versemur in casibus, in quibus supponimus filios posse sponsalia inita contra voluntatem parentum resoluere, non erit, cur eorum parentes non possint eadem resoluere, quandoquidem simul cum voluntate filiorum irritant, qui sicuti hoc possunt per se prɇstare, possunt etiam præstare per parentes. Confirmatur, quia parentes præsentibus filijs, & tacentibus possunt sponsalia eorundem filiorum contrahere, & vtique validè per ea, quæ suprà latè diximus, ergo etiam in ijs casibus, in quibus filij possunt à sponsalibus recedere, poterunt parentes ijsdem filijs non contradicentibus eadem dissoluere.

Dissoluerent parentes cõcurrente voluntate filiorum ad dissolutionem

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia filij familias quoad matrimonium, & sponsalia sunt sui iuris, nec dependent à voluntate parentum, nisi quodamodo ex honestate per ea, quæ latè suprà diximus, ergo parentes eiusdem filijs resistentibus resolutioni contractus, quam ijdem pa-

rentes intentare conantur, non poterunt validè, & efficacitèr eadem dissoluere; si enim filij familias non dependent quoad contractum, nec dependere ex necessitate debent quoad perseuerantiam, vel non perseuerantiam eiusdem, cæteroqui frustatoria esset libertas ad contrahendum, si postquam contraxerint, possent parentes ipsis inuitis efficacitèr contractum dissoluere.

6 Quinam veniant in hoc nomine parétum. Assertio IV. Nomine parentum, quorum consilium in contrahendis sponsalibus, vel matrimonio exquirendum est ex honestate à filijs familias, quique ijsdem filijs non contradicentibus possunt ea dissoluere, veniunt primo Auus paternus, & pater, quibus viuentibus, & consilium, & assensum præbentibus non requiritur consilium, nec assensus matris; secundò ijs defunctis venit Mater, præcipuè si filiorum tutelam assumpserit; tertiò veniunt Tutores, & Curatores, postquam tutelam, & curam assumpserint. Ita quoad primam partem, immò quoad omnes *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. cap. 11. n. 88.*

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia filij familias non dicuntur sub potestate matris, sed dumtaxat Patris, qui caput est totius familiæ, ergò accedente ipsius assensu, seù consilio non est vltrò ex necessitate requirendum consilium, seù assensus matris, quæ etiam regitur à nutibus mariti in gubernatione familiæ; Neq; obesse potest, si afferatur, quod DD., & iura requirentes, seù requirentia huiusmodi consilium, loquantur de parentibus sub plurali numero, per quod æquè primo importatur Pater, ac Mater; Non, inquam, obesse potest, quia in primis, quantumuis aliqui loquantur in numero plurali, alij loquuntur sub terminis singularibus Patris: Deindè, dum loquuntur de parentibus in numero plurali, non loquuntur determinatè de aliquo filio, sed statuunt regulam generalem pro omnibus, respectu quorum dicuntur parentes in numero plurali, cum vnus non sit Pater omnium. Tandem loquuntur de parentibus in numero plurali non copulatiuè, sed sub disiuncto, & ordine quasi successiuo, quatenus existente patre eiusdem requiratur consensus, & consilium, eodem non existente consilium matris, neutro verò ex illis existente consilium, & assensus tutorum, & curatorum, qui in ea hypothesi fictione iuris habentur pro parentibus, cum illorum vices gerant.

Viuente Patre non requiritur ex necessitate consiliũ matris.

Iura loquuntur de parentibus non copulatiue, sed disiũctim.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia defuncto patre mater in eius locum succedit quoad vniuersam familiæ gubernationem, si tutelam susceperit, ergo in ea suppositione consilium eiusdem tanquam capitis vniuersæ familiæ est requirendum, cum pro eadem in illa hypothesi eadem militet ratio, quæ militat pro patre, dum viuit.

Mater mortuo Patre habet curã filiorum.

Ratio tertiæ partis ex eodem deducitur, quia tunc tutores, & curatores substituuntur loco patris, & principalem familiæ, seu filiorum gubernationem gerunt, quorum propterea requiritur consilium, vt etiam colligitur ex *l. vnica, §. oportet, C. de rapt. virg. l. in coniunctione, C. de nuptijs l. nuptiæ inter, ff. de ritu nupt., Instit. de nuptijs in princip.*

Tutores, & curatores substituuntur loco parentũ.

Hic solum oritur difficultas, an defuncto patre, & matre tutelam filiorum non gerente, sed alio à patre ad id muneris in suo Testamento destinato consilium requirendum sit à matre, an verò à Tutore. Ratio dubitandi ex vna parte ab eo desumitur, quia pietas naturalis est potius erga matrem, quam ergo tutorem, & reuerentia filialis illi potius debetur, quam isti. Cum igitur iura, & DD. exigunt tale consilium ratione naturalis pietatis, subiectionis, & filialis reuerentiæ vtique videntur exigere potius in ordine ad matrem, quam ad Tutorem, seu curatorem; ex alia parte, cum Tutor in ea hypothesi habeat vniuersam familiæ, & filiorum gubernationem, ipseque potius, quam mater administret eorum filiorum bona, habeatque ipsorum voluntates ex dispositione iuris in se virtualitèr translatas, videtur in hoc consilio eidem matri præferendus. Quid igitur concludendum? Cum obligatio exigendi huiusmodi consilium sit tantum ex honestate, non ex necessitate potius à matre in ea hypothesi crederem exigendum, cui debetur naturalis pietas, subiectio, & obedientia sic natura ipsa dictante, consulente, & suadente, quam à Tutore, cui debetur solummodò ex dispositione iuris, & per quandam accommodationem. Cæterum consultius foret in ea hypothesi exigere ab vtroque.

7 Consiliũ potius à matre petendũ est, quam à tutore.

PRÆNOTIO III.

An ingressu in Religionem alterius sponsi dissoluantur sponsalia.

SVMMARIVM.

Articuli examinandi circà titulum. 1.

Per solum ingressum in Religionem intelliguntur sponsalia antecedentèr inita dissoluta, adeout vterque contrahens liber remaneat. 2.

Dissoluuntur etiam sponsalia per ingressum vnius in Religionem etiam, si fuerint iurata. 3.

Sponsus, si post sponsalia legitimè contracta sponsam deflorauerit, non potest licitè ingredi Religionem. 4.

Intellige, nisi aliud vinculum præcesserit, ratione cuius teneatur ad ingressum. 5.

Sponsus

Sponsus deflorata sponsa ingrediens Religionem tenetur ad instantiam defloratæ egredi. 6.

Si post defloratam sponsam emiserit votum Religionis non potest ingredi. 7.

Votum Religionis emissum post deflorationem non est absolutè nullum, sed suspenditur. 8.

Vouens Religionem post defloratam sponsam non satisfacit, si contrahat matrimonium, & postea ingrediatur. 9.

Ingrediens fraudulentèr Religionem animo præcisè dissoluendi sponsalia non eximitur ab onere, benè tamen alter. 10.

Qui contraxit sponsalia iurata potest ingredi Religioné etiam nõ obtenta relaxatione. 11.

1 **Proponũtur articuli examinandi.** SVb hoc titulo varij discutientur articuli passim in praxi occurrentes, & scitu dignissimi. Primus erit, an per solum ingressum in Religionem canonicam, seu a Summo Pontifice approbatam etiam non secuta professione intelligantur sponsalia dissoluta, adeout vterque contrahens intelligatur exemptus ab onere contrahendi matrimonium, quantumuis ingressus ante emissam solemnem professionem ab eadem recesserit. Secundus, an possit ingredi Religionem, quantumuis sponsalia antecedentèr contracta iuramento firmauerit. Tertius, an, etiam si virginem, cum qua contraxerat sub spe, & promissione futuri matrimonij, deflorauerit. Quartus, an etiam huiusmodi sponsalia dissoluantur, quantumuis alter fraudulentèr Religionem ingressus fuerit ad finem eadem præcisè dissoluendi, sed postea cum animo exeundi: Quintus, an in ea hypothesi sponsalia remaneant dissoluta ex parte tantum manentis in sæculo, adeo vt ipse eximatur ab obligatione, obligatum tamen retineat ingressum, si egressus fuerit, an verò etiam ex parte eiusdem ingressi. Sextus, an qui iurauit sponsalia, non petita, nec obtenta iuramenti relaxatione possit ingredi Religionem, & his similia.

2 **Per ingressum in Religionem sponsalia dissoluuntur.** Assertio I. Per solùm ingressum in Religionem approbatam intelliguntur sponsalia antecedentèr inita dissoluta, adeovt vterque contrahens liber remaneat ab obligatione sponsalium, & à matrimonio futuro. Ità quoad deobligationem ingredientis *Menochius de arbitrar. lib. 2. centur. 5. cas. 455. nu. 10., Nauarrus in man. c. 22. n. 26., Angelus verb. sponsalia n. 22., & ibi Siluester q. 10. cas. 2., Sotus in 4. dist. 27. q. 2. art. 5. vers. hoc tamen, Bartolomæus de Ledesma de matrim. dub. 13. casu 1.* Quoad deobligationem manentis in sæculo *Sanchez de matrimon. lib. 1. de sponsal. disp. 42. n. 5., Petrus de Ledesma de matrim. qu. 43. art. 3., Bonacina de matrim. qu. 1. punct. 5. num. 2. vers. quod sponsalia etiam ex parte sponsæ, & alij.*

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia celebratis sponsalibus licitum est vtrique sponso perfectiorem statum eligere, sed cum actuali talis status perfectioris electione stare non possunt sponsalia, ergo stante tali electione eadem sponsalia etiam ex parte talem statum eligentis dissoluuntur. Maior probatur, quia in contractu sponsalium semper tacitè illa videtur inesse conditio, nisi contrahens perfectiorem statum elegerit. Minor etiam euincitur, quia per status perfectionis electionem renuntiauit sponsalibus, ad quam certè renuntiationem ius habet in ordine ad perfectiorem statum eligendum, nam, sicuti contracto matrimonio rato, & nondum consummato potest eidem renuntiare transeundo ad Religionem, ità à fortiori ad eandem transeundo potest renuntiare sponsalibus, quæ tantam vim non ingerunt, quantam ingerit matrimonium, cuius vinculum fortiùs est ratione Sacramenti, quod importat; Neque obstat, si afferatur, quod ex hoc euinceretur solum modò dissolui sponsalia post professionem emissam, quandoquidem matrimonium ratum etiam non dissoluitur, nisi post professionem, nam, si ante eandem ingressus egrederetur, teneretur ad vxorem redire; Non, inquam, obesse potest, nam vinculum sponsalium ità obligatorium non est, sicuti est illud matrimonij, nam sponsalia ità comparantur ad matrimonium, sicuti ingressus ad professionem; sicuti igitur matrimonium dissoluitur per solemnem professionem, ità sponsalia dissolui debent præcisè per ingressum, vt æqualis sit collatio, & proportionata fiat habitudo vnius ad alterum. Ad hoc maximè facere possunt iura, quæ allegat *Menochius supra allegatus*, quæ tu ipse vide.

Per electionem status perfectioris renuntiauit sponsalibus.

Comparatio ingressus ad professionem, & sponsaliũ ad matrimonium.

Ratio secundæ partis ex eo etiam euincitur; primò, quia per notabilem personarum mutationem dissoluuntur, seu dissolui possunt sponsalia, vt vidimus supra in eo, qui post contracta sponsalia fornicatur, sit pauper, in turpitudinem transit, aliqua nota afficitur, nec requiritur, quod huiusmodi mutatio sit physica, sed sufficit etiam moralis, vt videre est in eo, qui per solam hominum æstimationem aliqua infamiæ nota afficitur, ergo etiam, si alter ex sponsis ingressus fuerit sponte Religionem, poterit alter, cum quo prius contraxerat sponsalia, ab eisdem recedere, & quantumuis ingressus ante professionem egrediatur, nolle cum eodem matrimonium promissum contrahere, quandoquidem secundum communem hominum existimationem inducta est in ingresso moralis notabilis mutatio, cum semper fæminæ cum illo nubenti posset obijci, quod duxerit Religiosum vulgò *vn Frate pentito*, quod certè subinfert aliquam dedecoris notam.

Inducta graui mutatione possũt sponsalia dissolui.

Asser-

3 Dissoluuntur etiam, si fuerint iurata.

Assertio II. Dissoluuntur etiam sponsalia per vnius ingressum in Religionem etiam non secuta professione, quantumuis eadem in sui celebratione ex vtraque parte fuerint iuramento firmata *Henriqu. lib.* 11. *c.* 13. *n.* 3., *Rodriquez prima part. c.* 244. *n.* 5., *Gutierez de matrim. c.* 25. *num.* 2., *Coninchus disp.* 23. *dub.* 2.

Iuramentum sequitur naturam promissionis.

Ratio ex eo desumitur, quia per huiusmodi ingressum sponsalia nudè sumpta ex superius dictis dissoluuntur, ergo etiam dissoluentur, quantumuis fuerint iuramento vestita. Consequentia probatur, quia in tantum per ingressum in Religionē dissoluuntur sponsalia nude sumpta, in quantum in celebratione eorundem semper intelligitur inesse tacita conditio, nisi contrahentes elegerint perfectiorem statum, sed etiam in iuramento, quo firmantur, seu vestiuntur huiusmodi sponsalia eadem debet intelligi inesse tacita conditio, non enim iurans per iuramentum præsumitur sibi voluisse præcludere viam ad maiorem, & perfectiorem statum, ergo &c.

Difficultas alibi dissoluta.

Hic solum remanet dubitandum, an extante tali promissione matrimonij futuri iuramento firmata possit licitè, qui sic promisit, & iurauit, ingredi Religionem ante contractum matrimonium. Difficultas potissimum excitatur ex c. *commissum de sponsalibus*, vbi dicitur ratione iuramenti prius contrahendum esse matrimonium, & postea eodem non consummato posse Religionem ingredi. Ibi. *Tutius est ei iuramenti Religione seruata prius contrahere, & postea, si elegerit, ad Religionem migrare*; Sed hæc difficultas dissoluta remanet ex ijs, quæ supra diximus *sub hoc eodem tit. Contractus XIV. de sponsal.* 1. *disqu.* 1. §. 13. *vers. respondeo non improbandam*, ad quæ vos remitto, ne discussa repetam sine necessitate.

4 Si deflorauerit sponsam nō potest licitè ingredi Religionem.

Assertio III. Si contractis legitimè sponsalibus virtute eorundem sponsalium sponsus fæminam, cum qua contraxerat, deflorauerit, non potest licitè ingredi Religionem, eademque sponsalia dissoluere, *Henriqu. lib.* 11 *de matrim. c.* 13. *n.* 3. *in comment. lit. K.*, *Manuel.* 1 *tom. summæ in* 2. *edit. c.* 245. *n.* 11., *Sanchez lib.* 1. *de sponsal. disp.* 44. *n.* 3., *Reginald. lib.* 31. *n.* 258., *Rodriquez cap.* 245. *num.* 11.

Tenetur ad ducendam ex debito iustitiæ.

Probatur primò, quia in hac hypothesi est debitum iustitiæ fæminam defloratam ducere, nisi aliæ intercedant rationes excusantes à contrahendo, ingredi autem Religionem non est, nisi opus consilij, & supererogationis, nisi supponatur aliquod vinculum præcedens, ratione cuius fortius obligetur ad ingressum, sed opus supererogationis non est adimplendum, quando opponitur alteri operi debito ex iustitia. Quis enim diceret posse quemquam eleemosinam erogare ex ijs bonis, quæ sunt alteri ex debito iustitiæ vinculata? Deindè in ea hypothesi certum est apud omnes, quod deflorator tenetur damna virginalis integritatis amissæ resarcire, sed moraliter loquendo non potest talia damna resarcire, nisi fæminam defloratam ducendo, quandoquidem ex iustitia obligata est eadem persona deflorantis, nec vnum pro alio inuito creditore reddi potest *l.* 2. §. *mutui, ff. si cert. pet.*, ergo &c.

5 Nisi aliud vinculum præcedēs obliget ad ingressum.

Dixi, *nisi supponatur aliquod vinculum præcedens, ratione cuius fortiùs obligetur ad ingressum*; nam, si supponamus, quod deflorator prius votum Religionis, aut castitatis emiserit, & postea virginem deflorauerit fide data de matrimonio contrahendo, tunc maximum est dissidium inter DD. de quo latè nos egimus *sub hoc eodem titulo Contractus XIV. de sponsal.* 1. *disq.* 1. §. 4. *vers. respondeo primò*, vbi conclusimus defloratorem teneri votum sequi, nec posse fæminam defloratam sub illa promissione ducere; ad quæ vos remitto, cum ibi etiam excluserimus rationes oppositas Sanchez, & aliorum.

6 Sponsus post deflorationem ingressus Religionem tenetur egredi.

Assertio IV. Contractis legitimè sponsalibus, & eorum prætextu deflorata Virgine promissaria, si de facto deflorator ingressus fuerit Religionem, non propterea dissoluuntur sponsalia, sed exigente deflorata tenetur è Religione egredi, eandemque ducere. Consentire debent omnes DD. præallegati in præcedenti assertione.

Ratio ex eo deducitur, quia ille ingressus est attentatum contra ius alterius perfectè acquisitum, ergo debet remoueri, & res in suo integro esse constitui. Confirmatur, quia stante illa defloratione sub illa promissione non potest ingredi, ergo, nec ingressus contra ius defloratæ potest permanere, quia ius, quod impedit factum, impedit permanentiam etiam in facto.

Emisso voto post deflorationem tenetur ducere.

Hic oritur difficultas, an, si contractis legitimè sponsalibus, & virtute sponsalium deflorata Virgine, sponsus deflorator ex post facto votum Religionis emiserit, possit ingredi Religionem. Sentio absolutè non posse ingredi, sed teneri matrimonium contrahere *Sanchez lib.* 1. *de sponsal. disp.* 44. *num.* 8., *Lessius lib.* 2. *de iust. c.* 10. *dub.* 4., *Bonacina de matrim. q.* 1. *punct.* 5. *num.* 5. Ratio 7
in promptu est, quia illud votū subsequens ad sponsalia, & deflorationem sponsæ non potest eximere ab obligatione præcedenti, quam vouens contraxerat ex vi sponsalium, & deflorationis cum deflorata, quod tum ex eo euincitur, quod Deus non acceptat promissionem, & votum, quod in alterius redundat præiudicium, & iactu ram, tum ex eo, quod illud votum esset vinculum iniquitatis, cum iustitiam alterius læderet. Si autem hic inquiras, an illud votum Religionis emissum post sponsalia,

Deus non acceptat votum in alterius præiudicium.

salia, & deflorationem sit ipso iure irritum in sua radice, perindè, ac si non esset positum, an verò solummodò ipsius efficacia suspendatur, quousque cesset prius vinculum, seù matrimonium contractum per
8 mortem alteriùs coniugis, cui promisit, seù quàm deflorauit; statim respondebo dumtaxat suspendi, vsque ad dissolutionem prioris vinculi, quo dissoluto tenebitur posteà vouens Religionem ingredi *Sanchez dicto lib. 1. de sponsalibus disp. 44. num. 8., Reginaldus lib. 31. nu. 258., Bonacina dict. quæst. 1. punct. 5. nu. 6.* Ratio ex eo deducitur, quià illud votum est secundum se absolutum, & cum plena, & libera deliberatione, & in tantum non obligat, in quantum obstat aliud vinculum præcedens sponsalium, & deflorationis, ratione quorum consurgit obligatio contrahendi, & consummandi matrimonium, ergò cessante illo obstaculo per mortem alteriùs coniugis, vel ex alia legitima causa non erit, cur illud votum sortiri non debeat suum effectum, & obligare. Neque dicas, quod, cum illa promissio facta Deo per votum de ingressu in Religionem sit de re iniqua, cum sit contra ius alteri acquisitum, in sua radice non subsistat, adeoque non posse tractu temporis conualescere, nisi dissoluto morte alteriùs coniugis matrimonio nouus ponatur actus, quo votum renouetur, seù de nouo constituatur; contra enim impugnaberis, quià, cum votum sit præcisè obligatorium personæ, quæ vouet, talis naturæ est, vt ipsam obliget pro quocunque statu licitè potest illud exequi, nec est iniquum secundùm se, & ex obiecto, sed tantum executio eiusdem relatiuè ad tempus, pro quo necessitas adimplendi aliud vinculum præcedens obstat eiusdem voti executioni. Hæc omnia colliguntur *ex cap. veniens Qui cler. vel vouent., & ibi Innocentius num. vnico Hostiensis ad fin., Ioannes Andræas num. 9., Ancharanus num. 3., Cardinalis ad fin., Abbas nu. 5., Alexander de Neuo nu. 6., & seqq.*, & ex his habes, quid respondeas ad paritatem, quæ circumfertur de eo, qui promisit alteri matrimonium futurum, inter quos est impedimentum dirimens, vel ratione consanguinitatis, vel impediens ratione voti, quod, quantumuis auferatur per dispensationem, non propterea obligatio ex promissione reuiuiscit, nisi nouus actus ponatur, per quem noua constituatur promissio; Habes, inquam, quid respondeas, quia, cum illa promissio sit per modum contractus, & versetur inter homines, qui pro eo tempore sunt inhabiles ad contrahendum, non potest aliquo modo vim aliquam habere, cum deficiat in sua origine, & radice; promissio verò facta Deo per votum de ingressu in Religionem non est per modum contractus, & respicit præcisè Deum promissarium, respectu cuius nihil est impossibile, qui propterea illam promissionem acceptat absolutè, licet eiusdem executionem seruet vsque ad diem, quo cessante obstaculo liber promittens constituitur ad exequendum, qui propterea respectu Dei non potest dici inhabilis ad promittendum, licet pro eo tempore sit inhabilis ad exequendum.

Votum illud suspeditur, non tollitur.

Votum illud non est iniquum, & quare.

Deus acceptat promissionē absolutè.

9 Hic alia etiam suboritur difficultas, an qui promisit legitimè alteri matrimonium futurum, & eiusdem intuitu Virginem promissariam deflorauit, si posteà emiserit votum Religionis, sufficientèr satisfaciat, si posteà cum eadem contrahat matrimonium, eodemque nondum consummato, posteà votum adimpleat transeundo ad Religionem. Sentio absolutè per illum contractum non satisfacere, sed teneri absolutè consummare *Petrus Ledesma qu. 43. art. 3. difficul. 2., Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 44. num. 7., Ludouicus Lopez prima part. instruct. cap. 77. num. 1., Bonacina de matrim. quæst. 1. punct. 5. num. 5. in fin.* Ratio ex eo deducitur, quià per illum contractum præcisè sine consummatione non sufficientèr satisfacit iuri læso alteriùs in violatione virginalis integritatis, nec infamiam impedit, quæ ex illa læsione subsecuta est.

Non satisfacit, si cōtrahat matrimonium, & posteà ingrediatur.

10 Assertio V. Si quis contractis sponsalibus fraudulentèr in Religionem ingressus fuerit animo præcisè eadem dissoluendi, non permanendi in eodem, non eximitur quidem ab obligatione versus alterum permanentem in sæculo, hic verò eximitur ab obligatione versus ipsum ingressum *Reginaldus lib. 31. num. 258., Bartolomæus de Ledesma de matrimon. dub. 13. cas. 1., Manuel. 1. tom. summæ in 2. edit. cap. 245. num. 1., Vega lib. 3. summa cas. 323.*

Ingrediēs fraudulentèr non eximitur ab onere sponsaliū.

Ratio primæ partis non solum ex eo deducitur, quod sic ingrediens, quantum est de se renunciat sponsalibus priùs contractis, sed etiam ex eo, quod dicitur *in cap. ex tenore de rescriptis*, nempè fraudem, & dolum nemini suffragari debere, & tandem ex eo, quià ratio dissolutionis contractus est fauor status perfectioris, quem quis eligit; in hac autem hypothesi non verè eligitur perfectior status, sed tantum fingitur eligi ad decipiendum alterum, ergò cum ingrediatur ex fraude, & fictè cum animo scilicet alterum decipiendi, non eximetur propriè ab obligatione, quàm priùs contraxerat.

Non eligitur perfectior status.

Ratio secundæ partis non solum deducitur ex renuntiatione, quam ingrediens facit sponsalibus ingrediendo Religionem, sed etiam ex notabili morali mutatione status, & rerum, quibus afficitur persona ingrediens, proprer quàm potest alter in sæculo permanens nolle stare contractui, ne fiat coniux Religiosi è monasterio egredientis, quod dedecus aliquòd ingerit, & ignominiam.

Alter liber esset ob mutationem status.

Asser-

11 Assertio VI. Contractis sponsalibus, & vtique iuratis probabilius potest quis ingredi Religionem etiam non petita, nec obtenta voti relaxatione. Consonat cum ijs, quæ superiùs dicta sunt, quandòquidem illud iuramentum supponitur tacitè, & implicitè conditionatum, ea scilicet conditione, vt teneat, & obliget, si iurans perfectiorem statum non elegerit, ergò, si non purificetur illa conditio non electionis perfectioris status, sed potius posita fuerit electio talis status, iuramentum non obligabit, adeoque non indigebit relaxatione, cum conditionata non sortiantur suum effectum, nisi purificata conditione.

Etiam non obtenta relaxatione iuramēti potest ingredi.

PRÆNOTIO IV.

An sponsalia dissoluantur voto simplici castitatis, & Religionis.

SVMMARIVM.

Proponuntur articuli examinandi. 1.
Votum absolutum castitatis, seù Religionis præcedens omninò dissoluit sponsalia. 2.
Etiam si sponsam posteà deflorauerit. 3.
Votum simplex castitatis subsequens sponsalia tenet quantum ad obligandum vouentem ad ea seruanda, quæ licitè potest, non tamen eadem sponsalia secundum se dissoluit. 4.
Votum Religionis post sponsalia legitimè contracta obligat ad Religionem, & soluit sponsalia. 5.
Vouens post contracta legitimè sponsalia castitatem sine animo ingrediendi Religionem, & cum animo præcisè se ad eandem obligandi, in quantum potest, nullius culpæ reus est, secùs, si cum animo recedendi à sponsalibus, & permanendi in sæculo. 6.

VOtum castitatis, & Religionis, vel potest esse antecedens contractum sponsalium, vel subsequens. Rursus votum castitatis, vel potest solummodò coniungi cum proposito vitam cælibem seruandi in sæculo, vel coniungi cum firma deliberatione ingrediendi Religionem, eamque in eadem conseruandi. Quo posito.

Votum potest esse antecedens, vel consequens.

1 Varię dubitandi rationes hic insurgunt. Prima est, an votum absolutum castitatis præcedens, seù Religionis dissoluat sponsalia subsequentia, seù potiùs irrita reddat. Secunda, an idem votum præcedens irritet sponsalia subsequentia, quantumvis ista coniungantur cum defloratione virginis promissarię virtute eorundem sponsalium, adeovt vouens potiùs teneatur votum adimplere, quam matrimonium contrahere. Tertia, an votum subsequens sponsalia, si sit simplicis castitatis, vel Religionis, irritet eadem sponsalia. Quarta, an sic vouens post sponsalia contracta peccet, & ad quid teneatur. Quinta, an tale votum subsequens castitatis sit omninò irritum, & ad quid obliget, & alia similia, de quibus incidentèr disseremus in processu quæstionum.

Articuli examinandi.

Assertio I. Votum absolutum castitatis, seù Religionis præcedens omninò dissoluit sponsalia *Sanchez de matrimonio lib. 1. de sponsalib. disp. 46. nu. 3., Gutierez de matrim. cap. 26. num. 4., Coninchus disp. 23. dub. 3. num. 13., Bonacina de matrim. quæst. 1. punct. 5. nu. 15.*, & nos ipsi docuimus suprà *sub hoc eod. tit. Contractus XIV. de sponsal. 1. prænot. 2. assert. 1. vers. sic primò non possunt contrahere.* 2

Votum præcedēs dissolut.

Probatur ex ijs, quæ ibi, & alibi dicta sunt, quià scilicet omnis promissio de re turpi, & illicita per textum *in reg. non est obligatorium de reg. iur. in 6.* omninò inanis est, vt vacua, sed stante tali voto præcedenti promissio subsequens matrimonij, futuri est de re omninò turpi, cum sit contra fidem præstitam Deo, adeoque ipsius violatio semper sacrilega, ergò &c., Confirmatur primò, quià res iam alicui ex plena libertate obligata non potest, alteri obligari cum præiuditio prioris, ergò, cum corpus vouentis fuerit per votum antecedentèr Deo obligatum, non poterit posteà obligari sponsæ per sponsalia. Confirmatur secundo, quia regularitèr loquendo, quandò duæ obligationes de eadem re sunt incompatibiles, nisi fortior ratio obstet ex aliquo alio capite, quæ prior est tempore, fortior est iure, ergò, cum votum sit antecedens, & sponsalia subsequentia, præferri debet in executione votum.

Illa sponsalia essēt de obiecto omninò illicitò.

Assertio II. Si post votum simplex castitatis contraxerit sponsalia, eorumque prætextu Virginem promissariam deflorauerit, non tenetur eam ducere, sed votum sequi *Nauarrus lib. 4. consil. in 1. edit. tit. de sponsalib. cons. 21.*, quod etiam innuimus in præcedenti *prænot. assert. 3. vers. Dixi nisi supponatur aliquod vinculum*, & latiùs *sub hoc eod. tit. Contractus XIV. de sponsalib. 1. Disq. 1. §. 4. num. 2.* ad quæ vos remitto. 3

Intellige etiam, si posteà sponsam deflorauerit.

Assertio III. Votum simplex castitatis subsequens sponsalia tenet, quantum ad obligandum vouentem ad ea seruanda, quæ licitè potest, non tamen eadem sponsalia secundum se dirimit, seù dissoluit. Dixi *secundum se*, nam si ad seruandam castitatem integrè, quam Deo promisit, velit ingredi Religionem, vtique iuxtà superius dicta per talem ingressum sponsalia dissoluuntur *Glosa in cap. veniens verf. de seueritate, & ibi Abbas nu. 5., Qui cleric. vel vouent., Siluester verb. matrimon. 7. qu. 5. d. cap. verb. sponsalia quæst. 7., Nauarrus in summa cap. 22. nu. 27., Ioan. Brunellus de sponsal. concl. 8. n. 2., & concl. 31. num. 3., Antonius Cucus lib. 5. Instit maior. tit. 10. n. 84., Paludanus in 4. dist. 27. qu. 1. art. 3. cas. 5. n. 23. vers. 6. de voto, D. Antoninus 3. part. tit. 1. c. 18. §. 2.* aduersus *Sotum in 4. dist.* 4

Votum simplex castitatis subsequens sponsalia tenet, & quomodo.

27.

27.quæst.2.art.1., Angelum verb. sponsalia num.5., Henriquez lib.11.cap.14.num.4., Rodriquez cap.245. num. 2., Bonacinam de matrim.qu.1.punct.5.n.13., & alios apud ipsum.

Probatur primo, quod tale votum teneat, quantum ad effectum obligandi ipsum vouentem in ijs, in quibus licitè potest obligari, quæque potest exequi; nam in ijs, in quibus sui iuris omnino est, potest se obligare, quæque potest exequi sine peccato stante illo voto tenetur exequi, dummodo non sit in præiudicium alterius, cui prius promisit, quandoquidem obligatio facta Deo obligat, in quantum obligare potest sine læsione alterius, & sine notabili mutatione promittentis, ergo cum sine læsione promissarij plura possit exequi in executione voti, vtique illa tenebitur exequi.

Vouens obligatur in ijs, in quibus potest obligari.

Hinc inferes primo, quod, cum contractis sponsalibus, & vigore eorundem inito matrimonio teneatur dumtaxat vxori petenti reddere debitum, & liber sit ad petendum, vel non petendum, adeout non peccet non petendo, supposito illo voto posteriori castitatis non possit petere, cum ad hoc non teneatur, & ratione voti se obligauerit ad non petendum; seù ad seruandam castitatem in ijs, in quibus sine læsione alteriùs potest seruare. Quod, si dixeris, hoc etiam præiudicium inferre fæminæ, quandoquidem eidem redditur onerosum matrimonium proptèr naturalem, & innatam verecundiam in petendo, vndè quasi iure suo priuaretur quoad vsum matrimonij; si, inquàm, hoc dixeris, statim impugnaberis, quia illud præiudicium est ex conditione eiusdem fæminæ erubescentis petere, quod non est imputandum masculo parato reddere petenti, quinimmo, si eadem fæmina non expressè petat, petat tamen tacitè, vel blanditijs nimijs, vel per quid simile non peccabit alter reddendo, quia illæ blanditiæ æquiualent reali petitioni.

Hinc vouens matrimonio cótracto nó potest petere debitum.

Blanditia æquiualét petitioni.

Inferes secundo, quod, si contractis sponsalibus, & emisso successiuè voto castitatis posteà compleuerit sponsalia per verum matrimonium, & alter coniux postea decesserit, teneatur ille, qui vouit, & superstes est ab vlteriori coniugio abstinere, & seruare castitatem, quam Deo per votum promisit. Ratio est quia, cum votum illud sit absolutum, suspenditur tantù quoad executionem, quousque vinculum præcedens fuerit dissolutum, ergo eodem dissoluto votum erit absolute in suo robore, & obligabit ad sui obseruantiam.

Et si alter post matrimoniú decesserit nó potest vouens ad alias nuptias transire.

Probatur secundo, quod tale votum non dissoluat priora sponsalia. Præcedens obligatio orta ex promissione absoluta non soluitur per posteriorem, quantumuis hæc posterior sit ex motiuo maioris perfectionis, vt videre est in eo, qui antecedenter se obligauit erga alterum de certa re illi tribuenda, quam posteà ex motiuo vel eleemosinæ, vel pietatis non potest Ecclesiæ, vel pauperibus erogare, ergo, cum per sponsalia obligauerit quis corpus suum alteri, non poterit illud Deo per votum posteà obligare: Neque dicas, quod vinculum voti Deo facti sit fortius, quàm vinculum factum homini per sponsalia, adeoq; quod illud debeat præualere; contrà enim impugnaberis, quià illud vinculum est solummodò fortiùs terminatiuè quatenùs ad Deum dirigitur, non formalitèr, cum eodem voluntatis affectu promittens, & vouens promiserit cum animo se obligandi; Deindè in eo sensu intelligitur esse fortius, in quo ab vtroque acceptatur; Deus autem non acceptat promissionem rei priùs alteri obligatæ.

Præcedés obligatio non dissoluitur per posteriorem.

Probatur tertio, quoad idem *ex c. venient Qui Cler. vel vouent.*, vbi iniuncta est pæna fæminæ de fide mentita sponso eo, quod non obstante matrimonio promisso in causa fuit, ne illud celebraretur, & tamen posteà emiserat votum castitatis, ergo signum est per votum subsequens castitatis non dissolui sponsalia, cæteroqui contrà iuris ordinem iniuncta fuisset illa pæna; Neque dicas, illam pænam iniunctam fuisse eo, quia non obstante priori promissione matrimonij votum emiserit, ex quo arguitur quidem, quod peccauerit emittendo post sponsalia votum castitatis, non autem ex hoc eruitur, quod illa sponsalia non dissoluantur; contra enim impugnaberis, quià, cum illa pæna sit iniuncta ob fidem mentitam, vtique supponit fidem illam in sponsalibus datam non esse per illud votum subsequens solutam, cæteroqui non bene diceretur mentita, nec extrinseco punibilis, sicuti non dicitur fides mentita, quando quis contractis sponsalibus ingreditur Monasterium.

Explicatur textus *in c. veniens, qui cler. vel vouent.* ad rem nostram.

Neque his, quæ hic dicuntur, aduersantur ea, quæ dicta sunt in præcedenti prænotione, nempè contractui sponsalium inesse tacitam conditionem, si scilicet contrahens perfectiorem statum non elegerit; cum ergo status continentium sit ex genere suo perfectior, quàm sit status coniugalis, sequitur manifestè, quòd, sicuti sponsalia dissoluuntur per electionem status Monacalis, ita etiam dissoluantur per electionem status cælibis, qui perfectior est conjugali; Non, inquam, aduersantur, quia illa tacita conditio inest tantum ad eum effectum, vt obliget sic contrahentem quoad ea, in quibus obligari potest sine alteriùs læsione iuxtà statum, quem elegit; si enim talis status exigit omnimodam continentiam tam in ordine ad se, quàm in ordine ad alterum, hoc est tàm in reddendo, quàm in petendo, tunc ratione illius conditionis tacitè præsupositæ in illo con-

Proponitur instantia, & simul dissoluitur.

contractu eligens illum statum absoluitur à quocunque onere, & sic dissoluuntur sponsalia; si verò talis status sit conditionis solummodò, vt afficiat personam, quantum affici potest ex parte sui, prout in sæculo permanet, tunc eligens illum statum absoluitur quidem à iure petendi, non tamen ab onere reddendi, si petatur; Neque hoc nouum, & gratis dictum debet apparere, quandòquidem talis status non repugnat etiam in actu coniugatis, qui possunt vouere castitatem cum animo se obligandi, quantum possunt obligari, vt bene notat *Sanchez lib. 1. de sponsalib. disp. 46. n. 10.*, neque hic status est incompatibiles cum matrimonio, vt per se patet; vndè vouens castitatem post sponsalia legitimè contracta cum animo permanendi in sæculo, & non transeundi ad Religionem, intendit quidem se obligare, sed obligationem contrahit ad id, quod se tenet ex parte sui, & afficit ipsum, non quantum alterum afficit, versus quem priùs se obligauerit, cum status ille continentiæ cum perseuerantia in sæculo possit compati cum onere reddendi sine iure petendi; vouens autem Religionem non potest, nisi se obligare secundùm omnimodam abstinentiam, cum status Religionis sit absolutè incompatibilis cum coniugio.

Conditio illa implicita quomodo sit intelligẽda.

Hic suboritur difficultas in assignanda ratione, cur ille, qui post sponsalia legitimè contracta vouit castitatem, cum possit eandem perfectè adimplere ingrediendo Religionem, possit nihilominùs contrahere matrimonium promissum, quantumuis sequatur iactura castitatis secundùm aliquam rationem. Sed dicendum est ex eo prouenire, quod in voto simplici castitatis, nec implicitè inuoluitur votum Religionis, adeoq; sic vouens non debet vltra propriam intentionem illo onere arduo, difficilique Religionis grauari, sicuti de facto non grauatur, qui emisso voto castitatis matrimonium contrahit *Glosa in d. cap. veniens. Qui cleric. vel vouent, Ioannes Andræas in cap. rursus n. 2. eod. tit., D. Antonin. 3. part. tit. 1. cap. 18. §. 2., Tabiena verb. sponsal. in fin.*

In voto simplici castitatis, nec implicitè inuoluitur votũ Religionis.

5 Votum Religionis post sponsalia eadem dissolui.

Assertio IV. Qui post sponsalia legitimè contracta vouit Religionem, tenetur eandem ingredi non obstante priori promissione, adeoq; dissoluuntur per illud sponsalia. In hanc sententiam propendent quotquot sustinent, per votum simplex castitatis subsequens sponsalia eadem dissolui *Calderinus d. cap. veniens. Qui cleric. vel vouent, Vera Crux 1. part. spec. art. 21. cas. 12., Enriquez lib. 11. de matrimon. cap. 14. n. 4., Bartolomaus à Ledesma de matrim. dub. 13. cas. 2., Manuel 1. tom. summæ in 2. edit. cap. 245. nu. 2.*, & vlteriùs idem sentire videtur *Sanchez d. lib. 1. de sponsalib. disp. 46.*, qui, quantumuis *nu. 9.* sentiat per votum subsequens castitatis non dissolui sponsalia, docet tamen *nu. 10.*, quod, si quis vouerit castitatem post sponsalia cum animo ingrediendi Religionem nullius culpæ sit reus, & *num. 13.* inquirens, an qui castitatem post sponsalia vouit teneatur ad eandem seruandam perfectè ingredi Religionem, respondet negatiuè, & adducit rationem, quià in simplici voto castitatis non inuoluitur, nec implicitè votum Religionis, ergo, si fuerit explicitè votum Religionis, tenebitur illud adimplere, & ingredi.

Probatur iam assertio. Si quis sponsalia legitimè contraxerit, potest licitè post eadem ingredi Religionem, per quem ingressum illa dissoluuntur per superiùs allegata, & probata, ergò, si post sponsalia vouerit Religionem ad executionem illius voti tenebitur, sicque dissoluuntur sponsalia. Consequentia probatur, quià votum de re licita, & perfectiori, quæ est in potestate vouentis absolutè obligat ad sui implementum, ergò, si sine voto, qui promisit sponsalia, potest ingredi Religionem, cum voto tenebitur absolutè ingredi, nec liber erit ad contrahendum matrimonium.

Votũ de re licitè, & perfectiori, cuius executio est in potestate vouentis obligat.

Dices, qui promisso matrimonio de futuro vouit Religionem, si posteà contrahat matrimonium, illud tenet, & tenetur absolutè reddere coniugi petenti, quamuis non possit petere, ergò pari passu procedit votum illud Religionis cum voto simplici castitatis, adeoque, sicuti istud, sponsalia non soluit, nec illud soluere poterit. Sed contrà hoc argumentum, si quid euinceret, euinceret etiam, quod votum castitatis præcedens sponsalia, eadem non dissolueret, quandoquidem, si illo voto existente contraheretur matrimonium illud subsisteret, & ille, qui vouit, teneretur reddere, quamuis non posset petere. Quamobrem dicendum est, matrimonium illud tenere, nõ ex vi præcedentium sponsalium, quæ dissoluta intelliguntur, sed ex vi noui consensus, qui præstatur in ipsa celebratione matrimonij, respectu cuius, cum illud votum non sit impedimentum dirimens, sed purè impediens, non consurgit irritatio, quamuis consurgat impedimentum ad petendum.

Instantia proposita, & dissoluta.

Assertio V. Si quis post contracta legitimè sponsalia votum simplicis castitatis emiserit sine animo ingrediendi Religionem, & cum animo præcisè se ad eandem obligandi, in quantum potest, nullius culpæ reus est, secùs, si cum animo recedendi à sponsalibus, & permanendi in sæculo *Sanchez lib. 1. de sponsalibus disp. 46. num. 10.* quidquid in contrarium dixerint *Siluester verb. sponsalia qu. 7., Ludouicus Lopez 2. part. instruct. de matrim. c. 38.* volentes, sic vouentem aliqua culpæ labe infici, & *Corduba in summa q. 136. punct. 4. opin. 5., Vega lib. 9. summæ cas. 41. punct. 4. opin. 5. nu. 9.* volentes esse reum

6 Quomodo voues castitatẽ post spõsalia peccet, vel non peccet.

reum culpæ læthalis, qui tamen possunt reduci ad sanum sensum assertionis nostræ, si dicantur, loqui dumtaxat in hypothesi, qua vouerit cum animo permanendi in sæculo, & recedendi à sponsalibus priùs legitimè contractis.

Ratio primæ partis ex eo desumitur, quod post contracta sponsalia potest licitè ingredi Monasterium, nullumque ius vetat, quin possit independentèr à voluntate alteriùs coniugis promissariæ se obligare in ijs, in quibus plenè est sui iuris, sed quoad vim se obligandi ad non petendum, si contraxerit, est sui iuris, cui potest liberè cedere, ergò, si vouerit cum animo ingrediendi Religionem, & cum animo, si in sæculo permanserit, contrahendi, eaque seruandi, in quibus liber est, nec dependens à voluntate alteriùs, nullo modo peccabit. Confirmatur, quià etiam inter coniuges potest esse sine vllo peccato votum castitatis in ijs, in quibus liberi sunt, & independentes à voluntate alteriùs coniugis, qua ratione vouentes tenebuntur reddere, nec tamen poterunt petere, ergò etiam inter sponsos de futuro poterit esse sine vlla labe peccati votum castitatis, si hoc respiciat præcisè obligationem se tenentem ex parte vouentis sine læsione iuris alterius.

Exercet ea, quæ sui iuris absolutè sunt.

Ratio secundæ partis ex eo desumitur, quià post contracta sponsalia emittendo votum cum animo non contrahendi matrimonium lædit ius acquisitum alteri promissario, saltem quantum est ex intentione vouentis, quandoquidem ex superiùs dictis sic vouens, quantum est ex iure alteri acquisito, non potest recedere sine violatione eiusdem, ergò, cum violet ius iam alteri acquisitum, vtique peccat.

Læderet ius alterius saltè quantum est in intentione vouentis.

Ex dictis pro complemento inferas, quod, quantumvis votum castitatis subsequens sponsalia iam contracta non dissoluat eadem sponsalia, non propterea irritum fit, sed solummodò in aliqua parte, secundùm quàm respicit ius alteriùs, suspendatur; in alia verò, secundùm quam præcisè respicit ius vouentis, nec tollatur, nec suspendatur, sed eo ipso eundem vouentem obliget ad implementum; quinimmò, si ex aliqua sufficienti causa, antequàm contrahatur matrimonium, sponsalia dissoluantur, vel eo contracto morte alteriùs coniugis coniugium perimatur, tunc absolutè tenebitur, nec poterit posteà cum altero licitè contrahere.

Votum illud non est nullũ, sed suspenditur.

PRÆNOTIO V.

An susceptione ordinum sacrorum, vel voto eos suscipiendi dissoluantur sponsalia.

SVMMARIVM.

Articuli examinandi. 1.

Susceptio sacrorum ordinum præcedens, vel votum eorundem dissoluit sponsalia posteriora. 2.

Susceptio sacrorum ordinum sine plena deliberatione suscipientis, quatenùs scilicet facta est, vel per metum grauem, vel per ignorantiam, vel in infantia non inducit vinculum perimens posteriora sponsalia, nisi cessante metu, vel ignorantia, vel infantia suscipiens eam ratam habuerit. 3.

Promotus inuoluntariè mixtè ad sacros ordines Ecclesiastica censura compellitur, vel castitatem profiteri, vel ab exercitio ordinum abstinere. 4.

Suscipiens ordinem sacrum cum ignorantia quoad substantiam ordinis non obligatur ad votum. 5.

Suscipiens ordinem, cum ignorantia voti annexi obligatur ad votum. 6.

Intendens absolutè ordinem sacrum, & nolens votum obligatur etiam ad votum. 7.

Post sponsalia non potest sponsus licitè promoueri ad sacros ordines, nec per eorundem votum tolluntur. 8.

Votum sacrorum ordinum post sponsalia non eximit ab onere matrimonij. 9.

NON procedit difficultas de susceptione, vel voto ordinum minorum, quibus non est annexum aliquod onus castitatis seruandæ, vel non nubendi, sed de susceptione, vel voto ordinum maiorum, quibus est annexum implicitè solemne votum castitatis. Qui sustinent ex simplici voto castitatis, siuè antecedente, siuè subsequente sponsalia dissolui, tenentur à fortiori sustinere dissolui per susceptionem, vel votum eorundem ordinum maiorum; tum quià fortiùs obligat votum solemne, tum quià perfectior status eligitur. Difficultas igitur est solummodò inter eos, qui statuunt per votum simplex castitatis sponsalia non dissolui.

Non procedit de voto ordinũ minorum.

Ad clariùs hanc difficultatem examinandam per varios articulos debemus procedere iuxta ea, quæ in præcedentibus fuerunt agitata, & primò videndum est, an, si præcesserit votum suscipiendi huiusmodi ordines, vel eadem ordinum susceptio, impediantur futura sponsalia. Secundò in suppositione, qua quis susceperit ordines sacros, vel nescius obligationis annexæ voti castitatis, vel quia eosdem respicit in ætate, qua liberum non potuit præbere consen-

1 Inspectiones, & articuli examinandi.

sensum ad eorum susceptionem possit matrimonium contrahere nullo habito respectu ad eosdem ordines. Tertio, an, si quis priùs sponsalia legitimè contraxerit, possit ad sacros ordines promoueri, & an, si ponatur votum eos suscipiendi, per illud sponsalia dirimantur. Quartò, quid facere teneatur, qui post sponsalia adstrinxit se voto suscipiendi sacros ordines.

2 *Votum præcedẽs sacrorũ ordinum dissoluit sponsalia*

Assertio I. Si cum plena libertate præcesserit susceptio sacrorum ordinum, vel votum eosdem suscipiendi sponsalia posterius celebrata sunt omninò irrita, & nullius roboris *Sanchez lib. 1. de sponsalib. disp. 46. num. 3., Gutierez de matrimon. cap. 26. num. 4., Coninchius disp. 23. dub. 3. nu. 13., Bonacina de matrim. qu. 1. punct. 5. num. 15., & alij communiter*, qui, quamuis loquantur in terminis voti simplicis castitatis præcedentis, referri tamen debent in fortioribus terminis ad susceptionem ordinum sacrorũ, vel ad votum eorundem, quibus annexum est votum solemne eiusdem castitatis.

Status coniugalis est incompatibilis cum sacris ordinibus.

Ratio ex eo deducitur, quià status coniugalis omninò incompossibilis est cum sacris ordinibus, si quidem ex dispositione iuris canonici sacris ordinibus initiatus est inhabilis ad matrimonium contrahendum, ergò eisdem sacris ordinibus cum plena deliberatione susceptis ex inhabilitate personæ semper erunt inualida quæcunque sponsalia per illam personam contrahantur. Rursus per illud votum suscipiendi sacros ordines persona sic vouens intelligitur Deo obligata, ergò validè non poterit homini obligari, cum res ex vi prioris contractus vni debita non possit contra ius eidem acquisitum alteri cedi. Accedit, quod quæcunque promissio de re illicita nullius penitus roboris est per superiùs allegata, & probata, sed illa sponsalia supposita præcedenti susceptione sacrorum ordinum, vel voto eorundem sunt omninò de re turpi, & illicita, si quidem de re Deo obligata, cuius ius certè violaretur per promissionem eorundem sponsalium, ergò &c.

3 *Susceptio præcedens sine plena deliberatione non dissoluit.*

Assertio II. Si præcesserit susceptio sacrorum ordinum sine plena libertate, & deliberatione suscipientis, quatenùs scilicet ad eos suscipiendos fuerit per metum mortis adactus, vel per ignorantiam adductus, vel in infantia, in qua cognoscere non potuit, quid fieret, promotus, non inducitur vinculum perimens posteriora sponsalia, nisi cessante metu, vel transacta ignorantia, vel habita legitima ætate, & acquisito sufficienti iudicio, vel verbo, vel facto sic promotus scienter illam ordinis susceptionem ratam habuerit *Nauarrus cons. 1., & 2. tit. quod metu causa, Henriquez de ordine cap. 14., Vgolinus de offic. Episcop. part. 1. cap. 13., & part. 2. cap. 26. §. 5., Azorius instit. mor. part. 1. lib. 13. cap. 12. quæst. 6. & cap. 14. quæst. 8., Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 27. num. 6., Bonacina de matrimon. quæst. 3. punct. 9. un. 12., Homobonus de Bonis tract. 4. de art. circa exam. ad subdiac. cap. 3. qu. 29.*

Ratio primæ partis, quando scilicet per vim, & metum promotus fuit ad sacros ordines, ex eo deducitur in ordine ad vim, quod sacrorum ordinum caracterem non suscipit inuitus *Siluester verb. ordo 4. qu. 1., Angelus eod. verb. 3. qu. 25., Rosella ibid. n. 5., Glosa, & DD. in c. maiores §. vlt. de Baptismo* in suscipiente etenim requiritur intentio saltem habitualis, quæ esse non potest, vbi est positiua reluctantia; in ordine verò ad metum, qui supponi debet grauis, & cadens in constantem virum, sic probatio deducitur, quià, quantumuis huiusmodi metus non constituat inuoluntarium simpliciter, & per consequens non impediat caracteris impressionem, nihilominùs non compellit ad ea, quæ omninò debent esse liberè intenta, vel in se, vel in sua causa *Rota Roman. in decis. recens. typis mandatis decis. 661., Innocentius in cap. vel non est com pos. de tempor. ordinat., Riccardus in 4. dist. 25. art. 4. qu. 2. ad 3.*, castitas autem, quæ sacris ordinibus adiungitur, cum sit res voti, non præcepti *c. integritas 32. quæst. 2.* debet esse liberè volita, & non debetur, nisi sit voluntaria *cap. ante triennium dist. 31., & c. præsens 20. qu. 3.* quomodo autem potest esse votum voluntarium, vbi metus interuenit quoad causam cadens in constantem virum? hoc certè votum cum tali metu reijcitur *in c. perlatum, & cap. cum dilectus de his, quæ vi, metusve caus. fiunt*. Quomodo potest esse votum de re, quæ in se absolutè non est volita? Neq. obesse possunt his, quæ hic dicuntur, nonnulla iura, & rationes, quæ per nonnullos circumferuntur; accessorium scilicet sequi naturam sui principalis, sicque, si ad susceptionem sacrorum ordinum per metum cõsequitur caracther non possit non sequi onus continentiæ, quę est quid accessorium ad eumdem caracterem; Item iura *in c. de Iudæis dist. 45.* compellere Iudæum, qui per metum Baptismum suscepit ad seruandam fidem, & Religionem, quæ obligatio consurgit ex caractere, qui in Baptismo imprimitur, sicq; &c. Item voluntatem per metum quodamodo coactam esse propriè voluntatem *cap. merito 25. quæst. 1.*, ergò, qui per metum suscipit sacros ordines, voluntate suscipit, sicque debet voluntate etiam suscipere continentiam, quæ ad eosdem consequitur, qui enim vult antecedens non potest, nisi velle, & consequens connexum cum antecedenti, & qui vult causam, non potest nolle effectum. Non, inquàm, obesse possunt; non primum, quià id, quod affertur, solum verificatur, quando accessorium vi, & ex natura sua est connexum, vel de iure diuino cum suo principali, secùs autem,

Caracthe rem non suscipit inuitus.

Nõ compellit ad ea, quæ libera esse debent

Dissoluũtur varia iura, quæ ex aduerso circumferuntur.

Votum exigit libertatem

tem, ſi eſt ſolum connexum ex diſpoſitione iuris poſitiui, & exigat ſpecialem formam iuxtà naturam propriam eiuſdem acceſſorij: votum autem continentiæ eſt ſolum de iure canonico adiectum ſuſceptioni ſacrorum ordinum, & votum, quatale eſt, exigit plenam libertatem; non ſecundùm, quià fides, & lex catholica eſt annexa de iure diuino eidem Bapsiſmo, & ius diuinum omnes reſpicit; Non tertium, quia ad votum non ſufficit voluntas quomodocunque, ſed debet eſſe libera abſolutè, vel in ſe, vel in cauſa, non eſt autem in ſe libera, prout terminatur ad ipſum votum, cum illud abſolutè non intenderit, ſed potiùs poſitiuè noluerit; non in cauſa, quià liberè non voluit ſuſceptionem ordinum, ſed quaſi coactè, & inuoluntariè mixtè ad ſummum, quæ inuoluntarietas licet ſit ſufficiens quoad caracterem, non eſt tamen ſufficiens quoad votum, cum voluntas illa diminuta, ſi qua eſt, terminetur ad ordinis euitanda damna, quæ ſunt obiectum talis metus, non ad votum, quod nullo modo intendit.

Lex catholica eſt annexa de iure diuino ſuſceptioni Baptiſmi.

4 *Compellitur tamen, vel profiteri caſtitatē, vel abſtinere ab vſu ordinum.*

Hic tamen aduertendum eſt, quod, quantumuis ſic promotus inuoluntariè mixtè ad ſacros ordines non obſtringatur ſecundùm ſe voto caſtitatis, Eccleſiaſtica tamen cenſura compellatur, vel caſtitatem profiteri, vel perpetuò à ſacrorum ordinum miniſterio abſtinere, quod innuiſſe exiſtimo *Concil. Trident. ſeſſ. 24. can. 9.*, vbi ſtatuit, quòd clerici à ſuſceptis ordinibus caſtitatem ſeruent, vel lege Eccleſiaſtica, vel voto, quod intelligendum arbitror in hoc ſenſu, quod, ſi ſcilicet ſcienter, & liberè ordines ſuſceperunt, teneantur ex voto, ſi verò per vim, ſeù per metum Eccleſiaſtica lege alternatiuè præcipiente, vel obſeruantiam caſtitatis, vel abſtinentiam ab exercitio ordinum ſuſceptorum.

Ratio ſecundæ partis ex eo deſumitur, quandò ſcilicet per ignorantiam ſacros ordines ſuſcepit, quæ tamen intelligenda eſt, cum diſtinctione; vel etenim, qui recipit, habet ignorantiam quoad ſubſtantiam ordinis, quatenùs neſcit, an ordinem ſacrorum ſuſcipiat, vel tantum ignorantiam quoad adiuncta, quatenus neſcit, an tali ordini ſit adnexum votum continentiæ, vel onus recitandi horas canonicas, nec ne.

5 *Votum in ea hypotheſi, nec eſt intentum in ſe, nec in cauſa.*

Quoad primum membrum diſtinctionis procedit aſſertio in ea parte, qua ſuſceptorem ordinis eximit ab onere voti adiuncti, & ſic euincitur, quià illud votum, nec eſt liberè intentum in ſe, nec in cauſa; non in ſe ipſo, quià non fuit cognitum, nec ſuſceptor ordinis ad illum præſtitit aſſenſum, vt ſupponitur; non in ſui cauſa, quià nec eadem cauſa fuit liberè volita, quandòquidem principium radicale libertatis eſt cognitio obiecti, & ſicut ſine cognitione non poteſt eſſe volitum, ità nec poteſt eſſe liberum. Verum tamen eſt, quod in foro iudiciali, cum non præſumeretur illa ignorantia, vtique compelleretur ad voti obſeruantiam.

Quoad ſecundùm membrum diſtinctionis aſſerendum exiſtimo, ſuſceptorem talium ordinum teneri ad obſeruantiam voti caſtitatis. Ratio ex eo deducitur, quià, ex quo ſcientèr, & liberè voluit cauſam, intelligitur ſaltem implicitè voluiſſe ea, quæ quoquo modo ex neceſſitate iuris conſequuntur ad cauſam, ſicuti qui officium curatum ſuſcipit ſciens, & ſpontè, debet implicitè velle ea omnia onera, quæ tali muneri addicuntur, à quibus iuſtè non poteſt ſe eximere, ergò, quantumuis directè, & in ſe non intenderit illud votum, cum eiuſdem conſcius non fuerit, quià tamen liberè intendit cauſam, in qua illud continetur, indirectè ſaltem, & implicitè intelligitur, & illud intendiſſe; Neque obeſſe poſſunt ea, quæ ſuperiùs dicta ſunt, ſcilicet hoc onus caſtitatis non eſſe ex natura ſua, nec ex diſpoſitione iuris diuini annexum ſacris ordinibus, ſed tantum de iure canonico, ac proindè poſſe ſuſceptorem ea velle, quæ ſunt de natura eiuſdem ordinis annexa, non ea, quæ ab extrinſeco adijciuntur eiſdem ordinibus; Non, inquàm, obeſſe poſſunt, quià dicta procedunt ſolummodò, quandò ſuſceptio ordinum non eſt ſimplicitèr voluntaria, ſed vel per metum cadentem in conſtantem virum, vel per ignorantiam quoad ſubſtantiam eorundem ordinum, in qua hypotheſi, nec eſt libera voluntas eiuſdem voti, nec in ſe, nec in cauſa, adeoque non eſt, cur illud votum attrahatur; quæ autem hic dicuntur procedunt, quando ſuſceptio eſt abſolutè libera cum plena ſcientia, & matura, & libera deliberatione, in qua hypotheſi intentio voti eſt libera, ſi non in ſe, ſaltem in cauſa. Quod deindè illud onus caſtitatis adiungatur, vel ex natura ſua, vel ex diſpoſitione iuris diuini, vel humani, non facit ad rem præſentem, quandòquidem illa adiectio procedit ab habente legitimam, & liberam facultatem adijciendi, & eo ipſo, quòd ſuſceptor eſt diſpoſitus ad ſuſcipiendos ordines, debet eſſe diſpoſitus ad ſuſcipienda ea omnia onera, quæ quoquo modo legitimè eiſdem ſunt annexa.

6 *Voluit liberè cauſā, adeoq; etiā votū in ſua cauſa.*

Diſpoſitus ad ordines debet eſſe diſpoſitus ad annexa eiſdem.

Hic ſuboritur difficultas, an ſi quis abſolutè intendat animo omninò libero ſuſcipere ordinem ſubdiaconatus, & tamen abſolutè, & animo expreſſo nolit votum caſtitatis annexum eidem ex diſpoſitione iuris canonici; an, inquam in ea ſuppoſitione obligetur ad votum, adeovt nequeat ſubſequentèr contrahere ſponſalia, an verò, nec obligetur ad votum, nec ordi-

Volens ordinē, & nolens votum obligatur ad votum. ordinem verè suscipiat, an verò ordinem validè suscipiat, & caracterem, eximetur tamen ab onere castitatis. Sentio absolutè, & validè suscipere ordinem, & caracterem, & obligari ad votum *Nauarrus in manual cap.22. nu. 52., Bellarminus lib.1. de clericis cap.18., & de matrimonio cap.21., Toletus lib.7.c.8., Aragonius 2.2.qu.88.art. 11., Azorius instit.mor.1.part.lib.13.cap.12. qu.6., Sairus lib.6.clauis reg.c.1.n.4., Homobonus de Bonis tract. 4. de art.circà exam. ad subdiacon.cap.3. qu.28.* Ratio primæ partis ex eo deducitur, quià intentio est absolutè ad substantiam eiusdem ordinis, omniaq; essentialia ad ipsius esse concurrunt, nec defectus alicuius accidentalitèr annexi potest eidem substantiæ obesse, ergò, cū illud votum fit ab extrinseco, & accidentalitèr adnexum, & intentio fit absolutè ad ordinem, non est, cur ille ordo non debeat in suo esse substantiali existere. *Qui vult efficacitèr principale vult etiā accessorium in causa.* Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quià qui vult efficacitèr principale, non potest ea effugere, quæ ad idem ex dispositione iuris subsequuntur, nec absoluta reluctantia ad subsequentia prodesse potest reluctanti, quandòquidem frustrà, & omninò iniquè negat subsequentia, qui vult efficacitèr antecedens, cui annectuntur, & principale semper secum trahit accessorium subsequens.

Ratio tertiæ partis ex eo deducitur, quià dato etiam, quod puer caractherem recipiat in susceptione ordinis sacri iuxtà communiorem sententiam, quod tamen aliqui negant, adhuc quoad votum, nec obligatur ex volitione eiusdem in se ipso, nec ex intentione eiusdem in causa *Sotus in 4.dist.25.qu.1.art.2., Maior in 4. dist. 24.qu. 2.in 5.arg., Abbas in cap.1.de clerico per salt. prom., Azorius instit.mor.part.1.lib. 13.cap. 14.quæst.9.*, non ex volitione eiusdem voti in se, quia nec illud directè intendit, nec est capax liberè, & efficacitèr intendendi; non ex intentione eiusdem in causa, quià ordinem recipit nesciens quid recipiat, & sicuti *Ordinē recipiēs nesciens, quod recipiat.* recipiens in legitima ætate capaci vsus rationis ordinem sacrum ignorans se ordinem sacrum recipere non obligatur, nec indirectè ad votum, quià non liberè suscipit ordinem, ità recipiens in ætate illegitima, in qua non est capax libertatis, & ignorat, quid recipiat, non poterit obligari, nec etiam indirectè ad idem votum.

Dixi in assertione, *nisi cessante metu, vel ignorantia, vel ætate insufficienti verbo, vel facto illam ordinis susceptionem ratam habuerit*; cum etenim illud onus ex dispositione iuris canonici sit annexum eidem *Quomodo rata habeatur susceptio ordinis.* ordini, quinimmò eidem maximè conformè ex natura sua, eo ipso, quod contractò legitimè caracthere approbat, & assentitur eiusdem oneribus, puta exercendo illum ordinem sciens eidem annecti votum, videtur se obligare ad idem, & ad onera alia quæ eidem annectuntur *Nauarrus cons. 1., & 2. tit. quod metus causa, Henriquez de ordin.cap. 14., Vgolin.de offic. Episcop.part.1.c. 13., & part. 2. c.26.§.5.* Confirmari potest ex ijs, quæ superiùs dicta sunt, quod, si per alios à pueris in legitima ætate constitutis contrahantur nomine ipsorum sponsalia, & ipsi habito vsu rationis aliquem actum exerceant, ex quo dignoscantur assentiri sponsalibus priùs contractis, & rata ea habere, vtique obligantur ad eadem.

8 Assertio III. Contractis antecedentèr legitimè sponsalibus non potest sponsus promoueri ad sacros ordines, nec per votum eorundem dirimuntur eadem sponsalia *Paludanus in 4. dist.27. quæst.1. art.3. cas.5.n.21.vers.4., Maiolus lib.1.de irregul.c. 34.nu.6., Ludouicus Lopez 2.part. instruct.de matrimon.c.38., Sanchez lib. 1. de sponsalib. disp.47.nu.3.* aduersus *Sotum lib.7.de iust.q. 1.art.3., Cordubam in summa q.136. punct.4. opin.5., Henriquez lib.11.de matrim.cap.14. n.3., Vegam lib.1. summa cas.41.punct.4.opin. 5., Bonac.de matrim.q.1.punct.5.prop.3.n.20.* *Per votū subsequēs sacrorū ordinum non dirimuntur sponsalia*

Ratio ex ijs deducitur, quæ superiùs dicebamus de sponsalibus legitimè contractis, quæ non dissoluuntur, nec ex voto simplici castitatis subsequente, ergo nec dissoluentur ex superueniente voto suscipiendi sacros ordines; Neque obesse potest, si asseratur in sacris ordinibus inesse non votum simplex castitatis, sed solemne, sicque votum de sacris ordinibus suscipiendis æquiparatur voto Religionis; votum autem Religionis ex dictis in præcedenti prænotione assertione quarta dissoluit præcedentia sponsalia, quantumvis legitimè inita, ergò etiam &c. Non, inquam, obesse potest, quià, in primis, vt benè notat *Sanchez d.lib.1. de sponsalib.disp. 47. num. 3.* votum, quod adnectitur sacris ordinibus, per se, & directè consideratum non est, nisi simplex, & solum ex statuto Ecclesiæ per accidens solemne ad effectum solummodò irritandi matrimonium, si quod post sacros ordines contrahatur; vndè in ordine ad alios effectus non egreditur limites simplicis voti, de quo proptereà idem est dicendum, quod dictum fuit de eodem voto simplici. *Votum annexum sacris ordinibus per se, & directè non est nisi simplex, & solū per accidens solemne* Deindè ex perfectiori statu Religionis suprà alios omnes status concessum est, vt nedum post sponsalia contracta, sed etiam post matrimonium ratum intra bimestre quis possit eligere, & ingredi Religionem, quod nulibi in iure reperitur cōcessum in ordine ad sacros ordines suscipiendos, adeoque &c. *Solum in ordine ad statū Religionis permissum est post matrimonium ratum posse ingredi Religionem.* vndè *Paludanus in 4. dist.27.quæst.1. art.3. casu 5. num. 22.* expressè asserit, nec solui sponsalia antecedentèr legitimè inita per electionem sponsi in Episcopum factam à Summo Pontifice, & præceptum ab ipso iniunctum, vt acceptet, quià præcepta Principum intelliguntur saluo iure alterius

rius per textum *in l. nec annus C. emancip. lib.*

9 Assertio IV. Si contractis legitimè sponsalibus sponsus subsequentèr emiserit votum sacros ordines suscipiendi potest quidem ingredi Religionem, si velit, sin minus eandem Religionem eligat, tenebitur contrahere matrimonium, nisi sibi fides remittatur ab altero sponso, vel ex alia legitima causa sponsalia dissoluantur, quià tunc tenebitur sacros ordines suscipere, quinimmo ad hoc etiam tenebitur, si ex vi priorum sponsalium contractum fuerit matrimonium, & posteà morte alterius coniugis dissolutum *Sanchez de matrimon. lib. 1. de sponsal. d. disp. 47. num. 4.* Consonat cum his, quæ superius dicta sunt de eo, qui post contracta sponsalia votum simplex castitatis emisit.

Ad quænam obligetur, qui vouit sacros ordines post spōsalia.

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quià etiam post matrimonium ratum licitum est intra bimestre ingredi Religionem, ergò à fortiori licitum erit post sponsalia simplicitèr contracta. Ratio secundæ partis est, quià illud votum suscipiendi sacros ordines, quantumuis priora sponsalia non dissoluat, non est tamen irritum *Glosa in c. veniens in fin., & ibi Innocentius num. unico Hostiensis in fin., Ioannes Andreas nu. 9., Ancharanus nu. 3., Cardinalis in fin. Abbas nu. 5. Qui cleric., vel vouent. Brunellus de spons. concl. 31 n. 3.*, nec est limitatum ad aliquod tempus, sed absolutum, vt supponitur, ergò, quantum est ex parte vouentis, est adimplendum, ergò, si fides data remittatur, vel sponsalia legitima ex causa dissoluantur, vel fortè etiam matrimonium, si fuerit contractum per mortem alterius perimatur, vouens eosdem sacros ordines, quos vouit, recipere tenebitur.

PRÆNOTIO VI.

An sponsalia dissoluatur per alia subsequentia sponsalia, vel per matrimonium.

SVMMARIVM.

Articuli examinandi circa titulum. 1.
Priora non dissoluuntur per posteriora. 2.
Priora sponsalia dissoluuntur per posteriora ex parte illius, qui permanet in prioribus, si velit, non ex parte illius, qui ad posteriora transiuit. 3.
Extante legitima causa recedendi à prioribus vtique per posteriora priora soluuntur. 4.
Posteriora sponsalia inualida ex valore priorem non redduntur valida, si posteà priora ex legitima causa superuenienti dissoluantur. 5.
Priora sponsalia non soluuntur, quantumuis posteriora coniungantur cum defloratione. num. 6.
Posteriora sponsalia etiam cum defloratione non reualidantur, si priora valida ex superueniente causa soluantur. 7.
Priora sponsalia per subsequens matrimonium validum dissoluuntur. 8.
Etiam, si priora sponsalia fuerint iurata. 9.
Etiam quantumuis in virtute priorum sponsalium secuta fuerit defloratio sponsæ. 10.

Multiplex comparatio priorum sponsaliū ad posteriora.

MVltifariam potest fieri comparatio priorum sponsalium ad subsequentia, vel ad matrimonium; vel etenim comparantur sponsalia simpliciter sumpta ad posteriora iuramento confirmata, vel eadem priora ad alia subsequentia, virtute quorum subsecuta fuerit defloratio virginis promissariæ, vel priora simplicia ad posteriora item talia. Rursus relatiuè ad matrimonium subsequens, vel matrimonium subsequens est in sua substantia validum, vel ex aliqua causa omninò irritum.

1 Dubie excitata circa titulum.

Stante diuersimoda hac comparatione inquiretur primò, an sponsalia priora dissoluantur per posteriora præcisè posita. Secundo, an per posteriora iuramento firmata. Tertio in hac hypothesi, an dissoluantur, quando aderat iusta causa recedendi à prioribus. Quarto, an, si posteriora fuerint inualida, quià contrahens primis ligatus erat, nec ab ijs aderat legitima causa recedendi, & posteà eadem priora, vel ex mutuo consensu, vel alia legitima causa dissoluantur, an, inquam, istis sic dissolutis, teneatur, qui posteriora contraxerat, ad eadem redire. Quintò, an dissoluantur per posteriora, quando in his secuta est virginis defloratio priori sponso promissæ. Sexto, an, si ex aliqua causa à præcitata deflorationis factæ per posteriorem sponsum dissoluantur priora sponsalia, sponsus, qui secundæ promiserat, teneatur ad eandem redire. Septimò, an dissoluantur per aliud matrimonium initum cum alia. Octauò, an dato, quod priora sponsalia per subsequens matrimonium dissoluantur, si posteà idem matrimonium dissoluatur morte alterius, teneatur sponsus superstes ad priora sponsalia redire, siue fuerint iurata, siuè non, & his similia incidenter examinanda.

2 Priora non dissoluūtur per posteriora.

Assertio I. Priora sponsalia simplicitèr sumpta non dissoluuntur secundum se per posteriora etiam sumpta simplicitèr. Consentiunt omnes, quos viderim.

Expressè deducitur tum ex generali regula *in c. qui prior de reg. iur. in 6.* vbi cætera sunt paria, tum ex eo, quod res vni efficacitèr, & validè obligata non potest alteri in eodem genere obligari; tum ex eo, quod priora sponsalia legitimè contracta non dissoluuntur per subsequens votum castitatis per ea, quæ supra latè docuimus, ergò multo minus dissoluentur per simplicem

plicem promissionem alteri factam, quia fortiùs obligat promissio facta Deo, quam promissio facta homini.

3 Assertio II. Priora sponsalia ex parte illius, cui fides data est, quique transit ad alia, dissoluuntur per posteriora iuramento firmata in fauorem alteriùs innocentis, non verò in fauorem eius, qui secundæ obligat suam fidem *D. Bonauentura in 4. dist. 28. in expositione litera Ricardus in 4. dist. 27. artic. 3. quæst. 4. in fin., Paludanus item in 4. d. dist. 27. quæst. 1. art. 3. cas. 6. nu. 24., D. Antoninus 3. part. tit. 1. c. 18. §. 1., & 2., Sotus in 4. dist. 27. quæst. 2. art. 4. dub. 3., Angelus verb. sponsalia nu. 25., Siluester ibid. qu. 10. dist. 3., Tabiena eod. verb. qu. 6. num. 7., Gutierez de iuram. prima part. cap. 51. num. 6., Coaruuias quarto decret. part. 1. cap. 4. num. 3.*

Per posteriora sponsalia dissoluuntur priora in fauorem innocentis, nō recedentis.

Ratio ex eo deducitur quoad primam partem, quià ex eo, quod post contracta sponsalia quis alteri matrimonium promiserit, videtur eisdem prioribus sponsalibus renuntiasse, cum posteriora sponsalia sint cum prioribus incompossibilia, ergo alter acceptando renuntiationem talem constituitur plenè sui iuris, adeovt à priori onere liberetur. Confirmatur, quia accedente mutuo vtriusque contrahentis consensu sponsalia antecedentèr inita efficacitèr dissoluuntur per ea, quæ latè inferiùs dicemus, sed in hypothesi præsentis assertionis interuenit vtriusque contrahentis cōsensus ad dissolutionem, illius scilicet, qui contraxit posteriora sponsalia, quia per hæc cessit, quantum est de se primis, istius scilicèt alteriùs, qui talem cessionem supponitur acceptasse, ergo &c.

Dissoluūtur quasi ex mutuo consensu

Ratio quoad secundam partem ex eo deducitur, quod posteriora sponsalia secundùm se sumpta non dissoluunt priora per ea, quæ diximus in præcedenti assertione, nec iuramentum vim aliquam fortiorem addit supra eadem posteriora sponsalia, siquidem illud iuramentum est de re turpi, & iniqua, cum sit contra fidem alteri obligatam, & per consequens contra ius alteriùs; iuramentum autem tale non est secundum se obligatorium per textum *in reg. non est obligatorium de reg. iuris in 6., & cap. cum contingat de iureiurand.*, ergo etiam extante tali iuramento afficiente posteriora sponsalia non poterunt priora dissolui. Accedit, quod, si per tale iuramentum priora sponsalia efficaciter dissoluerentur, esset in potestate cuiuscunque contractis sponsalibus ab eisdem pro libertate recedere.

Iuramentum de re turpi non obligat.

Ea, quæ dicta sunt in priori parte huius assertionis, extenduntur etiam, quando posteriora sponsalia non essent iuramento confirmata, quandoquidem semper verificaretur, quod contrahens eadem posteriora cesserit prioribus, ex quo sequitur, quod, si alter cessionem illam acceptarit, vtique liber remaneat.

Assertio III. In suppositione, quod fuerit ex parte eius, qui contrahit posteriora sponsalia, iusta, & legitima causa recedendi à primis, vtique per eadem posteriora dissoluuntur priora *Siluester verb. sponsalia qu. 10. d. 3., Sanchez de matrim. lib. 1. disp. 50. num. 4.* 4

Cum legitima causa priora soluūtur.

Ratio ex eo deducitur, quià extante legitima causa recedendi potest quis legitimè ab eisdem prioribus sponsalibus recedere, sed contrahendo posteriora sponsalia ponit actum, ex quo euidentèr conijcitur ab eisdem prioribus recedere, ergo re vera per talem contractum recedit, cumque subsit vera causa recedendi, non est, cur talis recessus non subsistat; Confirmatur, quia in hac hypothesi illud iuramentum non est de re turpi, & iniqua, ergo non est, cur non debeat esse validum, & obligatorium. Antecedens secundùm se patet, quià, cum subsit causa recedendi, non est illegitimus recessus, adeoque iuramentum de illo, vtpotè de re non illegitima non potest esse iniquum. Verùm tamen est, quod priora illa sponsalia non dissoluuntur per posteriora præcisè secundùm se tanquàm per fundamentum recisionis, sed per eadem tanquàm per expressionem voluntatis recedendi supposita legitima causa recessus, tanquàm fundamento sufficienti ad recedendum.

Per posteriora indicatur animus recedēdi.

Assertio IV. In suppositione, quod posteriora sponsalia sint inualida ex subsistentia priorum nulla existente causa ab eisdem prioribus legitimè recedendi, quamtumuis priora postea ex legitima causa superuenienti dissoluantur, non tenetur, qui posteriora sponsalia iniuit ad eadem redire, quantumuis fuerint iurata *Sanchez d. lib. 1. de sponsalibus disp. 50. num. 6.* aduersus *Coaruuiam quarto decret. prima part. cap. 4. §. 1. num. 10.* 5

Posteriora inualida non reualidātur ex priorum dissolutione.

Probatur, quià eadem posteriora sponsalia quantumuis iurata existentibus primis in suo robore sunt omnino in sua radice inualida, vt potè de re turpi, & illicita contra ius alteri perfectè acquisitum, ergo non possunt postea cessantibus prioribus sponsalibus obligare ad sui obseruantiam. Consequentia tenet ex textu *in reg. non firmatur de reg. iur. in 6., & reg. quod ab initio ff. eodem tit.*, vbi dicitur, quod ab initio inualidum est, non possit tractu temporis conualescere; neque obesse potest, si asseratur, quod, quantumuis posteriora sponsalia non teneant in vim sponsalium, teneant tamen in vim simplicis promissionis, vi cuius etiam obligent; Non, inquam, obesse potest, quià etiam in vim promissionis nequeunt subsistere, & obligare, cum omnis promissio de re turpi, & illicita inualida sit, & nullius penitus roboris, vt ex sparsim præactis probatum est; Neque vlteriùs

Promissio emissa tempore inhabili non obligat tempore habili.

vrgeas, quod illa promissio præstita ad posteriora sponsalia, & iuramento firmata non sit absolutè de re illicita, sed tantum secundùm quid, pro eo scilicet tempore, pro quo vigent priora sponsalia, quibus proptereà cessantibus ex causa legitima, & cessat esse illicitum, & vrget obligatio adimplendi; contra enim impugnaberis, quià promissio emissa tempore inhabili non obligat tempore habili *Abbas cap. placuit nu. 4. de conuers. coniug.* per textum *in cap. quidam eod. tit.* cuius ratio ea esse potest, quià in hypothesi, de qua loquimur, intentio secundo promittentis, seù posteriora sponsalia contrahentis non est de contrahendo, si priora sponsalia euanuerint ex aliqua legitima causa, sed absolutè de contrahendo de præsenti; promissio autem huiusmodi de præsenti est absolutè in sua radice infecta, & inhabilis, adeoque nequit conualidari pro tempore de futuro. Accedit, quod votum de re impossibili non obligat ea possibili facta *Ludouicus Lopez prima part. instruct. cap. 43. versic. stultum est.*

Instantia proposita aduersus assertionem, eaque soluta.

Quod, si afferas textum *in d. cap. quidam de conuers. coniug.*, vbi dicitur, quod, si coniugatus in præiudicium coniugatæ profiteatur, non valeat professio, vt professio, valeat tamen in præiudicium suum, vt votum castitatis, ergò in primis non valet regula, quod promissio de re turpi non valeat, quando de turpi potest fieri non turpis, & pro eo tempore, pro quo non est turpis. Deindè, quantumuis sponsalia posteriora non teneant, in quantum redundant in præiudicium alterius sponsi, tenebunt tamen, in quantum redundant in præiudicium secundo promittentis cessante præiuditio prioris. Si, inquam, hoc afferas, statim impugnaberis, quia, vt pluries supradictum est, non repugnat etiam respectu coniugatorum votum simplex castitatis, prout est obligatorium præcisè vouentis, quantum est ex persona ipsius, & prout ipse sine labe peccati potest adimplere, promissio autem secundi futuri matrimonij respectu iam obligati per priora sponsalia, absolutè inualida est, adeoque &c.

6 Non dissoluūtur priora, quamuis posteriora fuerint cū defloratione.

Assertio V. Quantum est ex se priora sponsalia legitime contracta nō dissoluuntur per posteriora, quantumuis hæc coniuncta fuerint cum defloratione secundæ sponsæ, quantum est ex parte contrahentis posteriora *Nauarrus in summa c. 22. num. 16. cas. 3.*, *Bartolomeus de Ledesma de matrim. dub. 13. in initio*, *Henriquez lib. 11. de matrimon. cap. 13. num. 3.*, *Manuel in summa tom. 1. in 2. edit. cap. 245. num. 8.*

Posteriora non sunt spōsalia.

Ratio ex eo deducitur, quià per copulam carnalem illa posteriora sponsalia non transeunt in matrimonium, nec in rigore sunt sponsalia, ergò per illa non dissoluuntur priora legitimè contracta. Antecedens quoad primam partem ex eo patet, quod post *Concil. Trid. sess. 24. cap. 1. de matrimon.* contractis sponsalibus, si sponsus accedat ad sponsam, quantumuis affectu coniugali ante contractum matrimoniū, & non seruata forma ab eodem Concil. præscripta, non propterea ex illo accessu fit matrimonium, quinimmò etiam ante concilium Tridentinum priora sponsalia non euadebant in matrimonium, si sponsus non affectu coniugali, sed fornicario accederet ad sponsam. Quoad secundam item sic euincitur, quià sponsalia ex genere suo important pactum promissorium; pactum autem promissorium non tenet, vbi est de re illicita, & de re alteri obligata, vt in casu nostro.

Dices, priora sponsalia consistere in nudo pacto, posteriora verò vestiri alio contractu implicito innominatio, & vtiquè ex parte vnius iā adimpleto *Do, vt facias*, quo scilicet fæmina deflorata concedit vsum proprij corporis alteri sponso, vt ipse faciat, seù adimpleat matrimonium antecedenter promissum, sed pactum vestitum cohærentia alterius contractus fortius obligat, quam pactum nudum, ergo &c. Sed contra, quià illa defloratio, quantumuis extorta fuerit virtute posteriorum sponsalium, seù secundę promissionis de matrimonio futuro, non propterea nouum contractum constituit distinctum à sponsalibus, quinimmò, quantumuis constitueret, quia tamen iste secundus contractus vim haberet in contractu posteriorum sponsalium, & in ipso fundaretur, qui nullus est propter fidem alteri antecedentèr promissam, & obligatam, nec posset secundùm se vim aliquam habere, & propterea corrueret.

Non potest firmare cōtractum, qui in se non subsistit.

Dices vlterius, in solutionibus is, cui res tradita fuit, præfertur illi, cui promissa est, vt late docuimus *tom. 1. sub tit. Contractus II. de empt., & vendit. Prænot. 11. num. 2., & seqq.*, sed in hypothesi nostræ assertionis quoad prima sponsalia corpus promittentis est nudè promissum, quoad secunda, seù posteriora est traditum per illam deflorationem secundæ sponsæ, ergo &c. Sed contra, in primis ea, quę dicta sunt loco citato, procedunt, quià supponitur iustus titulus ex parte vtriusque creditoris ad exigendam rem illam, quæ propterea, si tradatur vni, alteri certe præfertur, quià acquirit dominium dependentèr à iusto titulo, quo gaudet; cum traditionibus non nudis pactis dominia rerum transferantur, ea vero, quæ hic dicuntur, non supponunt iustum titulum respectu vtriusque, cum promissio facta secundæ sponsæ per posteriora sponsalia omninò inualida sit, & nullius roboris per superius latè probata. Deindè traditio in priori hypothesi supponitur facta iuxta normam iuris, iure scilicet permittente, & approbante, traditio vero in po-

Non potest esse iustus titulus respectu posterioris sponsæ.

sterioti est contra formam iuris, iure scilicet resistente, & reprobante. Tandem, quia illa traditio in hac hypothesi non est ad finem, vt per illum præcisè fiat eius, cui traditur, cum per illam non transferatur dominium, adeoque non est, cur non possit res illa reuocari, & ei tradi, cui est antecedentèr debita.

Illa traditio est contra formam iuris.

Dixi primo, *Quantum est ex se*, proptèr illam difficultatem, quam excitant hic DD., an scilicet, quamuis ratione sponsalium non dissoluantur priora per posteriora subsecuta copula, dissoluantur tamen ratione damni ratione deflorationis secuti fæminæ defloratæ. Qua in difficultate nonnulli statuunt ratione eiusdem damni vtique dissolui *Maior. in 4. dist. 27. quæst. 5., Palacios in 4. dist. 28. disp. 1. col. 1.*, cum etiam ratione eiusdem deflorator teneatur defloratam ducere non obstante voto Religionis, vel castitatis antecedenter emisso. Nihilominus, quantum est de rigore iuris, sentiendum est non dissolui *Sotus in 4. dist. 27. quæst. 2. art. 4. dub. 3., Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 13. num. 3, Manuel in summa tom. 1. in 2. edit. cap. 245. num. 8., Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 49. num. 5.* Ratio est, quià iniuria alteri illata non potest demere ius alteri iam perfectè aquisitum, nec aliquam vim habet aduersus nos id, quod dicitur de voto Religionis, seù castitatis emisso antecedentèr ad sponsalia, & deflorationem, quandòquidem docuimus suprà *sub hoc eodem tit. Contractus XIV. de sponsalib. I. Disq. 1. § 4. nu. 2., & de sponsal. III. Prænot. 4. asserì. 1., & 2.* non posse defloratorē extante illo voto præcedenti defloratam ducere, sed teneri votum sequi; Tenetur tamen in hac hypothesi ipse deflorator, quantum possibile est, damna ex defloratione secuta reparare, vel congruam dotem erogando, vel alio modo &c. Dixi, *quantum est de rigore iuris*, nam ex quadam æquitate in certo casu teneretur prior sponsus, cui fides læsa est per posteriora sponsalia cum defloratione, non esse rationabilitèr, & grauitèr inuitus, si posteriora sponsalia per matrimonium subsequens perficerentur, vt si grauia damna defloratæ prouenirent, quæ non possent reparari sine matrimonio, & prior sponsā non nisi leuitèr lęderetur, tunc etenim ius charitatis exigeret, vt ad illa damna euitanda in promisso modicum illud damnum innocens pateretur.

Non dissoluuntur etiam priora ratione damni.

Tenetur tamen deflorator damna violationis resarcire quantum potest.

Dixi secundò, *Quantum est ex parte contrahentis posteriora*, nam ex parte prioris sponsi innocentis certum est per superius notata sponsalia dissolui; nam, ex quo alter sponsus posteriora contraxit, videtur prioribus renuntiasse, & sic nedum ratione cessionis, sed etiam in vim pænæ alter liber constituitur, quod etiam verum est, quantumuis sponsus contrahens posteriora sponsalia virtute eorundem posteriorum sponsam non violauerit, quià per nudam promissionem factam secundæ sponsæ intelligitur, quantùm est de se, renuntiasse primæ.

Dissoluītur tamen in fauorem prioris sponsi innocentis.

Assertio VI. Existentibus validis prioribus sponsalibus, & non dissolutis per posteriora, quantumuis ratione ipsorum secuta fuerit defloratio posterioris sponsæ, si contingat ex legitima causa priora dissolui, vel fortè etiam matrimonium iam cum prima contractum per mortem eiusdem, quantum est de rigore iuris, sponsus superstes, qui posteriora promiserat, & secundam deflorauerat, non tenetur ad eandem redire; consentit cum ijs, quæ dicta sunt *sub hac eadem Prænot. assert. 4.* eamque sustinet *Sanchez ibid. allegatus*.

7 Posteriora sponsalia etiam cum defloratione nō reualidantur, si priora, ex legitima causa dissoluūtur.

Ratio ex ijs deducitur, quæ ibidem dicebantur, nam illa posteriora sponsalia fuerunt in sua radice absolutè infecta, & inualida, nec defloratio aliquid confert validitatis, ergo, nec per posterius possunt vim aliquam ingerere, nec obligare sic promittentem ad contrahendum, quandòquidem, quod ab initio non subsistit non potest tractu temporis conualescere. Dixi, *quantum est ex rigore iuris*, nam ex quadam æquitate, maximè si eidem fæminæ defloratæ ingentia, & immodica damna imminerent, expediret plurimum, vt duceret per superius notata.

Intellige quantum est ex rigore iuris.

Assertio VII. Priora sponsalia per subsequens matrimonium validum cum altera contractum dissoluuntur *Lessius de iustit. lib. 2. c. 40. n. 74., Conincbus disp. 23. dub. 4. n. 28., Gutierez de matrim. c. 17. n. 1., Menochius de arbitr. lib. 1. cent. 5. cas. 453. n. 9., Sanchez lib. 1. de sponsalib. disp. 48. nu. 1.* per textum *in c. si inter de sponsalib., & cap. 1. de spons. duor.*

8 Per subsequens matrimonium validum dissoluūtur.

Ratio ex eo deducitur, quià ex prioribus sponsalibus non oritur impedimentum dirimens in ordine ad aliud matrimonium contrahendum cum persona secundum se habili, ergo, si illud contrahatur, erit secundum se validum, ergo priora sponsalia erunt pèr illud absolutè dissoluta proptèr indissolubilitatem vinculi præsentis, quod non compatitur cum præcedenti sponsalium secundum se ex legitima causa solubili; Neque dicas, ex hoc euinci solummodò, priora sponsalia suspendi propter vinculum fortius matrimonij, non autem absolutè dissolui, vt videre est etiam in voto castitatis, quod per subsequens matrimonium solum suspenditur quoad ea, quæ sunt in libertate vouentis, non tamen absolutè tollitur, vndè, sicuti in hypothesi voti, si matrimonium contractum per mortem alterius dissoluatur, vouens tenetur ad obseruantiam voti, ità in hypothesi priorum sponsalium, si matrimonium etiam contractum eadem morte perimatur, sponsus, qui eadem promisit, tenebitur ad eadem adimplenda; con-

Sponsalia inducunt solummodò impedimentū impediens, nō dirimens.

contra enim impugnaberis, quia matrimonium subsequens non est præcisè suspensiuum priorum sponsalium, sed absolutè dissolutiuum, cuius rei signum est in primis, quod inter coniugatos non est inualidum votum, & obligat eo modo, quo vouens potest obligari sine præiudicio alterius; inter coniugatos autem nullo modo possunt esse valida sponsalia, & si contrahantur, ad nihil obligant, cum coniugati sint inhabiles ad contrahenda sponsalia viuente altero coniuge. Deindè promissio facta Deo semper obligat, quotiescunque sine aliqua labe obligatio illa potest adimpleri, cum Deus sit independens à quocunque tempore, & voluntatem hominis sibi semper habeat obstrictam; promissio autem facta homini, cum à tempore dependeat, facilius dilabitur, sicque ex quocunque alio vinculo incompossibili cum ipsa dissoluitur non solum ex iuris dispositione, sed etiam ex præsumpta eorundem promittentium intentione; obligatio autem semel absolutè extincta non amplius reuiuiscit *l. qui res §. aream ff. de solut., Rodriquez 1. part. cap. 245. nu. 8., Henriquez lib. 11. de matrimon. cap. 13. num. 3., Sanchez lib. 1. de sponsalib. d. disp. 48. num. 3.*

Matrimonium subsequens nō est præcisè suspensiuū, sed dissolutiū.

Confirmari potest assertio, quia interuenientibus duabus obligationibus eiusdem rationis prior dissoluitur per fortiorem superuenientem, vt videre est in eo, qui vouit strictiorem Religionem, quod votum extinguitur per professionem factam in laxiori; ex quo etiam soluitur instantia superius facta de voto castitatis facto existentibus sponsalibus, vel matrimonio, nam tunc intercedunt duę obligationes diuersæ rationis, & sic obligatio voti non extinguitur per obligationem matrimonij, vel sponsalium saltem in ea parte, in qua dictum votum potest adimpleri sine læsione alterius, qui ius habet ex illis sponsalibus, & matrimonio *D. Bonauentura in 3. dist. 29. art. 3. quæst. 2., Paludanus in 4. dist. 28. qu. 1. art. 1. concl. 74. n. 8., Manuel 1. tom. summæ in 2. edit. c. 245. nu. 8.*

Alia probatio assertionis.

9 Amplia primo assertionem, vt procedat etiam, quantumuis priora sponsalia fuerint iuramento confirmata *D. Bonauentura in 3. dist. 39. art. 3. q. 2. in fin., Henriquez lib. 11. de matrim. c. 13. nu. 3, Sanchez d. lib. 1. disp. 48. num. 4.* Ratio ex eo deducitur, quia iuramentum vtpotè accessorium tanquam confirmatorium primææ obligationis, seù promissionis sequitur naturam eiusdem, & in tantum subsistit, in quantum subsistit primæua obligatio, quam confirmat, ergo, si per superueniens matrimonium principalis obligatio dissoluitur, dissoluitur etiam, & accessoria; Neque hic audiendi sunt *Petrus Ledesma de matrimon. quæst. 43. art. 3. cas. 2., & Bonacina de matrim. quæst. 1. punct. 7. n. 13. vers. 2. sententia, & alij* asserentes, iuramentum illud fuisse in sua radice validum, cum fuerit elicitum pro tempore, pro quo nulla erat obligatio ipsius destructiua, & sicuti elicito voto Religionis, si postea per verba de præsenti contrahatur matrimonium, per istud non tollitur tale votum, sed dumtaxat suspenditur, adeovt mortuo altero coniuge teneatur vouens illud adimplere, ita elicito iuramento de matrimonio aliquo adimplendo, si postea aliud matrimonium per verba de præsenti contrahatur, per istud non debeat tolli prior obligatio absolutè, sed tantum suspendi, adeò vt, si posteà matrimonium contractum per mortem alterius dissoluatur, teneatur iurans iuramentum complere. Non, inquam, audiendi sunt, quia iuramentum eatenus valet, quatenus tenet principalis obligatio, quam confirmat, vndè eadem cessante cessare debet, & vis iuramenti; nec valet paritas, quæ adducitur de voto Religionis, & castitatis; nam in primis hæc referuntur ad diuersa nempè ad Deum sine vlla alia pręuia obligatione; iuramentum autem refertur quidem ad Deum, sed relatiuè ad præuiam illam obligationem tanquam ad suū fundamentum; illa sunt quasi absoluta, hæc quasi conditionata, ea scilicet conditione, si præuia obligatio subsistat, vel nisi à præuia obligatione liberetur. Deindè, vt suprà pluries repetitum est, votum est compatibile cum statu coniugali, quatenus obligat in eo statu vouentem, in quantum obligari potest sine alterius præiudicio, & eo statu cessante obligat absolutè, sponsalia autem sunt cum illo statu incompossibilia, adeoq; etiam iuramentum.

Etiam, si priora sponsalia fuerint iurata.

Reijcitur sensus Ledesmę, & Bonacinę

Iuramentum in tantum subsistit, in quantum subsistit prior obligatio.

Amplia secundò, vt procedat etiam, quantumuis in virtute priorum spōsalium intercesserit defloratio virginis promissariæ, saltem quantum est ex vi eorundem sponsalium *Adrianus 4. q. 2. de matrim. ad 2., Bartolamæus à Ledesma de matrim. dub. 19., Henriquez lib. 11. c. 13. n. 3.* Ratio ex eo deducitur, quia subsequens matrimonium, quantumuis contrahatur cum aliqua noxa absolutè tenet nemine discrepante, ergò priora sponsalia absolutè dissoluuntur, adeoque non possunt amplius obligare per textum allegatum *in l. qui res §. aream ff. de solut.* Hic solum disputant DD., an saltem dissoluto matrimonio per mortem alterius coniugis teneatur, qui deflorauit priorem sponsam, ad eandem redire ratione damni illati per talem deflorationem. Sed de hoc vide, quod supra dictum est.

Etiam, si secuta fuerit defloratio prioris sponsæ.

Dixi *per subsequens matrimonium validum*, nam, si matrimonium ipsum esset in sua radice inualidum, vtique nullum pręstaret effectum; nam contractus inualidus perindè est in effectu, ac si non esset contractus; sicuti igitur non entis nullæ possunt esse passiones, nullæque obligationes, ita

Intellige dummodò fuerit matrimonium subsequens validum.

ita etiam non contractus, seù contractus inualidi nulli possunt esse effectus, adeoque quantum est ex se non potest gignere dissolutionem prioris contractus secundum se validi, & subsistentis.

PRÆNOTIO VII.

An sponsalia dissoluantur ob impedimentum dirimens, vel simplicitèr impediens.

SVMMARIVM.

Impedimentum præcedens siuè fuerit præcisè impediens, siuè dirimens dirimit sponsalia subsequentia. 1.

Impedimentum subsequens sponsalia, si fuerit dirimens, dissoluit sponsalia, secus, si fuerit tantum impediens. 2.

Si impedimentum dirimens subsecutum fuerit ex culpa vnius contrahentis, tenetur hic beneficium dispensationis impetrare, si alter voluerit. 3.

Non solum impedimentum dirimens, siuè præcedens sponsalia, siuè subsequens ea dirimit, sed etiam fama publica de tali impedimento, & scandalum. 4.

Si impedimentum dirimens subsecutum fuerit, & obtenta dispensatio, potest innocens nolle acquiescere matrimonio, nisi assensum præbuerit dispensationi. 5.

Impedimēta alia dirimentia, alia simplicitèr impedientia.

IMpedimenta matrimonij, vt latè suo loco videbimus, alia sunt simplicitèr impedientia, quæ prohibent contrahendum, non dirimunt contractum, alia impedientia simul, & dirimentia, quæ & impediunt contrahendum, & iam contractum dissoluunt. Quantum pertinet ad præsentem titulum considerandum est primo, an huiusmodi impedimenta præcesserint sponsalia, an verò subsecuta fuerint. Secundò considerandum est, an præcesserint, vel subsecuta fuerint verè, & secundum se, an verò tantum in apprehensione, & secundum famam. Tertiò, an si subsecuta fuerint compellant ad obtinendam dispensationem, & an obtenta dispensatione rescindi possint sponsalia, & alia huiusmodi.

1 Impedimentum præcedēs dissoluit.

Assertio I. Impedimentum præcedens, siuè fuerit præcisè impediens, siuè dirimens, absolutè dirimit sponsalia subsequentia. Consentiunt omnes tàm Theologi, quàm iuris interpretes.

Esset promissio peccaminosa.

Probatur, omnis promissio secundum se peccaminosa, & de obiecto prohibito est secundum se inualida, & nullius roboris per iura superius allegata, sed præcedente legitimo impedimento, siuè impediente, siuè dirimente promissio futuri matrimonij est secundum se peccaminosa, & de obiecto prohibito, siquidem contra ius prohibens, & irritans, ergo non est, cur huiusmodi promissio non debeat esse irrita, & nullius roboris. Confirmatur, quia sponsalia inita ab eo, qui votum castitatis antecedentèr emiserat, sunt absolutè nulla, & tamen votum simplex castitatis est inter impedimenta simplicitèr impedientia, ergo &c.

2 Impedimentum subsequens, si fuerit dirimens dissoluit spōsalia, nō si impediens.

Assertio II. Si impedimentum subsecutum fuerit sponsalia antecedentèr contracta, & fuerit dirimens absolutè dirimit eadem sponsalia, secus verò, si impedimentum fuerit tantum impediens. Ità quoad primam partem *Sanchez lib. 1. disp. 56. nu. 1., Gutierez de matrim. cap. 32. nu. 1., Coninchus disp. 23. dub. 5., Reginaldus lib. 32. nu. 263.* Quoad secundam *Sanchez loc. cit. nu. 3., Coninchus disp. 23. dub. 5. nu. 36.* aduersus *Sotum in 4. dist. 27. q. 2. art. 5. casu 8., Petrū de Ledesma de matrim. q. 43. art. 3. caus. 3.*

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quod matrimonium iniri non potest inter obstrictos impedimento dirimente antecedenter ad ipsum matrimonium puta inter consanguineos, & affines in gradibus à iure prohibitis, sed in data hypothesi antecedentèr ad contractum matrimonij interuenit illud impedimentum dirimens, ergò matrimonium illud iniri non potest, ergò dirimitur etiam obligatio priorum sponsalium; Hæc consequentia clara redditur, quià non potest esse obligatio ad id, quod nullo modo adimpleri potest, cum obligatio ad impossibile sit chimærica.

Impedimenta simplicitèr impedientia tunc tantum impediunt, quando res est integra.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quià impedimenta secundùm se præcisè impedientia, tunc tantum impediunt contrahendum, quando res est integra, & alteri ius non est acquisitum, non autem, quandò res inchoata, & matrimonium quodamodo incæptum per ea, quæ notat *Sāchez loc. cit.*, sed in hypothesi assertionis per illa sponsalia, antecedentèr contracta res non est amplius integra, sed quodamodò initium matrimonij, ergò &c. Maior quodamodò patet ex discrimine, quod intercedit inter impedimenta dirimentia, & simplicitèr impedientia. Confirmant aliqui hanc secundam partem ex eo, quod, si excipias votum simplicis castitatis, cætera impedimenta simplicitèr impedientia ex contrario vsu modo nulla sint in consideratione, quod, si verum est, certè hoc efficacitèr probat assertionem, sed in hac hypothesi dicendum posteà est aduersus ea, quæ diximus in prima assertione huiusmodi impedimenta simplicitèr impedientia, si præcesserint sponsalia, ea non dirimere, indè conciliando ea, quæ ibi diximus cum his, quæ hic dicuntur, dici potest ea procedere attento iuris ordine, ista attenta consuetudine.

Assertio III. Si impedimentum dirimens subsecutum fuerit ex culpa vnius ad sponsalia 3

Dans causam impedimento dirimenti post contracta sponsalia tenetur dispensationē impetrare.

salia iam legitimè contracta, tenetur, qui causam dedit illi impedimento, impetrare beneficium dispensationis, si commodè potest *Petrus de Ledesma de matrim. quæst. 43. art. 3. caus. 3.*, *Coninchus disp. 23. dub. 5. n. 37.*, *Sanchez de matrimon. lib. 1. de sponsalib. disp. 16. num. 4.*, *Bonacina de matrimon. quæst. 1. punct. 7. num. 8.*, & assertio potissimum verificatur, quando ex sponsalibus secuta fuerit virginis defloratio, vel magna eidem iactura immineat ex recessu.

Ratio ex eo deducitur, quià, ex quo sua culpa impedimentum illud contraxit, tenetur, quãtum commodè fieri potest, illud remouere, quantumuis sine culpa non teneretur, cæteroqui ex sua culpa commodum reportaret, & facilè post contracta sponsalia possent contrahentes à iure iam acquisito illudi, sed impetrando dispensationem potest impedimentum illud remouere, ergò tenetur eandem dispensationem impetrare.

Illa sententia, quamuis probabilis à nobis non admittitur.

Dices ex ijs, quæ dicta sunt in præcedentibus, non subsistunt sponsalia inter obstrictos impedimento dirimente inita sub hac conditione, *Si Pontifex dispensauerit* eo, quià, quæ dependent ex arbitrio Principis habentur pro impossibilibus, ergò in hac etiam hypothesi non tenebitur, qui contraxit illud impedimentum ex sua culpa, dispensationem illam requirere, si quidem ad ea, quæ impossibilia reputantur, nemo tenetur. Sed contra, quià in primis illa sententia à nobis non admittitur; Deindè, quià illa impossibilitas non est impossibilitas Physica, sed moralis, quæ ante ius alteri acquisitum semper habetur pro tali, vndè quousque non fuerit obtenta dispensatio promissio sub illius conditione nullatenus potest obligare, nec parere aliquod ius; impossibilitas autem, quæ subsequitur ad ius iam perfectè acquisitum, cum sit dumtaxat moralis, non perimit illud ius iam acquisitum, quin saltem conferat onus ad omnia media, quæ illam impossibilitatem moralem possunt auertere, sicq; compellit delinquentem ad omnia remedia, quæ auferre, seù perimere possunt illud impedimentum. Accedit, quod eo ipso, quod sponsa ius habet ad matrimonium, acquirit etiam ius, ne impediatur, & sic quasi in pænam delicti delinquens sumit onus remouendi id, quod ipsius culpa inductum est.

Innocens ius habet ne impediatur matrimonium.

Dixi, *quando ex sponsalibus secuta fuerit Virginis defloratio, vel magna iactura innocenti immineat*, quia tunc non solum teneretur ratione eorundem sponsalium, sed etiam intuitu eorundem damnorum, & iacturæ, quæ afficerent innocentem. Sed an etiam delinquens teneatur, quantumvis illa damna rationabilitèr non timerentur, nec secuta fuerit defloratio, probabilius sentio, etiam teneri, quià semper militat ratio, quod ex proprio delicto immunitatem à fide præstita consequeretur aduersus textum *in cap. 2. de translat. prælat.*

Tenetur quamuis non sit secuta defloratio.

Dixi, *si commode potest*; si etenim incommoditates maximæ in tali impetratione orirentur, vel dispendia supra vires proprias, tunc non incongruè assererem eximi a tali obligatione, quià iustitia non obligat cum tot incommodis.

Intellige, si commode potest.

4 Assertio IV. Non solum impedimentum dirimens, siue præcedens, siuè subsequens sponsalia ea dirimit, sed etiam fama publica de eodem impedimento, & scandalum *Sanchez lib. 1. de sponsalib. disp. 71. num. 13.*, *Emanuel Sà verb. sponsalia num. 4.*, *Petrus Ledesma quæst. 43. art. 3. cas. 3.*, *Coninchus disp. 23. dub. 11. num. 8.*, *Bonacina de matrimon. quæst. 1. punct. 7. num. 6.*

Etiam fama publica, & scandalum de impedimento dirimit sponsalia

Expressè colligitur *ex c. super eo de consang.*, & ratio ex eo deducitur, quia fama publica impedimenti illud plenè probat ad effectum impediendi, ne matrimonium contrahatur *Glos. in d. c. super eo verb. fide, & ibi Antonius num. 6.*, *Abbas num. 5.*, *Ancharanus cap. præterea 2. de sponsalib.*, *Couaruuias 4. decret. part. 2. cap. 6 §. 10. num. 21.*, *Mascardus de probat. concl. 1035. nu. 12.* Dixi publica, nam priuata non sufficit *Antonius in c. cum in tua de sponsalib. nu. 7., & ibi Abbas num. 6.*, *Alexander de Neuo num. 16.*, sed de his abundantius in seq. prænot.

Fama publica probatur.

Assertio V. Si impedimentum fuerit subsecutum sponsalia, & super eo obtenta à Romano Pontifice dispensatio potest ille, qui innocens fuit quoad illud impedimentum recedere a sponsalibus, & non contrahere matrimonium, nisi assensum præbuerit ad obtinendam dispensationem *Gutierez cap. 32. nu. 1.*, *Naldus verb. sponsalia num. 4.*, *Rodriquez cap. 244.*, *Praxis Neapolitana cap. 13. num. 5., & alij communiter.*

Innocens non obstãte dispensatione potest recedere à sponsalibus.

Ratio ex eo deducitur, quia per illud impedimentum subsequens sponsalia inductum ex culpa alterius innocens liber constituitur a fide præstita, si quidem alter se inhabilem ex proprio delicto constituendo quantum est ex se implicitè renuntiat prioribus sponsalibus, ergò iam ex parte innocentis intelliguntur illa sponsalia dissoluta, ergò potest nolle amplius eisdem assentiri; Neque dicas, quod in tantum potest dissentiri, in quantum subest illud impedimentum, sed obtenta dispensatione non amplius viget illud impedimentum, ergò &c.; Contra enim impugnaberis, quià, ex quo subsecutum est illud impedimentum dirimens, contractus est absolutè dissolutus, quantum est ex parte innocentis, semel autem absoluto contractu non tenetur amplius, nisi per nouum actum iterum consentiat ex generali regula, quod ius semel extinctũ nunquam reuiuiscat. Ex quibus elucescit limitatio, quam supra in assertione adduximus, *nisi assensum* pro-

Dissoluto semel cõtractu ex parte innocentis non tenetur amplius hic assentiri.

probauerit ad obtinendum dispensationem, quia tunc per talem assensum videtur cedere iuri suo iam acquisito ex illo impedimento posito ex alterius culpa &c.

PRÆNOTIO VIII.

Quænam, & quales probationes impedimenti matrimonij requirantur, ad hoc, vt sponsatia præcedentèr inita dissoluantur.

SVMMARIVM.

Depositio vnius testis regularitèr sufficiens est ad impediendum, ne matrimonium contrahatur. 1.

Etiam, si fuerit Pater, vel mater, vel consanguineus. 2.

Etiam, si ille testis obijciendo impedimentum allegaret turpitudinem suam. 3.

Intellige, quantumuis publicè allegaret. 4.

Etiam, si non fuerit citatus, sed à parte oblatus. 5.

Etiam, si in secreto, & sine proprij nominis publicatione recipi velit. 6.

Etiam, si fuerit persona vilis. ibid.

Vnus testis sufficienter probat, nec requiritur iuramentum suppletorium partium. 7.

Sufficienter probat, quantumuis sponsalia præcedentia fuerint iurata. 8.

Fallit, quando simpliciter denuntiat, non deponit. 9.

Fallit item, quando non deponeret cum iuramento, se certo scire, sed tantum audiuisse. 10.

Publica fama regularitèr sufficiens ad impediendum, ne matrimonium contrahatur. 11.

Quantumuis sponsalia fuerint iurata. 12.

Excipe, si probato impedimento per famam clariores fierent probationes de fama contraria. 13.

Extante fama de impedimento Iudicis arbitrio possunt, vel non possunt admitti iuramenta contrahentium ad eludendam eandem famam. 14.

Fama ad sufficientèr probandum dici debet esse publica. 15.

Ex confessione vtriusque coniugis de impedimenti existentia sufficiens inducitur probatio ad dissoluenda sponsalia. 16.

Confessio vnius tantum contrahentis de existentia impedimenti, qui stat contra sponsalia non est sufficiens, secùs, si fuerit alterius, qui stat pro sponsalibus. 17.

Probationes impedimenti sufficientes in foro externo, ne contrahatur matrimonium, sunt etiam sufficientes in foro interno. 18.

CVM ex superius dictis ex impedimentis matrimonij oriatur sponsalium dissolutio in casibus præallegatis recto ordine procedentes inquirimus in controuersia, an huiusmodi impedimenta interueniant, quantum sufficit, vt Ecclesia ea sponsalia dissoluat, vel habeat pro dissolutis, quænam, & quales probationes requirantur, an sufficiat vnicus testis deponens de impedimenti existentia, & qualis debeat esse ipsius depositio, an sufficiat publica fama, & qualiter probanda, an sufficiat vtriusque, vel alterius saltem confessio, an probatio, quæ sufficit pro foro externo iudiciali, sufficiat etiam pro interno animæ, & his similia.

Assertio I. Depositio vnius testis regulariter sufficiens est ad impediendum, ne matrimonium contrahatur *Sanchez lib. 1. de sponsalib. disp. 71. num. 1.*, qui testatur de communi omnium DD., & probat per textum *in cap. super eo de testib., & attestat., & cap. prætereà 2. de sponsalib.*, & quidem in primo textu Pontifex interrogatus, an mulier coniuganda non sit viro pro eo, quod sola mater alterutrius eos esse consanguineos confitetur, respondet, *quod, si non est firmatum matrimonium inter eos, matre asseuerante ipsos esse consanguineos, non debeant coniungi, quià præsumptio est non modica, quod se linea consanguinitatis attingat*, in secundo vero in titulo expresè dicitur, *quod dictum vnius asserentis impedimentum impedit matrimonium contrahendum*. 1 *Vnus testis sufficit ad impediendum.*

Ratio communitèr ex eo deducitur, quià vbi agitur de peccato vitando minores certè probationes requiruntur, quàm regularitèr requirantur in alijs, si quidem non solum malum est fugiendum, sed etiam species mali, ergo in hoc speciali casu, de quo loquimur in assertione, vnius depositio erit sufficiens ad impediendum, & in hoc intuitu mali vitandi fallit regula generalis, *quod dictum vnius sit dictum nullius, & quod in ore duorum, vel trium stet omne verbum.* *Vbi agitur de peccato vitando minores probationes sufficiunt.*

Quæ adeò vera sunt, vt in hac causa dictum vnius sit sufficiens ad hunc effectum, quantumuis fuerit consanguineus, seù Pater, & Mater per allegatum textum *in cap. super eo 2. de testib., & attest.*, nec obesse potest textus *in c. si testes §. item testis idoneus 4. q. 3.*, vbi excluduntur a ferendo testimonio Pater, & Mater in causa filij, quia causa filij causa Patris esse videtur, cum damnum, & emolumentum ad eum pertinere videatur *arg. c. biduum 2. verbo palam*, & in causa sua nullus idoneus est testis *cap. nullus 4. q. 3. c. primo 3. q. 5.*, & Pater, & filius pro vna persona reputantur *c. contradicimus 35. q. 3. l. vlt. in fin. C. de impub., & vul. substit. §. ei, qui insstit. de inutil. stipulat.*, non, inquam, obesse potest, quià in primis hæc causa matrimonialis ex enuntiato motiuo est specialitèr excepta; Deindè in ijs, quæ pertinent ad matrimonium filius est independens à Patre, & propterea omninò sui iuris, & non consideratur, vt filius, sed vt alius Reipublicæ ciuis. Item, cum hic agatur de impedi- 2 *Etiam, si fuerit consanguineus.* *Causa matrimonialis est specialiter excepta.*

Pater nō agit causam filij cum agat contra eius voluntatem

pediendo matrimonio non præsumitur Pater agere causam filij, cum contra ipsius voluntatem agat, nec in hoc reputatur eadem persona, cum idem non possit agere ad contrahendum simul, & impediendum, & dissoluendum. Tandem, quià quandoque vnius sponsi confessio de existentia impedimenti sufficiens est ad impediendum.

3 Etiam, si ille testis allegaret turpitudinem suam.

Amplia vlterius, vt procedat etiam assertio, quantumuis ille testis obijciendo impedimentum allegaret turpitudinem suam per textum *in d. c. prætereà 2. de sponsalibus*, vbi, cum quidam vir vellet contrahere cum quadam muliere, & consanguineus illius viri diceret, se deliquisse cum ea, recusans tamen confiteri publicè delictum propter metum, & potentiam mulieris, consultus super eo Romanus Pontifex respondit, quod matrimonium illud fieri non permittatur, ne deterius aliquid indè contingat. Hic excitat difficultatem *Glosa in d. cap. prætereà 2. de sponsalib. verb. publicè confiteri*, an testi publicè deponenti de turpitudine sua ad effectum impediendi consanguinei matrimonium credendum sit, & respondet negatiuè ob duplicem rationem; primo, quià vnius confessio in alieno facto nulla est per textum *in c. placuit 4. quæst. 4. §. item in criminali verb. item vnius testimonium, & cap. veniens 1. de testib.* secundo, quià turpitudinem suam confitetur *cap. inter dilectos de donat. cap. non sane 14. quæst. 5.* Nihilominus, quantumuis quodamodo peccet contra ius naturæ non solum prodigendo propriam famam, sed etiam non seruando illæsam famam alterius, cum possit alio modo occurrere, vel secreto deferendo consanguineis impedimento, vel Prælato, vel alijs personis, vt moneant; referendo tamen publicè, vel ad Tribunal Iudicis, non minuit vim sufficientis motiui ad impediendum, quandoquidem, si sufficientem inducit probationem priuatim deferendo, cur non etiam publicè? Certè in vtroque casu allegat turpitudinem suam, & lædit famam propriam, & alterius quoad eum, ad quem defert, & ad quem spectat dissolutio. Quod deindè pluribus defferat, auget quidem peccatum, non tamen fidem minuit. Deindè Pontifex *in d. cap. prætereà secundo de sponsalibus*, non ideo declarat impediendum matrimonium, quià ille, qui deponit, priuatim, & secretè deponit, sed tantum excusat à publicè deponendo propter metum, & potentiam mulieris, ergo supponit, quod, si publicè deponeret, præstaret effectum impediendi matrimonium, sicuti præstat priuatim deponendo. Confirmatur *ex cap. ad audientiam de sponsalibus*, & hoc affirmant *Prapositus in dicto cap. prætereà nu. 4., Mascardus de probat. concl. 1035. num. 5.*

4 Peccat quidem prodigendo publicè famam propriā, & alterius, tamen ad hunc effectum sufficientèr probat.

Amplia vlterius, vt dictum vnius testis sufficientèr probet, quantumuis non fuerit citatus, sed à parte oblatus *Mascardus de probationibus dicta concl. 1035. nu. 3., Abbas in cap. cum in tua num. 2. de sponsalib., & in cap. causam, & ibi Immola, & Felinus de probat., Bartolus l. post legatum §. bis vero nu. 1. ff. de his quibus, vt indig.*, & hoc proptèr eandem rationem, quià agitur de peccato vitando; limitant hic aliqui in casu, quo se ipsum spontè ingereret, quià tunc vt suspectus reijceretur, quàm limitationem approbant *Mascardus loc. cit. nu. 3., & Sanchez lib. 1. de sponsalib. disp. 71. num. 2.*, qui probat etiam per textum, seù argumento textus *in l. vxori §. 1. ff. de fals., & refert Abbatem in cap. cum tua num. 2. de sponsalib., & ibi Alexandrum de Neuo nu. 4., Præpositum nu. 1.*, Sed non libentèr acquiescerem huic limitationi, nisi aliundè constaret de suspectione. Certè idem *Mascardus loc. cit. nu. 7.* expresṡè docet impedimentum matrimonij non denuntiantem reum esse peccati, & vlteriùs *num. 5.*, etiam sustinet per dictum vnius probari impedimentum, quantumvis ipse sit denuntiator, quod etiam approbat *Sanchez loc. cit. num. 4.*, Si ergo est reus peccati, qui non denuntiat, quomodo potest reijci, si non producatur ab alio? Si denuntiatori etiam creditur, cur non est credendum ei, qui adimplens iuris dispositionem spontè se offert ad deferendum? Iura igitur, quæ in causis ad euitanda peccata dictum vnius admittunt, & vlterius etiam compellunt ad deponendum, admittunt etiam spontè se offerentem, & sicuti admittunt etiam criminosum, quamuis in alijs causis regularitèr excludatur, ita etiam admittunt se offerentem, quantumuis in alijs excludatur.

5 Etiam, si nō fuerit citatus, sed à parte oblatus.

Limitatio, sed reiecta.

Etiam, si spontè se exhibeat.

Amplia vlterius, vt dictum vnius testis admittatur etiam, si is secreto, & sine proprij nominis publicatione recipi velit *Mascardus loc. cit. num. 4., Abbas in cap. super eodem de consang., & affinit., Innocentius in cap. prætereà 2., & ibi Antonius num. 6., Abbas num. 7., Alexander de Neuo nu. 4., Præpositus item num. 4. de sponsalib.* Expresṡè euincitur *ex d. cap. prætereà 2. de sponsalib.*, vbi prohibetur contrahi matrimonium, quantumuis deponens ob metum, & potentiam mulieris renuat publicè deponere.

6 Etiam, si recipi velit in secreto, & sine proprij nominis publicatione.

Amplia vlterius, vt procedat etiam, quantumvis deponens fuerit persona vilis, quidquid in contrarium dixerint *Panormitanus in d. c. prætereà 2. de sponsalib. in fin., & Gofredus in summa tit. de accusationib. in fin.* quorum dictum videtur approbare *Sanchez loc. cit. nu. 12.* Ratio ex eo deducitur, quià in causis ad euitanda peccata admittuntur testes etiam in iure inhabiles, quando alia suppetere non potest probatio, &, sicuti admittuntur etiam criminosi, & infames, cur etiam admitti non debent personæ viles?

7 Etiam, si fuerit persona vilis.

Hic

Duplex difficultas excitatur. Hic duplex oritur difficultas; primo, an in præcitatis casibus sufficiat dictum vnius ex illis testibus in illis conditionibus, & qualitatibus, an vero tunc requiratur vlterius iuramentum contrahentium in probationum supplementum. Secundò, an etiam sufficiat eiusdem vnius testis dictum, quantumuis sponsalia præcedentia fuerint iuramento firmata.

7 Non requiritur iuramentum suppletoriũ partium. Ad primam afferendum est, secundum se sufficientèr probare, nec exigi illud suppletorium iuramentum *Alexander de Neuo c. super eo de consangu. 9., Sanchez d. lib. 1. de sponsalib. disp. 71. n. 6.* Colligitur primo *ex d. cap. præterea 2. de sponsalib.*, vbi ex dicto vnius præcipitur non contrahi matrimonium, nec ibi aliquod exigitur iuramentum extorquendum à contrahentibus. Secundò, quià contra superius dicta non sufficeret depositio vnius, si vlterius requireretur iuramentum suppletorium.

8 Quantumuis sponsalia præcedẽtia fuerint iurata. Ad secundam afferendum etiam, si fuerint præmissa sponsalia iurata per dictum vnius sufficientèr probari impedimentum, ne matrimonium contrahatur *Abbas in c. super eo de consanguin., & affin., & in d. c. præterea de sponsal.* Ratio ex eo facilè deducitur, quià, quod accesserit sponsalibus iuramentum, firmat magis eadem sponsalia in ordine ad ipsos contrahentes, quibus addit maius vinculum, ne recedant, non autem firmat eundem contractum secundùm se, si cæteroqui vacillet, & ex impedimento inualidus sit, nam in primis contrahentes semper supponuntur contrahere sub tacita conditione, nisi contractui subsit impedimentum, deindè iuramentum sumitur ad normam contractus, & iuxtà ipsius validitatem, & inualiditatem regulatur, ergo, si aliundè sufficiens probatio inducatur, qua ex dispositione iuris inualidus reputetur, non proderit, quod iuramento fuerit firmatus, quandoquidem illa probatio non ferit iuramentum, sed contractum, super quem cadit iuramentum, & per hoc respondetur ad id, quod per aliquos circunfertur, quod scilicet, cum ob iuramenti Religionem Ecclesia certa sit de periurio, si sponsalia non compleantur per matrimonium de præsenti, & incerta sit de impedimento, tutius eligat, quod illud compleatur, quàm quod dictum vnius præualere debeat; respondetur, inquam, in primis, quod non potest esse certa de periurio, cum incerta sit, an contractus teneat, vel non teneat, quod dependet ab eo, an impedimentum existat, vel non existat; iuramentum etenim semper est cum tacita conditione, si contractus subsistat, nullique subsit impedimento. Deindè non potest esse incerta de impedimento, cum admittat tanquam sufficientem probationem dictum vnius.

Iuramentũ firmat contractum in ordine ad contrahẽtes, non in ordine ad se si sit inualidũ.

Maiorem ingerit difficultatem textus *in d. cap. præterea 2. de sponsalib.*, vbi expresse dicitur *Respondemus, vt matrimonium ipsum fieri (nisi iuramentum interuenisset) distinctè prohibeas*, ergo, si iuramentum interuenerit, non poterit ex dicto vnius matrimonium prohiberi. Nihilominus hoc non officit, quià hoc est speciale, & in casu particulari decretum ob vehementem præsumptionem, quæ tunc inerat de voluntate peruersa deponentis ad impediendum illud matrimonium, cum esset consanguineus sponsi, & animum obiurandi antecedentèr ostenderit, vt explicant plerique Doctores. Deindè assertio nostra regularitèr procedit, non secundùm casus peculiares, secundum quos ad facti contingentiam aliquid specialitèr in iure decernitur, & in allegato textu fit responsio ad casum peculiaritèr expositum, non statuitur regula generalis.

8 Explicatur textus in c. præterea de sponsal. vt nõ obstet sensui nostro.

Limitatur tamen primò, vt non procedat dictum vnius, quando solummodo denunciat, non autem deponit, nisi denuntians probaret de fama *Alexander de Neuo in d. cap. cum in tua de sponsalib. nu. 9., & 14., Sanchez lib. 1. de sponsalib. disp. 71. nu. 9.* nam denuntiator solum exponit factum, nullo modo comprobat, & licet regularitèr nemo possit esse simul denuntiator, & testis, fallit tamen in hac causa *ex cap. si duo 35. quæst. 6., Speculator tit. qui matrim. accus. pos.*

9 Fallit, quando est solum denuntiator.

Limitatur secundò in casu, quo testis ille vnicus non deponeret cum iuramento se certo scire, sed solum testificaretur de auditu *Abbas in cap. 1. de consang., & affin. num. 2., & 3., & ibi Alexander de Neuo n. 2., Præpositus num. 3., Nauarrus lib. 4. consil. in 2. edit. tit. de consang. cons. 2. num. 1.*

10 Item, si nõ deponeret cũ iuramento de sciẽtia, sed tantum deponeret de auditu.

Assertio II. Regularitèr publica fama de impedimenti existentia sufficiens est ad impediendum, ne matrimonium contrahatur *Glosa in cap. super eo verb. fide de consanguin., & affin., Antonius ibid. num. 6., Abbas n. 5., Ancharanus c. præterea el. 2. de sponsalib., Couarruuias 4. decret. 2. part. c. 6. §. 10. nu. 21., Mascardus de probat. concl. 1035 nu. 11.*

11 Publica fama sufficienter probat.

Expresse colligitur hæc assertio *ex cap. super eo de consang., & affin.*, vbi sic legitur *Inquisitioni tuæ talitèr respondemus, quod, si manifestum est iuuenem cognouisse propinquam prædictæ puellæ, vel si non est manifestum, fama tamen loci hoc habet, cum esset sponsa tantummodò de futuro, idem ab eius impetitione debet absolui*, & quidem iure merito hoc statuitur, quandoquidem plus facit hic fama publica, quam dictum vnius *cap. cum in tua de sponsalib.*

Extende assertionem, vt procedat, quantumuis præcesserint sponsalia iurata *Cardinal. in d. cap. super eo in fin. de consang., & affinit., Henricus c. præterea 2. de sponsal., Veracruz 3. p. specul. art. 8.* Deducunt DD. hanc extensionem ex *d. c. super eo de consang., & affin.*, vbi in expositione casus contingentis appo-

12 Etiam, si sponsalia sint iurata.

apponitur quendam iuuenem puellam quandam nondum nubilem *fide inter posita desponsasse*, vbi glosa in verbo *fide* pro eadem intelligit iuramentum, ex quo mulier fortius ius quęsiuit *arg. c. praeterea de sponsal.* Hæc extensio potest etiam probari ex ijs, quæ dicta sunt *sub praecedenti assert. vers. ad secundum asserendum*, de dicto vnius testis, cui æquiualet fama publica.

13 Nisi extarent probationes clariores de fama contraria

Limita in casu, quo probato impedimento per famam clariores fierent probationes de fama contraria *Parisius in cons. 64. n. 24. vol. 3., Nauarrus c. sacerdos de penit. dist. 6. num. 27., Mascard. de probat. concl. 1035. nu. 14.* Rationem adducit Glosa per illum textum *in c. cum in tua in vers. famam contrariam de sponsalib.*, quia scilicet illa probatio de contraria fama tenebras offunderet priori famæ. Ad hanc autem contrariam famam comprobandam admittuntur consanguinei ipsorum contrahentium, si iurauerint illud impedimentum, quod ex fama resultat, non adesse per textum *in d. cap. cum in tua de sponsal.* Ibi *vel contra famam huiusmodi iuramenta exhibeat propinquorum*.

14 Iuramentum partium cótra famã admitti potest arbitrio Iudicis.

Hic oritur difficultas, an in ea hypothesi de fama impedimenti ad eandem eludendam admitti possint iuramenta ipsorum contrahentium, quod illud impedimentum non existat. Hoc Iudicis arbitrio remittendum existimo, qui attentis qualitatibus personarum, & famæ potest admittere *Praepositus in d. c. cum in tua n. 4. de sponsal. Menochius de arbitr. lib. 2. cent. 3. cas. 243. n. 4. Mascardus de probat. d. concl. 1035. n. 16.*

15 Fama debet esse publica.

Pro complemento remanet solum dubitandum, quænam, & qualis fama requiratur ad sufficientem probationem inducendam, ne matrimonium contrahatur, & in primis dico, non sufficere famam priuatam, sed debere esse publicam, quia fama priuata, nec æquiualet vnius dicto, quæ propterea, si constet Iudici, vt priuato non potest pro illo impedimento iudicare. Dico deinde, quod, quantumuis illa fama priuata non sit sufficiens secundum se ad impediendum, tribuat tamen facultatem Iudici ad inquirendum, & recipiendam probationem *Abbas, & Alexander de Neuo in d. cap. cum in tua de sponsal.* quinimmò in ea hypothesi potest Iudex per se ipsum de plano, & sine ordine iudiciario super illa fama inquirere *Innocentius in d. c. cum in tua n. vnico, & ibi Antoninus n. 4., Cardin. n. 2., Ancharanus n. 3., Abbas n. 5. de sponsal.*, quia, vbi agitur de peccato vitando, solertia Iudicis requiritur ad ea omnia, quibus peccato potest obuiari.

16 Ex confessione partium habetur sufficiens probatio

Assertio III. Ex confessione vtriusque coniugis de impedimenti existentia sufficiens inducitur probatio ad dissoluenda sponsalia, quantumuis fuerint iurata *Ancharanus in d. c. super eodem de eo qui cognos. consang. vxor. sua Menochius de arbitrar. lib. 2. cent. 2. cas. 103. n. 2. Veracrux 3. part. specul.*

Rationem manifestè conuincentem adducit *Sanchez d. lib. 1. de sponsal. disp. 72. n. 2.* fundatam scilicet in eo, quod sponsalia legitimè contracta possunt mutuo contrahentium consensu dissolui; nec obstat iuramentum per vtrumque præstitum de illis effectuandis, quandòquidem illud iuramentum solum afficit iurantem, quotiescunque altero renuente intenderet recedere, secus altero etiam consentiente, cum illud iuramentum præsupponatur præstitum sub tacita conditione, nisi mutuo consentientes recedant; in tantum etenim iurant, in quantum fortius in fauorem alterius intendunt obligari, ne vnus contra voluntatem alterius à promissis resiliat, sed eo ipso, quod vterque per propriam confessionem impedimentum affirmet, sufficientem inducit, & præbet voluntatem ad recedendum, quandòquidem per propriam voluntatem assentitur obici, quo stante non potest sequi contractus, ergò vterque sic confitens videtur implicitè præbere censensum ad recedendum, ergò &c.

Nec obstat, quod sponsalia fuerint iuramento firmata.

17 Confessio illius, qui stat contra sponsalia non obest, benetamen illius, qui stat pro sponsalibus.

Dixi *ex confessione vtriusque coniugis de impedimenti existentia*, nam, si alter tantum confiteretur impedimentum, alter negaret; tunc cum *Mascardo de probat. concl. 1035. n. 18.* distinctione vtendum est; vel etenim ille, qui stat contra sponsalia confiteretur de impedimento existente, & tunc non esset audiendus, quia est manifesta præsumptio, quod fateatur ad eludendum ius iam alteri acquisitum, & confessio in proprium fauorem, & detrimentum alterius non habet vim in ordine iudiciorum *Antonius in d. c. super eo nu. 8., & ibi Alexander de Neuo n. 13. de consang., & affin.* vel ille, qui stat pro sponsalibus confiteretur de impedimento, & tunc procul dubio sufficientèr probaret, & sponsalia ipsa dissoluerentur *Abbas in d. c. super eo n. 5. arg. c. attestationes, & ibi Hostiensis de desponś. impub.* Ratio in primis ex eo deducitur, quia confessio partis in sui præiuditium, & commodum alterius partis in iure admittitur, & nulla est fortior probatio, quam, quæ ex proprio ore procedit contra ipsum confitentem; Deinde ex eo, quod fateatur illud impedimentum, iam quantum est ex se sufficientem ponit assensum ad dissolutionem, cum actum ponat, quo posito non potest stare consensus, ergò, si hic coniungatur cum resilientia alterius ponitur sufficiens dissensus ex parte vtriusque, quo stante contractus ex supradictis dissoluitur.

18 Probationes sufficientes in foro externo sunt etiam sufficientes in interno.

Assertio IV. Probationes impedimenti sufficientes in foro externo, ne contrahatur matrimonium, sunt etiam sufficientes in foro interno animæ *Sotus in 4. dist. 36.*

quaest. vnica art. 4. versic. circa singula, Petrus de Ledesma de matrim. quaest. 62. art. 3. circa secundam concl. not. 1., Sanchez lib. 1. de sponsalib. disp. 73. num. 1.

Expressè deducitur ex c. si homo 35. qu. 3., vbi dicitur, quod consanguineus videns alterum consanguineum velle eam ducere, quam ipse carnalitèr cognouerat, teneatur illi impedimentum reuelare, ipsumque teneri ei credere, quod idem habetur in cap. praetereà 2. de sponsalib., vbi dicitur, quod teneatur reuelare, ergò alter teneretur credere, quià inutile esset onus reuelationis, si alter credere non teneretur Archidiaconus in d. cap. si homo 35. quaest. 3., & ibi Turrecremata, & Gofredus, & alij. Hic inquirunt aliqui, an ille, qui reuelat impedimentum alteri, teneatur dictum iuramento firmare ad effectum, vt alter ipsi credere teneatur; crederem, non requiri, vbi persona testificans ex sua conditione esset fide digna, & omni exceptione maior, secus autem, si esset persona, cuius dicto subesse posset dubium Sanchez dicto lib. 1. de sponsalib. disp. 73. num. 2.

PRÆNOTIO IX.

An sponsalia dissoluantur ob alterius sponsi fornicationem.

SVMMARIVM.

Fornicatio praecedens sponsalia, & cognita ab altero sponso ante sponsalia, vel in ipsa celebratione sponsalium non tribuit ius ad recisionem, secus si fuerit ignorata. 1.

Sponsus, si nouerit sponsam esse viduam, & ignorauerit fornicationem praecedentem adhuc ea cognita potest recedere à sponsalibus. 2.

Si sponsus fornicatus fuerit antecedentèr ad sponsalia non habet sponsa sufficiens fundamentum recedendi. 3.

Excipe, nisi sponsus esset deditus vitijs in tali genere, & ignoraretur. 4.

Fornicatio sponsa praecedens, & ignorata remittitur, si sponsus ea cognita ante matrimonium carnalitèr cognoscat sponsam. 5.

Per fornicationem subsequentem, siuè fuerit sponsi, siuè sponsa inducitur ius ad dissolutionem. 6.

Contingente post sponsalia fornicatione ex parte vnius dissoluuntur tantum sponsalia ex parte eiusdem, non ex parte innocentis, & quomodo. 7.

Si sponsa post contracta sponsalia per vim violata fuerit à tertia quadam persona potest sponsus recedere à sponsalibus, non sic sponsa, si sponsus omninò inuitus, & culpa expers fornicatus fuerit. 8.

Sponsalia etiam dissolui possunt per fornicationem spiritualem subsequentem ex parte vtriusque. 9.

Sponsalia non solum dissolui possunt per fornicationem faemina subsequentem completam, sed etiam per incompletam, & quomodo. 10.

Non tamen, si sponsus admittat in se tactus, & actus alios impudicos. 11.

Excipe, nisi arbitrio prudentum subesset proximum periculum futura incontinentia, & argueretur in eodem effrenis licentia. 12.

Si sponsa inuita passa fuerit illos actus non adest in sponso ius recedendi. 13.

Si post contracta sponsalia vterque sponsus fornicatus fuerit respectu neutrius est locus dissolutioni contractus. 14.

Titulus sic vniuersalitèr propositus secundum varias considerationes varias patitur difficultates, & primo considerari potest, an illa fornicatio fuerit antecedens, an subsequens eadem sponsalia. Secundò, an illa secuta fornicatio fuerit consentiente, vel inuito sponso. Tertiò, an fornicatio se teneat ex parte sponsi, an verò ex parte sponsae. Quartò, an illa fornicatio fuerit vera, & corporalis, an verò tantum spiritualis. Quintò, an fuerit fornicatio completa, an tantum incompleta, & inchoata per tactus, & oscula, & similia. Sextò, an commissa fuerit per vnum tantum ex sponsis, an verò per vtrumque. Quibus suppositis sit. Instructiones circa titulum.

1 Assertio I. Si fornicatio fuerit praecedens sponsalia, & cognita ab altero coniuge, seù sponso, vel in ipsa celebratione contractus, vel antecedentèr non tribuit sufficiens fundamentum ad recisionem, secùs verò, si fuerit ignorata Hugo c. raptor 27. quaest. 2., Rosella verb. sponsalia num. 9., & ibid., Angelus num. 29., Siluester quaest. 10. cas. 6., Tabiena quaest. 9 num. 10. cas. 6., D. Antoninus 3. part. tit. 1. cap. 18. §. 1. cas. 6., Nauarrus in summa cap. 22. num. 17., Molina tom. 2. de iust. disp. 272. §. deindè si mulieri. Fornicatio praecedens cognita non tribuit ius ad recisionem.

Ratio primae partis ex eo deducitur, quia, ex quo cognouerit praecedentem illam fornicationem, & eadem non obstante contraxerit, manifestè euincitur, quod cesserit illi qualitati, nam, si non cessisset, vtique non contraxisset, ergò ratione eiusdem non amplius liber est ad recedendum ex vulgata regula, quod perseuerantibus eisdem qualitatibus, & conditionibus illud, quod semel placuit, amplius displicere non possit, & ad ius semel cessum non amplius detur regressus. Sciens, & contrahens cedit qualitati cognitae.

Ratio secundae partis ex eo deducitur, quod, si post contracta sponsalia fornicatio illa superueniat in sponsa vtique ratione eiusdem datur alteri innocenti locus recisioni per ea, quae infra probabimus, ergo, quantumvis illa fornicatio fuerit praecedens, si tamen fuerit ignorata, sufficiens ius tribuet ad recisionem alteri innocenti. Consequentia probatur, quià in iure paria

paria sunt aliquid superuenire, & præcedere ignoranter, res etenim dicitur fieri, quando primo innotescit *c. pastoralis de exceptionibus*. Confirmatur primò, quia id est sufficiens fundamentum dissoluendi sponsalia, quod, si fuisset cognitum in celebratione contractus, animum remouisset contrahentis à contrahendo per ea, quæ sparsim pluribus in locis supra diximus, sed, si illa fornicatio cognita fuisset tempore celebrationis contractus, vtique vehemens est præsumptio, quod remouisset, ergo &c. Confirmatur secundò, quia re notabiliter mutata ab ea, quę fuit cognita in celebratione contractus, sufficiens est ratio ab eodem contractu recedendi, sed res illa est notabiliter mutata, cum ignominiosum sit viro fæminam corruptam ducere, ergo &c. Confirmatur tertiò, qui, si quis vendat rem vitiosam notabiliter occultando vitium rei confert sufficiens ius ad dissoluendam venditionem, ergo &c.

Paria sunt aliquid superuenire, & precedere ignoranter.

Hic duplex oritur difficultas. Prima est, an, si sponsus optimè norit sponsam, cui fidem dedit matrimonij futuri, esse viduam, & ignorauerit fornicationem præcedentem, possit nihilominus ea cognita à contractu recedere. Secunda est, an, si sponsus fornicatus fuerit antecedentèr ad sponsalia, & sponsa ignorauerit, possit eadem sponsa cognita sponsi fornicatione à sponsalibus recedere.

Duplex ratio dubitandi.

2 Ad primam asserendum est, adhuc sufficiens esse fundamentum ad recedendum respectu innocentis *Phyliarchus de offic. Sacerd. tom. 1. part. 2. lib. 2. c. 1.*, *Nauarr. in summa c. 22. nu. 17.*, *Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsalibus disp. 63. num. 5.* Ratio ex eo deduci potest primò, quia ex genere suo etiam respectu viduę fornicatio maximam inducit notam infamiæ, cum non ita indecens sit ducere viduam, ac ducere viduam fornicariam, & supra esse viduum simplicitèr fornicatio notabilem inducit mutationem. Secundò, quia illa fornicatio subsequentèr cognita ad sponsalia contracta inducit vehementem præsumptionem de periculo futuræ inhonestatis. Tertiò, quia si quis arbitraretur ducere Virginem, & duceret viduam iustum haberet fundamentum resiliendi à sponsalibus, siquidem eidem damnum notabile inferret, cum inhabilem redderet ad sacros ordines suscipiendos, ergo etiam, si arbitraretur ducere viduam honestam, & duceret inhonestam sufficiens haberet ius ad recedendum. Consequentia probatur, quia non minorem ingerit notam fæminam cognitam fuisse honestè comparatiuè ad virginem, ac esse cognitam inhonestè relatiuè ad viduam, cum primum, nec noxam inducat apud Deum, nec dedecus quoad homines, secundum autem, & noxam apud Deum, & dedecus apud homines pariat, ergo, si ratione primi tribuitur sufficiens ius ad rescindenda sponsalia, si illud fuerit ignoratum, vt asserit *Sanchez d. lib. 1. de sponsalibus disp. 63. num. 3. in fine*, etiam ratione secundi in fortioribus terminis tale ius conferretur.

Potest recedere, quàtumuis sponsa, quæ antecedentèr fornicata fuerat, esset vidua, & cognita, vt talis.

Fornicatio inducit notá infamiæ.

Ad secundam dicendum est respectu fæminæ non esse sufficiens ius recedendi à sponsalibus legitimè contractis ex præcedenti fornicatione sponsi *Petrus de Ledesma q. 43. art. 3. caus. 6.*, *Sanchez lib. 1. de sponsalibus disp. 63. n. 9.*, *Henriquez lib. 11. c. 14. n. 6.*, *Coninckus disp. 23. dub. 7.*, *Molina tract. 2. disp. 272. vers. denique, si mulier*, *Bonacina de matrim. qu. 1. punct. 8. num. 1. vers. dixi in sponso fornicante*. Ratio ex eo deducitur, quia sponsus per talem fornicationem pręcedentem, nec fidem frangit sponsalium, nec graue dedecus infert sponsæ, non primum, quia tunc fides data non erat, sub quo respectu nec est sufficiens fundamentum respectu masculi, si fæmina antecedentèr ad sponsalia fuerit fornicata; non secundum, quia secundum communem hominum conceptum nulla, seu modica est ignominia fæminæ nubere viro, qui aliam cognouit, nec in hoc notabilis apprehenditur personæ mutatio, sicuti est notabilis, & grauis ignominia, & mutatio in fæmina, quæ deflorata est non solum intuitu virginalis integritatis amissæ, sed etiam intuitu vulgaris existimationis.

Si spõsus antecedentèr fornicatus fuerit non potest sponsa recedere.

Non est graue dedecus fæminæ.

3 Dices primò aduersus hanc responsionem, si masculus fornicatus fuerit post sponsalia contracta habet fæmina promissaria sufficiens ius recedendi à sponsalibus, vt infrà latè videbimus, ergo etiam, si fornicatus fuerit antecedenter, ignorata tamen fuerit fornicatio tempore celebrationis contractus à fæmina, habebit hæc sufficiens fundamentum ad resiliendum à promissis. Consequentia probatur ex ijs, quæ dicta sunt superius, quia, sicuti paria sunt non esse, & non apparere *l. duo sunt Titij, ff. de testam. tut. l. in lege ff. de contrah. empt.* ità è conuerso paria sunt non esse, & nunc non apparere, ergo, si post contracta sponsalia, si verè sit fornicatio, tribuit ius ad rescisionem respectu innocentis, etiam, si post eadem primò ea appareat, tribuet sufficiens fundamentum &c. Sed contra, quia dispar omninò est ratio de fornicatione masculi subsequente sponsalia iam contracta, ac de fornicatione eiusdem præcedente, sed ignorata; nam in primo casu, quamuis non ingeratur notabilis ignominia fæminæ cum eodem nubenti, frangitur tamen fides eidem fæminæ debita ratione sponsalium, quæ fidei violatio tribuit ius innocenti à fide præstita recedendi, cum iniquum non sit frangenti fidem fidem frangere; in secundo autem casu, nec fides fæminæ frangitur, cum antecedentèr ad sponsalia nullam fidem obligatam haberet

Dispar ratio de fornicatione sponsi subsequente sponsalia & de antecedente ignorata

nec eidem dedecus ingeritur considerabile, quare &c. Ad id, quod subditur, paria esse *nunc sciri, & nunc esse*, dicendum esse cæteris paribus ea subsistere, secus autem quando cætera non sunt paria, vt in hac hypothesi, quandoquidem non est eadem ratio impedimenti, quando illa fornicatio est subsequens, ac quando est præcedens, & ignorata, nam quando est subsequens, licet ingens non ingerat dedecus, inducit tamen violationem fidei, quando verò est præcedens, & ignorata, nec dedecus infert, nec fidem frangit, adeoque &c.

Subsequens importat violationem fidei

Dices secundò. Si sponsus fuerit antecedentèr ad sponsalia, vel lepra, vel morbo gallico infectus cum ignorantia sponsæ promissariæ cognitis illis indispositionibus potest fæmina a sponsalibus contractis recedere, ergo etiam, si fornicatione fuerit affectus &c. Sed contra; neganda est consequentia. Ratio disparitatis in eo consistit, quia illæ indispositiones inducunt notabilem mutationem noxiam maximè alteri sponsæ, quæ proindè illis cognitis potest à contractu resilire; fornicatio autem præcedens talis non est, vt inducat notabilem mutationem, nec damnum, nec ignominiam alteri inferat. Verumtamen est, quod, si sponsus fuerit vitijs deditus in tali genere, & talis vitiorum consuetudo fuerit ignorata à fæmina promissaria, eadem postea cognita possit eadem fæmina à sponsalibus recedere non solum, quia talis praua consuetudo notabilem mutationem inducat, quæ, si fuisset cognita, sponsalia non fuissent contracta, sed etiam, quia est morale periculum recidendi post contractum matrimonium *Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 63. n. 10.*

Instantia proposita & dissoluta.

4 Excipe, nisi sponsus esset assuetus vitijs in tali genere, & ignoraretur.

Assertio II. Si fornicatio fuerit præcedens, & ignorata a sponso tempore celebrationis contractus, & postea hic conscius factus eiusdem ante contractum matrimonium sponsam carnalitèr cognouerit remittitur ius rescindendi sponsalia, adeovt sponsus ob illam causam non possit eadem dissoluere. Intellige, dummodò fornicatio illa non inducat impedimentum dirimens *Antonius Cucus lib. 5. institut. maior. tit. 10. num 33., Corduba in summa q. 49., Ludouicus Lopez 1. part. instruct. cap. 77. §. hinc emergit, Emanuel 1. tom. summa in 2. edit. c. 208. concl. 10. nu. 10., Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsal. disp. 66. n. 2., & alij magis communitèr*.

5 Fornicatio præcedens sponsalia remittitur, si sponsus post notitiam ipsam carnalitèr cognoscat.

Probatur primò, quia, si quis contrahat sponsalia cum fornicaria non ignarus conditionis eiusdem validè contrahit, nec ex eo capite potest amplius resilire, eo, quia supponatur cedere illi qualitati, ergo, si post contracta sponsalia ignarus pro tempore celebrationis eorundem fornicationis præcedentis in eadem fæmina, postea cognouerit fornicationem, & nihilominus eandem cognouerit carnalitèr, supponitur cessisse illi qualitati, adeoque non poterit amplius à contractis sponsalibus recedere. Consequentia probatur, quia in primis per illam fornicationem præcedentèr commissam, sicuti etiam per subsequentem non dissoluuntur ipso facto sponsalia, sed tribuunt dumtaxat ius respectu innocentis ad dissoluendum. Deindè supposita illa subsistentia contractus, quousque alter se declarauerit velle recedere, liberum est eidem innocenti illam qualitatem remittere, nam, si potest eandem remittere, quando cognouit ante contractum sponsalium, vel in celebratione eiusdem, cur non poterit remittere post eadem celebrata? Sed per illam carnalem cognitionem post cognitionem intentionalem de commissa præcedentèr fornicatione re vera, & in effectu præsumitur renuntiare, ergo &c.

Efficax probatio assertionis.

Dices, in ea hypothesi potuit cognouisse non animo remittendi, sed animo omninò fornicario, & hoc potius esse præsumendum, quia non est ratio præsumendi, quod voluerit ducere corruptam, quod in ingens ipsius dedecus redundat. Sed contra, quia supposita illa scientia, & non expressa resilientia à contractu quidquid agitur in virtute eorundem sponsalium, videtur ad eadem confirmanda referri, vt videre est in alijs pluribus, vbi acta dependentèr ab eisdem eadem firmant, vndè remissio ipsa non a voluntate eiusdem præcisè dependet, sed à iure proficiscitur. Secus autem res se haberet, si cognita illa præuia fornicatione, & dissolutis dependentèr ab illa sponsalibus, eandem postea carnalitèr cognosceret, quia tunc hoc non proueniret dependentèr a sponsalibus, & propterea illa non firmaret.

Non præsumitur cognoscere animo præcisè fornicario sine ordine ad præcedentia sponsalia

Probatur secundò, quia si quæ post contractum matrimonium fornicata fuerit, & alter innocens habita scientia de adulterio commisso, nihilominus eandem fornicariam carnalitèr cognouerit, supponitur remisisse iniuriam sibi factam, adeovt non possit amplius diuortium exigere *D. Thomas in 4 dist. 35. q. vnica art. 1. in corp. D. Bonauentura ibid. q. 1., Ricardus art. 1. q. 1., Paludanus q. 1. art. 2. num. 17.*, quos regularitèr sequuntur alij ferè omnes, ergo etiam si quis post contracta sponsalia cognouerit fæminam fornicariam præcedentèr ad sponsalia in fornicationem incidisse, & conscius factus eadem non obstante eandem fornicariam carnalitèr cognouerit nô dissolutis prius sponsalibus, præsumendus est cedere illi qualitati, adeovt non possit amplius ab eisdem sponsalibus resilire.

Paritate etiam euincitur

Excipe, nisi fornicatio induceret impedimentum dirimens.

Dixi, dummodo fornicatio illa non inducat impedimentum dirimens, puta, si fæmina fornicata fuerit cum consanguineo sponsi, quia tunc ipso iure dissoluuntur sponsalia,

itàvt per subsequentem copulam nequeant amplius reualidari.

6

Per fornicationem subsequẽtem dissoluuntur

Assertio III. Per fornicationem subsequentem, siue fuerit sponsæ, siue sponsi dissoluuntur sponsalia *Cardinalis Tuscus tom.5.concl.126.num.5., Henriquez lib.11.de matrim.c.14.n.6., Menochius de arbitr.lib.2. cent.5 cas.455.num.5., Coaruuias in epith. de sponsalibus prima part.c.5.num.2., Reginaldus lib.31.n.262., Sanchez de matrimon. lib.1. de sponsal. disp 55. num. 1.*

Non diutius in probatione huius assertionis immorandum, quandoquidem expresse definitur *in c. quemadmodum de iure iur.*, vbi sic legitur, *sed primo fornicatione, quam postea perpatraret, eam dimittere posset non obstante huiusmodi iuramento*, vbi vides locum esse dissolutioni, quantumuis præcedentia sponsalia fuerint iuramento firmata. In eodem textu duplex ratio huius dissolutionis adducitur. Prima, quia, *si post contractum coniugium vir propter fornicationem licitè potest vxorem à sua cohabitatione dimittere, longè fortiùs ante coniugium celebratum propter eandem causam sponsus licitè potest in sui cohabitationem non admittere sponsam, quià turpiùs eijcitur, quam non admittitur hospes*, secunda est, quia in illo contractu *talis est subintelligenda conditio, si videlicet in legem coniugij illa non peccaret*, ergo, si contra talem legem peccauerit, conditione non purificata locus erit dissolutioni eiusdem contractus. Accedit, quod per illam fornicationem subsequentem res est notabilitèr mutata, & ingens ingerit dedecus viro ducenti fæminam corruptam.

Iura euincentia assertionẽ

Hæc, quæ in huiusmodi probationibus dicũtur, videntur habere locum dumtaxat, quando fæmina promissaria post contracta sponsalia incidit in fornicationem, cum textus solummodò loquatur in terminis eiusdem fæminæ fornicariæ, non masculi. Nihilominus, si attentè ponderentur rationes, quæ in eodem textu adducuntur, facilis apparebit ratio extensionis, & in primis, si secundam consideres, statim conijcies, non minus frangere fidem sponso fæminam fornicantem, quam masculum, & non est maior ratio, cur tacita illa conditio intelligatur respectu vnius, & non respectu alterius; si primam deinde consideres, statim innotescet, quod non solum masculus post fornicationem fæminæ contracto iam coniugio potest eandem dimittere à thoro, sed etiam fæminam ob eandem causam possit à thoro viri recedere commissa per eundem fornicatione post idem coniugium. Quamobrem assertionem ad masculum, quando post contracta sponsalia fornicatus est, extendunt *Abbas in d. cap. quemadmodum de iure iur. num. 4., Paludanus in 4. dist.27.q.1.art.3.cas.1.n.17., Brunellus de spons. conclus.8. num.4., Menochius de arbitrar. lib.2. cent.5. cas.455. n.5., Henriquez lib.11. de matrimon. cap.14. n.6., Ludouicus Lopez part. 2. instruct. de matrim. cap 38.*, & alij communiter.

Iura æquè extẽduntur ad sponsam, ac ad spõsum fornicarium ex identitate rationis.

Quod, si obstes, non sequi in masculo fornicante illam notabilem mutationem, quæ sequitur in fæmina fornicaria, & deflorata, præcipue, cum diximus suprà ex fornicatione masculi præcedente sponsalia, & postea cognita non dissolui eadem sponsalia, cum tamen ex eadem fornicatione fæminæ præcedenti, & postea cognita locus sit recisioni respectu masculi; si, inquam, sic obstes, statim impugnaberis, quia adæquata ratio dissolutionis contractus non est sola notabilis rerum vicissitudo, & mutatio, sed etiam fides violata, & læsa promissio, vndè, quamuis per fornicationem subsequentem quoad hominum conceptum masculus non contrahat notabilem mutationem, violat tamen fidem promissam, quod satis est ad dissoluendum, nec in hoc currit paritas quoad fornicationem masculi præcedentem, & ignoratam, & quoad subsequentem, nam per subsequentem, licet non mutetur notabilitèr status, violatur tamen fides promissa, per antecedentem verò, nec fides violatur, cum non fuerit præstita, nec status mutatur notabiliter, adeoque &c.

Ratio dissolutionis nõ est solum notabilis mutatio, sed etiam violatio fidei.

Assertio IV. Contingente fornicatione ex parte vnius post contracta sponsalia dissoluuntur dumtaxat sponsalia ex parte fornicantis, qui adhuc obstrictus remanet, si alter velit stare contractui, non ex parte innocentis, qui potest pro libertate recederet *D. Antoninus 3. part. tit. 1. c.18. §. 1. cas.6., Paludanus in 4. dist 27. quæst.1. art.3. cas.1. nu. 17., Siluester verb. sponsalia qu.10. casu 7., Brunellus de sponsalibus concl. 8.nu.4., Sotus in 4. distinct.27. quæst.2. art.5. vers. septimo dirimuntur, Phylarchus de offic. Sacerdotum tit.1. part.2 lib.2. cap. 1., Nauarrus in summa cap.22.num.27., & alij magis communitèr.*

7 Dissoluũtur ex parte fornicatoris non ex parte alterius.

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia æquum non est, vt post contractum legitimum ex propria libertate deficiendo eundem contractum possit dissoluere, sed de facto dissolueret, si per fornicationem propriam subsequentem liber remaneret à contractu, ergo &c. Maior probatur, quia delictum proprium non debet immunitatem præstare delinquenti, nec malitia debet suffragari auctori, ergo &c.

Malitia nequit suffragari auctori.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia malitia vnius non debet obesse alteri in iure iam legitimè acquisito, & in fauorem innocentis inductum est, vt per fornicationem subsequentem possint sponsalia dissolui in odium alterius delinquentis, quod autem in fauorem vnius inductum est, non potest in ipsius odium retorqueri

l. quod

l. quod fauore C. de legib. & l. nulla ff. eodem; retorqueretur autem in odium innocentis, in cuius fauorem dispositio illa lata est, si contra ipsum volentem sponsalia alter delinquens posset legitime recedere. Confirmatur, quia contractis sponsalibus, si alter per fornicationem deliquerit, potest alter iniuriam remittere, & velle nihilominus contrahere, cum sola recedendi ratio sit iniuria sibi illata, cui potest cedere, ergo dissolutio, seu libertas dissolutionis se tenet tantum ex parte innocentis, non verò respectu fornicarij delinquentis.

Retorqueretur in odium innocentis.

8 Assertio V. Si sponsa post contracta sponsalia fuerit per vim quandam, & coactionem carnaliter cognita a tertia quadam persona, potest legitime sponsus a sponsalibus recedere, non sic sponsa, si sponsus omninò inuitus, & culpæ expers fornicatus fuerit. Ita quoad partem *Hostiensis in d. c. quemadmodum verbo iuramentum, & ibi Ioannes Andreas n. 15., Antonius n. 13., Abbas n. 12. de iureiuran., Henriquez lib. 11. de matrim. c. 14., Sanchez lib. 1. d. sp. 56. nu. 7. Paludanus in 4. d. st. 27. qu. 1. art. 3. c. 1. n. 17.* contra *Coaruuiam 4. decret. 1. part. c. 5. n. 3., Tabienam verb. sponsalia q. 9. n. 10. casu 6., & Armillam eodem verbo n. 12.* Quoad secundam *Reginaldus lib. 31. n. 262., Sanch. d. disp. 55. nu. 8.*, qui etiam ibi asserit, hanc tenere quotquot sustinent præcedentem partem.

Etiam, si fæmina per vim violata fuerit potest sponsus recedere, non sic si sponsus.

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia in ea etiam hypothesi secuta est notabilis mutatio in sponsa violata, quæ magnum ingerit dedecus, quod ex genere suo aptum est retrahere a contrahendo homines bonæ famæ, & honoris, cum semper dicerentur duxisse corruptam, & violatam, ergo ratione eiusdem mutationis potest sponsus a sponsalibus legitimè recedere, quia contractus semper præsumitur initus sub tacita conditione, nisi sequatur notabilis rerum mutatio per ea, quæ passim supra dicta sunt. Confirmatur, quia, si contractis sponsalibus seruata omni iuris solemnitate subsequatur notabilis physica deformitas in sponsa, quamuis sine culpa eiusdem potest sponsus a sponsalibus recedere per ea, quæ infrà latè dicentur, ergo etiam poterit recedere, si sequatur fornicatio ex parte fæminæ, non quidem liberè consentientis, sed raptæ, vel coactæ. Consequentia probatur, quia per illam fornicationem inducitur notabilis moralis deformitas, quæ non minus apta est à contrahendo retrahere, quam sit physica.

Secuta est notabilis mutatio cum decore.

Dices in hac hypothesi non sequuntur ea, quæ dicuntur *in d. c. quemadmodum de iure iuran.*, non enim similis fornicatio inuoluntaria tribuit ius innocenti se separandi à coniuge quoad totum post contractum coniugium, sicque, nec videtur ius tribuere separandi eundem à vinculo sponsalium post eadem iam legitimè contracta; deindè fæmina vi corrupta non potest dici fidem fregisse sponso, quia, quod fit per vim, non dicitur libere fieri, nec imputatur ad culpam; tandem non redditur suspecta in futurum de simili crimine, cum nolens, & inuita fuerit deflorata, ergo non militantibus rationibus, propter quas conceditur ius dissolutionis, non poterit tunc sponsus iuste, & legitimè dissoluere. Sed contra, quia in allegato textu non fit adæquata numeratio rationum, ob quas dissolui possint sponsalia ex fornicatione subsequenti, sed solum ibi considerantur aliqua in genere moris, propter, quæ dissolui possunt; cæterum cum alibi statuatur tanquam sufficiens motiuum dissolutionis mutatio aliqua considerabilis, siue sit in physica, siue moralis, non est, cur ex eadem etiam non possit dissolui; propter quod expressis verbis assertionem nostram quoad hanc partem firmant textus *in c. raptor 27. q. 2. & ibi glossa, & c. si quippe ead. qu. verb. quæritur*.

Textus in c. quemadmodum de iureiuran. nō comprehēdit omnia sufficientia ad dissoluenda sponsalia.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia ex parte viri inuite fornicantis, & absque culpa, si tamen hoc contingere potest, nec consurgit fidei violatio, nec notabilis physica, seu moralis mutatio, quæ consurgit in fæmina per vim carnaliter cognita, ergo non est, cur ex illa fornicatione fæmina a prioribus sponsalibus possit recedere? Antecedens quoad primam partem patet, quia etiam fæmina per vim deflorata non dicitur sponso fidem violare, nec ex illo capite potest sponsus a sponsalibus recedere per ea, quæ supra dicta sunt; quoad secundam verò sic euincitur, quia illa moralis mutatio, quæ infert dedecus, & infamiam sponsæ, non oritur ex fornicatione masculi, quæ oritur ex fornicatione fæminæ, cum in communi hominum conceptu non sit dedecus fæminæ ducere virum, qui fornicatus est, sicuti est dedecus masculo ducere fæminam stupratam, & corruptam, propter quam rationem superius diximus per fornicationem masculi voluntariam dissolui quidem sponsalia ratione fidei violatæ, non ratione notabilis mutationis, quæ indè consurgat; neque obesse potest, si afferatur, in ordine ad fornicationem subsequentem sponsalia contracta, virum, & fæminam non iudicari ad imparia per textum *in c. Apostolus 32. q. 7.*, & per id, quod docent *Abbas in c. quemadmodum de iureiurand. n. 4., Brunellus de sponsal. concl. 8. n. 4., Menoch. de arbit. lib. 2. cent. 5. cas. 455. n. 5.*, nō, inquam obesse potest, quia ea, quæ ibi dicuntur, procedunt de fornicatione voluntaria, & culpabili, cum importet fidei violationem, non de inuoluntaria, & inculpabili, cum non inferat nec fidem violatam, nec res notabilitèr mutatas.

Non sequitur ex mutatio in sponso inuoluntariè fornicante, quæ sequitur in sponsa.

Asser-

9 Assertio VI. Non solum dissoluuntur sponsalia per fornicationem subsequentem corporalem voluntariam respectu masculi, & etiam inuoluntariam respectu fæminæ, sed etiam per spiritualem respectu vtriusque *Sanchez de matrimon. lib. 1. de sponsalib.disp.55.nu.3., Reginald.lib.31.num. 262., Coninchus disp. 23. dub.7., & alij communitèr*.

Dissoluuntur etiam per fornicationē spiritualē subsequentem.

Ratio tum ex eo deducitur, quod per illam fornicationem spiritualem, quæ consistit in hæresi, & Apostasia inducitur notabilis mutatio in genere moris, vt per se patet, tum ex eo, quod, qui violat fidem Deo promissam, probabile nimis est, & vehementi præsumptioni innixum, quod fidem homini sit violaturus; tum ex eo, quod inter ipsum sic spiritualitèr fornicantem, & sponsam non potest esse communicatio absque peccato læthali, cum inter eosdem versatur moralis disparitas, ergò &c.

Est notabilis mutatio.

10 Assertio VII. Sponsalia non solum dissolui possunt per fornicationem subsequentem fæminæ completam, & perfectam, sed etiam per incompletam, puta per tactus impudicos, oscula, amplexus voluntariè permissos ab eadem fæmina *Sanchez de matrimon.lib.1.de sponsalib.disp. 55 num.5., Coninchus disp.23.dub.7.num.56., Gutierez cap.31.num.1., Bonacina de matrim. quæst.1. punct.8.num.2.*

Solui etiā possunt per fornicationē incompletam fæminæ.

Ratio tum ex eo deducitur, quod per huiusmodi actus notabile dedecus ingeritur sponso, quod maxima habetur in consideratione apud omnes bonæ famæ, & honoris, tum ex eo, quod in communi hominum existimatione fæmina sinens se impudicè tangi, osculari &c. habetur pro impura, & inhonesta, & priuatur ob similes causas legato eidem relicto sub conditione, si castè, & honestè vixerit (*Coaruuias quarto decret.2. part.c.7.§.6.num.3.*, qui pro se citat Baldum, & alios, tum eandem ex eo, quod subsit periculum futuræ incontinentiæ non solum in ordine ad idem genus tactuum, & osculorum &c., sed etiam in ordine ad vlteriora.

Notabile dedecus ingeritur sponso.

11 Dixi, *per fornicationem subsequentem incompletam fæminæ, seù per actus huiusmodi permissos à fæmina sponsa*; non enim assertionem extenderem ad masculum permittentem se tangi ab alia fæmina, nisi arbitrio prudentem subesset periculum futuræ incontinentiæ, & argueretur in eodem effrenis licentia, & libera viuendi ratio. Ratio non extensionis ex eo deducitur, quia ex genere suo per tactus impudicos, & alia huiusmodi respectu masculi non ingeritur illa moralis deformitas, nec illud dedecus, quod ingeritur in fæmina impudicè se tangi, & osculari permittente, cum etiam, nec illa ingeratur in masculo, si actum per fornicationem perfectam complacuerit per ea, quæ superius dicta sunt, ergò &c. Neque dicas, quod licet in ea hypothesi non sit fundamentum rationabile dissolutionis ratione illius deformitatis, seù notabilis mutationis, sit tamen fundamentum ratione fidei violatæ; nam per sponsalia contracta sponsus non solum suam fidem obligat sponsę in ordine ad non cognoscendam aliam fæminam carnalitèr, & completè, sed etiam in ordine ad non cognoscendam eandem, nec impudicè per actus illos incompletos, & fæmina promissaria non solum est rationabilitèr inuita quoad formalem fornicationem sponsi, sed etiam quoad omnes actus, qui quoquo modo possunt conducere ad eandem fornicationem, præcipuè cum huiusmodi actus sint quodamodò initium fornicationis, seù fornicatio inchoata; Contra enim impugnabitis, quià, cum huiusmodi actus respectu masculi non ingerant illam deformitatem secundum se non potest esse sponsa ratione eorundem ita rationabilitèr inuita, sicuti potest esse masculus respectu fæminæ permittentis huiusmodi actus, nec potest dici, quod per hoc violetur fides præstita eidem sponsæ, nam, cum huiusmodi actus in eodem non importent illam notabilem mutationem, non videntur rigorosè cadere sub illa prohibitione, ità vt ratione eiusdem possit fæmina recedere; vndè optime notat *Sanchez d.disp.55.nu. 5. in fine*, quod solum sponsi sint pares ratione mutuæ fornicationis ad dissoluenda sponsalia, & *Bonacina dicta quæst.1 de matrimonio punct. 8. num.2. in fine*, dixit, quod, si fæmina ante celebrationem contractus præuidisset huiusmodi actus in sponso non propterea recessisset, nec voluisset se non obligare.

Non extēditur ad actus impudicos sponsi.

Ratio ob quam nō extendatur ad huiusmodi actus in sponso.

Dixi, *nisi arbitrio prudentum subesset proximum periculum futuræ incontinentiæ, & argueretur in eodem effrenis licentia*; nam hoc inducit notabilem mutationem, & talem, vt si fuisset cognita ante celebrationem contractus, vtique præsumptiuè saltem remouisset fæminam à contrahendo, & si ratione talis periculi incontinentię moralitèr futuræ in fæmina ex superius dictis adest sufficiens ratio dissolutionis respectu viri, non video, cur ratione eiusdem in viro rationabilitèr præsumpti non debeat esse sufficiens fundamentum recedendi respectu fæminæ. 12

12 Inducetur tūc notabilis mutatio.

Ex eo, quod dixerim in assertione per tactus, oscula, & amplexus voluntariè permissos ab eadem fæmina hic insurgit ratio dubitandi, an si contigerint huiusmodi actus in fæmina eadem penitus inuita, & reluctante adsit nihilominus respectu sponsi sufficiens ratio dissoluendi, seù recedendi à sponsalibus. Ex ijs, quę dicta sunt in præcedentibus de fornicatione inuoluntaria respectu eiusdem fæminæ videtur di- 13

13 Fęmina per vim passa tactus, oscula, & similia non tribuit sufficiens ius dissoluēdi sponsalia.

directè concludendum etiam esse sufficientem rationem dissoluendi eadem ratione illius fornicatiouis incompletæ inuoluntariæ, idest illorum actuum impudicorum, quandoquidem DD. præallegati pro nostra assertione enumerant inter causas sufficientes ad dissolutionem non solum fornicationem formalem, sed etiam incohatam per illos actus, cum constituant notabilem mutationem quoad communem hominum existimationem, quod etiam nos commendauimus; sicuti igitur ex illa fornicatione quantumuis inuoluntaria propter notabilem mutationem sponsalia dicuntur posse dissolui, ità ex illa fornicatione per illos actus incohata, quantumuis inuoluntaria, & coacta respectu fæminæ non erit, cur non debeant posse dissolui, cum secundum se illa inferat notabilem mutationem sufficientem ad illam dissolutionem. Nihilominus non ità rigorosè procederem in hac hypothesi in præiudicium fæminæ innocentis, nam, licet illi actus, quando sunt voluntarij, seu spontè permissi ab eadem fæmina ingerant quoad hominum conceptum illam notabilem mutationem, tum propter consensum præstitum ad eosdem, tum propter periculum maioris futuræ incontinentiæ, non ingerunt tamen, nec quoad Deum, nec quoad homines, quando sunt penitus inuoluntarij, & omninò coacti; non quoad Deum, apud quem nulla contrahitur noxa; non apud homines, qui irrationabilitèr concipiunt infamiam; vbi actus est omninò inuoluntarius, nec secundum se importat aliquam fractionem integritatis, cum sint actus, qui cuique ex aliorum peruersitate possunt contingere, vnde communiter dicitur, quod sacræ Virgines ex eo, quod ductæ fuerint ad lupanar, nec infamiam aliquam contraxerint, nec dedecus; nec in hoc est par ratio de fornicatione completa, sed inuoluntaria, & de illis actibus impudicis, & inuoluntarijs respectu patientis eosdem actus; non, inquam, est par ratio, quandoquidem fornicatio completa quoad homines semper est cum dedecore respectu illam patientis, siue sit voluntaria, siuè inuoluntaria, non sic illi actus impudici, sed inuoluntarij, qui vel nullum, vel ita modicum ingerunt dedecus, vt ad pœnam grauem dissolutionis contractus possint sufficientem vim conferre.

Rationes aduersæ.

Rationes pro nostro asserto.

14 Assertio VIII. Si post contracta sponsalia vterque sponsus fornicatus fuerit respectu neutrius est locus dissolutioni contractus *Paludanus in 4. dist. 27. q. 1. art. 3. n. 17.*, *Bonacina de matrimon. qu. 1. punct. 8. nu. 6.* aduersus *Sanchez lib. 1. de sponsalib. disp. 55. num. 9.*

Vtroquè fornicante non dissoluũtur sponsalia.

Ratio primo ex eo deducitur, quià non minus sponsus habet ius dissolutionis contractus per fornicationem subsequentem sponsæ, ac eadem sponsa per fornicationem subsequentem sponsi per ea, quæ superius dicta sunt, ergò in ordine ad dissolutionem æquale ius est respectu vtriusque, prout habetur *in d. c. Apostolus 32. q. 7.*, vbi dicitur quoad fornicationem subsequentem non iudicantur vir, & fæmina ad imparia, ergò æqualitèr potest fieri compensatio iuris vnius ad ius alterius, adeout, si vnus læserit, & in eodem genere ab altero fuerit læsus, fiat vtriusque sufficiens compensatio.

Fit compensatio per vtriusque fornicationem.

Neque obesse potest, si asseratur cum Sanchez, & alijs grauiorem esse læsionem, quæ habetur per fornicationem fæminæ respectu viri, ac habeatur per fornicationem viri respectu fæminæ, quandoquidem ex superius dictis contingit notabilis mutatio in fæmina fornicante, non sic in viro, vnde etiam dicitur, quod non liceat matri meretrici ob meretricium exhæredare filiam *l. in arenam C. de inoffic. testam.* patri autem concubinario licet filiam meretricem hæreditate priuare, quod infert maiorem turpitudinem in fæmina fornicante, ac in viro. Non, inquam, obesse potest, quià maior, vel minor grauitas in delicto quoad hunc effectum non consideratur, cum sit ex conditione personæ, quod sit maior in fæmina, minor in viro, quam certè inæqualitatem non considerarunt iura, dum vtrique ob simile delictum contulerunt ius ad recisionem, & sicuti ius est æquale in vtroque ad recisionem, ita erit æquale ad consolidationem, nam, sicuti quantumuis sit minor grauitas in viro fornicante respectu fæminæ, ac in fæmina fornicante respectu viri, tamen habet ius fæmina ad recisionem, ità quamuis &c. habebit tamen eadem fæmina ius ad consolidationem. Ad hoc etiam plurimum facit, quod circumfertur nempe in statu coniugij, si vir fornicetur, quamuis minus graue peccatum committat, quam fæmina, nihilominus ius est in fæmina ad separationem quoad torum, &, si fæmina posteà delinquat fornicando, vterque ius habet ad compensationem, quantumuis delictum fæminæ sit grauius illo viri, ità etiam &c.

Maior, vel minor grauitas in delicto in iure non consideratur.

Ratio secundo ex eo deducitur, quià per fornicationem subsequentem vnius ex sponsis delinquens remanet adhuc obstrictus, & innocens liber, ergò per fornicationem alterius vinculum etiam consurget ex parte delinquentis, & libertas ex parte innocentis, sicque vinculum cum vinculo, libertas cum libertate legitimè compensabitur. Confirmatur, quià, si sponsus post fornicationem sponsæ eandem carnalitèr cognoscat, non potest amplius à sponsalibus recedere, quià supponitur iuri suo cessisse in ordine ad illam iniuriam,

Rationes validiores euincentes intentum.

riam, quam passus est ex fornicatione eiusdem sponsæ non obstante, quod ex illa iniuriam illam pertulerit, ergò, nec poterit ab eisdem sponsalibus recedere, quantumvis sponsa fornicata fuerit, si ipse non dissolutis prioribus sponsalibus posteà carnalitèr aliam fæminam cognouerit, eo quia per illam cognitionem carnalem supponitur maiori iniuriæ sibi illatæ per fornicationem fæminæ cessisse.

Vterque præsumitur remittere iniuriam.

PRÆNOTIO X.

An sponsalia dissoluuntur ex notabili deformitate superueniente in altero sponso, aut ex aliquo morbo difficile sanabili.

SVMMARIVM.

Ex deformitate spirituali superuenienti consistente in crimine abbominabili apud Deū, & homines dissolui possunt sponsalia, præcipuè, si deductum fuerit ad forum contentiosum, & reus damnatus. 1.

Etiam ex notabili morum asperitate, & sauitia superueniente post sponsalia, vel cognita de nouo dissolui possunt sponsalia. 2.

Ex morbo superueniente consistente in præcisa qualitatum alteratione, vel humorum intemperie non possunt dissolui. 3.

Limita, nisi iudicio medicorum infirmitas in diutinum tempus esset protrahenda. 4.

Ex morbo habituali, & difficile sanabili dissolui possunt sponsalia, si superueneritt, vel de nouo fuerit cognitus. 5.

Ex morbo exitiali, & alijs noxio dissoluuntur. 6.

Regularitèr dissoluuntur tantum ex parte innocentis. 7.

Ex notabili deformitate corporali superueniente in altero sponso dissolui possunt sponsalia. 8.

Deformitates in particulari, ob quas possunt dissolui. 9.

DEformitas, de qua potest esse controuersia, duplex est, altera quodamodo spiritualis, & in genere moris, & famæ, hæcque consistit in aliquo crimine, quod non solum delinquentem apud Deum abhominabilem reddat, sed etiam apud homines, vel fortè etiam in aliqua morum asperitate, per quam ista qualitate affectus noxius potest esse vxori, alijsque; altera corporalis, & propria, & quodamodò in genere entis, hæcque consistit in apparente membrorum improportione, in dissona partium dispositione, vel earundem partium mutilatione, puta amissione oculorum, vel alterius membri principalis. Hæ autem deformitates in vtroque genere, vel possunt esse præcedentes ad sponsalia, & cognitæ, vel præcedentes, sed ignoratæ ante, seù in celebratione contractus, vel præcisè subsequentes.

Deformitas duplex, & qualis.

Infirmitas item, seù morbus in multiplici potest esse differentia, alter accidentalis consistens in qualitatum alteratione, & humorum intemperie, cui subesse solet humana natura, quique consuetis medicinæ remedijs sanatur, alter habitualis inficiens infirmum, & difficile sanabilis, cuiusmodi est paralisis, lepra, & huiusmodi, alter non solum noxius ipsum habenti, sed etiam alijs, cum soleat, & alios inficere, alter noxius habenti, non autem alijs, & respectu infirmi talis, vt grauiter ipsum non afficiat.

Infirmitas multiplex, & qualis.

1 Assertio I. Ex deformitate spirituali superueniente consistente in aliquo graui crimine abhominabili apud Deum, & apud homines dissolui possunt sponsalia, præcipuè, si crimen fuerit deductum ad forum contentiosum, & reus de illo damnatus *Antonius Cucus lib. 5. instit. maior. tom. 10. num. 63., Sanchez de matrimon. lib. 1. de sponsalib. disp. 57. num. 2.*

Ex deformitate spirituali graui dissolui possunt sponsalia.

Ratio ex eo deduci potest, quia per illud delictum, ob quod diffamatus est delinquens, contraxit maximam notam dedecoris, quæ, si extitisset tempore contractus, innocens cum illo non contraxisset, atque ex hac nota contracta notabilis moralis consequitur mutatio, quandoquidem multum de fama, & honore deperdidit; maior autem est morum, & famæ, quam corporum habenda ratio, ergò ratione illius notabilis moralis mutationis dissolui poterunt sponsalia, quæ dissoluuntur ex quacunque alia simili mutatione.

Inducit notabilē mutationem.

Dixi, *abbominabili apud Deum, & apud homines*, nam non ex omni culpa apud Deum huiusmodi consequitur dissolutio, cæteroqui cum crebrò homines peccent, sponsalia continuo dissoluerentur; Debet igitur delictum esse tale, vt etiam apud homines aliquam ingerat infamiæ notam, vt dedecus sit delinquenti in tali genere associari.

Debet etiā quoad homines ingerere dedecus.

2 Assertio II. Etiam ex notabili morum asperitate, & sæuitia in altero sponso, vel consurgente post contracta sponsalia, vel de nouo cognita dissolui possunt sponsalia *Abbas in cap. veniens num. 2., qui Cleric., vel vouent., Angelus verb. sponsalia nu. 41., Siluester eod. verb. quæst. 10. cas. 15., Sotus in 4. dist. 27. quæst. 2. art. 5. cas. 11., Vera Crux prima part. speculi art. 21. cas. 15., Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 14. num. 6.*

Etiam ex morū asperitate, & sæuitia de nouo cognita.

Ratio esse potest primò fundata in eo, quod suprà dicebamus, quando scilicèt possunt timeri ex futuro matrimonio grauia damna, vel ex inimicitijs inter consanguineos, vel ex rixis, & iurgijs inter ipsos coniuges, tunc posse solui sponsalia, quantumvis virtute eorundem subsecuta fuerit

copula, sed ex tali morum asperitate, & sæuitia in altero coniuge, vel succedente de nouo, vel de nouo cognita iustè, & rationabilitèr timeri possunt rixæ, & dissidia inter coniuges, ergò ex illa possunt sponsalia dissolui.

Ob similes causas possunt coniũges separari à toro. Secundò, quia ob similem morum asperitatem, & sæuitiam in altero coniuge possunt separari coniuges contracto iam matrimonio quoad habitationem, & thorum per textum *in cap. litera de restit. spoliat.*, ergo à fortiori poterunt separari quoad sponsalia *arg. c. quemadmodum de iur. iuran.*, quià turpius reijcitur, quàm non admittitur hospes, & si potest proptèr similem causam quis à cohabitatione remoueri, potest à fortiori ad cohabitationem non admitti; Neque obesse potest textus *in cap. veniens. Qui cler. vel vouent.*, vbi dicitur non dissolui sponsalia eo, quod sponsa plura audierit de seueritate sponsi; Non, inquam, obesse potest, quià textus ille ideò hoc asserit, quia supponit sponsam non habere certam moralem cognitionem de illa sponsi seueritate, cum illa cognitio sit præcise ex auditu, prout ibi explicat *Alexander de Neuo num. 2.*

Non supponitur cum sufficienti scientia.

3 Non dissoluũtur ex ordinaria febri superueniente. Assertio III. Ex morbo superueniente consistente in præcisa qualitatum alteratione, & humorum intemperie puta in ordinarijs febribus, quæ diù non perseuerant, non dissoluuntur sponsalia. In hanc assertionem propendere existimo quotquot sustinent ex graui infirmitate solummodò superueniente, & incurabili dissolui *D. Th. in 4. dist. 27 quæst. 2. art. 3. ad tertium*, *Paludanus ibid. quæst. 1. art. 3. cas. 7. num. 25.*, *Antonius Cucus lib. 5. instit. maior. tit. 10. nu. 63.* cui arte medica subueniri non possit *idem Cucus eodem num. 63.*

Huiusmodi infirmitates regularitèr non retrahunt à cõtrahendo. Ratio ex eo deduci potest, quia per huiusmodi infirmitatem non consurgit notabilis rerum mutatio, & talis, quæ non potuerit præuideri, & præuia non retraxisset contrahentem a contractu, cum ex vno capite passim huiusmodi infirmitates contingant, ex alio de facili euanescant, vel infirmum perimant. Confirmatur ex communi praxi vbique recepta, secundum quam sponsalia prius legitimè contracta per superuenientes huiusmodi infirmitates non dissoluũntur.

4 Limita, nisi esset diu perseueratura. Dixi, *quæ diù non perseuerant*, nam, si huiusmodi infirmitas esset talis, vt omnibus consideratis medicorum iudicio esset in diutinum tempus protrahenda, tunc non renuerem alterum liberum quodamodò constitui ab eodem contractu; nam diutina infirmitas comparatur diutinæ absentiæ alterius coniugis; sicuti igitur si sponsus à loco, in quo fuerunt celebrata sponsalia, diutius sit absuturus potest alter à contractu recedere per ea, quæ infra

Comparatur diutinę absentię.

fusè dicentur, ità, si sponsus diutino morbo detineatur, & vlterius sit detinendus poterit alter &c.

5 Secus, si fuerit morbus habitualis, & difficile sanabilis. Assertio IV. Ex morbo habituali inficiente infirmum, & difficile sanabili, siuè de nouo superuenerit, siuè antecedentèr extiterit, fuerit tamen de nouo cognitus, dissolui possunt sponsalia. Huiusmodi autem morbi sunt Epilepsia, paralisis, lepra, & alia huiusmodi *D. Thomas in 4. dist. 27. quæst. 2. art. 3. ad tertium*, *Paludanus item ibid. quæst. 1. art. 3. cas. 7. num. 25.*, *Sanchez de matrimon. lib. 1. disp. 57. num. 2.*, *Bonacina de matrim. quæst. 1. punct. 8. num. 9.*

Non contraxisset, si cognouisset. Ratio, tum ex eo deducitur, quod per huiusmodi infirmitates inducitur notabilis mutatio, & talis, quæ, si fuisset in celebratione contractus cognita, alterum retraxisset à contrahendo, tum ex eo, quod cum ille morbus supponatur difficile curabilis diu detinet, & detenturus est ægrotantem, ergò ius alteri confert ad se retrahendum à contractu, ne in illo detineatur absque spe &c.

Ex fetenti odore superuenienti. Hinc in particulari deducunt Doctores plurimi, non solum ob infirmitatem huiusmodi dissolui posse sponsalia, sed etiam, si ex aliqua humorum intemperiè alteri ex sponsis os malè oleat, cui arte medica subueniri non possit *Antonius Cucus lib. 5. instit. maior. tit. 10. nu. 63.*, qui etiam testatur plurimos iuris peritos in contingentia facti ita consuluisse, & iudicasse, nec incongruæ rationi hoc dictum innititur, quandoquidem inducit talem mutationem, qua præuisa, & cognita contractus non fuisset initus, & talis est, vt plurimi etiam Doctores excusent alterum coniugem ex simili causa àb vsu coniugij.

6 Ex morbo exitiali illum habenti, & alijs dissolui possunt. Assertio V. Ex morbo non solum exitiali illum habenti, sed etiam alijs noxio, puta ex morbo gallico, ex lepra, & alijs huiusmodi dissoluuntur sponsalia *Nauarrus in summa cap. 12. n. 27. cas. 8.*, *Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 14. nu. 7.*, *Petrus à Ledesma de matrim. q. 43. art. 3. caus. 7.*, *Phyliarchus de offic. Sacerd. tit. 1. part. 2. lib. 2. cap. 1.*

Ratio ex eo deducitur, quia per huiusmodi morbos non solum inducitur notabilis mutatio, sed etiam mutatio exitialis alteri contrahenti ob periculum proximum, & imminens infectionis in eodem, ergò est sufficiens ratio recedendi à sponsalibus antecedentèr contractis, cum fuerint inita sub tacita conditione, si res non fuerint notabilitèr commutatæ.

7 Regularitèr tantũ dissoluuntur ex parte innocentis. Hic oritur ratio dubitandi, an in præcedentibus omnibus casibus, in quibus dictum fuit, posse sponsalia dissolui, hoc intelligendum sit ex parte vtriusque contrahentis, an verò solummodò ex parte innocentis, & illæsi. Sentiendum est regularitèr tantum dissolui ex parte innocentis,

&

& illæsi, adeò vt eo volente spósalia dissoluantur, cum possit cedere iuri suo, eo verò nolente non possint dissolui, quià ius dissolutionis inductum est dumtaxat in fauorem ipsius. Dixi, *regularitèr*, non enim negauerim, quod, si v. g. ex morbo incurabili, & ex matrimonio, si contraheretur, immineret magnum periculum ipsi laboranti tali morbo posset ipsa ex se ab eodem ineundo se retrahere, quià cum notabili salutis detrimento rationabilitèr præuiso non tenetur fidem sponsalium seruare, maximè cum res sint mutatæ.

8 **Etiam ex notabili deformitate.** Assertio VI. Ex notabili deformitate corporali superueniente in altero coniuge post contracta sponsalia eadem possunt dissolui *Emanuel, Sà verb. sponsalia num. 7., Glosa in cap. fin. verb. cog. de coniug. leprof., Antonius cap. quemadmodum de iureiur. in princip. num. 19., Nauarrus in summa cap. 21. num. 27. conf. 8., Reginald. lib. 31. num. 263., Sanchez lib. 1. de sponsalib. disp. 57. num. 4., Bonacina de matrim. quæst. 1. punct. 8. num. 10.*

Res non perseuerarent in eodem statu. Ratio ex eo deducitur, quià res non permanent in eo statu, in quo erant, quando contractus fuit celebratus, quinimmò talitèr immutatæ, vt si à principio fuissent tales, non dedissent causam contractui, ergò superueniente illa notabili deformitate eadem sponsalia possunt dissolui ex regula, quam tradit *Siluester. verb. sponsalia*, quod ea sit causa sufficiens dissolutionis post contractum, quę est sufficiens non celebrationis eiusdem contractus. Dixi *notabili deformitate*, non enim negauerim, quod, si aliquantulum dumtaxat esset diminutum de pulchritudine, & venustate alterius coniugis non esset sufficiens motiuum recisionis, cum hæc crebrò ex rerum vicissitudine eueniant.

Non tanta requiritur deformitas in viro, vt sponsa possit recedere. Verum tamen est, quod non eadem requiratur deformitas in viro, adhoc, vt sponsa possit resilire à sponsalibus, quæ requiritur in fæmina, vt sponsus possit recedere, cum non habeatur tanta ratio pulcritudinis in masculo, quanta in fæmina. Nihilominùs, si in viro talis, ac tanta fuerit deformitas, vt, si fuisset antecedens, & si tunc cognita distraxisset à sponsalibus, adhuc tribueret fundamentum sufficiens ad recisionem.

9 **Deformitas in particulari, ob quam possunt, vel non possunt recedere.** Hinc in particulari dicitur *in præcit. cap. quemadmodum de iure iur.* dissolui sponsalia oculorum amissione aut rei turpioris euentu. Excitatur tamen hic difficultas, an textus allegatus intelligendus sit dumtaxat, quando vterque oculus est amissus, an verò etiam, quando vnus tantum *Paludanus in 4. dist. 27. quæst. 1. art. 3. cas. 7. num. 25.* existimat textum procedere tantum, quando vterque est amissus, quod colligit ex verbis eiusdem textus, qui loquitur in plurali *oculorum amissione*. Nihilominus sentiendum est, intelligi etiam, quando vnus dumtaxat est absolutè deperditus, atque hoc, siuè fuerit in masculo, siuè in fæmina *D. Antoninus 3. part. tit. 1. cap. 18. §. 1. cas. 3., Nauarrus in summa cap. 22. num. 27. cas. 8., Philiarcus de offic. sacerd. tom. 1. part. 2. lib. 2. cap. 1.* Ratio est, quia notabilis inducitur mutatio ex eo, quod quis factus sit cocles, & monoculus. Propter eandem rationem dissolui possunt sponsalia ex amissione nasi in altero coniuge, quia importat notabilem deformitatem, & sensibilem mutationem.

In vniuersum dicunt *Innocentius in d. c. quemadmodum num. 3., & ibi Hostiensis super verbo profecto de iure iuran.*, quod semper sponsalia dissoluuntur, quando notabilis deformitas superuenit, quià non manent res in eodem statu, cum non sit fæmina apta facere id, propter quod ducitur scilicèt tollere viro fornicandi occasionem, quia ad eam tàm deformem accedere non valet, & *D. Thomas in 4. dist. 27. quæst. 2. art. 3. ad tertium*, statuit dissolui sponsalia ob eam notabilem deformitatem, ne sibi inuicem sponsi displiceant, & matrimonium sic contractum infelicem exitum habeat.

PRÆNOTIO XI.

An ex paupertate superueniente dissolui possint sponsalia.

SVMMARIVM.

Si ex parte fæminæ post contracta sponsalia, & promissionem dotis determinatæ contigerit talis paupertas, vt dotem promissam non possit soluere, potest alter à sponsalibus recedere. 1.

Si nulla facta esset promissio dotis adhuc fæmina decidente in paupertatem, vt congruam non possit soluere, potest sponsus recedere. 2.

Quantumvis sponsalia fuerint iurata. Ibid.

Si sponsus facta promissione matrimonij in paupertatem notabilem deuenerit potest iustè sponsa à sponsalibus resilire. 3.

Limita in casu, quo paupertas esset modica, & vterque factus esset pauper. 4.

Si sponsus post sponsalia factus fuerit locupletior permanente sponsa in eodem statu non potest recedere à sponsalibus. 5.

Dictum fuit *sub hoc eodem tit. Contractus XIV. de sponsalib. 2. prænot. 1.*, quod, si magis dignus quoad diuitias, & opes inscius conditionis deterioris alterius in eo genere, cum eadem contraxerit, detur locus recisioni contractus. Nunc ex professo examinanda res est, quando ob paupertatem superuenientem alter factus est deterior ab ea conditione, in qua prius erat, quando fuit celebratus contractus. **Status controuersiæ.** Hæc controuersia examinari potest in

ordine ad paupertatem superuenientem fæminæ, vel quando per eandem, vel per parentes eius facta est promissio de determinata dote, vel quando nulla precesserat promissio dotis; in ordine verò ad masculum per superuenientem paupertatem factum deteriorem, vel magis diuitem examinari potest, quid dicendum, quando factus est pauperior, & quid, quando ditior.

1 Si non potest soluere doté promissam potest sponsus recedere.

Assertio I. Si ex parte fæminæ post contracta sponsalia, & promissionem dotis determinatæ contigerit talis paupertas, vt dotem promissam non possit soluere, potest alter à sponsalibus recedere *Sotus in 4. dist. 27. quæst. 2. art. 5. cas. 6., Bartolomeus de Ledesma dub. 13. de matrimon. cas. 10., Manuel 1. tom. summa in 2. edit. cap. 245., Menochius de arbitrar. lib. 2. cent. 5. cas. 455. num. 6, Riccius decis. 332., Rodriquez cap. 245. num. 5., Rebellus quæst. 8. sect. 8. num. 2., Bonacina de matrim. quæst. 1. punct. 8. nu. 11., & alij communitèr* aduersus *Baldum, & Alexandrum de Neuo in d. cap. quemadmodum de iure iuran.* asserentes tunc tantum dissolui, quandò in tali paupertate fæmina dolo non caruit, quia à principio nouit, se non esse soluendo.

Probatur assertio, quia præsumptio rationabilis, & vehemens est, quod, si facta non fuisset illa promissio dotis, sponsus promissarius non contraxisset illa sponsalia, ergò eadem non adimpleta promissarius non tenebitur matrimonium illud adimplere. Consequentia tenet ex vulgata regula, quia ea, quæ posita sunt sufficientia ad non contrahendum, sunt etiam sufficientia ad dissoluendum contractum. Confirmatur, quia ex eo, quod contractus fuerit initus cum illa promissione, intelligitur etiam tacitè initus sub ea tacita conditione, si promissio illa adimpleatur, ergo, si conditio illa non adimpleatur, liber erit promissarius ad recedendum à contractu, quia non purificata conditione contractus non obligat; Neque obesse potest, si asseratur, quod, cum defecerit facultatibus sine sua culpa, æquum non sit, vt grauem illam pænam dissolutionis contractus sustineat; Non, inquam, obesse potest, quià etiam supponitur, quod sine sua culpa fæmina deformitatem contraxerit, sed ex casu fortuito, & tamen omnes concedunt, quod fæmina teneatur pænam illam dissolutionis sustinere. Deindè negari non potest, quin post contracta sponsalia inducta fuerit notabilis mutatio, ex qua iura absolutè alteri concedunt ius dissolutionis non considerata causa, ob quam, seù per quam inducta fuerit illa mutatio.

Inita sunt sponsalia sub tacita conditione, si dos promissa soluatur

Illa paupertas tribuenda est cõditioni personę.

Hæc adeò vera sunt, vt etiam extendatur ius dissolutionis, quantumvis priora sponsalia fuissent iuramento firmata, quia iuramentum cadit sub ijsdem conditionibus, sub quibus cadit promissio, & firmat dumtaxat promissionem ponendam, si appositæ conditiones purificentur, nec alitèr, nec alio modo per textum *in l. fin. C. de non numerata pecunia, Antonius Gabriel tom. 2. commun. lib. 7. verb. sponsalia.*

2 Etiam, si dos non fuisset promissa.

Assertio II. Si nulla fuerit facta promissio dotis respectu fæminæ, quæ per paupertatem superuenientem decidit in deteriorem conditionem, adhuc probabilius est, sponsum posse recedere à sponsalibus promissis, & etiam iuratis, si congruam dotem ad sustinenda onera matrimonij non posset erogare *Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 59. num. 4., & disp. 60. num. 2., Angelus verb. sponsalia nu. 33., Siluester cod. verb. quæst. 10. cas. 9., Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 14. num. 6., Antonius Cucus lib. 5. instit. maior. tit. 10. num. 71., Bonacina de matrim. quæst. 1. punct. 8. num. 1.*

Probant aliqui hanc assertionem ex eo, quod sponsa diues censetur omnia bona sua in dotem promittere, ex eo, quod primo promittat matrimonium *Bartolus in l. constante nu. 78. ff. solut. matrimon., Ioannes Lupus rub. de donat. §. 3. n. 1. in fin., & videtur deduci ex l. mulier bona ff. de iure dot.*, sicque sponsus eidem repromittens matrimonium videtur sub ea tacita conditione repromisisse, qua proptereà non purificata cessat onus contractus. Sed regularitèr loquendo pręsumptionem illam dationis in dotem omnium bonorum mulieris primo nubentis nulla facta expressione dotis reprobant *Glos. in l. mulier bona ff. de iur. dot., Angelus cons. 335., Immola in l. si constante ff. solut. matrimon., Baldus Nouellus in tract. de dote part. 6. priuil. 14., Campeggius in tract. de dote part. 5. quæst. 99., Ruinus in rub. ff. solut. matrim. num. 203., Curtius Iun. in auth. prætereà num. 12. C. vndè vir., & vxor., Gulielmus Maynerius in l. in ambiguis num. 16. ff. de reg. iuris*, quod expresè probant primo *ex l. vlt. C. de diuort., & ex §. si quis autem in auth. de nuptijs*, vbi dicitur, quod mulier nupta sine instrumentis dotalibus bona retineat apud se, nec dotalia censeantur. Secundò, quia ratio dotis est separabilis à ratione matrimonij, cum possit esse matrimonium sine dote, quando autem actus sunt separabiles ad petitionem vnius non sequitur, nec est positio alterius, nisi fiat expressio *l. pro hærede §. 1. l. Papinianus §. vlt. l. cum bonis ff. de acq. hæred.* Tertiò, quià mulierum genus amarissimum est, & ob id liberalitas in eisdem non præsumitur *l. sed, si ego in fin. ff. ad S.C. Velleian. l. si à sponso C. de donat. ante nuptias.*

Sententia asserens non præsumi omnia bona data in dotem.

Dos est separabilis à matrimonio.

Quamobrem ex hoc fundamento non arguitur ratio, quæ euincat regularitèr assertionem. Dixi, *regularitèr*; non enim negauerim in aliquibus casibus particularibus ex illo matrimonio sic inito sine ex-

expressione dotis respectu mulieris diuitis præsumi omnia ipsius bona in dotem destinari, & primo, quando in loco illo, in quo fuerunt celebrata sponsalia ex consuetudine legitimè inducta, seù præscripta assolent mulieres primo nubentes omnia sua bona in dotem erogare *Baldus in auth. res quæ num.12. vers. sed nunquid C. commun. de legat.*, *Alexander cons. 144. num.2. lib.5.*, *Curtius Iun. in auth. præterea num.13. versic. limita tertiò C. vndè vir, & vxor*, *Rolandus in tract. de lucro dotis quæst.72. in fin.* nec incongruę rationi hoc innititur, quandoquidem mulier sic nubendo præsumitur se accomodare consuetudini regionis, & vir sine illa præsumptione cum eadem non contraxisset. Secundò, quando fæmina esset longe deterioris conditionis à viro, qui verisimilitèr illam non duxisset, nisi omnia bona sua in dotem dedisset *Baldus in l. nulla num.2. versic. si autem C. de iur. dot.*, *Alexander cons. 122. num.8.*, nam in ea hypothesi fæmina cognoscens superiorem conditionem viri, qui promisit matrimonium futurum, potuit rationabilitèr cognoscere, quod tale matrimonium promiserit intuitu illorum bonorum, sine quibus non fuisset promissurus. Tertiò, quando fæmina simul cum viro celebratis iam sponsalibus sine vlla expressione dotis transcribi fecerit omnia sua bona à catasto proprio, & æstimo, in quo erant posita, in catastum, & æstimum eiusdem viri *Calcan. cons.11. n.7. vers. item non reperitur*, *Corneus in cõs.282. col.5. vers corroboratur hoc lib.1.*, tunc etenim per talem transcriptionem præsumptio vehemens induceretur, quod illa bona transtulisset titulo dotis in eundem virum, nam pro administratione tantum non esset necessaria illa trasmutatio, seù transcriptio. Quartò, quando ex verbis eiusdem fæminæ promittentis matrimonium futurum conijceretur voluntas eiusdem tradendi omnia sua bona in dotem, vt si diceret. Do tibi me ipsam, & omnia mea alio non expresso *Baldus in l. nulla n.2. C. de iur. dot.*, *& in l. vlt. n.10. C. de sent.*, *quæ sine cert. quant.*, *Rolandus in tract. de lucro dotis quæst.72.*, vel diceret, assigno tibi bona mea, quia in vtroque hoc casu per ly *do*, *& assigno* importatur translatio dominij *§. sic itaque instit. de action. l. dotis fructus §. vlt. ff. de iur. dot.*, vltra hos, & similes casus, in quibus præsumitur cum matrimonio coniungi traditionem bonorum mulieris titulo dotis allata ratio non probat efficacitèr assertionem, quæ propterea sic.

Casus, in quibus vxor diues præsumitur omnia sua bona dare in dotem.

Probatur, quia, quando promissio matrimonij futuri est inter æquales, & alteruter est æqualitèr diues, non est pręsumptio, quod masculus promittendo matrimonium futurum cesserit iuri suo in ordine ad dotem, sed quod nihil dicendo se remiserit ad congruam dotem, prout exigit vtriusque contrahentis status, & quod sub tali conditione contraxerit, ergò, si fæmina promissaria in paupertatem deuenerit, adeovt congruam dotem non possit erogare, non tenebitur sponsus eam ducere, sed poterit à sponsalibus resilire. Antecedens probatur, tum quia regularitèr omnibus fæminis, dum matrimonium constituitur, erogatur congrua, & proportionata dos iuxta propriam, & mariti decentiam, tum quia valde æquum, & honestum est, ne matrimonium sua dote priuetur, quando præcipuè non supereminet aliqua notabilis prærogatiua in fæmina, ratione cuius defectus dotis videatur compensari; ex quibus facilè respondetur ad ea, quæ ex aduerso solent obijci nempè cum matrimonium sine dote possit constare, conditionem destinandæ dotis esse omninò extrinsecam; conditiones autem extrinsecæ non intelligantur appositæ, nisi exprimantur, *l. si ità stipulatur §. Chrisogonus ff. de verb. oblig.* facilè, inquam, respondetur, si asseratur huiusmodi conditionem dotis constituendæ, quantumvis non sit essentialitèr connexa cum matrimonio, esse tamen congruenter, & ex lege quadam honestatis, & consuetudinis annexam, adeoq; non esse omninò extrinsecam matrimonio, cum contrahentes semper tacitè intelligantur contrahere iuxtà consueta, & iuxta ea, quæ exigit vtriusque status, & conditio per ea, quæ tradunt *Baldus in cap. iurauit de probat. num.3., & 4.*, *Ioannes Lupus cap. per vestras de donat. inter vir., & vxor. not.3. §.2. num.4.*, *Menochius de arbitr. lib.2. cent.5. cas.455. num.6.*

Non pręsumitur cedere iuri ad dotem.

Dos est ex lege quadam honestatis connexa cũ matrimonio.

Hæc, quæ dicuntur, adeò vera sunt, vt procedant etiam in hypothesi, secundùm quam sponsalia inita sine expressa dotis promissione, fuerint iuramento confirmata. Ratio ex eo deducitur, quod fuit in superioribus dictum, nempè iuramentum regulari ad normam promissionis, & easdem recipere conditiones; sicuti igitur promissio supponitur inita cum tacita conditione dotis erogandæ iuxta decentiam status vtriusque contrahentis, ita iuramentum, quod eidem promissioni accedit, supponitur elicitum cum eadem tacita conditione, qua propterea non purificata, nec purificabili poterit promissor, & iurans à promissione, & à iuramento recedere.

Etiam si sponsalia fuerint iuramento confirmata.

Assertio III. Si sponsus facta promissione matrimonij futuri in paupertatem notabilem deuenerit poterit iustè sponsa promissaria à sponsalibus resilire *Conincbus disp.23 dub.7. nu.70.*, *Menochius de arbitrar. lib.2. cent.5. cas.455. nu.6.*, *Coaruuias de sponsalib.1. part. cap.5. nu.4.*, *Antonius Cucus lib.5. instit. maior. tit.10. num.71.*

3 Deueniente sponso in paupertatem notabilē potest sponsa receder

Ratio ex ijs deducitur, quæ supra dicebamus, nempè sponsalia ex parte vtriusque

que

que contrahentis semper intelliguntur inita sub ea conditione rebus in eodem statu permanentibus,& notabilitèr non mutatis per textum *in cap. quemadmodum de iure iuran.*, sed negari non potest, quod decidente sponso in notabilem paupertatem res in eodem statu non perseuerent, sed notabilitèr commutentur, cum longe inferioris conditionis constituatur sponsus, quæ deterior conditio, si à principio extitisset probabilitèr retraxisset à contractu, ergò &c. Confirmatur, quià deteriore constituta sponsa quoad diutias, ita vt promissam, vel consuetam dotem non possit erogare, potest sponsus à promissione recedere, ergò facto deteriore sponso in defectu diuitiarum, adeovt præuideatur iuxta proprium statum non posse sustinere onera matrimonij, nec congrua alimenta sponsæ suppeditare, poterit sponsa à promissione recedere.

Variatur conditio, sub qua contractus est initus.

Limita tamen primò in casu, quo notabilitèr sponsus deterior factus non esset, sed tantum sub modico fine proximo periculo futuræ maioris deteriorationis, quià illa modica deterioratio non habetur in consideratione, & est regularis secundum rerum vicissitudines, secundum quas passim homines augmentum,& decrementum in modico nanciscuntur.

4 Limita, si paupertas fuerit modica.

Limita secundò in hypothesi, secundum quam vterque in paupertatem post contracta sponsalia incideret *Bonacina de matrim. quæst. 1. punt. 8. num. 14.* non solum, quià paupertas paupertate compensatur, sed etiam, quià secuta æquali deterioratione respectu vtriusque in alio genere sponsalia non dissoluuntur, vt videre est in vtroque fornicante, nam ratio, quæ militat pro vno statu, militat etiam pro alio. Exciperem tamen in casu, quo vtroque contrahente in paupertatem dilapso sponsus præuideret, se non posse onera matrimonij sustinere, tunc etenim ab onere contrahendi illum eximerem.

Item; si vterque factus fuerit pauper.

Assertio IV. Si sponsa post contracta sponsalia in eodem statu permanente sponsus factus fuerit longè locupletior non propterea ius acquirit ad dissoluenda sponsalia *Sanchez lib. 1. de sponsalib. disp. 59. n. 6., Coninchus disp. 23. dub. 7. num. 69., Reginaldus lib. 31. nu. 264., Bonacina de matrim. quæst. 1. punct. 8. num. 13.*

5 Factus locupletior non potest recedere.

Ratio ex eo deducitur, quià contractus celebratur habito respectu ad id, quod est alter sponsus, & sub ea conditione, si permaneat in eo statu, in quo erat, quando fuit celebratus contractus, non ad id, quod est ipse sponsus in ordine ad se, licet hæc consideratio habeatur ab altero sponso, qui cum ipso contrahit, sed quando quis fit notabilitèr ditior non variatur respectus, quem habuit in celebratione contractus ad alterum, si quidem ipsius conditio in eodem statu perseuerat, nec vlla prorsus ratione variatur, & conditio, sub qua tunc tacitè contraxit, intelligitur purificata, ergò tunc factus longè ditior non poterit à promissione recedere. Confirmatur, quià, si quis promiserit alteri vendere rem suam constituto hic,& nunc determinato pretio tenetur eandem rem pro illo pretio erogare, quantumvis res illa siuè in valore interno, siuè externo creuerit, ergò etiam &c.

Conditio contrahetis est, si alter in eodem statu perseueret.

PRÆNOTIO XII.

An lapsu temporis ad contrahendum præfiniti, absentia coniugis in longinquam regionem dissoluantur sponsalia.

SVMMARIVM.

Post lapsum termini appositi ad restringendam obligationem sponsalia dissoluuntur ex parte eius, per quem non fletit, quin complerentur, non ex parte culpabilitèr morosi. 1.

Si ob iustum impedimentum protractus fuerit contractus ex culpa nullius non dissoluitur. 2.

Si terminus restrictiuus fuerit appositus post contractum ex interuallo probabilius est, quod nullum eximat ab obligatione. 3.

Si per vtrumque steterit, quominus sponsalia intra præfinitum tempus celebrentur ex parte vtriusque dissoluuntur. 4.

Si per neutrum culpabilitèr steterit, sponsalia ex parte neutrius dissoluuntur. 5.

Post lapsum termini appositi ad sollecitandam executionem contractus sponsalia non dissoluuntur. 6.

In dubio, an terminus fuerit appositus ad finiendam obligationem, vel sollecitandam executionem præsumitur pro secundo, si ab altero fuerit appositus, & ex interuallo, secus, si ab vtroque pro tempore contractus. 7.

Discessus sponsi in longinquas regiones de licentia sponsæ non dissoluit sponsalia intra tempus conuentum de tali licentia. 8.

Per discessum alterius sponsi in longinquas regiones inscio, seù inuito altero dissoluuntur sponsalia. 9.

Intellige tantum ex parte innocentis. 10.

Discessus alterius sponsi in loca propinqua, vel etiam remota cum spe proximi reditus non dissoluit sponsalia. 11.

Quæ dicta sunt de recessu post sponsalia, vel in propinqua loca, vel in remota, æquè intelligenda sunt, siuè fuerit sponsus, siuè sponsa, quæ recesserit. 12.

Si discessus alterius sponsi fuerit ex causa necessaria non perpetuò duratura non dissoluuntur sponsalia, nisi postquam remota causa non redierit. 13.

Si absens fuerit ex causa voluntaria diuersimodè videntur disponere iura ciuilia, & ca-

canonica in ordine ad tempus, & quomodo. 14.

Ius ciuile in l. sæpè ff. de sponsalibus, *statuit, quod, si discessus fuerit ex causa necessaria sit expectandus, vsquequo causa cesset.* 15.

Ius ciuile in l. 2. C. de sponsalibus *statuit, expectandum esse biennio, quando abest ex probabili, & iusta causa in eadem prouincia. Ibid.*

Ius ciuile in l. 2. C. de repud. *statuit expectandum esse triennio, si ex causa probabili absit extra prouinciam. Ibid.*

Iura canonica in hoc non corrigunt iura ciuilia, sed ad eorum terminos reducuntur. 16.

IN ordine ad primum considerandum est primò, an ille terminus in celebratione contractus fuerit appositus ad restringendam, seù quodamodo finiendam illam obligationem, si intra illum contractus non fuerit consummatus, an verò appositus ad sollecitandam obligationis executionem, adeovt non adimplens intra illum terminum constituatur in mora. Secundò, an illud non adimplementum obligationis intrà illum terminum prouenerit ex culpa alterius ex contrahentibus, an verò vtriusque, vel neutrius. Tertiò, quandonam præsuponatur, quod ille terminus fuerit appositus ad finiendam obligationem, vel ad sollecitandam præcisè executionem iuxtà primum, & secundum sensũ in prima consideratione appositum.

Quomodo terminus possit apponi.

In ordine ad sedundum considerandum est primò, an absentia alterius sponsi per discessum fuerit cum licentia alterius sponsæ, an verò ea inscia, seù etiam inuita. Secundò, an fuerit absentia in longinquam regionem sine spe proximi reditus, an verò in propinquam cum spe proximi reditus. Tertiò, an fuerit absentia masculi recedentis in longinquas regiones, an verò fæminæ. Quartò, an huiusmodi absentia fuerit ex causa necessaria recedentis, an verò ex causa eidem penitus voluntaria. Quintò, an in hoc attendendum sit potius ius canonicum, quam ciuile.

Multiplex consideratio circa absentiam.

1 Dissoluitur ex parte innocentis non culpabilitèr morosi.

Assertio I. Post lapsum temporis appositi ad restringendam, seù finiendam obligationem ex parte eius, per quem non stetit, quin compleretur contractus, sponsalia dissoluuntur, non ex parte eius, per quem stetit, quin compleretur, si fuerit culpabilitèr morosus *Sanchez lib. 1. de sponsalib. disp. 53. num. 5., Reginald. lib. 31. num. 26., Coninchus disp. 23. dub. 6. num. 46., Gutierez de matrimon. 24. num. 6., Bonacina de matrimon. quæst. 1. punct. 6. num. 6.*

Ratio primæ partis desumitur ex textu *in cap. sicut de sponsalib.* -Ibi- *Nisi forsan in iuramento suo certum terminum, infra quem dictam sponsam duceret in vxorem præfixit, nec per eum stetit, quin ad statutum terminum matrimonium consummauerit*, nec infirmo fundamento hoc ius, & assertio innititur, quandoquidem promissio obligare nequit vltra intentionem promittentis expressè manifestatam in celebratione contractus, sed in celebratione contractus ille, per quem non stetit, ne consummaretur intra terminum præfixum, intentionem suam manifestauit, se dumtaxat obligandi intra illud tempus, & non vlterius, nec ipse causam dedit, ne intra illud consummaretur, ergò &c.

Iura euincentia assertioné.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quod æquum non est, vt quis ex sua culpa commodum reportet, nec vnius culpa alteri innocenti ex vulgatissimis iuribus potest refragari. Confirmari potest primo ex eodem textu *in cap. sicut de sponsalib.* -Ibi- *nec per eum stetit, quin ad statutum terminum matrimonium consummauerit*, ergò, si per ipsum steterit, ne consummaretur, vtique adhuc vinculo obstrictus remanebit, quia exceptio quoad vnum expressum firmat regulam quoad alios non expressos. Confirmari potest secundò, quia per illam temporis præfinitionem ad finiendam, seù adimplendam promissionem non est sublata obligatio, sed inductum onus, vt intra illud contractus, seù obligatio promissa adimpleretur; frustatoriè autem esset illa obligatio inducta, si ex libertate alterius non complendi intra terminum præfixum dissolueretur.

Nõ debet ex sua culpa cómodum reportare

Dixi, *si fuerit culpabilitèr morosus*, si enim ob iustum impedimentum, & rationabile intra illud tempus non compleuerit, regularitèr ex parte neutrius dissoluuntur sponsalia *Sanchez lib. 1. de sponsalib. disp. 53. num. 7., Bonacina de matrimon. quæst. 1. punct. 6. num. 6.*, quidquid ex aduerso dixerint *Nauarrus cap. 22. num. 27. casu 11., Coninchus disp. 23. dub. 6. num. 47. versic. sed cum Nauarro.* Ratio autem ex eo desumi potest, quod, sicuti æquum non est, vt ex sua culpa quis fauorem reportet, ita æquum non est, vt sine culpa damnum dissolutionis referat; item ex eo, quod legitimè impedito non currit tempus per textum *in cap. qui diuersitatem de concess. præbend. l. 1. C. de annal. except. auth. nisi triennale C. de bon. matern.*, item ex eo, quod ille contractus initus cum præfixione certi termini ad perficiendum, & consummandum est quodammodò conditionalis, & quasi conceptus sub his terminis *Ego contrahò tecum, si perfeceris intra talem terminum*, & vice versa, sed quando adimplementum conditionis ex superueniente legitimo impedimento non est in potestate eius, ad quem pertinet, habetur quodamodo pro adimpleta, ergò tunc non dissoluuntur sponsalia. Neque hic audiendus est *Coninchus loco cit. d. nu. 47. versic. sed cum*

2 Nõ dissoluitur interueniẽte legitimo impedimento

Legitimè impedito non currit tempus.

Contractus supponitur tacitè cõditionalis

eum Nauarro, dum asserit, textum *in d. cap. sicut de sponsalib.* solum exigere, vt per eum, qui ab obligatione liberatur, non steterit, quo minus perficeretur contractus, neque respexisse ad impedimentum alterius; semper autem verificatur, quod per ipsum non steterit, quinimmo in ordine ad eum, per quem stetit, ne contractus compleretur, quantumvis sine mora culpabili, adhuc sufficeret, vt alter, per quem non stetit, liber remaneat, vt videre est, si ille, per quem stetit, Religionem ingrediatur. Non, inquam, audiendus est, quià semper contractus ille sponsalium initus cum illa temporis determinatione intelligitur celebratus quoad illum terminum sub tacita conditione, nisi legitima causa intra illud tempus impedierit à contrahendo, quia tunc intelligitur dispositio protracta vsque ad tempus, quo commodè contractus possit perfici sine damno, & legitimo impedimento alterius, dummodò tamen vltra prudentum judicium tempus illud diutius non protrahatur; vndè gratis omninò dicitur, textum allegatum *in d. cap. sicut de sponsal.* solum respicere, quod per eum, qui liberatur ab obligatione, non steterit, &c. gratis, inquam, quià textus, cum obliget alterum, per quem stetit, eundemque obstrictum retineat, vtique respexit ad moram culpabilem, vel inculpabilem eiusdem, & sine culpa irrationabilitèr eum obstringeret, dum alterum liberaret, hoc etenim esset quasi pæna non adimplementi, quæ non potest esse sine culpa; Nec valet illud, quod dicitur de ingressu in Religionem, quandoquidem ex priuilegio speciali eiusdem status, quovsq; matrimonium non est consummatum, semper est liber ad ingrediendum Religionem, quantumvis post culpam commissam in mora.

Reijcitur opinio, & ratio Coninchi.

Textus respexit ad morã culpabilẽ.

Dixi, *regularitèr non dissolui sponsalia*; non enim negauerim, quod, si ille, per quem non stetit, quominus sponsalia complerentur, talem terminum statuerit eo, quia vltra illum non posset perficere, vel non nisi cum magnis incommodis, tunc liber remaneret, quantumvis alter non sit in mora culpabili, sed hoc non prouenirct præcisè ex defectu non adimplentis ex causa, sed vel ex impotentia, vel ex magna difficultate alterius, per quem non stetit, vel ex incommodis, quæ nancisceretur contrahendo, ad quæ certè respexit, dum ratione ipsorum limitauit suam intentionem ad illud tempus.

Exceptio eorũ, quæ dicta sunt in assertione.

Hic oritur difficultas, an ea, quæ dicta sunt in assertione, æquè verificentur, siuè ille terminus restrictiuus fuerit appositus in celebratione contractus, siuè post illum ex interuallo *D. Thomas in 4. dist. 27. quæst. 2. art. 3. ad secundum, D. Antoninus 3. part. tit. 1. cap. 18. ante §. 1., Nauarrus in summa cap. 22. nu. 27., Tabiena verb. sponsalia quæst. 9. n. 10. cas. 10., & alij* sustinent indefinitè quomodocunq; adijciatur ex conuentione partiũ ille terminus, siuè in ipsa celebratione contractus, siuè post ex interuallo dissolui sponsalia ex parte eius, per quem non stetit, quin contractus intrà illum terminum perficeretur, quod probant tum *ex d. c. sicut de sponsalib.*, quod loquitur generaliter sine vlla penitus restrictione; tum ex eo, quod ille terminus, quantumvis post sponsalia contracta adijciatur, adijciatur tamen cõtractui nondum perfectè completo, nam sponsalia ordinantur tanquam initium, & medium ad matrimonium tanquam ad suum complementum, & finem; terminus autẽ adiectus contractui nondum perfectè completo limitat intentionem promittentis, adeoque ipso elapso ille, per quem non stetit, quin contractus fuerit compertus, liberatur ab obligatione. Nihilominus probabilius sentiendum existimo, quod, si terminus ille fuerit adiectus ex interuallo, vt verum liberet ab obligatione *Sanchez de matrimon. lib. 1. de sponsalib. disp. 53. num. 5.* Ratio ex eo deducitur, quia cum ille terminus adijciatur post contractum absolutè initum, & obligationem perfectè inductam, non potest intelligi adijci in ordine ad limitandum contractum, & obligationem ex eodem prouenientem, sed dumtaxat ad solicitandum ad executionem, sicq; illa adiectio termini extrinseca est, & noui contractus initium, ergò eo tempore transacto non cessat prior obligatio; sed de hoc infrà vberius, dum de termino adiecto ad sollecitandum.

Sententia asserens terminũ restrictiuũ appositum ex interuallo, si sit elapsus, soluere sponsalia.

3 Sententia contraria præfertur.

Assertio II. Si per vtrumque steterit, quominus sponsalia intra præfinitum terminum non complerentur, ex parte vtriusque dissoluuntur *Sanchez d. lib. 1. de sponsalib. disp. 53. num. 3., & 6., Coninchus disp. 23. dub. 6. num. 46., Gutierez de matrim. cap. 24. n. 10., Bonacina de matrim. qu. 1. punct. 6. nu. 6.* 4

4 Dissoluũtur ex parte vtriusq. si per vtrũque stetit.

Ratio ex eò deducitur, quia, ille terminus adiectus est ad hunc præcisè finem, vt si intra illum contractus non perficiatur, nullum habeat omninò effectum, nullamque sortiatur actionem, quinimmò intelligitur contractus sponsalium initus sub ea conditione, si intra illud tempus præfinitum compleatur per matrimonium, ad quod ordinantur sponsalia; omnis autem consensus conditionalis deficiente conditione est nullus, & desinit absolutè obligare. Confirmatur ex ijs, quæ infra latius dicentur, quia contractus sponsalium dissoluitur mutuo contrahentium recessu, sed in hypothesi præsentis assertionis intelligitur voluntarius, & mutuus vniusque contrahentis recessus, quandòquidem vterque voluntarie deficit ab implemento conditionis, à qua dependet ipsius contractus valor, ergò &c.

Quasi mutuo consensu dissoluuntur.

Di-

Dices, ex quo interuenit vtriusque contrahentis culpa in non adimplemento conditionis appositæ videtur fieri compensatio culpæ cum culpa, & nemo ex contrahentibus deobligati, ea proportionali ratione, qua diximus suprà, quod, si vterque post contracta sponsalia fornicetur, fiat talis compensatio, & neuter de obligetur ab onere prius contracto, quod idem dictum fuit, quando vterque incidit in paupertatem. Sed contra, quia illa culpa in fornicatione, & ille defectus in paupertate consecuta sunt post contractum, nec attingunt consensum absolutè præstitum in celebratione contractus, illum in sua origine infirmando, cum non dissoluant contractum ipso iure, sed tantum tribuant actionem ad rescindendum; ille autem terminus adiectus per modum conditionis afficit ipsum consensum absolutè in sua origine, sicque defectus ipsius eundem consensum absolutè irritat, quia deficiente conditione contractus euanescit, quod optimè videtur considerasse *Sanchez loc. cit. n. 6.*, dum dixit in ipsomet contractu sponsalium terminum imbibitum esse, & quasi partem esse obligationis.

Terminus ille afficit cōsensum.

Si per neutrum steterit non dissoluuntur

Assertio III. Si per neutrum culpabilitèr steterit, quominus intra præfinitum terminum sponsalia complerentur per matrimonium, quatenus vterque ex legitimo impedimento non potuerit perficere eadem sponsalia, ex parte neutriùs dissoluuntur, sed vterque adhuc remanet adstrictùs. *Ioannes Andræas in cap. sicut num. 4., & ibi Cardinal. in fine, Alexander de Neuo num. 20., Præpositus nu. 7. in fine de sponsalibus, Sanchez d. lib. 1. de sponsal. disp. 53. n. 8., Bonacina de matrimon. quæst. 1. punct. 6. num. 6.*

Ratio ex ijs deducitur, quæ dicta sunt supra, nempè contra legitimè impeditum non currere tempus, quod æquè militat respectu vtriusque, ac respectu vnius, quando vterque supponitur legitimè impeditus; nec in hoc percipio, qua consequentia *Coninchus dict. lib. 23. dub. 6. num. 47.*, docuerit, quod, si per alterum legitimè impeditum steterit, quominus perficeretur contractus, alter, per quem non stetit, liber remaneat, dum idem *loc. cit. n. 49. in fin.* asseruit, quod, si postea vterque fuerit legitimè impeditus, saltem æquitas requirat, vt neuter sine alterius consensu resiliat; Si igitur impedimentum respectu vtriusque vtrumque non eximit ab obligatione antecedentèr contracta., quomodo impedimentum respectu vnius dumtaxat potest eximere alterum non impeditum ab obligatione, quam antecedentèr contraxit? Certè vterque non eximitur ab obligatione, quando vterque fuit legitimè impeditus, quia neuter subest alicui culpæ, & propterea, nec subesse debet pænæ; quomodo ergo subesse potest pænæ dissolutionis, qui sine culpa non contraxit tempore præfinito? Quod, si dicas, quod ille, per quem non stetit, quin contractus perficeretur, liber remaneat, quia se obligauit dumtaxat pro illo tempore, & non vlteriùs, nullo habito respectu ad impedimentum alterius; statim impugnaberis, quia in primis illa obligatio contracta pro illo tempore restrictiuè intelligitur restricta sub tacita conditione, nisi legitimum interuenerit impedimentum, non enim quis se obligare intendit ad id, quod non potest perficere, sed tantum, si poterit perficere. Deindè, si per impedimentum vnius, seu non obstante ipsius impedimento alter liberatur, cur ex impedimento etiam istius alterius non debebit alter liberari, & sic tolli obligatio respectu vtriusque? Quod tamen negat ipse Coninchus. Dicere deindè, quod in hypothesi impedimenti vtriusque non tam possit quisque alteri imputare non implementum contractus, quàm sibi met ipsi, adeoque ob hanc rationem non eximi ab obligatione, non euacuat difficultatem, quia, cum impedimentum vnius ad contrahendum dissoluat contractum in ordine ad alterum, vt sustinet idem Coninchus, impedimentum ex parte vtriusque deberet potius dissoluere contractum in ordine ad vtrumque, quam vtrumque obstrictum retinere. Congruentius itaque est, vt dicatur, quod, nec dissoluatur, quando impedimentum est ex vtraque parte, nec quando est ex vna tantum parte.

In consequentia Coninchi

Nemo se obligat ad id, quod non potest perficere.

Ratio fundamentalis horum omnium, quæ dicuntur in hac assertione, consistit in eo, quod ille contractus cum illa præfixione termini celebratus intelligitur semper sub tacita conditione, nisi impedimentum aliquod legitimum consurgat, vel ex parte vnius, vel ex parte alterius, vel ex parte vtriusque contrahentis.

Ratio fundamētalis assertionis.

6 Post terminū ad sollicitādum non dissoluuntur.

Assertio IV. Post lapsum termini appositi ad sollicitandum ad executionem contractus promissi sponsalia ipsa non dissoluuntur, *Antonius in cap. sicut de sponsal. num. 10., & ibi Abbas num. 11., Alexander de Neuo num. 18., Antonius Cucus lib. 5. instit. maior. tit. 10. n. 67., Brunellus de spons. conclus. 8. num. 4., Coninchus disp. 23. dub. 8. n. 41., Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 53. n. 2., Bonacina de matrimon. quæst. 1. punct. 6. num. 6.*

Ratio ex eo deducitur, quia, quando terminus adijcitur ad effectum sollicitandi ad executionem contractus iam supponitur absolutè initus, vndè in illo contractu duo contractus quasi virtualitèr distincti considerantur, vnus absolutè cum obligatione contrahendi matrimonium, alter,

cum adiectione certi termini, prout habetur *in l. Celsus, §. 1. ff. de recept. arbit., & cap. cum dilecti de dol., & contum.*, primus contractus est cum obligatione principali, secundus cum obligatione quodammodò accessoria; per accessoriam autem obligationem non demitur, nec destruitur principalis. Confirmatur, quia per adiectionem termini ad sollecitandum ad executionem contractus non imponitur pœna dissolutionis contractus, sed tantum, vt dilator constituatur in mora, & possit compelli ad perficiendum, quod promisit, ergo &c.; qui etenim per conuentionem compellitur, vt citius adimpleat, non propterea absoluitur ab onere adimplementi, si intrà tempus conuentum non adimpleat.

Duo cõtractus considerantur, & quomodo.

Assertio V. Non constante, an terminus fuerit adiectus, vel ad finiendam obligationem, vel ad sollecitandam executionem præsumendum est pro termino adiecto præcisè ad sollecitandum, si ab vno tantum fuerit appositus, non ab vtroque, vel, si post celebratum contractum ex interuallo ab vtroque fuerit adiectus, secus, si ab vtroque pro eodem tempore, pro quo fuit celebratus contractus, *Sanchez lib. 1. de sponsalibus disp. 53. num. 3., Coninchus d. disp. 23. dub. 6. num. 40., & sequent., Immola in c. cum dilecti de dol., & contumac. num. 14., Coaruuias 4. decret. part. 1. c. 5. nu. 8., Abbas c. sicut de sponsal. n. 11.*

7 Quomodo præsumitur, an sit adiectus ad finiendam obligationem an ad sollecitandã executionem.

Probant aliqui *ex l. Celsus 23. §. idem ait, ff. de recept. arbit.*, vbi dicitur, quod iussus dare pecuniam intrà Calendas non eximatur ab obligatione, & si per creditorem steterit, quominus intrà Calendas dare potuerit, ex quo textu colligitur, quod, cum ibi sit sermo de iussione per vnum tantum apposita, vtique referatur ad præcisè tantum sollecitandum ad executionem, & proindè non deobligat debitorem transactis Calendis. Verum hæc probatio parum, vel nihil euincit, quia diuersa est omninò ratio de solutione pecuniæ ponenda, ac de contractu celebrando; nam dilatio solutionis vix vnquam incommoda est debitori, dilatio autem celebrandi contractum communitèr alterutri incommoda est, vt benè notauit *Coninchus d. disp. 23. dub. 6. num. 4.*, adeoque prima obligatio solutionis non ideò non dissoluitur, quia per vnum tantum sit apposita intra illum terminum, sed quia dilatio non potest esse iniuriosa debitori.

Probatur igitur assertio quoad primam partem sic, quia, cum contractus ex genere suo sit vltrò citroque obligatorius, & supponatur talis contractus validus, vtique supponitur ab vtroque consensus præstitus quoad substantiam, ergo illa præfinitio temporis ex parte vnius dumtaxat apposita, supponenda est ad effectum alterum obligandi intrà terminum præfinitum ad complementum contractus; non quoad ipsam substantiam contractus.

Ratio euincens primam partem.

Probatur idem quoad secundam ex eadem ratione, quia, cum adijciatur post initum contractum iam supponitur contractus in suo esse constitutus, & obligatio quoad substantiam antecedentèr exorta, sicque per illam termini adiectionem nouus quodamodò contractus constituitur, ergo per non adimplementum ipsius non tollitur præcedens obligatio absoluta, ergo intelligitur ille terminus adiectus ad sollicitandum, non ad finiendam simplicitèr obligationem.

Contractus supponitur iam constitutus.

Assertio VI. Discessus sponsi in longinquas regiones de licentia alterius sponsæ non dissoluit secundum se sponsalia intrà tempus conuentum inter partes de tali absentia, *Sanchez de matrimonio lib. 1. de sponsal. disp. 54. n. 6., Reginaldus lib. 31. n. 261. Bonacina de matrim. qu. 1. punct. 6. n. 8., & alij communitèr.*

8 Discessus de licẽtia non dissoluit intra tempus licentiæ.

Probatur primò, quia celebratis ritè sponsalibus possunt contrahentes inter se conuenire, vt matrimonium diferatur ad tale, vel tantum tempus, quale, seu quantum fuerit inter ipsos præfinitum, nec ex tali conuentione dissoluuntur sponsalia, ergo etiam celebratis ritè sponsalibus poterit alter ex sponsis habito beneplacito alterius in longinquas regiones properare absque eo, quod præacta sponsalia dissoluantur. Consequentia probatur, quia illa expressa licentia per alterum sponsum concessa alteri properandi in longinquas regiones æquiualet conuentioni de diferendo matrimonio vsque ad tempus reditus; quid enim est aliud petere, & obtinere ab altero sponso facultatem recedendi in longinquas regiones, nisi conuentio inter easdem partes de diferenda executione contractus ad tempus reditus ab eisdem regionibus.

Æqui valet conuentioni de diferendo matrimonio.

Probatur secundò, quia contractis sponsalibus sine termino potest matrimonium deferri, vsquequo alter petat adimpleri per ea, quæ superiùs latè probata sunt, ergo etiam poterunt differri, vsquequo alter expressè concesserit non adimpleri, quod vtique præstitit facultatem concedens abeundi vsque ad illud tempus.

Sponsalia inita sine termino possunt diferri vsque ad petitionẽ alterius.

Dixi, *intra tempus conuentum inter partes de tali absentia*; si etenim diutius à tempore conuento abfuerit, tunc non negauerim dissolui posse sponsalia iuxta ea, quæ infrà dicentur de eo, qui in longinquas regiones discedit inscio, seu inuito alio sponso; illa etenim absentia vltrà tempus conuentum æquiualet discessioni contra voluntatem partis, & proindè iuxta ea, quæ dicentur de tali discessione, adiudicandum erit de tali absentia vltra conuenta.

Si vltra licentiam diutius protrahatur reditus possunt dissolui.

9 Assertio VII. Per discessum alterius sponsi in longinquas regiones inscio, seu in-

Inscio, vel inuito altero dissoluuntur. inuito altero dissoluuntur sponsalia *Coninchus disp. 23. num. 50.*, *Sanchez de matrimon. lib. 1. de sponsalib. disp. 54. num. 6.*, *Gutierez de matrim. cap. 3. num. 6.*, *& alij communitèr.*

Expressè colligitur ex textu *in c. de illis de sponsalibus*, vbi sic legitur *De illis autem, qui præstito iuramento promittunt, se aliquas mulieres ducturos, & posteà eis incognitis dimittunt terram, se ad alias partes transferentes. Hoc sibi volumus innotescere, quod liberum erit mulieribus ipsis ad alia vota se transferre*. Nec incongruâ sanè ratione hæc decernuntur, quandoquidem sponsus ipse sic recedendo videtur renuntiare sponsalibus antecedentèr initis, & nimis graue esset sponso permanenti in loco, in quo fuit celebratus contractus, onus expectandi alterius reditum, qui, cum transierit in remotas prouincias, non sinit spem haberi proximi futuri aduentus.

Hic recedendo videtur renunciare sponsalibus.

Hic oritur difficultas, an in hypothesi recessus alterius in remotas regiones, de qua hic loquimur, dissoluantur solummodò sponsalia respectu innocentis, seù permanentis in loco, in quo fuit celebratus contractus, an verò etiam respectu abeuntis in easdem remotas regiones. Textus *in dicto c. de illis de sponsalib.* videtur præcisè hoc ius tribuere mulieribus in loco permanentibus. Ibi *Hoc tibi volumus innotescere, quod liberum erit mulieribus ipsis*, loquitur textus de mulieribus, qui permanent in loco altero recedente; Non incongruè sentio, præcipuè, si ex causa voluntaria recesserit, & absit, ex parte eiusdem non dissolui sponsalia, si innocens velit in eisdem perseuerare, adeovt eadem perseuerante non possit absens alteri nubere, vel si redierit, teneatur cum eadem contrahere. Ratio ex eo deducitur, quia ex propria libertate altero renuente non potest quis eximi ab obligatione sponsalium, quæ liberè omninò contraxit, sed, si per recessum voluntarium eiusdem etiam ex parte ipsius sponsalia dissoluerentur, ex propriæ voluntatis affectu posset contra voluntatem alterius dissoluere, ergò &c. Confirmatur, quia nemo ex sua culpa debet posse commodum reportare per iura superius allegata, reportaret autem ex sua culpa, quia contra ius alterius recederet, & in potestate eiusdem esset redire, ergò &c.

10 Dissoluuntur tãtum ex parte innocẽtis.

Maximè, si absẽtia fuerit ex causa voluntaria.

Assertio VIII. Discessus alterius sponsi in loca propinqua, vel etiam in remota, cum spe tamen proximi reditus non dissoluit sponsalia, nec etiam ex parte eius, qui permanet in loco, in quo est celebratus contractus *Sanchez lib. 1. de sponsalib. disp. 54. num. 10.*, *Coninchus dicta disp. 23. num. 51.*, *Bonaguia de matrim. quæst. 1. punct. 6. num. 8. vers. si, dixi in longinquum*, *D. Thomas in 4. dist. 27. quæst. 2. art. 3. ad 2.*, *Vera Crux prima part. specul. quæst. 21 cas. 3.*

11 Secus, si fuerit in loca propinqua, & cum spe proximi reditus.

Ratio ex eo deduci potest primò, quia non est præsumptio, quod per illum discessum in locum propinquum renuntiauerit sponsalibus. Secundò, quia nimis graue esset vtrique sponso vinculum sponsalium, si ex quocunque discessu in fauorem alterius dissolueretur, & non in fauorem discedentis. Tertiò, quia nimis coarctaret voluntatem vtriusque sponsi, si contractis sponsalibus essent ex necessitate detinendi in loco, in quo initus est contractus. Quartò, quia fortius est vinculum matrimonij, quam sponsalium; constante autem matrimonio sine culpa alter potest in locum propinquum se transferre etiam inscio, seù inuito altero coniuge, quia irrationabilitèr esset inuitus de tali recessu, si fuerit cum animo proximè redeundi.

Rationes euincentes assertionem.

Si autem inquitas, quid esset agendum, si alter sponsus profectus in locum propinquum diu abesset, nec esset proxima spes reditus; tunc distinctione respondendum existimo; vel enim abesset, quia iusto impedimento detineretur, vel abesset ex propriæ voluntatis arbitrio; si ex prima causa non rediret, certè non essent temere dissoluenda sponsalia argumento eorum, quæ dicta sunt de eo, qui legitimè impeditus non contraxit intra terminum præfinitum in ipsa contractus celebratione *Couaruuias quarto decret. prima part. cap. 5. nu. 7.*, *Matienzo lib. 5. recopil. tit. 1. rub. Glos. 1. num. 48.*, *Lodouicus Lopez secunda part. instruct. matrim. cap. 38.*, quod tamen limitarem in hypothesi, qua attenta qualitate personę subesset ex mora periculum fornicationis, quia tunc ad euitandum peccatum posset persona illa à sponsalibus recedere, & alteri nubere; si ex secunda causa, seù ex propriæ voluntatis arbitrio non rediret; tunc, si non esset præfixus determinatus terminus ad contrahendum matrimonium, deberet absens requiri ad perficiendum contractum, & ad redeundum, eidemque prudentum iudicio assignari certum tempus, intra quod contrahat matrimonium, intra quod, si non contrahat, poterit alteri nubere ille, qui in loco permansit, & alterum requisitum expectauit; non enim æquum est, vt alligatus remaneat iuxta alterius contrahentis voluntatem sine complemento contractus.

Quid agendum sit, quãdo abest in loca propinqua sine spe proximi reditus.

Hæc eadem, quæ dicta sunt de discessu in loca propinqua, intelligenda etiam sunt de discessu in remota cum animo redeundi, & cum spe proxima; tum quia tunc non est etiam præsumptio, quod recedens renuntiauerit sponsalibus priùs celebratis, tum quia illa spes proximi reditus non compatitur cum motiuis, ad quæ iura respexerunt concedentia ius recessionis, ideo etenim concesserunt tale ius, quia, vel est præsumptio renuntiationis, vel periculum incontinentiæ in altero sponso ex diu-

Idem dic, quãdo est discessus in loca remota cũ animo redeundi, & cũ spe proximi reditus.

diutina absentia; vel irrationabile vinculum respectu permanentis in loco, in quo fuit celebratus contractus, quo diu detinetur obstrictus sine vltimo complemento contractus; hæc autem omnia non militant, quando est proxima spes reditus, nec ille, qui discessit, animo diu permanendi discesserit, vt per se patet. Verum tamen est, quod, si diutius, quam par sit, illa spes reditus differatur, tunc posset innocens recedere, nec in ea hypothesi teneretur admonere, & requirere absentem in locis longinquis, sicuti tenetur, quando est absens in propinquis propter difficultates &c. Si autem hic inquiras, pro quonam, seu quanto tempore sit expectandus, quando est absens, vel in propinquis, vel in remotis regionibus dicam latè infrà.

12 Assertio IX. Ea, quæ dicta sunt de discessu post contracta sponsalia, vel in propinqua loca, vel in remota æquè intelligenda sunt, siuè fuerit sponsus, siuè sponsa, quæ recessit *Cynus, & Baldus in l. 2. in fin. C. de sponsalib., Alexander de Neuo d. cap. de illis de sponsalib., Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsalib. disp. 54. num. 1.*

Intellige, siuè recesserit sponsus, siuè sponsa.

Ratio ex eo deducitur, quia eadem militat ratio de vtroque, cum absentia sponsi, & sponsæ sibi sint immediatè correlatiua, in quibus propterea id, quod est dispositum de vno, debet intelligi, & dispositum de altero *l. fin. C. de indict. vidu. l. fin. ff. de accept.*, & de vno ad alterum optimè arguit Euerardus loco à correlatiuis, quando subest eadem ratio; Neque dicas, quod iura præcipuè *in d. cap. de illis de sponsalibus* loquantur præcisè, & expresse de absentia sponsi, & facultatem solummodò tribuant mulieribus *ibi quod liberum erit mulieribus ipsis*, alia matrimonia cótrahendi. Contra enim impugnaberis, quia iura non ideò statuunt de mulieribus, quia à tali iure excludant masculos, sed tantum id ponunt, quod regulariter euenit, regulare autem est masculis discedere, non fæminis.

Eadem ratio militat respectu vtriusque

13 Assertio X. Si discessus in propinquam, vel remotam regionem alterius sponsi fuerit ex causa necessaria, quæ tamen non sit perpetuò, vel diu duratura, non dissoluuntur sponsalia, nisi postquam remotà causa non redierit, si verò fuerit ex causa voluntaria, tunc diuersimodè disponitur per ius ciuile, ac per ius canonicum, de quo infrà latius in sequenti assertione *Hostiensis in summa tit. de sponsal. nu. 3., Ioannes Andreas cap. de illis nu. 6. de sponsalib., Angelus verb. sponsalia num. 26., & ibi Siluester quæst. 10. cas. 4., Brunellus de sponsalib. concl. 8. num. 3., Nauarrus in summa cap. 22. num. 26. cas. 4., Menochius de arbitr. lib. 2. cent. 5. cas. 455. num. 7., & alij plurimi apud Sanchez d. lib. 1. de sponsalibus disp. 54. num. 4.*

Altero absente ex causa necessaria non dissoluũtur sponsalia, nisi cessante causa nó redierit.

Colligitur expressè hæc assertio de iure ciuili *in l. sæpè ff. de sponsalib.*, & vlterius ratione sic euincitur, quia statuto termino ad contrahendum matrimonium etiam restrictiuè, si alter fuerit legitimè, & ex rationabili causa impeditus ad contrahendum intra illum terminum, non dissoluuntur sponsalia etiam ex parte eius, per quem non stetit, quominus intra terminum perficeretur per superius allegata, & probata, ergo etiam, si ex causa necessaria alio discesserit, ratione cuius discessus non possit matrimonium contrahere, nisi post reditum, qui tamen erit post aliquod temporis, nam causa necessaria recessus, & legitimum impedimentum contrahendi in tempore præfinito quoad hunc effectum sibi æquiualent.

Iura euincentia assertioné.

Dixi, *quæ tamen non sit perpetuò, vel diu duratura*, quia tunc, si esset perpetua iam ipso iure irritarentur sponsalia, quandoquidem illa promissio esset de effectu impossibili, adeoque ex genere suo irrita; si verò esset diù duratura, tunc posset attenta qualitate personæ dissolui, vel propter periculum incontinentiæ, quod specialiter respexerunt iura canonica, vel quia æquitas postulat, ne longo tempore detineatur sponsa cùm periculo non nubendi cum illo, & cum alio impediatur postea contrahere, eo quia ingrauescentibus annis non ità essent faciles nuptiæ.

Si causa sit perpetuo duratura ipso iure irritantur sponsalia

Assertio XII. Iura canonica, & ciuilia diuersimodè disponunt circa tempus, quo perimi possunt sponsalia discedente sponso à loco, in quo contraxit, quinimmo, & iura etiam ciuilia quoad hanc temporis limitationem diuersa sunt, & quidem ius canonicum *in d. cap. de illis de sponsalib.* statuit sponso longè recedente licitum esse alteri aliud liberè matrimonium contrahere, quod autem quis liberè potest præstare supposita aliqua conditione non tenetur tempus aliquod determinatum expectare *arg. Glos. in clem. dudum verbo liberè de sepult.*, ius verò ciuile *in l. 2. C. de sponsalib.* statuit, si discessus fuerit intra eandem prouinciam sponsum expectandum esse per biennium, *in l. 2. C. de repud.* statuit triennium pro expectatione; vlterius *in l. sæpè ff. de sponsalib.* statuit, si discessus fuerit ex causa necessaria expectandum esse, donec causa cessarit. 14

Dispositio diuersa iuris ciuilis, & canonici.

Circa huiusmodi dispositiones triplex oritur hic difficultas. Prima in ordine ad diuersitatem iuris ciuilis quæritur, quomodò possint adinuicem conciliari huiusmodi dispositiones. Secunda comparatione iuris ciuilis ad canonicum, an eadem iura ciuilia intelligantur per ius canonicum correcta per dictum *cap. de illis de sponsalib.* Tertia quænam sit ratio diuersæ huiusmodi dispositionis in iure ciuili, & canonico.

Ad primam dicendum est, huiusmodi iura ciuilia per hunc intellectum posse ad- 15

inui-

Ex causa necessaria expectandus est, donec causa cesset.

inuicem conciliari; vt textus *in d. l. sapè ff. de sponsalib.* intelligatur, quando absentia est ex causa necessaria, textus verò *in l. 2. C. de sponsalib.* intelligatur, quando abest ex probabili, & iusta causa in eadem prouincia, & tunc expectari debet biennio, si verò ex eadem causa probabili, sed extra eandem prouinciam, tunc expectari debet triennio, & sic loquitur textus *in dicta l. 2. C. de repud.* Sic hæc iura conciliant *Glosa in dict. l. 2. C. de sponsalib., Ioannes Andræas in cap. de illis de sponsalib. num. 6., Angelus verb. sponsalia nu. 26., Antonius Cucus lib. 5. instit. maior. tit. 10. num. 64.,* nec incongruæ rationi hæc concilatio innititur, quandoquidem in ordine ad causam necessariam iam dictum est supra; in ordine verò ad probabilem, & iustam æquum est, vt pro diuersitate locorum diuersa habeatur dispositio.

Ex causa probabili, quando expectandus sit.

16 Ad secundam dicendum est in ea parte dispositionis quoad tempus per ius canonicum iura ciuilia non corrigi, sed in suo robore permanere *Glosa in d. cap. de illis verbo liberum, & cap. sicut verbo quinque de sponsalib., Henricus cap. in præsentia de sponsalib. nu. 2., Siluester verb. sponsalia quæst. 10. cas. 4., Menochius de arbitrar. lib. 2. cent. 5. cas. 415. num. 7., Paludanus in 4. dist. 27. quæst. 1. art. 3. cas. 13. nu. 19., D. Antoninus 3. part. tit. 1. cap. 18. §. 1. cas. 2., Petrus de Ledesma de matrim. quæst. 43. art. 3. versic. septima causa.* Ratio ex eo deducitur, quod in dicto textu *in cap. de illis de sponsalibus* nullum est verbum, quod restringat tempus legale, vel illud corrigat, sed tantum dicit liberum esse sponsæ alij nubere, si sponsus absit, quæ absentia propterea iuxta leges ciuiles est accipienda, vt vitetur iurium correctio; Neque obesse potest, si asseratur, quod ex eo, quod *in dicto cap. de illis,* dicatur, quod possit liberè alteri nubere, videatur non obligari ad expectandum triennium; Non, inquam, obesse potest, quia ly *liberè* refertur ad terminos iuris, hoc est ad tempus à iure præscriptum, cum circa hoc nihil expressè oppositum sit præscriptum.

Iura canonica quoad hoc reducuntur ad terminos iuris ciuilis.

Ad tertiam dicendum est, non habere locum in nostra sententia asserente ius canonicum in hac parte non esse correctorium iuris ciuilis. Cæterum in sententia aduersa diuersitatem dispositionis dicerem ex eo prouenire, quia ius ciuile solum respicit bonum commune sine vllo ordine ad peccatum; ius autem canonicum principaliter peccatum considerat, cuius non solum formam, sed etiam speciem formæ studet euitare; & periculum imminet autem periculum peccati ex absentia sponsi in longinquas regiones *Cardin. in d. cap. de illis vers. quæres, quæ fuit ratio de sponsalib., Misinger cap. quoniam frequenter §. porrò num. 17. vt hic non contest.; Angelus verb. sponsalia num. 26., Sotus in 4. dist. 27. quæst. 2. art. 5. vers. decem quandò, Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 14. num. 5.*

Ius canonicū respicit peccatum.

PRÆNOTIO XIII.

An, & quomodo ratione ætatis dissoluantur sponsalia.

SVMMARIVM.

Sententia asserens iura procedere solum permissiuè, & in foro externo non autem compulsiuè, & in foro interno. 1.

Sententia asserens procedere in vtroque foro præfertur. 2.

Soluuntur rationes oppositæ sententiæ. 3.

Plura hac de re attigimus suprà *sub hoc eodem titulo Contractus XIV. de sponsalib. I. Disq. II. §. 27., & 28.* per totum, ad quæ vos remitto, ne idem pluries repetam. Solum difficultas hic remanet, an iura permittentia impuberibus adepta pubertate resilire à sponsalibus, siuè hæc loquantur non de impuberibus præcisè sumptis, sed de infantibus, prout definiuimus *dicta disq. 2. §. 27. num. 4.,* siuè de impuberibus præcisè, prout locuti fuimus *loco cit. §. 28.* loquantur permissiuè, & in foro externo, an verò etiam in foro interno, & absolutè.

Qua in controuersia *Antonius d. cap. de illis num. 3., & Alexander de Neuo num. 14. de sponsalib.* videntur absolutè sensisse allegata iura procedere tantum permissiuè, & in foro externo, quod videtur colligi *ex Glos. in d. cap. de illis in verbo iudicio in fin. de sponsalib.,* vbi ponderans ex verbo, *si reclamauerit, nec voluerit in alterum consentire poterunt iudicio Ecclesiæ separari,* subdit *non sunt inuiti compellendi, quià inuitæ nuptiæ solent exitus difficiles habere,* quæ verba certè iudicant solum permissionem, non compulsionem. Vlterius addunt, quod esset ridiculum asserere, esse valida impuberum sponsalia, & minimè obligare pro tempore, quo implenda sunt; non obligarent autem pro eo tempore, si iura loquerentur non solum permissiuè, sed etiam in foro interno animæ, vt per se patet. Nihilominus sit,

1 Sententia asserens, iura loqui solū permissiuè, & in foro externo non compulsiuè, & in foro interno.

Assertio. Huiusmodi iura procedunt in vtroque foro, sicque ex solo impuberis dissensu adepta pubertate soluuntur absolutè licitè sponsalia *Enricus cap. 2. de sponsalib. num. 9., Paludanus in 4. dist. 27. quæst. 1. art. 3. cas. 10. num. 28.*

2 Præfertur sententia opposita.

Ratio ex eo deducitur, quod huiusmodi iura disponentia de iure recedendi à sponsalibus statim adepta pubertate habent pro fine maximam honestatem, vt scilicet immaturo puerorum iudicio prouiderent; non sufficienter autem prouidissent, si solum permitterent in foro externo recla-

ma-

Habent pro fine maximā honestatem.

matrimonium, ipsos tamen in foro interno adhuc obstrictos retinerent. Confirmatur paritate votorum à pueris emissorum, pro quibus iura statuentia posse per parentes, & tutores irritari, loquuntur non tantum permissiuè, & in foro externo, sed etiam absolutè, & in foro interno, ergo etiam hoc idem intelligendum est de promissione futuri matrimonij facta per impuberes, adeò vt iura quoad eandem non solum disponant de rescissione permissiuè, & in foro externo, sed etiam in foro interno. Consequentia tenet, quia eadem militat ratio dispositionis in vtroque casu, indemnitas scilicet puerorum, ne ex immaturo iudicio contrahentes obstricti remaneant, postquam peruenientes ad maturitatem cognouerint contractum sibi non fore proficuum.

Ad ea, quæ ex aduerso pro contraria sententia afferebantur, dicendum est; & quidem ad primum desumptum ex *Glosa in d. cap. de illis de sponsalib.* nec textum ipsum, nec Glosam eo tendere, vt feriat assertionem nostram, sed tantum innuere, nec puberes, nec impuberes post contracta sponsalia compellendos esse ad matrimonium, nisi sponsalia fuerint iurata, & hoc propter eam rationem, ne deterius quid aliud contingat, & infelices habeantur exitus, qui certè ex illa compulsione rationabiliter timeri possent. Ad secundum,

3 Soluūtur rationes oppositæ sententiæ.

seu ad id, quod subditur, dicendum est illa sponsalia esse secundum se valida; & parere effectum publicæ honestatis, vndè ex dispositione iuris solum habent, quod possint dissolui per reclamationem tempore habili ad reclamandum, quod est tempus immediatæ adeptæ pubertatis, quæ reclamatio, si tunc non fuerit posita, sponsalia antecedenter inita sine nouo consensu in suo esse perseuerant, & postea obligant sine iure imposterū reclamandi.

Solum hic remanet ambigendum, an, si sponsalia per impuberes contracta fuerint iuramento confirmata possint ijdem impuberes adepta pubertate reclamare, & ab eisdem recedere. Sed de hoc aliquid fuit attactum in præcedentibus, & vberius infra in disquisitionibus ex professo.

Difficultas excitata remissiuè.

PRÆNOTIO XIV.

An mutuo contrahentium consensu dissolui possint sponsalia.

SVMMARIVM.

Possunt ne dum validè, sed etiam licitè mutuo consensu dissolui sponsalia. 1.

Consensus mutuus debet esse liber ea libertate, quæ requiritur ad cessionem iurium. 2.

Possunt sic dissolui, quamuis fuerint iuramento firmata. 3.

Si iuramentum fuerit principalitèr conceptum in honorem Dei, adhuc probabilitèr sponsalia sic iurata possunt mutuo consensu dissolui. 4.

An dissoluenda sponsalia iurata mutuo consensu non est necessaria iuramenti relaxatio. 5.

Generalis regula est in omnibus ferè contractibus, vt per quas causas nascuntur, per easdem etiam dissoluantur. Difficultas modo est, an hoc idem contingat in contractu sponsalium inter puberes inito propter textum *in cap. 2. de sponsalibus,* vbi sic legitur. *Quià de contrahendo matrimonium sibi fidem dederunt, commonendi sunt, & modis omnibus inducendi, vt fidem obseruent; si autem se adinuicem admittere noluerint, ne deterius indè contingat, potest in patientia tolerari,* vbi, cum dicatur, *posse in patientia tolerari, ne deterius indè contingat,* non videtur mutuo consensu præcisè posse licitè dissolui, quia, quod permissum est tanquam licitum, non toleratur præcisè cum patientia, & quòd fit, ne deterius aliquid contingat, non fit præcisè ratione consensus, sed intuitu damnorum, & mali exitus, quæ, seù qui indè timentur. Dixi, *inter puberes inito,* propter nonnullos asserentes sponsalia inter impuberes non posse mutuo consensu dissolui, nisi post completam plenè pubertatem.

Ius, in quo fundatur ratio dubitandi.

Ad clariorem propositæ difficultatis discussionem plures erunt sub hoc titulo inspectiones habendæ, & articuli examinandi. Primus erit, an non solum validè, sed etiam licitè eodem mutuo consensu possint dissolui, & qualis consensus respectu vtriusque requiratur. Secundus, an etiam validè, & licitè possint dissolui, si fuerint iuramento firmata. Tertius, an requiratur iuramenti relaxatio, vt dissolui possint, quando fuerunt inita cum iuramento.

Variæ inspectiones circa titulum.

Assertio I. Possunt, ne dum validè, sed etiam licitè mutuo consensu dissolui sponsalia *D. Th. in 4. dist. 27. quæst. 2. art. 3. ad quintum, D. Antoninus part. 3. tit. 1. cap. 18. §. 1. cas. 5., Henricus cap. de illis num. 5. de sponsalib., Brunellus de sponsalib. concl. 9. n. 2., Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsalib. disp. 52. num. 2., Coninchus disp. 23. num. 1., Bonacina de matrim. quæst. 1. punct. 10. num. 1.*

1 Dissoluuntur mutuo consensu.

Ratio ex eo deducitur, quia sponsalia non ingerunt secundum se vinculum indissolubile, sicut matrimonium ob rationem sacramenti, quæ in eodem imbibitur, & de facto multis ex causis dissoluuntur, propter quas non dissoluitur matrimonium, nec vinculum coniugale, ergò non erit, cur mutuo etiam consensu non possint dissolui. Consequentia probatur, quia in cæteris omnibus natura sua non insolubilibus similis consensus valet, & sufficit ad dis-

Cæteri cōtractus dissolubiles mutuo consensu dissoluuntur

dissoluendam, nec in hoc sponsalia habent aliquam specialem rationem, non enim ex eo, quod ordinentur ad matrimonium, trahunt secum eiusdem indissolubilitatem, nec fortiùs vinculum contrahunt. Confirmatur, quia per dissensum præcisè interpretatiuum dissoluuntur sponsalia, vt specialitèr diximus de eo, qui contractis sponsalibus in longinquas discedit regiones, cum tunc videatur tacitè renuntiare, & ratione talis renunciationis alter absolutè remanet liber, ergo, si vterque recedet, vterque erit liber, ergo, si per mutuum consensum interpretatiuum dissoluuntur, poterunt à fortiori dissolui per mutuum expressum, & formalem. Confirmatur secundo *ex c.1.de reg.iur.*, vbi dicitur, *omnis res, per quascunque causas nascitur, per easdem dissoluitur*, ergo, si sponsalia mutuo consensu contrahantur, validè mutuo etiam dissensu poterunt resolui.

Nec natura, nec ius positiuum obstat.

Dixi, *nedum validè, sed etiam licitè*, quia neque ex natura sua aliqua elucet in tali dissolutione deformitas, nec aliqua aduersatur iuris prohibitio; non ex natura sua, cum per talem discessum nullius ius violetur, cum scienti, & consentienti non fiat iniuria; non iuris prohibitio, cum tale ius prohibens non sit assignabile.

2 Quænam libertas requiratur.

Assertio II. Huiusmodi consensus mutuus ad dissoluenda sponsalia debet esse liber ea libertate, quæ requiritur ad cessionem iurium, vt sit valida, *Sanchez lib.1.de sponsal.disp.52.num.3., Lessius de iustia c.27.dub.5.,& 6.,& c.10.n.14., Coninch. d.disp.23.dub.1.num.2.vers. nota hac, Bonacina de matrim.qu.1.punct.10.n.3.*

Ratio ex eo deducitur, quia nemo inuitus dicitur iuribus suis iam acquisitis cedere, & solum nolens priuatur iure suo in pænam, quæ ratio hic non militat, ergo, vt eo iure priuetur, debet spontè, & liberè cedere, nam hic versamur in dissolutione, quæ fit per contrahentium consensum, non per pænalem aliquam dispositionem. Rursus hæc iuris cessio, & remissio est quasi quædam species donationis, sed ad donationem requiritur, vt sit valida, plena libertas, ergo &c. Confirmatur, quia ad hoc, vt aliorum debitorum valida sit remissio debet esse omnino libera, vt docent *Sanchez dict. disp.52.num.3. prope medium, Coninchus item d.disp.23.dub.1.num.3. vers. nota hac*, ergo etiam, vt sit valida remissio debiti, quod consurgit ex sponsalibus, debet esse cum plena libertate.

Est quasi quædam species donationis.

Extante metu cadente in constantè virū non dissoluūtur.

Hinc in vniuersum deducitur, quod quotiescunque concurrit metus cadens in constantem virum, & secundum se constituens inuoluntarium mixtum, & talis, qui secundum se non esset sufficiens ad validè contrahendum, inualida fit remissio, cum non sit cum libertate sufficienti; quotiescunque vero talis metus non concurrat, sed hortamenta, preces, & suasiones, prout latè supra diximus suis locis, dum de consensu requisito ad validitatem sponsalium, tunc valida fit talis cessio, quia hæc non tollunt rationem libertatis sufficientis &c.

Assertio III. Quantumuis sponsalia fuerint iuramento firmata possunt mutuo consensu dissolui. *D. Thomas secunda secundæ qu.89. art.9. ad secundum Sotus lib.8. de iust.quæst.1.art.9.ad secundum, Vera Crux prima part.specul. art.22. in fin., Henriquez lib.11.de matrim.c.14.nu.6., Siluester verb. sponsalia quæst. 10. cas. 1., Carerius lib.1. de sponsal.cap.15.* 3 Etiam si fuerint iurata.

Pro clariori tamen notitia, & elucidatione assertionis aduerte, huiusmodi iuramentum potuisse duplicitèr concipi; primò in fauorem partis simplicitèr, quatenus dirigitur in Deum tanquam in testem promissionis homini factæ; secundò, quatenus principalitèr fit in honorem Dei, licet etiam respiciat, quasi accessoriè vtilitatem promissarij, vt si quis intuitu pietatis præcisè iuret se fæminam pauperem ducturum. Procedit potissimum assertio quoad iuramentum primo modo expositum; quid deindè dicendum sit quoad idem, quando secundo modo elicitur, subdam immediatè. Duplicitèr possūt esse iurata, & quo modo.

Probatur iam assertio, quia iuramentum inductum præcisè in fauorem partis sequitur normam, & conditiones promissionis, in cuius firmitatem adijcitur, sed promissio semper intelligitur sub tacita conditione, si alter acceptarit, vel nisi iuri suo cesserit, ergo etiam iuramentū debet intelligi sub tacita illa conditione, ergo cedente altero promissario iuri suo intelligitur promittens non solum exemptus a promissione, sed etiam à iuramento. Confirmatur, quia per illud iuramentum nullum ius acquiritur Deo, sed tantum promissario, sed quilibet potest cedere iuri in sui fauorem tantum inducto, ergo &c. Confirmatur secundò, quia sponsio facta parti est materia, circa quam versatur iuramentum factum Deo, ergo facta cessione sponsionis, adeoque ipsa ablata tollitur, & vis iuramenti, quod esse nequit sine materia, sed ex eo, quod alter sponsus per proprium consensum renuntiet sponsalibus aufert ipsam promissionem elicitam per alterum, ergo &c. Iuramentum inductū in fauorem partis sequitur naturam, & conditiones actus, cui adijcitur.

Hic iam dissoluenda remanet difficultas proposita in notabili, quando scilicet iuramentum fit principalitèr in honorem Dei, an mutuo consensu sponsalia cum illo iuramento inita possint mutuo consensu dissolui. Probabilius sentio etiam in ea hypothesi, si promissarius spontè, & liberè cedat sponsalibus tali iuramento initis, eadem validè dissolui *Cardin. c.2. de sponsal.* 4 Etiam si fuerit iurata specialitèr in honorem Dei.

num.

num. 4., *Antonius Cucus lib.5.instit.maior. tit.10.n.6., Sanchez de sponsal.lib.1.disp.52. n.8., Coninchus d.disp.23.dub.1. num.2., Bonacina de matrim.q.1.punct.10.num.2.* Ratio ex eo deducitur, quia, quantumuis illa obligatio per iuramentum hoc modo conceptum sit ex diuerso titulo, & motiuo, ac quando iuramentum concipitur præcisè in fauorem partis, tota tamen cedit in fauorem promissarij, ergo eodem promissario cedente, seu remittente ius suum, non erit, cur promittens liber non remaneat.

Explicatur Diuus Thomas, vt non obstans assertioni

Dices primò *ex D. Thoma 2. 2. qu. 89. ad secundum* promissum titulo pietatis non posse remitti ab eo, cui fit promissio, ergo a fortiori, si accedat iuramentum tali intuitu non poterit fieri remissio, quandoquidem non solum cederet iuri suo, sed etiam iuri Deo acquisito; Sed contrà, quia D. Thomas loquitur in hypothesi, qua tota promissio non cederet in fauorem hominis promissarij, quod non euenit in casu nostro, secundum quem totum, quod promittitur, est in fauorem alterius contrahentis, licet ex diuerso motiuo, vt per se patet.

Dices secundò, quod illud iuramentum sub titulo pietatis respiciens honorem Dei voto æquiualeat, vt est in confesso apud ferè omnes, sed voto, cum ius Deo sit acquisitum, nemo potest renuntiare, ergo &c. Sed contra, dato etiam, quod tale iuramentum sic conceptum æquiualeat voto, adhuc tamen non obligat, quando per promissarium est absolutè, & liberè remissum, quandoquidem etiam voto, quod solum cedit in fauorem alterius tertiæ personæ potest quoad effectum deobligandi promittentem per promissarium cedi, vt videre est in vouente Deo dare eleemosinam Petro pauperi, qui, si remittat illud ius, quod sibi competit per votum promittentis, & vouentis, vtique eundem vouentem, & promittentem liberat ab onere, quod sibi imposuit per votum, & licet iuri Deo acquisito directè homo renuntiare non possit, potest tamen indirectè, & quasi in consequentia, quatenus cedit iuri proprio, in quo est fundatum ius Dei.

Instantia proposita & soluta.

5 Non est necessaria iuraměti relaxatio.

Assertio IV. Non est necessaria iuramenti relaxatio ad dissoluenda sponsalia mutuo contrahentium consensu. Consentiunt quotquot sustinent sponsalia iurata mutuo consensu dissolui.

Ratio ex eo deducitur, quia posita cessione ex parte alterius, cui ius acquisitum est ex vi promissionis, iuramentum ipsum non obligat iurantem, seu promittentem, ergo iurans, seu promittens non indiget relaxatione à iuramento, quia vinculum, quod non obligat, non indiget dissolui.

Iam respondendum est ad id, quod fuit obiectum *ex c. 2. de sponsal.*, vbi dicuntur omnibus modis commonendi contrahentes, & si nolint contrahere, Ecclesia toleret; respondendum, inquam, est, ea in dicto textu præcipi ad tollendam vulgi opinionem, secundum quam non contrahentes videntur fidei vinculum violare, quod, si commoniti persistant in voto, non contrahendi Ecclesia tolerat non solum permittens, sed etiam approbans. Dici etiam potest Ecclesiam præcipere fieri monitionem ob periculum, quod esse potest, quod alter non liberè consentiat remissioni iuris acquisiti ad tollendam quamcunque suspicionem inuoluntarij.

Soluitur obiectum ex cap. 2. de sponsalibus.

PRÆNOTIO XV.

An in omnibus casibus, in quibus possunt sponsalia dissolui, requiratur Iudicis auctoritas.

SVMMARIVM.

Per se loquendo, quando causa dissolutionis est publica, & certa tàm de iure, quàm de facto non exigit vllam Iudicis auctoritatem. 1.

Si causa dissolutionis certa sit de iure, & de facto, non tamen publica, & sponsalia item sint occulta, possunt priuata auctoritate dissolui. 2.

Secus, si sponsalia fuerint publica, & causa occulta. 3.

An tunc dissoluere sine Iudice sit lethale, vel veniale ex qualitate scandali arguendum est. 4.

Non possunt contrahentes propria auctoritate dissoluere, quando causa est dubia. 5.

Iudex in huiusmodi causis debet esse Ecclesiasticus. 6.

IVxtà diuersitatem causarum, quæ contingere possunt circà huiusmodi dissolutionem dirimenda res est; vel etenim huiusmodi causa est publica, & certa, quatenus habetur expresè in iure apposita, & certum, & publicum est, talem causam adesse, qua ratione dicitur publica, & certa, tam de iure, quam de facto, vel est certa, tam de iure, quam de facto, non tamen publica, sed occulta, vel est dubia de iure, quia non est certum esse sufficientem, seu de facto, quia alter non est certus eam adesse. Rursus considerandum est etiam comparatiuè ad huiusmodi causas, an sponsalia fuerint publicè contracta, an tantum priuate. Tandem, quando huiusmodi auctoritas requiritur considerandum erit, cuiusnam Iudicis auctoritas exigatur Ecclesiastici ne tantum, an etiam laicalis.

Causa dissolutionis, vel potest esse publica, vel priuata, & occulta, & quomodo.

1 Assertio I. Per se loquendo, quando causa

Quando causa dissolutionis est publica, & certa, nó exigit Iudicis auctoritatem.

causa dissolutionis est publica, & certa, tam de iure, quàm de facto non exigit pro dissolutione vllam Iudicis auctoritatem, siue sponsalia sint publicè, seù in faciem Ecclesiæ inita, siuè priuatim inter ipsos contrahentes *Siluester verb. sponsalia quæst. 11., Nauarrus in summa cap. 22. nu. 28., Paludanus in 4. dist. 27. quæst. 1. art. 3. num. 36., Petrus de Ledesma de matrim. quæst. 43 art. 3. dub. vlt., & alij communitèr*.

Ratio ex eo deducitur, quià celebratis sponsalibus sub aliqua conditione honesta, & possibili non purificata conditione eorundem fit resolutio nulla Iudicis expectata auctoritate, cum contractus normam accipiant iuxta intentionem contrahentium, ergò etiam celebratis sponsalibus superueniente posteà legitima causa dissolutionis poterunt eadem propria auctoritate sine Iudicis interuentu dissolui. Consequentia probatur, quia quantumuis in celebratione contractus non fuerit expresse apposita illa conditio, *nisi iusta causa dissolutionis interuenerit*, intelligitur tamen tacitè, & implicitè interuenire, nam contrahentes semper supponuntur contrahere ea intentione, nisi res fuerit notabilitèr mutata, sed permaneat in eodem esse.

Illa códitio semper implicitè inest.

Dices primò, quod hac ratione euinceretur, quod ipso iure essent sponsalia irrita, nec indigerent resolutione, adeovt, si vellent posteà contrahere, nouum actum consensus deberent apponere, quandoquidem ex genere suo non purificata conditione contractus sub illa initus euanescit. Sed contra, quia illa conditio non est absoluta, sed ipsa quoque conditionata, si scilicet ea non purificata contrahentes voluerint recedere, vndè in celebratione contractus consensus fertur absolutè in obiectum, & conditio, quæ implicitè imbibitur in contractu, dicit ordinem ad vlteriorem actum posteà ponendum, vel dissensus ad resoluendum contractum, vel consensus ad firmandum, qui actus consensus sufficit, si sit virtualis, quatenus non retractetur prior consensus, vel de nouo ponatur actus, qui cum eodem consensu videatur coniungi.

Illa conditio non est absoluta, sed ipsa quoque códitionata.

Dices secundò, data hac nostra assertione semper sponsalia essent conditionata, & sic ex illis interueniente iusta causa dissolutionis nunquam orietur impedimentum publicæ honestatis, siquidem ex contractu conditionali illud non oritur, quod tamen est absurdum. Sed contra, quia conditio implicitè imbibita in contractu non reddit contractum conditionalem, nisi ad eum effectum, vt, si illa conditio non euenerit, conferatur ius dissoluendi, vt expressè colligitur ex textu *in leg. conditiones, quæ extrinsecus ff. de condit., & demonst., & cap. significasti de elect.*, & tradunt scribentes *in l. 3. ff. de legat. 1.* Dici etiam potest ea, quę dicuntur in instantia, verificari, quando ea conditio est absoluta, secus quando, & ipsa est conditionata, & secundum se non irritat, sed refertur in arbitrium contrahentium.

Conditio implicitè imbibita nó reddit contractum códitionalē

Dices tertiò, stante ratione adducta in probatione assertionis etiam possent dissolui sponsalia priuata contrahentium auctoritate, quantumvis causa dissolutionis non esset publica de iure, & de facto, si quidem non purificata conditione, vterque contrahens liber permanet. Sed contra illatio, quæ ponitur in instantia vera est, si consideretur res ex genere suo, & proindè in assertione diximus *per se loquendo*; Cæterum in ordine ad adiuncta, seù ad ea, quæ consequi possent, nempè ad scandala vitanda innotescente publicè de existentia sponsalium, & non constante de tali causa dissolutionis publicè requiritur eiusdem Iudicis auctoritas, per quam huiusmodi scandali ratio euitetur.

Requiritur Iudicis auctoritas ad euitanda scandala.

Assertio II. Si causa dissolutionis certa sit de iure, & de facto, non tamen publica, sed occulta, & sponsalia item sint occulta possunt hæc priuata auctoritate dissolui, secus, si causa sit occulta, & sponsalia publica, seù in faciem Ecclesiæ contracta. Ita quoad primam partem *Riccardus in 4. dist. 27. art. 3. quæst. 4., D. Antoninus tertia parte tit. 1. cap. 18. §. 1., Paludanus in 4. dist. 27. quæst. 1. art. 3. nu. 37., Siluester verb. sponsalia quæst. 11.* Quoad secundam *Angelus verb. sponsalia num. 24., Nauarrus in summa cap. 22. num. 28., Philiarchus de offic. Sacerd. tom. 1. part. 2. lib. 2. cap. 1., Tabiena verb. sponsalia quæst. 8. num. 10.*

2 Si sponsalia sint occulta, & causa certa licet non publica possunt etiam priuatim dissolui.

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia, & ex genere suo ius viget dissoluendi, & ex dissolutione nulla scandali ratio emanat, ergò non est, cur non possint sponsalia validè, & licitè propria auctoritate dissolui. Antecedens quoad primam partem patet ex imbibita illa conditione in contractu sponsalium, *si scilicet res non fuerit mutata, sed in eodem esse permaneat*; quoad secundam sic euincitur, quià, vbi paria sunt quoad notitiam celebratio contractus, & causa dissolutionis eiusdem, nulla vrget ratio actiua scandali, siquidem, si opponatur ratio contractus iam initi, potest etiam opponi exceptio causæ legitimæ eundem dissoluendi.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quod indè potest emanare ratio non irrationabilis actiua scandali, quandoquidem certo, & publicè constat de contractu, non tamen constat de causa dissolutionis eiusdem, ergò, cum vnusquisque teneatur, quantum in se est, scandala euitare, tenebitur Iudicis auctoritatem inquirere, per quam scandali ratio euitetur.

3 Secus, si sponsalia sint publica, & causa occulta.

4 Hic disputant DD., an in hac hypothesi dissoluere sponsalia propria auctoritate irrequisito Iudice sit noxa læthalis, an tantum venialis. Ex qualitate scandali, quod indè oriri potest, dirimenda est controuersia; vel etenim ex qualitatibus concurrentibus ità augetur, vt grauia indè scandala timeantur, & tunc certè non eximeretur à noxa læthali, quia, quantumuis ex illa causa ius habeat alter sponsus dissoluendi, debet tamen eodem iure taliter vti, vt nec sibi, nec alijs noceat; si igitur vtatur grauibus concurrentibus circunstantijs, & qualitatibus, vt grauitèr ex illo vsu cæteri offendantur, certè iuxtà qualitatem eiusdem noxam etiam contrahet; vel non ità augetur, vt graue damnum timeatur, seù scandalum, & tunc à noxa læthali sic dissoluentem liberarem; quia noxa non est, nisi ratione scandali; si igitur noxa scandali non est grauis, nec notabilitèr iniuriosa, nec noxa ipsa erit grauis, nec notabilitèr talis. Cæterum secundum se, & ex natura sua loquendo arbitror noxam illam non esse læthalem, quia sic dissoluendo vtitur iure suo, nec aliquod ius prohibet talem dissolutionem existente causa per propriam auctoritatem, & regularitèr illud scandalum est potius passiuum, quàm actiuum, cum vnusquisque debeat præsumere, quod quisq; rationabilitèr operetur, & ex causa.

Ex qualitate scandali arguendũ est, an in hoc casu siue Iudicis auctoritate dissoluere sit noxa læthalis, vel venialis.

5 Assertio III. Non possunt contrahentes propria auctoritate dissoluere, quando causa dissolutionis est dubia vel de iure, vel de facto *Paludanus in 4. dist. 27. quæst. 1. art. 3. num. 38., Ludouicus Lopez 2. part. instruct. de matrimonio cap. 38. ad finem, Sanchez lib. 1. de sponsalib. disp. 69. num. 8.*

Quandò causa est dubia nõ possunt ex se dissoluere.

Ratio ex eo deducitur, quià per contracta legitimè sponsalia contrahentes ratione fidei ad inuicem præstitæ perfectè ius acquisierunt, vt matrimonium compleatur, ergò illo non possunt priuari existente causa dubia dissolutionis. Consequentia probatur; quià in dubio nullus inuitus priuandus est iure suo, cum in dubio melior sit semper conditio possidentis. Quamobrem ratione violationis huius iuris non incongruè statuunt Doctores, quod recedentes sine Iudicis auctoritate contrahant noxam læthalem, cum præcipuè, vbi agitur de præiudicio tertij, nemo possit esse Iudex in causa propria. Hic tamen aduerte, quod, quantumvis excludatur dubium in causa resolutionis contractus sponsalium, non tamen absolutè requiratur certitudo Physica, & in se, sed sufficiat certitudo moralis, quę per rationes concludentes morales inducat prudentem credulitatem de existentia, & sufficientia talis causæ ad dissoluendum, de qua re infrà vberius in sequentibus prænotionibus.

In dubio nemo inuitus priuãdus est suo iure.

6 Assertio IV. In casibus, in quibus requiritur Iudicis auctoritas ad dissoluenda sponsalia, quaudò causa, vel non est certa de facto, & de iure, vel non est publica, cum sponsalia sint talia, talis Iudex debet esse Ecclesiasticus habens pro foro externo iurisdictionem, vel ordinariam, vel delegatam *Paludanus in 4. dist. 27. quæst. 1. art. 3. num. 38., Sanchez lib. 1. de sponsalib. quæst. 69. num. 10.*

Iudex debet esse Ecclesiasticus.

Ratio ex ijs deducitur, quæ supra dicebamus, quia scilicet causæ matrimoniales, & sponsalium quoad ea, quæ pertinent ad validitatem, vel inualiditatem sunt causę Ecclesiasticę; cum referantur ad rationem sacramenti vel in actu, vel in habitu, quantumvis quoad adiacientia, puta quoad dotem possint esse Laicales, ergò quoad huiusmodi causas sufficientiæ, vel insufficientię causę ad dissoluenda sponsalia non debet, nec potest Iudex laicus se ingerere, sed debet easdem remittere ad Iudicem Ecclesiasticum tanquã solummodò competentem in huiusmodi causis priuatiuè quoad alios.

Iudex quoad validitatem sponsaliũ est Ecclesiasticus priuatiuè.

Dixi, *habens pro foro externo iurisdictionem vel ordinariam, vel delegatam*, ad excludendum Parochum, qui, quamvis sit Ecclesiasticus habens curam animarum, & iurisdictionẽ in administratione sacramentorum, & alijs, non tamen habet iurisdictionem quoad iudicia pro foro externo, vt est manifestum. Quamobrem talis Iudex debet esse, vel Episcopus in propria Diæcesi, vel ipsius Vicarius generalis, vel capitulum sede vacante, vel Abbas habens proprium territorium, vel iurisdictionem ordinariam in eodem, quantumvis non habeat auctoritatem ordinis, quia in huiusmodi causis non requiritur auctoritas ordinis, sed tantum iurisdictionis Ecclesiasticæ pro foro externo.

Debet habere pro foro externo iurisdictionem.

Pro complemento eorum, quæ in hac prænotione dicuntur, explicandi sunt duo textus, quibus videtur semper requiri auctoritas Iudicis ad dissoluenda sponsalia, quantumvis interueniat legitima causa dissolutionis; alter *in c. duo pueri de despons. impub.*, vbi grauis imposita est pæna cuidam, qui recessit à sponsalibus irrequisito Ecclesiæ iudicio; alter *in c. de illis eod. tit.*, vbi dicuntur impuberes, postquam ad pubertatem peruenerint, reclamantes iudicio Ecclesiæ debere separari. Ad primum igitur textum dico, ibi fuisse sermonem non de recessu ex sponsalibus cum legitima causa, sed de recessu à matrimonio de præsenti, & vtique sine causa, vt bene ponderando textum notat *Sanchez d. disp. 69. in fine*. Ad secundum dico, ibi non præcipi, vt fiat reclamatio coram Ecclesia, & expectetur iudicium eiusdem Ecclesiæ, sed tantum dici, quod, si impubes factus pubes reclamauerit coram Ecclesia se-

Explicatio textuũ

separetur per eandem Ecclesiam, seù ipsius iudicium.

PRÆNOTIO XVI.

An in dubio probabili existentiæ, vel sufficientiæ causæ ad dissoluenda sponsalia possit sic dubitans propria auctoritate eadem dissoluere.

SVMMARIVM.

In dubio probabili existentia causa sufficientis probabilius est non posse altero contradicente recedere propria auctoritate, sed expectandum est Iudicis decretum. 1.

Iudex Ecclesiasticus delata ad se huiusmodi causa non potest iudicare secundùm opinionem minus probabilem relicta probabiliori non solum, quando est sermo de maiori probabilitate facti, sed etiam iuris. 2.

QVoniam incidit in præcedenti *Prænotione assert. 3.* in probatione sermo de causa dubia dissolutionis sponsalium, vbi tamen asseruimus, non requiri certitudinem Physicam, sed sufficere moralem, hic ex professo rem examinantes inquirimus, an stante opinione probabili de tali existentia, & sufficientia possit eidem adhærere non obstante alia opinione ad contrarium, siuè illa sit æquè probabilis, siuè probabilior.

Ratio potissimum dubitandi in eo consistit, quia, si ipse proptèr rationes probabiles circà existentiam, vel sufficientiam causæ tribuentis ius ad dissolutionem adhæret opinioni probabili affirmanti, alter intuitu rationum aduersantium, quę ęquè probabiles, vel fortè etiam probabiliores reputantur, potest validè adhærere opinioni neganti talem existentiam, vel sufficientiam causæ dissoluentis, quamobrem, cum hic versemur in contractibus correspectiuis, non videtur esse potior ratio pro affirmante talem existentiam proptèr rationes probabiles, ac pro negante proptèr rationes probabiliores, & licet, vnicuique liberum videatur sequi opinionem probabilem relicta probabiliori, non tamen videtur liberum posse eandem sequi, quandò cederet in pręiudicium alterius habentis ius ex rationibus probabilioribus. (Ratio dubitādi proponitur.)

1 Assertio I. Probabilius est in hac hypothesi, non posse altero contradicente recedere propria auctoritate, sed expectare debere Iudicis decretum. (Expectandum esse Iudicis decretū.) Ita sentire videtur *Ludouicus Lopez 2. part. instruct. de matrimon. cap. 38. ad finem*, licet non ità explicitè, dum dicit esse peccatum læthale, quando causa non est ità certa, dissoluere sponsalia, nisi auctoritate Iudicis asserentis causam esse sufficientem.

Probatur assertio primo, quia in controuersijs iuris, & facti, vbi militant rationes pro vtraque parte contendente de proprio iure in causis, & contractibus correspectiuis nemo potest esse Iudex in propria causa, quæ respicit etiam ius alterius, ergò iuris forma seruanda est, secundum quam per publicum iudicium quæstio est dirimenda. Antecedens patet, quia est maxima præsumptio iniustitiæ, dum quis iudicat pro se ipso aduersus alium. Confirmatur, quia æquum omninò non est, vt quis priuetur iure suo sine cognitione proprij iuris, & propriæ causæ, vbi est controuersia non solum iuris, sed etiam facti, sed in huiusmodi controuersijs Iudex solummodò est cognitor causæ, ergò sine Iudicis auctoritate &c. (In cōtrouersijs iuris, & facti nemo Iudex est in propria causa.)

Probatur secundò, quia in causis matrimonialibus, & sponsalium solus Iudex Ecclesiasticus est legitimus, vbi est controuersia de validitate, & inualiditate per superius allegata, & probata, ergò, vbi partes inter se non conuenerint, & alter de validitate, alter de inualiditate, vel de sufficienti, vel de insufficienti causa dissoluendi contenderint ad Iudicem solum Ecclesiasticum spectabit eandem controuersiam inspectis rationibus vtriusque dirimere. (Solus Iudex Ecclesiasticus in hoc decidit.)

2 Assertio II. Iudex Ecclesiasticus delata ad se huiusmodi causa non potest iudicare secundum opinionem minus probabilem relicta probabiliori non solum, quandò sermo est de maiori probabilitate facti, sed etiam de maiori probabilitate iuris. Quoad maiorem probabilitatem facti est in confesso apud omnes; quoad maiorem probabilitatem iuris est contra *Salonium, & Arragonium in secundam secundæ D. Thomæ quæst. 63. art. 4.*, & alios plures. (Debet iudicare secundum opinionē magis probabilē.)

Probatur primò in vniuersum ex declaratione Sanctissimi D. N. Innocentij Papę X. nunc regnantis, qui in generali congregatione Sanctæ Romanæ, & vniuersalis Inquisitionis habita die 2. Martij 1679. damnauit propositionem illam, quæ est in ordine secunda, qua dicitur *Probabilitèr existimo Iudicem posse iudicare secundum opinionem minus probabilem*, quod, si hoc verum est in alijs omnibus controuersijs, non video, cur verum non sit in controuersijs iuris, & facti in causis matrimonialibus, & sponsalium, quæ, cum sint maximè fauorabiles, inter rationes æquales potius exigunt iudicari pro se, quam contra se. (Euincitur declaratione Innocentij XI.)

Probatur secundò, quia, quamvis regularitèr, & spectata præcisè honestate actus liceat sequi opinionem minus probabilem relicta probabiliori, si tamen hoc

hoc verum est stante moderna declaratione eiusdem Innocentij XI., qui damnauit propositionem, quæ est in ordine tertia, qua dicitur *Generatim, dum probabilitate siuè interna, siuè externa, quantumvis tenui modo à probabilitatis finibus non exeatur confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus*, quæ damnatio, vtrum feriat probabilitatem minorem in quocunque genere relicta probabiliori, seù maiori probabilitate, alibi videbimus, quamvis, inquam, regulariter tali honestate spectata illa sententia subsisteret, nihilominus, quando adest aliqua specialis obligatio aliundè, vel imminet aliquod damnum proximo, non licet sequi sententiam minus probabilem relicta probabiliori, sed hoc contingit in nostro casu, cum Iudex ex officio teneatur consulere litigantibus meliori modo; quo potest, & ex iustitia distributiua, quæ forma est cuiuscunque iudicij, obligatur attendere maiora merita causæ; habet autem maiora merita illa causa, quę habet pro se maiorem probabilitatem non solum facti, sed etiam iuris, ergo Iudex non potest licitè sequi opinionem minus probabilem relicta probabiliori, &, si sequatur, peccabit tum contra iustitiam commutatiuam ratione officij, tum peccato acceptionis contra distributiuam non seruando debitam iudicij formam.

Quando agitur de damno proximi tutius procedendū est

Causa probabilior habet maiora merita.

Probatur tertiò, quià causæ matrimoniales, & sponsalium sunt ex genere suo maximè fauorabiles, vndè ex superius dictis in dubio potius est præsumendum pro matrimonio, ergò Iudex in controuersia, an causa dissolutionis subsistat, vel non subsistat, debet potius in fauorem partis asserentis contractum subsistere, & causam huiusmodi non infirmari, quam partis contendentis contractum infirmari, & causam dissolutionis subsistere, iudicare. Quod, si afferas, hoc iudicium inducere præsumptionem rixarum inter coniuges, si ex vi illius contraheretur matrimonium, & inde timeri posse infelices exitus, tunc respondebimus motiuum dissolutionis, tunc non prouenire ex illa causa formalitèr, sed ad summum occasionalitèr, quatenus ex illa contrahentes desumerent occasionem altercandi, sed formalitèr ex illis diffidijs, & rixis præuisis, ob quæ rescindi posse supra affirmauimus.

Causa matrimonij, & sponsaliū sunt maximè fauorabiles

PRÆNOTIO XVII.

An sponsalia ex dolo alterius contracta sint ipso iure irrita, vel irritanda.

SVMMARIVM.

Dolus quid sit, & vndè desumatur eius malitia. 1.

Si contractus fuerit dolo antecedenti per alterum contrahentem inducto initus, est ex parte decepti ipso iure irritus. 2.

Ex parte decipientis, quamvis, si alter velit persistere, ipsum obliget, non oritur tamen impedimentū publicæ honestatis, quià tantum obligat ex vi pacti, & in pœnam. 3.

Si dolus inductus per tertium fuerit circa substantiam, irritat ipso facto, si circa accidentia, tribuit ius ad irritandum. 4.

Recole ea, quæ diximus de dolo *tom.1. sub tit. Contractus 1. de contract. vt sic in disq.§.9.*, nempè esse simulationem quandam, & machinationem ad aliquem decipiendum *l.1.§.dolum ff. de dolo*, eiusque malitiam potius desumi ex peruersitate decipientis, quam ex obiecto, quamvis hoc etiam formalitèr concurrat *l.1.§.non fuit autem ff.de dolo*. Porrò dolus triplex est quodamodo, alter antecedens, qui scilicet antecedit omnem actum voluntatis, & est causa contractus, seù dat causam contractui non quidem positiuè, sed remouendo id, quod prohiberet contractus celebrationem, si ipse dolus non interuenisset, alter concomitans, qui comitatur actum, qui fit; non est tamen causa illius, quia etiam, si contrahens habuisset cognitionem oppositam dolo, contractum iniisset; alter subsequens, qui actum voluntatis, quo celebratur contractus, subsequitur, qui proptereà etiam, si talis dolus non interuenisset, fuisset elicitus, & in suo esse subsisteret, cum illud iam habuerit antecedentèr ad dolum oppositum. Plura de huiusmodi dolo secundum omnia sua membra incidentèr attigimus in præcedentibus, sed quià huiusmodi quæstio valdè vtilis esse potest ad varias quæstiones perimendas, & præcipuè, an contractus cum illo initus pariat impedimentum publicæ honestatis, nec ne, nam, si irritat contractum ipso facto, certè tale impedimentum non gignit, si non irritat, tribuit tamen ius ad dissoluendum, ipsum parit, ideò eam examinandam ex professo assumimus.

1 Dolus quid sit, & vndè desumatur eius malitia.

Dolus triplex est, & qualis.

Aduerte vlterius, quando huiusmodi dolus fuit antecedens, vel potuit esse inductus ab altero contrahente ad decipiendum alterum, vel à tertia quadam persona, siuè altero, in cuius fauorem inductus est sciente, siuè ignorante, vel tandem à nemine, sed dumtaxat ex propria falsa existimatione decepti. His pro notitia præsuppositis sit

A quoni possit induci.

Assertio. Si contractus fuerit dolo antecedente per alterum contrahentem inducto initus, est ex parte decepti ipso iure irritus. Consonat cum ijs, quæ allegatis Doctoribus, & citatis iuribus diximus *sub hoc eodem tit. Contractus XIV. de sponsalib. 1. Pranot.5 sect.8. assert.1.*, ad quę vos remittō. Dixi *ex parte decepti*, nō enim eximerem

2 Dolo antecedente per alterū cōtrahentem inducto est cōtractus ipso iure irritus

ab

ab obligatione decipientem, si innocens cognito dolo adhuc stare vellet sponsalibus; non enim æquum est, vt decipiens ex sua dolosa promissione commodum referat, nec dolus vllo modo potest suffragari suo auctori; quinimmò loco citato diximus in ea hypothesi sufficere, si dolo deceptus nouum consensum liberum eliciat.

Hic oritur difficultas, quomodo hæc, quæ hic dicuntur, cohæreant cum his, quæ communitèr circumferuntur, nempè ex sponsalibus dolo antecedente initis non oriri impedimentum publicæ honestatis. Quomodò ergò obstrictus remanet decipiens, & vinculum honestatis non oritur? Pro solutione aduertendum est, quod, quantumvis illa sponsalia in sua origine non subsistant in ratione sponsalium, nisi cognito dolo deceptus, & innocens nouum consensum præbuerit, subsistant tamen, quantum est ex parte dolosi decipientis in ratione promissionis, quam supponitur liberè præstitisse, licet cum machinatione ad alterum decipiendum; vndè quoad vsque innocens, & deceptus cognito dolo non consenserit de nouo tale impedimentum publicæ honestatis non oritur, cùm oriatur solummodò ex sponsalibus, vt talibus, & vtique validis, non autem ex nuda promissione alterum tantum obligante.

3 Non obligat decipiétem in vim sponsalium, sed in vim pacti præcisè.

Dixi *dolo antecedente per alterum contrahentem inducto*; si etenim ille dolus inductus fuerit per tertiam quandam personam, cuius non sit particeps contrahens, tunc maximum est dissidium inter DD., an tunc sponsalia sint ipso iure irrita, an irritanda. *Conradus de contract. in summa totius operis circa quæst. 57. dict. 3., Metina quæst. 33. de restitutione paulò post princip. iuncto versic. alind dubium* docent absolutè, illum contractum esse inualidum, quià deficit consensus, cum ex errore præstitus sit, nil autem magis contrarium consensui, quam error *l. si per errorem ff. de iurisd. omnium iud.*, parumque referre videtur, quod, vel ab altero contrahente, vel à tertia persona ille dolus fuerit inductus, quandòquidem semper verificatur, quod consensus sit præstitus cum errore circa obiectum, qui si fuisset cognitus, contractus vtique non fuisset initus. *Paludanus verò in 4. dist. 29. quæst. 2. art. 1. concl. 1. num. 5., D. Antoninus 3. part. tit. 1. c. 19. §. 5. paulò post principium*, existimant non esse contractum ipso iure inualidum, sed solummodò inualidandum, qui ea ratione mouentur, quod in ea hypothesi, nec ex natura sua consurgat nullitas, nec ex dispositione iuris, non ex natura sua, quia non defficit substantialis consensus, cum dolus contingat non circa substantiam, sed circa causam dantem esse contractui; non ex dispositione

Quando dolus inductus est per alterum à contrahentibus, an contractus, sit ipso iure irritus.

Sententia affirmans

Sententia negans esse irritũ

iuris, cum hoc solum irritet contractus ex dolo, cuius alter contrahens particeps est. Quid igitur hac in controuersia concludendum? Cum distinctione respondendum existimo, vel etenim ille dolus est circa substantialia contractus, seù dat causam contractui, prout respicit substantialia, vel est circa accidentalia, seù dat causam contractui, quatenus dirigitur ad aliquod accidentale, vel consequens; primo modo se habet dolus, quando dolosus, seù decipiens, vel rapræsentat vnam personam decepto, quæ talis non est, vel statum liberum, vbi est conditio seruilis. Secundò modo se habet, quando decipiens rapresentat decepto qualitates aliquas, quæ in subiecto rapresentato non insunt, vt si rapresentet diuitem, cum sit pauper, vel Virginem, cum sit corrupta, quæ qualitates, si fuissent cognitæ, contractus non fuisset initus, qui propterea dolus dicitur dare causam contractui. Iuxta primum membrum diuisionis absolutè sentio, talem dolum, quantumvis inductum per tertiam quandam personam irritare ipso iure contractum, & iuxta hunc sensum existimo locutos *Conradum, & Metinam loc. cit.* Iuxtà secundum membrum existimo, contractum non esse ipso iure irritum, sed talem dolum conferre ius respectu decepti ad rescindendum eundem contractum, & in hoc sensu existimo locutos DD. citatos pro secunda opinione.

4 Si fuerit circa substantiam irritat ipso facto, si circa qualitates, de possibili.

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia ex natura sua ille contractus non subsistit, quià deficit consensus quoad substantialia contractus, cum consensus ille ex errore sit præstitus, & nihil magis contrarium est consensui, quam error *l. si per errorem ff. de iurisd. omn. iud.*, nec obesse potest, quod non fuerit deceptus ab altero contrahente, sed à tertia quadam persona; non, inquam, obesse potest, quia semper verificatur, quod deceptus præstet consensum ex errore, & quod talis consensus terminetur ad vnam personam, quam non intendit contrahens, vel ad seruam, quam non intendit, cum respiciat liberam, hicque defectus consensus annullat ex natura sua ipsum contractum, non præcisè ex dispositione iuris, cum consistat circa formam substantialem actus.

Deficeret consensu substantialis.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quod in illa hypothesi supponitur consensus ad substantialia actu, & solummodò defectus quoad accidentalia, qui defectus prouenit ex dolo; vbi autem est consensus ad substantiam, est quidquid requiritur ad substantialia actus, quę vitiari nequeunt per defectum quoad qualitates. Hic autem defectus quoad huiusmodi qualitates sufficiens tribuit fundamentum ad dissolutio-

Deficit solummodò cõsensus quoad accidẽtia.

tionem, quandòquidem, si huiusmodi qualitates subsequerentur ad contractum, tale ius etiam tribuerent per superius allegata, & probata.

Hic alia suboritur etiam difficultas, an, si talis dolus, nec fuerit inductus per alterum contrahentem, nec per tertiam quandam personam, sed ex falsa existimatione eiusdem decepti, irritet, si fuerit circa substantialia, ipso facto ipsum contractum. Existimo absolutè stando in foro interno animæ talem contractum esse ipso iure irritum, quandòquidem semper verificatur, quod non est cum consensu ad substantiam, & sicuti sibi suadens ducere Bertam duceret Semproniam inualidè contraheret, ita &c. Dixi, *in foro interno animæ*, quandòquidem in externo vix posset præsumi de illa deceptione, cum nemo supponatur ignarus eorum, quæ agit, maximè in his causis matrimonialibus, & sponsalium.

Quandò est ex falsa apprehensione decepti, & circa substantiam est ipso iure irritus.

Plura alia essent hic examinanda tàm de dolo concomitante, quam de subsequente, sed quia de ijs fusè actum est in præcedentibus *sub hoc eod. tit. Contractus XIV. de sponsalib. I. Prænot. 5. sect. 8. ab assert. 3. vsque ad finem*, ideò ad ea vos remitto.

PRÆNOTIO XVIII.

Quomodo se gerere debeat conscius impedimenti occulti inferentis secundum se notam infamiæ, quandò inter impeditos contrahendum est matrimonium.

SVMMARIVM.

Sponsus solus conscius causæ dissolutionis, quæ ex genere suo est illatiua grauis infamiæ, non potest immediatè deferre ad Iudicem, sed debet monere sponsam, vt desistat, quòd si nolit, debet per parentes, & pios viros monere, quod, si nolit, potest ad Iudicem licitè deferre. 1.

Si tertia persona fuerit conscia impedimenti occulti præmissis præuijs monitionibus, vt suprà, potest impedimentum illud detegere. 2.

IN hypothesi tituli propositi duplex militat præceptum sibi extremè oppositum, alterum de manifestatione impedimenti, quotiescunque interuenit, relatum *in cap. si homo 35. quæst. 3.*, & de hoc etiam habetur *Glosa in cap. prætereà el 2. de sponsalib.*, alterum de iure naturæ conseruandi illæsam famam proximi, & delicta occulta inferentia notam infamiæ non reuelandi, prout docent communitèr omnes DD. His suppositis titulus sic propositus duplicem potest admittere difficultatem; altera in ordine ad vnum ex contrahentibus relatiuè ad sponsalia contracta dissoluenda, vt si v. gr. post eadem contracta fæmina virgo communitèr reputata, fuerit fornicata, & sponsus sciuerit clam fornicationem, an scilicet in ea hypothesi possit innocens in iudicio detegere, vt sponsalia dissoluantur; altera est in ordine ad tertiam quandam personam à contrahentibus relatiuè ad matrimonium futurum impediendum, vt si v. gr. interuenit impedimentum aliquod occultum inferens alteri sponso grauem notam infamiæ, quod tamen etiam eisdem occultum est, possit tertia persona sola conscia talis impedimenti illud in iudicio detegere cum infamia laborantis tali impedimento.

Duplex præceptū sibi extremè oppositum.

Duplex ratio dubitandi.

1 Assertio I. Sponsus solus conscius causæ dissolutionis sponsalium occultæ, quæ ex genere suo est illatiua grauis infamiæ alteri sponsæ seruato ordine caritatis non potest immediatè illam causam deferre ad Iudicem, sed tenetur prius monere sponsam, vt desistat, & infamiam euitet, quod, si non acquiescat, debet parentes, vel pios viros adire, vt placidè moneant, quod, si nolit desistere, potest licitè ad Iudicis Tribunal deferre. Ità in vniuersum docet *Sanchez lib. 1. de sponsalib. disp. 70. num. 2.*

Quomodo se gerere debeat.

Probatur quoad primam, & secundam partem de monitione facienda, vel per ipsum sponsum conscium talis causæ, vel per parentes, vel pios viros. Ordo caritatis postulat, vt, quantum fieri potest sine præiudicio vel proprio, vel alieno, consulatur bonæ famæ proximi, ne scilicet ipsius delicta inferentia infamiam detegantur ad aliquem finem, quandò finis ille haberi potest sine illa difamatione, & intentari prius debent omnia media vel non noxia, vel minus noxia, antequam deueniatur ad maximè noxia, ergò, cum suppetant ad finem intentum media, vel non noxia, vel minus noxia monitionis, vel per se ipsum, vel per parentes, vel pios viros, illa prius sunt intentanda, quam recurrendum ad medium maximè noxium delationis ad Tribunal Iudicis, quod maximam subinfert iniuriam in fama, cum delata ad forum contentiosum æquiualeant publicæ notitiæ. Confirmatur, quia huiusmodi denuntiatio conformari debeat ordini correctionis fraternæ, cum vtraque, quantum fieri potest, respiciat, & respicere debeat sic dictante iure caritatis indemnitatem delinquentis, sed correctio fraterna ità fieri debet, vt prius delinquens conueniendus sit inter te, & ipsum solum, &, si non resipuerit, adhibendi sunt duo, vel três testes, &, si adhuc contumax fuerit, iudicium seù censura Ecclesiastica interponendum, seù interponenda, ergò & huiusmodi

Huiusmodi monitio conformare debet ordini correctionis fraternæ.

modi denuntiatio ita fieri debet, vt prius priuata adhibeatur monitio, postea per parentes, vel pios viros, tandem iudicialis animaduersio.

Probatur quoad secundam partem de delatione ad Tribunal Iudicis, quia nemo tenetur iuri, quod sibi competit ex iustitia cedere, vt alteri iniustè resistenti consulat, ergò quotiescunque non potest ius suum seruare, nisi deferendo ad Iudicem, non obstante, quod alteri resistenti damnum aliquod in fama, & honore indè sit obueniendum, poterit iustè, & licitè ad eundem deferre, cum vnusquisque possit sibi potius consulere, quàm alijs. Confirmatur ex ijs, quæ docent *Tabiena verb. inquisitio n.6., & ibi Armilla nu.8., Sotus de secreto memb. 2. quæst.6. paulò ante solut. ad tertium, Corduba in summa quæst.* 11. nempè post adhibitam congruam monitionem sine emendatione licere furem occultum manifestare Iudici ad euitandum proximi damnum imminens, ergò etiam licebit ad euitandum damnum proprium, seù conseruandum ius suum, post congruas admonitiones detegere Iudici causam, ob quam potest resilire à sponsalibus, quantumvis damnum aliquod debeat indè emanare delinquenti.

Nemo tenetur iuri suo cedere, vt alteri iniustè reluctanti cõsulat.

2 Assertio II. Si tertia persona fuerit conscia impedimenti occulti intercedentis inter sponsos contrahere volentes matrimonium adhibitis præuijs cautionibus, de quibus in antecedenti assertione, quantumvis ex manifestatione illius impedimenti obuenire possit nota infamię, potest impedimentum illud detegere. Ità in similibus terminis *Armilla verb. inquisitio nu.8., Nauarra lib.3. de restitut. cap. 1. in secunda edit. num. 357., & seq., Sotus de secret. memb.2. quæst.6. paulò ante solutionem ad tertium*, qui licet loquantur in diuersis terminis manifestationis furis occulti ad euitanda damna proximi, ex paritate tamen rationis referendi sunt ad terminos etiam assertionis.

Tertia persona, vbi aliter obuiare non potest, potest impedimentum detegere.

Probatur primò. In ordine ad euitandum damnum futurum proximi in bonis fortunæ licitum est detegere crimen occultum furis per ea, quæ afferunt, & pleno ore fatentur Doctores præallegati in assertione, ergò etiam quinimmò à fortiori ad euitanda damna animæ licitum erit peccatum occultum alterius sponsi, ex quo inducitur impedimentum, manifestare. Dixi, *quinimmò à fortiori*, tum quia grauiora sunt damna animæ, quam sint damna in bonis fortunæ; tum quia de manifestatione impedimenti occulti adest præceptum expressum, de manifestatione autem furti occulti non est expressum præceptum.

Possunt crimina occulta furis detegi.

Probatur secundò, quià fortius est præceptum de manifestatione impedimenti occulti in ordine ad euitanda peccata, quàm præceptum de non manifestando crimine occulto alterius ad euitandam infamiam delinquentis; tum quià illud est in ordine ad euitanda plura, & non modica peccata ex genere suo grauia, istud in ordine ad euitandum effectum infamiæ, quod consequitur ex peccato iam commisso; tum quia illud obligat absolutè, istud non nisi, quando ex manifestatione consurgeret infamia delinquentis, secus quando simul cum illa consurgeret aliquod bonum necessarium, seù vitatio maioris mali, vt in præsenti hypothesi, secundum quam ex illa manifestatione impedirentur plurima peccata, & vtique ex genere suo grauia, ergò non obstante aliqua nota infamiæ poterit conscius delicti occulti, quod inducit impedimentum ad contrahendum matrimonium illud manifestare, quià concurrentibus duobus præceptis incompossibilibus vrgente fortiori minus cessat.

Infamia consequitur ex peccato iam commisso.

Probatur tertiò, quià contractis sponsalibus, si sponsa clam fornicetur potest alter sponsus innocens post adhibitas cautiones, de quibus dictum est in præcedenti assertione, delictum illud ad Iudicem deferre ad se eximendum ab onere contrahendi matrimonium, ergò vrgente præcepto manifestationis delicti poterit conscius, quinimmò tenebitur delictum ad Iudicem deferre in ordine ad impediendum matrimonium, ex quo crebro peccata consurgerent non obstante, quod indè pullularet delinquenti aliqua nota infamiæ. Consequentia probatur, quià, si motiuum seruandi ius sibi competens ex fornicatione alterius potest efficere, vt licitè alter fornicationem detegat, non obstante, quod indè fornicario aliqua consurgeret infamia, cum tamen amissio illius iuris nullum inferat peccatum, cur motiuum impediendi matrimonium, ex quo peccata plurima consurgerent, non poterit efficere, vt conscius delicti occulti, ex quo consurgit illud impedimentum, possit licitè impedimentum illud manifestare non obstante, quod indè immineat infamia aliqua delinquenti?

Sponsus innocens potest deferre crimen reat ad Iudicem.

PRÆ-

PRÆNOTIO XIX.

An sponsus infectus aliqua labe occulta, ob quam possent resolui sponsalia, possit compellere alium inscium ad seruandam fidem eorundem sponsalium.

SVMMARIVM.

Sponsus infectus labe occulta, qua, si esset nota, tribueret ius ad rescindenda, non priuatur iure compellendi alterum inscium ad sibi seruandam fidem sponsalium. 1.

Si post contracta sponsalia sponsus clam fornicatus fuerit, quantumvis innocens suspicaretur de fornicatione, non priuatur iure exigendi complementum contractus. 2.

Sponsus occultè fornicatus in foro interno potest exigere dissolutionem contractus, si alter palam fornicatus fuerit. 3.

Sponsus clam fornicatus altero penitus ignorante iustè acquirit arras, si innocens resiliat à sponsalibus. 4.

PRoponit latè hanc difficultatem *Sanchez lib. 1. de sponsalib. disp. 68. per totū*, vbi vnum ex altero deducendo primò inquirit, & determinat, an coniux occultè adulter altero coniuge penitus ignorante amittat ius exigendi debitum; secundò se restringendo ad titulum inquirit, & statuit, an ad normam eorum, quæ dicta sunt de coniuge post adulterium occultum alteri coniugi, idem dicendum sit de sponso post fornicationem occultam alteri sponso in ordine ad sponsalia, adeovt, si dicatur coniugem post commissum adulterium occultum alteri coniugi cadere à iure exigendi debitum ab innocente, etiam dicendum sit sponsum post commissam fornicationem ignotam alteri sponsæ cadere à iure compellendi innocentem ad complendum contractum, si verò dicatur illum non cadere à iure exigendi debitum, dicendum etiam sit illum non cadere à iure exigendi complementum matrimonij tanquàm sibi debitum vigore sponsalium prius legitimè initorum. (Controuersia excitata apud eundem.)

1 Assertio I. Sponsus infectus labe occulta, quæ, si esset nota, tribueret ius ad rescindenda sponsalia, non priuatur iure compellendi alterum inscium ad seruandam fidem sponsalium sibi præstitam *Sanchez dicto lib. 1. de sponsal. disp. 68. num. 8.* (Potest alterū compellere.)

Ratio ex eo deducitur, quià fornicatio ex parte alterius commissa post sponsalia non eo ipso eadem sponsalia dissoluit, sed tantum tribuit ius innocenti dissoluendi, si eidem innotuerit fornicatio, vndè etiam sciens potest eandem, seù ius ex eadem sibi competens remittere, ergò ad eadem dissoluenda requiritur, quod innocens se declaret, velle eadem dissoluta, sine qua declaratione vtiq; in suo esse subsistunt, non potest autem esse talis declaratio, vbi non potest opponi fornicatio; Neque dicas, quod in tantum non objicit, in quantum est ignorans; ignorans autem non supponitur cedere iuri suo ex vulgatis iuribus, sicque semper viget ius dissoluendi, quod secundum se non inducit notitia facti, sed factum ipsum; contra enim impugnaberis, quià, quantumvis vt potè ignorans non cedat iuri suo, non dissoluit tamen sponsalia, nisi velit ex iusta causa existente dissolui; non enim per fornicationem ipso iure dissoluuntur, vndè quid aliud debet poni, per quod actu dissoluantur, &, licet non notitia facti sit causa dissolutionis, sed factum ipsum, est tamen conditio; sine qua non potest poni dissolutio. Ad hoc clarius explicandum exemplum desumendum est ex ijs, quæ docuimus *tom. 1. sub tit. Contractus IV. de emphytheus., & censib. prænot. 7. num 9.* de iure emphytheutico, respectu cuius adiecta est pæna commissi, si emphytheuta non soluerit canonem intra tempus a iure statutum, & tamen in eandem non recidit, nisi dominus directus se declararit, velle eum recidisse. Certè in ea suppositione, quantumvis ignorans non se declaret, non propterea sequitur, quòd antè declarationem reciderit, & tamen non ipsa notitia, & declaratio est causa commissi, sed factum ipsum non soluti canonis, hoc idem cum proportione applica præsenti hypothesi, & innotescet &c. (Nisi innocens se declaret, nō dissoluuntur sponsalia.) (Non dissoluitur cōtractus ipso iure.) (Necessaria est declaratio, & quare.)

Dices, quod licet ex parte innocentis ob ignorantiam fornicationis in altero sponso non secuta fuerit declaratio dissolutionis, ipse tamen fornicator conscius proprij criminis teneatur non inferre vim alteri, quem nouit habere ius dissoluendi, & dissolueret, si cognosceret, vndè ad summum poterit humanitèr petere, non iuridicè exigere, & compellere, quia secus sciens ageret contra ius alterius. Sed contra, quia ex delicto fornicationis præcisè non priuatur iure exigendi, sicut innocens eo ipso non est absolutus ab obligatione reddendi, sed tantum habet ius, quo possit se absoluere in foro conscientiæ, si sibi factum innotesceret, ergò, si de facto non se absoluat, nec ipse erit exemptus ab onere, nec reus à iure, ergò non erit, cur non possit agere ad complementum contractus, cum perseuerante iure perseuerare possit, & actio. Deindè, quia nemo tenetur prodere suam famam, nec in se ipso exequi pænam iniunctam, & per consequens potest iustè velle permanere in suo iure, adeoque exigere complementum contractus. Tandem in iure paria sunt non esse, & non apparere *l. duo sunt Titij ff. de* (Ex delicto non priuatur iure exigendi.) (Nemo tenetur prodere suā famam.)

de testam. tut., & *l. in leges ff. de contrah. empt.*, ergò, sicut, si non fuerit fornicatio, sponsus a iure suo non decideret, ità, si non appareat, nec decidet &c.

Dices vlterius, creditore per ignorantiam non petente debitum, debitor non eximitur ab onere solutionis, ergò sponso altero fornicante, quantumvis innocens ex ignorantia non petat dissolutionem, non manebit idem fornicans cum iure præcedenti ad exigendum complementum contractus. Consequentia probatur, quià ex eo, quod sponsus fuerit fornicatus constitutus est debitor alteri innocenti de immunitate, & exemptione ab obligatione reddendi, ergò &c. Sed contrà; diuersa omninò est ratio de creditore per ignorantiam non exigente debitum, ac de innocente respectu alterius sponsi fornicantis non exigente solutionem contractus. Ratio disparitatis in eo consistit, quod creditor alicuius summæ aduersus alterum, quantumvis illius crediti sit ignorans, re vera habet ius perfectè acquisitum, nec ignorantia aliquid demit de credito, quod nec per scientiam constituitur, nec per ignorantiam demitur; innocens autem posita fornicatione alterius, quamvis habeat ius ad dissoluendum, si velit, non tamen habet ius actuale, quod tanquam à conditione dependet à declaratione, sine qua ius præcedens non est dissolutum. Deindè debitum ex natura sua debetur creditori, pro quo semper clamat, ius autem illud, quod consurgit respectu innocentis ex alterius fornicatione est quasi in pænam fornicantis, quam in se ipso non tenetur exequi sine alterius ministerio, adeoque &c.

Non currit ratio de creditore non exigente creditum per ignorantiam, ac de innocente non exigente solucionem cótractus

Ratio vlterius assertionis potest deduci ex paritate, quià constituto iam matrimonio, si alter coniux clam fornicatus fuerit ignorante penitus altero coniuge, potest nihilominus iustè exigere debitum ab innocente *Archidiaconus in cap. in coniugio 32. quæst. 1.*, *Caietanus opusc. 17. respon. 4.*, *Sotus in 4. dist. 36. q. vnica art 4. versic. vtrum vero vxor*, *Petrus de Soto lect. 16. de matrim. §. penult.*, *Palacios in 4. dist. 35. d. 1.*, *Henriquez lib. 11. de matrim cap 15. num. 6.*, & latè *Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 68. num. 4*, qui rationibus concludentibus comprobat, & etiam respondet adversantium obiectis, quem omninò vide, ergò etiam constitutis præcisè sponsalibus, si alter clam fuerit fornicatus altero sponso penitus ignorante poterit iustè exigere complementum contractus. Consequentia tenet, quia ita est effectus contractus matrimonialis ius ad exigendum, & reddendum debitum, sicuti est effectus contractus sponsalium ius eadem complendi per matrimonium per verba de præsenti, ergò, si per adulterium clandestinum post matrimonium contractum non dissoluitur ius exigendi debitum, etiam per fornicationem clandestinam post contracta sponsalia non dissoluetur ius exigendi plenè contractum per matrimonium.

Euincitur etiam ex paritate.

Assertio II. Si post contracta sponsalia alter sponsus clam fornicatus fuerit, quantumvis innocens suspicaretur de fornicatione, non tamen haberet sufficientia indicia, sed tantum leuia, non priuatur fornicans iure exigendi complementum contractus *Sanchez lib. 1. de sponsalib. disp. 58. nu. 5.* Hoc verum existimò non solum loquendo in foro externo iudiciali, sed etiam in foro interno animæ. 2

Etiam si innocens suspicaretur, posset reus exigere complementum contractus.

Ratio quoad forum externum ex eo deducitur; quià in foro externo leuia indicia non sunt secundum se sufficientia ad priuandum quemlibet iure suo, cum ipse ex vi contractus sit in statu possessionis illius iuris, nec indicia huiusmodi sunt sufficientia, vt quæstioni possit subijci is, contra quem indicia sunt *l. milites §. oportet C. de quæst.*, *Baldus cons. 259. verba inquisitionis col. 1. vol. 1.*, *Aimo Crauetta cons. 6. num. 12. vol. 1.*, ergò propter suspicionem fornicationis innixam huiusmodi leuibus indicijs alterius sponsi non poterit innocens suspicans à iure acquisito complendi sponsalia per matrimonium recedere.

Leuia indicia non priuant quemlibet iure suo.

Ratio quoad forum etiam internum ex eo deducitur, quod ex dictis in præcedenti assertione per fornicationem occultam alterius sponsi innocens etiam in foro interno non eximitur ab onere exequendi id, quod validè, & legitimè promisit, nec occultus fornicans priuatur iure suo exigendi, ergò, nec ille eximetur à tali onere in foro conscientiæ, quantumvis de fornicatione alterius leuiter suspicetur. Consequentia probatur, quia etiam in foro conscientię non operatur iuxta dictamen prudentis rationis, qui leuibus motus inditijs agit, quod præcipue verificatur, quando agit contra ius iam alteri perfectè acquisitum.

Etiam in foro interno animæ.

Assertio III. Sponsus occultè fornicatus post contracta sponsalia, ita vt sponsa non nouerit fornicationem ab eodem commissam, potest in foro externo petere dissolutionem contractus, si alter fornicatione sibi nota peccauerit, non sic in foro interno animæ. Dissentire non arbitror ab hac assertione *Sanchez d. lib. 1. de sponsalib. disp. 68. num. 6. in fin.*, & *num. 9.*, qui, quantumvis absolute videatur procedere asserendo non posse occultum fornicarium ob fornicationem alterius sibi notam petere dissolutionem non distinguens inter forum externum, & internum, non videtur tamen posse excludere, quin in foro externo fornicarius occultus habeat sufficiens ius ad compellendum fornicarium occultum ad dissolutionem. 3

In foro externo potest occultè fornicatus petere dissolutionem contractus ab eo, qui palam fornicatus est.

Probatur igitur quoad primam partem sponsus fornicatus occultè non eximitur à iure compellendi alterum innocentem ad exequendum matrimonium promissum per superius probata, ergò, si alter inciderit in fornificationem sibi notam poterit saltem quantum est in foro externo efficacitèr intentare dissolutionem contractus ex iure sibi competente dependentèr ab alterius fornicatione non ignorata. Consequentia probatur, quià nihil deest, quominus possit intendere dissolutionem, ipse enim habet, quod legitimè opponat, alter non habet, quod excipiat, ergò omnibus iuribus reclamantibus in foro externo semper pro eodem erit adiudicandum.

Habet, quod legitimè alteri opponat, nō alter sibi.

Probatur quoad secundam partem, quià in foro interno verè, & realitèr ipse non est innocens, ergò in foro interno ipse non potest efficacitèr intendere dissolutionem. Consequentia probatur, quià iura permittentia dissolutionem contractus ob similem fornicationem subsequentem non permittunt absolutè in fauorem vtriusque contrahentis, sed dumtaxat in fauorem innocentis, nam, si innocens cognito delicto velit permanere in contractu, reus non potest ab illis discedere, cæteroqui ex suo delicto commodum reportaret, sed alter occultè fornicarius in foro conscientiæ verè, & realitèr non est innocens, ergò &c.

Iura permittunt tantum dissolutionem in fauorem innocētis.

Dices primò, etiam altero sponso non fornicante ipse fornicarius occultus non est innocens, & tamen ex superius dictis non priuatur iure compellendi innocentem ad perficiendum contractum, ergò etiam, quantumvis non sit innocens, cum tamen sit occultus, non priuabitur iure aduersus alterum sponsum, cuius fornicatio non est occulta, dissoluendi sponsalia prius contracta, argumento superius adducto, quod scilicet non esse, & non apparere in iure paria sunt, tum quià ius, quod non demitur ex fornicatione occulta ad compellendum ad contractum, quando alter est innocens, nec videtur ex eadem demi ad dissoluendum, quando alter est apparentèr reus, & noxius. Sed contra non currit paritas respectu noxij occulti in ordine ad compellendum innocentem ad contractum, ac respectu noxij item occulti, an ordine ad fornicarium, cuius nota est fornicatio, ad effectum sponsalia iam contracta dissoluendi. Ratio diuersitatis in eo consistit, quod, sicuti compensatio rei ad rem fit ipso iure in eodem subiecto sine vllo hominis ministerio per textum *in leg. verum 31. l. ambo ff. de compensationibus l. si constat, & l. fin. C. eod. tit. §. in bonæ fidei instit. de action.*, ita compensatio delicti æqualis pro delicto ipso iure debet intercedere, nec in hoc requiritur aliquod Iudicis ministerium, cum fiat ipso iure; sicque dum alter sponsus fornicatus est licet occultè altero penitus ignorante adueniente fornicatione alterius sibi cognita non potest compellere alterum ad contrahendum propter illam compensationem, quæ necessario fieri debet. Res autem non ità se habet, quando vnus præcisè fornicatus est, sed occultè altero penitus ignorante, quia, licet reus commisso simili delicto teneatur facere compensationem, non tamen tenetur sponte pænam subire, sed potest expectare, donec sibi, vel à Iudice, vel ab innocente inferatur. Ita disparitatem assignat *Bonacina de matrimonio quæst. 4. punct. 5. num. 22. in respons. ad obiectum.* Quod, si vlterius aduersus eundem vrgeas, quod faciendo illam compensationem quodamodo in se ipso exequeretur pænam, & per consequens, si teneretur facere illam compensationem, teneretur in se ipso pænam exequi; statim respondebit, hoc prouenire ex ipsa natura rei, nam existente in eodem subiecto debito simul, & credito impediri non potest compensatio, quæ ex natura sua oritur, quæ non oritur, quando quid debetur solummodò sub ratione pænæ, quam quis non tenetur in se ipso exequi; vndè dici potest, quod ius ipsum, quando in eodem subiecto adunatur debitum, & creditum, seù delictum actiuum, & passiuum suppleat defectum Iudicis, quando verò solum in eodem culpa occulta interuenit iure non compellente ad executionem pænæ requiratur Iudicis ministerium, vel alterius innocentis declaratio. Ad illud, quod dicitur; non esse, & non apparere paria esse in iure dicendum est verificari in foro externo, & quando non interuenit ius compensationis, secus in interno interueniente tali iure.

Fit compensatio ipso iure, quæ non exigit hominis ministerium

Ius ipsū, quando delictum actiuum, & passiuū vniuntur in eodem subiecto suplet defectum Iudicis.

Dices secundò, quod hac ratione quodamodo proderet suum delictum, cum nemo regularitèr cedat iuri suo aduersus frangentem sibi fidem cum detrimento bonorum famæ, & honoris; hanc autem non tenetur prodere, ergò ad se eximendum ab hoc onere poterit ex alterius fornicatione nota petere, & efficacitèr dissolutionem. Sed contra gratis omninò dicitur ex hoc prodi famam non conantis ad dissolutionem sponsalium, cum debeat præsumi cedere iuri suo in ordine ad aliquem finem honestum, sicuti multi cedunt contrahentes cum impudicis.

Nec dissoluendo prodigit famam suam, cū dissolutio possit in alios fines referri.

4 Assertio IV. Sponsus, si clam fornicatus fuerit, adeovt fornicationem penitus ignoret alter sponsus, iustè acquirit arrhas, si innocens, dum est ignarus resilit à sponsalibus antecedentèr legitimè celebratis *Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsalib. disp. 68. num. 10.*

Acquirit etiam arrhas, si alter resiliat.

Ratio ex eo deducitur, quià sponsus clam fornicans non priuatur iure compellendi

lendi innocentem ignarum fornicationis ad perficienda sponsalia per matrimonium de præsenti, ergò innocens iustè resilire non potest à data fide, ergò, si resiliat, ammittet arrhas, quia hæc est natura arrharum, vt iniustè resiliens eas perdat.

PRÆNOTIO XX.

An laborans defectu occulto teneatur alteri contrahere secum volenti sponsalia, manifestare, & quid, si occultet.

SVMMARIVM.

Genus defectuum occultorum duplex. 1.
Non tenetur pars volenti secum contrahere defectus illos ocultos, qui secundum se redderent nuptias minus expetibiles, aperire, si tamen non essent noxij. 2.
Interrogatus ab altero contrahente de huiusmodi vitijs occultis, siuè in genere, siuè in specie, de vitio fornicationis non tenetur illud aperire. 3.
Puella antecedentèr fornicata cælans delictū, quamvis vtatur medijs, vt non detegatur, non peccat, si nullum sit periculum, quod cognoscatur, & irritet alium ad grauem indignationem. 4.
Vitia occulta noxia alteri, siuè fuerit interrogatus, siuè non, tenetur aperire. 5.

HActenus locuti fuimus de delicto occulto fornicationis superuenientis post contracta sponsalia, seù post fidem alteri datam de matrimonio futuro. Nunc de vitio, vel eiusdem fornicationis, vel aliquo alio in quocunque genere præcedente, quod sit occultum, quod, si fuisset cognitum, vel sponsalia non fuissent contracta, vel dubium esset, an ignarus, si cognouisset, fuisset contractutus. Pro clariori notitia difficultatis propositæ.

1 Aduerte primò, huiusmodi defectus, ob quos, vel alter non contraheret, si cognosceret, vel potest esse dubium, an esset contracturus, nec ne, esse quodamodò in duplici differentia; alij etenim tales sunt siuè culpabiles, siuè inculpabiles fuerint, vt quamvis secundum se redderent nuptias minus expetibiles, non tamen sint perniciosæ alteri secum contrahere volenti, vt si sponsa sit corrupta, vel spontè, vel per vim; alij sunt tales, vt ex genere suo non solum reddant nuptias minus expetibiles, sed etiam alteri noxias, vt si quis laboraret morbo gallico, vel alio quocunque contagioso. *Defectus occulti in duplici genere.*

Aduerte secundò, difficultatem posse procedere, vel quandò infectus huiusmodi qualitatibus fuit interrogatus, & tacuit, vel quando, nec interrogatio præcessit, nec subsecuta responsio circa tales qualitates, sed nihil absolutè dictum est, vel quandò, quantumvis nulla præcesserit interrogatio, infectus tamen, vel dicto, vel facto positiuè simulauit contrarium, & alterum vana spe ad nuptias suas attraxit. His pro notitia suppositis sit *Varij status, secundū quos potest examinari titulus.*

Assertio I. Non tenetur pars volenti secum contrahere sponsalia defectus illos occultos, qui secundum se redderent nuptias minus expetibiles, non tamen noxias, aperire *Coninchus disp. 23. dub. 12. num. 92., Lessius de iust. cap. 21. dub. 11.* licet hic loquatur in alijs terminis, qui tamen sanè intellecti, & benè applicati possunt reduci ad terminos assertionis; hæcque eadem nos docuimus *tom. 1. sub tit. Contractus II. de empt., & vendit. Prænot. 7. assert. 6. num. 11.*

2 Ratio ex eo deducitur, quià, quando res, quæ cadit sub contractu, non est noxia contrahenti, & ex alio capite apta est ad vsum, ob quem contrahitur, non debet ex necessitate cum sui detrimento dominus defectus eiusdem propalare, quia nimis durum esset tàm strictè tales homines obligare ad huiusmodi vitia detegenda, ergò à fortiori non tenebitur alter ex sponsis fornicationem suam occultam aperire, cum ex hoc non reddatur noxius alteri contrahenti, nec ex illo impediatur socialis vita, generatio, & honesta educatio, quæ sunt fines, qui intendi debent in tali contractu, præcipuè cum hoc cederet in maximum præiudicium manifestantis, qui non tenetur se ipsum infamare, suamque famam prodigere. Si autem fuerit contractus sponsalium initus, & posteà per alterum cognitus fuerit ille defectus, an tunc possit à sponsalibus recedere, dictum fuit suprà *sub hoc eodem titulo de sponsalib. II. Prænot. 9. assertione prima*, ad quæ vos remitto. *Non tenetur defectus occultos reddentes nuptias minus expetibiles aperire. Ex illo defectu non redditur noxius alteri, nec impeditur vita socialis.*

3 Assertio II. Interrogatus ab altero secum contrahere volente sponsalia de huiusmodi vitijs occultis, siuè in genere, siuè in specie, de vitio occulto fornicationis non tenetur vitium illud manifestare, quo tamen posteà cognito possint dissolui sponsalia ex parte eius, qui innocens est, & cognouit alterius defectum *Coninchus disp. 23. dub. 12. nu. 94.* à quo dissentiri non videtur *Sanchez lib. 6. cap. de donat. inter coniug. disp. 27. num. 7., & seqq.* *Etiam interrogatus non tenetur aperire.*

Ratio ex eo deduci potest, quià irrationabilis videtur illa interrogatio facta per illum, qui contrahere intendebat cum fornicario occulto de illo defectu, cum optimè nouisse potuerit, non teneri illum respondere, cum nemo teneatur suam famam prodere, ergò occultando non obstante illa interrogatione non peccat, si hoc præstet non quidem per menda-

cium, quod semper ab intrinseco malum est, sed per dissimulationem, per quam propriè non se fingit Virginem, sed vitium occultat; Neque obesse possunt ea, quæ nos docuimus *tom.* 1. *sub tit. Contractus II. de emptione, & venditione Prænot.* 7. *assert.* 8. *num.* 13. nempè venditorem ad interrogationem emptoris teneri manifestare vitia occulta rei venalis, adeovt non manifestando, & peccet contra iustitiam, & teneatur ad damna; Non, inquam, obesse possunt, quià in venditione rerum venalium ea non militat ratio existente vitio, quæ militat in contractu sponsalium existente in altero vitio fornicationis occulto, quandòquidem ibi non militat illa superior ratio famæ, & honoris, quàm nemo debet prodigere, cum nullum ius ad hoc compellat; tenetur autem ex dispositione iuris manifestare vitia occulta rei venalis ad seruandam æqualitatem requisitam à iustitia commutatiua in contractibus. Dici etiam potest cum *Sanchez de matrimon. d lib.* 6. *disp.* 27. *num.* 11. ex communi omnium consensu receptum esse in cæteris contractibus, vt vitia in rebus venalibus existentia manifestentur; non est autem communi vsu receptum, vt vitium fornicationis occultæ manifestetur in contractu sponsalium.

Illa interrogatio videtur ex se irrationabilis.

Dices, per illam occultationem semper importari implicitè mendacium, quod non solum committitur in verbis, dum aliud verbis exprimitur, quod veritati in mente conceptæ non consonat, sed etiam in factis, cum per eadem aliquid à veritate dissonum manifestatur, prout explicat *D Thomas secunda secundæ quæst.* 111. *art.* 1. *in corpore*; nemo autem licitè potest cum mendacio defectus occultos non manifestare. Sed contra, quia per facta tunc tantum committitur mendacium, quando facta ipsa exercentur, cum animo se fingendi Virginem, quod tamen non est mortale, nisi ratione alicuius circunstantiæ, vt infrà, non verò, quando facta ipsa ordinantur præcisè ad finem tacendi, seù cælandi delictum, quia, vt bene notat *D. Thomas secunda secundæ quæst.* 111. *art.* 1. *ad quartum* tacere, & bonis medijs occultare vitium non est mentiri.

Facta ordinantur præcisè ad finem.

Dices secundò, quod, quantumvis nemo teneatur regularitèr se ipsum infamare manifestando delictum occultum, hoc tamen procedat, quando coactus quodamodo, & contra voluntatem constituitur in aliquo statu, in quo teneatur infamiam propriam detegere, secus quando liberè intendit talem statum, à quo posset se eximere, non consentiendo nuptijs sibi oblatis. Sed contra, quia ex fornicatione occulta nemo iure suo priuatur nubendi cum quocunque, qui eidem nuptias obtulerit, & quantumvis posset tales nuptias reicere, ne crimen suum propallet, non tamen ad hoc tenetur; quapropter, & poterit nuptias oblatas acceptare, & fornicationem non propallare.

Per fornicationē occultam nemo iure suo priuatur.

4 Assertio III. Puella, quæ antecedentèr ad sponsalia fornicata est, cælans huiusmodi vitium, quantumvis aliquibus medijs vtatur, vt ille defectus minimè percipiatur, non peccat, si nullum sit periculum, quod post contractum matrimonium vitium illum detegatur, vel si detegeretur, quod alter coniux non sit grauitèr ægrè laturus; si verò fuerit periculum, alterum coniugem cogniturum illum defectum, & ægerimè laturum, peccat sic cælans saltem contra caritatem. Ità in vniuersum *Nauarrus cap. inter verba in* 2. *edit. concl.* 1. *corrol.* 16. *num.* 60. *Sanchez de matrim. lib.* 6. *disp.* 27. *à num.* 8. *ad finem.*

Puella clam fornicata nō peccat cælando vitium.

Ratio quoad primam partem ex eo deducitur, quià huiusmodi sponsa sic, vel spontè, vel per vim deflorata habet ius turpitudinem suam non manifestandi, ergò etiam ius habet adhibendi ea omnia media, quæ ex genere suo turpia non sunt ad effectum, vt turpitudo illa non manifestetur, cui etenim licitus est finis, licita etiam sunt media conducentia ad talem finem, dummodò in se mala non sint, vel prohibita. Confirmatur primo, quia communi vsu receptum iam est, vt contrahentes, & mediatores nequaquam aperiant propria vitia, nec vllus talem vsum, & consuetudinem impugnat, quinimmò vnicuique naturalitèr inditum est, vt suam famam, quantum fieri potest, illæsam conseruet, ergò &c. Confirmatur secundò, quia talis manifestatio esset onus fæminis intolerabile, quandòquidem, vt plurimum cogerentur innuptæ permanere.

Cui licitus est finis sunt etiam licita media conducentia ad finem

Ratio quoad secundam partem, quod scilicet etiam non peccet, quantumvis sit periculum, quod vitium posteà ab altero coniuge detegatur, non tamen sit ægrè laturus, ex eo deducitur, quia ex vno capite licitum est vnicuique propriam turpitudinem celare; ex alio non supponitur alter coniux, cui obesse potest illud vitium, grauitèr indignandus; & peccatum, si quod est, desumendum est ex graui, vel leui indignatione præuisa in altero coniuge decepto per illam non manifestationem, ergò, si præsumatur non grauitèr indignandus, non consurget culpa, adeoque &c.

Peccatū desumitur ex motiuo indignationis alterius.

Ratio tandem quoad tertiam partē est, quia dans operam rei, ex qua nouit scandala pleraque oritura, iurgia intèr maritum, & coniugem, & infelices exitus nuptiarum, vtique est causa iniqua eorundem, à quibus poterat deflectere non nubendo, ergò nubendo cum illa præuisione vtique peccat, quandòquidem præscius tribuit fundamentum grauis indignationis alteri coniugi.

Asser-

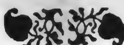
5 Vitia occulta noxia tenetur aperire. Assertio IV. Tenetur sponsus, vel sponsa requisitus, vel requisita ab altero secum contrahere volenti sponsalia, & matrimonium aperire defectus, seù vitia occulta, quæ possunt esse eidem petenti noxia, & perniciosa; quantumvis non fuerit de illis interrogatus, seù interrogata *Coninchus disp.23.dub.12.nu.96.*, & in hoc consentire videntur quotquot sustinent in contractu venditionis teneri venditorem aperire vitia occulta rei venalis, quæ possunt esse noxia emptori, hocque expreśsè habetur *in l.Iulianus 13.ff.de act.empt.,& in l.1.ff.de ædil.edict.*

Probatur primò, quia in illa hypothesi manifestè præsumitur, quod laborans illis vitijs nouerit alterum contrahentem illis cognitis ægrè laturum illa vitia, & concepturum grauem indignationem ob non manifestationem, ergò contrahendo sine illa manifestatione vtique grauitèr peccat. Secundò, quia tale matrimonium effet alteri perniciosum in societate coniugali, in prolis susceptione, & educatione, quæ omnia aduersantur bonis matrimonij, ergò contrahens non manifestando huiusmodi vitia noxia alteri parti grauitèr peccabit.

Esset vitium perniciosum in vita sociali.

Hic oritur difficultas, an, si laborans tali vitio occulto nouerit alterum simili defectu laborare, possit contrahere non manifestando proprium vitium, quantumvis noxium. Absolutè sentio sic contrahentem, & non manifestantem proprium vitium occultum non peccare. Ità expreśsè sustinet *Coninchus loc. cit.* dum expreśsè dicit laborantem simili vitio occulto teneri manifestare illud alteri contrahenti cum exceptione, *nisi iste similes defectus patiatur*. Ratio ex eo deduci potest, quia alter non potest esse rationabilitèr inuitus, nam si alter opponat vitium cognitum, poterit alter de simili vitio in ipso, excipere, & sic fieri congrua compensatio. & in hoc verificatur iuristicum illud effatum. *Quem tenet actio, eundem repellit exceptio*. Confirmatur, quia, quando vterque simili vitio laborat, non consurgunt ea omnia incomoda respectu vnius, vel alterius, quæ consurgerent respectu alterius non infecti, si alter tantum tali vitio laboraret, ergò non consurgit talis noxa in primo casu, quæ consurgeret in secundo, vbi etenim non est eadem ratio, nec potest esse idem ius, & iudicium.

Non tenetur tamen, si alter etiā simili vitio laborat.

DISQVISITIONES I.
A prima ad sextam prænotionem inclusiuè.

§. I.

An promittens fæminæ matrimonium, si ipsam Virginem inuenerit, eaque cognita corrupta, si iterum, atque iterum cognouerit, teneatur ad matrimonium.

SVMMARIVM.

Exponitur titulus in suis terminis. 1.
Ratione iuramenti præcisè, quo firmata fuerat præcedens promissio, non tenetur eam ducere, nec in foro interno, nec eterno. 2.
Ratione vlterioris congressus post cognitam fæminam corruptam in foro interno animæ non tenetur sponsus illam ducere, nisi verè cesserit iuri suo, tenetur tamen aliquod conferre pro vsu corporis. 3.
Ratione vlterioris congreßu post inuentam fæminam corruptam in foro externo obligatur ad matrimonium. 4.

Disquisitio I. Promiserat Caius Theodoricæ, & iure iurando promissionem confirmauerat, se illam ducturum in coniugem, si sui copiam sibi facientem Virginem inuenerit non corruptam. Cognouit, sed eam corruptam inuenit, & nihilominus subsequentèr congressum carnalem pluries cum eadem habuit. Hic orta fuit controuersia, an ratione iuris iurandi, quo promissionem illam confirmauit, seù melius ratione continuationis in illo congressu carnali post habitam notitiam de carentia virginitatis in fæmina promissaria teneatur illam ducere. Hæc difficultas examinari potest sistendo, vel in foro conscientiæ præcisè, vel in foro externo Ecclesiæ.

1 Facti series exponitur.

Respondeò primo, ratione iuramenti præcisè, quo firmata fuerat præcedens promissio, non tenetur absolutè eam ducere, nec in foro interno animæ, nec in externo Ecclesiæ, si verè constiterit illam non esse Virginem *Corduba in tract. de casib.conscientiæ quæst.48., Siluester verb.matrimon.3. quæst.8., Sotus in 4.dist.29.quæst.2.art.3.* Ratio ex eo deducitur, quia iuramentum easdem recipit conditiones, & restrictiones, quas recipit promissio, suprà quam cadit *l.fin.C.de non numer.pecun., Hostiensis in summa tit.de iure iurand.num.3., D.Antoninus 2.part.tit.10.cap.6.§.5., Siluester verb. iuramentum 3.quæst.1.dict.3., Vega lib.2.summa cas.392.*, ergò non purificata conditio-

2 Non tenetur ratione iuramenti eā ducere

ne, sub qua promisit, & iurauit matrimonium, sicuti promissio ipsa non obligat, nec obligabit ipsum iuramentum.

Procedit in suppositione quod illa promissio subsisteret.

Hæc procedunt inspecta præcisè natura iuramenti in suppositione, quod illa promissio, & conditio subsisteret; cæterum, cum in præcedentibus dixerimus, & præcipuè *sub hoc eodem tit. Contractus XIV. Pranot. 5. sect. 9. assert. 6. versic. hic excitatur difficultas*, eam conditionem, si te Virginem inuenero, tanquam turpem reiiciendam esse intellectam de inuentione per carnalem copulam, & proindè sponsalia pura remanere, ideò, sicuti in puro esse remanent sponsalia, & promissio de futuro matrimonio, ità in eodem esse puro remanet iuramentum, quod eidem adiicitur. Cæterum, cum possit fieri promissio absoluta, vel conditionata tantum sub ea conditione, *si te inuenero Virginem per inspectionem matronarum*, & deindè possit idem Caius virtute præcedentium sponsalium inducere Theodoricam ad secum congrediendum, & illo congressu cognoscere eandem fuisse antecedentèr corruptam, tunc certum est, quod, sicuti posset recedere à promissione, ità etiam à iuramento, quandòquidem tam promissio, quàm iuramentum intelliguntur esse sub illa conditione, si fueris virgo, & illæsa, non corrupta, & licet illa conditio referatur ad inspectionem matronarum, quæ licita est, non tollitur tamen, quod, si aliundè fuerit inuenta non virgo, sed corrupta, non possit inuentor à fide data recedere, quantùmvis eandem iuramento firmauerit; non etenim conditio illa irritatur, neque habetur pro non adiecta per illum modum inuentionis per carnalem copulam, cum ille modus in celebratione contractus non fuerit appositus, sed dumtaxat ex interuallo adiectus ex consensu partium, non ad finem cognoscendi, an fuerit fæmina virgo, an verò corrupta, sed dumtaxat ad finem explendæ libidinis; sicuti igitur sponsalia non irritantur per subsequentem copulam inter sponsos, ità per illam subsequentem copulam non demitur ius, quod competit eisdem sponsis, si ex illa copula dignoscatur defectus aliquis, qui tribuat sufficiens ius ad recedendum.

Quomodo potest intelligi illa conditio.

Si inuenta fuerit non virgo per copulam potest recedere.

3 Ratione vlterioris congressus non tenetur illam ducere nisi cesserit iuri suo.

Respondeo secundò, ratione vlterioris congressus post cognitam fæminam corruptam in foro interno animæ non tenetur Caius Theodoricam ducere, sed ad summum aliquid conferre pro vsu corporis illius spectata qualitate personæ, nisi in vlterioribus congressibus cesserit iuri suo *Ludouicus Lopez in instruct. part. 1. cap. 77. in princip. versic. hinc corrolariè sequitur*; qui pro se citat *Siluestrum verb. matrimonium 3. quæst 8., Sotum in 4. dist. 29. quæst. 2. art. 3.* Ratio ex eo deducitur, quià contractus conditionalis non adimpleta conditione, sub qua est initus ex genere suo immediatè euanescit, ergò, quantumvis posteà ad eandem iterum accesserit, non propterea in foro conscientiæ sponsalia conualescent, quià actus secundum se irritus non reualidatur per actus subsequentes, qui regularitèr præsumuntur esse ex animo fornicario; Neque dicas, quod illa conditio vtpotè turpis habeatur pro non adiecta, adeoque &c. Contrà enim impugnaberis, quia conditio non fertur super actum turpem coeundi, sed super honestam virginitatis qualitatem, quæ potest per aliam viam honestam indagari, vndè conditio ex se non est turpis, sed per accidens per congressum turpem compræhenditur illa qualitas non adesse.

Ille vsus est meritorius pretij proporcionati.

Dixi, *sed ad summum aliquid conferre pro vsu illius corporis*, quandoquidem ille vsus secundum se est meritorius pretij proporcionati ad arbitrium prudentis viri spectata qualitate personæ; si tamen ex illis congressibus subsequentibus damnum aliquod graue emanarit, quatenus infamia aliqua pullulet ex illis congressibus, quæ non emerserit ex concubitu, quo fuit illa filia deflorata, tunc non incongruè asserem iuxtà prædicta, quodammodo teneri ad compensationem illius infamiæ iuxtà modum superius allegatum.

Requiritur nouus cõsensus saltem implicitus, & interpretatiuus.

Dixi, *nisi in vlterioribus congressibus cesserit iuri suo*; tunc etenim nulli dubium esse potest, quod, si tali iuri cesserit, teneatur stare contractui, nec possit à sponsalibus, & futuro matrimonio resilire; sed an tunc requiratur nouus consensus formalis, & expressus, an verò sufficiat interpretatiuus; existimo sufficere nouum implicitum, & interpretatiuum, qui potest stare cum illo congressu cum animo eandem ducendi, sicut supra dictum est.

4 In foro externo ratione vlteriores cõgressus tenetur.

Respondeo tertiò, ratione vlterioris congressus post inuentam sponsam defloratam, & continuationis in eodem congressu in foro externo tenetur ad perficiendum matrimonium *Ludouicus Lopez prima part. instruct. cap. 77. in princip. versic. hinc corrolariè; Siluester verb. matrimonium 3. quæst. 8., Sotus in quarto dist. 29. quæst. 2. art. 3.* Ratio ex eo deducitur, quia tunc in foro Ecclesiæ præsumeretur pro cessione iuris competentis ex eo, quod fæmina promissaria inuenta fuerit corrupta, dum iterum ad eandem accessit, quandòquidem ille accessus videtur referri ad promissionem præcedentem, & ratione eiusdem præsumenda est fæmina consentire, & ex eo, quod ipse non excipiat de defloratione, videtur eadem non obstante firmare suam promissionem.

§. II.

§. II.

Vtrum matrimonium possit esse materia voti.

SVMMARIVM.

Status controuersiæ expositus. 1.
Votum matrimonij secundum se præcisè sumptum nullo modo subsistit. 2.
Votum illud elicitum ea intentione, vt matrimonium contrahat, & consequatur gratiam sacramentalem, & posteà eo non consummato transeat ad Religionem non tenet. 3.
Votum emissum ad finem reparandi damnum illatum per deflorationem sponsa intuitu matrimonij promissi corrupta, si aliundè reparari non possit, tenet. 4.

1 Factum tale in suis terminis.

DIsquisitio II. Caius, vel ad finem consequendi gratiam matrimonialem, & posteà commigrandi ad Religionem, vel ad effectum euitandi in se ipso libidinem, ad quam valdè procliuis est, vel extrahendi fæminam pauperculam à proximo periculo pudicitiæ amittendæ votum elicuit contrahendi matrimonium. Orta hic fuit controuersia, an tale votum subsisteret, & obligaret ipsum Caium ad sui obseruantiam, & an, si vigore eiusdem contraxerit cum determinata persona sponsalia, illa sponsalia tenerent.

2 Votum matrimonij secundum se non tenet

Respondeo primò, votum matrimonij secundum se præcisè sumptum nulla ratione subsistere. Consentiunt omnes, quos viderim. Ratio ex eo deducitur, quia votum ex genere suo debet esse de meliori bono *D. Thomas part. 3. quæst. 88. art. 2., Coninchus disp. 22. dub. 10., Laiman lib. 4. tract. 4. cap. 3. num. 11.* non enim Deus acceptat id, quod minus est, quando hoc impedit id, quod maius, & melius est, sed votum illud matrimonij non est de meliori bono, quinimmò secundum se impeditiuum maioris boni, quià status ipsi oppositus continentię perfectior est teste *Apost. prima ad Corinth. 7., & Concil. Trid. sess. 24. can. 10.*, ergò illud votum non subsistit *Paludanus in 4. dist. 38. quæst. 1. desin. 5.*

Est impeditiuum melioris boni.

3 Votum celebrãdi matrimonium cum fine illud non consumãdi, sed trãseundi ad Religionem non tenet

Respondeo secundò. Votum illud à Caio elicitum ea intentione, vt matrimonium contrahat, & consequatur gratiam matrimonij, & posteà eo non consummato transeat ad Religionem absolutè non tenet *Nauarrus cap. 16. num. 30. Ludouicus Lopez 1. part. instruct. cap. 50. ad fin., Emanuel Rodriquez 1. part. summa cap. 244. nu. 5., Sanchez lib. 1. de matrim. disp. 43., Suarez lib. 2. de voto cap. 9. num. 6., Coninchus d. disp. 22. dub. 10. in princip.* Ratio ex eo deducitur primò, quià contrahere matrimonium sub ea intentione secundum communiorem DD. consensum, vt coniux intacta deseratur, non caret culpa, vt multis allegatis DD. tradit *Laiman d. lib. 4. tract. 4. c. 3. n. 13.*, Neq; obesse potest, si asseratur, quod licitum est vnicuique post contractum matrimonium intra bimestre eo non consummato cõmigrare ad Religionem, ergò etiam licitum erit illud contrahere ea intentione, vt ipso celebrato, & consecuta gratia sacramentali, posteà, antequam consumet, transeat ad Religionem; nõ enim illicita est intentio de opere, quod secundum se licitum est, & in iure permissum; Non, inquam, obesse potest, quià, vt latè superius diximus, quantumvis actualis consummatio in actu secundo, procreatio, & educatio prolis non sit de substantia sacramenti matrimonij, intentio tamen consummandi, aliaque perficiendi, quæ sunt de bonis matrimonij, est de eiusdem substantia, adeoque, qui cum intentione contraria contrahit, illicitè omninò contrahit. Secundò, quia sic contrahere cum ea intentione est parti maximè iniuriosum, adeòque ex genere suo illicitum. Tandem, quia matrimonium institutum non est præcisè propter se, & propter gratiam, quæ ad ipsum consequitur, sed ad socialem vitæ vnitatem, propagationem speciei, & prolis educationem, in ordine ad quæ gratia matrimonialis conceditur; ergò cessantibus huiusmodi causis finalibus non erit licitum &c.

Intentio cõsuman di est de substantia matrimonij.

Respondeo tertiò. Votum per Caium emissum, si fuerit ad reparandum damnũ fæminæ, quam sub spe futuri matrimonij deflorauit, cum aliundè non posset reparare, vtique obligat, & tenet *Sanchez lib. 1. de sponsalib. disp. 44., Henriquez lib. 11. cap. 13. §. 3., Suarez lib. 2. de voto cap. 9 num. 8., Laiman lib. 4. tract. 4. cap. 3. nu. 5., Coninchus d. disp. 22. dub. 10. nu. 58. vers. secundo constat;* Intellige tamen non sub formali ratione voti, sed vel iuramenti, vel promissionis per ea, quæ docui supra *sub hac eod. tit. Contractus XIV. de spons. 1. Disquis. 1. §. 3. respons. 2. per totum*, ad quæ vos remitto, sicuti pro alijs omnibus, quæ proposita sunt sub hoc titulo, seu paragrapho, cum ibi omnia fuerint plenè actitata.

4 Tenet, si sit ad finẽ reparandi damnũ sponsæ corruptę.

§. III.

An sponsus deprehendens Clericum cubantem cum propria sponsa de futuro, eumque grauitèr, & enormitèr percutiens subdatur excommunicationi Romano Pontifici reseruatæ.

SVMMARIVM.

Exponitur status controuersiæ. 1.
Probabilius est sponsum eximi ab excommunica-

nicatione Summo Pontifici reseruata. 2. *Soluuntur rationes dubitanti*. 3. *Posset in ea hypothesi sponsus, qui sic percussit, absolui à quocunque confessario approbato*. 4.

1 In quo consistat dubium. DIsquisitio III. Contractis legitimè sponsalibus inter Meuium, & Cæciliam seruatis omnibus iuris solemnitatibus, eadem Cæcilia, vel sponte se prostituit Caio Sacerdoti, vel fortè per vim prostituta est. Ijsdem semel concumbentibus superuenit Meuius sponsus, & ira percitus enormitèr Caium Sacerdotem sauciauit. Controuersum tunc fuit, an Meuius inciderit in excommunicationem *cap. si quis suadente*, quæ ratione enormis vulneris sit Romano Pontifici reseruata:

Ratio dubitandi èx duplici capite oriri potest; primo ex eo, quod sponsus ius habet ex subsequenti sponsæ fornicatione recedendi à sponsalibus, & per recessum videtur sufficientèr dedecori sibi per sponsam fornicariam illato subuenire, vndè, cum aliundè possit sibi consulere non potest ex moderamine inculpatæ tutelæ excusari ab enormitate delicti, nec a pænis iuris contra huiusmodi delictum comminatis. Secundò, quia *in cap.3. de sententia excommun.* solum videtur eximi à reseruatione excommunicationis Romano Pontifici, qui Clericum cum propria Vxore turpitèr deprehensum atrocitèr percusserit proptèr adulterium. Cum igitur ex dictis *sub hoc eodem tit. Contractus XIV. de sponsal. 1. Disq. 1. §. 2. nu. 2., & seqq.* per violationem sponsæ de futuro non committatur adulterium, per consequens sponsus sic vulnerans non videtur subterfugere pænas iuris in eo rigore, quo intelliguntur comminatæ. Nihilominus

Ratio dubitandi, vndè desumatur.

2 Eximitur in ea hypothesi ab excommunicatione. Respondeo, in hac etiam hypothesi probabilius Caium sic percutientem eximi ab excommunicatione Summo Pontifici reseruata *Coaruuias 1. part. epithome cap. 1. num. 12.* aduersus *Glosam in d. cap. 3. de sent. excommun.*, quæ tamen videtur communitèr recepta. Ratio ex eo deduci potest, quia iura æquè permittunt accusationem contra violatorem sponsæ, ac contra violatorem coniugis per textum *in l. si vxor §. Diuus ff. ad leg. Iul. de adulterijs* licet mitius puniant violatorem sponsæ, ac vxoris *Antonius Gomez in l. 8., Tauri num. 47., Nauarrus in cap. consideret de pænit. dist. 5. num. 1., Rebellus 2. part. de oblig. iust. lib. 4 qu. 8. sect. 2. nu. 9.*, ergò, si vtrumq; delictum ius tribuit ad accusandum, vtrumque exceptionem sufficientem inducet ad excusandum à grauioribus pænis iuris, si delinquens fuerit in crimine deprehensus; vtrumque etenim talem infert iniuriam aduersus sponsum, & coniugem, vt in fragranti ab eijsdem deprehensum non modicum minuat de plena deliberatione; Neque obesse potest, si afferatur, quod violatio sponsæ minus sit iniuriosa sponso, ac violatio vxoris marito; Non, inquam, obesse potest, quia licet minus graue delictum sit, & iniuriosum, est tamen tale, vt ratione iniuriæ illatæ, & in fragranti deprehensæ minuat de plena deliberatione requisita ad incurrendas grauiores pænas iuris.

Inducit exceptionem sufficientem ad excusandum à grauioribus pænis

Alia ratione responsio euincitur

Confirmatur, quia *in d. cap. 3. de sentent. excommunic.* non solum eximitur ab excommunicatione Romano Pontifici reseruata maritus enormiter percutiens Clericũ deprehensum in adulterio cum propria Vxore, sed etiam Pater eundem Clericum deprehensum turpiter cum propria filia, & frater eundem cum propria sorore repertum percutientes, ergò non præcisè ratione adulterij illa pæna dissoluitur, sed ratione grauis iniuriæ illatæ habentibus ius in fæminam stupratam, seù violatam, vel ratione sanguinis, vel iuris acquisiti ex contractu, seù fidei sibi præstitæ, ergò non erit, cur non dissoluatur illa pæna etiam respectu sponsi deprehendentis sponsam, cum Clerico in actuali fornicatione, cum illud delictum sit eidem grauitèr iniuriosum, & ratione iniuriæ illicò illatæ, seù deprehensæ ex animi motu supponatur attenuata plena deliberatio.

Ad primam rationem dubitandi dicendum est, quod, quantumvis sponsus ex fornicatione sponsæ ius habeat dissoluendi sponsalia, quantumvis hæc esset per vim cognita, non possit tamen tolli, quin eidem maxima sit illata iniuria cum læsione iuris iam acquisiti, quæ iniuria in subito casu deprehensa, quamvis non tribuat in foro conscientiæ ius ad vltionem, tribuit tamen exceptionem ad vitandas pænas grauiores, si eadem vltio in subito criminis deprehensione fuerit executa; motus etenim naturæ in similibus casibus vix potest cohiberi, & propterea iura indulgent similibus motibus grauiorum pænarum remissionem, seù recessum ab ordinarijs pænis. 3

3 Illata est eidem iniuria grauis.

Ad secundam dicendum est in allegato textu non comprehendi præcisè deprehensum in adulterio cum Vxore, sed etiam in actuali fornicatione cum filia, vel sorore, adeoque non est etiam, cur non comprehendatur deprehensus in concubitu cum sponsa de futuro propter paritatem rationis; hæc etenim est causa ita mouens ad actualem vltionem, sicuti causa stupri propriæ filiæ, seù sororis.

Textus non restringitur ad adulteriũ

4 Hic dubitant Doctores, an in hac hypothesi grauis percussionis Clerici deprehensi per sponsum in violatione propriæ sponsæ sponsus sic percutiens exemptus à reseruatione Pontificis teneatur saltem ad Episcopum confugere pro absolutione, an verò possit à quocunque confessario absolui

Coa-

Coarruuias in epith.primæ partis cap.1.nu.12. videtur sentire, tunc pro absolutione ad Episcopum recurrendum esse. Sed hoc ego crederem esse ad vberiorem cautelam in foro externo; cæterum in rigore, & in foro interno non video, cur nequeat absolui à quocunque approbato confessario; ablata etenim reseruatione ob præallegatam causam simplicitèr, non est, cur eadem reseruatio referri debeat ad Episcopum, cum textus dicat percutientem Clericum turpitèr inuentum, cum propinqua excommunicatum non esse, vbi glosa comprehendit Clericum cubantem cum Vxore putata, quem, si percutiat maritus putatiuus, non est, cur non eximatur ab illa reseruatione, &, si hoc intelligitur de percutiente Clericum repertum cum Vxore putata, & non secundum rei veritatem, non est, cur intelligi non possit cum Clerico reperto cum vera, propria, & legitima sponsa.

Potest absolui à quocũq; confessario approbato.

§. IV.

An Sponsus, qui Clericum turpitèr deprehensum cum propria sponsa grauitèr, seù enormitèr percussit, priuetur iure soluendi sponsalia cum eadem contracta.

SVMMARIVM.

Titulus exponitur in suis terminis. 1.
Non obstante tali vltione potest adhuc à sponsalibus recedere. 2.
Soluuntur rationes oppositæ. 3.
Euincitur etiam paritate coniugis grauitèr vulnerantis adulterum deprehensum in adulterio cum propria vxore. 4.

1 Difficultatis status explanatus.

DIsquisitio IV. Iuxta hypothesim præcedentis disquisitionis Meuius sponsus Caium Sacerdotem deprehensum turpitèr cum Cæcilia propria sponsa grauitèr vulnerauit ad proprium dedecus vindicandum, & redimendam infamiam per violatorem sibi illatam. Hic orta fuit controuersia, an ratione fornicationis, siuè per vim, siuè spontè à propria sponsa commissæ liber etiam remaneat non ob stante tali vltione à contrahendo cum ipsa, an verò eandem teneatur ducere.

Ratio dubitandi vndè sumatur.

Ratio dubitandi ex duplici capite consurgit; primò, quià grauitèr sic vlciscendo propriam iniuriam videtur Cæciliam cognoscere, & confirmare vt suam; non enim ità vlcisceretur, nisi suum cognosceret id, in quo delinquitur. Secundò, quià sic vlciscendo videtur redimere vexationem sibi illatam, qua propterea redempta non est, cur non debeat permanere in suo onere. Nihilominus

2 Adhuc potest à sponsalibus recedere.

Respondeo, non obstante tali vltione posse adhuc à sponsalibus recedere. Ita sentire existimo quotquot sustinent ex fornicatione subsequenti sponsalia dissolui eorundem contractum. Ratio ex eo deducitur, quod ex eo, quod sponsus Clericum deprehensum turpitèr cum sponsa grauitèr vulnerauerit, non tollitur, quin illa fuerit deflorata, & quod in eodem statu non permaneat, sed ex defloratione sponsæ, rebusque notabilitèr variatis sufficiens innocenti ius tribuitur ad recedendum à prioribus sponsalibus, ergò &c. Neque obesse potest id, quod afferebatur in ratione dubitandi ex primo capite, quod scilicet sponsus vlciscendo sic propriam iniuriam Cæciliam cognouerit, vt suam, sicque quodamodo sponsalia confirmauerit; Non, inquam; obesse potest, quià per illam vltionem infertur quidem, quod cognouerit se habere ius aliquod saltem incohatum in corpus Cæciliæ, & quodamodo ipsam, vt suam, non autem infertur, quod per illam vltionem confirmauerit ius suum in eadem, seù quod idem est, ius, quod sibi competebat ex fornicatione propriæ sponsæ recedendi a sponsalibus, amiserit; neque vltio in alterum exercita priuat vltorem iure suo, quod habet versus sponsam delinquentem; vterque etenim deliquit aduersus vultorem, & sic per vltionem versus vnum non demitur pæna aduersus alterum. Minus obesse potest id, quod subditur ex secundo capite, quia vltio aduersus fornicarium non demit ius aduersus sponsam delinquentem, vterque etenim est delinquens, & ex vnius pæna non tollitur ius ad pænam aduersus alterum, cum sponsus ex vi sponsalium non solum habeat ius aduersus sponsam; ne à fide sibi præstita deficiat, sed etiam aduersus quemcunque alium, ne ius, quod acquisiuit in sponsam, violet.

Variatus est status rerum.

3 Satisfiat rationibus dubitandi.

Per vltionè vnius non demitur pęna versus alterũ.

Habet ius aduersus quemcunque, ne ius suum violet.

4 Euincitur paritate coniugis percutientis adulterum deprehensum in adulterio

Confirmari potest responsio paritate mariti deprehendentis adulterum actualitèr turpiter commorantem cum propria vxore, qui, si eundem, vel enormitèr sauciet, vel fortè etiam occidat, non propterea amittit ius aduersus vxorem adulterantem intentandi, & prosequendi diuortium, vt est in confesso apud omnes, ergò etiam, si sponsus deprehenderit amasium in actuali concubitu cum propria sponsa, eundemque grauitèr vulnerauerit, non propterea amittet ius aduersus eandem sponsam resiliendi à sponsalibus; semper enim verificatur, quod, sicuti illa est adultera, ità ista sit deflorata, & non minus quoad torhum est dissolubile matrimonium ratione adulterij comissi ab altero coniuge, ac sint dissolubilia absolutè sponsalia ratione fornicationis ab altero sponso perpatratæ post eadem sponsalia.

§. V.

An ex Sponsalibus contractis ignorantèr intèr impeditos dissoluantur posteriora sponsalia inita cum altero consanguineo sponsi impediti.

SVMMARIVM.

Titulus exponitur in suis terminis. 1.
Attento præcisè iure nouo Concil. Trident. posteriora sponsalia Liuiæ cum altero fratre prioris sponsi ex alio matrimonio non sunt inualida ex eo præcisè, quod antecedentèr fuerint inita sponsalia cum priore sponso fratre ex alio matrimonio cum eodem primo. 2.
Quandò sponsalia sunt publica, impedimentum verò est occultum, adhuc non est impedimentum publicæ honestatis. 3.

1 Elucidatur factũ. DIsquisitio V. Desponsauerat Titius filiam suam Liuiam Caio filio Theodorici eo adiecto iuramento, quod, si ex aliqua causa perfici non posset matrimonium inter eandem Liuiam,& Caium, eandem traderet alteri filio eiusdem Theodorici, quem habuit ex alia vxore. Rebus sic stantibus innotuit inter Caium, & Liuiam intercedere gradum consanguinitatis vetantem inter eosdem matrimonium, & sic Titius contendebat Liuiam iuxta normam iuramenti tradere alteri filio Theodorici ex alia vxore. Quæsitum fuit, an sponsalia cum hoc secundo inita subsistant, & an inter eosdem possit intercedere matrimonium.

Ratio potissima dubitãdi. Ratio dubitandi ex eo consurgit, quod ex illis prioribus sponsalibus nullum consurgit vinculum obligatorium, cum impossibilium nulla sit obligatio *§. si impossibili Instit. de inutil. stipul.*, impossibile autem est stante impedimento consanguinitatis, quod inter Caium, & Liuiam possit esse matrimonium, cum hoc esset contra bonos mores *l. filiusfamilias ff. de condit. instit.*, *& cap. faciat homo 22. quæst. 2.*, ergò ex illis oriri nequit impedimentum publicæ honestatis. Accedit, quod ex contractu nullo nullus potest esse effectus, sed priora illa sponsalia fuerunt in sua radice nulla, cum fuerint inter personas inhabiles ad contrahendum ad inuicem intuitu consanguinitatis inter eosdem intercedentis, ergò ex illis nullus effectus, nullaque obligatio potest prouenire, adeoque, nec impedimentum publicæ honestatis, quod est effectus sponsalium. Nihilominus

Rescriptum Alexãdri III. in simili casu Episcopo Papiensi. Consultus Alexander III. in simili casu *in cap. ad audientiam de sponsalib.* Episcopo Papiensi in hanc formam rescripsit. *Sed quoniam scriptum est, quod sponsam fratris frater habere non potest, mandamus, quatenus eum suum implere propositum non permittas, sed vt pœnitentiam agat de illicito iuramento monitione præmissa Ecclesiastica districtione compellas*. Quamobrem ad ea, quæ in ratione dubitandi mox dicebamus, respondet *Glosa in dicto cap. ad audientiam in verbo habere non potest de sponsalib.*, quod in ordine ad hoc impedimentum potius factum attendatur, quam ius *cap. nuper de bigam.*, *& l. eumqui C. de adult.*, & in talibus plus consideretur quandòq; opinio, quàm veritas *cap. cum inter Ioannem, Qui fal. sint legat.* Quid igitur in hac controuersia concludendum?

2 Posteriora sponsalia de iure nouo non inualidantur. Respondeo, attento præcisè iure nouo *Concil. Trid. sess. 24. cap. 3.* posteriora sponsalia Liuiæ contracta cum altero filio Theodorici ex alio matrimonio non dissolui ex eo præcisè, quod antecedentèr fuerint inita sponsalia cum Caio fratre eiusdem ex alio matrimonio *Henriquez lib. 12. de matrim. cap. 10. nu. 2.*, *Sanchez lib. 7. disp. 68.*, *Gutierez de matrimonio cap. 103. num. 5.*, *Coninchus disp. 32. dub. 5. num. 63.*, *Bonacina quæst. 3. de matrim. punct. 11. nu. 2. vers. dixi.* Ratio ex eo deducitur, quià illa priora sponsalia contracta inter Liuiam, & Caium fuerunt in sua radice absolutè irrita, si quidem inita inter personas omninò inhabiles ad contrahendum; Concilium autem *Trident. loc. cit.* absolutè sustulit impedimentum honestatis ex sponsalibus in sua radice inualidis, per quod etiam derogauit iuri *in illo cap. ad audientiam de sponsalib.*; nec hoc mirum, quandòquidem idem *Concilium loco cit.* restrixit etiam tale impedimentum ad primum gradum consanguinitatis, quod antiquitus extendebatur vsque ad quartum. — Ex sponsalibus inualidis non consurgit publica honestas.

3 Quid dicendum, quando sponsalia sunt publica, impedimentum verò occultum. Hic suboritur difficultas, an etiam tollatur per idem Concilium Tridentinum illud impedimentum publicæ honestatis, quantumvis sponsalia fuerint publica, impedimentum autem omninò occultum. *Durandus in 4. dist. 41. quæst. 2.*, *& ibid. Paludanus art. 3. concl. 2.*, *Siluester verb. matrim. 8 num. 14. dict. 6.* fauere videntur opinioni asserenti in hac hypothesi oriri impedimentum publicæ honestatis, quandòquidem hoc inductum est ab Ecclesia in ordine ad vitanda scandala, prout habetur *in cap. iuuenis 3. de sponsalib.*; quandò autem sponsalia essent publica, & in faciem Ecclesiæ celebrata, eadem est ratio scandali non apparente de impedimento, ac si illa sponsalia fuissent valida, ergò &c. Atque iuxtà hunc sensum explicari potest textus *in d. cap. ad audientiam de sponsalib.*, quatenus procedat solummodò, quando existentibus publicis sponsalibus impedimentum esset dumtaxat occultum, ad quod etiam referri potest id, quod asserebat — Sententia asserens oriri publicã honestatem.

rebat

rebat *Gloſa ibid.* nempè potius in his attendi factum, quam ius, & habere quandoque prælationem opinionem, quam veritatem. Nihilominus abſolutè ſentiendum
3 Contraria ſententia præfertur. exiſtimo, nullum etiam in data hypotheſi oriri impedimentum publicæ honeſtatis *Nauarrus cap. 22. num. 57., Coninchus diſp. 32. dub. 5. num. 69.* Ratio ex eo deducitur, quia iura *in d. cap. iuuenis 3. de ſponſalib.* & *Concil. Trid. loc. cit.* loquuntur generatim de ſponſalibus quauis ratione inualidis, vndè non eſt, cur debeat diſpoſitum reſtringi ad ſponſalia publica, quando impedimentum eſt occultum, cæteroqui, ſi ſponſalia eſſent priuatim contracta, & poſſent per duos teſtes probari, non orietur ex illis impedimentum publicæ honeſtatis. Quamobrem ad ea, quæ afferuntur ex *Gloſa in d. cap. ad audientiam de ſponſalib.* dicendum eſt ea procedere ſecundum præſumptionem in foro externo, quatenus quandiu ſponſalia publica ſunt, & nullitas occulta Eccleſia præſumat eſſe valida, & inducere impedimentum publicæ honeſtatis, nec matrimonium ſponſi cum ſorore ſponſæ permittet. Cæterùm vbicunque Eccleſiæ conſtaret de inualiditate eorundem ſponſalium non eſſet, cur impedimentum illud non defineret etiam in foro externo, ſicuti non eſt ſubſiſtens etiam in foro interno, cum re vera in ſe ex ſponſalibus inualidis non oriatur.

§. VI.

An priora ſponſalia diſſoluantur per publicam honeſtatem ſuperuenientem.

SVMMARIVM.

Status controuerſiæ exponitur. 1.

Iuxtà terminos facti ex ſecundis ſponſalibus non oritur impedimentum publicæ honeſtatis diſſolutiuum priorum. 2.

1 Facti ſeries explicata. DIſquiſitio VI. Contractis ſponſalibus inter Flauiam, & Meuium, idem Meuius nullâ intercedente legitima cauſa recedendi ab eiſdem ſponſalibus contraxit noua ſponſalia cum Calidonia ſorore eiuſdem Flauiæ cum publicis ſolemnitatibus, dum fortè priora ſponſalia fuerunt priuatim contracta. Hic orta fuit ratio dubitandi, an ex his poſterioribus ſponſalibus ortum fuerit impedimentum publicæ honeſtatis; ratione cuius idem Meuius non poſſit contrahere matrimonium cum Flauia priori ſponſa.

Ratio dubitandi expoſita. Ratio dubitandi deducitur *ex cap. vnico de ſponſalib. in 6.*, vbi videtur innui per impedimentum publicæ honeſtatis ortum poſt ſponſalia non dirimi priora ſponſalia, cum ex alio capite communitèr doceant Doctores per matrimonium ſubſequens etiam inualidum induci tale impedimentum publicæ honeſtatis, & priora ſponſalia diſſolui. Nihilominus

2 Ex ſecundis non oritur impedimentum honeſtatis contra priora. Reſpondeo, in hac hypotheſi ex ſecundis ſponſalibus non oriri impedimentum publicę honeſtatis diſſolutiuum priorum *Sanchez lib. 7. de matrimonio diſp. 68. nu. 24., Nauarrus cap. 22. num. 57., Bonacina de matrimonio quæſt. 3. punct. 11. num. 21.,* & *alij communitèr.* Ratio multiplex eſſe poteſt. Prima, quia ex Concil. Trident. ſupra allegato ex ſponſalibus, quacunque ratione inualidis nullum oritur impedimentum publicæ honeſtatis, ſed poſteriora ſponſalia inita cum Calidonia ſorore Flauiæ prioris ſponſæ ſunt abſolutè inualida, quandòquidem ex ſuperius dictis priora ſponſalia non diſſoluuntur per ſubſequentia; cum autem ſimul, & ſemel idem non poſſit eſſe ſponſus duarum, manifeſtè ſequitur, quod, ſi priora ſponſalia ſubſiſtant, poſteriora non teneant. Secundò, quia ex prioribus ſponſalibus contractis cum Flauia ſeruatis omnibus ſolemnitatibus, vt ſupponitur, oritur impedimentum publicæ honeſtatis, vt eſt in confeſſo apud omnes, ergò vigore eiuſdem Meuius non poterit validè, & efficacitèr contrahere cum ſorore eiuſdem Flauiæ; ergò, ſi contrahat, inualidè contrahet, ſicque non conſurget impedimentum publicæ honeſtatis. Per poſteriora non diſſoluuntur priora. Tertia, quia priora ſponſalia legitimè inita non diſſoluuntur per poſteriora cum quacunque alia perſona extra gradum conſanguinitatis cum prima inita, ergò nec poterunt diſſolui per poſteriora inita cum ſorore eiuſdem Flauiæ. Conſequentia tenet, quia in tantum per poſteriora non diſſoluuntur prima, in quantum illa poſteriora ſunt inualida, ſed etiam ſunt inualida poſteriora inita cum ſorore eiuſdem Flauiæ, ergò &c.

Dices primò, ſuperueniente ſponſalibus affinitate, vel aliquo alio impedimento eadem ſponſalia diſſoluuntur *Sanchez d. l. 7. de matrim. cap. 68. num. 24., Nauarrus d. cap. 22. num. 57.*, ergò etiam ſuperueniente impedimento publicę honeſtatis ob ſponſalia contracta cum ſorore primę ſponſę eadem priora diſſoluentur. Sed contra primò Non ſubſiſtit ſuppoſitum conſequentiæ. dato antecedente, negandum eſt directè ſuppoſitum conſequentis; ſupponit etiam, quod ex illis poſterioribus ſponſalibus oriatur impedimentum publicę honeſtatis, quod falſum omninò eſt, cum illa ſint in ſua radice inualida, adeoque nullum valeant producere effectum. Secundò, quia Ex impedimento publicæ honeſtatis ſuperueniente non diſſoluitur priora ſponſalia iura expreſsè ſtatuunt ex affinitate, cognatione legali, & ſpirituali ſuperuenientibus diſſolui priora ſponſalia, vt latè ſuo loco videbimus; in impedimento autem publicæ honeſtatis hoc negant expreſsè, vt videre eſt in textu *in c. vnico de ſponſal. in 6.*, vbi

vbi sic legitur. *Ex sponsalibus puris, & certis, dummodò non sint nulla ex defectu consensus, oritur efficax ad impediendum, & dirimendum sequentia sponsalia, vel matrimonia, non autem ad praecedentia dissoluenda impedimentum publicae honestatis.*

Dices secundò, ex matrimonio subsequenti cum Calidonia sorore Flauiae, quantumvis inualido oritur impedimentum publicae honestatis dirimens priora sponsalia contracta cum eadem Flauia, ergò etiam ex sponsalibus subsequentibus initis cum eadem Calidonia, quantumvis inualidis oritur tale impedimentum dirimens. Antecedens probatur, quia ex matrimonio irrito ex alia causa, quam ex defectu consensus, oritur impedimentum publicae honestatis, quod de iure antiquo deducitur *ex cap. sponsam de sponsalib.*, & *cap. accessit de desponsatione impuberum*; ius autem nouum Concil. Trident. quoad huiusmodi matrimonia nihil innouauit, vt patet ex motu proprio *Py V. ad Romanum spectat*, & sic declarauit Sacra Congregatio apud *Bonacinam de matrimonio quaest. 3. punct. 11. num. 11.* Consequentia item euincitur, quia tota ratio, ob quam ex sponsalibus subsequentibus cum sorore prioris sponsae non oritur impedimentum publicae honestatis, est inualiditas eorundem sponsalium subsequentium; cum igitur non obstante inualiditate in matrimonio consurgat ex eodem impedimentum publicae honestatis, non erit, cur illud non consurgat etiam ex sponsalibus inualidis. Sed contrà; negandum est in hac hypothesi absolutè antecedens; nam, quantumvis, vt infrà examinabimus, absolutè ex matrimonio inualido ex alia causa à defectu consensus consurgat tale impedimentum, non consurgit tamen in hypothesi, qua ex prioribus sponsalibus legitimè celebratis iam ortum est tale impedimentum aduersus eam, cum qua contractum fuit tale matrimonium inualidum, caeteroqui ex eodem capite daretur mutua pugna adinuicem, sicque ratio publicae honestatis, quae impedit contractum cum consanguinea sponsae intra gradus à iure prohibitos, impedit etiam, ne consurgat ex contractu illo inualido, si meatur aliud impedimentum aduersus se ipsam.

Ratio aduersans assertioni, eiusque dissolutio

Non consurgit, quando iam ex prioribus sponsalibus ortum est

Dices tertiò. Si Meuius contractis sponsalibus legitimis cum Flauia contrahat postea matrimonium de rato cum Calidonia eius sorore ex tali matrimonio, quantumvis inualido, consurgit impedimentum publicae honestatis, cum quacunque ipsius consanguinea intra quartum gradum *Sanchez de matrimonio lib. 7. disp. 68. nu. 24*, *Bonacina autem de matrim. quaest. 3. punct. 11. num. 20.*, qui etiam testatur de communi, ergò etiam ex tali matrimonio, quantumvis inualido, consurget tale impedimentum etiam cum Flauia, cum qua antecedentèr inierat sponsalia, siquidem cum Calidonia est in primo consanguinitatis gradu. Sed contrà; dato pro nunc antecedente neganda est absolutè consequentia propter rationes in responsione ad praecedentem instantiam adductas; iam etenim antecedentèr Flauia ex praecedentibus sponsalibus validè celebratis ius acquisierat, ne matrimonium contraheretur cum alia ipsius consanguinea in gradu prohibito, & per consequens etiam, ne aduersus se ipsam ex alio matrimonio consurgeret impedimentum publicae honestatis.

§. VII.

An priora sponsalia conditionata dissoluantur per posteriora pura celebrata cum consanguinea.

SVMMARIVM.

Exponitur status controuersiae. 1.
Ex posterioribus sponsalibus purè initis cum sorore prioris sponsae conditionalis non oritur impedimentum publicae honestatis, ratione cuius non possit contrahere cum eadem prima. 2.
Soluuntur rationes dubitandi in contrarium. 3.
Intellige, quando priora inita sunt sub conditione de futuro, non de praesenti. 4.

1 Disquisitio VII. Contraxerat Caius sponsalia sub conditione de futuro honesta, & possibili cum Meuia, postea pendente adhuc conditionis euentu idem Caius per consensum purum, & absolutum noua sponsalia inierat cum Berta sorore eiusdem Meuiae. Hic orta fuit controuersia, an ratione talium subsequentium sponsalium ortum fuerit impedimentum publicae honestatis etiam aduersus Meuiam, cum qua prius fuerant celebrata sponsalia sub conditione honesta, & possibili de futuro.

Factum expositū in suis terminis.

Rationem dubitandi desumunt Doctores *ex cap. unico verb. praesenti de sponsalib. in 6.* vbi Glossa expressè dicit per posteriora sponsalia pura consurgere impedimentum publicae honestatis, ratione cuius nequit postea sponsus cum priori, cum qua contraxerat sponsalia conditionata, contrahere matrimonium, quod idem affirmauit *Tabiena verb. impedimentum imped. 15. num. vnico*, & certè dictum ipsorum videtur inniti congruae rationi, quandòquidem *ex d. cap. vnico de sponsalib. in 6.* oritur tale impedimentum ex sponsalibus irritis ex quacunque alia causa excepto defectu consensus; in his autem posterioribus spon-

Ratio dubitandi desumpta ex cap. unico verb. praesent. de sponsalib. in 6.

sponsalibus non est defectus consensus, vt per se patet, ergo, quantumvis sint irrita ex alia causa, pariunt tamen tale impedimentum. Accedit, quod huiusmodi impedimentum non oritur, nisi vel ex matrimonio, vel ex sponsalibus celebratis, sed sponsalia cum priori celebrata non sunt talia, nisi purificata conditione, ergo, si ante illius adimplementum celebrentur posteriora secundum purum, & absolutum consensum, priora in vim sponsalium non obligant, adeoque non inducunt impedimentum, ergo per eadem posteriora ante talem conditionem absolutè dissoluuntur, sicque ratione publicæ honestatis consurgentis ex secundis non poterit contrahere cum prima. Nihilominus

Publica honestas non consurgit, nisi ex matrimonio, vel sponsalibus.

2 Respondeo, ex posterioribus sponsalibus puris initis cum sorore eiusdem Meuiæ non oriri impedimentum publicæ honestatis, ratione cuius non possit contrahere cum eadem Meuia, cum qua prius sponsalia conditionata contraxerat *Sanchez lib. 7. de matrimon. disp. 69. num. 3., Reginaldus lib. 31, nu. 129., Gutierez de matrim. cap. 103. num. 20., Bonacina quæst. 3. punct. 11 num. 5.* Ratio ex ijs deducitur, quæ ex iure nouo *Concil. Trid. sess. 24. cap. 3.* statuuntur, ex sponsalibus scilicet quacunque ratione inualidis non consurgere impedimentum publicæ honestatis, sed posteriora sponsalia pura inita cum sorore eiusdem Meuiæ sunt secundum se inualida, ergo ex illis non potest oriri impedimentum publicæ honestatis eximens a priori obligatione inita sub conditione. Minor probatur, quia sponsalia ex genere suo sunt intra limites promissionis, omnis autem promissio illicita absolutè non subsistit; illicitum autem est pendente adhuc conditione, sub qua celebratus fuit prior contractus, alium celebrare, qui cadat in destructionem primi, tenetur etenim expectare vsque ad conditionis euentum.

Non oritur impedimentũ publicæ honestatis, ratione cuius nõ possit contrahere cum prima.

Dices, ex prioribus sponsalibus initis sub conditione honesta, & possibili de futuro non oritur impedimentum publicæ honestatis ante conditionis euentum, quandoquidem contractus non obligat vltra consensum, & intentionem contrahentium, contrahentes autem non intelligunt se obligare ante conditionis euentum, ergo ex illis non potest prouenire, quin ex secundis purè, & absolutè initis oriatur tale impedimentum. Sed contra, quia, quamuis non oriatur ante conditionis euentum in prioribus sponsalibus impedimentum publicæ honestatis, non tamen tollitur, quin pendente adhuc conditionis euentu inualidè posteriora sponsalia contrahantur, cum promittens teneretur expectare conditionis euentum, sicque ratione inualiditatis posterioris contractus non oritur ex illo impedimentum publicæ honestatis tollentis ius ex prioribus sponsalibus initis sub conditione acquisitum.

Quamvis ex primis conditionalibus non oriatur ante conditionem publica honestas, nõ tollitur tamen inualiditas posteriorum.

3 Ad rationem dubitandi, quæ asserebatur *ex dicto cap. vnico de sponsalibus in 6.*, dicendum est habere ad summum vim de iure antiquo, secundum quod ex sponsalibus inualidis ex quacunquæ causa præter defectum consensus oriebatur impedimentum publicæ honestatis, vt videtur quodamodo statui in dicto textu; de iure autem nouo Concilij Tridentini hæc non militant, quandoquidem per idem Concilium sublatum est huiusmodi impedimentum proueniens ex sponsalibus quacunque ratione inualidis. Ad illud, quod subditur, iam patet quid sit respondendum; dicendum quippè est non perimi impedimentum publicæ honestatis in secundis sponsalibus purè, & absolutè contractis ratione similis impedimenti, quod ortum fuerit in prioribus sub conditione de futuro celebratis, sed ratione inualiditatis, cum qua contrahuntur eadem posteriora sponsalia, quę propterea stante dispositione dicti Concilij Tridentini non possunt parere illum effectum impedimenti publicæ honestatis.

Non habent vim de iure nouo Côcil. Trid.

4 Quæ hactenus dicta sunt, procedunt, quandò conditio apposita est de futuro, honesta, & possibilis, si etenim esset de præsenti, vel de præterito, immediatè ex primis sponsalibus oriretur illud impedimentum publicæ honestatis, si conditiones illæ extent, vel extiterint per ea, quæ latè nos supra diximus, & colligitur *ex dicto c. vnico de sponsal. in 6.* Ibi, *ante conditionem extantem*, & ita docent *Ioannes Andreas eod. cap. vnico in fin., Ancharanus nu. 4., Alexander de Neuo cap. ad audientiam num. 14. de sponsalibus, Siluester verb. matrimonium 8. quæst. 18. dict. 7., Sotus in 4. dist. 41. quæst. vnic. art. 2. col. penult.* Dixi, *si fuerit honesta, & possibilis*, quandoquidem etiam ex superius dictis conditiones turpes, & impossibiles, quæ non sint contrà matrimonij substantiam non irritant, nec suspendunt contractum, sed irritantur, & habentur pro non adiectis, sicque contractus remanet in puro suo esse, & absoluto *Glos. in dicto cap. vnico verb. conditionem de sponsalib. in 6., Brunellus de sponsalib. concl. 10. nu. 3., Astensis 2. part. summæ lib. 8. cap. 24. art. vnico quæst. 6., Vera Crux prima part. specul. art. 54. concl. 2., & alij communiter.*

Si tamen conditio adiecta fuerit de futuro, secus, si de præsenti, vel præterito

§. VIII.

§. VIII.

An matrimonium conditionale dissoluat posteriora sponsalia ratione impedimenti publicæ honestatis.

SVMMARIVM.

Factum, & articuli examinandi. 1.

Pendente adhuc conditione ex illo matrimonio conditionali non oritur impedimentum publicæ honestatis. 2.

Contracto matrimonio conditionali, & pendente adhuc conditione, si maritus contrahat sponsalia pura cum consanguinea uxoris inualidè contrahit, non quidem ex impedimento publicæ honestatis, sed ratione præcedentis obligationis. 3.

Pendente adhuc conditione prioris matrimonij, si contrahat cum consanguinea eius per verba de præsenti tenet contractus. 4.

1 Factum expositū. DIsquisitio VIII. Contraxerat matrimonium per verba de præsenti Caius cum Sempronia adiecta tamen aliqua conditione honesta, & possibili de futuro; Successiuè pendente adhuc conditione, vel sponsalia purè contraxit cum Theodorica sorore eiusdem Semproniæ, vel fortè etiam matrimonium verum, & absolutum sine vlla conditione. Hic multiplex excitatus fuit articulus. Primus, an ex illo matrimonio conditionali cum Sempronia ortum fuerit impedimentum publicæ honestatis. Secundus, an sponsalia postea absolutè contracta cum sorore eiusdem Semproniæ sint ipso iure irrita, & an ex impedimento publicæ honestatis præcedenti in priori matrimonio conditionali, an verò ex aliquo alio capite. Tertius, an, si initus fuerit alius contractus matrimonialis per verba de præsenti pura, & absoluta seruatis omnibus iuris solemnitatibus talis contractus teneat, non obstante priori conditionali. (Articuli examinandi.)

2 Impedimentum huiusmo- di non- oritur. Respondeo primò, ad primum pendente adhuc conditione ex illo matrimonio conditionali non oriri impedimentum publicæ honestatis *Henriquez lib. 12. de matrimonio cap. 10. num. 2., Sanchez disp. 70. nu. 21., Bonacina de matrim. quæst. 3. punct. 11. num. 16.* aduersus *Petrum de Ledesma de matrim. quæst. 55. art. 4. dubio penult.*, qui, quamuis doceat, pendente illa conditione non consurgere huiusmodi impedimentum, quando ea purificata requiritur nouus consensus, asserit tamen, quod in sententia asserente nouum consensum non requiri, sed immediatè transire in matrimonium purum, & absolutum, consurgat tale impedimentum ea motus ratione, quod, cum tale matrimonium conditionale sit perfectior contractus sponsalibus includat eminenter ante conditionis euentum vim sponsalium absolutorum. Nihilominus

Probatur responsio in vniuersum, quia per addictionem illius conditionis contractus, seu consensus suspenditur vsque ad illius implementum; ergò ante illius adimplementum nullum inducit onus, nullumque parit effectum in contrahentibus, adeoque, nec impedimentum publicæ honestatis. Consequentia tenet, quia onera contractus non consurgunt, nisi ad normam consensus, seu intentionis contrahentium. (Onera cōtractus non consurgunt nisi ad normam intentionis contrahentium.)

Dices primò, quod matrimonium conditionale sub conditione honesta, & possibili obliget vtrumque contrahentem ad non resiliendum vsque ad conditionis implementum eo modo, quo diximus suprà de sponsalibus conditionalibus, adeovt, si posteriora sponsalia contrahant, eadem sint inualida, ergò effectum aliquem gignunt, adeoque non est, cur etiam gignere nequeant impedimentum publicæ honestatis. Sed contra, quia impedimentum publicæ honestatis non oritur ex obligatione præcisè contrahendi, sed ex verò, & actuali contractu, qui verè non est, nisi purificata, & adimpleta conditione possibili, & honesta. Esto igitur, quod neuter possit recedere ante conditionis adimplementum propter fidem præstitam, non proptereà sequitur, quod inter contrahentes conditionaliter consurgat impedimentum publicæ honestatis, cum contractus non intelligatur completus. (Impedimentum publicæ honestatis non consurgit præcise ex obligatione contrahendi.)

Dices secundò, fortius obligare matrimonium conditionale, ac sponsalia sub conditione honesta, & possibili inita, ergò, quantumvis ex sponsalibus conditionalibus non consurgat tale impedimentum publicæ honestatis, consurget tamen ex matrimonio conditionali. Sed contra, quia in ordine ad hunc effectum non maiorem vim habet conditionale matrimonium, ac sponsalia conditionalia, cum vterque contractus non sit perfectus, & absolutus, nisi post conditionis adimplementum, vndè etiam *Sanchez dicto lib. 7. disp. 70. num. 21.* asserit, quod etiam huiusmodi matrimonium conditionale resoluatur in sponsalia sub conditione inita. (Matrimonium cōditionale resoluitur in sponsalia sub conditione inita.)

Respondeo secundò, si Caius pendente adhuc conditione, sub qua matrimonium contraxit cum Sempronia contrahat sponsalia purè cum Theodorica sorore eiusdem Semproniæ, inualidè quidem contrahit, non quidem ex impedimento publicæ honestatis, quod consurrexerit ex prioribus sponsalibus, vel matrimonio conditionalibus, sed ratione præcedentis obligationis *Petrus de Ledesma de matrim. quæst. 55. art. 9., Sanchez lib. 7. disp. 69. num. 3., Reginaldus lib. 31. nu. 129., Gutierez de matrim. cap. 103. num.* (3 Inualidātur sponsalia posteriora tantum ratione præcedētis obligationis.)

num.19., Bonacina de matrim. quæſt.3.punct. 11.num.5., & alij magis communitèr. Ratio primę partis ex eo deducitur, quia ex allegatis iuribus promiſſiones de re illicita ſunt abſolutè inualidæ, & nullius roboris, ſed ſtante illa priori promiſſione conditionali pendente adhuc conditionis effectu ſubſequentia ſponſalia purè inita cum ſorore eiuſdem Semproniæ ſunt abſolutè de re illicita, vtpotè quę ſunt contra fidem alteri obligatam, quæ licet fuerit conditionalis, obligat tamen ad non recedendum, vſquequo pendet conditionis euentus, ergò &c. Et proptèr hanc rationem non ſolum intelliguntur irrita ſponſalia purè inita cum ſorore eiuſdem Semproniæ proptèr priora ſponſalia conditionalia inita cum eadem Sempronia, ſed etiam quæcunque ſponſalia inita ſubſequentèr cum quacunque alia etiam extranea. Ratio ſecundæ partis etiam ex eo deducitur, quod priora ſponſalia conditionata non pariunt effectum impedimenti publicæ honeſtatis, niſi poſt purificatam conditionem per ſuperius allegata, & probata, ergò inualiditas poſteriorum ſponſalium initorum cum ſorore eiuſdem Semproniæ non conſurgit ex impedimento publicæ honeſtatis proueniente ex matrimonio, vel ſponſalibus conditionalibus initis cum eadem Sempronia.

Ex ſponſalibus inualidis non oritur impedimẽtum publicæ honeſtatis.

Ex ijs inferes, neque ex poſterioribus ſponſalibus initis pure, & abſolutè cum ſorore eiuſdem Semproniæ oriri impedimentum publicę honeſtatis irritans priora ſponſalia inita conditionatè cum eadem Sempronia, vel fortè etiam matrimonium conditionale *Sanchez dicto lib. 7. disp. 69. num.3., Reginaldus dicto lib. 31.nu.129., Gutierez loc.cit.nu.20.* Ratio ex eo deducitur, quia ex ſponſalibus in ſuo eſſe inualidis nullum conſurgit impedimentum publicæ honeſtatis per ſuperius allegata, & probata ex definitione Concil Trid., ſed ſtantibus prioribus ſponſalibus conditionalibus poſteriora pura pendente adhuc conditione ſunt abſolutè inualida ex ſupradictis, ergò &c.

Nec ex poſterioribus ſpõſalibus purè initis oritur honeſtas irritans priora conditionalia.

Dices, hæc procedere ſolummodò ex ſponſalibus inualidis, ſecus autem ex matrimonio inualido, nam Concil. Trident. ſtatuit quidem ex ſponſalibus quocunque modo inualidis non oriri tale impedimentum publicæ honeſtatis, quoad matrimonium autem inualidum nihil abſolutè decernit, ſed iura antiqua in ſuo robore relinquit; ex antiquis autem iuribus nedum matrimonium inualidum, ſed etiam ſponſalia gignebant impedimentum publicæ honeſtatis. Sed contra fateor ex matrimonio inualido oriri impedimentum huiuſmodi, niſi ſit inualidum ex defectu conſenſus; in præſenti autem hypotheſi inualiditas conſurgit ex defectu eiuſdem conſenſus, cum contrahentes non ſe intendant obligare, niſi purificata conditione. Deindè hæc inſtantia locum non habet in præſenti difficultate, quandòquidem ſupponimus, quod ſubſequentèr non fuerit initum matrimonium conditionale, & inualidum, ſed tantum ſponſalia ſuppoſito priori matrimonio conditionali.

Inualiditas conſurgit ex defectu cõſenſus.

Reſpondeo tertiò. Si Caius pendente adhuc conditione prioris matrimonij initi cum Sempronia contrahat per verba de præſenti cum eiuſdem ſorore ſeruatis omnibus iuris ſolemnitatibus, vtique validè contrahit non obſtante priori contractu conditionali. Conſentiunt ferè omnes, quos viderim. Ratio ex eo deducitur, quià inualiditas poſterioris matrimonij, nec conſurgit ex impedimento publicæ honeſtatis prouenientis ex priori matrimonio conditionali, nec ex priori contractu irritante, ergò &c. Antecedens quoad primam partem deducitur ex ſuperius dictis, quià ex matrimonio conditionali vigente adhuc conditionis termino non conſurgit impedimentum publicæ honeſtatis, ergò &c. Quoad ſecundam etiam ſic euincitur, quia ex ſuperius dictis per matrimonium ſubſequens initum ſeruatis omnibus iuris ſolemnitatibus diſſoluuntur præcedentia ſponſalia etiam legitimè inita, ergò etiam diſſoluetur prius matrimonium initum ſub conditione, quandòquidem prius matrimonium ſub conditione non obligat in vim matrimonij, niſi adimpleta conditione.

Si cõtrahat per verba de præſenti pura tenet contractus.

§. IX.

An ex matrimonio fictè celebrato diſſoluantur poſteriora ſponſalia.

SVMMARIVM.

Exponitur titulus in ſuis terminis. 1.
Ex illo matrimonio fictè contracto ex vi præcisè impedimenti publicæ honeſtatis, & in foro interno non diſſoluuntur poſteriora ſponſalia legitimè contracta. 2.
In foro externo compellendus eſt ſtare matrimonio fictè contracto ad euitanda ſcandala, aliaque incommoda. 3.
Illatio accomoda ex præcedentibus deducta. 4.

1 Diſquiſitio IX. Sine animo ſe obligandi, quin potius ex fine alterum decipiendi per verba de præſenti contraxerat matrimonium Caius cum Berta. Cognoſcens poſteà Caius ſe fictè promiſiſſe vero animo, & cum intentione ſe obligandi verè, & realitèr ſeruatis omnibus iuris ſolemnitatibus contraxit ſponſalia cum Theodorica ſorore nulla habita ratione

Facti ſeries expoſita.

tione ad prius matrimonium fictè contractum cum Berta; orta hic fuit controuersia, an eadem sponsalia posteriora intelligantur ipso iure irrita, an verò legitimè subsistant.

Ratio vndè desumitur dubitatio

Ratio dubitandi ex eo consurgit, quod sentiunt communitèr DD., quod scilicet licet ex dispositione Concilij Tridentini ex sponsalibus quomodocunque inualidis non oriatur impedimentum publicæ honestatis, ex matrimonio tamen inualido tale impedimentum publicæ honestatis oriatur, adeoque, quod ratione eiusdem nedum impediantur, sed etiam inualidentur posteriora sponsalia. Nihilominus

2 Non dissoluūtur posteriora sponsalia legitimè contracta.

Respondeo, ex illo matrimonio fictè contracto ex vi præcisè impedimenti publicæ honestatis, & in foro interno non dissolui posteriora sponsalia legitimè contracta *Petrus de Ledesma quæst. 55. artic. 4. versic. nihilominus, Speculum art. 53. ad fin., Nauarrus cap. 22. num. 58.* Ratio ex eo deducitur, quia licet ex matrimonio inualido ex alio capite consurgat impedimentum publicæ honestatis non consurgit tamen, quando inualiditas oritur ex defectu consensus, vt supra docuimus, sed matrimonium, de quo in præsenti agimus, est inualidum ex defectu consensus, quandòquidem, qui fictè promittit, fine consensu, & fine animo se obligandi promittit, ergò &c.

Eliditur ratio Sanchez innixa falso fundamento.

Neque hic audiendus est *Sanchez d. lib. 7. disp. 70. num. 11.*, qui paritate sponsalium fictè contractorum, qui afferit gignere impedimentum publicæ honestatis, quandò sunt inualida ex solo defectu consensus interni, statuit etiam matrimonium fictè contractum ob solum defectum consensus interni tale impedimentum producere. Rationem assumpti ex eo deducit, quia hoc impedimentum est institutum ob publicam honestatem, & ad vitandum scandalum; quandò autem sponsalia in exterioribus sunt legitimè contracta, & solus consensus internus ad eorum valorem deficit, tantum scandalum esset, tantaque inhonestas, ac si ille consensus non desideraretur. Non, inquam, audiendus est proptèr superius allegata, quandòquidem verè, & realitèr illa sponsalia non subsisterent secundum se, & in foro interno. Recole, quæ superius dicta sunt, non enim hic vacat ea repetere.

3 In foro externo tenetur stare contractui fictè inito.

Dixi, *ex vi præcisè impedimenti publicæ honestatis, & in foro interno;* non enim negauerim, quod in foro externo fictè consentiens compellendus sit stare matrimonio fictè contracto ratione scandali, vel alterius incommodi vitandi iuxtà ea, quæ in superioribus dicta sunt; ratione etenim huiusmodi incommodorum tenetur à fictione recedere, & nouum consensum verum, & realem constituere, per quem prius matrimonium conualidetur; nunquam etenim Ecclesia præsumit de fictione, quando matrimonium contractum est in faciem eiusdem Ecclesiæ, sed præsumit semper pro veritate actus, sicque dictum fuit eandem posse fictè consentientem censuris compellere.

Ex hucusque dictis patet iam, non dissolui ob impedimentum publicæ honestatis sponsalia posteriora seruatis legitimis solemnitatibus, & per verum consensum contracta ex matrimonio antecedentèr inito cum persona incerta, & indeterminata ex aliqua determinata familia, cum qua posterior sponsa habet agnationem intra gradum, ex quo oritur publica honestas *Sanchez lib. 7. disp. 70. nu. 13., & alij communitèr.* Ratio ex eo deducitur, quià prius matrimonium ex defectu consensus requisiti est omninò inualidum; requiritur enim consensus determinatus, qui esse non potest ad personam indeterminatam. 4 Illatio congrua ex præcedentibus.

§. X.

An Sponsalia inita inter dispares cultu sint ipso iure irrita, an irritanda.

SVMMARIVM.

Facti series exposita. 1.
Sponsalia inter Ortodoxum, & hæreticam, & econtra esse ipso iure irrita. 2.
Soluitur argumentum à paritate matrimonij, quod inter huiusmodi personas validum est, deductum. 3.
Quare sit validum matrimonium inter huiusmodi personas, non sponsalia. 4.
Stante consuetudine in aliquibus regionibus sponsalia huiusmodi sunt valida. 5.

Disquisitio X. In regionibus aliquibus contraxerunt adinuicem sponsalia Titius Catholicus cum Fabia hæretica, seù infideli præstita fide de contrahendo matrimonium intra certum, & determinatum tempus. Orta subindè fuit controuersia, an huiusmodi sponsalia subsisterent in suo esse, & obligarent ad perficiendum contractum intrà terminum præfinitum per verba de præsenti. 1 Proponitur, & elucidatur factum.

Ratio dubitandi ex eo potissimum consurgit, quod licet matrimonium fidelis cum infideli carente Baptismo sit ipso iure inualidum, matrimonium tamen Catholici cum hæretica ex communiori Theologorum consensu absolutè validum est, & tenet *D. Tho. in 4. dist. 39. quæst. vnica art. 1. ad quintum, Albertus Magnus ead. dist. 39. art. 4., D. Bonauentura ibi art. 1. quæst. 1., Riccardus ibi art. 1. quæst. 1. ad secundum, Paludanus ibidem quæst. vnica art. 1. num. 7.,* Matrimonium catholici cum hæretica tenet.

Ca-

Caietanus in summa verb. matrimonium cap. 1.impedim.6., D. Antoninus 3. part. tit. 1. cap. 6.notab.2., Sotus in 4.dist.39.quæst.vnica art. 2. ad vlt., Petrus de Soto lect. 9. de matrim. in impediment. disparis cultus, quod potissimum colligitur ex *cap. decreuit de hæreticis in 6.*, vbi matrimonium catholici cum hæretica non declaratur irritum, sed tantum inducitur pæna amissionis dotis; nec obstare posse videtur *canon. 72. sextæ Sinod. Generalis*, vbi sic legitur. *Non licere ortodoxum cum hæretica coniungi, nec ortodoxam cum hæretico, sed, & si quid huiusmodi factum apparuerit, irritas nuptias existimari, & nefarium coniungiũ dissolui*. Non, inquam, obstare potest, quià Canon ille allegatus sextæ Sinodi generalis, vt præfertur, est inter Trullanos, eo quod apud Trullum palatium regium editi sunt, qui certè nullam vim, nullamque Concilij auctoritatem habent, cum editi fuerint post idem Concilium à nonnullis Episcopis, nec ab aliquo Romano Pontifice fuerint approbati, quinimmò, vt refert *Beda in lib. de sex ætat. in Iustinianeo, & Paulus Diaconus lib. 8. de reb. Rom. cap. 9.* fuerunt reprobati a Sergio Pontifice illius temporis. Si igitur matrimonium inter Ortodoxum, & hæreticam, vel è contrà subsistit, non est, cur inter eosdem nequeant etiam sponsalia subsistere. Nihilominus

Huiusmodi sponsalia sunt irrita. Respondeo, absolutè sponsalia intèr Ortodoxum, & Hæreticam, vel intèr Hæreticum, & Ortodoxam non subsistere, sed esse ipso iure irrita *Nauarrus lib. 4. consil. tit. de sponsal. in prima edit. cons. 38. nu. 6., & consil. 5. num. 6., Sanchez lib. 7. de impedim. disp. 72. num. 3.* Ratio ex eo deducitur, quià omnis promissio de re turpi, & illicita est ipso iure irrita, sed talis est promissio intèr Ortodoxum, & hæreticam, seù è contra de contrahendo matrimonio, quandòquidem licet matrimonium ipsum, si contraheretur, esset validum, esset tamen peccaminosum læthalitèr, vt habetur *in concil. Calcedonensi can. 13., & Concil. Elibertino cap. 16., & Laodiceno cap. 10., & 31.*, quandòquidem controueniretur iustissimo Ecclesiæ decreto prohibentis ea matrimonia proptèr periculum fidei imminens nedum coniugi ortodoxo, sed etiam proli; vbi autem peccaminosum est matrimonium, non possunt esse, nisi peccaminosa sponsalia, quæ ad ipsum ordinantur, tanquam ad finem.

Esset promissio de re illicita.

3 Nõ valet argumentũ à matrimonio. Quamobrem ad ea, quæ dicuntur in ratione dubitandi, dicendum est, quod, quantumvis matrimonium illud sit validum, sit tamen secundum se illicitum, sicq; compatitur cum validitate inhonestas, multa etenim facta tenent, quæ fieri prohibentur, pleraque sunt valida, quæ secundum se sunt illicita, & inhonesta. Cum igitur omnis promissio de re turpi, & inhonesta sit absolutè inualida, & non obligatoria, sequitur, quod præmissa sponsalia, quæ sunt in genere promissionis, nullam prorsus in vim habeant. Si autem hic iniquiras, cur matrimonium de facto initum inter Ortodoxum, & hæreticam teneat, non sic autem sponsalia, statim respondebimus, id ex eo prouenire, quod promissio respicit complementum futurum, illudque est secundum se illicitum, & peccaminosum, adeoque non potest obligare ad executionem, cum promissio de re illicita non sit obligatoria, & iura omnia eximant promittentem ab onere executionis; matrimonium autem est de re præsenti, quod, cum sit cum debito, & proportionato consensu, & interueniant ea omnia, quæ ex natura sua, & ex dispositione iuris requiruntur ad validitatem eiusdem, non est, cur non debeat subsistere, non enim vitiatur quoad substantiam ex illo esse illicito, quandòquidem hoc non pertinet ad substantiam, sicuti non vitiatur quoad substantiam ex eo, quod celebretur ab eo, qui est alligatus onere castitatis simplicis, vel obstrictus aliquo impedimento non dirimente, quamvis reddatur illicita illa celebratio, & in hoc sensu verificatur illud axioma, quod multa facta tenent, quæ fieri prohibentur.

4 Assignatur ratio disparitatis.

An extãt consuetudine spõsalia sine valida. Hic oritur difficultas, an in ijs orbis partibus, puta in Germania, & Gallijs, vbi ex consuetudine celebrantur matrimonia inter Ortodoxos, & Hæreticas, vel è contrà contrahatur noxa læthalis, si ad inuicem isti contrahant sponsalia. Ratio dubitandi ex eo consurgit, quod consuetudo, non videtur officere posse iuribus expresè obsistentibus, & prohibentibus celebrationem huiusmodi contractus inter tales determinatas personas, adeoque &c. Nihilominus absolutè sentio in huiusmodi regionibus, vbi viget hæc consuetudo, sic contrahentes non contrahere noxam læthalem *Azorius lib. 8. instit. moral. cap. 11. quæst. 5., Nauarrus lib. 1. cons. tit. de constit. in vtraque edit. cons. 1. num. 59., & seqq., Sanchez lib. 7. disp. 52. num. 5., Bonacina de matrim. quæst. 3. punct. 7. num. 2. versic. dixi matrimonium baptizati*, qui omnes, licet loquantur in terminis matrimonij, facili tamen negotio ob paritatem rationis trahi possunt ad terminos sponsalium. Ratio ex eo deducitur, quià consuetudo recepta, & tolerata maximè intercedente aliqua causa habet vim iuris derogantis cuicunque iuri in contrarium, & sicuti impedimentum criminis simplicitèr impedientis contraria consuetudine aboletum est, quantumvis fuerit à iure inductum, ita non est, cur in aliquibus regionibus eadem consuetudine non potuerit àboleri iùs prohibens celebrationem contractus inter Ortodoxos, & Hæreticas, maximè vbi ob numerum hæreti-

Sententia negans.

5 Sententia affirmans præfertur.

Consuetudo habet vim legis derogantis. ticorum vigent commertia inter eosdem, & catholicos; possunt etenim huiusmodi contractus iniri ob amicitiæ leges, & ad communem pacem, & Reipublicæ tranquilitatem tuendam. Aduertendum tamen hic est, quod ad valida contrahenda sponsalia requiratur, quod catholicus permittatur in sua fide, & Religione viuere, & nullum subsit peruersionis periculum, & non adsit aliorum scandalum, vt benè notant *Sanchez dicta disp. 72. num. 5., Coninchus de matrimon. disp. 31. dub. 3. num. 45.* tunc etenim debet prævalere fides, & bonum Religionis cuicunque iuri, & consuetudini contrariæ.

§. XI.

An sponsalia intèr catechumenum, & catholicam subsistant.

SVMMARIVM.

Exponitur dilucidè factum. 1.
Matrimonium inter catechumenum, & catholicam non tenet. 2.
Sponsalia intèr catechumenum, & catholicam probabilius tenent. 3.

1 Factum dilucidè expositū. Disquisitio I. Caius adultus, & infidelis Spiritu Sancto efflatus statuit in corde suo ab infidelitate recedere, seque ad fidem catholicam conuertere; dum Christianis imbueretur præceptis, antequam Baptismum reciperet, fide data de matrimonio futuro post Baptismum contrahendo contraxit sponsalia cum Theodorica nubili catholica, quæ etiam repromisit. Orta hic fuit controuersia, an huiusmodi sponsalia tunc subsisterent.

2 Matrimoniū inter catechumenū, & catholicā non subsistit. Matrimonium inter catechumenum nōdum Baptizatum, & catholicam non subsistere, ex dispositione iuris Ecclesiastici certo certius est, prout colligitur *ex Concil. Toletano 3.*, & ex communi praxi, & consuetudine Ecclesiæ, quæ vim legis habet, & licet huiusmodi Concilium, & praxis videantur procedere de infideli absolutè, qualis nō videtur esse catechumenus, cum iam intrinsecè ad fidem videatur conuersus, & in proximo etiam extrinsecè initiandus per actualem Baptismi susceptionem, nihilominus, quià adhuc formalitèr catholicus non est, quantum ad forum externum non intelligitur esse intra Ecclesiæ gremium, adeoque eiusdem Ecclesiæ sacramenta validè nequit suscipere ante Baptismum, cum hic sit ianua omnium sacramentorum. Difficultas igitur præcisè reducitur ad sponsalia, quę, cum sistant in ratione præcisa contractus, nec sint eleuata ad excellentiam sacramenti, videntur posse iniri validè etiam ante susceptionem Baptismatis, cum præcisè non sint complenda, nisi post susceptum Baptismum.

3 Sponsalia huiusmodi probabilius tenent. Respondeo igitur, huiusmodi sponsalia probabilius subsistere. Ratio ex eo deducitur, quià huiusmodi sponsalia, nec sunt ex obiecto de re turpi, & illicita, nec ex dispositione iuris intelliguntur prohibita, ergò non est, cur non debeant subsistere. Antecedens quoad primam partem probatur, quià promissio quoad huiusmodi sponsalia refertur ad tempus, pro quo licitum est matrimonium, nempè post susceptum Baptismum, ergò quantum est ex se, & ex obiecto non est de re illicita, & inhonesta. Referuntur ad tempus licitum.

Dices primo, pro eo tempore, pro quo nondum suscepit Baptismum, incapax est ad contrahendum, ergò ille consensus tunc præstitus non est sufficiens ad obligandum pro tempore, pro quo post susceptum Baptisma erit capax ad contrahendum, ea proportionali ratione, qua ex dispositione iuris municipalis Mediolani filius familias viuente Patre contrahens sine facultate eiusdem inualidè contrahit, nec obligatur ad executionem contractus, quià pro eo tempore, pro quo contrahit, incapax est ad contrahendum. Antecedens probatur, quià pro eo tempore incapax est ad complendum contractum, ergò etiam ad contrahendum. Sed contra, quià licet pro eo tempore incapax sit ad contrahendum matrimonium, non est tamen incapax ad præbendum consensum, cum adhuc, nec ex natura sua, nec ex dispositione iuris Ecclesiastici reddatur talis; Non ex natura sua, quià nec iure diuino, nec naturali matrimonium contractum inter fidelem, & infidelem, quantum est ex natura eiusdem, est inualidum *Sanchez de matrimon. lib. 7. disp. 71. num. 7., Gutierez de matrimon. cap. 104. num. 1., Coninchus de matrimon. disp. 21. num. 41.*, ergò non est, cur sint inualida sponsalia; non ex dispositione iuris, quod, intantum inualidat sponsalia, inquantum sunt de obiecto turpi, & inhonesto, seù de matrimonio, quod est illicitum, sed non est illicitum matrimonium pro eo tempore, ad quod refertur promissio, vt per se patet, ergò &c. Nec valet paritas adducta de Statuto Mediolanensi irritante absolutè consensum filiorum familias in ordine ad contractus, quod etiam non obligat, postquam filij familias facti fuerint sui iuris; Non valet, inquam, quià tale statutum innititur iuris pręsumptioni, quod scilicèt pro eo tempore, quo consensum elicuerunt, non habuerint plenum iudicium, nec plenam deliberationem, nec fuerint sui iuris, quod non militat in præsenti hypothesi, secundum quam catechumenus, & supponitur pleni iudicij, & maturæ deliberationis, & sui omninò iuris. Licet sit incapax ad contrahendū matrimonium, nō est incapax ad præbendum consensum. Nō valet paritas adducta de Statuto Mediolanensi, & quare.

Di-

Dices secundò, non subsistunt sponsalia, quibus quis impeditus impedimento dirimente contrahit ea adiecta conditione, *si Pontifex dispensauerit*, ergò, nec subsistunt sponsalia, quibus catechumenus ante susceptum Baptismum promittit matrimonium contrahere, postquam eundem susceperit. Consequentia probatur, quià æquè est impedimentum ante dispensationem Pontificis ad contrahendum matrimonium, ac sit ante susceptum Baptismum respectu catechumeni, & respectu vtriusq; matrimonium est complendum solummodò post remotum impedimentum per dispensationem, vel per Baptismum, ergò, si in primo casu non tenent sponsalia, nec tenere possunt in secundo. Sed contrà inprimis antecedens à nobis non admittitur, quamvis sit probabile; Deindè neganda est consequentia. Ratio disparitatis in eo consistit, quià ideò sponsalia inita sub conditione, *si Pontifex dispensauerit in impedimento*, non tenent, quià ea, quæ pendent à voluntate Principis habentur pro impossibilibus per ea, quæ supra allegauimus, & probauimus; ea autem, quæ dependent à propriæ voluntatis arbitrio, non habentur pro talibus, adeoque catechumenus, à cuius voluntate pendet Baptismum suscipere, quique ad illum se disponit, vtique potest contrahere, seque ad futurum matrimonium obligare.

Assignatur manifesta disparitas.

Probatur iam antecedens quoad secundam partem, quod scilicet sponsalia catechumeni non sint a iure prohibita; nam non est assignabile ius eadem vetans, quandòquidem omnia iura, quæ adduci possunt, procedunt dumtaxat de matrimonio propter periculum peruersionis catholici, & malam prolis educationem, sed hæc omnia non militant quoad sponsalia catechumeni, tum quia matrimonium non est complendum, nisi postquam ille Baptismum susceperit, tum quia cessat periculum subuersionis in altero, cum ipse iam se disponat ad fidem per Baptismum suscipiendum, licet eundem intrinsecè iam receperit, ergò &c.

Nullũ ius positiuũ prohibet huiusmodi sponsalia.

Probatur secundò responsio in vniuersum, quià tenent absolutè sponsalia inita inter fidelem, & infidelem sub conditione, qua fidelis alteri dicit, *Promitto, si te ad fidem conuerteris*; huiusmodi etenim conditio est honesta, & possibilis, ergò etiam non est, cur non teneant sponsalia inita inter catechumenum, & catholicam adimpienda per matrimonium, postquam ille fidem per Baptismum susceperit. Consequentia tenet; tum quià illa sponsalia inuoluunt implicitè conditionem, *si ille Baptismum receperit*, tum quià ille iam se disponit ad fidem per Baptismum suscipiendam.

Illa sponsalia inuoluunt implicitè conditionem, si ille Baptismum receperit.

Probatur tertio, quià matrimonium inter fidelem, & infidelem non est inualidum iure diuino, nec naturali, prout latè docet *Sanchez lib. 7. de matrimonio disp. 71. nu. 7.* allegatis ibidem Doctoribus innumeris, adductis etiam rationibus, & solutionibus argumentorum obuiantium, idemque sentiunt *Gutierez de matrimonio cap. 104. num. 1.*, *Coninchus disp. 21. num. 41.*, & solum prohibentur iure Ecclesiastico *in d. Concil. Tolet. 3. cap. 13.*, & ex communi praxi, & consuetudine Ecclesiæ, ergo, cum ius Ecclesiasticum sit quodammodò correctorium, & restrictiuum iuris naturæ, & diuini, est strictè interpretandum, nec extendendum vltra id, quod præfinit, ergò, cum ipsum dumtaxat prohibeat matrimonium inter fidelem, & infidelem, non est extendendum ad sponsalia, præcipuè cum non extent illa incommoda, & pericula, quæ timentur in matrimonio, & in præsenti hypothesi iam catechumenus se disponat ad Baptismum.

Ius quoad matrimonium nó extenditur quoad sponsalia.

§. XII.

An in dubio, quod sponsus tempore celebrationis contractus habuerit voluntatem promittendi, si cognouisset aliquod vitium in sponsa, præsumendum sit pro validitate sponsalium.

SVMMARIVM.

Dilucidatur factum in casu particulari. 1.

Voluntas illa habitualis secundum se sumpta præscind[illegible]o à quocunque actu positiuo, per quem def[illegible]tur actualis consensus, non est sufficiens ad constituenda sponsalia. 2.

Si voluntas illa habitualis fierit coniuncta cum actu exercito inferente per se consensum ad vera, & realia sponsalia, quatenus in illo actu, si cognouisset defectus illos accidentales, adhuc formalitèr consensisset, probabilius est tenere, nec sponsum illis cognitis posse recedere. 3.

In dubio, an talis voluntas fuerit, arguendum est ex grauitate defectus, & ex propensione contrahentis. 4.

Disquisitio XII. Communi opinione 1
in certa huius dominij Mediolanensis vrbe Titia habebatur pro diuite, vel Virgine, cum tamen esset pauper, vel corrupta. Erga hanc magno amoris pondere ferebatur Antonius, cui propterea fidem dedit per sponsalia de contrahendo certo tempore matrimonium, ignorans tamen defectum diuitiarum, vel virginitatis amissæ. Tanta erat animi propensio eiusdem Antonij erga eandem Titiam ob singularem venustatem, aliasque dotes, vt dubium esset, an, si cognouisset præmemoratos defectus, adhuc fuisset consensurus. His

Refertur facti series dilucidè.

positis lapsu temporis ante contractum matrimonium huiusmodi defectus existentes in Titia, vel alter eorum innotuerunt Antonio, qui anceps adhuc remanet, an, si tempore celebrationis contractus cognouisset huiusmodi vitia, adhuc consensum præstitisset. Quæritur iam, an in hac suppositione præsumendum sit pro voluntate habituali contrahendi, seù pro validitate sponsalium, an verò pro negatione eiusdem.

Ad clarius procedendum in hoc quæsito nonnullæ inspectiones sunt habendæ. Nonnulla inspectiones ad quæsitum. Prima, an ad valida contrahenda sponsalia sufficiat voluntas habitualis simplicitèr. Secunda, an saltem sufficiat huiusmodi voluntas, quandò coniungitur cum aliquo actu positiuo elicito, per quem præstatur consensus, qui etiam traxisset voluntatem formalem, si fuisset cognitum obiectum illius voluntatis habitualis. Tertia ex suppositione, quod illa voluntas habitualis sit sufficiens, an, & quomodò coniectandum sit in dubio, an illa intercesserit, nec ne. Singula expendo.

2 Voluntas ille habitualis secundum se non est sufficiens. Respondeo primo, voluntatem illam habitualem secundum se sumptam præscindendo à quocunque actu positiuo, per quem deferatur actualis consensus, non esse sufficientem ad constituenda vera, & actualia sponsalia. Est communis. Probatur primo, quià voluntas illa habitualis secundum se sumpta non importat id, quod fecerit voluntas, sed tantum id, quod factura esset, vel fuisset, si eidem proponeretur, vel fuisset propositum obiectum secundum illas circumstantias, & conditiones, sed hoc, quod factura esset, vel fuisset, non importat aliquem actum positiuum, per quem constituantur vera, & realia sponsalia in actu exercito, cum ista exigant verum, & realem consensum positiuum, & actualem, ergò &c. Minor probatur, quià hoc, quod est, quod esset, vel fuisset factura voluntas, non dicit, quod aliquid fecerit, ergò &c. Probatur secundò, quia hoc, quod esset vel fuisset factura voluntas, importat quid minus, quam actuale, & formale propositum efficiendi; Importat illa voluntas quid minus, quam actuale, & formale propositum. propositum etenim importat deliberationem efficiendi; voluntas autem illa virtualis, seù melius habitualis non importat actualem deliberationem in actu exercito, sed tantum in actu primo, & signato, sed actuale propositum contrahendi sponsalia non est sufficiens ad eadem actu constituenda per ea, quæ latè superius diximus, & latè docent *Rebellius lib.4.quæst.3.*, *Tuscus tom.5.concl.122.num.1.*, *Coarruuias 1.part. cap.4.*, *Valentia tom.4.disp.10.punct.5.in fin.*, *Speculum 1.part.art.17.*, & alij magis communitèr, ergò &c.

3 Respondeo secundò. Si voluntas illa habitualis fuerit coniuncta cum actu exercito inferente per se consensum ad vera, & realia sponsalia, quatenus, si in illo actu cognouisset defectus illos accidentales, adhuc formalitèr consensisset, probabilius est, & sponsalia tenere, & sponsum cognitis illis defectibus non posse a sponsalibus resilire. Secus, si coniugatur cum actu positiuo. Ita implicitè sentire videtur *Bonacina de matrimonio quæst.1.punct.8.num.20., & seqq.* dum asserit inspiciendam esse grauitatem vitij ad coniectandum, an habuerit sponsus tempore celebrationis contractus voluntatem illam habitualem, ratione cuius non possit recedere à sponsalibus; dum enim supponit, quod, si sit præsumptio, quod talis voluntas fuerit, non possit sponsus à sponsalibus recedere, vtique supponit eadem sponsalia tenere, & obligare ad complementum. Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia in ea hypothesi est consensus determinatus quoad substantiam ad determinatam personam, ergò non est, cur non debeat quoad substantiam subsistere contractus, qui etiam ex genere suo non inualidatur ex defectu qualitatis, quando qualitas ipsa non est apposita per modum expressæ conditionis; Est consensus determinatus quoad substantiam ad determinatã personam. Neque obesse possunt ea, quæ alibi diximus, nempè contrahentem contractu inualido, qui alio modo valido, & licitò contraxisset, si cognouisset inualiditatem prioris contractus, non posse gaudere priuilegijs huius contractus validi, quem non iniuit, sed iniuisset, si cognouisset, adeòque etiam, quod in præsenti hypothesi non teneatur ex illo consensu, quem non præstitit, sed præstitisset, si cognouisset; Non, inquam, obesse possunt, quià ea, quæ ibi dicta sunt, procedunt de contractu inualido secundum se per defectum pertinentem ad substantiam, qui propterea perindè est, ac si non fuisset positus; ea autem, quæ hic dicuntur, procedunt de contractu quoad substantiam valido, adeoque non est, cur non debeat subsistere, cum habeat quoad eandem substantiam proportionatum consensum, & solum defectum quoad aliquas qualitates, quæ non attingunt eandem substantiam. Ratio secundæ partis ex eo deducitur primò, quià stante substantia contractus illa voluntas habitualis quoad illas qualitates æquiualet voluntati formali, & actuali quoad ipsas, ergò stante positiuo consensu ad substantiam contractus, & illa habituali voluntate ad qualitates non poterit amplius sponsus à sponsalibus resilire. Illa voluntas habitualis stante substantia contractus æquiualet quoad illas qualitates voluntati actuali. Antecedens probatur, quià stante positiua voluntate ad substantiam contractus cum illa intentione habituali perindè est, ac si contrahens habita notitia de illis qualitatibus deficientibus de illarum defectu non curaret, illisque cederet, ergò &c. Neque dicas, hanc voluntatem habitualem secundum se sumptam non æquiualere formali, neque esse

esse sufficientem ad validitatem sponsalium, si sit quoad substantiam, ergò neq; vt coniuncta cum voluntate positiua quoad substantiam erit sufficiens, ne contrahens possit recedere deficientibus illis qualitatibus, quandoquidem defectus illarum tribuit sufficiens ius ad recedendum, sicuti defectus substantiæ absolutè irritat contractum; contra enim impugnaberis, quià ad constituendum contractum in suo esse absolutè requiritur consensus positiuus, sine quo esse non potest; ad cedendum autem iuri quoad qualitates deficientes in contractu iam constituto sufficit, quod contrahens illas nulla habeat in consideratione. Rursus in primo casu nullus est consensus positiuus, adeoque non est, cur debeat subsistere contractus; in secundo est consensus positiuus quoad substantiam, qui videtur vim tribuere voluntati habituali quoad accidentia, cum volens substantiam, & non curans de accidentibus proptèr voluntatem habitualem, quam habet ad illa, implicitè non renuat illa accidentia. Probatur vlterius eadem secunda pars. Ille defectus qualitatum est sufficiens, vt quis possit recedere à sponsalibus, quem, si contrahens cognouisset, vtique non contraxisset per ea, quæ superius latè commendauimus, ergò è contrario ille qualitatum defectus non erit sufficiens, vt quis possit recedere, quem, si cognouisset, adhuc absolutè contraxisset. Consequentia tenet, quia illa ratio, quæ non existens eximit ab obligatione, eadem vt existens firmat obligationem.

Ad validitatem cōtractus quoad substantiā requiritur consensus positiuus.

4 Respondeo tertiò. In dubio, an contrahens habuerit talem voluntatem habitualem ad qualitates, nec ne, coniectandum est ex grauitate, & leuitate defectus existentis in altero sponso, & ex vehementi, vel leui propensione eius, qui contraxit, versus personam deficientem, adeovt, si defectus fuerit grauis, & propensio non vehemens, sed leuis, præsumendum sit pro negatione talis voluntatis habitualis, si verò defectus fuerit leuis, & propensio vehemens præsumendum sit pro eiusdem existentia *Nauarrus in summa cap. 18. num. 7., Gutierez de matrimonio cap. 33. num. 9., & cap. 34. nu. 8., Sanchez lib. 1. disp. 65. num. 4., Bonacina de matrimonio quæst. 1. punct. 8. num.* 20. Ratio ex eo deducitur, quià in dubijs præsumptio vehementissima desumitur ex communitèr accidentibus *Menochius lib. 1. de præsumpt. quæst. 18. nu. 1.*, sed secundum ea, quæ communitèr accidunt, contrahentes extante graui defectu, & leui propensione non contrahunt, & si cognoscerent, non contraherent, extante verò leui vitio, & vehementi propensione contrahunt, & quantumvis cognoscerent defectum, à contractu non recederent, ergò &c. Hinc in particulari monet *Bonacina d. qu. 1. punct. 8. num.* 21., quod, si defectus contingeret in sponsa quoad diuitias, & esset grauis, vel quoad virginitatem, quatenus sponsa credebatur diues, & erat pauper, se simulabat virginem, & erat corrupta, tunc esset vehemens præsumptio de negatione illius voluntatis habitualis propter grauitatem vitij, quod homines regularitèr habent in magna consideratione.

Præsumēdum ex grauitate defectus & ex propensione contrahentis.

§. XIII.

An, & ex quanam affinitate superueniente dissoluantur sponsalia.

SVMMARIVM.

Factum expositum in suis terminis. 1.
Cognoscens carnalitèr completè consanguineam suæ sponsæ in primo, & secundo gradu contrahit impedimentum affinitatis, per quod dissoluuntur sponsalia. 2.
Si copula non fuerit consummata cum eadem consanguinea sponsa non inducit impedimentum affinitatis dirimens priora sponsalia. 3.
Impedimentum affinitatis consurgeret ex sola seminis immissione sine penetratione. 4.
Per solam vasis penetrationem sine seminatione non contrahitur affinitas. 5.
Per solam seminationem viri etiam cum penetratione non oritur affinitas. 6.
Ex conatu sponsi in copulam cum consanguinea sponsa, quamuis non oriatur dissolutio sponsalium ex affinitate, oritur tamen ius respectu innocentis ad ea dissoluenda. 7.

Disquisitio XIII. Contractis legitimè sponsalibus inter Seium, & Meuiam nullo inter eosdem extante impedimento idem Seius cognouit carnalitèr, vel saltem conatum habuit in copulam carnalem cum consanguinea eiusdem Meuiæ. Excitata fuit hic controuersia, an per talem copulam, seu conatum in eandem consurrexerit impedimentum affinitatis cum eadem Meuia, ratione cuius priora sponsalia dissoluantur. 1

Facti series.

Pro casus resolutione nonnulla sunt consideranda; & primò, in quonam gradu consanguinitatis fuerit fæmina illa carnalitèr cognita per Seium cum eadem Meuia; Secundò, an verè copula fuerit consummata, an verò dumtaxat attentata per conatum, vt præfertur in facti serie. Tertiò, an, si ex illo conatu absque consummatione non oriatur impedimentum affinitatis, consurgat tamen in fauorem sponsæ innocentis ius ex alio capite dissoluendi priora sponsalia. Iuxtà has considerationes.

Considerationes circà titulum.

Respondeo primò. Si Seius carnalitèr cognouerit, & consummauerit cum consanguinea Meuiæ suę sponsæ, & hæc fuerit in 2

Si cõsanguinea fuerit in primo, & secundo gradu dissoluũtur sponsalia.

in primo, vel secundo gradu consanguinitatis cum eadem Meuia ex impedimento affinitatis superueniente dissoluuntur sponsalia prius contracta cum ipsa Meuia. *Sanchez lib. 1. de sponsalib. disp. 56. num. 1., Gutierez de matrim. cap. 32. n. 1., Coninchus disp. 23. dub. 5., Reginaldus lib. 32. n. 263., & alij communiter*, & consonat cum his, quæ dicta sunt *sub hoc eod. tit. Contractus XIV. de sponsal. II. orænot. 7.*, quæ ibi recole. Ratio ex eo deducitur, quia ex impedimento dirimente superueniente sponsalibus iam contractis eadem absolutè dissoluuntur, cum non possit esse obligatio ad id, quod fieri non potest, stante autem tali impedimento sponsalia perfici non possunt per matrimonium, sed per talem cognitionem carnalem consummatam habitam per Seium cum consanguinea sponsæ in primo, vel secundo gradu consurgit impedimentum affinitatis cum eadem sponsa in primo, vel secundo gradu, quod impedimentum, quantumuis oriatur ex copula illicita, absolutè dirimit, ergo &c. Minor probatur, quia per carnalem copulam cum consanguinea sponsæ consurgit affinitas in eodem gradu cum eadem sponsa, in quo gradu consanguinitatis est eadem sponsa cum eadem consanguinea cognita per sponsum, ergo, cum sit cum eadem in primo, vel secundo gradu consanguinitatis, erit in primo, vel secundo gradu affinitatis cum sponso cognoscente; affinitas autem in primo, vel secundo gradu cum sponso, quantumuis orta fuerit ex copula fornicaria, dirimit, vt suo loco latè videbimus.

3 Secus, si copula nõ fuerit cõsummata

Respondeo secundo, si copula non fuerit consummata cum eadem consanguinea sponsæ, sed solummodò per conatum attentata non inducit impedimentum secundum se affinitatis dirimens priora sponsalia cum sponsa, *D. Thomas in 4. dist. 41. qu. vnica art. 1. quæstiuncula 4. ad secundum, D. Bonauentura ibid. art. vnico quæst. 1., Durandus ibi quæst. 1. n. 7., D. Antoninus 3. part. tit. 1. cap. 15. in princip., Guillelmus Parisiensis lib. 1. de Sacramentis tit. de matrimonio c. 30., Sotus in 4. dist. 41. qu. vnica art. 2. col. 3. vers. ex quo fit, Valentia 4. part. disp. 10. qu. 5. punct. 3., Vega 2. tom. summæ c. 34. cas. 171. concl. 4., & 6., Archi Diaconus c. vnico de despons. imp. in 6. n. 2., & c. vnico n. 3. de spons. in 6., Innocentius cap. fraternitati n. vnico de eo, qui cogn. consangu.*, & alij communitèr tum Theologi, tum iuris interpretes aduersus Michaelem Metinam contendentem ex solo conatu in copulam cum consanguinea oriri impedimentum affinitatis.

Ratio deducitur primò *ex cap. fraternitatis 35. quæst. 10.*, vbi dicitur huiusmodi impedimentum consurgere ex commixtione, ratione cuius cognoscens, & cognita fiunt vna caro, & proindè consanguinei vnius fiunt affines alterius, sed per solum conatum in copulam ea non consummata non fiunt vir, & fæmina vna caro, cum ille conatus non sit sufficiens ad prolis generationem, cum semen virile in vas fæmineum non recipiatur, ergo &c. Secundò *ex cap. lex Diuina 27. qu. 2.*, vbi Pontifex ait. *Sed neque osculum parit propinquitatem, quod nullam facit sanguinis commixtionem*, ergo ad inducendum impedimentum affinitatis requiritur sanguinis commixtio, quæ non habetur per solum conatum in copulam. Tertiò, quia per copulam sodomiticam propriè non oritur huiusmodi impedimentum affinitatis, nonnisi, quia non est apta ad prolis generationem, ergo talis copula requiritur ad huiusmodi impedimentum inducendum, qualis requiritur ad generationem; huiusmodi autem non est solus conatus in copulam, vt per se putat.

Per conatum in copulam non fiunt vna caro.

Hic triplex oritur difficultas. Prima est, an, si contingere posset absque vasis penetratione, & corporum commixtione recipi semen virile intra vas fæmineum, consurgeret adhuc impedimentum affinitatis. Secunda, an, si penetraretur vas fæmineum absque seminis emissione oriretur huiusmodi impedimentum. Tertia, an, si masculus vas fæmineum penetraret, in eoque semen emitteret, non tamen fæmina seminaret tale impedimentum pullularet.

Difficultas triplex excitata.

4 Per solam seminis immissionem in vas fæmineum sine penetratione hoc impedimentum consurgit

Ad primam respondeo per talem seminis effusionem intrà vas fæmineum absque eiusdem vasis penetratione consurgere impedimentum affinitatis, *Cardinalis Clemen. vnica num. 12. q. 15. de consang., Henricus cap. fraternitati num. 6. de eo qui cog. consang., Paludanus in 4. dist. 41. q. 1. art. 3. concl. 2. nu. 19, D. Antoninus 3. p. tit. 1. c. 11. in princip. paulò ante notabile secundum, Siluester verb. matrimonium 8. q. 15. dict. 2. Astensis 2. part. summæ lib. 8. tit. 25. art. vnico qu. 6., VeraCrux 1. p. speculi art. 47. ad fin.* Ratio ex eo deducitur, quia per talem seminis immissionem verè, & propriè fiunt masculus, & fæmina vna caro, verè, & propriè inducitur sanguinum commixtio, hocque sufficit ad prolis generationem, quæ sunt rationes, ob quas iura induxerunt affinitatem, ergo non est, cur per eandem seminis immissionem non debeat induci huiusmodi impedimentum. Accedit, quod, si ex tali seminis immissione intra vas fæmineum proles oriretur, illa verè, & propriè diceretur proles illius, à quo semen decisum est, & in vas fæminæ immissum, vt docent communitèr physosophi de dæmonibus incubis, qui semen à masculis decisum deferunt intra muliebria vasa, ex quo filij generantur, qui non dicuntur propriè filij dæmonum, sed eorum, à quibus semen decidit, ergo, cum dicantur eorum filij, à quibus semen decidit, dicendi sunt per veram generationem ab illis procedere, adeoque per verum

Proles diceretur filia eius, à quo semen decidit.

rum seminum commixtionem, & proindè non est, cur ex illa commixtione non debeat dici oriri impedimentum affinitatis. Neque hic audiendi sunt aliqui asserentes ad inducendum huiusmodi impedimentum non solum requiri seminum, sed etiam corporum commixtionem, quæ haberi nequit sine vasis fæminei penetrationem, vndè etiam dicitur, quod, si v. gr. inducatur ex dispositione iuris, vel hominis habentis legitimam potestatem, ne quis ob stuprum, vel deflorationem virginis à simplici confessario possit absolui, & vnus vas penetret virginis, & non seminet, alter verò seminet, & non frangat claustrum virginale, cum iam fractum inuenerit per primã, neuter incidat in tale impedimentum, quia defloratio indiuisibilitèr respicit, & fractionem claustri virginalis, & seminationem intra illud, ergò etiam ad inducendum impedimentum affinitatis non sola requiritur seminatio, seù seminum commixtio, sed etiam corporum, quæ fit per penetrationem; Non, inquam, audiendi sunt, quià iura solum requirunt ad affinitatem inducendam sanguinum, vel seminum comixtionem, quod, si quandoque meminerint etiam commixtionis corporum, hoc indicarunt secundum regularem modum, quo fit seminum commixtio, quæ fit per vasis penetrationem, non quià hæc fit de substantia, & essentia eiusdem, cum haberi possit aliqua arte vera commixtio, veraque generatione sine illa. Ad id, quod subditur de impedimento absolutionis ob deflorationem, dicendum est, id rectè procedere, quià defloratio, qua defloratio est, exigit indiuisibilitèr verumque, &, cum versemur in odiosis, nempè in reseruatione, debemus strictè procedere, ità vt non extendamus casum, nisi ad delictum vsquequaque completum; commixtio autem seminum, ex qua oritur tale impedimentum affinitatis, non exigit ex genere suo talem penetrationem, cum haberi possit sine illa, nec hic versamur in odiosis, & pænalibus præcisè, sed in his, quæ congruunt recto rationis, & naturæ ordini, quæ propterea non sunt rigorosè, & strictissimè interpretanda, ita vt exigant omnes circunstantias, quæ requiruntur ad rigorosam deflorationem.

Iura requirunt solam seminum commixtionem.

Penetratio requiri dicitur secundũ regularẽ modum.

5 Ad secundam respondeò, per solam vasis fæminei penetrationem sine virilis seminis effusione intra idem vas non contrahitur impedimentum affinitatis cum sponsa. Ità DD. omnes præallegati in responsione secunda contra *Michelem Metinam lib.5. de sacrorum hominum continentia cap.76.* Ratio ex eo deducitur, quod per solam vasis penetrationem sine seminis effusione intra idem vas, nec fit seminum commixtio, quę est adæquata ratio, ob quam inducitur affinitas, nec potest esse prolis generatio, vt per se patet, qua ratione ob copulam sodomiticam asserunt non oriri affinitatem *D.Bonauent. in 4. dist.41. art ic. vnico quæst. 1., Riccardus ibid. art.1. quæst.1., Petrus de Soto lect. 10. de matrim. col. penult. vers. tertium est, Archidiac. cap. vnico n.3. de sponsal. in 6., Caietanus in summa verb. matrimonium cap.1. impedim.11., Angelus verb. matrimonium 3. impedim. 15. nu.5., Toledo lib. 7. summæ cap.11. num.3.*, nec ex congressu spadonum consummato intra legitimum vas *Ledesma 2. part. quæst.57. art.3. ad fin. versic. adhoc dico, Sanchez de matrim. lib. 7. disp.64. num.11.*, quià semen eorundem non est aptum ad generationem, ergò, quando vas per membrum virile penetratur, nec tamen sequitur seminis emissio ex parte viri non propriè consurgit impedimentum affinitatis. Neque obesse possunt iura, quæ refert *Michael Metina loc. cit.*, & primo *in cap. iuuenis de sponsalib.*, vbi iuuenis, qui puellam nondum septennem duxerat, & conatum tentauit in copulam, nec potuit, impeditur à matrimonio cum eiusdem puellæ consobrina. Secundò *ex cap. fraternitati de eo, qui cogn. consang.*, vbi sic legitur *Diuortij sententiam approbamus, quam in eum canonicè promulgasti, qui illam sibi posteà copulare præsumpsit, cuius anteà sororem adhuc septennem contractis sponsalibus extraordinaria libidine nescitur polluisse*. Non, inquam, obesse possunt, quià huiusmodi iura variam intèr DD. recipiunt interpretationem, sed intèr cæteras placet interpretatio *Soti in 4. dist.41. quæst. vnica art.2. col.3. versic. ex quo fit, & versic. quod, si obijciat*, quam etiam commendat *Sanchez de matrimonio lib. 7. disp.64. num.19.*, nempè ex illis textibus non deduci proptèr nixum ad copulam induci impedimentum affinitatis, sed propter publicam honestatem ex sponsalibus in ordine ad matrimonium de futuro, quæ ibi præcesserant, ortam, vndè *in eod. cap. iuuenis* dicitur *proptèr honestatem Ecclesiæ* id impedimentum esse.

Non contrahitur affinitas sine seminatione.

Sine seminatione non fiunt vna caro.

Iura aduersantia

Iura huiusmodi explicantur.

Ad tertiam respondeo, per solam viri seminationem etiam cum fractione claustri virginalis, seù cum penetratione in vas fæmineum nõ oriri in rigore impedimentum affinitatis *Innocentius cap. fraternitati num. vnico de eo, qui cogn. consanguin., Archidiaconus cap. vnico num.3., & 4. de sponsal. in 6., & cap. extraordinaria 35. quæst.3. num.3., Cardinalis Clem. vnic. num.10. quæst.3. in fin. de consang., Astensis 2. part. summæ lib.8. tit.25. art. vnico quæst. 8.*, & ex Theologis *D. Th. in 4. dist.41. quæst. vnic. art.1. quæstiuncula 3. in corpore, D. Bonauentura in 4. dist.41. art. vnico quæst.1., & ibi Durandus quæst. 1. num.7., Viguerius lib. instit. cap. 16. §.7. vers.9. impedim.6.* Ratio ex eo deducitur, quià solo masculo seminante, & non fęmina non fit sanguinum commixtio, vt per se patet, quinimmò nec sola masculi seminatio sufficiens est 6

6 Per solam viri seminationem nõ oritur affinitas.

Non fit sanguinũ commixtio. est ad generationem prolis per ea, quæ latè docuimus in quæstionibus de ortu, & interitu, dum de generatione viuentium, nempè ad generationem prolis non solum masculum, sed etiam fæminam actiuè concurrere, ergò, cum ad affinitatem contrahendam requiratur seminum commixtio, eaque apta ad generationem prolis, hæc non contrahetur per solam masculi seminationem intra vas fæmineum. Confirmatur ex dicto textu *cap. lex diuina 27. quæst. 2.*, vbi ad inducendam affinitatem requiritur sanguinum commixtio, quæ non est, vbi solus masculus seminat.

Nec si sola femina seminet. Hinc deduces à fortiori, non oriri affinitatem, si in congressu masculi cum fæmina, hæc dumtaxat seminet, quià nemine disceptante ea non satis est ad prolis generationem *Astensis in summa quæst.7., Siluester verb. matrimonium 8. quæst. 15. dict. 2., Toletus lib.7. summæ cap.11. num.3., Bartolomæus à Ledesma de matrim. dub.40. cõcl.2., Manuel primo tomo summæ 2. edit. cap.228. num.1., & alij communitèr.*

Deduces secundò, ex quacunque extra vas legitimum pollutione non oriri impedimentum affinitatis, prout præter allegatas rationes expressè euincit textus *in cap. extraordinaria 35. quæst. 2.*, non enim fit seminum commixtio apta ad generationem.

7 Quamvis non oriatur affinitas oritur tamen ius ad dissolutionem. Respondeo tertiò. Ex conatu Seij in copulam fornicariam cum consanguinea Meuiæ, quantumvis non oriatur dissolutio sponsalium ex impedimento affinitatis, oritur tamen respectu sponsæ innocentis ius ad eadem sponsalia dissoluenda. Est communis. Ratio ex eo deducitur primò, quià per talem conatum in copulam cum consobrina sponsæ grauis inuritur iniuria eidem sponsę, ergò eidem competit ius resiliendi à sponsalibus contractis; secundò, quia, si sponsa permittat se impudicè tangi per amplexus, & oscula potest sponsus a sponsalibus resilire, vt latè *Gutierez de matrimon. cap.31. num.1., Sanchez lib. 1. disp.55., Coninchus disp.23. num.56., Bonacina de matrimon. quæst.1. punct.8. num.2.*, & nos supra docuimus, ergò a fortiori, si sponsus nitatur in copulam cum consanguinea sponsæ, hæc acquiret ius resiliendi a sponsalibus, &, licet supra dixerimus, sponsum patientem amplexus, & oscula ab alia fęmina, non tribuere ius sufficiens sponsæ recedendi a contractu, quia indè nullum dedecus ingeritur sponsæ, nec notabilis mutatio infertur; nihilominus ex conatu in copulam fortior ratio deducitur, quandòquidem per illam iniuria infertur sponsæ, & ipsius fides violatur, & arguitur propensio delinquentis ad similes actus, & secundum moralem hominum æstimationem per similem conatum intelligitur læsa sponsa, quæ non intelligitur læsa per simplices tactus, amplexus, & oscula. Tertiò, quià in coniugibus per similem accessum ad non suam per vasis penetrationem inducitur sufficiens ratio diuortij, vt sentire videtur *Sanchez d. lib. 7. disp. 64. num.19. in fin.*, ergò in sponsis per talem nixum in copulam erit sufficiens ratio dissolutionis sponsalium proptèr eam rationem, quià turpius eijcitur, quàm non admittitur hospes.

§. XIV.

An ex copula cum consanguinea sponsæ prorsus inuita, ignorante, vel dormiente consurgat impedimentum affinitatis.

SVMMARIVM.

Status controuersiæ expositus. 1.
Reijcitur sententia asserens ex copula illicita naturali non oriri affinitatis vinculum. 2.
Ex copula etiam habita cum fæmina prorsus inuita, ignorante, & dormiente oritur impedimentum affinitatis. 3.
Impedimentum affinitatis consurgit, quamvis copula sit occulta. 4.

Disquisitio XIV. Contractis sponsalibus cum Caia Theodoricus consanguineam eiusdem, vel prorsus inuitam, vel penitus ignaram, vel dormientem carnalitèr cognouit, & deindè matrimonium contrahere contendebat cum eadem Caia virtute sponsalium præcedentium cum ipsa initorum. Certum est, in hac hypothesi Caiam ius habere dissoluendi sponsalia proptèr iniuriam sibi illatam, fidemque non seruatam in concubitu cum sua consanguinea. Difficultas in præsenti solummodò est, an sponsalia ipsa intelligantur ipso iure irrita ex impedimento affinitatis superueniente ex illa copula fornicaria cum consanguinea penitus ignorante. 1 Exponitur dilucidè factum.

Antequam directè ad quæsitum respondeam, placet nonnullorum assertum confutare, quos refert *Archidiaconus in cap. vnico num.6. de sponsalibus in 6.*, sentientium ex copula illicita naturali non oriri affinitatis vinculum, sed dumtaxat ex copula licita, & coniugali, qui, vt refert *Sanchez lib.7. de matrimonio disp.64. nu. 16.* mouentur *ex cap. tua, & cap. discretionem versic. nos igitur de eo, qui cognou. consang.*, vbi impedimentum, quod consurgit ex copula illicita appellatur publica honestas, & ex textu *ex l. non facile versic. sciendum, & versic. affines ff. de gradibus*, vbi dicitur ex solis iustis nuptijs oriri affinitatem. Nihilominus ex ijs iuribus nihil euincunt, nam textus *in dicto cap. tua* explicatur in fine sub proprio nomine affinitatis, quod prius sub generali honestatis expresserat, idem- 2 Refertur, & reijcitur opinio asserens ex copula illicita non oriri affinitatem.

idemque dicit Glossa *in dict. cap. discretionem verb. publicam de eo, qui cogn. consangu.*, intelligendum esse in eodem textu *c. discretionem*. Ad illud, quod subditur *ex l. non facilè vers. sciendum, & vers. affines, ff. de gradibus*, dicendum est, verificari dumtaxat de affinitate legali, prout inducit ius aliquod ad hæreditatem, vel tutelam, non autem prout infert prohibitionem ad matrimonium contrahendum, prout explicat *Glossa ibid. vers. per nuptias, ff. de gradibus*. Cæterum hoc aduersantium assertum expressè reijcitur *à Concil. Trid. de matrimon. sess. 24. c. 4.*, vbi asserit ex fornicatione oriri affinitatem, vndè DD. communitèr tàm Theologi, quàm iuris Canonici interpretes statuunt pro regula per affinitatem ortam ex copula licita impediri matrimonium vsque ad quartum gradum inclusiuè, per affinitatem verò ex copula fornicaria, nonnisi vsque ad secundum gradum. His positis.

3 Etiam ex copula cū inuita oritur tale impedimētū.

Respondeo iam ad quæsitum. Ex copula etiam habita cum fæmina prorsus inuita, ignorante, & dormiente oritur impedimentum affinitatis, *Hostiensis in sum. ma tit. de sponsalib. §. & qualiter dissoluantur n. 10. vers. hanc doctrinam Cardin. d. c. discretionem n. 2. de eo, qui cog. consang., Coaruuias quarto decret. 2. part. c. 6. §. 7. n. 2., Antonius Cucus instit. maior. lib. 5. tit. 12. n. 241., Scaccius de sponsal. 1. part. super instit. de nuptijs, §. affinitatis num. 1., & alij communitèr*, quos refert, & sequitur *Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 64 num. 17.* Expressè deducitur *ex d. c. discretionem de eo, qui cogn. consang.*, vbi asseritur affinitas consurgere, quantumuis fæmina inuita cognoscatur. Vlterius ratione sic euincitur, quia per talem cognitionem carnalem fit propria seminum commistio apta ad generationem prolis, ergo non est, cur ex illa non debeat consurgere impedimentum affinitatis, cum tota ratio illius proueniat ex eo, quod adinuicem per sanguinum communicationem commisceantur. Antecedens probatur, quia sanguinum commixtio apta ad prolis generationem est effectus partis vegetatiuæ potius, & sensitiuæ, quam rationalis, sicque est operatio potius naturalis, quam libera, quæ propterea æquè haberi potest siue alterius concurrente voluntate, siue non concurrente, ergo &c. Hinc plures referunt fæminas dormientes, ebrios, & reluctantes carnalitèr cognitos concepisse, prolem fouisse, & suo tempore edidisse. Hinc etiam referunt fæminam quandam virginem ingressam balneum, in quo masculus semen ediderat, idem atraxisse in temperie qualitatum in eodem balneo seruatum, & prolem concepisse, ad quod merè passiuè se habuit, ergo &c. Neque dicas ex hoc sequi contra superius dicta, fæmineum semen non requiri ad prolis generationem, quandoquidem fæmina illa vi matricis semen attrahentis recipiens virile semen, proprium non communicauit; contra enim impugnaberis; ex quonam constat, quod fæmina illa proprium semen non communicaret? Certè ex illa temperie qualitatum existentium in balneo potuit ad libidinem excitari, quod potissimum euinci potest ex illa attractione seminis virilis, quæ esse non potuit frigida fæmina existente, sicque proprium semen conferre, quod etiam excitari potuit per ingressum, & receptionem in actu exercito eiusdem virilis seminis.

Fit propria seminum commixtio.

Sanguinū cōmixtio est effectus partis vegetatiuę.

Etiam, & fæmina potest proprium semen conferre.

Dices, fæmina dormiens, qua dormiens est, comparatur fæminæ mortuæ pro eo tempore, quo dormit, sed concubitus cum fæmina mortua non inducit impedimentum affinitatis cum consanguineis ipsius, ergo neque concubitus cum fæmina dormiente, qua dormiens est, & pro tempore, quo dormit. Sed contrà quoad effectus partis vegetatiuæ, & sensitiuæ, ad quos reducitur seminum commixtio, & generatio, falsum est fæminam dormientem comparari fæminæ mortuæ; illa etenim exercet munera vegetatiuæ potentiæ, quinimmò in aliquibus etiam sensitiuæ, in qua propterea potest fieri sanguinum commixtio, quod non euenit in fæmina mortua, quæ nullas operationes vitæ exercet, nec semen potest emittere, nec communicare.

Fæminæ dormiens quoad actus partis vegetatiuæ nō comparatur mortuę.

Probatur vlterius responsio, quia impedimentum affinitatis non est inductum, nec ratione contractus, ad quem requiratur vtriusque consensus, nec ratione præcisè alicuius culpæ, quæ debet esse in vtroque, sed ex quadam honestate fundata in iure sanguinis, vt sicuti ille, qui ratione consanguinitatis habet coniunctionem cum sanguine cum alijs, non potest contrahere cum illis, ita ille, qui factus est ratione copulæ naturalis, & completæ vna caro cum ea, quam cognouit, non possit cum consanguineis eiusdem contrahere, sed hæc honestas æquè est, siue illa consenserit in copulam, siue non consenserit, quandoquidem semper verificatur, quod per illam copulam facta fuerit carnium communicatio, & per consequens vna caro, ergo &c.

Titulus honestatis militat etiam in hac hypothesi

Ex dictis inferes à fortiori consurgere hoc impedimentum affinitatis, quantumuis copula fuerit occulta *Lambertinus de iure patronatus lib. 2. part. 1. q. 9. art. 18. n. 11. Nauarrus lib. 5. consil. tit. de consang. in prima edit. consil. 9. num. 1., & in secunda edit. consil. 1. num. 1., & seqq.*, nec incongrua sane ratione, quandoquidem ponitur vera seminum communicatio, nec iura distinguunt inter copulam publicam, & occultam.

4 Etiam ex copula occulta oritur.

§. XV.

An sponsalia subsequentia dissoluantur ex affinitate contracta tempore infidelitatis.

SVMMARIVM.

Exponitur casus, in quo sita est difficultas. 1. Sententia asserens vinculum affinitatis ex copula esse à iure tantum positiuo inductum. 2. Vinculum ex copula coniugali est naturale, adeoque conuersus ad fidem non potest contrahere cum consanguinea prioris coniugis. 3.

1 Status cōtrouersiæ expositus. DIsquisitio XV. Titius infidelis durante tempore infidelitatis matrimonium contraxerat cum Seia item infideli, cuius tamen consanguinei, & consanguineç erant ortodoxi, seu ortodoxæ, illudque consummauit. Mortua deindè eadem Seia Titius ad fidem, Religionemque Catholicam conuersus est, susceptoque Baptismate contendebat Claudiam consanguineam intra quartum gradum eiusdem Seiæ sibi coniungere in matrimonium, & fortè cum eadem contraxit sponsalia. Hic orta fuit controuersia, an talia sponsalia subsisterent, & validè posset Titius cum eadem Claudia matrimonium contrahere, an verò intelligerentur absolutè inualida sponsalia, & matrimonium impossibile.

2 Sententia asserens esse tantū de iure positiuo. Tota hæc difficultas dependet ab ea quæstione, an affinitatis vinculum ortum ex copula coniugali intelligatur inductum ex ipso iure naturæ, an verò solummodò iure Ecclesiastico. Circa quam quæstionem *Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 3. n. 4.* existimat tale vinculum induci solummodò ex dispositione iuris Ecclesiastici, & proindè matrimonium contractum, & consummatum tempore infidelitatis non inducere vinculum, quin infidelis post susceptum baptismum possit cum consanguinea coniugis, cum qua consummauit, contrahere sponsalia, & matrimonium; non enim pro tempore infidelitatis subditus erat iuribus Ecclesiasticis. Nihilominus.

3 Est naturale, & impedit. Respondeo, tale vinculum ex copula coniugali esse naturale, & proindè Titium, postquam ad fidem conuersus fuerit, non posse contrahere sponsalia, nec matrimonium cum consanguinea eiusdem coniugis intra quartum gradum *D. Thomas in 4. dist. 41. qu. vnica art. 1. quæstiuncula prima in corpore, Paludanus ibid. qu. 1. art. 1. n. 10. concl. 2., D. Antoninus 3. p. tit. 1. c. 11. in fin. princip., VeraCrux 1. part. art. 47. concl. 1. Petrus de Ledesma de matrim. quæst. 55. art. 1. difficul. 1. in solutione ad secundum, Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 65. num. 3.*, & alij communitèr aduersus *Henriquez loc. cit.* Ratio ex eo deducitur, quia nemine disceptante vinculum consanguinitatis seclusa quacunque lege Ecclesiastica afficit quascunque personas etiam infideles, cum natura ipsa dictet ex sanguinum communicatione oriri coniunctionem, & reuerentiam quandam naturalem, sed etiam affinitas, quæ consurgit ex copula coniugali inducit quandam coniunctionem, & amicitiam naturalem, vt per se patet, quandoquidem coniuges per seminum commixtionem fiunt vna caro, ex qua consurgit quædam naturalis reuerentia, & amicitia cum consanguineis alterius, hocque imbibitum est ex ipso naturali instinctu, ergo, si prius vinculum est naturale, non poterit, nisi esse naturale posterius, quantumuis illud videatur fortius. (Cōsurgit naturalis reuerētia, & amicitia.)

Dices, infideles non obstante naturali vinculo consanguinitatis possunt adinuicem contrahere vltra primum gradum, ergo etiam à fortiori poterunt contrahere vltra primum gradum affinitatis, ergo etiam, si deuenerint ad fidem, poterunt vltra primum gradum affinitatis contrahere. Consequentia hæc vltima sic euincitur, quia affinitas attendenda est pro tempore, in quo contrahitur; contrahitur autem pro tempore infidelitatis, pro quo non impedit vltra primum gradum. Sed contra, quia, quamuis ex iure naturali consurgat vinculum consanguinitatis, & affinitatis iuxta superiùs probata, tale tamen vinculum non extenditur ad quemcumque gradum in ordine ad impedienda sponsalia, vel matrimonium, sed in hoc determinatio inducta est ab Ecclesia; ex quo sequitur, quod, quousque perseuerent in infidelitate, non prohibeantur contrahere, nisi intra primum gradum consanguinitatis, vel affinitatis, cum ius naturæ solummodò intra talem gradum matrimonium prohibeat; quando tamen ad fidem Catholicam transeunt, tenentur stare iuribus Ecclesiasticis, quæ supposita consanguinitate, vel affinitate contracta per copulam coniugalem statuunt, non posse contrahi cum affinibus, vel consanguineis, nisi vltra quartum gradum; nec Ecclesia considerat vtrum affinitas, vel consanguinitas fuerit contracta tempore infidelitatis, vel fidei, sed eadem supposita, vt inducta de iure naturæ prohibet in ordine ad suos subditos contractum sponsalium, vel matrimonialem intra quartum gradum. (De iure naturæ non extēditur ad quēcunq; gradum.)

Si autem hic inquiras, ad quid fuerit inducta probatio responsionis in eo, quod tàm consanguinitas, quam affinitas sit de iure naturæ, dum dicitur in statu infidelitatis prohiberi dumtaxat matrimonium

intra

Ad quid fuerit inducta illa probatio. intra primum gradum, in statu verò Ecclesiasticæ dispositionis solummodò intrà quartum gradum; si, inquam hoc inquiras, statim responsionem accipies, eam probationem ideò inductam fuisse, vt intelligatur, affinitatem, sicuti à fortiori, & consanguinitatem ex iure naturæ prouenire, qua proindè existente, & iam orta independentèr à quocunque lege Ecclesiastica potuit Ecclesia inhibere in ordine ad quoscunque subditos pro quocunque tempore fuerint, ne matrimonium, vel sponsalia contraherent intra quartum gradum affinitatis, vel consanguinitatis, quod non ità facilè statuere potuisset, si nulla affinitas, vel consanguinitas consurrexisset. *Ecclesia potest inhibere in ordine ad quoscunque subditos.*

Vlteriùs responsio euincitur *ex c. fin. de diuort.*, vbi deciditur infideles conuersos ad fidem non posse post Baptismum validum inire matrimonium cum consanguinea prioris coniugis vsq; ad quartum gradum, quod idem intelligi debet de affinibus, cum Ecclesia vsque ad talem gradum affines ex copula coniugali, & licita prohibuerit contrahere.

§. XVI.

An sponsalia subsequentia dissoluantur ex affinitate contracta tempore infidelitatis per copulam fornicariam.

SVMMARIVM.

Sensus difficultatis expositus. 1.
Sententia asserens affinitatem ortam ex copula fornicaria non esse naturalem. 2.
Sententia asserens oriri affinitatem de iure naturæ. 3.
Probabilius oritur affinitas de iure naturæ, ratione cuius sponsalia subsequentia non tenent. 4.
Soluuntur rationes primæ sententiæ. 5.
Si fidelis rem habeat cum fideli, vel infideli, quæ habeat consanguineam infidelem cum ipsa contrahit affinitatem. 6.

1 *Facti series elucidatur.* DIsquisitio XVI. Infidelis perseuerans in Infidelitate fornicariè cognouit Semproniam. Diuersus deindè ab infidelitate, & ad fidem conuersus intendebat contrahere sponsalia, sibique in matrimonium coniungere Liuiam sororem eiusdem Semproniæ. Excitata hic fuit apud DD. controuersia, an licitè, & validè posset talia sponsalia, seu matrimonium contrahere.

Sanchez d. lib. 7. de matrimonio disp. 65. n. 9., asserit in primis, affinitatem ortam ex copula fornicaria non esse naturalem, adeoque seclusa lege Ecclesiastica nullum vinculum naturalis amicitiæ inter consanguineos per fornicationem oriri, quod probat, quia inter huiusmodi consanguineos potius fouentur odia, & rixæ, quam nutriatur amicitia, item quia filius naturalitèr non inclinatur ad amorem fæminę fornicariè cognitæ a Patre; item, quia non sunt imposita illa nomina affinibus ex copula fornicaria, quæ sunt imposita affinibus ex copula coniugali; tandem, quia de iure antiquo Romano ex solo coitu illicito non oriebatur affinitas, sed ex solis nuptijs. Deindè hoc supposito tanquam certo principio apud ipsum asserit consequentèr, quod infidelis, qui tempore infidelitatis fornicariè cognouit aliquam fæminam, possit post Baptismum ducere ipsius consanguineam intra gradum prohibitum, quia cum illud vinculum non sit naturale, non contrahitur tempore infidelitatis, nec post Baptismum oriri potest, quia, quod a principio irritum fuit conualescere nequit iuxtà *reg. non firmatur de reg. iur. in 6.*, & *l. quod ab initio, ff. de reg. iuris*. Hæc ille. 2 *Sententia asserens copulam fornicariā nō gignere naturalitèr affinitatē.* *Rationes, quibus innititur Sanchez*

3 E contra verò *Ioannes Andreas in cap. 1. n. 3. de conuers. infid.*, sustinet affinitatem ortam ex copula fornicaria esse naturalem adeoque seclusa etiam Ecclesiastica lege oriri vinculum naturalis amicitiæ inter consanguineos; nam tota ratio, ex qua consurgit affinitas, est, quia masculus, & fæmina per copulam efficiuntur vna caro apta ad prolis generationem, sed hoc ęquè verificatur secluso quocunque Ecclesiastico iure, siue talis copula fuerit coniugalis, siuè fornicaria asserente Apostolo 1. *ad Corint.*, *Qui adhæret meretrici vnum corpus efficitur cum ea*. Quid igitur concludendum? *Sententia contraria asserens oriri affinitatem naturalē.* *Efficiuntur etiam per talem copulam naturalitèr vna caro.*

4 Respondeo, probabilius esse, ex copula etiam fornicaria de iure naturæ consurgere affinitatem, ac proindè naturale vinculum inter consanguineos, virtute cuius post susceptum Baptismum non possit contrahi matrimoniū cum aliqua ex eiusdem consanguineis in gradu à iure prohibito. *Antonius in c. 1. n. 2. oppos. vnica, & ibi Cardinalis in princip. num. 1. opposit. 1. de conuers. infidel.*, contra *Sanchez loc. cit.*, & alios apud ipsum. Ratio ex eo deducitur, quia naturalitèr ex genere suo affinitas consurgit ex commixtione seminum inter duo, ratione cuius fiunt vna caro, quod æquè verificatur, siuè talis commixtio fiat per coniugalem copulam, siuè per fornicariam asserente Apostolo *loc. cit.*, *Qui adhæret meretrici vnum corpus cum ea efficitur*, ergo, cum re vera per copulam fornicariam fiat talis commixtio, & proindè formalitèr, & naturalitèr vna caro, non est, cur non debeat consurgere talis respectus ad consanguineos; sicuti etenim per carnis propagationem, vt Aristoteles ait 8. Ethic. c. 12. oritur consanguinitas, ita per carnis vnitatem, & coniunctionem aptam *Præfertur hæc secūda sententia.*

ad talem propagationem oritur affinitas; vndè hoc solum oritur discrimen inter copulam coniugalem, & fornicariam, quod per illam ob maiorem reuerentiam protrahitur ex dispositione iuris Canonici ad vlteriores gradus in ordine ad impedienda sponsalia, vel matrimonium, per istam verò restringitur ad gradus proximiores; Neque arbitrandum est, hoc solum esse meram dispositionem Ecclesiasticam, quandoquidem Ecclesia ex maiori, vel minori conuenientia solum restringit, & dilatat gradus, inter quos fieri, vel non fieri possit matrimonium, cæterum supponit affinitatem de iure naturæ consurrexisse, sicuti orta fuit iuxta dictum Apostoli vna caro, vnumque corpus.

5 Oritur etiam ex conuenientia, & quomodo. Neque obesse possunt ea, quæ ex aduerso per Sanchez afferebantur, quia illud vinculum affinitatis non consistit solum in naturali amicitia ex eodem consurgente, sed in naturali conuenientia debita alteri, cum qua concubuit, & cum qua factus est vna quodamodò caro, ne scilicet commisceatur cum altera ipsius consanguinea, & in deformitate, quæ consurgeret, si ad eiusdem consanguineas accederet propter coniunctionem cum sanguine, quam iste habet cum illa, quæ fuit carnalitèr cognita; Neque priuata odia consanguineorum demunt illam sanguinis communionem, & ea, quæ ex eadem proueniunt. Idem dic de filio, qui naturalitèr non inclinatur ad amorem fæminæ, quam Pater ipsius carnalitèr fornicariè cognouit; secus nec de iure naturæ consurgeret affinitas cum matrigna, seu nouerca, cum Pater transiret ad secunda vota, nam regularitèr filij alterius matrimonij non inclinantur ad amorem eiusdem, & regularitèr inter eosdem consurgunt iurgia, & rixæ. Ad illud, quod subditur de iure antiquo Romanorum, dicendum est, non consurgere affinitatem quantum ad effectum impediendi futura sponsalia, & matrimonium in certis gradibus, non autem absolutè.

Non sunt attendenda priuata odia.

6 Concumbens cum fæmina fideli habente sororem infidelem cum ista contrahit affinitatẽ. Ex dictis inferes primò, male nonnullos asserere, quod, si fidelis habeat rem cum fideli, vel infideli, & illa habeat sororem infidelem non contrahat affinitatem cum illa sorore infideli, ac proindè, si ille conuertatur, possit eam ducere; Male, inquam, quia non solum rationes superiùs adductæ ad probationem nostræ responsionis, & confutationem rationum Sanchez contrarium euincunt, sed etiam, quia adhuc data contraria sententia, vt benè notat idem *Sanchez loc. cit. num. 12.* consuetudo Ecclesiæ iam obtinuit fidelem fornicantem cum fæmina fideli contrahere affinitatem cum sorore ipsius fidelis statim, cum infideli autem, quandocunque hæc fuerit baptizata, quia fidelis ille tempore copulæ subiacebat legi Ecclesiæ statuenti ex sola copula oriri affinitatem cum consanguineis alterius, quandocunque nati fuerunt, & baptizati.

Inferes secundò iuxtà mox dicta de mente Sanchez, quantumuis daremus ex copula fornicaria de iure naturæ non consurgere affinitatem naturalem cum consanguineis alterius, quod, si fidelis carnalitèr cognosceret, & fornicariè infidelem, quæ postea facta fuerit fidelis, & ex alio conceperit filiam, quæ fuerit baptizata, tunc fidelis, qui cognouit Matrem, contrahat affinitatem cum eadem filia baptizata immediatè post susceptum baptismum; quod idem asserendum est, si Mater perseueret in infidelitate, & ex alio concipiat prolem, quæ postea baptizetur; cum hac enim contrahit affinitatem, quia satis est ad hanc contrahendam, alterum ex fornicantibus esse fidelem, semper enim habet ordinem ad consanguineos alterius, quotiescunque fidem per Baptismum susceperint. Deducitur alia similis illatio.

§. XVII.

An ex sponsalibus tempore infidelitatis initis oriatur vinculum naturale cum consanguineis alterius sponsi de futuro.

SVMMARIVM.

Exponitur controuersia in casu particulari. 1.
Probabilius non oritur vinculum naturale, sed merè Ecclesiasticum, & non obligat, postquam sponsus fuerit ad fidem conuersus. 2.

1 Factum dilucidè expositũ. Disquisitio XVII. Titius infidelis perseuerans adhuc in infidelitate contraxit sponsalia cum Berta item infideli. Mortua deindè eadem Berta ante contractum matrimonium Titius ad fidem conuersus est, & baptizatus, & contrahere intendebat matrimonium cum Calidonia sorore eiusdem Bertæ. Orta hic fuit controuersia, an ex illis prioribus sponsalibus initis tempore infidelitatis cum Berta ortum fuerit aliquod vinculum, ratione cuius posteà factus fidelis non possit contrahere cum consanguinea eiusdem intra primum gradum.

Ex illis sponsalibus antecedentèr initis cum Berta tempore infidelitatis non oriri impedimentum affinitatis certo certiùs est, quandoquidem hæc non consurgit, nisi ex seminum commixtione facta, vel per coniugalem, vel per fornicariam copulam, quæ non supponitur intercessisse inter eosdem sponsos, ac proindè illa iuxtà superiùs dicta non orta est. Difficultas igitur

An honestas sit iuris naturalis, an merè Ecclesiastici.

solummodò reducitur ad impedimentum publicæ honestatis, quod non solum consurgit ex matrimonio rato, sed etiam ex sponsalibus legitimè initis. Pro quo examinandum adhuc occurrit, an illud vinculum sit naturalis iuris, an verò tantum dispositionis Ecclesiasticæ illud inducentis.

Illud vinculum est merè Ecclesiasticū

Respondeo, probabilius esse, & illud vinculum esse mere Ecclesiasticum, & non obligare eundem Titium, postquam fuerit ad fidem conuersus, *Henriquez lib. 11. de matrimon. c. 3. n. 4., Vera Crux 1. part. speculi art. 51. in corrolario, Bonacina de matrim. q. 3. punct. 11. n. 6.* Prima pars manifestè euincitur ex definitione publicæ honestatis traditæ à *D. Thoma in 4. dist. 41. quæst. vnica art. 1. quæstiuncula 4. in corpore*, quæ sic habetur. *Est propinquitas ex sponsalibus proueniens, robur trahens ab Ecclesiæ institutione propter honestatem eius*, vbi per ly, *robur trahens ab Ecclesiæ institutione*, communitèr tradunt DD. tam Theologi, quàm iuris Canonici interpretes, induci præcisè ius Ecclesiasticum, quod habetur *in c. literas de desponsat. impub. c. iuuenis c. veniens c. ad audientiam c. sponsam de sponsal., & c. vnico de sponsal. in 6.*, & licet huiusmodi iura fundentur in quadam conuenientia naturali; non propterea sequitur, esse iuris naturæ, quandoquidem omnia iura positiua fundantur in quadam æquitate naturali, nec propterea ea, quæ disponunt, sunt iuris naturalis; nec in hoc currit paritas de affinitate, quandoquidem hæc habet fundamentum in commixtione seminum, illa autem nonnisi in quadam communi hominum æstimatione. Secunda pars ex eo deducitur, quia infideles pro tempore infidelitatis non subduntur legibus Ecclesiæ, ergo, quousque perseuerant in eadem infidelitate, non contrahunt impedimenta, quæ fuerunt præcise per eandem Ecclesiam inducta; Neque potest dici, impedimenta huiusmodi, quæ non suboriuntur tempore infidelitatis, oriri post susceptum baptismum, quia quod ab initio irritum fuit, non potest tractu temporis conualescere *reg. non firmatur de reg. iur. in 6., & in l. quod ab initio, ff. de reg. iuris*, & sicuti non entis nullæ possunt inesse qualitates *l. si seruum, §. 1. ff. de act. empt.*, ita non affinitati nulla potest esse obligatio de futuro.

Iura euincentia responsionem.

Infideles non subduntur legibus Ecclesiasticis.

2 Dices ex superius dictis, quod, quantumuis publica honestas non oriatur pro tempore infidelitatis, consequatur tamen, postquam sponsus conuersus fuerit ab fidem, ea proportionali ratione, qua affinitas, quæ consurgit ex copula coniugali durante tempore infidelitatis non prohibet matrimonium cum consanguineis alterius coniugis, nisi intrà primum gradum, postquam verò conuersus fuerit ad fidem prohibet vsque ad quartum gradum inclusiuè. Sed contrà, quia dispar omninò est ratio de affinitate consurgente ex copula coniugali, ac de publica honestate consurgente ex sponsalibus initis pro tempore infidelitatis; nam affinitas consurgit ex iure naturali, prout antecedenter diximus, ac proindè non est, cur eadem supposita non possit Ecclesia determinare gradus, intra quos subditus eiusdem, vel postea factus subditus non possit contrahere, & extra quos possit contrahere; publica autem honestas non consurgit, nisi ex lege Ecclesiastica, quæ afficere non potest suos non subditos, & cum non oriatur de iure naturæ, non potest postea tractu temporis conualescere, nisi per nouum actum positum post Baptismum susceptum.

Dispar ratio de affinitate, & de publica honestate.

DISQVISITIONES II.

Ad reliquas omnes de Sponsalibus II. Prænotiones.

§. I.

An quando terminus appositus in celebratione sponsalium pro complemento matrimonij cadit in tempore prohibito eximat ab obligatione, an verò protrahat obligationem vsque ad tempus non prohibitum.

SVMMARIVM.

Factum expositum, & rationes dubitandi circà ipsum. 1.

Cadente termino apposito ad restringendam obligationem ad tempus feriatum non perimitur obligatio, sed protrahitur ad tempus non feriatum. 2.

Elapso termino feriato tenentur, quam primum contrahere, vel ad petitionem alterius. 3.

Ly, quam primum, intelligendum est moralitèr, non methamaticè. 4.

1 In quo sita sit difficultas

Disquisitio I. Contraxerunt adinuicem sponsalia Titius, & Berta ea apposita conditione, vt intra sex menses tenerentur complere matrimonium, quibus elapsis vnusquisque liber remaneret. Contigit, vt terminus appositus, & præscriptus per eosdem contrahentes ad complendum matrimonium caderet in dies, quibus ex Ecclesiæ præscripto vetitum est matrimonia celebrare, ac propterea in tali termino completa non est obligatio in tali conuentione apposita. Hic dubitatum

tatum fuit, an per talem lapsum termini intelligatur soluta obligatio respectu vtriusque, an verò dilata vsque ad tempus non feriatum, & ex suppositione, quod intelligatur dilata, seu prorogata, an elapso tempore feriato sit immediatè complendum matrimonium, adeo vt, si ad modicum tempus differatur, soluatur respectu vtriusque obligatio.

Finis duplex ex quo potest apponi ille terminus.

Recolenda est distinctio supra posita quoad finem, ratione cuius appositus est talis terminus; vel enim appositus intelligitur ad limitandam obligationem, vel ad complementum ipsius præcisè sollicitandum. Difficultas non procedit iuxtà secundum membrum distinctionis, quandoquidem præscindendo etiam ab eo, quod caderet in tempus feriatum, adhuc obligationem non tolleret, prout docent, *Sanchez de matrim. lib. 1. de sponsalibus disp. 53., Reginaldus lib. 32. n. 261., Coninchus disp. 23. dub. 6. n. 46., Gutierez de matrim. c. 24. n. 6.,* & nos etiam suprà latè ostendimus. Solum igitur est ratio dubitandi, quando terminus est appositus ad restringendam obligationem, adeo vt mens fuerit contrahentium vltrà talem terminum se non obligandi. Pro qua

2 Protrahitur ad tempus non feriatum.

Respondeo primò, in hac suppositione cadente termino ad tempus feriatum non perimi obligationem, sed protrahi ad tempus non feriatum *Coninch. disp. 23. dub. 6. num. 43., Bonacina de matrim. qu. 1. punct. 6. num. 6., & alijs magis communitèr.* Ratio ex eo deducitur, quod, vel quando contraxerunt, sibique illum terminum præfixerunt cognouerunt cadere in tempore feriato, vel ad illud tempus non reflexerunt; si primum; iam ille terminus habetur per modum conditionis, & vtique impossibilis, quia id non possumus, quod de iure non possumus; conditio autem impossibilis adiecta contractui sponsalium habetur pro non adiecta ex supra allegatis iuribus; Si secundum afferatur, cum extet legitimum impedimentum, vt per se patet, eo perseuerante vterque eximitur ab obligatione, nam aduersus impeditum non currit tempus *l. 1. ff. de annual. except.*, ergo &c.

Aduersus impeditũ nõ currit tempus.

Confirmatur primò, quia, si matrimonium non compleatur intra terminum in celebratione sponsalium appositum ad restringendam obligationem ex culpa vnius ex contrahentibus soluuntur quidem sponsalia ex parte eius, per quem non stetit, quin matrimonium compleretur, non autem ex parte eius, per quem stetit, vt colligitur *ex c. à nobis de despons. impub., & c. sicut de sponsal.*, ergo, si ex neutrius culpa, seu per neutrum steterit, quin fuerit completum, ex parte neutrius dissoluentur sponsalia. Confirmatur secundò, quia illa termini appositio intelligitur semper cum tacita conditione, nisi legitimum impedimentum

Illa appositio termini intelligitur cum tacita conditione.

interuenerit, quominus intra illud tempus possint adimplere, nam nemo intelligitur se velle obligare ad id, quod non poterit adimplere, ergo interueniente legitimo impedimento à iure, quominus intra illud tempus possint adimplere, eximentur pro tali tempore ab obligatione; Neque ex eo, quod pro tali tempore eximantur ab obligatione, præsumendi sunt eximi pro quocumque tempore, & tolli absolutè obligationem; Non, inquam, præsumendi sunt; nam absolutè consenserunt in substantiam, & in ea, quæ ab ipsorum arbitrio pendent, non autem in ea, quæ impedimentum habere poterunt à iuris dispositione, quæ ab ipsorum voluntate non pendent, quæque cum sint temporanea, & ad modicum tempus, & non æterna, executionem protrahunt, non absolutè demunt.

Dices, cum contrahentes terminum illum apposuerint tanquam restrictiuum propriæ voluntatis ad illud tempus, & non vlterius, cur potius existente impedimento temporis feriati protrahitur obligatio, quam absolutè dematur, cum sit vltra intentionem eorundem contrahentium, vltra quam nequeunt obligari. Sed contrà, quia intentio contrahentium per appositionem illius termini restrictiui fuit ad tollendum arbitrium alterius contrahentis ad protrahendam executionem matrimonij, ne scilicet vltrà illud tempus differret, non autem ad tollendam dispositionem iuris, quæ non est in arbitrio eorundem contrahentium, cum non possint apponere conditionem, cuius implementum est omninò ab ipsis independens, adeoque habetur pro impossibili, & pro non adiecta; vnde, cum consenserint in substantiam, substantia eadem perseuerat remota eadem conditione, pro eo tempore, pro quo compleri non potest.

3 Illa appositio termini fuit ad tollendum arbitrium alterius, nõ ad tollendam dispositionẽ iuris.

Respondeo secundò. In hac suppositione elapso tempore feriato, sed remoto impedimento iuris tenentur, quam primum contrahere, vel immediatè ad petitionem alterius *Coninchus de matrimonio disput. 23. dub. 6. num. 43., Sanch. lib. 1. disp. 28. n. 2., Gutierez de matrim. c. 15. nu. 5., & alij communitèr.* Ratio est, quia ille terminus appositus in celebratione sponsalium ad restringendam voluntatem contrahentium per illud iuris impedimentum intelligitur solummodò protractus, non ademptus, ergo cessante iuris impedimento absolutè viget ille terminus, & obligat. Confirmatur, quia conuentiones, & pacta contrahentium, quæ non aduersantur naturæ contractus, sunt adamussim, quantum fieri potest adimplenda, & secundum eas conditiones, secundum quas fuerint apposita, ergò, cum obstante Ecclesiæ impedimento adimpleri non possint in termino con-

Elapso tempore feriato tenentur, quam primum cõtrahere.

conuento adimpleri debent, quam primum possunt adimplere cessante eodem impedimento, quia talis præsumitur voluntas eorundem contrahentium.

4 Dixi, *quam primum*, quod non intelligendum est metamaticè, & metaphysicè, sed moralitèr, ita vt tantum temporis tribuatur, quantum arbitrio prudentum omnia possint disponi, quod tempus alij ad plures, alij ad pauciores dies protrahunt, vel restringunt; existimo tamen arbitrio prudentum hoc tempus remittendum.

Intellige moralitèr non metamaticè.

Dixi, *vel immediatè ad petitionem alterius*, quia stante tali conuentione, quantumuis ex se teneantur, cum conuentio ipsa interpellet pro adimplemento, nihilominus, si alter petat, à fortiori alter constituitur in mora non solum contra conuenta, sed etiam contra expressam alterius petitionem. Aduerte tamen, quod ly *immediatè* non ita strictè accipiendum sit, & metamaticè, vt nullam admittat latitudinem, sed protrahi possit ad aliquod modicum tempus, vt remoueri possint incommoda, & ea aptari, quæ necessaria sunt ad perficiendum contractum, si hactenus non fuerint adaptata.

Petitio alterius constituit in mora.

§. II.

An sponsalia inita sub tacita conditione obligare possint ea non adimpleta.

SVMMARIVM.

In quo sita sit hæc difficultas, & ad quem effectum excitetur. 1.
Sponsalia sic concepta valida sunt absolutè, & tenent absolutè à principio. 2.
Si postea dissoluantur ex aliqua causa superueniente non propterea cessat impedimentum publicæ honestatis ad contrahendum cum consanguineis. 3.
Discrimen inter conditiones expressè appositas, & tacitè inexistentes. 4.

1 DIsquisitio II. Contraxerat sponsalia Titius cum Theodorica nulla penitus expressa conditione subintellectis præcisè eis, quæ tacitè inesse solent, puta, *si fornicata non fueris, vel si deformis non euaseris, vel non incideris in aliquam habitualem infirmitatem*. De facto Theodorica contractis iam diu sponsalibus fornicata est, vel deformis euasit, vel incidit in infirmitatem incurabilem. Nulli dubium, Titium post aliquam ex prædictis deformitatibus resilire posse à sponsalibus antecedentèr initis, cum ex similibus causis detur locus recisioni, vt latè supra probauimus, quia contractui semper inest ea tacita conditio, si res in eodem statu remaneant. Solum hic adest difficultas, an sponsalia illa antecedentèr fuerint absoluta, & constituerint absolutè eosdem sponsum, & sponsam, adeovt ex illis ortum fuerit impedimentum publicæ honestatis, ratione cuius Titius non possit posteà contrahere cum consanguineis eiusdem Theodoricæ intrà gradus à iure prohibitos, nec Theodorica cum consanguineis eiusdem Titij intra eosdem gradus.

Ad quem finem excitetur præsens difficultas

Respondeo, huiusmodi sponsalia sic concepta inter Titium, & Theodoricam valida fuisse absolute, nec censeri propriè conditionalia, adeovt non teneant, nisi purificata conditione, sed absolute tenent à principio, licet postea oriatur causa dissolutionis. *Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 67. nu. 3., Coninchus disp. 23. dub. 9. ad fin., Bonacina de matrim. qu. 1. punct. 10. nu. 4. vers. dixi donec adimpleatur*. Ratio ex eo deducitur, quia conditio tacitè subintellecta non reddit actum conditionalem *l. conditiones, quæ extrinsecus, ff. de condit.*, nec incongrua sanè ratione hoc decernitur, secus sponsalia quomodocunque contracta vix possent in sua origine subsistere, cum semper contrahentes ante contractum matrimonium subesse possint illis dispositionibus, quibus propterea euenientibus sponsalia ipsa essent in sua radice irrita. 2

Sunt absoluta, & tenent à principio

Ex his deducitur primò, quod, quantumuis post contracta sponsalia sub tacitis illis conditionibus ex aliqua ex prædictis causis eueniente Titius sponsalia dissolueret, non possit postea contrahere sponsalia, vel matrimonium cum aliqua ex consanguineis eiusdem Theodoricæ intra gradus à iure prohibitos *Sanchez, & Coninchus loc. cit.* Ratio est, quia ex sponsalibus validis; & absolutis consurgit impedimentum publicæ honestatis secundum communem Theologorum, & Canonistarum consensum, sed illa sponsalia ex præactis sunt valida, & absoluta, ergo ex illis oritur impedimentum publicæ honestatis, ergo ratione eiusdem vnus cum consanguineis alterius intra gradus à iure prohibitos non poterit contrahere. Confirmatur, quia data contraria sententia ex sponsalibus mutuo consensu dissolutis, sicuti ex quacunque alia legitima causa non oriretur impedimentum publicæ honestatis, quandoquidem semper tacitè intelliguntur inita sub ea conditione. *Nisi mutuo consensu recesserimus, vel nisi superueniat legitima causa*, qua posita liceat recedere, quod vtique non est asserendum. 3

Nō cessat impedimentum publicæ honestatis.

Deducitur secundò discrimen, quod intercedit inter conditiones expressè appositas, & conditiones tacitè inexistentes, nam illæ, si fuerint turpes, vel impossibiles habentur pro non adiectis, prout suprà latè probauimus, si fuerint honestæ, & possibiles vtique tenent, & suspendunt actum vsque ad illarum adimplementum; 4

Discrimen inter conditiones expressas, & tacitas.

si fuerint contrariæ substantiæ actus, eundem absolutè vitiant, si fuerint impertinentes, iuxtà eorum naturam, & normam, vel sunt irrisoriæ, & per consequens habentur pro non adiectis, vel sunt impossibiles, & sic etiam habentur pro non appositis, vel sunt disparatæ, & sic quandoque suspendunt, quandoque vitiantur; conditiones verò, quæ tacitè insunt, cum sint conformes naturæ contractus, & intentioni contrahentium, neque irritantur, neque suspendunt, sed tantum tribuunt ius, vt quotiescunque innotuerint non inesse, vel eorum defectus superuenire, vt ille, contra quem defectus, & non implementum talis conditionis inest, possit a contractu recedere. Cæterum contractus cum his tacitis conditionibus, initus est absolutus, & non conditionalis, & parit suos effectus immediatè, licet sit rescindibilis superueniente iusta, & legitima causa.

Conditionalia, quę tacitè insunt semper insunt. Dices, taciti, & expressi eadem est omninò ratio, idemque omninò iudicium; ergò, si per sponsalia contracta per expressam conditionem honestam, & possibilem non contrahitur impedimentum publicæ honestatis ante ipsius conditionis adimplementum, neque per sponsalia contracta sub tacita conditione contrahetur tale impedimentum ante eiusdem conditionis purificationem, adeoque neque sponsalia ante ipsam subsistent. Sed contra, allegata regula fallit in plerisque, & præcipuè in conditionalibus, nam conditionalia, quę tacitè insunt actui, semper insunt, & imitantur naturam absolutorum, sicque actum non suspendunt, sed tantum, postquam euenerint, tribuunt ius rescindendi; conditionalia verò, quæ per expressa pacta inducuntur solum insunt, in quantum apponuntur, & semper continentur intra limites conditionalium, quæ propterea ex genere suo suspendunt actum vsque ad purificationem. Deindè tacita conditionalia vim suam sortiuntur a iure, quod non suspendit actum vsque ad euentum; conditionalia verò expressa vim totam habent à voluntate, & intentione contrahentium, ex quorum arbitrio propterea suspenduntur vsque ad illorum effectum, seu purificationem.

§. III.

An ex conatu in copulam cum aliqua fæmina consurgat impedimentum publicæ honestatis.

SVMMARIVM.

Status controuersiæ expositus. 1.
Sententia asserens ex illo conatu oriri impedimentum publicæ honestatis. 2.
Ex illo conatu præcisè nullum oritur impedimentum prohibens matrimonium, vel sponsalia cum consanguinea eius, in quam factus fuit conatus. 3.
Nixus in copulam non infert sponsalia. 4.
Soluuntur aliæ rationes primæ sententiæ contrariæ. 5.

Disquisitio III. Nullis celebratis antecedentèr sponsalibus inter Meuium, & Caiam idem Meuius conatum habuit in copulam cum eadem Caia, vel inuita, vel fortè etiam consentiente, quàm tamen, vel ex impotentia, vel ex aliqua alia causa non perfecit. Rebus sic stantibus matrimonium contrahere, vel sponsalia contendebat cum Flauia sorore eiusdem Caiæ. Hic dubitatum fuit, an licitè, & validè potuerit tale matrimonium contrahere, an verò ratione impedimenti publicæ honestatis prouenientis ex tali conatu in copulam cum Caia sorore eiusdem Flauiæ, cum qua modo intendit contrahere, reddatur tale matrimonium inualidum. 1 Titulus in casu particulari expositus.

ArchiDiaconus *in c. vnico num. 10. in fin. de sponsal. in 6.*, videtur expressè sentire, quod, quantumuis, nec præuia sponsalia, nec matrimonium cum eadem Caia fuerint celebrata, oriatur tamen ex illo præciso nixu in copulam cum eadem impedimentum publicæ honestatis, præcipuè, si eadem Caia fuerit consentiens ad talem conatum in copulam, quem ea ratione potissimum existimo moueri, quia talis conatus in copulam consentiente fæmina, habet vim quandam sponsalium, cum mutuos foueat affectus in ordine ad matrimonium de futuro ineundum, &, sicuti contractus sponsalium initus inter infantes per parentes sufficientèr ratificatur ex eo, quod ijdem impuberes, postquam peruenerint ad legitimam ætatem absque expressa ratificatione, conentur in copulam, ita non est, cur, si duo ad inuicem conentur in copulam, non præsumantur implicitè contrahere sponsalia, & ex illo conatu non oriatur impedimentum publicæ honestatis. Accedit primò, quod ex actuali copula consurgit impedimentum affinitatis, ergò ex conatu in eandem debet saltem consurgere impedimentum publicæ honestatis. Accedit secundò, quod ille nixus in copulam parere debet aliquem effectum, præcipuè cum maiorem vim videatur ingerere ille nixus, quem simplex consensus. Nihilominus 2 Sententia asserens oriri impedimentum publicæ honestatis.

Respondeo, ex illo conatu in copulam præcisè nullum oriri impedimentum, quo minus ipse Mæuius possit contrahere, vel sponsalia, vel matrimonium cum sorore Caiæ *Ioannes Andreas in d. c. vnico n. 3. de sponsalib. in 6., & ibi Ancharanus ad fin.* Non oritur impedimentū.

Do-

Dominicus num. 12., *Alexander de Neuo cap. iuuenis de sponsal.*, *Sanchez de matrim. lib.7.disp.68. n.* 22. Ratio ex eo deducitur, quia nullibi reperitur in iure dispositum, quod ex illo præcisè nixu in copulam oriatur aliquod impedimentum irritans futurum matrimonium cum consanguineis; non enim ex eo oritur affinitas, quæ per superiùs dicta inducitur tantum per seminum commixtionem, quæ non habetur per solum illum conatum, quinimmò suprà etiam diximus, quod, quantumuis vas fæmineum penetraretur, nec tamen in eo fieret seminatio, non propterea affinitas oriretur; Neque oritur publica honestas, quæ tantum consurgit ex sponsalibus validis, & matrimonio rato; non enim potest dici, quod ille nixus in copulam habeat vim sponsalium, cum potuerit esse ad finem libidinis explendæ fine animo se obligandi ad matrimonium; sicuti enim actualis copula secundum se non coniungitur ex necessitate cum sponsalibus, nec cum matrimonio, nec necessario infert consensum ad eadem, ità multò minus nixus ad copulam, quando antecedentèr inita non fuerunt eadem sponsalia.

Honestas consurgit solum ex sponsalibus, & matrimonio.

4 Hinc ad opposita per ArchiDiaconum facilè erit respondere, & quidem ad primum dic, ex eo, quod Mæuius conatus fuerit ad copulam cum Caia, & hæc fuerit consentiens, non propterea ex hoc sequatur, quod ille promiserit matrimonium futurum, & hæc repromiserit, & contracta fuerint per promissionem, & repromissionem sponsalia; nixus etenim ad copulam, & consensus ad eandem respectu fæminæ potius infert explementum libidinis, quam consensum ad futurum matrimonium, & quamuis ille nixus, & consensus esset indiferens, vel ad inferendum explementum libidinis, vel ad inferendum consensum ad matrimonium futurum, non propterea per illum constituerentur sponsalia, quæ exigunt determinatum consensum non indifferentem, secus quicunque concubitus, vel nixus ad concubitum liberi cum libera inferret sponsalia, quod est ridiculum.

Ille nixus in copulā nō infert sponsalia

5 Ad secundum dicendum est, per illum conatum in copulam inter impuberes post acquisitam legitimam ætatem sufficientem ad consentiendum post contracta sponsalia per parentes nomine ipsorum ante legitimam ætatem, inferri quidem ratificationem eorundem sponsalium antecedentèr initorum per parentes, non quidem ex vi eiusdem conatus præcisè secundum se sumpti, sed quia suppositis præcedentibus sponsalibus ille nixus infert interpretatiuam ratificationem eorundem priorum sponsalium, prout habetur *in cap. vnico de despons. impub. in 6.*, sicque ille nixus ex dispositione iuris, & ex interpretatiua voluntate attentium refertur ad eadem sponsalia, per quæ limitatur ad hunc finem ratificationis eorundem. Hæc autem non ita se habent in præstito conatu ad copulam nullis præuijs existentibus sponsalibus, per quæ possit limitari, cum talis nixus ad plures fines possit referri ab eisdem sponsalibus.

Præsupositis sponsalibus inter impuberes ille nixus in copulam infert ratificationem.

Ad tertium dicendum est ex actuali copula inferri quidem affinitatem, quia per illam concumbentes fiunt vna caro, quod est fundamentum eiusdem affinitatis, non verò ex conatu in copulam infertur impedimentum publicæ honestatis, quod solum fundatur in sponsalibus legitimè contractis, & in matrimonio rato; cum etenim huiusmodi impedimentum inductum sit solummodò per dispositionem legis Ecclesiasticæ, vt suprà ostendimus, non debet extendi vltrà id, ad quod eadem Ecclesia extendit, & cum Ecclesia solum illud statuat ex sponsalibus, & matrimonio oriri, propterea non debet ex arbitrio asseri etiam ex conatu in copulam, cum nullibi Ecclesia hoc statuat.

Ex actuali copula oritur affinitas, nō autem honestas ex conatu & quare.

Ad vltimum dicendum est, effectum, quem parit ille nixus in copulam restringi ad solum forum conscientiæ, in quo gignit noxam læthalem in ipsis concumbentibus, seù conantibus ad concubitum, non autem extendi ad forum iudicialem externum saltem in ordine ad impedimenta inducenda; nec absolutè verum est in ordine ad hæc maiorem vim habere huiusmodi conatum, ac habeat consensus ad matrimonium futurum, vel ad sponsalia, quandoquidem consensus secundum se obligat ad id, ad quod refertur, nixus autem huiusmodi in copulam non obligat, nisi ad summum ad damna, si quæ indè obuenerint, quinimmò, nec ad hæc, si fæmina, cum qua intentata fuerit copula, fuerit consentiens, cum scienti, & consentienti ex vulgatis iuribus nulla fiat iniuria.

Nixus in copulam refertur ad solum forū conscientiæ.

§. IV.

An sponsalia conditionalia cum vna sorore dissoluantur per posteriora absoluta cum alia sorore pendente adhuc conditione priorum.

SVMMARIVM.

Status controuersiæ expositus. 1.

Ex prioribus sponsalibus conditionalibus pendente adhuc conditione non oritur secundum se impedimentum publica honestatis. 2.

Priora sponsalia pendente adhuc conditione non dissoluuntur per posteriora purè ce-

 le-

lebrata cum sorore eiusdem prioris sponsa. 3.

Per posteriora sponsalia purè inita cum sorore prioris sponsæ non tollitur quin purificata conditione possit contrahi matrimonium cum priori. 4.

1 Facti series exposita.

DIsquisitio IV. Contraxerat Flauius matrimonium per verba de futuro, seu, quod idem est sponsalia cum Theodorica sub aliqua tamen conditione de futuro. Pendente adhuc tali conditione absoluta sponsalia nulla concepta conditione contraxit cum Calidonia sorore eiusdem Theodoricæ. Hic multiplex orta est difficultas. Prima est, an ex illis prioribus sponsalibus conditionalibus cum Theodorica ortum fuerit impedimentum publicæ honestatis. Secunda, an per posteriora sponsalia absoluta dissoluantur priora conditionalia. Tertia, an ex posterioribus sponsalibus absolutis oriatur impedimentum publicæ honestatis, ratione cuius, si postea hæc dissoluantur, non possit contrahere matrimonium cum Theodorica, cum qua contraxerat sponsalia sub conditione, quantumuis postea illa conditio fuerit purificata.

2 Ex sponsalibus prioribus ante conditionem nō oritur publica honestas.

Respondeo primò, ex prioribus sponsalibus conditionalibus pendente adhuc conditione non oritur secundum se impedimentum publicæ honestatis, *Henriquez lib.11. de matrim. c.12. n.2., Bartholomaus à Ledesma de matrim. dub. 47. concl.2., Petrus de Ledesma de matrim. q.55. art.4. vers. nihilominus, Manuel t.tom. summa in 2. edit. c.234 concl.2. n.3. in fin., & alij magis communitèr.* Ratio ex eo deducitur, quia priora conditionalia sponsalia non tenent, nisi post purificatam conditionem, & hoc quidem ratione consensus contrahentium, qui ex quo apposuerint expresè talem conditionem, non præsumuntur se obligare ante illius euentum, ergo antecedentèr ad illius conditionis euentum non pariunt effectum impedimenti publicæ honestatis. Consequentia probatur, quia impedimentum publicæ honestatis non oritur, nisi ex sponsalibus legitimè initis, & validis, sed ante conditionis euentum sponsalia inita sub expressa conditione non tenent, nec sunt valida, ergo ex illis non oritur impedimentum publicæ honestatis. In hoc vlteriùs non immoror, quandoquidem latè supra fuit comprobatum.

3 Non dissoluuntur per posteriora pura.

Respondeo secundò. Priora sponsalia conditionalia pendente adhuc conditione quoad onus eadem contrahendi post purificatam conditionem tempore opportuno, non dissoluuntur per posteriora purè, & absolutè celebrata cum sorore eiusdem prioris sponsæ conditionalis. *Sanchez lib. 7. de matrim. disp.69. num. 3.* Ratio ex eo deducitur, quia posteriora sponsalia, quantumuis purè, & absolutè inita, vtpotè de re turpi, & illicita sunt absolutè inualida, ergo per illa non dissoluuntur priora conditionalia quoad onus eadem contrahendi post purificatam conditionem tempore opportuno. Antecedens euincitur, quia pendente adhuc conditione Flauius tenetur expectare eiusdem conditionis euentum, & contrà iustitiam eo non expectato resilit, ergo, si pendente conditione alia sponsalia absolutè ineat, inualidè init, cum etenim eadem conditione pendente non possit licitè aliud matrimonium inire, promissio de eodem ineundo non potest esse valida, quia ex allegatis iuribus, & rationibus promissiones de re illicita nullius roboris sunt. Consequentia tenet, quia per id, quod omninò inualidum est, non potest tolli ius antecedentèr acquisitum dependentèr ab aliqua conditione honesta, & possibili pendente adhuc eadem conditione.

Tenetur expectare cōditionis euentum.

Dices primò, priora sponsalia conditionalia non tenent, nec obligant, nisi purificata conditione, ergo ante ipsius adimplementum, nec parere possunt impedimentum publicæ honestatis, nec posteriora absolutè celebranda cum sorore prioris sponsæ impedire. Antecedens patet ex superiùs dictis. Consequentia quoad primam partem etiam patet, quia impedimentum publicæ honestatis non consurgit nisi ex sponsalibus validis, & in suo esse subsistentibus; ante conditionis autem euentum sponsalia, nec sunt valida, nec in suo esse subsistunt; quoad secundam sic euincitur, quia, quod non est, non potest alium effectum subsequentèr ponendum impedire. Sed contrà, quia, quantumuis sponsalia conditionalia ante conditionis euentum non teneant, nec obligent in vim sponsalium, obligant tamen in vim promissionis, & pacti ad expectandum tempore congruo eiusdem conditionis purificationem, qua posita ex vi prioris consensus immediatè consurgunt sponsalia; vndè posteriora inita absolutè non irritantur quidem ratione impedimenti publicæ honestatis, irritantur tamen ratione iniustitiæ, quæ in eisdem imbibitur, quatenus scilicet lædunt ius priori sponsæ acquisitum, ne contrahantur alia sponsalia, donec congruo tempore expectetur conditionis appositæ implementum.

Irritātur ratione iniustitię, quæ in eisdem imbibitur

Dices secundò *ex c. vnico verbo præsenti de sponsalib. in 6.*, ex posterioribus sponsalibus oriri impedimentum publicæ honestatis, ac proindè non posse iam priorem sororem, cum qua fuerant sponsalia conditionalia inita, duci quod idem sentit *Glosa in d.c. vnico verb. præsenti, & Tabiena verbo impedimentum impedim. 11. nu. vnico.*

Sed

Sed contrà; hæc, quæ dicuntur ex allegato textu, valent quidem attento iure antiquo, secundum quod ex sponsalibus irritis alia ratione, quam defectu consensus illud impedimentum oriebatur. Cæterum attento iure hodierno *Concil. Trid. sess. 24 de matrimonio c. 3.* tollentis huiusmodi impedimentum ratione sponsalium quomodocunque inualidorum instantia nil roboris penitus habet, cum in hoc per dictum Concilium iuribus antiquis fuerit derogatum.

4 Potest contrahi matrimonium cũ priori. Respondeo tertiò, per posteriora sponsalia purè inita cum sorore Theodoricæ prioris sponsæ conditionalis non tollitur, quin possit, & teneatur sponsus purificata conditione contrahere matrimonium cum eadem Theodorica. Consonat cum ijs, quæ mox dicta sunt. Ratio ex eo deducitur, quia ex posterioribus sponsalibus purè initis vtpotè inualidis nullum ius consequitur, ergo perinde est, ac, si non fuerint posita, & per consequens non oritur irritatio iuris a priori sponsa acquisiti, nec ratione publicæ honestatis, nec ratione alicuius iniustitiæ, cum iniustitia non oriatur ex actu omninò nullo.

Potest tamen prior spõsa nolle contrahere matrimoniũ. Non negauerim tamen, in hac suppositione, quod Theodorica, cum qua fuerunt inita priora sponsalia conditionalia, possit, si velit à sponsalibus conditionatis recedere, & nolle amplius contrahere matrimonium, non quidem ratione publicæ honestatis consurgentis à posterioribus initis absolutè cum eiusdem sorore, cum hæc inualida sint, adeoque non apta parere talem effectum, sed ratione aliqualis iniuriæ sibi illatæ in contrahendis alijs sponsalibus pendente adhuc conditione ad propria perficienda, vndè frangenti fidem licet fidem non seruare.

§. V.

An, si expresse ponatur conditio in sponsalibus, quæ ex genere suo tacitè inest, suspendat eadem sponsalia vsque ad complementum conditionis.

SVMMARIVM.

Refertur, in quo sensu sit accipiendus titulus. 1.
Sententia asserens per illam expressionem suspendi vsque ad conditionis euentum. 2.
Per illam expressionem conditionis secundum se non redditur contractus conditionalis, nec verè suspenditur. 3.
Conciliantur opiniones extremè oppositæ. 4.

1 Exponitur facti series. Disquisitio V. Tacitè ex genere suo inest contractui sponsalium illa generalis conditio, *si res in eodem statu permaneant*, in qua generali conditione continentur illæ particulares, *si non fornicaueris, si in deformitatem non incideris, si habitualitèr non facta fueris infirma*, & aliæ similes, de quibus suprà. Hoc supposito Titius contracturus promissionem concepit sub hac conditione, *Ducam te, nisi fornicationem commiseris*, sicque conditionem tacitè inexistentem reddit expressam, & conuentionalem. Ex dictis in præcedentibus conditiones expressæ honestæ, & possibiles suspendunt contractum vsque ad illarum executionem. Ex alio capite conditiones tacitè inexistentes non constituunt actum conditionalem, nec eundem suspendunt vsque ad conditionis purificationem per superius allegata, & probata. Hic iam oritur difficultas, an per talem expressionem illa conditio extrahatur à ratione conditionis tacitè inexistentis, & suspendat actum vsque ad sui complementum, an verò quoad effectum remaneat in puro esse conditionis tacitæ.

2 Sententia asserens cõstituere contractum merè conditionalem. *Sanchez d. lib. 7. de impedimentis disp. 69. num. 10.*, sentit expresse talia sponsalia esse merè conditionalia, sicque suspendi vsque ad conditionis euentum, ac proindè non gignere impedimentum publicæ honestatis, nisi eadem conditione purificata; existimat enim non adijci eam conditionem expresse, eo modo, quo tacitè inest, quandoquidem tacitè solum inest ad eum effectum, vt altero sponso fornicante innocens possit à sponsalibus resilire, quæ antecedentèr erant valida, quando verò expresse ponitur, ponitur ad eum effectum, vt sponsa honestè viuat, adeo vt sponsus non intelligat inire ea sponsalia, nisi posita illa conditionis purificatione, qua propterea non posita à principio supponitur non positus consensus, seu suspensus vsque ad illam. Nihilominus

3 Nec cõstituitur conditionalis, nec suspenditur. Respondeo, per talem expressionem conditionis præcisè contractum non euadere purè conditionalem, sed suum effectum sortiri, & parere impedimentum publicæ honestatis. Ratio ex eo deducitur, quia illa expressio nil aliud efficit, nisi quod exprimit id, quod ex natura sua inest contractui, sed ex illa conditione tacitè inexistenti per superiùs probata non suspenditur contractus vsque ad illius purificationem, nec tollitur, quin immediatè oriatur impedimentum publicæ honestatis, ergo &c. Maior probatur, quia illa propositio. *Ducam te, nisi fornicationem commiseris*, æquiualet huic propositioni. *Contrabo tecum sponsalia contracturus etiam tempore debito matrimonium, nisi medio tempore fornicationem commiseris, vndè, si commiseris, recedã, & à sponsalibus, & à matrimonio contrahendo*, sed hoc nihil aliud dicit, nisi expressionem eius, quod tacitè inest, & in hoc verificatur iuristicum illud effatum,

Nõ addit aliud, nisi expressionem.

 quod

quod *taciti, & expressi eadem est ratio, idemque iudicium*, ergo &c.

Dices, in contractibus non supponendas esse clausulas expressas apponi superfluè, & sine aliquo determinato effectu, cum semper clausulæ intelligendæ sint operatoriæ, & cum effectu, nam iura abhorrent a superfluis, esset autem superflua illa conditionis expressio, si tantum id operaretur. Sed contrà, quia illa expressio poni potuit ad remouendam sponsam à quocunque actu illicito fornicationis ad effectum, cum in votis maximè haberet illam ducendi, vt magis cauta procederet, ne occasionem ingereret resiliendi, vndè illa expressio esset ad vberiorem cautelam, & quodamodò ad terrorem.

Inducit sponsam ad cautius agendum

Dixi, *præcisè*, non enim negauerim per talem expressionem probabiliùs inferri declarationem voluntatis sponsi contrahentis de non contrahendo, nisi purificata illa conditione, qua in hypothesi verificatur opinio Sanchez asserentis conditionem illam suspendere contractum; nam contractus totam vim sortiuntur à contrahentium, vltra quem non extenduntur, consensu, qui possunt apponere eas omnes conditiones, quæ non contrariantur naturæ contractus, quæque honestæ sunt, & possibiles. Ad hoc corroborandum maximè confert id, quod docent *DD., & præcipuè Bonacina de matrim, qu. 2. punct. 10. propositione prima n. 5. vers, neque obstat conditio*, nempè, quod, quamuis conditio necessaria ex natura sua insit contractui, si tamen contrahentes expresè illam apponant, vt nullo modo se intendant obligare ante illius euentum, certè contractus suspenditur vsque ad conditionis complementum, quaque non purificata absolutè non tenet.

Potest tamen concipi illa conditio, vt indicās animum non contrahendi, nisi illa purificata

4 Quamobrem conciliari potest, & quidem congruè, nostra opinio cum illa Sanchez, adeovt nostra intelligatur, dum præcisè res sistit in puris terminis expressionis, & expressio illa ponitur ad vberiorem cautelam, & ad terrorem, in quo sensu verificatur, quod taciti, & expressi sit eadem ratio, idemque iudicium; opinio verò Sanchez intelligatur, quando per talem expressionem importatur declaratio voluntatis contrahentium, vel alterius contrahentis se non obligandi, nisi purificata illa conditione. Si autem hic inquiras, quando expresè apponitur per contrahentes illa conditio, an potius præsumendum sit pro sola expressione, & ad terrorem, an verò pro voluntate non contrahendi, nisi supposita illius conditionis purificatione; tunc dicerem, ex coniecturis arguendum esse; si etenim sponsus sit maximè affectus ad nuptias cum tali fæmina, respectu cuius expresè apposuit illam conditionem, tunc præsumendum est illam conditionem appositam esse ad effectum: vt illa deterreatur à fornicatione, ne ex illa conferat occasionem apponenti talem conditionem recedendi, seù dissoluendi sponsalia, secus verò, si non fuerit ita affectus. Rursus, vel post talia sponsalia conditionalia ante conditionis euentum se gessit formalitèr, vt sponsus exercendo illos omnes actus, qui respectu sponsorum liciti sunt, & honesti, & tunc præsumendum est conditionem illam esse appositam solummodò ad expressionem, vel non se gessit, vt talis, sed ab huiusmodi actibus abstinuit, & tunc præsumendum est, esse appositam ad declarandam voluntatem non contrahendi, nisi supposita illius purificatione. Cæterum, vbi ex huiusmodi circumstantijs nihil appareret, standum esset assertioni eiusdem sponsi, in cuius fauorem militat illa expressio, præcipuè cum frustratoriè non sit supponenda apposita.

Conciliatur nostra opinio cū opinione Sanchez.

§. VI.

An sponsalia iurata per diuitem nulla præuia promissione dotis dissolui possint, si fæmina nullam velit dotem conferre.

SVMMARIVM.

In quo consistat difficultas circa titulum. 1.
Probabilius sponsus diues potest sponsalia dissoluere, si fæmina in illa hypothesi nolit congruam dotem conferre. 2.
Dotis conditio non est omninò extrinseca matrimonio. 3.
Excipe, nisi sponsus esset valdè diues, & sponsa pauper, sed valdè formosa. 4.

DIsquisitio VI. Tactus venustate cuiusdem fæminæ Antonius vir diuitijs præpotens futurum matrimonium eidem promisit, quod etiam iuramento firmauit nulla sibi facta præuia dotis promissione. Eueniente tempore celebrationis contractus matrimonialis Antonius contendebat de dote sibi congrua, vel saltem iuxtà conditionem eiusdem fæminæ assignanda, aduersus quem ipsa excipiebat, quod promissio facta fuerit independentèr à tali dote, & quod propterea tenebatur Antonius sine illa ipsam ducere. Quæritur iam, quid iuris? Aliqua de hac controuersia diximus in præcedentibus; nunc præcisè ex occasione, quod nulla facta fuerit mentio in celebratione contractus de dote, & quod fæmina illa supponitur valdè formosa, ratione cuius formositatis Antonius supponitur contraxisse, hæc controuersia secundum has circumstantias proponitur ex professo examinanda.

1 Expositio casus particularis.

Res-

Probabilius potest dissoluere

Respondeo, probabilius esse, Antonium posse sponsalia dissoluere, si fœmina illa in data hypothesi nolit congruam dotem conferre *Baldus c. iurauit de probat. num. 3., & seqq., Lupus c. per vestras de donat. inter virum, & vxor. not. 3., & 4. §. 2. num. 4., Gutierez de iuram. prima part. c. 37. nu. 3. in fin., Menochius de arbitrar. lib. 2. cent. 5. cas. 455. num. 6., Paludanus in 4. dist. 28. q. 1. art. 2. conclus. 4. n. 14.*, hancque etiam valdè probabilem existimat *Diana p. 3. tract. 4. resol. 286. vers. notandum est etiam*, & probabiliorem *Sanchez de matrimonio lib. 1. de sponsalibus disp. 60. num. 2.* Ratio ex eo deducitur, quia sponsus talitèr spondens matrimonium, quantumuis nulla dotis facta expressione non præsumitur cessisse iuri dotis consequendæ, sed contraxisse reseruato sibi iure consequendi congruam dotem, seu conformasse se consuetudini, secundum quam vnicuique coniugi regularitèr congrua dos tribuitur, vndè communitèr dicunt DD., conditionem dotis non esse omninò extrinsecam matrimonio, sed implicitè eidem inesse; sicque aliqui asserunt censeri sponsam omnia bona sua in dotem promittere, *Bartolus in l. si constante n. 87. ff. solut. matrim., Ioannes Lupus rub. de donat. §. 57. n. 1. in fin.*, vel saltem partem patrimonij iuxta viri dignitatem iuxtà textum *in l. mulier bona, & l. quæro, ff. de iure dotis, Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 60. n. 2.*, ergò sponsa potente, & nolente conferre poterit sponsus non obstante, quod ea non fuerit præuiè, & expressè promissa, à sponsalibus recedere. Confirmatur, quia, si quis alteri spoponderit matrimonium futurum nulla facta mentione dotis, & promissaria antequam matrimonium contraheretur ad paupertatem fuerit redacta, potest promittens à sponsalibus, & à matrimonio contrahendo recedere *Abbas cap. quemadmodum num. 10. de iureiur., Brunellus de sponsal. concl. 8. n. 6., Angelus verb. sponsalia nu. 33., & ibi Siluester qu. 10. cas. 9., Nauarrus in summa c. 22. num. 27., Antonius Cucus lib. 5. instit. maior. tit. 10. n. 17., Henriquez lib. 11. de matrimon. cap. 14. num. 6.*, quia in promissione futuri matrimonij sine expressione dotis non censetur cessisse iuri ad eandem dotem, sed eandem implicitè intendisse iuxtà propriam, & sponsæ conditionem, sicque deueniente promissaria ad paupertatem denegari non potest, quin facta fuerit notabilis mutatio, qua stante non est, cur non possit promittens à promissione recedere *c. quemadmodum de iure iur.*, ergo, si quis alteri promiserit matrimonium futurum nulla sibi facta promissione dotis, poterit a promissione recedere, si promissaria, cum possit, nolit congruam dotem conferre. Consequentia probatur, quia maius ius tribuit ad recedendum à sponsalibus posse, & nolle conferre congruam dotem, quam præcisè non posse.

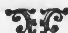
Non præsumitur cessisse iuri dotis congruæ.

Dices ex eo, quod nullam dotis exegerit promissionem in celebratione contractus sponsalium, debet sponsus sibi imputare, quod dotem, vel eiusdem promissionem non exegerit *Glosa in c. quemadmodum verb. oculos de iure iurand., & ibi Hostiensis super verb. iuramentum, Coaruuias 4. decretalium prima part. cap. 5. nu. 5., Alexander Carrerius lib. 1. de sponsal. cap. 15. in fin., Menochius cons. 380. num. 3. vol. 4., Ludouicus Lopez secunda part. instruct. de matrim. c. 18.* ergo, si sibi non præcauerit exigendo illam promissionem, non poterit postea promissaria nolente conferre recedere à sponsalibus, & à matrimonio contrahendo. Sed contra, quia, cum dotis conditio non sit omninò extrinseca matrimonio, cum regularitèr soleat conferri, præsumitur sponsus sic contrahendo non cessisse iuri suo in ordine ad dotem, sed se communi consuetudini accommodasse, conformitèr ad quam iustè congrua dos in ordine ad sustinenda onera matrimonij potest exigi, nec proindè damnandus est inertiæ, quod non exegerit talem promissionem, cum implicitè ex consuetudine imbibatur in promissione eiusdem matrimonij. 2

3 Dotis cōditio non est omninò extrinseca matrimonio.

Limitanda tamen est responsio in hypothesi, qua sponsus promittens sine vlla præuia promissione dotis esset valdè diuitijs præpotens, & fœmina promissaria esset pauper, & inops, sed formosa valdè, & pulchra, & sponsus nouerit defectum diuitiarum in eadem fœmina promissaria; tunc etenim absolutè crederem, non posse sponsum recedere à sponsalibus antecedentèr promissis, quantumuis promissaria non posset congruam dotem conferre. Ratio ex eo deducitur, quia ex eo, quod nouerit fœminam promissariam non posse conferre congruam dotem, & nihilominus absolutè promiserit, supponitur liberè cessisse iuri suo in ordine ad consequendam eandem dotem, eidemque despondisse matrimonium, vel ratione formositatis, vel ad piam causam, ergo non poterit amplius eodem statu permanente eandem exigere, vel non valente eadem promissaria conferre à contractu recedere. Consequentia tenet, quia præuisis certis conditionibus, eisque non obstantibus inito contractu contractus non potest deficere eisdem perseuerantibus, & semel facta cessione liberè alicuius iuris non potest stantibus eisdem conditionibus idem ius reuiuiscere, quia, quod semel placuit, non amplius potest displicere.

4 Excipe, nisi sponsus esset valdè diues, & sponsa pauper, sed valdè formosa.

§. VII.

§. VII.

An in suppositione paupertatis fæminæ promissariæ cognitæ à promittente, si illa deuenerit ad pinguiorem fortunam possit sponsus recedere à promissione, si illa nolit congruam dotem conferre.

SVMMARIVM.

Refertur status controuersiæ. 1.
Ratio dubitandi in fauorem sponsi. 2.
In hypothesi, qua sponsus esset diuitijs præpotens, & valens sustinere onera matrimonij, probabilius est, fæminam promissariam non teneri ad dotem, nec ideò sponsum posse recedere. 3.
Soluuntur rationes adductæ in fauorem sponsi num. 4.

1 Exponitur factū in suis terminis. DIsquisitio VII. Iuxtà terminos præcedentis disquisitionis Antonius diuitijs præpotens contraxit sponsalia cum quadam fæmina formosa quidem, sed paupere conscius quidem paupertatis eiusdem; iuxtà quem sensum diximus, non posse Antonium ex eo, quod fæmina promissaria non possit congruam dotem conferre, nec à sponsalibus, nec à matrimonio contrahendo recedere, cum quodamodò præsumatur liberè cessisse iuri suo in ordine ad illam consequendam. Rebus sic stantibus, & nondum celebrato matrimonio eidem fæminæ promissariæ Antonij per tertiam quandam personam liberè delata est pinguis hæreditas, ratione cuius facta est locuples. Contendebat posteà Antonius sibi deberi congruam dotem, nec aliter velle contrahere cum eadem matrimonium. Ex aduerso excipiebat fæmina illa, quod promissio matrimonij facta sibi fuerit independentèr ab illa hæreditate sibi delata, nam, si ea sibi non obuenisset, certè teneretur stare contractui, illumque perficere, vndè, quod sibi obuenerit, tribuendum est propriæ conditioni, nec conferre potest aliquod ius Antonio promittenti. Quæritur iam quid iuris.

2 Ratio dubitādi in fauorē sponsi promittentis sine expressione dotis, & iura pro eodē militātia. Ratio dubitandi ex parte, & in fauorem sponsi promittentis ex eo deducitur, quod non videtur absolutè cessisse iuri suo in ordine ad consequendam dotem, sed tantum sub tacita conditione, si fæmina promissaria non possit illam conferre, nam, si diuitem cognouisset, non præsumitur iuxtà superiùs dicta, quod cessisset iuri suo, sed posset ex integro congruam dotem exigere. Accedit primò, quod, si eadem fæmina primò diues ante contractum matrimonium in paupertatem deuenerit, adeò vt non possit congruam dotem erogare, vtique possit sponsus à sponsalibus recedere per ea, quæ superius dicta sunt, ergo è conuerso, si primò fuerit pauper, & postea facta fuerit locuples ante contractum matrimonium, poterit idem sponsus à sponsalibus recedere, si illa, cum possit, nolit congruam dotem conferre. Accedit secundò, quia per negationem dotis factam fæmina promissaria diuite ratione hæreditatis eidem delatæ infertur causa futurorum dissidiorum inter eosdem coniuges, ergo ratione eiusdem poterit sponsus à sponsalibus recedere. Accedit tertiò, quod, si quis creditor ratione impotentiæ debitoris eidem cedat ius suum non repetendi debitum, non præsumitur cedere in hypothesi, qua ipse debitor deuenerit ad pinguiorem fortunam, ergo, cum ipse sponsus quodamodò contrahendo sponsalia acquirat ius ad dotem congruam, illamque ob impotentiam sponsæ cognitæ, vt pauperis, eidem cedere videatur contrahendo sine illius exactione, seu sine vlla præuia mentione eiusdem, non præsumendus tamen est cedere absolutè etiam in hypothesi, qua fæmina promissaria deueniret ad pinguiorem fortunam. Nihilominus

Respondeo, in suppositione, qua Antonius, vt præfertur, sit diuitijs præpotens, & commodè ex se possit onera matrimonij sustinere, non teneri in rigore fæminam promissariam conferre dotem, nec propterea posse Antonium à sponsalibus, & à matrimonio contrahendo recedere. In hanc opinionem implicitè videtur cōsentire *Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 59. num. 7.*, dum asserit, quod, si vno sponso in eodem statu permanente alteri ingentissima diuitiarum copia accederet, non ob id sponsalia dissoluantur. Ratio ex eo deducitur primò, quia rebus in eodem statu permanentibus, & non deterioratis à die, quo præstitus fuit consensus absolutus, & initus contractus, non possunt contrahentes à contractu inito recedere, siquidem, vbi viget eadem causa contrahendi, viget etiam causa non resiliendi, sed respectu fæminæ promissariæ in eodem statu permanet, nec vlla secuta fuit deterioratio ab eo, in quo erat, quando celebratus fuit contractus, ergo &c. Nec ex eo, quod ingens illa copia diuitiarum accesserit fæminæ promissariæ aliquod ius cōfertur sponso promittenti recedendi à promissione; siquidem sponsus promisit attentis qualitatibus sibi notis, quæ tunc inerant in eadem fæmina nulla habita consideratione eorum, quæ postea in ipsius fauorem poterant obuenire, & illa accessio bonorum facta eidem fæminæ cedit ipsius conditioni independentèr à contractu iam inito, non conditioni mariti, intuitu cuius non fuit

Margin notes: 3 Probabilius est nō teneri ad dotē, nec sponsum posse recedere. — Res non intelligūtur deterioratæ.

fuit delata illa hæreditas, nec sponsam obligauit ad aliquid supposito, quod ad pinguiorem fortunam deueniret. Secundò ex eo euincitur, quod, si contractis sponsalibus inter personam præpotentem, & fæminam quandam formosam conuenta de certa dote non iuxtà conditionem sponsi, sed iuxtà qualitatem eiusdem fæminæ, accedat eidem fæminæ maxima diuitiarum vbertas, non tenetur eadem fæmina supra id, quod conuentum est de dote, aliquid conferre ratione illius accessionis, nec potest sponsus ob negationem maioris summæ à contractu recedere, ergo, si contractis sponsalibus inter eundem præpotentem, & fæminam pauperem, sed formosam nulla constituta dote, cui præsumitur cessisse sponsus, cum nouerit fæminam esse pauperem, & nihilominus contraxerit, eidem fæminæ accesserit pinguis hæreditas, non tenebitur aliquid pro dote erogare, nec propterea poterit sponsus à sponsalibus recedere. Consequentia probatur, quia in tantum in constitutione minoris dotis superueniente postea in fæmina maxima diuitiarum copia, non tenetur maiorem conferre sine præiudicio contractus, in quantum contractus fuit absolutè initus solummodò cum illa minori, &, si quid ab extra accedit fæminæ eidem accedit independentèr ab illo contractu, sed etiam nulla constituta dote contractus fuit absolutè initus, & facta implicita cessio iuri ad eandem dotem, cum absolutè consenserit sponsus sine dote, ergo superueniente maxima diuitiarum copia eidem fæminæ ab extra independenter ab illo contractu non tenebitur ex illa dotem conferre, nec propterea poterit sponsus à contractu recedere. Tertiò ex eo deducitur; vno sponso in eodem statu permanente, si alter fiat valdè diues, hic tenetur stare sponsalibus, nec potest licitè ab eisdem recedere *Sanchez lib. 1. qu. 59. num. 7., Coninchus disp. 23. nu. 69., Reginaldus lib. 31. num. 264., Gutierez de matrim. c. 33. num. 4.,* ergo, nec poterit ille recedere, qui in eodem statu permanet, quantumuis alter factus ditior, nolit communicare diuitias acquisitas. Consequentia probatur, quia in tantum factus ditior non potest recedere, in quantum alterius conditio non est deteriorata, non enim in propriam conditionem fertur consensus, sed etiam in hypothesi nostra illius, qui ex paupere factus est ditior, non est deteriorata conditio ab ea, in qua erat, quando initus fuit contractus, ergo alter non poterit à contractu recedere. Quartò ex eo deducitur, quod perseuerante ratione formali contractus, nec mutatis in deteriorem partem qualitatibus contractus ipse non potest dissolui, sed ratio formalis contractus, de quo loquimur, non fuerunt diuitiæ in fæmina, sed eius pulchritudo, & singulares animi, & corporis dotes, quæ adhuc in eadem fæmina perseuerant, ergo &c.

Rationes plures euincentes intentum. | *Euincitur etiam paritate.*

Nunc ad rationes, quæ ex aduerso in fauorem sponsi præpotentis allatæ fuerunt respondendum est, & quidem ad primam dicendum est, gratis omninò dici illam cessionem iuris ad dotem non esse absolutam, sed merè conditionatam; ex eo etenim, quod nouerit fæminam esse impotentem in celebratione contractus ad conferendam dotem, & nihilominus absolutè contraxerit nulla facta reseruatione, videtur præcisè respexisse qualitates naturales eiusdem fæminæ, nullatenus diuitias, adeoque iuri ad easdem absolute cessisse; nam adhuc eam duxisset, prout promisit absolutè ducere, etiam, si nullæ diuitiæ eidem contigissent, cum istæ non fuerint motiuum alliciens, nec præmouens ad contractum. Dicere deindè, quod, si cognouisset futuras diuitias non contraxisset, nisi facta reseruatione, est dicere, quid omninò gratis; nam constat consensum præbuisse ad contractum omninò absolutum, qui perseuerantibus eisdem qualitatibus, nec in deteriorem partem mutatis non potest tolli, nec mutari.

4 *Respexit qualitates naturales eiusdem fæminæ, non statũ.*

Ad secundam dicendum est, disparem omninò esse rationem casus consequentiæ à casu antecedentis; quandoquidem in casu antecedentis apparet expressè facta mutatio status in fæmina in deteriorem partem, nam ex diuite facta est inops, & ex potente congruam dotem conferre impotens ad eandem; in celebratione autem contractus sponsalium semper intelligitur tacita conditio, si res in eodem statu permaneant, nec alitèr, nec alio modo per allegatum textum *in c. quemadmodum de iure iurando;* in casu autem consequentiæ nulla est facta deterioratio, sed res permanent in eodem statu, & solummodò facta augmentatio, vndè nulla est inducta ratio remouens à contractu. Quamobrem in primo casu diuitiæ præexistentes potuerunt esse motiuum saltem impulsiuum ad contrahendum, sine quo fortè non contraxisset; diuitiæ autem subsequentes ad contractum iam perfectè celebratum non possunt, nec potuerunt esse motiuum talis contractus, cum fuerit celebratus independentèr ab ipso.

In primo casu fit deterioratio, non sic in secundo.

Ad tertiam dicendum est, friuolam omninò fore, & emendicatam hanc causam, si quæ consurgeret, dissidiorum inter coniuges, quandoquidem, cum sponsus contraxerit independentèr ab illis diuitijs acquisitis per sponsam nullum ius omninò acquisiuit in ordine ad illas, adeoque iustè nequit illas exigere, secus etiam constituta eidem fæminæ congrua dote, si eidem accederet post initium absolutè

Causa dissidiorũ est omninò friuola, & emendicata.

con-

contractum pinguis aliqua hæreditas posset à contractu resilire emendicans ex negatione talis hæreditatis in augmentum dotis rixarum occasionem, & dissidiorum originem, sicuti igitur omninò iniusta essent dissidia, ita & iniusta causa assumpta eorundem, de qua propterea nulla habenda est consideratio.

Diuersa ratio de impotente soluẽdi debitum, & de paupere facto diuite.

Ad vltimam tandem dicendum est, non valere paritatem, nam creditor cedens ex impotentia debitoris ad soluendum absolutè non cedit iuri suo, sed quoad executionem solummodò suspensum retinet, vndè eueniente casu potentiæ in eodem debitore non est, cur illud non possit exequi; sponsus autem, qui absolutè contraxit sponsalia habita cognitione impotentiæ fæminæ promissariæ ad erogandam congruam dotem absolutè cessit iuri ad eandem dotem, voluitque fæminam nulla habita ratione dotis, & diuitiarum, adeoque non est, cur ad illas, si superuenerint, celebrato iam contractu, & perfecto possit habere regressum. Deindè creditor ad suum creditum habet perfectum ius ex contractu, vel ex aliquo iusto titulo, quod semper clamat pro ipso, licet debitor eximatur ab onere solutionis clamante pro eodem impotentia, qua cessante non est, cur possit excipere; sponsus verò, qui cognita impotentia fæminæ promissariæ ad dotem erogandam eandem ducere promisit, nullum ius habet ad dotem, cum absolutè eidem cesserit, adeoque superuenientibus diuitijs non potest ad illas habere regressum, cum nullum habeat titulum; non enim ex contractu sponsalium ius ad illas acquisiuit, cum huiusmodi contractus à contractu dotali sit separabilis, & ex eo, quod huic cesserit, supponitur de facto separasse, adeoque ex illo nullum ius habere posse.

§. VIII.

An dissolutio sponsalium valida sit ex mutuo consensu, quando altèr fictè se exhibet paratum, objjcit tamen parentum repugnantiam, paupertatem, & alter his motus remittit promissionem.

SVMMARIVM.

Exponitur status controuersiæ. 1.
Ratio dubitandi pro negatione remissionis. 2.
Si sponsa liberè remittit promissionem stante illa obiectione incommodorum, & promptitudine exhibiti sponsi ad contrahendum, tenet remissio, secus, si remittat inuita, vel ex eo, quod viderit signa aduersa, vel ex aliqua alia ratione. 3.

Disquisitio VIII. Contraxerant adinuicem sponsalia seruatis iuris solemnitatibus, & congrua forma Titius, & Theodorica præstita fide de celebrando matrimonio intra certum, & determinatum tempus per eosdem. Vrgente iam termino perficiendi contractum per verba de præsenti Titius cupiens à contractu recedere fictè se paratum exhibuit ad contrahendum, & animo lubenti, cum potius intrinsecus contrarium moliretur; obiecit tamen Theodoricæ difficultates ad ineundum contractum, puta parentum repugnantiam, paupertatem, & alia similia incommoda deindè obuentura. His mota Theodorica remisit promissionem, quam remissionem acceptauit immediatè Titius. Hic orta fuit difficultas, an ex tali remissione facta per Theodoricam dependentèr ab illa fictione, & simulatione Titij, & ex tali acceptatione remissionis facta per Titium validè fuerint dissoluta sponsalia, adeo vt liberum sit vtrique aliud matrimonium cum quacunque à iure non prohibita contrahere. 1 Status difficultatis expositus.

2 Ratio dubitandi pro negatione remissionis.

Ratio dubitandi ex eo consurgit, quia deceptus non videtur liberè, & spontè remittere, cum nullus ignorans liberè cedat; libertas etenim debet esse cum plena cognitione eius, quod fit; deceptus autem est ignorans, quod præcipuè verificatur in præsenti hypothesi, secundum quam interuenit fraus, vel culpa aliqua eiusdem sponsi resilire intendentis à sponsalibus, & simulantis voluntatem paratam ad contrahendum, cum tamen obiecerit parentum repugnantiam, paupertatem, & similia, quæ fortè non erant, vel non erant attendenda, ratione quorum sponsa remisit promissionem, siue quibus præsumptiuè non remisisset; quod in similibus ostendunt *Siluester verb. restitutio 7. qu. 2. dicto 1., Nauarrus in summa cap. 17. nu. 75.* de eo, qui, cum sit debitor, fingit maiorem inopiam, quam re vera patiatur; hic certè, si ex illa fictione remissionem partis debiti à creditore obtinuerit, cum talis remissio proueniat ex ipsius culpa, & fraude, non eximitur ab onere integræ solutionis, quia remissio illa non est libera, ergo etiam, cum in præsenti hypothesi illa remissio, vtpotè quæ fit ex culpa, & dolo sponsi simulantis, non sit libera, non eximet sponsum decipientem, & simulantem ab onere contrahendi. Nihilominus

3 Si spontè remittit tenet remissio, secus si inuita.

Respondeo cum distinctione; vel etenim facta illa obiectione incommodorum, & promptitudine animi ad contrahendum, si illis non obstantibus sponsa nolit remittere, sponsa remittit promissionem, & tunc talis remissio tenet, vel facta illa obiectione incommodorum, & animi promptitudine oretenus exhibita, exhibet interna signa voluntatis aduersæ, vel per

toruum supercilium, vel per quid simile, ratione quorum sponsa timens malos exitus remittit, alioqui non remissura, & tunc probabilius sentio, talem remissionem non subsistere. Ita quoad primam partem *Sanchez de matrimonio lib. 1. de sponsalibus disp. 52. n. 3.*, & in similibus terminis de remissione partis debiti per illam simulationem promptitudinis soluendi integrum *D. Antoninus 2. part. tit. 2. c. 6. vers. septimo, Siluester verb. restitutio 7. quæst. 2. dict. 1., Angelus verb. restitutio vlt. nu. 1., Metina, C. de restitutione qu. 3. caus. 2. vers. sequitur non esse necessarium, Nauarrus in summa c. 17. n. 78. vers. 4. infertur, Coaruuias reg. peccatum 2. part. in initio n. 5., Carbonus de restit. qu. 82. concl. 3.* Quoad secundam partem idem *Sanchez d. lib. 1. de sponsalibus disp. 52. nu. 3.*, & alij communitèr. Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia remissio promissionis, quam præstat fæmina promissaria, non est coacta, nec per aliquem metum cadentem in constantem virum inducta, ergo non est, cur non teneat, & non liberet promissorem. Consequentia probatur, quia remissio, vt vires habeat, à sola remittentis voluntate dependet, ergo, cum voluntas illa non sit coacta, nec per metum cadentem in constantem virum inducta, non est, cur parere non debeat suum effectum, & liberare promissorem. Confirmatur exemplo debitoris, qui si per fictionem, & mendacium asserat creditori, se paratum esse ad integram debiti solutionem, nisi partem aliquam condonet, cum tamen vero animo soluendi careat, & dependenter ab illa fictione obtineat remissionem, validè obtinet, & liberatur, vt docent DD. omnes præallegati, rationemque adducit *Sanchez lib. 4. de matrimonio disp. 9. n. 17. vers. non tamen reputabitur fraus*, quia licet, *ad rationem peccati attendenda sit voluntas debitoris remissionem petentis, in ordine tamen ad liberationem eiusdem sola voluntas remittentis est attendenda*. Hæc ad verbum idem Sanchez, ergo etiam, si sponsus per fictionem asserat sponsæ se paratum esse ipsam ducere, nisi velit remittere, cum tamen non habeat animum ipsam ducendi, & dependenter ab illa fictione obtineat condonationem promissionis, vtique liber erit ab eadem promissione, nec amplius tenebitur.

Consensus non est per aliquem metum.

Euincitur etiam exemplo.

Dices, sponsam promissariam non remittere libere, & sponte, cum remittat dependenter à fictione, & simulatione promptitudinis animi alterius contrahendi, cum re vera animum illum non habuerit, & dependenter ab obiectione illorum incommodorum, quæ fortè futura non erant; remissio autem per errorem non est libera, & per consequens, nec valida. Sed contra, quia in primis, quod sponsus illam promptitudinem contrahendi simulet, & offerat, nullam facit iniuriam sponsæ promissariæ, cum ipsi offeratur, quidquid requiritur ad obtinendam validam promissionem, nec obesse potest illa fictio interna, quia propositum in mente retentum ex vulgatis iuribus nihil operatur, nisi in quantum ad peccatum coram Deo, vnde illa poterat non remittere. Deinde, quod obiecerit illa incommoda, nihil officit, quia in primis illa poterunt euenire, & sponsus illis non obstantibus paratum se exhibere ad contrahendum, & promissaria poterat adhuc resistere, & non acquiescere, vnde, si recessit, liberè recessit, adeoq; non est, cur sponsus non possit valide gaudere remissione.

Sponsus simulando illam promptitudinem non facit iniuriam sponsæ.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia illa remissio non est absolute libera, sed inuoluntaria mixte, ergo non reddit tutum promittentem. Antecedens probatur, quia, quantumuis oretenus sponsus offerat matrimonium promissariæ, per illa tamen signa externa torui oculi, & reluctantiæ ad contrahendum, indicat expresse se nolle contrahere, vnde sponsa reluctans quodamodo, & inuita morem gerit, semper timens, quod non poterit contrahere, & quod, si contrahet non remittendo promissionem, infelici semper exitu comprimetur, ex quo apparet discrimen inter remissionem, quæ fit per sponsam, quando sponsus paratum se exhibet ad contrahendum, licet ficte nullam exhibendo extrinsecus reluctantiam, & inter remissionem, quæ fit, quando sponsus oretenus exhibet, sed cum externa illa reluctantia per toruum oculum, & per indignationem; in primò etenim casu cessio est libera, in secundo inuoluntaria mixte; ad primum mouetur ex propriæ voluntatis arbitrio; ad secundum ex illo metu, vel matrimonij non ineundi, quod arguitur ex illa indignatione extrinsecus exhibita, vel mali, & infelicis exitus, qui etiam ex eadem indignatione, & toruo oculo deducitur.

Illa remissio nō est libera, sed inuoluntaria mixtè.

§. IX.

An Iudex possit sponsis præfigere terminum ad contrahendum matrimonium, & an eo elapso vterque liber remaneat.

SVMMARIVM.

Exponitur status controuersiæ. 1.

Extante causa periculi fornicationis in altero sponso potest Iudex legitimè præfinire terminum ad contrahendum matrimonium. num. 2.

Ad solum Iudicem Ecclesiasticum pertinet præfinire talem terminum. 3.

Talis terminus præsumendus est adiectus per

Iudicem ad effectum finiendæ obligationis, adeoque eo elapso ille, per quem non stetit, liber remanet ab onere contrahendi. 4.

1 Factum in suis terminis. DIsquisitio II. Contractis sponsalibus inter Theodoricum, & Meuiam nullo præfinito tempore ad contrahendum matrimonium, cum immineret in altero periculum fornicationis, nec alter tunc vellet contrahere adito Iudice per eundem præfixus est certus terminus ad contrahendum matrimonium. Hic excitata fuit primò difficultas, an Iudex iustè potuerit talem terminum præfigere, adeo vt hic obliget contrahentes ad complendum contractum intrà illum. Secundò, an, si ille terminus fuerit elapsus, & nondum completus contractus, possit vterq; vel saltem alter, per quem non stetit, quin compleretur, aliud matrimonium inire inconsulto renuente.

Inspectio considerabilis ad factum. Tota ratio dubitandi quoad secundam partem pendet ab ea quæstione, de qua latè actum est supra, an ille terminus à Iudice præfinitus præsumendus sit appositus ad finem præcisè sollicitandæ executionis, an verò ad effectum finiendæ obligationis, sicuti dictum est suprà de termino per eosdem contrahentes, vel in celebratione contractus sponsalium apposito, vel postea ex interuallo, quod in omnibus obseruandum est quoad similis termini appositionem.

2 Potest Iudex extante tali causa præfinire terminũ. Respondeo primò, extante simili causa periculi fornicationis in altero sponso potest Iudex legitimè talem terminum præfinire ad contrahendum matrimonium. *Sanchez lib. 1. de sponsalibus disp. 53. num. 9.* Expressè colligitur ex textu *in c. ex publico de conuers. coniug.*, nec incongrua sanè ratione hoc decernitur, quandoquidem ex orta obligatione ex legitimo consensu præstito quoad substantiam in controuersia quoad executionem matrimonij contrahendi imminente periculo regularitèr ad Iudicem spectat eandem controuersiam dirimere, vt videre est in alijs ferè omnibus contractibus, ergo non est, cur in hac controuersia etiam Iudex non possit se intromittere congruum terminum præfigendo ad contrahendum. Confirmatur, Terminus, vbi non est appositus intelligitur ad arbitrium boni viri. quia nullo assignato termino ad contrahendum matrimonium in celebratione contractus sponsalium terminus ille implicitè intelligitur appositus, qui pensatis omnibus constituetur ad arbitrium boni, & prudentis viri, ergo partibus non conuenientibus ad Iudicem pertinebit terminum illum statuere, quandoquidem ex genere suo in omnibus controuersijs id præstat Iudex ex officio, quod præstat arbiter ex conuentione, & partium remissione. Confirmatur secundò, quia, quando nullus est præfixus terminus per contrahentes, tunc ad petitionem vnius partis contractus complendus est, ergo altero petente, & altero renuente ad Iudicem pertinebit controuersiam dirimere per præfinitionem congrui temporis ad contrahendum.

Dices, matrimonium debere esse omninò liberum, quia ex quacunque coactione possunt mali, & infelices exitus pertimeri, non esset autem matrimonium liberum, si alter per Iudicem cogeretur intra certum terminum contrahere. Sed contra, quia, ex quo præstitit consensum liberum, & nulla vi coactum ad contrahendum matrimonium, non tollitur libertas ex eo, quod postea per Iudicem compellatur illud contrahere, nam quæ anteà sunt libertatis, ex post facto fiunt necessitatis, vndè libertas saluatur in priori actu elicito ex libero animi motu; quare ex allegatis etiam superiùs iuribus compelli possunt per Ecclesiasticas censuras. Deindè ille terminus per Iudicem appositus non supponitur adiectus ad absolutè compellendum ad contractum, sed ad eum finem, quod, si intra illum non perfecerit, alter intelligatur absolutus ab onere contrahendi cum ipso, prout inferiùs subdam in sequenti responsione. Ex quo præstitit consensũ liberum, intelligitur postea obligatus.

3 Solus Iudex Ecclesiasticus præfinit talẽ terminũ. Hic oritur difficultas, ad quemnam Iudicem spectet hunc terminum apponere, an ad solum Ecclesiasticum, an verò etiam ad laicum. Videtur prima fronte liberum esse vtrique Iudici hunc terminum statuere, quia hoc non spectat ad substantiam matrimonij, seu sponsalium, quæ omninò spiritualis est, sed ad accidentalia, quæ possunt esse merè temporalia. Nihilominus absolutè censendum est pertinere ad solum Iudicem Ecclesiasticum *Sanchez lib. 1. de sponsalibus disp. 69. num. 10., Paludanus in 4. dist. 27. qu. 1. num. 8., Reginaldus lib. 31. nu. 260., Riccius decis. 245., Gutierez c. 35. n. 8.*, qui, quamuis loquantur in terminis dissolutionis sponsalium, trahi tamen possunt ad terminos præsentis difficultatis, nam ad quem spectat dissoluere, spectat etiam complere, & executionem præcipere. Ratio ea est, quia causa sponsalium quoad substantiam omninò spiritualis est, ergo etiam quoad complementum, & executionem eorundem erit spiritualis, nam ad quem spectat substantia, spectat etiam executio. Confirmatur, quia Iudex cognoscens priuatiuè quoad alios super aliqua causa cognoscit etiam priuatiuè quoad alios super incidentia connexa, & dependentia ab eadem causa, ergo cum executio dependeat, & sit connexa cum substantia sponsalium iudicans super substantiam iudicare debet etiam super executionem eiusdem. Confirmatur secundò, quia executio est pars integralis, & completiua substantiæ contra-

ctus

ctus initi per purum consensum, ergo ad quem pertinet iudicare de substantia, pertinebit etiam iudicare de executione, nam Iudex quoad substantiam actus est etiam Iudex quoad partes eiusdem. Confirmatur tertiò in hac speciali hypothesi, nam adiectio talis termini est ad euitandum periculum peccati fornicationis; Iudex autem Ecclesiasticus maximè ex officio proprio inniti debet, vt peccatorum pericula euitentur.

Est ad euitandū periculū peccati.

4 Respondeo secundò, talis terminus præsumendus est adiectus per Iudicem ad effectum finiendæ obligationis, adeoque eodem elapso ille, per quem non stetit, quin contractus compleretur, liber remanet ab onere contrahendi, & per consequens liberè potest cum quacunque alia à iure non prohibita contrahere, *Præpositus c. de illis num. 5. cas. 5. de sponsalibus, Sanchez lib. 1. de sponsalibus disp. 53. num. 9.* Ratio ex eo deducitur, quia vrgente periculo fornicationis terminus ille præsumendus est appositus, ne cum tali periculo nuptiæ protrahantur, ergo præsumendus est appositus ad finem obligationis finiendæ. Consequentia probatur, quia, vbi est finis tollendi periculum alicuius mali, ablatio illius mali est ratio finalis, & formalis cuiuscumq; determinationis circa ipsum.

Hic terminus præsumitur adiectus ad effectum finiendæ obligationis.

§. X.

An laborans vitio occulto teneatur illud in celebratione sponsalium manifestare.

SVMMARIVM.

Status controuersiæ expositus. 1.
Si vitia fuerit talia, vt reddant nuptias minus expetibiles, non tamen noxias, non tenetur his laborans ea detegere in celebratione contractus. 2.
Si vitia fuerint noxia alteri contrahenti, vtique licitè nequit sponsalia contrahere, sed tenetur ea detegere. 3.

1 DIsquisitio X. Titius laborans aliquo vitio occulto, quod, si fuisset cognitum tempore celebrationis sponsalium, vtique illa impediuisset, contraxit sponsalia cum Calidonia vitium illud non detegens. Orta tunc fuit controuersia, an validè contraxerit. Nonnulla de hac difficultate supra attigimus, quæ hic sunt recolenda. Pro maiori tamen claritate.

Factum dilucidè expositū.

Nota, huiusmodi vitia posse esse in duplici differentia, alia etenim sunt talia, quæ ex genere suo reddunt nuptias minus appetibiles, non tamen noxias, vt si quis antecedenter fuerit fornicatus, vel aliquod aliud delictum commiserit; alia autem, quæ reddunt nuptias nedum minus expetibiles, sed etiam ex genere suo sunt perniciosæ, vt si laboret morbo contagioso, moribus improbis sit affectus. De vtrisque procedit disquisitio.

Defectus in duplici genere.

Respondeo, si vitia fuerint primi generis, non teneri his laborantem ea detegere in celebratione contractus sponsalium, nec propterea ea inualidè contrahere. Consonat cum ijs, quæ superiùs dicta sunt, & vlteriùs eam sustinent *Basilius Pontius de matrim. lib. 12. c. 18. n. 5., & seq., Coninc. de Sacr. disp. 23. dub. 12. n. 91., & seq., Diana p. 3. tract. 4. resol. 287.* Ratio ex eo deducitur, quia nemo tenetur delictum suum occultum manifestare, vt impediatur aliquo iure, quod habet, ex genere suo contrahendi, quinimmò ex superiùs dictis concedunt DD. feminæ recenter nuptæ posse liberè vti aliquo artificio, quo impediat, ne vir deprehendat corruptam, ergo vtique poterit tale crimen tegere. Confirmatur primò, quia contractis sponsalibus patiens vitium occultum potest cogere alterum sponsum stare sponsalibus, dum nescit tali scientia illud vitium, vt iustè possit à sponsalibus resilire, *Archidiaconus in c. in coniugio 32. q. 1., Caietanus opusc. 17. responsionum resp. 4. Sotus in 4. dist. 36. q. vnica art. 4. vers. vtrum verò vxor, Petrus de Soto lect. 16. de matrim. § penult., Palatios in 4. dist. 35. disp. 1., Henriquez lib. 11. de matrim. c. 15. n. 6., Sanchez lib. 1. de sponsalibus disp. 68. num. 8.*, ergo, si contractis potest sic cogere innocentem manente vitio occulto, poterit etiam eodem manente occulto licitè, & validè contrahere. Confirmatur secundò ex ijs, quæ docuimus tomo primo, dum de emptione, & venditione, nempè vendentem rem aliquam laborantem aliquo vitio occulto, ratione cuius res illa non redditur inhabilis, licet minus expetibilis ad vsum, ad quem emitur, non inualidè vendere, nec teneri vitium illud occultum propalare, dummodò de pretio diminuat ad æqualitatem illius vitij, ergo &c.

Si non fuerint noxia, nō sunt ex necessitate aperienda.

Rationes euincētes responsionem.

Hic tamen aduertendum est, prout supra etiam notauimus, quod patienti huiusmodi defectus occultos nullo modo licitum sit dicto, vel facto positiuè simulando contrarium alterum allicere ad nuptias, prout etiam benè aduertit *Diana dicto tract. 4. part. 3. resol. 283.*, quia hoc esset positiuè decipere per mendacium, quod nunquam licitum esse potest.

Nō potest tamen sic infectus allicere ad nuptias.

Respondeo secundò, si vitia fuerint secundi generis, hoc est noxia alteri contrahenti, vtique nequit licitè contrahere, sed tenetur absolutè vitium illud propalare, *Diana d. parte 3. tract. 4. resol. 287.* Ratio ex eo deducitur, quia nemini licitum est cum graui nocumento alterius innocentis, & ignorantis contrahere, sed laborans vitijs noxijs contraheret cum alterius innocentis, & ignorantis maximo detrimento, ergo

Si fuerint noxia sūt propalanda.

go &c. Confirmatur primò, quia nemo potest alteri ignoranti vendere res noxias, puta oues morbidas, & laborantes morbo contagioso, & sic vendens tenetur ad omnia damna, quę indè contingerent emptori per ea, quæ diximus *d. tom.* 1., dum de venditione rerum vitiosarum, ergo à fortiori sponsus, vel sponsa laborans vitio noxali non poterit contrahere, ius ad proprium corpus alteri tribuendo. Confirmatur secundò, quia laborans aliquo vitio noxali post contracta validè sponsalia non potest licitè compellere alterum innocentem ad contrahendum matrimonium, cælans, & contegens vitium illud occultum, & noxium, vt expressè docent *Diana loc. quo supra, Coninchus de Sacram. disp. 23. dub. 12. n. 91., Basilius Pontius de matrim. lib. 12. c. 18. n. 5., & seqq.*, quia hoc esset compellere ad grauia damna indè obuentura, quibus vnusquisque debet obuiare, ergo etiam laborans tali vitio ante contracta sponsalia non poterit licitè eadem contrahere cælans huiusmodi defectus.

Euincitur paritate in alijs omnibus.

§. XI.

An fornicatio præcedens in vidua ignorata à sponso tempore celebrationis contractus, & posteà cognita tribuat ius ad dissoluenda sponsalia.

SVMMARIVM.

Status controuersiæ expositus. 1.
Sententia negans competere sponso ius ad dissoluenda sponsalia. 2.
Probabilius sponsus habita ea notitia potest recedere à sponsalibus. 3.
Soluuntur rationes sententiæ oppositæ. 4.

1 Factum expositũ in suis terminis.

DIsquisitio XI. Mortuo priori coniuge Titia vidua contraxerat sponsalia cum Theodorico, ita tamen, vt post priorem coniugem defunctum fornicationem commiserit cum tertia quadam persona, quæ fornicatio erat penitus occulta, & ignorata à Theodorico posteriori sponso. Post aliquod temporis à contractu sponsalium Theodoricus conscius factus fuit fornicationis commissæ. Orta tunc fuit controuersia, an posset à sponsalibus recedere.

2 Sententia negans compete re sponso ius d ssoluēdi.

Negant absolutè *Hugo c. rapto 27. qu. 2., D. Antoninus 3. p. tit. 1. c. 17. §. 1. cas. 6., Silnester verb. sponsalia q. 10. cas. 6., Henriquez lib. 11. de matrim. c. 14. num. 6.*, quæ opinio multis potest rationibus comprobari; primò, quia, cum iam corrupta præsumatur per prius matrimonium, non videtur talem notam inurere, vt, si reputaretur virgo, & esset corrupta, prout à contrario sensu videtur deduci ex ijs, quæ docent *Rosella verb. sponsalia nu. 9., & ibi Angelus num. 29., Tabiena q. 9. n. 10., Corduba in summa qu. 40., Vuinaldus in candelabro part. 1. de sponsal. c. 5. nu. 35., Ludouicus Lopez 2. parte instruct. de matrim. cap. 36.*, nempè dissolui sponsalia ob fornicationem præcedentem, quando sponsus putabat esse virginem, ergo, si non putaret esse virginem, cum optimè nouit per prius matrimonium fuisse corruptam, non poterit sponsalia antecedentèr inita dissoluere. Secundò, quia, quādo fornicatio in vidua est occulta non ingerit, nec quoad esse physicum, nec quoad esse morale mutationem talem, qualem ingerit in virgine, ergo non inducit sufficiens motiuum dissoluendi sponsalia, cum postea fuerit cognita. Antecedens quoad primam partem probatur, quia quoad esse physicum vidua est propriè, & formalitèr corrupta, & sponsus quoad idem esse nil amplius habet, siue per primum maritum fuerit corrupta, siue per alium, cum semper verum sit, quod non habeat virginalem integritatem; quoad secundam etiam sic euincitur, quia, quando crimen est occultum quoad hominum æstimationem, in qua consistit esse morale, nullum dedecus ingeritur. Tertiò, quia, vt asserit *Molina tom. 2. de iustit. tract. 2. disp. 272. §. deindè, si mulieri*, & cum eo *Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 43.*, si sponsus conscius erat sponsam impudicam esse, & infamem ob fornicationis culpam, licet postea detegantur aliæ fornicationes præuiæ sibi ignotæ, non propterea ius habet dissoluendi sponsalia, ergo etiam, si sponsus conscius fuerit fæminam esse corruptam per antecedens matrimonium, & ignorans de subsequenti fornicatione occulta, si postea hæc eidem innotuerit, non propterea poterit resilire, quia, sicuti in priori casu non notabilis inducitur mutatio, ità nec in posteriori. Nihilominus

Non ingerit mutationem notabilē, nec quoad esse physicū, nec quoad esse morale.

Respondeo, Theodoricum adhuc posse à sponsalibus resilire *Philiarchus de offic. Sacerdot. tom. 1. part. 2. lib. 2. cap. 1., Nauarrus in summa c. 22. num. 27. cas. 9., Molina tom. 2. de iustit. tract. 2. disp. 274. vers. deindè si mulieri*, Ratio ex eo deducitur, quia denegari non potest, quin per talem fornicationem præcedentem sponsalia, & subsequentem prius matrimonium inducta sit mutatio notabilis, & talis, quæ possit inducere sponsum ad se retrahendum à sponsalibus, ergo &c. Antecedens probatur, quia est notabilis mutatio, quod fæmina ex honesta vidua transeat ad inhonestam fæminam, & secundum communem prudentum hominum æstimationem magnum est dedecus ducere fæminam fornicariam, non tamen ducere honestam viduam, ergo &c. Confirmatur primò, quia, si ante contracta sponsalia fęmina fuisset cognita,

3 Probabilius potest recedere.

vt

ut fornicaria; probabilius est secundum prudens iuditium, quod sponsus cum ea non contraxisset, ergo, quantumuis contraxerit cum ignorantia talis vitij, si postea vitium illud cognouerit ante contractum matrimonium, poterit legitimè à contractu recedere. Consequentia probatur, quia illa causa, quæ cognita esset sufficiens ad remouendum à contractu, seu contrahendo, eadem cognita post contractum est sufficiens ad resiliendum ab eodem iam inito per ea, quæ superiùs allegauimus. Confirmatur secundò, quia fornicatio supra statum viduitatis inducit moralem quandam turpitudinem, ratione cuius vidua ipsa redditur quodamodo turpis, & infamis, ergo sponsus cognita postea huiusmodi turpitudine poterit à contractu recedere, quia turpitudo sponsæ maximum redundat in dedecus sponsi.

Inducta est notabilis mutatio.

4 Hinc ad rationes ex aduerso adductas responderi potest, & quidem ad primam dicendum est, quod, quantumuis tantam non inferat mutationem, quando vidua reperitur corrupta per fornicariam copulam, ac quando dignoscitur corrupta virgo, quia in ista est læsio virginalis integritatis, quæ non est in illa, fit tamen talis mutatio, quæ sufficiens sit ad dissoluenda sponsalia; non enim ius eadem dissoluendi consistit præcisè in fractione claustri virginalis, secus, si virgo pateretur se impudicè tangi non esset sufficiens ius respectu sponsi innocentis resiliendi à sponsalibus, quod est contrà superiùs dicta. Hæc autem mutatio in vidua cognita postea vt fornicaria consistit in illa morali turpitudine, quam addit fornicatio supra esse corruptam præcisè, hæc etenim de honesta vidua constituit fæminam fornicariam, & inhonestam vt supra. Ad illud, quod subditur ex argumento à contrario sensu deducto per allegatos DD. dicendum est ipsos solummodò loqui de corrupta reputata virgine per sponsum, cum corruptio fuerit occulta; cæterum non excludunt ius dissoluendi quoad viduam reputatam honestam, si posteà fuerit cognita inhonesta post contracta sponsalia, cum de illa non loquantur, & certè, si de eadem expressè locuti fuissent, ab eadem regula non exclusissent, cum ipsi afferant etiam ex minori causa posse dissolui sponsalia.

Illa mutatio cōsistit in morali turpitudine, & quanam.

De honesta vidua transit in fornicariam.

Ad secundam dicendum est, secundum esse morale fornicationem huiusmodi, quantumuis antecedentèr occultam inducere mutationem, & dedecus sufficiens ad huiusmodi dissolutionem, nam præter infamiam iuris inducit habitudinem ad huiusmodi actus, & facilitatem, quæ propterea, si fuerit cognita ante contractum matrimonium, non est, cur non tribuat ius ad dissoluenda sponsalia. Cæterum, si ex eo, quod fuerit occulta, & cognita per solum sponsum, non tribueret ius ad dissolutionem, nec præsumeretur, quod impediret eadem sponsalia, si fuerit cognita ante contracta eadem, quod non est asserendum, nec præsumendum. Talis igitur, & tanta est, quæ, sicuti si fuisset cognita ante spōsalia, retraxisset animum sponsi a contrahendis eisdem, ità si fuerit cognita post eadem contracta, tribuit ius ad recedendum ab eisdem.

Inducit præter infamiā habitudinem ad huiusmodi actus, & facilitatem,

Ad tertiam dicendum est, non currere paritatem, nisi supponas post contracta sponsalia nouas fornicationes fæminam promissariam commisisse, nam qui cognoscens fæminam esse infamem, & fornicariam, nihilominus cum eadem contrahit, supponitur defectus illos remisisse, & quantumuis fornicationes aliquot commiserit non cognitas à sponso, quia tamen hæ sunt in eodem genere, & non addunt, nisi maiorem turpitudinem extensiuè, præsumitur, quod eidem etiam remitteret, si cognouisset; qui enim non erubescit cum fornicaria contrahere, nec erubescere præsumendus est cum eadem contrahere, siue quinquies fornicata fuerit, siue septies; defectus enim semper est, & qui remittit generi, remittit omnibus sub genere contentis. Dixi, *nisi supponas post contracta sponsalia nouas fornicationes commisisse*, quia tunc post obligatam fidem à debito deficeret, & frangenti fidem, fidem licet frangere.

§. XII.

An fornicatio occulta commissa à Vidua constante primo matrimonio, & postea cognita à posteriori sponso tribuat ius dissoluendi sponsalia.

SVMMARIVM.

Disquisitio XII. Caia nupta primò cum Francisco, constante adhuc matrimonio cum eodem, actum, vel actus fornicarios comisit cum tertia quadam persona. Dissoluto postea matrimonio per mortem eiusdem Francisci, cum ignoraretur illa præcedens fornicatio commissa tempore prioris matrimonij, eadem Caia contraxit sponsalia per verba de futuro cum Theodorico, Pendente adhuc termino ad complendum matrimonium per verba de præsenti Theodoricus nouit actus illos fornicationis præcedentes, & con-

1 Proponitur factum,

contendebat ex illis sponsalia contracta dissoluere. Orta hic fuit controuersia, an illi actus fornicationis tribuerent Theodorico sufficiens ius dissoluendi sponsalia.

2 Rationes dubitãdi pro vtraque parte

Ratio dubitandi ex eo desumitur, quod fornicatio commissa tempore constantis prioris matrimonij verè, & naturalitèr constituit eandem Caiam fęminam inhonestam ex coniuge honesta, nec talis inhonestas demitur ex eo, quod, quando fuit commissa, adhuc constaret prius matrimonium, quandoquidem illud constituit potius culpam grauiorem, cum efficiat illam fornicationem adulteram, & sicuti illa indicat eandem Caiam non seruasse fidem primo coniugi, ita arguit procliuitatem ad non seruandam fidem cum secundo, qui propterea eadem cognita ante contractum matrimonium, & post contracta sponsalia vtique videtur posse ab eisdem sponsalibus resilire. Ex aduerso ea ratio militare videtur, quod, cum præcedens fornicatio lædat solummodò ius prioris coniugis, cum quo adhuc extabat matrimonium, nulla habenda videtur in consideratione in ordine ad subsequens futurum matrimonium, præcipuè cum post solutum idem primum matrimonium, quo tempore Caia erat sui iuris honestè semper vixerit, per quod demisse quodammodò videtur priorem maculam contractam per fornicationem constante priori matrimonio; vndè secundo contrahens sponsalia præsumitur contrahere attentis qualitatibus, quas habet fęmina in statu viduitatis, non attentis qualitatibus, quibus gaudebat, quando erat alterius coniux, cum istæ afficiant diuersum statum. Quid igitur in hac controuersia concludendum?

3 Potest adhuc recedere à sponsalibus.

Respondeo, probabilius esse, posse adhuc Theodoricum à sponsalibus resilire. Ità arbitror teneri sentire Doctores omnes præallegatos in responsione præcedentis Disquisitionis, & quotquot sustinent ex vitio fornicationis occulto commisso in statu viduationis, & cognito post contracta sponsalia posse sponsum desumere sufficiens fundamentum ad recedendum à sponsalibus. Probatur primò, quia, si ante contracta sponsalia cum eadem vidua Theodoricus cognouisset vitium illud occultum commissum constante priori matrimonio, vtiq; probabilissimum est, quod non contraxisset, non solum quia illa effecta est macula inhonestatis, sed etiam quia haberet sufficiens fundamentum suspicandi, quod, sicuti illa vidua non fidem seruauit priori coniugi, ita sibi non sit seruatura, ergo eisdem contractis, & postea cognito per Theodoricum vitio illo occulto poterit ab eisdem sponsalibus resilire argumento ex supradictis deducto, quod scilicet causa, quæ remouere potest à contrahendo, sufficientèr, & efficacitèr excitare possit ad resiliendum post contractum. Secundò, quia ex eo, quod fornicatio commissa sit constante priori matrimonio, non tollit, quin fæmina illa sit inhonesta, turpis, & infamis, ergo, postquam cognita est, vt talis, tribuit sufficiens fundamentum ad resiliendum, quia nunquam supponitur voluisse contrahere cum inhonesta, & turpi. Tertiò, quia, si commiserit fornicationem dissoluto priori matrimonio per mortem alterius coniugis, sponsus, qui cum eadem contraxit cognita fornicatione, potest recedere, ergo etiam poterit recedere, si fornicatio commissa fuerit constante eodem primo matrimonio, & postea cognito post contracta posteriora sponsalia. Consequentia probatur, quia, quod fuerit commissa, vel constante matrimonio, vel eodem dissoluto, nec quid magis, nec quid minus influit respectu posterioris sponsi; in neutro etenim casu, quando commissa est, fæmina erat sub ipsius potestate, & licet in priori casu constantis matrimonij læserit ius prioris coniugis, quod non videtur læsisse in secundo casu viduitatis, nihilominus quantum ad posteriorem sponsum hoc nihil refert, quandoquidem antecedentèr ad sponsalia fæmina fornicaria nihil habebat commune cum posteriori sponso, vndè vel in vtroque casu sponsus habet ius recedendi propter inhonestatem secundum se, vel in neutro.

Si cognouisset non contraxisset.

Non tollitur, quin fæmina sit inhonesta, & turpis.

Sponsus posterior nõ magis læditur per fornicationem dissoluto priori matrimonio, ac eodem cõstante.

Hinc facilè erit respondere ad ea, quæ ex aduerso obijciebantur; ex eo etenim, quod fornicatio fuerit commissa tempore constantis prioris matrimonij, sequitur quidem, quod fuerit læsum ius prioris coniugis, non tamen ex hoc sequitur, quin ratione inhonestatis facta fuerit fæmina fornicans subiecta oneri, vt alter ratione eiusdem possit gaudere priuilegio, quod sibi competit ex dispositione iuris, quin immò, quantumuis coniux factus conscius iniuriæ sibi illatæ per fornicationem constante matrimonio eandem remiserit, non propterea sequitur, quod fornicatio censeatur remissa in ordine ad quemcunque alterum, quia acta inter duos non nocent iuri tertij. Ad id, quod subditur, dicendum est, præsumi quidem sponsum contraxisse attentis qualitatibus, quas sponsa habet pro tempore viduitatis, sed vel actualiter, vel habitualiter; inhonestas autem commissa tempore constantis primi matrimonij habitualiter etiam perseuerat pro tempore viduitatis, cum mulier illa dicatur secundum se inhonesta. Deindè absolutè falsum est, quod sponsus contraxerit attentis qualitatibus, quas sponsa contraxit pro tempore viduitatis, cæteroqui si fæmina illa esset ex turpi genere nata, & reputata nobilis, vel aliqua notabili

Soluuntur rationes partis oppositæ.

Inhonestas habitualiter perseuerat.

notabili

notabili indispositione laborans contracta tempore prioris matrimonij, & in celebratione posteriorum sponsalium non cognita à sponso, & posteà deprehenderetur illa indispositio, non posset sponsus à sponsalibus recedere, quod falsum omninò est.

§. XIII.

An solemnis professio emissa in Religione irritet sponsalia in quocunque casu etiam necessitatis.

SVMMARIVM.

Factum propositum in suis terminis. 1.
Sententia asserens, Religiosos post emissam professionem in nullo casu posse contrahere sponsalia. 2.
In casu huiusmodi necessitatis possunt professi sponsalia, & matrimonium inire. 3.
Soluitur ratio contrariæ sententiæ. 4.
Vrgentibus seditionibus, & bellis potest filius Princeps, quantumuis professus nubere, si aliundè non possit occurri. 5.

1 Elucidatur series facti. Disquisitio XIII. Emiserat solemnem professionem Caius in Religione approbata canonicè, sicuti, & alij plures. Grassante in toto orbe terrarum pestifera lue, vel sterilitate sæculares ferè omnes perierant superstitibus Religiosis professis. Rursus magni alterius Monarchæ filius secundogenitus viuente primogenito similem professionem in Canonica Religione emiserat. Postea eodem primogenito defuncto ortæ fuerunt seditiones, & bella non facilè extinguenda, nisi idem secundogenitus Regis relicta Religione sponsalia, & matrimonium contraheret. Hinc orta fuit controuersia, an in huiusmodi casibus non obstante professione possent præallegati sponsalia, & matrimonium contrahere.

2 Sententia negans posse cõtrahere. *Basilius Pontius de matrimonio lib. 1. c. 4. num. 11., Vasquez in 3 part. tom. 4. disp. 1. de matrim. c. 3., Siluius in 3. p. qu. 41. art. 2. conclus. 2. ad argumentum 5., & alij plures* quoad primum casum absolutè existimant Religiosos sic professos deficientibus sæcularibus non posse nec sponsalia, nec matrimonium contrahere, ea ducti ratione, quia tota vis contrariæ sententiæ in eo fundatur, quod ius naturæ exigit, vt species hominum conseruetur, quæ in eo casu dilaberetur, si Religiosi professi à nuptijs abstinerent, quod non solum potentiam ingerit ad contrahendum, sed etiam infert necessitatem, sed hæc vis in ea hypothesi non vrgeret, quia tunc manifestũ esset signum, quod mundi finis instaret; non enim Rationes pro eadẽ afferuntur. suprema Dei dispositio permisisset talem hominum interitum, nisi mundi interitum destinasset, ergo &c. Nihilominus

3 In casu talis necessitatis possunt cõtrahere. Respondeo primò ad primum, licita in ea hypothesi, & Caio, cæterisque Religiosis professis, & sponsalia, & matrimonia contrahere *Molina tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 22., Sotus in 4. disp. 26. qu. 1. art. 1., Angles Floribus prima p. q. 1. de essentia matrim. d. 26. q. 1. art. 2. diff. 3., Viualdus candelabr. 1. part. de matrimon. n. 10., Reginaldus in praxi tom. 2. disp. 31. c. 1. nu. 8., Villalobos in summa tom. 1. tract. 13. difficult. 3. nu. 1., Sanchez de matrim. lib. 2. disp. 3. nu. 4. vers. melius tamen sentiunt, Diana part. 3. tract. 4. resol. 289.* Ratio ex eo deducitur, quia præceptum matrimonij est naturale, *D. Thomas in 4. dist. 26. qu. 1. art. 1.*, quem omnes Theologi sequuntur, & à principio afficit homines, estque ad finem mundi duraturum, & licet cessante necessitate, pro tunc non obliget, semper tamen viget, & necessitate vrgente semper obligat *D. Thomas in 4. dist. 26. q. 1., & ibi Paludanus q. 3., Durandus q. 2., Viguerius lib. instit. c. 16. §. 7. vers. 3., Henriq. lib. 11. de matrim. cap. 1. n. 5., Vega lib. 3. summa cas. 144.*, quod assumptum probat D. Thomas seruata proportione cibi ad vitam conseruandam in indiuiduo, ac generationis ad speciem conseruandam; ergo vrgente necessitate conseruandæ speciei iam ex defectu hominum deficientis vnusquisque superstes, quantumuis fuerit Religiosus professus tenebitur matrimonium inire. Confirmatur, quia quamuis Christus Dominus abrogauerit præcepta cæremonialia, non tamen per præceptum aliquod, vel per consilium abstulit præcepta naturalia, & licet consilium dederit perfectionis Euangelicę, quæ maximè habetur per vitam cælibem, hoc tamen intelligitur non vrgente fortiori iure naturali. Præceptũ matrimonij est naturale.

4 Soluitur motiuum contrarię sententię. Nec obesse potest motiuum adductum pro contraria sententia, quod tunc scilicet esset proxima, & rationabilis præsumptio mundi defecturi; non, inquam, obesse potest, quia cessante Diuina reuelatione gratis omninò fingitur, quod immineat proxima mundi dissolutio; cum hæc à solo Dei arbitrio dependeat, quod nobis non potest innotescere, nisi per reuelationem. Cæterum, si ex illo hominum sæcularium defectu, argueretur sufficientèr orbis dissolutio, ratione cuius Religiosi non compellerentur contrahere matrimonium, existentibus pluribus signis futuri iudicij proximi præsignatis à Christo Domino puta signis in Cælo, bellis inter homines, seditionibus inter ciues, alijsque possent homines abstinere, vel à coniugijs, vel ab vsu eorundem, cum possent præsumere de proximo mundi interitu. Defectus igitur ille hominum sæcularium non est proximum inditium futuri orbis interitus, nisi aliundè à Deo reueletur.

Respondeo secundò, ad secundum etiam in data suppositione seditionum, & bello-

rum,

5 Potest filius Principis professus nubere ad sedanda bella. rum, si filius Principis Religionis professus non nubat, posse eundem, & debere non obstante professione contrahere sponsalia, & matrimonium *Sanch. tom.1.lib.2. disp.3. num.4. vers. posset etiam, Martinus à Ledesma q.43.art.2., Reginaldus in praxi tom.2.l.31. c.2. num.8., Diana part.3.tract.4.resol.289.* Ratio ex eo deducitur, quia præceptum naturale tunc maximè obligat, quando grauis vrget necessitas, sed quando timentur seditiones, & bella, nisi filius Principis contrahat sponsalia, & consequenter matrimonium, maxima vrget necessitas boni communis, ergo &c. Neque dicas, necessitatem huiusmodi non esse naturalem, sicuti est illa conseruandæ speciei deficientibus hominibus sæcularibus, adeoq; non esse sufficientem ad tollendum vinculum, quod consurgit ex solemni professione in Religione; Contra enim impugnaberis, quia etiam præceptum consulendi bono communi Reipublicæ, quando eidem imminent damna, est naturale, quia non solum inditum est a natura hominibus, vt Rempublicam ciuibus feruent locupletem, sed etiam eandem immunem à seditionibus, & bellis, quantum fieri potest, per quas, seu quæ ciuibus destitueretur; vndè hoc præceptum præualet cuicunque oneri resultanti ex Religiosa professione, quandoquidem Deus, qui ius acquisiuit ex illa professione, præsumitur vrgente graui illa necessitate in bonum commune ius illud remittere.

§. XIV.

An matrimonium initum sub conditione honesta, & possibili purificata conditione irritet posterius matrimonium initum purè.

SVMMARIVM.

Exponitur factum in suis terminis. 1.

Sententia canonistarum asserentium matrimonium conditionale purificata conditione immediatè fieri validum. 2.

Sententia Theologorum asserentium requiri nouum consensum. 3.

Sententia media asserens, quod, si contrahentes pacti fuerint, quod immediatè subsistat, præfertur. 4.

1 Dilucidatur factum. DIsquisitio XIV. Conuenerunt ad inuicem Caia, & Flaminius sub hac conditione per verba de præsenti. *Contraho tecum, si Patri tuo placuerit*. Patri de facto placuit, suumque præbuit consensum, & tunc Caia nouo consensu non præstito ad idem matrimonium per verba de præsenti seruatis omnibus iuris solemnitatibus contraxit nouum matrimonium cum Demetrio. Hic orta est difficultas, an prius matrimonium initum sub illa conditione honesta, & possibili irritet posterius initum purè, & sine vlla prorsus conditione.

Triplicem quoad hanc controuersiam inuenio DD. sententiam. Alteram canonistarum asserentium huiusmodi matrimonium conditionale purificata conditione fieri validum, & per consequens inualidare quodcunque aliud matrimonium posterius, quantumuis purè, & sine vlla conditione celebratum. Canonistis fauent *Conincbus de matrim. disp.29. dub.1. concl.3.num.11., Sanchez tom.1.lib.5.disp.8. n.5., Siluius in 3.p.q.43. art.1.qu.1. concl.7.* Mouentur potissimum huiusmodi DD. paritate cæterorum contractuum conditionalium, qui purificata conditione immediatè fiunt validi, & obligant absolutè. Alteram magis communem Theologorum, quibus specialiter adhærent *Basilius Pontius de matrim. lib.3.c.14. num.15., & Augustinus Barbosa* declinans a Canonistis *in collect.tom.2.lib.4.tit.5.c.5.n.7., Gutierez de matrim.c.81.n.8.*, asserentium per solam conditionis purificationem non constitui immediatè validum sine nouo consensu, adeoque non reddere inualidum posterius matrimonium purè conceptum. Rationem ex eo deducunt, quod per illum modum contrahendi solum importatur contractus de futuro perficiendus, & resoluitur in sponsalia. Addunt, quod nullum Sacramentum pendere potest à conditione de futuro, vt licet per singula inducere. Mediam tertiam inuenio apud *Rebellium part.2.lib.2.qu.10.sect.6.n.44.*, qui asserit, quod, si contrahentes expresse pacti fuerint, quod immediatè adueniente conditione matrimonium subsisteret, immediatè cõualidaretur sine nouo consensu, dummodò reliqua omnia ad hoc requisita interuenerint.

2 Sententia canonistarum asserẽtiũ immediatè fieri validum.

3 Sententia Theologorum requirentium nouum consensũ.

Respondeo cum eodem Rebellio, si expressè pacti fuerint, quod adueniente conditione matrimonium statim fieret, & in eodem pacto per consensum virtualem perseuerauerint, tutum esse, matrimonium fieri sine nouo consensu, dummodò matrimonium illud conditionale fuerit contractum coram Parocho, & testibus, & conditio adimpleatur coram ipsis, vel eisdem innotescat certo fuisse adimpletam. Ratio ex eo deducitur, quia ille consensus habet vim duplicis actus, quatenus scilicet assentitur sub conditione, & quatenus posita conditione ponit alterum actum virtualitèr, quo vult priorem actum habere posita conditione in esse rationem consensus absoluti; ergo ratione eiusdem coram testibus, & Parocho expressi, & eueniente conditione coram ipsis non est, cur contractus ille non debeat subsistere; non etenim

4 Præfertur sententia asserens matrimonium immediatè fieri validum, si contrahentes pacti fuerint sine alio validari.

etenim ad validitatem contractus necesse est, vt consensus pro eodem tempore, quo conditio purificatur, simul ponatur, sed potest poni etiam antecedentèr, dummodò virtualitèr pro eo tempore perseueret, & pro eo tempore habeat rationem formæ absolutæ, vt in hac hypothesi. Confirmatur ratione superiùs adducta pro prima sententia Canonistarum de cæteris omnibus contractibus conditionalibus, qui aduenientc conditione absque nouo consensu perficiuntur per textum *in l. hac venditio, ff. de contrahend. capt.*, vbi sic legitur. *Conditionales venditiones tunc perficiuntur, cum impleta fuerit conditio*, ergo in hoc, si seruentur cæteræ conditiones, non erit secernendus contractus matrimonialis.

Ille consensus haberet vim duplicis actus, & quomodo.

Dices, contractum matrimonialem non habere præcisè vim contractus, sed eleuatum esse ad excellentiam Sacramenti; Sacramenta autem, vt asserebatur in secunda opinione Theologorum, non pendent à conditione de futuro. Sed contra, quidquid sit de cæteris Sacramentis, de quibus latè erit sermo Deo dante, in quæstionibus de Sacramentis in genere, instantia non habet locum in Sacramento matrimonij, quandoquidem hoc absolutè versatur circa humanos contractus, tanquam circa materiam, & formam proportionatam, quos eleuat ad esse Sacramenti, ac proindè eosdem contractus non extrahit à sua ratione formali contractus; contractibus autem humanis non repugnat ex genere suo esse conceptos sub conditionibus honestis, & possibilibus, eisdemque conditionibus positis in esse perfici; Quod, si dicas, de ratione Sacramenti, qua tale est, esse, gratiam Sacramentalem, dum constituitur, producere, hancque non posse suspensam manere, donec compleatur conditio; Si, inquam, hoc dicas; statim impugnaberis, quia in ea hypothesi, tunc solum perficitur Sacramentum, quando adimpletur conditio perseuerantibus moralitèr cæteris requisitis antecedentèr positis, quæ tunc constituunt perfectum conflatum, in quo consistit ratio Sacramenti, & tunc gratia producitur in contrahentibus, nisi obice impediatur.

Matrimonium per esse Sacramēti non extrahitur à ratione cōtractus.

Ad illud, quod subdebatur pro sententia eorundem Theologorum, dicendum est, contractus totam vim sumere à voluntate, & consensu contrahentium, qui ex eo, quod per duplicem illum actum virtualem voluerint expresśe illum priorem actum posita conditione habere rationem formæ absolutę, perinde, ac si tunc actualitèr poneretur, intelliguntur etiam voluisse non habere vim contractus de futuro, sed de præsenti supposito illius conditionis adimplemento.

Perindè est, ac, si actus actualitèr poneretur.

Ex quibus omnibus habes, decisionem propositæ difficultatis nempè huiusmodi matrimonium sic initum purificata conditione irritare quodcumque posterius, quantumuis purè celebratum. Ratio ex eo deducitur, quia constante in suo esse primo matrimonio, quodcumque aliud posterius contingat, omninò inualidum est, cum prius purificata conditione sit secundum se indissolubile, & constante vno matrimonio aliud non possit simul contrahi, & incongruè asseritur priorem illum contractum resolui in pura sponsalia, prout supra dicebamus.

Matrimonium subsequēs irritatur.

§. XV.

An sponsalia contracta cum falso errore alicuius impedimenti teneant.

SVMMARIVM.

Titulus in suis terminis elucidatur. 1.

Si contraxerint cum errore, seu ignorantia facti, & cum scientia iuris scientes contractum nullo modo subsistere sponsalia certè non tenent. 2.

Dubitantes de existentia facti contrahentes tamen sub conditione validè contrahunt num. 3.

Si contraxerint cum errore tàm facti, quàm iuris, quatenus crediderint impedimentum adesse, cum non adesset, & ius dirimere, cum verè non dirimat, quomodo discurrendum. 4.

DIsquisitio XV. Contraxerunt adinuicem sponsalia Calimerus, & Febronia falso existimantes inter se adesse, vel impedimentum consanguinitatis, vel affinitatis, vel cognationis spiritualis, cum tamen re vera non adesset, quinimmò perseuerantes in tali erronea credulitate contraxerunt etiam matrimonium per verba de præsenti. Controuersum hic fuit, an tale matrimonium, seu sponsalia subsisterent, adeovt cognito postea errore non teneantur contrahentes nouum actum consensus elicere, an verò esset inualidum, adeovt ad ipsius validitatem requireretur nouus consensus. 1

1 Series facti exposita.

Pro solutione aduertendum est, an fuerit error tàm facti, quàm iuris, quatenus falso eredebant adesse impedimentum, cum non adesset, & Ius prohibere sub nullitate talem contractum, cum tamen non prohiberet, an verò fuerit error solummodò facti, non tamen iuris, quatenus scilicet sibi suadebant adesse impedimentum, quod non aderat, & simul apertè sciebant stante eodem impedimento iura prohibere talia sponsalia, & matrimonium, & nihilominus contrahunt, an verò fuerit error iuris cum scientia facti, quatenus sibi suadebant ius prohibere matrimonium in

Error duplex, alius facti, alius iuris.

in aliquo determinato casu, quem contrahentes optimè nouerunt adesse, cum tamen ius in tali casu non prohiberet.

Vniuersa hæc controuersia pendet ab intentione cõtrahentiũ. Tota hæc controuersia pendet ab animo contrahentium, prout etiam in similibus suprà late attigimus, vel etenim contrahentes eliciunt quodammodò duos actus, vel iudicia, quorum vno ferantur in impedimentum, quod falsò subesse sibi suadent, & simul in ius, quod sciunt certè existente illo impedimento sub nullitate prohibere matrimonium, altero, quo supposita ea scientia iuris irritantis, & credulitate impedimenti existentis volunt adhuc contrahere, quamuis ius resistat contractui; vel contrahentes, quantumuis habeant talem credulitatem facti, & scientiam iuris, adhuc tamen dubitantes de tali existentia facti, quasi conditionatè consentiunt, quatenus inter se quodammodo dicant, *& si nos teneamus impedimentum, & ius resistat contractui, attamen, si fortè potest iniri inter nos matrimonium, consentimus in illud*. Vniuersam hanc doctrinam cum huiusmodi distinctione colligo *ex Coninchо de Sacramentis disp. 24. dub. 6. n. 53., & ex Diana part. 3 tract. 4. resol. 292. vers. verum Basilius Pontius*, iuxta quam dirimendam existimo hanc controuersiam.

1 Respondeo primò, si contraxerint cum ignorantia, seu errore facti, & cum scien-

2 Cũ errore facti, & scientia iuris non tenet. tia iuris scientes contractum nullo modo posse subsistere, certè, nec sponsalia, nec matrimonium tenent. Iuxta hunc sensum intelligo locutum fuisse *Coninchum de Sacramentis disp. 26. dub. 6. n. 53.* Ratio ex eo deducitur, quia impossibile omninò est, quod quis verè, & cum effectu consentiat in id, quod nouit impossibile esse exequi; vndè emanauit effatum, quod voluntas non possit ferri efficacitèr in id, quod est cognitum, vt impossibile, sed stante scien-

Nõ potest esse consensus. tia iuris prohibentis supposito tali impedimento in facto, & credulitate facti existentis contrahentes expressè cognoscunt matrimonium inter ipsos esse impossibile, ergo ad illud non potest esse verus, & realis consensus; Neque obesse potest textus *in c. 1. de sponsal. in 6.*, vbi dicitur ex sponsalibus nullis ratione consanguinitatis, vel alterius impedimenti irritantis oriri publicam honestatem, modo adsit consensus, ergo stante hoc errore est possibilis consensus; Non, inquam, obesse potest, quia in primis ex moderno iure Concilij Tridentini instantia locum non habet, quandoquidem ex dispositione ipsius ex sponsalibus quomodocunque inualidis, nulla consurgit publica honestas; Deindè attento etiam iure antiquo in hac hypothesi est defectus consensus, quandoquidem impossibile est, vt quis feratur in impossibile cognitum, vt tale, prout docent *Vincentius c. cum in Apostolica de sponsal., & ibi Ioannes Andreas n. 9., Ancharanus n. 5., Abbas n. 6., Præpositus n. 3. in fin., Siluester verb. matrim. 8. qu. 13. dict. 5., Nauarrus in summa c. 22. n. 56., Sotus in 4. dist. 37. qu. vnica art. 5. concl. 3., Angles Floribus prima part. de matrim. qu. 11. de impedim. ord. art. 3. dub. 3.*, nec existimo in hoc dissentiri, *Sanchez lib. 2. de matrim. disp. 23. num. 1.* pro contraria sententia allegatum, quandoquidem ibi solum loquitur, quando contrahentes intendunt consentire, quantum in se ipsis est, quod intelligendum est, *si possunt contrahere*, vt mox subdo.

Respondeo secundò. Si contrahentes habeant erroneam credulitatem facti cum scientia iuris, adhuc tamen dubitantes de tali existentia facti, adhuc tamen contrahant conditionatè quodammodò dicentes. *Et si teneamur impedimento, & ius obsistat contractui, attamen, si fortè potest inter nos iniri matrimonium, consentimus in illud*, validè contrahant, & tenet ipso iure matrimonium, Consentiunt *Coninchus, & Diana loc. cit.* Ratio ex eo deducitur; quia ad matrimonium sufficiens est consensus conditionalis, &, si sit de conditione præsenti immediatè perficitur, sed talis est consensus, qui in hac hypothesi exhibetur, ergo &c.; Neque obstat, quod conditio illa reputetur per ipsos contrahentes impossibilis, cum per eosdem præsupponatur impedimentum irritans existere; Non, inquam, obstat, quia, quantumuis illa conditio reputetur impossibilis, & impedimentum verè existere, non parit tamen talem certitudinem impossibilitatis conditionis, & existentiæ impedimenti, vt subesse non possit contrarium, vndè contrahunt quasi conditionatè, si tamen impedimentum non existat, & conditio sit purificabilis, seu purificata; atque iuxta hunc sensum intelligendum esse assero, quidquid fortè suprà dictum fuerit, quod propterea reduci debet ad sanum sensum distinctionis hucusque explicatæ. 3 Si dubitantes de existentia facti contrahant conditionatè tenet contractus.

Respondeo tertiò. Si contraxerint cum errore tàm facti, quàm iuris, quatenus crediderint impedimentum adesse, cum non adesset, & ius dirimere, cum verè non dirimat contractum, eodem modo phylosophandum existimo, quo in præcedentibus responsionibus; si etenim consensus sit absolutus cum certitudine adhæsiua impedimenti, & iuris irritantis certum est contractum non subsistere, quia consensus absolutus non potest ferri in impossibile cognitum, vt tale; si verò sit conditionatus, si scilicet ius non obstat, nec impedimentum irritat, tunc certum est iuxta superiùs dicta contractum immediatè tenere. Si verò supponas contrahentes errare quoad ius, quatenus scilicet arbitrentur non dirimere, cum re vera dirimat, tunc arbitratur *Sanch. z. d. lib. 2. disp. 31. n. 1. in princip.* 4 Quomodo in hac hypothesi philosophandũ.

princip. tenere contractum, si impedimentum, quod apprehenditur per contrahentes non existat. Ratio est, quia tunc non deficit consensus.

§. XVI.

An sponsalia contracta sub conditione honesta, & possibili intelligantur perfecta purificata conditione etiam si contrahentes nesciant extitisse.

SVMMARIVM.

Factum in suis terminis elucidatum. 1.
Sponsalia illa purificata conditione fiunt immediatè, & ipso iure pura etiam ante scientiam contrahentium. 2.
Si purificata conditione alter ante scientium eiusdem contrahat alia sponsalia, ista ipso iure sunt irrita. 3.
Purificata conditione, si alter ex sponsis decesserit, non potest superstes cum consanguinea defuncti contrahere. 4.

1 Facti series. DIsquisitio XVI. Contractis adinuicem sponsalibus inter Valerianum, & Mæuiam sub certa conditione honesta, & possibili conditio posita est in esse, seu purificata ipsis tamen contrahentibus penitus ignorantibus. Hinc exorta est difficultas, an sponsalia illa facta fuerint pura immediatè post conditionis euentum, & ante scientiam contrahentium, an verò solummodò post talem scientiam.

2 Fiunt pura etiam ante scientiam contrahentiū. Respondeo, sponsalia illa inter Valerianum, & Meuiam purificata conditione fiunt immediatè, & ipso iure pura, etiam ante scientiam contrahentium *Ancharanus in c. super eo num. 8. de condit. appos., Sanchez lib. 5. de matrimonio disp. 8. num. 6.* In primis colligi videtur a contrario sensu *ex cap. vnico in fin. de sponsal. in 6.*, vbi dicitur ex sponsalibus conditionalibus ante conditionis effectum non oriri impedimentum publicæ honestatis, quod nos etiam suprà latè commendauimus, ergo à contrario sensu oritur post conditionis euentum, quandoquidem tunc consensus est Scientia non influit in consensū. consummatus, nec refert defectus scientiæ quoad talem purificationem ipsorum contrahentium, quandoquidem talis scientia non influit in consensum, qui, cum respexerit præcise conditionis euentum, non est, cur illa posita in esse debeat suspendi. Deindè confirmatur, quia, qui, contrahit per Procuratorem sponsalia eo ipso, quod Procurator consentit, firma manent sponsalia, quantumuis principalis, qui talem procuratorem constituit, ignoret consensum fuisse præstitum, ergo etiam, qui contraxit sub conditione honesta, & possibili ipsa purificata in vim sponsalium obligabitur, quantumuis ignoret talem conditionem extitisse, quia, sicuti in primo casu iam posuit legitimum consensum per procuratorem deferendum, ita in secundo consensum iam posuit post conditionem immediatè purificandum, & consummandum. Confirmatur secundò, quia scientia conditionis adimpletæ, nec ponit conditionem, nec suspendit, quinimmò, nec influit in actum, nec in negationem eiusdem, ergo independentèr ab eadem actus intelligitur completus, cum actus consensus intelligatur perfectus, cum in ipsum non influat scientia.

Hinc inferes primò, quod, si purificata conditione ante scientiam eiusdem, alter ex sponsis contrahat alia sponsalia per verba pura, & absoluta, ista absolutè non teneant, quandoquidem iam absolutè intelligitur obligatus per priora, quæ suum consecuta sunt effectum per illius conditionis purificationem, & subsequentia non tenent prioribus in suo esse subsistentibus, cum simul sint incompossibilia; vndè benè dicitur, quod dispositio conditionalis adueniente conditione purificetur, & ab eo tempore censeatur perfecta, ac si à principio purè fuisset contracta, prout habetur *in l. potior esse in principio, ff. qui pot. in pig. hab.*, vbi sic legitur. *Cum enim semel conditio extitit perindè habetur, ac si illo tempore, quo stipulatio interposita est, sine conditione facta esset.* 3 Alia sponsalia contracta purè ante notitiam sunt irrita.

Inferes secundò, quod, si post conditionis euentum etiam ante cognitionem, quod conditio illa euenerit, alter ex sponsis defecerit, non possit superstes cum consanguinea defuncti, vel defunctæ contrahere sponsalia, nec matrimonium intra gradus à iure prohibitos. Ratio ex eo deducitur, quia ex sponsalibus puris, & absolutis oritur impedimentum publicæ honestatis; illa autem sponsalia per purificationem conditionis facta sunt pura, & absoluta, adeoque non est, cur immediatè parere non habeant huiusmodi impedimentum. 4 Superstes nō potest cum consanguinea defūctę contrahere.

Neque obesse potest, si afferatur, quod, si quis seruatis omnibus iuris solemnitatibus per verba de præsenti contraxerit matrimonium sub conditione honesta, & possibili eadem secundum se purificata non posiit vti matrimonio ante cognitionem eiusdem conditionis adimplementi, prout rectè adnotauit *Sanchez lib. 5. de matrimonio disp. 8. num. 6. vers. vt tamen licitè possint*, ergo, quia non intelligitur purum matrimonium per solam conditionis purificationem ante habitam notitiam eiusdem existentiæ; Non, inquam, obesse potest, quia, quod non posiit vti matrimonio, non necessariò arguit matrimonium

Zz 2 illud

Vetatur vsus ob periculũ fornicationis. illud non esse secundum se absolutum, sed ad summum non esse absolutum quoad cognitionem contrahentium, vndè vetatur vsus matrimonij ob periculum fornicationis in hypothesi, qua conditio non esset purificata, quod periculum in casu sponsalium cessat, cum vsus carnalis, etiamsi eadem fuerint absoluta, & secundum se, & cognitionem contrahentium pura, non sit licitus inter sponsos.

§. XVII.

Ad quid teneatur, qui contraxit sponsalia sub conditione honesta, & possibili, & ante conditionis euentum reuocauit consensum.

SVMMARIVM.

Factum, & articuli examinandi. 1.
Pendente adhuc conditione reuocato consensu per conditionis euentum non purificantur sponsalia. 2.
Intellige etiam, si reuocatio facta fuerit altero ignorante. 3.
Reuocato consensu per vnum ex contrahentibus sine legitima causa potest iste compelli ad ponendum nouum consensum. 4.

1 Duplex difficultas examinanda. DIsquisitio XVII. In hanc formam contraxerant Titius, & Meuia. *Contrabo tecum sponsalia, si Patri tuo placuerit, vel si talis casus euenerit*. Adhuc non impleta conditione Meuia, vel per actum internum, vel per externum reuocauit consensum, & postea intra tempus congruum purificata est conditio. Hic duplex orta est difficultas. Prima, an per talis conditionis euentum non obstante talis consensus reuocatione facta per Meuiam, siue interna, siue externa perficiantur sponsalia, & reddantur pura, nec ne. Secunda, an compelli possit ad reuocandam talem consensus reuocationem, & ponendum nouum consensum purum post purificatam conditionem.

2 Per conditionis euentum non purificantur sponsalia. Respondeo primò ad primum, per conditionis euentum sponsalia illa non purificari *Glosa in c. super eo verb. alieno de condit. apposit.*, *& ibi Hostiensis in verb. in alieno*, *Præpositus n. 3.*, *Rosella verb. matrimonium 5. n. 2.*, *Siluester verb. matrimonium 3. q. 4. d. 1.*, *D. Antoninus 3 p. tit. 1. c. 19. §. 5. vers. sexta est conditio*, *Coaruuias 4. decret. 2. p. cap. 3. n. 6.* Ratio ex eo deducitur, quià non potest subsistere contractus sponsalium sine mutuo vtriusque contrahentis consensu, sed reuocato per vnum consensu ante conditionis euentum dici non potest, quod in euentu eiusdem adsit mutuus vtriusque contrahentis consensus, ergo &c. Minor probatur, quia consensus non positus, & consensus reuocatus ante tempus, quo compleri debet contractus, paria sunt quoad effectum. Neque obesse potest, si asseratur, quod, cum ille consensus iustè non potuerit reuocari sine legitima causa, perindè se habeat, ac si non fuerit reuocatus, & proindè non esse, quin purificata conditione illa sponsalia non debeant subsistere. Non, inquam, obesse potest, quià, cum ad contractum sponsalium requiratur consensus omninò liber, & spontaneus, non sufficit ille consensus, qui habetur pro tali ex dispositione iuris, cum iste respectu reuocantis sit coactus; ex eo etenim, quod ipse reuocauerit, & ius habeat pro non reuocato intelligitur reuocans esse inuitus quoad tale ius, & proindè &c. Nõ potest subsistere cõtractus sine consensu.

3 Etiam si reuocatio facta fuerit altero ignorãte. Hic oritur difficultas, an ea, quæ dicta sunt in hac responsione æquè intelligenda sint, siue consensus reuocatio facta fuerit altero ignorante, siue altero sciente. Respondendum est etiam intelligenda esse, si alter fuerit ignorans de tali reuocatione, *Coaruuias 4. decret. secunda part. cap. 13. in initio n. 6.*, *Antonius Cucus lib. 5. instit. maior. tit. 21. nu. 55.*, *Sanchez de matrim. lib. 5. disp. 8. n. 1. vers. refert*, quidquid in contrarium dixerit, *Abbas in cap. super eo nu. 7. de condit. appos.* Clarè deducitur ex *c. fin. de procurat. in 6.* Ratio ex eo deducitur, quia pro eo tempore, pro quo complendus est contractus, reuera non adest vtriusque contrahentis consensus, nec notitia defectus talis negationis in altero potest officere, quandoquidem, sicuti notitia secundum se non ponit alterius consensum, ità nec defectus eiusdem notitiæ tollit, quin talis consensus verè fuerit. Verum tamen est, quod in foro externo non esset de facili credendum, quando externè reuocatio consensus non fuerit posita, quod consensum talem reuocauerit, vndè potest compelli ad contrahendum, vt mox subdo. Verè consensus alterius deficeret.

4 Potest compelli ad ponẽdũ nouũ consensũ. Respondeo secundò ad secundum. Si consensus per vnum ex contrahentibus fuerit reuocatus ante conditionis euentum nulla legitima causa existente reuocationis potest ille compelli ad reuocandam reuocationem, & ponendum nouum consensum, per quem purificetur contractus, *Antonius Cucus lib. 5. instit. maior. tit. 11. nu. 54.*, *Petrus de Ledesma de matrim. qu. 48. art. 5. dub. 7. in princip. §. circa ea, quæ dicta sunt*, *Sanchez de matrim. l. 5. disp. 8. n. 1. vers. posterius est*. Ratio ex eo deducitur, quia ex quo liberè posuit consensum supposita purificatione illius conditionis iam se obligauit posita conditionis eiusdem existentia ad perficiendum contractum, ergo ad non reuocandum consensum, per quem ille posset compleri, ergo, si illum reuocauerit poterit iustè compelli ad ponendũ nouum con-

con-

consensum, per quem contractus compleatur. Neque obesse potest, si asseratur, quod illa coactio esset violenta, adeoque, quod tolleret libertatem requisitam ad validitatem contractus; Non, inquam, obesse potest, quia ex eo, quod primò liberè consenserit non est absurdum quin postea possit compelli ad perficiendum consensum, vt videre etiam est in donationibus liberis, vndè benè dicitur, quod ea, quæ ante factum sunt voluntatis, expost facto fiunt necessitatis. Deindè, quando dicimus, quod possit compelli ad ponendum nouum actum, per quem perficiatur contractus, hoc intelligendum est de quadam coactione modificata, quod scilicet possit compelli, nisi grauiora damna indè timeantur, vel ex successiuis inimicitijs inter coniuges, seu sponsos, vel ex alio quocunque capite, quia expedit Ecclesiæ minus malum permittere, vt grauiora euitet, maius autem malum est scandala, & perpetuas inimicitias oriri, quam fidem sponsalium frangere, *Glosa in c. 2. de sponsal. verb. interpositione, & ibi Abbas n. 4., Alexander de Neuo nu. 10., Præpositus n. 2., Couarruuias quarto decret. 1. patr. c. 4. in init. n. 3., Abbas c. ex litteris 2. de sponsal. num. 3., Felinus c. 1. de pactis n. 12., Lancellotus instit. iuris canon. lib. 2. tit. de sponsalibus verb. compelli, Palacios in 4. dist. 27. disp. 3. in fin., Henriquez lib. 11. de matrim. c. 13. n. 4.*, & præcipuè colligitur *ex c. requisiuit de sponsal.*, vbi sic legitur. *Cum libera esse debeant matrimonia, monenda sunt potius, quam cogenda, cum coactiones difficiles soleant exitus habere*, cui consonat, *textus in c. 2. eodem titulo de sponsal.*, ibi, *commonendi sunt, & omnibus modis inducendi*.

Ex quo se obligauit tenetur obligationem adimplere.

Intellige de coactione modificata.

Dices iuxtà superius dicta, si quis reuocauerit consensum in sponsalibus conditionalibus ante conditionis euentum, quantumuis iura habeant pro nulla talem reuocationem, attamen consensus ille reuocatus non est sufficiens ad validanda sponsalia, quia reputatur coactus, ergo, si post reuocationem compellatur nouum consensum apponere, ille non erit sufficiens, cum etiam supponatur coactus. Sed contra dispar omninò est ratio, quia in primo casu supponitur consensus ex reuocatione actuali, quantum est ex parte reuocantis omninò deficere, & solum vim habere, si quam habet, ex dispositione iuris; in secundò autem casu supponitur nouus consensus interuenire, qui, quantumuis sit ex quadam compulsione, non est tamen ex tali, vt tollat libertatem, cum supponatur esse ex priori monitione, & modis congruis, cum Iudex tenuente altero absolutè ob scandala, & infelices exitus, qui timentur, non possit absolutè compellere.

In secundo interuenit quodammodo nouus consensus.

§. XVIII.

An sponsalia conditionalia inita cum duabus locum habere possint, & quomodo.

S V M M A R I V M.

Status controuersiæ exponitur. 1.
Sententia asserens priora sponsalia absoluta valere, & obligare in rationem sponsalium, siue conditio eorundem purificata fuerit æquè primò, siue successiuè. 2.
Siue conditio vtriusque contractus fuerit purificata æque primo, siue primo purificata conditio posteriorum, non valet prior contractus in vim sponsalium. 3.
Si conditio fuerit purificata primo quoad priora, ista absolutè tenent, & obligant. 4.
Soluitur ratio sententiæ apposita. 5.

DIsquisitio XVIII. Contraxerat Titius sponsalia sub conditione honesta, & possibili cum Calidonia, si tantam dotem contulerit. Postea non expectato conditionis euentu, idem Titius noua sponsalia contraxit cum Flauia eadem apposita conditione. Vel pro eodem tempore, vel successiuè purificata est conditio, nam vtraque sponsa congruam, & petitam dotem obtulit. Hic excitata fuit controuersia, an huiusmodi sponsalia teneant, &, si verificata, seu purificata fuerit conditio prius posterioris sponsæ, ipsa præualere debeat quoad sponsalia, & si purificata fuerit conditio simul respectu vtriusque, prior sponsa sit præferenda, an verò neutrius sponsalia teneant.

1 Declaratur factũ.

Petrus Ledesma de matrimonio qu. 47. art. 5. dub. 1. conclus. prima, & secunda absolutè existimat, quod siue conditio fuerit simul purificata, siue successiuè, ità vt prius habuerit locum conditio posteriorum sponsalium, priora sponsalia absolutè valere, & obligare in ratione eorundem. Rationem ex eo adducit, quia ex genere suo sponsalia priora non dissoluuntur per posteriora, si vtraque fuerint absoluta, ergo nec priora conditionata per posteriora conditionata, quia ita se habet purum ad purum, sicuti conditionale ad conditionale, nec obstat, quod conditio posteriorum fuerit prius purificata, quandoquidem expectanda erat purificatio priorum, cum esset purificabilis, & postea de facto posita in esse. Nihilominus

2 Sententia asserens priora semper valere, quomodocumq; purificetur conditio.

Respondeo primò, siue conditio fuerit purificata æquè primò respectu vtriusque contractus, siue primò purificata conditio posteriorum sponsalium, non valere priorem contractum in vim sponsalium, *Sanchez de matrim. lib. 5. disp. 8. num. 18.* Ratio ex eo deducitur, quia, quando puri-

Priora sponsalia non obligant in vim spõsaliũ, siue conditio vtrorũq; purificata fuerit æque primò, siue illa primò posteriorum.

rificatur vtriusque conditio simul voluntas est incerta, cum æquè sit cum duabus, adeoque ratione incertitudinis vitiatur, quando verò purificatur prius respectu posterioris sponsæ perindè est, ac si posterior contractus fuisset pure initus, sicque quodamodo voluntas in vtroque casu respectu prioris contractus sponsalium intelligitur virtualitèr reuocata, sed deficiente voluntate, vel absoluta, vel certa pro tempore adimplementi contractus, contractus ipse sponsalium in vim sponsalium per superius notata non potest subsistere. Dixi, *in vim sponsalium*, non enim negauerim in euentum, quo prius purificaretur conditio secundi contractus, teneri ex vi pacti ad expectandum euentum conditionis primi contractus, & ea eueniente teneri ad illum per nouum consensum; quod idem dicendum existimo, quando vtraque conditio simul verificaretur, seu purificaretur, quandoquidem tunc etiam, si non in vim sponsalium, saltem ratione pacti, seu promissionis, cui derogari non poterat per secundam, teneretur contractum complere cum priori sponsa.

Voluntas esset incerta.

Obligaret tamen in vim pacti.

4 Purificata prius conditione priorũ ista perficiuntur.

Respondeo secundò, si conditio fuerit purificata primò quoad priora sponsalia, tunc certum est eadem priora sponsalia per adimplementum eiusdem conditionis perfici. Ratio ex eo deducitur, quia in ea hypothesi nihil substantialitèr deesset, quod requiri possit ad validitatem contractus, nam consensus ille præstitus in celebratione consensus censetur virtualitèr perseuerare vsque ad complementum conditionis, & conditio ipsa intelligitur completa, per quam etiam completur consensus conditionatus; nec dici potest, quod voluntas ad huiusmodi primum cõtractum fuerit reuocata per posteriorem contractum conditionatum, per quem fides data est alteri; Non, inquam, dici potest, quia posterior conditionata promissio duplicem quodamodo inuoluit conditionem, alteram scilicet, si talem dotem contulerit, vel opus in celebratione contractus iniunctum præstiterit, alterum, si prioris contractus conditio non purificabitur; ex quibus apparet, per posteriorem promissionem non reuocari voluntatem ad primam. Quod, si supponas secundò contrahentem conditionalitèr reuera reuocasse voluntatem circa priora sponsalia conditionata, tunc re vera crederem eueniente conditione apposita in primo contractu eundem non perfici in vim sponsalium, obligare tamen ipsum contrahentem in vim pacti, & promissionis ad reuocandam talem reuocationem talis voluntatis, & ad perficiendum contractum per nouum consensum.

Secunda conditionata promissio inuoluit duplicè conditionem, & quomodo.

5 Ad rationem, quæ per Petrum de Ledesma ex aduerso afferebatur, dicendum est purificata primò, vel simul conditione posteriorum sponsalium cessare priora in vim sponsalium, quia quando priora erant perficienda per adimplementum conditionis mutata supponitur voluntas ad eadem, quæ est de essentia, & necessitate contractus; ex hoc tamen non sequitur, quin priora sponsalia etiam adimpleta conditione posteriorum obligent in vim promissionis, quia iniquè, & contra iustitiam mutata est voluntas; vndè non valet argumentum à prioribus sponsalibus purè contractis ad posteriora pura, ac à prioribus conditionalibus ad posteriora conditionalia, nam pura priora intelliguntur perfecta, & consummata, quibus propterea nullo modo derogari potest per posteriora, cum duo sponsalia simul sint incompatibilia, priora verò conditionalia, cum sint imperfecta, & pendentia adhuc à conditione, & sunt compatibilia cum alijs, & propterea per posteriora potest ipsis derogari quoad hunc effectum, vt non teneant in vim sponsalium, quia deficit voluntas reuocata in adimplemento conditionis eorundem posteriorum.

Soluitur ratio precedentis sententiæ opposita.

§. XIX.

An noua causa dissoluendi sponsalia superueniens post moram alterius sit sufficiens ad eadem dissoluenda.

SVMMARIVM.

Exponitur status quæstionis. 1.
Potest sponsus morosus ratione notabilis mutationis superuenientis post moram in sponsa recedere à sponsalibus. 2.
Tenetur tamen ad omnia damna, quæ subsecuta sunt post moram ex causa moræ. 3.
Soluuntur rationes oppositæ. 4.

1 Dilucidatur factũ.

Disquisitio XIX. Contraxerant adinuicem sponsalia Valerianus, & Theodora præfixo certo termino ad eadem perficienda per verba de præsenti, quem terminum supponimus adiectum, ad sollicitandum, non verò ad finiendam obligationem. Constitutus est in mora idem Valerianus, & post moram Theodora notabilem aliquam mutationem passa est; Hic dubium excitatum fuit, an Valerianus ratione talis notabilis mutationis, quæ superuenit sponsæ, possit à sponsalibus resilire.

Ratio dubitandi, ex eo consurgit, quia, si Valerianus intra tempus conuentum contraxisset matrimonium, eoque contracto notabilis illa mutatio superuenisset Theodoræ certè non posset recedere à matrimonio, ergo, nec poterit recedere à sponsalibus, si ratione moræ culpabilis matrimonium

nium intra tempus conuentum non fuerit celebratum, quandoquidem, quod prouenit ex culpa, culposo imputandum est. Confirmatur, quia, quod vnius culpa natum est, non potest in eiusdem fauorem cedere, sed est in ipsius odium retorquendum. Confirmatur secundò paritate venditionis rei in indiuiduo, quæ, si fuerit perfecta, & ex conuentione retenta apud venditorem vsque ad certum, & determinatum tempus, & post moram emptoris ad eam recipiendam facta fuerit vitiosa, vtique vitium cedit eidem emptori, adeo & ratione illius nequeat à contractu recedere, ergo etiam &c. Nihilominùs

Rationes dubitãdi exponũtur.

Respondeo, Valerianum posse ratione talis notabilis mutationis superuenientis post moram à sponsalibus recedere, teneri tamen ad omnia damna, quæ subsecuta fuerunt Theodoræ ratione moræ. Consentiunt *Molina tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 271. vers. sunt verò nonnulla, Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 62. n. 5., & de hoc etiam incidenter Nos suprà egimus sub hoc eodem titulo, ad quæ vos remitto.* Ratio ex eo deducitur, quia, quando terminus ponitur non ad finiendam obligationem, sed ad eandem sollicitandam, nec eandem perimit, si elabatur, nec obligationem reducit ad rationem perfectam contractus, vt per se patet, sed adhuc non completo contractu superueniente legitima causa ipsum dissoluendi liberum est contrahenti ex eadem a contractu recedere, ergo &c. Confirmatur, quia illa noua causa superueniens post moram non est ex causa, seu culpa eiusdem morosi, siquidem æquè obuentura fuisset, si non contraxisset ex legitima causa superueniente, sicque ille defectus imputandus est conditioni sponsæ affectæ tali causa, non alteri, qui nihil contulit ad talem defectum.

2 Potest nõ obstante mora recedere.

Illa causa superueniens post morã non est ex culpa morosi

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia per talem moram culpabilem fuit causa damnorum, quæ indè non contigissent, & a tempore moræ morosus iniustitiam commisit, ergo non est, cur talia damna per legitimam compensationem non debeat reparare. Hinc in particulari deducitur, quod, si contrahere potuisset illa fæmina, seu Theodora cum alio æquè nobili, si illa mora non fuisset interposita, & postea non possit cum illo contrahere, teneatur ad damnum illud. Secundò, quod, si non possit postea nubere æquè idoneo sine maiori dote teneatur ad illud augmentum dotis. Tertiò, quod, si non possit nubere, teneatur ad congrua status eiusdem Theodoræ, & ad similia.

3 Tenetur tamen ad omnia damna moræ.

Ad rationes, quæ in oppositum afferebantur nunc est occurrendum, & quidem ad primam affero, disparem omninò esse rationem, quia, si contractum fuisset matrimonium, cum illud ex genere suo sit indissolubile, vtique ex illa causa non posset dissolui; non sic autem quando matrimonium contractum non est, quia, cum contractus remaneat in puro esse sponsalium, qui ex legitima causa est rescindibilis, vtique illa superueniente non est, cur non possit dissolui, nec mora potest officere, quia hæc constituit quidem morosum iniustum, & culpabilem, qui proindè tenetur ad damna reparanda, non autem constituit contractum matrimonij perfectum, & completum in se, nec ex dispositione iuris; contractu autem non perfecto liberum est contrahentibus superueniente legitima causa ab illo recedere.

4 Soluũtur rationes oppositæ.

Contractus remanet in puro esse sponsaliũ

Ad secundam dicendum est, illum defectum non oriri ex culpa morosi, sed ex conditione patientis illum defectum, qui propterea non est imputandus eidem moroso, cum æquè obuenisset, si ille non fuisset in mora culpabili, quare ad summum tenetur ad damna.

Prouenit ex conditione patientis illam causam.

Ad tertiam dicendum est, disparem omninò esse rationem de illa venditione, quia in illo casu contractus intelligitur absolutè completus per nudum consensum, & cum res illa sit vendita in indiuiduo, nec dependeat ab aliqua conditione de futuro non est, cur, si post moram depereat, vel fiat vitiosa, & deterior, non pereat, & fiat deterior eidem emptori, &, licet dicatur, quod non nudis pactis, sed traditionibus, & vsucapionibus dominia rerum transferantur, quantum tamen ad effectum, vt si res pereat, vel deterior fiat, pereat, & deterioretur præcipuè in contractu venditionis, vt alibi vidimus, sufficit, quod res sit vendita in indiuiduo seruatis debitis conditionibus, & præstito libero consensu, præcipuè, si per vnam partem fuerit contractus perfectus per solutionem, quia tunc ex fictione iuris, quantumuis res non sit in effectu tradita, habetur pro tradita. Cæterum, si supponas, vel rem non esse venditam in indiuiduo, vel factam fuisse solummodò promissionem venditionis, tunc certum est, quod, si illa pereat, vel deterior fiat, pereat, & deterioretur venditori. Hoc totum euenit in præsenti hypothesi, secundum quam, nec contractus completus est, & facta est solummodò promissio de illo complendo, seu perficiendo.

Dispar ratio de venditione rei in indiuiduo.

§. XX.

An asserenti, se non fuisse contracturum sponsalia, si talis causa à principio adesset, vel abesset, sit credendum.

SVMMARIVM.

Status controuersiæ expositus. 1.

In ea hypothesi, vbi aliundè constare non possit credendum est asserenti, se non fuisse contracturum. 2.

In suppositione, quod eidem sit credendum, in dubio de sufficientia causæ ad dissolutionem coniectandum est ex qualitate eiusdem causæ. 3.

1 Status controuersiæ. DIsquisitio XX. Contractis adinuicem sponsalibus sub certis pactis, & formis inter Califroniam, & Theodorum processu temporis cognita fuit aliqua causa per Theodorum, de qua poterat esse dubium, an esset sufficiens secundum se ad dissoluenda sponsalia, nec ne. In hoc dubio, seu controuersia Theodorus expressè asserebat, quod, si ab initio cognouisset talem causam adesse, vel abesse, vtique non fuisset contracturus, nec poterat alibi constare de tali voluntate habituali. Hic duplex orta est difficultas. Prima, an in ea Duplex difficultas, quæ hinc emergit. hypothesi sit credendum eidem Theodoro asserenti se contracturum non fuisse, si illa causa adesset, vel non adesset. Secunda, an data suppositione, quod eidem sit credendum, possint dissolui sponsalia, cum dubium sit, an illa causa sit sufficiens.

2 Credendum est asserenti se non fuisse cõtracturũ. Respondeo primò, in ea hypothesi, vbi aliundè constare non possit, credendum esse eidem asserenti, se non præstiturum consensum, si præcogitasset illam causam adesse, vel abesse. *Nauarrus in summa c.18. num. 7., Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 62. num.6., Coaruuias 2. variar. c.10. n.1., Mascardus de probationibus concl.45. n.48., Gratianus reg.270. num.1.* Ratio ex eo deducitur, quia regula generalis est, quod ea, quę in animo præcisè consistunt, cuiusmodi sunt ignorantia, & scientia, cum non possint secundum se hominibus innotescere, nisi eisdem manifestentur per verba, vel signa externa, vbi aliundè probari non possunt, probentur per iuramentum asserentis se habuisse, vel non habuisse talem voluntatem, vt asserunt DD. præallegati, ergo ab hac regula non est secernendus casus præsentis hypothesis. Neque obesse potest, si asseratur, quod, quando cætera omnia sunt, quę ad validitatem contractus requiruntur, propositum in mente retentum nihil operetur, cæteroqui semper esset in libertate contrahentis sponsalia ab illis recedere asserens, quod non intenderit contrahere existente, vel non existente hac, vel illa causa; Non, inquam, obesse potest, quia præcipuè, cum contractus non est completus, & causa aliqua postea apparet, quæ ab initio non apparebat, est sufficiens fundamentum præsumendi, quod non fuerit consensurus, & cum dependeat à voluntate eiusdem contrahentis, dubium, an esset consensurus, nec ne, eiusdem dicto standum esse videtur, cum aliundè cognitio haberi non possit. Verum tamen est, quod quantum ad forum externum iudicio prudentis viri considerandum sit, an Fallit, quando contractus nõ est cõpletus. tales concurrant circumstantiæ, vt verisimiliter argui posset nequaquam promissurus, si illam causam præcogitasset, prout considerarunt *Nauarrus, & alij DD. supra allegati in responsione*; si etenim nullæ circumstantiæ concurrerent indicantes futuram negationem consensus, quinimmò In foro externo attẽdẽdæ sunt circũstantiæ oppositæ indicantes talem consensum, negandum non esset, quin in foro externo præsumendum esset pro vero consensu, & pro validitate contractus non retractabilis.

Respondeo secundò, supposito, quod eidem asserenti sit credendum se non fuisse 3 In dubio de sufficientia cõiectandum est ex qualitate causę præstiturum consensum, si causam illam in celebratione contractus cognouisset; in dubio, an causa illa esset sufficiens ad recisionem contractus, nec ne, coniectandum est ex qualitate causæ, & vbi ex eadem nihil possit euinci, fauendum potius est eidem asserenti se non fuisse contracturum, quam alteri. Ratio primæ partis est, quia non ex quacunque causa dissolui possunt sponsalia legitimè contracta, ergo secundum qualitatem eiusdem argui debet ipsius sufficientia, vel insufficientia; Neque obesse potest, si asseratur, quod in celebratione contractus possit fieri conuentio de recisione contractus etiam ex aliqua causa leui, ergo, si eidem credendum est asserenti, se non fuisse contracturum, si talem causam cognouisset adesse, vel abesse, etiam censendum erit esse locum recisioni ex tali causa, quantumuis illa fuerit leuis. Antecedens non vertitur in dubium, quandoquidem contractus vim, Non est quacũq; causa dissolui possunt spõsalia. & legem sortiuntur à pactis, & conditiones expressè appositæ maximè sunt in eisdem contractibus attendendæ, vbi non repugnent naturæ contractuum, cum consensus reguletur iuxtà earum existentiam, vel non deficientiam; Non, inquam, obesse potest, quia, quando illa causa expressè, & actualiter apponitur per modum conditionis, vt fit, quando circa talem causam fit expressa conuentio, vtique, quantumuis illa causa non fuerit valdè grauis, tribuit ius ad recisionem, quia expressè venit sub conuentis, & contrahens consensum præstitit supposita, vel non supposita illa causa, cæteroqui non præstiturus; quando verò talis causa Illa causa non est pars conuentionis quando non est expressè opposita. expressè non fuit apposita, nec in rigore habet vim conditionis, nec est pars conuentionis; adeoque non est regulanda ad normam pacti, sed secundum quod eadem causa secundum se, & ex natura sua est sufficiens, vel non sufficiens ad dissoluendum, vel non dissoluendum contractum, quod præcipuè arguendum est ex grauitate, vel leuitate eiusdem causæ.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia

quia quamuis in dubijs circa contractus sponsalium, & matrimonij semper præsumendum sit pro eisdem, cum eorum causę sint maximè fauorabiles, alitèr tamen fieri debet, quando altero renuente, & ratione talis dubij resilire contendente ex contractu completo timerentur scandala, & infelices exitus, quia tunc fieri debet interpretatio pro sufficientia resolutionis, sed hoc maximè eueniret in hypothesi, de qua loquimur, in qua contrahens, cum exprimat, se non fuisse contracturum, si talem causam præcogitasset, vtique arguitur, quod, si compelleretur ad contrahendum per verba de præsenti, ex illa compulsione sit ęgrè laturus tale matrimonium, ac proindè oriri debeant rixæ, & mali exitus, ex quorum præuisione facilè admittitur rescicio contractus.

Quando timentur damna, & scandala debet fieri stricta interpretatio.

§. XXI.

An ad dissoluenda sponsalia, & impediendum matrimonium sufficiat rumor impedimenti.

SVMMARIVM.

Exponitur factum in suis terminis. 1.
Discrimen inter famam, & rumorem. 2.
Rumor non est secundum se sufficiens ad dissoluenda sponsalia. 3.
Increbescente rumore, & quasi in famam euadente potest admitti iuramentum contrahere volentis asserentis impedimentum non intercedere. 4.

1 Status controuersię expositus.

DIsquisitio XXI. Contractis sponsalibus inter Titium, & Meuiam, & vrgente iam tempore matrimonij contrahendi iuxtà dispositionem eorundem sponsalium rumor quidam surrexit de impedimento consanguinitatis ex copula fornicaria commissa per Titium cum matre eiusdem Meuiæ, non tamen publica fama. Hic duplex orta est difficultas. Prima, an talis rumor sit sufficiens ad dissoluenda sponsalia, vel matrimonium. Secunda, an, si talis rumor inualesceret, nec veritas posset innotescère, posset, & deberet admitti iuramentum eiusdem Titij denegantis tale impedimentum.

2 Quomodo differant fama, & rumor.

Aduerte discrimen, quod intercedit intèr famam propriè sumptam, & rumorem; nam illa est, quando maior pars viciniæ clamat de tali impedimento, iste verò, quando aliqua pars viciniæ, puta tertia, vel quarta pars proclamat. *Hostiensis cap. super eo in princip. de eo, qui cogn. consag. & ibi Ioannes Andræas nu.2., Cardinalis nu. 1., Abbas num. 3., Præpositus nu.2., Alexander de Neuo nu.3., Angelus verb. fama nu.4., & ibi Siluester etiam nu.4., Tabiena in princip., Armilla num. 1.*

3 Rumor non est secūdum se sufficiens.

Respondeo igitur primò, ad primum rumorem secundum se non esse sufficientem ad dissoluenda sponsalia iam ritè contracta, nec ad impediendum matrimonium *Glos. in d. cap. super eo in fin., & ibi Cardinal. etiam in fin., Alexander nu. 8. de eo, qui cogn. consangu., Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 71. nu. 18. vers. verius tamen est in fin.* aduersus *Antonium d. cap. super eo n. 7. de eo, qui cog. consang., & contra Præpositum ibid. num. 4.* Ratio ex eo deducitur, quia ex communi omnium DD. consensu rumor minus probat, quam fama, cum ille valdè popularis sit, & leuibus, seu fortè chimericis innixus fundamentis, ergo non eodem modo de ipso philosophandum est, ac de fama; non enim æquum est, vt contractus, ad quem concurrit omninò liber, & spontaneus vtriusque contrahentis consensus vacillet ex inani populi vociferatione; Neque obesse potest, si asseratur in ijs, quæ pertinent ad actiones peccaminosas euitandas non solum malum ipsum attendendum esse, sed etiam speciem mali, ac proindè etiam in hac hypothesi &c. Non, inquam, obesse potest, quandoquidem hoc intelligendum est de specie mali futuri, quando talis species rationabilibus innititur fundamentis, secus autem quando fundamentum non habet, nisi in inani populi, seu melius alicuius partis populi rumore. Confirmatur, quia nullibi in iure reperitur dispositum ex solo rumore infringi sponsalia iam ritè celebrata, & impediri matrimonium contrahendum, ergo non est, cur & sponsalia non subsistant, & matrimonium non possit contrahi iuxtà regulam generalem, quod omnes possint contrahere, qui impediti non reperiuntur *cap. cum apud de sponsalibus*.

Rumor minus probat, quàm fama.

4 Potest admitti iuramentum contrahere volentis.

Respondeo secundò, increbescente rumore, & quasi in famam euadente potest admitti iuramentum contrahere volentis, aduersus quem rumor ille emanauit, asserentis impedimentum illud non intercedere *Præpositus in c. cum in tua n.4. de sponsal., Menochius de arbitrarij lib.2. cent.3. cas.243. n.4., Mascardus de probationibus concl.1035. num. 16., Sanchez lib.1. de sponsal. disp.71. num. 17.* Ratio ex eo deducitur, quia, cum sponsalium, & matrimonij causæ sint maximè fauorabiles, maximè exigunt, vt admittantur probationes, quæ alias in iure non admittuntur ad infringenda ea, quæ militant aduersus huiusmodi contractus, sic admittitur etiam iuramentum consanguineorum per textum *in d. cap. cum in tua de sponsal.* vbi sic legitur, *vel contra famam huiusmodi iuramento exhibeat propinquior*, quod tamen a iure in alijs non admittitur, ergo eum aliundè non possit haberi probatio contra huiusmodi rumorem admitti poterit iuramentum contrahere volentis. Vlteriùs euincitur ex ijs, quæ supra dicta

sunt, nempè aduersus famam, per quam habetur fortior probatio, admitti huiusmodi probationem per iuramentum contrahere volentis, ergo a fortiori admitti poterit huiusmodi probatio aduersus rumorem, qui non est tantæ efficacitatis ad probandum, sicuti est fama.

Secus, si rumor cõtinuetur solũ in modica parte viciniæ.

Dixi, *& quasi in famam euadente*, nam, si supponas, rumorem contineri in modica parte viciniæ, crediderim non esse huiusmodi iuramentum exigendum, quandoquidem, vt mox diximus, hic rumor non est sufficiens ad dissoluenda sponsalia, nec ad impediendum matrimonium.

§. XXII.

An dictum vnius testis sufficiat, non solum quando opponitur impedimentum, cum quo contrahere esset peccatum, sed etiam, quando opponitur causa, cum qua contrahere nullum penitus esset peccatum.

SUMMARIUM.

Refertur status controuersiæ. 1.
Vbi non agitur de peccato vitando dictum vnius testis non est sufficiens ad dissoluenda sponsalia. 2.
Soluitur ratio aduersa. 3.

1 DIsquisitio XXII. Post contracta sponsalia per Siluium, & Caiam vrgente iam tempore celebrationis matrimonij, vel factis denuntiationibus, vel antecedentèr ad easdem Titius deposuit inter eosdem contrahere volentes, non iam adesse impedimentum, ratione cuius, si contraherent, noxam læthalem committerent, vel in eadem celebratione, vel in vsu futuri matrimonij, sed solummodò Caiam contraxisse culpam læthalem ratione fornicationis commissæ cum tertia quadam persona, cum qua, si Siluius matrimonium contraheret, nullam culpam committeret, licet, si probaretur talis fornicatio, haberet sufficiens motiuum se retrahendi, tum a sponsalibus, tum à matrimonio contrahendo per ea, quæ superius late dicta sunt. Dictum vnius testis sufficere ad impediendum matrimonium, quando opponitur impedimentum, cum quo contrahere esset peccatum lęthale, supra latè probauimus, & clarè constat *ex cap. super eo 2. de testib., & attest*, *& cap. præterea 2. de sponsalibus*, rationemque adducunt DD. communitèr, quia, vbi agitur de peccato vitando, minor probatio requiritur, ac in alijs requiratur a iure, vbi nullum viget periculum peccati. Hic iam oritur difficultas, an dictum etiam vnius testis asserentis mulierem esse fornicatam, sit sufficiens ad dissoluenda sponsalia, & impediendum matrimonium futurum.

Exponitur controuersiæ ratio in suis terminis.

Sufficere dictum vnius testis deponentis de fornicatione sponsæ ad finem dissoluendi sponsalia, & impediendi futurum matrimonium sentire videtur *Paludanus in 4. dist. 27 qu. 1. art. 3. casu primo in fine*, hocque videtur comprobare *ex c. super eo 2. de test., & attest.* Nihilominus

2 Respondeo absolutè, dictum vnius testis non sufficere ad eum effectum dissoluendi sponsalia, & impediendi matrimonium, *Panormitanus c. præterea de sponsal., Ioannes Andreas cap. duo pueri de desponsf. impub. in fin., & ibi Hostiensis super verb. non cognouisse Abbas num. 6, Alexander de Neuo num. 12.* Ratio ex eo deducitur, quia, vbi agitur de præiuditio iuris alteri perfectè acquisiti, & non de peccato vitando ex generali regula non satis est vnius testimonium, vt colligitur *ex c. licet ex quadam, c. veniens, & in omni negotio de testib. & l. vt ius iurandi C. eod. tit.*, sed hic agitur de præiuditio alteri inferendo contra ius, quod iam acquisiuit ex sponsalibus; & promissione futuri matrimonij, & non est in ordine ad peccatum vitandum, quandoquidem contrahere cum sponsa, quæ etiam fornicata esset, nullum est peccatum, ergo &c. Confirmatur primò, quia omnes DD. tam Theologi, quam iuris Canonici interpretes asserunt iura indicantia dictum vnius testis deponentis de impedimento sufficere, specialitèr intelligenda esse, quando sunt in ordine ad peccatum vitandum, vt specialitèr Panormitanus explicat textum *in cap. præterea 2. de sponsal.*, vel ad fauorem matrimonij, vt explicat *Ioannes Andreas d. c. duo pueri de desponsf. impub.*, vbi dicitur sufficere dictum vnius testis deponentis de copula, eo quod huiusmodi copula firmaret matrimonium, quod contrahere nullum inducebat peccatum, ergo vbi nullum interueniret peccatum, & non esset in matrimonij fauorem, sed potius in destructionem, dictum vnius non erit sufficiens. Confirmatur secundò, quia vbi allegatur fornicatio tanquam impedimentum matrimonij futuri, tunc solum sufficit depositio vnius testis, quando infertur impedimentum secundum se dirimens, vt concubitus cum cõsanguinea futuræ vxoris inter gradus à iure prohibitos, vt explicat *Glosa in c. præterea de test., & attest. verb. de auditu, Campegius tract. de testib. reg. 385. vers. tertio probatur, Mascardus de probationibus concl. 62. nu. 7.*, ergo è contrario sensu non sufficiet dictum vnius testis, quando opponitur fornicatio, quæ secundum se non inducit impedimentum dirimens, quandoquidem tota ratio recessus à communi regula, secundum quam in ore duorum, vel trium stat omne verbum, est recessus à periculo pec-

Dictum vnius testis non sufficit.

Vbi agitur de præiudicio alteri inferẽdo maior probatio requiritur.

peccandi; hoc autem periculum non est, vbi agitur de simplici fornicatione non inuoluente aliquem gradum affinitatis, vel aliquod aliud impedimentum.

3 Soluitur ratio aduersa. Ad textum, qui afferebatur per *Paludanum ex cap. super eo 2. de testib., & attest.*, dicendum est, non officere præsenti instituto, quandoquidem ille textus loquitur non de simplici fornicatione, sed de consanguinitate ex genere suo matrimonium dirimente, vt textum legenti manifestè innotescit.

§. XXIII.

Quęnam conditiones requirantur, vt vnus testis sufficiens sit ad impediendum matrimonium, & dissoluenda sponsalia.

SVMMARIVM.

Enumerantur conditiones, de quibus potest esse dubium. 1.

Dictum vnius testis non sufficit, nisi fuerit cum iuramento. 2.

Iuramentum debet esse de certa scientia impedimenti. 3.

1 Conditiones, de quibus potest esse controuersia. DIsquisitio XXIII. Aduersus sponsalia contracta inter Titium, & Meuiam, & aduersus matrimonium inter ipsos contrahendum Caius vnicus testis excipiebat de quodam impedimento, seu opponebat de ipsius existentia, aduersus quem excipiebat ipse Titius primò, quod Caius non iurauerit de existentia talis impedimenti; secundò, quod deposuerit solum de auditu, & quantumuis iurauerit, quod non iurauerit certò scire; Tertiò, quod idem Caius sit persona vilis, & infamis. Quæritur iam hic, an præualere debeat dictum talis testis, an verò exceptiones Titij aduersus ipsum opponentis.

2 Debet esse iuratum. Respondeo primò, dictum Caij non subsistere ad effectum impediendi matrimonium, nisi fuerit cum iuramento *Hostiensis in cap. præterea 2. de sponsalib. in initio, & ibi Ioannes Andræas num. 2., Abbas c. 2. de consangu. num. 4., & ibi Alexander de Neuo n. 3., Præpositus nu. 6., Coaruuias 4. decret. 2. part. cap. 6. §. 10. num. 21., Paludanus in 4. dist. 27. qu. 1. art. 3. casu 9. n. 27.* Ratio ex eo deducitur, quod, quantumuis iura admittant in ordine ad peccatum vitandum dictum vnius testis, non tamen excludunt ea, quæ requiruntur ad ipsius dictum conualidandum; quinimmò ex eo, quod contra generales regulas, secundum quas omne verbum stat in ore duorum, vel trium, restringant etiam ad vnum, videntur exigere ea omnia, quæ ad conualidandum ipsius dictum requiruntur; defectus etenim in vno genere non excludit alia, quæ in eodem genere requiruntur, & in tantum depositioni vnius acquiescunt, in quantum aliorum dictum nequit haberi, cum igitur fulcimentum dicti vnius haberi possit per iuramentum, vtique hoc iura non excludunt, sine quo propterea huiusmodi dictum videtur infirmari.

Respondeo secundò, adhoc vt vnus testis sufficientem fidem faciat ad impediendum matrimonium debet deponere cum iuramento, se certo scire adesse tale impedimentum *Abbas c. 1. de consangu. n. 2., & 3., & ibi Alexander de Neuo nu. 2., Præpositus num. 6., Coaruuias 4. decretalium 2. part. c. 6. §. 10. nu. 21., Nauarrus lib. 4. consil. in 2. edit. tit. de consangu. consil. 2. n. 1.* Ratio autem ea est, quia in alijs omnibus testis simpliciter de auditu non admittitur quoad effectum sufficienter probandi, nec in hoc est aliqua exceptio in iure quoad testem deponentem quoad impedimenta matrimonij, ergo &c.; nec incongrua sanè ratione hoc decernitur, quandoquidem ipsius dictum fundatur in labili causa. Hinc deducunt plures DD., quod, si vnus etiam cum iuramento deponeret de auditu, & alter sine fundamento de certa scientia non tamen impedirent matrimonium, & in hoc præualere dictum vnius deponentis cum iuramento de certa scientia, vel publica fama dicto duorum, quorum alter deponit tantum de auditu cum iuramento, alter de certa scientia sine iuramento. Excipiunt tamen aliqui ab hac regula vnum deponentem de impedimento consanguinitatis cum iuramento ex auditu interuenientibus illis conditionibus, quæ habentur *in c. licet ex quadam de testibus.*

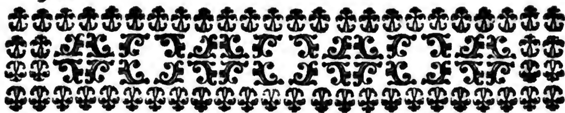
3 Iuramētū debet esse de certa scientia impedimenti.

Nō sufficit de auditu.

Quædam exceptio.

CONTRACTVS XIV.

DE SPONSALIBVS III.

Hoc est de concomitantibus, & annexis eisdem sponsalibus.

Onsideratis sponsalibus secundum naturam, & substantialia eorundem, iam actiones, & obligationes eisdem annexas, & concomitantes examinandas assumimus, ne quid desit, quod ad eorum perfectam cognitionem possit pertinere. Ea est humanorum contractuum conditio, vt nedum in proprio esse per certas conuentiones, & pacta constituantur, sed etiam plura admittant, quæ quantumuis non sint de substantia eorundem, plurimum tamen conferant ad ea, quæ per contrahentes ex specialibus pactis adijciuntur; Hic sermo erit de chyrographo futurarum nuptiarum; Hic de sponsalitia largitate; Hic de Arrhis, alijsque ad ipsas pertinentibus, prout præcisè ad sponsalia restringuntur omissis ijs, quæ spectare possunt ad matrimonium natum, vel consummatum. Actiones actiuas, & obligationes item actiuas, & passiuas, quæ consurgunt directè ex ipsa natura sponsalium iam in superioribus passim attigimus, & sparsim per prænotiones, & disquisitiones, nunc ea, quæ ex placito contrahentium, vel secundum consuetudinem adijciuntur. Materia in hoc genere nedum vtilis, sed etiam necessaria, cui propterea sedulò vacare debemus.

PRÆ

PRÆNOTIO I.

De Chyrographo futurarum nuptiarum.

SVMMARIVM.

Rationes dubitandi circa titulum proponuntur. 1.

Chyrographum ex genere suo non est de substantia contractus sponsalium, potest tamen esse tale ex conuentione contrahentium. 2.

Actiones actiuæ, & passiuæ, item & obligationes nedum naturales, sed etiam ciuiles consurgunt ex sponsalibus independentèr à quacunque scriptura, dummodò exterius constet de consensu. 3.

Si contrahentes factis conuentionibus dixerint conficiendam esse scripturam, hæc intelligeretur ad probationem. 4.

Chyrographum confert ad probationem, & ad celerem executionem. 5.

Ob easdem causas, ob quas dissoluuntur sponsalia non scripta, dissoluuntur scripta. 6.

1 ASsolent communitèr contrahentes sponsalia cum promissione futuri matrimonij scriptum matrimoniale conficere, quod chyrographum futurarum nuptiarum appellatur, in quo nedum promissionem matrimonij apponũt, sed etiam conditiones, & pacta, quibus contrahere intendunt, & sub quibus se obligant ad contrahendum. De hoc chyrographo pleraque contingunt dubitari; & primò, an sit de substantia contractus. Secundò, an obligationes oriantur solummodò post confectionem talis chyrographi, an verò antecedentèr ad illud post initas verbalitèr conuentiones. Tertiò, ad quid conferat huiusmodi chyrographum, & cuius efficacitatis sit. Quartò, an ob easdem causas, quibus dissolui possunt sponsalia non scripta, possint dissolui post chyrographum confectum.

Variæ rationes dubitãdi.

2 Assertio I. Chyrographum ex genere suo non est de substantia contractus sponsalium, potest tamen esse tale ex conuentione contrahentium. Est communis apud eos omnes, qui docent sponsalia solo mutuo consensu sensibilitèr manifestato perfici, nec vllam propriè requiri stipulationem, nec certam verborum formam; ex quibus à fortiori deducitur, nec esse scripturam de necessitate, & substantia.

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quod sponsalia nihil aliud sunt, quam futurarum nuptiarum promissio per textum *in c. nostrates 30. qu. 5., & in l. 1. ff. de sponsal.*, & per ea, quæ nos suprà latè commendauimus *sub hoc eod. tit. Contractus XIV. de sponsal. 1. prænot. 1.*, sed potest esse mutua promissio de futuris nuptijs sine vlla prorsus scriptura, quandoquidem eadem promissio manifestari potest per nutus, signa, vel per verba, ergo &c. Confirmatur, quia sponsalia sunt ex illis contractibus, qui inter personas habiles ad contrahendum solo consensu perficiuntur, ergo ad eius substantiam nullam prorsus exigunt scripturam, quæ ad summum requiritur ad pleniorem probationem.

Sponsalia solo consensu secundum se perficiuntur.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quod contrahentes in contractibus per pacta, & conuentiones sibi legem constituunt, ergo possunt ita velle contrahere, vt non obligentur, nisi per scripturam perficiatur contractus. Confirmatur primò, quia contractus non perficitur, nisi ad normam consensus, qui præstatur, sed consensus potest esse ad obligandum, si accedat scriptura, & ad non obligandum, si illa non accedat, ergo &c. Confirmatur secundò, contractus initus sub conditione possibili, & honesta, quinimmò etiam indifferente, & impertinentèr se habente non perficitur, nec obligat, nisi purificata conditione, ergo, si ineantur sponsalia sub expressa conuentione, quod illa non intelligantur perfecta, & completa, nisi accedente scriptura, vtique sine ista in suo esse non subsistent.

Contractus non subsistit, nisi ad normam consensus contrahentium.

Assertio II. Actiones actiuæ, & passiuæ, item, & obligationes nedum naturales, sed etiam ciuiles consurgunt ex genere suo ex sponsalibus mutuo consensu initis independentèr à quacunque scriptura, dummodò exterius constet de mutuo consensu absolutè posito. Consonat cum ijs, quæ dicta sunt in præcedenti assertione. 3

Ratio ex eo deducitur, quod ex contractu in suo esse, & substantialitèr completo consurgunt irremissibilitèr omnes actiones, & obligationes, quæ sunt propriæ talis contractus, & iura eisdem actionibus, & obligationibus plenè assistunt, sed posito mutuo consensu exterius manifestato contractus sponsalium intelligitur in suo esse, & substantialitèr completus, ergo ex illo oriuntur absolutè actiones, & obligationes nedum naturales, sed etiam ciuiles independentèr à quacunque scriptura, seu chyrographo. Confirmatur, quia actiones, & obligationes sunt affixæ contractui secundum se, non scripturæ, ergo constante de contractu, & non existente scriptura non erit, cur non sint concedendæ actiones, & obligationes.

Actiones actiuæ, & passiuæ cõsurgũt ex contractu completo

Dixi, *ex genere suo*, non enim negauerim, quod, si partes conuenerint, quod ex contractu non teneantur, nisi perfecta scriptura, actiones, & obligationes non oriantur, nisi post illius confectionem, quia tunc consensus limitatur secundum intentionem expressam appositam per eosdem contrahentes, & vim non habet, nisi purificata illa conditiones, & conditio ipsa sic purificata tunc est complementum contractus.

tractus.

tractus. Quod, si partes inter se absolutè conuenerint, & de conuentionibus dixerint
4 conficiendam esse scripturam, tunc non videntur ex genere suo requiri tanquam de necessitate contractus, sed solummodò ad probationem eiusdem; vndè, si ea non fuerit confecta, & aliundè probaretur contractus, non esset, cur huiusmodi actiones non essent concedendæ, & obligationes non consurgerent, quia, quod adiectum est ad probationem non confluit ad substantiam contractus, quæ iam perfecta supponitur independentèr ab illo, & effectus probationis, qui aliundè haberi potest, quam ab vna causa essentialitèr, non dependet ab illa.

Scriptura intelligitur ad probationem.

5 Assertio III. Chyrographum futurarum nuptiarum maximè confert ad probationem, & ad celerem executionem contractus secundum omnes conditiones, & pacta in eodem appositas. Est communis.

Scriptura facta seruatis requisitis probat.

Probatur, quia scriptura ad eum finem inuenta est, & ordinata, vt inter absentes, & præsentes manifestet internos animi conceptus, vel actu existentes, vel qui antecedentèr præcesserint, & hoc pro quocunque tempore, ergo scriptura continens contractum sponsalium initum cum promissione futuri matrimonij, si fuerit seruatis omnibus seruandis confecta, vtique efficax, & valida erit ad eundem contractum comprobandum, cum præcipuè talis scriptura in alijs omnibus contractibus efficax sit ad huiusmodi probationem; Aduertendum tamen est, quod cum talis scriptura supponatur priuata, non solum debeat per partes esse subscripta, sed etiam per tres testes.

Dixi, *& ad celerem executionem contractus*, quandoquidem in controuersia super existentiam, vel non existentiam contractus immediatè probat existentiam, quæ cæteroqui nonnisi per plures, & difficiles probationes posset euinci. Dixi. *Secundum omnes conditiones, & pacta in eadem scriptura apposita*; cum etenim quandoque, & vt plurimum per contrahentes de pluribus conueniatur, quæ sunt præter substantiam contractus, scilicet, vel quoad dotem in determinata quantitate, vel quoad arrhas, vel quoad tempus, & locum, & similia, constito de existentia contractus, non propterea de illorum existentia constaret de facili, sicque scriptura huiusmodi ad eorum probationem plurimum confert.

Probat secũdum omnes conditiones, & pacta.

6 Assertio IV. Ob easdem causas, ob quas dissolui possunt sponsalia non scripta, dissolui etiam possunt scripta, si excipias casum, quo sponsalia non scripta dissoluerentur ob defectum probationum quoad illorum existentiam in foro externo.

Probatur prima pars, primò, quia scriptura nullam vim confert contractui, nisi adsummum quoad probationem, ergo non est, cur, si ob aliquam causam dissolui possunt sponsalia non scripta, ex eadem dissolui nequeant etiam scripta; nam siue fuerunt scripta, siue non scripta, semper intelliguntur inita sub tacita conditione, si res in eodem statu perseuerent; si igitur ex superueniente causa, vel cognita de nouo, cum antecedentèr non fuerit cognita, res non intelliguntur in eodem statu perseuerare, vtique contrahentes poterunt à contractu recedere. Secundò, quia, quantumuis sponsalia fuerint iuramento firmata, superueniente tamen iusta causa contrahentes, & iurantes possunt à contractu recedere, quia supponuntur consensisse, & iurasse sub conditione, si res in eodem statu permanserint, & iuramentum conformatur actui, cui adijcitur per latè superius allegata, & probata, ergo etiam, quantumuis fuerint scriptura vestita, si causa superuenerit, ob quam possint dissolui non scripta, poterunt etiam dissolui vt scripta, cum scriptura etiam conformatur actui, cui adijcitur ad probationem.

Scriptura nullam vim confert contractui, nisi quoad probationem.

Probatur secunda pars, quia scriptura, quantumuis priuata, si fuerit seruatis seruandis confecta, plenè probat, siue in iuditio, siue extra iuditium in ijs omnibus, ad quæ est inducta, ergo, si sponsalia non scripta dissolui possunt ob defectum in foro externo probationum, non propterea ex hoc capite dissolui poterunt sponsalia legitimè scripta, seruatis omnibus in hoc genere seruandis, quandoquidem ipsa scriptura secundum se sufficiens supponitur ad plenè probandum.

Hoc tamen vnum aduerterem, quod regularitèr secundum communem hominem existimationem, quando decernitur de chyrographo matrimoniali conficiendo in ordine ad nuptias futuras, non intelligatur contractus secundum plenum consensum completus, nisi in eadem chyrographi confectione, non quia illud sit de substantia contractus secundum se, sed quia ipsi contrahentes tunc non solum intelliguntur consensum absolutum ponere, vndè præcedentes tractatus præsumuntur se habere per modum dispositionis præparatoriæ, non autem per modum complementi contractus.

Regularitèr conuenientes de chirographo cóficiendo non intelligũtur obligari, nisi illo confecto.

PRÆNOTIO II.

Quale debeat esse huiusmodi chyrographum ad plenam probationem sponsalium.

SVMMARIVM.

Ad plenam probationem non sufficit scriptura quomodocunque confecta, sed debet esse, & partium, & trium testium subscriptione firmata. 1.

Sententia asserens testes deponentes de contentis

tis in scriptura priuata sufficere duos, tres verò requiri, si præcisè asserant, se vidisse scripturam priuatam confici. 2.
Scriptura priuata ex conuentione contrahentium potest plenè probare. 3.
Confecta scriptura priuata per partes, & per tres testes firmata altero ex contrahentibus negante plenè probat, si testes deponant interfuisse, quando contrahentes subscripserunt. 4.
Vbi tres testes subscripserint, non requiritur litterarum comparatio, si id fateantur. 5.
Litterarum comparatio mortuis testibus quomodo conferat. 6.

INstrumentum publicum efficacem vim habere ad plenè probanda sponsalia cum omnibus pactis, & conditionibus in eisdem adiectis certo certius est, & à nemine reuocatur in dubium. Tota difficultat reducitur ad priuatam scripturam, seu chyrographum inter partes confectum, an, & quasnam scilicet habere debeat conditiones, vt sufficientèr, & efficacitèr probet contractum fuisse initum, & obliget contrahentes ad eundem perficiendum.

1 Assertio I. Ad plenè probandum non sufficit scriptura quomodocunque confecta, sed debet esse, & partium, & trium testium subscriptione firmata *Riminaldus cons. 39. num. 13. lib. 1., Thomas Treuisanus lib. 1. decis. 60. num. 8., Genua de script. priuata lib. 1. num. 10.*, qui DD. licet loquantur de scriptura priuata in genere, non est tamen ratio, cur intelligi non debeat de scriptura priuata etiam quoad sponsalia.

Debet esse firmata, & quomodo

Ratio primæ partis, quod scilicet non sufficiat scriptura priuata quomodocunq; concepta deducitur ex textu *in l. instrumenta cum ibi not. C. de probat. in l. nuda C. de donationibus in l. exemplo, & l. rationes C. de fid. instrum., & in auth., si quis vult in fin. C. qui pot. in pign. hab.*, & ex communi DD. consensu *Aret. cons. 64. nu. 1., Immola cons. 37. n. 4., Rebuf. cons. 4. n. 25., Mantua cons. 30. num. 10. in 2., Parisius cons. 125. num. 15. in primo, Rolandus à Valle cons. 2. nu. 139. in primo Riminaldus iun. cons. 213. n. 104., & cons. 452. num. 9., Pancirolus cons. 140. n. 18., Turretus cons. 74. num. 59. in primo, Joannes Baptista Costa cons. 1. num. 92. in primo Mascardus concl. 111. num. 1., Aluarus Valascus consult. Lusitaniæ 177. n. 1. tom. 2.* Rationem adducit *Genua de script. priuat. lib. 1. nu. 9.*, quia scilicet scriptura priuata non probat contra tertium, adeoque secundum se nullam inducit plenam probationem, sed melius assertum in eo fundarem, quia negante eo, qui scripsit, non est, cur scripturæ sit credendum, cum congruis non muniatur adminiculis.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia scriptura priuata partium, & trium testium subscriptione firmata æquiualet publico instrumento per textum *in l. scripturas, & ibi Bartolus C. qui pot. in pign. habeantur*, sed instrumentum publicum plenè probat, ergo etiam &c., atque hæc est communior DD. opinio *Riminaldus d. cons. 39. n. 14. in primo, Bartolus in d. l. scripturas C. qui pot. in pign. habeantur, Mascardus de probationibus concl. 109. nu. 5., Genua de priuata scriptura lib. 1. num. 10., Thomas Treuisanus lib. 1. decis. 60. n. 8., Bartolus in l. admonendi num. 26. ff. de iure iuran., Antonius de Butrio in cap. 2. de fid. instrum.*

Æquiualet publico instrumēto.

Dices primò, ad probandum impedimentum inter contrahentes sponsalia sufficit vnius testis depositio per ea, quæ latè fuerunt probata, & suprà in secunda parte huius contractus, ergo etiam ad probandam plenam constitutionem contractus sufficiet vnius testis depositio, & subscriptio in priuata scriptura. Sed contra neganda est consequentia. Ratio disparitatis in eo consistit, quia ex speciali dispositione inductum est in primo casu, vt vnius testis depositio sufficiat, eo quia agitur de peccato vitando, quod in cæteris non legitur inductum, adeoque &c.

Vbi agitur de peccato vitando sufficit vnicus testis.

Dices secundò, ad probandum contractum aliquem fuisse celebratum sufficit duorum testium depositio iuxtà regulam generalem *In ore duorum, vel trium stat omne verbum*, ergo etiam, vt scriptura sit sufficiens ad probandum, sat erit, quod fuerit duorum testium subscriptione firmata. Sed contra, quia vbi agitur de probando scripturam ab aliquo fuisse confectam ex testium subscriptione specialitèr à iure inductum est, vt requiratur trium testium subscriptio, & hoc ea ratione, quod, cum de facili imitari possint caractheres partium subscribentium, posset facilis patere via ad deceptiones, quibus iura obuiantia consulere voluerunt exigendo plurium testium subscriptiones; verum tamen est, quod multi asserant, quod, si duo ex testibus subscriptis deponant talem scripturam fuisse scriptam à contrahentibus plenè probent *Iacob. de Aret. in l. comparationes, C. de fid. instrum., Alexander cons. 81. n. 3. vol. 2., Dec. in c. 2. nu. 8. de fid. instrum., Paulus de Castro cons. 134. lib. 1. Bertrandus cons. 409. n. 6. vol. 6.*, quamuis *Felinus in d. c. 2. num. 3. vers. tertia declaratio de fid. instrum.* præcitatorum DD. limitet dictum ea restrictione, vt, si testes deponant de contentis in priuata scriptura, duo sufficiant, si verò asserant se vidisse scripturam priuatam confici, tres requirantur, prout etiam sensisse videntur *Socinus cons. 274. col. 7. vol. 2., Aretinus cons. 64. num. 3.* 2

Depositio duorum testium subscriptorum quomodo probet.

3 Assertio II. Quantumuis scriptura priuata secundum se plenè non probat, ex expressa tamen conuentione partium induci potest, vt plenè probet, quatenus volue-

Plenè probat ex conuentione contrahentium.

voluerint vim habere publici instrumenti, vel eandem vim habere, ac si esset scriptura omnibus adminiculis ad hoc requisitis comprobata. *Baldus in l. de quibus num.* 17. *ff. de legib., Iason in repetit. l. admonendi n.* 102. *& seqq. ff. de iur. iuran., Felinus in c.* 2. *n.* 13. *de fid. instrum., Parisius cons.* 68. *num.* 24. *in tertio Marsilius in repetit. rub. C. de probationibus num.* 299., *& seqq., Crauetta cons* 939. *num.* 12. *in quinto, Vasquius lib.* 2. *suarum controuers. vsu freq. c.* 29. *num.* 1., & nos etiam latè docuimus in simili materia *tom.* 2. *sub tit. Contractus V. de cambys* 2. *Disq.* 3. §. 7. *per totum*, quæ omnia ibi recole, faciunt enim plurimum ad rem præsentem, & vlterius ratione sic

Probatur, quod scriptura priuata plenam probationem non inducat inductum est à iure in fauorem partium *Iason. in dict. reperit. l. admonendi num.* 101. *in fin. ff. de iure iuran.*; partes autem ijs, quæ in proprium fauorem inducta sunt, possunt renuntiare *arg. textus in l. si quis in conscribendo C. de pactis tergo &c.* Hic DD. ad hoc comprobandum plurima afferunt exempla, & paritates. Sic *Ioannes Andreas in addit. ad specul. tit. de teste §. sæpe in prima addit.* statuit, quod ex consensu partium possint testes cæteroqui inhabiles fieri habiles. Sic *Innoc. in c. cum causam extra de testib., Salicetus in l si quis testam. C. de testibus, Caroccius de iuram. lit. decis. quæst. quinta qq. principalis* afferunt attestationes inualidas factas scilicet tempore feriarum posse ratificari consensu partium. Sic *Bartolus in l. Lucius in fin. ff. de fideiuss., Baldus in l. in bonæ fidei col. penult. C. de reb. credit.* docent, quod pactum initum a partibus, quod stetur dicto alicuius testis etiam iuramento non confirmato teneat, & obliget partes ad eidem standum. Alia plura referunt *Genua lib.* 1. *de priuata scriptura à n.* 38. *vsque ad* 45., *Felinus in c.* 2. *num.* 13. *de fid. instrum., & Iason in repet. d. l. admonendi num.* 102., *& seqq.* quos omninò tu consule.

Partes cedunt ijs, quæ sunt in proprium fauorem.

Exemplis, & paritatibus euincitur.

4 Assertio III. Confecta scriptura per partes de futuro matrimonio contrahendo, & trium testium subscriptione firmata, si postea per alteram ex partibus denegetur, vim non amittit ad plenè probandum, si tres testes deponant fuisse præsentes, quando fuit scripta ab eisdem contrahentibus, seu à contrahente negante. *Bartolus in l. admonendi num.* 26. *ff. de iureiur., Antonius de Butrio in c.* 2. *de fid. instrum., Lanfrancus de Orca in tract. de fid. instrum. num.* 54., *Immola in l. nuda col. fin. versic. item adde ff. de donat., Decius in d. c.* 2. *num.* 2. *de fid. instrum., Alba cons.* 33. *num.* 3., *Mascardus de probat. concl.* 285. *num.* 1., *Carbalinus milleloq.* 657. *per totum*.

Probat, si tres testes deponant de subscriptione partium.

Expressè colligitur ex textu *in l. scripturas cum auth. si quis vult C. qui pot. in pign. habeantur*; nec incongrua ratione hoc decernitur, quandoquidem ad hunc effectum à iure admittuntur, & requiruntur tres testes quoad scripturas priuatas subscribentes, vt in hypothesi negationis per alterum ex contrahentibus illorum depositio aduersus negantem vrgeret; ad quid enim exigerentur, si illorum depositio plenè non probaret?

Hic nonnulla dubia excitant DD., & primò, an ad plenè probandum sufficiat trium testium subscriptorum recognitio, & depositio, an verò vlteriùs requiratur literarum comparatio. Secundo, an sufficiat, quod duo ex testibus subscriptis deponant, an verò omnium trium requiratur depositio. Quoad primum negant requiri huiusmodi literarum comparationem existente depositione trium testium *Calcan. cons.* 29. *nu.* 16. *sub fin., Antonius de Butrio in c. scriptura nu.* 4. *de fid. instrum., Alexander in cons.* 182. *n.* 3. *lib.* 2., *Bartolus in auth., & si contractus C. de fid. instrum., Ioannes de Imola in l. nuda ratio ff. de donat., Iason in l. admonendi num.* 88., *& seqq. ff. de iureiur.* Affirmant verò requiri huiusmodi comparationem *Caccialuppus in dict. l. admonendi concl.* 10. *ff. de iureiuran., Angelus in l. comparationes C. de fid. instrum., Baldus in auth. sed nouo iure col.* 2. *vers. sed modo oppono, C. si cert. petat., Corne. in cons.* 48. *in hac consultatione col.* 2. *lib.* 3. 5

Sententia negans requiri comparationem

Sententia affirmans

Distinguit, & opiniones has extremè oppositas conciliat *Genua de scriptura priuata in addit. ad tract. de scriptura priuat. tit. de chirographo num.* 27., *& seqq.* iuxtà diuersum modum, quo huiusmodi testes deponunt, vel etenim præcisè deponunt, se fuisse partium subscriptioni præsentes, & subscripsisse, vel vlterius deponunt omnia in chirographo scripta vera esse; iuxtà primum igitur vltra testium depositionem afferit requiri literarum comparationem; non sic iuxtà secundum. Adhæreo mediæ huic Genuæ opinioni, quamuis valdè probabilem, & magis tutam reputem primam opinionem negantem in ea hypothesi requiri eam literarum comparationem.

Probabilius non requiritur comparatio.

Quoad secundum afferendum existimo, scilicet sufficere duos testes, si non solum afferant se fuisse præsentes subscriptioni partium, sed etiam de veritate contentorum in scriptura, seu chyrographo illo, requiri verò tres, si solum deponant de partium subscriptione.

Assertio IV. Confecta scriptura subscripta per contrahentes, & per tres testes, si per alterum ex contrahentibus denegetur, nec amplius extent testes, qui possint deponere, multum confert ad probationem literarum comparatio, vel testium notam habentium manum scribentis ex caracteribus, & figuris literarum depositio. Consonat cum ijs, quæ per nos dicta sunt *tom.* 2. *sub tit. Contractus V. de Cambijs II. Disq.* 4. §. 12. 6

Literarum comparatio fallax.

12. num. 2. Fateor tamen, non ità plenam inducere probationem, quandoquidem comparatio literarum est maximè fallax, & caractheris similitudo potest facilè effingi. In his non immoror, quia de his alibi erit sermo.

PRÆNOTIO III.

An, & quomodo sponsalitia largitas inter sponsos de futuro valida sit.

SVMMARIVM.

Sponsalitia largitas, quid sit, & ad quem finem inducta. 1.
Interueniente pacto, vt nullo modo redeat ad donantem, est irreuocabilis, quantumuis, nec sequatur osculum, nec copula. 2.
De iure antiquo nullo existente pacto sponsalitia largitas præsumebatur pura, & absoluta, de iure nouo etiam præciso pacto est conditionalis, & irreuocabilis. 3.
Si matrimonium non sequatur ex culpa donantis, donatarius integrè eam acquirit, si ex culpa donatarij, integrè ea restituitur. 4.
Matrimonio non secuto sine culpa alicuius restituenda est integrè, si non præcesserit osculum; dimidiatè, si osculum præcesserit, vel copula. 5.

REgularitèr donationes inter coniuges constante matrimonio non tenere crebris iuribus definitum est, & præcipuè in *l.1., 2., & 3., & 4. ff. de donat. inter virum, & vxor., & in l. cum hic status, ff. eodem*, vndè etiam dicitur, quod augmentum dotis factum à marito vxori constante matrimonio non teneat *Sanchez de matrim. lib.6. disp.1. n.2., Castrensis in l.1., & in l.4. C. de donat. ante nupt., Menochius de præsumpt. lib.3. præsumpt.12. nu.2., Ioannes Angelus Bossius tract. de dote cap.8. num.21.* Sed de his fortè inferiùs, sed alibi erit sermo vberrimus. Nunc specialitèr de donationibus inter sponsos de futuro, seu de sponsalitia largitate; quam aliqui vocant donationem ante nuptias.

1 Quid sit, & rationes circa ipsam dubitãdi. Hæc sponsalitia largitas nihil aliud est, quam donatio facta inter sponsos de futuro matrimonij incundi spe, eiusque causa, prout explicat *Sanchez lib. 6. de matrim. disp. 1. num. 1.* De hac in præsenti inquiretur primò, an, si inter ipsos conuenerit, vt nullo casu redeat ad donantem, statim transeat irreuocabilitèr ad donatarium, adeòvt nec reuocari possit, quantumuis, nec intercesserit copula, nec osculum, & ex culpa donatarij matrimonium non sequatur. Secundò, an, si nullum intercesserit pactum de matrimonio ineundo, illa donatio, seu sponsalitia largitas intelligatur irreuocabilis, seu quod idem est, an, ad hoc vt illa donatio sit irreuocabilis, necessaria sit expressio conditionis, si matrimonium celebrabitur, & ea non expressa intelligatur absoluta, & pura donatio, & irreuocabilis. Tertiò quid sentiendum sit circa huiusmodi sponsalitiam largitatem, quando ex culpa, vel donantis, vel donatarij non sequitur matrimonium.

Assertio I. Interueniente pacto inter donantem, & donatarium in sponsalitia largitate, vt nullo casu redeat ad donantem, acquiritur irreuocabilitèr donatario, quantumuis, nec osculum sequatur, nec copula intercedat, & ex culpa donatarij non sequatur matrimonium *Glosa, §. est, & aliud verbo exequentur in fin. instit. de donat., Antonius Gomez l.52. Tauri n.2., Sanchez de matrim. lib.6. disp.18. num.1. versic. prima conclusio.* — Interueniente pacto sit irreuocabilis.

Exprefsè colligitur, *ex l.1. verf. igitur, ff. de donat. l. si mater, C. de donat. ante nupt.*, & facilè ex eo liquet, quia nec donatio ipsa secundum se, nec tale pactum initum est sub aliqua conditione de futuro, quinimmò cum exclusione cuiuscumque conditionis, nec talis donatio inter sponsos de futuro est aliquo iure prohibita, ergo quia absoluta est, & pura irreuocabilitèr transit in donatarium, quia nullo iure prohibita est, nulla ratione irritatur Antecedens patet ex ipsa natura pacti, quod excludit quamcunque causam reuocationis, nec iura excludunt inter sponsos de futuro donationes, cum prohibeantur solummodò inter coniuges constante matrimonio.

Dices primò non esse præsumendum, quod in illo pacto voluerint contrahentes se obligare ad non reuocandam donationem in hypothesi, quod matrimonium non contrahatur, præcipuè ex culpa donatarij, cum donatio illa facta fuerit sub spe matrimonij contrahendi; vndè illud pactum videtur referri ad alias causas, quam quod non contrahatur ex culpa donatarij. Sed contra quia ex eo, quod contrahentes exclusferint omnem causam reuocationis, intelliguntur etiam exclusisse causam matrimonij non contracti, quantumuis ex culpa, qui enim dicit omne nihil excludit; quinimmò ex eo, quod reuocabilitatem exclusferint ex quacumque causa, videntur specialitèr respexisse ad hanc causam matrimonij non contracti, quandoquidem alia specialior causa non possit assignari, ob quam possit reuocari. — Pactum respicit irreuocabilitatem ex quacũque causa

Dices secundò, fundamentum reuocationis donationis desumi posse ex titulo ingratitudinis, ratione cuius donatarius defecit ex sua culpa à promissis, & conuentis; quid enim indignius est, quam versus benefactorem ex aliquo titulo deficere à conuentis ex eodem titulo? Sed contra, quia hic titulus iam exclusus est ex eo, quod potentia ad reuocationem fuerit ex omni causa exclusa, vndè dona- — Ex motiuo antidorali nõ inducitur obligatio ex iustitia.

tio illa supponitur potius facta ad alliciendum ad contractum, quam ad obligandum, ex motiuo autem antedorali non inducitur obligatio ex iustitia ad adimplendum; vnde, si non adimpleatur, non propterea resoluitur donatio, vt patet in similibus. Deindè non supponitur promissio.

3 Assertio II. De iure antiquo nullo existente pacto inter sponsos, quod donatio intelligeretur facta sub conditione matrimonij ineundi, præsumebatur semper absoluta, & irreuocabilis; de iure autem nouo etiam præciso pacto expresso intelligitur facta sub illa conditione, qua propterea non adimpleta reuocabilis est *Molina tom.2. de iust., & iure tract.2. disp.290. in princip., Gomez Arias l.50. Tauri num.3., Sanchez de matrim. lib.6. disp.18. num.2., & alij magis communitèr*.

De iure antiquo est pura, de iure nouo cōditionalis

Prima pars expresè habetur *in l.1. vers. igitur, ff. de donat., & l.2., & l. si filiæ, & l. si tibi, C. de donat. ante nupt.*, & ratio est, quia tunc nulla ratio conditionis habebatur, cuius non adesset expressio, vndè omnia tamquam absolutè inita præsumebantur.

Secunda pars etiam expresè habetur *ex l. cum veterum, C. de donationibus ante nuptias*, nec incongrua ratione hoc decernitur, quandoquidem ex iurium dispositione, præsumptaque contrahentium voluntate illa conditio intelligitur tacitè illa donationi inesse; non enim præsumendum est, quod quis voluerit aliquid ad aliquem finem erogare eodem fine non adimpleto. Neque obstat, si asseratur iuxta ea, quæ dicta sunt *tom.4. sub tit. Contractus XI. de pign., & hypoth. prænot.5. sect. 3. n. 21.*, quod donationes factæ à marito ante matrimonium futuræ vxori ea adiecta conditione, vt tantum valeant tales donationes, quando verè contractum fuerit tale matrimonium, non teneant, sed adhuc celebrato matrimonio possit reuocari, prout latè docent *Castrensis in l.1., & in l.4. C. de donat. ante nupt., Menochius de præsumpt. lib.3. præsumpt. 12. num. 2., Sanchez de matrim. lib.6. disp. 7. n. 8., Ioannes Angelus Bossius de dote c. 8. n. 21.*, propter eam rationem, quia, si fieret per maritum talis donatio constituto iam matrimonio absolutè non teneret per textum *in l. 1., & seqq., ff. de donat. inter vir., & vxorem*, ergo etiam non potest tenere, quando eodem matrimonio non constante adhuc ea intelligeretur conditio, vt non teneret donatio, nisi quando verè contractum fuerit matrimonium. Consequentia tenet, quia, cum quicumque actus initus sub conditione de futuro non obliget, nisi purificata conditione, & post purificatam ex dispositione iuris non teneat ille actus perindè est, ac si fuerit initus pro tempore, pro quo eodem iure obstante idem actus

Instantia aduersus assertionē

non potest esse validus *l. in tempus, ff. de hæred. instit., & l. eum, qui ff. de iurisdict. omnium Iud., Tiraquel de iure constituti part.3. limat.2. n.3., & seqq., Costa in l. Gallus, §., & quid si tantum, ff. de lib., & posthum. part. 2. num. 172.*, ex quibus sequitur, vel quod non possit præsumi illa tacita conditio, vel quod, si præsumatur, non possit habere locum donatio. Non obstat, inquam, quia conditiones, quæ tacitè intelliguntur inesse contractui, vel alicui actui non suspendunt eundem, sicuti conditiones expressæ, quæ per speciales contrahentium conuentiones adijciuntur *l. conditiones, quæ extrinsecus, ff. de condit., & demonst., & c. significasti cum ibi notat. de elect., & communitèr DD. in l.3. ff. de legat.1., Glosa in c. quemadmodum de iur. iur., & ibi Hostiensis super verb. iuramentum, Ioannes Andræas n.13., Anch aranus n.3., Abbas n.9.* Secundò, vt benè notat *Sanchez lib. 6. de matrimon. disp.18. n.2. vers. quod si obijcias*, dici non potest omninò, quod talis conditio referatur præcisè ad tempus contractus, cum matrimonio non secuto culpa alterius tota donatio deuoluatur ad donatarium, & eodem non secuto absque culpa lucratur sponsa per osculum medietatem rei donatæ, vt mox subdo.

Resolutio instātiæ propositæ.

Assertio III. Si matrimonium non sequatur ex culpa eius, qui contulit sponsalitiam largitatem, donatarius integrè eam acquirit; si verò ex culpa donatarij, tunc integrè restituenda est ei, qui illam contulit. Consentit in hanc assertionem *Sanchez lib.6. de matrim. disp.18. num.3.* 4

Iuxtà culpā amittitur, & acquiritur.

Expresè colligitur tota assertio ex textu *in l. cum veterum, C. de donat. ante nupt.*, vbi sic legitur. *Siquidem sponsus, vel parentes eius sortiri filium noluerint vxorem, id, quod ab eo donatum fuerit, nec repetatur traditum, & si quid apud donatorem recedit ad sponsam, & hæredes eius submotis ambagibus transferatur. Quod, si sponsa, vel is, in cuius agit potestate causam non contrahendi matrimonij præbuerit tunc sponso, eiusque hæredibus sine aliqua diminutione per conditionem, aut per vtilem actionem in rem reddibeantur. Quod similiter obseruari oportet, & si ex parte sponsæ in sponsum donatio facta sit.* Ratio huiusmodi iuris, & assertionis colligitur ex eodem textu, vbi statuitur, quod non ex mera liberalitate præsumatur donatio, sed contemplatione matrimonij, quod semper præsumitur, nisi in contrarium sit actum, vt benè notat *Glosa ibid. in verb. cum veterum sententia*, ergo deficiente donatore ex sua culpa a talis matrimonij executione non erit, cur in pænam res donata non debeat fieri donatarij, qui, quantum est ex se, paratus est contrahere, & perficere matrimonium.

Iura euincentia assertionē.

Assertio IV. Si matrimonium non sequatur sine culpa alterius ex sponsis, sed 5

ex

Dissoluto matrimonio sine culpa integrè restituitur, dimidiatè, si cum osculo, vel copula.

ex aliquo casu, tunc non tenet absolutè sponsalitia largitas, sed omne, quod donatum est, debet restitui, si nec osculum, nec copula fuerit secuta; si verò fuerit secutum osculum, tunc sponsa acquirit medietatem sponsalitiæ largitatis, si verò copula, de iure antiquo sponsa acquirebat sponsalitiam largitatem integrè, de iure verò nouissimo Tridentini ex quadam æquitate nonnisi medietatem lucratur. Hæc intellige, quando per sponsum collatá est sponsalitia largitas sponsæ, & eidem osculum contulit in ordine ad amissionem medietatis sponsalitiæ largitatis, secus verò, quando sponsa talem largitatem contulit sponso, & idem osculum infigit. Consentiunt in hac assertionem omnes iuris interpretes, & Theologi, & præcipuè *Sanchez d. lib.6. de matrimonio disp.18., Cinus in l. si à sponso, C. de donat. ante nuptias, Ioannes Lupus rub. de donat. §.3. in fine*.

Prima pars expresè colligitur *ex d. l. si à sponso, C. de donat. ante nuptias*, qui textus non solum loquitur, quando sponsus contulit largitatem huiusmodi sponsæ, & matrimonium ob casum non sequitur, ibi, *Osculo verò non interueniente, siue sponsus, siue sponsa obierit, totam infirmari donationem, & donatori sponso, vel hæredibus eius restitui*, sed etiam, quando sponsa sponso talem largitatem erogauit, ibi, *Quod, si sponsa interueniente, vel non interueniente osculo donationis titulo fuerit aliquid sponso largita, & ante nuptias hunc, vel illam mors contigerit omni donatione infirmata ad donatricem sponsam, siue eius successores donatarum rerum dominium transferatur*.

Explicatur textus in l. si tibi C. de donat. ante nuptias, vt non aduersentur assertioni.

Huic textui aduersari ex directo videtur textus *in l. si tibi, C. de donat. ante nuptias*, vbi sic legitur. *Si tibi res proprias liberalitatis causa sponsus tuus tradidit, eo quod ab hostibus posteà interfectus est, irrita donatio fieri non potest*. Certè interfectio sponsi ab hostibus est casus inopinatus non proueniens ex culpa eiusdem sponsæ. Quomodo igitur hic dicitur non reddi irrita donatio, dum in allegato textu *in l. si à sponso*, dicitur, quod donatum, si ex casu non sequatur matrimonium, sit restituendum donanti, vel eius hæredibus? Sed facilè occurrere possumus conciliando huiusmodi textus, adeo vt hic *in l. si tibi*, intelligendus sit de iure antiquo; secundum quod quæcunque donatio etiam inter sponsos præsumebatur absoluta, libera, pura, & irreuocabilis vtpotè procedens ex titulo mere liberalitatis, nisi esset expressa conditio futuri matrimonij, prout dicebamus supra in secunda assertione *ex l. 1. vers. igitur ff. de donat., & ex l. si filiæ, & l. si tibi, C. de donat. ante nup.* textus verò *in l. si à sponso* sit intelligendus de iure nouo Codicis, secundum quod omnia, quæ ad inuicem erogantur inter sponsos ante nuptias, intelliguntur erogata sub conditione futuri matrimonij, atque iuxtà hunc sensum interpretatur *Sanchez lib. 6. de matrimonio disp. 18. num. 2.* textum *in d. l. si tibi, C. de donat. ante nupt.*, atque huic textuum conciliationi expresè adhæret, *Glosa in d. l. cum veterum, C. de donat. ante nupt. in verb. cum veterum*.

Sponsa per osculum moralem cõtrahit fæditatem.

Secunda pars, si osculum scilicet intercesserit, quando sponsus contulit sponsæ sponsalitiam largitatem, expresè colligitur *ex d. l. si à sponso, C. de donat. ante nupt.*, vbi sic legitur. *Si à sponso rebus sponsæ donatis interueniente osculo ante nuptias hunc, vel illam mori contigerit, dimidiam partem rerum donatarum ad superstitem pertinere præcipimus, dimidiam ad defuncti, vel ad defunctæ hæredes cuiuslibet gradus sint, & quocunque iure successerint*. Ratio autem, cui innititur hic textus, ea est, quia sponsa per osculi impressionem moralem quandam contrahit fæditatem, ratione cuius non ità facilè nubere posset, ac si osculum illud passa non fuisset.

Ex copula acquirit medietatem ex æquitate.

Tertia pars, quod scilicet, si secuta fuerit copula de iure antiquo sponsa acquireret integrè sponsalitiam largitatem, colligitur *ex eis, qui fidem de sponsal.*, nec incongrua ratione hæc procedebant, quandoquidem antiquitus contractis legitimè sponsalibus per copulam eadem transibant in matrimonium, & vtique consummatum, *Ioannes Lupus rub. de donat. §.4. in princip., Antonius Gomez l.52. Tauri n. 3., Matienzo lib. 5. recopil. 2. rub. Glosa 3. n. 3.*, matrimonio autem consummato sponsa acquirit integrè sponsalitiam largitatem, eo quia conditio intelligitur integrè purificata, prout latè adductis iuribus, & rationibus probat *Sanchez d. lib. 6. de matrim. disp. 19. n. 1.* De iure verò nouo *Concilij Trid. sess. 24. de matrim. c. 1.*, totam largitatem non acquirit etiam secuta copula ante nuptias, ex eo deducitur, quia ex dispositione eiusdem Concilij sponsalia per illam copulam non transeunt in matrimonium; ex solo autem matrimonio consummato, prout infrà dicemus, integra sponsalitia largitas acquiritur sponsæ. Maior difficultas est circa id, quod subditur, quod scilicet stante Concil. Trident., nonnisi medietatem lucretur, & ex quadam æquitate; videtur etenim omninò incongruum, quod ex opere omninò illicito consequatur sponsa præmium legale medietatis iocalium. Nihilominus standum est in decretis, quod scilicet illam medietatem acquirat, quandoquidem plus detrimenti, & verecundiæ patitur sponsa per copulam, ac per osculum patiatur; Si igitur ratione istius acquirit medietatem, non est, cur ratione illius non debeat acquirere; Neque obesse potest id, quod ex aduerso asserebatur, quod scilicet ex actione illicita nequeat sponsa lucrari præmium legale;

Iura respexerunt ad ruborem, & verecundiam. Non, inquam, obesse potest, quia iura non respexerunt ad esse licitum, vel illicitum, sed ad ruborem, & detrimentum sponsæ, quod certè maius est in copula, ac in simplici osculo, & fæmina consentit in eadem sub spe futuri matrimonij, quod, si contraheretur, macula illa quodammodo abstergeretur.

Sponsus ex osculo non acquirit fæditatem. Quarta pars, quod scilicet, si sponsa contulerit iocalia sponso, nil sponsus acquirat per osculum, sed integrè debeat restituere, ex eo deducitur, quod per osculum non consideratur in eodem illa deformitas, seu detrimentum, quæ considerantur in fæmina, quandoquidem secundum communem hominum existimationem sponsus ob osculum nullum ruborem, nullamque induit verecundiam, vndè meritò dicitur *in d.l.si à sponso in fine*. *Quod, si sponsa interueniente, vel non interueniente osculo donationis titulo fuerit aliquid sponso elargita, & ante nuptias hunc, vel illam mori contigerit, omni donatione infirmata ad donatricem sponsam, seu eius successores donatarum rerum dominium transferatur*.

PRÆNOTIO IV.

Quandonam acquiratur sponsalitia largitas à sponsa quoad medietatem, & quando non acquiratur, & an per amplexus.

SVMMARIVM.

Variæ rationes dubitandi. 1.
Si osculum præcesserit sponsalitiam largitatem à sponso collatam sistendo in rigore iuris sponsa non lucratur medietatem iocalium, benè tamen ex æquitate. 2.
Sponsa, si non fuerit virgo, reputata tamen à sponso pro virgine, per osculum non acquirit medietatem. 3.
Si osculum præcesserit sponsalitiam largitatem, & sponsalia sponsa nihil lucratur. 4.
Sponsa ex simplici amplexu præcisè sine osculo non acquirit medietatem sponsalitiæ largitatis, si matrimonium non sequatur. 5.

1 Articuli examinandi sub hoc titulo. QVÆ in præcedenti prænotione attigimus secundum se, & in genere, nunc in particulari examinanda assumimus, & secundum peculiares circumstantias. Hic primò inquiretur, an sponsa per osculum acquirat medietatem sponsalitiæ largitatis, siue talis sponsalitia largitas præcesserit tale osculum, siue fuerit subsecuta. Secundò, an eandem quoad medietatem acquirat, siue sponsa fuerit virgo, siue corrupta, à sponso tamen reputata, vt virgo. Tertiò, an lucretur non solum, si osculum subsecutum fuerit sponsalia, sed etiam, si eadem præcesserit. Quartò, an acquirat, si sponsalia fuerint conditionalia, & ante conditionis euentu osculum accesserit. Quintò, an per solum amplexum sine osculo.

Assertio I. Si osculum præcesserit sponsalitiam largitatem à sponso collatam sponsæ sistendo in rigore iuris sponsa non lucratur medietatem iocalium, considerata tamen æquitate eandem acquirit. Sic conciliare existimo opiniones extremè oppositas *Antonij Gomez l. 52. Tauri num. 9.*, *Matienzo lib. 5. recop. tit. 2. glos. 3. nu. 1.*, *Barbosæ rub. ff. solut. matrim. par. 2. n. 112.* asserentium absolutè talem medietatem lucrari, & aliorum asserentium eandem non lucrari. 2 Præcedente osculo iocalia ex æquitate lucratur, non ex rigore iuris

Ratio primæ partis desumitur ex textu *in l. si à sponso, C. de donat. ante nupt.*, vbi dispositio sic concipitur: *Rebus à sponso donatis interueniente osculo*, vbi supponitur donatio iam facta antecedentèr ad osculum, & tunc dicitur acquiri quoad medietatem sponsæ, ergo, si osculum præcesserit talem donationem nullo præexistente ordine expresso ad talem donationem illa medietas eidem sponsæ non acquiretur. Consequentia probatur, tum quia in odiosis disposita secundam vnam qualitatem expressam non intelliguntur disposita quoad aliam non expressam; tum quia qualitas adiecta verbo debet intelligi iuxtà tempus verbi *l. in delictis, §. extraneus, ff. de noxali*; cum igitur textus loquatur de donatis interueniente osculo debet intelligi, quando interuenit osculum, postquam res fuerint donatæ, ea proportionali ratione, qua, quia dicitur de rebus donatis à sponso interueniente osculo acquiri quoad medietatem sponsæ, debet intelligi secutis sponsalibus, cum ante illa non sint propriè sponsi, adeoque, quod osculum ad acquirendam illam medietatem debeat interuenire, postquam sponsalia sint contracta, non antecedentèr, ità &c. In odiosis dispositũ quoad expressa non extenditur ad non expressa.

Dices primò ex textu non euinci, quod loquatur præcisè, quando donatio præcesserit osculum, vt patet ex contextu verborum eiusdem; dicitur enim solum *Rebus à sponso donatis interueniente osculo*, quod æquè esse potest, siue osculum præcesserit, siue fuerit subsecutum; nulla etenim est particula, quæ indicet donationem præcessisse, & ablatiuus absolutè positus indefinitè significat; nec potest dici, quod arguatur ex eo, quod antecedentèr fuerit posita donatio ad osculum, quia hoc merè verbalitèr, & materialitèr se habet. Sed contra, quia nedum ordo verborum in præfato textu indicat donationem præcessisse osculum, cum dicatur *de rebus donatis interueniente osculo*, sed etiam vis significatiua verborum, ly etenim *interueniente* appositum post res donatas, & ante effectuationem matrimonij promissi, vel dissolutionem Ordo verborũ indicat donationem præcessisse osculum.

tionem eiusdem indicat osculum medium fuisse inter donationem, & dissolutionem, adeo vt ad illam fuerit consequens, ad hanc antecedens.

Dices secundò, non valere argumentum à rebus donatis post osculum antecedentèr ad sponsalia contracta ad easdem res donatas post osculum subsequentèr ad eadem sponsalia, quandoquidem in prima hypothesi osculum est actio omninò illicita, ex qua sponsa non potest consequi præmium legale, in secunda verò osculum inter sponsos est actio omninò licita, adeoque ex illa sponsa potest tale præmium consequi. Sed contra; vis argumenti desumitur ex formali textus allegati dispositione, secundum quam, quia dicitur res donatas à sponsis interueniente osculo acquiri quoad medietatem a sponsa, debet intelligi præexistentibus sponsalibus, cum sine illis nequeant esse sponsi, ita etiam cum dicatur, *de rebus donatis interueniente osculo*, debet intelligi præexistente donatione &c. Cæterum, quod in vno casu osculum sit actio illicita, in altero actio licita, efficit ad summum, quod ex alio capite ex illa nequeat acquiri medietas iocalium, non autem tollit, quin sistendo in rigore iuris, & in cortice verborum dispositionis legalis non acquiratur etiam, si osculum, quantumuis licitum præcesserit donationem, & sine expresso ordine ad illam, cum lex disponat solummodò de acquisitione medietatis rerum donatarum antecedentèr ad idem osculum, nec ex omnibus actionibus licitis inter sponsos acquiritur illa medietas, vt videre est in tactibus simplicibus, & amplexibus, cum textus solummodò disponat, quando osculum interuenit; Cum igitur solum etiam disponat de osculo subsequente sponsalitiam largitatem, non est, cur debeat extendi ad idem antecedentèr ad eandem donationem, nam dispositiones pænales, vt supra etiam innuebam, sunt strictè intelligendæ, nec extendendæ vltra verborum, quibus concipiuntur, formam. Deindè ratio actionis illicitę non tollit, quin acquiri etiam possit medietas iocalium, vt videre est in sponsa carnalitèr cognita à sponso ante nuptias celebratas.

Dispositiones pęnales sunt strictè intelligēdę.

Vlteriùs confirmari potest eadem prima pars assertionis, quia sponsalitia largitas ex genere suo, & ex dispositione iuris est in ordine ad subsequentes actiones, tanquam antidoralis donatio nempè in ordine ad matrimonium futurum, non autem ad præcedentes tamquam antidoralis remuneratio, & prodest potius ad conciliandũ animũ sponsę ad futura obsequia, quam ad præterita dirimenda, cum præcipuè in ordine ad illa sponsa nullum ius habeat, & liber sit sponsus ad retribuendum, vel non retribuendum, ergo in ordine ad osculum præcedens etiam ex interpretatiua donantis voluntate non potest vxor medietatem iocalium lucrari. Hæc dixi sistendo in cortice verborum; Cæterum respiciendo ad æquitatem, & ad finem legis congruentius asserendum est, eandem medietatem lucrari; vnde

Sponsalitia largitas est tanquam antidoralis donatio.

Secunda pars assertionis sic euincitur. Ratio, ob quam conceditur sponsæ acquisitio illius medietatis iocalium, est rubor, & verecundia, & difficultas, quam sortitur sponsa in inueniendo alium sponsum æquè idoneum proueniens ex illo osculo, sed hæc ratio æquè militat, siue osculum præcesserit, siue subsequutum fuerit sponsalitiam largitatem, subsequentèr tamen ad sponsalia, ergo &c. Quamobrem omissa verborum serie, quibus concepta est legalis dispositio, tàm in consulendo, quàm in iudicando tutiorem hanc partem existimo, eidemque inhærendum.

Ratio æquitatis, & congruentiæ adducitur

Assertio II. Sponsa, si non fuerit virgo, reputata tamen à sponso pro virgine propter osculum à sponso eidem infixum non lucratur medietatem iocalium, si matrimonium non sequatur, *Castillo l. 52. Tauri super glos. antes de consumido num. 20. vers. ex qua ratione* aduersus *Sanchez lib. 6. de matrim. disp. 27. num. 4. vers. eadem ratione non tenetur sponsa.*

3 Non acquirit, si non fuerit virgo.

Probatur primò, quia ex superius dictis propter huiusmodi causam potest sponsus licitè, & legitimè recedere à sponsalibus non obstante, quod inter ipsum, & sponsam intercesserint oscula, ergo etiam poterit integrè sponsalitiam largitatem reuocare. Consequentia tenet, quia causa, quæ eximit ab obligatione contractus, eximit etiam ab obligatione eorum, quæ inita sunt intuitu eiusdem contractus, & si osculum non impedit, quominus possit sponsus recedere a contractu, nec etiam impedire posse videtur, quo minus possit recedere à reuocatione donationis, quæ facta fuit intuitu eiusdem contractus; Neque obesse potest, si asseratur, quod ex illo osculo sponsa, quantumuis non virgo, passa fuerit ruborem, & verecundiam, & difficultatem inueniet in alio idoneo sponso inueniendo; Non, inquam, obesse potest, quia sibi debet imputare, quod sponsalia contraxerit cum illa qualitate eandem non manifestans, cum scire potuerit ex vno capite ex sponsalibus sponsum ius acquirere ad oscula, & ex alio eadem qualitate detecta recedere posse ab eisdem, & sponsus non contulisset sponsalitiam illam largitatem, si nouisset ex illa qualitate se recessurum à sponsalibus, cum sponsalitia largitas conferatur in ordine ad matrimonium contrahendum. Confirmatur ex ijs, quæ superiùs dicta sunt, scilicet sponsam non acquirere sponsalitiam largitatem, sed teneri eandem restituere, si ex culpa ipsius non

Causa tribuens ius ad recessũ à sponsalibus, tribuit etiã ius ad reuocationẽ donationis.

Ex culpa sponsæ dissoluitur contractus.

non sequatur matrimonium, sed in data hypothesi ex ipsius culpa matrimonium non contrahitur, cum sit infecta labe sufficienti ad dissolutionem, & eandem non manifestauerit, ergo &c. Hæc maximè procedunt, quando sponsalia dissoluuntur ex illo defectu posteà cognito, qui tempore celebrationis sponsalium latebat. Cæterum, quod procedat etiam, quando ex aliqua alia legitima causa matrimonium non sequitur, sic

Probatur secundò, sponsalitia largitas non est aliquo iure inducta, sed procedit ex libera voluntate donantis, nisi de illa in celebratione contractus cōnuentum sit, ergo debet commensurari ad præsumptam voluntatem donantis, non est autem præsumendum, quod sponsus eandem contulisset, si sibi suadens sponsam esse virginem, cognouisset, dum eam contulit, non esse talem, sed corruptam, cum habita tali notitia non contraxisset. Confirmatur, quia illa donatio procedit ex errore, quo sponsus arbitrabatur eam esse virginem, & si nosset, non esse talem, nec donasset, nec cum ea contraxisset, ergo donatio illa non tenet. Consequentia tenet, quia donatio esse non potest sine libero consensu donantis, non potest autem esse liber consensus, vbi est error iuxtà textum *in l. nihil ff. de reg. iur.*

Illa donatio procederet ex errore.

Dices, errorem tunc solum demere consensum requisitum ad validitatem donationis, quando versatur circa principalem causam donationis, non autem quando versatur circa aliquas circumstantias, vt explicat *Molina tom. prim. de iustit. tract. 2. disput. 209.*, & cum eo *Sanchez de matrim. disput. 27. num. 5. vers. quinto, quia vbi non est error* in simili hypothesi de eo, qui motus paupertate alterius, eidem erogat eleemosinam ignorans eum esse infidelem, quem si cognouisset, non erogasset, immò vellet donationem esse nullam, & nihilominus, si ille verè est pauper, tenet eleemosina, & donatio, quia error non est circa principalem causam donationis, quæ est paupertas, sed circa infidelitatem, quæ est solummodo circumstantia, cū igitur etiam in præsenti hypothesi error non sit circa principalem causam donationis, quæ iuxta *Castillum l. 51. Tauri n. 2.*, est ratio dotis, vel matrimonij contrahendi, iuxtà alios, remuneratio dotis, vel nobilitatis, *Azebedo lib. 5. recop. tit. 2. lib. 1. num. 26.*, sed circa circumstantiam, & qualitatem, per consequens non inualidat præfatam donationem. Sed contra primò, quia Doctores plurimi maximi nominis asserunt causam principalem talis donationis sponsalitiæ esse in ordine ad virginitatem, *Baldus in l. res vxoris, C. de donat. inter vir., & vxor. in fin., Ioannes Lupus rub. de donat. §. 12. n. 1., Coaruuias 4. decr. 2. p. c. 3. §. 7. num. 12.*, *Ludouicus Lopez 2. part. instruct. de matrim. c. 36. in fin.*, ad quod conformitèr *Corduba in summa quæst. 135.*, *Vega lib. 1. summæ cas. 387.*, *Manuel primo tom. summæ in secunda edit. c. 208. num. 12.*, asserunt, quod, si vir fæminæ, quam ducit, dotem constituat, credens eandem esse virginem, non tenere dotis constitutionem. Secundò non currit paritas de èrogante eleemosinam pauperi, quem putat Catholicum, cum sit infidelis, & de erogante donationem sponsæ, quam putat virginem, cum tamen sit corrupta. Ratio disparitatis in eo consistit, quod erogans eleemosinam pauperi intendit solummodò bonum eiusdem pauperis idest subleuamen eiusdem; erogans autem sponsalitiam largitatem sponsæ non solum intendit bonum illius, sed etiam proprium, nempè bonitatem propriam, sine qua, sicuti non duceret, ità, nec elargiretur, vndè prima erogatio est absoluta, secunda respectiua. Tertiò, quia non ita verum est, vt præfertur, quod illa eleemosinæ erogatio teneat secundum se, cum non interuenerit consensus nequidem interpretatiuus donantis, vndè ad summum sequitur, quod ille pauper non teneatur receptum restituere ob impotentiam, cum verè pauper supponatur.

Instantia ex paritate deducta proponitur.

Dissoluitur vis oppositæ instantiæ

Disparitas inter eleemosinam pauperi, & donationem ante nuptias.

Dices secundò, donationes ante nuptias ita fieri possunt viduæ, sicuti virgini, *Gregorius Lopez l. 87. verbo segunquero tit. 18. part. 3.*, *Sanchez lib. 6. de matrimonio disp. 27. num. 4.*, ergo non obstante, quod sponsa non fuerit virgo, poterit acquirere medietatem sponsalitiæ largitatis. Sed contra, quia, quantumuis sponsalitia illa largitas possit fieri viduæ, non propterea sequitur, quod sponsus ignorans illam esse virginem, voluerit eandem ipsi conferre liberè, sicuti, quantumuis possit liberè ducere viduam non supponendus est, quod ignorans eandem velit ducere, si corruptam cognosceret.

Non præsumitur ignorans velle ducere viduam.

Assertio III. Si osculum præcesserit nedum sponsalitiam largitatem, sed etiam sponsalia nihil per ipsum lucratur sponsa, *Coaruuias quarto decret. prima part. cap. 4. §. 1. n. 141.*, *Gutierez 3. pract. qq. q. 44. n. 7.*, *Barbosa rub. solut. matrim. 2. part. num. 108.*, *Ludouicus Lopez secunda part. instruct. de matrim. c. 36.* 4

Ratio in fortioribus terminis deducitur ex ijs, quæ dicta sunt in probatione primæ partis assertionis primæ sub hoc eodem titulo; si etenim ex eo, quod iura ad effectum, vt sponsa lucretur, requirebant, quod donatio præcesserit osculum inter sponsos, à fortiori requirunt, quod sponsalia præcedant idem osculum propter allegatam rationem, quod qualitas adiecta verbo restringitur ad tempus verbi, cum igitur dicatur in textu *de rebus donatis à sponsis*, vtique in eodem supponuntur sponsalia con-

Debet spōsa sibi imputare si ante sponsalia permiserit osculū

contracta, cum sine eisdem sponsi esse non possint; Nec obesse potest, si asseratur, quod ex illo osculo detrimentum sequatur sponsæ, cum non ita de facili alteri possit nubere; Non, inquam, obesse potest, quia illa fæmina debet sibi imputare, quod permiserit osculum sibi infigi, si fuerit consentiens, vel proprio infortunio, si fuerit inuita, & ad summum ex alio capite potest inquirere compensationem damni, si quod indè ortum fuerit; cæterum ex illo nullum ius acquisiuit in ordine ad illam sponsalitiam largitatem. Accedit, quod ex actione omninò illicita non potest, vt supra asserebamus, acquirere præmium legale; illa autem actio osculi suscepti ante celebrata sponsalia omninò est illicita, vt per se patet. Quod, si dixeris ex copula secuta inter sponsos sponsam acquirere per superiùs notata illam medietatem sponsalitiæ largitatis, & nihilominus illa actio copulæ carnalis inter ipsos est omninò illicita. Statim impugnaberis, quia illa actio carnalis copulæ inter sponsos, quantumuis sit absolutè illicita, originem quodammodò trahit à sponsalibus legitimè contractis, & ex eorundem sponsorum voluntate refertur ad futurum matrimonium; illa autem actio osculi antecedentèr ad sponsalia, nec à sponsalibus originem trahit, nec secundum se refertur ad matrimonium; vndè iura consuluerunt indemnitati sponsæ post contracta sponsalia, ne ex illis, vel intuitu ipsorum detrimentum patiatur, non autem antecedentèr ad illa, nec respexerunt præcisè ad esse illicitum quomodocunque, sed ad detrimentum quodcunque, quod prouenire posset sponsæ post eadem sponsalia, vel ex osculo expressè, vel ex copula interpretatiuè.

Discrimen inter osculum ante spōsalia, & copulum post illa.

Assertio IV. Sponsa ex simplici amplexu præcisè sine osculo non acquirit medietatem sponsalitiæ largitatis, si matrimonium promissum non sequatur *Ioannes Lupus lib. 52. Tauri num. 18., & ibi Castillo num. 23., Azebedo lib. 5. recop. tit. 2. l. 4. num. 31.* apud *Sanchez lib. 6. de matrimonio disp. 18. num. 8.*

5 Ex solo amplexu non acquiritur.

Ratio ex eo deducitur, quia iura præcise loquuntur de osculo, & cum sint quodamodò pænalia non sunt extendenda vltrà verborum formam, nec in similibus, quinimmò amplexus in rigore non possunt dici in effectu similes osculis, cum secundum communem hominum existimationem, in qua consistit moralis fæditas, non tantum afferant ruborem, sicuti afferunt oscula.

Dices, si iurium dispositio in pænalibus non est extendenda vltra verborum formam, nec protrahenda ad casus similes, vtique nec erit extendenda ad casus grauiores, vt videre est in reseruatione actus sodomitici, quæ non extenditur ad actus bestialitatis, quantumuis grauiores. Quomodo igitur dictum fuit in præcedentibus dispositionem legalem concedentem amissionem iocalium pro medietate ratione osculi extendi etiam quoad copulam carnalem? Sed contra, quia, quamuis regularitèr odiosa non extendantur ad casus similes, quinimmò nec ad grauiores, vt patet in exemplo altero de actu sodomitico, fallit tamen, quando casus sunt intra eandem speciem, & eandem, vel maiorem præferunt fæditatem, quia tunc casus grauiores vltrà deformitatem actus positiui includunt etiam maiorem. Deindè in casu præsenti non inuoluitur tanta deformitas in simplici amplexu, quanta in osculo, vt per se patet.

Casus sunt intra eandem speciem.

PRÆNOTIO V.

An, si sponsalia fuerint conditionalia, & pendente adhuc conditione sponsus dederit sponsæ osculum, hæc acquirat medietatem iocalium.

SVMMARIVM.

Ex osculo habito post sponsalia conditionalia pendente adhuc conditione sponsa non acquirit medietatem iocalium, si matrimonium non sequatur post purificatam conditionem. 1.

Ex copula habita post sponsalia conditionalia pendente adhuc conditione sponsa non acquirit medietatem iocalium, siue conditio fuerit dependens à voluntate contrahentium, siue independens. 2.

Per copulam non supponuntur contrahentes cedere conditioni, quæ ex illorum voluntate depeudet. 3.

EX osculo sponsi ad sponsam ante contracta sponsalia hanc non acquirere medietatem sponsalitię largitatis, quamuis postea contracta fuerint sponsalia, licet non fuerit secutum matrimonium, ex dictis in præcedenti prænotione clare liquet. Nunc supponimus sponsalia quidem fuisse contracta non purè, sed sub conditione, *si Patri tuo placuerit, vel rem aliquam honestatem gesserit*, & medio tempore inter hunc contractum conditionalem, & conditionis euentum sponsum fæminæ osculum contulisse. Quo supposito inquirimus, an in hac hypothesi sponsa, si post purificatam conditionem non sequatur matrimonium, illam medietatem sponsalitiæ largitatis acquirat. Hoc, quod inquiritur quoad osculum infixum pendente conditione, inquiretur etiam quoad copulam habitam pendente eadem conditione.

Assertio I. Ex osculo habito post sponsalia conditionalia pendente adhuc conditione 1

Pendente cõditione ex osculo nil acquiritur.

tione sponsa non acquirit medietatem iocalium, si matrimonium non sequatur post purificatam conditionem, *Sanchez de matrim. lib. 6. disp. 18. num. 7.*

Ratio ex dictis in præcedenti prænotione deducitur, quia ex osculo habito antecedentèr ad sponsalia sponsa non acquirit medietatem sponsalitiæ largitatis, si matrimonium non sequatur, dummodò quod non sequatur non proueniat ex culpa donantis, ergò etiam ex osculo habito post contracta sponsalia conditionata pendente adhuc conditione non lucrabitur illam medietatem, si sine culpa sponsi matrimonium non sequatur. Consequentia probatur, quia sponsalia conditionalia ante conditionis euentum, nec sunt sponsalia, nisi quoad nomen, nec vlla ratione obligant per superiùs dicta, ergo eadem adhuc pendente dici non potest, quod osculum fuerit inter sponsos, ergo, si ante sponsalia ex osculo ius non acquiritur ad medietatem iocalium, nec acquiritur post eadem conditionalitèr contracta pendente adhuc conditione.

Sponsalia ante conditionis euentum non sunt sponsalia.

Dices, maius ius acquirere sponsam post contracta sponsalia conditionalia, ac antecedentèr ad illa, quandoquidem iam fides obligata est, & solum pendet effectus à conditionis euentu, qui possibilis supponitur; ante sponsalia autem, nec fides data est, & eueniente quacunque conditione nulla consurgit obligatio, vndè in primo casu potest dici osculum post contracta sponsalia conditionata haberi ex quodam iure saltem inchoato ad futurum matrimonium; in secundo autem casu non item. Sed contra, quia illud ius non aliquam vim tribuit de præsenti, sed tantum pro futuro tempore supposita purificatione illius conditionis appositæ, cum consensus ad illam solummodò referatur, & antecedentèr ad illam perindè sit, ac si non esset, & per consequens, nec de præsenti constituit vera sponsalia, nec propriè obligat, nec illa fæmina respectu sponsi potest dici sua. Quod, si vrgeas, pendente adhuc conditione sponsum non esse liberum ad contrahenda alia sponsalia, sed teneri expectare conditionis euentum, ac proindè sponsam ius aliquod de præsenti acquisiuisse aduersus ipsum; statim impugnaberis, quia ex illa amissione libertatis non sequitur, quod sponsalia teneant, & obligent pro tunc in vim sponsalium, quod requiritur ad hoc, vt donatio dicatur facta inter sponsos, sed quod tenebunt, & obligabunt, si postea purificabitur conditio.

Pendente cõditione nó possũt dici spósus, & sponsa.

Vlteriùs probatur assertio, quia illud osculum intercedens pro tempore sponsalium conditionalium ante conditionis euentum vtique peccaminosum est, & illicitum, ergo ex illo nequit sponsa lucrari præmium legale. Confirmatur, quia ex sponsalibus conditionalibus ante conditionis euentum non consurgit impedimentum publicæ honestatis, nonnisi, quia pro illo tempore non sunt vera, & realia sponsalia, vt superiùs latè probauimus, ergo, nec ex eisdem consurget acquisitio medietatis iocalium respectu sponsæ, si ante conditionis euentum osculum patietur à sponso, quandoquidem semper verificatur, quod pro tempore, pro quo positum fuit osculum, non fuerint vera, nec realia sponsalia.

Per osculum contrahunt labé peccaminosã

2 Assertio II. Ex copula habita post sponsalia conditionalia pendente adhuc conditione sponsa non acquirit medietatem iocalium, siue illa conditio, seu eiusdem executio fuerit dependens à voluntate contrahentium, eisdemque contrahentibus liberum sit ab illa recedere, siue independens a voluntate eorundem, eisdemque non sit liberum à conditione illa resilire. Consentiũ in vniuersum in hanc assertionem *Sanchez de matrimon. lib. 6. disput. 19. num. 6.*

Ex copula pédẽte códitione nil iocaliũ acquiritur.

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia copula habita antecedentèr ad sponsalia quomodocunque concepta nullum ius tribuit ad illud præmium legale illius medietatis iocalium *Castillo in l. 52. Tauri num. 6., & seqq., & ibi Antonius Gomez n. 6. Coaruuias quarto decret. 1. part. c. 4. §. 1. n. 14. Gutierez 3. pract. qu. 44. n. 7., Barbosa rub. ff. solut. matrim. 2. part. num. 108., Ludouicus Lopez 2. part. instruct. de matrim. c. 36.*, ergo neque copula habita post sponsalia conditionalia pendente adhuc conditione independente quoad executionem a voluntate contrahentium, cumque eisdem non sit liberum cedere, tribuet ius ad acquisitionem illius præmij legalis. Consequentia tenet, quia cum illa sponsalia non sint vera sponsalia ante conditionis euentum, semper verificatur, quod copula illa fuerit habita antecedentèr ad sponsalia, & cum liberum non sit contrahentibus illi cedere ex illa copula non arguitur recessus ab illa conditione.

3 Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia, si quę ratio euinceret in ea hypothesi, in qua supponitur conditio apposita per contrahentes libere quoad executionem dependere ab eorundem voluntate, illisque liberum esse illi cedere, medietatem iocalium per sponsam acquiri ex illa copula, illa vtique esset, quia per illam copulam videntur sponsi recessisse ab illa conditione, sicque sponsalia in pura transijsse per textum *in cap. de illis, & cap. per tuas de condit. appos.*, sed hæc ratio nulla est, ergo &c. Maior est fundamentum aduersantium. Minor probatur, quia, quantumuis de iure antiquo præsumeretur de illo recessu à conditione, hoc erat, quia Ecclesia, ne præsumeret de delicto fornicationis, præ-

Non est prẹsumptio accessus ex affectu coniugali.

præsumebat illos accedere affectu coniugali, quod vtique tunc erat licitum, cum per illum accessum sponsalia conditionalia transirent in purum matrimonium, nam per illum actum præsumebatur poni consensus de præsenti, de iure tamen nouo Concil. Trident. non potest esse præsumptio de illo accessu affectu coniugali, cum nequeat esse coniugium, nisi seruata forma eiusdem Tridentini, quæ est, vt consensus apertè præstetur coram Parocho, & testibus, sicque semper verificatur, quod accedant, seu accesserint affectu fornicario, per quem non receditur secundum se ab illa conditione. Vide, quæ suprà latè de hoc diximus.

PRÆNOTIO VI.

An, si sponsalia fuerint nulla ex aliquo impedimento, lucretur sponsa ex osculo medietatem, & ex copula integram sponsalitiam largitatem.

SVMMARIVM.

Si vterque fuerit ignorans impedimenti, & nullitatis sponsa ex osculo, & copula nihil acquirit. 1.

Si vterque fuerit conscius impedimenti, & nullitatis sponsa potest probabilitèr detinere, quod collatum est, non quidem virtute legum illud applicantium per osculum, vel copulam, sed ex præsumpta respectu donantis antidoralis collationis ad effectum consequendi osculum, vel copulam, & postea cedente in pretium eorundem. 2.

Si sponsus fuerit ignarus impedimenti, & sponsa sciens hoc ex osculo, & copula nihil acquirit. 3.

Sciente sponso, & ignorante fœmina hæc acquirit eo modo, quo acquirit, quando vterque est sciens. 4.

Videtur prima fronte ex præactis asserendum in ea hypothesi, nec ex osculo medietatem, nec ex copula integram donationem sponsam lucrari, quandoquidem illa sponsalia nulla perindè se habent, ac si non essent sponsalia; ex osculo autem sine sponsalibus nulla fit acquisitio, nullumque lucrum, quod solum conceditur ex illo post legitima sponsalia. Nihilominus, quia iuxtà diuersam considerationem potest esse diuersa ratio dubitandi, & ex aliqua motiuum etiam lucrandi, ideò diuersas has considerationes profero.

Considerationes circa titulum propositũ. Primò potest res considerari, quando vterque sponsus fuit ignarus impedimenti existentis, & per consequens etiam nullitatis, & perseuerante tali ignorantia in vtroque sponsus contulit osculum sponsæ post sponsalitiam largitatem. Secundò, quando vterque fuit conscius impedimenti, & nullitatis, & nihilominus secuta est sponsalitia largitas, & subsequentèr osculum, vel copula. Tertiò, quando sponsus fuit ignorans, sponsa tamen sciens. Quartò, quando sponsa fuit ignorans, sponsus tamen è conuerso conscius.

1 Vtroque ignoráte sponsa nil acquirit. Assertio I. Iuxtà primam considerationem, secundum quam vterque supponitur ignorans impedimenti, & nullitatis, sponsa, nec per osculum lucratur medietatem iocalium, nec per copulam eadem integrè *Salicetus in l. si à sponso nu.2.C. de donat. ante nupt.*, *& ibi Fulgos.*, *& Glosa verb. non interueniente*, *Antonius Gomez l. 52. Tauri n.6.*, *Cifuentes ibid. in fin.*, aduersus *Sanchez lib.6. de matrim. disp.20. num.3.*, *Ioannem Lupum d.l.52. Tauri n.4.*, *& rub. de donat. § 36. n.7.*, *Matienzo lib. 5. recop. tit. 2. l.4. glos.2. n.2.*, *Azabedo eodem l.4. n.10.*

Probatur primò, quia sponsalitia largitas solum acquiritur per osculum quoad medietatem, & per copulam quoad integrum esse, quando, & eadem largitas, & osculum, & copula est inter veros sponsos, qui propriè tales sunt per superiùs latè probata, & allegata, sed in hac hypothesi illi propriè sponsi non sunt, cum inter legitimè impeditos non possint esse sponsalia, ergo &c. Confirmatur, quia sponsalitia largitas non ex solo osculo datur, seu acquiritur, sed ex osculo simul, & contractu sponsalium, cæteroqui acquireretur etiam ex osculo inter non sponsos, sed in præsenti hypothesi contractus sponsalium non est, nec sufficit putatiuus, cum hic eximat solummodò à culpa pro tempore, pro quo bona fides perseuerat, nullum tamen ius conferat in ordine ad acquirenda, ergo ex illo nulla potest acquiri sponsalitia largitas, &, si fuerit acquisita, cognita inualiditate erit restituenda, nam ex contractu nullo nulla potest oriri actio, nullumque ius.

Non sufficit contractus putatiuus & quare.

Dices primò, quantum ad effectum contrahentium illa sponsalitia largitas, osculum, & copula fuerunt intuitu matrimonij contrahendi, nec tunc quoad ipsorum affectum, & fidem aderat impedimentum, ergo non est, cur sponsa passa tale osculum, seu copulam sit priuanda præmio legali, cum inculpabilitèr illud, seu illam passa fuerit. Sed contra, quia vbi iura requirunt vera sponsalia, non sufficit affectus contrahentium, &, vbi iura non distinguunt, seu amplient, dum loquuntur de contractu intelligenda sunt de vero, non de simpliciter putato. Hoc videre est etiam in ijs, quæ docuimus *tom.1. sub tit. Contractus III. de mutuo, & vsuris Disq.6. §.6. n.2.* de eo, qui vsurariè bona fide contraxit existimans contractum esse licitum, & non vsurarium, hic certè, quantumuis in bona

Iura intelligẽda sunt de vero, & reali contractu, nó putato.

 fide

fide non poteſt lucrari id, quod iuſtè lucratus fuiſſet, ſi ille contractus non fuiſſet vſurarius, ergo etiam in præſenti hypotheſi ſponſa oſculum paſſa non poteſt lucrari ex illo contractu inualido id, quod conſecuta fuiſſet, ſi fuiſſet validus, vndè debet imputare propriæ conditioni, quod tunc extiterit illud impedimentum, & oſculum, vel copulam paſſa fuerit.

Dices ſecundò, in hac hypotheſi rationem fundamentalem interuenire, ob quam iura conceſſerunt acquiſitionem illius medietatis iocalium ratione oſculi, & integram acquiſitionem ratione copulæ, nempè detrimentum amiſſi pudoris, & vtique ſine aliqua culpa eiuſdem ſponſæ, ergo in præmium eiuſdem, vtique poterit retinere, vel medietatem, vel totam largitatem reſpectiuè ad oſculum, vel copulam. Sed contra, quia iura non reſpexerunt ad illam amiſſionem pudoris quomodocunque, ſed ad amiſſionem eiuſdem in ſponſis, cæteroqui ſponſa acquireret talem medietatem, ratione oſculi, & integram largitatem ratione copulæ, ſi oſculum, vel copulam paſſa fuiſſet ante celebrationem ſponſalium, quod eſt contra ſuperius dicta; neque vrgeas, quod in hoc caſu non celebratorum ſponſalium nulla erat, nec probabilis ſpes radicata futuri matrimonij, in hypotheſi autem, de qua hic loquimur, adeſt ſpes radicata in contractu reputato valido ad idem matrimonium; & in primo caſu debet ſibi imputare, quod oſculum permiſerit, cum nouerit illud eſſe omninò illicitum nec ex illo ius aliquod poteſt acquirere; in ſecundo autem nulli culpæ propriæ poteſt imputare, cum crediderit ſibi eſſe licitum, & ex illo ius acquirere; contra enim impugnaberis, quia illa ſpes poſt contracta ſponſalia inualidè ratione impedimenti exiſtentis non eſt radicata, niſi in fide, & credulitate eorundem contrahentium, non autem in re ipſa; vndè, ſicuti in caſu non exiſtentium præcedentium ſponſalium debet imputare propriæ culpæ, quod oſculum, vel copulam paſſa fuerit, ita in caſu præexiſtentium ſponſalium, ſed inualidorum, debet proprio infortunio imputare, quod talia ſuſtulerit, ſicuti maritus, ſeu ſponſus debet proprio infortunio imputare, quod non conſecutus fuerit dotem, nec in hoc grauamen debet ſubire ſponſus illius amiſſionis, quandoquidem contulit illam largitatem ſub ſpe matrimonij ineundi, alioqui non collaturus. Hinc

Oſculum, & copula ſine ſponſalibus nō tribuunt ius ad iocalia.

Debet propriæ cōditioni imputare quod oſculum ſuſtulerit.

Probatur ſecundò. Sponſalitia largitas non ſolum ex præſumpta contrahentium voluntate, ſed etiam ex iuris diſpoſitione intelligitur facta ſub tacita conditione, ſi matrimonium ſequatur, & non aliter, niſi ex culpa donantis matrimonium non ſequatur per textum *in l. cum veterum, C. de donat. ante nupt.*, in hac autem hypotheſi non ſequitur matrimonium, nec ſequi poteſt, & certè ſine culpa ſponſi donantis, ſed præciſe impedimento iuris obſtante, ergo &c.

Dices, hęc verificari ad ſummū, quando res integra eſt, in præſenti autem res integra non eſt, cum ſponſa paſſa fuerit oſculum, vel copulam, vt præfertur; nec æquū eſt, vt ſponſa in bona fide perſiſtens validorum ſponſalium detrimentum pudoris patiatur ſine aliquo emolumento, vel compenſatione. Sed contra, quia ſuppoſitis ſponſalibus oſcula ſunt licita, & debita inter ſponſos, & ex eo, quod ſponſi arbitrentur ſponſalia eſſe legitima, & valida, eximuntur quidem à culpa, ſi mutuo illa ſibi infigant, non tamen efficiunt, quod illa conſequantur ſuum effectum, perindè, ac ſi eſſent licita ſecūdum ſe, vndè debet ſponſa putata imputare propriæ conditioni, quod res non ſit amplius integra, nec in hoc debet aliquod grauamen inferri ſponſo, cum ea, quæ præſtitit, præſtiterit ex vi contractus arbitrans ſibi eſſe licita; quod, ſi aliter res ſe habeat, non eſt ex propria culpa, adeoque in eo non eſt grauandus in illa amiſſione.

Aſſertio II. Iuxtà ſecundam conſiderationem, ſecundum quam vterque ſupponitur conſcius impedimenti, & nullitatis contractus, probabiliſſimum eſt, ſponſam poſſe ſibi detinere, quod collatum eſt, non quidem virtute legum illud applicantium per oſculum, vel copulam, ſed ex præſumpta reſpectu donantis antidorali collatione ad effectum conſequendi voluntatem ſponſæ ad oſculum, & copulam, & poſtea quodammodo cedente in pretium eorundem. Conſonat quodammodo cum ijs, quæ docet *Sanchez lib. 6. de matrim. diſp. 20. n. 7.*, licet non ſub his terminis formalibus.

2 Vtroque conſcio nullitatis ſponſa acquirit, & qua ratione.

Prima pars deducitur ex ijs, quæ dicta ſunt in præcedenti aſſertione, nam leges non diſponunt, quod ſponſa acquirat medietatem ſponſalitiæ largitatis ex oſculo, eandemque integram ex carnali copula, niſi quando præceſſerunt vera, & legitima ſponſalia, ſed in hac hypotheſi, nec præceſſerunt vera, & legitima ſponſalia, nec bona fide talia reputata, cum vterque ſupponatur conſcius nullitatis contractus, ergo ex vi legum ſponſa non acquirit reſpectiuè illam medietatem, nec totam largitatem. Confirmatur, quia æquum non eſt, vt ſponſa conſequatur præmium legale ex actione, quæ non ſolum aduerſatur eidem legi, ſed etiam iuri Diuino, & humano, quamque nouit omni iure culpabilem eſſe, ſed ſciens adeſſe impedimentum dirimens, adeoque nullitatem contractus patiendo oſculum, vel copulam actionem comiſit, vndequaque peccaminoſam, & aduerſantem iuri Diuino, & humano, ergo non poteſt ex illa con-

Non conſequitur premium legale ex actione illicita cognita, vt tali.

consequi illud præmium legale.

Secunda pars ex eo euincitur, quia ex alio capite sponsus sciens insubsistentiam contractus non præsumi potest illam donationem contulisse, nisi ad alliciendum animum sponsæ fictæ ad actus inhonestos osculorum, & copulæ; non enim potest esse ad effectum matrimonij contrahendi, cum optimè nouerit obstante impedimento iuris non posse contrahi, ergo secuta copula, vel osculo præsumendum est datum, seu collatum ex voluntate dantis, & conferentis cedere quodamodo in pretium osculi, seu copulæ, ergo sponsa ficta potest illud habere, & iustè detinere, cum huiusmodi actiones dignæ sint suo pretio, seu compensabiles rebus pretio æstimabilibus. Confirmatur, nam donans ex falsa causa, nec ignarus falsitatis censetur donare, & abdicare à se dominium, &, cum præstet, seu conferat celebratis primò sponsalibus, quæ vndequaque nouit inualida, supponitur præstare ad aliquem finem, cum non contulisset sine illis, ergo supponitur abdicare supposito illo fine, qui alius esse non potest, nisi illa copula, seu oscula, sicque, quod datum est, vt motiuum alliciens ad actum, postea cedit, vt pretium actus.

Illud collatū cedit in pretiū osculi, vel copulæ.

Assertio III. Iuxtà tertiam considerationem, secundum quam sponsus supponitur ignarus impedimenti, & nullitatis, & sponsa sciens, sponsa osculum, seu copulam passa nihil absolutè lucratur *Ioannes Lupus l. 52. Tauri num. 5., & rub. de donat. §. 3. in fin., Castillo l. 52. Tauri n. 3, Matienzo lib. 5. recop. tit. 2. lib 4 glos. 2. n. 2., Sanchez lib. 6. de matrimonio disp. 20. n. 9.*

3 Sponsa sciens nullitatē inscio sponso nihil acquirit.

Ratio deducitur non solum ex eo, quod ille contractus secundum se est nullus iuxtà ea, quæ dicta sunt in prima assertione; si enim, quando vterque est ignarus impedimenti non acquiritur per sponsam illa largitas, nec quoad medietatem propter osculum, nec quoad totum propter copulam, multo minùs poterit acquiri, quando fœmina est conscia, & masculus ignorans; sed etiam ex eo, quia ex culpa ipsius non perficitur matrimonium, & sponsalia falsa fuerunt. Accedit, quod ex actu illicito, & vtique sibi noto sponsa non potest acquirere præmium legale, cum potius ex illo actu sit pœna digna, & mulctanda.

Ex culpa sponsæ non perficitur matrimonium.

Assertio IV. Iuxtà quartam considerationem, secundum quam sponsus supponitur conscius impedimenti, & nullitatis, & sponsa ignara, hæc vtique consequitur sponsalitiam largitatem quoad medietatem, & quoad totum respectiuè ad osculum, & copulam, non quidem ex vi legum disponentium de tali acquisitione, sed ex præsumpta voluntate conferentis ex antidorali animo ad effectum conciliandi vsu-

4 Sponsa ignorans acquirit in pretiū.

pra, & postea in pretium actionis. Consonat cum his, quæ supra dicta sunt in secunda assertione, *Ioannes Lupus l. 52. Tauri num. 5., & ibi Antonius Gomez num. 7., Matienzo lib. 5. recop. tit. 2. lib. 4. glos. 2. num. 2.* Recole ea, quæ dicta sunt in dicta secunda assertione, & hic applica.

PRÆNOTIO VII.

An, quando data opera, non casu dissoluuntur sponsalia, alter ex sponsus acquirat iocalia.

SVMMARIVM.

Nonnulla considerationes circa titulum. 1.
Sponso post contracta sponsalia, & tradita iocalia, & osculum transeunte in Religionem sponsa lucratur medietatem sponsalitiæ largitatis. 2.
Sponsa post receptum osculum transiens ad Monasterium non priuatur iure illius medietatis. 3.
Si sponsa contulerit iocalia sponso, & ipse, vel ipsa ingrediatur Monasterium sponsus integrè restituit. 4.
Si sponsus, qui contulit iocalia emiserit votum simplex castitatis, in sententia asserente eadem dissolui, sponsa per osculum lucratur medietatem, in sententia asserente non dissolui, acquirit integrè. 5.
Si post contracta sponsalia sponsus receperit iocalia à sponsa, & ipse ratione voti, quod emisit, resiliat à sponsalibus, tenetur integrè eadem reddere, si verò sponsa votum emiserit, & nolit matrimonio acquiescere eadem iocalia integrè amittit. 6.
Quando sponsalia dissoluuntur mutuo consensu neuter acquirit sponsalitiam largitatem. 7.

Non procedit titulus, quando data opera alter ex sponsis ex culpa propria recedit à sponsalibus, nam tunc ex superius dictis, si matrimonium non sequatur ex culpa eius, qui contulit sponsalitiam largitatem, integrè eam acquirit donatarius, si verò ex culpa donatarij integrè restituenda est ei, qui illam contulit per textum *in l. cum veterum, C. de donat. ante nupt.*, sed procedit solummodò, quando non casu, sed data quidem opera, sed sine culpa sponsalia dissoluuntur, vt si sponsus ingrediatur Monasterium, vel votum castitatis emittat, vel mutuo consensu à contractu recedant sponsi.

1 Sensus, in quibus procedit, vel non procedit titulus.

Procedit item titulus, tum quando sponsus contulit sponsæ sponsalitiam largitatem, tum quando sponsa contulit sponso, & sic sub eodem inquiretur primò, an, si sponsus post collatam, sponsalitiam largitatem, & osculum ingrediatur Monasterium, sponsa acquirat medietatem illius, & post copulam eandem integram. Secundò,

do, an, si sponsa post largitatem illam acceptam, & osculum ingrediatur, adhuc illam medietatem acquirat, vel totam, si passa fuerit copulam, an verò teneatur restituere collatori. Tertiò, si sponsa contulerit illam largitatem, & ipsa, vel sponsus ingrediatur Religionem, sponsus illam acquirat. Quartò quid sentiendum sit, quando alter ipsorum emiserit votum simplex castitatis post talem donationem, & osculum, vel copulam. Quintò quid sentiendum, quando ex mutuo vtriusque contrahentis consensu dissoluuntur sponsalia, & his similia.

2 Transeūte sponso ad Religioné post osculum sponsa acquirit iocalia media.

Assertio I. Si sponsus post collatam sponsalitiam largitatem, & osculum exhibitum sponsæ ingrediatur Religionem sponsa acquirit medietatem eiusdem sponsalitiæ largitatis, *Ioannes Lupus l. 52. Tauri num. 3., Azebedo lib. 5. recop. tit. 2. l. 4. n. 9., & 17., Molina tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 290. vers. habent verò locum, Sanchez lib. 5. de matrim. disp. 21. n. 4. vers. similiter.*

Probatur primò, quia in hac hypothesi interueniunt ea omnia, quæ ex dispositione iuris requiruntur ad lucrum medietatis sponsalitiæ dispensationis respectu sponsæ, nempè sponsalia legitimè contracta, ipsa sponsalitia largitas, & osculum post eandem sponsalitiam largitatem, nec ex aliqua culpa, & causa eiusdem sponsæ dissoluuntur eadem sponsalia, ergo non est, cur eadem sponsa per ingressum sponsi in Monasterium non debeat medietatem illius largitatis acquirere; Neque obesse potest, si asseratur in ea hypothesi sponsam non posse acquirere, eo quia illa acquisitio esset quodammodò distractiua sponsi à perfectiori statu Religionis, vnde emanauit dictum *in c. decreta legalia 27. qu. 2.*, quod scilicet *decreta legalia desponsatam, si conuerti voluerit, nullo modo consueuerunt damno mulctari*, & hoc vtique ob perfectiorem statum, quem eligit, seu eligere statuit; quod, si hæc verificantur in ordine ad sponsam, nō video, cur verificari non debeant etiam in ordine ad sponsum, qui certè damno mulctaretur, si teneretur amittere medietatem iocalium per ingressum in Religionem; Non, inquam, obesse potest, quia ex quo sponsus liberam fecit promissionem futuri matrimonij, & dependentèr ab eodem osculum contulerit, quod certè redolet in detrimentum sponsæ ob verecundiam, & difficultatem alteri nubendi, non potest ex illo motiuo amittendi medietatem iocalium retrahi rationabilitèr à præfato statu, eo quia spontè per illud osculum cessit illi medietati; vndè iura quidem non obstantibus sponsalibus absolutis, & matrimonio rato intra bimestre eidem tribuunt facultatem ingrediendi Religionem ob maiorem status perfectiorem, non tamen conferunt ius priuandi iure alteri perfectè

Spontè sponsus per osculum cessit illi medietati.

acquisito ex priuilegijs eidem à iure concessis, cum de hoc nullibi in iure reperiatur dispositum.

Probatur secundò, quia, si sponsus post legitimè contracta sponsalia sponsam violat, & postea velit Monasterium ingredi, tenetur prius damna ex violatione secuta sponsæ reparare, vt est in confesso apud omnes, & nos suprà latè docuimus, ergo, si antecedentèr sponsalitiam largitatem contulerit, & postea eidem sponsæ osculum præbuerit, non poterit quoad totum eandem largitatem reuocare, quandoquidem hæc cedit in præmium pudoris amissi, & quodammodò succedit pro eo, quod debuisset conferre, si sponsalitiam illam largitatem non contulerit; nec æquum est, vt sponsa, cum vacet culpa, debeat priuari illo iure acquisito per osculum in illa medietate iocalium.

Sponsus transiens ad Monasteriū debet damna reparare.

Assertio II. Si sponsa post sponsalitiam illam largitatem acceptam, & post susceptum osculum ingrediatur Monasterium, vtique non priuatur iure ad illam medietatem iocalium, seu sponsalitiæ largitatis *Glosa in d. c. decreta legalia 27. qu. 2. in fin., Corneus cons. 22. vol. 1., Coaruuias quarto decret. secunda part. c. 7. §. 4. n. 12., Molina tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 290. vers. habent verò locum, Sanchez de matrim. lib. 6. disp. 21. n. 4.*

3 Sponsa transiens ad Monasteriū non priuatur iocalibus.

Ratio ex eo deducitur primò, quia sponsa post contracta sponsalia, & sponsalitiam illam largitatem per osculum susceptum perfectè acquisiuit ius ad illam medietatem, quo non est priuanda sine sua culpa, sed ingrediendo Monasterium omni vacat culpa, ergo propter illum ingressum non debet illo iure priuari. Confirmatur *ex d. c. decreta legalia 27. qu. 2.*, vbi præcitata verba leguntur, *decreta legalia desponsatam, si conuerti voluerit nullo modo consueuerunt damno mulctari*; damno autem mulctaretur, si teneretur amittere medietatem iocalium, quæ per osculum acquisiuit.

Ingrediédo Monasteriū vacat culpa.

Dices primò, sponsalitiam illam largitatem semper censeri ex dispositione iuris, & ex interpretatiua voluntate contrahentium conferri cum ordine implicito, seu conditione tacita, si matrimonium sequatur *ex d. textu in l. cum veterum, C. de donat. ante nupt.*, nec aliter, nec alio modo, quod potissimum debet intelligi ordine contrario exclusiuè, si matrimonium non sequatur ex voluntate alterius contrahentis, ergo, cum in hac hypothesi dissoluantur ex voluntate sponsæ, cum posset non dissoluere, asserendum est, eandem sponsam ius illud amittere, cum in hoc lædat quodammodo ius sponsi ad matrimonium, intuitu cuius contulit sponsalitiam illam largitatem, & sine quo non contulisset. Sed contra, quia, quantumuis ille sponsalitia largitas sit cum implicito ordine, & conditione,

Interuenit alia implicita conditio, & qualis.

tione, si matrimonium sequatur, intelligitur tamen ad normam sponsalium sub alia implicita conditione, si non eligatur perfectior status, quia tunc ille perfectior status, qui eligitur sine culpa sponsæ, non debet eam priuare iure, quod acquisiuit dependenter ab osculo, quod passa est stantibus sponsalibus legitimè contractis, & perseuerantibus.

Instabis hac ratione, nec sponsus ingrediens Monasterium post celebrata sponsalia, & post osculum fæminæ exhibitum, esset priuandus illa medietate iocalium, quæ contulit sponsæ, quandoquidem debet intelligi, quòd, sicuti contraxit sponsalia cum promissione futuri matrimonij sub tacita conditione, nisi perfectiorem statum Religionis elegerit, ita quod contulerit illam sponsalitiam largitatem sub spe, & intuitu futuri matrimonij, ea tamen subintellecta tacita conditione, nisi perfectum statum elegerit; hæc autem sunt contra superiùs dicta, ergo &c. Sed contra negandum est assumptum, quandoquidem dispar omninò est ratio de sponso ingrediente Monasterium post sponsalitiam largitatem, & osculum exhibitum, ac de sponsa, quæ recepit illud osculum, & postea ingreditur Religionem. Ratio disparitatis in eo consistit, quod sponsa per osculum receptum passa est verecundiam, ruborem, & aliquam moralem deformitatem, quæ certè meretur compensationem, sponsus autem damnum non passus est, sed contulit, adeoque, non mirum, si ratione eiusdem teneatur illam medietatem amittere; vndè quando dicitur, quod contrahens sponsalia, & conferens sponsalitiam largitatem possit libere transire ad Religionem, quia intelligitur contraxisse, & contulisse sub tacita conditione, nisi meliorem statum elegerit, intelligendum semper est parte in reliquis omnibus incolumi, & saluis iuribus alteri ex damno acquisitis.

Nõ currit paritas de sponso ingrediente.

Dices secundò, *textum in d. c. decreta legalia 27. qu. 2.*, non euincere intentum præsentis assertionis, quandoquidem loquitur de damno positiuo non inferendo fæminæ, si post dispensationem elegerit perfectum statum, hic autem est solummodò sermo de lucro non acquirendo. Sed contra quia priuatio lucri iam acquisiti per præcedentes actiones est propriè, & in rigore damnum, vt per se patet; in hac autem hypothesi sponsa ex electione perfectioris status Religionis propriè priuatur lucro ex dispositione iuris iam acquisito per osculum, quod positum est, adeoque &c.

Priuatio lucri est propriè damnum

Ratio secundò ex eo deducitur; Si sponsa, quæ arrhas receperat à sponso dissoluat sponsalia per ingressum in Religionem, non tenetur duplicatas restituere, cum tamen eas teneretur reddere, si ex causa culpabili dissolueret, non nisi quia sponsa recipiens arrhas intelligitur se obligasse sub tacita cõditione, nisi perfectiorem statum eligerit, ergo etiam ingrediens Religionem post sponsalitiam largitatem, & osculum non tenebitur sponsalitiam largitate ex integro restituere. Antecedens communitèr admittunt *DD. Glos. in d. c. decreta legalia 27. q. 2. in fin., Ioannes Lupus l. 52. Tauri num. 3., & ibi Cifuentes vers. in eadem lege, Castillo num. 3., Antonius Gomez num. 8. Gregorius Lopez l. 3. tit. 11. part. 4., Matienzo lib. 5. recop. tit. 2. lib 4. glos. 2. num. 1.* Consequentia probatur, quia non minus est pæna, & damnum teneri duplicatas arrhas restituere, ac amittere sponsatitiam largitatem acquisitam per osculum, ergo, si ob ingressum inculpabilem Religionis sponsa, quæ recepit arrhas, non afficitur pæna restitutionis dupli, ob eundem non inficietur pæna restitutionis medietatis sponsalitiæ largitatis acquisitæ per osculum.

Euincitur etiam assertio paritate.

Dices sponsa, quæ recepit arrhas in celebratione contractus sponsalium, si postea Monasterium ingrediatur, quamuis non teneatur restituere duplum, tenetur tamen arrhas receptas reddere, ergo etiam sponsa, quæ recepit sponsalitiam largitatem, & postea Monasterium ingressa est, tenebitur eandem sponsalitiam largitatem ex integro restituere. Sed contra neganda est consequentia. Ratio disparitatis in eo consistit, quia, vt benè notat *Barbosa in l. 2. part. 1. in princip. nu. 158. ff. solut. matrimon.* in arrhis non consideratur dissolui matrimonium absque culpa vxoris, sed solum acquiruntur consummato verè matrimonio, sponsalitia autem largitas acquiritur per osculum post contracta sponsalia, etiam non secuto matrimonio, dummodò dissolutio non proueniat ex culpa eiusdem sponsæ; sed de hoc infrà vberius, dum de arrhis.

Nõ currit paritas de arrhis, ac de iocalibus.

Assertio III. Si sponsa post contracta sponsalia contulerit sponsalitiam largitatem sponso, & ipsa, vel sponsus postea ingressus fuerit Monasterium, quantumuis intercesserit osculum, sponsus ipse nihil acquirit sponsalitiæ largitatis, sed tenetur integram restituere *Sanchez lib. 6. de matrim. disp. 21. num. 2.*

4 Sponsus integre restituit, quod recepit.

Ratio deducitur primò *ex l. si à sponso, C. de donat. ante nupt.*, vbi expresse dicitur, quod dissolutis sponsalibus morte alterius, & ita absque vtriusque culpa sponsus nihil lucretur per osculum, ergo dissolutis sponsalibus etiam morte ciuili alterius, quatenus ingressus est Monasterium, adeoque absque vtriusque culpa, cum iura inculpabiliter permittant sponsis ingredi Religionem, sponsus ipse nihil sponsalitiæ largitatis sibi à sponsa collatæ lucrabitur. Confirmatur, quia non militat eadem ratio de sponsa recipiente sponsalitiam

litiam largitatem, & osculum, ac de sponso eandem recipiente in ordine ad eiusdem acquisitionem, quandoquidem sponsa recipiens osculum, & largitatem damnum consequitur in morali illa fœditate ex eodem consurgente, quæ in fæmina considerabilis est, sponsus autem per osculum secundum communem hominum existimationem nihil damni, & fœditatis consequitur, adeoque &c.

5 Assertio IV. Si post contracta sponsalia, sponsalitiam largitatem, & osculum, quando largitas collata est e sponso sponsæ, ipse sponsus, vel sponsa emiserit votum simplex castitatis, in sententia afferente per ipsum sponsalia dissolui, sponsa lucrabitur sponsalitiam largitatem pro medietate, in sententia verò afferente per tale votum simplex castitatis præcedentia sponsalia non dissolui, lucrabitur sponsa integrè sponsalitiam largitatem, si ex parte sponsi matrimonium non sequatur, nihil verò, si ex parte sui ipsius, *Sanchez lib. 6. de matrim. disp. 21. num. 5.*

Iuxta diuersam sententiã, acquirit, vel integrè, vel dimidiatè.

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia in sententia afferente per votum simplex castitatis sponsalia præcedentia dissolui, eadem militat ratio acquisitionis medietatis iocalium respectu sponsæ post emissum votum simplex castitatis, siue à se ipsa, siue à sponso, ac per ingressum formalem alterius in Religionem; siquidem interuenit in vtroque casu post sponsalia, & sponsalitia largitas, & osculum, & nulla vtriusque culpa dissoluuntur sponsalia eadem, ergo non est, cur, si per ingressum alterius in Religionem sponsa acquirit medietatem sponsalitiæ largitatis, etiam per emissum ab altero votum simplex castitatis non debeat sponsa eiusdem medietatem lucrari. Antecedens probatur, quia in hac sententia respectu status matrimonialis est perfectior status cælibatus, sicuti est perfectior status Religionis; in contractu autem sponsalium, & sponsalitiæ largitatis semper intelligitur tacita conditio, nisi perfectior status eligatur.

In hac sententia currit paritas de voto simplici, ac de ingressu in Religionem.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia data sententia afferente non dissolui sponsalia per votum simplex castitatis, tunc matrimonium non sequeretur ex causa sponsi nolentis perficere, ergo non est, cur sponsa non debeat acquirere illam sponsalitiam largitatem, siquidem ea acquiritur, quando sponsus est in culpa, & causa, quod matrimonium non perficiatur, cum stante etiam voto teneatur illud perficere, in quo postea casu licet ratione voti non possit vsum matrimonialem petere, quod non est de substantia matrimonij, vt supra late vidimus, potest tamen licitè reddere.

Non sequeretur matrimoniũ ex culpa vouentis.

Ratio tertiæ partis etiam ex eo euincitur, quod, si ipsa sponsa post sponsalia, sponsalitiam largitatem, & osculum receptum votum simplex castitatis emiserit, non propterea deobligatur ab onere contrahendi matrimonium, ergo, si posito tali voto, nolit matrimonium contrahere, sponsalia ipsius culpa dissoluuntur, sicque non poterit medietatem illam sponsalitiæ largitatis acquirere per textum *in l. cum veterum, C. de donat. ante nupt.*, quandoquidem sponsa nihil acquirit, quando ex ipsius culpa sponsalia dissoluuntur.

Idem dicendũ est de sponsa ingrediente.

Assertio V. Si post contracta sponsalia sponsus receperit iocalia à sponsa, & ipse ratione voti, quod emisit, resiliat à sponsalibus, tenetur totam sponsalitiam largitatem eidem restituere; si verò sponsa votum emiserit, & nolit matrimonio consentire, ipsaque contulerit sponsalitia iocalia, eadem integrè amittet. Consonat cum iis, quæ dicta sunt *sub hoc eodem tit. Contractus XIV. de sponsal. II. prænot. 3. assert. 3.* 6

Vtroque recedente ratione voti amittit integrè iocalia.

Colligitur expressè *ex l. cum veterum, C. de donat. ante nupt.*, vbi habetur, idem obseruandum esse, si ex parte sponsæ in sponsum donatio facta fuerit, quod obseruatur, si ex parte sponsi viceuersa in sponsam facta fuerit donatio, sed quando ex parte sponsi donatio facta est, & ex ipsius culpa matrimonium non sequitur, sponsa integrè acquirit sponsalitiam largitatem, non solum per notata *in d. l. cum veterum, C. de donat. ante nupt.*, sed etiam per superius probata in præcedenti asserto, ergo &c. Sed in præsenti hypothesi sponsus, qui iocaliã recepit, non obstante voto ex sua culpa recedit à sponsalibus, quia tenetur eadem adimplere, ergo integrè tenetur eadem restituere, ne ex sua culpa commodum reportet. Hoc idem argumentum potest confici, quando sponsa iocalia contulit, & ratione voti non vult matrimonium perficere quoad amissionem eorumdem iocalium collatorum. Assertio procedit in sententia, qua asseritur sponsalia præcedentia non dissolui per votum subsequens simplex castitatis.

Vterque recedens ex culpa.

Assertio VI. Quando sponsalia mutuo consensu dissoluuntur, neuter acquirit sponsalitiam largitatem, *Salicetus l. cum veterum, C. de donat. ante nupt.*, *Angelus, §. est, & aliud el. 2. num. 2. institut. de donat.*, *Ioannes Lupus rubr. de donat. §. 3. num. 5.*, *Sanchez de matrim. lib. 6. disp. 21. num. 6.* 7

Ratio ex eo deducitur, quia, cum partes adinuicem consentiant in resolutione contractus, videntur tacitè consentire, vt singuli in integrũ restituantur per textum *in l. si diuersa, C. de transact.* Solum hic potest esse aliqua difficultas, an idem sentiendum sit, quando non æquè primò consentiunt in dissolutione contractus, sed successiuè, adeò vt primò nolit consentire contractus perfectioni sponsus, & postea sponsa, primò repu-

Vterque ex côuentione in integrum restituitur.

repugnans resolutioni postmodum consensum præbeat eidem. Qua in difficultate sentio, eum, qui vltimò consentit resolutioni, lucrari integram sponsalitiam largitatem, si acceperit, vel vendicandam, si dederit, *Salicetus in d. l. cum veterum, C. de donat. ante nupt.*, *Angelus § est, & aliud el.2.num.2.instit.de donat.* Ratio est, quia ex quo alter antecedentèr iniustè resilijt, innocens ex dispositione iuris, ius acquisiuit in illam sponsalitiam largitatem, & quidem ipso facto, vndè contra talem dispositionem, quæ ponit executionem ipso facto, noxius nequit moram purgare.

PRÆNOTIO VIII.

An sponsa post contracta sponsalia, & receptam à sponso sponsalitiam largitatem eandem acquirat integrè, si resiliat ex discessu sponsi in longinqua.

SVMMARIVM.

Si sponsus in longinqua recesserit, & expectatus congruo tempore non redierit sponsa alteri nubens lucratur integrè sponsalitiam largitatem. 1.

Si sponsus abierit in longinqua vrgente graui necessitate, eademque perseuerante non redierit, siue de iure ciuili, siue de iure canonico non amittit iocalia, quæ contulit. 2.

Sponsus, qui contulit sponsalitiam largitatem, si recesserit ex causa necessaria, eandem non amittit in terminis iuris canonici, si sponsa immediatè alteri nubat, nec de iure ciuili, si post diutinum tempus. 3.

Sponsa, si contulerit sponsalitiam largitatem sponso, qui recessit ex necessaria causa, & immediatè alteri nubat de iure canonico integrè eam recuperat, amittit verò, si perseuerante necessitate alteri nubat in terminis iuris ciuilis. Ibid.

Sponso recedente in longinqua ex causa voluntaria sponsa immediatè alteri nubens de iure canonico acquirit sponsalitiam largitatem ab eadem receptam. 4.

In terminis iuris ciuilis eandem non acquirit, nisi expectauerit per biennium, si absens fuerit intra eandem Prouinciam, vel per triennium, si extra eandem. Ibid.

Si sponsa contulerit sponsalitiam largitatem sponso, qui recessit in terminis iuris canonici eandem recuperat immediatè, amittit verò in terminis iuris ciuilis, si ante biennium, vel triennium respectiuè ad loca, ad quæ ille se contulit, alteri nupserit. Ibid.

In terminis iuris canonici sponsa recepta iocalia non acquirit, si sit spes proxima, & rationabilis mox futuri reditus. Ibid.

Quod dicitur de sponso recedente in longinqua, intelligendum est etiam de sponsa recedente. 5.

IN præcedentibus satis, superque diximus ex discessu alterius sponsi in longinquas regiones alterum iustam habere causam resiliendi à sponsalibus; nunc consequentèr ad ibi dicta inquirimus, an, si tunc sponsa, quæ iocalia receperat, à sponsalibus cum ipso, qui recessit, contractis resiliat, & alteri nubat, acquirat integrè sponsalitiam largitatem, an verò teneatur eandem restituere.

Inspectiones circà titulum propositũ

Difficultas potest examinari, vel in suppositione, qua sponsus, qui recessit, debito tempore fuerit expectatus, & non redierit, vel in suppositione, qua sponsa immediatè habita notitia recessus eiusdem sponsi in longinquas regiones sine spe proximi regressus recesserit, & alteri nupserit. Rursus examinari potest in suppositione, qua non in remotas regiones recesserit, sed in propinquas, vel cum spe proximi reditus, vel sine tali spe, & quid in vtroque casu dicendum sit.

Non redeunte sponso intra tẽpus congruũ spõsa lucratur.

1 Assertio I. Si sponsus in longinqua recesserit, & expectatus congruo tempore non redierit, sponsa recedens à sponsalibus, & alteri nubens lucratur integrè sponsalitiam largitatem, &, si contulerit, integrè recuperat *Castillus l.52.Tauri n.5., Sanchez lib.6.de matrim.disp.21.n.8.*

Ratio ex ijs deducitur, quæ superiùs dicta sunt *in d.l.cum veterum, C.de donat.ante nupt.*, cum scilicet ex alterius culpa sponsalia dissoluuntur, alterum lucrari integrè sponsalitiam largitatem, sed in hac hypothesi sponsalia dissoluuntur ex sponsi recedentis, & congruo tempore non reuertentis culpa, ergo alter, si receperit sponsalitiam largitatem, integrè eandem lucrabitur; Neque obesse potest, si asseratur, non ipso iure dissolui sponsalia ex recessu alterius, & non regressu congruo tempore, sed ex libertate permanentis in eodem loco, à quo alter recesserat, cum alter ipsi obligatus remaneat, non ipse alteri, ergo, cum resoluantur sponsalia ex libertate innocentis permanentis in eodem loco, non possunt dici resolui ex præcisa culpa recedentis, adeoque, cum innocens liberè recedat, non poterit integrè lucrari sponsalitiam largitatem; Non, inquam, obesse potest, quia, ex quo recedens in longinquas regiones, & congruo tempore non reuertens causam dederit dissolutioni contractus respectu alterius, debet sibi imputare, quod alter à contractu recesserit, cum vtatur iure suo, seu vsus fuerit, nec alter potuisset recedere à contractu, si ipse non recessisset à loco, vndè semper verificatur, quod contractus ex ipsius culpa dissoluatur, seu fuerit dissolutus, qui autem causa est dissolutionis per culpam reus est pænæ legalis, adeoque &c., nec alter tenetur diutius expectare, & remanere in contractu, vbi iura ipsum eximunt à contractu.

Sponsus non reuertens dat causã dissolutioni.

Hic

Excitatur difficultas de recessu vrgente graui necessitate.

Hic oritur difficultas, an sponsus, qui recessit in longinqua, si recesserit ex aliqua vrgenti necessitate, & eadem perseuerante congruo tempore, pro quo expectatus fuit, non redierit, adhuc amittat integram sponsalitiam largitatem. Ratio dubitandi ex eo consurgit, quod ex superius dictis resultat, nempe, quando dissolutio contractus sponsalium casu sequitur, puta morte, sine alicuius culpa restituendam esse integrè sponsalitiam largitatem receptam, vel recuperandam, si fuerit collata; hic autem sine alterius culpa sponsalia dissoluuntur, quandoquidem vrgente graui necessitate recessus, & perseuerantiæ in eodem ille, qui sic recessit, non est in culpa excusante ipsum necessitate, quæ stat loco casus fortuiti. Qua in difficultate considerandа sunt in primis ius ciuile, & canonicum circa huiusmodi discessum in ordine ad dissoluenda sponsalia diuersimodè disponere; ius etenim canonicum *in cap. de illis de sponsalibus*, nullum præscribit tempus expectandi, sed libertatem relinquit alteri matrimonium aliud ineundi, ibi. *Si quis iurauit aliquam ducturum, & postea dimitti terram se ad alias partes transferens liberum erit mulieri cum alio contrahere recepta de periurio pænitentia, si per eum stetit*; ius verò ciuile secundum varios respectus distinguit, vel etenim sponsus, qui discessit, est intra eandem Prouinciam, & tunc statuit expectandum esse per biennium per textum *in l. 2. C. de sponsalibus*, vel per triennium per textum *in l. 2. C. de repud.*, quod tamen aliqui intelligunt, quando sponsus extra Prouinciam recessit, vel sponsus, qui dicessit, abijt ex causa necessaria, & tunc statuit, expectandum esse, donec causa cesset per textum *in l. sæpè, ff. de sponsal.* Sed de his sermo erit infra vberior. Redeundo iam ad statum præsentis quæstionis, non obstante huiusmodi iurium diuersa dispositione absolutè quæstionem sic dirimo, siue procedat in terminis stricti, & iuxta rigorosam verborum significationem iuris canonici mox allegati, siue in terminis iuris ciuilis existente absoluta necessitate recessus, & perseuerantiæ in eodem sponsus non amittit sponsalitiam largitatem, nec eandem sponsa acquirit, si alteri nubat, quinimmò ipsa peccat in terminis iuris ciuilis, si perseuerante necessitate cum alio contrahat. Ratio in vniuersum esse potest ea, quam adduximus in ratione dubitandi. Quandoquidem, quod sponsa alteri nubat post discessum sponsi ex causa necessaria, non est imputandum culpæ sponsi discedentis, cum necessitas eum excuset; Dixi, *quinimmò ipsa peccat cum altero contrahendo*, quia, quando sponsus abest ex causa necessaria, expectandus est, donec causa cesset per textum *in l. sæpè, ff. de sponsal.*, ex quo sequitur, quod, si ipsa sponsa contulerit sponsalitiam largitatē sistendo in terminis iuris ciuilis, & perseuerante necessitate sponsi alteri nubat, ipsa amittat sponsalitiam largitatem, quandoquidem contra iuris eiusdem ordinem ipsa sponsalia dissoluit ex culpa propria. Dixi, *in terminis iuris ciuilis*, quia in terminis iuris canonici, secundum quos eidem post discessum sponsi liberum est sine temporis præscriptione cum altero contrahere, si alteri nubat, & priori sponso ipsa contulerit iocalia, eadem non amittit, quia alteri nubendo non peccat, cum vtatur iure suo; nec in hac hypothesi iuris canonici, si sponsus contulerit sponsalitiam largitatem, eandem amittet, quandoquidem necessitate eum excusante non est in culpa dissolutionis contractus.

1 Diuersa dispositio iuris ciuilis, & canonici.

2 Nō amittit, nec de iure ciuili, nec canonico.

Assertio II. Si sponsus in longinqua recesserit, & ipse contulerit sponsalitiam largitatem sponsæ, nec eandem amittit in terminis iuris canonici, si immediatè sponsa alteri nubat, nec in terminis iuris ciuilis, si etiam intercedente diutino tempore perseuerante tamen necessitate sponsi cum altero contrahat; si verò sponsa contulerit sponsalitiam largitatem sponso, qui ex necessitate in longinqua recessit, eandem ipsa non amittet, sed recuperabit integrè in terminis iuris canonici, si immediatè alteri nubat; amittet verò in terminis iuris ciuilis, si perseuerante necessitate cum altero contrahat. Consonat cum ijs, quæ dicta sunt mox in præcedenti difficultate.

3 Diuersa dispositio quando sponsus confert, ac quādo sponsa.

Ratio ex eisdem deducitur, quandoquidem iuxtà primum sensum, quantumuis iura canonica conferant potestatem sponsę remanenti in eodem loco alteri nubendi, non constituunt tamen sponsum in culpa dissolutionis contractus, cum necessitas eum excusat; iuxtà secundum verò sensum in terminis iuris ciuilis ipsa sponsa potius est in culpa contrahendo cum altero, cum iura illa hoc ipsi vetent, ergo non est, cur sponsus sit priuandus illo iure recuperandi illud, quod nomine sponsalitiæ largitatis contulit. Rursus, si sponsa contulit sponsalitiam largitatem sponso, qui recessit, si in terminis iuris canonici immediatè alteri nubat, non peccat, cum vtatur iure sibi ab eisdem iuribus concesso; in terminis verò iuris ciuilis peccat, cum teneatur expectare, quousque necessitas cesserit, ergo in illis non amittet sponsalitiam largitatem collatam, in istis verò amittet. Non immoror, quia patet ex dictis.

Quandoque est in culpa, quandoque non.

Assertio III. Si sponsus recesserit in longinqua ex causa voluntaria iuxtà terminos iuris canonici sponsa habita notitia talis recessus nubendo alteri acquirit sponsalitiam largitatem sibi ab eodem sponso

sponso, qui recessit, collatam, etiam non expectato vlteriori tempore, iuxtà terminos verò ciuili eandem non acquirit; nisi expectauerit per biennium, si absens fuerit intra eandem prouinciam, vel per triennium, si absens fuerit extra eandem; Quod, si ipsa sponsa contulerit sponsalitiam largitatem sponso, qui recessit, in terminis iuris canonici eandem recuperabit immediatè post habitam notitiam recessus, si ipsa alteri nupserit, ammittet verò in terminis iuris ciuilis, si ante biennium, vel triennium respectiuè ad loca, ad quæ ille se contulit, alteri nupserit, & dissoluerit priora sponsalia; recuperabit verò, si vltrà illud tempus dissolueret. Limita tamen in terminis iuris canonici in hypothesi, qua sponsus recessisset intra eandem regionem cum spe proxima, & rationabili proximi reditus, prout etiam videtur considerasse *D. Thomas in 4. dist. 27. quæst. 2. art 4. ad secundum, Vera Crux prima part. speculi art. 31. cas. 3., Ricardus in 4 dist. 27. art. 3. qu. 4., & ibi Durandus qu. 4 art. 3., Sotus in 4. dist. 27. quæst. 2. art. 5. vers. decimo quando*, quod etiam videtur considerasse textus *in d. cap. de illis de sponsal.*, dum dicit, *dimittit terram se ad alias partes transferens*, nec æquum omninò est, vt ex modica illa absentia ita graue damnum subeat sponsus.

Iura canonica tempus non prorogant. Ratio primæ partis deducitur ex superiùs dictis, quia iura canonica per recessum sponsi in longinqua conferunt sponsæ permanenti in eodem loco potestatem dissoluendi sponsalia, & ad alias nuptias conuolandi sine vlla præscriptione temporis per superius allegata *ad d. cap. de illis de sponsal.*, ergo non est, cur illam sponsa permanens non debeat acquirere, cum sponsus ex necessitate non sit absens, sed ex voluntate, & arbitrio, vndè etiam supponitur, quod ex illo recessu spontè renunciet sponsalibus.

Ius ciuile permittit biennium ad reditũ in eadem prouincia Ratio secundæ partis quoad ius ciuile in recessu sponsi intra eandem prouinciam euincitur per textum *in l. 2. C. de sponsalibus* cum etenim iura eidem sponso recedenti intra eandem prouinciam permittant tempus biennij ad reditum, & intra illud compellant sponsam in eodem loco permanentem ad expectandum, non est in culpa dissolutionis contractus sponsalium, si sponsa non expectato illo termino conuolet ad alias nuptias, vel alio modo dissoluat sponsalia, ergo non est, cur sit priuandus illa sponsalitia largitate, quam contulit. Hoc idem argumentum potest confici, quando sponsus abest extra eandem prouinciam ex causa voluntaria, iusta tamen, & probabili, & non expectatur ad triennium per textum *in. l. 2. C. de repudijs*, vbi illud tempus præscribitur, intra quod sponsa permanens non potest recedere à sponsalibus ad alias nuptias conuolando.

Ex eodem iure canonico deducitur. Ratio tertiæ partis, quando sponsa contulit sponsalitiam largitatem sponso, qui in longinqua recessit, deducitur quoad ius canonicum ex eisdem rationibus, quæ supra allatæ sunt, quandoquidem huiusmodi ius tribuit facultatem immediatè recedendi à sponsalibus sponsæ permanenti in eodem loco, & vtique ex causa sponsi recedentis, ergo, quantumuis ad alia sponsalia nullo tempore expectato transierit, poterit sponsalitiam largitatem per se collatam integrè recuperare, quia tunc supponitur ex causa sponsi recedentis dissoluisse sponsalia.

Ius ciuile etiam in hoc currit. Ratio quartæ partis, quod scilicet de iure ciuili sponsa, quæ contulit sponsalitiam largitatem eandem amittat, si intra biennium, vel triennium a recessu sponsi comparatiuè ad loca, de quibus supra, alteri nubat, ex eo expresè deducitur, quia recedendo à sponsalibus intra illud tempus iniustè recedit, & contra præscriptum iuris, & ius dependentèr ab eodem iure assistens sponso recedendi, ergo in illius pænam priuanda est sponsalitia largitate per textum *in l. cum veterum, C. de donat. ante nupt.* Ex aduerso deducitur, quod, si expectato illo termino a iure præscripto, & sponso non redeunte sponsa ad alias nuptias conuolarit, possit integram sponsalitiam largitatem repetere, quandoquidem tunc ius habet resiliendi suffragantibus sibi iuribus, & assistentibus, & culpa dissolutionis tunc imputatur sponso recedenti, & non redeunti, sicque totum, quod recepit, restituet *arg. d. l. cum veterum, C. de donat. ante nupt.*

Idem de sponsa recedẽte, ac de sponso. Assertio IV. Ea, quæ dicta sunt de sponso recedente in longinqua quoad acquisitionem, vel non acquisitionem illius sponsalitiæ largitatis ratione sponsæ proportionalitèr intelligenda sunt de sponsa recedente in longinqua respectu sponsi permanentis in eodem loco in ordine ad eandem acquisitionem, vel non acquisitionem sponsalitiæ largitatis, vel retinendæ, si à sponsa receperit, vel recuperandæ, si eidem contulerit, *Cinus, & Baldus in l. 2. in fin. C. de sponsalibus, Alexander de Neuo cap. de illis num. 16. de sponsal., Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 54. num 1.*, qui, quamuis loquantur præcisè quoad ius dissoluendi sponsalia ex recessu alterius sponsi in longinqua, ex identitate tamen rationis intelligendi sunt etiam loqui de iure acquirendi, vel non acquirendi sponsalitiam largitatem.

Ratio ex eo deducitur primò, quia recessus sponsi in longinqua permanente sponsa in eodem loco, & recessus sponsæ permanente sponso sibi sunt correlatiua, vt per se patet, sed in correlatiuis disposi-

In correlatiuis dispositũ in vno intelligitur dispositũ in altero, tum in vno censetur in alio disponi *l. fin. C. de indict. vid. l. fin. ff. de accept. l. 1. C. de cupr.*, & optimè probat *Euerardus loco à correlatiuis num.* 8. præcipuè vbi in vtroque correlatiuo eadem militat ratio, vt in præsenti hypothesi, ergo &c. Neque dicas, iura præcisè loqui de sponso recedente respectu sponsæ permanentis, adeoque disposita quoad illam non debere extendi in ordine ad sponsum recedentem; Contra enim impugnaberis, quia iura loquuntur in terminis sponsi recedentis, quia regulariter contingit eosdem sponsos recedere, non sponsas, quarum genus, quantumuis sit valdè vagum quoad proposita, & mentis affectus, non est tamen valdè vagum quoad motum; cæterum cum in vtrisque sit eadem ratio debet intelligi eadem iuris dispositio.

Vt plurimũ sponsus, recedit, non sponsa,

Ratio secundò deduci potest arg. eorum, quæ dicuntur *in d. l. cum veterum, C. de donat. ante nupt.*, nempè sponsum acquirere iocalia collata à sponsa, si hæc causa dissolutioni contractus dederit; dedisse autem supponitur causam sponsa ex recessu in longinqua nulla habita facultate à sponso.

Hic solum pro complemento eorum, quæ dicta sunt in hac prænotione, examinandum foret, cum dictum fuerit diuersimodè quoad hoc ius canonicum, & ciuile disponere, an res regulanda sit iuxtà ius canonicum, an verò iuxtà ius ciuile, vel intelligendum sit ius canonicum se conformare ciuili, an verò esse correctorium eiusdem, sed quia de hoc fuit sermo in præcedentibus, dum de dissolutione sponsalium, ideò ab hac quæstione abstineo, vosque remitto ad ibi dicta.

PRÆNOTIO IX.

An, si sponsalitia largitas excedat summam, quæ absq; insinuatione donari nequit, valida sit absque eadem.

SVMMARIVM.

Donationes liberæ, si excedant summam præscriptam, indigent insinuatione. 1.

Insinuatio quid propriè sit. 2.

Insinuatio potest fieri eodem contextu, quo fit donatio. 3.

Non requiritur, quod fiat in loco iudicij. 4.

Nec requirit decretum Iudicis, sed sufficit publicatio coram ipso. 5.

Donatio ante nuptias, quantumuis excedat summam præscriptam de iure communi, non indiget insinuatione. 6.

Sponsalitia largitas, quæ de iure municipali non potest excedi, non redditur valida quoad excessum per insinuationem. 7.

Regularitèr sancitum est, in omnibus liberis donationibus, quæ gratuito procedunt, requiri ad earum validitatem 1
insinuationem, si excedant summam quinque centum aureorum per textum *in l. sancimus, C. de donat., & per l. penul. §. fin, C. eodem tit.* Rursus in pluribus iuribus municipalibus diuersorum locorum statutum est, ne in terminis præsentibus sponsalitiæ largitatis eadem excedat determinatam summam, quæ diuersa est in diuersis locis iuxtà eorum statuta, & in particulari *in l. 1. recop. tit. 2. lib.* 5. statuitur, ne in ea quantitate fit, vt octauam dotis sponsæ partem excedat, & alibi aliter. Sed quia in præsenti nobis non vacat immorari in inquirendis dispositionibus statutarijs, quæ vbique locorum in hoc genere præscribuntur, ideò ijs omissis solum in genere inquirimus, an, quando sponsalitia largitas excedit quantitatem à iure municipali præscriptam, exigat insinuationem, ad hoc, vt sit valida.

Porrò insinuatio nihil aliud est teste *Iulio Claro, §. donatio qu. 15. n. 2.*, quam per 2
Insinuationis natura. superiorem auctoritatis præstatio, quæ licet eodem teste non sit propriè definitio, nec congrua descriptio, ex communi tamen consuetudine admittitur *Alberic. in l. illud post n. 2. C. de Sacros. Eccl.* Circa hanc insinuationem controuertitur primò, an possit fieri eodem contextu cum ipsa donatione. Secundò, an debeat necessario fieri 3
in loco iuditij. Tertiò, an requirat Iudicis decretum. Ad primum assero sufficere, si fiat eodem contextu, quo fit donatio, seu tunc quando donatio reducitur in scripturam, vel quando iam reducta est in scripturam coram Iudice publicatur, *Guido Papæ conf. 23. n. 11., Immola in c. cum contingat n. 9. de iure iur., Corneus consl. 36. in litt. A. lib. 3., Antonius Canarius de insinuat. in prima parte n. 4.* Ad secundum asse- 4
ro, non requiri, quod huiusmodi insinuatio fiat in loco iudicij, sed sufficit, quod fiat in quocunque loco coram Iudice, cum huiusmodi actus non exigat plenam causæ cognitionem, & sit potius voluntariæ iurisdictionis, quam contentiosæ *Canarius de insinuat. in prima parte num. 4., Immola in d. c. cum contigat num. 93. de iure iurand.* Ad 5
tertium item assero, non requiri decretum Iudicis, sed sufficere publicationem coram ipso *Bartolus in l. Modestinus post num. 3 ff. de donat., Corn. d. consl. 36. in litt. B. lib. 3.*, propter eandem rationem, quia non est necesse, quod fiat cum plena causæ cognitione, & est actus iurisdictionis voluntariæ. Hæc videntur interuenire, & requiri de iure communi; cæterum de iuribus municipalibus diuersorum locorum plura alia admittuntur, & requiruntur ad huiusmodi insinuationem, quæ certè in eisdem locis sunt obseruanda.

Asser-

6 Assertio I. Quantumuis donatio ante nuptias, seu sponsalitia largitas excedat summam præscriptam *in d. l. sancimus, C. de donat., & in l. penult. §. fin. C. eodem tit.*, non propterea indiget insinuatione; *Molina tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 290. vers. quintum est, Sanchez lib. 6. matrim. disp. 18. n. 12.*

Non indiget insinuatione.

Ratio ex eo deducitur, quia in donationibus ob causam non requiritur insinuatio *Bartolus in l. Aquilius Regulus n. 3. ff. de donat., Sacin Iun. cons. 77. num. 152. lib. 2.* etiam, si essent donationes ob causam, vel causas de futuro *Alexander cons. 113. n. 22. lib. 6.*, cum enim huiusmodi donationes habeant aliam causam, quam liberalitatis, donationes propriè non sunt, sed donatio ante nuptias, seu sponsalitia largitas non solum ex dispositione iuris, sed etiam ex præsumpta voluntate donantis, seu largientis est ob causam matrimonij, scilicet contrahendi, sine qua non conferretur, ergo &c. Confirmatur, quia huiusmodi sponsalitia largitas, vel est propter virginitatem, vel pudicitiam amissam, vel in præmium nobilitatis, vel obsequiorum per donatarium præstandorum, vel propter alias similes causas, ergo vtpotè ex causa non indiget insinuatione.

Est donatio ob causam.

Et quodammodo remuneratoria

7 Assertio II. In regionibus, in quibus statuto cautum est, sponsalitiam largitatem non posse excedere determinatam quantitatem, per insinuationem, si excedat, non redditur valida quoad excessum. Ita videntur definire *Molina, & Sanchez loc. cit.*

Ratio ex eo deducitur primò, quia insinuatio locum non habet in donationibus ob causam, seu ex causa per superius allegata, & probata, ergo in ijs, quantumuis interuenerit, non poterit suum effectum præstare. Secundò, quia, cum iura municipalia prohibeant, ne excedatur in determinata quantitate, & illam determinatam quantitatem approbent, vtique quoad excessum videntur irritare, nec reprobare quoad summam determinatam.

Vbi non habet locum, non præstat effectum.

PRÆNOTIO X.

Quandonam acquiratur sponsalitia largitas per matrimonium de præsenti.

SVMMARIVM.

Sponsalitia largitas collata à sponso contracto matrimonio per verba de præsenti, nec quoad totum, nec quoad partem acquiritur à sponsa, si sine osculo, & consummatione matrimonium illud dissoluatur, vel ob mortem naturalem alterius, vel ciuilem per ingressum in Religionem. 1.

Hæc sponsalitia largitas per matrimonium ratum præcisè sine osculo, vel consummatione non acquiritur per sponsam, quantumuis fuerit solemniter traducta in domum sponsi. 2.

Nec etiam si intercesserint benedictiones Ecclesiæ. 3.

Post consummationem vterque acquirit sponsalitiam largitatem. 4.

Intellige, quando sponsus, vel sponsa de futuro contulerit. 5.

SVb duplici sensu post examinari præsens difficultas, vel scilicet, quando nullis existentibus, vel præexistentibus sponsalibus immediatè per verba de præsenti, seruatis omnibus iuris solemnitatibus contractum est matrimonium; & tunc collata sponsalitia largitas, vel quando præexistentibus sponsalibus legitimè celebratis, & collata sponsalia largitate postea contractum est matrimonium per verba de præsenti, non tamen consummatum, & in vtroque sensu ante consummationem dissolutum est matrimonium intercedente morte alterius coniugis. Hic iam erit examinandum primò, an in vtroque sensu per simplex matrimonium per verba de præsenti nullo præcedente osculo, vel consummatione acquiratur, vel integra, vel dimidiata sponsalitia largitas. Secundò, an saltem acquiratur, si quantumuis non fuerit consummatum matrimonium, nec exhibitum osculum, fuerit tamen sponsa traducta in domum sponsi. Tertiò, an saltem acquiratur, si intercesserint benedictiones Ecclesiæ. Quartò, an consummato matrimonio non solum sponsa acquirat integra iocalia sibi à sponso collata, sed etiam sponsus sibi exhibita, & præstita à sponsa.

Rationes dubitandi circa titulum.

Assertio I. Siue sponsalitia largitas fuerit à sponso collata iuxta primum sensum, siue iuxta secundum expositum, nec quoad totum, nec quoad partem acquiritur sponsæ, si nullo præcedente osculo, seu consummatione matrimonij, matrimonium dissoluatur ob mortem naturalem alterius; vel etiam ciuilem ob ingressum in Monasterium, *Ioannes Lupus rubr. de donat. §. 4. in in initio, Sanchez lib. 6. de matrim. disp. 19. n. 3.* 1

Non acquiritur, si dissoluatur ob mortem.

Ratio ex eo deducitur, quia nondum consummato matrimonio conditio, sub qua tacitè intelligitur inita sponsalitia illa largitas, non est perfectè completa, cum adhuc possit matrimonium dissolui per ingressum alterius in Religionem, vndè benè dicitur *in d. l. si de sponso, C. de donat. ante nupt.*, quod si ante nuptias hunc, vel illam mori contigerit, non interueniente osculo, non acquiratur sponsalitia largitas, quod certè debet intelligi de nup-

Ex dispositione iuris conuincitur

tijs completis per consummationem, vel per osculum in ordine ad acquisitionem medietatis, ergo non est, cur debeat acquiri illa sponsalitia largitas deficiente conditione, quæ ad ipsam requiritur. Confirmari potest ex eo, quod suprà dictum est, nempè talem sponsalitiam largitatem dari in præmium amissi pudoris, qui certè non amittitur, nec per sponsalia præcisè, nec per matrimonium præcisè ratum, vt per se patet, nisi sequatur consummatio, vel osculum &c., ergo &c.

2 Etiam si fuerit traducta in domū sponsi.

Assertio II. Hæc sponsalitia largitas per matrimonium ratum præcisè, nec etiam acquiritur, quantumuis sponsa fuerit solemnitèr traducta in domum sponsi, si ante consummationem alter ex sponsis obierit, *Ioannes Lupus rubr. de donat. §. 4. num. 1. in fin.*, *Castillo lib. 52. Tauri num. 17., & 18, in fin.*, *Azabedo lib. 5. recop. tit. 2. lib. 4. n. 2.*, *Sanchez lib. 6. de matrim. disp. 19. n. 4.*

Ratio ex superiùs dictis deducitur, quia non acquiritur, nisi post consummatum matrimonium; ex traductione autem sponsæ in domum sponsi non efficacitèr infertur consummatio, nec propriè in re est, ergo &c.

Dices primò, ex illa traductione sponsæ in domum sponsi maximam, & vehementem esse præsumptionem consummationis matrimonij iam secutæ, vel saltem osculi præstiti, adeoque sufficiens esse fundamentum acquisitionis iocalium, vel quoad totum, vel saltem quoad partem. Sed contra, quia dispositio pænalis, cuiusmodi est illa respectu illius, qui sponsalitiam largitatem contulit, non fundatur im simplici præsumptione, sed in veritate actus, cæteroqui ex sponsalibus simplicitèr initis argueretur acquisitio illius sponsalitiæ largitatis saltem quoad medietatem, cum arguatur regularitèr post sponsalia osculum intercessisse.

Dispositio pœnalis non innititur soli præsumptioni.

Dices secundò, iura concedere talem sponsalitiæ largitatis acquisitionem ob ruborem, verecundiam, & detrimentum, quod sponsa patitur ex osculo quoad medietatem, vel ex copula quoad totum; hoc autem detrimentum æquè pateretur sponsa ex matrimonio rato post traductionem eiusdem in domum sponsi, cum secundum communem hominum existimationem, in qua consistit illud detrimentum, præsumatur consummatio, & difficilius homines ducerent sponsam, postquam post matrimonium ratum traducta est in domum prioris sponsi, ac si ad illam non fuisset traducta. Sed contra, quia iura non considerarunt illud detrimentum quomodocumque, sed prout oritur ex osculo, vel ex copula respectiuè ad partem, vel totum, cæteroqui ex quacumque præsumptione secundum maiorem, vel minorem qualitatem eiusdem decreuissent aliquam maiorem, vel minorem acquisitionem illius sponsalitiæ largitatis, quod non est in facto. Cæterùm difficiliùs quis duceret fœminam, quæ alteri fuerit desponsata, ac si non fuisset desponsata, nec tamen ex præcisa desponsatione, nisi fuerit dissoluta ex culpa alterius, acquirit illam largitatem.

Iura cōsiderant præcisè detrimētum ex osculo, & copula.

Assertio III. Quantumuis vltra traductionem sponsæ in domum sponsi post contractum matrimonium per verba de præsenti intercesserint benedictiones Ecclesiæ non propterea sponsa acquirit sponsalitiam illam largitatem, si ante consummationem matrimonium dissoluatur ex obitu alterius sponsi naturali, vel ciuili per ingressum in Religionem, *Sanchez loc. cit.* in præcedenti assertione aduersus *Azabedo lib. 5. recop. tit. 2. lib. 4. n. 23.*

3 Nec si intercesserint benedictiones Ecclesiæ.

Ratio ex eisdem deducitur, ex quibus præcedens assertio; vbicunque enim post matrimonium ratum non est copula, non est completa conditio requisita à iure ad acquisitionem iocalium, cum illud non sit consummatum, nec sufficit præsumptio propter rationes superius adductas.

Assertio IV. Ex consummatione matrimonij rati sponsa acquirit integrè sponsalitiam largitatem, si à sponso sibi fuerit collata, & item sponsus integrè, si eadem fuerit sibi per sponsam tradita. Quoad primam partem omnes, quos viderim, consentiunt. Quoad secundam *Gutierez 3. part. q. 44. in fin.*, *Matienzo lib. 5. recop. tit. 2. rub. glos. 3. nu. 3. in fin.*, *Sanchez de matrim. lib. 6. disp. 19. n. 10.* Intellige hanc assertionem in hypothesi, qua sponsus, vel sponsa de futuro contulerit sponsæ, vel sponso huiusmodi iocalia, secus autem, quando sponsus, vel sponsa de præsenti contulerit. Intellige item de iure cōmuni, non autem de iure municipali aliquarum regionum, secundum quod etiam sponsis de præsenti permittitur huiusmodi donatio, &, quamuis huiusmodi iura municipalia loquerentur solummodò de huiusmodi largitate concessa à sponso sponsæ, intelligenda etiā esset de largitate collata à sponsa sponso.

4 Per consummationem acquiritur.

Ratio primæ partis deducitur *in cap. is, qui fidem de sponsal.*, & vlteriùs ratione sic comprobatur, quia scilicet tunc intelligitur adimpleta conditio, quæ est tacitè adiecta huiusmodi sponsalitiæ largitati, nec aliquod aliud requiritur ex dispositione iuris, hocq; etiam à contrario sensu deducitur ex ijs, quæ in præcedentibus assertionibus dicta sunt; si enim sponsa non acquirit sponsalitiā largitatem, quando matrimonium consummatum non est, ergo quando consummatū est, acquiret eandem.

Ratio euincens sponsam acquirere

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quod habetur *in d. l. si à sponso, C. de donat.*

ante

ante nupt., vbi sic legitur. *Quod, si sponsa donationis titulo fuerit aliquid sponso largita, & ante nuptias hanc, vel illum mori contigerit ad donatricem sponsam, seu eius successores donatarum rerum dominium transferatur*, ergo, si contigerit mori post nuptias rerum donatarum dominium, nec ad eam, nec ad eius successores transibit, sed remanebit penes sponsum, seu maritum donatarium arg. à contrario sensu, quod in iure fortissimum est, *l. 1. §. huius rei, ff. de offic. eius, cui mand. est iurisd.* Argumentum etiam validissimum ad hoc comprobandum desumitur ex textu *in l. cum veterum, C. de donat. ante nupt.*, vbi, cum dictum fuisset, quod donationes ante nuptias factæ à sponso sponsæ habeant veram rationem donationis, seu quod idem est præstent verum effectum donationis, qui est transferre dominium in donatarium completa conditione, sub qua intelliguntur factæ, postea immediatè subditur. *Quæ similitèr obseruari oportet, si ex parte sponsæ in sponsum donatio facta sit*; particula etenim, *similiter*, efficit, quod dispositum in primo casu intelligatur etiam dispositum in secundo, & si in primo casu, supposito complemento conditionis transfertur absolutè dominium in donatarium, & vtique irreuocabile, non est, cur etiam in secundo non transferatur.

Ratio euincens acquirere sponsum.

Dices, non currere paritatem inter sponsum donantem sponsæ sub respectu conditionis, eademque adimpleta, ac de sponsa donante sponso sub eadem conditione, eaque purificata, quandoquidem in sponso præsumitur animus donandi, præcipuè cum accedat ratio talis præsumptionis; ipse etenim pudoris iniicit piaculum, quod in fæminis considerabile est; in sponsa autem non præsumitur talis animus donandi; tum quia genus fæminarum auarissimum est *l. si stipulata, §. si vxor, ff. de donat. inter vir., & vxor. l. si ego, ff. ad Senatus consul. Velleian.*, tum quia ipsa non infert pudoris piaculum sponso, cum in ipso non sit considerabile. Sed contrà, quia in primis translatio dominij non præsumitur præcisè ex voluntate donantium, sed ex dispositione iuris, quod supposita purificatione talis tacitæ conditionis eiusdem dominij translationem absolutè firmat, adeoque non consideratur, an genus sit auarum, nec ne; vbi etenim ius disponit, non attenditur voluntas contrahentium. Deindè, cum talis donatio sit ob causam, supposito adimplemento eiusdem causæ non est hæsitandum de voluntate donantis.

Proponitur instātia, & dissoluitur.

Dixi, intellige in hypothesi, qua sponsus, vel sponsa de futuro contulerit sponsæ, vel sponso huiusmodi iocalia; in hoc etenim sensu præcisè verificantur iura disponentia de huiusmodi dominij translatione; *secus autem quando sponsus, vel sponsa de præsenti contulerit*. Ratio huius limitationis ex eo desumitur, quod inter virum, & vxorem de præsenti vetita est quæcunque donatio per textum *in l. 1. 2., & 3., & 4. ff. de donat. inter vir., & vxor.*, *& in l. cum hic status, ff. eod.* hocque sentire videtur *Castrensis in l. vt in l. 4. C. de donat. ante nupt.*, *Menochius de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 12. num. 2.*, *Sanchez de matrimon. lib. 6. disp. 7. num. 8.*, *Ioannes Angelus Bossius tract. de dote cap. 8. n. 21.*, & nos etiam docuimus *tom. 4. sub tit. Contractus XI. de pign., & hypoth. prænot. 1. sect. 3. num. 21., & 22.*; Nec obesse potest, quod hæc donatio sit ob causam, quandoquidem constante matrimonio interdicta est quæcunque donatio quomodocumque inter virum, & vxorem, quantumuis respiciat causam matrimonij.

Inter maritum, & coniugē prohibētur donationes.

Dixi, *intellige de iure communi*; non enim negauerim in aliquibus regionibus extare iura municipalia, secundum quæ disponitur inter sponsos de præsenti posse esse huiusmodi donationes, vt in Regno Castellæ extare asserit *Sanchez lib. 6. de matrim. disp. 19. n. 9.* per textum *in l. 4. tit. 2. lib. 5. recop.*; Quo iure municipali stante, quantumuis in eodem videatur solummodò disponi de sponsalitia largitate collata à sponso sponsæ, nihilominus ex paritate rationis videtur dispositio extendenda etiam ad collationem factam per sponsam sponso, quia lex corrigens in vno correlatiuorum censetur in altero corrigere, nisi sit in lege corrigente expressa exclusio alterius per textum *in l. fin. C. de indict. vid.*, & ratio, cur exprimatur correctio solummodò in collatione facta à sponso de præsenti sponsæ, est ea, quia iura id præcipuè exprimunt, quod in vsu frequentiùs est, nec propterea aliud correlatiuum, quod non ita frequens est, excludunt *Glos. in Clemen. vnica verb. præsidentes de rescriptis*, *Rebuffus de nomin. quæst. 5. num. 3.*, *Paralta l. Lucius 1. n. 22. ff. de leg. 2.*, *Velascus contr. 8. n. 2. tom. 1.*

In Regno Castellæ permittuntur donationes inter sponsos de præsenti.

PRÆNOTIO XI.

An in suppositione, qua donatio ante nuptias excedens indigeat insinuatione, eadem indigeat, si sit reciproca inter sponsos.

SVMMARIVM.

Si sponsalitia largitates excedentes indigerent insinuatione, eadem non indigerent, si essent reciprocæ. 1.

Æquè procedit, siue huiusmodi donationes fiant pro eodem tempore, siue successiuè. 2.

Si vnus ex sponsis contulerit sponsalitiam largitatem

gitatem excedentem alter minorem, excedens quoad excessum indiget insinuatione. 3.

EX dictis in præcedentibus clarè liquet, huiusmodi donationes, quantumuis excedentes non indigere insinuatione; nunc vberioris doctrinæ gratia, & ad alias difficultates explanandas in alijs simplicibus donationibus examinandum assumimus, an supposita necessitate talis insinuationis, siue in huiusmodi donationibus ante nuptias, siue in alijs simplicibus eadem requiratur, si donationes fuerint reciprocæ. Vlterius, an data suppositione, quod in donationibus reciprocis non requiratur huiusmodi insinuatio, requiratur saltem, quando vnus contulit largitatem excedentem, alter verò minorem dispositam in iuribus.

1 Non indigent, quando sunt reciprocæ. Assertio I. In suppositione, quod etiam in sponsalitijs largitatibus excedentibus requireretur insinuatio, non requireretur tamen, quando huiusmodi largitates essent reciprocæ *Bartolus in l. Aquilius Regulus num. 3. ff. de donat.*, *Socin. Iun. conf. 77. nu. 152. lib. 2.*, *Alexander conf. 113. nu. 22. lib. 6.*, *Iulius Clarus, §. donatio qu. 16. n. 6.*

Insinuatio solum requiritur, quādo donatio est ex mero motiuo liberalitatis. Ratio ex eo desumitur, quia in donationibus simplicibus, quando sunt reciprocæ, non est necessaria huiusmodi insinuatio, ergo multo minus erit necessaria in donationibus antè nuptias, quando hę sunt reciprocæ. Antecedens probatur, quia insinuatio tantum requiritur, quando donatio procedit ex mero motiuo liberalitatis respectu donantis, quia, vt benè notat *Iulius Clarus loc. cit.*, si donationes habeant aliam causam, quam liberalitatis, propriè donationes dici non possunt, sed quando sunt reciprocæ habent aliam causam, quam liberalitatis, vt per se patet, cum tendant ad remunerationem muneris recepti, ergo non indigent insinuatione. Consequentia primi argumenti probatur, quia donationes ante nuptias habent quid magis ex genere suo, quod excludit merum titulum liberalitatis, quam simplices donationes.

Dices, hæc ad summum verificari, quando huiusmodi donationes fiunt æquè simul, & pro eodem tempore, quodamodo ex tacita conuentione, quia tunc habent quodammodo rationem contractus, seu saltem debitæ mutuæ remunerationis, non autem quando fiunt successiuè saltem ex parte eius, qui primo contulit, quia tunc ille præsumitur contulisse liberè, & gratuito sine vllo onere retributionis respectu alterius, adeoque illius collatio supponitur procedere ex mero motiuo liberalitatis. Sed contra, quia, quantumuis prima sponsalitia largitas ab vno procedens fit sine onere retributionis respectu alterius, prout tamen ab altero ponitur retributio ex eadem causa huiusmodi donationes reciprocæ ad inuicem referuntur, adeoque ambæ induunt rationem donationum remuneratoriarum prout expressè habetur *in dict. l. Aquilius regulus, ff. de donat.*, & ità communitèr tenetur, vt asserunt *Socinus Iun. conf. 94. n. 13. lib. 2.*, *Didacus in c. cum in Officijs post num. 10. de testam.* additque rationem *Iulius Clarus, §. donatio quæst. 3. num. 1.*, quia, licet prima donatio fiat nullo iure cogente, non tamen negari potest, quin saltem naturali ratione, qui beneficium accepit, benefacienti sit obligatus, atque hoc asserit esse maximi effectus, nam ex hoc sequitur, quod talis donatio non indigeat insinuatione. Hæc fermè ad verbum *idem Iulius Clarus loc. cit.* vndè est quodammodo donatio antidoralis, quæ propterea secuta remuneratione compensatur. 2 Procedit, siue fiant eodem tempore, siue successiuè.

3 Excedens indiget insinuatione quoad excessum. Assertio II. In suppositione, quod vnus ex sponsis contulerit sponsalitiam largitatem excedentem, alter verò minorem ea, quæ in iure disponitur, sponsalitia largitas excedens quoad excessum indiget insinuatione. Procedit etiam hæc assertio in suppositione, qua sponsalitia largitas excedens indigeat insinuatione. Colligitur licet in diuersis terminis ad hunc tamen casum maximè conferentibus, ex *Bartolo in l. si quis pro eo, §. primo in fin. ff. de fideiuss.*, *Decio in l. petens n. 7. C. de pactis*, *Iulio Claro, §. donatio q. 3. n. 3.*

Respectu excessus non est remuneratoria. Ratio ex eo deducitur, quia in tantum, quando est reciproca donatio, non requiritur insinuatio, in quantum veraque supponitur remuneratoria, sed, quando respectu vnius est excedens, vtique quoad excessum non potest esse remuneratoria, sed habet præcisè rationem simplicis donationis, ergo illa donatio quoad illum excessum absque insinuatione non tenet. Confirmatur primò, quia donatio remuneratoria, vt valeat, requiritur, vt non excedat merita *Bartolus in dict. l. si quis pro eo, §. 1. in fin. de fideiussor. alijque DD. allegati in assert.*, quia, quando fit, debet esse par vtriusque, non dispar conditio, *Tiraquel. in repet. l. si vnquam, C. de reuoc. donat.*; in hac autem hypothesi esset excessus donationis ad merita, quandoquidem meritum alterius consisteret solum in eo, quod retribuit, quod non adæquat id, quod recipit, ergo &c. Vide quoad hoc Tiraquel mox allegatum.

PRÆ.

PRÆNOTIO XII.

An donata à conſanguineis ſponſi ſponſæ ante nuptias eidem acquirantur poſt nuptias conſummatas, & poſt obitum ſponſi, & quid ſi fuerint donata à conſanguineis ſponſæ ſponſo.

SVMMARIVM.

Proponitur ſtatus controuerſiæ, & explicatur. 1.

De iure communi donata à conſanguineis ſponſi ſponſæ cenſentur donata contemplatione ſponſi, donata verò à conſanguineis ſponſæ ſponſo, contemplatione ſponſæ. 2.

Donata contemplatione ſponſi poſt obitum ipſius tranſeunt ad ipſius hæredes, idem dic de donatis contemplatione ſponſæ, quæ reuertuntur ad eiuſdem hæredes. 3.

De iure municipali Mediolani, an, & quomodo eiſdem acquiratur, expreſsè decernitur. 4.

Donata à ſponſo, vel Patre ſponſi cum expreſſione donationis cenſentur ſimpliciter donata, tradita verò ſine tali expreſſione cenſentur collata cauſa ornamenti. 5.

1 Status cõtrouerſię expoſitus. STatus controuerſiæ hic eſt. Contraxerunt adinuicem ſponſalia Fabius, & Berta ſeruatis omnibus iuris ſolemnitatibus cum promiſſione intra certum tempus de matrimonio ineundo. Rebus ſic ſtantibus, & matrimonio nondum completo pendente adhuc termino ad illius complementum, ne dum interceſſerunt inter ſponſos adinuicem ſponſalitiæ largitates, ſed etiam per conſanguineos ſponſi plurima pretio æſtimabilia fuerunt collata ſponſæ, & fortè etiam per conſanguineos ſponſæ eidem ſponſo. Succeſſiuè vrgente tempore celebrationis contractus initum fuit inter eoſdem matrimonium, & etiam conſummatum. Poſtea alter ipſorum obijt. Hic iam quæritur, an, ſi ſponſus, ſeu maritus obierit, tradita per conſanguineos eiuſdem ſponſæ eidem plenè fuerint acquiſita, adeo vt poſt obitum viri poſſit de illis liberè diſponere, & è contra, ſi ſponſa obierit tradita per conſanguineos eiuſdem ſponſo eidem plenè acquirantur, adeo vt de illis, ſicuti ipſi placitum fuerit, poſſit diſponere.

Carpanus ad ſtatut. Mediol. 291. *num.* 81. aſſerit hanc difficultatem in hoc Ducatu ſublatam eſſe *per hoc ſtatutum* 291. *per clauſulam, ſi verò deceſſerit cum deſcendente*, per quod meo videri Carpanus idem dicendum eſſe ſtatuit de huiuſmodi donatis per conſanguineos ſponſi ſponſæ eodem ſponſo decedente relicto deſcendente, quod dicitur in eodem ſtatuto de donatis per eundem maritum vxori tempore celebrationis contractus decedente eodem marito relictis deſcendentibus. Nihilominus, vt clarius hac in re procedamus.

Hæc difficultas examinari poteſt, vel attento iure communi, vel attento iure municipali huius Mediolanenſis Ducatus. Rurſus examinandum erit, an intelligantur translata ad eandem ſponſam titulo expreſſo donationis, an translata nulla facta mentione donationis, & quid in hoc caſu ſit præſumendum. Inſpectiones circa titulum.

2 Quorumnam contemplatione intelligãtur donata. Aſſertio I. Attento iuri communi donata à conſanguineis ex parte viri ſponſæ cenſentur donata contemplatione viri, donata verò à conſanguineis vxoris cenſentur donata contemplatione eiuſdem vxoris, *Viuius in ſuis comm. lib. 2. opin.* 93., *Bartolus in l. ſed ſi plures*, §. *in arrogato num.* 4., *ff. de vulg.*, *Iaſon in l. vt liberis num.* 17., *C. de collat.*, *Cagnol. in l. Contractus num.* 38. *ff. de regul. iur.*, *Iulius Clarus*, §. *donatio qu.* 10. *num.* 2.

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia affectio conſanguineorum ſponſi fertur in eundem ſponſum directè, & in ſponſam ſolummodo, prout refertur ad eundem ſponſum, & in tantum fertur in ipſam, in quantum eſt ſponſa illius, ergò, & donata, quæ procedunt ex eodem affectu, per eoſdem conſanguineos ſponſi eidem ſponſæ cenſentur donata contemplatione ſponſi. Hoc argumentum viceuerſa tendit etiam ad probandam ſecundam partem aſſertionis nempè donata per conſanguineos ſponſæ ſponſo cenſeri donata contemplatione eiuſdem ſponſæ.

3 Donata à conſanguineis ſponſi tranſeunt ad ipſius hæredes. Hinc inferes pro corolario primò in ordine ad acquiſitionem huiuſmodi iocalium, ſiue collatorum per conſanguineos ſponſi ſponſæ, ſiue per conſanguineos ſponſæ ſponſo poſt diſſolutum matrimonium ex obitu alterius idem iudicandum eſt, quod iudicatur de iiſdem, quando immediatè ſunt collata à ſponſo ſponſæ, vel à ſponſa ſponſo.

Inferes ſecundò, attento eodem iure communi donata ſic à conſanguineis ſponſi ſponſæ poſt obitum eiuſdem ſponſi non acquiri eidem ſponſæ, ſed reſtituenda eſſe hæredibus eiuſdem viri per tradita per *Baldum in l. penultim.* §. *ſeruos*, *ff. ſolut. matrimon.*, *Bartolus in l. ex annuo*, *ff. de donat. inter virum*, & *vxor.*, *Romanus conſ.* 172. *nu.* 1., *Alexander cons.* 155. *ad fin. vol.* 7., *Alexander in l. is, qui quadringenta*, §. *dos legat. num.* 5. *ff. ad leg. falcid.*, *Alciatus cons.* 241. *in princip.*, *Cagnolus in l. contractus num.* 44. *cum ſequ. ff. de reg. iuris.*

4 Aſſertio II. Attento iure municipali Mediolani *in pracit. c.* 291. Si maritus deceſſerit ſine deſcendente maſculo, vel fæmina,

Dispositiones quoad hæc de iure municipali Mediolani.

mina eiusdem matrimonij, vel alterius ex linea masculina vxor acquirit omnia eius causa parata, si ad domum mariti traducta fuerit, vel aliter ab eo cognita. Si verò decesserit cum descendente masculo, vel fæmina similitèr lucratur omnia eius causa parata exceptis nonnullis, prout expresè in eodem capite 291., si verò maritus decesserit relicta vxore, & nullo relicto descendente masculo, vel fæmina communi, sed solummodò relictis descendente, vel descendentibus masculo, vel fæmina, masculis, vel fæminis ex alio matrimonio, seu alijs matrimonijs eiusdem mariti, tunc mulier ex exceptis lucratur, vsque ad summam tantum duarum partium ex tribus partibus, ad quam ascenderet summa eius dotis, vbi mulier ex alio matrimonio, vel matrimonijs descendentem non haberet, vbi verò descendentem, seu descendentes haberet ex alio matrimonio, eo casu mulier lucratur ex exceptuatis, vsque ad summam tantum duarum partium ex tribus partibus illius portionis, quam maritus lucratus fuisset ex ipsa dote, si vxor præmortua fuisset cum descendente, vel descendentibus alterius matrimonij. Hæc omnia colligo ex eodem capite 291., quod, quamuis loquatur de donatis per eundem maritum, seu sponsum vxori, seu sponsæ, extenditur tamen etiam ad donata per consanguineos eiusdem sponsi sponsæ. Quod sic

Probatur, quià ex superiùs dictis donata per consanguineos sponsi sponsæ censentur donata contemplatione eiusdem sponsi, & eidem acquiruntur, ac proindè ità se habent, ac si fuerint donata ab eodem sponso, ergo eodem modo sunt regulanda, quo reguntur donata per eundem sponsum, sed donata per eundem sponsum reguntur modo præscripto in assertione secundum illas distinctiones, & exceptiones, ergo &c.

5 In dubio censentur tradita causa ornamenti.

Assertio III. Si sponsus, vel Pater sponsi aliquid miserit sponsæ, prout moris est, cum expressione donationis, tunc vtique censetur donatum, si verò simplicitèr miserit nulla facta mentione donationis, & tunc in dubio censetur traditum causa ornamenti, non autem animo donandi, *Angelus cons. 339., Cagnolus in l. contractus num. 35. ff. de reg. iur., Corneus cons. 65. in lit. A. lib. 3., Alexander cons. 115. n. 10. lib. 7., Iulius Clarus, §. donatio qu. 10. n. 1. in fin.*

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia, vbi constat de expressa voluntate donantis, non est ab eadem deflectendum, cum nullum ius vetet, talem donationem; hic autem expresè constat de voluntate donandi, ergo &c.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia in dubio ex duplici fine, quem habere potest traditio, ob quem fiat, præsumendum est fieri ex fine, qui minus noxius, & grauis sit transferenti, cum semper præsumatur, quemcumque velle sibi minus nocumentum, ergo &c.

PRÆNOTIO XIII.

An donata à consanguineis sponsi sponsæ, & è contra, eisdem iuribus, & oneribus subdantur, quibus subditur sponsalitia largitas.

SUMMARIUM.

Explicatur finis præsentis prænotionis. 1.
Sententia asserens habere rationem sponsalitiæ largitatis. 2.
Sententia negans præfertur. 3.
Non acquiruntur fæminæ dimidiatè per osculum, nec integrè per copulam. Ibid.
Ex suppositione, quod post osculum, vel copulam sponsalia dissoluantur, vel ex culpa, vel sine culpa sponsi, donata per consanguineos ad eosdem reuertuntur. 4.

1 Quo tendat huiusmodi disceptatio.

EO tendit hæc disceptatio, vt inquiratur, an, si sponsa, cui intelligatur per consanguineos sponsi facta donatio, osculum fuerit passa a sponso, vel fortè etiam copulam, & sponsus postea resilierit à sponsalibus, acquirat eandem donationem, vel quoad totum, vel quoad partem respectiuè ad copulam, & osculum ad instar eorum, quæ per sponsalitiam largitatem sibi fuerant a sponso collata, & viceuersa, si sponsus, cui intelligitur per consanguineos sponsæ facta donatio, ex eisdem causis intelligatur acquirere eam donationem, quibus acquireret tradita per sponsalitiam largitatem ab eadem sponsa, si ex culpa ipsius dissoluerentur sponsalia.

2 *Ioannes Lupus rub. de donat. §. 45. n. 19., Azabedo lib. 5. recop. tit. 2. lib. 4. n. 17., Ioannes Garzia de coniug. acquestu n. 107.* sentiunt eodem modo regenda esse huiusmodi donata per consanguineos vtriusque respectiuè ad alterutrum, quo sibi inuicem donata per eosdem sponsos reguntur, adeo vt sponsa, quæ recepit huiusmodi donata per consanguineos sponsi eadem lucretur quoad medietatem per osculum, vel quoad totum per carnalem copulam, & sponsus, qui recepit a consanguineis sponsæ eadem acquirat, si ex culpa eiusdem sponsæ dissoluantur sponsalia. Rationem ex eo deducunt, quod superiùs dictum fuit, scilicet consanguineos sponsi donantes sponsæ præsumi donare contemplatione eiusdem sponsi, adeoque eidem sponso; ex eo autem, quod sponsus conscius illius donationis factæ per suos consanguineos

Sententia asserens habere rationem sponsalitiæ largitatis.

guineos propriè sponsæ annuat, nec eandem sibi acquiri expressè statuat, videtur, & ipse donare sponsæ, adeoque proindè se habent illa donata, ac si fuerint donata ab ipso sponso sponsæ ante nuptias, sicque habent rationem sponsalitiæ largitatis. Nihilominus sit.

3 Illa sic donata nō acquiruntur per osculum, vel copulam.

Assertio. Illa sic donata à consanguineis sponsi sponsæ non habent rationem sponsalitiæ largitatis, adeoque per sponsam non acquiruntur quoad medietatem per osculum, nec integrè per copulam carnalem; idem intellige de donatis per consanguineos sponsæ sponso, si ex culpa eiusdem sponsæ dissoluantur sponsalia, *Gutierez 2. pract. quæst. qu. 120. num. 10.*, *Molina tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 430. concl. 3.*, *Sanchez de matrimon. lib. 6. disput. 26. n. 22.*

In dubio nō est donatio, vbi non est expressio.

Ratio ex eo desumitur, quia gratis omnino confingitur illa donatio sponsi ex collatis sponsæ per consanguineos proprios, nisi animum expresserit donandi, ergo non est, cur habeant rationem sponsalitiæ largitatis. Antecedens probatur, quia, vbi non est expressio, in dubio numquam præsumitur donatio, *l. cum de indebito, ff. de probat.*, *Menochius lib. 2. de arbitrar. centur. 1. cas. 88.*, *Mascardus de probat. concl. 555.*, *Baldus in l. cum te n. 2. C. de donat. ante nupt.*

Iura, cum sint pœnalia, non sunt extendenda

Dices, quod, quamuis non supponantur donata ex voluntate præsumpta sponsi, supponantur tamen translata in eandem sponsam ex dispositione iuris *in d. l. cum veterum, C. de donat. ante nupt.*, vbi præcipitur acquiri iocalia, quoad medietatem per osculum &c.; Sed contra, quia iura ad summum disponunt, quando sponsalitia largitas immediatè confertur per ipsum sponsum sponsæ, eo quia tunc supponunt ea ad hunc effectum ex mente collatoris fuisse collata; non autem, quando huiusmodi dona fuerunt collata per alios ab ipso sponso, quia iura non possunt præsumere, quod per eundem sponsum fuerint donata sponsæ, nec iura huiusmodi, cum quodammodo sint penalia ipsi sponso, sunt extendenda vltra quam eadem iura disponant.

Ex quibus habes, quid respondeas ad obiecta per aduersarios; non enim potest esse præsumptio, quod sit animus donandi respectu sponsi, adeoque, nec iura pro donatione præsumunt.

4 Reuertūtur ad cōsanguineos donantes.

Assertio II. Ex suppositione, quod post osculum, vel copulam sponsalia dissoluantur, vel cum culpa, vel sine culpa sponsi donata per consanguineos eiusdem sponsi sponsæ, probabilius ad eosdem consanguineos reuertuntur, nec remanent apud eandem sponsam; idem dic de donatis per consanguineos sponsæ sponso, quotiescunque ex culpa eiusdem sponsæ sponsalia dissoluuntur.

Ratio ex eo deduci potest, quia, quod datur à consanguineis, vel alijs pro ipsis sponsis datur intuitu matrimonij ineundi, seu sub tacita conditione, si matrimonium sequatur, non minus, ac illud, quod datur ab ipsis sponsis ante nuptias per textum *in l. cum veterum, C. de donation. ante nupt.*, *Ioannes Lupus rubr. de donat. §. 3. num. 5.*, *Castillo lib. 52. Tauri num. 8.*, *Gomez Arias lib. 50. Tauri num. 3.*, ergo conditione non purificata debent absolutè sic donata, seu tradita referri in ipsum donantem, seu conferentem; nec osculum, nec copula sponsi potest eisdem consanguineis officere, quandoquidem ex ipsis non oritur detrimentum sponsæ, ex quo illam acquisitione ipsa possit exigere.

PRÆNOTIO XIV.

An vestes, & alia iocalia, quæ mittit sponsus sponsæ contineri censeantur sub sponsalitia largitate, eiusque oneribus.

SVMMARIVM.

Vestes pretiosæ, quæ non inseruiunt ad quotidianum vsum, annuli, gemmæ, & monilia non veniunt sub sponsalitia largitate de iure communi, bene tamen vestes quotidianæ. 1.

Quænam veniant nomine vestium pretiosarum, & quid nomine quotidianarum. num. 2.

Vbi non constat de animo donandi in dubio vestes quotidianæ censentur donatæ, non sit pretiosæ. 3.

Exponitur quid sentiendum de iure municipali Mediolani. 4.

HÆc difficultas potissimum procedit in ordine ad vestes, annulos, gemmas, monilia, & alia huiusmodi vsu non consumptibilia. Rursus procedit, vel in ordine ad huiusmodi res, prout traduntur à sponso sponsæ ante nuptias, vel prout traduntur à marito vxori post nuptias. Tandem, vel spectato iure communi; vel spectatis iuribus municipalibus peculiarium regionum.

Assertio I. Vestes prætiosæ, quæ non inseruiunt ad quotidianum vsum, annuli, gemmæ, & monilia, & alia huiusmodi attento iure communi non censentur venire sub sponsalitia largitate, secus autem de vestibus, quæ ad vsum quotidianum deseruiunt, *Immola in l. penult. §. 1. ff. sol. matrim.*, *Cagnolus l. contractus nu. 36. ff. de reg. iur.*, *Ioannes Lupus rubr. de donat. §. 6. n. 5. & seqq.*, *Iulius Clarus lib. 4. recept. §. donatio qu. 10. in init.*, *Olanus recol. iuris litt. D. verb. donatio num. 72.*, *Gama primæ part. decis. 71. num. 1., & decis. 123. num. 1., & seq.* — 1 Quænam veniant sub sponsalitia largitate, & quænam non.

sequ., & in specie præsentis difficultatis, *Sanchez de matrim. lib.6. disp.25. n.28.*

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia huiusmodi vestes, aliaque pretiosa non supponuntur collata animo donandi, sed animo, vt inseruiant ad vsum, vt ornatior ad se sponsa accedat, vt, vbi non est expressa mentio donationis, in dubio non supponitur animus donandi per allegata iura *in l. cum de indebito, ff. de probat.*, *& per DD. allegatos in præcedenti prænot. in probat. assert. 1.*, *Bartolus in l. in his rebus, §.1. n.2. ff. solut. matrim.*, *Corneus cons. 81. in lit. L. lib. primo, Bertrandus cons.24. n.8. lib.1. in secunda part.*, *& cons. 208. nu.2. lib.2. in secunda part.*, *Socin. Iun. cons. 134. num.4. lib. 1.*, *Alexander in l. si is, qui quadringenta, §. dos legata num. 2. ff. ad leg. falcid.*, sponsalitia autem largitas non procedit, nisi quoad donata, sicque, quantumuis intercesserit osculum, vel copula, non propterea spōsa eadem acquiret, nec quoad medietatem, nec integrè respectiuè ad osculum, & copulam *Molina tom.2. de iustitia tract. 2. disp. 290. versic. quartum est dubium*, qui, quantumuis à nobis dissentiat etiam quoad vestes ad vsum quotidianum deputatas, quoad pretiosas tamen, aliaque pretio magno æstimabilia non dissentit.

Non supponitur animus donandi.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia, cum huiusmodi vestes sint ad quotidianum vsum deputatæ, sunt vsu maximè consumptibiles, adeoque censentur translatæ cum animo donandi; vndè etiam communitèr DD. asserunt, quod, si per mortem mariti post nuptias dissoluatur matrimonium, & non constet de animo eiusdem mariti donandi, quoad huiusmodi vestes quotidianas censeatur facta donatio, sicque ipsæ veniunt sub nomine sponsalitiæ largitatis.

Vsu consumptibiles censentur donari.

2 Hic disputant DD. quænam vestes sint reputandæ pro pretiosis, & quænam pro quotidianis. Communitèr resolutio huius difficultatis remittitur arbitrio prudentis viri, qui attentis circumstantijs dignitatis sponsi, & sponsæ, & consuetudine loci determinet. *Immola in l. penultim. §. seruus, ff. solut. matrim.*, *Ioannes Lupus rub. de donat. §. 11. num. 11.*, *Rolandus cons. 10. n. 17. lib. 1.*, *Villalobos in commun. opin. lit. V. verb. vestes nu. 48.*, *Menochius de arbitr. lib.2. centur.3. cas.218. num.5.*, *Gutierez secundo pract. qu.19. num.6.*; In specie autem debet considerare prudens arbiter quantitatem dotis; quo etenim pinguior est dos, eo honestius est sponsa tractanda, *argum. lib. 1. C. de impon. lucrat. descript. lib. 10.*, *& l. id vestimentum, ff. de pecul.* Deindè nobilitatem, & diuitias, adeo vt, si sint nobiles, & diuites, vestes sericæ annumerentur inter quotidianas, si ignobiles, & pauperes inter pretiosas, non enim æquum est, omnes æqualitèr vestiri per textum in *l. 1. C., quæ res vend. non pos.*, *Alexander cons. 42. num. 4. vol. 5.*, *Afflictus decis. 314. nu. 14.*, *Menochius de arbitr. lib.2. cent.3. cas.218. num.5.*, *Barbosa l. quæ dotis 33. num. 73. ff. solut. matrim.* Porro considerare debet, quod, si vestes delatæ fuerint pro diuersis temporibus, puta pro hiemali, & æstiuo, & dignitas personæ vtrasque exigat, vtrasque censeri quotidianas *Salicetus in l. ficus in fin. C. de donat. inter vir., & vxor.*, *Ioannes Lupus rub. de donat. §. 11. nu.9.* Tandem, quantumuis vestes delatæ essent honorificæ considerare debet, an sine ipsis attenta conditione coniugum non posset sponsa sine dedecore in publicum progredi, & tunc debet computare inter quotidianas *Baldus in l. penult. §. seruis num. 3. ff. sol. matrim.*, *Gutierez 2. pract. qu.19. n.8.*, *Barbosa in l. quæ dotis n.73. ff. solut. matrim.*

Quænam debeat considerare arbiter in decernendo

3 Assertio II. De iure communi, vbi non constat de animo donandi respectu mariti, in dubio vestes quotidianæ censentur donatæ, adeoque soluto matrimonio post obitum mariti fiunt vxoris, eiusque hæredum, cum donatio earundem morte fuerit confirmata; vestes verò pretiosæ, gemmæ, monilia, & his similia in dubio non censentur donata, sed tantum ad vsum accommodata, adeoque soluto matrimonio, vel ob obitum mariti, vel vxoris sunt restituenda marito, vel eius hæredibus *Bartolus in l. si vsusfructus num. vnico, ff. ad leg falcid.*, *& in l. penult. §. seruis vxoris num.3 ff. solut. matrim.*, *Alexander de Neuo c. fin. num. 22. de donat. inter vir., & vxor.*, *Menochius de arbitrar. lib.3. cent.3. casu 218. num. 2.*, *Iulius Clarus lib.4. recept. §. donatio quæst.10. vers. successiuè quæro*, *Mascardus de probat. concl. 564. num. 4.*

Quænam cēseantur donata, & quæ non.

Ratio primæ partis ex eo deducitur primò, quia maritus constante matrimonio tenetur expensas necessarias facere ad congruum statum propriæ vxoris, nec easdem potest repetere, vt colligitur *ex l. penult. ff. de impens.*, sed vestes quotidianæ sunt ex expensis necessarijs ad congruum statum eiusdem, ergo illas, nec illarum expensas poterit repetere. Secundò, quia maritus tenetur suis sumptibus vxorem alere, *l. si cum dotem, §. sin autem, ff. solut. matrim.*, ergo etiam tenetur vestes ad vsum quotidianum necessarias conferre, quia nomine alimentorum veniunt vestes quotidianæ, & necessariæ, *l. legatis, ff. de aliment., & cib. leg. l. verb. victus, ff. de verb. signific.*

Vestes quotidianæ veniūt nomine alimentorum.

Dices, de alimentis rectè rationem procedere, non sic de vestibus, quandoquidem alimenta supponuntur consumpta, non sic vestes, quæ propterea, si perseuerant, poterunt repeti. Sed contrà in primis, quia, si maritus quid annuum præstet

stet vxori ad alimenta, statim efficitur vxoris, nec residuum potest à marito repeti per textum *in l. ex annuo 16. ff. de donat. inter vir., & vxor.*, ergo etiam, quantumuis vestes quotidianæ traditæ per maritum vxori perseuerent, non propterea poterunt repeti ab eodem marito. Deindè, cum vestes quotidianæ ex genere suo sint vsu cõsumptibiles, censentur ità cõferri, vt nõ fuerit animus repetẽdi, si quid ex eis remãserit.

Ratio secundæ partis deducitur primò ex textu *in l. mortis suæ 54. ff. de donat. inter virum, & vxor.*, vbi dicitur, quod, si mulier res in dote æstimatas consentiente viro in vsu habeat, non propterea illi censeantur donatæ, ergo &c. Secundò ex textu *in l. hoc legatum 43. ff. de legat. 3.*, vbi dicitur, vestes paratas causa vxoris posse maritum eidem vxori legare, ergo non fuerunt à principio donatæ. Tertiò, quoad res pretiosas, & quæ continuo vsu non absumuntur in dubio non est præsumptio donationis *l. cum de indebito vers. qui enim solnit, ff. de probat.*, vndè requiritur expressa mentio eiusdem *Baldus in l. cum te num. 2. C. de donat. ante nupt.*, nec donatio potest pręsumi, quoties collatio potest esse ad aliũ finem *Mascardus de probat. conclus. 555. n. 13.*

Non est præsumptio donationis.

5 Expositio textus in iure municipali Mediol.

Assertio III. De iure municipali huius Mediolanensis Ducatus vxor, si maritus decesserit sine descendente masculo, vel fæmina eiusdem matrimonij, lucratur omnia eius causa parata, si ad domum mariti traducta fuerit, vel aliter ab eodem cognita, & sub hac dispositione comprehenduntur omnia data vxori, tàm antequam vadat, quàm postquam iuerit ad maritum. Si verò maritus decesserit cum descendente masculo, vel fæmina eiusdem matrimonij, tunc etiam vxor lucratur omnia eius causa parata exceptis veste nuptiali, perlis, annulo, texuto sponsalitijs, nec non gemmis, collanis aureis, iocalibus, & alijs omnibus monilibus, & vezetis, farmalijs, & ornamentis cuiuscunque generis, & recamis tàm perlarum, quàm auri, & argenti, lecto, alijsque paramentis, seu ornamentis eiusdem lecti; Si verò maritus decesserit sine descendente masculo, vel fæmina eiusdem matrimonij, sed relictis descendentibus masculo, vel fæmina alterius matrimonij eiusdem mariti, tunc vxor ex prædictis exceptis lucratur vsque ad summam tantum duarum partium ex tribus, ad quam ascenderet summa eius dotis, vbi mulier ex alio matrimonio, seu matrimonijs descendentem non haberet, si verò descendentem ex alio matrimonio haberet eo casu lucratur mulier excepta vsque ad summam tantum duarum partium ex tribus partibus illius portionis, quam maritus lucratus fuisset ex ipsa dote, vbi vxor præmortua fuisset cum descendente, vel descendentibus alterius matrimonij. Hæc omnia expressè colligo *ex cap. 291. statutorum Mediolani*. Consule hac in re vberimè Carpanum ad prædictum statutum Mediolani.

PRÆNOTIO XV.

An tradita per Socerum Nurui sint computanda in legitima filij, qui cum eadem nupsit.

SVMMARIVM.

Variæ considerationes circa titulum. 1.
Si socer contulerit huiusmodi vestes cum expresso animo donandi non sunt computandæ in legitima filij. 2.
In dubio, an fuerit animus donandi, nec ne præsumitur pro donatione in quotidianis, non in pretiosis, adeoque ista sunt computandæ in legitima, non illæ. 3.
Legitima quoad vestes pretiosas computanda est secundum valorem pro tempore, quo sunt conferendæ. 4.
Si socer contulerit cum animo donandi nurui non filio, non sunt computanda in legitima filij. 5.

EX superius dictis cõstat tradita per consanguineos sponsi sponsę censeri tradita contemplatione eiusdem sponsi, adeoque ipsi acquiri; sed an tunc per eundem sponsum sint conferenda cum cæteris suis fratribus in legitima, id est, quod modo controuertendum proponitur. Qua in re *Molina tom. 1. de iustitia tract. 2. disp. 238., & tom. 2. disp 430 in fin., Antonius Gomez l. 9. Tauri n. 15., & lib 12. n. 65. in fin.*, absolutè, & indefinitè sustinent, siue vestes sint, siue alia iocalia per socerum nurui collata computanda esse per sponsum, cuius contemplatione collata sunt, in propria legitima, quinimmò, si vestes consumptæ, seu deterioratæ fuerint earum æstimationem esse computandam; ex quibus eruitur huiusmodi DD. sentire huiusmodi vestes, siue fuerint ad quotidianum vsum deputatæ, siue pretiosæ non censeri donatas, cum sint computandæ. Nihilominus ad clariorem huius quæstionis dissolutionem.

1 Considerandum est, an fuerit in tali collatione præsumptio donationis, vbi de reali donatione non constat, an verò talis præsumptio non fuerit, pro quo recurrendum est ad ea, quæ antecedenter dicta sunt circa distinctionem vestium pretiosarum, & aliarum ad vsum quotidianum deputatarum, seu pertinentium. Rursus, si fuerit præsumptio donationis, considerandum erit, an fuerit animus soceri donandi

1 Nonnulla inspiciẽda circa propositũ titulum.

nandi nurui, & non filio, an verò nurui contemplatione filij. Tandem in suppositione, quod non sit præsumptio donandi, considerandum est, an fuerit animus conferentis conferendi sub ea conditione, vt restituantur secundum valorem temporis, quo traditæ fuerunt ante vsum, an verò secundum valorem, quem habebunt pro tempore redhibitionis.

2 Si fuerũt donatæ non sunt computandæ.

Assertio I. Si Socer vestes huiusmodi, siue fuerint pretiosæ, siue ad quotidianum vsum deputatæ, contulerit cum expresso animo donandi, tunc certè per sponsum non sunt computandæ in propria legitima *Sanchez lib. 6. de matrim. disp. 25. n. 33.*

Ratio ex eo deducitur, quia legitima computanda est ex ijs bonis, quæ tempore obitus reperiuntur in bonis, & iuribus defuncti, sed huiusmodi vestes, siue fuerint quotidianæ, siue pretiosæ, siue alia iocalia pro tempore obitus soceri non sunt in bonis, & iuribus eiusdem, ergo non sunt computandæ, seu computanda in legitima portione filij, seu nepotis, cuius contemplatione fuerunt nurui collata. Minor probatur, quia per illam donationem, seu per animum illum expressum donandi à se abdicauit dominium illarum rerum, illudque transtulit, vel in nurum, vel in nepotem, ergo non remanent in bonis, seu iuribus eiusdem soceri pro tempore, pro quo obijt idem socer.

Non sunt amplius in bonis defuncti.

3 Pretiosæ non censentur donatæ, benè tamen quotidianæ.

Assertio II. In dubio, an contulerit animo donandi, vel præcisè ad vsum iuxtà regulam in præcedentibus traditam præsumendum est, contulisse præcisè ad vsum quoad pretiosas, quoad quotidianas verò cum animo donandi, adeoque illæ per sponsum sunt computandæ in propria legitima, non sic istæ, *Bartolus in l. 1. §. nec castrense, ff. de collat. bon., Baldus in l. omnimodò, §. imputari num. 4. ff. de inoffic. testam., Saliceetus in l. filiæ, cuius num. 29. C. famil. ercisc., Angelus §. fin. num. 9. instit. de societ., Siluester verb. donatio 2. q. 5., Gutierez 2. pract. qu. 20. n. 11.*

Remanẽt in bonis soceri.

Ratio primæ partis ex eo desumitur, quia vestes illæ pretiosæ, aliaque iocalia pretio æstimabilia collata per socerum nurui adhuc remanent in bonis eiusdem soceri, & sub ipsius dominio, quia ex præcitatis iuribus, & allegatis DD. in dubio præsumuntur concessæ tantum ad vsum, & ad ornatum, ergo non est, cur pro tempore obitus eiusdem soceri non sint computanda in legitima eiusdem sponsi, seu nepotis respectu eiusdem soceri, cum legitima sit desumenda ex omnibus bonis, quæ per defunctum relinquuntur post eius obitum, quæque tunc aderant in bonis, seu sub dominio ipsius.

Ratio secundæ partis deducitur argumento à contrario, quia scilicet vestes illæ quotidianæ in dubio præsumuntur collatæ cum animo donandi, adeoque per plenam donationem, per quam immediatè transferuntur quoad dominium in eandem nurum, vel nepotem, cum tradita fuerint contemplatione eiusdem, ergo pro tempore obitus eiusdem soceri non sunt in bonis ipsius, adeoque ex ipsis non est computanda legitima, quæ solum confertur ex bonis, quæ reperiuntur in iuribus eiusdem soceri defuncti tempore obitus eiusdẽ.

4 Æstimatio desumenda est pro tẽpore, quo sunt conferendæ.

Assertio III. Vestium pretiosarum, quæ per socerum nurui collatæ sunt sine expresso animo donandi, computanda est legitima secundum valorem, quem habent pro tempore, quo conferendæ sunt, non pro tempore, quo fuerunt per eundem socerum collatæ, *Bartolus in l. 1. §. nec castrense n. 9. ff. de collat. bon., Rosella verb. donatio 1. num. 37., Siluester verb. donatio 2. qu. 5., Angelus verb. peculium n. 21., Nauarrus in summa c. 17. n. 166.*

Ratio ex eo deducitur, quia dominium vestium pretiosarum, quæ fuerunt per socerum collatæ nurui sine expresso animo donandi adhuc remanent sub dominio eiusdem soceri per superius allegata, & probata, ergo augmentum, & decrementum debet eidem socero cedere, siquidem regularitèr augmentum, & decrementum recedit domino rei; Neque obesse potest, si asseratur decrementum natum fuisse ex vsu rei, qui certè vsus cessit eidem nurui venti, & per consequens in vtilitatem eiusdem sponsi, & nepotis, qui saltem negatiuè factus est ditior ex illo vsu, quandoquidem non insumpsit, quod debuisset insumere in ornatu propriæ sponsæ; Non, inquam, obesse potest, quia, ex quo socer concessit ad vsum, videtur liberè cessisse decremento, quod prouenire posset ex vsu, nec vtilitas, quam indè percipit maritus, seu nepos, est compensanda, quandoquidem eandem liberè contulit socer, qui propterea nõ potest exigere compensationem.

Argumẽtum, & decremẽtum cedit domino.

Assertio IV. Si socer contulerit vestes pretiosas, aliaque eiusmodi iocalia nurui cum expresso animo eidem donandi, non filio, non tenetur idem filius easdem, seu eadem conferre in legitima, *Sanchez lib. 6. de matrim. disp. 25. n. 38.*

5 Donata nurui, & non filio non conferuntur in legitima.

Ratio ex eo deducitur, quia illa iocalia sic collata, nec possunt dici esse in bonis eiusdem soceri tempore obitus eiusdem, nec propriè quoad dominiũ sunt apud eundem filium maritum nurus, ergo nõ est, cur per eundem filiũ sint computanda in legitima portione ipsius, quandoquidem solũ tenetur ea conferre, quę sunt in bonis defuncti tempore obitus ipsius, & in seipsũ transferũtur. Quod, si dixeris, quod ex illa donatione

facta

facta per socerum nurui ipsi filius efficiatur ditior, cum parcat expensis, quas cæteroqui facturus fuisset, statim impugnaberis, quia illa vtilitas prouenit ex conditione propria, & ex tali matrimonio, quam propterea non debet compensare. Deindè hac in re considerandum est id, quod principaliter agitur, non id, quod venit in consequentia; id autem, quod in hac hypothesi principaliter agitur, est beneficium nurus, cui in consequentiam venit vtilitas filij, qui eximitur ab expensis in similibus vestibus conficiendis.

Illa vtilitas prouenit ex cōditione filij.

PRÆNOTIO XVI.

De Donationibus propter nuptias.

SVMMARIVM.

Discrimina inter donationes ante nuptias, & propter nuptias. 1.
Donatio propter nuptias quid propriè sit. 2.
De iure communi supposita dote donatio propter nuptias à marito facienda est. 3.
Modo contrario vsu hac donationis necessitas abolita est. 4.
Si non esset vsu sublata ipso iure non constitueretur, sed esset constituenda constante matrimonio. 5.
Actio, qua peti potest constitui est conditio ex lege. 6.
Ad quem effectū constitueretur hac donatio. 7.
Donatio propter nuptias de iure communi est mutua in actu primo, non sic attenta consuetudine. 8.
Donatio propter nuptias, si fuerit constituta, habet priuilegia dotis, & quomodo. 9.
Donatio promissa deponi, & non deposita non obstat in petitione dotis. 10.

1 HActenus de donationibus ante nuptias, nunc de eisdem propter nuptias, quas tamen aliqui confundunt accipientes vtrasque pro eodem, inter quos *Antonius Gomez l.50. Tauri n.9.* prout refert *Sanchez lib.6. de matrim. disp. 1. n. 1. versic. sponsalitia largitas est*, te tamen vera inter se differunt, cum donatio ante nuptias sit, quæ fit inter sponsos de futuro ob causam matrimonij ineundi; donatio verò propter nuptias id est, quod confertur à viro, vel ab alio loco ipsius in ordine ad onera matrimonij sustinenda ad similitudinem dotis, quæ viro confertur per vxorem, *§. est, & aliud instit. de donat. l. cum multa, C. de donat. ante nupt.* quinimmò aliud est etiam discrimen, quod donata propter nuptias etiam post consummationem redeunt ad ipsam donatricem, sicuti dos reuertitur ad sponsum *c. fin. de donat. inter virum, & vxor.*, *Gozad. cons. 97.* donata verò ante nuptias consummato matrimonio remanent penes donatarium.

Discrimina inter donationes ante nuptias, & propter nuptias.

Id, quod sub præsenti titulo examinabitur, erit primò, quænam verè, & propriè dicatur donatio propter nuptias. Secundò, an necessaria sit respectu mariti supposita receptione dotis. Tertiò, an modo hæc donatio sit in vsu. Quartò, an præciso vsu in contrarium censeatur ipso iure constituta, an autem agendum sit, vt constituatur. Quintò, an dicatur mutua respectu habito ad dotem. Sextò, an huiusmodi donatio propter nuptias habeat priuilegia dotis. Septimò, an donatio propter nuptias promissa deponi, & non deposita obstet in petitione dotis.

Articuli examinādi sub hoc titulo.

Assertio I. Donatio propter nuptias nihil aliud est, quam collatio à viro, vel ab alio loco ipsius in ordine ad onera matrimonij subeunda, quam aliqui appellant augmentum dotis, quod est rediturum ad conferentem, seu hæredes ipsius, *Sanchez de matrim. lib.6. disp.1. n.1., Craueta in cons. 185., Iulius Clarus lib.4. recept. §. donatio qu.11. in addit.* Non indiget hæc assertio probatione, cum ab omnibus admittatur.

2 Quidditas donationis propter nuptias.

Explicatur tamen per particularum discussionem. Dicitur *collatio facta à viro, vel alio loco ipsius* per quas particulas contradistinguitur à dote, quæ conferri debet à fæmina, vel ab alio loco ipsius. Dicitur *in ordine ad onera matrimonij subeunda*, per quas particulas contradistinguitur à donationibus ante nuptias, quæ sunt intuitu præcisè matrimonij ineundi, & potius inseruit ad commodum recipientis, quam ad communes vtilitates. Dicitur, *quod est rediturum ad conferentem*, ad differentiam etiam eiusdem donationis ante nuptias, hocque habetur *in l.2. C. de bon. qualib., & ibi Baldus in vlt. notab.*

Assertio II. De iure communi supposita dote donatio propter nuptias à marito facienda est *Iulius Clarus lib.4. recept. §. donatio qu.11. n.1., Glosa in auth. dos data, C. de donat. ante nupt.*

Expresse colligitur *ex d. auth. dos data, C. de donat. ante nupt.*, vbi sic legitur. *Dos data donationem propter nuptias meretur, præterea si pars mulieris dotem soluere sit parata, cum ex aduerso recusatur, hoc mulier contestetur, cumque sit res mobilis signaculo imposito recondat, aut ingrediens iudicium hoc petat fieri, vt parti viri denuntietur, & sic nequaquam declinanda est donationis exactio;* vnde Glosa ibidem reijciens fundamentum illorum, qui asserebant solum importari per hunc textum, quod, si donatio propter nuptias facta fuerit, mulier debeat illam lucrari soluto matrimonio asserit textum ita intelligendum esse, quod; sicuti mulier constituit dotem, ita

Iura præscribētia donationem propter nuptias.

&

& maritus debet donationem propter nuptias constituere, & sicuti dos ad mulierem soluto matrimonio redit, sic & donatio redit ad maritum.

Assertio III. Hæc necessitas constituendi donationem propter nuptias supposita dote iam constituta modo contrario vsu sublata est *Glosa in auth. aequalitas in glos. fin. C. de pactis conuentis, Parisius cons. 95. n. 35. lib. 2., Canar. de continuat. in secunda part. qu. 6., Baldus in d. auth. dos data n. 1. in fin. C. de donat. ante nupt., Albanus cons. 12. num. 8., Iulius Clarus lib. 4. recept. qu. 11. n. 1.*

4 Consuetudine sublata est.

Experientia ipsa innotescit, secundum quam regulariter dotes in matrimonijs constituuntur, nec tamen exiguntur donationes propter nuptias, vnde merito *Glos. in d. auth. aequalitas verb. pari, C. de donat. ante nuptias asserit, sed cum hodie, vel nulla fiat donatio, vel alia forma, vel minor dices hanc auth. per consuetudinem tolli, aut eam loqui tunc tantum, quando pacta lucrorum fiunt, caeterum nulla etiam donatione facta dos constituta tenet;* atque per hanc glosam non solum dirimitur id, quod in praesenti *auth. aequalitas* asseritur, quod scilicet *aequalitas omnimodo seruanda sit in dote, & in donatione nuptiali,* sed etiam id, quod asserebatur *in auth. dos data* scilicet ex necessitate donationem ante nuptias constituendam esse.

Assertio IV. In hypothesi, qua necessitas donationis ante nuptias non esset per consuetudinem sublata, probabilius est, quod non intelligatur ipso iure constituta, sed quod detur actio constante matrimonio ad ipsam constituendam *Iulius Clarus lib. 4. recept. §. donatio q. 11. n. 2., Glos. in d. auth. dos data in verbo exactio, C. de donat. ante nupt., Afflictus dec. 242. n. 1., Gramat. decis. 97. n. 4.* aduersus Azotum asserentem intelligi ipso iure constitutam aequiualentem doti.

5 Non constituitur ipso iure, sed actione.

Ratio deducitur, tum ex verbis textus *in d. auth. dos data*, tum ex interpretatione Glosae in eodem textu; ex verbis quidem, quia ibi dicitur, *dos data donationem propter nuptias meretur*; meritum autem est quidem essentialiter connexum cum habitudine ad premium, non autem ex genere suo cum actuali premio, adeovt eo ipso, quod est meritum intelligatur, & praemium, vt per se patet; ex interpretatione etiam Glosae ibidem, quae asserit, quod, si donatio ante nuptias non fuerit petita constitui constante matrimonio non possit postea soluto matrimonio peti, ergo non est ipso iure constituta supposita dote. Consequentia tenet, quia, si ipso iure esset constituta, nec exigeretur peti constante matrimonio, nec eo dissoluto, cum ius ipsum suppleret defectum hominis petentis. Si autem hic inquiras, quanam actione

Meritum nó essentialiter connexú est cum praemio actuali.

peti possit, vt constituatur haec donatio propter nuptias; statim respondebo *cum glosa in eadem auth. dos data, C. de donat. ante nupt.* peti posse conditione ex hac lege.

Hic suboritur difficultas, cum vxor dissoluto matrimonio per superius notata non lucretur hanc donationem propter nuptias, cum redire debeat ad constituentem, & ex alio capite constante matrimonio sit sub plena administratione mariti constituentis, ad quemnam effectum intelligatur constitui? Respondet *Glosa in d. auth. dos data, C. de donat. ante nuptias* ad eum effectum constitui, vt dos per mulierem constituta tuta permaneat. Sed ex hoc capite modo cessat necessitas talis donationis, quandoquidem ex dispositione iuris modo prouisum est per tacitam hypothecam generalem in omnibus bonis mariti, vt alibi latè dictum est, & praecipuè *tom. 4. sub tit. Contractus XI. de pign., & hypoth. praenot. 5. per vniuersas ferè sectiones.*

7 Ad quem effectum cóstituatur haec donatio propter nuptias.

Assertio V. Donatio propter nuptias de iure communi *d. auth. dos data, & auth. aequalitas, C. de donat. ante nuptias*, habito respectu ad dotem est mutua in actu primo, quatenus confert ius, vt peti possit constitui, non autem in actu secundo, quatenus intelligatur ipso iure constituta; attento vero vsu, & moderna consuetudine non est ex genere suo mutua, sed tantum ex suppositione, quod fuerit constituta, & quidem non secundum aequalitatem ex necessitate, sed secundum quandam habitudinem ex arbitrio conferentis, vel ex pactis contrahentium. In hoc consentire existimo *Boerium decis. 185. n. 10.*

8 Quomodo sit mutua, vel nó mutua

Ratio in vniuersum ex eo deducitur, quia de iure *tal. auth.*, est quidem, quod possit constituta dote compelli maritus ad constituendam donationem ante nuptias, non autem vt intelligatur ipso iure sine interpellatione constituta, ergo essentialiter in actu secundo non est mutua, sed quia potest compelli maritus ad constituendum erit quidem mutua quoad illud ius non quoad actualem donationem, cum haec non sit ante constitutionem. Rursus stante vsu, & consuetudine quandoque constituitur, quandoque non, ergo prout est constituta ex arbitrio constituentis erit mutua, prout non est constituta nullum habebit cum ipsa dote habitudinem. Tandem, sicuti stante tali consuetudine potest constitui, & non constitui, ita potest, vel in tali, vel in tali alia quantitate constitui, ergo habitudinem, si quam habet, non habet secundum aequalitatem ex genere suo, sed secundum quandam proportionem ex arbitrio constituentis, vel ex pactis contrahentium.

Assertio VI. Donatio propter nuptias, si 9

Habet priuilegia dotis, an quomodo si fuerit constituta habet priuilegia dotis, *Grammat. decis.103.num.97., & 123., Iulius Clarus lib.4.recept.§.donatio qu.11.in addit.* Intellige quoad priuilegium tacitæ hypothecæ, non autem quoad prælationem in ordine ad creditores mariti habentes tacitam hypothecam anteriorem. Ità quoad hypothecam *Couaruuias var.resol.lib.1.c.7. num.1.vers.eodem pact., Negusant. memb.4. part.2.n.64., Petrus Barbosa ad lib.1.part.3. n.31.ff.solut.matrim., Amator Rodriquez de concur.credit. part.1. art.1. num.21.* quoad negationem prælationis *Baldus in l. assiduis in 4. proposit., & ibi Cinus, ff.qui pot.in pign. hab., Ioannes Angelus Bossius de dot. cap. 17. n.32.in vniuersum Nos ipsi tom.4.sub tit.Contractus XI. de pign., & hypoth.prænot.5 sect. 3. n. 24., & seqq.* Expresè colligitur *in l. vbi adhuc, C.de iur.dot., & in l.assiduis, ff.qui pot.in pig. hab., & in §. aliud quoque auth.de æqualit. dot.* Vide, quæ latè *loc. cit.* commendauimus; non enim hic vacat in his immorari.

10 Assertio VII. Donatio propter nuptias promissa deponi, & non deposita non obstat in petitione dotis ex eo, quod non fuerit adimpleta. Vide *Crauettam cons.31. num.15. vol.6.*

PRÆNOTIO XVII.

Quid sint propriè arrhæ, quo pacto acquirantur, & ad quem finem dentur.

SVMMARIVM.

Arrhæ quid propriè sint attento iure communi. 1.

Arrhæ sponsaliorum nomine datæ non acquiruntur de iure communi, etiamsi intercesserit osculum, si dissoluantur sponsalia per obitum alterius, si conferens non dederit causam dissolutionis. 2.

Sponsus, vel sponsa in legitima ætate constituti, vel venia ætatis impetratæ, si receperit arrhas, & ex culpa alterius non sequatur matrimonium integrè eas acquirunt, si ex culpa propria dissoluatur acceptum reddunt, & soluunt vlterius simplum. 3.

Si verò fuerint minores, & receperint, & ipsorum culpa non sequatur matrimonium reddunt tantum acceptum. Ibid.

Pater, vel mater, auus, vel proauus recipientes arrhas pro filio, si dissoluatur matrimonium sine causa, tenentur in duplum, item si ex causa, quam dignoscere potuerint, si verò ex causa, quam penitus ignorarint, tenentur solummodò ad acceptum restituendum. 4.

Tenentur, siue defectus complementi prouenerit ex culpa filiorum, siue ex culpa eorumdem. 5.

Assignatur finis, ob quem de iure communi conferuntur arrhæ. 6.

Pleraque de arrhis attigimus in præcedentibus, nunc de eisdem ex professo, & in particulari, prout præcipuè contradistinguuntur, tum à sponsalitia largitate, tum à donationibus propter nuptias, quantumuis ab istis in Hispania, prout refert *Sanchez lib.6. de matrimonio disp. 27.n. 1.*, non distinguantur, cum sumantur arrhæ pro donatione, quam facit sponsus sponsæ, vel maritus vxori in præmium dotis receptæ, vel nobilitatis &c. Hic igitur primò examinabitur, quid verè, & propriè sint arrhæ, quomodo, & quo iure acquirantur per sponsam, seu vxorem; & in ordine, ad quem finem concedantur; reliqua in subsequentibus prænotionibus.

Assertio I. Arrhæ nihil aliud sunt, quam ea, quæ traduntur per sponsos, vel per eorum parentes in signum, & argumentum sponsalium contractorum, & veluti pignus perficiendi contractum, seu contrahendi matrimonij promissi *Franciscus Molinus de ritu nupt.lib.3.qu.2. n.61., Gutierez de matrim.c.18., Sanchez lib.1.de sponsal.disp.35., & lib.6.de matrim.disp.27.n.1.*, quamuis in Hispania pro diuerso sumi asseueret *Laiman.lib.5.Theolog.mor.tract.10. part.1.c.1. n. 8., Ioannes Angelus Bossius de matrimonij contract. c.11.n.430.* 1 Explicatur natura arrarũ.

Expresè colligitur *ex l. arrhis l.fin. C.de sponsal., & lib. 1. ibi arrharum nomine data, C. si nuptia ex rescript.* Ex his patet, quomodo huiusmodi arrhæ contradistinguantur, tum à donationibus ante nuptias, tum à donationibus propter nuptias; ab illis quidem, quia licet dentur intuitu matrimonij futuri, seu sub conditione implicita eiusdem, non tamen dantur, vt pignus, adeout, si non contrahatur ex culpa recipientis, debeant in duplum restitui, vt infrà dicemus; ab istis verò, quia non dantur in premium dotis, seu nobilitatis &c. Hæc procedunt de iure communi; cæterum de iure Hispano introductæ sunt arrhæ speciales, scilicet diuersæ ab arrhis, quæ sunt de iure communi, cum substituantur loco donationum propter nuptias, quæ de iure communi non sunt in vsu, sed per consuetudinem abrogatæ, & sic hodie non ex lege aliqua, sed iuxtà dispositionem, antiquioris iuris, *l.si constante, C. de donat. ante nupt.*, (vbi expresè probatur, quod valet contractus dotis absque eo, quod ex parte mariti fiat donatio proptea nuptias) ex libera voluntate contrahentium constituuntur huiusmodi donationes. Discrimina arrarum à donationibus.

2 Assertio II. Arrhæ sponsaliorum nomine datæ non acquiruntur de iure communi, etiam, si intercesserit osculum, si interea

Nō amittuntur etiam post osculum, si matrimonium nō sequatur ex obitu.

rea sponsus, vel sponsa decesserit, nisi causam, vt nuptiæ non celebrarentur, defuncta persona iam præbuerit. Expresse colligitur *ex l. arrhis, C. de sponsal., & arrhis*, nec incongruæ rationi hoc ius innititur, quandoquidem huiusmodi arrhæ sunt veluti pignora in ordine ad perficiendum contractum *Glosa in d. §. l. arrhis in princip. C. de sponsalib., & in l. vnica, C. si rector Prouintiæ verb. pignora*, pignora autem in ordine ad contractum, seu in securitatem contractus non amittuntur, nisi ex aliqua culpa contrahentis, si contractus non sequatur, cum amissio sit in pœnam, pœna autem esse non potest, vbi non est culpa; culpa item non est, vbi contractus ex obitu dissoluitur, seu non perficitur. Dixi, *etiam si intercesserit osculum*, quia osculum potius ordinatur ad perficiendum contractū, quam ad illum dissoluendum; arrhæ autem non amittuntur propter ea, quæ referuntur potius ad perfectionem contractus, in cuius securitatem ipsæ dantur, & iura quidem disponunt de amissione, & acquisitione respectiuè quoad medietatem per osculum in donationibus ante nuptias, non autem in arrhis. Dixi, *nisi causam, vt nuptiæ non celebrarentur defuncta iam præbuerit*, propter textum *in d. l. arrhis, C. de sponsal., & arrhis*, vbi expresè quoad hoc excipitur, nec sanè incongruè, quia tunc ratione præcedentis causæ dici possunt sponsalia dissoluta ex culpa ipsius.

3 *Quomodo acquirant, & amittant, siue fuerint minores, siue maiores.*

Assertio III. Sponsus, vel sponsa in legitima ætate constitutus, vel constituta, vel minor venia ætatis impetrata, si arrhas receperit, & ex culpa alterius dissoluantur sponsalia, & non contrahatur matrimonium, easdem arrhas receptas integrè lucratur, si verò ex culpa propria dissoluantur, tenetur ad duplum, ad illud scilicet, quod recepit restituendum, & ad aliud tantundem; sponsus verò, vel sponsa minor, seu in legitima ætate nōn constituta, siue fuerit virgo, siue vidua, siue per se, siue per tutores easdem receperit, si ex culpa sua defecerit, tenetur tantummodò in id, quod accepit. Expresè colligitur *ex l. mulier, C. de sponsal., & arrhis*.

Deducitur ex generali regula arrarum.

Ratio primæ partis, quod scilicet lucretur integrè, si ex culpa alterius dissoluantur sponsalia, exprese colligitur ex generali regula, secundum quam arrhæ dantur in securitatem contractus, ne scilicet ex culpa alterius contractus dissoluatur, ea scilicet conditione, vt conferens illas amittat, si ipse resiliat, acquirat in duplum, si recessus ex alterius culpa proueniat, ergo cum ex culpa conferentis in præsenti hypothesi matrimonium non sequatur, recipiens integrè arrhas lucrabitur.

Ratio secundæ partis, quod scilicet in duplum teneatur, si fuerit maior, & ex sua culpa defecerit, ex eo deducitur, quia nihil deest, quo minus teneatur ad pœnas iuris, non ætatis minoritas, cum in legitima ætate constitutus præsumatur, vel si minor, veniam ætatis impetrasse, non defectus culpæ, cum completa hæc fuerit per recessum.

Ratio tertiæ partis, quod scilicet teneatur tantum in simplum, si fuerit minor, & defecerit, desumitur ex naturali quadam æquitate, secundum quam minores regulariter illæsi seruantur a pœna, vel in integrum restituuntur, vt notat *Glosa in d. l. mulier, C. de sponsal. in verb. quod accepit*. Dixi, *siue fuerit virgo, siue vidua*, quia huiusmodi status virginitatis, seu viduitatis non inferunt pleniorem deliberationem, nec iudicium maturius. Dixi, *siue per tutorem, seu curatorem easdem recepérit*, quia, qui per alium accepit, per se ipsum accepisse videtur *l. ita autem, §. gessisse, ff. de administrat. tut.*

Minores seruantur illæsi à pœna, & restituuntur.

4 *Quid dicendum quando ascēdētes receperint pro filijs.*

Assertio IV. Pater, vel mater, item auus, vel proauus, si arrhas pro filia, nepte, seu pronepte receperint, vel pro filio, nepote, seu pronepote, & sine causa matrimonium non contrahatur, hoc est sine causa legitima, tenentur in duplum; si ex causa, quam dignoscere potuerint, & nihilominus receperint, item in duplum; si ex causa, cuius fuerint penitus ignorantes, nec præcognoscere potuerint, tantum tenentur receptum reddere. Colligitur expresè *ex d. l. mulier, C. de sponsal., & arrhis*.

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia, ex quo intelliguntur in tali gradu constituti, in quo ex dispositione iuris reputantur pro ipsis filijs, & ex quo nomine ipsorum arrhas receperunt, videntur pro securitate contractus pro eisdem filijs stetisse, ergo, si sine legitima causa contractus non perficiatur, perindè erit, ac, si ex eorum defectu complementum contractus non proueniat, adeoque non erit, cur ad pœnam dupli non teneantur.

Reputantur pro filijs.

5 *Tenentur siue ipsi fuerint in causa recessus, siue filij recesserint.*

Inquires, an hoc idem intelligendum sit, siue complementum contractus non sequatur ex culpa filiorum, pro quibus ipsi arrhas receperunt, siue ex culpa eiusdem patris, aui, & proaui, quatenus contractum per filios vtique complendum impedierunt. Existimo, vtique teneri ad duplum, siue defectus complementi contractus prouenerit ex culpa filiorum immediatè, siue ex culpa eiusdem patris, aui, seu proaui. Ratio ex eo deducitur, quia prout sunt in tali gradu constituti videntur plenam filiorum administrationem habere, & licet quoad ea, quæ pertinent ad matrimonium contrahendum, vel non contrahendum filij sint sui iuris, nec dependeant à voluntate parentum, ex eo tamen, quod in tale matrimonium consenserint, & promiserint per parentes

per

recipi arrhas videntur eorum voluntati quoad complementum se subdidisse, adeo que parentes semper videntur obligari ad pænas iuris, nisi fecerint, quantum potuerint, vt complerentur, quia tunc eximerentur. Vide, quæ infrà dicentur *prænot. 26.*

Dissoluetur ex legitima causa. Ratio secundæ partis, si scilicet impedimentum emerserit, quod sciuerit, seu scire potuerit Pater, vel Auus recipiens arrhas, ex eo deducitur, quod sibi imputare debet, quod receperit illas arrhas promittens futurum matrimonium, cum tamen sciret ex legitima causa nō adimplendum; atque ità expressè habet *Glosa in d.l. mulier, C. de sponsalib., & arrhis.*

Ratio tandem tertiæ partis ex eo deducitur, quia, si recipiens ignorabat impedimentum, ex quo contrahi non poterat matrimonium, perindè se habet, ac si matrimonium dissolueretur ex legitima causa sine aliqua culpa, ergo tunc sufficit, si contrahentes constituantur in integro, adeoque, quod restituat, quod recepit; non enim congruum est, quod ipse pænam subeat sine culpa restituendo duplum, nec conferens subeat pænam non recipiendo collatum.

6 Finis arrharum quinam sit, tam de iure communi, quā de iure hispano. Assertio V. De iure communi finis, ad quem conceduntur huiusmodi arrhæ, est præcisa securitas contractus, ne scilicet sine legitima causa dissoluatur, & tantum acquiruntur, quando contractus ex culpa conferentis dissoluitur; De iure verò hispano, secundum quod conferuntur tanquam donationes propter nuptias, conferuntur tanquam in præmium contractus, seu pudicitiæ, nobilitatis, seu dotis, non simplicitèr virginitatis amissæ. Prima pars est communis. Secunda *Sanchez de matrim. lib. 6. disp. 27. num. 4., Coarruuias cap. officij num. 4. de testam., & secundo variar. cap. 6. num. 7., Gutierez 2. pract. qu. 142. n. 2.*

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quod de iure communi huiusmodi arrhæ, dantur tanquam pignora, vt *Glos. in d. l. arrhis, C. de sponsal., & arrhis, & l. vnica, C. si Rector Prouinciæ*; pignora autem dantur, vel in securitatem debiti, vel in cautelam contractus perficiendi, ergo, & huiusmodi arrhæ dantur præcisè in securitatem contractus, &, sicuti pignus satisfacto debito, vel completo contractu restituitur, ità, & huiusmodi arrhæ completo matrimonio sunt restituendæ, eoque ex culpa conferentis non completo amittuntur, & acquiruntur recipienti. Confirmatur *ex dict. l. arrhis C. de sponsalibus*, vbi dicitur recipientem easdem teneri restituere, si sine culpa sponsalia dissoluantur, secus si cum culpa recipientis.

Ratio secundę partis est, quia de iure hispano arrhæ substituuntur pro donationibus propter nuptias, vt supra ex Sanchez retulimus, sed ex *auth. dos data, & auth. æqualitas, C. de donat. ante nupt.*, huiusmodi donationes conferuntur propter dotem, & in compensationem dotis, adeo vt dote exhibita posset compelli maritus ad conferendam huiusmodi donationem, licet *Azotus, & alij* asseruerint ipso iure constitui, ergo &c. Addidi vlteriùs in assertione in præmium pudicitiæ, seu nobilitatis tanquam per rationes subsequentes, non tanquam propter formales, & primarias.

Ratio tertiæ partis ex eo desumitur, quod huiusmodi donationes propter nuptias validè, & efficacitèr etiam conferuntur viduis etiam cognitis, vt talibus, ergo ex genere suo non conferuntur in pręmium virginitatis.

PRÆNOTIO XVIII.

De aliquibus causis excusantibus à pæna dupli quoad arrhas, & lucro earundem ob non adimplementum contractus.

SVMMARIVM.

Si huiusmodi causa sufficientes fuerint cognitæ in celebratione contractus, & in traditione, vel receptione arrharum, & nihilominus cognitor tradiderit, vel illas receperit, eas perdit, vel restituit in duplum, si ex se ipso matrimonium non sequatur. 1.

Si huiusmodi causæ fuerint tempore celebrationis contractus, & receptionis arrharum ignoratæ, recipiens, si ex talibus causis recesserit, non amittit duplum, si verò recesserit ille, qui talibus causis laborat, non recuperat traditum. 2.

Certum est ex quacunque causa necessaria prohibente celebrationem contractus eximi, tàm recipientem à pæna dupli, tàm conferentem ab amissione eius, quod contulit pro arrhis, nisi alterius culpa inducta fuerit talis causa necessaria prohibens. Difficultas potissimum procedit de causa quidem secundum se sufficienti ad inducendam contractus dissolutionem, arbitrariè tamen, quatenus eadem non obstante possunt contrahentes validè, & efficacitèr contrahere, seu perficere post contracta sponsalia matrimonium.

Textus *in d. l. mulier, C. de sponsal., & arrhis* habet hæc verba. *Quæ ita custodiri censemus, si non propter personam, vel conditionem, vel aliam causam legibus, vel generalibus constitutionibus interdictum futurum matrimonium constare prohibetur*; circa quæ verba consideratur primò per ly, *personam* innui excusari à pæna dupli, vel ab amissione Enumerantur causæ, ex quibus potest dissolui sine amissione arrharum.

sione arrharum, si persona, cum qua alter contraxit, fuerit turpis, meretricator, vel similis, & alter nobilis per textum *l. in lege, ff. de rit. nupt.*, atq; hæc est quidem causa sufficiens, non tamen necessaria, cum inter huiusmodi personas nullo iure obstante possit constitui matrimonium. Secundò per ly, *conditionem* innui inæqualitatem, quatenus altera est filia v.g. senatoris, alter libertus, *vt d. l. lege, C. de ritu nupt.*, vel alter Catholicus, alter Iudæus, vel Hæreticus *l. ne quis, ff. de iudais*, atque hæc vtique causa quoad primum exemplum est sufficiens, non necessaria, quoad secundum, & sufficiens, & necessaria, non quidem de iure naturæ, sed stante iure Ecclesiastico; Tertiò per ly, *aliam causam*, innui, vel cognationem, vel mortem alterius; Quartò per ly, *generalibus constitutionibus*, innui illos, qui sacris Canonibus prohibentur ad inuicem contrahere. Ex quibus habes aliqua in hoc textu comprehendi, quæ important causam sufficientem à non contrahendo, sed voluntariam, quatenus non obstante tali causa possunt validè contrahere, si velint, aliqua, quæ important, & causam sufficientem, & necessariam, quatenus eadem obstante non possunt contrahere. Pro solutione

Causæ aliæ necessariæ, aliæ voluntariæ.

Aduerte, circa huiusmodi causas sufficientes, & non necessarias, sed voluntarias, vel ipsas fuisse cognitas à contrahentibus in celebratione contractus, vel pro tempore, quo contulerunt, vel receperunt arrhas, vel penitus inexcogitatas, & incognitas, quod certè valdè notandum est. Qua posita animaduersione sit

Procedit de causis voluntarijs.

1 Assertio I. Si huiusmodi causæ sufficientes; non tamen necessariò dissolutiuæ contractus fuerint in celebratione contractus cognitæ, vel antequam conferrentur arrhæ, & nihilominus cognitor promiserit, & receperit arrhas, & postea à contractu resiliat, tenetur ad duplum, & vice versa, si alter recedat, ipse acquirit arrhas receptas. *Glosa in d. l. mulier verb. tantummodò reddi, Cod. de sponsal., & arrhis*.

Causa cognita antecedentèr amittuntur arrhæ

Ratio ex eo deducitur, quia ex eo, quod contrahens, & recipiens huiusmodi arrhas nouerit adesse illas causas sufficientes ad dissolutionem contractus, non tamen necessariò dissolutiuas, & nihilominus contraxerit, illasque receperit, videtur expressè cessisse iuri suo in ordine ad dissolutionem contractus, illumque absolutè firmasse non obstante &c., ergo ratione earundem non poterit amplius recedere, &, si recesserit, tenebitur ad pænam iuris, siquidem non eximitur ab onere contrahendi ex illa causa, cum iam illi cesserit. Ex quibus ex aduerso habes, quod, si ille, qui laborat huiusmodi causis declinet à contractu per consequens amittat arrhas,

Expressè cessit iuri suo in ordine ad illas causas.

quas contulit, quandoquidem contra conuenta resilit, declinat contra voluntatem alterius, qui potius habet ius resiliendi.

2 Assertio II. Si huiusmodi causæ fuerint tempore celebrationis contractus, & receptionis arrharum ignoratæ recipiens huiusmodi arrhas, si ex talibus causis recesserit, non amittit duplum, si verò recesserit ille, qui talibus causis laborat, non recuperat id, quod dedit. Hunc existimo esse casum proprium *d. l. mulier, C. de sponf., & arrbis*, huncque expressè sustinet *Glosa ibid. d. verb. tantummodò*.

Ignoratis causis recipiens nō subditur pænis iuris, si recedat.

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quod ille, qui promisit, & recepit arrhas in securitatem contractus promisisse, & recepisse præsumendus est sub tacita conditione, si res fuerint, sicuti apparent, vel perseuerent in eodem esse, quo sunt pro tempore, quo promisit, & recepit, ergo rebus diuersimodè existentibus ab illo esse, quo apparent, vel deficientibus ab esse, in quo sunt, non intelligitur præstitisse consensum absolutè, adeoque impunè posse ab illis recedere, quia deficiente conditione, sub qua contraxit, contractus non subsistit, adeoque arrha illi adiecta non potest illum confirmare; non enim potest arrha ad securitatem contractus, vbi contractus deficientibus substantialibus in suo esse deficit. Confirmatur, quia, quantumuis contractus sponsalium fuerit iuramento confirmatus, si tamen postea appareant causæ sufficientes ad illius dissolutionem, quæ antecedentèr non apparebant, potest contrahens licitè, & impunè ab illo recedere, ergo etiam, quantumuis talis contractus fuerit arrhis receptis confirmatus, si tamen postea appareant causæ sufficientes ad dissolutionem, poterit, qui contraxit, & recepit ratione illarum impunè recedere.

Recedit sine culpa adeoque impunè.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quod, quando huiusmodi causæ sufficientes ad dissolutionem contractus inexistunt in altero ex contrahentibus, altero penitus ignorante ius dissoluendi contractum non est mutuum, sed se tenet ex parte innocentis, non ex parte eius, qui deficit per superius allegata, & probata, ergo, si noxius laborans qualitatibus sufficientibus ad dissolutionem contractus, non notis tempore celebrationis contractus, & receptionis arrharum alteri innocenti recedat altero non resiliente à contractu, vtique non recuperabit arrhas, quas erogauit in securitatem eiusdem contractus, nam licet vacillet ex parte alterius, si velit, ex parte tamen sui plenè subsistit.

Ius dissoluendi contracti in hoc casu non est mutui

PRÆ-

PRÆNOTIO XIX.

An, si collata fuerit sponsalitia largitas simul cum arrhis, ex osculo acquiratur medietas quoad vtrumque, & ex copula vtrumque integrè.

SVMMARIVM.

Si post contracta sponsalia, & collatam sponsalitiam largitatem simul cum arrhis interueniente osculo, vel copula sponsalia dissoluantur ex copula sponsi conferentis lucratur sponsa dimidiatè, vel integrè respectiuè ad osculum, vel copulam sponsalitiam largitatem, & integrè arrhas, si verò dissoluantur ex casu, vel morte lucratur medietatem sponsalitia largitatis, nihil tamen arrharum. 1.

Si per sponsum collata fuerint arrha, & non sponsalitia largitas per osculum, vel copulam sponsa non acquirit arrhas, si sine causa non sequatur matrimonium. 2.

Soluuntur rationes contraria. 3.

PRoponit latè hanc difficultatem *Sanchez lib. 6. de matrimonio disp. 22.*, sub terminis iuris Hispani, secundum quos huiusmodi arrhæ non dantur in securitatem contractus, sed vel in compensationem dotis, vt nos supra docuimus, vel in præmium virginitatis, vt *Ioannes Lupus rub. de donationib. §. 12. num. 1.*, *Gomez Arias l. 49. Tauri n. 8.*, vel in præmium pudicitiæ, vel nobilitatis, vt alij, sicque, postquam excitasset varias difficultates, (an scilicet, quando arrhæ interueniunt in matrimonio, & iocalia simul, detur electio recipienti, vel ad arrhas, vel ad iocalia, & intra quantum tempus debeat fieri talis electio, an, si electio non habuerit effectum, possit variare, an, si donatio iocalium fuerit inualida, & morte confirmetur, vxor eam simul cum arrhis acquirat, an eligente vxore arrhas restituenda sit sponsalitia largitas eiusdem existimationis, cuius erat, quando donata filiæ, & his similia.) tandem inquirit, an quando constantibus præcisè sponsalibus, & nondum contracto matrimonio data fuit simul sponsalitia largitas cum arrhis sponsa per osculum acquirat simul medietatem sponsalitiæ largitatis cum arrhis, an verò alterum tantum ex illis. Nos verò omissis ijs, quæ pertinent ad matrimonium ratum, vel consummatum, de quibus latè, dum de contractu matrimoniali, examinantes præcisè titulum secundum terminos iuris communis inquirimus, an contractis præcisè sponsalibus, si datæ fuerint arrhæ simul cum sponsalitia largitate sponsæ per sponsum, & præstito osculo, vel habita copula fiat dissolutio sponsalium, detur optio sponsæ, vel ad arrhas, vel ad medietatem sponsalitiæ largitatis comparatiuè ad osculum, vel ad totam respectiuè ad copulam, an verò ius habeat ad vtrumque nempè, & ad acquisitionem arrharum, & ad medietatem iocalium, vel ad totum respectiuè vt supra.

Variæ rationes dubitandi, quas excitat Sanchez in iure hispano.

In quo propriè consistat ratio dubitandi.

1 Assertio. Si post contracta sponsalia, & collatam sponsalitiam largitatem simul cum arrhis interueniente osculo, vel copula sponsalia dissoluantur ex culpa sponsi conferentis, lucratur sponsa dimediatè, vel integrè respectiuè sponsalitiam largitatem simul cum arrhis integrè, si verò dissoluantur ex casu, vel morte, vel alia ex causa sine culpa conferentis, lucratur medietatem sponsalitiæ largitatis respectiuè, nihil tamen arrharum. In hanc assertionem propendere existimo *Sanchez lib. 6. de matrimonio disp. 22. num. 18.*, licet satis obscurè, nec apertè secundum omnes partes.

Acquirit arrhas, si ex culpa conferentis non sequatur matrimonium.

Non difficilis probatio primæ partis assertionis attento diuerso fine, ex quo conceditur sponsalitia largitas, seu iocalia, & quo conferuntur arrhæ; nam illa datur intuitu, & sub conditione implicita matrimonij ineundi, vel si sequatur, & acquiritur non solum, si per purificationem conditionis sequatur, seu ponatur in esse contractus, sed etiam propter ruborem, & verecundiam ob osculum, quod passa est sponsa, & damnum, quod indè sequitur, si non ponatur in esse per ea, quæ in præcedentibus latè docuimus; arrhæ verò conferuntur, vt pignus contractus perficiendi, seu in securitatem eiusdem contractus. Quo posito sic argumentor. In hac suppositione sponsa per osculum non solum passa est detrimentum pudoris, sed etiam patitur dissolutionem contractus aduersus fidem sibi datam, non quomodocumque, sed sub onere amittendi arrhas respectu conferentis, easdemque acquirendi respectu sui, ergo non est, cur non debeat acquirere, tam sponsalitiam largitatem saltem quoad medietatem tanquam compensatiuam illius pudoris, in quo passa est detrimentum, quam arrhas ex conuentione in pænam fidei sibi non seruatæ, quandoquidem, vbi sunt diuersæ dispositiones tendentes ad diuersa, & dispositum quoad omnia est completum, non est, cur singula non debeant suum consequi effectum, cum singula sint meritoria compensationis, & vtique distinctæ. Confirmatur, quia possunt contrahentes adinuicem conuenire, quod, si alter contra fidem datam à contractu declinet, & receperit arrhas, obligetur in pænam quadrupli per textum *in l. mulier, C. de sponsal., & arrhis*, ergo à fortiori poterunt conuenire ex diuersis dispositionibus tendentibus ad diuersa, vt obli-

Ex diuersitate finis diuersa oritur dispositio

obligantur ad disposita per vtrasque, sed ex eo, quod sponsus contulerit sponsalitiam largitatem, & simul arrhas supposito osculo, & recessu ex parte sui voluntario videtur consensisse ad vtramque, cum se accommodare debeat dispositioni iuris, ergo &c. Confirmatur secundò, quia in hac hypothesi ea omnia interueniunt, quæ requiruntur ex dispositione iuris ad plenam acquisitionem arrharum, nempè voluntarius recessus à contractu respectu sponsi easdem conferentis, & ad medietatem sponsalitiæ largitatis nempè osculum, ex quo sponsa patitur piaculum pudoris, ergo non est, cur vtrumque non debeat acquirere.

Sunt omnia requisita ad acquisitionem arrharũ.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quod habetur *in l. arrhis, C. de sponsal., & arrhis*, vbi dissolutis sponsalibus ex morte alterius, arrhæ redeunt ad conferentem, & vlterius ratione sic euincitur, quia arrhę dantur in pignus, & in securitatem matrimonij contrahendi, & amittuntur in pænam fidei non seruatæ, seu contractus non adimpleti, sed in hac hypothesi nulla est culpa dissolutionis contractus respectu eius, qui contulit arrhas, quandoquidem supponuntur sponsalia dissolui ex casu fortuito, vel morte alterius, vel simili nihil ipso conferente ad huiusmodi causam, ergo non est, cur sit afficiendus illa pæna amissionis arrharum. Confirmatur quia arrhæ supponuntur conferri sub tacita conditione, vt amittantur, si ex culpa dissoluatur contractus, non amittantur, si sine culpa contractus euanuerint; non enim intelliguntur contrahentes se obligare ad id, quod non est sub eorum potestate; Neque ex eo, quod osculum intercesserit acquirit ius sponsa ad acquisitionem arrharum, quandoquidem nullibi in iure cautum est, quod ex oculo acquirantur arrhæ, nam textus *in l. si à sponso, C. de donat. ante nupt.*, solum loquitur de sponsalitia largitate, quam vult amitti secundum medietatem per osculum, nec est extendendus vltra disposita per ipsum, nempè ad arrhas, de quibus nullam facit mentionem. Deindè, si sponsa passa est osculum consecuta est medietatem sponsalitiæ largitatis, per quam illud detrimentum ex iuris dispositione compensatur, vndè ad aliud non videtur ius habere.

Arrhæ conferũtur sub tacita cõditione, si matrimonium non sequatur ex culpa.

Hic immediatè consurgit difficultas, an, si per sponsum collatæ fuerint arrhæ, nullaque sponsalitia largitas sponsæ, & deindè interueniente osculo sponsalia sine culpa conferentis fuerint dissoluta, tunc sponsa acquirat medietatem arrharum. Affirmatiuè respondet *Gomez Arias l. 50. Tauri num. 29.*, qui etiam asserit, quod, si collatæ fuerint arrhæ simul cum sponsalitia largitate in ea hypothesi sit in optione eiusdem sponsæ, vel eligendi medietatem arrharum, vel medietatem sponsalitiæ largitatis, quæ omnia multis comprobare nititur rationibus, & primò, quia idem iuris est de toto quoad totum, ac partis quoad partem *l. quæ de tota in princip., & ibi Glosa, & Bartolus, ff. de rei vendication.*, ex quo asserit, quod, sicuti post consummatum matrimonium sponsa potest eligere arrhas integras, vel sponsalitiam largitatem, si vtraque interuenerit, vel lucrari integras arrhas, si solæ interuenerint, ità post osculum possit, vel eligere medietatem arrharum, vel sponsalitiæ largitatis, si vtræque interuenerint, vel medietatem arrharum absolutè lucrari, si illæ solum intercesserint. Secundò, quia iura, siue communia, siue municipalia semper respiciunt fauorem sponsæ, quæ passa est piaculum pudoris in osculo, ergo præsumendum est, quod præconcesserint propter idem osculum electionem medietatis alterius, si arrhæ simul cum iocalibus intercesserint, vel absolutè medietatem arrharum, si illa non interuenerint, cæteroqui fæmina pateretur ruborem per osculum, & fraudata maneret. Tertio, quia per hoc laxarentur habenæ sponsis, vt collatis arrhis nullam conferrent sponsalitiam largitatem, nec ex osculo aliquid amittere tenerentur, si arrhæ integrè essent restituendæ non obstante, quod osculum intercesserit. Nihilominus.

Ratio dubitãdi excitata.

Sententia asserens arrhas acquirere

Respondeo, quod sponsa in ea hypothesi, nec haberet optionem, vel ad medietatem sponsalitiæ largitatis, vel arrharum, si vtræque fuerint collatæ, sed ius eiusdem ex osculo restringatur ad sponsalitiam largitatem, nec consequatur arrhas, si illæ dumtaxat fuerint collatæ *Sanchez de matrim. lib. 6. disp. 22. n. 18.* Ratio ex eo deducitur primò, quia huiusmodi arrhæ non conferuntur, nisi ad effectum, vt acquirantur per recipientem, si ex culpa conferentis non sequatur contractus, non acquirantur, si ille perficiatur, seu dissoluatur sine culpa eiusdem conferentis per superius allegata, & probata; ex osculo autem, neç perficitur contractus, nec dissoluitur, ergo ex illo præcisè, si absque culpa ipsius contractus non dissoluatur, non acquiritur per recipientem illa arrharum medietas, nec confertur electio recipienti, si tàm arrhæ, quàm sponsalitia largitas fuerint collata, ad alterutram, sed stare debet absolutè acquisitioni medietatis sponsalitiæ largitatis. Secundò, quia in iure communi *in l. si à sponso, C. de donat. ante nupt.*, solùm statuitur de sponsalitia largitate, quod acquiratur per sponsam quoad medietatem per osculum, quod intercesserit, nullaque fit mentio arrharum, nec de illis aliquid disponitur, ergo non est, cur talis dispositio sit extendenda etiam in ordine ad arrhas,

Non est dispositũ in iure quoad arrhas in hac hypothesi.

arrhas, cum de illis diuersa sit ratio, cum sint in ordine ad diuersum finem. Hæc procedunt de iure communi, secundum quod arrhæ dantur in securitatem contractus. Cæterum *Sanchez d.lib.6.disp.22. n.18., & seqq.*, aduersus *Gomez Ariam loc.cit.*, extendit etiam, vt procedat de iure hispano *in l.52.Tauri* quem tu consule. Nobis etenim, qui de iure communi procedimus, parum negotij facescit, quod huiusmodi extensio locum habeat, vel non habeat.

3 Sunt arræ in ordine ad diuersum finẽ.

Ad rationes, quæ ex aduerso per eundem Gomez Ariam afferebantur, nunc respondendum est, & primò ad primam dico, illud iuristicum axioma, quod iuris est de toto quoad totum, est etiam partis quoad partem, verificari solummodò, quando est eadem ratio quoad dispositam, tam pro toto, quàm pro partibus; non est autem eadem ratio dispositionis quoad sponsalitiam largitatem, ac quoad arrhas, cum dentur ex diuerso fine. Deindè, vel loquimur de iure communi, vel de iure municipali hyspano; si loquamur de iure communi, toto cælo aberrat Gomez Arias *loc.cit.*, asserens, arrhas acquiri quoad totum per consummationem matrimonij, quandoquidem tunc est completus contractus, & huiusmodi arrhæ redeunt ad conferentem, cum dentur solummodò, vt pignora in ordine ad perficiendum contractum, vndè, si talis contractus perficiatur, iam cessat finis, ad quem datæ sunt, si non perficiatur ex culpa recipientis, tunc in duplum reddi debent per textum allegatum *in d.l.mulier, C.de sponsal., & arrhis*; si loquamur de iure municipali hyspano non acquiruntur absolutè, nisi post consummatum matrimonium, per osculum autem simplicitèr non consummatur, vt per se patet, adeoque non est, cur acquirantur per recipientem.

Ad secundam asserendum est, iura esse quidem fauorabilia sponsæ in ijs, in quibus disponunt, non ita tamen, vt sint extendenda vltra id, quod disponunt, maximè, si illud fuerit in ordine ad diuersum finem, & effectum, vt euenit in præsenti; & quamuis sint fauoribilia sponsæ, sunt tamen quodammodo noxia sponso, vndè ex hoc capite non sunt extendenda vltra expressè disposita; Neque obstat piaculum pudoris, quod passa est sponsa per osculum, nam sibi debet imputare, quod sine sponsalitia largitate illud admiserit; & sicuti, si nec arrhæ, nec sponsalitia largitas fuisset sibi collata, deberet sibi imputare, quod illud osculum passa fuerit, nec posset quid exigere, ità, si sibi collatæ fuerint arrhæ, nec tamen sponsalitia largitas debet propriæ conditioni imputare, quod illud passa fuerit, non aliquid poterit exigere de arrhis, cum ad eum effectum datæ non fuerint, sed ad complementum contractus, &, sicuti, si ex diuersa causa eadem sponsa esset debitrix erga sponsum de determinata summa, non posset ob osculum aliquid de ea acquirere, & retinere, ita nec &c.

Non sunt extendenda vltra expressa.

Ad tertiam dicendum est, cum nullo iure cogente conferantur arrhæ, & sponsalitia largitas, sed ex mera liberalitate conferentis, & donantis, nullum esse inconueniens, si dicatur illa via aperiri, cæteroqui essent excludenda sponsalia quotiescunque sponsalitia largitas non intercederet.

Arrhæ liberè cõferuntur.

PRÆNOTIO XX.

An arrhæ constitui possint inito iam matrimonio.

SVMMARIVM.

Procedit titulus, tàm de iure municipali hyspano, quàm communi, & in quo sensu. 1.

Si constante matrimonio iam rato, & non consummato sponsus contulerit sponsa arrhas in ordine ad perficiendum per consummationem matrimonium, de iure communi sponsa easdem non acquirit, si sponsus intra bimestre transierit ad Religionem, lucratur verò, si ex propria culpa sponsus non consummet, seu reddatur impotens ad consummandum. 2.

Stante etiam iure hyspano possunt constitui arrhæ etiam constante matrimonio. 3.

Titulus examinari potest, vel attento iure communi, vel attento iure municipali Hyspaniarum, secundum quod huiusmodi arrhæ substituuntur pro donationibus propter nuptias. Certè titulus quoad ius commune vix potest habere locum in præsenti suppositione; cum etenim arrhæ secundum hoc ius dentur præcisè in securitatem contractus perficiendi, vel vt pignora, per quæ conferens se obliget ad non recedendum à complemento contractus, vtique, si contractus iam est completus, non videntur arrhæ in ordine ad ipsum posse intercedere. Nihilominus, quia matrimonium, quantumuis initum, potest esse non consummatum, & sine culpa conferens potest non consummare per ingressum intra bimestre in Religionem, vel ex culpa per recessum in longinquas regiones, vel alio modo, quo reddatur impotens ex culpa, ideò titulus in ordine ad hunc effectum non incongruè potest sibi locum vendicare in hac quæstione. Igitur res examinabitur, tàm in ordine ad ius commune, quàm municipale Hyspanum.

1 In quo sensu possit habere locum ius commune.

Assertio I. Si constante matrimonio iam rato, & non consummato sponsus con- 2

con-

Nō amittit arrhas si transeat ad Religionem.

contulerit sponsæ arrhas in ordine ad perficiendum per consummationem matrimonium de iure communi, sponsa easdem non acquirit, si sponsus intra bimestre transierit ad Religionem, lucratur verò, si ex propria culpa sponsus non consummet, seu reddatur impotens ad consummandum.

Ratio esse potest in vniuersum, quia arrhæ non solum dari possunt ex partium conuentione ad securitatem contractus simplicitèr, sed etiam ad securitatem complementi eiusdem, & qui contrahit, potest efficacitèr non solum velle contractum, sed etiam perfectionem eiusdem, ergo, si dentur in ordine ad complementum ipsius, quod vtique præstari potest posita substantia eiusdem contractus, sponsa lucrabitur easdem, si ex culpa conferentis eadem perfectio per consummationem non ponatur, non lucrabitur verò, si sine eiusdem culpa, vel ex iure sibi competente non ponat talem perfectionem, sed constante iam matrimonio, si sponsus intra bimestre conuolet ad Religionem, sine culpa, & iure sibi competente non consummat, si verò se reddat ex culpa impotentem, ex eadem culpa non consummat, ergo in prima hypothesi sponsa easdem arrhas non acquiret, lucrabitur verò in secunda. Subsumpta minor quoad primam partem probatur, nam quoad secundam non indiget probatione, nam sponsus contracto matrimonio per verba de præsenti, sicuti etiam sponsa ius habent intra bimestre non consummato matrimonio contrahendi matrimonium spirituale per ingressum, & professionem in Religione, quia, quando contrahit, contrahit semper sub tacita conditione, nisi perfectiorem statum elegerit.

Non consummat ex iure sibi competente.

Dices, constante iam matrimonio per verba de præsenti non potuit sponsus conferre arrhas, nisi ad effectum quomodocunque consummandi illud, & per consequens etiam se obligandi ad non conuolandum ad Religionem, ergo, quantumuis ad Religionem commigrauerit, non propterea priuabitur iure ad illas arrhas redhibendas. Antecedens probatur, quia cum iam ex vi contractus esset obligatus ad consummandum, vtique per collationem illam arrharum videtur se obligare ad aliquid, ad quod non erat obligatus ex vi contractus, adeoque etiam ad non ingrediendam Religionem, per quem ingressum impediri poterat à congressu carnali cum sponsa. Sed contra negandum est absolutè antecedens; non etenim est aliqua repugnantia, quin ad id, ad quod iam erat obligatus ex vi contractus, præcisè voluerit etiam se obligare sub pæna amissionis pignoris; Cæterum stantibus etiam præcisè sponsalibus, nullaque causa interueniente legitimæ dissolutionis tenetur sponsus ad contrahendum matrimonium, nec tamen obstat, quin etiam in securitatem eiusdem conferre possit pignus, & ad id, ad quod obligabatur simplicitèr, velit obligari sub pæna eiusdem pignoris amittendi; vndè non est præsumendum, quod per illam collationem arrharum se voluerit obligare ad non ingrediendam Religionem, nisi de hoc expressè actum fuerit.

Obligatus simplicitèr potest etiā velle obligari sub pæna.

3 Cōstante matrimonio constituuntur.

Assertio II. Stante etiam iure Hispano, secundum quod arrhæ succedunt loco donationis propter nuptias possunt constitui etiam constante matrimonio *Ioannes Lupus rub. de donat. §. 24. n. 2., Valascus consl. 4. num. 4. tom. 1., Gutierez 3. pract. qu. 43. n. 5., Castillo l. 50. Tauri n. 6., Couaruuias 4. decret. 2. part. c. 3. §. 7. n. 12., Baezza de non melior. fil. c. 3. num. 12., & seqq. Sanchez lib. 6. de matrim. disp. 28. n. 2.* aduersus *Gregorium Lopez l. 1. verb. ex Espania tit. 11. part. 4.*

Fortior ratio probationis præsentis assertionis erit dissolutio argumenti, quod ex aduerso præfertur ab eodem *Gregorio Lopez, & à Molina tom. 2. de iustitia tract. 2. disp. 431. vers. dubium est num. arrha, & vers. simili modo*. Afferunt igitur huiusmodi DD. necessario requiri *ex l. 1., & 2. tit. 2. lib. 3. fori*, quod datio arrharum, seu promissio præcedat matrimonium ad hoc, vt sit efficax, & valida, quandoquidem constante matrimonio donationes inter coniuges, nec de iure communi, nec municipali sunt validæ, cum sint à iure prohibitæ; Sed hæc ratio nullius omninò roboris est, quandoquidem iura Hispana *in l. 1. in fin. tit. 11. p. 4., & l. 87. tit. 18. p. 3.* expresè statuunt donationes propter nuptias, quæ de eodem iure stant pro arrhis posse fieri, tum ante, tum post matrimonium; Secundò, quia etiam de iure communi donationes propter nuptias fieri possunt constante matrimonio per textum *in l. cum multa, C. de donat. ante nupt.* Tertiò, quia huiusmodi donationes propter nuptias sunt in compensationem dotis *per auth. dos data, & auth. æqualitas, C. de donat. ante nupt.*, sed æquè est dos, siue ante, siue post matrimonium iam initum, vt per se patet, ergo &c.

Donationes propter nuptias sunt in compensationem dotis.

Ratio secunda esse potest, quia remunerationes, seu donationes remuneratiuæ inter coniuges nullo iure discrepante esse possunt per ea, quæ suprà latè probauimus, & latè docet *Sanchez lib. 6. disp. 6. n. 1.* sed arrhæ, quæ de iure Hispano succedunt donationibus propter nuptias, habent vim donationis remuneratiuæ, quandoquidem, vel conferuntur in compensationem dotis, vel in præmium virginitatis, & pudicitiæ, vel pro nobilitate vxoris, ergo poterunt esse licitè, & validè inter con-

Donationes remuneratoriæ inter coniuges admittūtur.

coniuges; atque hoc argumento potissimum eliditur vis contrarij argumenti, cui innititur contraria sententia. Accedit, quod huiusmodi arrhæ, prout important donationes propter nuptias sunt in securitatem dotis receptæ in fauorem coniugis, quæ dotem illam erogauit, vt dicit *Glosa in d. auth. dos data, C. de donat. ante nupt.*, non repugnat autem, quod id, quod datur in securitatem, detur post matrimonium initum, quinimmò, vt benè notat *Iulius Clarus lib.4. recept. §. donatio q.11. n.2.* huiusmodi donatio propter nuptias pati potest constitui constante matrimonio, quo postea dissoluto pati non potest, vt constituatur.

PRÆNOTIO XXI.

An pupilli, minores possint arrhas constituere inconsultis tutoribus, & curatoribus, & absque decreto Iudicis.

SVMMARIVM.

Rationes dubitandi circa titulum. 1.
Siue de iure communi, siue de iure hispano arrhæ consistentes in immobilibus, seu mobilibus pretiosis, quæ seruando seruari possunt, non possunt constitui per pupillos, & minores inconsultis tutoribus, & curatoribus, & absque Iudicis decreto. 2.
Donationes propter nuptias etiam in immobilibus facta per minorem tenent, si per quinquennium, ex quo ille factus est maior, non fuerint retractatæ. 3.
Arrhæ, si consistant in mobilibus, quæ seruando seruari non possunt, possunt constitui sine decreto Iudicis accedẽte tutoris auctoritate. 4.
Soluuntur rationes contrariæ. 5.

OMissis ijs, quæ in genere dicta sunt de potestate pupillorum, & minorum contrahendi, vel non contrahendi in quocunque genere, vel ex defectu immaturæ deliberationis, seu imperfecti iudicij, vel ex interdicta bonorum administratione in ordine ad diuersos contractus, prout latè, dum *de empt., & vendit. de emphytheusi, & censibus, de permutationibus, de locato, & conducto, de pignore, & hypotheca, & alijs*, titulum restringimus in præsenti in constitutione arrharum, tum in ordine ad ius commune, tum in ordine ad ius Hispanum, secundum quod arrhæ substituuntur loco donationum propter nuptias. Porrò considerandum est in hac controuersia, an bona, quæ conferuntur pro arrhis sint bona immobilia, an verò mobilia, & si mobilia, an ex ijs, quæ seruando seruari possunt, & sint pretiosa, an verò non pretiosa, quæque seruando seruari non possunt.

Ratio præcipuè difficultatis in eo consistit, quod arrhæ de iure communi collatæ à quocunque non amittuntur, nisi ex culpa conferentis dissoluatur contractus, sicque absolutè non transferuntur quoad dominium, sed tantummodò conditionatè, si contractus non fuerit perfectus. Rursus huiusmodi arrhæ dantur in ordine ad contractum, circa quem pupillus, & minor sunt omninò independentes à voluntate tutorũ, & curatorum, cum sint in ordine ad eundem sui omninò iuris; vndè videntur, quod, sicuti sunt liberi quoad substantiam contractus, sint etiam liberi quoad ea omnia, quæ vel ex consuetudine, vel ex dispositione, vel saltem permissione iuris pertinent ad eundem contractum, vel antecedentèr, vel concomitantèr, vel subsequentèr. Nihilominus sit 1 Exponũtur rationes dubitandi.

Assertio I. Siue de iure communi, siue de municipali Hispano, si arrhæ consistant in immobilibus, seu mobilibus pretiosis, quę seruando seruari possunt, non possunt constitui per pupillos, & minores inconsultis tutoribus, & curatoribus, & absque Iudicis decreto, *Caldas in l. si curatorem verbo contractum fecisti n. 40. C. de in integ. restit., Suarez lib. 3. fori tit. 2. de las arrhas, l. 1. n. 65., Barbosa l. si ante 6. n. 23. ff. solut. matrim., Sanchez lib. 6. de sponsal. disp. 38. n. 37.* 2 Requiritur consensus tutoris, & Iudicis decretum

Ratio quoad primam partem de iure communi ex eo deducitur, quia, quantumuis in rigore per constitutionem arrharum non constituatur absolutè alienatio ponitur tamen actus, ex quo potest sequi alienatio, quæ omnia eodem iure prohibentur inter personas alienare prohibitas, *Ruinus cons. 145. n. 5. vol. 1., Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. glos. 2. n. 52.*, vndè quoad bona Ecclesiastica, quæ alienari prohibentur, nisi seruatis certis iuris solemnitatibus, non solum censetur prohibita alienatio formalis, & expressa, sed ea omnia, ex quibus prouenire potest alienatio, vt est in confesso apud omnes, sed respectu minorum, & pupillorum est prohibita quæcunque alienatio bonorum immobilium inconsultis tutoribus, & curatoribus, & absque decreto Iudicis per textum *in l. Iulianus, ff. de contrah. empt., & vendit., & l. 1. §. impuberes, ff. commodati ex l. non solum, ex l. si minorum, ex l. si prædium, & ex l. si ad resoluendum, C. de prædijs minor., Glosa §. nunc admonendi verb. nullam instit. quibus alien. licet, Rolandus à Valle cons. 54. lib. 2., Octauius Simoncellus de decretis tit. 8. inspect. 2.*, ergo etiam sunt prohibita ea omnia ipsis inconsultis, quæ tendere possunt ad talem alienationem, huiusmodi autem est constitutio arrharum in talibus bonis, vt per se patet, ergo &c. Prohibita alienari prohibẽtur etiam pignori subijci.

Dices, cum sit in potestate ipsius pupilli, & minoris subterfugere pœnam iuris in

in amissione complendo contractum, quem promisit, non posse dici absolutè sistendo in iure communi, quod constituat actum, qui ex necessitate inducat alienationem, adeoque non esse, cur non possit constituere arrhas. Sed contrà, quia ex genere suo arrhæ sistendo in iure communi substituuntur loco pignorum *l. arrhis, l. mulier, C. de sponsal.*, *& arrhis*, ibique *Glosa*, *& in l. vnica, C. si rector Prouinciæ*; pupilli autem, & minores sine auctoritate tutorum, & curatorum, & absque decreto Iudicis oppignorare nequeunt immobilia, *l. Iulianus, ff. de contrah. empt.*, *& vendit.*, *& in l. 1. §. impuberes, ff. commodat.*, nec officit, quod ipsi possint subterfugere pœnam iuris complendo contractum, quem promiserunt; non officit, inquam, quia ex genere suo oppignoratum subiacet periculo amissionis, & cum minores, & pupilli labilis iuditij sint, & immaturæ deliberationis facilè possunt a contractibus resilire, sicque subijcere alienationi, seu proximo periculo eiusdem propria immobilia. Deindè ex genere suo talis contractus est inter minores, & pupillos prohibitus, quod sufficit ad veritatem præsentis assertionis.

Oppignoratũ ex genere suo subiacet periculo.

Ratio secundæ partis de iure municipali hispano ex eodem capite, quo præcedens pars in fortioribus terminis deducitur, quandoquidem ex eodem iure substituuntur loco donationum propter nuptias, quæ quoad dominium plenè acquiruntur, si matrimonium consummetur *Couaruuias 4. decret. 2. p. cap. 3. §. 7. num. 10.*, *& c. officij de testam n. 4.*, sed per contractum sponsalium, & collationis arrharum se obligauit ad contrahendum, & consummandum matrimonium, ergo obligatur, & easdem subijcit obligationi alienationis per consummationem matrimonij, ad quam se obligat. Confirmatur, quia de iure hispano arrhæ cedunt loco donationis propter nuptias, & vtique liberæ, cum nullo iure vrgente fiant, sed per pupillos, & minores nequeunt validè fieri donationes sine auctoritate tutoris, vel curatoris, & sine decreto Iudicis *Baldus in l. 1. num. 6. C. si aduersus donat. Castrensis in l. 2. ad fin. eod. tit.*, *Alexander conf. 125. n. 2. vers. quarto, & vlt. vol. 1.*, *Menochius conf. 184. num. 14. vol. 2.*, cum donationes sint dissipationes, & dilapidationes bonorum per textum *in l. certi iuris, §. si filius, & ibi Glosa, ff. de pactis, Castrensis conf. 161. non est dubium in princip. vol. 2.*, *Natta conf. 173. num. 1., & seqq. vol. 1.*

Donationes nequeunt fieri per minores sine auctoritate curatoris.

Dices, hæc procedere de minoribus, & pupillis quoad donationes simplices, non autem quoad donationes remuneratorias, quandoquidem istæ non indigent iuris solemnitatibus, quibus indigent simplices; nulli autem dubium, quin donationes propter nuptias, quibus arrhæ correspondent, sint propriè, & verè remuneratoriæ. Sed contra, quia vt benè notat *Menochius de arbitrar. lib. 2. cent. 2. cas. 171. num 46., & 47.*, quoad immobilia, nec etiam ex causa dotis, & propter nuptias minor, & pupillus possunt donare, & licet etiam ex causa remuneratoria liceat eisdem donare, hoc tamen semper intelligitur cum decreto Iudicis, *Rom. in l. si ante nup. n 4 ff. solut. matrim.*, *Iason in l. ex hoc iure col. 15. tertio effectu n. 51. ff. de iust., & iur.*

Nec etiã ex causa dotis minor potest donare immobilia.

Hic oritur difficultas, an huiusmodi constitutio arrharum facta per minorem, vel pupillum vllo vnquam tempore possit fieri valida, & obligare. Videtur prima fronte asserendum, quod nunquam possit conualidari, quia quod ab origine, & in sua radice non valet ex vulgatis iuribus non potest conualescere. Nihilominus asserendum est, quod huiusmodi arrhæ, 3
seu donationes propter nuptias transacto quinquennio, postquam minor factus fuerit maior, conualescat per textum *in l. si quandò, C. si maior factus*, *Antonius Gomez l. 52. Tauri num. 24.*, *Azabedo lib. 5. recop. tit. 2. l. 2. n. 12.*, & ratio est, quia per illum tractum temporis à die, qua donator talium arrharum peruenit ad maioritatem, supponitur, quod nouum actum posuerit, ratione cuius nouus contractus constituatur, seu quasi de nouo ponatur in esse, & per hoc respondetur ad rationem, quæ ex aduerso afferebatur.

Valent arrhæ, si non fuerint retractatæ intrà quinquennĩũ à maioritate adepta.

Assertio II. Arrhæ, si consistant in mobilibus, quæ seruando seruari non possunt, 4
possunt licitè tribui per pupillos, & minores sine decreto Iudicis, non tamen sine tutoris, vel curatoris auctoritate *Suarez lib. 3. for. tit. 2. de las arrhas l. 1. nu 65.*, *Antonius Gomez l. 52. Tauri n. 24.*, *Barbosa in l. si ante 6. ff. solut. matrim. n. 24.*

Constituuntur accedente tutore, vel curatore.

Ratio est in vniuersum, quia regulare est in omnibus ferè, vt pupilli, & minores ijs etiam contractibus translatiuis dominij contrahant accedente tutoris, vel curatoris auctoritate etiam sine decreto Iudicis, per quos immobilia non transferuntur, vt latè diximus, dum de emptione, & venditione, de permutationibus, de societatibus, de commodato, & deposito, de pignore, & hypotheca, & de transactionibus sub suis titulis, ergo etiam non est, cur non possint contrahere contractu innominato collationis arrharum, si hic consistat in mobilibus, quæ seruando seruari non possunt, cum præcipuè non transferatur absolutè dominium, sed tantummodò conditionatè, si scilicet cum culpa recesserit à contractu. Quod autem etiam in hac hypothesi requiratur tutoris, vel curatoris auctoritas colligitur expressè *ex l. si curatorem, C. de in integrum restitut.*, *&* ex

Auctoritas tutoris supplet defectum ætatis.

ex l. 2., & l. mulier, C. de iur. dot.

Ad rationes, quæ in principio afferebantur, quæque obstare videntur assertionibus positis, nunc respondendum est, & quidem ad primam ex dictis patet responsio, quamuis enim per traditionem arrharum non transferatur absolutè dominium, ponitur tamen actus, ex quo poni potest eiusdem dominij translatio, quod æquè in iure vetitum est, ac sit vetita immediata dominij concessio. Ad secundam asserendum est, quod, quamuis minor, & pupillus in ordine ad ea, quæ spectant ad contractus matrimoniales secundum se, & directè sint sui iuris, nec dependeant à voluntate, & arbitrio tutorum, & curatorum, sicut, nec etiam parentum per ea, quæ superiùs dicta sunt, in ijs tamen, quæ pertinent ad bona fortunæ, seu ad contractus versantes circa huiusmodi bona, vtique ab eorum voluntate dependeant, nec possunt quidquam propria auctoritate peragere; nec obstat id, quod ibi afferebatur, quod scilicet, cui concessus est finis, sint etiam concessa ea, quæ pertinent ad eundem finem, vel vt media, vel vt coadiuuantia, vel vt consequentia; non obstat, inquam, quia ad summum hoc verificatur, quando ea, quæ pertinent ad finem, sunt necessariò, vel ex natura talis finis, vel ex dispositione iuris cum eodem connexa, secus autem quando respectu eiusdem sunt libera, vt in præsenti hypothesi; nullo etenim iure compelluntur sponsi ad contribuendas huiusmodi arrhas. Cæterum, si huiusmodi ratio subsisteret, & aliquid euinceret, euinceret etiam; quod, cum fæmina etiam sub potestate patris constituta in ordine ad contractus matrimoniales sit sui iuris, & independens à voluntate Patris posset etiam independentèr ab eodem dotem sibi constituere, si valeret, quod, cui concessus est finis, sint etiam concessa ea, quæ pertinent ad talem finem.

Satisfit rationibus contrarijs.

PRÆNOTIO XXII.

An, si pupillus, & minor congruas, & moderatas arrhas promiserit, vel contulerit, obliget alterum sibi, si ex culpa recesserit.

SVMMARIVM.

Pupillus, & minor sine tutore, & curatore, quamuis non obligetur ciuilitèr, obligatur naturalitèr. 1.

Pupillus, & minor in sibi proficuis licet ciuilitèr non obligetur, obligat sibi alios. 2.

Pupillus, & minor, si contractus sibi fuerit vtilis sibi alterum obligat, ita vt si ille deficiat, possit conuenire pro duplo. 3.

Si pupillus, vel minor in collatione arrharum contrahat cum pupilla, vel minori in sui vtilitatem sine auctoritate tutorum ipsam sibi non obligat, si verò in vtilitatem vtriusque, & obligatur, & obligat. 4.

SVppono primo pupillum, ac minorem contrahentem sine tutoris, vel curatoris auctoritate, quamuis non obligetur ciuilitèr, obligari tamen naturalitèr prout latè docent *Glosa in l. fin. verb. non tuebitur, ff. de iure iurand., & in l. quod pupillus 41. verb. natura, ff. de condit. indeb., & in l. pupillus 58. verbo nec quidem, ff. de act., & obligat., & in l. Marcellus 26. verb. obligat., ff. de fideiuss., & in l. impuberib. 13. verb. obligantur, ff. de auctorit. tut., & curat., Bartolus l. 2. n. 1., & l. cum lex n. 7. ff. de fideiuss. Angelus Instit. de inutil. stipul. §. pupillus n. 3., Salicetus l. 1. n. 1. C. de inutil. stipul., Decius l. pupillus in fin. ff. de reg. iuris, Felinus cap. quarto nu. de præsumpt., Caldas l. si curatorem verb. non absimilis n. 23., C. de in integ. restit., Corduba in summa q. 155., Molina tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 124. vers. quamuis autem*, quod multis firmant rationibus, & primò, quia contractibus minorum, & pupillorum accedere possunt validè, & efficacitèr fideiussores per textum *in l. fin. ff. de iureiuran., & in l. si pupillus 40. ff. de recept. arbitr.*, sed validè, & efficacitèr non possent accedere, nisi illi obligarentur saltem naturalitèr, *l. cum lex 47. ff. de fideiuss. l. naturalitèr 13. ff. de condit. indeb.*, quod etiam latè nos alibi probauimus. Secundò, quia obligatio naturalis oritur ex consensu *l. stichum, §. naturalis, ff. de solut.*, in pupillo autem, sicuti supponitur consensus sufficiens ad validè contrahenda sponsalia, ita supponitur consensus sufficiens ad illum obligandum naturalitèr etiam in alijs contractibus; vndè hic aduertendum est, quod ad obligandum pupillum in alijs contractibus etiam solum naturalitèr requiratur, vt sit pubertati proximus, & hoc propter præsumptionem, ne scilicet defectu ætatis careat plena intelligentia *Glosa in l. si pupillus in princip. verbo, si pupillus, ff. ad leg. falcid., Bartolus in l. 1. verb. non est obligatus, C. de inutil. stipul., Paulus in l. 1. num. 6. ff. de nouat.*

1 Doctores asserentes obligari naturalitèr.

Contractibus pupillorum accedunt fideiussores.

Suppono secundò. Pupillum, & minorem quoad actiones ciuiles in ijs, quæ sibi proficua sunt, quantumuis ipse non obligetur efficacitèr alteri, alterum tamen sibi efficacitèr obligare per ea, quæ alibi fusè tradidimus, & habetur *in l. eo minus C. de procurat.*, vbi legitur, *vt minoribus ætas in damnis subueniret, & in prospere gestis non obesset*, quod idem expressius habetur. *Instit. de act. tut. Placuit meliorare quidam suam conditionem pupillum facere posse etiam sine tutoris auctoritate, deteriorem verò nō alitèr, quàm cum tutoris auctoritate, vndè in his causis ex quibus obligationes mu-*

2 In proficuis obligat, & nō obligatur.

tua, nascuntur, si auctoritas tutoris non interueniat, ipsi quidem, qui cum his contrahunt, obligantur, & in vicem pupilli non obligantur.

His ergo suppositis in præsenti prænotione inquirimus, an, si pupillus proximus pubertati, & minor, qui supponitur obligari naturalitèr ex contractu collationis arrharum obliget alterum recipientem sibi ciuilitèr, adeo vt, si ex culpa deficiat à contractu, possit conueniri ad soluendum duplum, prout decernitur *in l. mulier, C. de sponsalibus, & arrhis.*

3 Si cõtractus sibi fuerit vtilis potest cõuenire pro duplo.

Assertio I. Si contractus sponsalium fuerit pupillo, & minori, vel ex conditione personæ, cum qua contraxit, vel ex pinguedine dotis, quam secum affert, vel ex alijs qualitatibus concomitantibus fauorabilis, vtique per collationem arrharum alterum sibi obligat, adeo vt, si deficiat à promissione, & a contractu perficiendo ipsum possit conuenire pro duplo à iure statuto. Recole ea, quæ dicta sunt *tom. 1. sub tit. Contractus IV. de emphyt., & censibus prænot. 17. n. 24.*

Iura consulentia immunitati pupillorũ nõ obstãt eorũ cõmodo.

Fundamentum huius assertionis deducitur ex allegatis iuribus in secunda suppositione, & item ex eo, quod iura prohibentia contractus pupillis, & minoribus sine auctoritate tutorum, & curatorum voluerunt præcisè consulere eorum indemnitati, ne scilicet ob defectum ætatis, & maturæ deliberationis de facili decipiantur, ergo in ijs, quæ in ipsorum fauorem expresse cadunt, non supponuntur resistere, sed potius assistere per textum *instit. de auctor. tutor. in princip., & ibi Glosa verb. non obligatur l. contra iuris, & ibi Glosa verb. concessum, ff. de pactis*, nec incongruè, quia, quod minorum fauore introductum est, in eorum detrimentum non debet vergere *l. non eo minus, & ibi Salicetus, & Iason. C. de Procurat.*

Dices, contractus præcipuè onerosi non possunt consistere sine mutua obligatione, si igitur pupilli, & minores alteri non obligantur efficacitèr, quomodo potest subsistere contractus? Quomodo possunt alterum efficacitèr sibi obligare? Sed contra, quia ex eo, quod alterum obligauerit potest velle stare contractui, & velle, quod alter in eodem persistat ea adimplendo, ad quæ ipsum obligauit, vndè quod ipse non obligetur, hoc tantum dicit, quod eidem detur optio ad velle perseuerare, vel nolle, quæ optio non conceditur alteri obligato, qua ratione potest quoquo modo dici contractus claudicare; Deindè dici potest extare etiam obligationem ex parte pupillorum, & minorum non quidem ciuilem, sed naturalem, quod sufficit in contractibus eisdem proficuis.

Pupillo datur optio ad perseuerandum, vel non perseuerandum.

Dices secundò, *ex Fachineo controuer. iuris lib. 3. c. 3.* in rebus immobilibus non posse pupillos contrahere eas distrahendo, quantumuis hoc vtile foret eisdem, quod probat per textum *in l. magis puto, §. si æs alienum, ff. de reb. cor.*, vbi sic legitur. *Si æs alienum non interueniat, tutores tamen allegant expedire hæc prædia vendi, & alia comparari, vel certè istis carere videndum est, an Prætor eis debeat permittere, & magis est, ne possit*, ergo saltem quoad immobilia minores, & pupilli non poterunt arrhas constituere, quantumuis hoc in ipsorum vtilitatem cederet. Sed contra allegatus textus procedit tantum, quando non expresse apparet vtilitas respectu alienantis, seu alienare intendentis, secus etiam auctore Iudice non possent alienari, quod ex allegatis iuribus falsum est.

Procedit, quando non apparet vtilitas.

Assertio II. Si pupillus, seu minor per collationem arrharum contrahat cum pupilla, vel minori in sui vtilitatem sine auctoritate tutorum, seu curatorum vtriusque ipsam sibi non obligat, si verò contractus cedat in vtriusque vtilitatem, & obligatur, & obligat. Ità quoad primam partem *Iurisconsultus in l. Iulianus 13. §. si quis à pupillo, ff. de act. empt., Sanchez de matrim. lib. 6. disp. 38. num. 3., Lessius de iust., & iure lib. 2. cap. 17. dub. 8. num. 60. vers. idem intelligendum.* Quoad secundam partem in in similibus terminis de contractu censuali *Rota Romana in vna Bononiensi Census 17. Maij 1608. coram Marco Montio, & in alia Roman. census coram Manzanedo 22. Iunij 1611.*

4 In vtilitatem conferens obligat, & non obligatur in vtilitatẽ vtriusque, & obligatur & obligat.

Probatur prima pars, quia in iure contractus initus à pupillo, vel minore cum maiori dicitur claudicare, nonnisi, quia solum ex vna parte consurgit obligatio, ergo contractus per pupillum, seu minorem cum alio pupillo, seu minore initus nullo modo subsistet. Consequentia tenet, quia in tantum contractus per pupillum, seu minorem initus cum maiori claudicat, in quantum ipse pupillus non potest obligari, sed etiam, quando initur cum alio minori ex eadem iuris dispositione hic non potest obligari, ergo nullo modo potest contractus currere, cum ex neutra parte consurgat obligatio.

Vacillaret ex vtraque parte.

Secunda pars deducitur ex ijs, quæ latè dicta sunt *tom. 1. sub tit. Contractus IV. de emphyth., & censibus prænot. 17. n. 16.*, quæ omninò vide; cum etenim ex hoc contractu vtriusque vtilitas præsupponatur resultare, non est, cur iura eidem derogent, cum solum consulant eorum indemnitati, & quod in eorum fauorem inductum est, non debet in eorum detrimentum deflecti.

PRÆ-

PRÆNOTIO XXIII.

An filius familias inconsulto Patre possit arrhas constituere.

SVMMARIVM.

In plerisque filius familias inconsulto Patre potest contrahere, & obligare se ciuilitèr. 1.
Filius familias per bona castrensia, & quasi castrensia, si fuerit pubes, tàm de iure communi, quàm de municipali potest constituere arrhas inconsulto Patre. 2.
Filius familias quoad bona aduentitia, nec de iure communi, nec municipali Mediolani potest arrhas constituere inconsulto Patre. 3.
A fortiori, nec quoad bona profectitia. 4.

1 Obligatur ciuilitèr, & naturalitèr. Pleraque sunt, in quibus filius familias potest inconsulto Patre contrahere, & se obligare ciuilitèr, & naturalitèr, vt expresè *in l. tàm ex contractibus, ff. de iudicijs, & §. inutil. instit. de inut. stipul., & l. filius familias ex omnibus 38. ff. de act., & obligat.*, quamuis pupilli, & minores habentes tutorem, & curatorem sine illorum auctoritate non possint contrahere, nec se obligare saltem ciuilitèr per superiùs dicta. Si autem inquiras, cur non teneat ciuilitèr contractus initus per pupillū sine curatore, teneat tamen initus per filium familias sine Patre respondet *Glosa §. pupillus verb. Patre instit. de inutil. stipul.*, hoc ex eo prouenire, quia tutor datur in supplementum præsumpti immaturi iudicij, & non plenæ deliberationis, Pater autem ad corrigendum; Item plura sunt, in quibus filius familias impubes, ne autore quidem Patre potest contrahere, *§. pupillos instit. de inutil. stipul.*, impubes verò auctore tutore potest contrahere per superiùs dicta. Si autem hic etiam inquiras rationem talis diuersitatis, respondet *Glos. in d. §. pupillus instit. de inutil. stipul.*, id ex eo prouenire, quia pupillus impubes habet tutorem obligatum, si malè auctoritate vsus fuerit, non sic Patrem *l. cum oportet, §. sub hac tamen vers. non autem hypothecam, C. de bon., quæ lib. l. fin. §. pupillus, ff. de verb. oblig.*

[Margin: Tutor obligatur pro administratione, non sic Pater.]

Procedit titulus de filio familias puberi; de impuberi etenim ob præsumptionem immaturi iudicij, & non plenæ deliberationis eodem modo eidem intelligitur interdictus vsus contractuum, sicuti interdictus supponitur pupillis, & minoribus sine tutoribus, & curatoribus. Procedit item tàm in ordine ad ius commune, quàm in ordine ad ius municipali *in c. 416. ad statuta Mediolanensia.* Procedit item tàm in ordine ad bona castrensia, & quasi castrensia, quàm in ordine ad aduentitia, & profectitia.

[Margin: Procedit de filio familias puberi.]

Assertio I. Filius familias per bona castrensia, & quasi castrensia, si sit pubes, potest constituere arrhas etiam Patre inconsulto, siue de iure communi, siue de iure municipali *Sanchez lib. 6. de matrimonio disp. 39. num. 11., & nu. 7.*, & deducitur ex omnibus iuribus suprà allegatis. 2

[Margin: In bonis castrensibus, & quasi validè constituit arrhas.]

Ratio ex eo deducitur, quia nulla est repugnantia, nec ex causa immaturæ deliberationis, nec ex defectu dominij in rebus, nec ex aliquo iure prohibente, ergo non est, cur non possit easdem arrhas constituere. Antecedens quoad primam partem patet, quia supponitur in statu pubertatis, in quo secundum regularem cursum viget plena libertas, maturaque deliberatio; quoad secundam etiam euincitur, quia in ordine ad bona castrensia, & quasi castrensia filius familias est omninò sui iuris, & independens a Patre, cum in ordine ad illa non solum habeat dominium, sed etiam plenam administrationem; quoad tertiam etiam euincitur ex allegatis iuribus in principio prænotionis, nec est assignabile aliquod ius prohibens.

[Margin: In ordine ad hæc bona sūt sui iuris.]

Dixi, *siue de iure ciuili, siue de iure municipali*; quamuis etenim *d. cap. 416. statut. Mediol.*, disponat, quod contractus per filios familias initi, si illi fuerint sub potestate Patris nullius roboris sint, sed omninò inualidi; hoc tamen procedit de filijs familias, prout sunt sub patria potestate existentes; in ordine verò ad bona castrensia, seu quasi castrensia non dicuntur esse sub patria potestate, maximè, si fuerint puberes, quia sunt sui iuris absolutè, vndè in ordine ad illa bona possunt etiam cum parentibus, contrahere, quia tunc non reputantur, vt Pater, & filius, sed vt duo Reipublicæ ciues.

[Margin: Ius municipale nō prohibet quoad hæc bona.]

Assertio II. Filius familias in ordine ad bona aduentitia non potest arrhas constituere, nec de iure communi, nec de iure municipali Ducatus Mediolanensis. Ita quoad primam partem, *Antonius Gomez l. 6. Tauri n. 14., Caldas in l. si curatorem verb. læsis num. 152. C. de in integr. restitut., Molina tom. 1. de iust. disp. 261., Sanchez lib. 6. de matrim. disp. 39. num. 7.* Quoad secundam *vniuersi scribentes in dict. cap. 416. stat. Mediol., & præcipuè, Carpanus ibid.* 3

[Margin: Non potest quoad bona aduentitia.]

Prima pars expresè colligitur *ex l. fin. §. filijs autem, C. de bon.; quæ lib.*, vbi sic legitur. *Filijs autem familias in ijs dumtaxat casibus, in quibus vsusfructus apud parentes constitutus est, donec parentes viuunt, nec de eisdem rebus testari permittimus, nec citra voluntatem eorum, in quorum potestate sunt illa licentia eis concedenda dominium rei ad eos pertinentis alienare, vel hypotheca titulo dare, vel pignori assignare.*

Secunda pars expresè colligitur *ex eod. cap. 416. stat. Mediol.*, in quo prohibetur filijs familias quicunque contractus sine

 Patris

Ius municipale Mediolani irritat.

Patris auctoritate sub interminatione nullitatis, quod quidem *cap.416.* non solum comprehendit filios familias impuberes, sed etiam sexagenarios *Socin.Sen. conf. 23. col.6.nu.20. vol.4.*, *Lambert.tract. de statut. de alien.mulier.glos.18. n.2.*, & ad habentes quamcunque dignitatem per textum *in l.1.ad fin.ff.ad Senat.Consult. Maced.*, etiam si sint Clerici, & Sacerdotes *Brunus tract. super constit.in verb.filius vers.statutum dicit Alexander conf.210.per totum vol.2.*, *Felinus cap.Ecclesia Sanctæ Mariæ n.88.de constitut.*, nam nullus ordo, vel dignitas infrà Episcopalem liberat filium à patria potestate, *Costa in suis dict. memorab. in verb. Sacerdotium vers.immò generalius*, & in specie, seu terminis huius assertionis notat *Carpanus ad stat.Mediol.d.cap.416.in verb.ex contractu vers.non videtur pariter*, quod filius familias cum ex vi præsentis statuti comprehendatur quæcunque minima obligatio, non possit etiam ex causa dotis contrahere, nec se obligare sine Patris auctoritate *Castrensis conf.465. n.1. vol. 1.*, *Lambert.in suo tract. de dict. memor. glos.11. n.2.*, *& 3.*

Nec etiã in causa dotis.

4 Ex dictis patet in fortioribus terminis, non posse filium familias arrhas constituere quoad bona profectitia, quandoquidem quoad plenum ius hæc pertinent ad Patrem, non solum quoad dominium, sed etiam quoad plenam administrationem, adeoque de illis non potest filius disponere sine parabola Patris, *vt ex eod. statut.416.*

PRÆNOTIO XXIV.

An in quacunque quantitate possint arrhæ constitui.

SVMMARIVM.

Sistendo in iure communi possunt in rigore in quacunque quantitate constitui. 1.
De æquitate tamen sunt restringendæ ad arbitrium prudentis. Ibid.
De iure Castellæ non possunt constitui, nisi quoad decimam bonorum partem constituentis. 2.
Dubitationes circa hoc ius Castellæ remissiuè. 3.

HÆc etiam difficultas potest examinari, vel inspecto iure communi, secundum quod arrhæ constituuntur, vt pignora, & in securitatem contractus perficiendi, ita vt, si non perficiatur ex parte conferentis, seu ex culpa ipsius integrè amittantur, si ex culpa recipientis in duplum acquirantur ab eodem conferente per textum *in d. l. mulier, C. de sponsal., & arrhis*, vel inspecto iure municipali Hispano, secundum quod succedunt in locum donationum propter nuptias, & dantur, vel in compensationem dotis, vel in præmium virginitatis, seu pudicitiæ marito prostitutæ, vel pro nobilitate, & similibus. In ordine ad ius commune nullam legem inuenio in hoc disponentem. In ordine verò ad ius municipale in Regno Castellæ adest textus *in l. 1. tit. 2. de las arrhas lib.3.fori*, *& l.50.Tauri*, *& l.2.tit.2. lib.5. nouæ recopil. Castellæ*. Quamobrem sit

Secundũ vtrumq; ius examinatur titulus.

Assertio I. Sistendo in iure communi possunt in quacunque quantitate arrhæ constitui. Est communis; ex quadam tamen æquitate debent esse moderatæ ad arbitrium prudentis viri attenta qualitate personarum, diuitiarum, nobilitatis &c. 1

De iure communi nõ est restrictio

Ratio primæ partis ex eo desumitur primò, quia de tali iure arrhæ ad alium effectum non constituuntur, nisi ad firmandum contractum, vt, si defectu conferentis non perficiatur, amittantur, si ex culpa recipientis in duplum restituantur, sed contrahentes possunt semper magis, vel magis firmare contractum, eidemque fortiora vincula inijcere, quod ex dispositione iuris non prohibetur, ergo semper possunt maiores, vel minores arrhas constituere, per quas contractus magis, & magis firmetur. Secundò, quia in alijs contractibus non restringitur ius conferendi arrhas in tali, vel tali quantitate, sed remittitur arbitrio contrahentium, conferentis, si velit sub maiori, vel minori obligari, & recipientis, si velit plus, vel minus recipere, & se obligare ad maiorem, vel minorem quantitatem in causa recessus ex sui culpa, ergo non est, cur debeat restringi in hoc speciali contractu, cum iura de ipso nihil specialitèr disponant. Tertiò, quia, quamuis ex dispositione iuris recipiens non obligetur, nisi in pænam dupli, si ex ipsius culpa contractus non perficiatur, ex conuentione tamen partium potest in plus, & plus semper obligari per textum *in l.mulier, C.de sponsal., & arrhis*, ergo etiam ex libertate earundem partium poterunt arrhæ in plus, & plus semper constitui; si etenim reus potest in plus, & plus semper obligari, cur non poterit conferens plus, & plus conferre, ratione cuius recipiens ad plus, & plus semper obligetur?

Possunt contrahentes magis, & magis velle firmare,

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia æquum non est, vt ingentem diuitiarum summam quis exponat periculo pro firmando contractu supra id, quod exigit idem contractus attenta qualitate personarum, & dotis, quinimmò per hoc laqueum sibi ingererent, & quodammodò adinuicem sibi necessitatem contrahendi, quod quodammodo redolet contra libertatem matrimonij, prout habetur *in d.l. mulier, C. de sponsal., & arrhis*, in ordine, ad

Summa ad quod existimo eundem textum aboleuisse, ne ille, qui recepit arrhas, teneatur solummodò vltra duplum, & ad quadruplum, nisi de hoc expreßè actum fuerit. Hæc dixi de congruo.

Summa quantitas induceret quasi coactionem.

2 Assertio II. de iure municipali Regni Castellæ arrhæ non possunt in quacunque quantitate constitui, sed solummodò quoad decimam partem bonorum constituentis *Villalobos in communi opin. litt. A. verb. arrha num. 251., Ant. Gabr. tom. 1. commun. lib. 1. verb. arrha, Azabedo lib. 5. recop. tit. 2. l. 1. n. 26., Gutierez de iuram. 1. part. cap. 14. num. 13.*

Ex iure Castellæ restringitur ad decimam bonorum partem.

Expreßè habetur *in l. 1. tit. 2. de las arras lib. 3. for.*, hocque inductum asserit *Sanchez lib. 6. de matrim. disp. 29. num. 1.*, ne mutuo se coniuges amore spolient.

3 Hic plures excitat controuersias Sanchez, quas prosequitur ab hac *disput. 29.* vsque ad disputationem 38. inquirens, an arrhæ vsque ad decimam bonorum constituentis partem restringantur ad bona præsentia dumtaxat, an verò ad futura, & possibilia extendantur, an restrictio illa ad decimam tantum partem sit intelligenda dumtaxat, quando constituens habet hæredes necessarios, an etiam, quando illis caret, an hæc decima bonorum pars sit commensuranda ad bona constituentis detractis oneribus, & tributis, quæ ex bonis eiusdem soluuntur, an verò eisdem computatis, an attento valore officiorum vendibilium, quæ possidet, an verò eodem separato, an tertius promittens arrhas possit excedere decimam bonorum suorum partem, an, si arrhas constituens maioratum possideat bona maioratus sint æstimanda, an in foro conscientiæ valida sit promissio arrharum vltrà decimam bonorum partem, an inualida sit arrharum constitutio vltrà decimam partem solum quoad excessum, an verò quoad omnia, an confirmetur iuramento, an minuat legitimam ascendentibus, vel descendentibus debitam, & his similia; Sed quia in primis hæc ad præsens institutum, secundum quod agere dumtaxat intendimus de ijs, quæ sunt de iure communi, vel de iure municipali huius Mediolanensis ditionis, non pertinent, & quia hæc ex professo secundum ius municipale Hispanum ab eodem Sanchez discutiuntur, ideò ad eundem vos remitto.

Rationes dubitādi circa hāc decimam bonorum partem.

PRÆNOTIO XXV.

An in publica potestate constitutus perdat arrhas, quas pro matrimonio contrahendo dedit sponsæ renuenti.

SVMMARIVM.

Rationes dubitandi circa titulum. 1.
De iure ciuili fæmina, quæ contraxit cum constituto in publica potestate, potest resilire à matrimonio, & resiliendo acquirit arrhas, non sic de iure canonico. 2.
Hoc idem intellige, si contraxerit cum filijs, & comparticibus eiusdem publica in potestate constituti, si ille operam dederit. 3.
Nomine positi in publica potestate intelligitur, qui habet dignitatē cū iurisdictione. 4.
Ratio, ob quam de iure ciuili fæmina resiliens acquirit arrhas, est præsumpta coactio. 5.
De iure canonico, si fæmina resiliat, tenetur ad duplum. 6.
Finito officio, si fæmina voluerit eidem nubere, vtique potest, & licitè, & validè. 7.
Fæmina in data hypothesi, si contrahat finito officio, tenetur arrhas reddere. 8.
Si fæmina perseuerante officio volens consensit in sponsalia, & postea eodem finito nolit matrimonium contrahere, tenetur arrhas restituere; si verò fuit inuita ad sponsalia recedendo à matrimonio eas acquirit. 9.
Si finito officio fæmina voluerit contrahere matrimonium, & præses voluerit, illa integrè acquirit arrhas. 10.

Excitatur hæc difficultas *in l. vnica, C. si rector Prouinciæ*, vbi supposito casu, quod rector Prouinciæ, vel proconsul, vel eorundem consiliarius contraxerit sponsalia cum fæmina, eique, vel eius parentibus, vel tutori, vel curatori contulerit arrhas, inquiritur non solum, an fæmina possit recedere à sponsalibus cum ipso contractis durante eius officio, sed etiam, an, si recedat, huiusmodi arrhas sibi ab eodem collatas acquirat, an verò teneatur reddere in duplum iuxtà disposita *in l. mulier, C. de sponsal., & arrhis*. Vlteriùs, an, si fæmina finito eorum officio velit contrahere, vtique validè possit.

Sub hoc titulo plura discutientur primò, an re vera huiusmodi in publica potestate constitutus arrhas collatas amittat, quantumuis sine eius culpa sponsalia dissoluantur, & matrimonium non sequatur. Secundò, an hoc idem dicendum sit in ordine ad eius filios. Nepotes, & propinquos, ac etiam participes, & quomodo. Tertiò quænam sit ratio huius dispositionis ex suppositione, quod arrhas illas collatas amittat. Quartò, an fæmina post finitum officium possit cum illis liberè 1

Articuli examinandi.

rè contrahere, &, an in eo casu arrhas, quas receperat, teneatur restituere.

Assertio I. De iure ciuili fœmina, quæ contraxit cum Rectore Prouinciæ, vel alio in publica potestate constituto nedum potest à sponsalibus, & à matrimonio contrahendo resilire, sed etiam resiliendo, si velit, acquirit arrhas ab eodem sibi collatas; non sic de iure canonico. Ità quoad primam partem *Glosa in d. l. vnica, C. si Rector Prouinciæ* quoad secundam *Abbas super tit. de cognat. leg.*, quem omnes sequuntur.

2 Rector Prouinciæ non obligat, & amittit arrhas.

Prima pars expressè colligitur ex textu *in d. l. vnica, C. si rector Prouinciæ*, vbi sic legitur. *Si quis in potestate publica positus &c., qui parentibus, aut tutoribus, aut curatoribus, aut ipsis, quæ matrimonium contracturæ sunt, potest esse terribilis, arrhas sponsalitias dederit, iubemus, vt deinceps, siue parentes, siue eædem mutauerint voluntatem, non modo iuris laqueis liberentur, pœnæque statutæ expertes sint, sed extrinsecus data pignora lucratiua habeat, si ea putent non esse reddenda.*

Secunda pars deducitur ex eo, quod huiusmodi iura ciuilia sunt abolita per ius canonicum, vt refert, & testatur *Abbas in tit. de cogn. leg. Glosa c. 1. 30. q. 3., Hostiensis in cap. penult., & vlt. de secundis nuptijs*; Neque dicas, ius canonicum corrigere ad summum ius ciuile quoad ea, quæ pertinent ad substantiam sponsalium, & matrimonij, cum hæc potius sint iuris canonici, quam ciuilis, non quoad ea, quæ pertinent ad concomitantia, puta quoad dotem, arrhas, & sponsalitiam largitatem, cum hæc pertineant potius ad bona fortunæ, quæ subsunt potestati laicali, quam ad bona corporis per matrimonium, quæ ex alibi allegatis sunt iuris merè Ecclesiastici; contrà enim impugnaberis, quia huiusmodi arrhæ, & similia dantur in ordine ad matrimonium, quod, si de iure canonico reddatur illicitum, & iuri non consonum, concomitantèr huiusmodi arrhæ redduntur inualidæ, vel amittuntur iuxtà eorundem iurium dispositionem. Cur autem amittantur de iure ciuili, cum dissolutio contractus ex eiusdem culpa non procedat, dicam infrà.

Ius canonicum quoad hoc abolet ciuile.

Assertio II. Non solum de iure ciuili constitutus in publica potestate non obligat fœminam ad secum contrahendum matrimonium, & amittit arrhas, si illa mutato consilio recedat, sed etiam eiusdem filij, nepotes, participes, seu consiliarij, si contraxerint sponsalia datis arrhis, dummodò tamen idem in publica potestate eisdem operam dederit.

3 Intellige etiam de filijs, & compartieibus eiusdem.

Colligitur expressè ex eodem textu *in l. vnica, C. si Præses Prouinciæ*, vbi sic legitur. *Quod, & ità latè patere volumus, vt non solum circa ea, & administrantes, sed etiam circa administrantium filios, nepotes, at propinquos idest consiliarios, domesticosque locum habeat, quibus tamen administrator operam dederit*, vbi nota illud verbum, *tamen*, quæ est particula restrictiua, seu exceptiua superiorum *l. pro hærede, §. quod autem, ff. de acqu. hæredit. l. ita tamen, ff. ad Trebell. l. vbi adhuc §. ita tamen, C. de iur. dot. Ruinus conf. 1. n. 22. lib. 4., Menochius conf. 146. nu. 8., Valpa de præposit., & ad verb. signific. sub hac dict. pag. 121. col. 1., Rota decis. 140. num. 4. p. 1. in posth. Farinacij*. Ex quibus deduces, quod, si ipse præses Prouinciæ, vel in publica potestate constitutus operam non dederit, nec fœmina possit recedere à contractu, nec arrhas sibi collatas acquirere, quandoquidem hoc est speciale ius discordans ab alijs omnibus, quod propterea strictè interpretandum est, vt non egrediatur à verborum proprietate; Cum igitur solum disponat, quando Præses, seu in publica dignitate, seu potestate constitutus operam dedit, non est dispositio extendenda, quando ille operam non dedit.

Particula tamen est taxatiua.

Hic oritur difficultas, an nomine positi in publica potestate veniat ille, qui cum iurisdictione habet simul dignitatem, ratione cuius omnibus præfertur in illa Prouincia, an verò etiam ille, qui sine iurisdictione habet dignitatem. Sentio, eum dumtaxat venire, qui simul cum dignitate habet iurisdictionem, non qui dignitatem sine iurisdictione. Ratio est, quia ius huiusmodi vtpotè exorbitans est strictè interpretandum vt supra, vt non excedat verborum formam in sua stricta significatione; verba autem indicant potestatem, quæ potius importat iurisdictionem, quam dignitatem; deindè cum in eodem textu sumatur sub titulo administratoris, vtique sumitur sub ratione habentis iurisdictionem. Tandem hoc colligitur inspecto fine eiusdem iuris, qui est in ordine ad euertendum timorem respectu fœminæ, qui potius procedit à iurisdictione, quam à dignitate.

4 Debet habere iurisdictionem.

Assertio III. Ratio, ob quam ex dispositione iuris ciuilis amittuntur arrhæ, non solum est ob inualiditatem contractus, si fœmina voluerit, sed etiam ob præsumptam coactionem ratione potentiæ, vndè recessus quasi imputatur culpæ Præsidis constituentis arrhas, & quodammodò in pœnam talis præsumptę coactionis.

5 Est præsumpta coactio.

Ratio ex eo deducitur, quia iura de aliqua re disponentia semper innituntur alicui rationi, seu iuri naturali, sed alia ratio non est assignabilis, cui innitatur ius illud tribuens fœminæ facultatem non perficiendi contractum, & acquirendi, si voluerit, arrhas; non enim potest assignari resilientia è contractu per ipsum Præsidem, cum ipse supponatur velle contrahere; non nullitas eiusdem contractus ex

parte

Non est assignabilis alia ratio. parte sui, quia ex hoc saltem sequeretur, quod fæmina non posset acquirere arrhas, quandoquidem ex contractu nullo nullum potest sequi ius, nullaque obligatio, seu actio, nec actiua, nec passiua. Debet igitur præsumi, quod ius disponens de illarum arrharum acquisitione innitatur illi præsumptioni coactionis, & quodammodo in pæna eiusdem, vt deterreantur Præsides, & in publica potestate positi à sic contrahendo, & quodammodo compellendo, vt matrimonia, quantum fieri potest, sint libera iuxtà exigentiam eorundem.

6 Fæmina de iure canonico tenetur ad duplũ. Hic oritur difficultas, an, secundum ius canonicum, secundum quod nulla habetur ratio illius implicitæ coactionis, nisi probetur, & secundum quod ex superiùs dictis abrogantur iura ciuilia quoad hoc disponentia, fæmina, si resipiscat ab huiusmodi contractu etiam acquirat illas arrhas, an verò teneatur ad duplum. Sentio absolutè, re secundum se præcisè considerata, si ex propria libertate resiliat, teneri ad duplum. Ratio est, quia attento præcisè iure canonico huiusmodi contractus tenet, nec ex parte alicuius vacillat, ergo, si fæmina ex propria libertate resiliat altero permanente in contractu non erit, cur non teneatur ad pænam dupli secundum dispositionem iuris *in l. mulier, C. de sponsal., & arrhis*; in tantum enim textus *in d. l. vnica, C. si rector Prouinciæ* disponit de acquisitione arrharum in huiusmodi contractibus in fauorem fæminæ, in quantum innititur præsumptioni, quod ille contractus sit nullus defectu plenæ libertatis in fæmina, & in pænam ademptæ libertatis statuit illam arrharum amissionem respectu conferentis. Cum igitur secundum

In iure canonico non præsumitur coactio. ius canonicum non præsumatur illa negatio plenæ libertatis, nisi probetur, per consequens in eodem, seu secundum idem debet contractus regulari ad normam contractus validi, de quo propterea militat dispositio *l. mulier, C. de sponsal., & arrhis*. Verum tamen est, quod, si fæmina tunc resiliret à contractu allegans suspicionem mali exitus ex nimia potentia Præsidis, seu in potestate publica positi, & hæc non esset improbabilis, non esset rationabilitèr damnanda in pænam illam dupli, cum facilè à pænis ex causis non improbabiliter absoluamur.

7 Tunc cessat præsumptio coactionis. Assertio IV. Finito officio, si fæmina voluerit eidem nubere, vtique potest, & licitè, & validè.

Colligitur expressè ex dicto textu *in l. vnica, C. si Rector Prouinciæ*, vbi sic legitur. *Impleri autem id postea matrimonium non vetamus, quod tempore potestatis ob eas personas, de quibus locuti sumus arrhis fuerat obligatum, si sponsarum consensus accedat*; nec incongrua ratione hoc decernitur, quandoquidem tunc deficiente potestate in Præside cessat quæcumque præsumptio coactionis.

Hic duplex potissimum insurgit ratio dubitandi. Prima, an, si fæmina, quæ à Præside, vel à communicantibus cum ipso contractis sponsalibus arrhas recipit, & durante potestate noluit contrahere, in qua hypothesi diximus, si voluerit, arrhas acquirere, si postea finito officio statuat contrahere teneatur arrhas, quas receperat restituere, an verò, vt plenè acquisitas possit retinere. Secunda, an, si Præses, vel communicantes cum ipso durante officio contractis sponsalibus arrhas contulerint, & fæmina durante eo officio noluerit contrahere, prout dispositum est *in d. l. vnica, C. si Rector Prouinciæ*, teneatur postea eo finito, si fæmina voluerit, ex vi prioris largitatis cum eadem contrahere, an verò ea volente possit ipse nolle. Rationes variæ dubitandi.

Ad primam. Respondeo cum *Glosa in hac l. vnica verbo postea, C. si Rector Prouinciæ* supponendo *ex l. si quis officium, §. fin. ff. de ritu nupt.* Rectorem Prouinciæ, quam regit, posse sponsalia contrahere, sed non ducere vxorem perseuerante eodem officio per textum *in l. eos qui ff. eod. tit.*, & successiuè distinctione vtendo; vel enim fæmina, quæ ab eodem durante officio arrhas receperat consensit volens, & liberè in sponsalia cum eodem, vel cum participantibus cum illo, vel coacta, & quasi inuita; iuxtà vtrumque membrum distinctionis existimo eodem modo discurrendum esse, quo de cæteris arrhis datis, & perceptis inter personas habiles in ordine ad contrahendum matrimonium eo contracto, & completo, vndè, si in alijs completo matrimonio sunt restituendæ, erunt etiam restituendæ in hac hypothesi, si retineri possunt durante matrimonio in alijs, poterunt etiam in hoc retineri, de qua re dicemus infrà. Ratio est, quia, ex quo postea fæmina finito officio Præsidis, vel aliorum communicantium cum ipso liberè contraxit, vel contrahere voluit matrimonium, adimpleuit finem, ob quem datæ fuerint huiusmodi arrhæ, & quodamodò cõtrahendo reuocauit illam voluntatem, secundum quam durante officio erat secundum quid inuita, & facta est liberè volens; per illam autem retractationem voluntatis ius quodammodo deposuit, quod acquisierat ex hac *l. vnica, C. si Rector Prouinciæ*, ergo perindè in hac hypothesi sentiendum est, ac in alijs matrimonijs in ordine ad arrhas, quę liberè sunt cõstituta, cessante etenim officio nullum est ius prohibens inter has personas matrimonium, & arrhæ datæ sunt in ordine ad matrimoniũ contrahendum post finitum officium, cum ex dispositione huius iuris, & *l. eos, qui ff. de rit. nupt.*, nõ possit contrahi eo durante. Rector Prouinciç potest sponsalia contrahere, sed non ducere vxorem.

8 Contrahendo voluntatẽ retractauit.

Hic

Hic alia media suboritur difficultas, an, si contractis sponsalibus per Præsidem cum fæmina, & per eundem collatis arrhis perseuerante officio, eoque finito fæmina noluerit contrahere matrimonium, cum tamen antecedentèr in proposito perstiterit, teneatur arrhas restituere, an verò possit retinere. Eadem distinctione vtendum existimo, vel etenim liberè volens consensit in sponsalia, vel coactè contraxit; iuxtà primum tenetur arrhas restituere per textum *in d.l.si quis officium, §.fin. ff.de ritu nupt., & per Glosam in dict.l.vnica verbo postea in fine, C.si Rector Prouinciæ*; iuxtà secundum certè non tenetur reddere per hunc textum *in l.vnica, C.si Rector Prouinciæ*. Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia tunc ex propria causa à matrimonio contrahendo fæmina recedit nullo iure eidem suffragante, nec assistente eidem defficientia deliberati consensus, cum supponatur liberè voluisse sponsalia, nec ius obsistit contractui, nisi perseuerante officio. Ratio secundæ partis, quia tunc acquirit huiusmodi arrhas, quasi in pœnam coactionis per dispositia in hoc textu.

9 Si volens consensit sponsalibus restituit, secus si coacta.

Ad secundam assero, quod, si fæmina finito officio voluerit postea contrahere, & Præses, & alij communicantes cum ipso noluerint, acquirat eadem plenè easdem arrhas. Ratio est, quia durante officio non potest fæmina obligari ad contrahendum matrimonium obstante iure in *in d. l. vnica, C. si Rector Prouinciæ*, eoque finito eidem fæminæ liberum est contrahere, ergo, si finito officio ipsa voluerit contrahere, & præses, & communicantes cum ipso noluerint, non erit, cur eadem fæmina non acquirat integrè sponsalitias arrhas, cum præcipuè hoc ius sit in fauorem fæminæ, quæ alterum sibi obligat, non se alteri, si noluerit.

10 Nolente Præside contrahere spōsa acquirit arrhas

PRÆNOTIO XXVI.

An arrhæ secuto matrimonio sint restituendæ, an verò fiant recipientis.

SVMMARIVM.

Sententia asserens subsecuto matrimonio arrhas acquiri recipienti, eiusque fundamentum. 1.

Completo matrimonio arrhæ sunt restituendæ conferenti. 2.

Ex conuentione partium potest id, quod datum est pro arrhis, etiam completo matrimonio fieri recipientis. 3.

Falsa suppositione, quod arrhæ transeant completo contractu in donationem propter nuptias de iure communi restituendæ sunt conferenti, non sic de iure Hispano. 4.

Excitat hanc difficultatem *Hostiensis in cap. Gemma de sponsal. ad finem, & ibi Henricus num. 9.*, vbi videntur concludere, recipientem subsecuto matrimonio easdem sibi comparare, quod non alia ratione existimo, huiusmodi DD. asserere, nisi quia fortè arbitrantur id, quod datur in securitatem contractus, duplicem quasi rationem ex voluntate contrahentium induere, alteram, vt se habeant per modum pignoris ad effectum obligandi ad complementum contractus, adeo vt, si ex culpa recipientis non perficiatur, reddatur duplum, si ex culpa conferentis non restituatur, sed plenè acquiratur recipienti, alteram, qua supposito complemento contractus cedat quodammodò in fauorem recipientis, perindè, ac si esset donatio propter nuptias; non enim, quod datum est ad firmandum contractum eo firmato censetur desinere. Nihilominus sit 1

Sententia asserens acquiri recipienti

Assertio I. Spectatâ præcisè natura arrharum completo matrimonio ipsæ sunt restituendæ conferenti, nec vlla ratione fiunt recipientis, *Abbas in d.c. gemma nu.7. de sponsalibus, & ibi Alexander de Neuo num.17, Præpositus num. 6., Angelus verb. sponsalia num. 17., Siluester eodem verb. qu. 9. dict. 4., Coaruuias quarto decret. secunda part. cap. 3. §. 7. num. 11., Ludouicus Lopez secunda part. instruct. de matrimonio c. 36. ad fin.*

Ratio ex ijs deducitur, quæ habentur *in d. l.arrhis, & l.mulier de sponsal., & arrhis*, vbi huiusmodi arrhæ appellantur pignora, & signa in securitatem contractus; sed quę dantur tanquam pignora, & signa in securitatem contractuum eisdem contractibus adimpletis transeunt pleno iure ad conferentem, vt videre est in pignoribus traditis in contractibus venditionis, quæ certè amittit iniustè resiliens, & venditione celebrata recuperat, qui eadem tradidit, quod inductione fit euidens in alijs omnibus, nec ex dispositione iuris aliquid speciale statuitur circa huiusmodi arrhas, quæ traduntur pro matrimonio contrahendo, ergo paritate seruata cum cæteris omnibus huiusmodi arrhæ completo matrimonio erunt tradenti restituendæ.

2 Restituūtur conferenti.

Cōpleto cōtractu pignora restituuntur.

Nec vim aliquam aduersus hic dicta conferre potest illa secunda ratio gratis omninò excogitata, quod scilicet arrhæ completo matrimonio transeant in donationem propter nuptias; quandoquidem, vt præfertur, omninò gratis, & sine iuris fundamento est excogitata; non enim est inducta ex dispositione iuris, cum de hoc iure nullibi constet, nec ex partium conuentione, cum de eo iure nihil inter ipsos fuerit actum, vndè meritò dixi in assertione, *spectata præcisè natura arrharum*.

Cōpleto matrimonio non transeunt in donationē propter nuptias.

Assertio II. Ex conuentione partium potest

potest id, quod datum est pro arrhis etiam subsecuto matrimonio fieri recipientis, & non redire ad conferentem. Est communis.

Ratio ex eo deducitur, quia nulla est repugnantia in iure, quin celebratis sponsalibus possint constitui donationes propter nuptias, quinimmò de iure communi huiusmodi constitutio erat necessaria *per auth. dos data*, *& auth. æqualitas*, *C. de donat. ante nuptias*, modo tamen ex contraria consuetudine reducta est ad arbitrium ipsorum contrahentium, ergo nulla etiam erit repugnantia, quin id, quod principalitèr datum est pro arrhis in securitatem contractus, obligatione subsequenti, & contraria ex conuentione contrahentium subsecuto matrimonio cedat pro donationibus propter nuptias; sicuti enim liberum est contrahentibus quoad substantiam constituere, vel non constituere huiusmodi donationes, ità non potest non esse liberum eisdem constituere, vel in hac, vel in illa re, vel absolutè, vel conditionatè, & per consequens pro eisdem substituere, vel rem omninò liberam, vel cadentem sub alia obligatione, cessante postea tali obligatione in huiusmodi re; Neque ex eo, quod datæ fuerint arrhæ, sequitur, quod non possint constitui donationes propter nuptias; non sequitur, inquam, quia huiusmodi constitutiones fiunt in ordine ad diuersos fines, & effectus, & vna, & eadem res, quæ ex vno fine obligata est, potest cessante fine, & priori obligatione cedere sub aliam obligationem ex diuerso fine, & ad diuersum effectum.

Quod datum est sub vno titulo potest eo completo transire in alium titulum.

4 Hic oritur difficultas, an facta tali conuentione, quod subsecuto matrimonio arrhæ cedant pro donationibus propter nuptias, si matrimonium re vera fuerit subsecutum, & postea fuerit dissolutum ex obitu illius, qui constituerat huiusmodi arrhas, & donationes propter nuptias teneatur fæmina, quæ eas recepit, si transeat ad secundas nuptias, eas reseruare filijs prioris matrimonij, an verò possit de eisdem plenè disponere. Dirimenda hæc controuersia est, vel inspecto iure communi, vel municipali aliquarum regionum, secundum quod diuersæ sunt dispositiones in hoc genere, & partim ex superius dictis, dum de donationibus propter nuptias, partim ex infrà dicendis, dum de disquisitionibus ad hanc materiam pertinentibus, regenda res est, ad quæ vos remitto.

De iure communi sunt restituendæ conferēti, non sic de iure hispano.

Maior difficultas est, quomodo in hac hypothesi possit subsistere huiusmodi donatio, cum tantum vim habere possit constante, seu iam contracto matrimonio, quandoquidem antecedentèr ad illud haberet præcisè vim arrharum; donationes autem inter coniuges constante matrimonio omni iure sunt prohibitæ per textus *in l. 1. 2. 3., & 4. ff. de donat. inter vir., & vxor., & in l. cum hic status, ff. eod.* vndè nos etiam docuimus *tom. 4. sub tit. Contractus XI. de pign., & hypoth. prænot. 5. sect. 3. n. 21.*, quod augmentum dotis factum à marito ante matrimonium futuræ vxori ea adiecta conditione, vt tantum valeat talis collatio augmenti, quando verè fuerit contractum matrimonium, non teneat, sed adhuc celebrato matrimonio possit reuocari, *Castrensis in l. 1., & in l. 4. de donat. ante nupt.; Menochius de præsumpt. lib. 3. præsump. 12. num. 2., Sanchez lib. 6. disp. 7. nu. 8., Ioannes Angelus Bossius de dote cap. 8. num. 21.*

Donationes propter nuptias possunt fieri etiam cōstante matrimonio.

Sed hanc etiam difficultatem latè iam diluimus per ea, quæ superiùs dicta sunt, ad quæ propterea vos remitto. Vndè ad ea, quæ dicuntur de augmento, dicendum est, disparem esse rationem, quia illud supponitur omninò liberè factum, huiusmodi autem donationes propter nuptias supponuntur esse remuneratoriæ.

PRÆNOTIO XXVII.

An possint esse arrhæ ex vtraque parte; & quid tunc sentiendum.

SVMMARIVM.

Exponitur status difficultatis. 1.
Possunt arrhæ reciprocè conferri. 2.
Si arrhæ fuerint æquales ex parte vtriusque vno iniustè recedente alter non solum recipit, quod tradidit, & vlterius simplum, sed etiam acquirit, quod sibi traditum est. 3.
Si arrhæ fuerint inæquales, & qui minorem contulit, iniustè recedit, tenetur non solum perdere, quod contulit, sed etiam restituere, quod recepit, & vlterius simplum æquale ei, quod recepit. 4.

1 Sensus difficultatis hic est. Contractis adinuicem sponsalibus inter Meuium, & Caiam contulit hic arrhas in summa centum aureorum eidem Caiæ, quæ vice versa pro arrhis contulit eidem Meuio ducentum nummos aureos præter dotem conuentam. Hic multiplex oritur articulus examinandus. Primus, an reciprocæ arrhæ possint inter sponsos constitui. Secundus, an, si quis ex illis iniustè resiliat, restituat, quod recepit, & perdat, quod contulit. Tertius, cum arrharum constitutio sit inæqualis, an altero iniustè resiliente facienda sit restitutio præcisè recepti, cum amissione eius, quod contulit, an verò restitutio facienda sit ad æqualitatem supplendo id, quod deficit comparatiuè ad maiorem quantitatem arrharum per alterum collatarum.

Series facti in terminis particularibus.

2 Assertio I. Nulla est in iure repugnantia, quin

Possunt arrhę esse reciprocę

quin arrhæ per contrahentes possint reciprocè conferri *Dinus in l. fin. C. de sponsalib., & arrbis*, *Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 36. n. 9.*, qui, dum inquirit, quando vterque arrhas dedit, an, si alter iniustè resiliat perdat, quas recepit, & tradidit, & restituat, quas recepit, vtique supponit vtrumque posse conferre.

Potest vtraque pars velle magis, & magis fieri tuta.

Ratio ex eo deducitur, quia in contractibus ex vtraque parte obligatorijs, & onerosis potest vterque securitatem sibi inquirere maiorem, & maiorem, & cum ius conferendi arrhas non sit potius pro vna, quam pro altera parte, non est, cur vterque non possit conferre, nec finis, ob quem huiusmodi arrhæ conceduntur, frustratur ex eo, quod vterque conferat, ergo non est, cur huiusmodi arrhæ non possint reciprocè conferri. Confirmatur primò, quia celebratis sponsalibus, & per vnum ex contrahentibus collatis arrhis potest alter ex interuallo, & successiuè arrhas conferre ad magis propriam, & alterius fidem confirmandam, ergo vterque æquè primò in celebratione contractus potest conferre. Consequentia tenet, quia perseuerante contractu, quod successiuè potest adijci, potest æquè primò apponi, cum contractus ex genere suo quoad adiecienda non exigat successionem. Antecedens probatur, quia, si vnus potest velle, seu potuit voluisse iustè firmare contractum in ordine ad alterius fidem, cur alter non poterit eundem firmare in ordine ad fidem illius. Confirmatur secundò, quia constitutis per vnum arrhis in celebratione contractus sponsalium possunt eædem per eundem magis, & magis augeri per ea, quæ superiùs notata sunt, & docent *Hostiensis in summa tit. de sponsal. §. 1. n. 2.*, *Cardinal. cap. Gemma n. 2. de sponsal.*, *Baldus in l. fin. num. 8. C. de sponsal.*, *Angelus l. Titia in princip. n. 2. ff. de verb. obligat.*, *Tabiena verb. sponsalia q. 8. n. 9. in princip.*, *Coaruuias quarto decret. secunda part. cap. 3. §. 7. nu. 9.*, *Ludouicus Lopez secunda part. instruct. de matrim. cap. 36. ad fin.*, ergo etiam constitutis per alterum arrhis poterũt etiam per alterum constitui. Consequentia probatur, quia arrhæ non constituuntur potius in vnius fauorem, quam alterius, cum liberum sit vtrique constituere, ergo, si vnus potest semper, & semper augere, poterit alter constitutis per vnum arrhis pro se ipso in ea quantitate, qua voluerit altero consentiente constituere, nam per hoc, si alter recedat, potest non solum velle acquisitionem arrharum per alterum constitutarum, sed etiam ea, quæ per se ipsum sunt tradita. Confirmatur tertiò. In cæteris contractibus constitutis etiam fideiussoribus possunt addi pignora pro eorum firmitate, vt est in confesso apud omnes, cum creditor possit velle omnibus modis fieri cautus, & tutus, ergo etiam in hoc contractu possunt pignora, & fideiussores adijci, erga vltra pignora per alterum tradita per arrhas poterunt etiam tradi pignora per alterum; si enim vnus vltra pignora potest velle fideiussores, cur alter præter pignora sibi ab altero collata non poterit conferre etiam pignus, cum hoc cedat etiam in maiorem securitatem sui ipsius?

Possunt arrhæ magis, & magis augeri.

Possunt simul adijci fideiussores, & pignora.

Assertio II. Si arrhæ fuerint æquales ex parte vtriusque reo iniustè recedente alter non solum recipit, quod tradidit, & vlterius simplum, sed etiam acquirit, quod sibi traditum est; Ita aduersus *Dinum in d. l. fin. C. de sponsal., & arrbis*, *Sanchez lib. 1. de sponsal. disp. 37. n. 9.*

3 Recuperat, quod tradidit, & simplũ, & nil reddit.

Ratio ex eo deducitur, quia in hac suppositione duplex interuenit cõtractus, alter, quo quis alteri arrhas confert, alter, quo easdem recipit, ergo, si ipse iniustè resiliat à contractu intuitu contractus, quo ipse recepit arrhas, tenebitur easdem restituere cum simplo; ratione alterius contractus, quo ipse tradidit, non poterit datum repetere. Neque obesse potest, si afferatur, quod, vbi aliter expresse actum non fuerit inter contrahentes, pœna dupli quoad delinquentem non potest excedi per *d. l. fin. C. de sponsal., & arrbis*, excederetur autem in hac hypothesi sine vlla expressa conuentione, si vltra id, quod contulit, & amittit, teneretur adhuc duplum conferre; Non, inquam, obesse potest, quia duplex ille contractus, de quo dicitur in instantia, exigit diuersam dispositionem, & ex illa diuersitate contractus, arguitur etiam diuersa intentio contrahentium ad quid se amplius obligandi, quam ad pœnam dupli; ad quid etenim vterque arrhas conferret, si ille, qui prius recepit, vel simul, recedendo non solum teneretur receptum restituere, sed etiam simplum? Certa illa mutua collatio non haberet maiorem effectum, vt per se patet, nec ad quid magis obligaret; si enim, qui recepit, & non tradidit iniustè recedendo teneretur restituere acceptum, & simul tradere simplum, & ille, qui recepit, & tradidit teneretur solummodò collatum perdere, & quod recipit restituere, perindè esset, ac si tantum recepisset, & per consequens alter innocens, qui ad finem maioris firmitatis contulit, solum illud acquireret, quod acquisiuisset, si non contulisset.

Esset ex vi duplicis contractus.

Ratio secundò ex eo deduci potest, quod supra dictum est in prima assertione, quia scilicet illa collatio arrharum, quam vnusquisque ex contrahentibus præstat, debet aliquid in ipsius vtilitatem operari distinctum à simplici receptione; ad quid enim conferret, si illa collatio, quam ipse præstat, maius ius ipsi non tribueret? Sed

Vtraque collatio debet aliquid distinctè operari.

Sed nullum effectum præstaret, si qui recepit, & iniustè resilit, teneretur tantum restituere, quod recepit, & amittere, quod tradidit, siquidem ad tantum etiam teneretur, si ille alter non tradidisset, quandoquidem deberet cum eo, quod recepit, restituere simplum, ergo &c.

4 Reddit simplum ad æqualitatem eius, quod recepit.

Assertio III. Si arrhæ fuerint inæquales, & qui minorem contulit iniustè resiliat à contractu, tenetur non solum perdere, quod contulit, sed etiam restituere, quod recepit, & vlterius simplum non simpliciter ad æqualitatem eius, quod contulit, sed ad æqualitatem eius, quod recepit. Est conclusio consequens ad superiùs dicta.

Ratio ex eo deducitur, quia ex genere suo, qui recepit arrhas ad firmitatem contractus, & iniustè resilit, tenetur ad pænam dupli scilicet ad receptum restituendum, & vlteriùs ad simplum æquale recepto, vlteriùs qui tradidit, & iniustè resilit amittit traditum; Sed in hac hypothesi ille, qui iniustè resilit, & recepit simul, & tradidit, ergo, quatenus recepit, tenetur acceptum reddere cum simplo ad æqualitatem eius, quod recepit, quatenus tradidit, tenetur receptum perdere. Fundamentum principale huius assertionis desumitur *ex d. l. mulier, C. de sponsalibus, & arrhis*, vbi, quantumuis contra receptorem delinquentem præscribatur præcisè pæna dupli, remittitur tamen arbitrio contrahentium, si ità conuenerit, ad augendam magis talem pænam vsque ad quadruplum, ex eo autem, quod vterque contrahens simul, vel successiuè cōtulerit arrhas, videtur vnusquisque voluisse alterius pænam augere, si iniustè resilierit, ad quid enim vterque conferre, si id tantum acquireret, ac si vnus tantum contulisset?

Possunt contrahentes augere pænam ad quadruplum.

Ex dictis inferes, quod, si ille, qui tradidit arrhas in minori quantitate, resiliat iniustè à contractu non solum teneatur acceptum restituere, & traditum non repetere, sed etiam simplum restituere æqualiter non ad id, quod tradidit, sed ad id, quod recepit, vt patet ex mox dictis seruata proportione.

PRÆNOTIO XXVIII.

An Pater promittens alteri matrimonium filiæ, & tradens arrhas, easdem amittat, si filia nolit tali matrimonio assentiri.

SVMMARIVM.

Status controuersiæ. 1.
Sententia asserens Patrem amittere arrhas, quantumuis fecerit, quod potuit. 2.
Pater, si fecerit, quantum potuit, eximitur à pæna iuris. 3.
Promittens factum alienum eximitur à pæna, si fecerit, quod potuit. 4.

Certum est ex superiùs dictis, nec filium, nec filiam familias in ijs, quæ pertinent ad substantiam matrimonij, dependere ex necessitate, sed tantum ex quadam honestate à voluntate parentum, cum in ijs ex libertate sibi indita à natura sint absolutè sui iuris. Quamuis autem ita sint secundum se independentes, regulariter tamen parentes constituunt matrimonia, seu sponsalia pro filijs, à quibus filij non dissentiunt. Demus iam, quod pater promiserit matrimonium filiæ cuidam sponso, cui, vel primo assenserit filia, & postea dissentiat, vel nullo antecedentèr præstito consensu, sed habita cognitione sponsionis factæ per Patrem immediatè dissentiat, & non obstantibus iteratis Patris suasionibus nunquam acquiescat. Demus insuper, quod Pater præstita sponsione nuptiarum filiæ cum tali sponso eidem contulerit arrhas in securitatem contractus; modo iam quæritur, an renuente filia executioni talis matrimonij per Patrem promissi idem Pater arrhas, quas contulerit, amittat. 1 Status difficultatis expositus.

Nonnulli apud *Sanchez lib. 1. de sponsalibus disp. 36. num. 12.* inter quos *Gregorius Lopez l. 84 tit. 12. part. 3., Iason, & Aretin. apud eundem* sustinent Patrem in ea hypothesi, quantumuis præstiterit, quod in se est pro complemento contractus promissi, absolutè arrhas amittere, vel ex eo, quod promittens factum alienum non eximatur à pena, licet faciat, quod in se est, vel ex eo, quod facilius posset dari collusio in præiudicium sponsi promissarij, siquidem possent adinuicem conuenire Pater, & filia, vt eadem assereret Patrem fecisse, quantum potuit, cum tamen non fecerit. Nihilominus sit 2 Fundamenta asserentiū Patrem amittere.

Assertio. Pater in ea hypothesi, si fecerit, quantum potuit ad effectum complendi contractum promissum, & filia renuerit complemento, eximitur à pæna arrharum, quas contulit, amittendarum, *Socin. Sen. cons. 3. n. 9. vol. 1., Bartolus in l. continuus, §. istud, ff. de verb. obligat., Antonius c. Gemma n. 7. in fin. de sponsal., Rosella verb. sponsalia nu. 7., Angelus eod. verb. n. 14., Siluester ibid. quæst. 8. d. 1., Brunellus de sponsal. concl. 16. num. 6., Gutierez de iuram. 1. part. c. 44. nu. 3., Molina tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 167. vers. quod si is.* 3 Eximitur à pæna iuris.

Ratio ex eo deduci potest, quia impossibilitas in facti obligatione excusat à quacunque pæna per textum *in l. fin. §. idem iuris, ff. ad l. Rhod. de iact., & in l. 2. ff. si quis caut.*, sed in data hypothesi assertionis re vera est impossibilitas respectu Patris ad perficiendum contractum, quem ipse assumpsit in obligatione, quandoquidem

adimpletis ijs omnibus, quæ intra limites non coactionis præstare potuit, si fortiora remedia adigeret, adimeret libertatem ad matrimonium requisitam, ergo non est, cur non eximatur à pœna. Confirmatur, quia in ea hypothesi pater, si præstiterit, quæ licitè potuit, eximitur à culpa non adimplementi contractus, nam promittendo semper præsumitur promisisse id, quod in se est, seu totum id, quod licitè potest ipse exhibere, non enim præsumitur voluisse alterius libertatem absolutè obligare, cum hoc non sit in eius potestate, & per consequens, si fecit, quod licitè potuit, non est in culpa, ergo etiam eximitur à quacunque pœna propter non adimplementum eiusdem, cum non stet pœna sine culpa.

Impossibilitas excusat à pœna.

Promisit, quod in se est.

Dices ex eo, quod pater in promissione matrimonij filiæ contulerit arrhas, videtur innuisse promissario se habere in potestate libertatem filiæ in ordine ad hunc effectum, quam propterea, si non habuerit, est in culpa deceptionis, cui proindè subest illa pœna amissionis arrharum. Sed contra, dato etiam, quod pro tempore promissionis, & collationis arrharum habuerit in potestate libertatem filiæ, quatenus eadem filia eidem contulerit pro eo tempore consensum, non propterea sequitur, quod pater subsit pœnæ amissionis arrharum, si illa postea à promissione, seu cōsensu resilierit, dummodò ipse, quantum potuit, eandem remouere à dissensu conatus fuerit, quia ea, quæ pendent ab alterius arbitrio, non inferunt culpam respectu alterius promittentis. Quod, si instes, quod, si quis adiectus fuerit tanquam fideiussor in contractu, quem alter inijt, & hic postea iniustè recesserit à contractu, adhuc fideiussor remaneat obligatus, adeoque etiam, quod in hac hypothesi, secundū quam pater addidit arrhas in securitatem contractus, quem pro filia annuente inijt, remaneat quoad easdem obligatus, si postea filia à contractu, cui prius annuit, iniustè resiliat, quandoquidem arrhæ æquiualent fideiussori; statim impugnaberis, quia dispar omninò est ratio de fideiussore, ac de appositione arrharum, si loquamur de fideiussore adiecto sponsalibus. Ratio diuersitatis in eo consistit, quod fideiussor non obligatur ad aliquam pœnam, sed ad summum ad interesse, *Hostiensis in summa tit. de sponsal. §. 1. num. 2. in fin., Alexander de Neuo c. Gemma n. 31. de sponsal.*, sicque principali recedente ipse non remanet obligatur, nisi in subsidium ad idem interesse; collator autem arrharum obligatur ad amissionem ipsarum, quasi in pœnam, non ad id, quod pertinet ad interesse, & per cōsequens, si non fuerit in culpa, non tenetur easdem subire. Deindè fideiussor accedit nomine principalis, & pro eo, ad quod principalis solummodò se obligat, collator autem arrharum obligat se nomine proprio, adeoque in primo casu fideiussoris recedente principali iniustè ipse fideiussor remanet obligatus in defectum ipsius, collator autem arrharum pro alio, cum se obliget nomine proprio, & per consequens solummodò pro eo, quod ipse potest, recedente altero, intuitu cuius arrhas contulit, si fecerit, quod potuit, ne ille recedat, non est, cur remanere debeat obligatus. De indè etiam, si pro tempore promissionis, & collationis arrharum non habuerit in potestate libertatem filiæ, nihilominus non potest dici, quod deceperit, & per consequens in pœnam deceptionis illas arrhas amittat, quia, cum sit pater, & regulariter filij, quamuis non ex necessitate, ex honestate tamen dependeant à voluntate parentum in ijs etiam, quæ pertinent ad matrimonium, videtur solum promisisse, secundum quod solent, & possunt præstare parentes, vndè dici non potest decepisse, si filia ex libertate sibi à natura indita à regulari cursu, secundum quam parentibus filij obediunt, recedat; adeoque non est, cur debeat subesse pœnæ, cum nulla culpa afficiatur.

Discrimen inter fideiussorem, & collatorē arrharū.

Nō potest dici, quod deceperit

Dices secundò, cum sit pater, qui filiæ matrimonium promisit, & contulit arrhas, videtur contulisse nomine eiusdem filiæ, ergo eadem recedente à contractu per se inito arrhas collatas non poterit recuperare. Sed contra, quia cum contulerit pro matrimonio ineundo, si filia non consensit in matrimonium, neque videtur consensisse in collationem arrharum, adeoque nomine ipsius non intelliguntur collatæ; Deindè, quamuis etiam cōtulisset nomine filiæ, non contulisset tamen absolutè, sed sub conditione, si illa nō renuerit complemento contractus, & non aliter, nec alio modo. Tandem gratis omninò dicitur, quod contulerit nomine filiæ quasi eadem sic petente, & exigente, vt per se patet, licet dici possit, quod contulerit intuitu filiæ, ex propria tamen libertate.

Non contulit absolutè, sed conditionatè.

Nunc ad ea, quę ex aduerso dicebantur, respondendum est, & quidem ad primum, falsum est promittentem factum alienum obligari etiam ad pœnam, si effecerit, quantum sibi possibile fuit, vt promissum completetur per ea, quæ docent *D. Thomas in 4. dist. 29. qu. vnica art. 4. ad tertium, D. Bonauentura ibid. q. 3. in fin., D. Antoninus 3. part. tit. 1. c. 18. ante §. 1. vers. item qui contraxerunt, Sotus in 4. dist. 29. quæst. 1. art. 4. ad tertium, Corduba in summa qu. 171. punct. 1., Couaruuias de pact. 2. part. §. 5. n. 1.*, nam sensus spondentis factum alienum est se facturum, & curaturum, vt alter, cuius factum, promisit, adimpleat, quod, si præstiterit per debitam, & congruam diligentiam, & per media iuri consona, nec alter

4 *Promittens factū alienum non tenetur ad impossibile.*

velit

velit adimplere, eximitur à quacunque culpa, cum adimpleuerit, quod promisit, adeoque non est, cur debeat pænæ subiacere.

Ad secundum respondet *Sanchez d. lib. 1. de sponsal. disp. 36. n. 13. in fin.* in pænæ promissione locum habere posse eam collationem, de qua dicitur in obiectione. Deindè non est præsumenda illa collatio supposita præstatione arrharum, nisi probetur.

PRÆNOTIO XXIX.

An traditio arrharum sufficientèr probetur per solam confessionem recipientis.

SVMMARIVM.

Arrha debent actualitèr, & in effectu tradi. 1.
Actualis traditio arrharum sufficientèr probatur per solam confessionem recipientis. 2.
Illa confessio non potest dici inter personas suspectas. 3.
Nec de re illicita. 4.

1 Requiritur actualis traditio. QVamuis aliqui docuerint non esse de necessitate arrharum, vt actualiter tradantur, sed sufficere, si promittantur, vt *Glosa cap. accedens verb. libera de procurat.*, *Ioannes Lupus rub. de donat. inter virum, & vxorem, §. 2. n. 2. in fine*, certiùs tamen est requiri actualem earundem traditionem, *Antonius c. gemma n. 8. de sponsalib., & ibi Cardin. num. 2.*, *Ancharanus num. 10.*, *Abbas n. 8.*, *Bartolus l. Titia in princip. n. 6. ff. de verb. oblig.*, *Baldus in l. fin. n. 7. C. de sponsalibus*, *Tiraquel. de vtroque retract. lib. 2. §. 7. n. 55.*, *Brunellus de sponsal. concl. 16 num. 3.*, *Coarruuias 4. decret. 1. part. c. 3. n. 7.*, quia iura loquuntur de receptione, *si arrhas acceperit*, quæ indicat actualem traditionem, vt per se patet. Retenta igitur pro nunc tali opinione necessitatis actualis traditionis procedimus ad inquirendum, an huiusmodi actualis traditio sufficientèr probetur per confessionem recipientis.

2 Sola confessio recipientis sufficit. Assertio. Actualis traditio arrharum sufficientèr probatur per solam confessionem recipientis, *Bartolus in l. Titia in princip. nu. 7. ff. de verb. obligat.*, *Salicetus in l. fin. C. de sponsal. num. 4.*, *Coaruuias quarto decret. part. 2. cap. 3. §. 7. n. 10.*, *Antonius Cucus lib. 5. instit. maior. tit. 12. n. 206.*, *Ludouicus Lopez secunda part. instruct. de matrim. c. 36. ad fin.*

Ratio ex eo deducitur, quod, cum ex genere suo arrhæ propriæ non constituantur, nisi per actualem traditionem, non potest esse præsumptio, quod talis recipientis confessio facta fuerit sub spe futuræ numerationis, cum hoc sit præter rationem talis contractus, nec quod facta fuerit animo donandi, nam vbi agitur de eo, quod potest pænam inferre, non potest esse præsumptio donationis. Accedit, quod cum talis confessio sit noxia ipsi confitenti, non præsumitur facta sine receptione, nec æquè censeri potest, vt in casu, quo ipse recederet, vellet subesse restitutioni eius, quod non recepit, & solutioni simpli.

Neque obesse potest, si asseratur primò, quod, cum illa confessio sit inter personas suspectas præsumatur facta, & simulata, adeoque, quod non probet, Non, inquam, obesse potest, quia non potest esse rationabilis suspicio, quod quis in contractu cum alio licito, & à iure permissio velit sibi imponere onus restitutionis eius, quod non recepit confitendo se recepisse, vndè quoad hoc non possunt dici personæ suspectæ.

Neque potest obesse secundò, si asseratur, talem confessionem esse rei illicitæ, Non, inquam, obesse potest, quia iura non prohibent huiusmodi arrharum traditionem, adeoque nec confessionem receptionis, vnusquisque etenim licitè potest fateri id, quod re vera recepit, vndè optimè ait, *Coarruuias 4. decret. part. 2. cap. 3. §. 7. num. 10.*, quod arrhæ, si tradantur, permittuntur in hoc contractu, promissæ verò excluduntur, quod idem sentiunt *Bartolus, Angelus, Immola, & Paulus in d. l. Titia, ff. de verb. obligat.*, *Socin. consil. 3. vol. 1.* 3 Cessat suspicio ex eo, quod cōtra se fateatur.

Confirmari potest assertio, & *l. Publia, §. fin. ff. depositi*, vbi dicitur, quod super hac traditione standum sit confessioni illius, qui asserit, se arrhas recepisse, interim dum contrarium probatur. 4 Non est de re illicita.

Multa congerit Ioannes Angelus Bossius de huiusmodi confessione in ordine ad dotem confessatam, hocque præstat *c. 10.*, per plurimas difficultates, quas ibi excitat; sed quia, vel est diuersa ratio in huiusmodi arrharum receptionis confessione, vel quia de tali dotis confessione erit alibi sermo vberrimus, ideò in præsenti ab ijs abstineo, vosque ad eundem pro nunc remitto.

DIS-

DISQVISITIONES I.

A prima ad decimam prænotionem inclusiuè.

§ I.

An facto chyrographo futurarum nuptiarum sub certis conditionibus dotis antapochæ de nihilo percepto noceant.

S. N. M. M. I. A. R. I. N. M.

Status controuersiæ exponitur. 1.

Melioratio facta præcisè cum meliorato nullo habito respectu ad aliam causam reuocabilis est. 2.

Non obstante illa antapocha illa melioratio irreuocabilis est, & exigi potest promissum. 3.

Illa meliorationis respectu uxoris non est donatio gratuita, sed onerosa. 4.

Et habet vim contractus respectiuè ad eandem uxorem. 5.

Ille, cui facta est illa melioratio, non potest apponere conditionem noxiam uxori. 6.

Posita illa antapocha, si uxor præmoriatur sine filijs, non potest melioratus quid exigere. 7.

Illi meliorationi præmortua uxore sine filijs potest melioratus cedere. 8.

1
Series facti exposita.

DIsquisitio I. Titius Pater Caij, & aliorum aliorum filiorum, vel fortè etiam alius consanguineus eiusdem Caij ad effectum, vt Theophila eidem nuberet, vel fortè etiam meliorem dotem constitueret, constituit, vel absolutè constituere promisit maioratum in proprijs bonis in fauorem eiusdem Caij, vel meliorem ipsius facere conditionem per assignationem quorundam bonorum. Quo posito factum fuit chyrographum futurarum nuptiarum inter eundem Caium, & Theophilam interueniente etiam eodem Titio Patre, vel consanguineo, qui meliorationem constituerant, vel constituere absolutè promiserant, sed prius idem Caius confecit antapocham vulgo contrascripturam, qua se obligauit ad non exigendum aliquid, vel à Patre, vel à consanguineo de illo maioratu, vel melioratione. Hinc orta fuit controuersia primò,

Varij articuli examinandi.

an non obstante illa antapocha possit, vel idem Caius, vel Theophila eiusdem sponsa, vel vxor exigere illum maioratum, seu meliorationem, adeo vt, nec pater, nec consanguineus possit excipere de illa antapocha; secundò item, an, si mortua fuerit Theophila nullo relicto ex illo matrimonio hærede necessario, possit tunc Caius illam meliorationem exigere cessante vxoris, & filiorum præiudicio, an verò teneatur remissioni stare, quam fecit per illam antapocham.

2
Quando melioratio est in solius meliorati vtilitatē reuocabilis est.

Asserunt communitèr DD., quod, quando illa melioratio, seu constitutio maioratus facta est præcisè cum ipso meliorato, seu donatario nullo habito respectu ad aliquam causam, ex qua alter ex vi illius obligetur, sine qua cæteroqui non se obligaret, vtique ex genere suo sit reuocabilis, quod in Regno Castellæ communitèr admissum fatentur *Sanchez lib. 6. de matrimonio disp. 32. num. 1., Antonius Gomez l. 22. Tauri nu. 17., Baeza de non melior. fil. cap. 21. nu. 36., Molina lib. 4. de primog. q. 2. num. 16.*, & alij plures apud eundem *Sanchez loc. cit.* rationemque adducunt, quia, quando non est causa alterius per conuentionem cum ipso, vel promissionem eidem factam, ratione cuius ille alter contraxerit, cæteroqui non contracturus, illa melioratio, seu constitutio maioratus non est pars contractus, adeoque non est, cur non sit reuocabilis, quæ, si vera sunt absolutè, à fortiori verificabuntur, quando melioratus, seu donatarius per antapocham conuenerit de remissione eiusdem meliorationis, vt per se patet. Difficultas igitur procedit solummodò, quando illa melioratio, seu constitutio maioratus facta est in fauorem alterius contrahentium cum ipso meliorato, seu constituto in maioratu inito pacto, vel facta promissione illi alteri, ratione cuius contraxit.

3
Illa antapocha nō demit obligationem, quando melioratio est in fauorem alterius.

Respondeo primò. Non obstante illa antapocha, ratione cuius filius remittit, seu parentem, vel consanguineum liberum ab obligatione reddit, illam meliorationem, seu constitutionem maioratus irreuocabilem esse, & posse filium, vel eius vxorem exigere conuentum, seu promissum *Baldus in l. si præses, C. de donat., Tello l. 17. Tauri nu. 72., Molina lib. 4. de primogen. c. 2. num. 17. in fin., Sanchez lib. 6. de matrim. disp. 32. num. 2., & seqq., & præcipuè nu. 5., Alexander cons. 10. num. 4.* Colligitur expressè ex textu in *l. bonæ fidei 17. ff. de pecul.*, vbi sic legitur. *Ego autem arbitror non solùm de peculio conueniri, sed, & si quid præterea dolo malo Patris capta fraudataque est mulier*, multumque ad hoc fauet affectum

Iura euincētia responsionem.

Baldi in d. l. si præses, C. de donationibus, dum dicit. *Si mater æstimari bona faciat, vt inspicientes credant filios ditiores, & sic honorabilius ducant vxores, quamuis, & bona donata intelliguntur filijs, ac pro dotis restitutione obligata manerent, quia dolus matris consensui æquiparatur*, quæ, si vera intelliguntur, quando mater præcisè per æstimationem tradit inspicienda ad præcogitatum finem, à fortiori vera intelligenda sunt, quando pater, vel consanguineus expressè conuenit, vel promissionem facit

de

de illa melioratione,& augmento, vt filius congruentius nuberet.

Ratio horum omnium prima est, quia illa constitutio maioratus, seu meliorationis, seu promissio eiusdem cadit sub illo contractu matrimonij initi inter Caium, & Theophilam per textum *in l. petens, C. de pactis;* in tantum etenim Theophila eidem Caio nupsit, in quantum facta est illa constitutio, seu promissio absoluta eiusdem, ergo ex vi illius contractus Theophila ius acquisiuit ad illam meliorationem, seu constitutionem maioratus, iuri autem tertio quæsito non potest Caius per illam antapocham præiuditium aliquod inferre per textum *in l. id, quod nostrum, ff. de reg. iuris.*

Ius iam intelligitur acquisitũ vxori

Ratio secunda est, quia dolus constituentis maioratum, seu meliorationem, quantum ad effectum obligandi ipsum versus alterum, qui habet causam ex contractu, quique ignarus est illius doli, æquiparatur consensui per textum *in d. l. bonæ fidei 37. ff. de peculio, Alexander conf. 10. n.4., Baldus in d. l. si præses, C. de donat.*, nam dolus in præiudicium alterius nequit suffragari auctori per vulgatissima iura; consensus autem alteri obligatus non potest sine eius consensu validè reuocari, maximè, si cedat in ipsius præiudicium. Confirmatur, quia illa melioratio, seu constitutio maioratus habet vim quandam donationis, quæ respicit non solum vtilitatem filij donatarij, sed etiam fauorem vxoris, quæ eidem nubit intuitu illius meliorationis; respectu autem eiusdem vxoris non est merè gratuita, sed onerosa, cum ratione eiusdem assensum præbeat ad contractum, cæteroqui non præstitura, & fortè etiam pinguiorem erogat dotem, alioqui non erogatura, sed donationes onerosæ liberè reuocari nequeunt sine consensu eius, respectu cuius est onus, ergo &c. Confirmatur secundò, quia in hac hypothesi illa melioratio, seu constitutio maioratus habet vim contractus respectiuè ad fœminam, quæ intuitu illius nubit cum Caio, ratione cuius eadem fæmina init matrimonium, & dotem constituit, sed contractus perfectè initus est irrescindibilis, nisi interueniente mutuo vtriusque contrahentis consensu, ergo &c.

Dolus respectu dolosi æquiparatur cõsensui.

4 Illa melioratio respectu vxoris nõ est donatio gratuita, sed onerosa.

5 Et respectu eiusdẽ habet vim contractus.

Ratio tertia est, quia causa finalis talis meliorationis, seu augmenti est, vt Theophila nubat Caio, eidemque meliorem dotem constituat, ergo præstito illo effectu nuptiarum, & constitutionis melioris dotis non poterit annullari dissentiente fæmina, quæ est causa finalis talis meliorationis, seu augmenti. Hoc argumento vtitur *Tiraquel tract. cessante causa limit.* 1. *n.*52. Confirmatur, quia donationes ex causa sunt ex genere suo irreuocabiles habita illa causa, sed in hac hypothesi illa causa habita est per matrimonium initum inter eandem Theophilam, & Caium, & constitutionem illius dotis, ergo vtique illa donatio, seu melioratio non poterit reuocari; Neque obesse potest, si afferatur, quod illa constitutio meliorationis seu maioratus fuerit ficta, adeoque, quod nullum valeat sortiri effectum; non, inquam, obesse potest, quia, cum illa fictio alterum induxerit ad contrahendum cæteroqui non contracturum quoad effectum obligandi fictorem æquiualet verò, & reali consensui, cum fictio nequeat eidem suffragari in præiudicium verè consentientis, & contrahentis.

Vxor est causa finalis illius meliorationis.

Donationes ex causa sũt irreuocabiles.

Illa fictio est alteri noxia, adeoque fingentẽ obligat.

Ex hactenus dictis colligitur, quod; sicuti Caius per illam antapocam non potest derogare iuri iam vxori acquisito per illam meliorationem, seu constitutionem maioratus, ità nec possit adijcere eidem meliorationi conditionem aliquam, per quam lædatur ius eiusdem vxoris per textum *in l. perfecta, C. de donat., quæ sub modo l. filius, C. de pactis.*

6 Nec potest apponi conditio noxia.

Respondeo secundò, posita illa antapocha, secundum quam filius se obligauit patri, vel eius consanguineo de non petenda illa melioratione, seu constitutione maioratus, si Theophila præmortua fuerit, nec vllum filium, seu filiam superstitem ex illo matrimonio reliquerit, non potest Caius illam meliorationem exigere, nec constitutionem maioratus, sed tenetur stare remissioni, quam fecit per illam antapocham, *Sanchez lib. 6. de matrim. disp. 32. n.6., & sub eodem num. vers. soluto autem matrim.*

7 Præmortua vxore sine filijs antapocha destruit meliorationem.

Ratio ex eo deducitur primò, quia ipse in illa melioratione, seu constitutione maioratus non acquisiuit ius, nisi intuitu vxoris, cui inijceretur præiudicium, si illa non sortiretur effectum, ergo cessante præiuditio vxoris nullum ius habet, quandoquidem eidem apparet illam meliorationem non factam fuisse animo donandi, nec donationem ipse acceptauit, quinimmò eidem expressè cessit per illam antapocham. Secundò dato etiam, quod ius aliquod acquisierit secundum se in illa melioratione, potest, quantum est ex se, eidem cedere, quando cessio illa non cedit in alterius præiudicium, cum de iuribus suis quisque sit moderator, & arbiter *l. in re mandata, C. mandati*, sed mortua Theophila, nulloque superstite eiusdem filio, vel filia illa cessio in nullius præiudicium potest cedere, & vtique supponitur posita illa cessio per illam antepocham, ergo &c. Tertiò quia, si illa melioratio facta fuisset purè, & absolutè præmortua vxore, & filijs potest eidem cedere in fauorem patris, vel fratrum suorum, ergo à fortiori, si facta fuerit sub illa conditione cessionis, & antapochæ de illa melio-

Ius est acquisitũ vxori, nõ meliorato.

8 Etiam si esset pura posset melioratus cedere, si cessio non cederet in alterius præiudicium

ra-

ratione non exigenda. Quartò, quia illa constitutio meliorationis non facta est ratione filij quomodocunque, sed eiusdem intuitu matrimonij cum Theophila ineundi ad effectum ipsam inducendi ad talem contractum; ergo ità fieri potuit, vt existente illo matrimonio subsisteret in fauorem eiusdem Theophilæ, & filiorum eius, dissoluto verò matrimonio per mortem eiusdem Theophilæ, & filiorum eius non subsisteret; hoc autem præstitum implicitè intelligitur ex eo, quod inter patrem, vel consanguineum fuit conuentum de illa antepocha conficienda.

§. II.

An recipiens fictè patrimonium ad effectum sacrorum ordinum recipiendorum antapocha confecta illa non vtendi, & reddendi susceptis ordinibus teneatur non vti, & reddere.

S V M M A R I V M.

Exponitur facti series, & rationes dubitandi. 1.

Concilium Triden. disponens patrimonium non posse dimitti non obtento beneficio. 2.

Grauiter peccat tàm fictè constituens, quàm fictè recipiens patrimonium cum illa antapocha. 3.

Constituens in illa hypothesi ratione illius antapocha post susceptos ordines potest reuocare. 4.

Episcopus in ea hypothesi non teneretur de proprijs alere sic promotum, & quare. 5.

Ordinatus hoc ficto patrimonio non contrahit suspensionem. 6.

Textus in c. neminem, & c. sanctorum distinct. 70. *quoad pænam suspensionis reuocatus est.* 7.

Pæna suspensionis in c. si quis ordinauerit de simonia, *afficit solum ordinatum, quando conuenit cum Episcopo.* 8.

Concilium Trident. non innouauit, nisi pænas contra promouentes sine titulo. 9.

Suspensio Sixti V. fuit reuocata à Clement. 8. n. 10.

Pius V. solum adiecit pænam suspensionis contra Clericos Regulares Nouitios promotos sine titulo. 11.

Constituto verè, & realitèr patrimonio, ea tamen adiecta conditione, vt constitutus, postquam fuerit promotus, illud restituat, non contrahitur suspensio, si ex illo fuerit ordinatus. 12.

Alienans patrimonium post susceptos ordines non incurrit suspensionem. 13.

Disquisitio II. Ex occasione præcedentis disquisitionis præsens excitatur, quæ, quamuis ad præsens institutum desponsalibus non faciat, conferre tamen potest ad præcedentium enucleationem, & ex alio capite est secundum scitu dignissima. Res ità se habet. Titius ad effectum, vt ad sacros ordines promoueretur, conuenit cum Caio persona diuite, & præpotente, vt sibi in proprijs bonis immobilibus patrimonium constitueret per publicum instrumentum, &, ne damnum aliquod indè pateretur Caius in proprijs bonis, constituit Titius antapocham, per quam se obligauit ad non vtendum illo patrimonio, quinimmò ad illud reddendum susceptis sacris ordinibus. Hic multiplex excitata est difficultas. Prima, an vterque peccauerit sic fictè contrahendo. Secunda, an Caius, postquam Titius sacros ordines suscepit, possit illam constitutionem patrimonij vigore illius antapochæ reuocare. Tertia, an, si fuerit validè reuocata, Titius suspensus remaneat ab exercitio ordinum susceptorum, si beneficium, vel aliud patrimonium non fuerit assecutus. — *Factum in suis terminis expositũ.* — *Difficultates examinandæ*

Concil. Trid. *sess. 21. cap. 2. de reform.* hæc expresè statuit, *Patrimonium, vel pensionem obtinentes illa deinceps sine licentia Episcopi, alienari, extingui, vel remitti nullatenus possint, donec beneficium Ecclesiasticum sufficiens sint adepti, vel aliundè habeant, vndè viuere possint*; ex quibus clarè euincitur, quod renuntiatio patrimonij, ad cuius titulum quis initiatus est, sit nulla, nisi sit adeptus aliud beneficium, vel patrimonium sufficiens *Nauarrus lib. 1. consil. tit. 11. de temp. ordin. in prima edit. cons. 14. in secunda autem cons. 21., Manuel 2. tom. summa c. 14 n. 2., & 5., Molina tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 238. ad fin.*, & hinc etiam deducitur, quod, si Episcopus sine congruo beneficio, vel patrimonio quemque ad sacros ordines promouerit, teneatur alere, quem sic destitutum promouit *cap. 2. cap. Episcopus, cap. cum secundum Apostolum, & cap. tuis quæstionibus de præbendis*. Hinc ad quæsita. — 2 *Non potest dimitti patrimoniũ sine beneficio.*

Respondeo primò, grauitèr peccare tàm fictè constituentem, quam fictè recipientem illud patrimonium cum illa antapocha, *Marchinus tract. 2. de ordinibus in particul. part. 6. de Subdiacon. difficul. 5. nu. 5. vers. cæterum quamuis ille, Corduba in summa qu. 32., Ludouicus Lopez part. 1. instruct. confess. c. 45., & de contract. lib. 2. c. 45.* — 3 *Peccatũ graue est sic cõstituere, & recipere.*

Ratio ex eo deducitur, quia vterque operatur contra dispositionem legis Ecclesiasticæ statuentis sub grauibus pænis, ne quis ordinetur ad sacros ordines sine congruo patrimonio, vel beneficio sufficienti, quæ certè lex est præceptiua, & obligans sub læthali, ergo non solum ille, qui fictione concepta sic ordinari intendit, sed etiam ille, qui conscius talis fictionis — *Lex Ecclesiastica in hoc est præceptiua.*

nis cooperatur illi fictioni, & promotioni graui culpæ subiacebit, quandoquidem cooperatur læsioni iuris Ecclesiastici.

4 Constituens patrimoniũ in illa hypothesi post susceptos ordines potest reuocare.

Respondeo secundò. Caium in illa hypothesi ratione illius conuentionis cum Titio, & antapochæ ab eo receptæ posse post susceptos ordines patrimonium illud reuocare *Ioannes della Crux in suo director. conscient. part. 2. tit. de Sacrament. ord. dub. 6. concl. 2.*, *Auila de censuris p. 3. disp. 5. dub. 5. concl. 5.*, *Ledesma in summa tit. de Sacram. ord. concl. 5. difficult. 6.*, *Sanchez lib. 6. de matrim. disp. 32. n. 8.*, *Marchinus d. tract. 2. de ordin. in partic. part. 6. de Subdiacon. difficult. 5. vers. cæterum quamuis*, aduersus *Nauarrum lib. 1. consil. de tempor. ordin. cons. 13.*, *Henriquez lib. 13. c. 37. n. 1.*, *Vgolin. de offic. Episcopi t. 26. §. 13. n. 6.*, *Rodriquez in summa part. 2. c. 15. n. 3.* *Toletum lib. 1. c. 49. n. 5.*, *Bonacinam de Sacram. disp. 8. q. vnica punct. 5. n. 20.*, *Dianam moral. resol. part. 2. tract. 2. de Sacram. resol. 184.*, *& alios*, qui tamen ferè omnes procedunt in suppositione, quod validè facta fuerit assignatio tituli patrimonij, quamuis intercesserit pactum cum antapoca de non petendo quidquam ex eo, vel immediatè eodem reddendo post susceptos ordines, quia tunc illa resignatio, seu pactum de non petendo, vel reddendo redditur inualida, seu inualidum ex dispositione Concil. Trident., in quo nostræ assertioni in rigore non aduersantur, quæ sic.

Sic fictè constituens non transtulit à se dominium.

Probatur, quia ille, qui patrimonium cum tali fictione donauit, verè, & realitèr à se non abdicauit illius dominium; nec transtulit in promouendum, ergo vtique illud patrimonium poterit absolutè recuperare, cum donatio fictitia sit reuocabilis, quinimmò irrita ex genere suo. Quod, si dicas, posse esse validam præsumptionem, quod conferens illud patrimonium validè, & efficacitèr assignauit, & quod illa antapocha fuerit solummodò cum obligatione restituendi pro tempore post susceptos ordines, quæ certa obligatio irrita est *ex Concil. Trident. sess. 22. c. 2. de reformat.*, ibi, *nullatenus possit*, quod tollit potentiam alienandi, & impedit dominij acquisiti translationem; Si inquam, hoc dicas, statim impugnaberis, quia, ex quo eodem contextu facta fuit assignatio patrimonij, & conuentio de illa antapocha non est aliqua ratio præsumendi, quod fuerit translatum dominium cum pacto restituendi, sed quod facta fuerit apparentia translationis sine animo transferendi, adeoque &c. Deindè, quidquid sit de illa præsumptione, quæ solum respicit forum externum, & iudiciale, in foro interno, in quo nudè attenditur veritas, certum est, quod illa assignatio sit ficta, & simulata.

Nõ facta est translatio, sed apparentia translationis.

Dices, quantumuis præsumatur ficta melioratio, seu constitutio maioratus respectu filij iuxtè terminos præcedentis disquisitionis, ad effectum, vt Theophila eidem nuberet, & pinguiorem dotem constitueret, nihilominus irreuocabilis est, nec potest Pater eandem repetere per ea, quæ ibi dicta sunt, ergo etiam, quantumuis constitutio patrimonij fuerit ficta, & simulata ad effectum, vt donatarius posset promoueri ad sacros ordines, erit tamen irreuocabilis ab eodem constituente; Consequentia probatur, quia, in tantum illa melioratio, seu constitutio maioratus intelligitur irreuocabilis, in quantum ius est acquisitum fæminæ eidem filio nubenti, & reuocatio caderet in ipsius maximum detrimentum, sed etiam in hypothesi præsentis responsionis ius est acquisitum Episcopo promouenti, & reuocatio illius in maximum ipsius damnum cederet, quandoquidem ex proprijs teneretur sic promotum alere *ex c. 2. c. Episcopus, & cap. cum secundum Apostolum, & c. tuis quæstionibus de præbendis*; ergo &c. Sed contra; negandà est primò prima consequentia, & ad probationem asserendum est, illam reuocationem non cedere in Episcopi detrimentum, sicuti cederet reuocatio respectu fæminæ, quæ intuitu illius meliorationis, seu constitutionis maioratus nupsit Caio. Ratio est, quia, cum Episcopus promouerit ad sacros ordines bona fide, reuocato illo patrimonio per fictè constituentem non teneretur promotum de proprijs bonis alere, vt docent *Decius c. Episcopus n. 13. de præbend.*, *Nauarrus lib. 1. cons. tit. 11. de tempor. ordin. in prima edit. cons. 14. & 46.*, *Glosa in cap. cum secundum Apostolum vers. successores de præbend.*, vbi asserit, quod illa obligatio alendi Sacerdotes promotos, vel sine beneficio, vel sine patrimonio sit pæna, pæna autem esse non potest, vbi non est delictum; delictum autem non est, vbi viget bona fides. Adde, quod, si Episcopus quemquam ordinauerit cum vero, & legitimo patrimonio, & illud, vel ex culpa promoti, vel ex casu fortuito defecerit, non tenetur promotum de proprijs alere, quia promouens nullam culpam contraxit *Ioannes Andreas c. tuis n. 5. de præbend., & ibi Antonius n. 7.*, *Cardin. n. 1. qu. 4.*, ergo etiam, cum in hac hypothesi nullam culpam contraxerit, non subiacebit oneri alendi promotum.

Instantia à paritate desumpta, & soluta.

5 Episcopus reuocato illo patrimonio non teneretur alere promotum.

Respondeo tertiò, si fuerit ordinatus hoc patrimonio fictè donato nullam certè contrahit suspensionem *Sairus lib. 4. c. 14. n. 16.*; *Gutierez lib. 2. pract. q. 65. n. 1. vers. nec opinio Medinæ*, *Henriquez lib. 13. c. 37.*, *Toletus lib. 1. c. 49. n. 5.*, *Ianuensis in praxi Neapol. c. 81. num. 2.*, *Nicolaus Garzias de benef. part. 2. c. 5. n. 28.*, *Gonzalex ad reg. 8. Cancellariæ glos. 5. §. 10. nu. 22.*, *Cenedo ad decret. collect. 23.*

6 Sic ordinatus non contraheret suspensionem.

lect.23.n.2., & 6.in fin., Barbosa de offic. Episcop. alleg. 20. nu. 27., & in collect. ad d.c. cum secundum, Apostolum de prabend. n.7., Homobonus de exam. Ecclesiast. p.2. tract. 11. c.10. q.22., Antoninus Diana moral. resol. part. 1. tract. 16., Miscel. resol. 5. per totum, aduersus Suarez disp. 31. sect. 1. n.3., Nauarrum in manual. c.27. nu. 158., Maiolum lib. 4. de irregul. c.13. in init., Pedrazam secunda part. summa c.2., Metinam lib. 1. summa c.11. §.8., Manuelem 2. tom. summa c.15. nu. 1. quibus tanquam probabilius sentientibus asserit se assentiri Bonacina disp. 8. de Sacram. Ordinis quæst. vnica punct. 5. nu. 24. vtraque opinio probabilis est.

DD. aduersantes nostræ responsioni.

Ratio ex eo deducitur, quia ille, qui promouetur sub titulo patrimonij fictè sibi collati perindè est, ac si promoueatur sine titulo absolutè, vt ex se manifestè apparet; sed qui promouetur ad ordines sacros sine titulo, quantumuis grauiter peccet, quia facit contra iura præceptiua Ecclesiæ, nullam tamen contrahit suspensionem, ergo, nec &c. Minor probatur, quia nullum est assignabile ius indicens talem suspensionis pœnam respectu promoti sine titulo patrimonij, vel beneficij.

Perindè est, ac si promoueretur sine titulo.

7 Dices primò, talem pœnam suspensionis indici in c. neminem, & c. sanctorum dist. 70. Sed contrà, quia, quantumuis ibi fuerit indicta talis pœna, fuit tamen reuocata ab Innocentio III. in d.c. cum secundum, Apostolum de prabendis, vbi solum fuit impositum onus ordinantibus ordinatos sine patrimonio alendi, ibi, licet autem Predecessores nostri ordinationes eorum, qui sine certo titulo promouentur, in iniuriam ordinantium irritas esse voluerint, & inanes. Nos tamen benignius agere cupientes tandiù per ordinatores, vel eorum successores prouideri volumus ordinatis, donec per eos Ecclesiastica beneficia consequantur, vbi nota in primis, quod pœnæ omnes, sicuti olim ordinabantur in odium ordinantium, ità in præsenti aduersus eosdem referantur, dum obligantur ad promotis subministranda alimenta. Nota insuper illa verba, irritas esse voluerint, & inanes, non posse intelligi de inanitate quoad substantiam, quatenus inualida esset ordinatio, nam hoc esse non potest, cum intelligantur posita omnia, quæ substantialitèr requiruntur ad validam collationem, quæ propterea non potest irritari per Pontificum decreta, sed tantum quoad exercitium, & executionem, quæ certè habetur per suspensionem, cum igitur Pontifex hic mitius agens velit non esse irritas, & inanes, vtique tollit suspensionem, per quam prius erant irritæ quoad exercitium, & executionem.

Cap. neminem, & c. sanctorum dist. 70. reuocatum est.

Pœnæ sūt in odium ordinantium.

Dices secundò, hanc pœnam suspensionis indici in c. si quis ordinauerit de simonia, vbi sic legitur. Si quis ordinauerit, vel ad ordinem præsentauerit aliquem promissionem, vel iuramentum ab eo recipiens, quod super prouisione sua non inquietet eundem, ordinator à collatione, præsentator verò ab executione ordinum per triennium, & ordinatus ab ordine sic suscepto, donec dispensationem super hoc à Sede Apostolica obtinere meruerit, nouerit se suspensum. Sed contra, dispositā in hoc capite comprehendunt solummodò ordinatum, & ordinantem, & præsentatorem, quando tàm præsentator, quàm præsentatus ineunt pactum, vel iuramentum cum Episcopo de non petendo victum, alimenta, aut prouisionem; quæ propterea non sunt extendenda, quando nullum interuenit cum eodem Episcopo pactum; nec iuramentum, cum pœnalia sint, adeoque restringenda ad terminos formales dispositionis, non amplianda vltra illos.

8 Pœna suspensionis indicta in cap. si quis ordinauerit de simonia est solum quādo est cōuentio cum Episcopo ordinante.

9 Dices tertiò, huiusmodi pœnam congeri per Concil. Trid. sess. 21. c. 1. de reformat., vbi omnes dispositiones pœnales antiquas innouauit aduersus promotos sine vllo titulo per illa verba antiquorum canonum pœnas super his innouando; in antiquis autem sacris canonibus pœna suspensionis aduersus sic promotos erat inflicta in d. c. neminem, & c. sanctorum dist. 70. Sed contra quia Concil. Trid. per illa verba innouauit solummodò pœnas aduersus promouentes sine titulo contentas in c. cum secundum Apostolum, & c. Episcopus de prabendis, nec probabile est voluisse innouare etiam correctas, & abolitas sine expressa derogatione iuriū corrigentium, & abolentium. Neque ex eo, quod dixerit, antiquorum canonum præsumendum est referri præcisè ad illos in c. neminem, & c. sanctorum dist. 70., non, inquam, præsumendum est, quia, quantumuis referatur solum ad c. cum secundum Apostolum, & c. Episcopus de prabendis, optimè verificatur, quod referatur ad canones antiquos, cum illi respectu Concil. Trident. nuper editi sint reuera antiqui, cùm inter Concil. Lateranense sub Alexandro III., & Concil. Trid. multum temporis intercesserit, nec gratis asseri hoc debet videri, quandoquidem Sacra Congregatio Cardinaliū Concil. Trid. interpretum restante Viualdo in Candelabro aureo part. 2. tit. de suspensione n.28., & Piasecio in praxi Episcopali part. 1. c.1. art.7. n.5., quam etiam ex ore aliorum referunt Marchinus, Diana, Bonacina loc. cit. declarauit in dispositione Concil. Trident. non comprehendi c. neminem, & c. sanctorum dist. 70., sed dumtaxat d.c. cum secundum Apostolum, & c. Episcopus de prabend.

Concil. Trident. nō innouauit pœnas, nisi aduersus promouentes sine titulo.

Euincitur declaratione Congregationis Sacræ.

10 Dices quartò, huiusmodi pœnam suspensionis aduersus ordinatos sine titulo expressè indici per Sixtum V. in bulla contra male promotos. Sed contra, quia huiusmodi constitutio Sixtina fuit à Clemente VIII. reducta ad terminos iuris communis, & ad dispositionem Concilij Trident., vt com-

Clemens VIII. reuocauit suspensionem Sixti V.

communitèr DD. testantur.

11 Dices tandem, huiusmodi pœnam impositam esse per Pium V. sanctæ, & felic. recordat. per bullam, quæ incipit *Romanus Pontifex*, vbi supponens Clericos sæculares sine titulo promotos esse suspensos eandem pœnam extendit ad Religiosos sacris initiatos ante professionem. Sed contra, in primis, quia Pius V. in dicta bulla incipiente *Romanus Pontifex* non supponit Clericos sæculares promotos sine titulo esse suspensos, nec hanc suspensionem intelligit comprehendi in Concil. Trident., quod expresè colligitur ex ipsius verbis; postquam etenim suspensionem intulit aduersus Religiosos sacris initiatos sine titulo ante professionem, immediatè subdit, quod subesset alijs pœnis à Trident. latis, ergo indicat Clericos sæculares sine titulo promotos non esse affectos suspensione; ad quid etenim primo ferre sententiam suspensionis aduersus Religiosos sic promotos, & postea eos subdere alijs pœnis à Trident. latis, si inter pœnas latas à Trident. esset etiam suspensio? Certè suspensio contra Religiosos nouitios esset inanitèr lata, & sufficisset, quod Pontifex illos subdidisset pœnis Trident., si in illis etiam esset comprehensa suspensio? Deindè fuit specialior ratio, quæ mouere potuit Pontificem ad ferendam potius huiusmodi sententiam aduersus Religiosos nouitios, quam aduersus Clericos sæculares, tùm ob maiorem facilitatem decipiendi, tum quia supponuntur illi ingredi Religionem ex fine prauo, vt possint ordinari, & postea egredi, non ex fine in eadem perseuerandi, quem aditum iniquum voluit Pontifex præcludere ad euitanda scandala.

Pius V. adiecit pœnam suspésionis cótra Religiosos sacris initiatos sine titulò ante professionem.

Hic pro complemento eorum, quæ agitata fuerunt in hac disquisitione, duplex remanet difficultas dissoluenda; altera ex suppositione, altera simplicitèr, & absolutè. Prima est, an, si promotus sine titulo, vel cum patrimonio ficto incurreret huiusmodi suspensionem, incurreret etiam eandem ille, qui fuit promotus cum vero titulo, cum constituens eidem patrimonium verè constituerit cum animo donandi, vel transferendi rem, quam subdit patrimonio, in constitutum, ea adiecta conditione mutuo acceptata, vt postquam constitutus fuerit promotus ad sacros ordines eandem rem patrimonio subiectam constituenti remota quacunque exceptione restituat. Secunda, an ille, qui habebat verum, & legitimum patrimonium, ad cuius titulum fuit ordinatus, si illud alienet, incidat in suspensionem.

Duplex ratio dubitandi proponitur examinanda.

12 Ad primam absolutè dicendum est non incurrere suspensionem, *Salzedo in sua pract.c.18., Garzias p.2. de benefic.c.5.n.175.* vbi innumeros DD. consentientes refert. Moueor ex hoc capite ad hoc assertum; quia promotus ad ordines in hac suppositione verè, & realitèr est promotus cum vero, & legitimo titulo, ergo non est afficiendus illis pœnis, quibus secundum hanc suppositionem subduntur promoti sine titulo, vel cum titulo fictitio, & somniato; Neque dicas, cum sic promotus ex vi conuentionis initæ inter ipsum, & eum, qui constituit patrimonium habeat onus immediatè patrimonium, restituendi post susceptionem sacrorum ordinum, non posse huiusmodi pœnas subterfugere ex suppositione, quod istæ afficerent promotos sine titulo, quandoquidem iura, quæ vetant huiusmodi promotionem sine titulo, vetant etiam, ne habens titulum ipsum alienet, antequam nouum beneficium acquirat, vel aliundè habeat, quo commodè ali possit; Contra enim impugnaberis, quia ex suppositione, quod tempore promotionis habeat verum, & realem titulum patrimonij, non potest postea illud alienare, quod, si de facto alienet, irrita est alienatio sic disponente *Concil. Trident. sess.22.c. de reformat.*, ibi, *nullatenus possit*, per quam particulam constituitur inabilis ad alienandum, & per consequens irrita est alienatio. Quod, si vrgeas, quod, cum adiecta fuerit illa conditio eodem contextu, quo constitutum est patrimonium, videatur ex ipsa natura contractus adimplenda, adeoque, quod non possit impediri, quin adimpleat; contrà adhuc impugnaberis, quia constituens patrimonium, vel verè transtulit patrimonium in constitutum, vel non; si non transtulit, sumus extra controuersiam, nam tunc ita se habet constitutus, ac si haberet solum titulum apparentèr, non vere, & realitèr; si transtulit, iam non potest amplius reuocari sic disponente Concilio, neque obstat, quod conditio illa fuerit adiecta eodem contextu, quo fuit constitutum patrimonium, nam, cum non suspendat translationem patrimonij, refertur ad tempus post susceptionem ordinum, quo tempore iura irritant eandem conditionem, eiusque effectum.

Promotus cum vero titulo licet, cũ onere restitutionis post promotioné non contrahit suspensionem.

Nõ esset promotus sine titulo.

Illa conditio restitutionis post ordines irritatur.

13 Ad secundam absolutè dicendum est, sic alienantem nõ incurrere suspensionem, quantumuis grauitèr peccet, *Salzedo in sua pract.18., Gutierez lib.1. tract.qq.qu.65. num.11., Nauarrus in manual.c.27. nu.158., Marchinus tract.2. de Ordin. in partic. part.6. de Subdiacon. difficult. 8.* Ex duplici capite ad hoc assertum moueor, cum procedat absolutè sub nulla suppositione. Primò, quia promotus sine titulo, vel cum titulo ficto non incurrit suspensionem per supra allegata, & probata, ergo promotus cum titulo, si postea illum alienet, eandem suspensionem non incurret. Consequentia probatur, quia currit eadem paritas;

Alienans patrimonium post susceptos ordines non incurrit suspensionem.

non enim aliud intendunt iura vetantia promotionem sine titulo, nisi quod promotus non careat congrua sustentatione; æquè autem careret, siue promoueretur sine titulo, siue promoueretur cum titulo, sed illum alienaret; si igitur non vetant sub suspensionis pœna, quando promouetur sine titulo, nec videntur sub illa pœna prohibere, quando promouetur cum titulo, sed illum alienat; tum quia nullum est assignabile ius, quod vetet huiusmodi alienationem sub suspensionis pœna. Secundò, quia etiam, si alienaret, vtique irrita esset alienatio ex dispositione Concil. Trident. iuxtà superiùs probata.

Non teneret illa alienatio.

§. III.

An in quocunque genere personarum possint nuptiæ contrahi sine nuptialibus instrumentis.

SVMMARIVM.

Status controuersiæ exponitur. 1.
Exponitur textus in l. maximis decorati, C. de nuptijs, *ex quo oritur præsens controuersia*. 2.
Nuptiæ etiam inter personas maximis dignitatibus decoratas sine nuptialibus instrumentis valida sunt, & filij ex eisdem progeniti sunt legitimi. 3.
Reuocata est illa dispositio per ius canonicū. 4.

1 Elucidatur status controuersiæ.

DIsquisitio III. Ex præactis in præcedentibus præcipuè *prænot. 1. sub hoc tit. de sponsal. II.*, patet chyrographum nuptiale non esse de substantia contractus matrimonialis, nec ad eandem essentialitèr prærequiri ex genere suo. Hoc stante persona quædam maximis decorata dignitatibus contrahere intendebat matrimonium cum Calidonia fæmina æquè nobili, quinimmò nullis de facto confectis instrumentis dotalibus, seu nuptialibus eandem duxit. Hic orta est controuersia, an huiusmodi nuptiæ sic initæ teneant, & an filij ex illis nuptijs progeniti sint legitimi.

2 Textus, vnde desumitur ratio dubitandi.

Occasionem tradit huius controuersiæ textus *in l. maximis decorati, C. de nuptijs*, vbi Iustinianus Imperator hæc decernit. *Maximis decorati dignitatibus vsque ad illustres nonnisi dotalibus instrumentis conscriptis ritè contrahunt nuptias, licet ante contractas retineant*, vbi vnum præcipit, quod scilicet impostèrum non contrahantur inter huiusmodi personas nuptiæ, nisi confectis, instrumentis nuptialibus, aliud remittit, quod scilicet, si ab initio sui imperij vsque ad tempus istius constitutionis nuptiæ fuerint celebratæ, vtique teneat; vlterius subdit *in d. l. maximis decorati, §. hic itaque* quod ex nuptijs antecedentèr ad hanc constitutionem initis sine instrumentis dotalibus liberi procreati sint legitimi, & succedāt, tàm ab intestato, quam ex testamento, non solum, si fuerint procreati ante hanc constitutionem, sed etiam post, dummodò nuptię fuerint antecedentèr celebratæ, ex quibus videtur concludi, quod, si nuptiæ fuerint celebratæ post editam, & promulgatam hanc constitutionem, & sint irritæ, & filij ex eisdem procreati sint illegitimi ex generali regula, quod inclusio vnius sit exclusio alterius, & quod exceptio in vno expresso firmet regulam in alio non expresso, & vbi est contraria dispositio, quod de vno affirmatur in vno casu, de alio debet negari in contrario casu.

Duo dicit, alterū prohibet, alterū nō infirmat.

Aduerte, hanc ciuilem dispositionem, quodammodò aduersari iuri naturæ, secundum quod ad validitatem nuptiarum solum requiritur debitus, & proportionatus consensus inter personas secundum se habiles ad contrahendum, vndè hęc dispositio non potest afficere ea, quæ iuris naturalis sunt, quod etiam videtur in hac constitutione attigisse Imperator, dum statuit nuptias antecedentèr cōtractas esse validas, & solummodò irritet sine tali solemnitate subsequentèr ineundas; Quod, si dixeris, ius naturæ non impedire, quominus per ius positiuum possint apponi conditiones ad ritè contrahendum, vt de facto contigit in Concil. Trident., quod apponit tanquam conditionem requisitam, assistentiam Parochi, & testium, quæ de iure naturæ non erat necessaria; Si, inquam, hoc dixeris, statim impugnaberis, quia quoad validitatem, & inualiditatem contractus dispositiones nullo modo pertinere possunt, postquam matrimonium à Christo Domino eleuatum est ad esse Sacramenti, ad forum laicale, sed dumtaxat ad supremum Ecclesiasticum, vndè quidquid apponitur pertinens ad substantiam contractus per potestatem laicalem semper erit irritum.

Dispositio talis textus aduersatur iuri naturę.

3 Validæ sunt non obstante tali dispositione iuris ciuilis.

Respondeo, huiusmodi nuptias etiam inter personas maximis dignitatibus decoratas initas sine dotalibus instrumentis, si tamen aliæ debitæ fuerint seruatæ conditiones, validas esse, & per consequens filios, vel filias ex eisdem progenitos, vel progenitas esse legitimas, & succedere, vel abintestato, vel ex testamento. Ratio ex eo deducitur, quia huiusmodi ius *in l. maximis decorati* est per ius canonicum absolutè correctum, & reuocatum, quod ex eo colligitur, quod inter impedimenta dirimentia non enumerat huiusmodi defectum instrumentorum dotalium, & vniuersalitèr solum requirit assistentiam Parochi, & testium ad euitandas fraudes respectu vniuscuiusque sine vlla prorsus

Reuocata est illa dispositio per ius canonicum.

prorsus exceptione; tum quia, vt supra innuebam, ius ciuile nullam habet potestatem addendi, vel immutandi quoad ea, quæ pertinent ad validitatem, vel inualiditatem nuptiarum, cum ex eo, quod hæ sint eleuatæ ad esse Sacramenti, pertineant dumtaxat ad ius Ecclesiasticum. Neque dicas, in nuptijs duo considerari, & rationem scilicet contractus, & rationem Sacramenti, sicque iura ciuilia non posse se ingerere in ijs, quæ sunt Sacramenti, posse tamen se ingerere in ijs, quæ sunt contractus, cum hic connumeretur inter humana commertia; Contra enim impugnaberis, quia totum esse contractus, & per consequens ea omnia, quæ pertinent ad substantiam eiusdem in sua origine sunt eleuata ad esse Sacramenti, adeoque iura ciuilia nequeunt in eisdem se ingerere addendo aliquid, quod in sua origine non fuerit de substantia eiusdem; in sua autem origine, nec de iure naturæ, vt supra dicebamus, instrumentum dotale inter huiusmodi personas non erat de substantia contractus.

Omnia, quæ sunt cōtractus sunt eleuata ad esse Sacramenti

§. IV.

An instrumentum dotale arguat efficacitèr matrimonium, & an sine instrumento possit præsumi matrimonium.

SVMMARIVM.

Status controuersiæ expositus. 1.

Ex instrumento dotali, seu nuptiali confecto non sequitur initum esse matrimonium, si consensus non fuerit præstitus per verba de præsenti. 2.

Etiam nullis existentibus tabulis nuptialibus matrimonium subsistit, & probari potest vicinis, vel alijs scientibus. 3.

1 Facti series in suis terminis.

Disquisitio IV. Inter Caium, & Meuiam instrumentum dotale conscriptum est, & diu cohabitarunt, seu etiam nuptiale ad probationem matrimonij, nec tamen matrimonium per verba de præsenti contractum est. Rursus initum est matrimonium per verba de præsenti inter Caium, & Flaminiam, & ex eodem procreati filij, non tamen confectæ tabulæ nuptiales. Hic dubitari contingit, an ex illo instrumento nuptiali arguatur matrimonium; secundò, an sine illis tabulis nuptialibus sufficientèr euincatur matrimonium contractum.

2 Ex instrumēto dotali nō arguitur initū esse matrimonium.

Respondeo primò, ex instrumento dotali, seu nuptiali confecto non sequi initum esse matrimonium, si consensus non fuerit præstitus per verba de præsenti seruatis iuris solemnitatibus. Expressè colligitur ex textu *in l. neque sine nuptijs, C. de nuptijs*, vbi sic legitur. *Neque sine nuptijs instrumenta facta ad probationem matrimonij sunt idonea diuersum veritate continente*; & ratio ea est, quia matrimonium contrahitur per consensum expressum per verba de præsenti, nec aliter, nec alio modo, vnde ipso deficiente deficit forma substantialis contractus, nec quid efficere potest scriptura, nam plus valet, quod verè est gestum, quam quod scriptum est *l. illicitos, §. veritas, ff. de offic. Præsid.*, & per consequens id, quod gestum non est, quam quod gestum scribitur. Verum tamen est, quod existente instrumento nuptiali, in quo diceretur contractum esse matrimonium, si alter ex contrahentibus asseueraret matrimonium contractum esse, alter verò denegaret, in foro externo esset matrimonium præsumendum, donec aliter probaretur, quia præsumptio stat pro scriptura publica *l. cum precibus, C. de probat.*, non tamen teneret in foro interno ob deficientiam formæ substantialis.

Plus valet, quod gestū est, quā quod scriptum.

Respondeo secundò, etiam nullis existentibus tabulis nuptialibus matrimonium subsistit, & probari potest vicinis, vel alijs scientibus. Expressè colligitur *ex l. si vicinis, C. de nupt.*, vbi sic legitur. *Si vicinis, vel alijs scientibus vxorem liberorum procreandorum causa domi habuisti, & ex eo matrimonio filia suscepta est, quamuis neque nuptiales tabulæ, neque ad natam filiam pertinentes factæ sint, non ideò minus veritas matrimonij, aut susceptæ filiæ tuam habet potestatem*; quod etiam habetur *in d. l. neque sine nuptijs, C. de nuptijs* per ea verba. *Cum omissa quoque scriptura cætera nuptiarum indicia non sint irrita*; Excipe tamen in casu, si fuerit actum, quod vt concubinam scilicet illam domi haberet per textum *in l. in concubinatu, ff. de concub.* Cæterum, si scientibus vicinis, vel alijs contractum esse matrimonium in dubium verteretur, posset per illos sufficientèr probari in foro externo etiam nulla existente scriptura, & in foro interno sufficeret, quod eisdem contrahentibus constaret initum esse seruatis omnibus iuris solemnitatibus in hoc necessarijs.

3 Subsistere potest sine tabulis & probari vicinis, vel alijs scientibus.

§. V.

An creditor possit reuocare donata ante nuptias.

SVMMARIVM.

Factum expositum in suis terminis. 1.

Quas actiones intentare possint creditores. 2.

Si creditores agant hypothecaria, & probauerint anterioritatem reuocare possunt. 3.

Intellige, quantumuis habuerint solam tacitam hypothecam anteriorem, 4.

De-

Donationes ante nuptias non habent priuilegium prælationis. 5.
Si agant solummodò personali, quantumuis fuerint anteriores, non possunt reuocare. 6.
Possunt reuocare, si facta fuerint in fraudem creditorum anteriorum. 7.

1 Factum, in quo consistat.

DIsquisitio V. Sponsus res aliquas ante nuptias sponsæ donauit, & deindè nuptiæ fuerunt seruatis debitis solemnitatibus celebratæ. Mox creditores eiusdem sponsi insurrexerunt contendentes res easdem sponsæ donatas è manibus sponsæ reuocare ad sibi in suis creditis satisfaciendum. Orta hic fuit controuersia, an validè, & efficacitèr huiusmodi creditores agerent aduersus eandem sponsam pro tali recuperatione.

2 Actiones, quibus possunt agere creditores.

Videndum est, qua actione agere intendant huiusmodi creditores, an actione hypothecaria, an verò præcisè actione personali; item, an talis donatio ante nuptias facta fuerit simplicitèr, an verò cum efficaci præsumptione, quod facta fuerit in fraudem creditorum.

3 Hypothecaria redocari possunt, si fuerint anteriores.

Respondeo primò, si creditores agant hypothecaria, & probauerint suam hypothecam tempore præcessisse huiusmodi donationes, vtique easdem possunt reuocare, *Glosa in l. de rebus 13. C. de donationib. ante nuptias*. Expresè colligitur *ex eodem textu*, vbi sic legitur. *De rebus in sponsam donationis gratia collatis creditores mariti facti, si non prius obligatas eas sibi probent, eam conuenire minimè possunt*, ergo, si probauerint eas prius sibi esse obligatas, vtique conuenire eam poterunt; illa etenim particula, *nisi*, est particula exceptiua, & in effectu aduersatur præcedentibus *l. actione, & ibi Bartolus, & Iason. C. de transact. reg. peccatum de reg. iur. in 6., Iason l. 3. nu. 11. de offic. eius, Alexander cons. 64. incip. circa præsentem in princip. lib. 4., Decius cons. 386. num. 2.*, & ità significat necessariò oppositum antecedentis, cui immediatè aduersatur, *Decius in l. 60. eorum in secunda lect. n. 27. C. qui admissi, & in l. si quis in aliquo n. 2. C. de edendo, Alexander cons. 83. n. 3. vol. 1., Surdus de alimentis tit. 1. q. 104. n. 7.*, nec incongrua ratione hæc decernuntur, quia hypotheca solum afficit bona, quæ tempore eiusdem fuerunt in bonis debitoris; ergò, vt agere possit creditor hypothecaria, debet probare huiusmodi bona non fuisse antecedentèr ad propriam hypothecam collata sponsæ, cæteroqui succumbet.

4 Quantumuis fuerit solùmodò tacita hypotheca anterior.

Hic oritur difficultas, an ea, quæ hic dicuntur, intelligenda sunt solummodò, quando creditores habent hypothecam expressam anteriorem ad talem donationem ante nuptias, an verò etiam, si habuerint solummodò tacitam in omnibus bonis eiusdem sponsi. Ratio dubitandi ex eo consurgit, quod dictum fuit *tom. 4. de pign., & hypotheca, dum de dote*, nempè eam præferri cuicunque hypothecæ anteriori tacitæ, non tamen expressæ; donationes autem ante nuptias videntur idem priuilegium hypothecæ præferre, quod præfert dos ipsa. Nilominus sentiendum est, quod, quantumuis creditores anteriores habuerint dumtaxat hypothecam tacitam, adhuc tamen donationes ante nuptias possint reuocare. Ratio ea est, quia iura loquuntur de hypotheca indefinitè, dum asserunt creditores posse reuocare eiusdem donationes ante nuptias, si fuerint priores tempore, nec donationes ante nuptias habent eadem priuilegia, quę habet dos, quinimmò superiùs diximus, nec donationes propter nuptias, quantumuis habeat hypothecam, habere priuilegium prælationis.

5 Donationes ante nuptias non habent priuilegiũ prælationis.

Respondeo secundò. Si creditores agunt solummodò personali, & simplici non possunt reuocare donationes ante nuptias, quantumuis fuerint anteriores. Est communis. Colligitur primò *ex eadem l. de rebus, C. de donat. ante nupt.*, vbi dicitur, *si non prius obligatas eas sibi probent*, ergo, si non fuerint prius eiusdem obligatæ, & vtique per hypothecam non poterunt vxorem conuenire pro huiusmodi donationibus argumento iurium supra allegatorum. Secundò, quia sponsa in huiusmodi donationibus non computatur, vt hæres vniuersalis, sed vt successor, actione autem personali conueniuntur hæredes, non singulares successores *l. fin. C. de hæred. & act. vend. l. arrbis, C. de donat. l. licet dos C. de iur. dot.*

6 Si agant personali non possunt reuocare.

Respondeo tertiò. Si creditores agunt solummodò personali, & fuerint anteriores possunt reuocare donationes ante nuptias, si factæ fuerint in fraudem creditorum anteriorum. Colligitur expresè ex *l. 2. C. de reuocandis ijs, quæ in fraudem creditor.*, vbi etiam dos, quæ singularibus priuilegijs afficitur, reuocatur, si data fuerit in fraudem creditorum. Ibi. *Nisi bonis defuncti non sufficientibus in fraudem creditorem dotem constitutam probabitur*, item *ex l. fin. §. 1. ff. quando in fraudem credit.*, vbi licet dicatur non dari actionem in eum, in quem facta fuit alienatio, sed contra principalem debitorem, qui fraude alienauit; in hac tamen hypothesi locum non habet, cum non procedat talis alienatio ex causa onerosa, sed dumtaxat ex causa gratuita.

7 Possunt reuocare si facta fuerit in fraudem, creditorũ.

Hic latè disputant DD. quandonam præsumendum sit, quod huiusmodi donationes factæ fuerint in fraudem creditorum, & quando non. De qua re vide, *Mascardum de probat. concl. 825. n. 21., & seqq.*

§. VI.

§. VI.

An sponsus repetens iocalia, quando per ipsum non stetit, quominus matrimonium sequatur, teneatur probare data fuisse causa matrimonij, &c. an sponsa teneatur probare interuenisse osculum, vel copulam.

SVMMARIVM.

Duo casus expositi, circa quos versari potest controuersia. 1.

Sponsus non tenetur probare, iocalia fuiße collata causa matrimonij, sed potest ea repetere, si sine culpa ipsius matrimonium non sequatur. 2.

In controuersia, vtrum intercesserit osculum, vel copula, onus probandi spectet ad sponsam asserentem, non ad sponsum negantem. 3.

1 Duo casus controuersiæ expositi. DIsquisitio VI. Post contracta sponsalia dona quædam Titius contulit Semproniæ sponsæ, & deindè sine ipsius culpa, & sponsalia dissoluta sunt, & matrimonium non fuit subsecutum. Rursus Fabius contulit Meuiæ sponsalitiam largitatem, & deindè sponsalia dissoluta sunt sine eiusdem Fabij culpa. Iuxtà primum casum Titius vindicare contendebat dona collata Semproniæ ob generalem regulam sponsalitiæ largitatis, secundum quam iocalia collata in dissolutione contractus sine culpa conferentis repetuntur iuxtà allegata iura, aduersus quem excipiebat Sempronia asserens, illa dona non esse collata titulo sponsalitiæ largitatis, sed liberæ, & absolutæ donationis, quæ propterea irreuocabilis est. Iuxtà secundum casum asserente Meuia pro tempore sponsalium inter ipsam, & Fabium intercessisse osculum, vel copulam, & Titio negante inquiritur, ad quemnam illorum incumbat onus probandi, vel osculum, seu copulam secutum, seu secutam fuisse, vel non intercessisse.

2 Sponsus non tenetur probare data fuisse causa matrimonij. Respondeo primò ad primum, potiora esse iura Titij contendentis ad repetitionem, quàm Semproniæ agentis ad retentionem. Itè expressè *Sanchez lib. 6. de matrimonio disp. 18. num. 9., Molina tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 290.*

Ratio ex eo deducitur, quia, quantumuis de iure antiquo donatio inter sponsos reputaretur absoluta, & irreuocabilis per textum *in l. 2. vers. igitur, ff. de donat., & l. 2. & l. si filiæ, & l. si sibi, C. de don. ante nuptias*, nisi esset expressio, quod illa conferretur intuitu matrimonij ineundi; de iure tamen nouo eo ipso, quod illa largitas collata est post inita sponsalia, intelligitur ex dispositione iuris collata intuitu eiusdem, prout habetur *in l. cum veterum, C. de donat. ante nupt.*, sed quod confertur post sponsalia intuitu matrimonij ineundi, habet rationem propriè sponsalitiæ largitatis, & vtique reuocabilis est, si sine culpa conferentis matrimonium non sequatur, quandoquidem implicitè inest illa conditio, ergo &c.

Hinc sequitur, non incumbere onus probandi eidem sponso, quod intuitu eiusdem matrimonij ineundi contulerit illam largitatem, quandoquidem præsumptio iuris, & de iure stat pro ipso; vndè, si quid contenderet sponsa, onus probandi contrarium ad ipsam pertineret, quod nonnisi maxima cum difficultate posset efficere, nisi essent exteriora adminicula, quibus probaretur animus conferentis fuisse liberè, & absolutè donandi. Onus probandi contrariũ spectat ad sponsã

Respondeo secundò ad secundum asserente sponsa osculum, vel copulam intercessisse, sponsoque negante ad effectum consequendi, vel medietatem, vel integram sponsalitiam largitatem respectiuè onus probandi pertineret ad eandem sponsam affirmantem *Ioannes Lupus l. 52. Tauri n. 12., Matienzo lib. 5. recopil. tit. 2. l. 4. glos. 4. nu. 5., Sanchez lib. 6. de matrimonio disp. 18. n. 9., & alij communitèr*, qua propterea non probante sponsus absolutè absoluitur. 3 Onus probandi osculum intercessisse spectat ad sponsã

Ratio ex communi regula deducitur, secundum quam in dubijs, & in controuersijs onus dicenti, non neganti incumbit probandi, præcipuè, quia, cum agatur de lucro, & hoc sit fundamentum intentionis fæminæ lucrum intendentis, debet tale fundamentum probare *Ioannes Lupus l. 52. Tauri num. 12., Matienzo lib. 5. recop. tit. 2. l. 4. glos. 4. num. 5.*, ne sine causa acquirat. Verum tamen est, quod, si reuera osculum, vel copulam intercesserit in foro conscientiæ sponsus negans teneatur ad medietatem, vel ad integram sponsalitiam largitatem amittendam, quia secundum rei veritatem, & in tali foro interno intercesserit legitima causa amissionis. Dicenti, non neganti incumbit onus probandi.

§. VII.

An donatio sponsalitiæ largitatis teneat, quando sponsa nullam dotem attulit.

SVMMARIVM.

Refertur status controuersiæ. 1.

Dictum Matienzo, ex quo oritur dubium, eiusque expositio. 2.

Etiamsi nulla dos fuerit collata, collatio sponsalitiæ largitate secundum se tenet. 3.

Stante statuto, quod sponsalitia largitas taxanda sit ad normam dotis, si hæc non fuerit

rit collata, illa taxanda est, secundum quod attenta qualitate personarum esset dos conferenda. 4.

1 Status controuersiæ expositus. Disquisitio VII. Contractis sponsalibus adinuicem inter Caium, & Meuiam nulla facta conuentione dotis, nec inducta obligatione de eadem constituenda Caius contulit Meuiæ sponsalitiam largitatem, & deindè conuento tempore contractum est matrimonium, in quo eadem Meuia nullam dotem contulit marito. Hic orta est difficultas, an huiusmodi sponsalitia largitas in ea hypothesi teneret.

2 Ratio, cui innititur præsens dubitatio. Ratio dubitandi desumitur ex ijs, quæ docuit *Matienzo lib.5.recop.tit.2.l.1.glos.6. in fine*, nempè sponsalitiam largitatem non posse excedere octauam dotis partem, sicque constituta videtur cum respectu ad sponsæ dotem, ergo vbi nulla dos constituta est, nec videtur posse subsistere sponsalia largitas. Accedit, quod conferens sponsalitiam largitatem non contulisset, si cognouisset nullam dotem sibi conferendam, nam, quantumuis conuentionem de ea non habuerit, potuit tamen sibi suadere, quod iuxtà consuetudinem sibi congrua esset conferenda, & per consequens, si non fuerit collata, præsumendus est, quod non habuerit animum conferendi, & si contulerit, contulerit quasi conditionatè repetendi scilicet, si dos sibi non fuerit collata. Nihilominus

3 Tenet etiam, si nulla dos fuerit cõstituta. Respondeo, quod etiam, si dos nulla fuerit collata, donatio sponsalitiæ largitatis secundum se teneat, *Auendano de exequend.mand.part.1.cap.15. nu.2.vers. tertia conclusio, Azebedo l.5.recop.tit.2.l.4.n.15., Sanchez de matrimonio lib.6.disp.24.num.6. vers. sed verius est valere.* Ratio ex eo deducitur primò, quia gratis omninò confingitur, quod sponsalia largitas detur præcisè intuitu, seu sub respectu dotis conferendæ, quandoquidem dote collata potest sponsalitia largitas non conferri, & conferri, quantumuis illa non fuerit collata; Vbi etenim reperitur dispositum in iure, quod hæc conferatur intuitu dotis? Spõsalitia largitas non datur intuitu dotis. Si dicatur ex eo arguitiuè deduci, quod taxanda sit ad proportionem dotis, vt inferebat *Matienzo loc. cit.* In primis dicendum esset, hoc verificari solùmmodò in dispositione iuris municipalis Hispani, quod taxam illam induxit, non iuris communis, quod circa hoc nihil disposuit; Deindè, quantumuis ius municipale Hispanum de tali taxa disponat, non propterea infert, quod sine dote non possit constitui sponsalia largitas, sed dumtaxat determinat, quando dos statuta est, ne excedatur, vt æquitatis limites obseruentur. Quid vetat, quominus conferri possit sponsalitia largitas, vel ad affectus donatariæ conciliandos, vel in ordine ad eius formositatem, nobilitatem, aliosque huiusmodi fines? Secundò ex eo deducitur, quod sponsalitia largitas procedit ex animo gratuito, non quidem quomodocunque, sed in ordine ad matrimonium ineundum, ergo ex genere suo non debet esse præcisè in ordine ad dotem, vel collatam, vel conferendam. Illa taxa est solum modò de iure municipali Hispano.

4 Quando dos constituta nõ est, sponsalitia largitas taxanda est, secundũ quod deberet esse. Si autem hic inquiras, quomodo in suppositione, quod ius municipale Hispanum statuat, quod sponsalitia largitas taxanda sit per respectum ad dotem, nec tamen restrictiuè procedat, vt supra innuebamus, itàvt non possit conferri, quando dos collata non est; Quomodò, inquam, in tali suppositione, si non fuerit dos collata, sponsalitia largitas taxanda sit. Respondendum est, quod tunc attenta qualitate personarum, & eius, quæ confert, & eius, cui confertur, taxanda sit ad proportionem dotis, quæ esset conferenda, seu ad arbitrium boni viri habita tali consideratione. Ratio ex eo deducitur, quia, vbi aliquid pro norma statuitur, cætera omnia ad ipsum, vel ad illius exemplar saltem quod ad proportionem confictum debent regulari, & tunc attenditur, non quod statutum est, sed quod esset statuendum; quantumuis igitur in ea hypothesi dos statuta non esset, sponsalitia largitas regulanda est non ad eam, quæ collata non est, sed esset conferenda attenta qualitate personarum; atque iuxtà hoc procedere deberet iudicium boni, & prudentis viri, quod in ea hypothesi requirit *Matienzo loc. cit. in fin.* Hæc procedunt attento iure municipali Hispaniæ, cæterum de iure communi non video, cur ad quamcunque quantitatem sponsalitia largitas non possit extendi, cum tale ius circa hoc nihil disponat, nec natura contractus aliquam exigat restrictionem.

Etiã sine dote spõsalitia largitas est talis, ac si dos esset constituta. Ex dictis inferas, quod, si sponsus contulerit sponsæ sponsalitiam largitatem nulla ab eadem recepta dote eadem sponsa per osculum lucretur medietatem illius, & per copulam integrè; non etenim desinit esse sponsalitia largitas ex eo, quod desinat collatio dotis per mox allegata; vndè in reliquis omnibus hæc sponsalitia largitas regulanda est iuxtà modum, quo regulatur eadem, quando etiam dos collata est.

§.VIII.

§. VIII.

An vbi sponsalitia largitas taxata est à iure, si excedat, irritetur quoad totum.

SVMMARIVM.

Status controuersiæ expositus. 1.
Sponsalitia largitas in hypothesi illius taxationis irritatur solummodò quoad excessum, non quoad totum. 2.
Donationes excedentes sine insinuatione non sunt irritæ quoad totum, maximè, si sint causa. 3.
Etiam arrhæ, si excedant taxam, non sunt irritæ quoad totum. 4.

1 Suppositio, secundum quã procedit titulus. DIsquisitio VIII. In Regno Castellæ v.g. statutum est, ne sponsalitia largitas octauam dotis sponsæ partem excedat, vt expresse habetur *in l. 1. in fin. tit. 2. lib. 5. recop.* Hoc supposito subditus tali Regno contraxit in eodem cum Liuia subdita item eidem sponsalia acceptis, seu conuentis pro dote octo millibus aureis, eidemque contulit pro sponsalitia largitate iocalia valoris trium millium aureorum. Hic ortum fuit dissidium, an illa sponsalitia largitas excedens taxam à iure municipali statutam irrita esset quoad omnia, an verò dumtaxat quoad excessum supra taxam. Hæc difficultas, quæ excitatur in terminis taxæ Regni Castellæ extendi potest seruata proportione ad terminos cuiuscunque regionis, in qua per iura municipalia inducta fuerit aliqua taxa pro huiusmodi sponsalitia largitate.

2 Irritatur solũmodò quoad excessum. Respondeo in ea hypothesi sponsalitiam largitatem irritari solummodò quoad excessum, non autem quoad totum *Ioannes Lupus l. 50. tauri n. 11., Suarez l. 1. n. 10. vers. nota vlterius tit. 2. lib. 3. fori, Padilla auth. res, quæ n. 19., C. communia de leg., Matienzo lib. 5. recop. tit. 8. l. 3. glos. 7. n. 3., Molina tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 431. vers. illud est obseruandum.* Expresè colligitur responsio *ex l. sancimus 34. in init. C. de donat.*, vbi sic legitur. *Si quid autem supra legitimam definitionem fuerit donatum, hoc, quod superfluum est, tantummodò non valere*, vbi nota illam particulam, *tantummodò*, quæ restringit dispositum ad expressa nempe ad id, quod superfluum est; item *ex regula vtile 37. de reg. iuris in 6.*, vbi dicitur, quod *vtile per inutile non vitietur*, ergo, cum collatio sponsalitiæ largitatis quoad octauam dotis receptæ, vel promissæ partem vtilis, & valida sit ex dispositione iuris municipalis Regni Castellæ, non vitiabitur per illum excessum supra illam octauam dotis partem. Probatur vlterius ratione, quia illa sponsalitia largitas est quodammodo respectiua, & ex causa; confertur etenim intuitu matrimonij ineundi; donationes autẽ ex causa non irritantur, si excedant causam, in toto, sed dumtaxat in eo, in quo superexcedunt causam, & ad normam eiusdem moderantur. Hinc facilè erit respondere ad ea, quæ à nonnullis circumferuntur, nempè donationes excedentes, quæ indigent insinuatione, infirmari quoad totum, si absque eadem fuerint positæ, dic etenim hæc non subsistere, prout punctualis est textus *in d. l. sancimus in princip. C. de donat.*, cuius verba supra recitata sunt. Deinde dato etiam, quod in genere de donationibus subsisterent, fallunt tamen in donationibus ob causam, cuiusmodi est sponsalitia largitas, *Bartolus in l. Aquilius regulus nu. 3. ff. de donat., Socin. iun. cons. 77. n. 152. lib. 2.*, &, licet generalitèr donationes ob causam, quantumuis excedentes non indigeant insinuatione, sed secundum se validæ sint quoad totum, ex speciali tamen iuris dispositione quoad hanc sponsalitiam largitatem quoad totum, si sit superexcedens, non tenet, sed restringitur quoad validitatem ad normam, & quantitatem dotis, vel collatæ, vel conferendæ.

Illa sponsalitia largitas est respectiua, & ex causa.

3 Donationes excedentes sine insinuatione non sunt irritæ in toto.

Hinc etiam deduces, quod, vbi arrhæ ex dispositione iuris municipalis alicuius regionis taxatæ fuerunt ad determinatam quantitatem, puta ad decimam bonorum partem easdem constituentis, vt decretum est in Regno Castellæ, prout habetur *in l. 1. tit. 2. de las arrhas lib. 3 fori, & in l. 2. tit. 2. lib. 5. nouæ recop. Castellæ*, non possit excedi in earundem constitutione determinata quantitas, & si excedatur, non irritetur quoad totum, sed dumtaxat quoad eam partem, in qua est superexcessus, & euincitur eisdem penitus rationibus, quibus supra responsio fuit comprobata; nec potest dici, quod textus *in d. l. sancimus, C. de donat.*, non habeat locum quoad arrhas, quandoquidem procedit solum de donationibus, qui propterea non est extendendus ad causas onerosas, & correspectiuas, cuiusmodi est causa arrharum; Non, inquam, dici potest, quia ille textus ad eum solum finem refertur, vt euincat, quod, quando determinata quantitas est taxata in ordine ad aliquẽ effectum, si excedatur, infirmetur solum quoad excessum, non autem quoad quantitatem dispositam; quod, si valet quoad donationes, non video, cur etiam valere non possit quoad collationem arrharum, cum vtrobique sit dispositum, quod taxa non excedatur. Cæterum, & ego, video, quod diuerso iure sit dispositum de donationibus simplicitèr sumptis, & de constitutione arrharum, cum præcipuè illæ sint gratuitæ, istæ verò ex genere suo onerosæ, & correspectiuæ. Stat igitur solum paritas in hoc, quod, sicuti donationes taxatæ à iure non possunt excedere, &

4 Idem dicendũ est de arrhis excedentibus.

Quomodo procedat textus in l. sancimus de donat. in ordine ad arrhas.

Particula taxatiua restringit dispositã.

tamen si excedunt, non infirmantur quoad totum, sed tantum quoad excessum, ità & constitutio arrharum à iure municipali taxata non possit esse superexcedens, & tamen, si superexcedat, non sit irrita quoad omnia, sed tantum quoad excessum, nec in hoc dignoscere valeo disparitatem.

§. IX.

An sponsalitia largitas possit validè excedere quantitatem taxatam à iure, quando confertur cum expresso pacto, vt nullo casu reuertatur ad donantem.

SVMMARIVM.

Variæ suppositiones, & dubitatio ex illis procedens. 1.

Collatio sub illa conditione facta antecedentèr ad sponsalia, quantumuis fuerit excedens, non irritatur etiam quoad excessum. 2.

Quantumuis illa collatio sub illo pacto, & conditione facta fuerit post contracta sponsalia, & fuerit excedens quantitatem à iure præscriptam, non propterea redditur inualida quoad excessum. 3.

1 Varia suppositio & ratio tituli exposita. Disquisitio IX. Suppono iterum, quod per iura municipalia alicuius regionis taxata sit determinata quantitas sponsalitiæ largitatis, ita vt nequeat excedi, vt definitum est in allegatis iuribus municipalibus Regni Castellæ quoad octauam bonorum partem constituentis talem largitatem in ordine ad dotem. Insuper suppono, quod sponsus contractis legitimè sponsalibus dona plurima sponsæ contulerit excedentia secundum valorem quantitatem à iure præfinitam, ea tamen adiecta conditione, vt huiusmodi dona nullo vnquam casu reuertantur ad sponsum, qui ea contulit. Hic modo excitatur difficultas, an ea collatio sponsalitiæ largitatis, quantumuis excedentis quantitatem taxatam ratione conditionis appositæ teneat.

In quo sensu procedat Sáchez. Hanc difficultatem excitauit *Sanchez de matrim. lib. 6. disp. 24. n. 2.*, secundum terminos tamen diuersos, nam supponit, quod talis collatio facta fuerit sub tali conditione ante contracta sponsalia, & concludit talem collationem in ea hypothesi absolutè tenere eo, quod existimet eandem non venire propriè nomine sponsalitiæ largitatis, de qua iura loquuntur, nec propriè est donatio inter coniuges, cum coniugium adhuc contractum non sit, nec referatur ad tempus coniugij. Sed dubium nostrum excitatum est in terminis, secundum quos supponuntur iam inita sponsalia, in quibus maior videtur inesse ratio dubitandi, cum suppositis sponsalibus videatur id, quod confertur, propriè habere rationem sponsalitiæ largitatis. Iuxta vtrosque terminos satisfaciemus præsenti difficultati, & propterea.

Respondeo primò, si illa collatio sub illa conditione facta fuerit antecedentèr ad sponsalia, quantumuis fuerit excedens quantitatem à iure præscriptam ad sponsalitiam largitatem, propriè, & in rigore non irritatur *Auendano de exeq. mand. part. 1. c. 15. n. 1.*, *Sanchez loco quo supra*. Ratio ex eo deducitur primò, qua sponsalitia largitas in rigore esse non potest, nisi inter sponsos, ergo, si conferatur ante contracta sponsalia propriè, & in rigore non est sponsalitia largitas, adeoque non est, cur subesse debeat iuribus sponsalitiæ largitatis; non enim congruum est, vt quod non est tale, subsit oneribus adiectis ei, quod est tale. Secundò, quia de ratione sponsalitiæ largitatis est, vt, si sponsalia dissoluantur ex causa donatarij huiusmodi largitas referatur, seu reuertatur ad donantem per ea, quæ fusè superius fuerunt allegata, & probata, ergo, cum in terminis, de quibus procedit responsio, ex nullo casu possit collatio reuerti in donatorem non venit propriè appellatione sponsalitiæ largitatis, adeoque &c. 2 Sub illa conditione, si fuerit præcedens sponsalia non irritatur quo ad excessū. Non est proprè sponsalitia largitas.

Dices primò, quod, quantumuis illa collatio facta fuerit ante sponsalia contracta, potuerit tamen fieri cum ordine ad eadem contrahenda, vel fortè etiam cum expressa conditione eorundem, ratione cuius ordinis, & conditionis potest habere rationem sponsalitiæ largitatis. Sed contrà, quia per illam conuentionem, ratione cuius collatio redditur irreuocabilis, nec intelliguntur sponsalia contracta, nec inductum respectu donatarij onus ad illa contrahenda, si fuerit cum præciso ordine ad eadem contrahenda; quod, si supponas collationem factam fuisse cum expressa conuentione ad eadem sponsalia, tunc dicerem, quod, si eadem non contraxerit, non teneat sponsalitia largitas, quæ certè reuocabilis est, sed hoc est contra suppositionem responsionis, secundum quam est irreuocabilis ex quocunque casu. Per illam collationem, nec contrahuntur spōsalia, nec inducitur onus ad illa cōtrahenda

Dices secundò, quod ratione illius pacti, & conuentionis, quantumuis illa collatio prætergrediatur communes terminos sponsalitiæ largitatis, non tamen egrediatur à ratione formali illius, ea proportionali ratione, qua diximus *tom. 3. sub tit. Contractus 9. de commod., & deposito pranot. 6. n. 2.*, in terminis commodati, quod ex genere suo, si pereat, perit commodanti, & tamen eidem non obstat pactum, vt absolutè res commodata fiet periculo com-

commodata stet periculo commodatarij ex quocunque euentu pereat, &, quamuis ratione illius pacti prætergrediatur communes terminos commodati, non propterea ab illius ratione formali egreditur; nam ita videtur de ratione formali sponsalitiæ largitatis, vt si ex causa donatarij non sequatur matrimonium, reddat ad conferentem, sicuti est de ratione formali commodati, vt si ex aliquo euentu pereat, pereat commodanti. Sed contra, quia quotiescunque collatum irreuocabile est transit in naturam absolutæ donationis, & nomen tantum retinet sponsalitiæ largitatis, nec currit paritas de commodato cum onere assecurationis respectu commodatarij, quandoquidem res commodata ratione illius oneris non transit absolutè quo ad dominium in eundem commodatarium, sed cum onere restitutionis, & illa qualitas assecurationis adiecta per pactum solum afficit assecurantem in casu, quo res perierit; cæterum quoad substantiam res illa est sub dominio commodantis, & habet omnia essentialitèr requisita ad rationem commodati, à qua non extrahitur per illud pactum, quod afficit solum commodatarium, non rem ipsam. Diuerso autem modo se habet in illa collatione largitatis irreuocabili, cum irreuocabilitas destruat absolutè substantiam sponsalitiæ largitatis, eamque trasferat in absolutam donationem, quæ in alio ad inuicem non distinguuntur, nisi in eo, quod, cum sponsalitia largitas sit in ordine ad matrimonium contrahendum, debet ex sua ratione esse talis, vt, si matrimonium non contrahatur, nullam vim habeat, donatio autem, si fuerit absoluta, à nullo dependet, nisi à voluntate donantis, quod certè euenit in hac hypothesi, secundum quam illa collatio quocunque superueniente est irresolubilis.

Quotiescunque collatum irreuocabile est transit in naturam absolutè donationis.

Nõ currit paritas de cõmodato cum onere assecurationis.

3 Respondeo secundò, quantumuis illa sponsalitia largitas cum tali pacto, & conuentione facta fuerit subsequentèr ad sponsalia iam contracta, & excedat quantitatem à iure præscriptam, non propterea quoad excessum redditur inualida, nec irritatur. Consonat cum ijs, quæ dicta sunt *sub hoc eodem tit. Contractus XIV. de sponsal. II. prænot. 3. assert. 1. num. 2.* per DD., & iura ibi allegatos, seu allegata; vbi diximus, quod intercedente tali pacto, vt nullo casu redeat ad donantem, acquiratur irreuocabilitèr donatario, quantumuis, nec osculum sequatur, nec copula intercedat, & ex culpa donatarij non sequatur matrimonium, prout etiam docent *Glosa §. est, & aliud verb. exequentur in fin. instit. de donat.*, *Antonius Gomez l. 52. Tauri num. 2.*, *Sanchez de matrim. lib. 6. disp. 18 num. 1. vers. prima conclusio*, ex quibus omnibus clarè liquet per illud pactum collationem illam propriè extrahi à ratione formali sponsalitiæ largitatis, ergo propriè non subditur iuribus, quibus subditur eadem sponsalitia largitas, ergo, quantumuis hæc excedat, seu excesserit taxam à iure præscriptam, non propterea quoad excessum irritabitur. Consequentia tenet, quia disposita quoad sponsalitiam largitatem non sunt extendenda ad ea, quæ sunt extra rationem formalem eiusdem; Neque dicas, quod, quamuis non irritetur ratione dispositionis talis iuris municipalis præcipientis in genere sponsalitiæ largitatis non posse excedere taxam præfinitam, irritetur tamen ex dispositione alterius iuris, vel irritantis donationes inter coniuges, vel disponentis, non posse esse donationes excedentes, nisi fuerint insinuatæ; Contra enim impugnaberis, nam quoad primum, quamuis ex dispositione iuris irritentur donationes inter coniuges constante iam matrimonio per ea, quæ alibi nos commendauimus, non tamen irritantur donationes inter sponsos de futuro nondum constituto matrimonio, vt etiam suprà docuimus; quoad secundum verò, quamuis illud collatum excedat id, quod præfinitum est quoad sponsalitiam largitatem, non propterea supponimus, quod excedat id, quod potest verire sub nomine simplicis donationis absque insinuatione.

Non redditur inualida quoad excessum etiam si fuerit post contracta sponsalia

Extrahitur per illud pactum à ratione formali spõsalitiæ largitatis

§. X.

An euicta dote diminuenda sit sponsalitia largitas.

SVMMARIVM.

Exponitur controuersia, & rationes dubitandi pro vtraque parte. 1.

Sententia asserens euicta dote, vel in toto, vel in parte, nec reuocandam, nec minuendam sponsalitiam largitatem. 2.

Consideratio accommoda ad præsens institutum. 3.

Euicta dote quoad totum, si sponsalitia largitas fuerit collata per ordinem ad eandem, potest quoad totum reuocari, si sine ordine ad illam, non potest; in dubio autem, quo ordine fuerit collata præsumendum est cum ordine ad dotem. 4.

Si dos fuerit collata, & postea in parte euicta stante dispositione iuris municipalis, quod sponsalitia largitas nequeat excedere octauam dotis partem diminuenda est ad ratam diminutionis dotis. 5.

Satisfit rationi dubitandi. 6.

Disquisitio X. Sistimus adhuc in terminis dispositionis legalis taxantis quantitatem sponsalitiæ largitatis, vel ad octauam dotis partem, vel ad quid simile, 1

Facti series in suis terminis exposita cũ rationibus dubitandi.

Quo suppposito supponimus etiam in sponsalibus celebratis inter Caium, & Meuiam, vel per eandem Meuiam promissam esse dotem, vel forte etiam collatam viginti millium aureorum in tot bonis, quibus eadem Meuia potiebatur, & ad normam eiusdem promissionis, vel collationis per Caium constitutam esse sponsalitiam largitatem non excedentem octauam eiusdem dotis partem, vel aliud à iure præscriptum. Rebus sic stantibus ex aliquo iure sibi competente iudicium intentauit Antonius aduersus bona Meuiæ collata in dotem Caio, eademque bona, vel in toto, vel in parte euicit, & è manibus Caij vindicauit. Hic orta fuit controuersia, an sponsalitia largitas per Caium collata esset in totum reuocanda, si omnia bona fuerint euicta, vel in partem diminuenda, si aliqua tantum bona esset per Antonium à manibus Caij reuocata.

2 Sententia asserens non esse reuocandam, nec minuendam.

Contendunt *Suarez lib.3.fori tit.1.de las arrbas l.1.n.5.vers. tene etiam menti, Antonius Gomez l.50.Tauri n.13., Molina tom.2. de iustitia tract.2.disp.431. §.illud est obseruandum*, nec absolutè sponsalitiam largitatem reuocandam esse quoad totum, si in toto res fuerit euicta, nec quoad partem, si in parte tantum dos fuerit per euictionem reuocata, & eo iure mouentur, quod habetur *in l.bonorum appellatione, ff. de verb.oblig.*, vbi sic legitur. *In bonis autem nostris computari sciendum est, non solum, quæ dominij nostri sunt, sed si bona fide à nobis possideantur*; dubium autem non est, quod nedum dona fide illa bona in dotem collata possiderentur à sponsa pro tempore collationis, sed etiã essent sub ipsius dominio, cum euincens non haberet tunc in illis ius in re, sed dumtaxat ad rem. Si igitur tunc erat in bonis fæminæ conferentis dotem, non est, cur sponsalitia largitas ad eadem relata tenere non debeat, nec debet postea deficere ex eo, quod bona dotalia deficiant, sicuti non debet cessare ex eo, quod eadem bona dotalia post collationem casu fortuito, & inopinato deficiant sine culpa sponsæ conferentis. Nihilominus pro solutione.

Bona erãt sub dominio spõsæ conferentis dotem

3 Dispar ratio, quando cõstituta est dos, ac quando non est cõstituta.

Considerandum est, quod, quantumuis in præcedentibus dixerimus nulla adhuc constituta dote posse subsistere sponsalitiam largitatem, nihilominus in hypothesi, qua dos constituta esset, & postea euicta, maxima sit ratio dubitandi, an intuitu illius sit constituta eadem sponsalitia largitas, adeovt, si conferens cognouisset dotem euincendam, non contulisset, an verò adhuc eadem non constituta, contulisset, nam quando contulit sine dote, vel promissa, vel conuenta, vel collata, certè tunc præsumitur, quod animo gratuito contulerit, cum alius titulus non intercesserit conferendi, quando autem præcessit constitutio dotis, tunc est vehemens præsumptio, quod intuitu eiusdem contulerit, cæteroqui non collaturus. Quibus positis, & consideratis.

4 Iuxtà finẽ & animũ conferentis sponsalitiam largitatẽ præsumendũ est pro iure repetendi, vel nõ repetendi

Respondeo primò, vbi dos, vel promissa, vel collata euicta fuerit in toto, tunc ex præsumpta voluntate conferentis sponsalitiam largitatem coniectandum esse, an sit absolutè restituenda, nec ne, si etenim contulerit relatiuè ad dotem, cæteroqui non collaturus, tunc certè euicta dote quoad totum, eandem sponsalitiam largitatem potest reuocare; si verò contulerit nullo habito respectu ad eandem, tunc non poterit repetere; in dubio autem, vbi de tali voluntate non constet, præsumendum est pro voluntate conferendi in ordine ad dotem, adeoque eadem euicta poterit collator eandem repetere. Ità saltem implicitè sentire videtur *Sanchez lib.6. de matrimon.disp.30.num.3., & eodem lib.disp.24. num.6.*

Potuit ad vtrumq; finem cõferre.

Ratio primæ partis ex eo deduci potest, quod ex genere suo per superiùs probata sponsalitia largitas, vel potest esse respectiuè ad dotem ipsa scilicet collata, vel promissa, vel præscindendo ab eadem, si scilicet non fuerit constituta, quinimmò ex eo, quod ex genere suo non exigat essentialitèr dotem potuit, & potest constitui eadem largitas, quamuis dos fuerit constituta, vel collata, vel cum animo ipsam transferendi absolutè nullo habito respectu ad eandem dotem, vel cum animo transferendi limitatè, & conditionatè respectiuè ad eandem dotem, nec alitèr, nec alio modo, ergo in dissidio de animo transferendi absolutè, vel conditionatè ex præsumpta voluntate conferentis coniectandum est, cum vbi non constet de expressa ad præsumptam, & interpretatiuam voluntatem regularitèr recurratur. Quomodo autem sit coniectanda huiusmodi voluntas ad circumstantias recurrendum est; si etenim eximiæ, & superexcedentes concurrant qualitates in fæmina donataria, si maxima collator propensione in ipsam feratur, si consuetudo obtinuerit, vt nulla etiam præstita dote sponsalitia hæc largitas conferatur, & alia huiusmodi, tunc certè maximè influunt ad inducendam credulitatem, quod adhuc fuisset collaturus, & de facto contulerit nullo habito respectu ad dotem.

Rationes euincẽtes intentum quando est animus conferendi respectiuè ad dotem.

Ratio secundæ partis, si scilicet contulerit relatiuè ad dotem, cæteroqui non collaturus, possit eandem reuocare euicta eadem dote, dummodò de tali voluntate relatiua ex coniecturis constet, ex eo euincitur, quod collatio non necessaria, sed libera, & voluntaria non habet vim, nisi ex animo, vel expresso, vel interpretatiuo conferentis, ergo, si conferens animum solummodò habuerit conferendi

rela-

relatiuè ad dotem, & non alitèr, nec alio modo, & de tali animo saltem interpretatiuè constet, eadem dote, vel non collata, vel si fuerit collata, postea euicta, poterit sponsalitiam largitatem repetere, quia cessante causa, ob quam res concessa est, cessat concessio. Confirmatur, quia in hac suppositione illa collatio cum tali animo, vel reali, vel interpretatiuo est quasi conditionata conferendi scilicet irreuocabilitèr, si dos fuerit tradita, & non euincatur, seu tradita in valida forma, reuocabilitèr verò, si vel non fuerit tradita, vel, si tradita, euincatur, ergo &c.

Ratio euincens intentũ, quando non præsumitur respectus ad dotem

Ratio tertiæ partis, si scilicet contulerit nullo habito respectu ad dotem, & constet saltem interpretatiuè de animo conferendi sine tali ordine, sic euincitur, quia tunc ratio dotis nihil confert in ordine ad talem sponsalitiam largitatem, siquidem æquè fuisset collata, siue constituta, & tradita fuisset dos, siue non, ergo sicuti, si non fuisset dos collata, adhuc sponsalitia largitas teneret, ità etiam, si fuerit collata, & postea dos euicta, adhuc tenebit, quandoquidem ratio conferendi sponsalitiam largitatem non fuit dos collata.

Iuxtà hanc tertiam partem assertionis consurgit maxima ratio dubitandi, cum supponatur existere ius municipale taxans sponsalitiam largitatem ad normam collationis dotis, adeovt talem taxam non possit excedere, quomodo tunc taxanda esset talis sponsalitia largitas, vt dignosci possit, an excedat, & prætergrediatur terminos iuris, an verò non excedat, sed contineatur intra terminos eiusdem iuris. Iuxtà prædicta decidenda res est; tunc etenim arbitrio prudentis viri attenta qualitate personarum reduci res debet ad quandam æquitatem, secundum quam consideretur dos non vt collata, sed vt esset congruè conferenda, & ad normam ipsius regulari debet sponsalitia largitas.

In dubio præsumendum est pro respectu ad dotem

Ratio quartæ partis, quod scilicet in dubio de animo conferendi, vel absolutè, vel conditionatè, præsumendum sit pro animo conditionato, & respectiuo, ex eo deducitur, quod donationes in contractibus correspectiuis saltem secundum regularem normam non præsumuntur, nisi probentur, sed quando dos constituta est, illa collatio videtur ex se correspectiua, & relata ad eandem dotem, cum interueniente causa collationis ad eandem causam congruentius referatur, ergo præsumendum est, quod fuerit respectiua, non absoluta, sicque cessante causa dotis non est, cur non possit repeti.

Respondeo secundò. Si dos fuerit collata, & postea in parte euicta stante dispositione iuris municipalis, quod sponsalitia largitas nequeat excedere octauam dotis partem, eadem sponsalitia largitas diminuenda est, ità vt reducatur ad octauam dotis partem, quæ remanet post euictionem *Gutierez 3. practic. quæst. 42. n. 12., Azota de partit. prima part. cap. 7. nu. 22., & sequ., Sanchez de matrimonio lib. 6. disp. 30. num. 3.* Ratio ex eo deducitur, quia iura municipalia disponentia, ne sponsalitia largitas excedat octauam dotis promissæ, vel collatæ partem, intelligenda sunt de vera dote collata, & promissa, secundum quod est, & transfertur in potestatem recipientis, non secundum quod apparet, & in eiusdem non reducitur potestatem, cum verba in potiori significatu sint accipienda *l. 1. ff. si ager vectig. verb. qui in perpetuum, & l. 3. §. hæc verba, ff. de negot. gest.*, ergo, si dos in parte euincatur, & non remaneat sub potestate sponsi, sponsalitia largitas erit reducenda ad normam dotis remanentis penes sponsam, non ad normam dotis euictæ. Confirmatur, quia, si sponsa fictè, & apparentèr promiserit magnam dotem, & postea non contulerit, nisi modicam, cum aliam non possit erogare, sponsalitia largitas commensuranda est ad dotem verè collatam, non ad fictè promissam per textum iuris municipalis Regni Castellæ *in l. 1. tit. 2. lib. 5. recop., Auedan. de exequ. mand. part. 1. c. 15. n. 2., Matienzo lib. 5. recop. tit. 2. lib. 1. glos. 6. n 3., Sanchez lib. 6. de matrimonio disp. 24. num. 3.,* & alij plures, ergo etiam si magna dos fuerit, vel promissa, vel collata, & postea in parte fuerit euicta, sponsalitia largitas erit desumenda ad normam dotis euictæ, non collatæ, cum proindè fuerit, ac si illa dos fuerit collata tantum in illa parte, quæ remanet, non in ea, quæ fuit euicta, & respectu recipientis dotem parum refert, quod fuerit fictè magna promissa, & modica collata, & quod fuerit etiam magna collata, & postea per euictionem reductа ad modicum.

5 Diminuenda est ad ratam diminutionis dotis.

Iura respiciunt dotẽ verã non apparentẽ.

Perindè est, ac si illa dos fuerit collata saltẽ pro parte.

Hæc, quæ hactenus diximus de sponsalitia largitate, proportionalitèr intelligenda sunt de constitutione arrharum, in ordine ad quas est etiam statutum municipale in Regno Castellæ, quod nequeant excedere decimam bonorum partem eiusdem constituentis; si etenim constituens comparatiuè ad bona, quæ tunc possidebat, constituerit arrhas non excedentes decimam partem bonorum ipsius, & postea ex iusta causa bona eiusdem plurima fuerint euicta, tunc arrhæ reducendæ sunt ad normam bonorum, quæ remanent, non eorum, quæ fuerunt euicta; hocque rationes euincunt, quæ militant de sponsalitia largitate.

Idem intelligẽ proportionalitèr de constitutione arrharũ.

Ad ea, quæ ex aduerso superiùs afferebantur *ex l. bonorum appellatione, ff. de verb. significat.* dicendum est in ea dici bona, quæ

bona

Soluitur obiectio supra proposita.

bona fide possidentur esse possidentis quoad eum effectum, vt possit se tueri per exceptionem in summarijssimo possessorio, non quatenus in rigore sint bona propria, & secundum absolutum dominium eiusdem, quatenus de illis possit pro sua libertate disponere, quod requiritur ad hoc, vt illa bona veniant in computatione decimæ partis, quam constituens potest erogare pro arrhis.

§. XI.

An subditus loci, in quo viget ius municipale, & taxatiuum sponsalitiæ largitatis, si nubat exteræ, eidemque conferat excedentem validè, & irreuocabilitèr conferat.

SVMMARIVM.

Dilucidatur factum in particulari. 1.
Sponsus regionis, in qua viget statutum taxatiuum sponsalitiæ largitatis, nubens exteræ, eique conferens sponsalitiam largitatem excedentem taxam propriæ regionis, potest excessum repetere. 2.
Sponsus forensis conferens sponsalitiam largitatem fœminæ existenti in loco, vbi est ius taxatiuum eiusdem, non potest excessum repetere, si illa fuerit excedens. 3.

1 Facti series exposita.

DIsquisitio XI. Extante iure municipali in aliqua regione, vt sponsalitia largitas non excedat tantam determinatam dotis partem Titius ciuis in tali regione sponsalia contraxit cum Theodorica ciue alterius regionis, in qua illud ius non extat receptis ab eadem pro dote duodecim millibus aureorum, & viceuersa eidem contulit sponsalitiam largitatem excedentem comparatiuè ad illam dotem taxatam propriæ regionis. Orta hic fuit controuersia, an in ea hypothesi illa sponsalitia largitas sic excedens teneat, an verò sit irrita quoad excessum. Hæc difficultas excitari potest etiam in terminis, secundum quos sponsa esset ciuis regionis, in qua viget illud ius municipale taxatiuũ, sponsus verò esset forensis, illique regioni non subditus.

2 Potest excessum repetere.

Respondeo primò, probabilius esse in ea hypothesi Titium conferentem illam sponsalitiam largitatem excedentem taxam in ordine ad dotem sibi à sponsa extera collatam posse excessum repetere, *Paleaz. de maior. prima part. quæst. 58. num. 38., Azabedo lib. 5 recop. tit. 2. l. 1. n. 28.* Ratio ex eo deducitur, quia statutum afficit personam sibi subditam, eiusque potissimum bona existentia in loco subdito, sed in hac hypothesi sponsus, & bona ipsius sunt subdita loco, in quo viget illud statutum, ergo, & ipse, & ipsius bona afficiuntur tali iure, & per consequens contra illius dispositionem sponsus non poterit excedere in quantitate taxata sponsalitiæ largitatis. Confirmatur, quia finis principalis illius iuris municipalis est, ne ipsius subditi ex nimio erga sponsam amore se supra modum suis bonis expolient; sed hæc ratio finalis æquè militat siue sponsa sit intra limites regionis, in qua viget tale ius municipale, siue extra, ergo dummodò sponsus fuerit subditus talis regionis non poterit excedere illam sponsalitiam largitatem taxatam à iure talis loci.

Militat eadem ratio finalis statutaria, ac si sponsa esset in loco statuti.

Dices primò *ex c. illa dist. 12.* vnusquisque legibus, & consuetudinibus eorum, ad quos diuertit, accommodare se debet, quod etiam asserunt *Abbas cap. à nobis el 1. de sent. excommunic. n. 11., Landulphus, quem refert, & sequitur, Cardin. Clem. 3. de celebrat. Missar. qu. 5., & ibi Immola n. 3., Nauarrus c. 13. n. 5., & c. 23. n. 120., Maior in 4. dist. 15. qu. 3. col. 15. argum. 4., Ludouicus Lopez prima part. instruct. cap. 52. §. vnaquæque Ciuitas*, ergo nubens extra Territorium, in quo non viget ius municipale taxatiuum illius sponsalitiæ largitatis poterit àbsolutè se accommodans tali loco excedere talem taxam. Sed contra, quia allegata iura, & DD. intelligi dumtaxat debent in ijs, quæ se habent per modum permanentis, quæque postquam peracta sunt irritari possunt & reuocari, cuiusmodi est sponsalitia illa largitas, quæ postquam collata est, potest quoad excessum reddi irrita; vndè meritò asserit *Bartolus in l. quæsitum 76. §. fin. ff. de legat. 3.*, quod in permanentibus, *quæ casu absunt non dici abesse*, sicque nubens extra Territorium, in quo ex fine nuptiarum abest cum animo redeundi, adhuc remanet suæ patriæ ciuis *argum. dict. l. quæsitum, §. fin. ff. de legat. 3.*, vbi expressè hoc colligitur.

Quomodo verificetur, quod quisque debeat se accómodato legibus loci ad quem diuertit.

Procedit quoad eas actiones, quæ se habent per modũ transeuntis.

Dices secundò, contractus absolutè initus censeri debet celebratus iuxtà consuetudines, & statuta loci, in quo initur per textum *in l. quod, si nolit, §. quia assidua, ff. de adil. edict., Bartolus in l. nemo est num. 5. ff. de duobus reis, Abbas c. cum M. n. 5. de constitut.*, ergo, si recepta dote collata fuerit sponsalitia largitas in loco, in quo non est imposita taxa, non erit, cur tenere non debeat, quantumuis fuerit excedens, cum ex vno capite habeat quodammodo vim contractus, ex alio contractus conformari debeat loci, in quo celebratur, consuetudini, & statuto. Sed contra, quia à communi illa regula, quæ in antecedenti instantia exponitur est singularis exceptio quoad contractum dotis per textum *in l. exigere, ff. de iudicijs*, vbi dicitur, quod non attendatur statutum loci, vbi contractus est initus, sed loci, in quo vir domicilium habet

Est singularis exceptio quoad cótractũ dotis.

habet *Bartolus in l. 1. num. 17., & ibi Fulgosius num. 18., Iason num. 60., C. de Summa Trinit.*, ex quo deduci potest, quod, cum sponsalitia largitas regularitèr referatur ad dotem, eodemmet iure sit regulanda.

3 Sponsus forensis conferens sponsalitiam largitatem excedentem spōsę subditæ loco, vbi statutum viget, validè confert.

Respondeo secundò. Si sponsa fuerit subdita loci, in quo viget illud ius municipale, & sponsus forensis, & habens domicilium extra illud Territorium, hicque contulerit sponsalitiam largitatem excedentem, non irritetur collatio. Ità *Minchaca apud Peleaz. de Maioratu prima part. qu. 58. num. 64. aduersus eundem Peleaz., & Azabedo lib. 5. recop. tit. 2. l. 1. nu. 32.* Ratio ex eo deducitur primò, quia ius illud municipale præcipuè afficit conferentem, ne ex nimio amore erga sponsam suis destituatur diuitijs, ergo, si conferens non subdatur dispositioni illius iuris conferendo sponsalitiam largitatem superexcedentem non irritè conferet. Secundò iura municipalia suorum subditorum incolumitati consulere voluerunt, non in ipsorum odia dispositum retorquere, ergo non præsuponuntur irritare sponsalitiam largitatem, quando non vergit in damnum alicuius sui subditi, sed dumtaxat in illius commodum. Tertiò, quia ex præactis contractus dotis attendendus est secundum normam loci, non, in quo initus est, sed eius, in quo degit maritus per dictum textum *in l. exigere, ff. de iuditijs*, ergo, cum sponsalitia largitas commensuranda sit ad normam dotis, attendi debet secundum morem regionis, in qua degit sponsus, non aliter.

§. XII.

An, si sponsalitia largitas superexcedens firmetur iuramento, valeat quoad excessum.

SVMMARIVM.

Facti series exposita in suis terminis. 1.
Sententia Sanchez asserentis arrhas excedentes iuramento non firmari, bene tamen sponsalitiam largitatem. 2.
Per iuramentum sponsalitia largitas quoad excessum non firmatur. 3.
Dispar ratio inter donationes inter coniuges, & sponsalitiam largitatem excedentem. 4.

1 Dilucidatur factum.

Disquisitio XII. Contractis sponsalibus inter Fabium, & Theophilam, in quorum conuentione Theophila, vel promisit, vel contulit pro dote dotem millia aureorum, Fabius non attenta quantitate dotis sponsalitiam erogauit largitatem excedentem taxam à iure statutam, eandemque largitatem iuramento confirmauit. Hic dubitatum fuit, an per illud iuramentum eadem firmaretur, & redderetur valida etiam quoad excessum.

Sanchez lib. 6. de matrimonio disp. 34., qui prius *num. 2.* loquens de constitutione arrharum docuerat easdem arrhas excedentes taxam a iure præscriptam iuramento non firmari, modo *sub num. 3. eiusdem disputationis*, docet sponsalitiam largitatem excedentem terminos à iure præscriptos, verè, & efficacitèr huiusmodi iuramento muniri. Rationem diuersitatis ex eo desumit, quod constitutio arrharum vltra taxam a iure præscriptam non solum est in damnum constituentis, sed etiam consanguineorum eiusdem, quibus conceditur propterea ius repetendi excessum; contractus autem per iuramentum non potest firmari in præiudicium tertij per textum *in cap. quamuis pactum de pactis in 6., & cap. cum contingat in fin. de iure iuran., Coaruuias de pactis part. 2. §. 2. num. 8., Padilla auth. res, quæ num. 29. C. communia de legatis*, collatio verò sponsalitiæ largitatis supra taxam à iure statutam est solummodò in damnum conferentis, non consanguineorum, cum eisdem non concedatur ius repetendi excessum, adeoque, cum illud iuramentum non sit in alicuius alterius præiuditium, vtique iuramento validè, & efficacitèr firmetur. Nihilominus (2 Sententia Sanchez distinguentis inter arrhas, & sponsalitiam largitatem.)

Respondeo, per iuramentum adhuc sponsalitiam largitatem quoad excessum non firmari, *Coaruuias de pactis 2. part. §. 1. n. 8., Matienzo lib. 5. recop. tit. 2. l. 2. glos. 3. n. 7.*, qui, quamuis loquantur de iuramento apposito in constitutionem arrharum, ex rationibus tamen, quas ipsi adducunt, euincuntur idem intelligere de iuramento in collatione sponsalitiæ largitatis excedentis. Ratio ex eo deduci potest, quia lex municipalis præscribens talem taxationem, vltra quam non teneat excessus, iustissima est, & tendens in bonum publicum, ne scilicet sponsi nimio inter se amore bonis vltra æquum destituantur, ergo per iuramentum speciale conferentium non potest infirmari, cæteroqui iura vniuersalia, & ius commune, vtilitatemque publicam respicientia possent per priuatas partium conuentionis pro arbitrio eludi, quod rationi consonum non est; Neque obesse potest, si asseratur, quod vis iuramenti hoc habeat, vt faciat valere actum prohibitum lege ciuili etiam cum decreto irritante, si non sit in præiuditium tertij per texthm *in cap. quamuis pactum de pactis in sexto, Gutierez de iuram prima part. c. 14. num. 5.*, cum igitur ille excessus sit solummodò contra leges ciuiles, non autem canonicas, nec naturales, vtique per iuramentum poterit validari; Non, inquam, obesse potest, quia in primis dici potest (3 Excessus non firmatur per iuramentum.) (Lex iusta est, & tendit ad bonum publicum.)

potest, quia in primis dici potest, quod illa collatio superexcedens sponsalitiæ largitatis sit etiam in præiudicium publicum, cui iura obuiare intenderunt, adeoque, quod nequeat iuramento firmari. Deindè, cum hic agatur de bonis præcisè fortunæ, quæ laicali subsunt potestati, vtique talis laicalis potestas non solum ius habet disponendi circa eadem annullando actiones particulares, easque eneruando, sed etiam se muniendi aduersus quodcunque, per quod diminui possit eius validitas, vndè benè notant *Coaruuias de pactis prima parte* §.3.n.7., *Gutierez in auth. Sacramenta puberum n.46.C.si aduersus vendit*, quod ius ciuile, quantumuis nihil possit disponere circa iuramentum iam præstitum, cum hoc pertineat ad forum Ecclesiasticum, possit tamen disponere, & impedire eiusdem obligationem, antequam præstetur; cætero. qui semper esset in potestate cuiusque particularis contrahentis eludendi quodcunq; ius ciuile disponens circa temporalia addendo proprijs actionibus iuramentum, quod est rationi dissonum.

Est cõtra bonum publicum

Ratio potest esse secundo ex ijs, quæ docuimus *tom.1.sub tit. Contractus 3. de mutuo, & vsuris prænot.*4. n.6., & 14., nempè disposita per Senatus Consultum Macedonianum *in l.1., & seqq. ff., & C. ad Macedonianum, & instit., quod cum eo, qui in aliena est potestate*, §. *penult.* aduersus filios familias accipientes mutuas pecunias viuente patre, (vbi contractus declaratur irritus, & filius familias deobligatur ab onere restitutionis mutui accepti) vbi, inquam, ibi disposita non solum obligare in foro externo, sed etiam in interno animæ *Innocentius*, *Panormitanus in c. quia plerique de immunit. Eccles.n.26.*, *Antonius Gomez tom. 2.var.c.6.n.2.*, *Bartolus in extrauag.ad reprimendum verb.denuntiationem n.12.*,&,quantumuis filij familias obligationem iuramento confirmauerint, non propterea obligantur, *Bartolus in d.extrauag.ad reprimendum eod.verb. denuntiationem*, *Panormitanus in c.cum contingat n.22. de iure iuran.*, ergo etiam disposita per iura municipalia aduersus conferentes sponsalitiam largitatem superexcedentem deobligabuntur quoad excessum non solum in foro externo, sed etiam in interno, quantumuis talem sponsalitiam largitatem iuramento confirmauerint; si enim ius ciuile in primo casu potens est ad infirmandam vim iuramenti, non video, cur etiam iura municipalia non possint idem iuramentum infirmare.

Argumẽtum desumptum ex paritate mutui facti filio familias.

Dices, disparem esse rationem in prima hypothesi de mutuo iuramento firmato, ac in secunda de sponsalitia largitate excedente, & iurata; Disparitas autem in eo fundatur, quod mutuum acceptum est in præiudicium Patris ob metum molitionis eiusdem necis; sponsalitia autem largitas non cedit, nisi in damnum largientis. Sed contra, quia, quantumuis mutuum sit ob metum mortis in præiudicium parentum, & sponsalitia largitas non sit in præiudicium alicuius tertij particularis a largiente, est tamen contra bonum publicum, ne ex propensione amoris nimij familiæ destituantur bonis temporalibus. Quod, si vrgeas, quod etiam donationes inter coniuges videantur esse ex eadem ratione contra bonum publicum, cum etiam per easdem ex propensione amoris facilè coniuges bonis suis spolientur, & tamen si istæ iuramento firmentur, tenent, & obligant *Bartolus in l.si quis pro eo 17. ff. de fideiuss., & l.Seius n.7. ff. ad leg.falcid.*, *Abbas c.fin.de donat.inter vir., & vxor. n.9., & c. cum contingat n. 30. de iure iur., & ibi Immola n. 89.*; Si, inquam, hæc vrgeas, statim occurram, quia, quidquid sit de illa donatione inter coniuges iuramento firmata, de qua alibi erit sermo, quam tamen adhuc non subsistere docent *Baldus in l.1.ff.de donat.inter vir., & vxor., & ibi Bartolus, Salicetus, & Fulgosius, Cardinal.clem.1.§.porro n.10 de iure iuran.*, *Præpositus c.fin.de donat.inter vir., & vxor.n.6., & ibi Henricus n.6.*, *Alexander c.cum contingat n.198.de iure iuran.hocque probabile asserit Abbas in d.cap.fin. de donat.inter vir., & vxor.n.6.* adhuc dispar ratio, quia iura irritantia donationes inter coniuges, non absolutè irritant, adeo vt nulla vnquam ratione possint donata transire in donatarium, sed dumtaxat volunt esse reuocabiles donante in vita perseuerante, quod, si ille obierit, firmantur, vt est in confesso apud omnes, & sic non est mirum, quod etiam iuramento possint firmari; sponsalitia autem largitas excedens in sua radice extinguitur, nec alicubi decernitur, quod in morte largientis firmentur, adeoque &c. Ex quo vlterius aduersus Sanchez.

Instantia, eiusque solutio.

Argumentum ex paritate de donatione inter coniuges.

Asserẽtes donationes inter coniuges non firmari iuramento.

4 Satisfit paritati adductæ donationis inter coniuges.

Probatur responsio, quia intantum arrhæ non possunt, si fuerint excedentes, iuramento firmari, in quantum cedunt in præiudicium tertij, nempè consanguineorum constituentis, qui habent actionem ad illos repetendas, sed hoc idem militat in sponsalitia largitate excedente, ergo &c. Minor probatur, quia ex quo iura municipalia absolutè irritant illum excessum in sponsalitia largitate, nolunt iustè ipsam posse permanere apud recipientem, nec alicubi statuunt, quod fiat eiusdem post obitum conferentis, ergo consanguinei hæredes eiusdem post obitum poterunt illa tanquam iniustè collata repetere, cum hæredes succedant in omnibus iuribus defuncti.

Viget eadẽ ratio de arrhis, & de donationibus inter coniuges quoad hunc effectum.

Quæ hactenus dixi de sponsalitia largitate

Procedit in ſuppoſitione, quod iura irritent ſponſalitiam largitatem quod exceſſum.

tate excedente procedunt in ſuppoſitione, quod iura municipalia abſolutè irritent eundem exceſſum, adeovt nullo vnquam tempore etiam intercedente morte conſtituentis poſſit fieri donatarij, quia tunc iuramentum vtpote alteri noxium non poteſt illum exceſſum firmare, & eſſet directè contra iura reſpicientia nedum vtilitatem publicam, ſed etiam aliorum priuatorum. Quod, ſi ſupponas, non abſolutè irritare, ſed velle ſolummodò poſſe per conſtituentem, dum viuit, ad libitum reuocari, tunc idem dicendum eſſet, quod alibi dicitur de donationibus inter coniuges, & per hoc expreſsè conciliatur noſtra opinio cum illa Sanchez, vt ex ſe patet.

§. XIII.

An in ſuppoſitione, quod ſponſalitia largitas excedens abſolutè irritetur ſoluto matrimonio per mortem alterius incumbat onus probandi vxori, vel eius hæredibus eandem non excedere taxam à iure præſcriptam, an verò marito, vel eius hæredibus excedere.

S V M M A R I V M.

Refertur ſtatus controuerſiæ, & exponitur. 1.
Sententia aſſerens, pertinere ad vxorem probare non excedere, quando ipſa poſſidet. 2.
Præfertur ſententia aſſerens onus probandi, non excedere ad ipſam non pertinere. 3.
Actori, non reo incumbit onus probandi. 4.

1 Facti ſeries in ſuis terminis.

DIſquiſitio XIII. Contractis legitimè ſponſalibus, & per ſponſum collata ſponſæ ſponſalitia largitate virtute promiſſionis etiam contractum eſt matrimonium, nec tunc actum eſt, an illa ſponſalitia largitas excederet terminos à iure præſcriptos, an verò non excederet; Diſſolutum eſt poſtea matrimonium per obitum alterius coniugis, & tunc inter hæredes defuncti, & ſuperſtitem exortum eſt diſſidium quoad illum exceſſum. Quæritur iam, cuinam incumbat onus probandi, an vxori, vel eius hæredibus, ſi ipſa eſt, quæ præmortua eſt, quod non exceſſerit, an verò marito, vel eius hæredibus, ſi ipſe præmortuus fuerit, quod exceſſerit. Difficultas procedit dumtaxat in terminis, quibus ſponſalitia largitas congrua, & non excedens fiat abſolutè recipientis, adeo vt poſt obitum conferentis non detur amplius ad illam regreſſus.

Nonnulli apud *Sanchez lib. 6. diſp. 35. num. 3.* (quamuis loquantur in terminis arrharum excedentium, trahi tamen poſſunt ex paritate rationis ad ſponſalitiam largitatem) aſſerunt, quod, quando vxor, vel eius hæredes poſſident arrhas, (idem intellige de ſponſalitia largitate,) & conueniuntur à viro, vel hæredibus eiuſdem, tunc onus probandi non excedere, pertinere ad eandem vxorem, vel eius hæredes, ſi illa præmortua fuerit. Hancque opinionem tenent *Azabedo lib. 5. recop. tit. 2. l. 2. n. 19., Meres de maior. 1. p. qu. 52. n. 13. & 17.*, licet rationem eiuſdem nullam reddant. Nihilominus abſolutè.

2 Suſtinentes, quod quandò ſponſalitia largitas, & arrhę poſſidentur ab vxore, onus probandi, quod non excedat, ad ipſam pertinere

Reſpondeo. Non incumbere vxori, vel eius hæredibus onus probandi ſponſalitiam illam largitatem non excedere terminos à iure municipali præſcriptos, ſed marito, vel eius hæredibus probandi exceſſum, quibus non probantibus vxor vel eius hæredes debent in ſua poſſeſſione manuteneri, *Coaruuias 2. var. cap. 6. nu. 7., Gutierez 3. pract. qu. 50. nu. 4., & ſeqq., & de iuram. 1. part. c. 1. n. 23., Baeza de non melior. filiabus cap. 36. n. 19., Sanchez lib. 10. de matrim. num. 4.* Ratio ex eo deducitur primò, quia vxori, eiuſque hæredibus non ſolum fauent præſumptiones, ſed etiam continuata poſſeſſio; præſumptiones quidem, quia ſtante iure municipali determinante certam quantitatem, quæ non poſſit excedi, non eſt præſumendus exceſſus, niſi probetur, cum præſumptiones ſtent pro iure, ad cuius normam in dubio quicumque agere, vel egiſſe cenſendus eſt; continuata item poſſeſſio, quia inueriſimile omninò eſt, quod pro tanto illo tempore, pro quo vxor in poſſeſſione perſeuerauit, non fuit cognitus ille exceſſus, quantumuis non fuerit reuocatus ex affectione mariti verſus coniugem. Secundò ex generali regula, ſecundum quam actori, & dicenti in dubio incumbit onus probandi ſuam intentionem, non autem reo, & neganti. Tertiò ex alia regula generali, ſecundum quam dicitur, quod in dubio vnuſquiſque, etiam ſi fuerit fur, & latro, ſit manutenendus in ſua poſſeſſione, donec conſtet de furto, & de iure alterius. Quartò ex textu *in l. cum de lege, ff. de probation.*, vbi dicitur, quod, ſi hæres deneget ſolutionem legatorum, eo quod aſſerat, non tot eſſe in bonis teſtatoris, quot ſufficiant ad omnia onera per eundem hæredi impoſita, atque vbi id contendat, detrahendam eſſe falcidiam, eidem incumbat onus probandi, quantumuis legatarij in hoc iudicio ſint actores, & hoc non alia ratione, niſi quia intentio legatariorum eſt fundata in legato eiuſdem relicto, ergo etiam cum intentio vxoris ſit fundata in ſponſalitia largitate ſibi conceſſa per maritum contendentibus hæredibus eiuſdem de exceſſu ſupra taxam

3 Onus probandi non pertinet ad vxorem.

Fauet vxori cōtinuata poſſeſſio.

4 Actori incumbit regulariter onus probãdi.

Etiã fur, & latro eſt in poſſeſſione manutenendus.

ram a iure statutam, eisdem debet incumbere onus probandi talem excessum, quibus propterea non probantibus vxor, vel eius hæredes erunt absoluendi ab onere iudicij.

Dices, cum regulariter sponsalitia largitas taxanda sit ad normam dotis per vxorem constitutæ, marito, vel hæredibus negantibus tantam dotem constitutam esse ab vxore, eadem probare debet tantam, & non minorem constituisse, ergo saltem indirectè eidem incumbit onus probandi sponsalitiam largitatem sibi concessam non excedere. Antecedens probatur ex generali regula supra allegata, quod dicenti, non neganti incumbat onus probandi. Sed contra, quia non supponitur controuersia super dote, cum ad illam vxor non agat, vel quia iam restituta est, vel quia in bonis immobilibus consistit, quæ immediatè ad ipsam redeunt, & de ipsorum valore non constet, vel quia ipsa consentiente distracta sunt, nec amplius ad ipsa ius habet; vnde agentibus marito, vel eius hæredibus ad illum suppositum excessum sponsalitiæ largitatis, & vxore, vel eius hæredibus excipiente, vel excipientibus de non excessu non est, cur non incumbat onus agentibus probandi, & quantitatem dotis, & sponsalitiæ largitatis excedentis taxam pro eadem dote exemptis à tali onere excipientibus. Deindè potest esse controuersia solummodò, quod tanta, vel tanta sponsalitia largitas fuerit collata, & si fuerit tanta, quantam dicunt maritus, vel eius hæredes, excedat, si verò tanta, quantam dicit vxor, vel eius hæredes, non excedat; qua in hypothesi marito, vel eius hæredibus agenti, vel agentibus incumbit onus probandi quantitatem assertam excedentem, non vxori, vel eius hæredibus negantibus.

Non est controuersia super dotis quantitate.

§. XIV.

An alius à sponso possit conferre sponsalitiam largitatem excedentem quantitatem à iure taxatam.

SVMMARIVM.

Exponitur status controuersiæ. 1.

Considerationes circa factum. 2.

Si ius municipale præcisè statuerit, quod sponsalitia largitas inter sponsos non excedat determinatam summam, & per alium ab ipsis fuerit constituta in excessu, tenet etiam quoad excessum. 3.

Idem intellige, si ius municipale statuerit indefinitè, vt non excedatur talis quantitas. Ibid.

Intellige, siue ille, qui confert, fuerit extraneus, siue consanguineus. 4.

Si extraneus, vel consanguineus sponsi conferret sponsalitiam largitatem excedentem sponsæ eo animo, vt prius acquireretur sponso, & postea per eum transferretur sponsæ, vtique quoad excessum non teneret. 5.

Excipe in casu, quo ille extraneus, siue consanguineus sponsi ità conferret sponso, vt nollet eundem in alios vsus transferre, nisi in sponsam ob sponsalitiam largitatem. 6.

Quamuis collata per consanguineos sponsi sponsæ intelligantur collata contemplatione sponsi, non propterea, si excedant taxam, irritantur quoad excessum. 7.

Si extraneus, vel consanguineus contulerit sponsalitiam largitatem excedentem sponsæ non ex bonis proprijs, sed ex bonis sponsi non tenet quoad excessum. 8.

Si Pater sponsi contulerit illam sponsalitiam largitatem excedentem sponsæ, vtique tenet. 9.

Disquisitio XIV. Sistimus adhuc in suppositione, quod vigeat ius municipale taxans sponsalitiam largitatem, quæ nequeat excedi. Contractis iam sponsalibus in regione, vbi tale ius viget inter Meuium, & Caiam. Tertius quidam ab eisdem sponsalitiam contulit largitatem Caiæ, quæ longè excedebat quantitatem à iure præscriptam. Orta hic fuit controuersia, an talis sponsalitia largitas excedens teneret, an verò saltem quoad excessum irritaretur.

1 Facti series.

Considerandum hic est, an ille tertius, qui dicitur contulisse illam sponsalitiam largitatem excedentem fuerit sponsi, seu mariti consanguineus, an verò omninò extraneus. Secundò, an ille tertius, siue fuerit extraneus, siue consanguineus contulerit illam sponsalitiam largitatem eo animo, & conditione, vt voluerit sponso, seu marito acquiri, & per eundem conferri sponsæ, & vxori, an verò eo animo, & intentione, vt immediatè per se ipsum ad eandem sponsam, seu vxorem transiret. Tertiò, an ille tertius contulerit illam sponsalitiam largitatem ex bonis proprijs, an verò ex bonis sponsi, & mariti. His sic consideratis.

2 Variæ considerationes circa factum.

Respondeo primò, si ius municipale præcisè statuerit, quod sponsalitia largitas inter sponsos non excedat determinatam quantitatem, vel ad normam dotis, vel ad normam bonorum ipsam constituentis, & per tertium ab illis fuerit constituta in excessu, vtique tenet etiam quoad eundem excessum; si verò ius municipale indefinitè statuerit, quod sponsalitia largitas sit talis, vt non excedat talem quantitatem, & extraneus maiorem contulerit, etiam absolutè tenet. *Auedano de exeq. mandat. prima part. cap. 15. num. 1., Gutierez*

3 Siue ius municipale statuerit determinatè, quod per sponsos non excedatur siue indefinitè, quod non excedatur, tenet, si constituta sit per extraneum.

tierez de iuram. prima parte cap. 14. nu. 12., Sanchez de matrimonio lib. 6. disp. 29. nu. 18. Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia lex, quæ afficit determinatè sponsos, maximè si sit discors à iure communi, non extenditur extra eosdem sponsos, quia strictè est interpretanda, ergo, si ius municipale solum prohibeat inter sponsos spōsalitiam largitatem excedentem, vtique extra eosdem non debet extendi ad alios conferentes ipsam sponsalitiam largitatem. Confirmatur primò, quia lex prohibens, & irritans donationes inter coniuges de præsenti non prohibet, quin alij ab eisdem coniugibus possint coniugi conferre, quamuis conferant intuitu coniugij, ergo etiam lex prohibens sponsalitiam largitatem excedentem inter sponsos non est præsumenda prohibere eandem alijs ab eisdem sponsis, quantumuis fiat intuitu sponsalium. Confirmatur secundò, quia ideò lex prohibet inter sponsos sponsalitiam largitatem excedentem, quia est vehemens præsumptio, quod ex nimio amore, & propensione facilè adinuicem spolientur bonis in præiudicium familiæ, sed hæc ratio non militat, quando alij ab ipsis sponsis conferunt illam sponsalitiam largitatem, ergo &c.

Lex attingens determinatas personas non afficit alias ab ipsis.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia lex illa municipalis est exorbitans, & correctoria iuris communis, & naturalis, secundum quod vnusquisque potest gratuita donatione conferre ex proprijs bonis quodcunque voluerit, cuius rei signum manifestum est, quod, vbi non viget tale ius, possunt, & ipsi sponsi conferre sponsalitiam largitatem in quacunque quantitate voluerint, ergo, cum sit exorbitans, & correctoria restringenda est, ne magis, quam par sit, aduersetur iuri communi, *arg. l. si verò, §. de viro, ff. solut. matrimonio*, ergo, quantumuis non exprimat, an solum comprehendat sponsos, an verò etiam alios ab ipsis, intelligenda est, prout tantum ipsos sponsos comprehendit. Confirmatur, quia in legibus correctorijs iuris communis id tantum comprehendi præsumendum est, quod regularitèr, & vt plurimum euenit, non quod quandoque accidentalitèr, & præter consuetum contingit, sed regularitèr hęc sponsalitia largitas confertur inter ipsos sponsos, & non nisi raro, & contingentèr ab alijs, ergo &c. Confirmatur secundò, quia non militat ratio finalis inter alios ab ipsis sponsis, ne scilicet ex nimio amore se mutuo spolient bonis, quæ militat inter ipsos sponsos, ergo &c.

Lex exorbitans, & correctoria est restringenda.

Lex correctoria attingit dūtaxat ea, quæ regularitèr fiunt.

4 Procedit, siue conferens fuerit extraneus, siue consanguineus.

Respondeo secundò. Hæc, quæ dicta sunt in præcedenti assertione, æquè intelligenda sunt, siue ille, qui contulerit sponsalitiam illam largitatem fuerit extraneus, siue consanguineus sponsi, vel sponsæ, *Matienzo lib. 5. recop. tit. 2. lib. 1. glos. 6. num. 2., Gutierez de iuram. prima part. cap. 14. n. 12., Sanchez de matrimon. lib. 6. disp. 29. num. 18.* Ratio ex eo deducitur, quia, si quæ ratio specialis militaret pro consanguineis spōsi, vel sponsæ, potissimum ea esset, quia præsumerentur cōferre contemplatione sponsi vel sponsæ, cuius respectiuè sunt cōsanguinei, sed hæc ratio non obstat, ergo &c. 5 Minor probatur, quia, quantumuis conferant contemplatione vnius, vel alterius propellente ad hoc quodammodò iure sanguinis, non tamen respectu illorum est vehemens illa præsumptio, quod ex nimio affectu se expolient supra modum proprijs bonis, & sicuti interdictis donationibus inter coniuges non intelligitur interdicta donatio eisdem facta per consanguineum alterius, quamuis intelligatur facta contemplatione alterius coniugis, cuius est donator consanguineus, ità etiam interdicta sponsalitia largitate excedente non est intelligenda interdicta eadem facta à consanguineo alterius, quantumuis fuerit excedens, & intelligatur facta contemplatione alterius ex sponsis. Confirmatur, quia, quantumuis illa sponsalitia largitas excedens facta sit ab extraneo, intelligitur tamen facta contemplatione alterius ex sponsis, vel ex amicitia, vel ex aliquo alio titulo gratuito, & tamen non reijcitur, nec quoad excessum, ergo etiam &c.

Non militat ratio inter cōsanguineos, quæ militat inter spōsos.

Respondeo tertiò. Si extraneus, vel consanguineus mariti, seu sponsi conferret illius vxori, vel sponsæ sponsalitiam largitatem excedentem eo animo, & conditione, vt vellet donationem illam acquiri marito quoad dominium, & per illum transferri vxori, vtique sponsalitia illa largitas quoad excessum non teneret, *Sanchez de matrim. lib. 6. disp. 29. num. 18. vers. similiter dicendum est*, idque in similibus sustinent *Bartolus in l. sed si plures, §. in arrogato in fin. ff. de vulg., Iason in l. vt liberis, C. de collat.* Ratio ex eo deducitur, quia in ea hypothesi illa sponsalitia largitas facta sponsæ, seu vxori propriè esset ab eodem sponso, cuius antecedentèr ex dispositione, & animo donantis facta fuerunt bona donata, & si ipse sponsus, seu maritus ex bonis aliundè acquisitis conferret illam sponsalitiam largitatem excedentem, vtiq; inualidè conferret quoad excessum, ità, si conferat ex bonis antecedentèr sibi donatis à consanguineo, vel extraneo, vtique inualidè conferre censendus est, quia parum ad hunc effectum referre potest, quod vel ab vno, vel ab altero, vel vno, vel altero titulo acquisierit.

5 Non teneret, si conferens vellet prius acquiri marito, & per ipsum tradi spōsæ.

Excipe tamen in hypothesi; qua consanguineus, vel extraneus ità conferret, vt, quamuis voluerit fieri quoad domi- 6

Exceptio ad præfatam regulam. nium ipsius sponsi donatarij, decreuerit tamen in donatione, vt sponsus donatarius non posset in alias causas transferre, nisi in sponsam titulo sponsalitiæ largitatis. Ratio exceptionis ea est, quia tunc non ipse sponsus censeretur conferre, sed consanguineus, vel extraneus per ipsum sponsum, & tunc non militaret ratio finalis prohibitionis, ne scilicet ex nimio amore sponsi priuarentur, & spoliarentur bonis, quia sponsus tunc non præstaret ex libera voluntate, sed necessitate compellente ex dispositione donantis.

7 Collata per consanguineos sponsi intelliguntur collata contemplatione ipsius. Hinc inferes, quod, quamuis superius dixerimus, quod, quando consanguineus v. gr. sponsi confert iocalia sponsæ censeatur conferre contemplatione sponsi sibi consanguinitate coniuncti, adeoque quoad dominium fieri ipsius sponsi, prout etiam notarunt *Angelus instit. de act. §. fuerat num. 26., Cagnolus l. contractus n. 38. ff. de reg. iur., Ioannes Lupus rubr. de donat. §. 45., Rolandus cons. 10. n. 10., & seq. vol. 1., Rosella verb. donatio 1. nu. 39., Mascardus de probat. concl. 364. num. 5., & seqq., Iulius Clarus lib. 4. recept. verb. donatio q. 10. vers. sed numquid ea*, nihilominus ob hoc non sequatur, quod, si eadem iocalia, seu sponsalitia largitas excesserint, seu excesserit taxam à iure præscriptam reddantur inualida quoad excessum. Ratio est, quia, quamuis illa iocalia, seu sponsalitia largitas vltimato resolui debeant in sponsum, cuius contemplatione intelliguntur facta, tamen non conferuntur per ipsum sponsum sponsæ, sed per consanguineum eiusdem ex bonis proprijs, non ex illis sponsi, nec per hoc sponsus ipse potest depauperari, quod est finis vltimatus legis prohibentis. Non tamen irritantur, si excedant.

8 Nō tenet, si fuerit ex bonis sponsi. Respondeo quartò. Si extraneus, vel consanguineus contulerit sponsalitiam largitatem excedentem sponsæ non ex bonis proprijs, sed ex bonis eiusdem sponsi, vtique non tenet quoad excessum *Ioannes Lupus l. 50. Tauri n. 5., & ibi Castillo num. 4. vers. sed pone Azabedo lib. 5. recopil. tit. 2. l. 2. n. 29., Baeza de non melior. filiab. c. 11. n. 13., Sanchez lib. 6. de matrim. disp. 29. nu. 18. vers. quod tamen intelligendum*. Ratio ex eo deducitur primò, quia vel huiusmodi extraneus, vel consanguineus contulit de scientia, & mandato sponsi, vel eodem ignorante, ità tamen, vt habeat præsumptam voluntatem eiusdem; si primò modo contulit, iam ex se patet nullam penitus esse illam collationem in excessu, nam perindè est, ac si ipse sponsus conferret, qui enim per alium facit, per se ipsum facere videtur per textum *in reg. qui facit de regul. iuris in 6.*, & per consequens, qui per se ipsum facere non potest, nec per alium facere potest *l. pupillus, §. item ipse verb. sed, & si per interpositam, ff. de auct. tut.*; si secundo modo contulit, vel ipse sponsus assentitur postea collationi illi, & sic perinde est, ac si ipse conferret, ac proindè aduersus ipsum militat ratio finalis legis prohibentis, sicque est nulla collatio quoad excessum; si non assentitur, iam collatio est nulla, quia nemo potest rem alienam donare; vnde vel ipse extraneus, seu consanguineus teneretur æquiualens conferre, vel sponso, vel sponsæ, sicque collatio non esset ex bonis proprijs sponsi contra suppositionem assertionis, vel si nihil teneretur conferre, iam prima collatio non teneret ratione alienitatis rei collatæ. Secundò, quia illa collatio sponsalitiæ largitatis facta per extraneum, vel consanguineum de bonis sponsi facta supponitur in fraudem legis prohibentis, nam ille extraneus, seu consanguineus censeretur persona supposita nomine sponsi, de cuius bonis confert; fraus autem aduersus legem nequit eidem legi derogare. Esset in fraudem legis.

Hic immediatè oritur difficultas, an, si pater sponsi conferret sponsalitiam largitatem sponsæ, quæ excederet quantitatem à iure taxatam, illa sponsalitia largitas teneret quoad excessum. Negatiuè respondent *Ioannes Lupus rub. de donat. §. 24. n. 1., Baeza de non melior. filiab. cap. 11. num. 13.*, ea potissimum moti ratione, quia, cum bona patris sponsus ipse esset habiturus, perindè esset, ac si ipse donaret. Nihilominus non libenter acquiescerem huic opinioni, quandoquidem in primis verum non est, quod bona patris sint bona filij, cum pater ante obitum posset de illis ad libitum disponere, nec filius aliud ius habet ad bona patris, nisi ad ea, quæ inueniuntur post obitum eiusdem, & quidem tantum quoad legitimam, si ità pater disposuerit, vndè, sicuti pater potuit in alijs pro libertate disponere etiam in præiudicium filij, non video, cur non potuerit validè disponere quoad sponsalitiam largitatem etiam excedentem. Deindè non præsumitur in patre sponsi illa exuberans affectio versus sponsam filij, quæ præsumitur inter eundem filium sponsum, & sponsam, ratione cuius possit præsumi illa facilis bonorum expoliatio, ad quam respexerunt iura prohibentia. 9 Sententia negans sponsalitiam largitatē excedentem collatam à Patre sponsi tenere. Sententia affirmans præfertur, & exponuntur rationes.

§. XV.

§. XV.

Quomodo taxanda sint bona maioratus, quæ contulit sponsa pro dote ad commensurandam sponsalitiam largitatem, ne excedat.

SUMMARIUM.

Proponitur status difficultatis. 1.

Sponsalitia largitas commensuranda est, non ad normam valoris bonorum maioratus, sed ad normam redditum. 2.

Quomodo taxanda sit determinata quantitas redditum successiuè exigendorum ex bonis maioratus ad effectum taxandi ad normam illius sponsalitiam largitatem respondetur remissiuè. 3.

1 DIsquisitio XV. Suppono primò, quod sponsa deferre possit titulo dotis marito, seu proprio sponso bona maioratus, quæ ipsa possidet, prout latè docet *Meres de maior. tertia part. q. 9. nu. 15.*, nam, licet eadem sponsa ea non possideat, nec possidere possit, nisi durante propria vita, cum postea transire debeant ad vocatos, nihilominus pro tempore vitæ iustè, & legitimè possidet. Suppono secundò, quod sponsalitia largitas iure sic disponente in aliqua determinata regione excedere nequeat octauam partem bonorum dotalium. His iam sic suppositis Theodorica detulit in dotem Caio suo marito, seu sponso bona maioratus, quæ pro illo tempore possidebat, & viceuersa Caius eidem Theodoricæ contulit sponsalitiam largitatem, quæ, si compararetur ad valorem bonorum maioratus non excederet quantitatem taxatam a iure, nempè octauam eorundem bonorum dotalium, seu maioratus partem si verò compararetur ad redditus, qui ex eisdem bonis maioratus regularitèr percipiuntur, excederet. Orta hic fuit controuersia, an sponsalitia illa largitas teneret facta comparatione ad valorem bonorum maioratus, an verò non teneret quoad excessum facta comparatione ad redditus, qui ex eisdem percipiuntur. Iam ex se patet, vndè oriatur ratio difficultatis, ex eo scilicet, an mensuranda sit sponsalitia largitas ad normam valoris bonorum maioratus, an verò ad normam redditum, qui ex eisdem percipiuntur; vlteriùs ex suppositione, quod mensuranda sit ad normam redditum, qui percipiuntur, quomodò facienda sit hæc computatio redditum, cum etenim eadem sponsa, quæ possidere dicitur maioratum, illiusque bona confert in dotem, non possit illa detinere, nisi ad propriam vitam, nec de illis possit disponere, relinquit locum dubitandi, cum incertus sit vitæ illius exitus, ad quot annos illi redditus sint computandi, vt fiat æqua, & proportionata æstimatio.

Variæ præsuppositiones circa quæsitum

Proponitur status controuersiæ.

Articuli examinandi.

2 Respondeo primò. Sponsalitia largitas commensuranda est non ad normam valoris bonorum maioratus, sed ad normam redditum, qui ex illis percipiuntur, adeoque, si excedat octauam eorundem partem computatam, vt infrà dicemus in sequenti responsione, erit irrita quoad excessum, quantumuis non excedat octauam bonorum partem eiusdem maioratus considerati secundum valorem, *Ioannes Lupus rub. de donat. §. 25. n. 1.*, *Molina tom. 2. de iustitia tract. 2. disp. 431. vers. circa hac quæritur*, *Molinus lib. 1. de primogen. c. 19. n. 41.*, *Valascus tom. 1. consil. 15. n. 21.*, qui, quamuis loquantur in terminis diuersis constitutionis arrharum, quæ nequeunt excedere decimam bonorum partem constituentis, ex paritate tamen rationis seruata proportione reduci possunt etiam ad sensum nostræ responsionis, quam in terminis sustinent *Gutierez 2. pract. qu. 17. num. 7.*, *Valascus cons. 16. nu. 10. tom. 1.*, *Sanchez de matrim. lib. 6. disp. 31. nu. 5.* Ratio ex eo deducitur, quia æstimatio bonorum dotalium desumenda est secundum eum valorem, secundum quem conferens potest transferre, & secundum quem recipiens acquirit, sed sponsa non potest bona maioratus conferre, nisi secundum rationem vsusfructus, secundū quam ex illo percipiuntur redditus, nec sub alia ratione sponsus potest acquirere, nam quoad dominium illa bona sunt alijs vocatis vinculata, nec potest sponsa de illo disponere, ergo &c. Minor probatur, nam, quãtumuis magna sit dissensio inter DD., an possessor maioratus habeat dominium bonorum illius, & communior opinio stet pro dominio possessoris, omnes tamen conueniunt, quod, cum nequeat illa bona alienare, sed reseruare teneatur vocatis, comparetur tamen quoad effectum potius vsufructuario, quam Domino, ergo non potest transferre, nisi quoad vsumfructum, & si fortè etiam quoad dominium, quoad illud tamen transfert cum tali onere, vt recipiens de illo non possit gaudere, & quoad vtilitatem, si præscindas ab vsufructu, pro nihilo computatur. Cum igitur de dominio sponsus nihil vtilitatis percipiat, & solummodò fructibus gaudeat, qui veniunt appellatione bonorum per textum *in l. bonorum appellatio 49.*, *ff. de verb. obligat.*, hinc est, quod de eisdem fructibus in tali computatione, & æstimatione habenda est solummodò ratio, non de dominio, quod in ipsum non transit absolutè, sed tantum cum vinculo.

Cōmensuranda est ad normam redditūū, non valoris.

Sponsa non potest transferre, nisi secundō rationem vsusfructus.

Fructus veniunt appellatione bonorum.

Respondeo secundò. Ad taxandam determinatam quantitatem redditum suc-

3 Decernitur quomodo taxanda sit determinata quātitas redditū ad taxandā sponsalitiam largitatem.

successiuè exigendorum ex bonis maioratus concessis in dotem ad vitam vxoris, cuius est ille maioratus, vt ex illa quantitate possit determinari sponsalitia largitas non excedens, non melior regula assignari potest, quam illa, quæ assignata fuit, tom. 1. sub tit. Contractus IV. de emphit., & censib. prænot. 14. à nu. 10. ad finem pro pretio censuum vitalitiorum, vbi propria statuta regula cæteras omnes exclusimus. Quod autem eadem regula cōgruentiùs statuenda sit pro computatione huiusmodi redditūum, quæ statuitur pro censibus vitalitijs quoad eorum æstimationem, docent, Couaruuias 3. var. c. 9. nu. 7., Sanchez lib. 6. de matrim. disp. 31. num. 3., & seqq. Qualis autem sit illa regula, quæ congruentior statuitur pro censuum vitalitiorum pretio recole ex ijs, quæ diximus dict. tom. 1. sub allegato tit., & prænot., non enim vacat eadem hic sine necessitate repetere.

§. XVI.

An, si pro sponsalitia largitate tradatur fundus excedens in valore taxam à iure statutam, teneat quoad totum.

SVMMARIVM.

Refertur status quæstionis. 1.
Illa sponsalitia largitas constituta in illo fundo excedente non est absolutè irrita negatiuè. 2.
Est tamen irrita quoad totum positiuè, hoc est quoad excessum. 3.
Optio in ea hypothesi debet dari sponsæ. 4.

1 Status controuersiæ.

DIsquisitio XVI. Constituta dote per Caiam in ordine ad matrimonium ineundum cum Francisco valoris decem millium aureorum, eidem Franciscus contulit pro sponsalitia largitate fundū quendam, qui in valore excedebat taxam à iure statutam comparatiuè ad eandem dotem. Hic orta fuit controuersia, an sponsalitia illa largitas in illo fundo sic collata subsisteret quoad totum, an verò dumtaxat quoad partem proportionatam, vel in re, si fundus ille sit diuiduus, vel quoad valorem, si sit indiuiduus, an verò quoad nihil.

2 Non est irrita quoad totum.

Respondeo primò. Sponsalitia illa largitas in illo fundo constituta non est absolutè irrita negatiuè, quatenus neget totū, Ioannes Lupus l. 50. Tauri num. 12., Azabedo lib. 5. recop. tit. 2. l. 2. nu. 29., Sanchez de matrim. lib. 6. disp. 29. n. 16. vers. idem dicendum est. Ratio ex eo deducitur, quia secundum se sponsalitia largitas non est prohibita, sed potius iuri conueniens, & quantumuis fuerit excedens ex genere suo non irritatur quoad totum, sed dumtaxat quoad excessum, ergo, quantumuis fundus ille collatus pro sponsalitia largitate fuerit excedens taxam à iure statutam, non propterea irritabitur quoad totum. Neque obesse potest, si afferatur, quod, cum fundus ille iure sic disponente non possit pro sponsalitia largitate subsistere quoad totum suum esse, & cum sit indiuiduus non possit assignari pro parte irritetur absolutè pro toto, nam in iuribus negatiuis potius est attendenda natura negationis, quæ totum destruit, quam affirmationis; Non, inquam, obesse potest, quia ius illud non est simpliciter negatiuum, sed dumtaxat quo ad partem excedentem, & licet ille fundus in se sit indiuiduus, pati tamen potest diuisionem quoad æstimationem, quod sufficiens est pro præsenti assertione.

Ille fundus pati potest diuisionem quoad æstimationem.

Respondeo secundò. Quamuis illa sponsalitia largitas in illo fundo excedente constituta non sit irrita quoad totum negatiuè, est tamen irrita quoad totum positiuè, hoc est quoad excessum, non secundum quod correspondet taxæ à iure statutæ Castillo l. 50. Tauri nu. 8., Sanchez lib. 6. de matrimonio disp. 29. num. 16. Ratio deducitur ex ijs, quæ mox diximus, quia scilicet non obstat illa indiuisibilitas fundi, quia licet sit talis quoad se, potest tamen esse diuisibilis quoad æstimationem, ac proindè non est, cur ratione eiusdem æstimationis non possit subsistere; Neque obstare potest textus in l. si sponsus paulò post principium vers. generalitèr tenendum, ff. de donat. inter vir., & vxor., vbi dicitur vtile trahere ad se inutile, quando ab ipso separari nequit, & vtrumque valere; Non, inquam, obstare potest, quia textus procedit, quando vtile non potest separari ab inutili, nec in corpore, nec quoad æstimationem, secus quando quoad æstimationem, vt in hac hypothesi.

3 Est irrita quoad excessum.

4 Hic oritur ratio dubitandi, an in ea hypothesi fundus ille, qui supponitur indiuiduus, remanere debeat penes sponsam refuso excessu in sponsum donantem, an verò redire debeat ad sponsum re fusa quantitate taxata à iure in sponsam donatariam, an verò quid sit in illa hypothesi peragendum. Sentiendum est optionem esse apud sponsam, vel retinendi refuso excessu in sponsum, vel eidem restituendi accepta ab eodem quantitate à iure taxata, quod, si ille noluerit, erit fundus ille vendendus, & vnicuique pro rata satisfaciendum. Ratio primæ partis, quod scilicet possit retinere ex eo deducitur, quia, ex quo sponsus fundum illum contulit pro sponsalitia largitate, videtur habuisse animum absolutè transferendi in donatariam, & in tantum donatio non tenet quoad totum, in quantū iura obsistunt, ergo ex præsumpta volun-

Optio cōgruentius assignatur sponsæ.

voluntate donantis remanere debet penes donatariam, nec iura eidem retentioni obsistunt, quandoquidem solum intendunt, ne excedatur quantitas taxata. Ratio quoad secũdam partem ex eo euincitur, quia, ex quo sponsus contulit illam sponsalitiam largitatem, videtur se obligasse ad quantitatem à iure taxatam, ergo eodem agente ad excessum, & renuente sponsa retinere donatum cum onere illius excessus, poterit eidem restituere cum onere sibi conferendi legitimam quantitatem; quod, si ille adhuc noluerit illum fundum cum onere retribuendi talem quantitatem ad vtrique satisfaciendum, congruentior ratio nequit assignari, quam, si vendatur, & vtrique ex pretio satisfiat; nemo etenim ex illis potest esse inuitus ad talem distractionem, cum nemo velit rem illam cum illo onere retribuendi excessum, vel conferendi legitimam quantitatem detinere.

Neutro nolente fundum vendi cõgruentius debet.

§. XVII.

An fideiussor accedens pro sponsalitia largitate promissa excedente, quomodocunque accedat, obligetur etiam pro excessu.

SVMMARIVM.

Exponitur factum in casu particulari. 1.
Si accesserit præcisè, vt fideiussor, non obligatur ad illum excessum. 2.
Obligatur tamen quoad quantitatem, pro qua obligatur principalis. 3.
Etiam si se obligauerit principalitèr, & in solidum, vt fideiussor, secus si vt principalis correus debendi. 4.

1 Facti series exposita.

DIsquisitio XVII. Acceperat Caius à Theodorica sponsa in dotem, seu titulo dotis decem mille nummos aureos, & viceuersa eidem promiserat pro sponsalitia largitate summam excedentem quantitatem à iure præscriptam, pro qua summa adiectus fuit Theodoricus obligans se ad illam conferendam, quotiescunque idem Caius conuento tempore, & loco illam non conferret. Adueniente tempore collationis summam excedentem denegabat Caius excipiens de iure obsistente, & irritante excessum supra summam ab eodem taxatam. Orta hic fuit controuersia, an Theodorica pro illo excessu agere posset aduersus adiectum.

Rationes dubitãdi circa factum.

Ratio dubitandi ex ijs desumitur, quæ supra dicebantur, nempè alium à sponsis posse validè conferre sponsalitiam largitatem excedentem, nec inficiari ex excessu. Cum igitur ille, qui fuit adiectus, sit alius ab ipsis sponsis, non est, cũr sponsalitia largitas ab eodem promissa, quantumuis excedens, non debeat tenere; Neque potest dici, quod etiam respectu eiusdem in ordine ad illum excessum inficietur, quandoquidem, cum haberet regressum ad bona sponsi pro solutione eiusdem excessus, perindè esset, si soluisset ex bonis sponsi. Procedit difficultas in suppositione, quod sponsalitia largitas possit subsistere, quantumuis solummodò fuerit promissa. Pro solutione.

Aduerte Theodoricum potuisse pro solutione illius sponsalitiæ largitatis excedentis adijci, vel vt fideiussor præcisè, quatenus se obligauit accessoriè ad principalem in defectum scilicet solutionis per ipsum principalem non præstitæ, vel principalitèr, & in solidum, qua ratione est potius correus debendi obligatus æquè primò cum principali debitore pro solido, quam fideiussor, quinimmò est solummodò talis per quandam analogiam, quatenus scilicet obligatur ex causa principalis, non tamen præcisè accessorie ad ipsum.

Quomodo ille fideiussor potuerit adijci illi promissioni.

Respondeo primò. Si accesserit præcisè, vt fideiussor, propriè non obligatur ad illum excessum, *Sanchez de matrimonio lib.6.disp.29., Lessius lib.2. de iustitia c.28. dub.1.num.4., Coaruuias cap. quamuis pactum secunda part. §.6.num.3.* Ratio ex eo deducitur, quia ipse principalis promissor non obligatur quoad totam summam, ergo neque fideiussor poterit obligari quoad eandem. Consequentia, quia non potest simplicitèr subsistere obligatio fideiussoria sine obligatione principali, in qua fundatur per textum *in l.1., & 2.ff. de fideiuss.*, nec incongrua sanè ratione hoc decernitur, quandoquidem accessorium non potest esse sine principali, sicuti accidens non potest esse sine suo subiecto, ergo, neque potest esse obligatio fideiussoria pro parte, pro qua non est principalis *argum. l. quæ de tota, ff. de pact.* Confirmatur expresse *ex §. fideiussores instit. de fideiuss.*, vbi sic habetur. *Fideiussores ita obligari non possunt, vt plus debeant, quam debeat is, pro quo obligantur.* Item *ex l. græcè, §. illud commune, ff. de fideiuss.*, vbi sic legitur. *Illud commune est vniuersis, qui pro alijs obligantur, quod, si fuerint in deteriorem causam adhibiti, placuit etiam omninò non obligari.*

2 Fideiussor præcisè talis non obligatur ad illum excessum.

Non subsistit obligatio fideiussoria sine principali.

Hic oritur difficultas, an saltem in ea hypothesi fideiussor obligetur pro ea quantitate, pro qua potuit obligari, & de facto obligatur principalis. Ratio dubitandi desumitur ex textu *in l. si decem 54. in princip. ff. locat.*, vbi dispositio concepta sub maiori summa non verificatur in minori. Nihilominus absolutè sentiendum est in ea hypothesi fideiussorem obligari pro ea parte in subsidium, pro qua primodialitèr

3 Obligatur pro quantitate, pro qua obligatur principalis.

tur obligatur principalis, *Baldus conf.307. vers. in contrarium lib.1., Piccardus ad §. praeterea num.8. instit. de inutilib. stipul., Seraphinus decis.267. num.4., Aloysius Riccius in collect. decis. 1635., & nos ipsi tom. 4. sub tit. Contractus XII. de fideiuss., & assecur. Disq.2. §.5. num.2.* Ratio ex eo deducitur, quia in mandato maioris summae continetur, & minor *l.1. §. stipulanti, ff. de verb. oblig. cap.1. de arbitris lib. 6.* Neque obesse potest textus, qui afferebatur in ratione dubitandi *in l. si decem, ff. locati*, quia, vt benè notant *Bartolus in dict. l.1. §. si stipulanti, ff. de verb. obligat., Antonius Gomez tom.2. var. vbi de contract. c.9. nu.4., Emanuel Costa lib.1. lect. c.2. n.1.* textus ille verificatur solummodò in causis onerosis respectu petentis, non autem in fauorabilibus eidem, & lucratiuis, vt euenit in hac hypothesi.

In mandato maioris summae continetur minor.

4 Respondeo secundò. Si accesserit obligando se principalitèr, & in solidum pro tota summa promissa probabilius adhuc est, si sistamus in praecisis terminis fideiussoris, non teneri ad illum excessum, secus si se constituerit, vt principalem correum debendi. Ratio primae partis ex eo deducitur, quia ex eo, quod se obligauerit principaliter, & in solidum, quamuis excesserit communissimos, & regulares terminos fideiussionis, non tamen egressus est à natura, & substantia eiusdem, quod ex eo euincitur, quod debitor principalis remanet obligatus, & si fideiussor pro ipso soluerit, ipse semper tenetur rependere solutum, sicque semper verificatur, quod ipsius obligatio accessoria sit, & subsidialis saltem in ordine ad ipsum debitorem, licet in ordine ad creditorem, & Iudicem possit excuti non excusso principali debitori, sicque solummodò variatur modus solutionis per textum *in l. cum reus, ff. de fideiuss., & l. si fideiussor, §. fin., & l. si plures, §. praeterea, & l. si contendat, ff. eodem*, ergo, cum principalis debitor in hac hypothesi iure ipsum eximente ab onere excessus non obligetur ad eundem excessum, neque ad eundem obligandus erit fideiussor, si se principalitèr obligauit cum eodem; tum, quia solum intelligitur se obligasse principaliter ad id, ad quod obligatur principalis, in cuius fauorem accessit; tum, quia, si ipse conueniretur pro toto promisso, ipsumque solueret, haberet regressum contra principalem, sicque semper verificaretur, quod de bonis eiusdem principalis soluta esset illa sponsalitia largitas excedens, quod est contra ius irritans illum excessum; atque per hoc soluitur id, quod in ratione dubitandi in principio afferebatur, non enim esset, qui solueret, alius ab ipso sponso, quia solueret quodammodo de bonis eiusdem, cum ad illa haberet regressum.

Etiam si se obligauerit principaliter, & in solidù, secus, si vt principalis correus debendi.

Semper ipsius obligatio subsidialis est, & accessoria.

In quo consistat illa obligatio principaliter, & in solidù.

Dices primò, si fideiussor accesserit principalitèr, & in solidum pro principali sine vlla limitatione, & restrictione pro eo, quod ille debet, & principalis per exceptionem competentiae, seu priuilegij sibi competentis de non soluendo, nisi quod commodè potest, ne egeat, se eximat ab onere soluendi integrum debitum, non propterea ab eodem onere eximitur ipse fideiussor, sed tenetur ad solidum *Hypolitus in rubric. ff. de fideiuss. num.173., Petrus de Vbald. in tract. de duob. fratr. part.15. in princip. nu.4, Cagnolus in l. Diuus, ff. reg. iur., Alciatus in l. non potest 117. n.3. ff. de verb. signific.*, quod nos etiam docuimus *tom. III. sub tit. Contractus VII. praenot.10. n.2., & tom. IV. sub tit. Contractus XII. Disq.1. §.13. n.3.*, hocque expressè colligitur ex textu *in l. verum in princip. ff. pro socio, in l. & si fideiussor, ff. de re iudic., & in l. exceptione 7. ff. de except.*, ergo etiam, si accesserit principalitèr pro sponso promittente sponsalitiam largitatem excedentem, atque hic per exceptionem iuris sibi competentis de non soluendo excessu se exemerit ab onere eiusdem excessus, non propterea ab eodem onere eximetur fideiussor, qui principalitèr, & in solidum se obligauit. Sed contra, quia, si in ea hypothesi fideiussor principaliter obligatus tanquam defensor principalis debitoris exciperet, & in persona eiusdem, talis exceptio eidem prodesset, prout docuimus *eod. tom.4. sub tit. Contractus XII. Disq.1. §.13. num.4.* per textum *in l. verum in princip. ff. pro socio*, vbi sic legitur: *Sed, si hic fideiussor tanquam defensor socij iudicium susceperit, proderit sibi*; quinimmò hoc idem eueniret, si conuentus exciperet nomine proprio, & in sua persona remissiuè tamen ad priuilegium debitoris, hocque, si non sub formalitate priuilegij sibi competentis, saltem sub ratione, quod ad hoc implicitè solum se obligauit per ea, quae docuimus *tom.3. sub tit. Contractus VII. de Societ. praenot.10. assert.2. n.4. vers. dices quando debitor, & tom.4. sub tit. Contractus XII. de fideiuss., & assecur. Disqu.1. §.8. vers. respondeo 3., & §.13. n.4.* Deindè quidquid sit de hoc priuilegio competentiae in ordine ad fideiussorem respectu debitoris, qui gaudet tali priuilegio, dispar omninò est ratio in ordine ad ea, quae hic dicuntur, quandoquidem per illud priuilegium competentiae non extinguitur onus debitoris quoad totum, sed quodammodo sopitur, quousq; deuenerit ad pinguiorem fortunam per ea, quae alibi diximus, adeoque mirum non est, quod perseuerante obligatione principali quoad totum perseueret etiam fideiussoria, & subsidiaria; per ius verò municipale obligatio principalis quoad excessum in hac hypothesi absolute irritatur, adeoque non est, cur deficiente in sua origine principali obligatione, non debeat quoque desinere, & accessoria.

Oppositio de exceptione competentiae.

Fideiussor principaliter obligatus potest excipere, vt defensor principalis.

Dispar ratio de exceptione competentiae assignatur.

Dices

Dices secundò, ex eo, quod fideiussor se obligauerit principalitèr, & in solidum pro sponso in fauorem sponsæ potest primó ipse conueniri, antequam conueniatur sponsus principalis debitor, & quidem pro omni eo, quod promisit, ergo tenebitur solidum persoluere, quia tunc ipse conuenitur, vt principalis debitor. Sed contra, quia ex eo, quod ipse possit prius conueniri, solum sequitur, quod varietur modus solutionis, non autem maior ponitur obligatio, quam sit ex natura contractus stante illa dispositione iuris municipalis; vnde fideiussor primo conuentus potest excipere de insubsistentia obligationis principalis quoad excessum, & per consequens etiam de non existentia propriæ, vel vt defensor principalis, aduersus quem haberet regressum, vel in persona propria modo, quo supra &c.

Variatur solummodò modus solutionis non ponitur maior obligatio.

Confirmari potest eadem secunda pars ex ijs, quæ diximus *tom. 4. sub tit. Contractus XII. de fideius., & assecur. Disqu. 1. §. 5. nu. 3.*, nempè in suppositione, quod fideiussor in plus fideiusserit, ac fuerit rogatus, non obligari, nec obligare, nisi pro summa rogata per textum *in l. rogatus, ff. mandati*, vbi sic legitur. *Si in maiorem, Iulianus veritus putat, quod à plerisque responsum est, eum, qui in maiorem summam, quam rogatus erat, fideiussisset, hactenus mandati actionem habere, quatenus rogatus esset*, hocque expresse etiam in ordine ad onus fideiussoris quoad excessum, respectu cuius non teneatur, docent, *Glossa in dict. l. rogatus in verb. si in minorem, ff. mandati, Molina de iustit. disp. 139. vers. dixi supra*, nec incongrua sanè ratione, quandoquidem non potest subsistere actio, & obligatio fideiussoria sine obligatione principali, in qua fundatur per textum *in l. cum lex, ff. de fideiuss.*, non subsistit autem in hac hypothesi obligatio principalis, quandoquidem de illo excessu hic non rogauit, ergo, quantumuis in præsenti hypothesi pro illo excessu fuerit rogatus, cum tamen ille quoad principalem ex dispositione iuris non teneat, non obligabitur tamen ad illum.

Fideiussor ad plus se obligans, ac fuerit rogatus non obligatur, nisi pro summa rogata.

Consequentia probatur primo, quia, quod non fuerit rogatus, & quod fuerit rogatus ad id, ad quod rogans non poterat obligari, nec obligare, quoad effectum paria sunt. Secundò, quia etiam in hoc non potest esse obligatio accessoria, & subsidiaria sine principali, & primordiali, ergo &c.

Paritas euincens intentum

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia se obligando principalitèr iuxta modum expositum constituitur potius ex promissor, & principalis reus debendi, quam simplicitèr fideiussor, *Filliutius tract. 38. c. 8. num. 150.* per textum *in l. quamuis, §. si conuenerit, ff. de fideiussor.*, & in ea hypothesi ipsius obligatio sumitur independentèr ab obligatione principalis, & solum cum illa accidentalitèr coniungitur, ergo tunc obligabitur quoad totum promissum, cum tunc computetur tanquam extraneus in persona propria constituens illam sponsalitiam largitatem excedentem; extraneus autem ex supra allegatis, & probatis non subditur illi legi irritanti excessum quoad sponsalitiam largitatem, nec in hoc casu talis expromissor, seu principalis reus debendi habebit regressum ad bona sponsi, qui simul illam quantitatem promiserat. Hoc totum potest comprobari exemplo, quod adducit *Nauarrus cap. cum dicatis 12. quæst. 1. in antiqua edit. n. 74. vers. sexto, in nona nu. 47. vers. sexto* de eo, qui accedit pro Religioso, qui, si accesserit tanquam fideiussor simplicitèr, ad nihil penitus obligatur, cum Religiosus, nec ciuilitèr, nec naturalitèr possit obligari; non subsistente autem obligatione principali, nec ciuilitèr, nec naturalitèr non potest accedere fideiussor, si verò accesserit non accessoriè tanquam fideiussor, sed tanquam principalis, casu, quo superior Religiosi obligationem ratam non habeat, & tunc verè obligatur; atque hoc exemplo ad firmandam nostram assertionem vtitur *Sanchez lib. 6. de matrimon. disp. 29. in fin.*

Constituitur ex promissor.

Tunc cōputatur, vt extraneus in persona propria promittentis.

Exemplo euincitur

§. XVIII.

An sponsalitia largitas quoad excessum inualida tantum sit in foro externo, an verò etiam in foro conscientiæ.

SVMMARIVM.

Refertur status controuersiæ. 1.
Sententia asserens non reddi inualidam in foro interno animæ quoad excessum. 2.
Arguitur Sanchez inconsequentiæ. 3.
Etiam in foro conscientiæ illa sponsalitia largitas quoad excessum non tenet, nec potest sponsa eam detinere. 4.
Soluuntur rationes oppositæ sententiæ. 5.

DIsquisitio XVIII. Per sponsum collata est sponsalitia largitas excedens sponsæ. Hanc in foro externo non tenere quoad excessum latè suprà tàm in prænotionibus, quam in præcedentibus paragraphis probatum est, vbi est ius municipale irritans. Modo controuersia est, an, sicuti ille excessus non tenet in foro externo, ità nec teneat in interno, adeout sponsa etiam in conscientia teneatur illum excessum restituere. 1

Factum expositū in suis terminis.

Corduba in summa qu. 124. in fine, Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 20. n. 4., Ludouicus Lopez lib. 1. instruct. cap. 173., & lib. 2. 2

Mmm de

Afferentes in foro interno animæ nó reddi inualidum.
de contract. c.42. in initio, Manuel primo tom. summa secunda edit. cap. 97. num. 3., Padilla auth. res, quæ nu. 23. C. communia de legat., existimant non inualidari quoad forum internum animæ, ea ducti ratione, quia sic passim practicatur, & solum ille excessus repetitur per actiones ciuiles, nec confessores inijciunt scrupulum fæminis recipientibus, & retinentibus illam sponsalitiam largitatem quoad excessum.

3 Sanchez non videtur sibi constans.
Sanchez, qui docuerat *sub lib. 6. de matrimonio disp. 34. num. 3.* sponsalitiam largitatem excedentem, si fuerit iuramento firmata, tenere, eo quia illa collatio non est contra bonos mores naturales, sed dumtaxat ciuiles; modo *eodem lib. disp. 33. n. 2.*, docet in foro conscientiæ illum excessum sponsalitiæ largitatis non tenere, eo quia huiusmodi leges irritantes excessum in vtroque foro receptæ sunt. Sed pace tanti viri non percipio vim consequentiæ, seu quomodo consequenter res se habeant. Si etenim illa collatio, vt modo asserit, est irrita in foro conscientiæ, ergo est contra bonos mores naturales, nedum contra ciuiles aduersus ea, quæ expresse dixit *dicta disp. 34. n. 3.*

Constitutio illius excessus est contra bonos mores naturales
Consequentia tenet, quia actiones ciuiles sunt præcisè in ordine ad ea, quæ sunt contra bonos mores ciuiles, &, vt tales præcisè sunt, non afficiunt ea, quæ sunt fori conscientiæ, ergo, cum illa collatio excedens non teneat etiam in foro conscientiæ, detentio illius erit contra bonos naturales, quandoquidem est contra ius etiam conscientiæ, &, si collatio illa est contra bonos naturales, vt tenetur fateri idem Sanchez, quo modo iuramentum potest illam firmare? Certè iuramentum non potest esse fulcimentum eorum, quæ sunt contra conscientiam, & contra bonos mores naturales. Quamobrem ex hoc magis firmantur ea, quæ nos supra diximus, scilicet hanc sponsalitiam largitatem excedentem in rigore non firmari iuramento, & sic

4 Etiam quoad forũ conscientiæ est irrita.
Respondeo ad quæsitum; etiam quoad forum conscientiæ illam sponsalitiam largitatem quoad excessum irritam esse, nec posse sponsam illam retinere *Sanchez lib. 6. de matrim. disp. 33. n. 2.*, & consonat cum his, quæ superius non diximus. Ratio ex eo deducitur, quia huiusmodi lex irritans secundum se iustissima est, & procedit à legitima potestate habente iurisdictionem in ordine ad suos subditos condendi huiusmodi leges, ergo non est, cur controuenientes non debeant obligari in foro etiam conscientiæ. Consequentia patet, quia leges iustæ, & procedentes ab habente legitimam auctoritatem, & iurisdictionem, & ordinatæ ad publicam vtilitatem obligant in vtroque foro, vt docent communiter DD. scribentes in materia de legibus, nec incongrua ratione, quia subditi etiam in foro conscientiæ tenetur legibus superiorum obedire in ijs, quæ iusta sunt.

5 Soluuntur rationes oppositæ sententiæ.
Ad ea, quæ ex Corduba, alijsque DD. supra allegatis afferebantur, dicendum est, ea procedere dumtaxat quoad meliorationem causa dotis factam per parentes in fauorem filiæ, quæ certis in regionibus non tenet, & docet *Baeza de non melior. filiabus cap. 20. num. 1., & seqq.*, irrita esse ex dispositione iuris municipalis in huiusmodi regionibus; quæ iura municipalia afferunt præallegati DD. non obligare in foro conscientiæ, quia huiusmodi iura non sunt ita recepta, vt obligent in conscientia, sed tantum, vt detur actio in foro externo ad repetendum. Hæc autem non militant quoad sponsalitiam largitatem excedentem, quia, vbi leges irritant, ità supponuntur receptæ, vt absolutè obligent, adeoque in vtroque foro; nec obesse potest id, quod dicitur scilicet Confessores scrupulum non inijcere ità conferentibus, & recipientibus, nec restituentibus; non, inquam, obesse potest, quia in primis non constat, quod Confessores huiusmodi scrupulos non inijciant; Deindè erit, quia, vbi non inijciunt, huiusmodi leges non fuerint receptæ absolutè.

§. XIX.

An filius familias possit inconsulto Patre sponsalitiam largitatem promittere.

SVMMARIVM.

Exponitur factum in suis terminis. 1.

Ex bonis castrensibus, seu quasi castrensibus potest promittere sponsalitiam largitatem, siue peruenerit ad legitimam ætatem ad contrahendum, siue non peruenerit, si illa sit necessaria, secus si voluntaria, & ad talem ætatem non peruenerit. 2.

Ex bonis aduentitijs, & profectitijs non potest inconsulto Patre promittere. 3.

Intellige quoad bona aduentitia, si nondum peruenerit ad ætatem, quæ ei permittatur contrahere. Ibid.

1 Facti series exposita.
Disquisitio XIX. Contractis sponsalibus inter Caium existentem sub patria potestate, & Meuiam, quæ eidem Caio promisit, vel contulit dotem decem millium aureorum, cum Caius nihil haberet, quod actu conferret pro sponsalitia largitate, promisit pro eadem mille aureos inconsulto omninò Patre. Hic orta fuit controuersia, an promisso illius sponsalitiæ largitatis inconsulto Patre subsisteret. Similis difficultas excitata, &

& discussa fuit superiùs, dum de constitutione arrharum, an scilicet per filios familias possent promitti Patre penitus ignorante. Recolite ea, quæ dicta sunt *sub hoc eod. tit. Contractus XIV. de sponsal.II. pranot. 22. per totum*.

2 Ex bonis castrensibus, & quasi castrensibus potest, si peruenerit ad legitimam ætatem.

Respondeo primò, ex bonis castrensibus, seu quasi castrensibus, si quæ habet, potest promittere sponsalitiam largitatem, hocque, siue peruenerit ad legitimam ætatem ad contrahendum, siue non peruenerit, si sponsalitia largitas fuerit necessaria non solum quoad substantiam, sed etiam quoad quantitatem, si verò fuerit omninò voluntaria non potest, si nondum peruenerit ad legitimam ætatem ad contrahendum. Pro intelligentia responsionis aduerte, olim fuisse præscriptum, vt supra prænotauimus, vt sponsæ dotem conferenti certa, & proportionata quantitas sponsalitiæ largitatis erogaretur, quod modo etiam vigere in aliquibus regionibus referunt plurimi Doctores, & proindè diximus, *si fuerit necessaria quoad substantiam, & quantitatem*. In hanc responsionem expressè propendet *Sanchez lib. 6. de matrimon. disp. 39. nu. 7., & 11.*

In ordine ad hæc bona est sui iuris.

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia in ordine ad bona castrensia, & quasi castrensia filius familias est sui omninò iuris, nec computatur, vt filiusfamilias, sed absolutè, vt Dominus independenter à voluntate patris, ergo, vbi aliud non obsistat, poterit de illis promittere sponsalitiam largitatem.

Dummodò tamen sit necessaria talis sponsalitia largitas.

Ratio secundæ partis, quod scilicet possit promittere etiam, si non peruenerit ad legitimam ætatem ad contrahendum, si fuerit necessaria, tàm quoad substantiam, quàm ad quantitatem ex eo deducitur, quia illa promissio non redditur irrita, nec ex defectu dominij, nec ex non plena deliberatione ad contrahendum, ergo &c. Antecedens quoad primam partem patet ex supradictis, quia scilicet huiusmodi bona sunt sub pleno, & perfecto dominio eiusdem filij familias; quoad secundam sic euincitur, quia in huiusmodi dispositionibus non requiritur plena deliberatio, cum non possit filius familias sibi præiudicare, cum ius ipsum regulet huiusmodi operationes, & sicuti, si interueniret cum ipso pater, non posset non constitui talis sponsalitia largitas, & quoad substantiam, & quoad quantitatem, ità &c.

Secus, si sit voluntaria, & non peruenerit ad legitimã ętatẽ ad contrahendũ.

Ratio tertiæ partis ex eo deducitur, quia, quantumuis in ordine ad talia bona plenum habeant ius, & possessionem, nihilominus ex præsumptione immaturæ deliberationis, à iure ipsis interdicitur plena administratio, & dispositio eorundem, ne scilicet in ipsorum administratione, & dispositione sibi præiudicent, ergo, si voluntariè, antequam deuenerint ad tempus à iure requisitum ad contrahendum, contulerint, vel promiserint iure sic disponente erit irrita collatio, & promissio.

3 Ex bonis aduentitijs, & profectitijs non potest promittere.

Respondeo secundò, in fortioribus terminis non potest filius familias promittere inconsulto patre sponsalitiam largitatem de bonis aduentitijs, & profectitijs *Antonius Gomez l. 6. Tauri num. 14., Caldas in l. si curatorem verb. læsis num. 152. C. de in integ. restit., Molina t. 1. de iustit. disp. 261.* Intellige in ordine ad bona aduentitia, si nondum deuenerit ad ætatem, qua ei permittatur contrahere, secus, si ei non interdicatur contractus ex præsumpto defectu maturæ, & plenæ deliberationis.

Dummodo quoad bona aduentitia non peruenerit ad legitimam ętatem.

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia, si in tali minori ætatæ ei interdicitur collatio sponsalitiæ largitatis, vel eiusdem promissio in bonis castrensibus, & quasi castrensibus, quorum habet plenum dominium, & vtilitatem, ergo multo magis eidem interdicetur quoad bona aduentitia, quorum licet habeat dominium, non tamen habet vsumfructum, & vtilitatem viuente ipsius patre.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia filius familias etiam viuente patre in bonis aduentitijs habet plenum dominium, & proprietatem, licet non vsumfructum, vndè pater non potest de eis pro libertate disponere, sed integra tenetur conseruare eidem filio; rursus idem filius familias defectu ætatis non prohibetur quoad illa contrahere, ergo, vtique poterit illa conferre, & promittere non quidem, vt transeant pro tempore, quo pater viuit in sponsam donatariam, sed post obitum eiusdem patris. Consequentia probatur, quia, nec prohibetur conferre, nec promittere ratione immaturæ deliberationis ob ætatem, vt supponitur, non ratione defectus dominij, quia hoc apud ipsum manet, & ad ipsum habet plenum ius, intuitu cuius pater non potest de illo disponere transferendo, seu distrahendo in alios; nec ratione vsusfructus patris, quia de illo non disponit viuente patre, sed eidem liberum relinquit, ergo &c.

Promitteret, vt transeant post obitũ patris.

Instantia aduersus responsionem eiusque solutio.

Neque obesse potest textus *in l. fin. §. filijs autem, ff. de bonis, quæ lib.*, vbi sic legitur. *Filijs autem familias in ijs dumtaxat casibus, in quibus vsusfructus apud parentes constitutus est, donec parentes viuunt, nec de eisdem rebus testari permittimus, nec citrà voluntatem eorum, in quorum potestate sunt vlla licentia eis concedenda dominium rei ad eos pertinentis alienare, vel hypotheca titulo dare, vel pignori assignare*, quem textum nos adduximus ad probandum eosdem filios familias in eisdem bonis aduentitijs viuentibus parentibus non posse constituere arrhas, *sub hoc eod. tit. Contractus XIV. pranot. 13. assert. 2. num. 3.* Non, in-

inquam, obesse potest, quia ea procedunt, quando de præsenti ea subijciuntur, vel pignori, vel hypothecæ, vel per testamentum transferuntur, vel alio quouis modo alienantur, secus autem, quando ità fit dispositio, vt locum non habeat viuente Patre, apud quem est vsusfructus, sed post eius obitum solummodò incipiat vim habere, adeovt, si filius ipse præmoriatur patri, cesset omninò promissio, seu collatio promissa; Neque in hoc currit paritas quoad huiusmodi bona de sponsalitia largitate, ac de constitutione arrharum, quandoquidem de natura istarum est, vt non teneant, nisi actu conferantur, vel saltem de præsenti obligentur, quod non militat quoad sponsalitiam largitatem. Hæc dixi insistendo rationi purè naturali, iuxtà quam hanc nostram responsionem firmat etiam *Sanchez lib. 6. de matrimonio disp. 39. num. 11., & 12.* Cæterum respiciendo ius ciuile positiuum *in d. l. fin. §. filijs autem, ff. de bon., quæ lib.* tutiorem existimo partem oppositam, quod scilicet in ijs bonis, nec possit viuente patre arrhas constituere, nec sponsalitiam largitatem.

Non currit paritas de constitutione arrharū, & de spōsalitia largitate.

Ratio tandem tertiæ partis, quoad bona profectitia ex eo deducitur, quia in ordine ad eadem, nec habet dominium, nec vsumfructum, nec aliquam dispositionem viuente patre, & sicuti in bonis paternis non potest viuente eodem patre, nec arrhas constituere, nec sponsalitiam largitatem, eo quia ad illa nullum ius habet, ità nec in illis bonis profectitijs.

Bona profectitia non sunt sub potestate filij.

DISQVISITIONES II.

In reliquas omnes de Sponsalibus II. prænotiones.

§. I.

An, & quomodo donatio propter nuptias, & arrhæ, prout sumuntur apud Hispanos, differant.

SVMMARIVM.

Proponitur status controuersiæ. 1.
Arrhæ iuxta morem hispanum, & donatio propter nuptias differunt ratione finis. 2.
Differunt etiam adinuicem quoad effectum, & quomodo. 3.
Arrhæ dissoluto matrimonio remanent penes vxorem, donata propter nuptias reuertuntur ad maritum. 4.

1 Dilucidatio facti.

Disquisitio I. Arrhæ de iure communi dantur præcisè in securitatem contractus matrimonialis promissi per sponsalia; modo tamen apud Hispanos vsus inualuit, vt non sumantur arrhæ pro eo, quod traditur in signum matrimonij contrahendi, sed pro donationibus factis sponsæ per sponsum, vel in remunerationem pudicitiæ, vel nobilitatis, vel dotis, vndè nonnulli asserunt, inter quos *Castillo l. 50. Tauri num. 6., Ioannes Lupus rub. de donat. §. 24. in init., Suarez lib. 3. fori tit. 2. de las arrhas l. 1. n. 2., Olanus concord. lit. D. verbo donatio num. 71.*, quod huiusmodi arrhæ successerint loco donationis propter nuptias, quæ asseruntur contrario vsu abolitæ, vt testatur *Glos. auth. æqualitas in fin. C. de pactis conuent., Baldus auth. dos data, C. de donat. propter nupt.* Hic iam controuertendum occurrit, an huiusmodi arrhæ sic sumptæ iuxta hispanos omninò conueniant cum donationibus propter nuptias, prout sumuntur in iure communi, an verò differant, & in quonam.

Respondeo primò, differre in ratione finis, ad quem dantur. Ratio ex eo desumitur, quia arrhæ sumptæ iuxtà Hispanos conferuntur in remunerationem, & præmium virginitatis. *Baldus in l. res vxoris, C. de donat. inter vir., & vxorem in fin., Ioannes Lupus rubr. de donat. §. 12. num. 1., Gomez Arias l. 49. Tauri num. 8., Padilla auth. res quæ num. 31. C. communia de legat., Coarruuias 4. decret. 2. part. c. 3. §. 7. num. 12.*, vel in compensationem nobilitatis mulieris *Gutierez 2. pract. q. 18. num. 4.*, vel in compensationem dotis *Valascus cons. 17. num. 6. tom. 1.*, vel ad sustinendam vidualem vitam, in qua vxor præsumitur fore, vt permaneat *Idem Valascus cons. 2. n. 4.*; donationes verò propter nuptias sunt in ordine ad onera matrimonij sustinenda, cum conferantur ad similitudinem dotis, nam sicuti per vxorem confertur marito dos ad eum finem onerum sustinendorum, ita per maritum in ordine ad ea onera vxori conferebantur, seu conferuntur huiusmodi donationes, quæ propterea dicuntur dos §. *est, & aliud instit. de donat. l. cum multæ, C. de donat. ante nupt.*, seu etiam augmentum dotis.

2 Differunt ratione finis.

Respondeo secundò differre etiam adinuicem quoad effectum. Ratio ex eo deducitur, quia arrhæ iuxtà morem hispanum sumptæ dissoluto matrimonio remanent absolutè apud vxorem *Antonius Gomez l. 52. Tauri num. 12., Sanchez lib. 6. de matrim. disp. 1. n. 1. vers. donatio propter nuptias*, & est in confesso apud omnes scribentes quoad ius hispanum circa nuptias, nec incongrua ratione hoc statuitur, quandoquidem, cum dentur in præmium virginitatis amissæ, vel nobilitatis, non est, cur matrimonio consummato non debeat vxor eas plenè acquirere; donationes verò propter nuptias dissoluto matrimonio redeunt ad donantem *Sanchez de matrim. lib.* 4

3 Differunt etiam quoad effectum.

lib. 6. disp. 1. num. 1., Cravetta cons. 185., Clarus lib. 4. recept. §. donatio qu. 11. in addit. hocque expressè habetur *in c. fin. de donat. inter vir., & vxor.*, nec incongrua ratione hoc decernitur, quandoquidem, vt supra innuebamus, huiusmodi donationes fiunt ad similitudinem dotis, & ad eundem finem, & effectum, nam, sicuti per vxorem dos confertur marito, ita donationes propter nuptias per maritum conferuntur vxori, & vtraque conferuntur in ordine ad onera matrimonij sustinenda, vndè iure merito diximus *sub hoc eodem titulo Contractus XIV. de sponsal. 11. pranot. 16. assert. 6. num. 9.*, quod huiusmodi donationes habeant eadem priuilegia, quæ habet dos ipsa, prout docent etiam *Grammaticus decis. 103. n. 97., & 123., Iulius Clarus lib. 4. recept. §. donatio quæst. 11. in addit., Couaruuias var. resol. lib. 1. c. 7. n. 1. vers. eodem pacto, Petrus Barbosa ad l. 1. part. 3. n. 31. ff. solut. matrim.*; Sicuti igitur soluto matrimonio dos pleno iure reuertitur ad vxorem conferentem, cum cesset finis onerum matrimonialium sustinendorum, ita non est, cur eodem dissoluto huiusmodi donationes ante nuptias redire non debeant ad maritum conferentem, cum etiam in hac hypothesi cesset idem finis eorundem onerum sustinendorum.

Arrhæ remanent penes vxorem, donata propter nuptias reuertuntur ad maritum

§. II.

An valeat donatio, qua maritus constante matrimonio constituit dotem vxori, vel etiam ante contractum matrimonium.

SVMMARIVM.

Status controuersia expositus. 1.
Dos constituta per maritum vxori constante matrimonio non tenet. 2.
Dos constituta per maritum vxori ea adiecta conditione, vt non valeat, nisi constituto matrimonio regularitèr non tenet. 3.
Limita in casu, quo fæmina esset longè nobilis, & iuuenis, & maritus ignobilis, & senex. 4.
Item si virginem seductam violauerit, & postеà eam duxerit. 5.
Constituta ante matrimonium, vt pro eo tempore valeat, sed differatur quoad executionem tenet. 6.

1 Explicatur titulus in casu particulari.

DIsquisitio II. Constituto iam matrimonio, vel fortè etiam ante ipsum in tractatu eiusdem ineundi inter Theodoricum, & Caiam idem Theodoricus constituit eidem Caiæ dotem ea adiecta conditione, si matrimonium non fuerit initum, eadem dos referatur ad tempus matrimonij iam constituti, & non aliter. Orta hic fuit, an illa dotis constitutio facta à Theodorico in fauorem Caiæ teneat.

2 Dos per maritum cōstituta vxori regularitèr non tenet

Respondeo primò, si dos illa fuerit constituta per maritum vxori constante iam matrimonio regularitèr non tenet *Alexander de Neuo cap. & si necesse est num. 2. de donat. inter virum, & vxor., Bartholomaus Socin. l. 1. num. 70. ff. solut. matrim., Ioannes Lupus rubr. de donat. §. 30. num. 1., Siluester verb. Dos qu. 6., Sanchez lib. 6. de matrim. disp. 7. num. 2.* Ratio ex ijs deducitur, quæ dicebamus *tom. 4. sub tit. Contractus XI. de pignor., & hypoth. pranot. 5. sect. 3. num. 21.*, nempè augmentum dotis factum per maritum vxori constante iam matrimonio absolutè non tenere, nec obligare augentem maritum per textum *in l. 1. 2. 3., & 4. ff. de donat. inter virum, & vxorem, & l. cum hic status, ff. eodem*, ergo multo minus poterit tenere constitutio dotis facta per eundem maritum vxori constante iam matrimonio, quia militat eadem ratio prohibitionis. Confirmatur, quia donationes inter virum, & vxorem constante iam matrimonio sunt absolutè prohibitæ, & irritæ per textum *in c. fin. de donat. inter vir., & vxor., & l. 1. 2., & 3., ff. eodem tit.*, ergo, & intelligitur prohibita, & irrita constitutio eiusdem dotis factæ per maritum vxori constante iam matrimonio. Consequentia probatur, quia constituere dotem est donare *l. fin. §. si à socero, ff. qua in fraudem credit.*

Donationes inter virum, & vxorem constante matrimonio nō tenent.

Constituere dotem est donare.

Dices, potest vxor constante iam matrimonio augere propriam dotem, quod certè redundat in vtilitatem mariti per textum *in l. constante, & l. fin. vers. quare enim, C. de donat. ante nupt.*, quinimmò, si fuerit indotata, potest post matrimonium initum ex bonis, quæ successiuè eidem aduenerint, dotem sibi constituere, & tradere marito, *§. est, & aliud vers. & primis quidem instit. de donat.*, ergo, si vxor constante iam matrimonio potest constituere augmentum dotis, vel dotem ipsam, cum antecedentèr esset indotata, cum hoc sit species donationis, etiam maritus constante eodem matrimonio eidem poterit conferre; æquè etenim donatio post nuptias est prohibita vxori, ac marito, si igitur illi non repugnat dotem constituere, nec isti repugnabit. Sed contra neganda est absolutè consequentia, quia mulier, vel augens dotem, vel eandem à radice constituens, sibi auget, & constituit, non marito, cum quoad proprietatem ipsi pertineat, & eodem matrimonio dissoluto redire debeat pleno iure ad ipsam vxorem; maritus autem constituens dotem non sibi constituit, sed vxori, quæ propterea dissoluto matrimonio ad ipsum constituentem non debet redire, sed remanere apud vxorem

Cur possit vxor constante matrimonio augere sibi dotē, non maritus eidē.

rem dotatam *Baldus Nouellus de dote 7. part. priuileg. 8.*, *Ioannes Lupus rubr. de donat. §. 53. num. 1.*, *& seqq.*, *Mantica de coniect. vltim. volunt. lib. 11. tit. 22. num. 2.*, & si maritus durante matrimonio consequatur aliquam vtilitatem ex illa dote constituta post matrimonium per vxorem, vel ex augmento dotis, non propterea debet censeri aliquid recipere titulo donationis, quia hoc accidentalitèr consequitur ad eiusdem dotis constitutionem, & spectat ad onera matrimonij sustinenda. Deindè illa vtilitas, quam percipit maritus ex constitutione dotis factæ per mulierem post contractum matrimonium est quodammodo in remunerationem beneficij, quod eadem mulier percepit ab eodem marito, qui eandem indotatam recepit.

3 Dos constituta ante matrimoniũ & solummodò relata ad tempus eiusdem nõ tenet.

Respondeo secundò, si dos fuerit constituta per maritum ante contractum matrimonium ea adiecta conditione, vt referatur ad tempus matrimonij initi, & nullo modo valeat antecedenter, adhuc absolutè non tenet. *Præpositus c. & si necesse n. 1. de donat. inter vir., & vxorem*, *Bartolomæus Socin. l. 1. n. 70. ff. solut. matrim.*, *Siluester verb. Dos q. 6.*, & nos etiam docuimus *tom. 4. sub tit. Contractus XI. de pign., & hypoth. præn. 5 sect. 3. n. 21.* Ratio ex eo deducitur, quia, si illa constitutio dotis per maritum vxori facta esset constante iam matrimonio absolutè non teneret per allegata in præcedenti responsione, ergo etiam, si fieret ante contractum matrimonium ea adiecta conditione, vt non teneret, nisi post contractum, vtique non teneret. Consequentia probatur, quia, cum quicunque actus initus sub conditione de futuro non obliget, nisi purificata conditione, & cum post purificatam ex dispositione iuris non teneat ille actus, perinde est, ac, si fuerit initus pro tempore, pro quo eodem iure obstante idem actus non potest esse validus *l. in tempus, ff. de hæred. instit.*, *& l. eum, qui ff. de iurisd. omnium Iud.* *Tiraquel de iure constitut. part. 3. limit. 2. n. 3. & seq.*, *Costa in l. Gallus, §. & quid si tantum ff. de lib. & posth. part. 2. n. 172.*

Actus initus sub cõditione de futuro nõ obligat, nisi purificata cõditione.

4 Limitatio, quando fæmina esset nobilior.

Limitanda tamen est hæc responsio in aliquibus casibus, & primo in hypothesi, qua maritus constante matrimonio constitueret dotem vxori excedenti ipsum longè in nobilitate, vel ex eo, quod ipsa sit iuuencula, & ipse senex, quidquid ex aduerso dixerint *Crotus rubr. solut. matrim. n. 61.*, *Aimon consil. 51.* Alij restringunt hanc limitationem, quando ante matrimonium maritus constituerit hanc dotem cum conditione, vt tantummodò teneat, quando matrimonium fuerit initum, secus, si constituerit post iam contractum matrimonium, rationemque adducunt sitam in eo, quod qui constituit ex prædictis causis ante initum matrimonium constituit ex causa remuneratoria necessaria, quando verò constituit post contractum matrimonium constituit ex causa omninò voluntaria, atque ita sentiunt *Bartholomæus Socin. l. 1. n. 73 ff. solut. matr.*, *Parisius cons. 86. n. 46. l. 3.* Alij restringunt, vt valeat, quando etiam post constitutum matrimonium constitueret cum expressione conferendi animo remuneratorio ex prædictis causis, secus, si sine tali animo, quinimmò afferunt, quod, si neque talem animum expresserit, neque excluserit præsumendum sit pro negatione talis animi remunerandi, adeoque, quod non teneat illa constitutio. Nihilominus absolutè, & sine restrictione sustinent *Glosa l. si voluntate vers. petendis, C. de dot. promiss.*, *Bartolus in l. si diuortio n. 4 ff. de verb. obligat.*, *Baldus in l. 1. in fin. C. de don. ante nupt.*, & ex Theologis *Molina tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 189. vers. tertius, si fiat*, *Ludouicus Lopez 2. part. instruct. de matrim. c. 41.*, & alij innumeri maximè ex Iuristis apud *Sanchez lib. 6. de matrim. disp. 7. n. 4.* Ratio huius limitationis ex eo deduci potest, quia ex genere suo illa qualitas nobilitatis excedentis, vel iuuentutis respectu ignobilis, vel notabilitèr minus nobilis, & respectu senis est digna remuneratione, & secundum se eandem exigit, siue ante matrimonium per modum antidoralis obligationis, siue post per modum debitæ compensationis, ergo, si per maritum, vel minus nobilem, vel senem constituatur dos fæminæ excedenti in nobilitate, vel iuueni semper præsumendum est, quod fiat titulo donationis remuneratiuæ, & compensatoriæ; donatio autem remuneratoria inter maritum, & coniugem constante de meritis respectu remunerati non prohibetur, nec redditur irrita per textum *in l. quod autem, §. si vir. ff. de donat. inter vir., & vxor.*, *Abbas c. fin. n. 7. de donat. inter vir., & vxor.*, *Tiraquel l. si vnquam verbo donatione largitas, C. de reuoc. donat. n. 19.*, *Tabiena verb. donat. 3. in initio*, *Menochius de arbitrar. lib. 2. cas. 132. n. 4.*

Limitatio limitationis nõ nullorum

Hæc restrictio limitationis reijcitur.

Esset donatio remuneratoria.

5 Si virginẽ seductam violauerit, & postea duxerit.

Secundò in hypothesi, qua quis virginem seductam violauerit, & postea ea in vxorem ducta ipsi dotem constituerit, *Ioannes Lupus rub. de don. § 30. n. 3.*, *Sanchez lib. 6. de matrim. disp. 7. n. 6.* Ratio ex eo deducitur, quia, quamuis iura statuant aduersus violatorem virginis sub disiuncto, vt vel illam ducat, vel dotet, nihilominus, si vtrumque sequatur præsumitur etiam, quod eadem dotatio sit in compensationem iniuriæ virgini illatæ, ergo &c. Alios plures casus, in quibus constitutio dotis per maritum facta vxori post contractum matrimonium tenet refert *Sanchez loc. cit. à n. 6. ad finem*, quem tu consule.

6 Respondeo tertiò, si constitutio dotis facta fuerit per maritum ante contractum matri-

Tenet, si matrimonium sub ea ratione, vt quoad substantiam vim habeat absolutè à principio eiusdem constitutionis, licet non debeat sortiri executionem, nisi purificata conditione matrimonij iam celebrati, vtique tenet *Tuscus lib.6.lit. P.concl.*88. *nu.*3., & in hoc sensu existimo procedere, *Sanchez lib.6.de matrim.disp.7.num.2.vers.si tamen*, *Alexandrum de Neuo in cap. & si necesse n.2.de donat.inter vir.,& vxor.*, *Siluestrum verbo Dos q.6.*, *Baezam de non melior. filiabus cap.16.num.*40. Ratio ex eo deducitur, quia nullum ius vetat, quin inter sponsum, & sponsam ante contractum matrimoniū per verba de præsenti possint intercedere donationes, aliaque fieri, quæ prohibentur inter coniuges actu, sed illa dotis constitutio per sponsum in fauorem sponsæ ante contractum matrimonium, ità vt vim habeat tempore constitutionis eiusdem quoad substantiam licet quoad executionem differatur ad tempus constituti matrimonij, propriè vim habet donationis, & vtique ante matrimonium, ergo &c., atque adhoc facere potest textus *in l.* 1. *C. de donat. ante nupt.*

Tenet, constituatur, vt teneat de præsenti, sed executio differatur.

§. III.

An teneat constitutio dotis facta per maritum diuitijs præpotentem constante matrimonio vxori ipsum longè excedenti in nobilitate.

SVMMARIVM.

Status difficultatis expositus. 1.
Considerabilia circà factum. 2.
Illa dotis constitutio venit nomine donationis remuneratoriæ, & in iure subsistit. 3.
Satisfit rationibus dubitandi aliundè desumptis. 4.

1 Refertur status cōtrouersiæ.

DIsquisitio III. Contraxerat sponsalia quidam de populo diuitijs præpotens cum Caia fæmina valdè nobili nulla per hanc dote constituta, & successiuè inter eosdem initum est etiam matrimonium per verba de præsenti nulla etiam habita ratione ad dotem. Constante iam matrimonio maritus diues constituit propriæ vxori nobili dotem ex proprijs bonis, & in determinatis fundis assignauit. Hic orta est controuersia, an hac in hypothesi illa dotis constitutio teneret.

2 Nonnulla præuidēda ex superius dictis.

Plura circa hanc comparationem viri diuitijs præpotentis ad mulierem nobilitate excedentem diximus dum de causis dissolutionis sponsalium, & præcipuè *sub hoc eodem tit. Contractus XIV. de sponsal. II. pranot.*1., vbi innuimus, non videri causam sufficientem dissolutionis sponsalium, si vir diues eadem contraxerit cum fæmina paupere non cognita ipsius paupertate, si tamen hæc excederet longè eundem in nobilitate, quia tunc videretur quodammodo fieri compensatio, quæ tamen secundum diuersas rationes ibi restrinximus, & modificauimus, ad quæ vos remitto. Nunc difficultas est, an per illum excessum diuitiarum in vno comparatiuè ad excessum nobilitatis in alio talis fiat coæquatio, vt, si constituatur dos per maritum in fauorem vxoris, illa non veniat sub nomine donationis remuneratoriæ, ac proindè non teneat.

Respondeo etiam in data hypothesi illam dotis constitutionem venire nomine donationis remuneratoriæ, ac proindè in iure subsistere *Ioannes Lupus rubr. de donat.§. 32. nu. 9.*, *Sanchez lib. 6. de matrim. disp. 7. num. 4. versic. sed dubitabis*. Ratio ex eo deducitur, quia per illam diuitiarum qualitatem existentem in marito non sufficientèr compensatur nobilitas superexcedens existens in muliere, ergo adhuc illa dotis constitutio facta per maritum diuitijs præpotentem venire potest nomine donationis remuneratoriæ, & compensatiuæ. Consequentia patet, quia vbi adest titulus, qui sufficientèr non compensetur per qualitatem in altero existentem, ille dignus est remuneratione, & quidquid confertur intuitu illius censendum est conferri sub eo intuitu remuneratoriæ compensationis. Antecedens verò probatur, quia, quantumuis maritus diuitijs affluat ratione illius matrimonij vxor constituitur deterioris conditionis, &, si illa dos non constitueretur, illa deterior conditio incompensata maneret, nam, si maritus eidem præmoreretur, ipsa iam de facili alteri æquè nobili non posset nubere ex eo, quod antecedentèr fuerit nupta ignobili, sicque id, in quo facta fuit deterior, incompensatum maneret. Confirmatur, quia secundum communem hominum conceptum pluris habetur nobilitas, quam diuitiæ, & prudentes homines plura effundunt ad nobilitatis titulum consequendum, quam ad lucra, cum diuitiæ nobilitati, non diuitijs nobilitas debeat obsequi, & licet plerique in diuitijs nobilitatem constituant, secundum se tamen res ita non se habet, ergo, si maritus diuitijs affluens constituat vxori nobilitate excedenti etiam constante matrimonio dotem, constituere titulo remuneratoriæ donationis censendus est, adeoque eandem tenere.

3 Est remuneratio, & in iure subsistit.

Mulier constituitur deterioris cōditionis per illas nuptias.

Pluris habetur nobilitas, quam diuitiæ.

4 Neque obesse possunt ea, quæ diximus loco allegato, quod scilicet sponsus diuitijs præpotens, qui matrimonium promisit fæminæ nobili, sed pauperi eiusdem paupertate ignorata, non possit eadem postea cognita à sponsalibus regularitèr recedere, adeoque etiam, quod in præ-

senti

senti hypothesi non posse dotem illam constante matrimonio constituere; quandoquidem ratio, propter quam dicitur in priori casu non posse recedere a sponsalibus, ea est, quia ibi supponitur facta compensatio diuitiarum in vno per nobilitatem in altero, reique redactæ ad æqualitatem, ergo, si facta est compensatio, & æqualitas, non remanet amplius locus donationi remuneratoriæ, & per consequens non poterit subsistere constitutio dotis, quæ inter coniuges esse non potest, per maritum, nisi titulo remunerationis. Non, inquam, obesse possunt, quia in primis ea, quæ dicta sunt restricta fuerunt in

Argumentum ex aduerso desumptum, illudq; solutum.

hypothesi, qua sponsus non ita esset diuitijs inhians, vt præsumeretur pluris facere diuitias, quam nobilitatem, & secundum quod regulariter fit secundum communem existimationem, secundum quam æque, quinimmò pluris habetur nobilitas, quam diuitiæ. Deinde, quidquid sit de hoc, non eadem currit paritas in illo casu, ac in isto, quandoquidem ex parte mariti supponitur sufficiens compensatio, nam, si præmoriatur vxor ipsius conditio potius augetur, quam diminuatur; ex eo etenim, quod nupserit fæminæ nobili, videtur in statu constitutus, vt facilius possit nubere alteri nobili, si verò præmoriatur maritus, & vxori non esset dos constituta, vtique illa esset in deteriori statu constituta, nam ex eo, quod fuerit viro ignobili nupta, non posset facile æquali nubere, nisi per dotem compensaretur illa deterioratio, in qua fuit constituta.

§. IV.

An illa dos sic per maritum constituta vxori nobili haberet priuilegia dotis.

SVMMARIVM.

Status controuersiæ expositus. 1.
Ratio dubitandi exposita. 2.
Doctores negantes priuilegium huiusmodi doti, eorumque rationes. 3.
Præfertur sententia tribuens priuilegium doti sic per maritum constitutæ. 4.
Soluuntur rationes oppositæ. 5.

1 In quo consistat status præsentis difficultatis.

DIsquisitio IV. Iuxtà terminos præcedentis disquisitionis vir ille de populo diuitijs præpotens constituit propriæ vxori nobili constante iam matrimonio congruam dotem, quam tenere asserimus. Præmortuo iam marito, qui iam incæperat à diuitijs deficere, creditores plures, qui, vel habebant tacitam hypothecam præcedentem, vel fortè etiam erant simpliciter chyrographarij, aduersus hæreditatem agebant ad sua credita consequenda, aduersus quos excipiebat vxor de sua dote sibi per maritum constituta, eiusque priuilegijs. Suppono, quod dos fuerit constituta pro tempore, pro quo maritus erat diuitijs affluens, & non ita ære alieno grauatus, vt illam commode non potuerit constituere, & propterea quod hoc non fecerit in fraudem, & præiudicium creditorum. Hic iam quæritur, an vxor quoad illam dotem sic sibi per maritum constitutam habeat a iure illa dotis priuilegia ad exclusionem creditorum, quæ regulariter competunt dotibus.

2 In quo consistat ratio dubitandi.

Ratio dubitandi ex ijs potissimum consurgit, quæ dicta sunt *tom. 4. sub tit. Contractus XI. de pign., & hypotheca pranot. 5. sect. 3. assert. 1. nu. 20., & seqq.*, nempè augmentum dotis per maritum, seu per sponsum constitutum in fauorem sponsæ, seu vxoris habere priuilegia dotis, prout docet *Negusantius de pignor. memb. 4. part. secunda num. 46.*, *Mantica de tacit. lib. 11. tit. 19. n. 13.*, *Ioannes Angelus Bossius tract. de dote c. 17. §. 3. n. 31.*, *Angelus in auth. de æqual. dot. §. 1.*, *Cancerius variar. resol. tom. 6. c. 9 n. 4.*, ergo etiam constitutio dotis facta per eundem maritum diuitem vxori nobili non est, cur talia priuilegia tacitæ hypothecæ non debeat sortiri, quandoquidem ipsum augmentum habet rationem partis ratione dotis, prout docet *Salicetus in l. vltim. § si igitur, C. de donat. ante nuptias*, *Augustinus Barbosa ad l. etiam n. 2., & 3. C. de iure dotium*, ea autem, quæ competunt parti, non est, cur nequeant competere toti in eodem genere. Neque obesse potest, si asseratur ea, quæ dicuntur de augmento dotis, procedere dumtaxat, quando constitutum est ante nuptias, non autem, quando post easdem constitutum est; non, inquam, obesse potest, quia, quod augmentum dotis per maritum constitutum in fauorem vxoris post nuptias contractas non habeat illud priuilegium non est, quod eidem, vt augmento per maritum constituto non possit illud competere, sed quia regulariter post nuptias illud augmentum non tenet, prout docent *Castrensis in l. 1., & in l. 4. C. de donat. ante nupt.*, *Menochius de præsumpt. 12. n. 2.*, *Bossius tract. de dote c. 8. num. 21.* per textum *in l. 1. 2., 3., & 4. C. de donat. ante vir., & vxor., & l. cum hic status, ff. eod.* Cæterum, si casus contingeret, in quo post nuptias posset constitui, non esset, cur talibus priuilegijs non gauderet, cum esset propriè pars dotis, quæ regitur ad normam totius, *§. aliud quoq; auth. §. de æqual. dot. l. vlt. vers si igitur C. de donat. ante nupt., & l. vbi adhuc, C. de iur. dot.* Cum igitur in nostra hypothesi per maritum etiam constante matrimonio possit illa dos constitui iuxtà superius allegata, & probata in fauorem vxoris non

Augmentum dotis post nuptias factum à marito vxori non tenet.

non video, cur eidem non possint competere priuilegia dotis; non etenim ei obstat hoc, quod fuerit a marito constituta, sicuti non obstat in ordine ad hæc priuilegia, quod augmentum fuerit ab eodem constitutum.

Constitutio dotis per extraneũ habet priuilegia dotis.

Accedit, quod dos vxoris collata marito non solum sortitur priuilegia, quando constituta est per eandem vxorem, vel per patrem eiusdem, sed etiam, quando constituta est, & collata eidem marito per tertiam personam extraneam per textum *in l. vnica, §. & vt plenius, C. de vxor. actio*, ergo etiam sortiri habet huiusmodi priuilegia, quando constituta est per eundem maritum in fauorem propriæ vxoris, quandoquidem perindè est, ac si maritus eidem vxori conferret illam quantitatem, vel titulo compensationis, vel alio quocunque titulo, quod fieri posse probauimus, & deindè illam iam in vxorem plenè translatam, reciperet in dotem.

3 Sententia negans tale priuilegium huiusmodi doti.

Ex aduerso *Coaruuias quarto decret. secunda part. c. 3. §. 3. n. 4., Ludouicus Lopez secunda part. instruct. de matrim. c. 41.*, quibus assentitur *Sanchez lib. 6. de matrim. disp. 7. nu. 5.*, asserunt huiusmodi dotem sic per maritum constitutam in fauorem vxoris non gaudere priuilegijs dotis, eaque ratione mouentur, quia, quamuis communitèr dos appelletur, non est tamen propriè dos, cum non detur per vxorem marito in ordine ad onera matrimonij sustinenda, sed per maritum vxori in ordine ad compensationem nobilitatis, vel alicuius alterius qualitatis in vxore propria existentis. Quid igitur in hac controuersia concludendum?

4 Probabilius competunt hæc priuilegia doti sic constitutæ.

Respondeo, probabilius esse etiam huiusmodi dotem sic per maritum constitutam constante matrimonio in fauorem vxoris nobilis habere priuilegia propria dotis. In hanc assertionem licet sub diuersis terminis propendent *Coaruuias var. resol. lib. 1. c. 7. n. 1. vers. eodem pact., Negusantius membr. 4. part. 2. n. 64., Petrus Barbosa ad l. 1. part. 3. n. 31. ff. solut. matrim., Amator Rodriquez de concur. credit. par. 1. art. 1. n. 21.* Ratio multiplex huius responsionis esse potest. Prima, quia, si maritus conferret titulo compensationis alicuius oneris certam pecuniæ quantitatem propriæ vxori, & subindè post translatum dominium in eandem illam quantitatem reciperet titulo dotis, certè eadem dos sic constituta ex illis bonis per vxorem acquisitis à marito acquireret omnia dotis priuilegia, quandoquidem ex vno capite non repugnat, quin dos post matrimonium possit per mulierem constitui, & ex alio ex eo, quod constituatur post matrimonium non desinit habere priuilegia eidem ex dispositione iuris competentia; rursus quod acquiratur, vel ab vno, vel ab altero illa quantitas, dummodo ex iusto titulo acquiratur, parum refert in ordine ad constitutionem dotis, quæ non exigit constitui potius in vna re taliter acquisita, quem in alia aliter adepta, ergo etiam eadem priuilegia habebit, si titulo remunerationis constituatur per maritum constante adhuc matrimonio in fauorem eiusdem vxoris. Consequentia probatur, quia illa dotis constitutio facta per maritum vxori perinde se habet, ac si idem maritus conferret titulo remunerationis vxori illam quantitatem, quam in dotem constituit, & deindè eandem ab eadem reciperet titulo dotis.

Vxor absolutè reciperet, & virtualitèr conferret.

Secunda ratio esse potest, quia illa constitutio dotis facta per maritum vxori quodammodò in compensationem nobilitatis potissimum est ex superius dictis, ne eadem vxor, si ipse maritus præmoriatur, facta quodammodo deterioris conditionis ob nuptias contractas cum ignobili, innupta maneret, cum de facili æquali non posset nubere, sed propter hanc eandem rationem iura disposuerunt de tacita hypotheca in fauorem dotium, ergo non est, cur illa dos sic constituta non debeat habere huiusmodi priuilegium tacitæ hypothecæ.

Iura disponunt de tacita hypotheca, ne vxor innupta remaneat.

Tertia ratio ex ijs deducitur, quæ docuimus *tom. 4. sub tit. Contractus X. de pignore, & hypotheca prænot. 5. sect. 3. assert. 2. n. 24.*, nempè priuilegium tacitæ hypothecæ competere mulieri pro donatione sibi facta a marito propter nuptias per textum *in l. vbi adhuc, C. de iur. dot., & in l. assiduis, ff. qui pot. in pignor. habeantur, & in §. aliud quoque auth. de æqualit. dot.*, ergo non est, cur tale priuilegium tacitæ hypothecæ eidem etiam non debeat competere pro donatione remuneratoria dotis sibi constitutæ per maritum; illa etenim donatio propter nuptias transit quodammodo in augmentum dotis, si igitur hoc augmentum, quod est pars dotis, quantumuis fuerit per maritum collata, gaudet huiusmodi priuilegio tacitæ hypothecæ, cur eodem gaudere non debet, & ipsa dos, quantumuis fuerit à marito titulo remunerationis constituta? Certè, & eadem donatio propter nuptias est in remunerationem dotis, cur etiam remuneratio nobilitatis non debet eodem priuilegio gaudere?

Tacita hypotheca competit etiam donationi propter nuptias.

5 Satisfit rationibus oppositis.

Ad ea, quæ ex aduerso afferebantur ex Coaruuia, Lopez, & Sanchez dicendum est, incongruè dici, illam non esse propriè dotem; quantumuis enim, prout præcisè confertur à marito titulo remunerationis non habeat hoc priuilegium, habet tamen tale priuilegium, prout ab eodem recipitur titulo dotis; vndè illa constitutio duplicem quodammodo habet respectum, alterum, prout à marito confer-

Nnn tur,

tur, & sub hac præcisè consideratione non habet ius hypothecæ, alterum, prout ab eodem recipitur titulo dotis, & sub hac consideratione non est, cur tali priuilegio non debeat gaudere; Neque obesse potest id, quod subditur, quod scilicet solummodò dos illa sit propriè dos, & habeat priuilegia dotis, quæ marito per vxorem confertur in ordine ad onera matrimonij sustinenda; Non, inquam, obesse potest, quia in primis priuilegium est, ne mulier post nuptias indotata, & innupta remaneat, atque hic est finis præcipuus iuris constituentis hypothecam, qui finis militat etiam in præsenti hypothesi, cum vxor illa ratione deteriorationis status ob nuptias cum ignobili sine dote non posset æquali sine difficultate nubere; Deindè etiam illa dos sic per maritum constituta oneribus matrimonij inseruiret, cum remaneret apud eundem maritum, nec posset ab vxore constante matrimonio repeti.

Finis præcipuus dotis, & hypothecæ.

§. V.

An illa dos sic per maritum constituta haberet priuilegium prælationis.

SVMMARIVM.

Disquisitionis status elucidatur. 1.
Prima ratio dubitandi. 2.
Exponitur textus in l. assiduis, ff. qui pot. in pign. hab. *pro secunda ratione dubitandi.* 3.
Competit tale ius prælationis quoad talem dotem aduersus creditores habentes tacitam hypothecam in bonis mariti. 4.
Soluuntur rationes opposita. 5.

1 Facti series exposita.

Disquisitio V. Contracto matrimonio illo, de quo in præcedentibus disquisitionibus, personæ ignobilis, sed diuitijs præpotentis cum vxore nobili quidem, sed paupere, & per eundem maritum titulo remuneratorio vtsupra constituta eidem vxori congrua dote idem maritus, postquam à bonis cæpit definere, mortuus est relicta adhuc superstite vxore sic per eum dotata. Creditores plures habentes tacitam hypothecam anteriorem in bonis eiusdem defuncti concurrebant ad bona hæreditatis, vt in proprijs creditis satisfierent, aduersus quos excipiebat vxor de sua hypotheca priuilegiata ratione dotis propriæ. Hic orta fuit controuersia, an eidem vxori ratione talis dotis competeret priuilegium prælationis aduersus alios creditores anteriores, non quidem habentes hypothecam expressam, quia, vt alibi diximus, hoc non competit doti etiam in toto rigore acceptæ, sed habentes dumtaxat anteriorem tacitam.

Ex duplici capite oriri potest ratio dubitandi circà præsens quæsitum. Primò ex eo, quod bona antecedentèr obligata ex vi prioris hypothecæ generalis in fauorem creditorum præcedentium non videntur posse, seu potuisse in eorum præiudicium validè alteri obligari, & à fortiori, nec eadem tradi, vt postea ex ijs consurgat in alijs omnibus bonis hypotheca tacita generalis, sicuti obligarentur, si in eisdem constitueretur in fauorem vxoris dos per maritum, quæ non solum haberet tacitam hypothecam, sed etiam ius prælationis aduersus alios omnes creditores habentes in ijsdem bonis tacitam hypothecam generalem. 2 Prima ratio dubitandi.

Secundò ex textu *in l. assiduis, ff. qui potiores in pign. habeantur*, vbi sic legitur. *Hac autem tantum ad dotem sancimus, non autem ad ante nuptias donationem, quam sua tempora seruare disposuimus, & habere inter creditores sui temporis ordinem, non enim pro lucro fouemus mulieres, sed ne damnum patiantur, suisque rebus defraudentur, curamus*; si enim id, quod confertur per maritum vxori titulo donationis propter nuptias, non consequitur tale priuilegium prælationis non obstante, quod detur in compensationem dotis, & hoc non alia ratione, nisi quia spectat ad lucrum, cui iura non intendunt priuilegium conferre in damnum creditorum anteriorum, vt ex allegato textu expresè euincitur, non video, cur etiam dos per maritum constituta, quæ etiam in tantum validè confertur, in quantum est in remunerationem nobilitatis vxoris, & cedit quodammodo in lucrum eiusdem vxoris, cum non fuerit ex bonis eiusdem, sed ex bonis mariti, non debeat non consequi illud priuilegium. Nihilominus his non obstantibus. 3 Secunda ratio dubitandi. Iura non cōferunt priuilegiū lucro.

Respondeo, etiam in ordine ad talem dotem competere eidem vxori ius prælationis in ordine ad alios creditores anteriores habentes tacitam hypothecam in bonis mariti. Consentire videntur in hoc quotquot sustinent mulieri quoad suam dotem competere in bonis mariti tacitam hypothecam cum iure prælationis. Potissima ratio huius responsionis erit reijcere rationes, quæ ex aduerso opponuntur, & referuntur in rationibus dubitandi superius adductis. Quamobrem sic efformo argumentum. Iuri prælationis in ordine ad dotem sic constitutam, nec obstat obligatio præcedens in fauorem aliorum creditorum, nec illa dispositio iuris in textu *in d. l. assiduis, ff. qui potior. in pign. habeantur*, ergo &c.; Antecedens quoad primam partem probatur, quia etiam, quando dos constituitur per vxorem 4 Competit priuilegiū prælationis aduersus creditores habentes tacitam hypothecam. 5

rem

Satisfit rationibus dubitandi, & simul responsio euincitur.

rem marito bona ipsius intelliguntur tacitè obligata prioribus creditoribus, & tamen non obstante illa anterioritate tacitæ obligationis mulier quoad suam dotem illis præfertur, vt est in confesso apud omnes, & nos latè docuimus *tom. 4. sub tit. Contract. XI. de pignor., & hypotheca praenot. 5. per omnes ferè sectiones*, ergo illa obligatio præcedens non obstat iuri prælationis competenti vxori; Neque dicas, hæc subsistere, quando per ipsam vxorem dos conferatur, quia tunc ageretur de damno eiusdem, non autem, quando dos per maritum confertur vxori, quia tunc ageretur dumtaxat de ipsius lucro, cui iura non fauent; Contrà enim impugnaberis, quia, cum illa dos intelligatur collata per maritum vxori in compensationem quodammodò nobilitatis violatæ per tales nuptias cum ignobili, non pertinet ad eandem præcisè tanquam lucrum, sed quomodo tanquam debitum, vndè ipsius amissio conferret procul dubio ad damnum, cum deteriorata quodammodò nobilitate compelleretur, vel innupta manere, vel nubere cum inæquali, & in diuitijs, & in nobilitate; cum igitur in allegato textu dicatur, *Non enim pro lucro fouemus mulieres, sed ne damnum patiantur, suisque rebus defraudentur, curamus*, vtique in hac dispositione videtur comprehendi huiusmodi dos sic constituta, nam amissio maximè vergeret in damnum ipsius; Neque vlterius vrgeas, hæc bona sic per maritum in dotem constituta in fauorem vxoris videri alienata in fraudem, & præiudicium creditorum, cum maritus nihil receperit, & nihilominus illa contulerit; contrà enim adhuc impugnaberis, quia in primis supponitur contulisse pro tempore, pro quo validè poterat conferre sine eorum præiudicio, cum tot haberet in bonis, vt præscindendo à tali dote constituta posset omnibus ad abundantiam satisfacere, & sicuti, si tunc ex proprijs bonis contulisset dotem propriæ filiæ non haberent creditores anteriores habentes tacitam hypothecam ius ad illam repetendam, quia iam esset affecta tacita hypotheca dotis priuilegiata, ità etiam &c.; Deindè non potest dici, quod maritus nihil receperit, cum ex qualitate personæ nobilis, cui nupsit, multum receperit in præiudicium eiusdem personæ propter rationes superiùs allegatas.

Cederet expressè in damnũ vxoris.

Dices, dos præcisè confessata non habet priuilegium tacitæ hypothecæ, nec ius prælationis in bonis mariti per ea, quæ latè diximus *tom. 4. sub tit. Contractus XI. de pign., & hypoth. praenot. 5. sect. 1. n. 7.* Sed in præsenti hypothesi hæc dos per maritum constituta perindè esset, ac si esset præcisè confessata, cum re vera nihil receperit, ergo &c.; Sed contra, quia hæc dos non potest dici præcisè confessata, nam licet nihil formaliter receperit, seu fuerit sine formali, & actuali numeratione, recepit tamen æquiualentèr, quatenus substituta est loco dotis illa maior nobilitas, quæ certè secundum se est pretio æstimabilis, & per ipsam ipse decus consecutus est, & vxor deteriorationem.

Non esset dos præcisè confessata.

Antecedens quoad secundam partem etiam euincitur; nam ius disponit solummodò, ne ea, quæ lucri sunt respectu vxoris, habeant ius prælationis, non autem, ne illud habeant ea, quæ cederent damno eiusdem vxoris, ibi, *Non enim pro lucro fouemus mulieres, sed ne damnum patiantur, suisque rebus defraudentur, curamus*, sed in præsenti hypothesi vxor quoad illam dotem per maritum sic constitutam damnum pateretur, si non haberet ius prælationis per ea, quæ suprà diximus, ergo &c. Deindè dispar omninò est ratio de donationibus propter nuptias, & de dote illa sic per maritum constituta in remunerationem nobilitatis; nam illa datur præcisè in compensationem dotis receptæ, quæ sicuti mortuo marito reddit ad vxorem, quæ consequitur totum, quod contulit, ità ne etiam in aliquo deficiat, est, quod quoad illam debeat habere ius prælationis; hæc autem data supponitur in remunerationem nobilitatis; quæ per mortem mariti non reparatur, cum aliud non recipiat in compensationem illius, nisi dotem sibi per maritum constitutam, adeoque &c.

Dispar ratio de donatione propter nuptias, & de illa dote.

Hæc, quæ hucusque diximus in hac disquisitione, procedunt speculatiuè, cæterum in praxi tutam existimo opinionem contrariam, cui vnusquisque rationabilitèr potest tàm in consulendo, quàm in iudicando adhærere.

§. VI.

An dos constituta per virum vxori minuat legitimam debitam ascendentibus, vel descendentibus.

SVMMARIVM.

Status controuersiæ exponitur. 1.

Dos constituta ante matrimonium minuit legitimam debitam ascendentibus, vel descendentibus. 2.

Etiam, si fuerit constituta eodem matrimonio constante, si fuerit ex pacto ob aliquam causam, & quomodo. 3.

Etiam, si fuerit solo titulo remunerationis nobilitatis &c. 4.

1 Dilucidatur factũ in suis terminis.

DIsquisitio VI. Iuxtà terminos praecedentium disquisitionum Titius persona ignobilis, sed diuitijs praepotens constituit Caiae vxori suae valdè nobilitate excedenti dotem congruam. Deindè mortuo marito ipsius ascendentes, vel descendentes agebant ad legitimam sibi, vel iure naturae, vel ex dispositione iuris positiui competentem. Excitata hic fuit controuersia, an illa dos sic per maritum in fauorem vxoris constituta minuat legitimam eisdem ascendentibus, adeout sit deducenda ex toto haereditatis cumulo, an verò non minuat, sed deducenda sit solummodò de ea parte, de qua potest vir liberè disponere in praeiuditium eorundem ascendentium, vel descendentium.

Duplex sensus, secundum quem potest examinari titulus.

Haec controuersia examinari potest secundum duplicem sensum, vel etenim maritus ante contractum matrimonium, cum ipse esset ignobilis, vel senex constituit eandem dotem faeminae nobili, vel iuuenculae, vel eandem eidem constituit constante iam matrimonio. Rursus, si constituit constante iam matrimonio, vel post nuptias, vel constituit ex aliqua conuentione, seu pacto intercedente legitima causa, vel litis sedandae, vel alicuius alterius iustae, seu saltem probabilis rationis, vel ex motiuo praecisè donationis remuneratoriae, vel nobilitatis vxoris, vel eiusdem iuuentutis. Quibus rectè perpensis.

2 Illa dos sic constituta ante contractum matrimonium extrahenda est ex toto cumulo haereditatis, & minuit legitimã;

Respondeo primò. Si maritus ignobilis, vel senex constituerit proprijs vxori nobili, vel iuueni ex proprijs bonis dotem congruam ante contractum matrimonium, vtique ex illa dote minuitur legitima debita ascendentibus, vel descendentibus, cum extrahenda sit ex toto cumulo haereditatis, *Auedano de exequ. mandat. 2. part. c. 29. n. 14. vers. quarto infero*, *Couaruuias 4. decret. 2. part. c. 3. §. 3. n. 3.*, *Ioannes Lupus rub. de donat. §. 50. n. 35.*, *Azabedo lib. 5. recop. tit. 1. lib. 4. n. 1.*, *Sanchez lib. 6. de matrim. disp. 8. n. 2.* Ratio ex eo deduci potest, quia illa constitutio dotis facta per maritum ignobilem, vel senem faeminae nobili, vel iuueni procedit ex causa onerosa, & est debita ex titulo iustitiae, ergo ipsa extrahenda est ex toto cumulo haereditatis, antequam deducatur legitima debita ascendentibus, vel descendentibus. Antecedens probatur, quia illa constitutio dotis ideò confertur, vt faemina longè in nobilitate excedens, vel iuuenis nubat eidem ignobili, vel seni, caeteroqui cum ipso non contractura, sicque constituitur contractus innominatus, & onerosus, *do, vt facias*, ergo prouenit ex causa onerosa, & postquam constituta est, debita ex onere iustitiae. Consequentia item primi argumenti probatur, quia legitima ascendentibus, vel descendentibus debita semper intelligitur deducto aere alieno ex bonis decedentis; cum igitur illa dos vtpotè debita onere iustitiae ex contractu oneroso, vtique prius ipsa deducenda est, antequam extrahatur legitima.

Procedit ex causa onerosa, & ex titulo iustitiae ex debito.

3 Etiã post nuptias interueniente pacto ex causa.

Respondeo secundò. Si illa dos fuerit constituta per maritum ignobilem, vel senem vxori nobili, & iuueni post contractas nuptias ex aliqua conuentione, & pacto intercedente aliqua legitima causa vel litis sedandae, vel alterius iustae, vel saltem probabilis rationis, vtique minuit legitimam ascendentibus, vel descendentibus debitam, & est extrahenda ex toto cumulo haereditatis *Sanchez lib. 6. de matrim. disp. 8. n. 5. in fin.* Ratio ex eo deducitur, quia tunc est quodammodo transactio, & contractus ex vtraque parte onerosus, intuitu cuius illa dos constituitur; ideò enim maritus confert, & determinat illam dotem vxori, vt ipse, vel alter iuribus suis cedat in ordine ad illam litem, vel causam iustam, seu saltem probabilem, de qua dicitur in responsione, ergo vtpotè aes alienum est extrahendum à toto corpore haereditatis, antequam deducatur legitima ascendentibus, vel descendentibus debita.

Esset quasi transactio.

4 Etiam, si fuerit cõstituta ex solo titulo remunerationis nobilitatis.

Respondeo tertiò. Etiam, si illa dos fuerit constituta per maritum ignobilem, & senem etiam post contractum matrimonium in fauorem vxoris nobilis, & iuuenis ex solo titulo remunerationis nobilitatis, & iuuentutis eiusdem vxoris adhuc minuit legitimam debitam ascendentibus, vel descendentibus, atque extrahenda est ex toto cumulo haereditatis. Est expressè aduersus *Sanchez d. lib. 6. de matrim. disp. 8. n. 2.*, asserentem hanc dotationem sic conceptam procedere ex causa voluntaria, quamuis sit remuneratoria; donatio autem remuneratoria, quando non est debita ex iustitiae lege non minuit legitimam. Haec ille. Sed contrà.

Donatio remuneratoria non est mera liberalitas.

Probatur responsio primò, quia talis dotatio remuneratoria non potest dici propriè donatio, nec mera liberalitas *l. Aquilius Regulus, ff. de donat.*, *Socin. Iun. cons. 94. n. 13. lib. 2.*, *Didacus c. cum in officijs post n. 10. de testam.*, nam licet fiat nullo iure cogente, non tamen negari potest, quin saltem naturali ratione, qui beneficium accipit benefacienti sit obligatus, & si conferatur ex tali obligatione antidorali, vtique est irreuocabilis, vndè etiam fit, vt quantumuis donationes simplices inter patrem, & filium non teneant, teneant tamen, & sint irreuocabiles inter eosdem *Glosa in l. si donatio in glos. 1. C. de collat.*, quam glosam maximè commendat *Decius in d. l. si donatione n. 10.*, & *Riminaldus cons. 240. n. 3.*, si sint remuneratoriae, ergo postquam facta est intelligitur aliqua

aliqua saltem ratione naturali debita, sicque etiam computatur, vt æs alienum, adeoque prius ipsa detrahenda est ex toto cumulo hæreditatis.

Legitima desumitur solum ex bonis liberis eius, cui alter succedit in legitima.

Secundò, quia legitima desumenda est solummodò ex bonis, quæ libera remanent post obitum eius, ex cuius bonis debetur, vt est in confesso apud omnes, sed respectiuè ad illam dotem sic per maritum constitutam in fauorem vxoris bona illa non remanent libera, cum sint legitimè vinculata in fauorem eiusdem vxoris, vt fatetur ipse *Sanchez hoc eod. lib. 6. disp. 7. n. 4.*, quem tamen nescio, qua consequentia loquatur, dum hic indefinitè loquens asserat dotis constitutionem etiam constante matrimonio factam tenere ratione remunerationis ob nobilitatem vxoris non obstante, quod antecedenter retulerit opinionem *Bartholomæi Socin. l. 1. num. 73. ff. solut. matrim.*, *Maynerij l. in ambiguis pro dote n. 62. ff. de reg. iur.*, *Parisij concl. 86. n. 46. lib. 3.*, asserentium constante iam matrimonio etiam ex causa nobilitatis vxoris excedentis non posse maritum eidem constituere dotem, quia illa dotatio remuneratoria est ex causa voluntaria, sequenti *verò disp. 8. n. 2.*, asserat, quod, si post contractum matrimonium dos per maritum fuerit constituta in fauorem vxoris ex causa remunerationis nobilitatis, vel iuuentutis non sit extrahenda ex toto cumulo hæreditatis, & non minuat legitimam ascendentibus, vel descendentibus debitam, eo quia procedat ex causa voluntaria; si enim non obstante, quod procedat ex causa voluntaria, tenet in fauorem vxoris, & irreuocabilis est, quia est remuneratoria, ergo constituit absolutè creditum in fauorem vxoris, & per consequens est æs alienum, ergo ex eodem extrahi non debet legitima ascendentium, vel descendentium; Deindè, si maritus ex quacunque alia causa voluntaria transferret in alios ab vxore res aliquas titulo translatiuo dominij, vtique legitima ascendentium, vel descendentium non deberet ex eis extrahi, eo quia iam illa bona sunt aliena, & legitima debet esse ex illis bonis, quæ sunt, & remanent libera post obitum eius, cui in legitima ascendens, vel descendens succedit, nec ius legitimæ potest impedire, quin Dominus possit viuens de proprijs bonis disponere ex quacunque causa voluerit, &, sicuti, si prodigeret non posset ascendens, vel descendens, nisi succedere quoad legitimam in bonis, quæ remanent, ità &c.

Illa donatio remuneratoria tenet, & irreuocabilis est.

Tertiò, quia, si maritus constitueret vxori donationem propter nuptias, quamuis talis donatio esset ex causa voluntaria, cum hanc conferret nullo iure cogente, quia tamen est remuneratoria, vtique tenet, & respectu ascendentium, vel descendentium non esset computanda in legitima, vt omnes fatentur, & hoc non alia ratione, nisi quia iam absolutè facta est vxoris ex titulo remuneratiuo, & per consequens est æs alienum, ergo etiam, si constante matrimonio ex causa remuneratiua nobilitatis, vel iuuentutis constituerit dotem vxori, vtique illa non erit computanda in legitima, sed prius erit extrahenda ex toto cumulo hæreditatis, antequam deducatur legitima. Consequentia probatur, quia vtraque procedit ex causa voluntaria, cum fiat nullo iure cogente; Neque obstat, quod illa fiat ante nuptias, hæc autem nonnisi post nuptias; non obstat, inquam, quia etiam donatio propter nuptias potest constitui post easdem, sicuti dos potest constitui post matrimonium, tum quia, quod illa facta fuerit antecedentèr, hæc subsequentèr, non refert ad præsens institutum, quandoquidem huiusmodi dotatio ex illa causa remuneratoria potest fieri ex superiùs probatis etiam post nuptias, nec potest dici, quod illa, cum fiat ante matrimonium, fiat ex causa onerosa, quatenus intercedat contractus innominatus *Do, vt des*, hæc autem nonnisi ex causa voluntaria, cum nec ius ad hanc cogat, nec conuentio vxoris; Non inquam, dici potest, quia in illa etiam donatione propter nuptias nulla supponitur facta conuentio, nec de præsenti aliquod ius ad hoc obligat, vt vidimus in præcedentibus.

Euincitur ex paritate donationis propter nuptias.

§. VII.

An mulier sic dotata causa remunerationis per maritum constante matrimonio teneatur illa bona dotalia reseruare filijs eiusdem matrimonij.

SVMMARIVM.

Status controuersiæ expositus. 1.
Sententia asserens non teneri reseruare, si fuerit constituta ante matrimonium, secus si post illud. 2.
Siue fuerit constituta ante matrimonium, siue post illud tenetur ad ratam conferre cum filijs prioris matrimonij, & posterioris. 3.

Disquisitio VII. Constituta fuerat dos constante iam matrimonio per maritum ignobilem, vel senem iuxtà terminos præcedentium disquisitionum mulieri nobili, vel iuuenculæ. Defuncto postea marito fæmina illa nobilis, seu iuuenis, quæ primo eidem nupserat, & ab eodem receperat illam dotem ad secundas nuptias conuolauit relictis prioris mariti duobus, vel tribus filijs. Ex secun-

1 Declaratur titulus in casu particulari.

do marito progenuit alios filios. Hic excitata fuit controuersia, an hæc mulier teneretur dotem illam, quam receperat à primo marito reseruare filijs prioris matrimonij, vel ad ratam, vel pro toto, an verò possit absolutè ad secundos referre.

2 Sententia cogens reseruare, si fuerit cōstituta post matrimonium, secus si ante.

Ripa in l. fæmina n. 35. C. de secund. nupt., Ioannes Lupus rubr. de donat. §. 50. num. 35., Couaruuias quarto decret. secunda part. 13. §. 3. n. 3., Perez lib. 5. ordinam. tit. 2. lib. 2., Azeuedo lib. 5. tit. 1. l. 4. n. 1. existimant, si fuerit constituta ante matrimonium, vt fæmina nobilis nuberet marito ignobili, vel seni, non teneri mulierem reseruare filijs prioris matrimonij, eo quia illam acquisiuit per contractum innominatum *do, vt facias*, & titulo oneroso, qui per consequens videntur teneret, quod, si fuerit constituta post contractum matrimonium nullo pacto præcedente teneatur illam filijs eiusdem primi matrimonij reseruare, quia constitutam asserunt ex causa omninò voluntaria. Nihilominùs

3 Tenetur conferre ad ratam cum filijs prioris matrimonij, & posterioris.

Respondeo, quod siue constituta fuerit ante matrimonium, siue post illud teneatur ad ratam conferre cum filijs prioris matrimonij, & posterioris. Ratio ex eo deducitur quoad primam partem, quando constituta est ante primum matrimonium per maritum ignobilem, & senem, quia, quantumuis fuerit per mulierem acquisita titulo, & contractu oneroso, intelligitur tamen collata, vt inseruiret oneribus matrimonij, quandiu illud subsisteret, & post plenò iure transiret ad vxorem ea ratione, qua mortuo marito transeunt ad vxores dotes per easdem collatæ; quod autem fuerit collata eo animo, vt inseruiret oneribus matrimonij, ex eo deducitur, quod maritus bona illa assignata in dotem apud se detinuerit, & plene quoad vsum, & reditus administrauit in commune commodum vtriusque, nec poterat vxor bona illa durante matrimonio a manibus mariti reuocare, quod autem marito defuncto pleno iure transeant illa bona ad eandem vxorem, sicuti transeunt cæteræ dotes per vxores collatæ ex eo euincitur, quia illa dos intelligitur constituta, ne vxor deterior facta ex illis nuptijs cum ignobili innupta maneret, dum esset sine dote, & cum macula propriæ nobilitatis, ergo, quia data est, vt inseruiret oneribus prioris matrimonij plenè, & propriè habet rationem dotis, quæ proindè iuxta naturam, & proprietatem eiusdem reseruari debet quo ad dominium, & proprietatem ad ratam filijs prioris matrimonij; ex alio capite, quia pleno iure defuncto priori marito transit ad eandem vxorem, si hæc transierit ad secunda vota, tanquam bona materna collata pro dote erit proportionaliter distribuenda inter filios posterioris matrimonij, quia quoad bona dotalia, & materna filij vtriusque matrimonij ex eadem æquè succedunt. Neque obstare potest, si asseratur, quod illa bona fuerint acquisita à priori marito, adeoque, quod adæquatè reseruari debeant filijs eiusdem; Non, inquam, obstare potest, quia, vt asserunt ipsi aduersarij, cum acquisita fuerit per eandem vxorem titulo oneroso, vtique fuit pleno iure ab eadem acquisita, & sicuti, si eadem vxor per alios contractus onerosos plurima bona à marito acquisiuisset, quæ deinde eidem in dotem contulisset, posset defuncto marito eadem transferre ad secundum, modo ad ratam reseruaret ipsa defuncta pro filijs eiusdem prioris mariti, ita, si eadem contractu oneroso prostituendo quodammodo suam nobilitatem per nuptias cum ignobili acquisierit bona, quæ contulerit eidem marito pro dote, poterit eodem defuncto à bonis hæreditatis auocare, eaque ad secundum maritum transferre distribuenda postea in ipsius vxoris obitu inter filios vtriusque matrimonij.

Collata est, vt inseruiret oneribus matrimonij.

Filij in bonis maternis æquè succedunt.

Fuerunt bona illa acquisita titulo oneroso.

Ratio quoad secundam partem, quando scilicet dos illa per maritum ignobilem constituta est constante iam matrimonio ex causa remuneratoria ex eo deducitur, quia, præterquamquod in primis non collata est ex mera liberalitate, & simplici donatione, sed ex causa meritoria, adhuc absolutè quoad dominium translata est in vxorem, licet quoad administrationem remaneat penes maritum, quandiu ille vixerit transferenda postea plenè in eandem, si ille præmortuus fuerit, vt fatetur Sanchez, quamuis huic nostræ responsioni quoad hoc dissentiat, ergo perindè est, ac, si ex alio titulo fuerit per maritum translata in vxorem, & per ipsam postea tradita marito titulo dotis; sed dos per vxorem tradita marito eodem defuncto est restituenda vxori, quæ secum illam transfert transiens ad secunda vota, hæcque est eadem vxore defuncta distribuenda ad ratam inter filios vtriusque matrimonij, ergo &c.

Perindè est, ac si à marito pleno iure ex titulo oneroso essent bona illa translata in vxorē, & per ipsā tradita marito titulo dotis.

§. VIII.

An mulier, quæ dotata fuit per maritum ignobilem, si non transeat ad secunda vota, possit disponere de illa dote meliorando condiciones alicuius ex filijs primi matrimonij.

SVMMARIVM.

Status controuersiæ expositus. 1.
Vndè desumatur ratio dubitandi. 2.
De iure communi mater potest disponere mortuo

tuo marito de bonis dotalibus reseruata legitima filijs. 3.

Potest meliorare conditionem alterius ex filijs seruata alijs legitima. 4.

De iure municipali Mediolani de bonis, quæ remanent, non potest pro arbitrio disponere, nec facere meliorem conditionem alterius ex filijs. 5.

1 Factum expositũ in suis terminis. DIsquisitio VIII. Persistimus in terminis præcedentium disquisitionum, secundum quos maritus ignobilis constituit in fauorem vxoris nobilis dotem etiam constante matrimonio. Defuncto iam marito, atque ex eodem relictis pluribus filijs eadem vxor dotem sibi per maritum præmortuum constitutam de bonis hæreditatis recepit, nec propterea transiuit ad secunda vota. Cum iam eadem vxor esset constituta in extremis contendebat disponere de bonis suis, vel distrahendo eadem bona dotalia, seu quoad totum, seu quoad partem in alias causas, vel meliorando partem alterius ex filijs, qui superstites fuerunt post mortem mariti, qui constituerat illam dotem. Hic orta fuit controuersia, an posset taliter de illis bonis dotalibus disponere.

2 Exponitur textus *in l. fæminæ, C. de secundis nuptijs*, & simul ratio dubitandi. Ratio potissimum dubitandi consurgit ex textu *in l. famina 1. C. de secundis nupt.*, vbi dicitur, quod, vbi vxor aliquid a marito acceperit, siue donatione inter viuos, siue vltima voluntate, si postea transierit ad secundas nuptias, integrè illud reseruare debeat filijs prioris matrimonij, & etiam adducitur ratio, quia statim, ac transit ad secundas nuptias, amittit dominium bonorum, quæ acceperat a primo marito, quod transfertur in filios eiusdem, ipsaque solum retinet vsumfructum, quod etiam colligitur *auth. ex testamento, C. de secundis nupt.*, *& auth. in donatione, C. de eod. tit.*, vndè fit, quod teneatur eadem vxor æqualiter inter filios eiusdem primi matrimonij diuidere, nec possit alicuius ex illis meliorem conditionem constituere *auth. lucrum, C. eod. tit.*, vbi sic legitur. *Lucrum hoc æqualiter inter liberos lege distribuitur, nec arbitrio parentis permittitur*. Pro solutione.

3 De iure communi mater potest disponere de bonis dotalibus, & quomodo. Aduerte, sistendo in iure communi vxorem quoad sua bona dotalia, quantumuis habuerit filios superstites, posse de illis disponere etiam per testamentum, dummodò eisdem filijs reseruetur legitima, & per consequens eadem seruata non videtur, cur in excessu super illam non possit meliorare conditionem potius vnius ex filijs, quam alterius. Quoad ius tamen municipale huius Mediolanensis Ducatus, videtur teneri æqualitatem inter filios seruare *ad cap. 305. statutorum Mediolanensium*, & ibi *Carpanus num. 18.*, per DD., & iura per ipsum ibi allegatos, seu allegata, quod statutum etiam in aliquibus alijs regionibus viget. His suppositis.

Respondeo primò. De iure communi vxor illa, quæ non transiuit ad secunda vota, seruata legitima filijs potest de excessu super illam validè disponere, & etiam meliorem facere conditionem alterius ex filijs. Difficultas procedit potissimum quoad illam particulam, *seruata legitima filijs*, ex eo etenim, quod vxor illam dotem acquisierit non titulo simplicis donationis, & gratuitæ liberalitatis, sed titulo remuneratorio, & compensatiuo nobilitatis, non videtur comprehendi in illa dispositione *l. fæminæ, C. de secundis nupt.*, adeoque posse de tota illa dote liberè disponere *Antonius Gabriel tom. 3. commun. lib. 3. tit. de secundis nupt. concl. 1. num. 39.* Nihilominus. 4 Potest meliorare conditionem alterius ex filijs.

Probatur responsio, quia, quantumuis illa dos proueniat à marito, & irreuocabilitèr quoad ius, & dominium eidem acquiratur, vt docent *Glosa in l. si voluntate C. de dot. promiss.*, *Tiraquel de nobilitate cap. 18. nu. 19.*, *Coaruuias de sponsal. part. 2. cap. 3. §. 3. n. 2.*, *Rogerius de dote §. 5. n. 3.*, *Hondedeus conf. 48. num. 16.*, *& seqq. lib. 1.*, *Surdus decis. 166. nu. 22. cons. 164. nu. 45.*, *Mantica de tacit.*, *& ambig. lib. 11. tit. 20. n. 24.*, *& lib. 21. tit. 4. n. 17.*, *& seqq.*, nihilominus dicitur per eadem mulierem virtualitèr, & breui manu tradi marito, qui illam constituit, sicque gaudere priuilegio dotis, vt suprà nos probauimus, & docet *Ioannes Angelus Bossius de dote c. 7. nu. 40.*, *Nevizanus cons. 45. nu. 13.*, prout autem confertur marito per eandem mulierem, quantumuis virtualitèr tantum, ad sustinenda onera matrimonij, habet omnia, quę sunt de iure, & natura dotis, adeoque, & debetur saltem quoad legitimam filijs primi matrimonij iuxtà naturam cæterarum dotium, quæ per mulieres conferuntur maritis. Confirmatur, quia, quantumuis illa dos intelligatur per maritum ignobilem mulieri nobili in remunerationem, & compensationem quodammodò nobilitatis non intelligitur tamen absolutè constituta sine vllo onere, sed intuitu matrimonij, respectu cuius inseruiret, vt dos ad sustinenda onera eiusdem, & licet hoc non sit expressum in constitutione eiusdem, in dubio tamen supponitur pro animo constituendi dotem cum omnibus oneribus eiusdem, cum præsumendum sit, voluisse fauere matrimonio, & etiam filijs ex eodem consequentibus, donationes etenim ita semper accipiuntur, vt fiant, quantum fieri possit, minus onerosę donanti, seu remuneranti, ergo, cum habeat veram, & propriam rationem dotis etiam pro illo matrimonio, erit ad normam veræ dotis distribuenda inter filios eiusdem matrimonij perindè, ac, si esset dos per eandem mulierem collata. Dos illa per maritum sic cõstituta nõ transgreditur rationem dotis.

5 Respondeo secundò. De iure municipali

Statutum Mediolani vetat meliorem facere cōditionem alterius ex filijs.

pali Mediolani *in d. cap.* 305. ex bonis illis dotalibus, quæ remanent non potest vxor per testamentum pro libertate disponere, nec meliorem facere conditionem alterius ex filijs, *Carpanus ad statut. Mediol. d. c.* 305. *n.* 18., quod ius municipale se conformare dispositioni iuris communis hortantis parentes ad seruandam æqualitatem inter filios docet *Baldus l.* 1. *num.* 1., *C. de pactis, Decius cons.* 184. *in princip.*, *& cons.* 319. *ad fin.*, *Socin. Sen. cons.* 93. *ad fin. vol.* 1., *Tiraquel. de primog q.* 4. *n.* 8., *&* 9., *Fellerius in constit.*, *Regn. rubr. de magistro iustitiario in princip. n.* 2., *Bursatus cons.* 164. *nu.* 21., *& cons.* 123. *num.* 35. *vol.* 2. Ratio ex eo deducitur, quia tale ius municipale obligat ad seruandam æqualitatem inter filios; nec incongruæ rationi tale ius innititur, quandoquidem parentes plus vni conferendo, quam alteri pariunt inuidiam, & liuorem inter eosdem filios *Socin. Sen. cons.* 4. *num.* 6. *vol.* 1.; Neque arbitrandum est, huiusmodi statutum comprehendere solummodò patrem quoad dispositionem bonorum suorum, non autem matrem quoad dispositionem bonorum dotalium; Non, inquam, arbitrandum est, quandoquidem nomine ascendentis veniunt tam masculi, quam fæminę, vt in his terminus loquitur *Carpanus ad d. statut. Mediol. d. c.* 305., *Cast. cons.* 91. *n.* 4. *vers. quare vol.* 2.

§. IX.

An, si vxor dotata à marito iuxtà casus præcedentium disquisitionum, eo defuncto transeat ad secunda vota sine vlla expressione dotis intelligatur ipso iure transferre in dotem id, quod à primo marito acceperat.

SVMMARIVM.

Facti series in suis terminis. 1.

Ex eo, quod secundo nupserit ignobili, non arguitur, quod in eundem non transtulerit dotem, quam receperat à primo marito. 2.

De iure communi præsumendum est dotem, quam receperat à primo marito transferre in secundum, si nulla dotis facta sit conuentio. 3.

Non obstante statuto Mediolani, quod non sit dos, nec intelligatur esse, nisi expressè constiterit, vel appareat dos à primo marito constituta, intelligitur repetita secundo. 4.

1 Exposito casus.

Disquisitio IX. Mortuo primo marito ignobili, qui etiam constante matrimonio constituerat dotem vxori nobili, hæc transiuit ad secundas nuptias nulla facta conuentione, vel expressione dotis. Orta hic fuit controuersia, an sit supponenda transijsse sine dote, an verò transtulisse illam dotem, quæ sibi constituta fuerat à primo marito. Pro solutione.

Nonnullę inspectiones circa titulum.

Nonnullæ inspectiones habendæ sunt circa propositum titulum, & primò, an si primo nupserat viro ignobili, cum ipsa esset nobilis, etiam nubendo secundo eundem duxerit ignobilem; secundò res examinanda est, vel attento præcisè iure communi, an attento etiam iure municipali Mediolani *in c.* 455. *tom.* 1. disponente, quod non sit, neque intelligatur dos, nisi expresè constiterit, vel appareat, & quidam legitimè.

2 Non arguitur, quod non transtulerit ex eo, quod secundo nupserit ignobili.

Respondeo primò. Ex eo præcisè, quod secundo nupserit ignobili non efficacitèr arguitur, quando nulla facta est conuentio, vel expressio, quod in eundem, non transtulerit dotem, quam à priori marito acceperat. Ratio ex eo deducitur, quia non est præsumptio, quod illæ posteriores nuptię per maritum ignobilem contrahantur eo animo, vt fiat quodammodò compensatio propriarum diuitiarum cum nobilitate præcisè illius fæminæ, cum qua nubit; quandoquidem duæ concurrunt qualitates, quæ non videntur exigere illam compensationem; prima est, quod illa mulier per præcedens matrimonium contractum cum persona ignobili facta est deterior, & talis, vt de facili non possit nubere cum persona alia nobili, nisi quodammodò per excessum diuitiarum suppleatur defectus nobilitatis amissæ; secunda, quia iam corrupta supponitur, & quoad communem hominum existimationem habetur minoris fæmina corrupta, & vidua, quam virgo, & non viciata. Cum igitur in illa fæmina non vigeat amplius illa ratio nobilitatis, quæ respectu prioris mariti vigebat, & ex alio capite non sit illa qualitas virginitatis, quam homines cuiuscumque generis, & conditionis respiciunt, non est præsumendum, quod voluerit fieri compensatio sine dote illius nobilitatis cum diuitijs viri; cum quo fæmina illa deteriorata, & corrupta nubit, quandoquidem ratione deteriorationis, & virginitatis amissæ non exigit compensationem; Accedit, quod illa constitutio dotis facta per priorem maritum ignobilem fæminæ nobili intelligitur implicitè facta eo intuitu, & intentione, ne deterior facta non possit nubere, ergo, quia sublata intelligitur illa prærogatiua nobilitatis existentis in vxore, ergo ratione eiusdem non est amplius requirenda compensatio.

Non est præsumptio compensationis nobilitatis cū diuitijs.

Fæmina illa facta est deterioris cōditionis.

3 De iure communi præsumitur, quod eandem dotē contulerit secundo.

Respondeo secundò. De iure communi præsumendum est dotem, quam acceperat in remunerationem nobilitatis à primo marito transtulisse in secundum, quantumuis de illa nullam expressam mentio-

tionem habuerit in celebratione secundi matrimonij *Baldus Nouellus de dote part.6. priuil.71.n.1.,& 2., Campeggius de dote p.1. q.39., Rolandus à Valle de lucro dotis qu. 75. n.1.ad septimum, Phanutius eod.tract.glos.10. n.31., Couaruuias pract.qq.c.28.n.1. vers. tertiò, Ioannes Angelus Bossius de dote c.8.n.122. & c.2.n.68. vbi innumeros pro hac opinione allegat* aduersus *Corneum cons.254.num.13. vol.1.* volentem omnia iura, si quæ pro hac opinione adducantur, intelligi debere non in ordine ad secundas nuptias, sed dumtaxat in ordine ad primas cum eodem marito, quatenus scilicet intelligatur cum eodem primo factum diuortium, & postea cum eodem reintegratum, tunc etenim dos, quæ ei dem primo data fuerat ante diuortium, intelligatur repetita facta reintegratione, non aliter, nec alio modo. Nihilominus

Iura euincentia intentum.

Probatur responsio *ex l. dotem 30. ff. de iure dot.*, vbi sic legitur. *Dotem, quæ in prius matrimonium data, est non aliter conuerti in posterius matrimonium dicendum est, quam cum agitur, dum hoc agi semper interpretamur, nisi probetur aliud conuenisse*, item ex *l. Diuus eod. tit., & l. cum maritus, §. Titius, ff. de pactis dotal., & in l. penult. §. vxor, ff. solut. matrim., & in l. post diuortium, ff. de iure dot.*

Non officit, quod dos fuerit tradita per vxorē vel per maritum cōstituta.

Dices primò, hæc omnia iura allegata procedere dumtaxat de dote per eandem vxorem constituta, & tradita priori marito, non verò de dote per eundem priorem maritum constituta in fauorem vxoris, quia illa intelligitur constituta secundum vires, & qualitatem eiusdem vxoris, hæc autem ad arbitrium constituentis, & illa iam taxata est ex arbitrio eiusdem fæminæ, hæc autem ex dispositione prioris viri. Sed contra, quia quomodocunque, seu à quocunque dos constituta sit, dummodò sit quoad dominium translata in vxorem, nisi aliud actum sit, intelligitur repetita in secundo matrimonio, nec mutatur natura dotis ex diuersitate personarum, quæ illam constituunt.

3 Textus *in l. dotem, ff. de iure dot.*, non intelligitur solū de eodem matrimonio reintegrato, sed de nouo.

Dices secundò, allegata iura prout ex Corneo præferebatur, intelligi dumtaxat de matrimonio quodamodò soluto per diuortium, & postea reintegrato cum eodem marito, non autem de secundo matrimonio inito cum alio marito, nec dispositionem iurium extendendam esse de casu ad casum. Sed contra, quia dispositio *in d. l. dotem 30. ff. de iure dotium*, expresè loquitur de secundo matrimonio, quod satis est ad nostrum intentum; Neque obesse potest, si dicatur, prædictam *l. dotem*, quodamodò reuocari, seu restringi per textum immediatè subsequentem; Non, inquam, obesse potest, quia per legem subsequentem solum dicitur, quod dispositio solum intelligatur, quando diuortium verè fuerit subsecutum, & sic primum matrimonium solutum iuxtà legum ciuilium permissionem, non autem quando solummodò est causa diuortij, non autem actuale diuortium. Cæterum, cum supponatur in eisdem iuribus iuxtà leges ciuiles fieri posse diuortium etiam quoad vinculi solutionem soluto illo matrimonio per diuortium, & postea reintegrato perindè esset, ac si nouum, & secundum matrimonium esset initum, adeoque non est, cur, si in illa reintegratione intelligitur repetita eadem dos, non debeat etiam intelligi repetita, si fiat contractus cum alio; atque iuxta hunc sensum procedunt omnes iuris ciuilis interpretes.

4 Intelligitur repetita secūdo nō obstāte statuto Mediolani cap. 455

Respondeo tertiò, stante etiam statuto Mediolanensi *ad cap. 455.* disponente, quod neque sit, neque intelligatur dos, nec bona data in dotem, nisi expresè constiterit, vel appareat, & legitimè mulier transiens ad secunda vota, dotem, quam tradidit, vel recepit a primo marito, nisi aliud expresè actum sit, præsumitur tradere secundo marito. Ita expresè *Ioannes Angelus Bossius de dote c.8. n.126.* Ratio ex eo deducitur in primis, quod ius illud municipale est solummodò correctorium iuris asserentis, quod, quando nulla dos est constituta per vxorem marito, intelliguntur eidem marito tradita omnia bona vxoris in dotem, non autem, quando iam dos intelligitur determinata in primo matrimonio. Deindè illa lex municipalis, vtpotè declinans à iure communi, est strictè interpretanda, nec dilatanda vltrà verborum sonum; in ea autem dicitur, *nisi constiterit, expresè, & legitimè appareat*; in hac autem hypothesi expresè constat per instrumentum, vel legitimè apparet per testes, aliasque licitas probationes dotem esse in priori matrimonio constitutam, & per consequens iure sic disponente etiam in secundo. Tandem, quia, quando verba statutaria patiuntur difficultatem, ita sunt interpretanda, vt minus, quantum fieri potest, lædant ius commune, *Bartolus in l.3.§. hac verba, ff. de neg. gest., Butrius, Immola, & Abbas in cap. cum dilectus de constit., Mantica de tacit., & ambig. conuent. lib.12. tit.15. nu.10. vers. neque etiam*, ergo in dubio, an comprehendant, quando, nec in primo matrimonio, nec in secundo constituta est dos, an scilicet intelligantur omnia bona vxoris tradita in dotem, an verò etiam, quando in primo matrimonio tradita est, ita vt non intelligatur repetita in secundo, interpretanda sunt prout sunt exceptiua prioris casus, non verò secundi.

Verba statutaria sunt strictè interpretanda.

§. X.

An dos constituta priori marito, qui fuerit talis tantum de facto, intelligatur etiam repetita secundo.

SVMMARIVM.

Exponitur facti series. 1.
Ratio dubitandi pro eadem dote non repetita. 2.
Non obstante nullitate prioris matrimonij eadem dos intelligitur repetita in secundo. 3.
Soluuntur rationes dubitandi ex aduerso opposita. 4.

1 Quid, si sit maritus talis solum de facto.

DIsquisitio X. Nupserat Calidonia de facto per verba de præsenti Theodorico collatis eidem pro dote millibus aureis, sed matrimonium ipsum, vel ex impedimento dirimente, vel ex alia causa in iure fuit inualidum, ac proindè cognita causa, vel impedimento fuit dissolutum. Contraxit postea validè eadem Calidonia matrimonium cum Antonio nulla facta conuentione, vel mentione dotis. Hic dubitatum fuit, an in ea hypothesi præsumendum sit, quod eadem dos, qui fuerat primo marito licet inualidè tali constituta, fuerit etiam constituta secundo.

2 Ratio dubitandi pro nō repetitione dotis.

Ratio dubitandi ex eo consurgit, quod illa præsumptio repetitionis eiusdem dotis in secundo matrimonio fundatur in matrimonio antecedenter contracto, ratione cuius declarata fuit illa dos, ergo, cum illud matrimonium fuerit absolutè nullum, & illa declaratio dotis nulla præsumi debet, cum destructo fundamento ruant omnia, quæ fundantur in ipso, & id, quod confertur propter aliud, alio non subsistente non possit subsistere. Accedit, quod ex actu nullo non potest desumi fundamentum voluntatis validæ declaratoriæ eius, quod quis erogare intendit. Nihilominus

3 Intelligitur repetita in secundo matrimonio.

Respondeo, non obstante illa nullitate prioris matrimonij censeri repetitam eandem dotem in secundo matrimonio, quæ fuerat constituta in primo licet nullo, si aliud expresse non fuerit actum *Rolandus qu. 77. de lucro dotis*, *Menochius præsumpt. lib. 3. præsumpt. 6. n. 26.*, *Mantica de tacit., & ambig. lib. 13. tit. 15. n. 6. vers. 2.*, *Phanucius tract. de lucr. dotis glos. 10. num. 31.*, *Ioannes Angelus Bossius de dot. c. 8. nu. 123.* Ratio ex eo deduci potest, quia nullitas matrimonij prioris ex aliquo iure, vel impedimento dirimente efficit quidem, quod contrahentes non possint permanere in eodem coniugio, non destruit tamen voluntatem efficacem constituentis dotem in bona fide, quod ille contractus fuerit validus, eandem efficacitèr constituendi, si verè ille contractus subsisteret, & licet ex nullitate contractus optimè inferatur dotem respectu illius non subsistere, non tamen infertur, quod non fuerit voluntas efficax illam validè constituendi, vndè bene dicitur per textum *in l. 1. ff. de rebus eorum*, quod ex actu nullo etiam declaretur voluntas, ergo stante illa voluntate efficaci constituendi illam determinatam dotem debet eadem intelligi repetita in secundo matrimonio, nisi aliud expresse fuerit actum. Consequentia probatur, quia valido existente primo matrimonio dos in eodem constituta non ideo intelligitur repetita in secundo, quia illud prius matrimonium fuerit validum, sed quia est in eodem expressa voluntas talem, & tantam dotem constituendi, quæ, si non fuerit retractata expresse, præsumitur perseuerare etiam in secundo, sed non obstante nullitate contractus, quantum fuit ex parte constituentis, fuit illa voluntas efficax, nam, si subsistisset contractus, eadem quoad illum contractum sortita fuisset suum effectum, nec illa voluntas fuit retractata, ergo &c.

Ex actu nullo etiā declaratur voluntas.

Secundò ratio ex eo deducitur, quia, si contractum fuisset matrimonium inter consanguineos intra gradus à iure prohibitos constituta per vxorem certa quantitate pro dote marito putatiuo, & deindè ob impedimentum illud dirimens dissolutum, & postea reintegratum accedente Pontificis dispensatione, & nouo vtriusque contrahentis consensu nulla facta mentione dotis in illa reintegratione, adhuc tamen intelligitur repetita eadem dos, quæ primo fuerat constituta, licet in matrimonio inualido, vt docent Rolandus, aliique DD. præallegati in responsione, ergo etiam, si ex inualiditate dissoluatur prius matrimonium, in quo fuerat constituta dos, & aliud contrahatur, debet intelligi eadem dos repetita, nisi aliud fuerit actum. Consequentia probatur, quia in tantum in priori casu reintegrationis matrimonij prius inualidè initi ratione impedimenti dirimentis intelligitur repetita dos prius constituta, in quantum præsumitur voluntas, qua primo fuerat constituta virtualiter perseuerare, quia non fuit retractata, sed hoc idem intelligitur, quando prius matrimonium ex impedimento dirimente fuit dissolutum, & nouum contractum cum alio, cum etenim prima voluntas, qua constituta fuerit dos, per actum expressum non fuerit retractata, intelligitur moralitèr, & virtualitèr perseuerare, & iura regularitèr ità præsumunt, nec in alium sensum deflectunt, ergo

Matrimonium nullū ob impedimentum consanguinitatis, & per dispensationem reintegratum trahit eandem dotem.

Est nouũ omninò matrimonium. ergo &c. Accedit, quod illud matrimonium reintegratum per dispensationem Pontificis, & nouum vtriusque contrahentis consensum est nouum omninò matrimonium, quandoquidem primum nullius omninò roboris erat, ac proindè, ac si non fuerit contractum, ergo in primis, si dos in illo constituta intelligitur in reintegratione repetita, iam euincitur ex actu nullo posse voluntatem declarari, deindè, si intelligitur repetita in nouo contractu cum eodem, cur non debet intelligi repetita in alio nouo contractu cum alio?

4 Soluũtur rationes aduersæ. Ad rationem dubitandi, quæ ex aduerso afferebatur, dicendum est, quod, quamuis quoad validitatem dos constituta fundetur in matrimonio valido, quoad determinationem tamen, & declarationem voluntatis constituentis potest consistere etiam in inualido; & sic verificatur illud axioma, quod destructo fundamento ruunt omnia, quæ fundantur in ipso sub ea scilicet ratione, sub qua fundantur, nempè quoad obligationem respectu mariti, respectu cuius fuit constituta, non autem sub alia ratione, sub qua non fundantur, nempè quoad declarationem, quæ potest esse, etiam si non contractum fuerit matrimonium; vndè, si quæ fæmina nullo etiam constituto matrimonio declararet sibi dotem determinatam nubens sine vlla expressione dotis intelligeretur illam, quam declarauerat, conferre.

Declaratio quoad dotem potest subsistere etiã sine matrimonio.

§. XI.

An, si statuto cautum sit mulierem nubentem sine expressione dotis omnia sua bona in dotem conferre intelligatur eadem conferre in secundo matrimonio, si in primo certam dotem constituerat.

SVMMARIVM.

Declaratur, in quo consistat difficultas. 1.

Sententia distinguens, quando statutum dicit, nulla expresè dote constituta, *ac quando dicit,* nulla dote constituta. 2.

Quomodocunque dicatur in statuto intelligitur solummodò repetita eadem dos, non tradita omnia bona vxoris in dotem. 3.

Maritus, qui superuiueret vxori, non acquiret, nisi priorem dotem, si statutum decerneret lucrari vxoris dotem. 4.

1 Disquisitio XI. In certa quadam regione ius municipale vigebat, vt mulier posset sibi quidem constituere eam dotem, quæ sibi fuerit beneuisa, si tamen in celebratione contractus matrimonialis nullam dotem sibi determinauerit, intelligeretur in dotem constituisse omnia sua bona, quibus gaudebat tempore celebrationis contractus. Contraxit Caia cum Theodorico in eadem regione, & sibi pro dote constituit decem millia aureorum, cum tamen longè pluribus gauderet, & postea dissoluto matrimonio per obitum Theodorici iterum contraxit cum Francisco nulla habita expressione dotis, nec conuentione. Hic orta fuit controuersia, an quoad hoc secundum matrimonium intelligatur solummodò repetita eadem dos, quæ fuerat constituta expresè primo marito iuxtà dispositionem iuris communis, an verò censenda sint collata omnia bona eiusdem vxoris iuxtà dispositionem iuris municipalis talis regionis.

Facti series exposita.

Distinguunt nonnulli DD., inter quos *Ioannes Angelus Bossius de dote c. 8. nu. 226.*, vel etenim statutum dicit simpliciter, *nulla dote sibi constituta*, vel dicit, *nulla dote sibi expresè constituta*. Iuxtà primum sensum asserit, transeunte vxore ad secundas nuptias nulla in eisdem facta expressione, seu conuentione dotis intelligi præcisè primam in primis constitutam repetitam non obstante statuto disponente omnia bona vxoris transire in maritum titulo dotis. Iuxta secundum sensum absolutè asserit, omnia bona intelligi in secundis nuptijs constitui titulo dotis. Rationem primæ partis ex eo deducit, quia non potest dici, quod nulla dos fuerit constituta, dum fuit expresè posita in primo matrimonio, quæ ex dispositione iuris intelligitur repetita, & quasi virtualitèr de nouo constituta. Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia tunc respectu illius posterioris matrimonij non est expressa dos, sed tantum ex dispositione iuris tacite repetita, & licet sit expressa quoad primum matrimonium, quoad secundum est solummodò virtualis, & implicita, ergo, cum ius disponat, quod, vbi dos non est expresè constituta, omnia bona vxoris debeant intelligi data in dotem, in hac etiam hypothesi debent censeri tradita, quantumuis in primo matrimonio fuerit certa dos solummodò collata. Nihilominus

2 Sententia asserens intelligi omnia bona tradita, si statutum dicat, *nulla expresè dote constituta*, secus, si dicat, nulla dote constituta.

Rationes talis distinctionis.

3 Respondeo, quod quomodocunque ex illis duobus modis statutum disponat non intelligatur in secundo matrimonio, nisi repetita prima dos collata primo marito, non autem omnia bona vxoris tradita in dotem. Quoad primam partem, quando scilicet statutum solum dicit, *nulla dote constituta*, expresè assentiuntur *Rolandus à Valle de lucro dotis quæst. 76. num. 4.*, *Paulus de Castro in l. si mulier diuersis in fin. ff. solut. matrimon.*, *Ioannes Angelus Bossius dict. cap. 8. num. 226.*, *& alij magis communitèr*,

Intelligitur solummodo eadem dos repetita.

Quoad secundam est contra omnes præallegatos DD., & alios communitèr. Ratio primæ partis ex eo deducitur, nam in hac hypothesi non potest dici, quod mulier secundo nubens contraxerit nulla penitus dote constituta, cum ex dispositione iuris communis dos constituta primo marito intelligatur etiam repetita secundo, ergo, cum ius municipale solum disponat, quod omnia bona vxoris intelligantur data in dotem marito, quando nulla dos constituta est, in hac speciali hypothesi non veniet illa dispositio, cum dos intelligatur constituta.

Intelligitur contrahere cum dote

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia ius municipale exigens dotis constitutionem expresè, ne intelligantur omnia bona vxoris tradita in dotem marito, solum intendit, quod debeat esse constituta per expressam declarationem, & voluntatem constituentis, sed in hac hypothesi illa dos est constituta per expresam declarationem vxoris se dotantis in tanta quantitate, & non in alia, & illa expressa declaratio, & voluntas intelligitur virtualitèr perseuerare etiam quoad secundum matrimonium, ergo &c. Neque dicas hoc, quod est virtualitèr perseuerare non esse expresè constituere, cum solum sit tacita constitutio ex dispositione iuris præsumentis priorem illam dispositionem ex eo, quod non fuerit retractata, permanere; Contra enim impugnaberis, quia ius commune statuens, quod dos in primo matrimonio constituta intelligatur etiam repetita in secundo non ex se constituit illam repetitionem, sed solummodò præsumit, quod illa voluntas, qua fuerat primo constituta, transferatur etiam ad constituendam eandem in secundo, sicque æquiualet formali, & expressæ constitutioni, nec aliud intendunt iura municipalia, quando dicunt, *sine dote expresè constituta*, nisi quod volunt eam dotem constitui per voluntatem eiusdem constituentis, quæ fuerit quoquo modo expressa; vnde iy, *expresè*, ponitur ad contradistinguendum à dote, quæ quandoque post matrimonium initum constituitur arbitrio boni viri attentis qualitatibus eius, qui tradit, & illius, qui recepit dotem. Ad hæc omnia confirmanda adduci potest exemplum de filia, cui per Patrem per testamentum ante obitum constituta est dos; hæc certè, si alicui nupserit collata ipsi tali dote, & deindè post prioris mariti obitum ad secunda vota commigrauit, nulla facta mentione dotis, non potest dici sine dote expressa transire ad secundum maritum, cum de illius dotis constitutione expresè appareat ex testamento, & certè in hac hypothesi, quantumuis ius municipale dicat, *si nulla dote expresè constituta transeat ad secunda vota censeri pro dote omnia sua bona conferre*, non intelligitur omnia bona conferre, quia iam constat de dote expresè constituta. Quamobrem dici potest iy, *expresè*, in statuto idem sonare, ac *determinatè*. Confirmatur, quia, si per dispositionem iuris, vel officio Iudicis, vel Principis auctoritate esset certæ fæminæ dos determinata constituta non obstante, quod ius municipale statueret, quod omnia bona vxoris intelligantur tradita marito nulla dote expresse constituta, illa dos censeretur sufficiens ad excludendam actionem mariti contendentis ad omnia bona eiusdem vxoris, quia iam illa solum esset expresè constituta, vel à iure, vel ab homine habente auctoritatem constituendi, ergo etiam, cum intelligatur expresè constituta dos quoad primum matrimonium, quantumuis ius municipale disponat, quod, si fæmina nubat sine dote expresè constituta, intelligatur omnia bona sua in dotem conferre, intelligitur sufficienter expresè dotata etiam in secundo ad effectum excludendi quamcunque actionem secundi mariti contendentis ad omnia bona, quandoquidem ius commune, vbi aliud non fuerit actum, taxat, & determinat dotem ad æqualitatem eius, quæ fuerat constituta primo marito.

Est dos cōstituta per expressam voluntatem.

Quid importet l. expresè in statuto expositum.

Idem significat vt determinatè.

Paritate rationis euincitur exemplo.

4 Ex hucusque dictis colliges, quod, si alicubi fuerit statutum disponens, quod maritus ipsi præmoriente vxore acquirat vel totam, vel dimidiam dotem, & ipse fuerit secundus, respectu cuius in celebratione non facta fuit expresio dotis, quæ tamen in determinata quantitate constituta fuerat primo, non posit agere ad omnia bona, vel ad medietatem ipsorum, sed dumtaxat, vel ad totam dotem constitutam primo marito, si statutum disponat, quod acquirat totam dotem, vel ad medietatem eiusdem, si tantum de lucro medietatis dotis disponat *Paulus de Castro cons. 60. lib. 2. num. 2. in nouis, & inl. si mulier diuertit, ff. solut. matrim., Rolandus de lucro dotis qu. 29., Tuscus verb. Dos concl. 724. n. 37., Carpanus ad stat. Mediol. c. 269.*, & innititur eisdem rationibus, quibus responsio.

Statuto disponēte maritū lucrari dotem mortua vxore nō lucraretur omnia bona, sed tantū dotē primo constitutam.

§. XII.

An donata per consanguineum æquè vtriq; coniungi coniunctum, alteri eorum intelligantur in eundem translata, an verò in vtrumque.

SVMMARIVM.

Intel-

Intelliguntur collata contemplatione vtriusq; adeoque vtrique acquiri, nisi merita eius, cui fit collatio, excederent. 4.

1 Exponitur status difficultatis.

DIsquisitio XII. Contraxerunt adinuicem matrimonium de futuro, & successiuè etiam de præsenti Caius, & Theodorica, & inter eosdem intercesserunt congrua iocalia. Titius consanguineus vtriusque in eodem gradu ante contractum matrimonium per verba de præsenti intuitu eiusdem matrimonij ineundi contulit nonnulla dona pretiosa Theodoricæ, de quibus dubitatum fuit, an intelligerentur eidem collata contemplatione propria ipsius, an verò contemplatione vtriusque, adeout integra debeant remanere penes eandem Theodoricam, an verò æqualitèr inter ipsam, & Caium ipsius coniugem sint diuidenda.

2 Refertur ratio dubitandi.

Ratio dubitandi ex eo desumitur primò, quia, si vtrique coniugi aliquid donetur pretio æstimabile ab extraneo, ità vt nulla appareat ratio, intuitu cuius vni potius donetur, quam alteri, censetur donari vtrique, ac inter vtrumque esse diuidendum *Antonius Gomez l. 52. Tauri n. 69., & rub. de donat. §. 45. n. 7., Gutierez 2. pract. q. 120 n. 9., Ioannes Garzia de coniug. acquestu n. 114., Molina tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 430. concl. 1.*, & hoc non alia ratione, nisi, quia, cum non appareat coniectura, ratione cuius potius vni intelligatur conferre, quam alteri, præsumendus est conferre contemplatione vtriusque, ergo etiam, si donetur ab aliquo consanguineo, qui vtrique coniugi sit æqualitèr coniunctus, intelligendum est vtrique donari, cum non appareat aliqua ratio, ratione cuius intelligatur potius vni, quam alteri donari;

Collata ab extraneo vtrique acquiruntur.

Neque obesse potest, si afferantur hæc valere, quando id, quod donatur, vel ab extraneo, vel à consanguineo æquali æquè primo vtrique confertur, secus quando à donatore alteri eorum tribuitur; Non, inquam, obesse potest, quia, quod conferatur vni, vel alteri, parum ad præsens institutum referre potest, quando vrget motiuum æquale respectu vtriusque, vel non militat coniectura ex parte potius vnius, quam alterius; &, sicuti, si conferatur à consanguineo sponsi aliquod pretio æstimabile sponsæ, non obstante, quod sit eidem collatum, intelligitur collatum contemplatione sponsi, eo quia ratio motiua donationis militat respectu eiusdem ratione consanguineitatis cum donatore, ità si conferatur alteri eorum per consanguineum vtriusque in æquali gradu non obstante, quod eidem fuerit collatum, intelligendum est vtrique collatum, quia militat ratio motiua collationis respectu vtriusque.

Etiam desumitur paritate à collatis ab amico vtriusque

Secundò, quia, si conferatur ab amico vtriusque, vtrique intelligitur collatum contemplatione vtriusque, adeoque est æqualiter diuidendum *Ioannes Garzia de coniug. acquestu num. 114., Molina tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 430. concl. 1., Sanchez de matr. lib. 6. disp. 26. n. 3. vers. idem dicendum*, ergo etiam, si conferatur à consanguineo vtriusque in æquali gradu vtrique præsumendum est esse collatum.

3 Sententia asserens acquiri ei, cui fit donatio.

Gutierez 2. practicar. qu. 120. nu. 12., Sanchez de matrim. lib. 6. disp. 26. n. 5., qui antecedenter dixerant, quod, quando ab extraneo cum neutro coniuge habente causam, vel ab amico æquali vtrique collatum fuit aliquod pretio æstimabile vtrique, ab vtroque per partes æquales acquiratur, modo asserunt, quod, si consanguineo vtriusque in æquali gradu conferantur dona pretiosa alteri ex coniugibus, ipsi solummodò intelligantur acquisita, quod non alia ratione possunt asserere, nisi quia illi fit donatio, nec est ratio præsumendi potius alterius coniungis, quam sui contemplatione illa donari. Nihilominus

4 Fit contemplatione vtriusq; & vtriq; æqualitèr acquiritur.

Respondeo etiam in ea hypothesi, quod collatio à consanguineo vtriusque in æquali gradu fieret alteri ex illis, intelligatur tamen facta contemplatione vtriusque, nisi merita illius, cui facta est collatio erga collatorem, apparerent, non alterius. Ratio ex ijs deducitur, quæ suprà dicebantur, quia scilicet, cum ratio collationis æquè primò militet in vtroque, vtrique eadem facta est præsumenda; nec obstat, quod vni fuerit facta, nam in hoc attenditur animus conferentis, & ratio motiua collationis, non ipsa collatio. Atque de his dicta sint satis. Vtinam animas nostras Deo ità per fidem desponsemus in via, vt per gloriam sponsalia consumemus in patria.

Finis huius quinti voluminis ad laudem Omnipotentis Dei, Deiparæque Virginis, et Doctoris Gentium.

IN:

INDEX RERUM

C. significat Contractum, S. Sponsalia, P. Prænotionem, S. Sectionem, D. Disquisitionem, §. Paragraphum, n. Numerum marginalem, p. Paginam.

A

Affini-

Con-

Dona-

Fide-

Impe-

Iudex

L

Excipe

M

Hæc

Q

R

Rap-

alias

Spon-

Su-

Volun.

FINIS.

